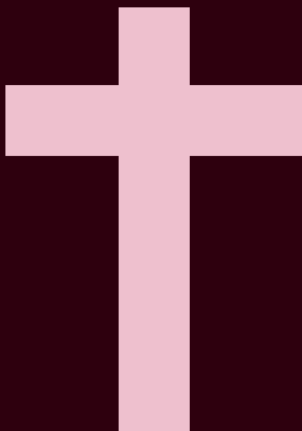

Lologena Wo Kienane
Yesu Kristo Kome
Kewo

The New Testament in the Lewo Language of Epi Island,
Vanuatu

Lologena Wo Kienane Yesu Kristo Kome Kewo
The New Testament in the Lewo Language of Epi Island,
Vanuatu
Le Nouveau Testament en Lewo langue de l'île d'Épi au
Vanuatu — Niutestamen long Lewo lanwis, blong Epi Aelan,
Vanuatu

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lewo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
ee028e1c-7e53-571d-8041-681daaf580e8

Contents

INT	1
Matiu	2
Mak	89
Luk	142
Yoane	235
Yum̃aena Lala	302
Rom	392
1 Koren	436
2 Koren	475
Kalesia	502
Episas	517
Piliḗpae	530
Kolosi	541
1 Tesalonaika	551
2 Tesalonaika	559
1 Timote	564
2 Timote	576
Taetas	584
Pilimon	590
Le Yu Lala	593
James	625
1 Pita	636
2 Pita	648
1 Yoane	655
2 Yoane	665
3 Yoane	667
Sut	669
Nakilologianega	673

Preface

This publication is the New Testament in the Lewo language. The 3,500 speakers of Lewo live on the east coast of Epi, an island in the Shefa province of central Vanuatu. It was translated over the years 1982 to 2015 by the Lewo Translation and Literacy Project, which operated under the Epi Council of Chiefs and the churches on the island. The translators were Kapiapo Melio, Andrew Avio, and John Sethy. The translation advisor and editor was Robert Early. Numerous Lewo speakers assisted as committee members and reviewers, and the support provided by many overseas donors is acknowledged.

Visena Pesa

Visena lala e Naviranarena Viyu naga molue susumo kome visena na Krik. Siraunia, apilopu pim kome visena tařena la moki talivi viora e yomerava. Mis lala nařa apim Vanuatu asiar navilopuena kome kieta visena.

Mis Graham Horwell amio elta lařas apilopu tusi lařas sumo, ana pe punu re poli. Asiar si na siriena kome Lewo e 1982 pog nařa Maltarwo Robert Early myuńae amio Elta Kapiapo Melio sumo, řisna Andrew Avio mila towe yuńaena, řisna John Sethy naga mńena mila yuńaena nawulovevena namaro.

Yuńaena nene pa mńaga tol kasi nini 2016 nařa yuńaena keviu pimi řisi, ana tusi kiena ne Ntewa pimi pani yeririna lala nařa apisin visena na Lewo. Potena keviyu pan ita punuga nae Epi, sane suře lala, suńare lala, la nařa akoan kilavaru a la nařa amila yuńaena sane asike loyuńa e komiti na vilopuen visena pona amiyuńae sane yaru na vilopuen visena, pona lala na wulovevena visena.

Po pon telavia sane pe nalaena wo tanea nařa Ntewa na mava mla pan ita, ve teligan lua re, ana teuloia, tesuńalu ea, telelaga ea nařa naga pisawali ke Suře Yesu pan ita, vena ilaen kieta maliena lala e yomarava nini, a e mńena e legiena maro.

Nono nařa teke ea kulus nen tusi wa naga kinas sanini

Tusi Wa mńeke e wosnen klavaru ana kapi tego ke ea.

Klavaru – toutouena na suńalu mńareraena ve kulul re pogos tai

Tusi Wa – Visena kiena ne Ntewa

Kapi – Ninuna ne Ntewa tego li yo punuga

**Lologena Wo Kiena Ne
Yesu Kristo Naþa
MATIU
Siriyuia
Visayuena Na Tusi Nene**

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini, “*Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naþa Matiu Siriyuia*”, naga pisawal lologena wo sape Yesu, naga yaru naþa Ntewa pisaar pa kiena yeririna la nanua sumo rui sape yoko naga imi vena tamalia la. A e Yesu, navisaarena la naþa Ntewa pisaar pa kiena yeririna lala e Tusi Pesa ana pimi m̄alivi narui. Yesu paeme e yo kiena lus nae Israel lala, a kiena lologena wo nene, naga pe kiela re ga poli, naga pe kiena yeririna punuga na yomarava nini.

Matiu mligan ruru komþasnen tusi la nene sum̄aga sanene. Naga pisayu þesania, naþa Yesu paeme, a naga pisayu m̄enaga naþa Yoane kea, a naþa Yermare kilalia. A siraunia, naga pisayu naþa Yesu siari kiena yum̄aena e yo naþa Kalele sum̄a pisawal ke lologena wo pa yaru lala, pian la, a kila ruru kiela inanena lala. Siraun nene, naga pisayu m̄ena naþa Yesu pa ma Yerusalem, amio suri la naþa Yesu kila maron e kiena legiena na olua maro. A naga pisayu maron naþa Yesu mare, a yoko mal sina.

Matiu pisayu naþa Yesu naga pe navianiena tai naþa po taulu navianiena taþena lala a nam̄areraena na visawalen kinasnen navisaluaena kiena Ntewa sike e naga, a pisayu þelaga naþa Ntewa pimi pe Parin Suþe kiena ne kiena yeririna lala.

Suri la moki naþa Yesu pian la ea, Matiu miliþere kompas lima, sanene: Yesu pian kiena yeririna lala metava e kunuša. E kiena vianiena nena, naga pisawal þelaga naþa yaru la monar akila, vena aimi naþa Ntewa ve kiela Parin Suþe. A naga pisawal kiela yum̄aena lala, ana taman pan la vena ayum̄aenia, a pisayu sur la naþa yoko atolia e luwasnen kiela maliena e yomarava viu naþa Ntewa imi ve Parin Suþenia. Kiena vianiena la nene sike e marana na keviu lima vito tol marana na keviu olua.

Yesu pian kiena yeririna lualima taaga pa lua. A mila m̄areraena pan la vena ava avisawal kiena lologena wo va yaru taþena lala. Navianena la nene sike e marana na keviu lualima.

Pakaiwa la naþa Yesu pisa vena visayuen yaru la naþa Ntewa pe kiela Parin Suþe, e yomarava viu naþa yoko ava asike ea. Pakaiwa la nene sike e marana na keviu lualima taaga pa telu.

Yesu pian kiena yeririna lala e þelaga naþa yaru monar kila vena tavevea. Navianena la nene sike e marana nakeviu lualima taaga pa orelu.

Yesu pian kiena yeririna lala, pisayu suri la naþa yoko imi m̄alivi e legiena maro, a e yomarava viu naþa Ntewa ve Parin Suþenia. Navianena la nene sike e marana na keviu lualima lua pa vari a lualima lua pa lima.

Komþasnen tus la nini

Repinane Yesu lala a Yesu paeme 1:1—2:23
 Yum̃aena kiena Yoane Nakeena 3:1-12
 Yoane kee Yesu, a Yermare taḗalia 3:13—4:11
 Yesu kila kiena yum̃aena e lepas naḗa Kalele 4:12—18:35
 Yesu moluwe Kalele pa ma Yerusalem 19:1—20:34
 Legiena na maro kiena Yesu naḗa kila kiena yum̃aena garu Yerusalem
 a yo la naḗa lavisin ga Yerusalem 21:1—27:66
 Yesu mal siṇa a kiena nalogena lala apisu naga 28:1-20

Repina ne Yesu lala
Luk 3:23-38

¹ Yesu Kristo naga molue kome lus na yermarua keviu lalua kiena ne repina ne le Yu lala, nane Epraam naga sumo, amio Tepet naḗa naga sirau. Repina ne Yesu la punu ga, la kiela kia sanini:

² Epraam naga narina naḗa Aisak.

Aisak naga narina naḗa Sekop.

Sekop naga narina naḗa Suta, amio wenla taḗena lala.

³ Suta naga narina lua, Peres amio wenla Saera, naḗa lalua na ape kaora, naḗa lalua na anela naḗa Tam̃a.

Peres naga narina naḗa Ebron.

Ebron naga narina naḗa Ram.

⁴ Ram naga narina naḗa Aminatap.

Aminatap naga narina naḗa Nason.

Nason naga narina naḗa Salom.

⁵ Salom naga narina naḗa Poas, a Poas nene naḗa naga anena Reap.

Poas naga narina naḗa Opet, a Opet nene naḗa naga anena Rut.

Opet naga narina naḗa Sese.

⁶ Sese naga narina naḗa Tepet, a Tepet nene naḗa naga pe ḗarin suḗe kiena ne le Israel lala.

Tepet naga narina naḗa Solomon, a Solomon nene naḗa anena, naga wona ne Uraea na sumo.

⁷ Solomon naga narina naḗa Reopoam.

Reopoam naga narina naḗa Apia.

Apia naga narina naḗa Asa.

⁸ Asa naga narina naḗa Seosepat.

Seosepat naga narina naḗa Soram.

Soram naga narina naḗa Usaea.

⁹ Usaea naga narina naḗa Sotam.

Sotam naga narina naḗa Eas.

Eas naga narina naḗa Isakaea.

¹⁰ Isakaea naga narina naḗa Manasa.

Manasa naga narina naḗa Amon.

Amon naga narina naḗa Sosaea.

¹¹ Sosaea naga narina naḗa Sekonaea, amio wenla lala. Ana e pogos kiena ne la nene narui, yaru lala na purvanua taḗena naḗa Pabilon apanon aḗure plan le Israel lala ava ayum̃ae korena garu Pabilon.

¹² Sekonaea naga narina naḗa Seltiel, nane pogos naḗa le Israel lala amiyum̃ae korena ke garu Pabilon wa.

Seltiel naga narina naḗa Seruḗapel.

13 Seruṓapel naga narina naṓa Apiut.

Apiut naga narina naṓa Eliakim.

Eliakim naga narina naṓa Aso.

14 Aso naga narina naṓa Satok.

Satok naga narina naṓa Akim.

Akim naga narina naṓa Eliut.

15 Eliut naga narina naṓa Eliesa.

Eliesa naga narina naṓa Matan.

Matan naga narina naṓa Sekop.

16 Sekop naga narina naṓa Yosop, naṓa wona ne Maria. Maria nene, naga anenane Yesu, naṓa apisape naga pe Navisaarena.

17 Siar e Epraam, teras lelei lala pimi tol Tepet, teras la nene tol lualima taaga pa vari. A siar e Tepet pimi tol pogos naṓa le Papiilon lala aṓure plan le Israel lala avanon ayumṓae korena garu Papiilon, teras lelei lala tol mṓena ga lualima taaga pa vari, a siar e pogos naṓa la asike garu Papiilon, pimi tol Kristo, teras lelei lala tol ke sinṓa ga lualima taaga pa vari.

Yesu paeme

Luk 2:1-7

18 Suniena nini kiena ne Yesu Kristo, naṓa naga paeme sanape, naga sanini: naga anena, sira naṓa Maria, naṓa la apisaaria sumo asape yokorena talopa amio yaru tai, kiena kia Yosop. Ana pogos naṓa lalua pe atalopa re poli wa, Maria naga mlogekilale naṓa naga mṓeṓena, na pimi kome Ninuna Wa.

19 A Yosop naṓa la apisaaria apisape yokorena naga talopa amio Maria nene, naga pe yaru wo tai, a naga pe pisa re pisape Maria naga kila suri tai piowa poli. Ana naga pisu sane ṓisi na lalua na monar akilaro kiela navisaarena nene, ana naga sitom ke pisape kila ga e ṓelaga tai naṓa malumu ga, vanon naṓa naga yepen mavin kilaen Maria memawa manenea vanon suri nene.

20 A pogos naṓa naga sitom ke sape kila sanene, naga mṓenia, pisu navisi tai kiena ne Ntewa mṓalivin naga, ana navisi nene pisa pania, pisape “Yosop, ko lus kiena ne Tepet, ko na ve ologe re viowagan naṓa oure Maria ve womṓa, vanon sisi naṓa teke e naga, naga pimi ga kome Ninuna Wa.

21 Yokorena Maria war narina yermṓene, a monar osikia kiena kia Yesu Natamaliaena, vanon yokorena naga warplan mlamulena viowa lala vetan kiena yeririna lala.”

22 Ana suri la nene pimi kakate sanene, vena kila visena kiena ne Ntewa tai vim ve lelaga, sa naṓa Navisawalena Aisea naga pisawal sumo,

23 naṓa naga pisape

“Yokorena sira mṓee tai naṓa yermṓene pe pisu re poli wa, naga mṓeṓena, ṓisi na war narina tai ve yermṓene,

ana ṓisi na asikia kiena kia ve ‘Emanuel.’ ”

Ais 7:14

Kia naṓa “Emanuel” naga kana kinas sane “Ntewa sike amio ita.”

24 Pogos naṓa Yosop tavolo sina, kila sa naṓa navisi kiena ne Ntewa pisa pania, ana naga talopa amio Maria, ṓere pe wona.

25 Ana pe pa pisu re Maria tol pogos naṓa Maria ṓarlua narina nene. A pogos naṓa Maria ṓarlua sisi nene, ana Yosop sikia kiena kia “Yesu.”

2

Yaru la naþa akilia ruru þelaga kiena ne verue lala apimin asape avisu Yesu

¹ Yesu naga paeme e pulkumali tai, kiena kia Petleem, leþas nae Yutea. E pogos naþa Yesu paeme, Erot naga pe þarin suþe kiena ne le Yu ke lala. A siraunia, pe piavi re nena poli, ana yaru la þasia naþa la akilia ruru þelaga kiena ne verue la po paþisi, apimi atol garu Yerusalem. Susumo la nene amolue e kiela purvanua, e leþas naþa mrae molue ke komea, ana apimi.

² Ana la apiun tan yaru lala, asape “?Sisi naþa paeme mare ga na wa, naþa asape þisi na naga vim ve þarin suþe kiena ne le Yu lala, naga mþeke pe? Imimi moñal kiena verue rui, molue ke e yo naþa mrae molue ea, ana imimi mepimin ke mesape meieluar naga.”

³ Ana pogos naþa Parin Suþe Erot tol visena la nene, amio yaru taþena laþasia nae Yerusalem, amloge, ana la pe akeþaran re nena ga.

⁴ Ana Erot pio yerþawa kiena ne yaru wa lala amio navianena navisaluaena lala apimi apisuia, ana naga piun tan la, pisape “?Navisaarena naþa apisape þisi na naga imi, la apisa ke asape þisi na naga vaeme pe?”

⁵ La naþani apisatañea, asape “Yokorena Navisaarena naga vaeme garu leþas nae Yutea, e pulkumali naþa Petleem.

⁶ Nanene vanon naþa sumo na, navisawalena tai siriyuia, pisape
‘Ntewa naga pisa sanini, pisape

*“Amiu nae kumali naþa Petleem, amiu taþatete avisavenua,
yerþawa taþena nae Yutea lala, la atola metavan amiu, ana amiu na
ato ga tano, peraga,
vanon yokorena nasumonena keviu tai molue nenaga kom pun amiu,
ana naga visuar ruru kiau yeririna lala nae Israel.” ’ ’* *Maika 5:2*

⁷ Pisi na Parin Suþe Erot naga pio vinaun ga yaru na kilia ruruen þelaga kiena ne verue la nene, vena aimi avis ga amio naga taaga, vena naga loge ruru tan la, pisape la apisu verue naþani kate na pogwai.

⁸ Ana naga pisa pan la, pisape “Amiu na monar ava akale sisi nene vano o alualia, ana awasuþe si aimi avisawal van inu, vena inu mþena ga nevano neieluar naga,” ana naga mligan la apa garu Petleem. Ana kiena visena nene naþa naga pisa ana pisokan ga, naga sinenan pisape visae lual sisi tomtom nene, ana weñaria.

⁹⁻¹⁰ Ana yaru la nene la amloge visena kiena ne þarin suþe nene þisi, ana apa sina ga e kiela mrapplepa, ana apisu sina verue nene naþa tego þesia e leþas naþa mrae molue ke komea. Pogos naþa la apisu si verue nene, akeþara paþisi, ana verue naþa naga sumon la mña ga pano-o atol e naþa sisi nene mþeke ea.

¹¹ Ana la apa loyuma e yuma nene, apisu sisi nene, amio anena naþa Maria. Ana la akinai, amieluar naga. A la apikeþa kiela karo lala, aþar plan kiena nalaena la pania, suri tai naþa kol, amio suri lalua naþa poños taninu po paþisi sa naþa mþaes, naþa kiela kia prakensis, amio mer, naþa mer nene naga kana kilavaru keviu paþisi.

¹² Ana kolemallo, Ntewa pisi pan la e mþenienna tai, pialuþar la pisape “Ve ava akom re si leþas naþa puna ne Erot.” Ana la amligan yo nene, aþasuþela ke sina ga, akome mrapa taþena apa kiela.

Aþurelua Yesu, aþure apa Isip

13 Pogos naŕa yaru la nene amial rui, ana Yosop mēnia mē navisi kiena ne Ntewa tai pimi puna, pisa pania pisape “Yosop, osuñalu, owar ninis nene amio anena, amiu aure ava garu Isip, vanon lavisi ke Parin Suŕe Erot kale ninis tomtom nene vena weñar narui. Ava asuñā garu Isip vano-o tol pogos naŕa nevisa van ko, ana awasuŕe amiu si aimi.”

14 Ana Yosop mlogear visena kiena navisi naŕani, ana suñalu ŕarlua ninis tomtom nene amio anena, ana amligan plan ke e yemalo nene, ana amialin ke ava garu Isip.

15 Ana la apa asuñā garu Isip yam piavi li mē ga, pano-o tol pogos naŕa Parin Suŕe Erot mare.

Suri la nene pimi kakate sanene, vena kila visena kiena ne Ntewa tai naŕa Navisawalena Osea naga pisawal nanua sumo vena vim ve lelaga, naŕa naga sapenua

*“Naruu na yermēne sike garu Isip,
ana nevio naga wasuŕe imi.”*

Ose 11:1

Yaru nakilaen mara lala añe moñar ninis lala

16 Pogos naŕa Parin Suŕe Erot naga kilia sape yaru nakilia ruruen ŕelaga kiena ne verue lala pe akila re sa naŕa naga pisa poli, pe apimi akom re si puna poli, ana naga sinena mimi paŕisi, ana naga pisa pan kiena yaru na mara lala, pisape “Ava akale ninis la punu ga naŕa ape yermēne asike Petleem, a la mēna ga naŕa asike lavisinia, la naŕa pe kiela kas lua re poli wa, ana awe moñar la make ga amarmare.” Parin Suŕe nene naga polo pogos nene sanini, vanon mloge visena tan yaru la nene, naŕa apisawal mesmesun pania nanua e pogos naŕa verue nene kateŕesia.

17 Suri la nene kila visena naŕa Navisawalena Seremāea naga pisa sumo pimi pe lelaga, naŕa naga pisape

18 *“Le Rama lala amloge sira nae pula tai tagi na tagi,
naga mloge piowa paŕisi,
sira nene naga Resel, naŕa naga tagin ke mapina lala.*

*Ana naga yepena mavin yaru tai kila luŕeluŕeena vena loge wo sina,
vanon mapina la akokovio make ŕisi rui.”*

Ser 31:15

Yosop ŕar Yesu nene molue Isip, ŕasuŕe si pa Nasaret

19 Ana pogos naŕa Yosop lala asike garu Isip wa, ana Parin Suŕe Erot naga mare. Ana Yosop mēnia, pisu sina navisi kiena ne Ntewa tai pimi puna,

20 ana navisi nene pisa pania, pisape “Yosop, osuñalu, oure ninis nene amio anena, awasuŕe amiu si, ava garu kiamiu purvanua naŕa Israel, vanon Parin Suŕe Erot nene naŕa naga sape weñar ninis nene, naga mare rui.”

21 Ana Yosop naga mlogear visena nene, naga suñalu, ŕar ninis nene amio anena, aŕasuŕela ke sina ga apa e kiela purvanua naŕa Israel.

22 Pogos naŕa la amialin ke asape ava tol garu Yutea, ana Yosop mloge asape Akaleas kus ke lelana ne arimana naŕa Erot, pe ŕarin suŕe ke garu Yutea. Ana Yosop maraun si vaen garu Yutea, ana naga mēni si tai, mial Ntewa naga pisi pania, pisaluŕar pisape “Ve ova re si garu Yutea,” ana Yosop lala apalein e yo taŕena tai, kiena kia Kalele.

23 Ana la apa asike e kumali tai e lepas nene, kiena kia Nasaret.

Suri nene pimi kate sanene vena kila visena kiena ne navisawalena lala vim ve lelaga, naña la apisayu Navisaarena nanua sumo rui, naña la apisa apisapenua
 “Yokorena, lala avisave naga ve yaru nae Nasaret tai.”

3

*Yoane Nakeena sike ga e yokorena, mlologon ke navilopuena
 Mak 1:1-8; Luk 3:1-8; Yoane 1:1-28*

¹ Yesu naga kapuru pimi keviu, gar ga Nasaret, ana e pogos ke nene narui, Yoane Nakeena naga pimi þarpoyo e yokorena e lepas nae Yutea, ana naga suña mlologon ke, pisapenua

² “Amiu na monar avilopu amiu, vanon Nasuþenena kiena ne Ntewa pimi ke narui.”

³ Yoane Nakeena nene naga pe yaru naña Navisawalena Aisea pisawal nanua sumo rui, naña naga pisa, pisapenua

“Pulgon yaru tai suña pio ke e yokorena, pisape

‘Amiu akila ruru make mrapa kiena ne Ntewa, vena naga kilia imi mʻalivi e kiamiu malena lala.’” *Ais 40:3*

⁴ Yoane Nakeena nene naga sane Navisawalena Elaisa nene nanua sumo, sa naña naga pe miyen re kulsota naña po poli, mʻana kulsota na ape ga e vilulus nen kamel, a kiena kilika na kararen mʻeþena na amiyuñæen ga e kulus nen puluk. A kana kinanena e yokorena, kan ga narin suri la naña asape kurpo ne, amio suri kiki naña sukapak tetan la amiyuñæenia.

⁵ Naga suña e yokorena nene pano pano-o, ana yeririna nae Yerusalem lala amio mʻena ga pulkumali taþena lala nae lepas naña Yutea, a pulkumali mʻena ga la naña lavisin wii nae Yortan, la apanon apisu naga.

⁶ La amiyagogon kiena lologena lala, a la apisa plan kiela mlamulena viowa lala pania, ana Yoane kela e wii nae Yortan.

⁷ Ana e pogos tai, Yoane pisu naña yeririna la moki na þegas nalotena lua nene kiena ne le Yu lala, naña Varasi lala amio Satusi lala, la apimin ke naña naga ke la, ana naga pisi mʻarera pan la, pisape “?Amiu na sane lomʻara lala, naña la amaraun kapi tai ana la aþure, ana amiu na asitom asape akilia aurmatan kapi naña Ntewa naga þisi na ligan imi, naña pe amiu apilon amiu re poli wa?”

⁸ Ana visae ve lelaga kemua naña amiu amaraun nakoæena nene, ana kiamiu malena naga monar war mras la naña powo, naña torokin kiamiu navilopuena nene.

⁹ Ana avisuar amiu, popon amiu na ve awarwar amiu re sina, sa naña asuñæa akila ke rui, naña apisa ke asape ‘A, ita na poga ga rui, okilakan ita na tepe lus ruru kemua kiena ne yermarua Epraam.’ Ana nanene na pe suri re tai nene poli, vanon visae Ntewa naga sinenania, naga kilia la ga kilavaru la nene, kila la aimi ave lus kiena ne Epraam la ve moki, vena akus lelemiu.

¹⁰ Nevisa van amiu, nesape mʻekiavi mon ruru rui pisape teroro purlaki la naña pe þar re mras wo poli, ana yokorena ateroro la ana akoven la ava e kapi.

¹¹ In na nepimi sumo, ana nekee amiu ke ga e wii, vena kila merarava sa naña amiu apilopu amiu rui, ana yaru taþena tai naga pimi ke siraun inu

wa. Yaru nene, naga to laa metavan inu, a in na nepiowa ga, netorokin re nowar plan kiena kulus nen lana poli, pona nekilia nekila kiena yum̃aena taḻena lala. Ana naga ke narui, naga kilia kee amiu e Ninuna Wa, amio kana kapi nena, vena kekan plan kororaki lala e kiamiu malena lala.

¹² Naga na sane mlarar ke koruak nayuraren wit e limana, ana sisilin plan mrasa la akekapil vito lele taḻena, a vinus vito lele taḻena, ana war plan mrasa va um̃a m̃ana, a yokorena naga kilia kuan vinusa va e kapi naḻa taḻatete mare pogos tai.”

Yoane ke Yesu

Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³ Ana Yesu mligan lepas naḻa garo Kalele, pam e wii nae Yortan vena Yoane ke naga.

¹⁴ Ana Yoane pisape visaluḻaria, pisapenua “?Sanape na ko opamin osape nekee ko? Suri nene na pe mesmesu re poli. Popon ga ko na okee inu.”

¹⁵ Ana Yesu pisataḻnea, pisape “Peraga, ḻisi na ve ve sa re nene, popon ita na tetam̃an ga tetaveve suri wo la naḻa Ntewa naga sinenania sape tekila.”

Ana Yoane tam̃an Yesu pimi puna, ana kea.

¹⁶ Ana pogos naḻa naga ke ḻisi, Yesu naga molue e wii pa metava, ana veraga ma e peni pietava pania, ana naga m̃al Ninuna ne Ntewa pitomi ke tano sa naḻa lom̃e, pitomi tol Yesu.

¹⁷ Ana la amloge Ntewa nae ma e peni pisi pitomi tano, pisape “Nene na naruu ne, naḻa nesitom naga paḻisi. Kiau sitomena teke ga e naga, a nekekarana naga paḻisi.”

4

Parin suḻe kiena ne yermare lala taḻali Yesu

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

¹ Suraun naḻa Yoane Nakeena kee Yesu ḻisi, ana Ninuna Wa naga sumon Yesu pa e yokorena tai, vena Yermare taḻali naga.

² Ana e pogos nene, Yesu monsilun leniena tol legiena lualima vari a lemalo m̃ena ga lualima vari, a siraunia naga viso kari paḻisi.

³ Ana Yermare, yaru na taḻalien yeririna lala, pimi pisa pania, pisape “Visae ko na ope narina ne Ntewa kemua lelaga, ko ovisali van kilavaru la nene aimi ave kilaparavi, vena okan tai.”

⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Peraga, vanon Visena Wa pisa sanini pisape

‘Kinanena ga taḻatete kila yaru mali, ana visena punu ga naḻa Ntewa pisa, naga ga nene kilia kila yaru mali.’ ” *Naw 8:3*

⁵ Ana Yermare pisape wereli sina ga sitomena kiena Yesu va garu e Yum̃a Wa naḻa garu Yerusalem, ana mligan naga sike e yo tai naḻa pa manene metava paḻisi e wosoyum̃a Mana Ntewa.

⁶ Ana naga pisa pania, pisape “Visae ko ope narina ne Ntewa kemua lelaga, ko oula, oto tano e nene. Ana yoko ko okila woga ga ne, vanon Visena Wa pisayu Ntewa, pisape

‘Naga yoko ligan kiena navisi lala aimi avisuar ko m̃aga,

ana la ayukop yaun ko ga om̄eke metava e limala, vena ve owan re lam̄a e kilavaru tai.' "

Yauena 91:11,12

⁷ Ana Yesu pisatame ke sina ga Yermare, pisa pisape "Peraga, vanon Visena Wa pisa m̄ena ga sanini, pisape

'Ko na taṭatete otaṭali kioṃa Suṭe Ntewa, naṭa otaṭali om̄areran osape naga kila kioṃa suri tai.' "

Naw 6:16

⁸ Naga na, Yermare ṭere ke sina ga sitomena kiena Yesu pa metava e pupia kunus tai, pisape "Visae ova ose kunus nene, okira vito tano ovisu purvanua kerkeviu la ne sike e yomarava nini, amio kala suri wo la naṭa asike ea."

⁹ Ana taṭali ke sina ga Yesu yam telu narui, pisa pania, pisape "Suri punu la nene na yokorena netam̄an van ko, visae okinai olotun inu."

¹⁰ Ana Yesu pisatamea, pisa pisape "Ko oure, Yermare. Visena Wa pisa sanini, pisape

'Pisi na monar olotun ga Ntewa naga taaga, naṭa pe kioṃa Suṭe, a okila ga kiena yuṃaena naga taaga.' "

¹¹ Ana Yermare purmatan Yesu, ana navisi la apitomi, apisuar ke naga.

Yesu siar kiena yuṃaena garu lepas nae Kalele

Mak 1:14-15; Luk 4:14-15

¹² Ana e pogos nene, li na mara lala kiena Parin Suṭe Erot la atarar Yoane Nakeena, amligan naga pa e yuṃa nakoena. Ana pogos naṭa Yesu mloge nalogeena nene, naga sitom sape wasuṭe si vito garo Kalele.

¹³ A pogos naṭa naga ṭasuṭe si pito garo Kalele, ana naga pe pa re si garo Nasaret poli, naga pito la garo Kapeneam rui, pulkumali naṭa m̄eke lavisin lapa nae Kalele. Yo la naṭa siar Kalele pito tol yo losi, yo la nene porotano kiena ne lus lalua kiena yermarua lalua na nanua sumo, Sepulan amio Naptali.

¹⁴ Suri nene pimi m̄alivi vena kila visena kiena ne Ntewa nene vim ve lelaga, sa naṭa Navisawalena Aisea naga pisawal sumo rui, naṭa pisape

¹⁵ "Amiu yaru lala nae yo kiena ne Sepulan amio yaru lala nae yo kiena ne Naptali,

naṭa asike likan wii nae Yortan amio pupia sive, amiu yaru la nae garo Kalele, e lelen yaru la moki naṭa pe ape le Yu re poli asike ea, amiu aloge visena nini:

¹⁶ Yeririna la naṭa asike e yemalolo, ṭisi na alual pupia yomerarava tai.

La nene asuke ga e yemalolo silaga, naṭa la na ape namarena ga, ana pupia yomerarava tai tego paṭisi pimi tegoli la."

Ais 9:1,2

¹⁷ Ana siar e pogos nene, Yesu sum̄a ga mlologon ke, pisapenua "Amiu na monar avilopu kiamiu sitomena vetan kiamiu mlamulena viowa lala, vanon naṭa nasuṭpenena nae ma e peni pimi ke lavisi narui."

Yesu pio yaru na wereen ika la vari

Mak 1:16-24; Luk 5:1-11

¹⁸ Ana Yesu sum̄a ga miyaloro ke e isinen pupia lapa nae Kalele, ana m̄al yaru la lua, Saemon Pita amio wenla naṭa Antru. Lalua asum̄a ga akuan ke lilivi, vanon lalua na ape yaru na wereen ika.

¹⁹ Ana naga pisa pan lalua, pisape "Amiu lua ataveve inu, ave kiau yaru lala, vena nevian amiu ana ave yaru na wereen yaru lala."

²⁰ Ana lalua nene amligan kiela lilivi naḡani veraga ga, lalua ataveve Yesu.

²¹ Ana Yesu mial li ga pa laa sane, m̄al si yaru la lua Semes amio wenla naḡa Yoane, la lua na la narina ne Sepeti. Lalua asike e kiela los nen wa tai amio arimala, lala asuḡa ga akila ruru ke kiela lilivi. Ana Yesu pio lalua pisape lalua atavevea,

²² ana la lua asuḡalu veraga, amligan arimala m̄eke e wa, ana ataveve Yesu apano.

Yesu mlologo, pian ke yaru lala, a kila ruru ke namaiena lala
Luk 6:17-19

²³ Ana Yesu mialoro ke pa e yo punu ga garu Kalele, pian ke le Yu lala e loyuḡa e kiela yuḡa na lotuena lala. Ana naga pisawal ke nalologena wo nene nasuḡenena kiena ne Ntewa, a kila ruru ke yaru la naḡa maiena sike e yepela, a kila yaru la naḡa yepela laḡas malmalumu, apimi amloge po sina.

²⁴ Ana la asunyu kia kiena Yesu pa kalo m̄ena yo punu ga e lepa naḡa Kalele na vito tano, naḡa apio asape Seria. Ana la aḡure yaru la naḡa amai e yo punu ga nene apimi puna Yesu. La nene, laḡasia naḡa amai, laḡasia naḡa magka kar kare la amloge piowa paḡisi, laḡas naḡa yermare la asike e la, laḡas naḡa amarmarelu ke lala, a laḡasia naḡa yepela laḡasia marmare, ana Yesu kila ruru punu ga namaiena la nene amloge po sina.

²⁵ A yaru la moki paḡisi naḡa ataveve Yesu e pogos nene. La nene apimi garu Kalele, a e m̄ena e lepa naḡa pulkumali lualima sike ea, a garu Yerusalem, a garu lepa taḡena lala nae Yutea, a ma m̄ena e lepa nen ḡalu nae Yortan lepa ḡasia na vano. Ana la nae yo la nene apimi ataveve Yesu e pogos nene.

5

Yesu pian yeririna lala
Luk 6:20-23

¹ Ana e pogos tai, Yesu pisu yeririna la moki, ana naga pa metava e kunus tai. Sane kiela navianena tai, naga totano ana kiena yeririna lala apimi atovivia,

² ana naga pian la.

³ Navianena kerkeviu laḡasia kiena ne Yesu sanini: naga pisape “La naḡa apisu kilale naḡa pe aḡal re Ntewa e kiela malena poli wa, ana ḡisi na navisa ruruena vim van la, vanon Ntewa naga pe Parin Suḡe kiena ne yeririna la ne sanene.

⁴ La naḡa suri viowa lala akila kare la ke paḡisi, a amloge piowa, atagi ke na, ana navisa ruruena vim van la, e nakila luḡeluḡeena lala.

⁵ La naḡa ape yaru malumu ga, navisa ruruena vim van la, vanon naḡa Ntewa pisaar pan la rui pisape la suri wo la naḡa sike e yomarava nini van la.

⁶ La naḡa sinelan manene ḡelaga mesmesu lala sa naḡa Ntewa naga sinenania, ana navisa ruruena vim van la, naḡa ḡisi na avisu kiela malena ulen namesmesuena la nene.

⁷ La naḡa asuḡa sinela miye ke yaru taḡena lala, navisa ruruena vim van la, naḡa yokorena Ntewa naga sinena ye manene la vaḡisi.

8 La naŕa sinela mekiki po, navisa ruruena vim van la, naŕa yokorena la avisu Ntewa.

9 La naŕa ape yaru na kilaen suñare, ana navisa ruruena vim van la, naŕa Ntewa naga vio yaru la nene ave narina lala.

10 La naŕa amlelaga e Ntewa, ana yaru taŕena lala akila kare la vanon kiela nalelagaena nene, navisa ruruena vim van la, naŕa yokorena Ntewa ure la ava loyuña e kiena nasuŕenena.

11 “Amiu la naŕa yaru la akila kare ke kiamiu kia, a la añene amiu ke na, a la apisa kare amiu, a apisa kotalia amiu, vanon naŕa amiu na ape kiau yeririna lala, ana ŕisi na navisa ruruena vim mñena ga van amiu.

12 Ana ve sinemiu viowa re, akilia akekara ga, vanon kiamiu pupia suri wo tanea lala sike ma e peni. Pisi na yaru la akila kare amiu vaŕisi, ana visae ve sanene, la akila ve sa ke naŕa yaru na sumo lala akila kare navisawalena lala.”

Kururu sive amio kapi viaga

Mak 9:50; Luk 14:34-35

13 Ana Yesu pisa mñena ga, pisapenua “Amiu na sane sive na e yaru na yomarava lala. Ana visae sive ve melkalka re sina, ana pe suri re si tai naŕa kilia kila melkalka si poli. Ana sive nene na pe popon re si suri tai poli, popon ga akuan va narui.

14 “Amiu na sane kapi viaga na yomarava. Pogos naŕa yaru la akila kiela pulkumali metava e kunus tai, kolemalo yaru la naŕa asike perina akilia avisu kapi nena, ana taŕatete akilawan kiela pulkumali nene.

15 Ana pe yaru re tai poli naŕa silan kiena kapi, ana kalo si kapi nene e piaki tai. Pogos na yaru silan kapi, ana monar ligan to metava e lelana, ana yaru punu ga naŕa asike loyuña ana kapi vivaga nene tegoli la.

16 Ana e ŕelaga ne na nene, amiu na monar atañan kapi na kiamiu malena tegoli yaru la punu ga vena akilia avisu kiamiu yuñena wo la naŕa amiu akila ke na. Ana pogos naŕa la avisu kiamiu yuñena wo la nene, ana la akilia ayeluar kia kiena Arimamiu naŕa sike ma e peni.”

Yesu pisayu navisaluaena kiena Mosis

17 Ana Yesu pisa mñena ga, pisapenua “Pe sineun re nenaga, naŕa amiu asitom ke asape inu nepimñ nesape nekuan plan navisaluaena kiena Mosis, amio visena kiena ne yaru navisawalena la poli. Peraga, pe sa re nene poli. In na nepimin nesape nevian ruru amiu e kinas nen visena punu ga la nene van amiu.

18 Suri na ne nepisa ke pan amiu ne, ana lelaga paŕisi monar asitonñalia, ŕisi na taŕatete navisaluaena nene kovio, vanon sinapane amio yomarava nini lalua akovio. Ana taŕatete narin mras nen visena tai, pona ya sina naŕa teke e navisaluaena nene, kilia kovio, taŕatete ga, vano-o tol pogos naŕa suri na navisaluaena la nene vim kakate make ga.

19 Vanon suri ne na nene, visae yaru tai kila pal narin suri tai e navisaluaena nene, pona vian yaru taŕena tai kila sanene, yaru nene na ve to re e yo wo tai e nasuŕenena kiena ne Ntewa. Ana yaru naŕa taveve ruru visena na navisaluaena la nene, a pian ke yaru taŕena lala akila sanene, ana naga yoko kiena kia wo e nasuŕenena kiena ne Ntewa.

20 Inu nevisa van amiu, visae sinemiun asape ava e nasuŕenena kiena ne Ntewa, ana monar kiamiu ŕelaga la wo a mesmesu, taulu navianena navisaluaena lala, amio Varasi lala, visae peraga, taŕatete ava ea.”

Yesu pisayu nasinekarena

Luk 12:57-59

21 Ana Yesu pisa mēne ga, pisapenua “Amiu amloge mña naŕa navianena la apian ke kieta yermarua la nanua sumo rui, apisape ‘Ve awemiar re yaru, a visae yaru na wemiar yaru mare, mesmesun ga naŕa aure naga va kumali ana avis vania.’

22 Ana nevisa van amiu sanini: Yaru naŕa sinena kari wenla, yaru nene mesmesun aure va kumali avis vania. A yaru naŕa visi viowa van wenla, visavenua ‘Ko na yaru viowa tai nene wa,’ yaru nene mesmesun aure va e kieta viorena keviu ana aliŕere naga. A yaru naŕa ŕisi na la sinemimiena van wenla, pisape ‘Ko na ŕarumña pe wowe,’ naga mesmesun va e kapi naŕa e lele na loge viowaena.

23 Vanon suri ne na nene, visae oimi e wonta kiena ne Ntewa vena ola nalaena vania, ana ositomāl si naŕa okila suri tai pa womla piowa teke na,

24 ana oligan nalaena nene tomña e lepas nen wonta nene sumo wa, ana monar omolue sina, ova okila ke ne marawo wa, ana siraunia okilia oimi ola si kioñā nalaena naŕani va Ntewa.

25 “Visae okila suri piowa pa yaru tai, ana naga sinenan pisape were ko ova kumali avis van ko, ana popon okoskosin ovisi ruru omio yaru nene, e pogos naŕa pe aŕure ko re opa kumali poli wa. Visae peraga, pona ligan ko e limana yaru na liŕereena la yo, ana la nene aligan ko e limana yaru na taren yaru lala, ana la akilia aligan ko e yuñā nakoena.

26 Suri na nepisa ke pan ko ne naga lelaga, ana visae sanene, taŕatete si omolue e yuñā na koena, vano-o tol pogos naŕa oul make kioñā nakoena.”

Yesu pisayu kolau

27 Ana Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Amiu amloge mña naŕa navianena lala apisalua sumo rui, asape ‘Ve okila re kolau.’

28 Ana inu, nevisa van amiu sanini: Yaru naŕa yepen kawē ke sira taŕena tai, naŕa naga sinenania sape werea, ana naga sane kila kolau amio sira nene ŕisi rui e kiena sitomena.

29-30 “Visae kilamarañā na ŕamarua kila ko ke omloru e mlamulena viowa sanene, popon osilua kilamarañā nene vano. A visae lumomña na ŕamarua kila ko ke oloru e mlamulena viowa, popon otelua, okuan vano. Ana popon narin lepasneñā ga tai kovio, a visae peraga, akoven punu ga tasneñā va e lele na loge viowaena.”

Yesu pisayu nakuwanluaen sira

Matiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18

31 Ana Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Nanua sumo na apisa sanini, apisape ‘Yaru naŕa koanlua wona, ana naga monar kila mñaki tai vania, naŕa pisa meraravan pania pisape koanlua rui, pe pe wona re si poli.’

32 A in ne nanini, nevisa van amiu, sanini: Pe mesmesun re nena ga naŕa yaru tai mnenelua wona poli, visae naŕa wona nene naga pe kila re

kolau sumo poli. Visae yaru tai m̄nelua wona, naga kila kare wona nowo nene sa ga naŋa wona nene naga pe sira na taŋaen ga kolau rui. A yaru taŋena naŋa naga were sira tai naŋa wona nasumo naga m̄nelua naga rui, yaru taŋena nene, naga suŋa kila ke kolau narui.”

Yesu pisayu sanape naŋa akila navisaarena

³³ Ana Yesu pisa m̄ena ga, pisapenua “Amiu na amloge m̄a naŋa navianena lala apisa pan kieta yerm̄aru la sumo rui, apisape ‘Visae ovisa kia kiena ne Ntewa vena kila kioŋa visena m̄arera, siraunia ko taŋatete okilaro sina visena nene. Visae ovisa kia kiena ne Ntewa, monar okila mesmesu sa naŋa ko opisa.’

³⁴ Ana nanagane, inu nevisa van amiu, sanini ‘Taŋatete ovisa kia kiena ne suri taŋena vena kila kioŋa visena m̄arera.’ Taŋatete ovisavenua ‘Lelaga metava,’ vanon naŋa ma e peni na helena ne Ntewa naŋa totano ke ea, na pe yo wa paŋisi.

³⁵ A taŋatete m̄ena ga ovisa kia kiena yomarava nini, vanon yomarava nini lelen lana ne Ntewa naŋa naga piawa ke ea. Taŋatete ovisa Yerusalem, vanon Yerusalem na helena ne kieta Parin Suŋe Wa.

³⁶ A taŋatete m̄ena ga ovisa ŋaruŋa, vanon taŋatete ovilon viluŋa tai imi yuwowo pona imi malolo.

³⁷ Visae avisa suri na lelaga, monar avisa ga ‘Lelaga,’ a visae avisa suri naŋa peraga, monar avisa ga ‘Peraga.’ A visena taŋena la naŋa akilia avisa, naga molue ga kome Yermare.”

Yesu pisayu yaru naŋa kila maran si piowa pan yaru naŋa kila piowa pania

Luk 6:29-30

³⁸ Ana Yesu pisa m̄ena ga, pisapenua “Amiu amloge m̄a naŋa navianena lala apisa nanua sumo, apisape ‘Visae yaru tai kito kilamaraŋa tai, ana ko okilia okito m̄ena ga kilamarana. A visae yaru tai sulua maluena tai, ko m̄ena ga okilia osulua maluena tai.’

³⁹ Ana nanagane, inu nevisa van amiu sanini: Amiu ve akilamaran re si suri van yaru naŋa kila viowa van amiu. Visae yaru tai lipa pipiŋa e lepas na ŋamarua, ana monar otam̄an m̄ena ga lipa pipiŋa lepas na ŋameli.

⁴⁰ Ana visae yaru tai visave were ko ova avis van ko kumali, ana naga m̄areran visave owar mor̄na kulsota vania, ana ko owar m̄ena ga mor̄na kulsaket vania.

⁴¹ A visae yerkaŋa tai m̄areran visave owar kiena karo amio ayal va tol mrae ve taaga, ana monar okekaran owar va tol si maran mrae ve taaga.

⁴² Visae yaru tai viun suri tan ko, monar ola vania, a visae yaru sinenan visave la kioŋa suri tai yumaenia, monar otam̄an vania vena lava, ve ovisaluŋar re vania.”

Yesu pisayu nisape monar akekaran nasinekar lala

Luk 6:27-28,32-36

⁴³ Ana Yesu pisa m̄ena ga, pisapenua “Amiu amloge m̄a naŋa navianena pisa sumo rui pisape ‘Monar ositom nalavis puŋa, a monar okila viowa va kioŋa nasinekar lala.’

⁴⁴ A nanagane, inu nevisa van amiu sanini: Monar asitom kiamiu nasinekar lala, a monar alen wo m̄ena yaru la naŋa akila ke piowa pan amiu,

⁴⁵ vena amiu ataveve ruru þelaga kiena ne Arimamiu naþa sike ma e peni, vanon naþa naga kekaran yaru punu ga maran taaga. Vanon suri ne nanene, naga kila kiena mrae tego, a kila kiena yua powo pitomi pun yaru punu ga, la naþa apo a la naþa apiowa.

⁴⁶ ?Visae akekaran ke ga yaru la naþa asitom amiu ke na, amiu na asitom ke asape yokorena atol kiamiu nalaena tai? A yaru na takis lala, naþa yaru taþena la asape la ape yaru viowa ga, la akilia akila sanene.

⁴⁷ Visae otalopan ga kioþa yeririna lala, nanene na pe otaulu re þelaga kiena ne yaru viowa la poli. A yaru la naþa pe amlelaga re e Ntewa poli, la mþena ga akekaran kiela namratava lala.

⁴⁸ A kiamiu malena monar mesmesu ruru wo, sa naþa þelaga kiena ne Arimamiu naþa sike ma e peni naga mesmesu ruru paþisi, a naga po pan yaru la punu ga.”

6

Yesu pisayu nalaena lala

¹ Ana Yesu suþa pisi pan la, pisa pisape “Suri la naþa kieta nalotena pisa pisape popon teyuþaenia, amiu na ve akila re sa naþa amiu akila na vena yaru ve moki akilia avisu kilale naþa amiu akila ke suri wo. Visae amiu asuþa akila mþa sanene, þisi na Arimamiu naþa sike ma e peni, naga taþatete la nalaena van amiu vanon kiamiu yuþaena la nene.

² “Visae ve sanene, pogos naþa ko ola nalaena va yeririna la naþa pe kiela suri re poli, vena oiila la, ana pe pon re owarwar ko vanon poli, sane li navilavenen viskorenena. Yaru la nene apisawal ke kiela yuþaena wo lala e loyuþa na leniena, a e yepesinas la vanua, vena yaru la ayeluar la. Ana nevisa suri na lelaga van amiu, yaru la ne sanene amla kiela nalaena þisi rui e nayeluarena naþa yaru taþena la amla pan la, a taþatete si ala suri tai.

³ A pogos naþa ko ola nalaena va yaru la naþa pe kiela suri re poli, vena oiila la, monar okila ga e þelaga na tapolouena, yaru ve visu re, a ve kioþa sitomena yeluar ko re e nalaena nene.

⁴ A visae okila tapoloun ga kioþa yuþaena wo la ne sanene, ana Arimomþa naþa pisu ke suri la naþa yaru la pe apisu re poli, naga kilia la nalaena van ko vanon kioþa yuþaena wo la nene.”

Yesu pisayu leniena

Luk 11:2-4

⁵ A Yesu pisa mþena ga, pisapenua “Ana pogos naþa amiu alen, pe pon re ataveve þelaga kiena ne li navilavenen viskorenena la poli. La nene na sinelan manene asape asuþalu vena alen loyuþa e yuþa na leniena, a vanua e yometava lala, ana yaru la akilia avisu la. Ana inu nevisa suri na lelaga van amiu, yaru la ne sanene amla kiela nalaena þisi rui e nayeluarena naþa yaru taþena la amla pan la, a taþatete si ala suri tai.

⁶ Ana pogos naþa visae okila leniena, ana ova loyuþa e moþa yuþa ko ga taaga, okotava ana okila leniena va Arimomþa naþa sike na, ana pe yaru pisu re naga poli. Ana Arimomþa naþa kilia visu suri la naþa pe yaru pisu re poli, naga kilia la kioþa nalaena van ko, vanon kioþa suri wo naþa okila.

7 “A pogos naḡa alenia, ana pe pon re avisa visena ve moki poli, ve sa yaru la naḡa pe amlelaga re e Arimata lelaga poli. Yaru la nene aḡape yokorena na alual suri naḡa la amlen ke vanonia, komin la apisa ke visena la moki manenea, ana peraga.

8 Ana amiu na ve ataveve re kiela ḡelaga lala, vanon Arimamiu, naga kilia ke suri la naḡa limamiu plasan rui, pogos naḡa amiu pe apiun re suri la nene tan naga poli wa.

9 “Vanon suri ne nanene, mesmesun naḡa amiu alen sane leniena nini, naḡa pisa pisape

‘Arimamimi naḡa ko osike ma e peni, mesmesun ga naḡa yaru la asu vatanon kioḡa kia wa.

10 Memlen mesape kioḡa nasuḡenena imi suḡalu ḡarera se yomarava nini, vena yeririna la akila sa naḡa ko sinoḡania, sa naḡa la ne ma e peni akila ḡaga.

11 Awis, ola kinanena van imimi ḡane, a e legiena punu ga.

12 A ovievo imimi e kiamimi mlamulena viowa lala, sa naḡa imimi ḡena mepiewo ke yaru taḡena la naḡa akila ke piowa pan imimi.

13 Ko ve oligan manene re suri viowa lala aimi ataḡali imimi, okila wo Yermare ve imi kila kare imimi re.’

14 “Vanon naḡa visae amiu aviewo ke yaru la naḡa akila ke piowa pan amiu, ana Arimamiu naḡa sike ma e peni viewo amiu ḡena ga.

15 A visae ve aviewo re yaru taḡena la naḡa akila ke suri piowa pan amiu, ana Arimamiu taḡatete viewo kiamiu mlamulena viowa lala.”

Yesu pisayu monsilena

16 A Yesu pisa ḡena ga, pisapenua “A visae pogos naḡa amiu amonsilu ke sina ga, ve akinan re vena amiu asitoḡali Ntewa a alen vania, amiu ve akila re sa naḡa pe ake re maramiu poli, pona amiu akila maramiu la viowa, a kulugomiu la miyopiop sa naḡa viso kar amiu paḡisi, vena yaru lala avisu kilia ya naḡa akila ke na. Nanene na yuḡaena kiena ne li navilavenen viskorenena. Ana visae akila sanene, ana yeririna laḡasia sinela ye la, naga ga nene kiela naulena naḡa la akilia alavia vanon kiela monsilena, ḡisi na taḡatete si Ntewa naga la sina ga suri tai van la.

17 Ana ko, pogos naḡa amonsilu ga sanene, popon okee maraḡa, okila ruru viluḡa, oyowau ruru wo sa naḡa ko okila ke silaga,

18 vena yaru la aninue ya naḡa ko okila ke ne. Arimoḡa ga naḡa naga sike na, pe yaru la aḡa re naga poli, ana naga ga ḡisi na kilia pisu ke suri la naḡa pe yaru la apisu re poli, ḡisi na naga la nalaena van ko vanonia.”

Yesu pisayu kilavaru

Luk 12:33-34

19 Ana Yesu pisa ḡena ga, pisapenua “Pe pon re amiu akilapolo kiamiu suri wo na yomarava la nini poli, vena avim ave yaru keviu na suri moki manenea. E yomarava nini na kirara lala akilia akar suri la nene, a suri la nene akilia avililua a amenunu ḡena ga, a amio ḡena ga yaru na vinauena naḡa kilia kilapo yuḡa, vena vinaun suri la naḡa amiu aḡionia.

20 Ana amiu na monar awarpolo kiamiu suri wo lala ma e peni, vanon naḡa e nene na yo tai naḡa pe kirara re e poli, a suri tai taḡatete vililua a

menunu, a yaru na vinauena lala taḗatete akila kare kiamiu suri nowo la naḗa amiu amligan ruru sike ea.

²¹ Popon vena amiu na kiamiu suri wo la ve moki sike ma e peni, vanon e naḗa kioḗa suri wo la sike ea, ana kioḗa sitomena ḗena ga sike e nene silaga.”

Yesu surḗa pisayu naḗa yaru la ve ave puluvis re

Luk 11:34-36

²² A Yesu pisa ḗena ga, pisapenua “Kilamarana yaru naga pe yo taaga ga naḗa kapi vivaga pimi loyurḗa e tasnena. Visae kilamararḗa merarava ruruia, okilia ovisu kilale yaru taḗena, vena oiila naga. Visae okila sanene, losinerḗa pulen ruru kapi pivaga paḗisi.

²³ A visae kilamararḗa ve merarava ruru re, yoko taḗatete ovisu kilale ruru yaru taḗena, yoko osurḗa ovisu ga kioḗa suri lala ove puluvisin ga. Visae okila sanene, losinerḗa pulen manene la yemalolo, a visae yemalolo naga sike e naḗa mesmesun kapi vivaga naga se ea, nanene sane ko na osike e yemalolo naḗa pe pupumalo paḗisi.”

Yaru taḗatete yurḗae kiena suḗe ve lua veraga

Luk 16:13

²⁴ A Yesu pisa ḗena ga, pisapenua “Yaru tai taḗatete kilia yurḗae kiena suḗe ve lua veraga. Visae sanene ana naga kekaran tai, a yepena mavin tai, pona naga logear tai, aligan tai. Amiu na taḗatete akila sane ave yaru kiena ne Ntewa, ana ave yaru kiena kilavaru ḗena ga.”

Sanapen yaru naḗa sitom manene kiena malena

Luk 12:22-31

²⁵ Ana Yesu pisa ḗena ga, pisapenua “Vanon suri ne na nene, inu nevisa van amiu sanini: Pe pon re kiamiu sitomena ulen manene ga kiamiu yurḗaena na visuar amiuen la poli, naḗa amiu asurḗa apiuviun ke, asapenua ‘?Aḗa e nape naḗa yoko ita telual kata kinanena a ḗata namunena?’ pona ‘?Pisi na ita tetol ḗata kulsota na yenwo e sanape ne?’ Sitomena la ne sanene na pe po re nenaga, komin kiamiu malena naga po taulu kinanena, a tasnemiu naga po taulu kulsota.

²⁶ Asitomli manu la ne akaka ke ne. Manu la nene pe amapla re kala lokove poli, a pe apa aḗar re kinanena pitomin naḗa aligan ruru sike loyurḗa poli. Ana Arimamiu ga naḗa sike ma e peni, naga ga mla ke kinanena pan la, ana e kiena navisuena, naga pisu amiu na sane ato metavan manu lala, ḗisi na naga kilia visuar amiu taulu la.

²⁷ ?Amiu na asitom asape yaru kilia kila kiena malena naḗa plas ga ne vim ve piavi li laa sane wo ga, vanon sitom manene la kiena malena? Peraga, pe sa re nene poli, ana amiu na popon ve asitom manene re kiamiu malena.

²⁸ “?A komin ya ne asitom manene ke ḗamiu kulsota la vanonia? Amiu asitomli vinas nen purmeme la ne pitotovi ke e yo punu la ne. Vinas la nene na pe amiyurḗae re poli, a pe asulu re ḗala kulsota la poli.

²⁹ Ana inu nevisa van amiu, Parin Suḗe Solomon nene nanua sumo, naga pe yaru na suri moki, ana naga ḗana kulsota la naḗa naga miyenia na pe miyowau ruru re sane meme la nene poli.

³⁰ A meme la nene na la ape na legiena taaga ga, peni narui asikapi la e kapi, ana Ntewa ga naga paia ruru la ke apo sanene. ?Ana amiu na asitom

asape ĩisi na Ntewa naga tařatete la kulsota van amiu? !Aulai, amiu na pe apiawa re nena mřarera e Ntewa poli!

³¹ "Komin suri ne la nene, pe pon re sinemiu la ulen sitomena la nene poli nařa sape "Yoko takan ya ne, a tomun ya ne, a telual mřata kulsota sanape ne?"

³² Lelaga, yaru la nařa pe amlelaga re e Ntewa poli la asitom manene suri la ne sanene silaga, ana amiu, Arimamiu nařa sike ma e peni, naga kilia mřa ga nařa pisape yokorena monar kiamiu suri la nene na wa.

³³ Suri nařa amiu monar asitom řesan ve keviu e kiamiu malena, nane nasuřenena kiena ne Ntewa, amio kana namesmesuena nena lala. Visae ve sanene, řisi na naga la mřena ga suri tařena la nene van amiu."

³⁴ "Ve sanene, pe pon re sane řane na, asitom manene suri la na legiena na peni poli. Peni ga, akilia asitom suri la na peni, komin legiena na řane, ana suri viowa la moki pimi e rui."

7

Yesu pisayu naliřere kareen yaru tařena

Luk 6:37-38,41-42

¹ Ana Yesu řisi ke pan la na wa, pisape "Amiu na monar ve aliřere kare re yaru tařena lala. Ve sanene, Ntewa mřena ga ve liřere amiu manene re,

² komin sitomena nařa teke e amiu pogos nařa amiu aliřere yaru tařena, řisi na sitomena na sanene teke mřena ga e Ntewa e pogos nařa naga liřere amiu. řisi na Ntewa naga liřere amiu, ve sa ke nařa amiu amliřere yaru tařena lala.

³ Pe pon re nařa ko osuřa ovisasawal ke narin kororaki nařa teke e kilamarana ne womla poli, ana ko pe opisu kilale re pupia mora laki na mřeke e kilamaramřa poli.

⁴ ?Sanape narui ko ositom ke osape okilia ovisi va womla nene, ovisave "řisi na nelalua ke ne kororaki na teke e kilamaramřa ne sumo wa?"

⁵ !Visae sanene, na ko na pe opisu kilale re kiořa mlamulena viowa poli, ana ko osuřa omliřere ke ga mlamulena kiena ne yaru tařena lala! !Ko na ope yaru navilavenen viskorenena pařisi wa! Okilalua ke ne pupia miasin laki nařa mřeke kilamaramřa sumo wa, siraunia ana okilia ovisuveve narin kororaki nařa teke e kilamaran yaru tařena.

⁶ "Pe pon re amiu akilali nařa avisawal Visena Wa kiena ne Ntewa va yeririna la nařa la pe akekaran re ala poli. Nanene sa nařa amiu asuřa apagan ruru ke lokul tetan lala e kinanena nařa po, ana pogos nařa akinana řisi, řisi na avilon řarila ana akar amiu ke sina ga. Sa ke mřena ga nařa visae awar nalaena wo lala va nompui lala, řisi na la avie neno ga vitove sike e pulkene."

Yesu pisayu naviunena suri tan Ntewa

Luk 11:9-13

⁷⁻⁸ A Yesu pisape "Yaru nařa suřa piun ke suria, silaga naga mlavia, a yaru nařa suřa kale suria, silaga naga mřalia, a yaru nařa suřa sigariga ke mratava, silaga pulutava pietava pania. Visae sanene, řisi na amiu awar ya nařa amiu asuřa apiun ke tan Ntewa, a řisi na amiu alual ya nařa amiu asuřa akale ke tania, a mratava nařa amiu asuřa asigariga ke ne, řisi na Ntewa naga vietava van amiu.

⁹ Visae narumã tai viso karia, viun narin kilaparavi naþa teke ne, þisi na taþatete ola kilavaru tai vania,

¹⁰ pona visae naga viun ruru ika naþa teke rui, ana taþatete ola lomãra van kania.

¹¹ A lelaga naþa amiu na ape yaru viowa ga lala, ana taþatete amiu yaru tai kilia kila sanene, amiu na akekaran ga silaga naþa amla suri wo lala pan narimiu lala. Sanene, pogos naþa amiu aviun suri tai va Arimamiu nae ma e peni, naga kekaran ga naþa la suri wo la van amiu narina lala, va ve keviu la sane wa.

¹² “Amiu na monar akila wo va yaru taþena la silaga e suri wo ga lala, sa naþa amiu sinemiun asape yaru taþena lala, la monar akila wo van amiu. Visena ke nene narui naga purþes nen visena kiena ne navisaluaena la nene naþa Mosis naga siriyuia, amio mēna ga ya naþa navisawalena na sumo lala la apisa.”

Mrapa lua la

Luk 13:24

¹³⁻¹⁴ Ana Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Pupia pulutava tai naþa keviu mon m̃aga, ana mrapa naþa pa þarpoyo komea ana lepalepasa a pe yotop ruru po paþisi. Yeririna la mokliu naþa ataveve ke mrapa nene, ana mrapa nene naga va e yo natolen koaena. A amiu na monar ava loyumiã e pulutava taþena tai, naþa naga ve tokak la ga. Naga kana mrapa nena m̃arera paþisi, a pe yeririna moki re naþa akom ke e poli, ana mrapa nene naga mrapa na malena.”

Purlaki amio kana mrasa

Luk 6:43-44

¹⁵ Ana Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Amiu na monar avisuar ruru yaru la naþa la apisape la ape yaru navisawalena lala, ana apian ke suri navisokanena lala. Pogos naþa la sinelan asape avian amiu, la apimi sa naþa ape erau wo amio amiu, naþa la yepela momãu ruru nenaga, sa naþa sipsip lala, ana e losinela lala la sa ga lokul tetan lala, naþa la visokarlan suri punu ga.

¹⁶ Ana þisi na amiu avisu kilale la e mras nen kiela malena lala. Vilum̃ini la naþa pe nenosa, amio kilika la naþa pe nenosa, la pe aþar re kinanena wo poli pona mras naþa kiki ruru poli.

¹⁷ Purlaki naþa kapuru ruru po, naga monar war mras naþa po, a purlaki naþa kapuru piowa ga, naga monar war mras naþa piowa ga.

¹⁸ Ana purlaki naþa kapuru po, ana taþatete war mras naþa viowa, a purlaki naþa kapuru piowa ga, ana taþatete war mras naþa po.

¹⁹ Naga sa ga nene narui, visae purlaki viowa la nene naþa la taþatete awar mras napo, þisi na monar ate plan la ga vena akuan la ava e kapi.

²⁰ Visae ve sanene narui, mras naþa naga molue e malena kiena ne yaru kila meraravan pisape yaru nene naga pe yaru na sanape, ana þisi na amiu akilia avisu kilale navisawalena viowa la nene e mras viowa la naþa molue e kiela malena lala.”

“Pe nekilia amiu re nenaga”

Luk 13:25-27

²¹ Ana Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Yaru la mokliu asuṁña apio inu ke asape ‘!Kiau Suṁpe, kiau Suṁpe o!’ ana taṁpatete la punu ga nene naṁpa ṁisi na akilia ava loyuṁña e nasuṁṁenena kiena ne Ntewa ma e peni. Yeririna naṁpa kilia va loyuṁña, naga yeririna ga naṁpa naga suṁña kila ke suri la naṁpa Ata naga sinenania.

²² E pogos naṁpa ṁisi na Ntewa naga liṁpere yeririna lala, yeririna la ve moki naṁpa ṁisi na avio inu ve sanene, avisave in na nepe kiela Suṁpe. Pisi na la avisa avisave ‘?Suṁpe, sanapen imimi? Imimi na memiyuṁñaen suri wo la mokliu e kioṁña kia, a imimi mepisawal mēna ga kioṁña visena, a imimi meṁene plan mēna ga yermare lala, a mekila ke mēna ga kile la mokliu. ?Pona ko pe ositoṁal re kiamimi yuṁñaena wo la nene poli, yo?’

²³ “Ana yokorena inu nevisawal mesmesun van la, nevisave: Inu na pe nekilia amiur re nenaga pogos tai, naṁpa amiur na ape kiau. Amiur na ape yaru na mlamulena viowa ga la ne. !Amiur aurmatan inu nagane!”

Yuṁña lua

Luk 6:47-49

²⁴ A Yesu pisa mēna ga, pisapenua “Visae ve sanene, la naṁpa ataveve ruru sa naṁpa nepian amiur rui, la sane yaru tai naṁpa pe manmaruan naṁpa kila mēna yuṁña, naṁpa naga mapila kana kemraṁpe pito tano tol yo ṁarera tano.

²⁵ Ana siraunia, yua pimi, a womie la mlau keviu, a lagi miyui, mē yuṁña nene, ana yuṁña nene pe mloru re poli, komin naṁpa yaru nene pisirlua ruru mēna yuṁña nene e yo ṁarera naṁpa.

²⁶ “Ana la naṁpa pe ataveve ruru re sa naṁpa nepian amiur rui, la sane yaru tai naṁpa kiena sitomena piowa ga, ana pogos naṁpa kila mēna yuṁña, kililinarua kana kemraṁpe lala su ga metava e none.

²⁷ A siraunia, pupia yua kove, a womie la mlau keviu, a lagi miyui, mē yuṁña nene, ana yuṁña nene mloru. A pogos naṁpa mloru, yuṁñaena kiena ne yar nene pimi piowa make nenaga.

Amilan manene Yesu kiena visena nene ṁan wa

²⁸ Siraun naṁpa Yesu ṁisin kiena visena la nene, yeririna la amilan paṁisi,

²⁹ komin naṁpa la apisuvevea sane kiena visena na pe sa re visena kiena ne kiela navianena navisaluaen la poli, ana kiena visena la urmi paṁisi, a naga suṁña miur ke kiela sitomena lala, a naga pisawal visena sane yaru tai naṁpa naṁareraena teke e naga.

8

Yesu kila ruru yaru tai naṁpa leperosi se yepena, miania

Mak 1:40-45; Luk 15:12-16

¹ Yesu mligan kunus keviu naṁpa naga pian ke yaru la ea, naga pitomi tano, ana yaru la mokliu naṁpa atavevea.

² Ana yaru tai naṁpa leperosi sike e yepena pimi puna, ana kinai tano pania piunia, pisape “!Suṁpe! In na nemlelaga e ko nesape ko na okilia okila ruru inu wo ga, ana visae ko okekara, sineun nesape neviun tan ko vena okila van inu ve sanene.”

³ Ana Yesu pe maraun re yaru naña poli vanon kiena maiena nene, ana p̄uarar naga e limana, pisape “Ee, inu sineunia. Poga ga, nesape yepenã ikiki.” Ana veraga ga yepena miania, leperosi nene p̄isi ea.

⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Omloge ke ne, ovano ve ovisawal re suri nene va yaru lala wa, ana nanagane ga ne ova okom puna yaru wa vena naga kilia visuveveli yepenã. Pisi na, monar ova okila lotuena va Ntewa, a okila m̄ena kuḡaḡaena nene naña Mosis pisa sape yaru monar kila vanon suri na sanenē, ana siraun naga nene, yaru wa nene naga kilia visawal visave leperosi nene p̄isi rui.”

*Yesu kila yaru naña yepena komḡasia mare pimi po
Luk 7:1-10*

⁵ Ana pogos naña Yesu pa loyũna garu pulkumali naña Kapeneam, yaru keviu tai kiena ne li na mara lala nae Rom pimi puna, tagi pania,

⁶ pisape “Suḡe, yaru na kilaen kiau yunãena tai mloru m̄eke e m̄ana tog nanagane garu m̄au. Tasnena lepas komḡas mare, ana naga mloge ke piowa paḡisi.”

⁷ Ana Yesu pisa pania, pisape “Ita, tevano. Pisi na inu nekila ruru si naga loge wo.”

⁸ Ana yerkawa na kilaen mara naña pisatam̄nea, pisape “Suḡe, in na pe nepe yaru wo re tai naña netorokin naña ko oimi m̄au loyũna poli, sane in na pe nepe yere Yu re poli, ana visae okilia ovisa ga visena tai, nekilia nesape p̄isi na kiau yaru nene kilia loge wo narui.

⁹ In na nekilia naña nesape p̄isi na monar ve sanene, vanon nekilia nesape kioḡna visena nanãreraena keviu sike ea. Naga sane yaru na mara la naña asike vatanon inu, naña monar alogear kiau visena. Visae nevisavenua ‘Ovano,’ monar tai vano, pona nevisave ‘Oimi,’ monar naga imi, pona nevisave ‘Okila ve sa nene,’ ana naga monar kila. A inu m̄ena ga monar nekila ya naña kiau yaru keviu pisa pan inu. Ana nemlelaga naña visae ko ovisa ga suri tai, ana monar ve sa nene.”

¹⁰ Ana pogos naña Yesu mloge kiena visena nene, kila naga milan paḡisi a kekara m̄ena ga paḡisi. Ana pisa pan p̄ina la naña ataveve ke ne, pisape “Nevisa suri na lelaga van ami, in na pe nom̄al re nena ga yaru nae Israel tai naña naga piawa m̄arera e inu sane yaru nene poli.

¹¹ Inu nevisawal van ami sanini, ve le Yu re ga la naña akilia aimi loyũna e ḡaḡagena keviu na legiena maro nene. Peraga, ana yokorena yaru la ve moki ve sa yaru nene e yo taḡena lala na yomarava nini, naña aimi atotano lele taaga vena akinana amio Epraam, Aisak, a Sekop. Pisi na la nene na asu ruru silaga ve sanene e nasuḡpenena kiena ne Ntewa ma e peni.

¹² Ana le Yu la nene naña Ntewa pio la sumo vena ava loyũna, nanagane la pe amlelaga re e inu poli, ana p̄isi na Ntewa koven plan la ava e yemalolo vanua, e yo naña yaru la asur̄na atagi ke ea, akar ke maluela ea.”

¹³ Ana Yesu pisa pa yerkawa na kilaen mara naḡani, pisape “Ko, okilia ova ur̄na. Pisi na vim van ko ve sa naña kioḡna nalelagaena piawa ke m̄arera ea.” A e ke e pog nene narui, ana yepen yaru na yunãena nene pimi po sina.

Yesu kila riru anenane wona Pita

Mak 1:29-34; Luk 4:38-41

¹⁴ Ana pogos naŕa Yesu sike garu Kapeneam wa, ana naga pa loyuma m̄ana Pita, naga pisu anenane wona Pita naga miava karia, m̄eke e m̄ana tog.

¹⁵ Ana Yesu mligan limana te limana ne sira nene, ana miava naŕa p̄isi, ana naga sum̄alu, mla kinanena pa Yesu.

¹⁶ A yepekilavi e legiena nene, yaru la aŕure yaru la moki naŕa apimi puna Yesu, yaru la naŕa yermare lala asike e la. Ana naga m̄ene plan yermare la nene e ga e kiena visena, a naga kila ruru m̄ena ga namaiena lala apimi apo sina.

¹⁷ Suri la nene pimi kakate vena kila visena kiena ne Navisawalena Aisea imi ve lelaga, naŕa naga pisape

*“Naga lalua kieta maiena lala,
a naga kuslua kieta yepe lalaea lala.”*

Ais 53:4

Yaru la lua sinelan asape ataveve Yesu

Luk 9:57-62

¹⁸ E legiena taŕena sina ga tai, Yesu sum̄a amio yaru la mokliu naŕa la amiervivi naga telivi piora, ana naga sinenan pisape yali vetan la, ana naga pisa pan kiena nalogena lala, pisape “!Aul̄ai! Ita, teva e lepas nen lapa nene lepas p̄asa.”

¹⁹ Ana asun ke asape avano, ana navianena navisaluaena tai naga pimi, pisaar pa Yesu, pisape “Navianena, p̄isi na netaveve ko, e nape naŕa ko okom ea ana inu netaveve ko teva ea.”

²⁰ Ana Yesu pisatam̄ea, pisape “Lokul tetan lala, la m̄ala pulus na monena la asum̄a ga, a manu m̄ena ga lala m̄ala ponovi la asum̄a ga. Ana inu, Narina ne Yeririna na, pe m̄au yo re tai naŕa neva nomomalia e poli. Visae ko okekaran m̄ena ga malena na sanene, ko okilia oimi.”

²¹ E ke e pogos nene, ana nalogena taŕena kiena ne Yesu tai pisa pania, pisape “Awis Mara, otam̄an inu neva nevisuar ke ne ata sumo wa, a visae pogos naŕa mare pae, p̄isi na neimi netaveve ko ga na wa.”

²² Ana Yesu pisa pania, pisape “Ko oimi otaveve inu ga. Ko oligan yeririna la naŕa ninula mare rui, vena la asin kiela yaru la naŕa la amare.”

Yesu pisi pa lagi amio sive

Mak 5:1-20; Luk 8:26-39

²³ Ana Yesu amio kiena nalogena lala apitomi atol lapa nene narui, ana aŕpiyu apa e waa tai e yo nene.

²⁴ Ana apa li ga metava pe piavi re poli, pupia lagi tai molue, miyui kila pupia lapa naŕani kululu keviu pap̄isi, ana kila waa naŕani siar sape talilu. Ana Yesu m̄eke e waa, naga momalio ruru ga m̄eke na,

²⁵ ana la apito akilapegea, apisape “!Suŕe, opisu ke ne! Lavisi tetalilu narui, monar otamalia ita.”

²⁶ Ana Yesu pisa pan la, pisape “!Ei! ?Amaraun ke ya ne sanene? Aa, amiu na pe apiawa re nena m̄arera e kiau nam̄areraena poli.” Ana naga sum̄alu, p̄isalup̄ar lagi, pisape ve yui re sina, a p̄isalup̄ar sive, pisape malumu. Ana pog pimi po, amalumu.

²⁷ Ana pogos naŕa nalogena la apisu yo pimi pa ruru make nenaga po sanene, ana amilan pap̄isi, apisape “!Suwala! Yaru nene na pisa ga sanene,

ana lagi amio sive lalua amlogear naga. !Yaru nene na pe yaru re nene poli yo!”

Yesu pile plan yermare lala petan yaru lua

Mak 5:1-20; Luk 8:26-39

²⁸ Ana pogos naña Yesu pimi tol lapa nene lepas p̄asa, naga pa gare yo kiena ne le Katara lala. E yo nene, yaru la lua amolue e puluve m̄ana ne yaru mare lala, ana la lua añal Yesu. Ana la lua nene na yermare lala asike e la, ana la lua ape wowe asirag pañisi, ana kila yaru la amaraun vaen e mrapa nene pañisi.

²⁹ Ana pogos naña apisu Yesu, lalua apio manene pañisi, apisape “?Ko Narina ne Ntewa, kioña ya naña teke e imimi? ?Ko opimin osape ola nakoena van imimi naña pe kana pog re poli wa, ne?”

³⁰ Ana e yo nene, na p̄egas nen nompui tai asuñã akolkol m̄a porotano lavis ga,

³¹ ana yermare la nene atagi, apisa pa Yesu, asape “Visae om̄ene plan imimi, awis oligan imimi mava e los nen nompui la ne asike ne.”

³² Ana naga pisa pan la, pisape “Avano.” Ana la amolue petan lalua nene, apa e los nen nompui la nañani. Ana pogos ke nene, nompui la nañani akiriri apano, apitove e yeparpasa tai, amloloru apito tano e pupia lapa nene, atalifu apito akokovio ea.

³³ Ana yaru na visuaren nompui lala apureure apa e kiela pulkumali, apisawal suri la naña kakate, a ya naña tol lalua naña yermare la ase lalua sumo.

³⁴ Ana pogos ke nene, yeririna la punu ga naña e kiela pulkumali nene apimi apisu Yesu. A pogos naña apisu naga, apisi m̄arera pania apisape naga ure vetan kiela yo.

9

Yesu kilia viewo mlamulena viowa

Mak 2:1-12; Luk 5:17-26

¹ Ana Yesu p̄asuñe sina amio kiena nalogena lala, amiyai ke ga e waa nañani, ana akusro si lapa keviu nañani, ana añasuñe apimi e kiena pulkumali naña Kapeneam.

² Ana yaru lañasia akus namaiena tai pimi puna naña naga tasnena komp̄as mare, naga mloru ga m̄eke e m̄ana tog. Ana pogos naña Yesu pisu kiela nalelagaena m̄arera asape Ntewa naga p̄isi na iila namaiena nene, naga pisa pania pisape “Naruu, ve sineaña kona re. Kioña mlamulena piowa lala, nepiewo p̄isi rui.”

³ Ana e pogos nene navianena navisaluaen lañasia asuñã ga, ana amloge ke visena kiena ne Yesu nene. Ana verakorena la apismumunia, apisape “Yaru nene naga p̄arnena kare kia wa kiena ne Ntewa rui. Naga pisa ke sanene sa ga naga Ntewa rui.”

⁴ Ana Yesu kilia m̄a kiela sitomena lala, ana pisape “?Vanon ya ne kiamiu sitomena la pulen sitomena viowa sanene?”

⁵ Visae nevisa sanini va yaru nene, nevisavenua ‘Inu nepiewo kioña mlamulena viowa,’ pona nevisa nevisavenua ‘Osum̄alu oyali,’ e visena lua nene, tai m̄areran na visaena, a tai meme ga navisaena. Visena naña pisapenua ‘Osum̄alu oyali,’ naga m̄arera, vanon naña yaru la apisu kilale asape yaru nene suñalu pona ve suñalu re.

⁶ Ana p̄isi na nekila suri tai naṣa amiu asitom sane Ntewa naga ga taaga kilia kila, komin naṣa sineun nesape nekila merarava van amiu naṣa sane Narina ne Yeririna naga torokin naṣa viewo mlamulena viowa lala e yomarava nini." Ana Yesu pisa pan namaiena nene, pisa pisape "Osuñalu osilowar moña tog, oyali, ova moña."

⁷ Ana yaru naṣani surñalu, mial pa m̄ana.

⁸ Ana p̄ina na yeririna la naṣa apiun suri nene amarau, a amieluar m̄ena ga Ntewa vanon naṣa naga tañan nam̄areraena nene pisape yaru tai kilia kila ve sanene.

Yesu pio Matiu pimi taveve naga

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Ana Yesu mligan yo nene, naga mial ga pa m̄a sane. Naga pa m̄aga, ana m̄al inu neteke tano e lelen kiau yuñæna. Kiau yuñæna e pogos nene, nawarpoloen kilavaru na takis. Ana Yesu pio inu, pisape "Matiu, oimi otaveve inu." Ana nesuñalu veraga, netaveve Yesu.

¹⁰ Siraunia, Yesu pimi kinana e m̄au yuñæ, ana e pogos nene nepure li nawarpoloen takis la moki, amio yaru viowa taṣena lala, apimi atotano, vena akilia akinana veraga amio Yesu a kiena nalogena lala.

¹¹ Ana le Varasi laṣasa asike e pogos nene, ana apisu naṣa Yesu teke veraga amio yaru la ne sanene, ana apiun tan kiena nalogena lala, asape "Komin ya ne kiamiu navianena kinana ke veraga amio yaru viowa la ne sanene?"

¹² Ana Yesu mloge kiela visena nene, ana naga pisatañe la, pisape "Yaru la naṣa yepela poga ga, pe sinelan re yaru na kilaruruen maiena poli, ana la ga naṣa aṣar maiena, ana la sinelania.

¹³ Papon amiu asitomyuli kinas nen visena tai naṣa teke e Visena Wa, naṣa Ntewa pisa, pisape

'In na pe sineun re kiamiu kuṣaṣaena la poli, ana sineun ga nasineyeena se kiamiu malena lala.'

In na pe nepimin re naṣa nevio yaru la naṣa asitom asape la amesmesu p̄isi rui, peraga, inu na nepimin ga nesape nevio yaru viowa lala vena ataveve inu."

Naviunena tai e lepas na monsilena

Mak 2:18-22; Luk 5:33-39

¹⁴ Siraun suri nene, ana nalogena laṣasia kiena ne Yoane Nakeena apimi pu Yesu, apiun tania, asape "Sinemimin mesape ovisawal suri nene van imimi. ?Imimi na memonsilu ga silaga vena mekila leniena, a Varasi m̄ena ga lala akila ke sanene, ana vanon ya ne kioñæ nalogena lala pe akila re poli?"

¹⁵ Ana Yesu pisatañe la, pisayu naga amio kiena nalogena lala, sane la akegara paṣisi pogos naṣa naga sike amio la, ana p̄isi na sinela monar viowa siraun pogos naṣa naga ure matan la, ana pisape "Pogos naṣa yaru naṣa talopa naga sike e ṣaṣagena amio kiena erau lala wa, amiu asitom asape akilia ataginia? Peraga. Ana e pogos tai, visae nasinekar kiena ne yaru nene laṣasia aimi aurelua naga vetan kiena erau lala, e pogos nene narui p̄isi na kiena erau lala la akilia amonsilu ga vanon nasineyeena."

Sur viu amio sur marua

16 Pelaga na monsilena nene, naga p̄elaga marua na lotuena kiena ne le Yu lala, ana Yesu sinenan pisape kila meraravan van la sape p̄elaga marua la ne sanene, la taṗatete akilia asikolia amio suri viu la naṗa naga pian la ke ea, ana naga pisa p̄akaiwa tai e lepas nene pan la, pisape “Taṗatete ola kinakina kulmrae tai naṗa pe urviu ana osuluwo ruru pulus naṗa teke e kulsota marua. Vanon naṗa kinakina kulmrae vii nene kilia kilaroro kulsota marua nene komṗasa, ana kana pulus kilia vim ve keviu la sane.

17 “Ana taṗatete okonkonkia kuruta na munena naṗa sirpup pava ke ea wa, vito e kulus nen nani naṗa pe urmarua, naṗa akonkonkia kuruta na munena pito ea yam moki rui. Ana visae akila sanene, kuruta na munena nene lapa e kulus nen nani nene, ana yukuswinia na m̄apoa, ana kuruta namunena naṗani lau, ana pias nene naga m̄ena viowa. Ana kuruta vii monar okonkonkia va e pias vii, naṗa m̄arera ruru po, ana okilia oligan ruru mom̄a kuruta na munena nene mom̄a ga.”

Yesu kila ruru sira kawa tai amio nin sira m̄ee tai

Mak 5:21-43; Luk 8:40-56

18 Ana pogos naṗa Yesu pisayu ke pa nalogena kiena ne Yoane la sanene, ana yaru keviu nalotena kiena ne le Yu lala pimi lavisi, kinai pito tanon Yesu, tagi pania, pisape “!Awee! Kiau lom̄earu mare ga na wa, ana sineun nesape oimi, oligan lumom̄a towar naga, vena naga kiena malena imi sina.”

19 Ana Yesu sum̄alu, taveve yaru nene, naga amio kiena nalogena lala apano.

20-21 Ana pogos naṗa Yesu pa ke sanene, ana sira tai sum̄a ga naṗa maiena na kupario teke e naga legiena punu ga pano-o pimi tol kas lualima taaga pa lua rui. Ana naga pisu naṗa Yesu mial pimi, naga sitom sape “Visae netol ga m̄ana kulsaket, vena kiau maiena p̄isi.” Ana naga kom rana Yesu, pimi tol ga m̄ana isinen kulsaket.

22 Ana Yesu pilon veraga, pisu sira naṗani, pisa pania, pisape “Auia, ve sinem̄a kona re. Kiom̄a naviawaena e inu kila ko owo sina.” Ana e ke e pogos nene, maiena naṗani p̄isi e sira nene.

23 Ana pogos naṗa Yesu pa tol yum̄a m̄ana yerkaawa nene, naga pisu yaru la sinela mie manene la sira m̄ee naṗa mare m̄eke ne, ana asum̄a atagi a amiyaun ke yauena na marena lala.

24 Ana naga pisi pan la, pisape “Amiu amolue, ayal tetai sina. Sira m̄ee nene na pe mare re nene poli, naga mom̄alio ga ne.” Ana la naṗani apitalia kare ga naga.

25 Ana amligan plan yaru la nene apa vanua, ana Yesu pa loyum̄a. Naga pa tarar limana sira m̄ee nene, ana naga sum̄alu, mali sina.

26 Ana amlologon suri nene pa e yo make ga, kalo make yo punu ga e lepas nene.

Yesu kila ruru kilamaraṗala lua

27 Ana Yesu molue petan yum̄a m̄ana yerkaawa nene, a pogos naṗa naga mial ke pano, ana kilamara ṗala la lua atavevea, la asum̄a apio ke, asapenua “Ko lus kiena ne Tepet, ko Navisaarena, awis ko siner̄a ye imimi lua nini ka.”

28 Ana Yesu mial pano, pa pa loyum̄a e yum̄a tai, ana kilamara ṗala la lua naṗani apimi puna. Ana Yesu piun tan la luoka, pisape “?Amiu luoka ga am̄elaga e inu, asape nekilia nekila ruru amiu sanene?”

Lalua apisatamēa, apisape “Ee Suḻe, imimi memlelaga.”

²⁹ Ana Yesu mligan limana te kilamarala, pisape “Pisi na ve sa naḻa nalelagaena kiamiu amlua.”

³⁰ Ana lalua kilamarala pimi po ke e pogos nene. Ana Yesu pisaluḻar m̄arera pan la luoka, pisape “Pisi na amiu lua ve avisawal re suri nene va yaru lala.”

³¹ Ana lalua amolue petania, ana lalua amlologon suri naḻa Yesu kila pan la ne, pano-o kalo make yo la punu ga e leḻas nene.

Yesu pilelua yermare petan puru tai

³² Ana pogos naḻa lalua nene amligan Yesu apano, yaru taḻena lala aḻure yaru tai pimi puna. Yaru nene pe puru, vanon yermare sike e naga.

³³ Ana Yesu pilelua yermare nene, ana puru naḻa pisi ruru narui, ana yeririna lala sinela kurkur paḻisi, apisape “Suwala, pe tepisuli re suri tai e Israel sanene poli wa, ḻane ga.”

³⁴ Ana Varasi lala apisayu Yesu, apismumunia, apisape “Yeririna nene pile plan ke ga yermare lala e nam̄areraena naḻa suḻe kiena ne yermare lala naga mla pania.”

Yesu sinen mie yeririna lala

³⁵ Ana Yesu suḻa mialili ke pulkumali lala, a pian ke yeririna lala e kiela yuḻa na lotuena lala. Naga piḻawal ke nalologena wo nasuḻenena kiena ne Ntewa, a naga suḻa kila ruru ke namaiena lala a la naḻa tasnela la piowa.

³⁶ Ana pogos naḻa suḻa mialili ke yaru la sanene, naga suḻa pisu ḻina lala, naga pisu la sa naḻa kiela sitomena la pule paḻisi, a suri la piowa pan la e kiela malena lala, ana naga sinena mie la paḻisi, komin naḻa asuḻa ga sa ga nene sane sipsip la naḻa pe yaru navisuar laen re poli, la aminue asape ḻisi na la ave sanape narui.

³⁷ Ana naga pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Lelaga, kinanena moki paḻisi naḻa marua sike lokove, ana yaru la lua la ga naḻa asuḻa aḻar ke pitomi uḻa.”

³⁸ Ana amiu na, monar aviun manene tan suḻe na lokove nene, vena naga ligan plan re si yaru laḻasia la avano vena awar kana kinanena la nene vim.”

10

Li nalogena kiena ne Yesu lala

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

¹ Ana Yesu pio kiena nalogena la lualima taaga pa lua pisape aimi puna. Ana la apimi, ana naga pisi ruru pan la ḻisi, a naga mligan plan la apano vena akilia aḻene plan ninuna viowa e yeririna lala, a vena akilia akila ruru namaiena lala a nainanena viowa taḻena lala. ² Ana kia kiena ne li nalogena ne la nanini narui:

nasumo, Saemon, naḻa apio asape Pita, naḻa naga pe kiela yerkawa, amio wenla, naḻa Antru,

Semes, naḻa narina ne Sepeti, amio wenla naḻa Yoane,

³ Pilip,

Patalomiu,
 Tomias,
 inu Matiu, in na nepe yaru na waren takis,
 Semes, naþa naga narina ne Alpeas,
 Tateas,

⁴ Saemon, naþa naga kila manene politik sape kuan plan le Rom lala,
 a Sutas nae Kariot, naþa siraunia, naga pielua Yesu.

Yesu mligan plan kiena li nalologena lala
Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ Ana Yesu pisi ruru pa la lualima taaga pa lua nene, a siraunia naga mligan plan la apano. Visena wo la nene naþa naga pisa pan la nanini, naþa naga pisape “Amiu na ve ava re puna ne la naþa pe ape le Yu re la poli, a amiu ve ava re e pulkumali nae Samaria lala wa.

⁶ Amiu na avanon ga sipsip nae Israel la naþa akilalu mrapa.

⁷ Ana pogos naþa avanon la nene, ana monar alogon, avisave ‘! Nasuþenena kiena ne Ntewa pimi ke pun ita narui!’

⁸ Ana amiu monar akila ruru namaiena lala, a monar akila namarena lala aimi amal sina. A la naþa leperosi sike e yepela, monar akila yepela la imi ikiki sina, a amiu monar aþene plan yermare e yaru lala. Ana yuþaena la nene, þisi na ayuþaen e naþareraena tai naþa amla korenan ga, ana amiu monar ala korenan lein ga va yaru lala.

⁹ A amiu na ve awar re kiamiu kilavaru laþasia e kiamiu pultaga lala,

¹⁰ a ve awar re mþena kiamiu karo tai, naþa akon mþamiu kulgota taþena lala, a kiamiu kulus nen lamiu taþena lala se ea, a ve awar re mþena kiamiu plasgai vano. Yaru la naþa akila yuþaena wo la ne sane amiu, þisi yaru taþena la naþa la amiyuþae pan la, monar avisuar ruru la vanonia.”

¹¹ Ana Yesu pisa mþena ga, pisape “Pogos naþa amiu avano-o atol pulkumali tai, ana monar akale yaru tai naþa kekaran naþa were amiu ava mþana, ana asuþa ga mþana, vano vano-o tol pogos naþa amiu avatani si pulkumali naþani.

¹² Ana pogos naþa avano asike mratava mþana yaru nene, ana monar atalopan ruru la, avisavenua ‘Suþare sike amio amiu.’

¹³ A visae mratava nene kila wo van amiu, ana suþare naþa apisa ana þisi na sike amio la, a visae la akila viowa ga van amiu, þisi na suþare nene wasuþe ke sina ga, vim van amiu.

¹⁴ Ana visae yaru laþasia yepela mavin were amiuena ava nþala uþa, pona yepela mavin loge amiuena, ana popon aligan ruru mratava nene pona pulkumali nene mþeke na. Ana pogos naþa amolue e yo nene, amiu atanvan puluyavi nae e yo nene naþa sike e lamiu, sane kiamiu visena mþarera tai ne pan la ne, pisape þisi na la akus nakoena naþa mesmesun ga kiela þelaga viowa la nene.

¹⁵ Lelaga naþa nevisa meraravan van amiu, e legiþena na liþereena, ana la nene na mþarera la van la, taulu naþa Ntewa mliþere le Sotom amio le Komora lala nanua sumo.”

Pisi na yaru la aþene nalogena kiena ne Yesu lala
Mak 13:9-13; Luk 21:12-17

16 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu asitom ruru wo. Inu neligan plan amiu avano, a amiu ala limamiu ga ava sanene, amiu na sa ga sipsip la naŕa asike likan ęegas nen lokul tetan lala. Visae sanene, ana monar ave manmarua ruru wo, a amiu monar amomau ruruia.

17 Ana monar avisuar ruru amiu, vanon naŕa saęisi yaru lala aure amiu ava kiela kumali, a e kiela yuńa na leniena lala, vena avis van amiu, ana ęisi na ala nakoena van amiu, a avisuarua saęisi awe amiu.

18 Ana ęisi na aligan amiu ava asuńalu ase marana ne yerkawa na purvanua vanon ga naŕa amiu ape kiau nalogena lala, a e pogos nene amiu akilia avisawal kiamiu nalelagaena e inu e maran la nene a e marana ne la naŕa pe amlelaga re e Ntewa poli.

19 Ana pogos naŕa la nene aimi aure amiu, ana amiu na ve asitom manene re avisave ‘?Pisi na nevisa sanape ne, a nevisa ya ne van la ne?’ vanon naŕa ęisi na Ninuna Wa naga la visena na visawalena van amiu naŕa avisa, mesmesun e pogos na visena.

20 A pogos naŕa amiu avis, ana pe kiamiu visena re nene poli, ana visena kiena ne Ninuna ne Arimamiu naŕa naga visi e amiu.

21 “E pogos mārera nene, ęisi na yaru kilia tańan yaru viowa taęena la nene la aimi aurelua wenla ruru naapo pona narina ruru naapo, vena awe mońar la amarmare, nanene komin naŕa la nene amlelaga e inu. A nisisi lala la mēna ga akilia asuńalu avisawal anela lala a arimala lala naŕa la amlelaga e inu, vena la mēna ga amare sanene.

22 Ana ęisi na yaru lala ve sinelan amiu re sina, akawe kiamiu visena silaga, vanon kiau kia teke e amiu, a yaru naŕa suńalar mārera suńa ga vano-o pog mārera nene ęisi, ęisi na Ntewa tamalia naga.

23 Ana pogos naŕa la asuńa ańene manene amiu la e pulkumali tai, amiu monar aure ava e pulkumali taęena, a visae ańene amiu ke sina ga e yo nene, amiu monar aure sina. Ana nevisa ruru van amiu, nesape kiamiu yuńaena nene e pulkumali nae Israel lala, ęisi na ve ęisi ruru re wa ana Narina ne Yeririna vim warpoyo ke sina ga.”

24 Ana Yesu pisa, pisape “Naloga-na, naga pe to re metavan kiena navianena poli, a yaru na yuńaena, naga pe to re mēna metavan kiena suęe poli. Ve sanene, amiu na ve asitom re avisave ęisi na taęatete mārera van amiu pogos tai,

25 komin ęelaga mārera naŕa la akila va navianena, ęisi na la akila ke mēna ga va nalogena, a suri mārera la naŕa suęe naga kusia, ęisi na kiena yeririna naga mēna ga monar tolia. Sa naŕa yaru la apio kare inu, naŕa in na nepe yerkawa e m̄au mratava, apisape in na Pielsipel, naŕa naga pe suęe kiena ne yermare lala, ęisi na la akilia avio kare amiu la sane na wa, amiu la naŕa ape kiau e mratava taaga.”

Nalogena kiena ne Yesu taęatete maraun yaru lala

Luk 12:2-7

26 Ana Yesu pisape “Vanon naŕa ęisi na avis viowa van amiu ve sa ke ga naŕa apisi piowa pan inu, ana amiu ve amaraun la re. Suri viowa la punu ga naŕa yaru lala akila vinaunia, pona apisawaniga, ęisi na vim kakate e yometava na wa, vena yaru la punu ga akilia.

²⁷ A amiu mēna ga, suri wo la naḡa nesuḡa nepisa ke pan amiu e yemalolo, amiu monar avisawal ke sina ga e yomerarava, a suri la naḡa nesuḡa nepragogon ke ga e kiligamiu, amiu na monar avion manene va metava e maran yeririna lala, vena yar punu ga akilia aloge.

²⁸ “Ana amiu na ve amaraun re yaru la naḡa akilia aweḡar tasnemiū mare, komin naḡa la taḡatete aweḡar ninumiū mare. Ana amiu na monar amaraun ga Ntewa, naḡa naga kilia kilalele kare tasnemiū amio ninumiū luwoka e lele naloge viowaena.

²⁹ Amiu asitoḡalia. Ninlaea la ne akaka ke la ne, la moki paḡisi, sa ga kororaki ga, a la asuḡa aḡiliwilin ke lua e narin kilavaru ga tai, ana visae tai loru vitove tano e porotano, ana Arimamiū naga kilia ḡa ga.

³⁰ A vilḡarimiū mēna ga moki paḡisi, ana Ntewa naga poloar make ga peve taaga, naga kilia la ḡaga.

³¹ Sanene, ana amiu ve amarau re, vanon naḡa Ntewa pisu amiu na po manenea taulu ninlaea la nene, ana ḡisi na naga kilia visuar ruru amiu e suri punu ga e kiamiū malena.”

Yaru naḡa naga pisawal pisape naga pe kiena ne Yesu

Luk 12:8-9

³² Ana Yesu pisa pisape “Yaru naḡa naga visawal e marana ne yaru lala visave naga pe kiau yeririna tai, ḡisi na inu mēna ga, nevisawal naga e marana ne Ata naḡa ma e peni, nevisave yaru nene pe kiau.

³³ Ana yaru naḡa visawal e marana ne yaru lala visave naga pe pe kiau yeririna re poli, ana inu mēna ga nevisawal e marana ne Ata naḡa ma e peni, nevisave yaru nene naga pe pe kiau yeririna re poli.”

Yesu naga pe purḡes nen kaween visena

Luk 12:51-53

³⁴ Ana Yesu pisape “Amiu na ve asitom re avisave inu nepimin naḡa nekila sane pupia suḡare pimi sike e yomarava nini. Peraga, inu pe nepimin re ga neligan suḡare e poli, ana inu nepimi nemio playu na kilaen mara tai, naḡa ḡisi na yaru la aveveyu la, a akila mara van la vanon inu.

³⁵ In na nepimin nesape nekila sane ḡisi na yaru ḡee lala akawe visena kiena ne arimala lala, a sira ḡee lala akawe visena kiena ne anela lala, a sira la naḡa atalopa ga na wa, ḡisi na akawe visena kiena ne anela simem lala.

³⁶ ḡisi na la naḡa sinela kari manene kiau nalogena lala, naga pe yaru taḡena re la poli, yaru na mratava ga ḡala lala.”

Yesu naga sumo e malena kiena ne kiena nalogena lala

Luk 14:26-27

³⁷ Ana Yesu pisa, pisape “Yaru naḡa sitom manene la arimana, pona anena, pona narina, taulu naḡa naga sitom inu, yaru nene naga mesmesun re imi sane ve kiau nalogena poli.

³⁸ Ana visae yaru tai naḡa ve kus re kiena laktorovia taveve inu, sane naga pe taḡan re naga loge viowa vanon inu poli, yaru nene taḡatete imi ve kiau nalogena.

³⁹ Visae yaru tai naḡa naga sitom manene la kiena malena, yaru nene naga ḡisi na kilalu kiena malena nene. A visae kiau nalogena tai naga kilalu kiena malena vanon inu, ḡisi na naga tol malena naḡa taḡatete ḡisi.”

La naĉa avisuar ruru nalogena lala, ĉisi na la atol kiela nalaena

Mak 9:41

⁴⁰ A Yesu pisa, pisape “Visae yaru tai naĉa were amiu ava mĉana loyumuĉa, nanene sa ga naĉa ĉere inu ke ga nepa mĉana loyumuĉa ne. A visae yaru tai were inu neva mĉana loyumuĉa, ana nanene sa ga naĉa pere ke ga naga naĉa naga mligan inu nepimi, pa ke mĉana loyumuĉa.

⁴¹ Visae yaru tai were navisawalena tai pona yaru mesmesu tai ne sanene va mĉana loyumuĉa, komin naga kilia ke sape yerkawa nene naga pe yaru wa nayumuĉaena kiena ne Ntewa, yoko naga kus ke ga nalaena torokin naĉa yoko Ntewa la va kiena yerkawa la nene.

⁴² A inu nevisa ruru van amiu sanini, visae yaru tai naga la piala na wii manini ve taaga va kiau nalogena tai, naĉa naga pe sitom re pisape nalogena nene naga pe yerkawa tai poli, pona yaru tai naĉa naga to ga tano, ĉisi na yaru nene la kiena nalaena tai komin suri wo nene naĉa naga kila pa kiau yeririna tai.”

11

¹ Ana pogos naĉa Yesu pisa ruru pa kiena nalogena la lualima taaga pa lua nene ĉisi, naga mligan yo nene, ana naga pa e pulkumali nae Kalele lala, vena vian la a lologon van la.

Nalogena kiena ne Yoane Nakeena lala apimi

Luk 7:18-23

² E pogos nene, Yoane Nakeena sike e yumuĉa nakoena, a naga mloge ke yumuĉaena la naĉa Kristo kila ke ne, ana naga mligan kiena nalogena laĉasia,

³ apanon apiun tan Yesu, apisape “?Sanape? ?Ko na yaru nanua apisa ke sumo asape ĉisi na yaru keviu tai imin vena ve kieta nasumonena, pona pe naga re nane ko poli, ana imimi na monar mesumuĉate laa na wa, ĉisi na yaru nene imi?”

⁴ Ana Yesu pisatame la, pisape “Awasuĉe amiu sina, ava ke ga puna ne Yoane, a avisawal vania e suri la naĉa amiu apisuia naĉa nemiymuĉaen ke e yo nini, a suri la naĉa apisayu inu ke pan amiu, sane suri la naĉa Navisawalena Aisea naga pisayu sumo rui, naĉa naga pisape:

⁵ *‘Kilamaraĉala lala, nanagane akirava si rui,*

a yaru la naĉa ape lapele a ape laulu, nanagane akilia amial po si narui,

a yaru la naĉa leperosi sike e yepela, nanagane yepela pimi mian ruru si narui,

a yaru la naĉa ape kiligapoĉe, nanagane amloge si suri narui,

a yaru la naĉa amare, nanagane amal si rui,

a yaru la naĉa limala korena ga, nanagane nemlologon ke Nalogena Wo pan la rui.’

Ais 35:5,6

⁶ “A amiu avano avisa mĉena va Yoane, avisave ‘Yaru naĉa pe kiena sitomena pe peve lua li re e inu pogos tai poli, ĉisi na navisa ruruena sike e naga.’”

Yesu pisayu Yoane Nakeena

Luk 7:24-30

⁷ Ana pogos naĉa nalogena kiena ne Yoane Nakeena lala amolue vena awasuĉe sina, Yesu pisayu Yoane nene pa yaru la naĉa asike ne, pisape “?”

Nanua sumo na, pogos naŋa amiu apa e yokorena nene, amiu na apanon apisu ya? !In na pe nesitom re naŋa nesape amiu apanon apisu kiai na yokorena la naŋa lagi miyuia ana kulkulul luen ga poli!

⁸ A pe nesitom re mēna ga nesape amiu avanon vena avisu yerikawa tai naŋa naga miyowau ruru po poli, komin yaru la ne sanene ana taŋatete ase lele viowa tai sane yokorena nene, ana silaga asike ga e pupia yuŋa wo mēna ne suŋe kerkeviu lala.

⁹ ?Peraga, ana in na nesitom ke nesape amiu apanon ke vena avisu navisawalena tai, ne? Ee, ana naga nene na poga ga ne, ana inu nevisa van amiu, yaru nene naŋa amiu amoluen apa apisu naga, naga to laa metava, taulu navisawalena nasumo lala,

¹⁰ komin Ntewa naga pisayu Yoane nene sumo rui e kiena Visena Wa, naŋa naga pisape

'In na nemligan kiau navisi pimi sumon ko, vena kila ruru kionā mrapa.'

Mal 3:1

¹¹ “Lelaga nevisa van amiu sanini, e yomarava nini, Yoane Nakeena naga to la metavan yaru taŋena la punu ga. Ana yeririna la punu ga naŋa pisi na la ava loyūŋa e nasuŋenena kiena ne Ntewa, vano-o tol kiela yaru naŋa su maro la garo tano, la punu ga nene la apa la metavan Yoane, naŋa la awar kiela navisa ruruena kiena ne Ntewa pa laa taulu naga.

¹² A siar e pogos naŋa Yoane Nakeena siar mlologo, pimi tol nanagane, yaru lala asuŋa akawe ke nasuŋenena kiena ne Ntewa, a nasinekar mārera na kilaen mara lala la mēna ga akilali naŋa atauluia.

¹³ Nanua sumo manene la, pimi tol pogos kiena ne Yoane, navisawalena lala, a navisaluaena naŋa Mosis siria, ana la apisayu suri la moki naŋa kilia kakate sirau.

¹⁴ A visae amiu akekaran alelaga e suri la nene naŋa pisi na aŋalivi sirau, ana pisi na amiu akilia avisu kilale naŋa Yoane Nakeena naga pe Elaisa nene, naŋa la apisaaria sumo rui apisape pisi na naga monar wasuŋe sina ga imi.

¹⁵ A visae kiligamiu toŋa ga, popon ayagogon ruru kiau visena la nene.”

Yesu pisi mārera pan kiena teras lala

Luk 7:31-35

¹⁶⁻¹⁹ A Yesu pisi pa laa sane, pisa pisape “?Ana pisi na nevisawal visena ya naŋa kilia tol ŋelaga kiena ne yeririna na nanagane lala? E lepas punu ga naŋa Ntewa naga kila vena kilali wo van amiu, ana amiu yepemiu mavin ga, amiu apisa kare ga naga vanonia. Komin pogos naŋa Yoane naga pimi sike ga wa, ana monsilu ga pe kinana re poli vena len, a naga palia mēna ga kuruta na munena, pe mun re poli, ana yaru la apisu naga sanene, la apismumun naga, apisape ‘Yaru nene yermare pa e naga.’ A pogos naŋa Narina ne Yeririna naga pimi sike na, naga kinana ruru ga a mun ruru ga, sa ke ga yaru taŋena lala, ana yaru la apismumun naga, apisa apisape ‘Opisu ke ne, yaru nene naga pe yaru na kinan merorolen paŋisi, a pe yaru na munena mēna kuruta na munena paŋisi, a naŋa naga kiena erau lala na, la ape yaru nawarpoloen ga takis, a ape yaru viowa ga lala.’

“Komin suri ne nanene narui, inu nepisu amiu yeririna na nanagane lala naŋa amiu na sa ga sisi lala naŋa visae asuŋa akirakirai e yometava na kumali, pisi na la asuŋa avioviolen va kiela erau lala, avisave ‘!E, amiu

na apiowa nene! Visae imimi mesuṃa mowe plaḗe, ana amiu ve awol re amio imimi, a visae imimi meyaun yauena na marena, ana amiu ve atagi re amio imimi.’

“Ana suri punu ga naḗa la amolmolue e namanmaruaena kiena ne Ntewa, sumonia yaru la mokliu naḗa apisu sane piowa ga, ana siraunia ḗisi na Ntewa naga kila imi merarava sane kiena manmaruaena nene naga mesmesu a naga pe lelaga ruru nenaga.”

Yesu pisaar ruru pa la naḗa pe amlelaga re e naga poli

Luk 10:13-15

²⁰ Ana Yesu pisaar ruru pa yeririna lala na pulkumali la punu ga naḗa naga kila kile la moki pan la, komin naḗa apisu kiena suri la nene rui, ana pe apilon la re poli.

²¹ Naga pisa pisape “Yaru nae Korasin lala, amio yaru nae Petsaeta lala, amiu na akila kare amiu keviu paḗisi wa! Visae le Taea amio le Saeton la nanua sumo, ana la avisuli ga kile la naḗa amiu apisu ḗisi rui, pona avilopu la nanua sumo yo rui. La pe ape le Yu re poli, ana ḗisi na vera na ayen ḗililis nen karo, a pona la akuwani posnoyavi e ḗarila yo rui, vena yaru la avisu kilale sane amloge kemua piowa lelaga vanon kiela mlamulena piowa lala.

²² Inu nevisa mesmesun van amiu, e legiena na liḗereena, ḗisi na kiamiu nakoena naḗa van amiu taulu naḗa van la nene.

²³ !Ana amiu le Kapeneam lala, naḗa amiu asuṃa aḗarwar amiu, a naḗa sinemiu asape amiu ato manene metava, ana amiu avisuar amiu! Pisi na Ntewa koven plan amiu ato tano, ato tano vaḗisi e pulukapi. Visae le Sotom lala la avisuli ga kile la nene naḗa amiu apisuia, vera na la apilopu la rui, a vera na pupia kapi nae ma e peni nene taḗatete kekan kiela yo nene kovio. Ana amiu apisu pa kile la nene rui, amiu pe apilopu amiu re nena poli,

²⁴ nane nevisa van amiu, e legiena na liḗereena, ḗisi na Ntewa naga sinena ye la manenea taulu amiu.”

Yesu pisa potena pa Arimana

Luk 10:21-22

²⁵ Ana e pogos nene, Yesu mlen, pisa pisape “!Ata-o, ko ope Suḗe nae ma e peni a Suḗe nae yomarava nini! Nevisa potena van ko, Ata, vanon naḗa ko opian suri la naḗa e inu pan la naḗa kiela sitomena sa ga nisisi lala, ana yaru la naḗa asitom asape ape manmarua a la naḗa asitom asape akilia ruru suria, ko okilawan suri la nene van la.

²⁶ Lelaga, Ata, nanene ve sa ga naḗa ko sinomḗania.”

²⁷ Ana Yesu pisa ḗiena ga, pisape “Arimau naga mligan make suri la punu ga e luṃau ḗisi rui. A Arimau naga taaga naga kilia ruru inu, a inu naḗa nepe narina, in ga taaga ga nekilia ruru naga. Inu nemio la naḗa nemligan la vena nekilologia Arimau van la vena awasinea, ana imimi ga nene mekilia ruru naga naḗa naga pe Arimamimi.”

“Amiu aimi pun inu vena ava ruru amiu”

²⁸ Ana Yesu pisa ḗiena ga, pisape “Amiu punu ga naḗa amiu sinemiu mare paḗisi vanon naḗa amiu asuṃa aḗar ke suri urmi lala e kiamiu malena lala, amiu aimi, amiu aimi pun inu, vena nekilia nekila amiu ava ruru amiu.

²⁹ Amiu alarar kiau visena lala ve sa naŕa ŕeligas tai e kiamiu malena, a amiu alarar kiau ŕelaga lala, vanon naŕa inu na nepe yaru moŕau tai, a kiau sitomena to ga tano. Sanene, ŕisi na amiu alual naŕa kiamiu sitomena lala varuruia,

³⁰ vanon naŕa kiau vianena lala ameme ga a amelala ga, a suri la naŕa ŕisi na inu nowar van amiu vena amiu awaria, ŕisi na naga taŕatete urmi manene van amiu.”

12

*Yesu naga pe suŕen Legiena Wa
Mak 2:23-28; Luk 6:1-5*

¹ Ana e legiena taŕena si tai, naŕa naga pe Legiena Wa, Yesu amio kiena nalogena lala amial apano, ana kiela mŕapa pa ga likan lokove na wit lala. Amial ke sanene, ana kiena nalogena lala viso kar la, ana apeve plan mras nen wit laŕasia vena akania.

² Asiar akila ke sanene, ana Varasi la ŕasia asike e yo nene, ana apisula mŕaga, ana la apisi pa Yesu, asape “!Ei, opisu ke ne! Kioŕna nalogena lala la asuŕna aŕar ke kinanena e lokove sanene, la asuŕna amiyuŕae ke e Legiena Wa ne, a visae ve sanene, la asu ŕna akilaro ke kieta navisaluaena ne.”

³ Ana Yesu pisataŕne la, pisape “?Ana, sanene yo, pona amiu pe apuloli re Tusi Wa pogos tai poli yo, e suri la naŕa Parin Suŕe Tepet naga kila sumo? Naga amio kiena yeririna lala viso kar la paŕisi,

⁴ ana naga pa loyuŕna e silparpara wa ŕna Ntewa, ana naga mla kilaparavi wa nene naŕa Navisaluaena pisape yaru wa ga lala, la akilia akania, ana Tepet ŕena ga la akania.

⁵ ?Pona amiu na pe apulo re ŕena Navisaluaena kiena ne Mosis poli yo, naŕa e Legiena Wa punu ga, yaru wa lala, la monar ava loyuŕna e Yuŕna Wa ŕna Ntewa vena akila kiela yuŕnaena la ea? Sanene na, la akilaro ke Navisaluaena naŕa pialuŕar ke sape yaru ve yuŕnae re e Legiena Wa ne, ana Ntewa naga pisu suri nene ana pe sitom re pisape suri viowa tai nene poli.

⁶ Inu nevisa van amiu, nesape nasuŕenena viu tai sike nanagane, naŕa naga to laa metava taulu navisaluaena na Yuŕna Wa ŕna ne Ntewa,

⁷ ana naga sa naŕa e Tusi Wa, Ntewa pisa pisape
*‘Inu na pe sineun re kiamiu kuŕaŕaena la poli, ana in na sineun ga ŕelaga
na sineyeena.’* *Ose 6:6*

?Pona amiu na amninue ke kinas nen visena nene wa? Visae amiu akilia, a ŕisi na amiu taŕatete asuŕna alipere kare kiau nalogena la nene naŕa pe akila re ŕelaga viowa tai poli.

⁸ Narina ne Yeririna, naga ke naŕa pe suŕen Legiena Wa narui.”

*Yesu miyuŕnaen ruru limana yaru tai
Mak 3:1-6; Luk 6:6-11*

⁹ Ana Yesu molue e yo nene, mial pano, ana pa loyuŕna e kiela yuŕna na lotuena tai.

¹⁰ E yo nene, yaru tai sike ea ana naga limana ve tokak, a pe lima mare, ana yaru ŕena ga laŕasia naŕa asuŕna ga sinelan asape alual li suri laŕasia naŕa Yesu naga kila na pe mesmesu re poli yo. Ana yaru la nene apiun tan Yesu, asape “?Sanape, kieta navisaluaena pialuŕar yuŕnaena na

kilaruruen tas nen yaru e Legiena Wa, pona pe pialuḡar re poli? !Ovisali suri nene!”

11 Ana Yesu pisataḡnea, pisape “Visae yaru tai kiena sipsip ve taaga ga, ana e Legiena Wa tai, kiena sipsip nene va loru vitove e ḡilipili tai, amiu asitom asape ḡisi na yaru nene taḡatete va werelua sina? !Ee, ḡisi na ita punu ga monar tekila sanene va kieta suri mali lala!

12 Ana visae mesmesu ga ve sanene e kieta navisaluaena vena teila kieta sipsip tai sanene e Legiena Wa, ana sanene ita tekilia tekila ḡiena ga yuḡaena naiilaen yaru taḡena e Legiena Wa, komin yaru naga po taulu sipsip.”

13 Ana Yesu pisa pa yaru naḡa limana mare, pisape “Okian mesmesun lumoḡa.” Ana yaru naḡa kila sane Yesu pisa, kian mesmesun limana, ana limana pimi po sina, sa ke ga limana komḡas.

14 Ana Varasi la naḡa asike e pogos nene apielue, ana amolue apa vanua, vena avisayu sanape naḡa akilia aweḡar Yesu mare.

Yesu naga pe yaru nayuḡaena kiena ne Ntewa

15 Ana Yesu kilia ḡa naḡa Varasi lala asape awe naga, ana naga molue e yo nene, amio yeririna la moki naḡa atavevea. Ana naga suḡa kila ruru ke namaiena lala,

16 ana naga ḡisi ḡarera pan la, naga pialuḡar la pisape la ve avisayu re naga va yaru taḡena lala.

17 Naga kila sanene vena visena kiena ne Ntewa tai vim ve lelaga, naḡa Navisawalena Aisea pisawal sumo rui, a visena nene pisa sanini, pisape

18 “*Nanene yaru naḡa naga miyuḡae kiau, naḡa in na nemligan lua naga. In na nesitom naga paḡisi, a kiau sitomena kekaran naga paḡisi.*

Pisi na inu neligan Ninuu van naga, vena naga visawal ḡelaga mesmesu lala va yolai lala na yomarava nini.

19 *Pisi na naga taḡatete visin sinekar van yaru, pona visi molmolue va ḡisi, a naga taḡatete koven visena ve moki e yo metava.*

20 *Ana naga taḡatete telua kiai naḡa poroli ḡisi rui, a naga taḡatete vilonḡar kapi vivaga naḡa lavis mare rui.*

Naga ḡisi na yuḡae ḡa sanene vano vano-o, tol naḡa ḡelaga mesmesu suḡalu ḡarera taulu nena ḡelaga viowa.

21 *Ana ḡisi na yolai lala na yomarava nini, la alelaga ḡarera e naga, avisave ḡisi na naga tamalia la.”* *Ais 42:1-4*

Apisa apisape Yesu myuḡae e naḡareraena kiena ne Yermare

Mak 3:20-30; Luk 11:14-23, 12:10

22 Ana yaru lala asumon yaru tai naḡa yermare pa e naga pimi puna Yesu. Yermare nene kila naga pe kilamara ḡala, a pe puru ḡiena ga, ana Yesu kila ruru si kilamarana amio pulgona apimi apo sina.

23 Ana yeririna la naḡa apisu suri nene amilania, a sinela kurkuru paḡisi, ana apiun ke sina ga tan la, apisape “!E! ?Yaru nene naga narina ne Teḡet naḡa tesuḡate ke yo, pona peraga?”

24 Ana pogos naḡa Varasi lala amloge visena kiena ne yeririna la nene, ana apielue paḡisi, naḡa apisape “Yaru nene ḡene plan yermare lala e ga e naḡareraena kiena ne suḡe kiena yermare lala, naḡa Pielsipel, naga taḡan pania.”

²⁵ Ana Yesu mlogekilale m̃a kiela sitomena nene, ana naga pisa pan la, pisape “Visae suḗe tai, kiena yeririna lala aliḗerela, naḗa laḗasia akawe si visena kiena ne lala komḗasia, ḗisi na suḗe nene kiena yuḗaena lala monar loloru ga vito sike na; a visae pulkumali tai pona mratava tai, kiela yeririna lala aliḗerela, naḗa sane laḗasia sinelan asape aḗene plan si laḗasia, ḗisi na yeririna la nene taḗatete asu ruru pogos tai.

²⁶ ?A sa m̃ena ga nini, visae yermare lala kiena ne Yermare Lego, laḗasia aḗene plan ke sina ga lala ḗasia, nanene na kana kinasia sane amliḗere la ḗisi narui, ana nasuḗenena kiena ne Yermare Lego naga yoko suḗalu ve sanape ne?

²⁷ !Ana amiu na apisa ke asape sanene narui, asape in na nesuḗa nem̃ene plan ke yermare taḗena lala e naḗareraena kiena ne pupia yermare naḗa Pelsepel, ana pe sa re nena nene poli! Ana visae ve sa naḗa amiu apisa, sanape na amiu m̃ena laḗasia naḗa aḗene plan ke yermare lala? ?Ane mla naḗareraena nene pan la, pona Yermare Lego m̃ena yo? A popon visae kiamiu nalogena la naḗa aḗene plan ke yermare lala, la alogeveruruli kiamiu visena la nene.

²⁸ Ana peraga, amiu apisa suri nene na pe mesmesu re poli. Inu na nem̃ene plan ke ga yermare lala e naḗareraena kiena ne Ninuna Ntewa, ana suri nene na sane nasuḗenena kiena ne Ntewa sike likan amiu ḗisi rui.

²⁹ “!Amiu na apisu ke ne! Visae yaru tai sinenan ke pisape va loyuḗa m̃ana ne yaru m̃arera tai, vena vinaun kiena suria, naga monar war kilika viar ke ne yaru nene sumo wa, ḗisi na naga kilia va loyuḗa ana war plan make kiena suria. Ana in na nekila ke sanene pa yaru m̃arera nene naḗa Yermare Lego.

³⁰ “Yaru naḗa pe taveve inu re poli, naga suwo inu ke ne, a yaru naḗa pe miyuḗae re amio inu poli vena moure kiau yeririna lala aimi lele taaga, naga sane suḗa m̃enetetain la ke ne.

³¹⁻³² Ana sanene narui, in na nevisa van amiu, mlamulena viowa lala, a visena viowa lala, a visena naḗa kila kare Narina ne Yeririna, Ntewa naga kilia viewo yaru vanonia, ana yaru naḗa pisayu kare Ninuna Wa, naḗa pisa pisape kiena yuḗaena naga Yermare Lego ga miyuḗaenia, yaru na sanene, Ntewa taḗatete viewo naga pogos tai, e pogos na tesike e ne, a e pogos naḗa pimi ke sirau.”

Purlaki amio kana mrasnena
Luk 6:43-45

³³ A Yesu pisa m̃ena ga, pisape “Ita tekilia tevisu kilale purlaki lala e mrasnela naḗa aḗaria. Purlaki naḗa kapuru po, naga mrasa m̃ena ga po, ana purlaki naḗa piowa ga, ḗar m̃ena ga mrasa naḗa piowa ga.

³⁴ A malena kiena ne yeririna naga sa ke m̃ena ga nene, naḗa e losinena naga sane pe purḗes tai, a visena la naḗa amolmolue e kiena malena, la sane mras la naḗa amolmolue ke e purḗes nene. ?A inu nepisu kiamiu purḗesia menunū ḗisi rui, ana sanape naḗa yoko mras wo laḗasia kilia molue kome kiamiu visena lala? !Amiu na ape lus kiena ne lom̃ara kemua lelaga narui!

³⁵ Yaru naŋa po, ƣarpolo suri wo lala sike e losinena, ana silaga naga kiena sitomena wo toṃa ga naŋa kilia lalua va yaru. Ana yaru viowa, naga suṃa ƣarpolo suri viowa lala sike e losinena, ana naga taƣatete kilia lalua kiena sitomena wo tai pogos tai.

³⁶ “Inu sineun nesape ami u akilia naŋa e legiena na liƣereena, ana yaru la punu ga monar akila navisawalena tai vanon kiela visena viowa la veve taaga naŋa apisa e kiela malena lala,

³⁷ vanon naŋa ƣisi na Ntewa naga liƣere kioṃa malena e ga e kioṃa visena lala. Nanene, vanon naŋa kioṃa visena lala akilia akila ko vena omal, pona akila ko vena owar nakoena.”

Yerkawa laƣasia la sinelan asape avisu kile

Mak 8:11-12; Luk 11:29-32

³⁸ Ana navianena na navisaluaena laƣasia, amio Varasi laƣasia, apisa pa Yesu, apisape “!Ei, ko naŋa apio ko ke asape Navianena, imimi sinemimin mesape okila kile tai van imimi vena imimi mevisu kioṃa naṃareraena.”

³⁹ Ana Yesu pisataṃe la, pisape “Yaru la naŋa sinelan ga asape avisu kile la sanene, la ape yaru viowa la paƣisi, akila ke wowe pa Ntewa sane la naŋa akila ke kolau. Peraga, ƣisi na taƣatete ami u avisu kile tai, ana kile naŋa kiena ne Navisawalena Sona sumo, naga ga nene na akilia avisuia.

⁴⁰ Sona nene ṃe ke e loṃeƣen pupia ika lesumsum nene pano-o tol legiena telu a lemalo telu, ana ƣisi na ve sa ke ṃena ga nene e Narina ne Yeririna, naŋa ƣisi na naga ṃe ke e los nen porotano vano-o tol legiena ve telu a lemalo ve telu.

⁴¹ Ana la nae Ninive nanua sumo amloge visena kiena ne Sona narui, ana apilopu la, a e legiena na liƣereena, ƣisi na la nene asuṃalu avisa lologia kiamiu naviowaena lala, komin naŋa yaru tai naŋa naga to laa metavan Sona naga sike amio ami u nanagane, ana ami u na pe apilopu ami u re nenaga.

⁴² “Nanua ṃena ga sumo, ana sira kawa tai naga pe ƣarin suƣe tai, naŋa naga mligan kiena purvanua naŋa sike koperina paƣisi, ana pitomi tano vena loge visena namanmaruaena kiena ne Parin Suƣe Solomon. Ana sira kawa ṃena ga nene ƣisi na suṃalu e legiena naliƣereena, naga visa lologia kiamiu naviowaena lala, komin naŋa yaru tai naga pe manmarua to laa metavan Solomon sane, naga sike amio ami u nanagane, ana ami u na pe sinemiun re nenaga.”

Ninuna viowa naga kilia wasuƣe sina

Luk 11:24-26

⁴³ Ana Yesu pisa ṃena ga, pisapenua “Pogos tai, pogos naŋa visae aṃenelua yermare e yaru tai, yermare nene kilia va yoṃarua vena kaleli yo tai naŋa va se ea vena ve ṃana uṃa. Ana visae ve lual re,

⁴⁴ ƣisi na naga visavenua, ‘A, ƣisi na nevito li si e ṃau uṃa marua na sumo wa.’ Ana pogos naŋa naga wasuƣe vitomi, ƣisi na naga vitomi wal yuṃa naŋa mon korena ga, ana merarava po paƣisi, a akila ruru make suri la e yuṃa naŋa ƣisi rui.

⁴⁵ Ana naga kilia wasuƣe sina va were si yermare taƣena lala ve olua, naŋa la apiowa manene la taulu naga sane, atomi amio naga, ana akilia ava si asike e los nen yaru nene. Ana yaru nene, nanua sumo kiena malena

piowa, ana siraunia kiena malena viowa la sane. A p̄isi na ve sa ke m̄ena ga nene e malena kiena ne yaru viowa nanagane lala.”

Yesu, anena amio wenla lala

Mak 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ Pogos naḡa Yesu p̄isi ke amio yaru la nene wa, ana anena amio wenla lala apimi aporu e yo nene, asuḡalu asuḡa ga vanua, la sinelan asape avis amio Yesu.

⁴⁷ Ana yaru la tai nene pisa pa Yesu, pisape “Ei, anoḡa amio womla lala asuḡalu asike vanua, la sinelan asape avis re amio ko wa.”

⁴⁸ Ana Yesu pisataḡea, pisape “?Ana ane pe aneu, a ane pe wolai lala?”

⁴⁹ Ana naga kiar kiena nalogena lala, pisapenua “?Apisu ke yaru la ne asike ne? Aneu a wolai lala, yaru ne la nane asike ne.

⁵⁰ Komin visae yaru naḡa kila ke ya naḡa Ata nae ma e peni naga sinenania, yaru na sanene naga pe wolai, a pe vineu, a pe aneu.”

13

Pakaiwa na kurus nen wit la naḡa akekapil apa e porotano la naḡa ape taḡena la vari

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ E ke e legiena nene, Yesu molue uḡa, pito totano e yepas nen pupia lapa nene vena vian yeririna lala.

² Ana yeririna la moki pap̄isi apitomi puna e pogos nene narui, ana kila naga p̄iyu pa to meta e waa tai, ana yeririna la punu ga yo pule ga asike ura,

³ ana naga pian suri moki pan la e ga e ḡakaiwa lala.

Ana naga pisa pan la, pisape “Yaru tai pa peven kurusa e kana lokove.

⁴ Pogos naḡa naga suḡa sisilin ke kurus la nene, ana kurus laḡasia kekapil pa e mrapa, ana siraunia manu lala apimi ate plan make ga.

⁵ Ana kurus laḡasia akekapili pa e naḡa kilavaru ḡeke tano, ana pe porotano po re teke meta poli. Ana akakapur vilaga, vanon porotano meninivi ga.

⁶ Ana pogos naḡa mrae pa ḡarera, kekan kurus nen suri la naḡa pitotovi mему veraga, vanon ḡeligas lala pe pito ruru re tano poli wa.

⁷ Ana kurus laḡasia akekapili apa e naḡa sumo pe ate plan ruru re kilika viowa la e poli, ana p̄isi na kilika viowa naḡa pitovi pimi keviu sina, ana piwo kare kurus nen suri la naḡa pitotovi ne ana amarmare.

⁸ A kurus taḡena si laḡasia akekapil apa e porotano tai naḡa po, ana akapuru po, ana aḡar mrasnela, naḡa laḡas aḡar mras tol ponotia taaga, laḡasia aḡar mras tol lualima orai, a laḡasia lualima telu.”

⁹ Ana Yesu pisa, pisape “Yaru naḡa kiligana teke ea naga monar yagogon ruru visena nene.”

?Vanon ya ne Yesu pis e ḡakaiwa lala?

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Ana siraunia, nalogena lala apimi puna ne Yesu apiunia, asape “?Vanon ya ne ko osuḡa opian ke yeririna lala e ḡakaiwa la sanene?”

¹¹ Ana Yesu pisataḡea, pisape “Ntewa naga kila ke sape p̄isi na amiu akilia alual nakilia wanena kiena ne kiena nasuḡenena, ana naga taḡatete la kiliaena ne va yeririna taḡena la nene.

12 Nevisa sanini van amiu, visae yaru naŕa kiena suri moki rui, ŕisi na war va la sane vena ve moki va ŕisi, a yaru naŕa pe kiena suri re poli, ŕisi na naga kilalu narin suri ya naŕa naga kiena.

13 Sanene, nepian la e ŕakaiwa lala, vanon naŕa la asumŕa apisuia, ana apisu kilale ŕele ga, ana asumŕa amloge, ana amloge kilale ŕele ga.

14 Yaru suri la ne sanene, akila narui ana Ntewa pisayu la nanua sumo rui e visena lelaga naŕa Navisawalena Aisea pisawal sumo, naŕa pisa pisape

'Ana ŕisi na amiu aloge vano-o, ana taŕatete alogakilale pogos tai.

A ŕisi na amiu avisu vano-o, ana taŕatete avisu kilale pogos tai,

15 *vanon naŕa amiu na sane yaru la naŕa kiela sitomena la amarmare ŕisi rui, sa naŕa aŕiwo pulkiligala, a sane aŕelawa rui.*

Visae ve akila re sanene, pona vera na akilia avisu kilale suria, a vera na akilia alogekilale suria, a vera na kiela sitomena akilia asitomkilale suria, ana sanene, akilia avilopu la aimi pun inu vena nekila ruru la.'

Ais 6:9,10

16 "Ana nevisa van amiu, kiau nalogenena lala, navisa ruruena sike e amiu komin naŕa kilamaramiu la asumŕa apisu ke suri la naŕa amiu apisuia, a kiligamiu la amloge ŕa suri la naŕa nesumŕa nepian amiu ke ea.

17 Inu nevisa van amiu, navisawalena la moki amio yeririna kiena ne Ntewa lala la moki liu nanua sumo, naŕa sinelan manene paŕisi naŕa asape avisu suri la naŕa amiu apisu ke nanagane, ana pe apisu re poli, a la akilayon manene naŕa aloge suri la naŕa amiu amloge ke nanagane, ana pe amloge re nenaga."

Yesu pisawal kinas nen ŕakaiwa na kurus nen wit

Mak 4:13-20; Luk 8:11-15

18 Ana Yesu pisa pan la, pisape "Amiu, ayagogo ruruia, ŕisi na nevisayu kinas nen ŕakaiwa nene, naŕa naga pisayu yaru nene naŕa pa peven kurusa e kana lokove.

19 "Suri nasumo, naga kurus la naŕa kekapili e mrapa, naga sa naŕa yaru la ne amloge nalogenena wo nasuŕenena nene ana pe amloge kilale re poli. Kurus wo lala kekapil e kiela sitomena lala, ana yaru viowa nene naŕa Yermare, naga pimi ŕar plan ke sina ga nalogenena wo nene e losinela.

20 "Taŕena, naga nene na kurus la naŕa kekapili e yo naŕa kilavaru ŕeke tano, a naga sa naŕa yaru la ne amloge lologena wo nene, ana akekan veraga,

21 ana sa naŕa ŕeligasa pe po re poli. Akilia asu ve plas ga, a visae pogos ŕarera tai, pona yaru la aŕiene la vanon naŕa la amlelaga e visena kiena ne Ntewa, ŕisi na la aloru ke veraga.

22 "Taŕena ŕena ga, naga na kurus la naŕa kekapil e yo naŕa kilika viowa sike ea, ana naga na sa naŕa yaru la ne amloge lologena wo nene, ana la asitom manene la kiela malena lala, a sinelan manene la suri na yomarava nini. Pelaga la nene apimi sane kilika viowa, ana la apiwo kare nalogenena wo nene vena ve war re si mrasa e kiela malena.

23 "Ana na maro, naga na kurus la naŕa kekapili e porotano naŕa po, naga na sa naŕa yaru la amiyagogo ruru e lologena wo nene, ana amloge kilale ruru po, ana aŕar mras nen nalogenena nene e kiela malena lala,

naŕa sane laŕasia aŕar lualima telu, laŕasia aŕar sane lualima orai, a laŕasia aŕar moki sane mrasa tol ponotia taaga.”

Pakaiwa na viluŕini viowa amio kurus nen wit lalua akapuru lele taaga

²⁴ Ana Yesu pisa sina ga ŕakaiwa taŕena tai pan la, pisape “Pelaga naŕa Ntewa ŕere yaru lala apimi loyuma e nasuŕenena kiena naga sanini. Yerkawa tai naŕa naga pa peven kurus nen wit la naŕa po e kana lokove,

²⁵ ana pogos naŕa yaru lala amomalio ke kolemalu, kiena nasinekar tai naga pimi, mapila kurus nen viluŕini viowa tai e lokove nene ŕisi, ana pure pano.

²⁶ Ana suri la lua nene apitotovi, ana lalua maran taaga ga, ana pogos naŕa wit lala asiar naŕa awar mrasa, ana yerkawa nene, kiena yaru na yumaena lala apisu kilalea sane viluŕini viowa mena ga kapuru ke amio wit nene.

²⁷ Ana la apimi puna, apiun tania, asape ‘?Yerkawa, sanape? Kurus la naŕa tepeven e koma lokove, ana kurus wo ga lala. ?Ana viluŕini viowa nene pimi sanape?’

²⁸ “Ana naga pisa pan la, pisape ‘Peraga, nene na kiau nasinekar tai ne kila suri sanene.’

“Ana kiena yaru na yumaena lala apiun ke sina ga tania, asape ‘?Poga ga, ana sanape, sinoŕan osape imimi meva moure plan viluŕini viowa la nene?’

²⁹ Ana naga pialuŕaria, pisape ‘Toko, aligan suwa wa. Visae amiu ava aure plan viluŕini viowa la nene, pona visae akila palia sa aure plan lae mena ga amio wit la nene veraga.

³⁰ Lalua akilia akakapuru ma veraga vano-o tol pogos na waren kinas nen wit imi. E ke e pogos nene, ŕisi na nekilia nevisa va yaru la naŕa ava awar wit, vena ava ate ke ne viluŕini viowa nene sumo wa, aviaria e ŕegasia akoven va e kapi. Siraunia, la akilia ava ate wit lala vena awar vitomi uma.’ ”

Pakaiwa na kurus nen mras nen purpa

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹ Ana Yesu pisawal ŕakaiwa taŕena tai pan la, pisape “Nasuŕenena nae ma e peni naga sane kurus nen mras nen purpa tai naŕa pito pelan te laki tai.

³² Kurus nene na ve tokak na ve tokak paŕisi, ana pogos naŕa kapuru pano-o, ana pimi pe purlaki tai naŕa keviu taulu make purlaki taŕena lala, ana manu lala akila maala ponovi lala e kana korowas lala.”

Pakaiwa na is

Luk 13:20-21

³³ A Yesu pisawal sina ŕakaiwa taŕena tai pan la, pisape “Nasuŕenena kiena ne Ntewa, naga sa naŕa sira tai palear narin is amio puluyavi na kilaparavi e pupia pialora tai, ana narin is nene kilia kila kilaparavi la nene punu ga mlapa.”

Yesu pisi pan la e ga e ŕakaiwa lala

Mak 4:33-34

³⁴ E visena kiena ne Yesu la nene, naga pisawal suri la ne sanene pa yaru lala, a silaga naga pisi pan la e ga e ŕakaiwa lala.

³⁵ Sanene, naga kila visena kiena ne navisawalena nanua sumo imi ve lelaga, naŕa Ntewa pisa, pisape

“Pisi na inu nevisawal kiau visena lala e ga e ðakaiwa, ðisi na nevisawal suri la naða tapolou su nakonua rui, asike ga perina wa, siar e pogos na siien yomerava nini, pimi tol nanagane.” *Yauena 78:2*

Yesu pisawal kinas nen ðakaiwa na vilumñini viowa

³⁶ Ana Yesu mligan ðina lala, pa loyumuña, ana kiena nalogena lala apimi puna, apiunia apisape “?Yesu, imimi sinemimi mesape ovisawal van imimi ya ne kinas nen ðakaiwa na vilumñini viowa naða kapuru ke e lokove na wit nene?”

³⁷ Ana Yesu pisatamñe la, pisape “Yerkawa naða peven ke kurus wo lala, nane Narina ne Yeririna nene.

³⁸ A kana lokove nene, nane yomarava nini. A kurus wo la nene, nane yeririna la naða asike loyumuña e nasuñenena kiena ne Ntewa nene. A vilumñini viowa la nene, nane yeririna kiena ne Yermare la nene.

³⁹ A nasinekar nene naða pa peven kurus nen vilumñini viowa nene, nane Yermare na ga. A pogos nawarpoloen kinas nen wit la nene imi, nane luas nen pog nini. A yaru na yumuñaena la nene naða avanon ate wit awarpuloia, nané navisi lala.

⁴⁰ A yumuñaena nene na warpiloena vilumñini viowa la nene vena asikapila, nane ðelaga ke sina ga nene naða ðisi na imi e pogos maro,

⁴¹ naða Narina ne Yeririna, naga ligana kiena navisi lala vena avano awar plan suri la naða kila yaru lala amloru e mlamulena viowa, amio yaru la nataðaen mlamulena viowa, vena ve asu re si veraga amio yaru la nasuñenena kiena.

⁴² Pisi na navisi lala akoven la ava e pupia kapi, e yo naða yaru lala asumuña ga atagi, a asumuña ga akar ke maluela ea.

⁴³ Ana siraunia, yaru mesmesu lala ðisi na atego ve sa mrae, loyumuña e nasuñenena kiena ne Arimala. A yaru naða kiligana teke e naga monar yagogo ruru e visena nene.”

Pakaiwa na pupia kilavaru wo tai natauluen kilavaru

⁴⁴ A Yesu pisape “Ðelaga kiena ne yaru naða sinenan sape va loyumuña e nasuñenena kiena ne Ntewa, sane ðakaiwa nini: yaru tai pa pisu kinakinas nen porotano tai, ana naga milan pupia kilavaru wo tai naða monyouyou ga meke ea. Ana naga sinwan rurulein kilavaru naðani, ana naga pitove ðiliwilin plan make kiena suri lala punu ga, vena kilia vam ul lua kinakinas nen porotano nene, vanon naða mloge po manene la paðisi e suri wo naða mñalia.”

Pakaiwa na kilavaru yuwowo naða teke e mratamelilivi

⁴⁵ A Yesu pisa mñena ga, pisape “A sa ke sina ga nini, ðelaga kiena ne yaru naða sinenan pisape va loyumuña e nasuñenena kiena ne Ntewa, sa ke mñena ga nini: yaru tai naða naga pul ke kilavaru yuwowo la naða po tan yaru lala, naða sike loyumuña e mratamelilivi.

⁴⁶ Ana pogos tai naga mñal tai naða po na po, pisa pisape ‘!Lelaga ða, in na sineun suri nene paðisi wa! Visae in na nokus ga ve kiau ga rui vera wo wa. Yoko in na neto nowilwilin plan make kiau suri taðena lala, vena nevam nowul lua suri wo nini.’ ”

Pakaiwa na lilivi

⁴⁷ Ana Yesu pisa ke sina ga, pisape “A naga ke sina ga, þelaga kiena ne Ntewa nawereen yaru lala ava loyuma e kiena nasuþenena, naga sa mēna ga nini, naþa pogos na yaru la aþure lilivi e lapa, la akilia asuwoia ana aure ika la naþa veve taþena ve moki vaþisi ea.

⁴⁸ Ana pogos naþa lilivi pule ruru po, ana yaru lala aþurelua pa ura e yomema, ana atapurpurga atotano, amliþere ika lala. Ana ika la naþa po, akon apito e kiela karo lala, a ika la ne piowa, ana akuwani pano.

⁴⁹ Pisi na ve sa nene e luas nen pogos nini, naþa þisi na navisi lala ava aliþere yaru lala, awere plan yeririna viowa lala,

⁵⁰ vena akoven la ava e pupia kapi nene, naþa yaru lala asuma ga atagi, a asuma ga akar ke maluela ea.”

Pakaiwa na suri marua amio suri viu

⁵¹ Ana Yesu piun tan kiena nalogena lala, pisape “?Amiu amloge kilale ke visena la nene?”

Ana lala apisatamea, asape “Ee, pona mekilia ma yo.”

⁵² Ana naga pisa pan la, pisape “Suri la nene naga sane yaru tai naþa sumo, naga pe navianena tai e navisaluaena lala na Visena Wa kiena ne Ntewa, ana siraunia, naga pimi sane kiau nalogena tai e nasuþenena kiena ne Ntewa. Yaru na sanene naga sane yerkawa tai naþa kiena suri wo na yumaena lala moki e mana yuma. Ana silaga naga kilia lalua kiena suri marua naþa po ke ga wa, akilia mēna ga lalua kiena suri viu, vena kila kiena yumaena amio la.”

Le Nasaret lala pe sinelan re Yesu poli

Mak 6:1-6; Luk 4:16-30

⁵³ Ana pogos naþa Yesu pisawal þakaiwa la nene þisi, naga molue e yo nene,

⁵⁴ pasuþe sina ga pimi kiena. Ana naga suma pian ke yaru lala nae yo nene, loyuma e kiela yuma na leniena, a la sinela kurkurun kiena visena la pano paþisi. Ana la asuma apisavisa ke pan la, apisape “!Aulai! ?Yaru nene tol nakiliaena na sanene sanape, a naga kila ke kile la nene sanape?”

⁵⁵ Ita tekilia ke yaru nene rui. Naga arimana, yaru na yumaenen ga yuma, naþa Yosop, a anena naga naþa Maria. A wenla lala yaru la nene, Semes, a Yosop, a Saemon, a Sutas, naga pe wenla la nene.

⁵⁶ A vinena lala, la ga nene naþa asike ga amio ita ne. ?Ana yaru nene naga molue pun ita pa þar suri la nene pe?”

⁵⁷ Ana sinela karia, pe sinelan re nena naga.

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yaru naþa pe navisawalena, yaru taþena lala akilia avatanon naga, ana yaru na mana mratava lala, amio yaru na kiena yo lala, la ga nene na tapatete avatanon naga.”

⁵⁸ E yo nene, naga pe kila re kile la moki e poli, vanon naþa pe amlelaga re e naga poli.

14

Parin Suþe Erot Antiþas pisayu Yesu

Mak 6:14-16; Luk 9:7-9

¹ E pogos nene, apisayu Yesu pa tol Suþe Erot, naþa naga pe þarin suþe e lepas nae garu Kalele.

² Ana Suŕe Erot mloge visena la nene, ana naga pisa pan kiena yerkawa lala, pisape “?Yaru nene naŕa apisayu ke ne, pona naga Yoane Nakeena nene, naŕa nanagane naga mali sina e marena yo? Vanon suri ne nanene, naga kila naga tol naŕareraena nakilaena kile la nene.”

?Yoane Nakeena mare sanape?

Mak 6:17-29

³⁻⁴ Ana Suŕe Erot pisa sanene, vanon naŕa naga mēmār Yoane Nakeena mare rui, ana naga marau paŕisi. Ana marena kiena ne Yoane Nakeena kana suniena nena sanini: wenla Suŕe Erot nene, naga kiena kia Pilip, naŕa lalua arimala taaga, ana anela lua. Ana sumo, Pilip nene talopa amio sira tai, kiena kia Lerotias. Ana siraunia, Suŕe Erot pa ŕerelua sira nene. Ana e pogos nene, Yoane pisi pa Suŕe Erot, pisape “Suri nene pe mesmesu re nene poli, naŕa ko oure sira nene, komin naga pe wona ne womla.” Ana Erotias naga pe kekaran re nena visena kiena ne Yoane poli, ana naga pisi pa Suŕe Erot, ana Suŕe Erot mligan kiena yeririna la ŕasia apa atarar Yoane, ana apiari naga, amligan naga pa e yuŕna nakoena.

⁵ Ana Suŕe Erot sape weŕar Yoane, ana naga maraun li ŕa le Israel lala, vanon naŕa amlelaga e Yoane asape naga pe kiela navisawalena tai.

⁶ Ana Lerotias nene, naga narina na loŕearu ŕa tai, ana pogos naŕa la akila ŕaŕagena nasitoŕalena legiena naŕa Suŕe Erot paeme ea, loŕearu nene naga polu e marana ne la naŕa asike lele taaga e ŕaŕagena nene. Ana Suŕe Erot kekaran kiena wolena paŕisi,

⁷ ana naga pisaar ŕarera pan loŕearu nene, pisape suri ya naŕa naga visa, ŕisi na naga la vania.

⁸ Ana Lerotias pisi amio narina naŕa sira ŕee nene, ana sira ŕee pa pisalein pa Suŕe Erot, pisape “In na sineun nesape okus ŕarina ne Yoane Nakeena, ŕene pialo tai, imi van inu nagane ga ne e nini.”

⁹ Ana visena nene kila Suŕe Erot mloge piowa vanon kiena navisalaweena nene, ana naga pisape akila ga ve sa naŕa sira ŕee nene pisa, vanon naŕa naga pisaar ŕarera sanene e marana ne kiena erau la ŕisi rui.

¹⁰ Ana apa e loyurŕa nakoena nene, atelua kolmekina ne Yoane,

¹¹ ana la amligan ŕarina ŕene pialo tai, akus pimi pa sira ŕee naŕani, ana sira ŕee nene kus pa anena.

¹² Ana siraunia nalogena kiena ne Yoane lala apimi akus tasnena, apa asinia, ana apano apa apisawal pa Yesu.

Suniena kiena ne Yoane Nakeena nane maro e nene.

Yesu pagan yerŕene lala tol manu lima

Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Yoane 6:1-14

¹³ Ana pogos naŕa Yesu mloge sanene, naŕa Suŕe Erot naga pisayu ke ŕena naga, sape naga Yoane Nakeena naŕa mali sina petan marena, ana Yesu molue e yo nene, ana ŕiyu e waa tai, vena va e yo ŕano tai naŕa pe yaru re e poli. Ana pogos naŕa yeririna lala akilia asape naga pa ke e sanene, la ŕena ga amolmolue e kiela pulkumali lala, la amial akom ura.

¹⁴ Ana pogos naŕa Yesu pa ura, naga pisu naŕa ŕina na yeririna ŕeke pa ura rui, ana naga sinena mie la paŕisi, ana naga kila ruru si kiela yaru namaiena lala apimi apo sina.

¹⁵ Ana pogos naŕa mrae pito tano, nalogena lala apimi puna Yesu, apisa apisape “Ei, Suŕe, yo nini pe po re nenaga, a lavisi ŕena ga yemalo narui.

Popon ko oligan ðina na yeririna la nene awasuþe ava e pulkumali lala vena auli kala kinanena la þasia.”

16 Ana Yesu pisatañe la, pisape “Toko, akilia asuñã ga ve sanene woga ga ne. Popon amiu awar kinanena laþasia van la.”

17 Ana la apisa, apisape “!Ke peraga yo, imimi memlarar narin kilaparavi lima ga teke na, amio narin ika naþa satin lua ga!”

18 Ana Yesu pisape “Ala imi van inu,”

19 ana naga pisi pan yeririna la nene, pisape “Amiu atotano e viluñini sumo wa.” Ana naga mla narin kilaparavi lima amio narin satin lua naþani, kirava pa metava ma e sinapane, pisa potena pa Ntewa vanon kinanena nene, ana kauroro narin kilaparavi lima naþani, kian pa kiena nalogena lala vena avion plan va yeririna la nene.

20 Ana la akan pano-o, mēþela kawa paþisi, ana kinakinas nen kinanena la naþa pe akan re poli, torokin akon va e karo mavava la naþa kerkeviu ve lualima taaga pa lua.

21 Ana yaru la naþa akan kinanena nene, la pa sane manu lima, ana pe apulo re sira la poli amio ninis lala.

Yesu mial yau metava e wos nen sive

Mak 6:45-52; Yoane 6:15-21

22 Ana Yesu pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Inu sineun nesape amiu akus kieta waa, ana asumo akusro pupia lapa nene ava lepas þasia navano, ana in na nesuwa nesuñã neligan plan kone yeririna la awasuþela avano wa.”

23 Ana pogos naþa naga mligan plan yeririna lala apavano þisi, ana naga pa metava e kunus tai, naga taaga, vena len. Pogos naþa yemalolo, Yesu naga ga taaga sike na,

24 ana e pogos nene, waa nene mēke perina paþisi, mēke likan lapa naþani, mēke va yotena narui. Ana sive keviu, a la asuñã akawe lagi paþisi, a kila sane akus mēna ga sive naþa akus sive.

25 Pogos naþa lavisi yelagi merarava, Yesu pimi pula, naga mial yau ga metava e wos nen sive.

26 Pogos naþa kiena nalogena lala apisu naga mial yau ke e wos nen sive pimi pula sanene, amarau paþisi, apisa apisape “!Aulai! ?Suri ya na pimi ke sanene? ?Yermare yo, pona ya ne sanene?”

A la asuñã ga amlolokai keviu, vanon naþa la amarau paþisi,

27 ana Yesu pis pan la vilaga, pisa pisape “!Ei, ve amarau re, in ga nini!”

28 Ana Pita pisatañea, pisape “Suþe, visae ko kemua nene, otamian naþa inu mēna ga neyal yau metava e wos nen sive, neiñasu puñã.”

29 Ana Yesu pisa, pisape “Ko, poga, otomi.”

Ana Pita mligan waa, pito tano, siar mial yau e sive, pa lavisin Yesu,

30 ana pogos naþa naga sitomñal si lagi mñarera nene, naga marau. Naga marau sanene, siar mian pito tano narui, ana naga pio Yesu, pisape “Suþe, ko otamalia inu.”

31 Ana Yesu kian limana pa veraga, tarar Pita, ana pisa pania, pisape “? Vanon ya ne sinemñã miyuwawa sanene? !Ko pe opiawa re nena kawa e inu poli wa!”

32 Ana pogos naþa lalua aþiyu si apa meta e waa, lagi nene mare,

33 a la naþa e waa amieluar Yesu, apisa, apisape “Lelaga kemua, ko ope narina ne Ntewa lelaga.”

Namaiena lala atol ga isinen kulkota m̃ana Yesu

Mak 6:53-56

³⁴ Ana Yesu lala akusro pupia lapa nene e kiela waa, apa e laṗas ṗasia, ana apa ura e yo tai, kiena kia Kenasaret.

³⁵ Ana pogos naṗa yaru lala nae e yo nene apisu kilale Yesu, amligan visena telivi piora pa e yo punu ga. Ana yaru lala aṗure namaiena lala apimi puna,

³⁶ apiun tan naga vena naga taṃan namaiena lala atol ga m̃ana isinen kulkota. Ana la naṗa atol ga sanene, kiela maiena la kokovio nenaga, apimi apowo sina.

15

Nalogeno lala kiena ne Yesu pe ataveve re ṗelaga marua kiena ne le Yu la poli

Mak 7:1-13

¹ Ana e pogos nene, Varasi la ṗasia amio navianena navisaluaena laṗasia amolue garu Yerusalem, apimi apisu Yesu.

² Apiun tan naga, apisa apisape “?Vanon ya ne kionṃa nalogeno lala pe ataveve ruru re kieta ṗelaga marua na lotuen nanua sumo poli, naṗa kieta nasumonena lala apian ita, sa naṗa la asuṃa apisa, apisape visae yaru tai sinenan sape kinana, naga monar taveve ruru ṗelaga mesmesu lala na kevanen limana sumo wa, ana ṗisi na naga kilia kinana?”

³ Ana Yesu pisataṃie la, pisape “?Ana amiu m̃ena ga, vanon ya ne amiu aṃareran naṗa ataveve kiamiu ṗelaga marua lala, ana e kiamiu ṗelaga marua la nene, amiu asuṃa akilaro ke navisaluaena kiena ne Ntewa?”

⁴ Ana Ntewa pisa rui, pisape ‘Ovatano e arimom̃a amio anom̃a,’ a naga pisa m̃ena ga, pisape ‘Yaru naṗa pisi piowa pan arimana pona anena, aweṃar naga mare.’

⁵ Ana nanagane, pogos naṗa yaru tai visaar visave kiena suri lala ve suri wa, ṗisi na la va Ntewa pogos tai, ana naga pisa sanene ana siraunia naga pe pisuar ruru re kiena yermarua la luwoka poli, pona ve iila re si la luoka e suri la nene,

⁶ ana amiu asuṃa ga apisa ke asape sanene na poga ga ne, pe pe sur re tai nene poli. A e ṗelaga nene, amiu asuṃa ga akila ke navisaluaena kiena ne Ntewa pimi pe suri korena ga tai ne, vanon naṗa amiu sinemiun asape auarar ga kiamiu ṗelaga marua lala.

⁷ !Ana amiu na apisokani ke nene, amiu apisi korena ga ne! Navi-sawalena Aisea naga pisayu amiu sumo rui, naṗa naga pisawal visena nene naṗa Ntewa pisa, naṗa pisa pisape

⁸ *‘Yaru la nene apatanon inu e ga e kiela visena lala, ana kiela sitomena lala asike perinan inu wa.*

⁹ *Akila ke lotuena pan inu, ana pe suri korena ga, vanon pogos naṗa akilapian yeririna lala, apisa ke asape visena nene naga pe visena kiena ne Ntewa nene, ana visena la nene pe kiela ga la ga yeririna lala.’ ”*

Ais 29:13

Suri la naṗa kila yaru namname e marana Ntewa

Mak 7:14-23

¹⁰ Ana Yesu pio viraviran yeririna lala vena aimi puna, ana naga pisa pan la, pisa pisape “Amiu ayagogo ruruia, amiu monar alogekilale kiau visena nene.

11 Pe kinanena re naŕa pa e logon yaru poli naŕa kilia kila naga namname e marana ne Ntewa, ana visena lala naŕa molue e logona yaru, suri ne nanene naga kilia kila naga namname.”

12 Ana siraunia, kiena nalogena lala apimi, apisa pania, apisape “?Ei, ko okilia m̄a naŕa Varasi lala sinela mimi paŕisi vanon kioṃa visena la naŕa osuṃa opisa ke ne?”

13-14 Ana Yesu pisataṃe la, pisape “Amiu na ve asitom re yaru la nene. Ya naŕa la asuṃa akila ke ne, naga pe yuṃaena kiena ne re Ntewa nene poli, a yoko kau Ata nae ma e peni, ŕisi na naga wereplan make suri la naŕa naga pe mapila re poli. ?Yeririna la nene na ape kilamara ŕala ga, ana sinelan asape asumoni yeririna lala, ana sanape narui, yaru tai naŕa pe kilamara ŕala kilia sumon yaru taŕena naŕa pe kilamara ŕala lalua ayal? !Pisi na lalua akilia aloru veraga atotano e ŕiŕiŕi tai ne!”

15 Ana Pita piun tan Yesu, pisape “Suŕe, sineun nesape ovisawal ke ne kinas nen ŕakaiwa nene sumo wa, naŕa opisa ŕesan ga na wa.”

16 Ana Yesu pisa pisape, “?Sanape ne, pona ŕarimiu ṃena ga merorol ke yo wa?

17 Pona amiu akilia m̄a ve tokak ga yo, naŕa suri ya naŕa vito kome logona yaru, pito tano vitove kome ṃeŕena narui, ana kilia pa vanua si kome tasnena,

18 ana suri ya naŕa molue e logona yaru, naga molue e losinena sumo, a suri ne nanene, naga kilia kila yaru namname.

19 Naga nene na vanon naŕa nasitomiena wiowa lala amomolue e los nen yaru, sa naŕa nawemom̄aren yaru, nataŕaen kolau, nakilaena lau, navinauena, navisokanena, a nasisiena visena.

20 Nanene ŕelaga la naŕa akilia akila yaru namname e marana ne Ntewa. A ŕelaga nene naŕa yaru kinana ana pe ke re limana sumo poli, suri nene naga taŕatete kila yaru namname sanene.”

Yesu pilelua yermare e sira ṃee tai
Mak 7:24-30

21 Ana Yesu molue e yo nene, naga pito e lepas naŕa pulkumali lua asike ea, naŕa Taea amio Saeton.

22 Ana sira tai nae lepas naŕa Kenan, naga pe wolawa ga, sike e lepas nene, ana naga pimi puna ne Yesu, pio naga, pisape “Suŕe, ko ope Navisaarena naŕa ko omolue e lus kiena ne Tepet, neviun tan ko vena sineṃa ye inu. Kiau loṃearu, yermare tai sike e naga, naŕa suṃa kila kare naga silaga.”

23 Ana Yesu mloge visena nene, ana pe pisa re nena suri tai pa sira nene poli.

Siraunia, nalogena lala apimi, apisa pa Yesu, apisape “Sira nene suṃa taveve ita ke sanene na, naga suṃa pio manene liu wa. Popon oligan lua naga vano.”

24 Ana pe Yesu pisataṃe la re poli, ana naga pisi pa sira nene narui, pisa pania, pisape “Ntewa mligan inu nepimi vena neva ga puna ne le Israel lala, la naŕa sane sipsip la naŕa akila pal mrapa.”

25 Ana sira naŕani pimi, kinai tano e lana ne Yesu, pisape “Awis, Suŕe, nepiun tan ko, nesape oiila inu.”

26 Ana Yesu pisatañea, pisa pisape “Ana pe mesmesu re naña nelalua kinanena kana ne nisisi lala, vena nela va lokul poli.” Naga pisi sanene vanon naña naga kilia mña sape e pogos nene, le Yu tañena lala, naña la asitom asape la ga ape narina ne Ntewa, asuñña apisayu kare yaru la naña pe ape le Yu re poli, apisape la ape lokul ga la ne.

27 Ana sira nene pisi, pisa pisape “Ko opisa pe lelaga, Suñe, ana lokul lala akilia akan mña kororos nen kinanena naña amloloru vatano e lelen kinanena kana ne taena ne lokul lala.”

28 Ana Yesu pisatañe ruru naga narui, pisa pisape “Sira, ko opiawa ruru ke mñarera e inu pañisi. Pisi na ko ovisu ga nanagane imi van ko ve sa naña ko omelaga ea.” Ana e ke e pogos nene narui, sira mñee kiena ne sira nene pimi po sina.

Yesu kila ruru namaien la moki

Mak 7:31-37

29 Siraunia, Yesu molue ke sina ga e yo nene, pñasuñe si pa lepas naña Kalele. Naga suñña mial pano, ana pa kom ga lavisin pupia lapa na lepas nene, ana pa totano metava e kunus tai.

30 Tonña sane, ana pegas nen yeririna lala apimi puna, amio laulu lala, amio latakín lala, amio kilamara pñala lala, amio kiligapoñe lala, amio mña namaiena tañena mña ga lañasia. Ana añar la nene apimi, amligan la asike ga lavisin Yesu, ana Yesu kila ruru la apo ke sina ga.

31 Ana yeririna lala sinela kurkuru pañisi, pogos naña apisu puru lala apisi, latakín lala apimi apo, laulu lala amial po, a kilamara kata lala akirava, ana la amieluar Ntewa kiena ne le Israel lala pañisi vanonia.

Yesu pagan yermene lala tol manu vari [4000], amio mña ga sira lala a nin sisi lala

Mak 8:1-10

32 Ana Yesu pio kiena nalogena lala apimi puna, ana naga pisa pisape “Inu sineu mie pñina na yeririna la nene pañisi wa, komin naña asike amio ita legiena telu narui, ana pe kala kinanena re si poli. A inu tañatete neligan la ava si uña naña pe kala kinanena re sanene poli, vanon naña visae nekila sanene, pona e mrapa komsusa ana yaru lañasia viso kar la vano-o marala malko yo.”

33 Ana nalogena kiena ne Yesu lala apisa pania, apisape “?Ana pñisi na ita towar kala kinanena pe ne? Ana komin yo nini na yo korena ga nini, a la moki manene la wa.”

34 Ana Yesu piun tan la, pisape “?Ana amiu kamiu kilaparavi via na sike na?”

Ana la apisa, pisape “Olua ga, amio narin ika naña satin lañasia.”

35 Ana Yesu pisa pa pñina na yeririna la nañani, pisape “Atotano e nene sumo wa.”

36 Ana naga pñar kilaparavi la olua nañani, amio narin ika naña satin la nene, ana naga pisa potena pan Ntewa vanonia, ana siraunia ana kawewowala, ana kian pa kiena nalogena lala, ana la lein añar apiovion pa yeririna lala.

37 Ana la punu ga akan pano-o mñeñela kawa ruru po pañisi. Ana siraunia, akon kinakinas nen kinanena la nene naña sike na, pa e karo popos olua, ana puleule pañisi.

38 Ana yermene la naña akania, tol manu vari, ana pe apulo re sira lala amio ninis la poli.

³⁹ Ana Yesu mligan ãina na yeririna la nene aþasuþe apa si uña, ana naga pa si e kiela waa, ana mligan yo nene, pimi sulí ga plas ga e leþas naþa kumali keviu naþa Makatan ñeke ea.

16

*Yer kawa la þasia asape avisu kile tai
Mak 8:11-13; Luk 12:54-56*

¹ Ana pogos tai Varasi la þasia amio Satusi la þasia apimi puna Yesu, naþa sinelan asape akilali naga, ana apisa, apisape “Imimi sinemiminia mesape ko okilali pupia kile tai van imimi, naþa ko okila e puriukawa nae ma e peni.”

² Ana Yesu pisatarñe la, pisape “Pogos naþa mrae pito ke tano, ana visae amiu avisu naþa yo vivaga e leþas naþa mrae pito ke tano ea, amiu akilia avisa avisave ‘Pisi na yepisun peni,’

³ a pogos naþa mrae pa þarpo yo, a visae amiu avisu sinapane tano vivaga a lul la malolo ñena ga metavanaia, amiu akilia avisave ‘Pisi na yua kove þane.’ ?Nane amiu asuña apisu kilale ke kile la nene e sinapane þisi narui, naþa þisi na pog ve sanape pona ve sanape, ana sanape naþa amiu pe apisu kilale re kiau kile lala na pog keviu nini naþa nesike nemio amiu poli?”

⁴ Ana Yesu pisa ñena pan la, pisape “Yaru la naþa sinelan ga avisu kile lala, la ape li viowa la paþisi, la akila wowe pa Ntewa, la apilon ñasila pania, sane la naþa akila lau, aþure matan wola lala. Peraga, þisi na taþatete amiu avisu kile tai narui, ana yoko amiu avisu ga naþa ñalivi e inu ve sa ke ga kile naþa pa Navisawalena Sona nanua sumo, naþa Ntewa kila naga mali sina.” Ana Yesu purmatan la, naga mligan la asikena.

*“Amiu avisuar e is kiena ne Varasi lala amio Satusi lala”
Mak 8:14-21*

⁵ Ana pogos naþa Yesu amio kiena nalogena lala amligan e nene, ana aþaro e pupia lapa naþa apa e leþas þasa, ana nalogena lala sinela þesania naþa pe aþar re si kala kilaparavi laþas poli. Ana pogos naþa atol leþas þasa,

⁶ ana Yesu mla visena tai pan la, pisape “Amiu na monar avisuar ruru amiu, e is kiena ne Varasi lala amio Satusi lala.”

⁷ Ana la amloge visena nene, ana la apisayulein pan la, apisape “?Pona naga pisi sanene vanon naþa pe toþar re kilaparavi laþas pimi poli yo?”

⁸⁻⁹ Ana Yesu kilia ña kiela sitomena nene narui, pisape “?Pe na ya naþa amiu asitom manene ke ñeþemiu la sanene, naþa apisape yoko takan ya ne? ?Sanape naþa amiu pe amloge kilale re suri la nene poli wa? ! Kiamiu lelagaena ve tokaki paþisi wa! ?Pona amiu sinemiu þesan ñena ga kilaparavi la lima nene yo, naþa inu nemla pa yeririna lala tol manu lima nene, amio ñena karo la naþa amiu akon puleule?”

¹⁰ ?Pona amiu sinemiu þesan ñena ga kilaparavi la olua nene, naþa inu nemla pa yeririna lala tol manu vari nene yo, a karo via naþa amiu akon sirau?”

¹¹ ?Sanape naþa amiu pe amloge kilale re naþa pe nepisi re pan amiu vanon kilaparavi poli? Inu nevisa ke sina ga van amiu, nesape amiu na monar avisuar ruru amiu e is kiena ne Varasi lala amio Satusi lala.”

12 Ana e pogos nene, la akilia m̃a naḡa naga pe pisayu re is nakilaen kilaparavi pan la poli, ana naga pisa ke visena navisokanena la naḡa Varasi lala amio Satusi lala akilia avian la ea, naḡa kilia kila ḡarin yaru lapa imi ve keviu, ana kilia kila kare make kiena malena, sa naḡa is na miyum̃aen ke e kilaparavi.

Pita pisawal sape Yesu naga pe Navisaarena kemua lelaga
Mak 8:27-30; Luk 9:18-21

13 Ana Yesu lala apito garo e lepas naḡa pulkumali keviu nene Sisaria Piliḡae m̃eke ea, ana e pogos nene naga piun tan kiena nalogena lala, pisape “?Amiu asuḡa amloge m̃a naḡa yeririna lala asuḡa ga apisavisa ke Narina ne Yeririna, apisape naga ai?”

14 Ana lala apisa, apisape “La ḡasia apisa apisape ko Yoane Nakeena ke sina ga, a la ḡasia apisape ko Elaḡsa, a la ḡasia apisape ko Serem̃a, pona navisawalena taḡena tai na nanua sumo.”

15 Ana naga piun tan la, pisape “?Ana amiu, amiu na asape inu na ai?”

16 Ana Saemon Pita pisatam̃ea, pisape “Ko, ko na Navisaarena, ko ope Narina ne Ntewa Mali.”

17 Ana Yesu pisatam̃e pania, pisape “Saemon, narina ne Yoane, navisa ruruena imi van ko. Suri naḡa ko opisa ne, pe yaru re na pian ko e poli, ana Ata ga nae ma e peni naga pian ko ea.

18 A ko nene ko kioḡa kia taḡena naḡa Pita, naga kana kinasia sanini, sane ‘kilavaru,’ ana lelaga paḡisi, sa naḡa nanagane, in na nepisu ko na sane ko ope varsu tai, ana ḡisi na in na nevisirlua ḡegas nen kiau li nalotena lala e kilatapili na sanene narui, a puriukawa na marena taḡatete kilia taulu ḡegas nene.

19 Pisi na in na nela kii lala navietavanena amio nakotaween nasuḡenena kiena ne Ntewa van ko, a suri ya naḡa ko ovisaluḡar e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga m̃ena ga visaluḡaria amio ko, a suri ya naḡa ko otam̃ania e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga m̃ena ga tam̃ania amio ko.”

20 Ana Yesu pisa m̃arera pa kiena nalogena lala, pisape “Amiu na ve ava avisawal re van yeririna la avisave in na nepe Navisaarena.”

Yesu pisawal kiena marena
Mak 8:31-33; Luk 9:22

21 Ana siar e pogos nene, Yesu kilali naḡa kila merarava va nalogena lala, sape naga monar va ma Yerusalem, ana e yo nene, ḡisi na suḡe kiena ne le Israel lala, akila kare manene naga vaḡisi, amio ḡarin yaru wa lala, amio m̃ena ga navianena navisaluaena lala, la make narui ḡisi na akila kare naga vaḡisi. Yesu pisa m̃ena ga pisape ḡisi na la nene awem̃ar naga mare, ana kana legiena na telu ḡisi, Ata Ntewa kila naga suḡalu mali sina.

22 Ana pogos naḡa Pita mloge visena nene, piolua Yesu pano, pisi m̃arera pania, pisape visaluḡaria, pisape “Yesu, Ntewa monar visaluḡar suri nene. Suri la nene taḡatete kilia imi ve lelaga e ko ve sa nene.”

23 Ana Yesu pilopuia, pisi m̃arera pa Pita, pisape “!Yermare Lego, oura vetan inu! Ko osuḡa okilali inu ke sina ga e kioḡa sitomena nene naḡa pe sitomena kiena yaru ga, pe sitomena kiena ne Ntewa re nena ga.”

Nalogenena kiena ne Yesu monar sitom korenan ga kiena nasinenanena lala

Mak 8:34-9:1; Luk 9:22-27

²⁴ Ana Yesu pisa pa kiena nalogenena lala, pisape “Yaru naŋa sinenan sape siraun inu, monar sitom korenan ga kiena nasinenanena lala, ana monar kus kiena laki torovia, ana taveve inu.

²⁵ Yaru naŋa sinenan sape visuar ruru kiena malena, naga ŋisi na kilaluia, ana yaru naŋa naga kilalu kiena malena vanon inu, naga ŋisi na kilia tol malena lelaga.

²⁶ Ana visae yaru tai naga tol make suri na yomarava la punu ga, ana kilalu mrapa na malena, naga pe taulu re nena suri wo napo lelaga tai poli, ana siraunia, taŋatete kiena suri wo la nene aulimaran si kiena malena.

²⁷ Ana lavisi ke Narina ne Yeririna wasuŋe ke sina ga imi narui amio navisi lala, naga imi amio naurarena kiena ne Arimana, ana naga ul yaru lala mesmesun kiela nayuŋaen lala.

²⁸ Inu nevisa suri na lelaga nene van amiu, nesape yaru la ŋasia asuŋalu asike e nini, naŋa ŋisi na taŋatete amare asuŋa ga vano-o avisu Narina ne Yeririna warpoyo amio kiena nasuŋenena, vena vim ve suŋen yeririna la punu ga.”

17

Yepena ne Yesu pilonia pimi pe taŋena

Mak 9:2-10; Luk 9:28-36

¹ Siraun e pogos nene, legiena orai ŋarovia, ana Yesu ŋere Pita, a Semes, a wenla naŋa Yoane, ana la ga vari nene apa metava e ravie tai.

² Asuŋa sanene, ana nalogenena la telu nene apisu naŋa yepena ne Yesu pimi ke pe taŋena, a marana pilavila manene sa naŋa mrae, a ŋana kulkota lala apimi amiyuwowo pano-o amiyuwowo po paŋisi.

³ Ana la telu nene apisu ŋena ga Mosis amio Elaia, lalua aŋaliv, ana lalua asuŋa ga asun ke amio Yesu.

⁴ Ana Pita pisa pa Yesu, pisape “Suŋe, popon tanea ita tesuŋa ga e yo nini. Visae ko sinomŋania, ana neyuŋaen silparpara ve telu e nini, moŋa tai, ŋana ne Mosis tai, a ŋana ne Elaia tai.”

⁵ Ana pogos naŋa Pita suŋa pisi ke ga wa, ana lul tai naŋa pilavila paŋisi pitomi kalo la, ana amloge visena tai molue e lul nene, pisa pisape “Nene na naruu nene, naŋa in na nesitom naga paŋisi. Kiau sitomena sike ga e naga, a nekekarana naga paŋisi. Amiu na monar alogear ruru naga.”

⁶ Nalogenena lala amloge visena nene, ana amarau na amarau, ana amloru e porotano, aŋariwani marala lala.

⁷ Ana Yesu pimi pulu, mlipalipa la telu nene, ana pisa pan la, pisape “Amiu asuŋalu, ve amarau re.”

⁸ Ana pogos naŋa la aŋar plan si ŋarila pa metava, apisu re si lalua nene poli, ana la apisu ga Yesu naga taaga sike na.

⁹ Ana lala amolue e ravie nene, aŋasuŋe la ke sina apitomi tano, ana Yesu pisaar mārera pan la, pisaŋuŋar la, pisape “Suri naŋa Ntewa kila amiu apisu ne, ŋisi na amiu ve avisawal re va yaru la nanagane, vano-o tol naŋa Narina ne Yeririna mali sina ga e marena, e pogos nene narui amiu akilia avisawal va yeririna lala.”

*La apisayu Elaisa**Mak 9:11-13*

¹⁰ Ana nalogena la telu nene apiun tan Yesu, apisape “?Sanapen naþa navianena na navisaluaena lala asuþa ga apisa ke, apisape ‘Monar Elaisa naga wasuþe ke sina ga imi sumo wa, siraunia na Navisaarena nene kilia imi malivi?’”

¹¹ Ana Yesu pisatare la, pisape “Naþa la apisa sanene, naga lelaga kemua, komin Navisawalena Malakaea naga pisa sanene rui e kiena tusi. Elaisa naga monar imi sumo vena kila ruru make suri punu ga, þisi na Navisaarena naga kilia imi sirau,

¹² ana in na nevisa van amiu sanini, Elaisa nene pimi þisi rui, ana pe yaru lala apisu kilale re asape naga poli, ana pe asitom re naga poli. Ana e ke e þelaga nene, þisi na akila ke mena ga viowa va Narina ne Yeririna.”

¹³ Ana e pogos ke nanene, nalogena la telu nene akilia ga na wa, naþa Elaisa naþa Yesu pisayu ke ne, nane Yoane Nakeena nene.

*Yesu pilelua yermare e yaru mee tai**Mak 9:14-29; Luk 9:37-42*

¹⁴ Ana Yesu amio la telu nene aþasuþela, ana apito asikolila amio þina la naþa asike e pogos nene, ana yaru tai pimi kinai tano e lana ne Yesu, ana pisa pisape

¹⁵ “Suþe, inu sineun nesape ko sinema ye kiau yaru mee nini, oiilla naga, komin naþa maiena tai teke e naga. Maiena nene kila naga marmarluia yam moki paþisi, ana kila kare manene la naga wa, suþa kila ke naga mlorvavae ma pano, mloru pa e kapi pona e mena ga e wii lala.

¹⁶ Inu nepureli naga pimi puna ne kiona nalogena lala, ana amiyuaen pano-o, peraga, ana akila ruru þele naga.”

¹⁷ Ana Yesu pisi pa kiena nalogena lala, pisape “?Amiu la nene, sanape na sanene? Amiu na pe apiawa re nenaga e Ntewa poli, silaga amiu asuþa ga apa ape wowe yo. ?Monar nesuþa si nemio amiu vano tol pogwai? Inu sineu maren amiu paþisi rui. Ana poga ga, aure yaru mee nene imi pun inu.”

¹⁸ Ana la aþure yaru mee nene pimi, ana Yesu pisaar pan yermare naþa sike e naga, pisape “!Omolue e naga nanagane ga ne!,” ana verakorena yaru mee nene pimi po sina.

¹⁹ Ana siraun e apiun nene, pog naþa Yesu suþa naga taaga, nalogena lala apimi puna, apiun tania apisape “?Sanape na imimi mepilelua þele yermare naþa sike e yaru mee nene?”

²⁰ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Nanene na vanon naþa amiu pe apiawa ruru re marera e inu poli wa. Lelaga nevisa van amiu, visae aviawa e inu ve tokak ga ve sa ga narin kurus nen mras nen purpa, ana visae kiamiu naviawaena ne ve lelaga kemua napo, ana þisi na amiu akilia avisa va tavie na meke ne, avisave ‘Ko oure,’ ana þisi na naga monar ure. Pisi na pe suri re tai naþa amiu akilia akila þele poli.

²¹ Ana naþa nameneplanen yermare la ne sanene, ana kana mrapa ne sanini: yaru na monar len, ana monar monsilu ga ve kinan re. E ga e þelaga nene, þisi na naga kilia mene plan yermare kar la ne sanene.”

*Yesu pisawal ke sina ga kiena marena**Mak 9:30-32; Luk 9:43-45*

²² Ana pogos tai naŕa Yesu amio kiena nalogena lala apimi lele taaga garu Kalele, Yesu pisa pan la, pisape “Lavisi ke naŕa aligan Narina ne Yeririna va e limana yaru la narui,

²³ naŕa ŕisi na awenar naga mare, ana siraunia, e kana legiena na telu, ŕisi na Ntewa kila naga mali ke sina ga.” Ana pogos naŕa Yesu pisa visena nene, kiena nalogena lala amloge piowa vanon paŕisi.

Kilavaru na takis na Yumã Wa Mana Ntewa garu Yerusalem

²⁴ Pogos naŕa Yesu amio kiena nalogena lala apimi atol Kapeneam, yaru lala na warpoloen takis na Yumã Wa Mana Ntewa, apimi puna ne Pita, apiunia apisape “?Sanape, kioŕna navianena mēna ga pul m̃a takis ne, pona peraga?”

²⁵ Ana Pita pisatamea, pisape “Naga pul m̃aga.”

Ana Pita ŕasuŕe si pa e yumã naŕa Yesu sike ea, a naga pe pis re poli wa, ana Yesu naga pisŕesia, piunia pisape “Saemon, ko ositomveveli ŕarin suŕe na yomarava la nene. ?Li pe la ne apul ke takis nene pan la? ?Yaru na m̃ala mratava ga lala, pona yaru taŕena lala?”

²⁶ Ana Pita pisa, pisape “Yaru taŕena ga lala, la monar aulia.”

Ana Yesu pisa, pisape “Ee, sanene narui, ana kana kinasia sanini, mratava kiena ne ŕarin suŕe lala, la taŕatete aulia. Ana in ke nena naŕa nepe mratava kiena ne Suŕe Keviu na Yumã Wa naŕa narui, ana vanon suri ne nanene, in na pe pon re neul takis naŕa la apiun ke tan ko poli.

²⁷ Ana popon italua na ve tekila kare re yaru lala na warpoloen takis, italua mēna ga monar toul ga. Ko, oto garo e lapa, oto om̃ate ika, a ika naŕa om̃ate ŕesania, ŕisi na ko olual kilavaru tai e logona, naŕa torokin italua toul kieta takis ea, ana olavia ola ova oulia.”

18

“?Yaru ai naŕa naga to laa metavan yaru taŕena lala?”

Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

¹ Ana e pogos ke nene, nalogena taŕena lala apimi am̃alivi, apimi nena puna Yesu, apiun tania, asape “Imimi sinemimin meviun mesape: ?Yaru ai naŕa naga to laa metavan yaru taŕena lala e loyumã na nasuŕenena kiena ne Ntewa?”

² Ana Yesu pio sisi tai naŕa sumã ga pimi puna, ana mligan sisi naŕani sum̃alu su likan la,

³ ana naga pisa pan la, pisape “In na nevisa van amiu, visae amiu ve avilopu amiu re naŕa kiamiu ŕelaga la aimi ve sa ŕelaga kiena ne nisisi nene, ŕisi na amiu taŕatete kemua aimi loyumã e nasuŕenena kiena ne Ntewa pogos tai.

⁴ Ana yaru naŕa kila kiena sitomena su ga tano ve sa nisisi nini, yaru nene naga yoko kilia imi to laa metava, taulu yaru taŕena lala e nasuŕenena kiena ne Ntewa.

⁵ Yaru naŕa kiena sitomena pito tano e inu, ana naga kekaran naŕa naga kila wo va nisisi kokan tai ne sanene, yaru nene naga sa ga naŕa naga kekaran inu ke ga narui.”

Nataŕaliena lala

Mak 9:42-48; Luk 17:1-2

⁶ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Ana visae yaru tai kila nisisi tai ne sanene ligan inu, ve viawa re si m̄arera e inu, ana p̄isi na yaru nene kus nakoena tai naḡa m̄arera manene la. Visae aḡatear pupia kilavaru tai m̄ene kolmekina, ana akuwani naga talilu vitove e lowe memaena, nanene naga nakoena tai ne meme ga ne, ana yaru nene naga yoko war va re la na wa taulu nanene.

⁷ !Aulai! Yomarava nini piowa manene la narui, naḡa pulen manene la suri la naḡa silaga asuḡa akilali ke yaru lala vena kila la akilalu kiela naviawaena e inu. Nataḡaliena la nene p̄isi na asuḡa likan amiu silaga, ana p̄isi na viowa manene la va yaru la naḡa aḡar nataḡaliena viowa la nene pimi e yaru taḡena lala.

⁸⁻⁹ “Visae lumoḡa tai, pona laḡa tai, pona kilamaraḡa tai, pona suri ya sina naḡa e kioḡa malena, visae suri la nene tai kila ko ve oviawa re si m̄arera e inu, popon otelua suri nene vetan ko, okuwan vano. Visae otelua ḡelaga na mlamulena viowa vetan kioḡa malena ve sanene, p̄isi na ko okilia ova loyumuḡa e malena, a visae ko ova loyumuḡa e malena naḡa lumoḡa, pona laḡa, pona kilamaraḡa, pona suri ya sina e kioḡa malena, visae suri la nene tai kovio p̄isi rui, ana nanene na poga ga nene. Ana piowa manene la naḡa visae tasneḡa la punu ga amio kioḡa ḡelaga viowa lala asuḡa woga ga e ko, ana siraunia akoven ko e kapi naḡa taḡatete m̄ewo pogos tai e yo naloge viowaena.”

Pakaiwa na sipsip naḡa kilalu mrapa

Luk 15:3-7

¹⁰ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Amiu na monar avisuar ruruia vena amiu ve asitom korenan re naruu la tai nene pogos tai. Visae peraga, amaraḡe amiu, vanon naḡa naruu la nene, la kiela navisi lala nae ma e peni naḡa la asuḡa apisuar la m̄aga, a navisi la nene silaga asike e marana ne Ata nae ma e peni.

¹¹ Ana yuḡaena kiena ne Narina ne Yeririna naga sanini: naḡa naga pimin pisape tamalia la naḡa akilalu mrapa.

¹² “Amiu ayagogon ruru li suniena nini: Yaru tai naḡa naga kiena sipsip lala tol ponotia taaga, ana lala tai kila ḡarina, pa la perina, ana kila pal mrapa, pa kovio. ?Pisi na yaru nene kila sanape narui? Naga monar ligan kiena sipsip la lualima ovari pa ovari nene, asuḡa ga akinana ke e yo na vilumuḡini, ana naga monar vano vena kaleli sipsip nene naḡa kilalu mrapa.

¹³ Lelaga nevisa van amiu, pogos naḡa naga m̄al si sipsip nene, ana naga kilia kekaran va p̄isi, taulu naḡa naga kekaran kiena sipsip taḡena la moki naḡa asu ruru asuḡa ga, pe amial re naḡa apa akovio poli.

¹⁴ “Ana Arimamiu nae ma e peni, naga mēna ga sa ke ga, naḡa naga yepen mavin narina tai nene yepe vetan mrapa vena vano va kovio.”

Visae womla tai naḡa kila viowa van ko

Luk 17:3

¹⁵ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Visae womla tai naga kila viowa van ko pogos tai, monar ko ova ovisu naga naḡa amiu ga lua nene asikena, ana ko monar ovisawal kiena naviowaena vania. Visae naga kekaran logeen kioḡa visena, nanene naga sa naḡa kioḡa visena kila amiu luwoka ape mara wo si p̄isi narui.

¹⁶ Ana visae naga yepen mavin yagogonen kioñña visena, ana monar ko ovano oure si yaru tañena la ve lua pona ve telu aimi amio ko, vena aiila ko e kioñña visena, sa naña Tusi Wa pisa pisape ‘Visena la punu ga, monar yaru naitaena visena, yaru ve lua pona ve telu, vena kila visena nene kilia sunñalu.’

¹⁷ Ana visae womla nene yepen mavin ke yagogon rurukoena wa, ana ko monar ovisawal kiena ãarkawa nene va ãegas nen li nalelagaena lala, vena la ãasia akilia aimi avisuli re mēna ga naga. A visae naga mārera ke ga wa, ve yagogon re mēna ga nalelagaena lala, amiū monar avisu naga sa naña naga pe wolawa ga tai, pona naga sa ga yaru na warpoloen takis, naña yaru lala pe ape erau ruru re nenaga amio la poli.”

Leniena naña yaru la mras ve lua la ga aviranar la ea

¹⁸ Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “Lelaga, inu nevisa van amiū, ana suri ya naña amiū avisaluñaria e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga mēna ga visaluñaria amio amiū, a suri ya naña amiū atamānia e yomarava nini, ana Ntewa nae ma e peni naga mēna ga tamānia amio amiū.

¹⁹ “A naga sina, nevisa mēna ga van amiū, visae amiū yaru la ve lua naña la lua aviranarlan suri tai e yomarava nini, ana visae lalua alenwoia, ana kau Ata nae ma e peni ãisi na naga kila suri nene van lalua.

²⁰ Vanon naña visae yaru ve lua pona ve telu aimi lele taaga e kiau kia, ana inu mēna nesike likan la.”

Pakaiwa na ãelaga na viewoena

Luk 17:3-4

²¹ Ana Pita pimi puna Yesu, piun tania, pisape “?Suñe, visae kiau wolai kila ke pe mesmesu re pan inu silaga poli, inu monar nevieuo naga yam ve via? ?Monar va tol yam ve olua pona sanape?”

²² Ana Yesu pisatamea, pisape “Peraga, ãisi na ko ve ovieuo re ga naga yam ve olua ga, ko monar ovieuo naga yam ve lualima yam ve olua, ko ovieuo mña naga sanene vano tol sina ga kana yam ve olua [70 x 7].

²³ Ñelaga naviewoena loyuna e nasuñenen kiena ne Ntewa, monar ve sanene narui. Amiū ayagogo e suniena tai naña pisayu ãelaga naviewoena, naña pisa sanini, pisape: Parin suñe tai, naña naga sinenan sape visuveveli lapui la naña kiena yaru na yumaena lala akila pania.

²⁴ Ana naga kila mña sanene pano-o, ana añure kiena yaru nayumaena tai pimi puna, naña yaru nene naga kila lapui na kilavaru na tenario via puna ne kiena yerkawa nene.

²⁵ Pogos naña apiun kilavaru tan yaru nene, naga pisape naga tañatete si ulmaran lapui nene. Ana yerkawa nene pisa pa kiena yeririna lala, pisape ‘Poga, akilalua naga a auliulinlua naga ve kiena ne yerkawa tañena, vena yumaē korena ga vania. Ana auliulin mēna ga wona, amio narina lala, a amio make kiela suri lala, a awar kana kilavaru imi vena auli kiena lapui nene komñasia ea.’

²⁶ “Ana yaru nene mloru e lana ne ãarin suñe nene, tagi mārera pania, pisape ‘Ko ope yerkawa, awis, inu sineun nesape neviun tan ko vena ko ola re narin pogos tai van inu sumo wa, vena inu nekilali neul maranli lapui nene van ko.’

²⁷ Ana yerkawa nene sinena miye yaru nene, naga piowo make lapui nene pania, vena ve ul marana re sina, ana tañan yaru nañani molue ga sa ga ne.

²⁸ “Ana pogos naña yaru nene pano, naga pisa kiena erau tai, naña kiena erau nene kiena lapui tai teke e yaru nene. Ana kiena lapui ne ve tokaki ga, ana yaru nene pano puarar kolmekina, pisa pania, pisape ‘Ko monar oul lua kioña lapui nene vetan inu nanagane ga ne.’

²⁹ “Ana kiena erau nene pimi mloru e lana, tagi manene pania, pisape ‘Mara, ko ope kiau erau, awis, sineun nesape neviun tan ko vena ko ola re narin pogos tai van inu sumo wa, vena inu nekilali neul maranli lapui nene van ko.’

³⁰ Ana yaru nene yepena mavin viewoen kiena erau nene, ñisi na naga pa kila la amligan naga pa e yuña nakoena, vena sumã vano-o ul plan kiena lapui nene, ñisi na naga kilia molue sina.

³¹ “Ana pogos naña yaru tañena la naña kiena ne ãarin suñe nene apisu ðelaga nene, amloge piowa pañisi, ana apa puna ne kielã ãarin suñe, apisawal suri la nene pania.

³² Ana ãarin suñe nene pio kiena yaru nene vena vim si puna, ana sinena karia, pis mñarera pania, pisape ‘!Aa, ko na ope yaru ðilðil ya na sanene! Inu nepiewo ko e kioña pupia lapui nene rui, vanon naña otagin manene pan inu, ana okila sineu miye ko.

³³ ?Vanon ya ne ko tañatete mēna ga sinemã ye kioña erau sa naña inu sineu miye ko sumo rui?’

³⁴ Ana ãarin suñe nene sinena mimi pa la narui, ana naga pisape monar aligan yaru nene va e yuña nakoena, ana la monar ala ñã nakoena vania vano-o naga ul plan make kiena lapui nene.”

³⁵ Ana Yesu pisa, pisape “Visae amiu ve aviewo re womlamiu lala silaga, ve lelaga e sinemiu la wetelu, ñisi na kau Ata nae ma e peni, naga sinena kar amiu ve sanene, ñisi na naga la nakoena ve sa ke ga nene van amiu.”

19

Yesu pisayu sanape naña yaru mligan lua wona Mak 10:1-12

¹ Ana Yesu pisa visena la nene ñisi, ana naga mligan Kalele naga kome wii nae Yortan lepas na vano, ana pa metava e lepas nae Yutea.

² Ana ãina lala ataveve ke naga e pogos nene, ana e yo nene naga kila ruru namaiena la moki.

³ Ana Varasi mēna ga lañasia asike e pogos nene, ana apimi puna ne Yesu, apisape akilali ke sina ga naga, la apiun naviunena tai pania, la apiunia, apisape “?Kieta navisaluaena pisa ya ne e lepas nen ðelaga kiena ne yaru naña ligan lua wona? ?Mesmesu ga naña yaru kilia kila sanene vanon suri kar punu ga naña pe miasia, pona kilia kila vanon ga suri kerkeviu ga lañasia?”

⁴ Ana Yesu pisatamē la, pisape “?Pona amiu na pe akilia re Visena Wa kiena ne Ntewa naña naga pisa, pisape ‘E purpēsia, Ntewa naga sii suri punu ga, ana sii mēna ga yeririna lua, yermēne tai, a sira tai?’

⁵ Suri nene amiu akilia ñisi rui, amio mēna ga visena tañena nene naña pisa, pisape

‘Sanene, *ḡisi na yaru ligan arimana amio anena, ana naga vano vilolar wona na sira, ana lalua aimi ave taaga ga narui.*’ *Nas 2:24*

6 Nanene kila sane lalua ve ave lua re sina, ana lalua apimi ape taaga ga narui. Ana ya naḡa Ntewa naga vilolaria aimi ave taaga, pe pon re si yaru kilapure la poli.”

7 Ana Varasi la nene amloge visena la nene, ana apiun ke sina ga tan Yesu, asape “?Poga ga, ana vanon ya ne Mosis naga pisawal navisaluaena nene naḡa taḡian sape yaru naga kilia la māki naliganluaena tai vena la va wona, vena ligan lua naga vano?”

8 Ana Yesu pisataḡe la, pisape “Ee, ana sumon naḡa nasiien yomarava nini, naga pe sa re nene poli, ana vanon naḡa amiu ḡarimiu lala apimi mārera paḡisi, nane kila Mosis taḡiania sanene sape siar e repimiu la pimi, amiu akilia aligan plan womiu lala.

9 Ana nanagane, inu nevisa van amiu, visae yaru tai, wona kila kolau, yaru nene kilia ligan lua wona nene. Ana visae sira nene ve kila re kolau ve sanene sumo, ana yaru nene ligan lua naga, ana ḡisi na va were sira taḡena, visae ve sanene, ana Ntewa pisu sane yaru nene naga kila kolau narui amio sira taḡena nene, naga kila kare sira nene naḡa wona na sumo.”

10 Ana nalogena kiena Yesu lala apisa pania, apisape “Visae ve sanene, ḡelaga na talopaena pe suri mārera tai ne paḡisi ne. Pe pon re si tekila ita tetalopa poli.”

11-12 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Ee, lelaga naḡa yaru laḡasia naḡa ḡisi na la ve atalopa re pogos tai, sa naḡa sane laḡasia apaeme ana tasnela la piowa pa rui, pona laḡasia akila kare tasnela, sa naḡa asila, ana la taḡatete atalopa. A laḡasia, pe atalopa re poli vanon naḡa la amligan talopaena vena la ayuḡae e nasuḡenena kiena ne Ntewa. Ana Visena Wa, naga pisa pisape popon yernene amio sira, lalua atalopa, a popon lalua asu ruru māga sanene tol luas nen kiela malena la luoka. A ko naḡa ko okekaran visena nene, ana opisu naḡa Ntewa naga kila sanene pan ko rui, popon olarar ruru visena nene mārera e kionia malena.”

Yesu pisa ruru sisi lala

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

13 Ana laḡasia akus narila lala apimi puna Yesu, vena naga ligan limana te la, len wo la. Ana nalogena lala apisuia, ana apisi mārera pan yaru la nene, apisalupaḡ la,

14 ana Yesu pisa, pisape “Amiu ve avisaluḡar re sisi la nene, amiu ataḡian la aimi pun inu, vanon naḡa sisi la nene na asa ga la naḡa asike loyuḡa e nasuḡenena kiena ne Ntewa.”

15 Ana naga mligan limana te sisi la nene, ana suraunia, naga mial pano.

Yaru mee tai naḡa kiena suri moki

Mak 10:17-22; Luk 18:18-23

16 Ana e pogos taḡena tai, yaru mee tai pimi pisu Yesu, piun tania, pisape “?Navianena, ana in na monar nekila yuḡaena wo ya, naḡa vena kila inu ḡisi na netol malena naḡa ve uro re?”

17 Ana Yesu pisa pania, pisape “?Vanon ya ne ko opiun tan inu sanene, osape nevisa yuḡaena wo tai van ko? Ntewa ga naga po, a visae ko ologear kiena navisaluaena lala, ḡisi na ko okilia otol malena wo nene.”

18 Ana yaru nařani piun ke sina ga tan Yesu, pisape “?Ana ko opisa ke navisaluaena ya la nene?”

Ana Yesu pisa pania, pisape “Navisaluaena ne la nanini narui, nařa pisa pisape: ve owem̄ar re yaru mare, ve okila re kolau, ve ovinau re,

19 ve ovisokan re, ko ova tanon arimom̄a amio anom̄a, a ko ositom nalavis puńa lala, ovisuar ruru la, ve sa ke nařa ko opisuar ruru ko ke ga.”

20 Ana yaru m̄ee nene pisa pania, pisape “Navisaluaena la nařa ko opisa ke nene, inu nesum̄a nemlarar make punu ga rui. ?Suri ya si nařa teke ga wa, nařa inu pe nekila re poli wa?”

21 Ana Yesu pisa pania, pisape “Visae ko sinom̄an osape oimi omesmesu ruru wo va řisi, torokin nařa ko otol malena nařa ve uro re, řisi na ko na monar okila ve sanini: ko ovano, oululin plan make kiom̄a suri la punu ga, ana owar kana kilavaru nena, ova oviovionia van yaru la nařa pe kiela suri re poli. Visae ko okila sanene, řisi na ko kiom̄a suri wo lala ve moki vařisi ma e peni. Ko, ova okila, siraunia oimi otaveve inu.”

22 Ana pogos nařa yaru m̄ee nene mloge visena nene, kiena sitomena urmi a sinena piowa pařisi, vanon nařa naga kiena suri la moki manene la. Ana naga pure matań Yesu.

Yaru nařa kiena suri moki, naga m̄arera la nařa va loyum̄a e nasuřenena kiena ne Ntewa

Mak 10:23-31; Luk 18:24-30

23 Ana Yesu pisa pa kiena nalogena lala, pisape “Lelaga nevisa van amiu, visae yaru tai nařa kiena suri moki, naga sinenan pisape va loyum̄a e nasuřenena kiena ne Ntewa, suri nene na m̄arera towe m̄a nařa.

24 Ee, inu nevisa van amiu, visae kamel tai naga va warpoyo e pulus nen nitil nene, nane naga m̄arera vařisi ne, ana visae yaru tai nařa naga kiena suri la moki ana sinenan sape va loyum̄a e nasuřenena kiena ne Ntewa, naga m̄arera la na wa.”

25 Pogos nařa nalogena lala amloge visena nene, amilania pařisi, ana la apisape “?Suwala, ana visae ve sanene, řisi na ane kilia tol namalena nene?”

26 Ana Yesu kirava pisu la, naga pisa pisape “Ee, lelaga nařa yaru tařatete kilia kila yaru tol malena nene, ana Ntewa ga kilia kila make suri punu ga.”

27 Ana Pita pisatam̄ea, pisa pisape “?Ana sanapen imimi? Imimi meligan make kiamimi suri la rui, ana imimi metaveve ko. ?řisi na imimi metol m̄a suri wo lařas ne, pona peraga?”

28 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Lelaga nevisa van amiu sanini, pogos nařa Narina ne Yeririna totano e kiena lelana wa natotanoena e yomarava viu nene nařa řisi na imi, amiu nařa ataveve inu ke nanagane, ana amiu m̄ena ga atotano e pupia lelemiu wa natotanoena ve lualima taaga va lua, vena avisuar lus nae Israel lala lualima taaga pa lua nene, sa nařa amiu ape kiela řarin suře lala.

29 Ana yaru nařa visae ligan m̄ana yum̄a, pona wenla pona vinena, pona arimana pona anena, pona narina, pona kiena porotano, ana visae naga ligan suri la nene vanon ga inu, řisi na naga warmarana sina ga e

yomarava nini kiena suri la naŕa naga mligania, kilia tol sina ve ponotia tai, ana metavana, ŕisi na naga kilia tol mēna ga malena naŕa ve uro re.

³⁰ “Ana yaru la moki liu naŕa asu metava, ŕisi na ato tano, a yaru la naŕa ato tano, ŕisi na la asu metava.”

20

Pakaiwa kiena ne yaru na yuŕaena lala

¹ Ana Yesu suŕna pisa mŕaga pano-o, pisape “Suri naŕa nepisa ga na wa, sa ke ŕelaga naŕa Ntewa kila ke pa yaru lala loyurŕa e nasuŕenena kiena. A ŕisi na nevisayu suri nene van amiu e ŕakaiwa tai, naŕa pisa sanene, pisape: Yerkawa tai, naŕa kana pupia lokilmŕasŕas tai. E kolulagi tai, naŕa pe yemlagi ruru re poli wa, naga pa e pulkumali tai vena were yaru laŕasia ava ayuŕae e kiena lokilmŕasŕas nene e legiena nene.

² Naga mŕal la ŕasia, ana pisaar pan la e kilavaru tai naŕa torokin yuŕaena na legiena wetelu tai, ana mligan plan la apano vena ava ayuŕae e kiena lokilmŕasŕas nene.

³ Ana e mrae ovaru, naga pa sina ga e pulkumali nene, pisu yaru taŕena lala asu korena ga, asuŕna sane pe kiela yuŕaena re poli,

⁴ ana naga pisa pan la, pisape ‘Popon amiu mēna ga aimi ayuŕae re e kiau lokilmŕasŕas, ana ŕisi na nowul amiu ke ga.’

⁵ “Ana la nene apa amiyuŕae, a siraunia, kolpae mēna ga, a mrae telu mēna ga naŕa yepekilavi, ana yerkawa nene ŕasuŕe si pano, ŕere ke sina ga yaru laŕas apimi amiyuŕae kiena sanene.

⁶ A yam si tai, e yepekilavi mrae lima, naga ŕasuŕe sina ga pa e pulkumali nene, pisu yaru laŕasia naŕa asuŕalu asike e yo nene na wa, ana naga pisa pan la, pisape ‘?Komin ya ne asu koren ke sanene na wa e yo nini, naŕa pe akila re nena yuŕaena tai poli?’

⁷ “Ana la apisataŕne, apisape ‘Peraga, pe yaru tai pimin re sape meva meyuŕae kiena poli.’

“Ana yerkawa nene pisa pan la, pisape ‘Poga, visae sanene, in na neure amiu narui. Amiu, aimi ayuŕae kiau.’

⁸ “Ana e ko yepekilavi la rui, amiyuŕae ŕisi, ana yerkawa nene pisa pa kiena navisuaren yuŕaena nene, pisape ‘Poga, ovio yaru na yuŕaena la nene aimi, oul la. ŕisi na ko okila sanini: oul ŕesan la naŕa apimi mare ga na wa, vano-o oŕisi e la naŕa apimŕesani kolulagi.’

⁹ Ana pogos naŕa yaru la naŕa asiar ga yuŕaena e mrae lima apimi, yaru nene mla kilavaru pan la torokin ke legiena wetelu na yuŕaena taaga.

¹⁰ A pogos naŕa la naŕa apami amiyuŕae sumo apimin vena awar kiela kilavaru, la amape pona la ala va la metava, taulu la naŕa amiyuŕae plas ga, ana yaru nene mla kilavaru pan la, la punu ga torok ga.

¹¹ “Ana pogos naŕa la apisu kiela kilavaru sa ke ga nene, la amloge piowa, asuŕna apisimumun yerkawa nene.

¹² Ana amligan lala tai pa piun tania, pisa pisape ‘La naŕa apimi mare ga na wa, la amiyuŕae aora taaga ga, ana imimi memiyuŕaen legiena wetelu e pupia yepisusun nene. Imimi mepisu naŕa ko omla kilavaru maran taaga pan la, sa ke naŕa omla pan imimi. ?Suri nene na sanape na sanene?’

13 “Ana yerkawa nene pisatam̄e naga, pisape ‘Mara, in na pe nekila kare ko re nene poli. Italua tepranar p̄isi rui, tesape ko oyum̄ae e legiena wetelu ve taaga nene, ana tesape p̄isi na nowul ko torokin ga kioṁa yuṁaena nene.

14 Ve sanene, popon ko ola kioṁa kilavaru ova ga um̄a. Naga kiau sitomena ga tai nene, naṣa kilavaru naṣa nemla pan ko, sineun nesape nela m̄ena ga marana ve taaga va la naṣa apimi mare ga.

15 “Ko ositom osape in na taṣatete nekila sa naṣa inu sineunia, e kiau kilavaru? ?Sanape na ko opielue e yaru la naṣa nekila ke po pan la? Ana p̄akaiwa nini p̄isi e nene.’ ”

16 Ana Yesu pisa make kiena visena e pogos nene, pisa pisape “Ana yaru la naṣa asirau, p̄isi na la asumo, a la naṣa asumo, p̄isi na la asirau.”

Yesu pisawal kiena marena yam telu narui

Mak 10:32-34; Luk 18:31-34

17 Ana Yesu pa ke metava ma Yerusalem narui, ana pogos naṣa amial ke e mraplepa apavini, naga pio kiena nalogena la lualima taaga pa lua apimi puna, ana pisi pan la, pisape

18 “Amiu ayagogo ruruia. Nanagane ita tepa ke ma Yerusalem narui, naṣa p̄isi na ve ve piavi re, p̄isi na aligan Narina ne Yeririna e limana ne yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, a amio navianena kiena ne navisaluaena m̄ena lala, ana p̄isi na la nene la aliṣere naga avisave p̄isi na naga monar mare.

19 Ana siraunia aligan naga e limana ne le Rom lala, naṣa p̄isi na la nene akirakirai viowa vania, a p̄isi na la akoa naga, ana p̄isi na asuarua naga e laki torovia vena mare. Ana pogos naṣa naga mare pae, ana e kana legiena na telu, p̄isi na Ntewa kilamalia sina naga.”

Anenane Semes amio Yoane, naga piun suri tai tan Yesu

Mak 10:35-40

20 Ana wona ne Sepeti, naga p̄ere narila luwoka nene naṣa Semes amio Yoane, apimi puna ne Yesu. Sirā nene kinai e lana Yesu, piunia pisape “Inu sineunia nesape otaṁan suri tai van inu.”

21 Ana Yesu pisatam̄e naga, pisape “?Ana ko sinom̄an osape oviun ya?”

Sira nene pisatam̄ea, pisape “Inu sineunia nesape otaṁan sanini: pogos naṣa ko ovisirlua kioṁa nasuṣenena, p̄isi na naruu la luwoka nene akilia atotano amio ko e kioṁa yo wa naṣa metava lavisin ko, tai e lepas nen lumoṁa na p̄amarua, a tai e lepas nen lumoṁa na p̄ameli.”

22 Ana Yesu pisatam̄e la, pisape “Amiu pe akilia re suri naṣa apiun ke ne poli. ?Sanape, amiu lua nene asitom asape amiu lua atorokin naṣa ita tomunpae e piala naloge viowaena nene naṣa inu monar nomun ea?”

Lalua apisa pania, apisape “Ee, imimi lua metoroki.”

23 Ana Yesu pisa pan la luoka, pisape “Ee, lelaga naṣa p̄isi na amiu luwoka amun m̄ena ga e m̄au piala naloge viowaena nene, ana suri nene naṣa amiu lua apiunia, apisape amiu lua atotano amio inu e lepasneu luwoka, suri nene naga pe kiau re naṣa nela van amiu poli. Yo la ne sanene, kiena ne la ga naṣa kau Ata naga kila ruru pe kiela, a naṣa naga pisaar p̄isi rui pisape p̄isi na la atotano ea.”

Narina ne yeririna pimin vena yuñae kiena yaru lala

Mak 10:41-45

²⁴ Pogos naña nalogena tañena la lualima nene la amloge suri nene, naña wolai lalua nene Semes amio Yoane apiunia, ana la sinela kari lalua.

²⁵ Ana Yesu pio la, vena aimi puna, vena naga visi van la, ana naga pisa pisape “Ita tekilia rui ðelaga kiena ne yaru la naña pe amlelaga re e Ntewa poli. Ita tepisu ña naña suþe lala amio yerkawa lala na yomarava nini, la sinelan asape añareran yaru tañena lala vena asu vatanon la silaga.

²⁶⁻²⁷ Ana amiu kiau nalogena lala, kiamiu ðelaga monar ve ve sa re nene. Visae amiu yaru tai sinenan sape imi ve kiamiu yerkawa tai pona kiamiu nasumonena tai, kana mrapa nena sanini: yaru nene monar imi ve sa ga yaru na yuñae kiamiuena tai.

²⁸ Narina ne Yeririna naga kila sanene þisi rui, naña naga pe pimin re naña vena yaru la akila yuñae nañilaen naga poli, ana naga pimin vena naga yuñae vena iilaen lala, a vena tañan kiena malena vena ul plan yaru la ve moki.”

Yesu kila ruru kilamarakata lua

Mak 10:46-52; Luk 18:35-43

²⁹ E pogos nene, Yesu amio kiena nalogena lala asike garu Seriko, ana pogos naña amligan e pulkumali nene apano, ana yeririna la moki paþisi naña ataveve la.

³⁰ Ana kilamara kata la lua, naña lalua atorña tano e isinen mrapplepa. Ana pogos naña lalua amloge naña apisape Yesu mial ke e mrapplepa pimi, lalua apio ke asape “!Suþe-o, ko lus kiena ne Tepet, imimi lua mesape ko sinemña ye imimi!”

³¹ Ana yaru tañena lala apisin sinemimien pan lalua nene, apisa apisape “Ee, amiu lua nene añaaaga.”

Ana lalua apio manene la, asape “!Suþe-o, ko lus kiena ne Tepet, imimi lua mesape ko sinemña ye imimi.”

³² Ana Yesu suñalu su mrapa e yo nene, pio lalua, pisa pisape “?Amiu lua sinemiun asape nekila ya ne van amiu?”

³³ Ana lalua apisatanña, asape “Suþe, awis, imimi lua sinemimin mesape kilamaramimi la imi wo, vena mekilia mekirava.”

³⁴ Ana Yesu sinen mie la, ana tol kilamarala, ana lalua apisu ruru ke ga suri e pogos nene, a lalua asuñalu ataveve Yesu apano.

21

Yesu pimi tol yo Yerusalem

Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Yoane 12:12-19

¹ Nanagane, Yesu lala apami lavisin Yerusalem narui, ana la añalivi e narin pulkumali tai sumo, kiena kia Petpas, naña teke e kunus nene naña la apio asape Kunus Na Purolip. Ana Yesu miila kiena nalogena la lua, pisape

² “Amiu lua ava e pulkumali na gare, a mesmesu e pogos naña ava loyurña ea, þisi na amiu lua avisu togki tai, naña añatear sike na, naga amio narina. Ana amiu lua aluþar plan la, a amiu aure ga la luoka aimi pun inu e nini.

3 Ana visae amiu lua aloge yaru tai visi van amiu, ĩisi na amiu lua avisa ga vania, avisave ‘Suĵe na sinenan suri mali lalua nini vena ava akila kiena yuńaena tai wa,’ ana pogos naĵa amiu lua avisa sanene, naga kilia tańan lalua aimi veraga.”

4 Suri nene pimi ĵarpoyo vena kila visena nene kiena ne navisawalena nanua sumo vim ve lelaga, naĵa naga pisa pisape

5 “*Amiu avion va le Saeon lala, avisave*

‘Amiu apisu ke ne, nanagane kiamiu ĵarin suĵe pam ke pun amiu narui.

Naga pe yaru tai naĵa kiena sitomena to ga tano, kila naga kus ga togki, togki tai naĵa ve tokaki ga, naĵa pe ninus ke ga wa.’ ” *Sek 9:9*

6 Ana nalogena lalua nene apano, ana lalua akila sa naĵa Yesu pisa.

7 Ana pogos naĵa lalua aĵere togki nene amio narina apimi, ana lala aĵatetae mĵala kulkota lala e wos nen togki lalua nene, ana Yesu naga pa totano meta e navetokak.

8 Ana yaru la mokliu naĵa aĵatetae mĵala kulkota lala suvileviles nen mrapplepa, ana yaru laĵasia apa ate mĵameĵala lala pitomi aĵatetae mĵena ga, vena togki kiena ne Yesu yali ea. Ve sanene, akila sa naĵa la apatanon Yesu sa naĵa naga pe pupia ĵarin suĵe tai.

9 Ana la amial ke apano vena ava loyuńa Yerusalem, ana ĵina na yeririna la naĵa asumon Yesu, amio la naĵa asiraunia, asuńa apiovionia sanini, apisa apisape

“!A ke suwala, po na po! !Teyeluar naga naĵa pe lus kiena ne Tepet tai nene!

!Ntewa na mava, ko ovisa ruru naga nene naĵa pimi e kiońa kia!

!Amiu nae ma e peni metava amiu mĵena ga ayeluar naga!” *Yauena 118:26*

10 Ana pogos naĵa Yesu pa loyuńa e Yerusalem, yaru lala sinela pulaula, ana la asuńa akila ke visena la moki, asuńa apiuviunia, asape “?Yaru nene naga ai?”

11 Ana yeririna la naĵa apimi amio Yesu, la apisatańela sanini, apisa apisape “Nanene na navisawalena nene naĵa naga molue e pulkumali nae Nasaret garu Kalele, naĵa kiena kia Yesu.”

Yesu mĵene plan la naĵa asuńa apuliwilin ke suri e Yuńa Wa Mana ne Ntewa

Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Yoane 2:13-22

12 Ana Yesu pa e Yuńa Wa mĵana ne Ntewa, a e pogos nene naga pisu sane yaru la moki liu naĵa la asuńa e kopkop na yuńa nene. La nene la asuńa akila ke ga yuńaena lala natauluen kilavaru, naga nene e lepas nalaena lala a e kuĵaĵaena na Yuńa Wa nene, ana la asuńa akila kewia ke ga yaru lala. Ana pogos naĵa Yesu pisu suri nene, naga pe kekaran re poli. Ana naga pa mĵene plan la, naga kawepu narin varvara kiena ne yaru na keueen kururu varu lala, a naga koantetań lele na totanoena kiena la naĵa apuliwilin ke kupa lala.

13 Ana naga pisa pan la, pisape “Ntewa pisa e kiena Visena Wa, pisape ‘Pisi na la avisa mĵau Yuńa Wa avisave naga yuńa na leniena,’ ana amiu apilon ĵisi pimi sa ga puluve mĵana yaru na vinauena la narui.”

14 Ana pogos naĵa Yesu sike e Yuńa Wa nene na wa, kilamara kata lala amio laulu lala apimi puna, ana naga kila ruru la sina.

15 Ana yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio navianena na navisaluaena lala, apisu yuńaena wo kiena ne Yesu la nene, a amloge

mēna ga naḡa sisi lala asuḡa ga apiovion ke ga wa, asape “!A ke suwala, pona po! Teieluar naga naḡa naga pe lus kiena ne Tepet nene!” ana yerkawa la nene sinela mimi manene la.

¹⁶ La sinela mimi sanene, ana la apisa pa Yesu, apisape “?E sanape, ko omloge ḡa visena naḡa la asuḡa apisa ke ne?”

Ana Yesu pisatarḡe la, pisape “Ee, nemloge ḡa ne. ?Ana sanape, amiu asitom ke asape visena nene piowa ga? Pona pe apuloli re Visena Wa kiena ne Suḡe naḡa pisa, pisape

‘Ntewa o, ko okilia okila nin sisi kokan lala, amio mēna sisi tomtom lala, amieluar ruru ko paḡisi.’” *Yauena 8:2*

¹⁷ Ana Yesu mligan la nene, molue ke sina ga petan Yerusalem, pa e narin pulkumali naḡa Petani, pa mono ea.

Purlaki tai naḡa pe ḡar re mras poli
Mak 11:12-14,20-24

¹⁸ Ana Yesu mon ḡa e nene, ana yemlagi kolulagi naga pisape wasuḡe sina wa Yerusalem, a naga suḡa mial ḡa pavini, ana naga mloge sane viso karia.

¹⁹ Naga kira pa e isinen mrapplepa, naga ḡal purpiliva tai, naḡa naga ḡas ga moki, ana pe mras su re e poli. Ana Yesu pisa pa purlaki nene, pisape “Ko ove owar re si mrasnoḡa pogos tai.” Naga pisi sanene, ana veraga ga purpiliva nene mano taḡa nenaga.

²⁰ Nalogena lala apisu naḡa purlaki nene pimi mano sanene, ana sinela kurkur paḡisi. La apiun tai Yesu, apisape “?Ya ne kila purpiliva nene mano ke veraga sanene?”

²¹ Ana Yesu pisatarḡe la, pisape “Lelaga nevisa van amiu, visae amiu aviawa ḡarera e inu, naḡa amiu kiamiu sitomena ve veve lua re, ḡisi na amiu mēna ga akilia akila sanene, a ḡisi na amiu akilia akila mēna ga wa re laa na wa taulu nene. Sane visae amiu avisa va pupia kunus nene, avisave ‘Osuḡalu otove ousa e sive,’ ḡisi na ve sanene narui.

²² A visae amiu aviawa kawa e Ntewa, naḡa amiu aelaga kemua lelaga, ḡisi na amiu akilia atol suri ya naḡa amiu amlen vanonia, amiu aviun tan naga.”

Nasumonen le israel lala sinelan asape avisaluḡar Yesu
Mak 11:27-33; Luk 20:1-8

²³ Ana Yesu ḡasuḡe si pa loyurḡa e Yuḡa Wa Mana ne Ntewa, ana naga pa suḡa pian ke sina ga yaru lala. Ana yerkawa kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena lala kiena ne le Yu lala, apimi puna, apiun tania, apisape “? Ko osuḡa okila ke suri la ne sanene e yo nini e kia kiena ai, a a mēna ga naḡa tarḡan ko sape okila ve sanene?”

²⁴ Ana Yesu pisatarḡe la, pisape “Poga ga, ana inu mēna ga nesape neviun naviunena tai van amiu wa. Visae amiu avisatarḡe ruru kiau naviunena nene, ḡisi na nekilia nevisawal van amiu sanape naḡa nekilia nekila ve sanene.

²⁵ Poga ga, kiau naviunena sanini narui, sape: ?Nakeena naḡa Yoane naga kila mare ga nanua e yaru lala, naga suri tai naḡa Ntewa naga pisa pania pisape naga monar kila, pona yaru ga la apisa pania?”

Ana naviunena nene kiena ne Yesu kila na la apisi ga pan la narui, naḡa la asuḡa apisa apisape “?ḡisi na ita tevisa sanape na vania? ! Tevisuarurua! Visae ita tevisa tevisave nakeena nene Ntewa naga pisa

pa Yoane, ƒisi na yaru nene viun si tan ita, visave vanon ya ne ita pe temlelaga re e Yoane poli.

²⁶ Ana siraunia ita taƒatete si tevisa tevisave nakeena nene, yaru ga la apisa pa Yoane, vanon naƒa yeririna la nene la amlelaga ke m̄arera ƒisi rui, asape Yoane nene naga pe navisawalena na lelaga tai kiena ne Ntewa, ana pe pon re yeririna la nene sinela kar ita poli.”

²⁷ Ana kiela sitomena la ne sanene narui kila la apisatañe Yesu sanini, apisa ga apisape “Imimi memninue ga.”

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Visae sanene, ƒisi na inu m̄ena ga, taƒatete nevisa van amiu nevisave ane pisa pan inu pisape nekila yuñmaena la ne sanene.”

Pakaiwa kiena ne yaru tai amio narina lalua

²⁸ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu asitomli suniena nini. Yaru tai, narina na yerñene lua, ana yaru nene pa pisu narina naƒa m̄earu, pisa pania, pisape ‘Naruu, sineun nesape ƒane na ko ova oyum̄ae e kata lokilm̄asm̄as.’

²⁹ “Ana narina nene pisatañea, pisape ‘Peraga, yepemavi.’ Ana pe piavi re poli, yaru viu nene sitom si arimana, ana naga pilon kiena sitomena, ana pa miyum̄ae sa naƒa arimana pisa pania.

³⁰ Ana arimana ne lalua nene naga sitom ke sape ƒisi na narina nene taƒatete va yo, ana pisa si visena nene pan narina nasirau, ana narina nene pisatañe ruruia, pisape ‘Poga ga ata, ƒisi na neva ke nanagane ga ne,’ ana siraunia, ana naga pe pa re si poli.”

³¹ Ana Yesu piun tan la, pisape “?Lalua nene, ane kila sa naƒa arimala sinenania?”

Ana lala apisatañea, apisape “Mearu.”

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Ee, ana lelaga nevisa van amiu, nanagane na sanene narui. Inu nesum̄a nepisu naƒa yaru viowa la moki sane yaru na warpoloen takis lala, amio sira na mrapplepa lala, la ke naƒa ape yeririna viowa la nene, ana nanagane la asum̄a akekaran ke naƒa vena aimi loyum̄a e nasuƒenena kiena ne Ntewa, la asum̄a apilon la ke rui. Ana nepisu sane amiu asike la varaun la, asike la perina paƒisi wa.

³² Ana pogos naƒa Yoane Nakeena naga pimi, naga pian amiu e ƒelaga na mrapa naƒa mesmesu, ana yeririna viowa la nene amlelaga e naga. A amiu m̄ena ga, amiu apisu suri la nene, ana amiu na pe apilon amiu re lelaga poli, a pe amlelaga re nenaga.”

Pakaiwa na yeririna viowa la naƒa apisuar lokilm̄asm̄as tai

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ Ana Yesu pisi ke pan la na wa, pisa pisape “Amiu ayagogon ruru si ƒakaiwa taƒena nini, naƒa pisayu yerkawa tai, amio kiena lokilm̄asm̄as tai. Yaru nene kila ruru kiena yo nene naƒa kila kove m̄arera tai telivi piora ea, a kila kana lelana navieplanen was nen m̄asm̄as, a kila m̄ena kana lele tai naƒa pa metava naƒa yaru kilia wiyu va se ea, vena visuar lokilm̄asm̄as nene.

“Ana e pogos tai, yerkawa nene sinenan sape yalor re va e purvanua taƒena tai, ana naga mligan kana lokilm̄asm̄as nene e limana ne yaru la ƒasia ayum̄aenia, ana aul vania.

³⁴ Ana yerkawa nene pa sumã perina pano-o, ana naga pisu kilale pisape nanagane pogos na mrañasmñas marua narui. Ana naga mligan kiena yaru la ava si puna ne la naña asike e kana lokilmñasmñas nene vena awar kiena kilavaru na mras nen mñasmñas kompšasia, naña la nene monar aul vania.

³⁵ Ana poglis naña kiena yaru la nene apimi, ana yaru taņena la nene aņe la, naña tai la aņe ga naga, a tai asuņar naga mare, a taņena sina akovernar naga mare.

³⁶ “Ana yerkawa nene mligan si kiena yaru taņena laņasia, ana la moki la sane, ana la naņani akila si ŗelaga maran taaga sa ke ga pan la.

³⁷ Ana yerkawa nene sitomyu ŗelaga kiena la nene, ana naga pisape ‘Inu monar neligan ga naruu vano, ŗisi na monar avatanon naga,’ ana naga mligan narina wawa napo nene pano.

³⁸ Ana pogos naña apisu naga, asuņa apisavisa pan la, apisape ‘Naga nene na narina ne yerkawa ke narui. Yaru ke nanene narui, naña visae yerkawa nene kovio, ŗisi na naga ke narui naga kus porotano nene sane lalimana ne arimana. Popon ita towenar mēna ga naga mare, ana ŗisi na ita ga tekilia tokus porotano nene ve kieta.’

³⁹ Ana sanene narui atarar naga, aņure lua naga petan lokilmñasmñas pa vanua, ana aņemnar naga mare.”

⁴⁰ Ana Yesu piunia, pisape “?Pogos naña yerkawa nene imi sina, ŗisi na naga kila sanapen la naña asuņa apisuar ke kiena lokilmñasmñas nene?”

⁴¹ Lala apisataņe, apisape “Yaru viowa la nene, ŗisi na yerkawa nene wenar la, monar amare e ŗelaga tai naña marera viowa vaņisi. Siraunia, naga ligan kiena lokilmñasmñas e limana ne yaru wo taņena lala, naña ŗisi na akilia auli mesmesun vania e kana pog nena.”

⁴² Ana Yesu pisa pan la, pisape “Visena tai teke e Visena Wa kiena ne Ntewa, pisape

‘Kilavaru nene, yaru na yuņaenen yuņa lala, apisa apisape piowa ga, akoven rui.

Ana nanagane, kilavaru nene ŗimi pe kilavaru wo na mrapun yuņa, naña uarar yuņa marera.

Suri nene, naga Ntewa ga kila, a imimi mepisuia na po paņisi.’ Yauena 118:22

“?Visena nene na amiu apuloli mña pogos tai rui, pona peraga yo?

⁴³ Inu nevisa van amiu, ŗisi na Ntewa lalua kiena nasuņenena vetan amiu, ana ŗisi na la va yaru taņena lala naña kiela malena lala kilia war mras wo lala, torokin naña asike loyurņa ea.

⁴⁴ “Ana visae yaru tai loru e kilavaru nene, ŗisi na si kare naga vaņisi, tasnena wororowa make ga, pona visae kilavaru nene loru e yaru tai, ŗisi na kilamumu yaru nene kila kare naga vaņisi.”

⁴⁵ Ana pogos naña yerkawa kiena ne yaru wa lala amio Varasi lala amloge ŗakaiwa kiena ne Yesu la nene, akilia naña naga suņa pisayu la ke sanene.

⁴⁶ Kila narui lala sinela kar naga, sinelan asape auarar naga, ana akila ŗele ga komin amaraun manene laa ŗina na yeririna la, naña amlelaga asape Yesu naga navisawalena kiena ne Ntewa tai.

22

*Pakaiwa na p̄aḡagena na talopaena**Luk 14:15-24*

¹ Ana Yesu pis sina ga pan la e p̄akaiwa, pisa pisape

² “Pelaga kiena ne Ntewa naḡa pio yaru lala apimi loyumuḡa e kiena nasuḡenena sanini: Parin suḡe tai kila ruru pupia kinanena tai e p̄aḡagena na talopaena kiena ne narina.

³ Naga piun tan yaru la moki rui naḡa yoko aimi e p̄aḡagena na talopaena nene, ana pogos naḡa mligan kiena yaru na yumuḡaena lala vena ava aure la nene aimi, ana la nene yepel mavin si imiena.

⁴ Ana p̄arin suḡe nene pisa pan kiena yaru na yumuḡaena taḡena lala, pisape ‘Amiu towe awasuḡe amiu ke sina ga avano, vena avisa kiau visena nene van la, avisavenua ita tom̄e puluk la rui, amio m̄ena ga suri mali taḡena lala naḡa amlapa ruru po, ana suri punu ga lala e kinanena nene tekila ruru la pa rui. Avisava van la avisave monar aimi lele taaga amio ita e p̄aḡagena nini.’

⁵ “Ana la apa apisa pan la sanene, ana la nene asitom korenan ga visena kiena ne p̄arin suḡe nene, lala sinelan asape asumuḡa akila ga suri naḡa la sinelania. Tai pa kana lokove, a tai sum̄a ga pisuar m̄a kiena yumuḡa na wilwilinen suria,

⁶ a laḡasia apuarar yaru na yumuḡaena kiena ne p̄arin suḡe la nene, akila piowa pan la, ana am̄emom̄ar la.

⁷ Ana p̄arin suḡe nene sinena mimi, ana mligan kiena li na mara lala apano, ana am̄e yeririna viowa la nene amarmare, a asikap̄i kiela pulkumali.

⁸ “Ana p̄arin suḡe nene pisa pan kiena yeririna lala, pisape ‘Kinanena nene tekila ruru p̄isi rui, ana la naḡa nepio la p̄isi vena aimi ea, la pe pon re si aimi poli narui, teligan la.

⁹ Ana inu sineun nesape amiu ataveve narin mrapa taḡena lala, ana yaru ai la naḡa amiu alualia, avio la vena aimi e p̄aḡagena nini.’

¹⁰ Ana kiena yeririna lala apano akila sanene, aḡure yaru la apimi, pe suri korena ga naḡa visae yaru wo lala pona yaru viowa lala, aimi ga sanene vena akokonia ruru yo na p̄aḡagena nene.

¹¹ “Pogos naḡa la asike loyumuḡa e yo nene, ana p̄arin suḡe nene pimi vena talopan la naḡa apimi, ana e pogos nene naga p̄isu lala yaru tai, naḡa pe miyen re mom̄a kulsota wo naḡa torokin p̄aḡagena poli, mien ga kulsota tai naḡa pe taḡena ga.

¹² Ana p̄arin suḡe nene piun tan yaru nene, pisape ‘?Mara, ko opimi loyumuḡa e yo nini sanape, naḡa ko pe omiyen re mom̄a kulsota wo na p̄aḡagena poli?’ Ana yaru nene pe pisa re si suri tai pan poli.

¹³ Ana p̄arin suḡe nene pisa pan kiena yaru na yumuḡaena lala, pisape ‘Amiu aviār ruru limana luwoka amio lana luwoka, ana amiu akoven naga va vanua, e yo malolo, e yo naḡa p̄isi na naga sum̄a taglue, a sum̄a kar luen ga maluena ea.’ ”

¹⁴ Ana Yesu pisa, pisape “Ntewa naga pio yeririna la punu ga, ana ve ve moki re naḡa naga wereplan la ave kiena.”

*Suri kiena ne Ntewa a suri kiena ne Sisa**Mak 12:13-17; Luk 20:20-26*

15 Ana Varasi lala apanon atařali nařa alual naviunena mřarera lařasia vena atařali Yesu ea, nařa naga visatařne ře le ga.

16 Lala apisayu mřaga pano-o řisi narui, ana lala mligan kiela nalogena lařasia amio mřena ga lařas e řegas kiena ne Erot, apimi puna ne Yesu. Ana la nene akila kotalia naga e visena wo lala, la apisa apisape "Navianiena, imimi mekilia nařa ko ope yaru mesmesu tai. Kiorņa visena lala punu ga pe lelaga, a ko opian ke yeririna lala e řelaga nařa Ntewa naga sinenania. Ana ko pe opisu re ga yaru lařas po poli, ana ko opisu yeririna punu ga marana taaga ga.

17 ?Suri ne nanene narui, imimi mesitom mesape ko ovisali van imimi, nařa kieta navisaluaena pisa sanape? ?Pisa pisape, mesmesun ga nařa ita le řu lala toul takis va Sisa, nařa pe řarin suře kiena ne le Rom lala, pona pe mesmesu re na sanene poli?"

18 Ana Yesu kilia mřaga nařa la sinelan asape akila kare naga, ana naga pisa pisape "Kiamiu visena lala po nařa po, ana losinemiu lala piowa a kona rui. ?Amiu asuřņa atařali inu ke sanene vanon ya?"

19 Poga ga, amiu ala kilavaru na ulen takis tai imi."

Ana amla tai pimi, akian pania,

20 ana Yesu piun tan la, pisape "?Ane marana na teke e narin kilavaru nene? ?A ane kiena kia nene?"

La apisa apisape "Marana ne Sisa nene, a kiena kia mřena ga."

21 Ana naga pisa pan la, pisape "Poga ga, suri nařa kiena ne Sisa, amiu ala va Sisa, a suri nařa kiena ne Ntewa, amiu ala va Ntewa."

22 Ana pogos nařa la amloge visena nene, amilan pařisi, ana amligan Yesu ařure apano.

La nařa amare, řisi na amal sina

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

23 Ana e ke e legiena nene narui, le Satusi lařas apimi puna ne Yesu, la sinelan asape aviun suri tai tan naga e lepas nařa lala amlelaga mřarera ea, nařa la amlelaga asape yaru la nařa amare, tařatete amal sina e legiena maro. Vanon suri ne nanene apiun tan Yesu sanini, apisa apisape

24 "Yesu, ko nařa ope navianena, imimi sinemimi mesape meviun tan ko, mesape sanape e visena tai nařa yermarua Mosis pisa nanua sumo. Naga pisa pisape visae yaru tai mare tan wona, nařa pe narila re poli wa, naga wenla monar talopa sina amio letano nene vena ve wona. E řelaga nene, řisi na sira nene kilia war narila tai, vena uarar kia kiena ne wona na yermene nařa mare ne, vena kia nene mali mřaga.

25 Poga ga, ana e uřņa tai pun imimi, welelai la olua. Kiela mřearu talopa, ana naga pe narina re tai poli wa ana naga mare tan wona, ana wenla nasiraunia řere leinia pe wona.

26 Ana wenla nene naga mare tan mřena ga, a welelai na telu kila mřena ga sanene, pano-o tol welelai na olua, la punu ga amare tan sira nene.

27 A siraun e wona la punu ga, sira mřena ga nene mare.

28 ?Ana ko ovisali suri nene: e legiena maro, pogos nařa apisa ke apisape řisi na yaru la amal sina, řisi na sira nene na ve wona ai, vanon nařa naga talopa amio punu welelai la olua nene řisi rui?"

29 Ana Yesu pisa pisape "Peraga, kiamiu sitomena pa pe wowe la, vanon nařa amiu pe akilia re ya nařa Visena Wa kiena ne Ntewa pisa poli, a

amiu pe akilia re mēna ga ya naŕa naga kiena namāraeraena keviu kilia kila pōli.

³⁰ Pogos naŕa yaru lala amal sina, ŕisi na lala ave saga navisi kiena ne Ntewa lala ma e peni narui, ana ŕisi na ve akila re si suri nene natalopaena.

³¹⁻³² ?A e lepa na malena si nene, ana Visena Wa tai kiena ne Ntewa sumā ga naga kilia iila ita e nene, pona amiu na pe apuloli re poli yo wa? Visena nene pisa sanini, pisape ‘In na nepe Ntewa kiena ne Epraam, Aisak, a Sekop.’ ?Ana visena nene pisa ya? La telu nene la amare e yomarava nini nakonua rui, ana kas moki na moki ŕaro rui, ana Ntewa pisa ga visena nene na wa, naŕa pisape naga pe kiela Ntewa. Sanene na kiena visena naga kana kinasia sape la telu nene la amare e yomarava, ana la amal kemua puna na wa. Ntewa pe sinenan re sape kiena yeririna lala la ave yaru naŕa mare la poli, ana naga sinenan sape naga ve Ntewa kiena ne yeririna la naŕa la amali.”

³³ Ana pogos naŕa ŕina na yeririna lala amloge visena kiena ne Yesu nene, la amilan suri lala naŕa naga sumā pian la ke ea.

Navisaluaena na keviu lua

Mak 12:28-34; Luk 10:25-28

³⁴ Ana pogos naŕa Varasi lala amloge naŕa Yesu kila Satusi lala pe akilia re si suri tai naŕa avisa poli, ana la akila narin viorena tai ŕisi, ana apimi puna Yesu, la mēna ga asape akilalia.

³⁵ Ana la yaru tai, naŕa la apisu sane naga pe manmarua ruru e Navisaluaena, naga piun naviunena tai pan Yesu, pisape

³⁶ “?Navianena, inu sineun nesape ko ovisawal li, ovisave e visena la punu ga naŕa sike e kieta Navisaluaena, nape naŕa keviu, a to metavan la taŕena la sane?”

³⁷ Ana Yesu pisa pania, pisape “Visena Wa pisa sanini, pisape ‘Ntewa na mava naŕa naga pe kioṁa Ntewa, ko monar ositom naga e losineṁa wetelu, a e kioṁa malena wetelu, a e kioṁa sitomena wetelu.’

³⁸ Nanene naga pe navisaluaena ŕesia, a naŕa naga keviu paŕisi.

³⁹ A navisaluaena na lua nene naŕa naga keviu mēna ga sa ke ga nasumo nene, naga pisa sanini, pisape ‘Ko monar ositom nalavis puṁa lala, okila wo van la, ve sa ke naŕa ko ositom ko ṁaga.’

⁴⁰ Navisaluaena la lua nene, ape purŕes nen navisaluaena taŕena lala kiena ne Mosis, amio mēna ga visena kiena ne navisawalena lala, naŕa asike e kieta Tusi Wa.”

Navisaarena naga pe Ntewa kiena ne yermarua Tepet

Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Ana e pogos naŕa Varasi lala asike veraga amio Yesu sanene, naga mēna ga piun naviunena tai pan la, pisape

⁴² “?E kiamiu sitomena lala, asape ŕisi na Navisaarena ṁalivi e lus kiena ai?”

Ana la apisatamea, apisape “Pisi na naga ve lus kiena ne yermarua Tepet nene naŕa naga pe ŕarin suŕe sumo.”

⁴³⁻⁴⁴ Ana Yesu piun sina ga tan la, pisape “?Ee, naŕa amiu apisa na pe lelaga, ana sanape naŕa Ninuna Wa sike e Tepet, ana Tepet pisi, pisa pisape ‘Ntewa na mava pisa pa kiau Suŕe, pisape

“Ko ototano pun inu e lepas na ƒamarua, otomate ma vano-o, ƒisi na inu neligan kionma nasinekar lala aimi ve sa narin takue na vilanvanen lamã ea.”

Yauena 110:1

“E yo nene tepisu naƒa Tepet naga sumã pio Navisaarena nene pisape Navisaarena naga pe kiena Suƒe.

⁴⁵ ?Ana vanon naƒa Tepet pisa sanene, a sanapen naƒa amiu apisa apisape Navisaarena nene naga molue ga e Tepet, ana naga pe kiena lus ga tai?”

⁴⁶ Ana pe yaru re si tai naƒa kilia visa si navisatamneena tai va Yesu, a siar mnea ga e legiena nene, pe yaru re si tai naƒa kilali si Yesu e naviunena la poli.

23

Yesu pisi marera paƒisi pa nasumonena lala nalotena

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46, 20:45-46

¹ Ana e pogos nene, Yesu pisi pa ƒina lala, amio mnea kiena nalogena lala, pisape

² “Lelaga kemua naƒa nanagane, navianena na navisaluaena amio Varasi lala, naƒa la ke narui la akus lelana ne Mosis vena avisawal kinas nen navisaluaena lala kiena ne Ntewa.

³ Ana visae ve sanene, ana amiu na monar alogear la, akila ve sa naƒa la apisa. Ana amiu na ve ataveve re kiela ƒelaga lala, komin naƒa pe akila re suri la naƒa la asumã apisa ke pa yaru taƒena la poli.

⁴ Ana la asumã asikol ke si narin navisaluaena la moki naƒa la ga akila, naƒa marera paƒisi, naƒa amnareran ke pa yeririna lala vena alogear la. Asumã akila ke yumaena la nene sa naƒa akon ke suri la naƒa urmi paƒisi e yeririna lala, ana lala na pe akekaran re nenaga naƒa vena aiila la na akuspae ga suri la nene.

⁵ “Lala na aƒarwar la manene la e kiela yumaena lala wa, naƒa lala akila ga vena aware kilamarana yaru taƒena lala. Amiu apisu ke kiela narin pultaga la nene, naƒa akon Visena Wa kiena ne Ntewa sike e la, naƒa apiari e piamenala a e pilepile na limala. La asumã sinelan ke asape kiela lala na monar ve kerkeviu vaƒisi, taulu yaru taƒena lala. Amiu apisu mnea ga naƒa lala apil mla in kulsota na leniena lala piayavi paƒisi. Ana la apilave manene la e suri la nene, a la sinelan ga asape yaru la ayeluar la ea.

⁶ A e pogos na ƒaƒagena lala a e loyuma na lotena mnea ga lala, la sinelan naƒa silaga asape atoga tano e lelen yerkawa lala,

⁷ a pogos naƒa visae la ayaloro e lelen na wilwilena, sinelan asape monar yaru lala avatanon la, a avio ruru la avisa avisave ‘!Oo navianena wo, pokolulagi!’

⁸ “Ana amiu na, amiu kiamiu navianena taaga ga rui, a amiu na sa naƒa na mratava taaga ga, ana visae ve sanene na amiu ve ataman re si yaru lala avio amiu laƒas avisa avisave ‘Navianena.’

⁹ Ana ƒisi na amiu ve avio re yaru e yomarava nini avisave arimamiu, vanon naƒa amiu na Arimamiu na taaga ga, naƒa naga sike ma e peni.

¹⁰ A ƒisi na amiu ve ataman re yaru la avio amiu laƒasia avisave amiu ave kiela nasumonena, komin naƒa amiu na, kiamiu nasumonena na taaga ga, naƒa Navisaarena nene.

11 Kiamiu yerkawa ai naŕa naga to laa metava, naga monar imi ve sa ga yaru na yuŕae kiamiuena.

12 Ana yaru ai naŕa naga ga pisirlua naga vena vim ve yerkawa, ŕisi na Ntewa kila naga suŕa tano. Ana yaru naŕa naga ga kila naga suŕa tano, ŕisi na Ntewa visirlua naga va metava.”

Yesu pisawal napiowaena kiena ne nasumonena nalotena lala

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52, 20:47

13 Ana Yesu pisa pan la, pisape “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu akila kare amiu paŕisi wa, ŕisi na viowa van amiu vaŕisi, komin naŕa kiamiu visena lala pona po, ana losinemi lala piowa a kona rui. Yaru la sinelan asape aimi loyurŕa e nasuŕenena kiena ne Ntewa, ana amiu asuŕa akotawela ke ga e marala, vena ve aimi re si loyurŕa narui, a metavana, amiu mŕena ga pe apimi re loyurŕa poli.

14 “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu na apiowa ga. Amiu na asuŕa aŕure piavin ke kiamiu leniena la paŕisi, ana apisokani ke ga ne, vanon naŕa e ke e pogos nene, amiu asuŕa akila kotalia ke letano la nene, vena avinaun kiela suri lala. Vanon suri ne nanene, ŕisi na kiamiu nakoena mŕara re la sane.

15 “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, amiu na amiyurŕae piowa ga! Amiu akekarana naŕa ayaloro e waa lala, vena ava e purvanua taŕena lala, vena akilali naŕa aure yaru lala ataveve amiu. Ana pogos naŕa amiu ataulu tai imi narui, ana ve ve piavi re naga la make kiamiu ŕelaga naŕa piowa, va viowa la sane, taulu amiu sina.

16 “!Ake, amiu na sumonena lala, na ape kilamara ŕala ga lala! Akila kare amiu paŕisi wa, ŕisi na viowa vaŕisi van amiu. E pogos naŕa yaru lala apisa kia kien suri tai vena kila kiela navisaarena suŕalu mŕara, visae avisa avisave ‘Nepisa lelaga nene, Yuŕa Wa mŕana ne Ntewa na mŕeke ne,’ ana siraun, visae akilaro sina navisaarena nene, amiu apisape ‘Nanene na naga poga ga nene, ve ve suri re tai.’ Ana visae avisa avisave ‘Nepisa lelaga, suri la naŕa pe kol, la ne asike e Yuŕa Wa mŕana ne Ntewa ne,’ amiu apisa apisape visena nene na mŕara paŕisi, taŕatete si akilarovia.

17 Aa, amiu na kilamaramiu ŕala ga, a ŕarimiu pe wowe. ?Ya ne pe suri wa manene la sane: suri la naŕa pe kol nene, pona Yuŕa Wa mŕana Ntewa naŕa kila kol nene pe suri wa tai?

18 “A visae yaru tai visa visave ‘Nepisa lelaga nene, wonta na mŕeke ne,’ amiu apisa apisape visena nene pe suri korena ga. A visae naga visa visae ‘Nepisa lelaga nene, kuŕaŕaena nane mŕeke e wonta,’ nanagane amiu apisa apisape visena nene naga mŕara paŕisi, yaru taŕatete kilarovia.

19 !Sa naŕa nepisa rui, amiu ape kilamara ŕala ga! ?Ya naŕa pe suri wo manenea: kuŕaŕaena naŕa mŕeke e wonta, pona wonta naŕa kila kuŕaŕaena nene pe suri wa tai?

20 Amiu na monar avisu kilale suri la nene, vanon naŕa naga naŕa ki wonta vena kila kiena visena va mŕara, naga suŕa ki ke mŕena ga amio kuŕaŕaena naŕa suŕa e wonta.

21 A yaru naŕa ki ke Yuŕa Wa Mana Ntewa, naga ki ke mŕena ga yerkawa naŕa mŕana yurŕa,

22 a yaru naŕa ki ke pa ma e peni, naga suŕa kipran ke mēna ga lele natotanoena wa kiena ne pupia Parin Suŕe keviu nene, ana visae ve sanene, naga suŕa ki mesmesun ke nena Ntewa narui.

23 “!Amiu navianena na navisaluaena lala, amio Varasi lala, ake! Amiu akila kare amiu paŕisi wa, ŕisi na viowa manene van amiu vaŕisi. In na nekilia mŕaga naŕa amiu asuŕa apisu ruru ke silaga, naŕa visae amiu awar kamiu kinanena ve lualima, ŕisi na monar ala tai va e Yurŕa Wa mŕana ne Ntewa, sa naŕa navisaluaena naga suŕa pisa, a amiu asuŕa akila ke sanene e kiamiu suri punu ga, pano tol mēna ga narin mŕak lala a suri mēna ga la ne sane mrasil. Ana pupia suri la naŕa navisaluaena naga pisa, ana amiu na pe asitom re nena ga, sa naŕa naga pisa pisape amiu na monar amesmesu ruru wo, a amiu monar asitom yaru taŕena lala, a amiu monar auarar kiamiu navisaarena lala. Visae amiu sinemiun awarar narin suri la ne sanene mŕarera, nanene na poga ga, ana pupia suri la nene naga popon visae amiu akila rui, ana peraga.

24 “!Amiu nasumonena lala, ake, amiu na ape kilamara ŕala ga! Amiu asuŕa akila ke sa naŕa pogos naŕa amiu amun suria, ana amiu asitom manene la naŕa ve akilalu re naŕa akilalua narin neneno tai naŕa naŕa talilu pito teke e mŕamiu piala, ana amiu pe apisu kilale re naŕa amiu asuŕa asinomlaunlae ke puluk la naŕa asike e poli.

25 “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu akila kare amiu paŕisi wa, ŕisi na viowa van amiu vaŕisi. Amiu asuŕa ataveve ruru ke narin navisaluaena lala e lepas na kevanen mŕamiu piala amio kamiu pialo lala, ana amiu asitom ke asape kiamiu suri punu ga mekiki ruru narui. Ana kiamiu pialo la nene punu ga pulen ga kinanena na vinauena naŕa amiu aŕar e ŕelaga na sinesunena ga lala.

26 Amiu Varasi lala, amiu ape kilamara ŕala kemua lelaga. Visae amiu sinemiun asape kamiu pialo amio mŕamiu piala lala imi ikiki ruru wo silaga, ŕisi na amiu ve akokonia la re si e kinanena la naŕa kiamiu mlamulena viowa sike ea.

27 “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Amiu na akila kare amiu paŕisi wa, ŕisi na viowa van amiu vaŕisi. Amiu na sa ga tampona na yaru naŕa mare, naŕa amioa wosia miyuwowo na miyuwowo ruru po paŕisi, ana e losa na pulen ga puriu na yaru mare nene, amio tasnena naŕa menun ke na wa.

28 A sanene, na visae pogos naŕa yaru la apisu ke yepas nemiu vanua, ŕisi na lala asitom ke asape amiu na amesmesu ruru ke ne, ana peraga, e losinemiu lala na apuleni ga visokanena a mlamulena viowa lala.

29 “!Amiu navianena na navisaluaena lala amio Varasi lala, ake! Sila ga na amiu asuŕa apisi ke ga e kulugomiu. Amiu na asuŕa ga apisarar ruru ke tampona kiena ne navisawalena na sumo lala, ana amiu asuŕa ga apaia ke mēna ga kilavaru na nasitomŕalena kiena ne yaru mesmesu lala, ana sanape: ?Amiu na asitom ke asape amiu amesmesu ruru mēna ga amio la nene?

30 A amiu asuŕa apisa ke apisape visae amiu amal ke rui e pogos kiena ne repimiu la na nanua sumo nene, vera na amiu ve amio re la nene e pogos naŕa la aŕe moŕar navisawalena lala kiena ne Ntewa.

³¹ Ana e kiamiu visena na visokanena nene, amiu asuŋa apisa kare amiu ke sina ga, vanon naŋa visena nene, kana kinasia sane pisape amiu ape lus ruru nenaga kiena ne repimiu lala li nawemoŋaren navisawalena lala.

³² Poga ga, amiu ayuŋaen va mŋaga, amiu akilali naŋa akila make yuŋaena nene naŋa repimiu lala la asiar pŋesan nanua sumo rui."

Nakoena kiena ne li nasumonena nalotena lala

Luk 11:47-51

³³ Ana Yesu pisi mŋarera ke pan la na wa, pisa pisape "Amiu na sa nena ga loŋara lala. ?Amiu asitom asape amiu akilia aure matan kiamiu nakoena e lele naloge viowaena? !Peraga!

³⁴ Pisi na visae neilla navisawalena lala aiŋasu, amio yaru lala naŋa ape manmarua ruru e visena kiena ne Ntewa, amio navianena na navisaluaena lala, visae aiŋasu pun amiu, ana pŋisi na amiu awe moŋar laŋasia amare e laki torovia, a laŋasia amiu awela e kiamiu yuŋa na leniena lala, a pŋisi na aŋene plan la mŋena ga e kiamiu pulkumali lala.

³⁵ Ana pŋisi na amiu akilalue ga ve sanene van la vano-o, ana pŋisi na amiu ke ga narui naŋa akus nakoena vanon marena kiena ne yaru mesmesu la punu ga nene naŋa repimiu nasumo lala aŋe moŋar la amarmare rui. Nanene siar e Epela, naŋa naga pe kila re suri tai piowa poli, pimi pimi tol Sakaraea naŋa narina ne Parakaea, naŋa repimiu la nene aŋeŋar naga mare lavisin wonta, loyuŋa e Yuŋa Wa mŋana ne Ntewa.

³⁶ Lelaga nevisa van amiu, nakoena nene vanon naweŋarena kiena ne la nene, pŋisi na imi tol amiu la nene, naŋa amiu amal ke nanagane."

Yesu Sinena Mie Yerusalem

Luk 13:34-35

³⁷ Ana Yesu tagin Yerusalem, naga pisa pisape "Yerusalem oo, Yerusalem oo! ?Vanon ya ne ko osuŋa oŋe moŋar ke navisawalena lala amare sanene, a okove moŋar ke yaru lala naŋa Ntewa mligan la apiŋasu puŋa? Yam moki liu naŋa inu sineun nesape neligan luŋau yervivi kioŋa yeririna lala, sa naŋa lakaporo pŋere narina lala apimi atapolou vatano e kupena, ana kioŋa yeririna lala pe akekarana in re poli.

³⁸ Ana ko opisu ke ne, Ntewa mligan ko ke narui, ana pŋisi na ko oimi ove yo yau korena ga narui.

³⁹ Ana nevisa van ko, pŋisi na kioŋa yeririna lala taŋatete avisu inu sina, vano vano tol pogos naŋa kioŋa yeririna lala avisa sina ga sanene, avisave 'Ntewa Namava, ovisa ruru naga nene naŋa pimi ke e kioŋa kia.' "

24

Yesu pisawal naŋa pŋisi na awe plan Yuŋa Wa Mana Ntewa

Mak 13:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ana Yesu molue e Yuŋa Wa mŋana ne Ntewa, ana pogos naŋa naga suŋa mial pano, kiena nalogena lala apimi akilologia pupia yuŋa la naŋa asike loyuŋa e kove na Yuŋa Wa nene, naŋa la apowo paŋisi, ana la apisape Yesu kiraŋatau si visu la.

² Ana Yesu pisa pan la, pisape "?Amiu apisu ke yuŋa la nene? Lelaga inu nevisa van amiu, yuŋa la nene, pŋisi na taŋatete si kana kilavaru ne tai

naþa toa ga towawa ruru teke e lelena, komin þisi na yar laþasia aimi, awe plan make nena yua la nene vano.”

Pog naloge viowaena monar imi

Mak 13:3-13; Luk 21:7-19

³ La amial sanene, apimi e Kunus Na Purolip, ana Yesu totano e yo nene. A pogos naþa pe yaru taþena lala asu re poli, kiena nalogena lala apimi puna, ana apiun tania, apisape “?Pisi na awe plan Yua Wa nene pogwai, a kile ya na kioma nawasupeena, naþa þisi na ko owasupe ko sina e luas nen pogos nini?”

⁴ Ana Yesu pisatae la, pisape “Popon amiu avisuar ruru e amiu, vena ve yaru imi ve visa kotalia amiu re,

⁵ vanon naþa þisi na yaru la ve moki naþa ala kiau kia, ana þisi na aimi avisa avisave ‘In na nepe Navisaarena nene,’ ana visae ve sanene, þisi na aure yaru la ve moki naþa ava avewowe.

⁶ Ana e mena ga e pogos nene, þisi na amiu aloge maagena na mara naþa sua lavisi, a lologena na mara la naþa sike perina, ana amiu ve sinemiu yuyuwawa manene re. Suri la nene monar imi kakate sumo, ana nanene na pe legien maro re poli la wa.

⁷ A þarin suþe lala, þisi na akila mara amio þarin suþe taþena lala, a purvanua lala þisi na asualu akawela amio purvanua taþena lala. A yo kari ga e yomarava nini, þisi na pupia viso, a yokorena yemninu vaþisi e yo punu ga.

⁸ Ana suri la nene, pe legiena maro re nene po la wa, ana sa ga sira naþa meþena, naþa sane mloge þesan masina mlaea vena war sisi, ana pupia naloge viowaena naga pere na wa.

⁹ “A e pogos nene narui, amiu nene naþa kiau kia sike e amiu, yokorena auarar amiu marera, a akoa kare amiu mena ga, vano vano-o awe monar amiu amarmare. Ana yaru na purvanua taþena lala ve sinelan amiu re nenaga, la akawe kiamiu visena lala.

¹⁰ Suri la nene, þisi na kila yaru la ve moki naþa ve aviawa re si marera e inu, a þisi na la nene naþa amlelaga þesan e inu, þisi na ve sinelan re si la naþa amlelaga ke marera e inu na wa e pogos nini, a þisi na la avie plan la ava e limana ne kiela nasinekar la nene.

¹¹ Ana yokorena navisawalena navisokanena la ve moki asualu, a þisi na la aure yaru la ve moki ava ayal wowe.

¹² Yokorena naviowaena imi ve keviu manene va laa sane, kila yaru la ve moki vaþisi naþa sinela la imi marmare, la pe asitom re si Ntewa poli.

¹³ Ana yaru naþa naga sualar marera sua ga e inu vano vano-o pogos marera nene þisi, þisi na Ntewa tamalia naga.

¹⁴ A lologena wo na nasuþenena nene, yokorena alogon va yolai la punu ga e yomarava nini, þisi na kile tai naþa pisawal ke pisape legiena maro pimi ke narui.”

Pupia pog marera tai garu Yerusalem

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

¹⁵ Ana Yesu pisa mena ga visena taþena tai, naþa popon visae yaru naþa wolovia, kilali naþa kilia ruru kana kinasia. Visena nene pisa sanini, pisape “Yokorena amiu akilia avisu avisirlua nono tai naþa viowa na viowa manene laa, naþa yoko sualu ana warnena kare manene laa yo wa na

Yumña Wa Mana ne Ntewa. Suri nene Navisawalena Taniel naga pisawal nanua sumo rui.

¹⁶ a pogos naña amiu avisu suri nene, amiu naña asike Yutea, amiu popon aure, ava atapolou e kunus lala.

¹⁷ E pogos nene, visae yaru tai va ruru teke vanua lavisin m̄ana yumña, naga monar ve va re si loyumña vena war kiena suri laḡasia,

¹⁸ pona visae yaru sike e kana lokove, naga monar ve vito re si umña vena tar m̄ana kulsota, naga monar kiriri vitaḡili ga sanene vano.

¹⁹ Ana e m̄ena ga e pogos nene, yokorena viowa la va sira la naña la asena, amio m̄ena ga la naña asumña amla ke yu pa kiela sisi tomtom lala.

²⁰ Visae ve sanene, popon amiu alen wo amiu vena kiamiu pog na ureena nene, ḡisi na ve imi tol amiu re e pogos naña miava keviu, pona e legiena wa tai,

²¹ vanon naña pogos m̄arera nene, ḡisi na m̄arera la sane taulu m̄ena ga pogos m̄arera taḡena lala, naña siar e pogos naña Ntewa sii yomarava nini pimi tol nanagane, a yokorena ve pupia pog m̄arera re si tai ve sanene pogos tai.

²² Ana Ntewa naga sitom̄al rui pisape yokorena tero pogos m̄arera nene imi ve plas ga, vanon kiena yeririna la naña naga mligan plan la vena ave kiena, naña asike e pogos nene. Ana visae naga ve tero re ve plas sanene, yokorena taḡatete yaru tai kilia mali sike na.

²³ “Ana e pogos m̄ena ga nene, visae yaru tai visa van amiu, visa visavenua ‘Amiu apisu ke yaru nene, nanene na Navisaarena nene,’ pona visae visa visavenua ‘Nane Navisaarena ne nane gare,’ ana amiu na ve alelaga re e kiena visena la nene,

²⁴ komin naña navisaarena la mokliu naña pe ape lelaga re poli, la akilia asum̄alu, amio m̄ena ga navisawalena navisokanena la ve moki, a ḡisi na la nene akila pupia kile lala, amio suri nailanena m̄ena ga lala. Yokorena akila sanene, ana ḡisi na la aure yaru lala avano avewowe, vano-o tol naña ḡisi na akilali naña aure m̄ena yeririna kiena ne Ntewa naña naga mligan plan la vena ave kiena, ana la taḡatete akilia akila.

²⁵ Ana nanagane, akilia avisuar amiu, komin nepisawal suri la nene pan amiu sumo rui, e pogos naña pe aḡaripo re yo poli wa.

²⁶ “Ana vanon suri ne nanene, visae yaru la avisa van amiu, avisave ‘Navisaarena nene, nanagane naga sike gare yokorena nene rui,’ ana ḡisi na amiu na ve avanon re naña avisulia, pona visae la avisa, avisave ‘Naga ke narui, naga nane sike ga loyumña e yumña nene,’ ḡisi na amiu ve alelaga re e visena la ne sanene.

²⁷ Ana pogos naña Narina ne Yeririna wasuḡe sina ga vitomi, ana ḡisi na vitom̄i merarava ruru nenaga va yeririna la punu ga, sa naña yekarpla naña pilavila, a vivaga ruru make ga e yo punu ga ma e sinapane.

²⁸ E pogos nene, ḡisi na ve sa m̄ena ga naña visae suri mare tai m̄eke e yo tai, ana pupia pepaunña la naña akan ke suri mare lala, ḡisi na aiminia, la monar ave ḡegas ga asike e yo nene.”

Pisi na narina ne yeririna imi sina

Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁹ A Yesu pisa pisape

*“Ana siraunia, mesmesun nena e pogos naña naloge viowaena nene visae
 ̄pisi narui, ̄pisi na mrae imi ve pupumalo, a kupario ve tego re sina.*

*A verue la ne ma e sinapane ̄pisi na aloloru, a suri ̄marera lala nae ma e
 sinapane, yokorena Ntewa naga kululun la akululu.” Ais 13:10, 34:4*

³⁰ “E pogos nene, kile nawasūpeena kiena ne Narina ne Yeririna yokorena warpoyo ma e sinapane, a yokorena yolai lala nae yomarava nini atagtagi alolokai, a ̄pisi na la avisu Narina ne Yeririna molue e lul lala amio pupia nam̄areraena a pupia naurarenakam kiena.

³¹ Ana siraunia, pupia kumasua yelu, a naga ligan kiena navisi lala ava e yo punu ga e yomarava nini a ma e peni, vena aure kiena yeririna la naña naga mligan plan la ̄pisi rui, aimi lele ve taaga puna.”

Pe yaru re tai naña kilia pog na legiena maro nene poli

Mak 13:28-32; Luk 21:29-33

³² Ana Yesu pisa, pisape “Amiu asitomli purlaki nene, naña asape purpiliva ne. Naga kiena suri navian amiuenta tai teke ea, naña amiu na monar avisururuia. Pogos naña amiu avisu naña naga korowas nena imi memaena, a imi malumu, sitōs la siar miyulua sina, ana amiu akilia asape pogos na yepisinu ̄marera pimi ke lavisi narui.

³³ Ve sanene, pogos naña amiu avisu kile la nene e yomarava, sa naña nepisa pan amiu rui, ana amiu akilia naña Narina ne Yeririna naga sum̄a ga e pulutava rui, lavisi ke molue narui.

³⁴ Nevisa suri na lelaga van amiu, yokorena suri la nene ̄pisi na imi kakate sumo, ana siraunia, teras kiena ne yaru la naña la amal ke e pogos nene, ̄pisi na naga kilia kovio vetan yomarava nini.

³⁵ A yokorena sinapane amio yomarava nini lalua m̄ena ga akovio veraga, ana kiau visena lala tāpatete akovio pogos tai.

³⁶ Ana pe yaru re tai naña kilia kana legiena pona aora nena naña ̄pisi na Narina ne Yeririna naga imi ea. Navisi lala nae ma e peni, amio Narina ne Ntewa, la m̄ena ga amninue ga, ana Ata ga, naga taaga naga kilia m̄aga.”

Amiu monar akila ruru amiu asūm̄a ga

Mak 13:33-37; Luk 17:26-30,34-36

³⁷ Ana Yesu pisa pisape “Vano vano tol pogos naña Narina ne Yeririna imi sina, ana ̄pisi na tāpatete yaru la akila ruru la wo, ve sa ke pogos kiena ne Yermarua Noa nanua sumo.

³⁸ Ana e pogos nene narui, sumon naña pupia womie mlau, ana yaru lala asūm̄a akinana m̄aga, a asūm̄a amun m̄a namunena lala, a akila ke talopaena la sanene, pimi tol pogos naña Noa pa loyuma e kiena pupia waa naña naga miyūnaenia.

³⁹ Ana yeririna la nene asūm̄a ga sanene, la pe asitom re suri tai poli, ana apisu ga pupia womie nene mlau pimi ̄pere plan la. Ana inu nevisa van amiu, yokorena e pogos naña Narina ne Yeririna naga wasūpe sina imi, ana ̄pisi na la nene maran ve taaga ke ga ve sa nanua sumo e pogos kiena ne Noa.

⁴⁰ Visae yaru la ve lua, lalua asūm̄a ayūmae ke e lokove, ̄pisi na navisi lala aimi atarlua tai, ana aligan tai m̄eke na,

⁴¹ a visae sira ve lua, naña lalua asūm̄a ayūmaen ke kinanena, ana la atarlua tai, ana aligan tai m̄eke na.

⁴² “Sanene, ana amiu monar asuñña avisuar ruru amiu, komin naña amiu amninue ga e legiena ya naña kiamiu Suñe imi sina warpo yo.

⁴³ Amiu na monar avisu kilale suri nene, sa naña visae yerkawa tai suñña ga, ana visae naga kilia mñaga pogos naña yokorena yaru navinauena tai imi e mñana yuñña vena vinaun kiena suri lala, ñisi na yerkawa nene suñña visuar ruru silaga, vena suññate ruru yaru navinauena nene imi.

⁴⁴ Ana ve sanene, na amiu monar asuñña avisuar ruru amiu, vanon naña Narina ne Yeririna ñisi na naga imi kate, e pogos tai naña amiu pe asitom re asape ñisi na naga imi e poli.”

*Pakaiwa na yaru na yuññaena naña kiena yerkawa ñasuñe sina pimi
Luk 12:41-48*

⁴⁵ Ana Yesu pisa pisape “?Visae yaru na yuññaena tai, naña naga pe manmarua ea, naga ñuarar ruru yuññaena, naga yuññae sanape? Naga yuññae sanene, naña visae kiena yerkawa naga ligán yo vena va perina, ana yerkawa nene ligán naga vena naga visuar ruru e yaru na yuññaena tañena lala, ana yoko yaru nene naga uarar ruru yuññaena la nene.

⁴⁶ Ana pogos naña yerkawa nene wasuñe sina, ana kilia lual naña yaru na kiena yuññaena nene suñña ga uarar ruru ke yuññaena lala na wa. Ana yokorena yaru na yuññaena nene loge wo vañisi,

⁴⁷ komin naña yokorena yerkawa nene ligán kiena suri punu ga e limana ne kiena yaru nene. Ee, lelaga, yoko Ntewa naga kila mñena ga ve sa ke nene.

⁴⁸ “Ana visae yaru na yuññaena nene viowa ga, a pogos naña yerkawa nene ligán yo va suñña perina ve piavi, ana yaru na yuññaena nene kilia visa, visave “?E suwala, yerkawa nene pa su piavi la wa, pona ve wasuñe re si yo narui, pona mña sanape?”

⁴⁹ Ana ñisi na naga suññalu kila viowa va yaru na yuññaena tañena lala, a yokorena naga va suñña mun mña wii, ve wowe amio yaru na munen wii lala, ana asuñña akan kare ke ga kilavaru kiena ne yerkawa nene na.

⁵⁰ Ana yokorena yerkawa nene naga wasuñe imi e legiena tai naña yaru na yuññaena nene ilan ga, a e pogos tai naña yaru nene naga pe sitomñal re sape ñisi na naga imi ea.

⁵¹ Ana yerkawa nene ñisi na naga la nakoaena ve keviu va yaru nene, naña yokorena kila naga va sike amio yaru na visokanena tañena lala e yo naña yaru la asuñña atagi, a akar ga maluela ea.”

25

Pakaiwa na sira mñee lualima

¹ Ana Yesu pisa, pisape “E pogos naña Narina ne Yeririna wasuñe sina ga, yokorena nasuñnenena kiena ne Ntewa naga ve sa naña ñakaiwa nini pisa. Pakaiwa nini, naga pisayu ñañagena na talopaena tai, naña taveve kiela ñelaga, la ne e lepas naña puna ne yermene la añure naga pa e yuñña mñana ne sira mñee vena aure sira nene amio naga imi amio la. Ana vinena ne yermene nene la lualima la asike ga uñña, vena la akila ruru suri la punu ga. Ana lavisi yemalo, ana vinena lala la añar kiela kapi vivaga lala, la amiyalilu mrapan la, vena la punu ga awasuñela si aimi.

2-4 Ana vinena la nene, lala lima la ape manmarua, asitom ruru suri po, naŭa aŭar nŭa piawi na sirveve laŭasia vena akokonia sina ga kiela nakapi vivaga lala, ana la lima na ape tampos ga, la pe asitom ruru re si sanene poli, ana la aŭar nŭaga kiela nakapi vivaga lala, ana la pe aŭar re si sirveve laŭas poli naŭa vena visae taŭa, ana akilia akokonia sina ga.

5 Ana lala asuŭate nŭa yaru natalopaena nene pano-o, ana naga susun paŭisi, kila sanene sira nŭee la lualima nene, atekavito pano-o paŭisi, ana amomalio.

6 “Ana kolemalo ko yepelilika, ana yaru tai pio, pisape ‘!Yaru na talopaena, pimi ke lavisi warpoyo narui. Amiu aimi avitawŭe naga!’

7 Ana sira nŭee la lualima nene atavilo, akila ruru kiela nakapi vivaga lala vena vivaga ruru sina. La akila plan nŭau na kilika na kapi lala, a apisuveve kiela sirveve lala.

8 Ana la naŭa la pe asitom ruru re suri poli, apisu kilale kiela nakapi vivaga lala lavisi marmare, sirveve ŭisi, ana apiun tan lala ŭasia, apisape ‘Awis suwala, amiu akilia ala re narin sirveve van imimi wa, a visae peraga yokorena kiamimi nakapi la amarmare yo.’

9 “Ana la naŭa asitom ruru suri po, apisa apisape ‘!Peraga yo! Sirveve nini pe torokin punu ita re poli. Popon amiu ava li si e yuŭa nawilwilena vena aul si kiamiu laŭasia.’

10 “Ana la apanon si asape aul kiela sirveve, a pogos naŭa apa ke ga wa, yaru natalopaena naŭani pimi poru. Naga pa loyuŭa e nŭana yuŭa, a sira nŭee la lima nene naŭa la asuŭate, lala amio naga apa veraga e kinanena na talopaena. Ana pogos naŭa yeririna la apa asike loyuŭa rui, ana la akotava ruru e mratava.

11 “Ana siraunia, sira nŭee taŭena la naŭani aŭasuŭe la ke sina ga, ana asuŭalu asuŭa mratava, apio apisape ‘!Meneu, mŭeneu, awis ovieta meirŭasu loyuŭa!’

12 “Ana yaru naŭa pisa ga pan la, pisape ‘!Lelaga nevisa van amiu, nemninue amiu ga!’”

13 Ana Yesu pisa pae ŭakaiwa nene ŭisi, ana pisa pisape “Poga ga, ana amiu na monar avisuar ruru wo, vanon naŭa amiu pe akilia re legiena na suri nene poli amio mrae nena.”

Pakaiwa na yaru telu naŭa la apisuar kilavaru tai

Luk 18:11-27

14 Ana Yesu pisa, pisape “Ana pogos naŭa Narina ne Yeririna wasuŭe sina ga, ŭisi na ve sa mŭena ga naŭa ŭakaiwa nini pisa, pisape: Yerkawa tai, kila ruru ke pisape ŭisi na va e yo tai naŭa koperina na koperina, e purvanua taŭena tai. Ana yerkawa nene pio kiena yaru na yuŭaena lala vena aimi puna, ana naga pisi pan la, mligan kiena suri lala e limala, vena avisuar ruruia ayuŭae amio.

15 Ana naga pisuveve kiela na kiliaena lala ŭisi, ana mligan taga na kilavaru lima te liman tai, a mligan taga na kilavaru lua te limana yaru taŭena, a mligan taga na kilavaru taaga e limana ne taŭena, ana siraunia naga mligan la, ana pa sike koperina na piavi towe la ga.

16 Ana yaru naŭa mla taga na kilavaru lima, mial ke veraga pano, kila yuŭaena la moki e kilavaru nene, pano-o tol ke sina ga taga na kilavaru taŭena lima.

17 Ana e ke e p̄elaga nene, yaru m̄ena ga naḡa mla taga na kilavaru lua, naga m̄ena ga taulu ke sina ga taga na kilavaru taḡena lua.

18 Ana yaru naḡa mla taga na kilavaru taga ga, naga pa kili p̄ilip̄ili e porotano, vena sinwan kilavaru kiena ne kiena yerkawa nene.

19 “Ana pogos moki p̄aro pa rui, ana yerkawa kiena ne yaru la nene naga p̄asuḡe ke sina ga pimi, ana naga sinenan pisape visuveveli kilavaru la naḡa naga p̄ar pa kiena yaru la telu nene.

20 Ana yaru naḡa naga tol taga na kilavaru lima sumo, ana naga pimi suḡalu se marana ne kiena yerkawa nene, naga p̄ar ke sina ga taga na kilavaru nene lima. Ana naga pisa pisape ‘Mara, nanua sumo ko oḡar taga na kilavaru lima pan inu, ana na nini. Ana netaulu sina ga taga na kilavaru lima nini su metavana nanua sumo, naḡa netauluia na pe kioḡa.’

21 “Ana yerkawa nene pisa pania, pisape ‘Po paḡisi, potena. Ko na okila yuḡaena po paḡisi wa. Ko opuarar ruru narin yuḡaena nene naḡa nemligan e lumoḡa, ana p̄isi na neligan ko vena ko ovisuar kiau yuḡaena kerkeviu la p̄asia. Poga ga, oimi omio inu e kiau p̄aḡagena na kekarena nini.’

22 “Ana yaru naḡa naga p̄ar taga na kilavaru lua, ana naga m̄ena ga pimi suḡalu se marana ne yerkawa nene. Ana naga pisa pania, pisape ‘Mara, nanua sumo ko otar taga na kilavaru lua nini pan inu. Ana taga na kilavaru lua ne na nini, amio sina ga taga na kilavaru lua naḡa netauluia na pe kioḡa.’

23 “Ana yerkawa nene pisa pania, pisape ‘!Po paḡisi! Potena, ko na okila yuḡaena po paḡisi wa. Ko opuarar ruru narin yuḡaena nene naḡa nemligan e lumoḡa, ana p̄isi na neligan ko vena ko ovisuar ruru kiau yuḡaena kerkeviu la p̄asia. Poga ga, oimi omio inu e kiau p̄aḡagena na kekarena nini.’

24 “Ana yaru naḡa tol taga na kilavaru taaga ga, naga pimi suḡalu se marana ne yerkawa nene, pisawo ga, pisa pisape ‘Mara, nesitom nesape ko ope yaru ḡarera tai. Ko okilia ola kinanena e lokove naḡa ko pe omiyuḡaen re poli, a ko okilia ola m̄ena ga mralaki e purmraki naḡa pe ko re omapila poli.

25 Vanon suri ne na nene, nemaraun ko ea, ana nepa nesinwan ga kioḡa kilavaru e porotano. Ana nanini, ovisu kioḡa kilavaru nane su ruru ga suḡa ne.’

26 “Ana yerkawa nene pisataḡea, pisape ‘!Aa, ko na yaru viowa tai nene naḡa ne, ko ope yowena paḡisi wa! Ko opisa kare inu p̄isi rui, osape in na nepe tewena tai, ana visae ko opisu naḡa in na nepe yaru ḡarera tai sanene, vanon ya ne ko omligan ga kilavaru su korena ga suḡa sanene?’

27 Visae ko ova oligan ga e yuḡa na kilavaru vera na woga ga, vena pogos naḡa neimi si sanini, nekilia nelalua sina amio ninusa naḡa kapuru ke e yepasia.’

28 Ana yerkawa nene pisi pa kiena yaru lala, pisape ‘Aulai, avano alalua kilavaru nene vetan limana, ana ala va van yaru naḡa p̄arar ke taga na kilavaru lualima rui.

29 Nevisa sanini van amiu, visae yaru naḡa kiena suri moki rui, p̄isi na naga war va la sane vena kiena ve moki vaḡisi, ana yaru naḡa pe kiena suri re poli, p̄isi na naga kilia kilalu narin suri naḡa naga mla ke na.

³⁰ Ana amiu akoven melioi nene va vanua e yo malolo, e yo naŋa yaru lala asuŋa ga atagi ke ea, a akar ke malueta ea! ”

Legiena na liŋereena

³¹ Siraunia, ana Yesu pisa pisape “Pogos naŋa Narina ne Yeririna vitomi amio navisi lala e kiena naurarena, ŋisi na naga imi ve Parin Suŋe narui, a ŋisi na naga vitomi va e kiena lele wa na totanoen ea.

³² Ana navisi lala, ŋisi na awere yolai punu ga na yomarava nini aimi asuŋalu ase marana. Ana e pogos nene narui, ŋisi na naga liŋere yaru lala ava e ŋegas ve lua, ve sa naŋa yaru tai navisuaren suri mali lala, naga liŋere kiena sipsip lala e nane lala.

³³ Ana ŋisi na ŋarin suŋe nene liŋan kiena sipsip lala ava ase kiena lepas na ŋamarua, a nane lala ava ase laŋas na ŋaŋeli.

³⁴ Ana ŋisi na naga visa van la ne asike e lepas na ŋamarua, visave ‘Amiu yeririna ne la na nene naŋa Ata naga visa ruru amiu. Amiu aimi narui, a akus lelemiu loyuŋa e kiena nasuŋenena, naŋa naga miyuŋaen ruru suŋate amiu ke rui nanua sumo, e pogos naŋa naga sii yomarava nini ea.

³⁵ Amiu aimi, vanon pogos naŋa visave viso kar inu, amiu amla wii pan inu. A pogos naŋa nepe wolawa ga, amiu aŋure inu nepa e ŋamiu uŋa,

³⁶ a pogos naŋa yepeu korena ga, amiu amla kulsota pan inu. A pogos naŋa nema, amiu apimi akaten inu, a pogos naŋa nesike e yuŋa na loge viowaena, amiu apimi asun amio inu.’

³⁷⁻³⁹ “Ana yaru mesmesu lala naŋa asike e lepas na ŋamarua ŋisi na aviun tania avisave ‘?Ana Suŋe, sanape? Ko osuŋa apisa ke osape imimi memiila ko e kioŋa pogos ŋarera la ne sanene, ana imimi pe mesitom re nena mesape mekila sanene pan ko poli-i ŋisa. ?Imimi mekila suri la nene pan ko na pogwai?’

⁴⁰ “Ana yoko Parin Suŋe nene visataŋe la, visave ‘Lelaga nevisa van amiu, pogos naŋa amiu akila ke sanene pan yaru na ŋau mratava tai, ana sa ga naŋa akila ke ga pan inu narui, pe suri korena ga naŋa naga pe yaru na sanape.

⁴¹ “Ana siraunia, ŋisi na naga pisi ŋena ga pa la naŋa e lepas na ŋaŋeli, yokorena visa van la, visave ‘Amiu aure vetan inu, Ntewa piain nakoena viowa tai pan amiu ŋisi rui. Amiu ava e kapi nene naŋa pivaga ŋa silaga, taŋatete mare pog tai, naŋa suŋate ke Yermare Lego amio kiena navisi lala vena la ava ea.

⁴² Vanon pogos naŋa viso kar inu, ana pe amla re kinanena pan inu poli, a pogos naŋa moto kar inu, ana pe amla re wii pan inu poli.

⁴³ A pogos naŋa nepe wolawa, ana pe aŋure inu re nepa ŋamiu uŋa poli, a pogos naŋa yepeu korena, ana pe amla re kulsota pan inu poli, a pogos naŋa neminana, pona nesike e yuŋa naloge viowaena, ana pe apimi akaten inu re poli.’

⁴⁴ “Ana ŋisi na la avisataŋe ŋarin suŋe nene, avisave ‘?Ana Suŋe, sanape? ?Imimi moŋal ko na pogwai naŋa ko viso kar ko, pona moto kar ko, pona ko ope wolawa, pona ko yepeŋa korena ga, pona omai, pona osike e yuŋa naloge viowaena? ?Ana pogwai naŋa ko sanene, ana imimi pe mipimi memiila ko re poli?’

45 “Ana naga ĩisi na visatame la, visave ‘Lelaga, nevisa van amiu, nevisave pogos naĵa amiu na pe asitomali re naĵa akila ve sanene va kiau yaru tai naĵa naga pe yaru na sanape, nanene na sa ga naĵa amiu pe asitomali re naĵa akila pan inu poli.’ ”

46 Ana Yesu kila make kiena visena nene, naga pisa pisape “La nene yokorena la avanon vena atol nakoena nene naĵa ve uro re. Ana yaru mesmesu la nene yokorena la avanon atol malena nene naĵa sumā vano vano ve uro re.”

26

Apisape aweñar Yesu mare

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Yoane 11:45-53

1 Ana pogos naĵa Yesu pian kiena yeririna lala e visena la nene ĩisi, ana naga pisa pan la, pisape

2 “Amiu akilia nā legiena na vewo rui, ana Paĵagena Nasitomali Natamaliaena siar narui. E pogos na ĵaĵagena nene narui, ĩisi na aligan Narina ne Yeririna va e limana ne la naĵa yoko asuari naga e laki torovia vena mare.”

3 Ana e pogos nene, yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena kiena ne le Israel lala, asuñā e viorena e yuñā mñana ne ĵarin yaru wa, naĵa naga kiena kia Kaeĵas.

4 La apisayu ke naĵa ĩisi na auaravinaun ga Yesu, a ala nakoena namarena ga vania.

5 Ana la apisa apisape “Suri nene, ita taĵatete tekila e pogos na ĵaĵagena, vanon naĵa ĩisi na yaru la sinela kar ita vaĵisi, ana yokorena la añaaga vaĵisi ne wa, komin naĵa la mokliu naĵa la akekarān yaru ne nanene ĩisa.”

Maria taron ponotaninu e ĵarina ne Yesu

Mak 14:3-9; Yoane 12:1-8

6 Ana siraunia, Yesu sike garu e pulkumali nene Petani, ana naga pa sike e yuñā mñana ne yaru naĵa apio kiena kia asape Saemon Leperosi, komin naĵa naga ĵar leperosi sumo.

7 Ana pogos tai naĵa Yesu kinana ke e yuñā nene, ana sira tai pimi puna, ana sira nena kus piawi naĵa amiyuñāenia e kilavaru tai naĵa po paĵisi, a ponotaninu pulē ga mēke ea, naĵa kana kilavaru keviu manene la paĵisi. Ana sira nene taron make ponotaninu nene e ĵarina ne Yesu.

8 Ana pogos naĵa nalogena kiena ne Yesu lala apisu suri nene, ana sinela mimi paĵisi, ana la apisape “?Vanon ya ne naga kila kare ponotaninu nene sanene?”

9 Visae naga wilwilin lua ga, vera na naga tol kilavaru keviu tai, naga kilia lavia vena iilaen yaru la naĵa limala korena ga.”

10 Ana Yesu kilia mñā naĵa la apisi ke sanene, ana naga ĩisi pan la, pisape “Ei, ve akila kare re sira nene sanene. Naga kila yuñāena wo tanea e inu ne.

11 Yaru la ne pe kiela suri re poli, ĩisi na la na asuñā ga likan amiu silaga, vena akilia aiila la, ana inu na, taĵatete nesike nemio amiu silaga.

12 Suri naĵa sira nene kila, naĵa taron ponotaninu e tasneu, naga kila sane kila ruru ke tasneu vena asin inu.

13 Lelaga nevisa van amiu, e yo punu ga e yomarava nini naña p̄isi na avisawal kiau nalologena wo ea, ana p̄isi na lala asunyu m̄ena ga suri naña sira nene kila, vena asitoñali luen ga kiena nasitomiēna keviu nene, naña sinena mie inu kemua lelaga.”

Sutas pisaar pisape yoko vielua Yesu

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

14 Ana nalogena la lualima taaga pa lua nene, lala tai, naña kiena kia Sutas nae Kariot, naga pa puna ne yer̄kawa kiena ne yaru wa lala,

15 ana naga pisa, pisape “?Visae nevielua Yesu viñasu e limamiu, p̄isi na amiu ala ya ne van inu?” Ana la nene apul pania e kilavaru naña selpa tol lualima yam telu,

16 ana siar e pogos nene, Sutas suñā kalewele mrapa naña vielua Yesu van la ea.

Nalogena lala akila ruru kinanena na p̄aḡagena

Mak 14:12-16; Luk 22:7-13

17 Ana pimi tol legiena p̄esia na p̄aḡagena nene, naña la apisa m̄ena ga apisape naga pe P̄aḡagena Na Kanen Kiligaḡe, ana nalologena lala apimi puna Yesu, apiunia apisape “?Ko sinoñan osape imimi meva mekila ruru suri lala e yo nape, vena ita tekila Kinanena Na Sitoñalena Natamaliaena ea?”

18 Ana Yesu pisatañēa, pisape “Ava garu Yerusalem, ava avisu yaru nañani, avisa van sanini, avisave ‘Kiamimi navianena pisape naga kiena pogos pimi ke lavis narui. Naga sinenan pisape naga, amiō imimi kiena nalogena lala, p̄isi na meimi mekila kanena nañani e moñā uñā.’ ”

19 Ana nalogena lala apa akila sa naña naga pisa, ana la akila ruru suri lala na p̄aḡagena nene.

Yesu pisawal naña yoko Sutas vielua naga

Mak 14:17-21; Luk 22:14,21-23; Yoane 13:21-30

20 Ana siraunia, Yesu lala apimi e uñā nene, ana kolemalō, la atotano, la asuñā akan ke kinanena nene narui,

21 a Yesu pisa pisape “Lelaga nevisa van amiu, p̄isi na amiu yaru tai, naga vielua inu.”

22 Ana kiena nalogena lala amloge naña naga pisa sanene, ana la sinela piowa paḡisi, ana lala peve taaga apiun tania, apisape “!Suḡe! ?Pe inu re poli, ne?”

23 Ana Yesu pisatañē la, pisape “Tai naña imimi lua melapae kamimi kinanena e pialo taaga, naga ke narui.

24 Yokorena Narina ne Yeririna monar mare ve sa naña Nasiriena Wa la pisayuia, ana yaru naña pielua naga, p̄isi na viowa la van naga, visae naga ve vaeme re vera wo va p̄isi.”

25 Ana Sutas, naña siraunia naga pielua Yesu, naga piunia pisape “?Navianena, ana ai? ?Inu?”

Ana Yesu pisatañēa, pisape “Ana, sane opisa ne yo.”

Kinanena maro

Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1 Koren 11:23-25

26 Ana pogos naña la asuñā akinana ke ga wa, Yesu mla kilaparavi tai, pisa potena pa Ntewa vanonia, ana naga kawē wowaia, kian pa kiena nalologena lala, pisa pisape “Amiu alavia, akania. Nanene na pe tasneu.”

²⁷ A siraunia, mla piala na kuruta namunena, ana pisa potena pa Ntewa vanonia, ana kian pa pan la, naga pisa pisape “Amiu punu ga amunpae ga e piala nini,

²⁸ vanon naŋa nanene na tau nene, naŋa vena kila naviranarena kiena ne Ntewa suñalu m̄arera, a vena lau vanon naviewoena na mlamulena viowa kiena ne yaru lala ve moki.

²⁹ Nevisaar van amiu, yokorena ve nomun re si kuruta namunena nene narui, vano vano-o yoko nemun kuruta na munena viu nene nemio amiu, e pogos naŋa tesike e nasuŋenena kiena ne Ata.”

³⁰ Ana siraunia la amiyau maro e yauena tai na Yauena lala ŋisi, a siraunia la amolue, apa maro e Kunus Na Purolip.

*Yesu pisawal naŋa ŋisi na Pita viro naga
Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Yoane 13:36-38*

³¹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “E yemalo ke nini narui, kiamiu nalelagaena e inu ŋisi na loloru, vanon suri la naŋa imi m̄alm̄alivin inu. Pisi na ve sa ke ga naŋa Ntewa pisa e Nasiriena Wa lala, naŋa pisa, pisape ‘Pisi na nowem̄ar yaru na visuarena sipsip mare,

ana ŋisi na kiena sipsip lala ayaltetai ava e yo punu ga.’ Sek 13:7

³² “Ana pogos naŋa nemali sina ga vetan marena, yokorena nesumo neva garu Kalele, ana yokorena amiu m̄ena ga monar asirau aimi.”

³³ Ana Pita pisawal pania, pisape “Yesu, pona nalelagaena kiena ne la nene punu ga loloru, ana la aure vetan ko yo, ana in na taŋatete kemua neligan ko pog tai.”

³⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Lelaga nevisa van ko, ŋisi na yemalo ke ga nene, pogos naŋa term̄ene ve kokoreko re yam tai wa, ana ko oviro inu gam ve telu narui, ko ovisave omninue nu ga.”

³⁵ Ana Pita pisawal meraravan pa Yesu e marala, pisape “Visae la sinelan avisave awem̄ar nu nemio ko, nanene na poga ga ne, ana inu, yokorena taŋatete kemua neviro ko, nevisave in na pe nepe kior̄na re poli.” A e pogos nene, nalologena taŋena m̄ena ga lala apisa m̄ena ga sa ke ga.

*Yesu pa mlen e Ketsemani
Mak 14:32-42; Luk 22:39-46*

³⁶ Ana siraunia, Yesu amio kiena nalogena lala apa e yo tai, kiena kia Ketsemani. Ana naga pisa pan la, pisape “Amiu ator̄na e nene sumo wa, ana in na neva laa perina sane, vena nelen re yam ve plas ga.”

³⁷ Ana naga ŋere Pita amio narina ne Sepeti la luwoka, Semes amio Yoane, la teloka nene amio naga apa la perina ve tokak ga, a e pogos nene Yesu naga sinena pimi urmi manene la, mloge piowa paŋisi.

³⁸ Ana naga pisa pa la telu nene, pisa pisape “Nanagane nemloge sane ninuu pilaroro la narui, ana kila inu lavisi nemare vanonia. Awis, amiu akilali asuñā atavilo amio inu e yo nini sumo wa.”

³⁹ Ana Yesu mial ga pa la sane, ana mloru kinai mono, monar marana, vena len. Ana naga piō, pisape “!Ata o! Visae okilia okila suri nene, awis ko olalua piala naloge viowaena nene vetan inu, vena ŋisi na ve nomun re ea. Ana ko ve okila re nasinenanena kiau, ana okila ga kior̄na.”

⁴⁰ Ana naga ŋasuŋe sina, pitomi puna ne kiena nalogena la telu nene, ana naga pisu naŋa la asuñā amomalio rui. Ana la atavilo sina, ana Yesu

pisa pa Pita, pisape “?Sanape na amiu tařatete atavilo amio inu e aora ve taaga ga nene?”

⁴¹ Amiu monar avisuar ruru wo, a amiu monar alen silaga, vena nakilaliena lala ve akila amiu re aloru e mlamulena viowa. Ee, kiamiu sitomena řarera ruru po, ana tasnemiū malumu manene la.”

⁴² Ana yam lua, naga pa sina e nařani, mlen pisape “!Ata o! Visae otařatete olalua řau piala naloge viowaena nene, ana monar nomun ea, komin nařa monar ve sa ga nařa ko sinomřania.”

⁴³ Ana naga řasuře sina pimi, pisu nařa la telu nene asuřna amomalio ke sina ga, komin nařa marala kawa, atekavito pařisi, atavilo řele ga.

⁴⁴ Ana naga mligan la telu nene asuřna ga, ana řasuře ke sina ga pa e nařani, mlen e visena taaga řna nena ga, nařa naga kila yam telu ne.

⁴⁵ Ana naga řasuře si pimi pun la telu nene, pisape “?Ei, amiu asuřna apa ruru amiu, a amomalio ke ga wa? !Amiu avisuaria! Lavisi ke pogos nařa Narina ne Yeririna va e limana ne li viowa la narui.

⁴⁶ Ita, asuřalu, tevano. Amiu apisu ke ne, yaru na vielua inuena nane suřna pimi řna ga lavisi nařna.”

La apuarar Yesu řarera

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Yoane 18:3-12

⁴⁷ Ana pogos nařa Yesu pisa ke visena nene wa, Sutas nene, nařa nalogena la lualimř taaga pa lua nene lala tai, naga pimi, naga amio yaru na mara la moki nařa ařar kiela playu na mara lala amio kiela plaki lala. La ke nene narui, nařa yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena kiena ne le Yu lala, la amligan la apimi.

⁴⁸ Ana sumon nařa la apa ařalivi sanene, yaru na vieluaena nařa Sutas nene, naga pisaar kile tai pan la, nařa naga pisa pisape “Yaru nařa visae neva nevitawe řesania, nane yaru ne nanene nařa řisi na amiu auarar ruru naga,”

⁴⁹ ana pogos nařa la ařalivi, Sutas mial mesmesun ga Yesu, ana naga pitawe, pisa pania, pisape “!Pokolemalo, Navianena! Suřnare sike amio ko.”

⁵⁰ Ana Yesu pisa pania, pisape “Mara, yuřaena nařa ko opiminia, ko okila ga.” Ana la apimi narui, apuarar Yesu řarera.

⁵¹ La apuarar naga sanene narui, ana Pita řerelua kiena playu, terania, teteria yaru kiena ne Parin yaru wa tai, ana telua kiligana lepa tai.

⁵² Ana Yesu pisa pania, pisape “Ko oligan ruru si kiořna playu e kana taga. Yaru nařa řar ke playu na kilaen mara, naga řisi na mare e playu na kilaen mara.

⁵³ ?Amiu asitom asape in na tařatete nevio Ata, vena naga iila inu? Visae nevio naga, yam ve taaga naga řisi na ligan řegas nen kiena navisi lala ve moki nařa vena aimi avisuar inu.

⁵⁴ Ana visae nekila sanene, řisi na visena nasumo lala nařa asike e Nasiriena Wa lala, yokorena la tařatete aimi ave lelaga, sa nařa apisaar řisi rui.”

⁵⁵ Ana Yesu pisi pan yaru la nene, pisape “?Vanon ya ne amiu ařara kiamiu playu amio kiamiu plaki lala? ?A vanon ya ne amiu asape aimi atararvinaun inu e pupumalo sanene? ?Pona amiu asitom ke asape in na nepe yaru řarera na vinauena tai pona na weřaren yaru? ?Ana silaga e legiena punu ga, nařa in na nesuřna nepian ke yaru lala loyuřna e Yuřna

Wa Mana ne Ntewa, ana vanon ya ne pe apimi atarar inu re e pogos la nene poli?

⁵⁶ Ana suri la nene la poga ga ne, vanon suri la ne amiu akila ke ne, sa ke ga naḡa navisawalena nasumo lala apisawal nanua rui e kiela Nasiriena Wa lala, ana kiela visena la nene pimi ke sane pe elaga make narui.”

Ana e pogos nene, nalogena lala amligan Yesu, la aḡure matania.

*Aḡere yesu pa e kumali keviu kiena ne yerkawa kiena ne le yu lala
Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Yoane 18:13-14,19-24*

⁵⁷ Ana la naḡa atarar Yesu, aḡure pimi vena akila naga suḡalu se marana ne Kaeḡas, naḡa naga pe Parin yaru wa. Ana navianena navisaluaena lala amio nasumona kiena ne le Yu lala, apimi ḡena ga lele taaga e kiena kumali nene rui.

⁵⁸ Ana Pita ḡena ga suḡa taveve ke Yesu e pogos nene, ana pe pa re lavisin naga poli, ana pogos naḡa la apimi loyuma e kove na kumali nene, Pita pano totano amio li nayumaena kiena ne Kaeḡas lala, vena naga logeli sanape naḡa ḡisi na la akila va Yesu.

⁵⁹ Ana yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio yerkawa taḡena lala naḡa la asike loyuma e viorena nene, akilali naḡa akale yaru laḡasia vena la avisokan ga e Yesu, naḡa la avisa suri laḡasia naḡa la avisu sane akilia aweḡar Yesu mare vanonia.

⁶⁰ Ana la apisu narui, ana yaru la moki naḡa asumaḡalu, la apisokani pano pano-o paḡisi, ana viorena nene pe ma re suri tai e kiela visena la poli vena torokin la akila ve sanene va Yesu. Kiela visena la peve taḡena ga sanene pano-o ḡisi, ana yaru la lua asumaḡalu,

⁶¹ ana la lua apiranari visena taaga, apisape “Yaru nene, pisa pisape naga kilia we plan Yuma Wa Mana ne Ntewa, ana visirlua sina e legiena ve telu ga.”

⁶² Ana Parin yaru wa nene suḡalu, pisi pa Yesu, pisa pisape “?Sanape, yokorena ko ovisatame la, pona peraga? ?Sanapen visena la nene naḡa la asumaḡa apisawal ke ne?”

⁶³ Ana Yesu topuru ga toḡa ga. Ana Parin yaru wa nene pisa sina ga pania, pisape “Nevisa van ko, ko na monar ovisa kia kiena ne Ntewa Mali, ovisave lelaga naḡa ko Navisaarena, naḡa ko ope narina ne Ntewa, pona pe ko re naga poli. !Ko na monar ovisawal ruru van imimi nanagane narui!”

⁶⁴ Ana Yesu pisatamea, pisape “Suri ne nanene narui, nane ko osuma opisa ke narui. Ana nevisa van amiu, nesape siraunia ve ve piavi re, ḡisi na amiu avisu Narina ne Yeririna naḡa totano e lepas marua kiena ne Ntewa namareraena, a ḡisi na amiu avisu naḡa warpoyo e lul lala, vitomitan e yomarava nini.”

⁶⁵ Ana Parin yaru wa nene sinena mimi paḡisi, pitolwowa maḡa kulsaket, pisa pisape “!Nane-e, toroki! Yaru naḡa suḡa ḡarnena kare ke kia wa kiena ne Ntewa, nanene rui. ?Amiu amloge ma ne? ?Vanon ya ne ita tesuma takale ke si yaru vena visawal si suri laḡas e naga?”

⁶⁶ ?Ana viorena nini sitom sanape? ?Pisi na teliḡere naga sanape?”

Ana la apisatamea, apisape “Popon aweḡar nena naga mare.”

⁶⁷ Ana la nene la apilasiria marana, a asu naga, a laḡasia la amlipa kare naga paḡisi,

⁶⁸ ana apisa kare naga, apisape “?Ei, Navisaarena, ko ovisawalia, ane mlipa ko ga na wa?”

Pita piro Yesu

Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Yoane 18:15-18,25-27

⁶⁹ Ana e pogos nene, naña Pita toña tano loyumiña e kove nene, sira m̄ee tai na visuaren yumi pimi puna, pisa pisape “!Ei, ko m̄ena ga otaveve Yesu nae Kalele nene!”

⁷⁰ Ana e marala la punu ga, Pita piro suri nene, pisa pisape “Peraga, nemninue suri na ko opisa ke ne.”

⁷¹ Ana naga mial petania, pito tano e pupia pulutava na kove na kumali nene.

Ana e yo nene, sira m̄ee tañena m̄al naga, ana pisa pa yaru la naña asike ga lavisinia, pisape “Yaru nene, naga m̄ena ga amio yaru nae Nasaret naña Yesu.”

⁷² Ana Pita piro ke sina ga suri nene, pisa visena tai naña pe visena m̄arera, pisape “!Peraga ãa, in na nemninue nena yaru nene!”

⁷³ Ana yam plas ga, yaru la naña asike ga lavisin pulutava nene apimi puna ne Pita narui, ana apisa pania, apisape “Lelaga, ko na ko lala yaru tai, vanon naña memloge kilale naña ko osumiña oñan ke visena lala sa ga le Kalele ga lala.”

⁷⁴ Ana Pita pisi m̄arera la sane, naga pisaar ga visena m̄arera lala, pisape “!Lelaga ãa, sinapane! Nepisa pa rui, inu na pe nekilia re nena yaru nene poli.”

Ana e ke e pogos nene naña Pita pisa visena nene, term̄ene tai kokoreko,

⁷⁵ ana kila Pita sitomiñal si visena kiena ne Yesu, naña naga pisa pania, pisape “Lelaga nevisa van ko, ãisi na yemalo ke ga nene, pogos naña term̄ene ve kokoreko re yam tai wa, ana ko oviro inu yam ve telu narui, ko ovisave omninue inu ga.” Ana Pita mloge piowa naña piowa, ana naga pa vanua, naga tagi naña tagi.

27

Lala añure Yesu pa puna ne Parin Suñe kiena ne le Rom lala naña pisuar ke Israel

Mak 15:1; Luk 23:1-2; Yoane 18:28-32

¹ Ana e kolulagi nene, pogos naña mrae siar pa metava, yerkawa kiena ne yaru wa lala amio nasumonena kiena ne le Israel lala, la atotano ke sina ga vena aviranar ruru li mrapa tai, vena kilaen Yesu mare.

² Pogos naña la apisayu ãisi, ana la apiar limana ne Yesu, la añure naga pa puna ne Paelat, naña naga pe ãarin suñe nae Rom naña naga pisuar ke Israel e pogos nene, ana la amligan Yesu e limana ne Paelat nene, vena naga liñere naga.

Sutas m̄em̄ar ke sina ga naga

Yumiñaena 1:18-19

³ Ana Sutas, naña naga pielua Yesu ãisi, naga pisu kilale naña la amlip̄ere Yesu ãisi rui asape naga monar mare, ana e pogos nene naga mloge si piowagan suri naña naga kila. Ana naga pilon si kiena sitomena narui, ana naga ãar si selpa lualima yam telu nene, pa yerkawa la naña apul naga sumo.

⁴ Ana naga pisa pan la, pisape “In na nekila mlamulena viowa nene, naña inu nepielua yaru tai naña pe kila re nena suri tai, ana kiau visena na kila na yoko awemiar naga mare.”

Ana yerkawa la nene apisa ga pania, apisape “Ei, ve oimi otag re si van imimi. Imimi mepisin ko pa rui.”

⁵ Ana Sutas melin tetain kilavaru nene su tano e loyuma wa mana Ntewa, ana naga pa vanua, pa telan kolmekina e kilika, naga mare.

⁶ Ana yerkawa kiena ne yaru wa lala, la apano añar kilavaru nene, ana la apisape “Kilavaru nene, kuruta kana yaru mlau vanon rui, a e kieta navisaluaena, ita tařatete teligan kilavaru na sanene va teke karo na Yuma Wa Mana Ntewa.”

⁷ Ana lala apisayuia, ana amla kilavaru nene, apa apul kinakinas nen porotano tai naña nanua sumo, la apisape kiena kia “Porotano na piaki,” ana la amligan narin porotano nene pe lotap kiena ne wolawa lala.

⁸ Vanon suri ne nanene, pimi tol nanagane, yaru lala apisa ke narin porotano nene, asape “Porotano na Kuruta.”

⁹ A suri ne nanene kila visena tai kiena ne Navisawalena Sereñaea pimi pe lelaga, naña sumo naga kiena visena pisape

“La ala kilavaru naña selpa ve lualima yam telu nene,

na torokin maran kilavaru naña le Israel lala apisa apisape mesmesun aul lua yaru,

¹⁰ *ana la amla apano apul porotano kiena ne yaru na kilaen piaki nene, sa ga naña Ntewa pisa pan inu sape nekila.”* *Sek 11:12-13*

Yesu sumalu e marana ne Paelat

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Yoane 18:33-38

¹¹ Ana la apure Yesu pimi sumalu se marana ne Parin Suře Paelat, ana naga piun tan Yesu, pisape “?Ko ope Parin Suře kiena ne le Israel lala, pona peraga?”

Ana Yesu pisataña, pisape “Naga ke narui, sane ko opisa ke ne.”

¹² Ana pogos naña yerkawa kiena ne řarin yaru wa lala amio nasumonena lala apisavisawal suri moki e Yesu, ana Yesu pisataña re si suri tai poli.

¹³ Naga topuru ga toña sanene, ana kila Paelat piun sina ga tania, pisape “?Sanape, ko pe ositom re naña la apisa suri viowa la moki e ko poli?”

¹⁴ Ana e lepas na suri la nene naña la asuma apisa ke ne, ana Yesu pe pisataña re si suri tai pan la poli, ana Parin Suře nene milan pařisi.

Paelat naga tamān pisape Yesu Monar mare

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Yoane 18:39-19:16

¹⁵ Ana e pogos nene, la asike e pog na Pařagena na Sitoñalena Natamaliaena na wa, ana e kayui punu ga e pařagena nene, Parin Suře nae Rom nene naga silaga kila suri tai pa le Israel lala. Naga kila naña visae la pařia asike e yuma naloge viowaena, la akilia avisa kia kiena ne yaru ve taaga naña la sinelania, ana yokorena Paelat naga ligan lua naga molue.

¹⁶ Ana e pogos nene, yaru na kilaen politik tai naga momā e yuma naloge viowaena, naña yaru la akilia ruru naga, kiena kia Yesu Pařařas.

¹⁷ Pisi na, pogos naña řina lala apimi ape moki lele taaga e marana ne Paelat, ana naga piun tan la, pisape “?Amiu sinemiun asape neligan lua

ane molue sina iñasu pun amiú? ?Sinemiun Yesu Parañas, pona Yesu naña apio ke asape Navisaarena?"

¹⁸ Paelat piun sanene, vanon naña naga kilia p̄isi rui naña yerkawa ga lala kiena ne le Yu lala, la aḡure Yesu pimi puna, sane yuñæena na vielueen ga, vanon naña apisu naña kiela yeririna taḡena lala akekaran Yesu paḡisi.

¹⁹ Ana e m̄ena ga e pogos naña naga totano ke e lelen naliḡereena vena akila navisena nene, ana wona mligan visena pimi pania, pisape "Ko ve okila re suri tai va yaru nene. Naga pe kila re suri tai poli, ana na kolemallo nomomalio, nepisu naga, ana nanagane nemloge ke piowa vanon paḡisi."

²⁰ Sanene narui, Paelat sinenan pisape ligan lua Yesu naga vano, ana yerkawa lala kiena ne yaru wa lala amio nasumonena kiena ne le Yu lala, la akila kare sitomena kiena ne yeririna lala, la aḡareran la paḡisi vena la monar avisa va Paelat vena naga ligan lua Parañas nene vano, a naga monar kila Yesu va mare.

²¹ Ana Parin suḡe nene piun sina ga tan la, pisape "?Amiú sinemiun asape netañan yaru la lua nene, ana ane molue ga sane?"

Ana la apisatañea, apisape "Imimi sinemimin Parañas."

²² Ana Paelat piun tan la, pisape "Poga ga, ana visae ve sanene, p̄isi na nekila ve sanapen Yesu nene naña apio ke naga asape Navisaarena?"

Ana la punu ga apionia, la apisape "!Asuar naga e laki torovia!"

²³ Ana Paelat piun tan la, pisa pisape "?Vanon ya? ?Naga kila suri ya naña piowa?"

Ana la apion manene la pa metava sane, la apisa apisape "!Asuarua, asuar naga e laki torovia!"

²⁴ Ana Paelat pisa naña naga taḡatete si taulu la, vanon naña pupia m̄aagena paḡisi naña pa ke metava rui, ana naga kus pialo na wii tai, ana e maran yeririna la nene, naga kevan limana ea, ana naga pisape "Kuruta na yaru nene naga pe su re e inu poli. Kiena marena, naga kiamiu yuñæena ga nene."

²⁵ Ana pogos naña yaru la amloge visena nene, la akiikii ke sina ga, apisape "Poga ga ne, suri ke naña imimi sinemimin ke nanene narui e, naña kiena marena pe kiamimi yuñæena, a naña kana kuruta suñæ e imimi memio narimimi lala."

²⁶ Ana Paelat mligan lua Parañas molue si ḡasuḡe pa pula, sa naña la sinelania, ana naga mligan Yesu e limana ne kiena li na mara lala vena akoa naga, a vena aure naga va asuarua e laki torovia.

Li na mara lala akirakirai viowa pa Yesu

Mak 15:16-20; Yoane 19:2-3

²⁷ Ana yaru na kilaena mara lala kiena ne Paelat, la atar Yesu aḡurelua pa vanua e yometava na kiena kumali nene, ana la apio pa kiela ḡegas nen li na mara taḡena lala vena la aimi avisu Yesu.

²⁸ Ana la amiyenlua m̄ana kulsota, ana amiyen kulkota tai e naga naña marana pe melia vivaga sa naña ḡarin suḡe la amiyen,

²⁹ ana la aḡar nenos nen kilsirili, ana aḡan ruruia, amligan e ḡarina, sa naña karo na ḡarin suḡe tai, a amligan m̄ena lakiavio tai e limana na ḡamarua vena lararia. Ana la asuñæ akinai tano pania, la asuñæ akirakirai viowa pania, la apisa apisape "!Imimi meva tanon ko, ko naña ope Parin Suḡe kiena ne le Yu lala, imimi memieluar ko!"

³⁰ Ana la asuñæ apilasiria naga, a amla lakiavio naḡani, asuñæ aḡe ḡarina Yesu ea.

³¹ Ana pogos naŕa la akirakirai piowa pania p̄isi, aŕarlua kulkota nene e naga, ana amien si m̄ana kulsota la e naga, ana atar naga, apano vena asuar naga e laki torovia.

Asuar yesu e laki torovia

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Yoane 19:17-27

³² Ana pogos naŕa li na mara lala la asumon Yesu apa ke narui, amal yaru tai nae Saerin, kiena kia Saemon, ana la aŕareran pania asape naga towe kus laki torovia kiena ne Yesu vano.

³³ Ana la apa atol kunus tai, kiena kia Kolkota, naŕa kana kinasia na asape yo naŕa sane puriu na piaŕarin yaru.

³⁴ Pogos naŕa apimi aporu e wos nen kunus nene, ana la sinelan asape ala kuruta namunena va Yesu vena munia, ana kuruta namunena nene was nen suri tai naŕa melkalka sike ea, vena kila tasnena ne Yesu kapulu ga, ve lae manene re, ana pogos naŕa Yesu munli suri nene, naga yepen mavin si munena.

³⁵ Ana la atar Yesu, asuari naga e laki torovia. Pisi na, la akila sa naŕa amlil m̄apila, vena alual li naŕa ane war m̄ana kulsota tai, a ane war tai,

³⁶ ana la atotano atom̄aga e yo nene vena akirakira m̄aga va avisu naga.

³⁷ Ana la asiri navisawalena tai, asuari teke metavan ŕarina, naŕa pisawal suri naŕa la aŕeŕar naga mare vanonia, naŕa pisa pisape "Yesu nene, Parin suŕe kiena ne le Yu lala."

³⁸ Ana e pogos nene, yaru navinauena lalua, asuari m̄ena ga la luoka e laki torovia sa ke Yesu, la amligan tai e lepasnena na ŕamarua, taŕena e lepasnena na ŕameŕi.

³⁹ Ana yaru la naŕa asuŕa amialoro ke apa e yo nene, asuŕa asisilin ŕarila, apisalele kare Yesu p̄isa, la apisa apisape

⁴⁰ "IKe, suwala! Ko nene, nanua sumo ko opisa opisape ko okilia owe plan Yum̄a Wa Mana ne Ntewa, ana ovisirlua ke sina ga e legiena ve telu ga, ana sanape narui? !Poga, ko ga otamalia ko lia! !Visae ko ope narin Ntewa kemua lelaga, ko otapulu e laki torovia nam̄a, otomi tano!"

⁴¹ E ŕelaga m̄a nena ga nene, yerkawa lala kiena ne ŕarin yaru wa lala, amio navianena na navisaluaena, a li na sumonena kiena ne le Yu lala, la asuŕa apitalia kare naga paŕisi,

⁴² la asuŕa apisa ke, apisape "Pona naga tamalia m̄a yaru taŕena la moki yo rui, ana naga m̄ninue kare si narui, taŕatete si tamalia naga! ? Ana naga pe kieta ŕarin suŕe ita le Yu lala, pona peraga? Popon naga vitomi tano e laki torovia nanagane, vena ita telelaga e naga.

⁴³ A yaru nene pisape naga piawa e Ntewa, ana pisape naga Narina ne Ntewa. !Poga ga, tevisulia, visave Ntewa kekaran naga, yoko naga tamalia naga nanagane narui!"

⁴⁴ Ana yaru navinauena la lua nene, naŕa asuar la e laki torovia amio Yesu, la m̄ena ga luoka asikol sina visena viowa kiena ne la nene pania.

Yesu mare

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Yoane 19:28-30

⁴⁵ Ana kolipae ga, yemalolo pimi kalo make yo punu ga e yo nene, pano tol mrae telu yepekilavi,

⁴⁶ a lavis ga e pog nene, Yesu mlokai keviu e kiena visena ruru napo, pisa pisape "?Eli, Eli, lam̄a saŕatani?" naŕa kana kinasia sape "?Kiau Ntewa, kiau Ntewa, sanape naŕa ko omligan inu neŕeke sanene?"

47 Ana yeririna laḡasia naḡa asuḡalu asuḡa e yo nene, naḡa la asuḡa apisuvisu ke suri la nene, ana amlogepalia naḡa Yesu mlokai sane, ana la apisa apisape “Ke, yaru nene suriḡa pio ke yermarua Elaisa, vena imi iila naga-o.”

48 Ana veraga ga, lala yaru tai kiriri pimi, mla lumlum tai, taron kuruta namunena naḡa melkalka pa ea, miyurar te laki tai, ana kian va Yesu munia.

49 Ana yaru taḡena lala apisa apisape “!Osuwa! Tevisulia wa, pona yokorena yermarua Elaisa vitomi tamalia naga, pona ve vitomi re.”

50 Ana Yesu mlokai manene sina, ana ḡere maron kiena yalua, taḡan ninuna pano, mare ḡan.

51 Ana pogos ke ga nene, pupia kulmrae naḡa e Yuḡa Wa Mana ne Ntewa, naḡa mono ke yo wa naḡa pe yo wa paḡisi, naga purḡa pito ga lika, siar metava pito tol tano. A yemninu, a pupia kilavaru lala pororowa la,

52 a e lotap, tampona na yaru mesmesu la moki na nanua sumo apikevike, ana kana yaru ne lala amamal sina.

53 Ana la amolmolue e kiela tampona lala, ana siraun pogos naḡa Yesu ḡena ga mali sina ga e marena, la nene amial apa garu pulkumali wa Yerusalem, ana yaru la moki naḡa apisula.

54 Ana li na mara lala, amio kiela yerkawa, naḡa la asuḡa apisusuari ke Yesu, pogos naḡa la amloge yemninu, a apisu suri la naḡa kakate, la amilan paḡisi, la sinela kurkur pano-o amiyuyuwawa, ana la apisa apisape “!Aulai, yaru nene naga pe Narina ne Ntewa kemua lelaga naḡa ne!”

55 Ana sira la moki paḡisi e yo nene, la asuḡa asuḡalu asike la perina sane, la asuḡa apisuvisu ke Yesu. La nene, naga la naḡa amolue garu Kalele nanua sumo, la asuḡa ataveve ḡa Yesu pano-o, a asuḡa amiila naga.

56 Ana likan sira la nene, ana Maria tai naḡa sira nae Maktala, a Maria ḡena naḡa anenane Semes amio Yosop, a sira ḡena naḡa wona ne Sepeti.

Yosop sin Yesu

Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Yoane 19:38-42

57 Ana yaru tai nae Aramatia suriḡa ga, naḡa naga pe yaru na suri moki, kiena kia Yosop, a naga pe nalogena kiena ne Yesu tai. Ana pogos naḡa lavisi mrae vito tano,

58 naga pa suriḡalu se marana ne Paelat, piun tania pisape kus tasnena ne Yesu. Ana Paelat pisa pa kiena li na mara lala, vena la akus tas nen Yesu imi vania.

59 Ana Yosop kus tasnena ne Yesu, mliluwoia e kulmrae tai naḡa miyuwowo ruru po,

60 ana naga pa mligan ḡeke e puluve viu naḡa naga ḡana, naḡa la ate mare ga ḡisi ga na wa. Ana la amelilivin pupia kilavaru na monoen puluve nene, pimi mono pulusa, ana Yosop la aḡasuḡe si apano.

61 Ana Maria lalua nene, naḡa lala tai nae Maktala, amio taḡena nene, lalua apimi asike e yo nene, la atoḡa tano ato mesmesun ga pulmaran puluve nene naḡa tasnena ne Yesu ḡeke ea.

Li namara lala akirakiravan ḡa puluve

⁶² Ana suri la nene la apimi kakate e legiena na kilaen suri la punu ga su ruruia sumāte Legiena Wa. Ana e legiena taḡena, naḡa sane Legiena Wa nene narui, yerkawa kiena ne yaru wa lala amio Varasi lala la apa asuḡalu ase marana ne Paelat,

⁶³ ana la apisa apisape “Mesape mevisa ga van ko, Paelat, naḡa imimi mesitoḡal ke visena kiena ne yaru na visokanena nene na wa, naḡa pogos naḡa naga mali ke ga wa, naga sumā pisaar pisape ‘Siraun legiena ve telu, ḡisi na nemali ke sina ga.’

⁶⁴ Ana visae ve sanene, imimi sinemimin mesape meviun tan ko sanini, mesape ko oligan kioḡa li na mara laḡasia ava avisuar e puluve nene, vano vano tol kana legiena telu nene warovia. Visae peraga sa ḡisi kiena nalogena la ava akusvinaun tasnena, ana ḡisi na la avisokan, avisawal va yaru lala, avisave ‘Naga mali sina e marena rui.’ A visae la akila ve sanene, ḡisi na kiena navisokanena maro nene yoko imi viowa la sane, taulu naḡa nasumo.”

⁶⁵ Ana Paelat pisa pan la, pisape “Poga ga, aure kiau li na mara laḡasia avano. Amiu akilia ava akila ruru make suri punu ga sa naḡa amiu ava akirakiravan ruru yo nene.”

⁶⁶ Ana la apano, amligan pilu tai e kilavaru naḡa mono ke puluve nene, naḡa visae yaru tai melilivin kilavaru nene, ḡisi na pilu nene worovia, ana ḡisi na akilia avisu kilalea. Ana la amligan ḡena li na mara lala asuḡa akirakirava e puluve nene.

28

Puluve korena ga ḡeke na

Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Yoane 20:1-10

¹ Ana pogos naḡa Legiena Wa ḡarovia, ana e legiena na siraunia, naḡa legiena ḡesia na wik, pogos naḡa mrae ḡarpoyo, ana Maria nae Maktala amio Maria taḡena nene, lalua apanon asape avisuli puluve nene.

² Lalua apano atol yo nene, ana pupia yemninu veraga, vanon naḡa navisi kienā ne Ntewa tai mligan ma e peni, pitomi tano melilivin lua kilavaru nene, ana pa teke metava e wosia.

³ Ana marana pilavila paḡisi, a ḡana kulsota merarava ruru po, naḡa miyuwowo na miyuwowo ruru po,

⁴ ana pogos naḡa li na mara lala la apisuia, la amarau pano pano-o amarmarlula asike ea.

⁵ Ana navisi nene pisi pan sira la lua nene, pisa pisape “Marauen toko. Nekilia ḡa naḡa amiu lua apimin ke Yesu, naḡa asuar naga e laki torovia,

⁶ ana naga pe mon re si e nini poli, naga mali sina, sumālu rui, sa naḡa naga pisaar sumo. Amiu lua aimi avisuia e naḡa tasnena momalio ḡenea.

⁷ Ana amiu lua ava vila ga, avisawal va kiena nalogena lala naḡa naga mali si e marena rui. Ana nanagane, yokorena naga sumo vito garo Kalele, ana amiu ḡena ga yoko atove, avisu naga e yo nene. Nane kiau visena pan amlua nene.

⁸ Ana lalua akoskosin naḡa lalua amolue e puluve, lalua apano. Lalua apano na, sa naḡa lalua amarau ke ga wa ana lalua amloge sane akekara ḡena ga paḡisi. Ana lalua akiriri apano vena avisawal lologena nene va kiena nalogena lala,

⁹ ana lalua apa m̃a sane, ana lalua apitawe Yesu. Lalua amilan kare naga paṽisi, ana naga pisi pan lalua, pisa pisape “Pokolulagi.” Ana lalua apa akinai tano e naga, lalua atarar lana, lalua amlotun naga.

¹⁰ Ana Yesu pisa ga pan la luoka, pisape “Marauen toko. Amiu ga luoka ava avisa va wolai lalā vena ato garo tano Kalele, ana e yo nene, la akilia avisu inu.”

Li na mara lala la apa apisawal suri la nene

¹¹ Pogos naṽa sira lalua nene aṽasuṽela apa ke puna ne nalogena lala, e ke e pogos ga nene, ana li na mara lala ṽasia aṽasuṽela apa Yerusalem, la apa apisawal suri la nene naṽa kakate, van yerkawa kiena ne yaru wa lala.

¹² Ana la nene, la apio nasumonena taṽena lala apimi, ana la apa lele taaga amio la, ana la apisayu suri la nene pano-o ṽisi, ana la apiranaria asape la monar awar kilavaru keviu tai va li na mara la nene,

¹³ ana la apisi m̃arera pan la, apisape “Avano avisavisawal va yeririna lala, avisave ‘!Peraga, kiena nalogena ga la nene! Apimi kolemalo, e pogos naṽa imimi mesuṽa momomaliao ke ga wa, ana la apinaun tasnena akus apano.’”

¹⁴ Ana la apisa m̃ena ga pan la, apisape “A visae visena na suri nene va tol Paelat, ṽisi na imimi ga mevano mekila ruru memio naga, ṽisi na amiu ve aloge re visena tai vanonia.”

¹⁵ Ana li na mara la nene akekarān kilavaru nene, amlavia, ana la apiano apisovisokani e yo punu ga sa naṽa yerkawa la nene apisa pan la, a suri nene kila le Israel lala la apisavisa ke visena nene pimi tol nanagane.

Yesu pimi puna ne kiena nalogena lala

Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Yoane 20:19-23

¹⁶ Ana nalogena la lualima taaga pa taaga nene apito garo tano Kalele, e tavie naṽa Yesu pisaar pan la,

¹⁷ ana pogos naṽa la apisu naga, amlotun naga, ana la ṽasia la asitom ṽele ga asape Yesu re nene poli.

¹⁸ Ana Yesu pimi lavisin la, pisa pan la, pisape “Ntewa mligan suri punu ga nae ma e peni a nae m̃ena ga e yomarava nini, e luṽau, vena nevesuṽen la.

¹⁹ Sanene, nemligan plan amiu ke narui, vena amiu monar ava e yolai punu ga na yomarava nini, amiu monar aurela aimi ave kiau nalogena lala, naṽa amiu akela e kia kiena ne Ata, Narina, a Ninuna Wa,

²⁰ a naṽa avian la m̃ena ga vena alogear visena la naṽa nepisa pan amiu ṽisi rui. Ana amiu monar asitom̃ali luen ga, naṽa nesuṽa nemio amiu silaga, vano vano-o tol luas nen pog nini.”

Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naña **MAK** Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini, “Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naña Mak Siriyuia”, naga siari e visena tai naña sape lologena wo nene, naga lologena wo kiena Yesu Kristo, narina Ntewa. Mak kilologia naña Yesu pe yaru na yuñæena kiena ne Ntewa, a kiena visena ñaræraena sike ea. Tekilia tevisu kiena ñaræraena pogos naña piyan ke yeririna lala, a ñeneplan ñena yermare lala, a naña warplan milamulena viowa kiena yaru lala. Yesu pisawal kiena kia tai, sape naga Narina Yeririna, naña naga pimin tañan kiena maliena vena warplanen milamulena viowa kiena yaru lala, vena akilia aure matan nalogeviowaena, yepela melala.

Mak pisayu manene yuñæena kiena Yesu pa laa sane, amio kile lala naña naga myuñæenia, taulu naña pisayu kiena visena lala.

E tusi nini, Mak pisayu þesan Yoane Nakeena amio kiena yuñæena, a naña Yoane kee Yesu. Siraunia, pisayu naña Yermare taþali Yesu. A siraun ñena suniena plas na visena nene, naga pisayu yuñæena kiena Yesu la narui naña kila ruru yaru la naña amai apimi apowo sina a naña naga piyan ke yeririna lala. Pogos naña Yesu kila kiena yuñæena lala, silaga kiena nalogena la asumia akilia ruru naga amio kiena þelaga lala pa laa sanene.

Ana e pogos nene, yaru laþas pe akekaran re Yesu poli, sinela kar Yesu paþisi. Marana na maro la na tusi nini apisayu malena kiena ne Yesu e kiena legiana olua na maro e yomarava nini, a pupia suri naña pisayuia, nane kiena marena, a naña mali sina.

E marana na keviu 16, yaru moki asitom asape Mak naga siri tusi nene tol ga marana na ve tokaki orelu, ana marana na ve tokaki la ne siraun nene, pona yaru taþena naga siria yo.

Komþasnen suniena la naña sike e tusi nini

Yuñæena kiena Yoane Nakeena 1:1-13

Yuñæena kiena Yesu garu Kalele 1:14—9:50

Yesu molue Kalele pa Yerusalem 10:1-52

Legiana olua na maro kiena Yesu naña kila kiena yuñæena Yerusalem, a yo make la naña lavisin Yerusalem 11:1—15:47

Yesu mal sina 16:1-8

Yesu pimi ñalivin kiena nalogena lala a naga pa mae peni 16:9-20

Yoane Nakeena sike e yokorena pisawal ke visena kiena ne Ntewa

¹ Na nene Lologena Wo kiena Yesu Kristo naña narina Ntewa.

² Suniena na Lologena Wo nini siar e Yoane Nakeena, sa naña Visena Wa kiena ne Ntewa pisayu naga konua rui e visena tai naña Navisawalena Aisea pisawalia, naña Ntewa pisa pisape
“Naga pe yaru tai nalologonen kiau visena,

naña nemligan naga sumon ko, pe na kilaruruen mrapa lala kioña mekiki ruru wo. Mal 3:1

³ Ana naga suña piovion ke e yokorena, piovion ke pisa ke pisape 'Amiu na monar akila ruru mrapa lala kiena Suñe Ntewa, amesmes ruru wo, vena naga kilia yali ea imi kate e kiamiu malena lala.' " Ais 40:3

⁴ Sanene narui, Yoane Nakeena pimi kate e yokorena lepas naña Yutea, ana mlologon ke visena kiena ne Ntewa pan yeririna lala. Naga pisawal ke pan la pisape "Amiu monar avilopu amiu e kiamiu mlamulena viowa lala, aimi, vena nekee amiu e wii nakeena, p̄isi na Ntewa viewo amiunia."

⁵ Ana p̄isi na yeririna la moki nae Yerusalem amio nae pulkumali tañena e lepas naña Yutea, la apa amiyagogan Yoane, ana la apisa plan ke kiela naviowaena lala pania, ana naga kee la e wii naña Yortan.

⁶ Ana pogos naña Yoane Nakeena sike e yokorena sanene, naga kila sa ga yermarua navisawalena tai na konua rui naña Elaisa, sa naña pe miyen re kulsota la naña po poli, ana m̄ana kulkota ape ga e vilulus nen sur mali tai naña kiena kia kamel, ana kulka na m̄eñena amiyuñæn e narin kulus nen puluk tai. A kana kinanena e yokorena nene, naga kurpo ga ne amio kopululus nen lago na yom̄arua, naña kiki sane purutevi.

⁷ Ana pisaar pan yeririna lala, pisa pisape "Pisi na yar tai, naña puryuna m̄arera taulunu, naga yoko siraun inu imi. Yar nene, naga to laa metavan inu, in na pe netorokin re poli naña neulounia neyen plan kiena kulus nen lana, pona nekila si yuñæn tai ne sanene vania.

⁸ In na nesuña nekee amiu e ga e wii, ana yoko naga kee amiu e Ninuna Wa."

Yoane kee Yesu

Matiu 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Ana Yesu mligan pulkumali naña Nasaret, e lepas naña Kalele, pimi e lepas naña wii nae Yortan, ana Yoane kee e wii nene.

¹⁰ Ana pogos naña kee pae Yesu, Yesu suñalu, molue e wii pa metava, ana veraga ga ma e peni pietava pania, naga m̄al Ninuna ne Ntewa pitomi ke tano sa ga manu naña lom̄e, pitomi mesmes ga koan te naga.

¹¹ Ana lala amloge Ntewa nae ma e peni pis pitomi, pisape "Ko, ko ga taaga ope naruu wawa, ana nepinaia ko pañisi. Sineu si ko, nekekanan ko pañisi."

Yermare tañali Yesu

¹² Ana e pogos m̄a ke nene, Ninuna Wa p̄ere Yesu naga taaga pa laa perina sane e yokorena,

¹³ ana Yesu suña e nene tol legiena lualima yam vari, naña Yermare tañali naga pañisi. Yesu sike amio sur mal tetan lala e lele nene, ana navisi kiena ne Ntewa lala apimi apisuar ke naga.

Yesu siar kiena yuñæna garo Kalele

Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15

¹⁴ Ana siraunia, apim atarar Yoane Nakeena, añere pa akotawea e yuñæ naloge viowaena. Ana pogos naña Yesu mloge lologena nene, petan yo p̄asupe pato si lepas naña Kalele, ana siar e pogos nene, naga mlologon Lologena Wo kiena ne Ntewa.

¹⁵ Ana pogos naña naga mlologon ke, pisa ke sape "Nanagane na, Ntewa

kilia sane pe pog mesmes naŕa monar avilopu amiu narui. Navesuŕenena kiena ne Ntewa naga pimi ke pun amiu narui, monar avilopu amiu, alelaga e Lologena Wo nini.”

Yesu pio yar na wereen ika la vari

16 Ana siraunia, Yesu naga sumã mialoro ke e is nen pupia lapa nae Kalele, mial yaru la lua nawereen ika, nane Saemon amio wenla Antru, lalua asumã aŕere ke kiela lilivi.

17 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Amiu lua aim atavevenu. Yoko nekila amiu ave li nawereen yeririna lala aim ave kiau.”

18 Ana veraga ga lalua nene amligan kiela lilivi lala, ataveve Yesu.

19 Ana Yesu mial pali laa sane, kirawal narina ne Sepeti la luoka, nane Semes amio wenla naŕa Yoane. Lalua atotano ke e pulus nen kiela waa, akila ruru ke kiela lilivi lala.

20 Ana pogos naŕa Yesu kirawal lalua nene, pio la, vena la mïena ataveve naga, ana asumãlu, amligan arimala Sepeti naga mïeke e waa amio kiena yaru nayumãena lala, lalua ataveve Yesu.

Yesu pilelua ninuna viowa tai

Luk 4:31-37

21 Ana Yesu amio kiena yaru lala amial apa atol pulkumali naŕa Kapeneam, ana e Legiena Wa, apa e yumã nalotena, ana Yesu naga pian yeririna lala e Visena Wa kiena ne Ntewa.

22 Ana la naŕa amiyogogania amilan paŕisi, komin naŕa amloge navianena kiena ne Yesu naga pe taŕena, pe sa re navianena kiena ne kiela navianena la poli, komin Yesu naga kiena urmi po, puriukawaena kiena ne Ntewa teke ea.

23 Ana e pogos nene, yaru tai naŕa ninuna viowa teke e naga sike amio la,

24 kila yar nene, naga mãmãaga kare ga paŕisi, naga pis pa Yesu, pisape “?Yesu nae Nasaret, kionã ya ne teke e imimi? !Po ko na opimin osape okila kare imimi! In na nekilia ko pa rui, ko na ope Yar Nowo Wa kiena ne Ntewa.”

25 Ana Yesu pis mïarera pan ninuna viowa naŕane, pisaluŕar pania, pisape “!E, ko na ve ovis re! !Oure vetan yar nene nanagane ga ne!”

26 Ana ninuna viowa naŕane kila yepen yar nene miokamarmare, mãaga keviu yam si tai, ŕisi na molue petania pure panu.

27 Ana yar la nae yo nene amilan sur nene paŕisi, asumã apisasayu ke Yesu, asape “?E, sanape na sanene? ?Navianena viu si tai nene, pona yar ne? Yar nene, naga puriuna kawa paŕisi ne, pis ga pan ninuna viowa lala, ana amlogearia.”

28 Ana komin sur ne la nanene narui, akekarania, apisa ruru kia wo kiena Yesu pa e yo lala pa ŕar punu yo punu ga e lepas nae Kalele.

Yesu kila ruru anenane wona Saemon Pita, amio yeririna taŕena si laŕasia

Matiu 8:14-15; Luk 4:38-39

29 Ana Yesu amio yaru ne la nini, Semes amio Yoane, a Saemon amio Antru, lala amolue petan yumã na lotena, apa e yumã mïana ne lalua nene Saemon amio Antru, nanene e pulkumali mïa ke ga naŕa Kapeneam.

³⁰ Ana e uña mña lalua nene, anenane wona Saemon naga mai mēke ea, yepena pisusun, momalio ke e mña tog, ana lalua apisawal pa Yesu.

³¹ Ana Yesu pa tarar limana sira marua nene, tarlua toñalu e mña tog, ana yepena pimi manin sina, naga suñalu, pa piran kala kap.

³² Ana e mña nena e legiena nene ko yepekilavi, pogos naña Legiena Wa ñarovia, sane mrae pito kovio pa rui, yeririna lala aþure yar la naña amai, a la naña yermare la asike e la, apim pu Yesu,

³³ ana la moki manene la, sa naña lavisi la punu ga nae kumali nene apim asuñalu e mratava na yuña nene.

³⁴ Ana Yesu kila ruru yeririna la moki naña amain inanena taþena lala, a mñene plan yermare la moki petan yar lala, pisawo yermare lala sape ve avisa re si sur tai, komin akilia pa rui sane naga pe Navisaarena kemua lelaga kiena ne Ntewa.

Yesu mlologon ke e yo lala lepas nae Kalele

Luk 4:42-44

³⁵ Ana kolulagi, pogos naña lakaporo pe kokoreko re poli waa, Yesu suñalu, naga taaga mial petan uña, ana pa e yo mñano tai, mlen pa Arimana.

³⁶ Ana siraunia, yeririna la apimi akale si naga uña, ana Saemon la aña re si naga poli, la apa akalea.

³⁷ Lala akale mña pano-o, añal naga e yo nañane, apisa pania, asape “Yeririna taþena la moki apimin akale ko ke.”

³⁸ Ana Yesu pisape “Ee, nekilia mña ga. Ana peraga, monar teva mña ga e pulkumali taþena laþas naña sike ga waa, vena nekilia nelologon mña Lologena Wo nene van la. Sur ne na nene, in na nepetan ma ne nepitom nesike e yo nene.”

³⁹ Ana þisi na Yesu pato mialoro ke e yo punu ga garo Kalele, mlologon ke e yuña na lotena kiena le Yu lala, pile plan ke mña yermare lala moki petan yeririna lala.

Yesu kila ruru yaru tai naña leperosi se yepena miania

Matu 8:1-4; Luk 5:12-16

⁴⁰ Ana yaru tai naña leperosi sike e yepena pimi puna Yesu, kinai tano puna, piun mñareran tania, pisape “Awis, visae ko na otamñan ga, nelelaga sane ko ga okilia okilarurunu, neikiki sina.”

⁴¹ Ana Yesu sinena miye manene yaru nañane, naga pe maraun re sape visae tol lae naga vanon kiena inanena, ana naga mligan limana te naga, pisape “Inu netamñania, nanagane monar yepema ikiki sina.”

⁴² Ana veraga ga yepena miania, leperosi nene þisi petan yepena, naga mekiki sina.

⁴³⁻⁴⁴ Ana Yesu mñareran pania, pisa pisape “Omloge ke ne, ovano ve ovisawal re suri nene wa, ana nanagane ga ne ova okom puna yaru wa vena naga kilia visuveve yepema. Pisi na monar ova okila lotena va Ntewa a okila mña kuþaþaena na ikikiena nene naña Mosis pisa, sape yaru monar kila vanon sur na sa nene, ana þisin sur nene, yar wa kilia visawalia sape nanagane na leperosi naga þisi.” Ana Yesu pitetalia naga pano.

⁴⁵ Ana pogos naña yaru nene pano, pa pisayu sur la nene pan yeririna lala punu ga, kila sane visena nene pa þar punu yo, pano-o kila sane Yesu pe mial re si pa loyurña e pulkumali taþena la poli, komin visae vano, yoko

yeririna la ve moki aiminia. Naga suña ga perinan pulkumali lala, ana yeririna lala asuña apetan ke kiela pulkumali lala, apimi puna.

2

Yesu kilia viewo mēna mlamulena viowa kiena yeririna lala

¹ Ana legiena laḡas ḡarovia, Yesu ḡasuḡe si pa ma pulkumali naḡa Kapeneam, ana pe piavi re poli, yeririna la amloge asape naga pam si rui.

² Ana ḡisi na la moki naḡa apim puna, yo loyuña naga pulen la paḡisi, a vanua mēna e mratava naga yepa vitokaki ga. Ana pogos naḡa la asike lele taaga sanene, Yesu mlologon Visena Wa kiena ne Ntewa paḡ la.

³ Ana e ke e pogos nene na, yar laḡasia atar yaru tai naḡa minana pimi, naḡa yepena wetelu ga mare. Ana la vari atar ga naga e mēana tog naḡa mono ke ea pimi.

⁴ Ana pogos naḡa apim atol yo naḡane, apisu sane yo pule pa rui, taḡatete si atar kiela erau nene va lavisin Yesu. Pisi na lala ataryaun naga aḡa metava e wos nen yuña naḡane, lala aḡepo wos nen yuña metava mesmesun ga e naḡa Yesu sike ea, amligan malumun yaru naḡa mono ke e mēana tog, pitomi tano e pulmas naḡane, pito loyuña.

⁵ Ana pogos naḡa Yesu kira pisu sur nene, kilia sape la nene, amlelaga mārera e naga paḡisi sane yoko naga iila kiela inanena nene, naga pisa pania, pisape “Naruu, in na nepiewo kon kioña mlamulena piowa lala.”

⁶ Ana e pogos nene yaru navianena na visaluaena la ḡasia asuña ga, amloge ke visena kiena ne Yesu. Ana ḡisi na la kiela sitomena la miyuḡiae piowa ke e sur nene,

⁷ apisa kare ke naga, apisape “?Yaru nene pisalele kare ke kia wa kiena ne Ntewa sanape na sanene? Ntewa naga taaga kilia viewo mlamulena viowa lala, pe yar re si tai poli, ana yaru nene pis ke sanene, naga sitom ke sape naga pe Ntewa narui.”

⁸ Ana veraga ga, Yesu mnunulu-ḡaria sape asitom ke piowa sanene e naga, ana pis paḡ la, pisape “?Komin ya ne sinemi u la pulen ke sitomena viowa la ne sanene?”

⁹ Visae nevisa ve sanini van inanena nene, nevisave ‘Nepiewo pa kioña mlamulena viowa rui,’ pona nevisa vania nesapenua ‘Osuḡalu, osulowar moña tog, oyali,’ ana e visena lua nene, tai naga māreran navisaena, a tai naga meme ga naḡa avisa. Naḡa sape ‘Osuḡalu, oyali,’ naga mārera manene laa, komin yoko akilia avisuluḡar sane kiau visena nene pe lelaga pona pe pe lelaga re poli, naḡa yaru nene suḡalu, pona pe suḡalu re poli.

¹⁰ Ana nagane, neyuñaen sur tai naḡa amiu asitom ke asape Ntewa ga naga taaga kilia yuñaenia, vena akilia avisuluḡar sane Narina Yeririna naga kiena puriukawaena torokin naḡa viewo mlamulena viowa lala na yomarava nini. Amiu ayagogan ruruia.”

¹¹ Ana Yesu pisa pa yaru na inanena naḡane, pisape “Nepisa paḡ ko, osuḡalu, osulowar moña tog, oyali ova uña.”

¹² Ana veraga ga, e maran la naḡa apisu ke, suḡal sanene, kus mēana tog, mial pa vanua pa uña.

Ana pogos naḡa ḡina la nene apisu sur nene, amilan paḡisi, amieluar Ntewa, asape “Awee, pe tepisuli re sur tai sanene poli wa e kieta malena, ḡane ga ne.”

Yesu pio Matiu naŕa kiena kia tai Livae pimi tavevea

Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32

¹³ Ana Yesu pasuŕe si pito garo e is nen pupia lapa, ana ŕina la moki apim lele taaga e yo nene akovivia, naga pian la ke.

¹⁴ Pisi na naga mial laa pa sane, kirawal yaru tai teke e kiena yuŕaena e yuŕa na warpoloen kururu varu na takis. Yaru nene naga Livae, narina ne Alpeas. Ana Yesu pion pania, pisape "Oimi otavevenu." Ana veraga ga Livae suŕalu, taveve Yesu.

¹⁵ Siraunia, Yesu pa kinana e yuŕa ŕana Livae, ana e pogos nene, li nawarpoloen ŕena takis la moki, amio ŕararera taŕena la, naŕa apimi atotano veraga amio Yesu amio kiena nalogena lala, komin e legiena nene, yeririna kar la ne naŕa atavevelili ŕa Yesu.

¹⁶ Ana navianena navisaluena la ŕasia, naŕa la ape le Varasi lala, apisu naŕa Yesu teke veraga amio yaru la ne sanene, apiun tan nalogena lala, apisape "?Komin ya ne kiamiu navianena kinan ke veraga amio ŕararera la sa nene?"

¹⁷ Ana Yesu mloge visena nene, pisataŕe la, pisape "Yaru la naŕa yepela poga ga la pe sinelan re asape ava puna ne yaru nakilaruruen maena la poli, ana la ga naŕa amai, la na sinelan paŕisi. In na pe nepimin re naŕa nevio yaru la naŕa apisa ke asape amesmes ŕisi rui e marana ne Ntewa vena ataveve inu, peraga, in na nepimin li viowa la sane la nini."

Naviunena tai e lepas na monsilena

Matiu 9:14-17

¹⁸ Ana e pogos nene, nalogena kiena ne Yoane Nakeena amio le Varasi lala aŕuar ke ŕelaga namonsilena nakilaen lotuena van Ntewa, ana yeririna la apim pu Yesu, apiun tania, apisape "? E, sanape ne naŕa nalogena kiena ne Yoane la amonsilu pe nakilaen leniena, a nalogena sa le Varasi ŕena lala, akila ke maran taaga, ana komin ya ne kioŕa nalogena lala pe akila re poli?"

¹⁹ Ana Yesu pisataŕe la, pisayu naga amio kiena nalogena lala, sane la akekara paŕisi pogos naŕa naga sike amio la, ana ŕisi na sinela viowa pogos naŕa sa naga ure matan la, ana pisape "?Pogos naŕa yaru natalopena sike e ŕaŕagena amio kiena erau lala wa, asitom ke asape lala monar aligan kinanena na ŕaŕagena? Peraga.

²⁰ Ana siraunia, visae pogos tai nasinekar kiena ne yaru nene laŕasia aimi aurelua naga vetan kiena erau lala, e pogos nene narui kiena erau la nene akilia aligan kinanena, komin naŕa la sinela piowagan manene naga."

Sur viu amio sur marua

²¹ Pelaga na monsilena nene, naga ŕelaga marua tai na lotena kiena ne le Yu lala, ana Yesu sinenan pisape kila meraravan van la sape ŕelaga marua la ne sanene, la taŕatete yakol si amio suri viu la naŕa naga pian lan ke ne. Ana pisa ŕakaiwa tai e lepas nene pan la, pisape "Taŕatete tela kinakina kulmrae tai naŕa pe urviu ana tesuluwo ruru pulus naŕa teke e kulsota marua nene, komin kulmrae viu nene kilia urewowa kulsota nene komŕas, ŕisi na pulus naga kilia vim ve keviu laa sane.

²² Ana kuruta na munena naŕa sirpup pava ke ga wa, taŕatete tetaron vito e kulus nen nane naŕa pe urmarua, naŕa ataron kuruta na munena pito ea yam moki rui. Ana visae tekila ve sanene, yoko kuruta naŕani lapa, kila kulus mapoa, kuruta namunena naga taroi, a kana pias nena

piowa nena ga. Ana kuruta viu, monar tetaron va e kulus nen nane naþa pe urviu, m̄arera ruru po, ana tekilia teligan ruru moña yam ve piavi.”

*Yesu pe suþen Legiena Wa
Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5*

²³ Ana e legiena taþena si tai, naþa pe Legiena Wa, Yesu amio kiena nalogena lala amial aþano, ana kiela mrapa naga pa kom lokove na kona lala. La amial m̄a sanene, pano-o kiena nalogena la viso kari la, ana apae plan kona laþasia akania.

²⁴ Lala akila ke sanene, le Varasi la þasia asuña e naþane, naþa akirawal ke Yesu lala, apisa pa Yesu, apisape “!Ei, okira! Kionña nalogena la akila ke sanene, la pe pon re akila sanene e Legiena Wa poli, sa ve sanene la akilaro ke kieta navisaluaena ne.”

²⁵ Ana Yesu pisatarñe la, pisape “?Pona pe amiu apuloli re e Visena Wa pogos tai poli yo, naþa pisayu sur la naþa Þarin Suþe Keviu Tepet kila nanua sumo? !Amiu akilia ruru pa rui! Naga amio kiena yaru lala viso kar la paþisi,

²⁶ naga pa loyuma e lele wa kiena ne Ntewa, mla kilaparavi wa naþa navisaluaena pisape yar wa ga lala akilia akania, þisi na Tepet la akania. Ana Apieta, naþa pe þarin yaru wa e pog nene, naga tañan ga pan la.

²⁷ “Nevisa van amiu, sane kieta navisaluaena lala pe pe na m̄areran kare itaen re si poli. Ve sanene na, Legiena Wa naga pe pe na kila kareen re si malena kiena yeririna la poli, ana pe naiila itaena.

²⁸ Ana Narina ne Yeririna naþa pe suþen sur punu ga, naga ke narui pe suþen m̄ena Legiena Wa, naga ga kilia visa ya naþa tekilia teyumaen e Legiena Wa, a naþa ve teyumaen re.”

3

*Yesu kila ruru lima ulu tai e Legiena Wa
Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11*

¹ Ana e Legiena Wa si tai na, Yesu naga pa si e yuma na lotuena, ana e pogos nene, yar tai naga m̄eke loyuma naþa limana tai pulu.

² Ana le Varasi laþasa naþa sinela kar ke pa Yesu rui, asike lavisin naga e pogos nene, la asape apisuar ruruli ke naga, vena alual li þelaga viowa þasia e naga, ana sinelan asape avisuli m̄ena yoko Yesu kila ruru lima ulu nene e Legiena Wa nene pona ve kila re.

³ Ana Yesu pisa pan yar naþane, pisape “Osuñalu, ovam metava e nini wa,”

⁴ ana naga piun tan la naþa asike ne, pisape “?E, kieta navisaluaena pisa ke sape tekilia teyumaen yara la ne e Legiena Wa lala? ?Pisa ke sape tekilia teyumaen sur la naþa po, pona sur la naþa piowa? ?Po pisa ke sape tekilia tetamalia yaru, po towemoñaria?”

Ana la nene pe apisa re si sur tai poli.

⁵ Ana Yesu kira pisuveve la, pisu marala la m̄arera ga sike na, ana naga mloge piowa manene paþisi vanonia, ana sinena kari la. Ana naga pis si pan yar naþa limana pulu, pisape “Kian mesmesun li lumoña wa.” Ana pogos ga naþa yar nene kila sanene, limana pimi po sina ga.

⁶ Ana le Varasi la amolue, apa mesmes ga apisu yeririna kiena Suþe Erot, naþa lala akilia alual li mrapa tai na weñaren Yesu ve sanape.

Yeririna la moki apimin Yesu

⁷ Ana Yesu amio kiena nalogena la apetan la, apato si garo pupia lapa, ana yeririna la moki atavevela apatove. Yeririna la nene, laḡasia amolue e yo taḡena lala nae Kalele,

⁸ a la ḡasia apitom tano e lepaḡ naḡa Yutea, amio pupia kiela kumali naḡa Yerusalem, a ḡas apitom e lepaḡ naḡa Itumea, a ḡas apitom e wii naḡa Yortan lepaḡ na vano, a ḡas akom ma pupia sive keviu e yo lala nae kumali keviu lua nene, Taea amio Saeton. La punu nene amloge pa visena na sur la naḡa Yesu miyuḡaen ke rui, ana asape aviminia.

⁹ Ana pogos naḡa la punu ga nene asike e is nen lapa, Yesu pisa pan kiena nalogena la pisape ava avisawo narin waa tai toḡia ga, komin yaru la nene moki liu, ana naga yepen mavin sape sa ḡisi yar la aim yo kuskus manene la puna.

¹⁰ Na nene komin naga kila inanena la moki amloge po si rui, ana yar taḡena la naḡa aminana ke wa, la ḡena moki naḡa asusunlan ke asape aimi lavisin Yesu, vena atol ga naga.

¹¹ Ana e pogos nene, visae ninuna viowa la asike e yeririna la ḡasia, visae avisu Yesu, lala monar avatanonia, akinai e mia lana, avion ḡareran, avisave “Ko na ope narina Ntewa.”

¹² Ana Yesu pis ḡarera pan ninuna viowa la nene, pialuḡar la pisape yoko ve avisawal re sanene van yaru lala avisave naga ai.

Yesu mliganar kiena nalogena la lualima taaga pa lua

Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16

¹³ Ana siraunia, Yesu naga pa metava e yo naḡa pe kunusia, naga pio yeririna laḡasia pisape aimi puna.

¹⁴ Ana pogos naḡa apimi, naga mliganar la lualima taaga pa lua, pisa pisape lala ave nalologena, naḡa kiela yuḡaena na ve sanini: yoko monar la ayal luen ga amio naga, a yoko naga ligan la vena akus Lologena Wo va e yo lala,

¹⁵ a yoko puriukawaena na ḡeneplanen yermare sike e la.

¹⁶ Ana kia kiena ne nalologena ne lala sanini:

Saemon, naḡa Yesu sikiapu si ki viu tai Pita,

¹⁷ a Semes, naḡa narina ne Sepeti,

a Yoane naḡa wenla ne Semes nene, naḡa Yesu sikiapu lalua nene rui, asape Ponases, naḡa kana kinasia pisape la lua nene ape polilu nena ga, komin la lua nene, pulgola apismolue lue ga,

¹⁸ a Antru,

a Pilip,

a Patalomiu,

a Matiu,

a Toḡas,

a Semes naḡa narina Alpeas,

a Tateas,

a Saemon, naḡa kila politik pan le Rom lala,

¹⁹ amio Sutas nae Kariot, naḡa siraunia pielua Yesu.

Namratava puna ne Yesu asitom ke asape naga pe wowe

Matiu 12:24-32; Luk 11:14-23, 12:10

20 Ana siraunia, Yesu ðasupe si umã, pupia ðina la apim si puna, ana Yesu amio kiena nalogena la amiyumãen la mã pano-o pe aparurula re nena ga, akinana re poli.

21 Ana la naða e mratava puna ne Yesu amloge naða naga miyumãe manene la pa sanene, amloge mēna yar taðena la apisayu ke naga, apisape “!Yar nene kilalu pa þarina rui!” ana anena amio wenla lala, apano asape aurelua naga vetãn la.

Yerkawa mēna lala apisa ke asape Yesu miyumãe ke ga e puriukawaena kiena ne Yermare

22 Ana e pogos nene, navianena na visaluaena laðasia amligan ma Yerusalem apitomi e yo nene, la mēna apisayu ke Yesu pan yeririna lala, asape “Yaru nene, suðe kiena yermare la naða Pelsepel, naga pa mēke e rui,” ana apisa mēna, asape “Yar nene, naga mēna pile plan ke ga yermare lala e puriukawaena naða Pelsepel tañan pania.”

23 Ana Yesu pio la apimi lavis puna, pisi pan la e þakaiwa, pisa sape “? Sanape, amiu asitom ke asape Yermare naga kilia mēnelua sina Yermare? !Naga taðatete nena ve sa nene!

24 Visae suðe tai, kiena yeririna la aureure, sane komþas la na akawela ke amio laðas, yumãena kiena suðe nene taðatete ga sumãlu.

25 A visae umã tai, la aureure naða la þasia asape amēne plan lala þasia, yoko yeririna la nene taðatete asu ruru pogos tai.

26 Ana sa mēna nene, sa yermare kiena Yermare Lego, la þasia asumãlu asape akilali naða amēne plan lala þasia, nanene kana kinasia sane nasuþenena kiena Yermare taðatete sumãl mārera, kiena puriukawaena naga þisi. !Ana peraga, yermare mārera ke ga wa!

27 “Kam na apisu ke ne, visae yaru tai sinenan ke pisape va loyumã mēna ne yaru mārera tai vena vinaun kiena sur lala, naga monar war kilika viar ke ne yaru mārera nene sumo wa, þisi na kilia war plan kiena suria. Ana nekila ke sanene pan yaru mārera nene Yermare.

28 “Lelaga nepisa ke pan amiu, mlamulena viowa kiena yeririna lala, amio visena viowa la naða apisa ke nene, Ntewa kilia viewo la vanonia,

29 ana yar naða visae visanena kare Ninuna Wa, visa kiena yumãena þasia Yermare Lego ga naga miyumãenia, yar na sa nene taðatete tol naviewoena pogos tai, kiena mlamulena viowa nene tolue ga vano-o taðatete þisi pogos tai.”

30 Yesu pisa ruru si visena mārera nene pan la komin la nene la ke narui naða apisa ke asape ninuna naða teke e naga pe ninuna viowa ga tai.

Anenane Yesu amio wenla lala apim asape aurelua naga

Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21

31 Ana anenane Yesu amio wenla la apimi akate e pog nene, asumãl ga asumã vanua, amligan visena pavinia vena naga vitom katen la.

32 Ana e pogos nene, pupia ðina atosano ke lavisin Yesu, ana visena nene pa tol naga, la apisa apisape “!E, anomã amio womla lala asike vanua, asape avis kone amio ko wa!”

33 A Yesu pisatanē la, pisape “?A aneu naga ai? ?A wolai lala ai?”

34 Ana kira pisuveve la naða ateke lavisinia pisa pan la pisape “!E, apisu ke ne! Aneu, amio wolai lala, la ke nene narui.

35 Komin yaru naþa miyumaen sur naþa Ntewa naga sinenania, yar ne sanene naga pe wolai, a pe vineu, a pe aneu þa rui.”

4

Pakaiwa na yaru naþa peven kona

Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8

1 Ana e pogos taþena si tai, Yesu pian ke yaru lala e yepas nen lapa nae Kalele. Ana yeririna la moki naþa apimi puna e pog nene, kila naga pa metava e narin waa tai naþa toma e lapa nene, pa totano metava ea, ana yar la naþa asumã ga ura.

2 Ana naga pian la ke e sur la moki e þakaiwa,

3 naga pisa pan la, pisape “Ayagoga ruru lia. Yar tai, naga pa peven kona e kana lokove.

4 Ana pogos naþa naga peven kona la pa sanene, kurus la þasia kekapil lavisin laa is nen mrapplepa. Ana siraunia, manu la apimi atete plan sina.

5 “Ana kurus laþasia kekapil e yo naþa kilavaru sike vatano. Ana e yo nene pe porotano wo keviu re poli teke metava, ana kila narui akapuru iroro ga,

6 ana pogos naþa mrae þarlar pa metava, yepisusunun sus lala, veraga ga amiyayai komin þeligas la pe pito manene re tano poli.

7 “Ana kurus þasia amlolor e yo tai naþa sumo pe ate plan ruru re kilika la naþa pe nonos e poli, ana þisi na kilika nene kapur sina keviu, ana piwo make ga sus nen kona la naþane pano-o amarmare, pe aþar re si mras la poli.

8 “Ana kurus taþena la amloloru e porotano naþa po, akapuru po, pano-o aþar mrasnela lala. La þasia aþar mrasnela tol lualima yam telu [30], a laþas aþar tol lualima yam orai [60], ana laþasia pa laa tol ponotia taaga [100].”

9 Ana Yesu pisa pan la, pisape “!Amiu punu ga kiligamiu sike na. !Popon sa aloge kilia kiau visena nini!”

?Komin ya ne Yesu pis ke ga e þakaiwa lala?

10 Ana siraunia, þina lala apiaþa tetai, ana Yesu naga taaga ga sike, ana yar la naþa asike amio naga amio kiena nalogena lala, apim apiun tania apisape “?Kinas nen þakaiwa nini naga sanape? ?Ana komin ya ne ko na okuan ke visena la ne sa nene, ana opian ke mna yaru lala e þakaiwa?”

11-12 Ana Yesu pisatame la, pisape “In na nepian la ke e þakaiwa la nene, komin la ape þarmarera la paþisi, sa naþa akila ke visena kiena Navisawalena Aisea na konua rui pimi pe lelaga, naþa pisa ke sape

‘La akirava, akirava ma vano-o, amloge, amloge ma vano-o,

ana taþatete avisu kilia suri tai, taþatete mna aloge kilia suria.

!Visae peraga, pona avilon kiela sitomena la yo rui, pona Ntewa viewo pa kiela mlamulena viowa la yo rui!’

Ais 6:9,10

“Vanon sur sanene, inu nepisape lala ape þarmarera lala, asumã perina paþisi. Ana amiu ke narui, yoko wo laa van amiu vaþisi. Navisawanena navesuþenena kiena ne Ntewa, yoko in na nevisawal ruru merarava wo van amiu.

13 “?Ana sanape, amiu pe amloge kilia re kinas nen kona nene poli? ? Ana visae amiu pe asitom kilale re kinas poli, ana sanape yoko aloge kilia ĩakaiwa taĩena la naĩa sa nevisayu van yeririna lala?”

Yesu pisawal kinas nen ĩakaiwa na yar naĩa peven kona

14 Ana Yesu pisa, pisape “Pogaga, yoko in na nevisayu meraravan kinas nen ĩakaiwa nene van amiu. Kana kinasia naga sa nini: Porotano taĩena la nene, la sa naĩa malena kar la ne kiena yeririna lala. A naĩa yar nene peven ke kurusia e porotano la nene, naga sa naĩa apisawal ke visena kiena ne Ntewa pan yeririna lala.

15 “Porotano m̃arera naĩa e is nen mrapplepa, naga sa naĩa yar naĩa pogos naĩa mloge visena kiena ne Ntewa, ana visena nene pe pa ruru re nena loyuma e losinena poli. Ana manu la nene, la sa naĩa Yermare, naĩa veraga ga pimi mlalua sina visena kiena ne Ntewa petan los nen yeririna nene.

16 “Ana porotano naĩa kilavaru naga sike tano, naga sa naĩa yar naĩa mloge visena kiena ne Ntewa, ana verakorena ga kekarania, ana mlavia,

17 ana visena nene naga pe towawa ruru re e losinena poli. Ana naga kapuru sa ga narin sus tai naĩa pe pe ĩeligas ruru re poli naĩa kila yoko kapuru ve plas ga. Ana pogos naĩa sa pog m̃arera la imi pona yar la asape avevela komin amlelaga ke e visena kiena ne Ntewa, ana verakorena ga aligan sina ga.

18 “Ana porotano naĩa kilika viowa sike ea, naga sa naĩa yar la amloge visena kiena ne Ntewa,

19 ana ĩisi na, lala asitom manene la kiela malena, a sitomena na waren sur ve moki vim kila kotalia la, ana lala sinelan manene la sur wo lala na yomarava nini. Pelaga la nene pimi sane kilika viowa, piwo Lologena Wo nene kila sane ve war re si m̃rasa e malena kiena yeririna la nene.

20 “Ana porotano wo nene, naga sa naĩa yeririna la naĩa amloge visena kiena ne Ntewa, amloge kilia, akekarania, amlararia e losinela, ana siraunia aĩar m̃ras nen Lologena Wo nene e kiela malena, la ĩasia aĩaria tol lualima yam telu [30], ĩas tol lualima yam orai [60], ĩas tol ponotia taaga [100].

“Kinas na ĩakaiwa na kona maro ga e nene.”

ĩakaiwa na kapi na tegaena

Luk 8:16-18

21 Ana Yesu pisa sina pan la, pisape “Ita yeririna lala, visae tesilan kap vivaga, yoko ve telawan re to vatanon paket. Peraga, monar tetelan to metava e kana lele nena vena tegoli punu yo.

22 Sanene, nanagane nasuĩenena kiena ne Ntewa sane kapi te ga nene, naĩa nanagane na molmolue ke e ita narui, vena tegoli sur punu ga, ana sur lala punu ga naĩa apisawo sike na, a visena wan lala, monar akakate e yomerarava.

23 !Ana amiu punu ga kiligamiu sike na, popon sa aloge kilia kiau visena nini!”

La monar ayagogan ruru visena kiena Yesu

24 Ana Yesu naga pis si pan la, pisape “Amiu monar ayagogan ruru kiau visena, asitom ruru la lia. Yaru naĩa mloge, ana pe taveve re poli, naga yoko taĩatete loge kilia ruru si narui. Ana yar naĩa mlogear kiau visena

la, naga kilia loge kilia ruru m̄ena kiau navianena la moki naṣa sa imi si sirau.

²⁵ Ana yar naṣa kiena suri moki pa rui, yoko war ve moki laa va laa sane, ana yar naṣa pe kiena sur re poli, ṗisi na naga kilalu narin sur naṣa mla ke.”

Pakaiwa na kurusia naṣa kapuru ke

²⁶ Ana Yesu pisa ke sina ga pisape “Nasuṗenena kiena ne Ntewa naga sa naṣa kona naṣa yar tai naga peven ke e kiena porotano.

²⁷ Pogos naṣa peven pae na, pe kila re si sur tai e kurus nene poli. Naga moṃa momalio ga, tavilo, momalio, tavilo, suṃalu, salue ga nene yemalo a legiena, ana kurus nen sur nene, naga ga sus plamolue, kapuru ke sanene. Kapuru mā pano-o, ana yar nene naga kiliar re kurus nen sur nene kapur ke sanape poli.

²⁸ Yar nene kilia re sur tai poli, pano-o korowas la kian pa perina piavi re na ṗar vinasia, ṗisi na tau.

²⁹ Ana pogos naṣa kinas la menmene ruru po, yar nene siar si miyuṃae narui, ṗar kiena playu pa te plan mrasnena lala.

“Ana navesuṗenena kiena ne Ntewa naga kapur tekak ga sanene, telivi ke e yomarava wetelu nagane, ana e legiena tai yoko tekirawal pupia mrasnena vam metava.”

Pakaiwa na kurus nen purpa

Matiu 13:31-32; Luk 13:18-19

³⁰ Ana Yesu pisa sina, pisape “Pelaga navesuṗenena kiena ne Ntewa naga pe taṣena ga sike na, naga mārera paṗisi naṣa nekilia nekirawal si ṗakaiwa tai naṣa vena visaen sape naga sanape.

³¹ Sa naṣa kurus nen purpa tai yo, naṣa naga tekaki ga miyuve kurus nen sur taṣena la naṣa temapila la ke e kata lokove lala, naga tekaki na tekaki.

³² Ana pogos naṣa kapuru keviu, purṗesia naga pimi keviu miyuve make ga kinanena taṣena la naṣa sike e kata lokove lala. Ana pupia korowas la paṗisi, naṣa manu la akilia ava ase ea, vanon kana wamal po, yomanin ea.”

Yesu naga pian yeririna la e ṗakaiwa

³³ Ana Yesu pian ke yeririna la e Lologena Wo e ṗakaiwa la moki sanene, naṣa sane torokin yoko akilia aloge kilia.

³⁴ Visena la punu ga naṣa pian lania, ṗakaiwa teke loyumuṃa, ana pogos naṣa naga ga sike amio kiena nalogena la, e pogos nene narui na naga sun pisa meraravan kinas nen ṗakaiwa la nene pan la.

Pupia lagi naṣa Yesu naga pisawoia

Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25

³⁵ Ana Yesu suṃa ke e waa naṣa naga totano e pian yeririna lala, ana ko yepekilavi, naga pisa pan kienā nalogena la, pisape “Ei, ita tokusro teva komṗas nen lapa vano.”

³⁶ Ana kiena nalogena la amligan yeririna la asike na, apa e waa naṣa Yesu naga teke pa e rui apano. Ana narin waa si laṗasia asiraun la.

³⁷ Narin waa la nene apato m̃a pano-o, pupia lagi tai naga molue, miyu lapa nañane kila pupia sive naga kekela ke e waa, kila na pulen ke e sive narui, lavisi talilu.

³⁸ Ana Yesu naga miyulugan ke e yulugana tai e ðeren waa, monon momalio m̃aga. Pisi na lala apa apioþegeia, ana apisa pania, asape “!Navianena! ?E, sanape pe ositom̃al ita re na lavis tetalilu ne po?”

³⁹ Ana Yesu sum̃alu, pis m̃arera pan lagi, a pis m̃ena pan pupia sive la nene, pisape “!Amiu ava ruru amiu!” Pisi na lagi molue re si poli, yo mare ga m̃eke na.

⁴⁰ Ana Yesu pisa pan la, pisape “?Komin ya ne amiu amarau sanene? ? Amiu pe amlelaga re e in poli yo?”

⁴¹ Pisi na la amarau paþisi, apiuyun ke sina ga petan la, sape “?Yar a nene? Aulai, naga pis ga sanene na, lagi amio sive amlogear veraga ga.”

5

Yesu m̃ene plan ninuna viowa moki petan yaru nae Kerasa

Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39

¹ Ana Yesu amio kiena nalogena lala apimi aþarpo yo e komþas nen pupia lapa nene, aþarpo lologia yo naþa Kerasa, naþa laþas apio ke asape Katara pona Kerkasa.

² Ana la apa ura e yo nene, ana e yo nene puluve na yar mare la asike ea, ana yar tai naþa ninuna viowa teke e naga, naga sike e lotap nene, sa naþa pe m̃ana um̃a.

Ana pogos naþa Yesu pula tano petan waa, veraga ga yar nene molue e lotap, kiriri pitomi puna.

³ Yaru nene marana ka paþisi, yar la akilayon asape aviaria pano-o akilapule ga yonia.

⁴ Yam moki rui apiar lana amio limana e sen pona kilika, apiviaria panon laki ana naga pureroro ga sen la nene amio laki lala, pano-o pe yar re si tai poli naþa puryuna kawa torokin kila yar nene imi mom̃au.

⁵ Ana kolemalo punu ga amio legiena, naga sum̃a mialialor ke e lotap a metava m̃ena e kunus lala, naga monon m̃am̃aul ke, a pilavilan wowa ke yepena lala e kilavaru.

⁶ Ana yar naþane, pogos naþa naga sum̃a ke perinan yo naþa Yesu la apim ura ea wa, naga m̃al pa Yesu rui, kiriri pitomi tano puna, patanonia, kinai puna.

⁷⁻⁸ Ana Yesu piþa, pisape “!Ninuna viowa, ovetan yar nam̃a, oure matan naga nanagane!”

Ana ninuna viowa mlokai m̃arera pania, pisape “A ko, Yesu, narina ne Ntewa Mali, kioñã ya ne teke e inu? !In na nepiun tan ko, e kia kiena ne Ntewa, sane yoko ko na ve ola re nakoena van inu.”

⁹ Ana Yesu piun tania, pisape “?Ko na kioñã kia ai?”

Ana ninuna viowa pisatam̃ea, pisape “In sa kia Yaru Moki na Mara, komin imimi moki liu.”

¹⁰ Ana ninuna viowa naþane piuyun m̃areran ke petan Yesu sape ve m̃ene plan la re vetan m̃ala nene.

¹¹ Ana e yepas nen kunus nae yo nene, pupia þegas nen nompui, la asun akolkol ña e porotano, naþa tol sane manu lua [2000],

¹² ĩisi na yermare la naņane atagi, apiuyun mārera petan Yesu, asape “Awis, oligan imimi meva e nompui la nene, otaņan imimi meva mese e losinela.”

¹³ Ana Yesu taņan pan la, pisape “Pogaga, amiu avano.” Ana lala amolue petan yar naņane, apa e los nen nompui la naņane. Ana veraga ga, nompui la nene akiriri, apito tano e yeparpas nen kunus nene, amloloru apito tano e pupia lapa naņani, ana la amunmār lan wii na amarmare.

¹⁴ Ana yaru navisuaren nompui la apureure, apito uņa, apisawal sur nene, a lala apisawal mēna e yo taņena la naņa sike ne, kila narui na yeririna la moki naņa apavin asape avisulia.

¹⁵ Ana pogos naņa la apavini, apisu Yesu naga sike amio yaru naņa sumo ninuna viowa la ase naga, mian pa kulmrae rui, pa ruru pa rui pe maran ka re si poli. La apisu naga pimi po si sanene rui, amaraunia.

¹⁶ Ana la naņa asuņesania apisu ke sur la punu ga nene, la asunyu pan yeririna taņena la naņa apam marea, la apisayu sur la naņa Yesu miyuņāen pan yar nene, a sanapen nompui la naņa amloloru apito e wii.

¹⁷ Ana la apisu sane piowa ga, aņareran ke pan Yesu asape naga monar ure vetan kiela yo.

¹⁸ Ana ĩisi na Yesu la apito si tano e kiela waa, pogos naņa Yesu pa ke metava e waa, yar naņa sumo ne, naga pitomi piun māreran ke pan Yesu, pisape “Awis Suņe, in na sineun nesape ko otaņania ita la nini!”

¹⁹ Ana Yesu pe taņan re poli, pisa pania, pisape “Peraga, popon sa ova si uņa, ovisayu van la naņa na mratava pun ko amio kioņa erau lala, ovisayu van la sanape naņa Ntewa sinena miye ko paņisi, ana kila po na po sanene pan ko.”

²⁰ Ana yaru naņane paసుņe sina, pa e yo punu ga e laņas naņa puna, naņa apio ke asape Pulkumali Lualima, naņa yaru la naņa Le Yu lala pe asu re e poli, ana pisawal ke yuņaena wo naņa Yesu miyuņāen pania. Ana lala naņa amiyagogan kiena sunena nene, lala amilan paņisi.

*Narina ne Saeras naņa sira, amio sira naņa tol kulkota mņana ne Yesu
Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56*

²¹ Ana Yesu la akome waa, akusro sina komņas nen lapa naņa narui, ana pogos naņa Yesu pula pa ura sane na, pupia ĩina na yeririna la apim akovivi sina asike.

²² Ana yaru keviu tai na yuņa na lotena nae yo nene, kiena kia Saeras, naga pimin sape visu Yesu, pimi lavisinia, kinaĭ tano puna.

²³ Naga tagi pania, piun tania, pisape “Naruu naņa sira, naga mai na mai, ana nanagane na pona naga mare pa yo rui. Ana nepiun ke tan ko vena ko oim, oligan lumoņa te naga, vena loge wo sina, mal ve piavi re laa sane wa.”

²⁴ Ana Yesu pařlar suņalu, amio yar naņane apavin, ana yaru la moki e ĩina la nene, la mēna ataveve la, naņa amigagar la ga e yepas nena ne Yesu apano.

²⁵ Ana lala yaru tai naņa apa ataveve ke Yesu sanene, naga sira, naņa inanena na kupario teke e naga legiena punu ga, tol kas lualima taaga pa lua rui.

²⁶ Ana sira nene, naga pul yaru na kilaruruen inanena la pano-o kiena kilavaru la ĩisi, akilayon naga pano-o paņisi, ana naga mloge maran taaga sike, inanena nene naga pimi keviu lue ga legiena punu ga.

27-28 Naga mloge yam moki rui naþa yaru la apisayu ke Yesu, ana kiena sitomena tai na, sitom ke sape “Visae netol ga mana kulkota, yoko kiau inanena naga þisi.” Sanene narui na pa tapolou likan yeririna la naþane, naga pimlilue lavis varaun masina ne Yesu, kian limana sane na, tol ga mrapogos nen kulkota mana ne Yesu.

29 Pogos naþa naga tol kulkota mana Yesu sane na, veraga ga e aora nene kiena kuruta naþane þisi, ana naga mnunun luþaria e naga sane kiena inanena naga kovio petan rui.

30 A Yesu mena mnunun luþar sur tai, sane puriuna tai kovio petania, ana naga pilon veraga ga likan yeririna la naþane, piunia pisape “?E, ane tol ga ma kulkota nanagane?”

31 Ana kiena nalogena la apisa-tanea, asape “?Ko na opiun osape ane tol ko ga nagane, sanape ne, ko pe opisu re yeririna la moki manene na amirag la akovivi ko ke ne po?”

32 Ana naga suma kiraweke maga sape kirawal li ane tol naga.

33 Ana sira naþane kilia pa rui, sape naga, naga marau paþisi, sinena kurkur na kurkur, þisi na pimi puna Yesu, kinai tano e mialana, pisawal sur punu ga.

34 Ana Yesu pisa pania, pisape “Auia, nalelagaena ga kioa e inu kila ko omloge si po narui. Kioa inanena naga kovio nenaga. Sumarena kiena ne Ntewa sike amio ko, owasuþe ko sina ga oto ua.”

35 Ana pogos naþa Yesu pis ke pan sira naþane wa, visena tai kom ma ua mana ne Saeras pitomi, pisawal pania sape “Narua sira naþane naga mare rui. Yoko ve oure re si pupia navianena nene vavini, ve okila kare re naga.”

36 Ana Yesu mloge ma visena nene, pisa pan Saeras, pisape “Ve sinema viowa re, olelaga ga marera e Ntewa.”

37 Ana Yesu pialuþar yeririna la punu ga sape la asuara ga ve ataveve la re avavini, naga pure ga la telu Pita, a Semes amio wenla naþa Yoane apavini.

38 Pogos naþa apa lavisin ua mana ne yar keviu naþane, apisu yar la sinela piowagan ke nin sira nene rui, la asike atagin ke, amlolokain ke.

39 Ana Yesu pa loyua, pisa pan yaru la nene, pisape “?Sanape ne amiu amlolokai keviu ke, atagi ke sanene? Sira nene naga mare re poli, naga momalio ga ne.”

40 Ana la apitale viowa ga pania.

Ana Yesu pisa pan la apa vanua, purear ga anenane sira nene amio arimana, a kiena nalogena la telu naþane apa e lele naþa tas nen narin sira nene meke ea.

41 Ana Yesu pa mlilu tarar limana, pis pania kome kiela visena, pisape “Talita kum,” kinas nen visena nene pisa ke sape “Kiau narin sira, ko osualu lia.”

42 Ana veraga ga e aora nene, narin sira nene naþa kiena kas tol lualima taaga pa lua [12], naga sualu, mial. Ana pogos naþa la apisu sur nene, amilan na pano-o kiela sitomena plas ga.

43 Ana Yesu pisa pan la pisape ala re kinanena tai vania, a pisa mena pan la pisape yeririna taþena la ve aloge re sur nene.

6

*Le Nasaret lala pe sinelan re Yesu poli**Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30*

¹ Ana Yesu molue e yo nene, p̄asuṗe sina ga pimi kiena, amio kiena nalogena la.

² Ana e Legiena Wa, naga pa amio yaru lala nae kiena yo nene e loyuma e kiela yuma na lotena, ana suma pian la ke. Ana pogos naṗa la amloge amilan kiena visena la pano-o paṗisi. Ana la apisa apisape “!Aulai! ?Yaru nene naga p̄ar sur la nene pe? ?Naga tol namanmaruaena nene sanape? A naga kila ke kile la nene sanape ne?”

³ Ita tekilia ke yaru nene rui. Naga yaru na yumaenen ga yuma, naga pe narina ne sira naṗa Maria, a la nene, Semes, a Yoses, a Suta, a Saemon, naga pe wenla ne la nene. A vinena lala, la ga naṗa asike amio ita ne.” Ana sinela karia, pe sinelan re nena naga.

⁴ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yaru naṗa pe navisawalena, yaru taṗena lala akilia avatanon naga, ana yaru nae kiena yo, amio m̄ena namratava puna, la ga nene taṗatete avatanon naga.”

⁵ Ana e kiena yo wawa nene, Yesu taṗatete kila kile la ea, ana naga mligan ga limana e yaru la lua la ga naṗa aminana, amloge si po.

⁶ Ana Yesu sinen pula mila paṗisi komin yaru la nae kiena yo wawa naṗa pe amlelaga re e naga poli. Pisi na naga petan kiena yo, mial pa e pulkumali taṗena lala ana pian ke yeririna lala.

*Yesu mligan plan kiena nalogena lala pepe lua**Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6*

⁷ Ana Yesu pio kiena lualima taaga pa lua nene, pis ruru pan la, mla nam̄areraena pan la vena akilia ataulu ninuna viowa lala, a siraunia mligan plan la pepe lua apano.

⁸ Visena wo la nene naṗa naga pisa pan la sumon naṗa lala apano, naga sanini, pisape “E lepas na kiamiu mrapa, yoko amiu ve awar re sur laṗas amio amiu, ana kiamiu plasgai ga alararia avano. Yoko amiu ve awar re kami kinanena p̄asia, pona karo lala, pona varu.

⁹ Amiu akilia ayen kiamiu kulus nen lamiu lala, a ve awar re m̄amiu kulmrae taṗena laṗasia, m̄amiu kulmrae taaga nane amiyenar ke ne sa ayal avano.”

¹⁰ Ana Yesu pisa m̄ena ga, pisape “Pog naṗa sa la awere amiu ava loyuma m̄ala, ana amiu monar akekarana ga nasuen amio na mratava nene, vano tol pogos naṗa sa amiu avatan si pulkumali naṗane.

¹¹ Ana visae pulkumali tai, yeririna laṗas yepela mavin were amiuena ava m̄ala uṗa lala pona yepela mavin loge amiuena, amiu aligan ruru kiela yo nene m̄eke na, ana pogos naṗa sa amolue e yo nene, monar atanvan puluyavi nae yo nene naṗa sike e lamiu, sane kile tai, pona kiamiu visena m̄arera tai pan la, sane yoko lala akus nakoena tai naṗa mesmesun ga kiela p̄elaga viowa nene.”

¹² Pisi na kiena nalogena lala apa amlogon pan yeririna lala asape monar avilopu la,

¹³ ana la añene plan ninuna viowa la moki e yeririna lala, ataron mēna narin wel na mras nen olup e p̄arin nainanena la moki, sane kile na navisa ruruena kiena ne Ntewa, ana la amloge po sina.

*Parin Suḗ Erot Antiḗas pisayu Yesu
Matiu 14:1-2; Luk 3:19-20, 9:7-9*

¹⁴ Ana e pogos nene, Parin Suḗ Erot naga mēna mlogeli m̄a sur la naḗa Yesu miyuñañenia, komin kia kiena Yesu, apisawal ke pa rui e yo punu ga, a yeririna la punu ga akilia pa rui. Yar la p̄asia apisa ke Yesu, asape “Naga na, pe Yoane Nakeena si ne, naḗa naga mal sina e marena; sur ne na nene kila naga puriuna kawan nakilaen kile la sanene.”

¹⁵ La p̄asia apisa ke asape “Naga na yer marua Elaisa na konua rui,” a la p̄asia apisa ke asape “Naga navisawalena tai ne sa naḗa yermarua navisawalena lala nakonua manene la rui.”

¹⁶ Ana pogos naḗa Suḗ Erot mloge sur la naḗa Yesu naga kila ke ne, ana naga pisa sape “?Yaru nene, pona Yoane Nakeena ke sina ga ne. Inu netero pa p̄arina pa rui, ana nanagane naga mali sina e marena yo?”

?Yoane Nakeena mare sanape?

¹⁷⁻¹⁸ Ana Suḗ Erot pisa sanene vanon naḗa naga mēmar Yoane Nakeena mare nanua rui, ana naga marau paḗisi. Ana marena kiena ne Yoane Nakeena kana suniena nena sanini: Wenla Suḗ Erot nene, naga kiena kia Pilip, naḗa lalua arimala taaga a anela lua. Ana sumo, Pilip nene talopa amio sira tai, kiena kia Erotias. Ana siraunia, Suḗ Erot pa p̄erelua lein sira nene pe wona. Ana e pogos nene Yoane pis pa Suḗ Erot, pisape “Sur mesmesu re nene poli, naḗa ko opurelua sira nene, komin naga pe wona ne womla.”

Ana Erotias pe kekaran re nena visena kiena ne Yoane nene, naga sinena karia, ana Suḗ Erot mligan kiena yeririna la p̄asia apa atararia, apiari naga amligan pa e yum̄a nakoena.

¹⁹ Ana Erotias sinenan ke sape monar weḗnar Yoane, ana naga kila p̄ele ga,

²⁰ komin Erot maraun wemoñarena. Naga maraunia komin naga kilia ruruia sane Yoane naga pe yar mesmes tai a pe yar wa, naga puar ruru ga suña ga. Yam la moki naga mligan visenan Yoane pa puna lalua asun, naga kekaran visena kiena ne Yoane la paḗisi, ana yam punu ga, visena la nene miyur ke naga, kila narui na naga kiena sitomena peve lua ke narui.

²¹ Pe piavi re poli na, Erotias m̄al kiena mrapa tai. Nane e pogos naḗa la akila p̄aḗagena nasitom̄alen legiena naḗa Suḗ Erot paeme ea, ana Erot naga kila kinanena kana kiena yarkeviu lala, amio nasumonena na yum̄añena kiena, a yerkawa taḗena lala nae yo naḗa Kalele.

²²⁻²³ E pogos na p̄aḗagena nene, loḗearu kiena ne Erotias naga polu e marala, ana Suḗ Erot la akekaran kiena wolena paḗisi, naga pisaaria m̄arera pania, pisape “Suri ya naḗa visae oviun tan inu, nekilia netañan ga van ko, va tol komḗas nen kiau sur make ga lala.”

²⁴ Pisi na sira naḗa pa vanua, piun petan anena naḗa Erotias, pisape “? Auia, yoko neviun yar ne tania?”

Ana anena pisa pania pisape “Ovisa ga vania ovisave, naga monar kus ga p̄arina ne Yoane Nakeena van ita.”

²⁵ Ana sira nařani miroro si pa loyuma, pisa iroron ga pa Erot, pisape “In na sineun nesape okus ga řarina ne Yoane Nakeena mēne pialo tai imi ga nanaganane e nini.”

²⁶ Ana visena nene kila Suře Erot mloge piowa, pe sinenan re sape kilaro kiena navisaarena nařa pisaar mārera rui e maran kiena erau lala,

²⁷ řisi na veraga ga e mīa nena ga e pogos nene, naga miila kiena yar na mara tai pa pisa, pisape akus řarina Yoane vano. řisi na lala apa e loyuma e yuma nakoarena nene, atelua kolmekina,

²⁸ ana la amligan řarina mēne pialo tai, akus pimi pan sira mēe nařane, ana kus pa pan anena.

²⁹ Ana siraunia, pogos nařa nalogena kiena ne Yoane la amloge suri nene, la apimi akus tasnena, apa amligan e lotap. Ana suniena kiena ne Yoane Nakeena maro ga e nene, ana pogos nařa Erot mloge suniena kiena ne Yesu, kila naga marau pařisi, mīape Yoane Nakeena nene nařa naga mēmaria, mal sina.

Li nalogena la apa amlologon visena kiena ne Ntewa řisi na ařasuřela sina

Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Yoane 6:1-13

³⁰ Ana e pogos nene, nalogena la nařa Yesu mligan plan la apa amlologo, ařasuře la si apimi. Ana lala apisayu pa Yesu sur la punu ga nařa amiyumaen pan yeririna lala, a sanape nařa apian la.

³¹ Ana yar la moki nařa asuma apimi ke pu Yesu, řisi na apano, ana řisi na tařena si la apimi, řisi na apano, salue ga nene, Yesu la pe apa ruru la re nenaga, pe aora re tai nařa la akilia ala narin kinanena tai. Ana Yesu pisa pan la, pisape “Aulai, ita, tevetanli la e yo nini wa. Teva takale yo tai nařa naga yo mīano, akilia avaruru amiu ea.”

³² řisi na la apa akus waa tai, asape ava akale yo tai lepas nen lapa nařa pe yar la asu re e poli.

Yesu pagan yeririna la moki taulu manu lima [5000]

³³ Ana yeririna la moki apisu sane Yesu la apa ke sanene, la mēna ga amolue e kiela pulkumali lala, akiriri ataveve la akom ura, apato atolřesa yo nene nařa la apisu sane waa naga pato ke ea, la asumon Yesu lala.

³⁴ Ana Yesu pa ura, pogos nařa pisu řina na yeririna nařa asike pa ura rui, naga sinena mie la pařisi, komin naga pisu la sa nařa sipsip la nařa akuspal mrapa, pe yar re tai nařa kilia visuar la, řisi na naga pa sun pian la e visena wo la moki.

³⁵ Ana pogos nařa mrae pito tano, nalogena lala apimi puna, apisa asape “E, Suře, yo nini naga pe po re poli, a lavisi mēna yemalolo narui.

³⁶ Ana popon ko oligan řina la nene awasuře ava mīala uņa pona pulkumali lala vena awul kala kinanena la řasia.”

³⁷ Ana Yesu pisatamē la, pisape “Toko, popon amiu ga awar kinanena řasia van la.”

A lala amape Yesu naga pe pisa ruru re poli, ana la apisa asape “!Ke, peraga yo! Pona ko na sinomān ke osape imimi mowar pupia kieta varu ana mevato meul kilaparavi torokin lala manu moki nene akania!”

³⁸ Ana Yesu pitetalia la, pisape “Amiu avato avisulia ařara ke kilaparavi via na sike amio amiu nanagane.”

La apato apisu pae na, apam sina ga apisape “Memlarar narin kilaparavi lima ga teke na, amio narin ika naŕa satin lua ga.”

³⁹ Ana Yesu pis pan yeririna lala, pisape “Amiu atotano e vilumĩni wa,”

⁴⁰ ana la atotano e ŕegas lala, ŕegas laŕasia sane lualima lima [50], ana ŕegas taŕena laŕasia sane ponotia taaga [100].

⁴¹ Ana naga mla narin kilaparavi lima naŕane amio narin satin lua nene, kira pa ma e peni, pisa potena pa Ntewa vanonia, ŕisi na kaweroro narin kilaparavi lima naŕane kian pa kiena nalogena lala vena avion plan van yeririna lala, pion mĩena narin ika lua naŕane sa ke ga.

⁴² Ana la akan mĩa pano-o, meŕela la kawa paŕisi,

⁴³ ana kinakinas nen kinanena la naŕa akanligania, torokin akon si va e karo la tol lualima taaga pa lua [12].

⁴⁴ Ana yaru la naŕa akan kinanena nene, yerĩene ga lala, la atol sur sane manu lima.

Yesu mial yau metava e wos nen lapa

Matiu 14:22-23; Yoane 6:16-21

⁴⁵ Ana Yesu pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Inu sineun nesape amiu akus kieta waa, asumo akusro pupia lapa nene ava lepas ŕasia e kumali naŕa Petsaeta, ana in na nesuwa nesumĩa neligan plan ke ne yeririna la nene wa.”

⁴⁶ Ana pogos naŕa naga mligan plan yeririna la nene apa pae na naga pa metava e kunusia vena len.

⁴⁷ Pogos naŕa yemalolo ke narui, waa naŕane mĩeke perina paŕisi, lika e lapa, ana Yesu naga taaga sike ura.

⁴⁸ Ana naga kira pisu la na mĩarera pan la na valuanen waa paŕisi, komin la apane ke pupia lagi, kila kiela waa naga pure malum ga. Pogos naŕa lavisi yelagi merarava, Yesu pimi pula, mial yau ga metava e wos nen lapa. Suri ne na nene vena naga va ŕesan ura sumon la,

⁴⁹ a pogos naŕa lala apisu naga mial yau ke e lapa pimi pula sanene, la aponia asape “!Aulai, suri ya ne pimi ke sanene! ?Yermare yo, pona yar ne sanene?”

⁵⁰ Lala punu apisu naga sa nene, amarau paŕisi.

Ana veraga Yesu pisi pan la, pisape “!E, ve amarau re, in ga ne.”

⁵¹ Ana Yesu ŕiyu pa metava e waa amio la, ana veraga ga e aora nene, lagi nene mare, ana la naŕa asike e waa amilan paŕisi.

⁵² Amilan sanene komin kiela sitomena la mĩarera ke wa, la pe apisu kilia re sur la naŕa Yesu naga kilia yurĩaenia e kiena puriu kawaena poli, sane ya naŕa miyurĩaen amio narin kilaparavi la lima naŕane.

Namaiena lala atol ga luas nen kulkota mĩana Yesu

Matiu 14:34-36

⁵³ Ana Yesu lala akusro pupia lapa nene e kiela wa, apa atol yo tai, kiena kia Kenasaret. Ana pogos naŕa akoan kana kilavaru pa ura,

⁵⁴ apula petan kiela wa, ana verakorena ga yaru nae e yo nene lala apisu kilale Yesu.

⁵⁵ Ana lala akiriri atelivi piora e mĩala yurĩa lala, akus kiela inanena la e mĩala tog, apa ke e yo la naŕa amloge asape naga pa ke ea.

⁵⁶ Ana e yo punu ga naŕa Yesu pa ke ea, e yurĩa lala, pona pulkumali lala, pona mrapa lala, akus ke kiela inanena lala, amligan ruru la ke pa rui e yo metava lala, la apiun ke tania asape visae naga tarĩania ana inanena

lala akilia atoliga m̃ana luas nen kulkota. Ana lala naṓa atolga sanene, kiela inanena la ṓisi, amloge po sina.

7

Nalogenena kiena Yesu la pe ataveve re ṓelaga marua kiena le Yu la poli Matiu 15:1-9

¹ Ana e pogos nene, le Varasi la ṓasia apimi lele taaga puna Yesu, amio m̃ena navianena navisaluaena, naṓa lala akom garo Yerusalem apami.

² Ana lala apisu ke sane pogos naṓa nalogenena kiena Yesu la akinana ke, lala akila sane e nakiravaena kiena le Varasi la, la nene limala la na piowa ga. Na nene vanon pe ataveve ruru re narin m̃rapa la moki naṓa na kevanen limala sa naṓa le Varasi la apisa ke asape yar naga monar yuṓnaen, sumon naṓa kinana.

³ Nanene komin e pogos nene, le Varasi lala amio le Yu taṓena la aṓareran ke paṓisi nayuṓnaen ve sanene, vena taveve ruruen kiela ṓelaga marua na kiela nalotena na sumo lala.

⁴ La akila ke sanene pogos naṓa amiyal apa kumali, pona akom pe, ana pogos naṓa la awasuṓe la si uṓia, la monar ataveve kiela navisaluaena na kevanlaen amerarava wo pona ave wa ruru sina. Pisin nakilaen sanene, la akilia akinana narui, komin visae la ve akila re, taṓatete atol kala kinanena. Ana kiela narin navisaluaena m̃ena laṓas moki naṓa monar atavevea, naṓa ṓasia, na kevanen m̃ala piala la monar akevan ve sanene ve sanene, a ṓasia, sane monar avilvan kala piaki ve sanene ve sanene, a ṓasia, naṓa nakevanen kala pialo la naṓa amiyuṓnaen e pras ve sanene ve sanene, naga pa sa la nene.

⁵ Sur ne nanene kila le Varasi la apiun petan Yesu, asape “Komin ya ne kioṓa nalogenena la pe ataveve re ṓelaga marua la na kieta nalotena na sumo la poli, naṓa kieta nasumonena la apian itania. Ana kioṓa yar la nene, la akinana ga e limala namname lala, komin pe akevan ruru re limala la poli.”

⁶ Ana Yesu pisataṓe la, pisape “Pe lelaga ga, navisawalena Aisea na sumo naga pisayu ruru amiu ga yeririna na visokanen lala, naṓa naga mlologon visena naṓa Ntewa naga pisa, naṓa naga pisa sape ‘Yeririna la nene la apatanonu ga e kiela visena lala, ana kiela sitomena naga sike perinan inu paṓisi wa.

⁷ La amiyeluarnu ke, ana pe sur korena ga, komin pog naṓa la apian ke yeririna lala, apisa ke asape visena nene kiena ne Ntewa, ana peraga, visena nene naga pe kiela ga yeririna lala!” *Ais 29:13*

⁸ A Yesu pisa pan la, pisape “Amiu na amligan lua ke navisaluaena kiena ne Ntewa, apuarar ke ga ṓelaga marua kiena ne yeririna lala m̃arera.

⁹ Nanene naga pe mesmes re naṓa ayuṓnaen sanene poli, komin amiu aṓareran ga nataveveen ṓelaga marua kiena ne yeririna lala, a nanagane amiu akila pano-o ṓelaga marua ga la nene naga sike narui, miaslua make navisaluaena kiena ne Ntewa.

¹⁰ Amiu na ve asitom re asape amiu akila ke sanene, ana yoko nevisa kiamiu tai, naṓa amiu asuṓa akila ke. Amiu asitoṓal li navisaluaen kiena Mosis, naṓa pisape ‘Ologear arimoṓa amio anom̃a,’ pisa m̃ena sape yar naṓa sa vis viowa van arimana amio anena, awemoṓaria.

11 Navisaluaena nene pisa ke sape ita monar tevisuar ruru ita kieta yermarua lua nene, ana amiu na akila pe taņena. Visae yar tai kilawoia sape kiena sur laņasia pe kiena ne Ntewa, ana pogos naņa kiena yermarua lua kiela sur re poli, aim aviunia, yoko amiu avisa ya ne vania?

12 Yoko amiu aņareran vania, avisave ‘Toko, ve otamān re van lalua nene, vanon kieta ŗelaga naga pisa sape sur naņa tepisaarwoia pan Ntewa, ko na monar owar ga van kiena yar wa lala, ve otamān re van yar taņena lala.’

13 ?Amiu na apisa ke sanene, ana sanape na sanene? Amiu na asuņal ke mārera e kiamiu ŗelaga marua, amiu amligan lelein ke pitove, ana kila ke naņa ŗelaga marua la nene naga kila ke navisaluaena kiena ne Ntewa pimi pe sur korena ga. Ana pe naga re ga nene poli, amiu akila ke mēna sur la moki sanene.”

*Suri la naņa kilia kila yaru naga pe namname e marana Ntewa
Matiu 15:10-20*

14 Pisi na Yesu naga pio si yeririna lala pisape aimi veraga puna, ana pisa pan la, pisape “Amiu punu ga ayagogan ruru inu, monar aloge kilia kiau visena la nini.

15-16 Pe sur re tai naņa teke vanuan yeririna, naņa sa naga va loyuņa e losinena kilia kila naga namname e marana Ntewa. Ana suri ga la naņa sike loyuņa e losinena yeririna, pogos naņa molmolue e naga, kila naga ve namname e marana Ntewa.”

17 Ana Yesu petan yeririna la nene, pato si uņa, siraunia kiena nalogena la apim, apiun tania e kinas nen ŗakaiwa naņa naga pisayu pan la.

18 Ana Yesu pisape “?Ei, sanape, pona amiu mēna pe ŗarimiu pike re sane la nene poli yo? Komin ya ne amiu mēna pe apisuluņar re sur nene poli, sane suri la naņa teke vanua, sane kinanena lala, visae va loyuņan yeririna, sur la nene naga taņatete kila yeririna viowa e marana ne Ntewa.

19 Nanene komin sur la nene pe tol re kiena sitomena poli, la apato ga e mēņena, ana la amolue akom sina ga e yepena.” Yesu pisa pa sanene narui, siraunia, yeririna la apisuluņar kiena visena, naga pisa kilale pisape pe kinanen re tai poli naņa yeririna monar lonia vena mekiki e marana ne Ntewa, ana kinanena la punu ga naga pon na kanena.

20 Ana Yesu pisa mēna sape “A suri la naņa sike pa e yeririna rui, ŗisi na amolmolue e kiena malēna, sur ne la nanene naga kilia kila yeririna ve namname.

21 Nanene komin e los nen yeririna, ŗelaga viowa la na amolmolue ke ea, suri ne la sane sitomen viowa, kolau, vinauena, nawemomāren yaru, navinaunen wona yar taņena,

22 sinenanen sur kiena yar taņena, ŗelaga viowa lala, visokanena, kilaroen navisaluaena, veveyuena, navisa kareen yaru, nawarwarena, navilaveena, a ve woweena.

23 Pelaga viowa ne la nene amolmolue e los nen yeririna, sur la nene kilia kila yeririna ve namname e marana ne Ntewa.”

*Yesu mēnelua ninuna viowa e sira mēe tai
Matiu 15:21-28*

24 Pisi na Yesu petan yo nene, pato tano garo pulkumali nae Taea. Ana pa e uņa tai, sape kila sane yaru la ve akilia re asape naga sike e yo nene, ana naga tapolou ŗele ga sanene.

²⁵⁻²⁶ Ana sira tai sike e nene naþa kiena lus la kom ma Kris apitom, naþa la pe ape Yu re poli, apitom asike yo naþa Ponosia lavisin Seria. Sira nene, narina tai na sira, ninuna viowa teke ea, pogos naþa naga mloge asape Yesu naga sike e yo nene, naga pa kinai e mialana, tagi pania sinenan pisape naga m̄nelua ninuna viowa ure vetan narin sira nene.

²⁷ Ana Yesu pisatañe pania, pisape “Ana sisi mesmes la na monar akinana ko ne wa. Pe mesmes re naþa nowar plan kinanena kan sisi la vetan la, nevagan lokul la ea.” Naga pisa sanene komin e pogos nene, le Yu la na asitom ke asape la ga ape narina Ntewa, la apio kare ke la naþa pe ape le Yu re la poli, asape “Amiu na ape lokul lala.”

²⁸ Ana sira naþa pisatañe pania, pisape “Ko na opisa pe lelaga, Suþe, ana lokul m̄ena la apa ke lavisin lele na kinanen kan sisi kokan lala, akilia akan korkoro kinanena la naþa kekapili sike e porotano.”

²⁹ Ana Yesu pisa pania, pisape “Ko na opisatañe kinas nen kiau visena nene po paþisi. Ana komin kionã visena nowo nene, nepisuluþar sane opiawa m̄arera e inu. Poga, okilia ovato si uña, ninuna viowa molue petan narumã naþa rui.”

³⁰ Pisi na sira naþa pato si uña, pisu narina pa ruru ga tomã ga, tomã momalio m̄a pogaga e m̄ana tog.

Yesu kila ruru yar tai naþa kiligana la poþe

³¹ Ana Yesu naga mligan yo nae Taea, pato kome pulkumali taþena tai, Saeton, ana naga pam sina ga e lapa nae Kalele, e lepas nae yo naþa apio sape Pulkumali Lualima.

³² Ana la nae yo nene aþure yar tai pimi puna, vena naga ligan limana te ea, komin yar nene kiligana la poþe, mon m̄a mnenene ga.

³³ Ana Yesu þurelua yar nene petan yeririna moki la naþa asike lele nene, lalua apa li laa perina sane. Ana naga kian mrasilmana pa e pulkiligana lala, þisi na mla wasirina, plan e purmenen yar naþane.

³⁴ Ana Yesu kira pa ma e peni, pure kiena yalua keviu, pisa pan yar naþa e kiela visena, pisape “Epata.” Visena nene kana kinasia sape “Ovike.”

³⁵ Ana veraga ga, yar naþane kiligana la pike, a purmenena naga kululu sina, kila sane naga mloge ruru si sur lala, a pis ruru sina.

³⁶ Pisi narui na Yesu pisa m̄areran pan la, pisape ve ava asunun re sur nene van yar taþena lala, ana silaga pogos naþa pisa sanene pan la la apa apisalein ke pa e yo punu ga.

³⁷ Ana la apisawal-lelein sa nene, komin sinela la pula na pulan sur la punu ga naþa apisu Yesu kilia taþa. La apisasa ke asape “Yesu nene kila la naþa kiligala la poþe amloge si suria, a kila la naþa apis pule ga, akilia apis ruru sina. Aulai, yar nene kila sur la punu ga po na po pa þisi.”

8

Yesu pagan yeririna la miyuve manu vari [4000]

Matiu 15:32-39

¹ Ana e pogos tai, pupia þina na yeririna la moki apimi sina pu Yesu, la asuñã amio pano-o, viso kar la, ana la pe kala kinanen re poli. Ana Yesu pio kiena nalogena la apimi lavisì puna, pisa pan la pisape

² “E, in na sineu miye þina la nini paþisi, komin naþa la asike amio ita legiena telu þaro rui, kala kinanena la þisi.

³ Ana visae netamñan la ava umña mñala naña pe akinana re sanene poli, pona lañas viso kar la e mrapa komsusa, kilamarala malko, komin lañasia mñala umña la sike koperina pañisi.”

⁴ Ana kiena nalogena la apisa pania, asape “?Ana tevagan yeririna la nene e yo korena nini sanape ne?”

⁵ Pisi na naga piun tan la, pisape “?Amiu amlarar ke kilaparavi via?”
Ana la apisatamña “Olua ga pa.”

⁶ Pisi na Yesu pisa pan ñina moki la nene, pisape “Amiu atotano e yo nene wa.” Naga mla kilaparavi la olua nene, pisa potena pan Ntewa panonia, ñisi na kawewowaia, kian pan kiena nalogena lala vena akianlelein van yeririna lala, ñisi na la apion tetain pan la.

⁷ Ana la amla mña narin satin lua la ga e pogos nene, a Yesu mlotuwo mña ga, pisa pan la sape ava avionlelein mña ga van yeririna lala.

⁸ Ana la naña akinana pano-o, meñela la kawa, ana korkoro kinanena naña akanligania, añar akon pa e karo olua.

⁹ Ana la naña akinana e pogos nene tol sane manu vari.

Pisi na Yesu miila si ñina la nene añasupe si mñala umña lala,

¹⁰ ana naga pa e kiela wa, amio kiena nalogena lala, apetan yo nene, akusro apa atol yo tai naña kiena ki Talmanuta.

Yar keviu la ñasia asape avisu kile tai

¹¹ Ana e pogos tai, le Varasi lañasia apim asape agorua Yesu, asape atañali mña ga naga, ana la apisa asape “Imimi sinemimin mesape okilali pupia kile tai van imimi, naña sane okila e puriu kawaena nae ma e peni.”

¹² Ana Yesu naga miyuveve pa kona, sa naña sinena maren la pa rui, naga pisatamñe la, pisape “?Sanape na amiu na nanagane, sinemiun asape avisu kile tai ne sanene? Nepisa ke pe lelaga pan amiu, sane peraga, yoko kiamiu lus la na nanagane tañatete avisu kile tai.”

¹³ Ana Yesu pure petan la mligan la asike na, pa si e wa, pa kusro lapa komñasia pa lepas na vano.

Nasumonena nalotena la asumña akila ke ñelaga viowa la kapurulue ke

¹⁴ Ana pogos naña la apetan yo nene apa atol komñas nen lapa nene, amilan sane sinela pon nawararen kala kilaparavi ñasia amio la, ana la amlarar ga kilaparavi taaga teke amio la e wa.

¹⁵ Ana Yesu pisa visena tai pan la, pisape “Amiu monar avisuar ruru amiu, vanon is kiena ne le Varasi la amio Erot.”

Yesu pisa is nene, kana kinasia ñelaga viowa kiena ne nasumonena lala, ana nalogena la pe asitom kilia re poli.

¹⁶ La amloge visena nene, apisayu ke pan la, apisape “Pona naga pis sanene vanon ita pe toñar re kilaparavi lañas pimi poli yo.”

¹⁷ Ana Yesu kilia mña kiela sitomena lala, ñisi na pisape “?Amiu apisayu ke asape ita pe toñarar re kilaparavi komin ya? ?Sanape, amiu pe amloge kilia re poli, pona pe apisu kilia re sur la poli wa? !Sinemiun la mñarera pañisi wa!

¹⁸ Amiu kilamaramiu la sike na, ana apisu kilale re sur poli, ana kiligamiun la sike na, ana amloge kilia re sur poli. ?Pona amiu pe asitomñal re si sur la naña nemiyumñan pan yeririna la poli?

19 ?Pogos naþa nekiantetain kilaparavi lima nanua ne pan yeririna la manu lima naþane, akan pano-o meþela kawa, ana akon korkoro kinanena la nene pa e karo via?"

La apisatamea, asape "Imimi mokonkonkia lualima taaga pa lua [12]."

20 Pisi na naga piun sina ga, pisape "?A pogos naþa lala manu vari nanua ne akan kilaparavi olua ga naþane, þisi na amiu akon si karo via?"

Ana la apisatamea, asape "Imimi mokonkonkia olua."

21 Ana naga pis pan la, pisape "?Pogaga, ana sanapen nanagane? ?Amiu akiliali ma sur la nene, pona pere ke ga wa?"

Yesu kila ruru kilamara kata tai nae Petsaeta

22 Ana Yesu la apam atol pulkumali nene, Petsaeta. Ana la nae yo nene, a sumon kilamara kata tai pimi puna, atagi pania vena tol ruru yaru nene.

23 Ana Yesu tarar limana ne kilamara kata, sumon naga pano, la lua amiyuve kumali apa lepas na vano. Pisi na Yesu mla wasirina, mligan e kilamaran yar luwoka naþane, mligan liman tea, ana piun petania, pisape "?Sanape, ko na opisu ke suria, pona pere ke ga wa?"

24 Ana yar naþane kirava, kira pisu suri lala, naga pisape "Ee, nepisu ke yar lala, ana nepisu la sa ga purpes nen laki la amiyal ke na."

25 Ana Yesu mligan si limana e naga, yam luania, þisi na yar nene kilamarana pimi po ruruia, naga kilia kira pisu si suri lala, kira pisu la merarava po na po paþisi.

26 Ana Yesu pisa pania, pisape "Yoko ko ove ova re si ovisu la nene gar uña, oto mesmes ga moma."

Pita pisawal sape Yesu pe Navisaarena lelaga

Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21

27 Pisi na Yesu amio kiena nalogena la asape avato e narin pulkumali lala naþa lavisin kumali keviu naþa Sisaria Piliþae, a e pogos naþa la amiyal ke apato e yo nene, naga piun tan la pisape "?Amiu amloge ke yar la apisa ke asape in na ai?"

28 La apisatamea apisape "Laþasia apisa ke asape ko na Yoane Nakeena sina ga, laþasia asape ko na Elaisa, þasia asape ko na navisawalena tai naþa na konua rui."

29 Ana naga piun si tan la, pisape "?A sanapen amiu, amiu na apisa ke asape in na ai?"

Ana Pita pisatamea, pisawalia pisape "Ko na ope kiamimi Navisaarena kemua lelaga."

30 Ana Yesu pisa mesmesun ga pan la, pisape "Pogaga, ana amiu ve ava avisawal lelein re sur nene van yeririna lala."

Yesu pisawal kiena marena

Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27

31 Ana e pogos nene, Yesu siar naþa mlologon ke pan kiena nalogena lala, pisape Narin Yeririna, monar akila sur la ve moki naþa naga loge viowagania, ana nasumonena kiena le Israel lala, amio yar keviu kiena yar wa lala, amio navianena navisaluaena, þisi na la akovenlua naga. Ana Yesu pisa meana ga sape la awemnar naga mare, ana e kiena legiena na telu, surmalu sina, taulu marena.

³² Visena la nene, Yesu pisa meraravan po pan la, ana pogos naŕa Pita mloge, naga piolua Yesu, pis m̄arera pania, sape visawoia, yoko monar ve ve sa re nene.

³³ Ana veraga ga Yesu pilon m̄asina pimi pu Pita, kira pa pun kiena nalogena taŕena la naŕa asike ne, pisaluŕar m̄arera pa Pita, pisape “! Yermare, oure vetan inu! Kiom̄a sitomena nene naga pe sitomena kien yeririna ga, pe pe sitomen kiena re Ntewa poli.”

Nalogena kiena ne Yesu naga monar sitom korenan nasinenanena kiena

³⁴ Ana Yesu pio ŕina lala amio kiena nalogena lala, sape aim puna, pisa pan la, pisape “Yar naŕa sinenan sape taveve inu, monar sitom korenan nasinenanena kiena, monar kus kiena laki torovia, siraun inu.

³⁵ Yar naŕa sape taulu kiena malena, yoko kilalulia. A yar naŕa kilalu kiena malena vanon inu pona vanon kiau lologena wo, naga yoko tauluia.

³⁶ Visae yar tai war make sur na yomarava la punu ga ne, ŕisi na kuspul mrapa na malena, naga pe taulu re sur wo tai poli.

³⁷ Ana kiena sur nowo la naŕa naga ŕaria, taŕatete ulmaran si kiena malena.

³⁸ Yeririna moki naŕa lus na nanagane, la ataŕa mlamulena viowa, la pe ape lelaga re pan Ntewa poli, la apiowa manene la, a la amawan ke yar taŕena la vanon inu a vanon m̄ena kiau visena. Ana siraunia, Narin Yeririna naga yoko wasuŕe sina ga, amio kiena navisi wa lala, amio naurarena kiena arimana, ana pogos naŕa avim, visae yar naŕa yepena mavin ke naga nanagane, naga m̄ena yoko yepena mavin yar nene.”

9

¹ Ana Yesu pisa m̄ena pan la, pisape “Lelaga nepisa ke pan amiu, yeririna laŕas na asuŕnal ke e nini, naŕa ŕisi na taŕatete amare, vano o tol pogos naŕa avisu nasuŕenena kiena ne Ntewa imi kate amio kiena pupia m̄areraena.”

Yepena ne Yesu pimi pe taŕena

Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36

² Siraun Legiena Orai ŕarovia, Yesu ŕere Pita amio Semes, a Yoane, la ga vari apa metava e pupia ravie tai. Asuŕna sane na, nalogena la telu naŕane apisu ga yepena ne Yesu pimi pe taŕena ke narui,

³ apisu ga m̄ana kulkota la pilavila ke, miyuwowo na miyuwowo, miyuve make ga sur na yomarava la naŕa miyuwowo.

⁴ Ana akirawal m̄ena navisawalena Elaisa amio yermarua Mosis akate, lalua asike asun ke amio Yesu.

⁵ Ana Pita pisa pa Yesu, pisape “Suŕe, po paŕisi naŕa ita tesuŕna ga e nini. Popon sa meyuŕnaen silparpara ve telu se e nini, moŕna tai, m̄ana yermarua Mosis tai, a m̄ana ne navisawalena Elaisa tai.”

⁶ Pita pis wowe ga sanene komin lala sinela kurkur paŕisi, amarau m̄ena ga, ana la amninue ga avisa yara.

⁷ Veraga ga lul tai pimi kalo la, amloge visena tai molue ea, pisape “Nanene naga pe Naruu, naŕa nekekan naga paŕisi. Amiu monar alogear ruru naga.”

⁸ Nalogenena la amloge visena nene, ana akiraweke ke e yo nene, ħisi na pe apisu re si lalua naĥa poli, akirawal ga Yesu naga taaga surĥal sike amio la.

⁹ Pisi na lala apetan ravie naĥane, apitom ke sina ga tano, a Yesu pis mārera pan la, pisawo la pisape “Sur la naĥa Ntewa kila pan amiu apisuia, amiu na ve ava avisasawal re van yeririna la nanagane, vano-o tol pogos naĥa Narin Yeririna mal sina ga e marena, e pogos nene narui amiu akilia avisawal van yeririna lala.”

¹⁰ Pisi na la amlogear visena kiena ne Yesu nene, amlarar ga pe kiela ga, ana la apiyun ke sina ga petan la asape ya ne kinas nen kiena visena nene, naĥa pisape mal sina ga e marena.

Asitom ke asape Elaisa na lua sirau vim sina, ana Yesu sape naga Yoane Nakeena pa rui

¹¹ Ana nalogenena la telu nene apiun tan Yesu, asape “Sanape ne navianena navisaluaena la apisa ke asape ‘Elaisa naga monar wasuĥe ĥesia wa, ĥisi na Navisaarena nene naga mālivi?’ ”

¹² Pisi na Yesu pisataĥe la, pisape “Naĥa apisa ke ne pe lelaga, Elaisa naga monar imi ĥesia vena kilaruruen sur la punu ga susumo, ĥisi na Navisaarena kilia vim. Ana nasiriena wa pisa ke mēna sur taĥena tai naĥa pe asitomĥal re poli, naĥa pisayu ke Narin Yeririna, sane naga monar vane nataĥaliena la ve moki, ana yoko yeririna la asitom korenan naga viowa vaĥisi ne.

¹³ Ana nevisa van amiu, Elaisa nene naga pimi ga na wa, ana yeririna la yepela mavinia. Sa naĥa Visena Wa pisa, ana la akila pa piowa ga pan rui.”

Yesu mēnelua yermare petan teras tai

Matiu 17:14-22; Luk 9:37-43

¹⁴ Pisi na Yesu amio la telu naĥane apa ke sina ga puna ne nalogenena taĥena lala, ana apisu na pupia ĥina na yeririna la akovivi la asike na, apisu navianena navisaluaena la agorua la ke amio la.

¹⁵ Ana pogos naĥa ĥina la akirawal Yesu pam ke sina, amilania, akekaran mēna naĥa asape avisu naga, akiriri apim puna, atalopan naga.

¹⁶ Ana Yesu piun tan nalogenena la, pisape “?E, amiu apisayu ke ya ne amio la nene?”

¹⁷ Pisi na lala yar tai pisa pania, pisape “Navianena, in na nepure kiau sisi yermēne nini pimin ko vena ovisulia, komin purkol mārera tai kila naga.

¹⁸ Ana pogos naĥa kila naga, kovenlua naga pato tano e porotano, wasirina mlau piowa ga sa naĥa siripu, karar ke mraluena, a yepena punu ga miokamarmare. Ana nepure naga pamin ko, ko na osu re poli, ĥisi na nepiun ga tan kiomĥa nalogenena lala vena la alen namēneluaen suri nene vetania, ana la amiyuĥaen mĥa pano-o, akilapule ga yonia.”

¹⁹ Ana Yesu pisataĥe la, pis pan la, pisape “?Amiu la nene, sanape na sanene? Amiu na pe asuĥal mārera re nena e Ntewa. ?In na monar nesuĥa nemio amiu vano tol pog ya? Nemiwon amiu pa rui. Ana pogoga, akus teras nene vim punu.”

20 Ana la aþure pimi, ana pogos naþa purkol nene mal Yesu, kila yepen teras naþane miokamarmare, mloru pato tano e porotano meke pilolon ke, kila wasirina naga mlau piowa ga sa naþa siripu.

21 Ana Yesu piun tan ariman teras naþane, pisape “?Ana purkol nene siar kila sanene pogwai?”

Ana arimana pisatarea, pisape “E, sur nene siar na konua konua rui, pogos naþa pe sisi ke ga wa.

22 Ana pimi tol nanagane, yam moki rui naþa sur nene kila ke naga mlolor pa e kapi po pito e puluwii. Sur nene kila kare ke ga naga paþisi, sape kilanaria, ana sa ko na okilia okila sur yan tai, imimi mepiun tan ko, awis, ko na sinema ye imimi, oiila imimi komin narimimi nini!”

23 Ana Yesu pisa pania, pisape “Nemloge ko na opisa sanene, osape sa in na nekilia nekila. Ana nepisa pan ko, visae ko na olelaga ga, okilia okila sur punu ga.”

24 Ana ariman teras naþane pio verakorena ga pa Yesu, tagi pania, pisape “Nemlelaga tekak ga, ana pe nemlelaga toroki re poli wa. Awis, ko na oiila inu vena kiau nalelagaena vim ve keviu laa sane wa.”

25 Ana pogos naþa Yesu pisu þina na yeririna la apim moki manene la akovivi la, ana naga pis pa purkol naþa teke e sisi yermene nene, pisape, “Ko yermare na kiliga poþe, a na plapur, nepisa mesmes ga pan ko, omolue vetan naga nanagane, ana ve oimi re si loyuma e naga pogos tai.”

26 Ana yermare nene ki viowa keviu, kila yepen sisi yermene naþane miokamarmare pano-o piowa ga rui, þisi na molue petania, pure pano. Ana yepen yar naþane malumu ga meke, sa ga naþa naga mare pa rui, yar la naþa asike apisu ke la apisa ke sa nini, asape “Ke, teras nene mare pa þisi rui.”

27 Ana Yesu tarar limana, tarlua sumalu, ana teras nene sumal ruru ga sike.

28 Ana siraunia, Yesu pato si uma, a e pogos nene, naþa naga taaga sike, kiena nalogena la apim, apiun tania, asape “?Sanape ne imimi na memenelua þele yermare petan teras nene?”

29 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yermare la ne sanene, la aarera paþisi, ana leniena ga kilia mene plan la.”

Yesu pisawal sina ga kiena marena

Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45

30 Ana Yesu la apetan yo nene, apa akom ga likan yo na e Kalele, ana e pogos nene, Yesu pe sinenan re sape yeririna la akilia suri la naþa naga kila ke poli, a e mena yo la naþa apa ke ea.

31 Na nene komin naþa pian ke kiena nalogena lala e pogos la nene, a naga pisa mena ga ke pan la, sape “Lavisi mena narui naþa aligan Narin Yeririna va e liman yar la naþa awemar naga mare, siraunia e legiena na telu, þisi na Ntewa tamalia sina.”

32 Ana kiena nalogena la pe amloge kilia re sur la naþa Yesu pisayu ke ne, ana la amaraun mena naviun ruruen si tania.

“?Yar ane to metavan make yar taþena lala?”

Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48

33 Ana siraunia, pogos tai la apam atol si Kapeneam, apa loyuma e yura tai, ana Yesu piun tan kiena nalogena lala, pisape “?Amiu na akawe amiun ke visena ya naþa e mrapa?”

³⁴ Ana la pe apisatamē re poli, komin naḡa lala amiyal ke mrapa apami, apis ke pan la, asape lala ane naga to metavan make la, po miyuve make la ga.

³⁵ Pisi na Yesu totano, ana pio kiena lualima taaga pa lua apim lavis puna, pisa pan la, pisape “Visae amiu yar tai naga sinenan sape vim sumo, pona sinenan sape kiena kia to ḡesia, pogaga, naga monar kila naga imi maro, to vatanon la make ga, naga monar vim ve yar nayumāenen yumāena kiena ne yar taḡena la wa.”

³⁶ Ana Yesu pio narin sisi tai naḡa suḡa ga pimi puna, mligan su likan la, ana tararia, pisa pan la, pisape

³⁷ “Yar naḡa kiena sitomena pato ga tanon inu, ana kekaran na kilaen wo van nisisi tai ne sanini, nanene sane naga kekaran inu ke pa narui. A yar naḡa kekaran inu sanene, pe kekaran inu re ga ne po, kekaran mēna ke pa naga naḡa mliganu nepimi.”

“Yar naḡa pe pialuḡar ita re poli, naga miila ita ke”

Matiu 18:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2

³⁸ Ana nalogena naḡa Yoane pisa pa Yesu, pisape “Navianena, imimi mepisu yar tai, naḡa naga mēne plan ke yermare lala, mēne plan la ke e kioḡa kia. Ana yar nene na, pe mekilia re naga poli, naga pe ita yar re tai poli, ana imimi mepialuḡaria.”

³⁹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Peraga, amiu ve avisaluḡar re naga. Visae yar tai sane pe lelaga, kila ke yumāena keviu la e kiau kia, ana yoko naga taḡatete si visanena kare kiau kia pogos tai.

⁴⁰ Yar naḡa pe pialuḡar ita re poli, miila ita ke ne.

⁴¹ Inu nepisa ke pe lelaga pan amiu, visae yar tai kilia sape amiu akus ke kia kiena ne Kristo e amiu, naga la piala na wii tai van amiu amunia, yar nene naga yoko taḡatete kilalu kiena nalaena nowo naḡa yoko tol sirau.”

Nataḡaliena lala

⁴² Ana Yesu pisa mēna ga, pisape “A visae yar tai naga kila narin sisi tai ne sanini ve suḡal mārera re e inu, yar nene yoko tol nakoena tai ne mārera laa sane taulu naḡa sa aviar pupia kilavaru tai e kolmekina, akuan naga talilu e lowe memaena.

⁴³⁻⁴⁶ Visae lumoḡa tai pona laḡa tai naḡa kila ko na pe osuḡalu mārera re si e in poli, popon manene ga otelua vano. Visae ko na ote plan ḡelaga navioawaena vetan kioḡa malena sanene, ḡisi na okilia ova loyūḡa e malena, a sa ova loyūḡa e malena naḡa komḡas nen lumoroḡa tai po laḡa tai kovio pa rui, nanene naga pogaga ne. Ana piowa vaḡisi visae yepemā la asuḡa ga woga ga, ḡisi na akuan ko ova e kapi naḡa taḡatete mare pogos tai.

⁴⁷ Ana visae kilamaraḡa pona suri ya si tai e malena kioḡa naḡa kila ko pe osuḡalu mārera re si e inu poli, popon manene ga osiplania. Pisi na okilia ova loyūḡa e nasuḡenena kiena ne Ntewa naḡa sane narin sur tai nene kovio petan ko, na nene naga pogaga ne. Ana piowa ga vaḡisi visae kilamaraḡa luoka pona kioḡa ḡelaga viowa tai suḡa ga, ḡisi na narin sur ga la nene aure kioḡa malena wetelu va e kapi e lele naloge viowaena,

⁴⁸ naḡa kapi nene taḡatete ḡisi pogos tai, sisu la na akakarluē ga yepemā.

⁴⁹ “Sa naŕa kururu sive naga kila kinanena ponos taŕatete kona, yoko Ntewa naga ligan kapi e yar lala vena kekan plan kororaki la naŕa e kiela malena lala.

⁵⁰ Ana tepisu mēna sane kururu sive kila kata kinanena naga kiki, ana visae kana m̄areraena kovio, taŕatete si kila kiena yuñāena narui. Ana amiu monar atañan kururu sive kiena ne Ntewa yuñāe lue ga e amiu, vena kiamiu malena naga ve kona re, a vena kiamiu ŕelaga la kiki, naŕa sane suñārena sike amio amiu silaga.”

10

Yesu pisayu sanape naŕa yaru mligan lua wona

Matiu 19:1-12; Luk 16:18

¹ Ana sirauña, Yesu mligan Kalele ana pa metava e lepas nae Yutea, kome wii nae Yortan lepas na vano. Ana ŕina lala apim ke sina ga puna e pogos nene, ana sa naŕa naga kila ke silaga, pian la ke e sur la moki.

² Ana Varasi mēna ga ŕasia asike e pogos nene, apimi puna ne Yesu, apisape akilali sina ga naga, la apiun naviunena tai pania. La apisape “? Kieta Navisaluaena pisa ya ne e lepas nen ŕelaga naŕa visae yaru mligan lua wona? ?Ositom sanape, mesmes ga naŕa yaru kilia kila sanene, pona pe mesmes re poli?”

³ Ana Yesu piuntamē la, pisape “?Ana Yermarua Mosis pialua ya ne e kiena navisaluaena rui?”

⁴ Ana Varasi la apisape “Mosis pisawal navisaluaena tai naŕa naga tañania sape yaru kilia la luñaki naliganluaena tai van wona, vena ligan lua.”

⁵ Ana Yesu pisatamē la, pisape “Lelaga, ana Mosis siri visena nene vanon ga naŕa amiu ŕarimiu la m̄arera paŕisi, suri nene kila naga tañania sape akilia aligan plan womiu lala.

⁶ A siaria e nasiiena naga pe sa re nene poli, komin Visena Wa kiena ne Ntewa pisa sape

‘E purŕesia, Ntewa sii yeririna, yermēne a sira.’

⁷ Ana visena taŕena si tai, naŕa pisape

‘Vanon suri nene, ŕisi na yaru ligan arimana amio anena, naga va iakol amio wona,

⁸ ana lalua aimi ave taaga ga narui.’

“Nanene kila sane lalua ve ave lua re sina ga, aimi ave taaga ga narui.

⁹ Ana sur ya naŕa Ntewa vilolaria pimi taaga, pe mesmes re naŕa yaru kilapure si poli.”

¹⁰ Ana pogos naŕa lala apa si loyurña, kiena nalogena lala apiun sina ga tania e lepas nen visena la naŕane.

¹¹ Ana Yesu pisa mesmes ga pan la, pisape “Visae yaru tai ligan lua wona, ŕisi na va ure si sira taŕena, Ntewa pisu sane yaru nene naga taŕa ke pa kolau rui, naga kila kare sira naŕa pe wona nasumo.

¹² Ana visae sira tai ure matan wona na yermēne, va pu yermēne taŕena, naga mēna nene Ntewa pisu sane kolau.”

Yesu pisa ruru sisi lala

Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Ana laḗasia akus narila la apimi pu Yesu, vena naga ligan limana te la, ana nalogena la apisuia, apisi mārerera pan yeririna la nene, apisalup̄ar la.

¹⁴ Ana pogos naḗa Yesu pisuia, pe kekaran re nena naḗa kiena nalogena la amiyuḗaen sanene poli, naga pis pan la pisape “Amiu ve avisaluḗar re sisi la nene, ataḗan la ga aim pun inu, vanon naḗa sisi lala, la na sa ga yeririna la naḗa asike loyuḗa e nasuḗenena kiena ne Ntewa.

¹⁵ In na nevisa ve lelaga van amiu, yar naḗa sinenan ke sape va loyuḗa e nasuḗenena kiena ne Ntewa, naga monar kilia sane naga sa ga sisi kokan tai, naga taḗatete kila sur tai vena kus nasuḗenena kiena ne Ntewa e malena kiena.”

¹⁶ Ana Yesu kutarar sisi la nene e limana, mligan limana te ḗarila pisa ruru la.

Yaru ḗee tai naḗa kiena sur moki

Matiu 19:16; Luk 18:18-23

¹⁷ Ana e pogos naḗa Yesu siar mial pa ke narui, yaru ḗee tai kiriri pimi kinai tano puna, piun tania, pisape “?Navianena Nowo, in na monar nekila yuḗaena wo ya, naḗa kila ḗisi na netol malena naḗa ve uro re?”

¹⁸ Ana Yesu pisa pania, pisape “?Vanon ya ne opiu tan inu sanene, osape in na nepe Navianena Nowo? Pe yar re tai po poli, Ntewa ga naga taaga po.

¹⁹ Ana ko na okilia ḗena kiena navisaluaena la naḗa monar ologear la, naḗa apisa ke asape, ve oweḗar re yaru mare, ve otaḗa re kolau, ve ovinau re, ve ovisokan re, ve okilakewean re yaru, ko ova tanon arimoḗa amio anoḗa.”

²⁰ Ana yaru ḗee nene pisa pania, pisape “Navianena, navisaluaena la naḗa opisa ke ne, siar pogos naḗa nepe sisi ke ga wa, nesuḗa nemlarar make punu ga rui pimi tol nagane.”

²¹ Ana Yesu kira pisu ḗa sane pano-o, kekaran naga vanon kiena visena nene paḗisi, pisa pania, pisape “Sur taaga teke ga wa naḗa ko na okila re poli wa. Ko ovano, owilwilin plan make kioḗa sur la punu ga, owar kana kilavaru nena, ova oviovia na van yaru la naḗa pe kiela sur re poli. Visae ko okila sanene, ḗisi na kioḗa suri wo lala ve moki vaḗisi ma e peni. Ko, ova okila, sirauḗa oimi otavevenu.”

²² Ana pogos naḗa yaru ḗee nene mloge visena nene, kila naga milan karea, sinena piowa paḗisi, vanon naḗa naga kiena sur la moki manene laa. Ana naga pure matan Yesu.

Yaru naḗa kiena sur moki, naga mārerera laa naḗa va loyuḗa e nasuḗenena kiena ne Ntewa

Matiu 19:23-30; Luk 18:24-30

²³ Ana Yesu kira pisuveve kiena nalogena lala, pisa pan la, pisape “! Nevisa ruru van amiu, visae yaru tai naḗa kiena suri moki, sinenan pisape va loyuḗa e nasuḗenena kiena ne Ntewa, suri nene na mārerera towe ḗa naḗa!”

²⁴ Ana kiena nalogena lala amilan visena kiena ne Yesu nene paḗisi, naga pisa si pan la, pisape “Pe lelaga naru la, navaen loyuḗa e nasuḗenena kiena ne Ntewa naga mārerera na mārerera.

²⁵ Ee, nevisa van amiu, naŕa kamel tai naga va warpoyo e pulus nen nitil, nanene naga mārera vaŕisi ne, ana visae yaru tai naŕa kiena suri la moki sinenan sape va loyurña e nasuŕenena kiena ne Ntewa, naga mārera laa na wa.”

²⁶ Ana pogos naŕa nalogena la amloge visena nene, amilan paŕisi, apisape “?Suwala, ana visae ve sanene, ŕisi na ane kilia tol namalena nene?”

²⁷ Ana Yesu kirava pisu la, pisape “Ee, lelaga naŕa yaru taŕatete tamalia yaru, ana Ntewa ga kilia kila make suri punu ga.”

²⁸ Ana Pita sinenan sape vis, pisape “?Ana sanapen imimi? Imimi memligan make kiamimi sur la rui, ana metaveve ko.”

²⁹ Ana Yesu pisa pan la, pisape “In na nepisa ke pe lelaga pan amiu, yaru a naŕa visae ligan mña uña, pona wenla pona vinena, anena pona arimana, narina pona kiena porotano, ana visae naga ligan sur la nene vanon ga inu, a vanon kiau lologena wo,

³⁰ ŕisi na naga warmarana sina ga kiena suri la naŕa mligania, kilia tol sina ga ve ponotia tai. E yomerava nini, yoko tol sina mña uña la, wenla la, amio vinena la, anena la amio narina la, a porotano la, a amio sur la nene, yoko tol pog mārera ve moki, naŕa yaru la sinela kar mña ga. Ana metavan sur taŕena la nene, e pogos naŕa imi, yoko tol mña malena naŕa taŕatete ŕisi.

³¹ Ana yaru la moki liu naŕa asike metava, ŕisi na avito tano, ana yaru la naŕa asike tano, ŕisi na la ava metava.”

Yesu pisawal kiena marena yam telu narui

Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34

³² Ana Yesu lala amlulu ke mrapa, apa ke metava ma Yerusalem narui. Ana Yesu naga sumon ke kiena nalogena la, la sinela kurkur paŕisi naŕa apisu naga sumon la apa Yerusalem, komin la akilia ke asape yeririna nae yo nene la sinela kari ke paŕisi. Ana li taŕena la naŕa asurau ke ga wa, la mña asuña amarau lili mña. A naga piolua ga kiena lualima taaga pa lua apimi puna, pisawal si pan la sanape naŕa ŕisi na akila viowa vania gar Yerusalem.

³³ Naga pisayu pan la, pisape “Amiu ayagoga rurua. Nanagane ita tepa ke Yerusalem narui, naŕa ve ve piavi re, ŕisi na aligan Narina Yeririna e limana ne yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio navianena navisaluaena mña lala, ana ŕisi na la nene aliŕere naga avisave ŕisi na monar mare. Ana siraunia, aligan naga e limana ne la naŕa pe ape le Yu re poli,

³⁴ naŕa ŕisi na la nene akirakirai viowa vania, avilasirkon marana, ŕisi na akoa naga vano-o awemaria. Ana e kana legiena natelu, ŕisi na mali sina.”

Semes amio Yoane, apiun sur tai tan Yesu

Matiu 20:20-23

³⁵ Ana amiyal laa apa sane, ŕisi na narina ne Sepeti lalua nene Semes amio Yoane, apimi puna ne Yesu, apiun petania, apisape “Navianena, imimi lua mesape sur ya naŕa meviun tan ko nagane, mesape otarñan van imimi.”

³⁶ Ana Yesu pisatarñe la, pisape “?Ana amiu lua sinemiun asape in na nekila ya ne van amiu?”

³⁷ Apisatam̃nea, asape “Imimi lua sinemimin mesape otam̃an sanini: pogos naḡa ko na ovim ove ḡarin suḡe na yomerava nini, ḡisi na mekilia metotano memio ko e kioḡia yo wa metava lavisin ko, tai te lepas na ḡamarua, a tai e lepas na ḡameli.”

³⁸ Ana Yesu pisatam̃e la, pisape “Amiu pe akilia re sur ne apiun ke ne poli. ḡSanape, amiu lua nene asitom asape atorokin naḡa tomunpae e piala naloge viowaena nene naḡa in na monar nemun ea? ḡAna amiu asitom ke asape amiu akilia atol nakeena e wii naḡa akee in ea?”

³⁹ Lalua apisa pania, apisape “Ee, imimi lua metoroki.”

Ana Yesu pisa pan la, pisape “Ee, lelaga naḡa ḡisi na amiu amun m̃ena ga e m̃au piala naloge viowaena nene, ana pe lelaga naḡa atol nakeena e wii nakeena naḡa akeenu ea,

⁴⁰ ana sur nene naḡa amiu lua apiunia, asape atotano amio inu e lepasneu luwoka, sur nene naga pe kiau re naḡa nela van amiu poli. Yo la ne sanene, kiena ga la naḡa Ata kila ruru pe kiela, pisaar ḡisi rui pisape ḡisi na atotano ea.”

Narin Yeririna pimin vena yuḡae kiena ne yeririna lala

Matiu 20:24-28

⁴¹ Ana pogos naḡa nalogenataḡena la lualima nene amloge sur nene, naḡa wenla lalua nene Semes amio Yoane apiunia, la sinela kar lalua.

⁴² Ana Yesu pio la apimi puna vena naga visi van la, ana pisape “Amiu akilia ruru ḡelaga kiena ne yaru la naḡa pe amlelaga re e Ntewa poli. Tepisu sa naḡa suḡe lala amio yerkawa lala na yomerava, la sinelan asape am̃areren yaru taḡena lala asu vatanon la silaga.

⁴³⁻⁴⁴ “Ana amiu kiau nalogenataḡena lala, kiamiu ḡelaga monar ve ve sa re nene. Visae amiu yar tai sinenan sape imi ve yerkawa tai pona ve kiamiu nasumonena tai, kana mrapa nena sanini: yaru nene monar imi ve sa ga yaru na yuḡae kiamiuena tai.

⁴⁵ Narina Yeririna naga kila sanene ḡisi rui, naḡa pe pimin re vena yar la aiila naga poli, naga pimin naiilalaena, a vena tam̃an kiena malena nawulplanen yeririna la ve moki.”

Yesu taḡa ruru kilamara kata tai

Luk 18:35-43

⁴⁶ E pogos nene, Yesu amio kiena nalogenataḡena lala apim asike garu Seriko, ana pogos naḡa amligan yo e pulkumali nene apano, ana yeririna la moki paḡisi ataveve la. Pog naḡa amiyal ke apano, ana kilamara kata tai toḡa tano e isinen mrapplepa. Yar nene, arimana kiena kia Timeas, ana apio kia kiena ne narina asape Patimeas. Patimeas nene, totano e mrapplepa legiena punu ga, pion ke pan yar lala sape akuan narin kururu varu vania vena iilaena kiena malena.

⁴⁷ Ana pogos naḡa mloge apisape Yesu nae Nasaret mial ke e mrapplepa pimi, ḡisi na naga pion ke, sape “!Yesu-o, ko lus kiena ne Tepet, nesape ko sinem̃a ye inu wa!”

⁴⁸ Ana yaru taḡena la apisin sinemimien pania, asape “Ee, ve om̃aaga re.”

Ana naga pion manene la pavini, sape “!Suḡe-o, ko lus kiena ne Tepet, awis, nesape sinem̃a ye inu.”

49 Ana Yesu panar suñalu su mrapa e yo nene, pis pan yeririna lala, pisape avio yar nene vim lavis puna, ana lala apa apisa pan kilamara kata nañane, asape “Welu.” Ana naga sape “Pasa.” Ana lala apisape “Ve ologe re viowa. Yesu nañane sape oim puna wa. Ko osuñalu, ita.”

50 Ana yaru nene kuanlua mña kulkota, suñal veraga ga, pimi puna.

51 Ana Yesu piun tania, pisape “?Ko na sinoñan osape nekila ya ne van ko?”

Ana naga pisatamñea, sape “Suñe, awis, in na sineun nesape kilamarau la imi wo, vena nekilia nekirava.”

52 Ana Yesu pisa pania, pisape “Pogaga, ko na okilia ova si umña morña. Kionña nalelagaena ga kila ko opim omloge po narui.” Ana naga pisu ruru ke ga suria e pogos nene, ana mial taveve Yesu e mrapa apano.

11

Yesu pimi tol yo naña Yerusalem

Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Yoane 12:12-19

1 Nanagane, Yesu lala apam lavisin Yerusalem narui, ana la añalivi e narin pulkumali lalua sumo, kiela kia Petpas amio Petani, naña sike e yepas nen kunus nene naña la apio asape Kunus Na Purolip Lala. Ana Yesu miila kiena nalogena la lua, pisape

2 “Amiu lua ava e pulkumali na gare, a mesmes ga e pogos naña ava loyumña ea, ñisi na avisu narin togki tai, naña amñatear teke na, pe yar tai totanoli re e wosia poli wa. Ana aluñarlua aure imi pun inu e nini.

3 Ana visae yar tai vis van amiu vanonia, viunia visave ‘?Amiu akila sanene vanon ya?,’ ñisi na avisa ga vania, avisave ‘Suñe na sinenan sur mal nini vena va kila kiena yumñaena tai wa, ñisi na naga ligan wasuñe sina ve ve piavi re.’ ”

4 Ana ñisi na nalogena lua nene apano, añal narin togki nañane, apiaria teke na sike ga vanua e mratava na yumña tai lavisin ga mrapplepa. Pogos naña asape aluñarlua kana kilika,

5 ana lala naña asike e yo nene apiunia, asape “?Amiu akila ke ya ne, amluñarlua ke kana kilika na ya ne?”

6 Ana la apisa pan la visena la naña Yesu pisa ruru pan la, naña sane avisa van yar la nene, ana la atamñan asape akilia aure togki vano pogaga.

7 Pisi na lalua apere togki nene pimi, apatetae mñala kulkota lala e wos nena, ana Yesu pa totano metava ea.

8 Ana yar la moki liu naña apatetae mñala kulkota lala suvileviles nen mrapplepa, ana yaru lañasia apa ate mñamela lala pitomi apatetae mña ga, vena togki yal ea. Sanene narui, akila sa naña la apatanon Yesu sa naña pe pupia ñarin suñe tai.

9 Ana la amial ke apano vena ava loyumña Yerusalem, ana ñina na yeririna la naña asumon Yesu, amio la naña asiraunia, asuñña apiovion manene sanini, apisape

“!A ke suwala, pona po! !Teyeluar naga!

!Ntewa na mava, ko ovisa ruru naga nene naña pimi e kionña kia!

10 !Ita tekekanan pañisi nasuñpenena kiena ne kieta yermaru Tepet naña pimi ke! !Amiu nae mava peni, amiu mña ga ayeluarial!”

11 Ana Yesu pa loyumña Yerusalem, a pa tol Yumña Wa mña ne Ntewa. Ana pa loyumña, pisuveve yo lala, a sur la punu ga naña amiyumñaen ke ea,

pano-o mrae naga pato ke tano narui, naga pure kiena lualima taaga pa lua, apetan si pupia kumali naḡani, apa amono gar Petani.

Purlaki tai naḡa pe tau re poli wa
Matiu 21:18-19

¹² Ana yemlagi kolulagi la amligan si ma Petani aḡasuḡe sina vena ava Yerusalem, ana Yesu mloge sane viso karia.

¹³ Naga kira pa e is nen mrapplepa, m̄al purpik tai sike, ana naga mial pa lavisinia vena war mras laḡasia. Ana pogos naḡa pimi pisuia, purpik nene m̄as ga moki, ana pe mras su re e poli, komin pe kana pog re poli wa.

¹⁴ Ana Yesu pisa pan purpik nene, pisape “Ko ove owar re si mrasnoḡa pogos tai vena yar la akilia akania.” Ana kiena nalogena m̄ena la amloge ke naḡa naga pisalele kare laki na sanene.

Yesu m̄ene plan la naḡa asuḡa aḡiliwilin ke suri e Yuḡa Wa Mana ne Ntewa

Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Yoane 2:13-22

¹⁵ Ana Yesu la apa atol si Yerusalem narui, lala apa sina ga loyuḡa e Yuḡa Wa m̄ana ne Ntewa. Ana e pogos nene naga pisu sane yar la moki liu naḡa asuḡa e yepas nen yuḡa nene, la asuḡa akila ke ga yuḡaena natauluen kilavaru lala ea, ana yar la mok liu naḡa apul ke sur la naḡa aḡiliwilin ke ne. Ana naga pe kekearan re nenaga, pa m̄ene plan la, kawepu narin varvara kiena ne yar nakeueen varu sa le Rom la pimi ve sa le Yu la, nakilaena nalaena. A naga koantetain lele na totanoena kiena ne la naḡa apuliwilin ke kupa nakupaḡaena lala.

¹⁶ A naga pisawo m̄ena ga yar la naḡa sinelan ke asape awar kiela sur na yuḡaena la ayal akom likan yepa na Yuḡa Wa nene.

¹⁷ Ana naga pisa pian la, pisape “?Sanape, amiu pe akilia re asape Ntewa pisa e kiena Visena Wa, sape

‘Pisi na la avisa m̄au Yuḡa Wa avisave naga yuḡa nalotena kiena ne yolai punu ga e yomarava wetelu’?

Ais 56:7

‘Ana nanagane na amiu akepu pimi sa ga ponovi m̄ana yaru na vinauena la narui.’

Ser 7:11

¹⁸ Ana pe piavi re nena, yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio navianena na navisaluaena lala, amloge sur la naḡa Yesu kila e Yuḡa Wa m̄ana ne Ntewa, ana la sinela kar paḡisi, asape akila suriania. Ana amaraun Yesu, pe akila re si poli, vanon apisu kilale naḡa yeririna la akekearan naga paḡisi, asuḡa amilan ke kiena navianena wo lala.

¹⁹ Ana pogos naḡa mrae pato pa tano narui, Yesu la apetan ke sina ga yo naḡa Yerusalem.

Purpik naḡa pe tau re poli, mare make ga
Matiu 21:20-22

²⁰ Ana kolulagi, la aḡasuḡe apa ke si Yerusalem, ana apisu purpik naḡane, m̄as la miaiai make nena rui.

²¹ Ana Pita sitom̄al si visena kiena ne Yesu, pisa pania, sape “Suḡe, opisu ke ne! Purpik naḡa opisanena kare nakoneva, nagane mare rui.”

²² Ana Yesu pisataḡea, pisa pan la, pisape “Amiu punu ga monar aviawa m̄arera e Ntewa.

²³ In na nepisa ke pe lelaga pan amiu, visae yar tai naña pe kiena sitomena peve lua re poli, a mlelaga m̄arera, ana visae suri ya naña naga visa, monar ve sanene narui. Visae naga vis va pupia kunus nene, visave 'Osum̄alu otove, oula ova e sive,' p̄isi na monar ve sa ga nene.

²⁴ Nane nepisa pan amiu, ana sur ya ne ko na oviunia e kioṃa leniena, visae olelaga m̄arera sane sur nene pe kioṃa pa rui, p̄isi na monar ve sa ga nene narui.

²⁵⁻²⁶ Ana e pogos punu ga naña visae alen, amiu monar asitom ruru ṃena ga, visae kilapurpu tai teke e ko amio yar taṓena tai, monar oviewo sumo wa, p̄isi na okilia osuṃalu okila kioṃa leniena van Ntewa. Visae okila ve sa nene, yoko arimata nae ma e peni, naga ṃena sitom̄al ko, viewo kon kioṃa mlamulena viowa lala."

Nasumonon le Israel lala sinelan asape avisaluṓar Yesu

Matu 11:23-27; Luk 20:1-8

²⁷ Ana Yesu la aṓasuṓe si apam atol Yerusalem, ana apa si loyur̄na e kove na Yur̄na Wa ṃana ne Ntewa. Ana pogos naña amialoro ke loyur̄na, yerkawa kiena ne yaru wa lala, amio navianena navisaluaena, a nasumonena lala kiena ne le Yu la, apimi puna,

²⁸ apiun tania, asape "Ko osuṃa okila ke sur la ne sanene e yo nini e kia kiena ne ai? Ana a si na pisa pan ko sape okila ve sanene?"

²⁹ Ana Yesu pisatam̄e la, pisape "Pogaga, ana inu ṃena nesape neviun naviunena tai van amiu wa. Visae amiu avisatam̄e ruru kiau naviunena nene wo, p̄isi na nekilia nevisawal van amiu sanape naña nekilia nekila ve sanene.

³⁰ Ana kiau naviunena naga sanini narui, sape: ?Nakeena naña Yoane naga kilamare ga nanua ne e yaru lala, naga pe sur tai naña Ntewa pisa pania sape naga monar kila, pona yaru ga la apisa pania? Amiu avisatam̄eli kiau naviunena nene."

³¹ Ana naviunena nene kiena ne Yesu kila la agorua la narui, naña asuṃa apisa asape "?Pisi na ita tevisa sanape na vania? !Tevisuaruruia! Visae ita tevisa tevisave nakeena nene Ntewa naga pisa pa Yoane, p̄isi na yaru nene viun si vetan ita, visave vanon ya ne ita pe temlelaga re e Yoane poli.

³² Ana ita taṓatete si tevisa tevisave nakeena kiena Yoane nene pe sitomena kiena yeririna ga lala, visae peraga, la sinela kar ita." Yar keviu la amaraun visaena visen nene, komin akilia asape yeririna la nene amlelaga ke po m̄arera e Yoane p̄isi rui, asape naga pe navisawalena na lelaga tai kiena ne Ntewa.

³³ Ana kiela sitomena la ne sanene narui, kila apisatam̄e Yesu sa ga nini, apisape "Imimi memninue ga."

Pisi na Yesu pisa pan la, pisape "Visae sanene, inu ṃena ga, taṓatete nevisa van amiu nevisave ane pisa pan inu sape nekila yur̄naena la ne sanene."

12

Pakaiwa na li viowa la naña apisuar lokilkerep tai

Matu 21:33-46; Luk 20:9-19

¹ Ana pogos naña Yesu suṃa pian la ke, naga pisayu ke ṓakaiwa pan la. Pakaiwa tai na pisa sa nini, pisayu yerkawa tai, amio kiena lokilkerep. Yaru nene kila ruru kiena yo nene, kila kove m̄arera tai telivi piora ea, a

kila kana lele navieplanen was nen kerep, kila m̄ena kana lele tai naḡa pa metava naḡa yaru kilia wiyu va se ea, vena kiravawoen lokilkerep nene.

“Ana e pogos tai, yerkawa nene sinenan sape yaloro re va e purvanua taḡena tai, ḡisi na mligan kana lokilkerep nene e limana ne yaru laḡasia, vena ayuḡaenia, aul vania.

² “Ana yerkawa nene pa suḡa gare pano-o, ḡisi na pisu kilale sane nanagane na pogos na mrakerep la marua narui. Ana mligan kiena yaru tai pa si puna ne la naḡa asike e kana lokilkerep nene vena war kiena kilavaru na mrakerep komḡasia, naḡa la nene monar aul vania.

³ Ana pogos naḡa kiena yaru nene pano, ana yaru taḡena la nene aḡe kare naga, aḡenelua sina naga pano, pe mla re sur tai poli.

⁴ “Ana yerkawa nene miila si kiena yaru taḡena pano, ana la naḡa aḡea, ḡar kuruta e ḡarina, akila piowa pan naga paḡisi, aḡenelua pa sina.

⁵ Pisi na naga miila ke sina ga taḡena tai, ana aḡemoḡar naga mare, siraunia, naga miila kiena yeririna moki apano, asula aḡemoḡar la m̄ena ga.

⁶ “Ana yerkawa nene pisu sane yar taaga sike narui, pe narina wawa naḡa naga kekaran paḡisi, ana naga sitomveve pano-o, pisape ‘In na monar neligan ga naruḡ vano, vena monar avatanon naga.’

⁷ “Ana pogos naḡa yar viowa la nene apisu narina ne yerkawa nene pimi, la asuḡa apismumun pan la, asape ‘Narina ne ke yerkawa nam̄a narui. Yaru ke na nene narui, naḡa visae yerkawa kovio, ḡisi na kus porotano nene sane ve kiena lalimana. Popon ita toweḡar m̄ena naga mare, ana ita ga tekilia tokus porotano nene ve kieta.’

⁸ Ana sanene narui atarar naga, aḡemoḡaria, akovenlua naga petan lokilkerep pa vanua.”

⁹ Ana Yesu piun tan la, pisape “?Pogos naḡa yerkawa nene yoko imi sina, ḡisi na kila sanapen la naḡa amiyuḡae ke e kiena yo nene? Yaru viowa la nene, ḡisi na yerkawa nene imi weḡar la, monar amare e ḡelaga m̄arera tai, siraunia naga ligan kiena lokilkerep e limana ne yaru wo taḡena la ḡasia.”

¹⁰ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Visena tai teke e Visena Wa kiena ne Ntewa, pisa sanini pisape

‘Kilavaru nene, yaru na yuḡaenen yuḡa lala apisa asape piowa ga, akoven rui, ana nanagane na, kilavaru nene pimi pe kilavaru wo na mrapun yuḡa, ve nauararen yuḡa m̄arera.

¹¹ Ana sur nene, Ntewa ga kila, a mepisuia na po na po.” *Yauena 118:22,23*

“?Ana sanape, visena nene akilia pa rui, apuloli m̄a pogos tai, pona peraga yo?”

¹² Ana pogos naḡa Yesu pisa pae ḡakaiwa nene, yerkawa lala akilia naḡa naga suḡa pisa ke ga visena la nene vanon kiela ḡelaga lala, ana sinela kar naga, kila narui sinelan asape auarar naga, ḡisi narui na apisu sane yar la mokliu, amaraun la, amligan naga m̄eke na aḡure apano.

Sur kiena ne Ntewa, a sur kiena ne Sisa

Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26

¹³ Ana yar keviu lala apa apisuveve sur nene, lala amligan Varasi laḡas apimi, amio m̄ena ga ḡasia e ḡegas kiena ne Erot, naḡa apiunli naviunena m̄arera laḡasia ve nataḡalien Yesu ea, naḡa sane naga visataḡe ḡele ga.

14 Ana apimi puna ne Yesu, akila kotalia e visena wo lala, apisa asape “Navianena, imimi mekilia ko na ope lelaga kemua. Ko ope omaraun re yar tai poli, sane yar keviu, pona yar naŋa to metava, po yar na sanape, ana ko osumā apisalua ke mrapa mesmes kiena ne Ntewa pan la punu ga. Ana mesape meviunli tan ko, mesape kieta navisaluaena pisa sanape? ? Pisape mesmes ga naŋa ita le Yu toul takis va Sisa, naŋa pe ōarin suŋe kiena ne le Rom lala, pona pe mesmes re sanene poli?”

15 ?Pogaga naŋa toul takis la nene po peraga?”

Ana Yesu kilia mŋaga naŋa la apiun kotalia ga, sinelan ke asape akila kare naga, ana naga pis pan la, pisape “?Amiu asumā ataŋalinu ke sanene vanon ya? Pogaga, amiu ala kilavaru tai imi vena nevisuvevelia.”

16 Ana amla tai pimi, akian pania, Yesu piun tan la, pisape “Ninun marana a ne teke e narin kilavaru nene? ?Ana kia na asiri teke ea, ane kiena kia nene?”

La apisape “Marana ne Parin Suŋe Sisa nene, a kiena kia mŋena ga.”

17 Ana pisa pan la, pisape “Pogaga, sur naŋa kiena ne Sisa, monar ala va Sisa, a suri naŋa kiena ne Ntewa, monar ala va Ntewa.” Ana pogos naŋa amloge navisatanŋeena nene, amilan kare paŋisi.

La naŋa amare, ŋisi na amal sina

Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40

18 Ana siraunia, le Satusi laŋasia apimi puna ne Yesu, sinelan asape aviunli suri tai tania e lepas na sur tai naŋa la amlelaga mŋarera ea, asape sa yaru la naŋa amare, taŋatete amal sina e legiena maro. Vanon suri ne nanene apiun tan Yesu sanini, asape

19 “Navianena, sinemimin mesape meviunli tan ko sanape e visena tai naŋa yermarua Mosis siri pan ita nanua sumo. Naga pisa pisape visae yaru tai, mare tan wona naŋa sane pe narila re tai poli wa, ŋisi na wenla yaru nene monar talopa sina amio letano nene. Ana visae sira nene war sisi, akilia asikia e kia kiena ne arimana naŋa mare pa rui, vena kia nene mali mŋaga.

20 Ana e pogos tai, wenla la olua. Kiela mŋearu talopa, ana naga mare petan wona, pe narila re tai poli wa.

21 Ana wenla nasiraunia ŋereleinia pe wona, ŋisi na naga mŋena ga mare petania, pe narila re tai poli, a wenla na telu kila mŋena ga sanene,

22 pano-o tol wenla na olua, la punu ga amarmare tan sira naŋa sanene. A siraun wona la punu ga naŋa amarmare, sira mŋena ga nene mare.

23 Ana ko ovisali sur nene: ?E legiena maro, pogos naŋa apisa ke asape ŋisi na yaru la amal sina, ŋisi na sira nene na ve wona ai, vanon naŋa naga talopa amio wenla la olua nene ŋisi rui?”

24 Ana Yesu pisape “Peraga, kiamiu sitomena pa pe wowe laa. ?Pona kam na pe akilia re ya ne kila amiu ape wowe ke sanene poli yo? Vanon pe akilia re ya naŋa Visena Wa kiena ne Ntewa pisa ke poli, a pe akilia re mŋena ya naŋa kiena namareraena keviu kilia kila poli.

25 Pogos naŋa yaru la amal sina, ŋisi na lala ave sa ga navisi kiena ne Ntewa lala ma e peni narui, ana ŋisi na ve akila re si suri nene naŋa natalopaena.

26 A e lepas na malena si nene, kana visena tai teke e tusi naŋa Mosis naga siria, naŋa pisayu ke narin laki tai naŋa kapi kekania, naŋa Ntewa pisa pa Mosis sanini, pisape

'Epraam, Aisak, a Sekop, in na nepe kiela Ntewa.'

"?Pona amiu na pe apuloli re visena nene pogos tai poli yo,
²⁷ ana in na nevisakilale van amiu vena kila ruru kiamiu sitomena lala. La telu nene la amare e yomarava nini nakonua rui, ana kas moki na moki ĩaro pa rui, ana Ntewa pisa ga visena nini na wa, naĵa sape naga pe kiela Ntewa. Sanene na kiena visena naga kana kinasia sape la telu nene la amare e yomarava, ana la amal ke ma puna na wa. Ntewa pe sinenan re sape kiena yeririna lala la ave yaru la naĵa amare poli, ana naga sinenan sape naga ve Ntewa kiena ne yeririna la naĵa amali."

Navisaluaena na keviu lua

Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28

²⁸ Ana navianena na visaluaena tai pimi suñalu sike e pogos nene, ana miyagogan ke le Satusi lala ataĵali ke Yesu, ana Yesu taulu la ga e kiena navisatameena wo lala. Ana navianena nene, naga sitom sape naga towe lai viun va Yesu, pisape "?E kieta navisaluaena lala, nape naĵa keviu, miyuve taĵena lala?"

²⁹ Ana Yesu pisa pania, sape "Visena Wa pisa sanini, pisape 'Yeririna nae Israel, amiu ayagoga.

Ntewa na mava, kieta Ntewa, naga taaga pe Ntewa na mava.

³⁰ Ntewa na Mava naĵa pe kioñã Ntewa, ko na monar sinemã sia e losinemã wetelu, e kioñã malena wetelu, e kioñã sitomena wetelu, a e kioñã puriukawaena wetelu.'

³¹ "Nanene naga pe navisaluaena ĩesia, a nalua nena naga pisa sanini, pisape

'Ko monar sinemã si nalavis puñã lala, okila wo van la, sa ga naĵa ko sinemã si ko ke ga.'

"Ana pe navisaluaena re si tai poli naĵa naga keviu taulu lalua nene."

³² Pisi na navianena navisaluaena pisatame pania, pisape "Lelaga ga navianena, ko opisa mesmes ga. Ko opisa pe lelaga ga, osape yar keviu naga taaga ga, pe tai re si poli.

³³ Ana ko opis pe lelaga mēna ga osape monar sineu si naga e sineu wetelu, e kiau nakiliaena wetelu, amio kiau puriukawaena wetelu, ana monar sineu si la naĵa asike lavis pun inu, sa ga naĵa sineu si in ke ga. Pe lelaga ga ne, e nakiravaena kiena ne Ntewa, visae nekila ve sa nene, nanene naga to laa metava, po manene laa taulu make nakuĵaĵaena lala naĵa netaĵa ke e mēna Yuñã Wa."

³⁴ Ana Yesu mloge kiena navisatameena naga po, pe manmarua po, ana pisa pania, pisape "In na nevisa van ko, sane ko ko na osike pa lavis rui, ko na yoko ĩisi na ova loyũña e nasuĵenena kiena ne Ntewa na wa."

Ana siraun e pogos nene, ĩisi na pe yar tai taĵali re si Yesu e naviunena la poli.

Navisaarena naga pe Ntewa kiena ne yermarua Tepet

Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Ana siraunia, Yesu naga pian ke yeririna lala e Yuñã Wa mēna ne Ntewa, ana naga towelai piun naviunena tai pan la. Naga pisape "?Nekilia mēga naĵa kiamiu navianena navisaluaena lala apian amiu mēga, ana nesape neviunlia, komin ya naĵa apisa ke asape Navisaarena naga monar mālivi e lus kiena ne yermarua Tepet nene naĵa naga pe ĩarin suĵe sumo?"

³⁶ Nepiun ke sa nene, komin nanua sumo, Ninuna Wa pimi e Tepet, kila naga pisi, pisape

'Ntewa na Mava pisa pa kiau Suŕe, pisape

"Ko ototano e kiau lepas na ŕamarua, otoŕate m̄a vano-o, ŕisi na neligan kioma nasinekar lala aimi ve sa narin takue na vilanvanen lam̄a ea." *Yauena 110:1*

³⁷ "E lele nene tepisu naŕa Tepet suŕa pio ke Navisaarena nene sape pe kiena Suŕe rui. ?Ana vanon naŕa Tepet pisa sanene, a sanapen naŕa amiu apisa ke asape Navisaarena nene naga molue ga e Tepet, ana naga pe kiena lus ga tai?"

Ana pupia ŕina naŕa asike e pogos nene, lala sinelan manene navianena kiena Yesu la ne sanene, la akekaran manene paŕisi.

Yesu pisi m̄arera paŕisi pan nasumonena lala nalotena

Matiu 23:1-36; Luk 20:45-47

³⁸ Ana e pogos nene naŕa Yesu naga pian la ke, pian lan la ke m̄ena ga e ŕelaga na yeluarlaena kiena ne kiela nasumonena lala. Naga pisape "Amiu avisuar amiu e navianena navisaluaena lala. Lala aplave ke paŕisi e m̄ala kulkota piayavi lala, a pogos naŕa visae la ayaloro e lele na wilwilinena, sinelan asape yaru lala monar avatanon la, a avio ruru la avisave '! Navianena, pokolulagi!'

³⁹ A e pogos na ŕaŕagena lala, a loyuma e nalotena m̄ena ga lala, la sinelan naŕa silaga asape atotano ga e lelen yerkawa lala. Amiu apisu kilale la ke narui, ne?

⁴⁰ Ana lala asuma aŕure piavin ke kiela leniena la paŕisi, ana apisokani ke ga ne, vanon naŕa e ke e pogos nene, lala asuma akila kotalia ke letano la, vena avinaun kiela suri lala. Ana vanon suri ne nanene, ŕisi na kiela nakoena m̄arera re laa sane."

Letano tai mla kiena kururu varu pan Ntewa

Luk 21:1-4

⁴¹ Ana siraunia, Yesu naga pa laa lavisin yo naŕa akuan ke varu ea e Yuŕa Wa nene, ana kira pisulili ke yar lala naŕa akuwakuan ke kiela nalaena lala. Naga pisu yar la moki naŕa kiela sur la mokliu, aŕar kiela nalaena kerkeviu la pimi, akuwania.

⁴² Ana ŕisi na pisu m̄ena sira marua tai pimi, naga letano tai, pe kiena sur re poli. Ana naga mla narin kururu varu lua pimi, mla pan Ntewa.

⁴³ ŕisi na Yesu pio kiena nalogena lala vena aim puna, naga pis pan la, pisape "Amiu apisu ke sira marua nene, naŕa kuan narin varu lua ga nene? In na nevisa ve lelaga van amiu, naga mla keviu taulu make nalaena punu ga naŕa yar la naŕa kiela sur la moki amlavia.

⁴⁴ Lala nene, kiela varu keviu paŕisi, ana amla ga komŕas tekak ga pano, ana letano nene, narin varu naŕa naga mlararia vena iilaena kiena malena, mla punu ga pan Ntewa."

13

Yesu pisawal naŕa ŕisi na awe plan Yuŕa Wa Mana ne Ntewa

Matiu 24:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ana Yesu molue e Yuŕa Wa m̄ana ne Ntewa, ana pogos naŕa naga suŕa mial pa ke, kiena nalogena lala tai kilologia pupia yuŕa lala na Yuŕa Wa

nene, pisa sape “!Navianena, ovisuia! !Yumña la nene amio kana kilavaru lala apo pañisi wa!”

² Ana Yesu pisa pania, pisape “?Opisu ke pupia yumña la nene? Yumña la nene, ñisi na tañatete si kana kilavaru ne tai naña toñia ga towawa ruru teke e helena, komin ñisi na yar lañas aimi, awe plan make nena yumña la nene vano.”

Naloge viowaena monar imi

Matiu 24:3-14; Luk 21:7-19

³ La amial sanene, apim e Kunus Na Purolip lala, naña kira pisu ke Yumña Wa, ana Yesu totano e yo nene. A pogos naña pe yaru tañena la asu re poli, kiena nalogena la vari apimi puna, Pita, Semes, Yoane amio Antru. Ana apiun tania, asape

⁴ “?Pisi na awe plan Yumña Wa nene pogwai, a kile ya ne yoko kila sur la nene vim kakate?”

⁵ Ana Yesu pisatanñe la narui, pisape “Popon amiu avisuar ruru amiu, vena ve yaru imi visa kotalia amiu re,

⁶ vanon naña ñisi na yaru la ve moki naña ala kiau kia, ana aimi avisave ‘In na nepe Navisaarena ña,’ ana ñisi na aure yaru la ve moki ava ave wowe.

⁷ Ana visae e pogos nene, aloge mñaagena na mara pimi ke lavisi, pona alogon pupia mara la naña sike perina, ana ve sinemi kurkur manene re. Suri la nene monar imi kakate sumo, ana nanene na pe pe legien maro re poli na wa.

⁸ A ñarin suñe lala, yoko akila mara amio ñarin suñe tañena lala, a purvanua lala yoko asuñalu akawela amio purvanua tañena lala. A yo kar ga e yomarava nini, yoko yeminu vañisi, a pupia viso mña, ana suri la nene, pe pe legiena maro re nene poli na wa. Ana suri la nene sa ga sira naña mñeña, naña sane mloge ñesan mlaea vena waren sisi, ana pupia naloge viowaena naga pere na wa.

⁹ “Ana monar avisuar ruru amiu, sa ñisi yaru la aure amiu ava e kiela kumali, pona e kiela yumña na lotuena lala, vena avis van amiu, ala nakoena van amiu, pona awe amiu. Yoko monar aligan amiu ava asuñalu ase marana ne yerkawa na purvanua vanon ga naña amiu ape kiau nalogena lala, ana e pogos nene amiu akilia avisawal kiamiu nalelagaena e inu e marala.

¹⁰ A lologena wo, yoko alogon va yolai la punu ga e yomarava nini sumo wa, ñisi na sur la nene kilia imi mñalivi.

¹¹ Ana visae la nene aim atarar amiu, aure amiu avano vena ala nakoena van amiu, amiu na ve asitom manene re avisave “?Pisi na nevisa ya ne van la ne?” Ana avisa ga visena naña ñisi na Ninuna Wa la van amiu, memes ga e pogos na visena, vanon pe amiu re apis poli, komin Ninuna Wa ga naga vis e amiu.

¹² “E pog mñarera nene, yoko yar kilia tañan yaru viowa tañena la aimi aurelua wenla ruru naapo pona narila ruru naapo, vena awe moñar la, nanene komin naña la nene amlelaga e inu. A nin sisi mña ga lala akilia asuñalu avisawal anela lala amio arimala lala naña la amlelaga e inu, vena lala mña ga amare sanene.

13 Ana yoko yaru la sinela kar manene amiu, naḽa kiau kia teke e amiu, a amiu yaru a naḽa suḽalar ḽarera suḽa ga vano-o pog ḽarera nene ḽisi, Ntewa tamalia naḽa.”

Pupia pog ḽarera tai garu Yerusalem

Matu 24:15-28; Luk 21:20-24

14 Ana Yesu pisa ḽena ga visena taḽena tai, naḽa popon yaru kilia wuloyuia, vena kilia ruru kana kinasia. Visena nene sanini, pisape “Yoko amiu akilia avisu naḽa avisirlua nono tai naḽa piowa manene laa, yoko suḽalu se e yo wa tai pe pon re nena naḽa aligan se ea. A pogos naḽa avisu suri nene, amiu naḽa asike Yutea, popon amiu aure, ava atapolou e kunus lala.

15 E pogos nene, visae yaru tai va ruru teke vanua lavisin ḽana yuḽa, naga monar ve va re si loyuḽa war kiena suri laḽasia,

16 pona visae yaru sike e kana lokove, naga monar ve vito re si uḽa tar ḽana kulsota, naga monar kiriri vitaḽili ga sanene vano.

17 Ana e pogos nene, yoko viowa laa ḽena van sira la naḽa meḽela, amio la naḽa amla ke yu pan kiela sisi tomtom lala.

18 Visae ve sanene, popon amiu alenwo amiu vena kiamiu pog naureena nene ve imi tol amiu re e pog na miava keviu.

19 Nanene vanon pogos nene, ḽisi na ḽarera na ḽarera, ḽarera laa sane taulu pogos ḽarera taḽena lala, naḽa siar e pogos naḽa Ntewa sii yomarava nini pimi tol nanagane, a yoko ve pog ḽarera re si tai ve sanene pogos tai.

20 Ana Ntewa sitoḽal rui pisape yoko tero pog ḽarera nene imi ve plas ga, vanon kiena yeririna la naḽa pisir plan la vena ave kiena, asike e pogos nene. Ana visae ve tero re ve plas sanene, yoko taḽatete yaru tai kilia mal sike na.

21 “Ana visae yaru lala avivisa van amiu, avisave ‘Amiu avisu yaru nene, naga na Navisaarena nene,’ pona avisa taḽena, asape ‘Nane Navisaarena ne nane gare,’ ana amiu na ve alelaga re e kiela visena lala toko,

22 komin naḽa navisaarena la mokliu naḽa pe ape lelaga re la poli, la akilia asuḽalu, amio ḽena ga navisawalena navisokanena la ve moki, a ḽisi na la nene akilia akila kile lala, amio sur nailanena lala. Ana yoko akila sanene, aure yaru la ava ave wowe, vano-o tol naḽa akilali naḽa aure ḽena yeririna kiena ne Ntewa la naḽa pisir plan la vena ave kiena, ana la taḽatete akilia akila.

23 Ana akilia avisuar amiu ruruia, komin nepisawal make suri la rui pan amiu nanagane, naḽa pe aḽarpo yo re poli wa.”

Pisi na Narin Yeririna wasuḽe sina

Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

24 A Yesu pisape “Ana e pogos nene, siraun naḽa naloge viowaena nene ḽisi, mrae imi ve pupumalko, a kupario ve tego re sina.

25 A verue la ma e sinapane asuḽa aloloru, a suri ḽarera lala nae ma e sinapane, yoko Ntewa kululun la.

26 E pogos nene, ḽisi na la avisu Narin Yeririna molue e lul amio pupia kiena naḽareraena amio naurarena.

²⁷ Ana siraunia, naga ligan kiena navisi lala ava e yo punu ga e yomarava a ma e peni, ana yoko aure kiena yeririna la naŋa naga pisir plan la ƣisi rui, aimi lele taaga puna.”

Pe yaru re tai naŋa kilia pog na legiena maro nene poli

Matiu 24:32-36; Luk 21:29-33

²⁸ Ana Yesu pisape “Amiu asitomli purlaki nene, naŋa asape purpiliva. Naga kiena sur navian amiuenta tai teke ea, naŋa monar avisururuia. Pogos naŋa avisu sitos la siar miyunlua sina, imi memaena, ana amiu akilia asape pog na yepisusunu m̄arera pimi ke lavisi narui.

²⁹ Ve sanene, pogos naŋa avisu kile la nene e yomarava, la apimi akakate ke sa naŋa nepisa pan amiu rui, ana amiu akilia naŋa Narin Yeririna suña ga e pulutava rui, lavisi ke kate narui.

³⁰ Nevisa suri na lelaga van amiu, yoko sur la nene imi kakate sumo, ana siraunia, lus kiena ne yaru la naŋa amal ke e pogos nene, ƣisi na akilia akovio e yomarava nini.

³¹ A yoko sinapane amio yomarava nini lalua m̄ena akovio veraga, ana kiau visena lala taŋatete nena akokovio pogos tai.

³² Ana pe yar re tai naŋa kilia kana legiena pona aora nena naŋa ƣisi na Narin Yeririna m̄alivi ea. Navisi lala nae ma e peni, amio Narina ne Ntewa, la m̄ena amninue ga, ana Ata ga, naga taaga kilia.”

Monar akila ruru amiu asuña ga

Matiu 24:42-44

³³ Ana Yesu pisape “Sanene, ana monar asuña avisuar ruru amiu, komin amninue ga asape kiamiu suŋe naga imi sina e legiena ya.

³⁴ Sur nene sa naŋa yar keviu tai mligan m̄ana uña vena vanon kiena pupia yalena tai. Sumon naŋa naga ligan kiena yo, naga monar ligan kiena sur la punu ga va sike limana ne kiena yar na yuñaena lala, a monar vis ruru van la naŋa apisuar ke mralaea, sape avisuar ruruia.

³⁵ Ana nanagane sa m̄ena nene van amiu, amiu m̄ena asuña avisuar ruruia, komin pe tekilia re poli, yar keviu na uña vim pogwai. Pona imi kotaŋa, po kolemalu, pona sa lakaporo la akokoreko, po kolulagi,

³⁶ ana piowa ga naŋa sa naga vim m̄alivin amiu, lual naŋa kam na amomalio m̄aga.

³⁷ Ana visena naŋa nepisa ke pan amiu, mesmesun naŋa yeririna la punu ga monar aloge, sane amiu akirarava ruruia, avisuarua.”

14

Li nasumonena la nae Israel sinelan asape yoko aweñar Yesu na wa

Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Yoane 11:45-53

¹ Ana ƣisi na, pog pimi lavisi naŋa e kas punu ga asuña akila kiela pupia ƣaŋagena lua. Legiena lua ga suwo ke wa, ƣisi na akila ƣaŋagena na sitom̄alen natamaliaena naga sumo, ƣisi na akila ƣaŋagena na kanen kiligaŋe naga sirau.

A e legiena nene, ƣarin yar wa lala, amio navianena na visaluaena la sinelan ke asape yoko aweñar Yesu na wa, ana akale ke mrapa tai na tarwanen naga.

² Ana lala apisayu ke pan la, asape “Sur nene tařatete tekila e maran yeririna la nařa apimi e řařagena nene, komin visae pere na la sinela kar ita vařisi ne, yoko akila pupia mřagena, vanon la mokliu nařa akekaran ke pa yar nene rui.”

Maria taron ponotaninu e Yesu

Matiu 26:6-13; Yoane 12:1-8

³ Ana e pogos nene, Yesu sike e kumali nařa Petani, naga sike e yuřa mřana yaru tai nařa apio ke Saemon Leperosi, komin nanua susumo naga řar leperosi se e yepena. Ana Yesu kinana ke e yuřa nene, sira tai pimi puna, mla piawi tai nařa amiyuřaen e kilavaru tai nařa po, a piawi nene na pulen ponotaninu nařa amiyuřaen e was nen řeligalaki tai, nařa kana kilavaru keviu pařisi. Ana sira nene pilonpo gon piawi nene, taron make ga ponotaninu nene taroi e řarina ne Yesu.

⁴ Ana lařas nařa asike e lele nene e pogos nene, apisu ke sur nene, ana la sinela kar sira nene pařisi, asuřa apisamumun ke pan la, asape “?Komin yar ne sira nene taron kare korenan ke ponotaninu sa nene?”

⁵ Visae wilwilinlua ga na, vera war varu keviu ea, vena iilaena yeririna la nařa pe kiela sur re la poli. Naga kila kare na!” Ana la asun apisa kare ke sira nařa sanene.

⁶ Ana Yesu pisa pan la, sape “?E, kam na akila ke sanene pan sira nene komin ya? Amiu na ve avisa kare re si naga, naga kila yuřaena nařa po tanea pan inu, pisa ruru inu pařisi.

⁷ Li na lima korena la nařa apisa la ke ne, yoko lala asulue ga likan amiu, ana amiu akilia aiila la silaga e pog punu ga nařa sinemiunia. Ana inu, in na yoko ve nesu re silaga nemio amiu.

⁸ Suri nařa sira nene miyuřaenia, nařa taron ponotaninu e inu, naga kila sur wo punu ga nařa naga kilia kila, nařa pe nakilaruruen yepu yoko neva e marena.

⁹ Nepisa ke sur na lelaga pan amiu, e yo punu ga e yomerava wetelu nařa avisawal kiau lologena wo ea, ana asunyu mřena sur nowo nene nařa sira nene miyuřaenia, vena asitořal sina ga silaga pupia sitomena kiena e inu, nařa sinena miye inu lelaga.”

Sutas řiliwilin wan Yesu

Matiu 26:14-30; Luk 22:3-20; Yoane 13:21-30

¹⁰ Ana Sutas nae Kariot, nařa naga mřena pe nalogena na lualima taaga pa lua tai, naga sitom ke pa rui nařa yoko wilwilinwan Yesu, řisi na pa pisu řarin yar wa lala.

¹¹ Ana pogos nařa amloge yoko naga kila kiela mřapa na tarwan vinaunen Yesu, akekaran pařisi, apisaar pania, asape “!E po pařisi ne! Visae oiila imimi ve sanene, yoko mela narin nalaena tai van ko vanonia.”

Ana e pogos nene, Sutas siar kale ke pulmas tai yoko kilia ligan Yesu va e liman yaru wa la nene.

Yesu pitetalia Pita amio Yoane ava akila ruru kana kinanena maro

¹² Ana legiena řesia na řařagena na kanen kiligaře pe Toste, naga legiena nařa la asuřa akila ke nakuřařaena e narin sipsip lala vena sitořalena natamaliaena. Ana nalogena la apiun tan Yesu, asape “?Ko

na sinomān osape mekila ruru kata kinanena na ðaþāgena naþa e lepas nape?"

¹³ Ana naga pisa pan lalua, sape "Ava gar Yerusalem, yoko alual yar tai kus ke pupia piawi na wii tai, imi mālivin amiū. Ana ataveve naga avano,

¹⁴ ana yoko naga were amiū ava e yuñā tai. Ana pogos naþa ava loyuñā e yuñā nene, amiū avis van þar na yuñā nene, avisa sanini asave 'Kieta navianena piun ke sape awa yo kiena ne wolawa lala, vena naga memio imimi kiena nalogena lala mekilia makan kinanena na sitomālen natamaliaena ea?"

¹⁵ Amiū avisa sanene vania, ana naga vian amiū e pupia lele tai metava van amiū, naþa suri la punu ga sike pa e rui, ana yoko akila ruru sur la punu ga nakanena e lele nene."

¹⁶ Ana Yesu pisa sanene pan nalogena lua nene, ana apano, amial mānā apa atol Yerusalem. Ana e pogos nene, sur la punu ga pimi mālivi sa ga naþa Yesu pisayu susumo pan lalua.

Þisi narui na, lalua akila ruru maron kinanena na ðaþāgena nene kana Yesu, þisi na aþasuþela sina ga.

Yesu pisawal naþa yoko Sutas vielua naga van kiena nasinekar lala

¹⁷ Ana kolemalō, Yesu amio kiena nalogena lala apitom garo Yerusalem, apito e yuñā naþani.

¹⁸ Ana pogos naþa asuñā akinana ke narui, Yesu pisa pan la, sape "In na nepisa ke pe lelaga pan amiū ne, yoko amiū yaru ga tai yoko vielua inu, amiū yaru ga tai naþa ita tesike tekinana ke veraga nagane."

¹⁹ Ana nalogena la amloge naþa naga pisa sanene, ana amloge piowa paþisi, apiun veve ke tan la peve taaga, asape "ʔE, in re poli?"

²⁰ Ana Yesu pisatarñe la, sape "Naga naþa yoko kila sanene van inu, naga pe kiau nalualima ga taaga pa lua tai, naþa naga yaru tai naþa imimi lua meputon kamimi kilaparavi e ga e pulpiala taaga.

²¹ Ana yoko Narin Yeririna naga monar mare sa naþa Nasiriena Wa pisayu pa sumo rui. A yaru naþa vielua naga, yoko viowa manene laa van naga, naga popon manene sa ve vaeme re ga rui."

Kinanena maro

²² Ana pogos naþa la akinana ke sanene na, Yesu mla kilaparavi tai, pisa potena pan Ntewa, ana kawewowaia, kian pan la, ana naga pisa pan la, sape "Alavia, akania; nanene naga pe tasneu."

²³ Ana þisin nene, mla piala na kuruta, pisa potena pan Ntewa, ana kian pan kiena nalogena lala, ana la punu ga peve taaga amunpae ea.

²⁴ Ana naga pisa pan la, sape "Nanene, naga pe tau naþa pe nakilaen naviranarena kiena ne Ntewa suñalu mārera silaga, naþa yoko tau nene naga lauwo malena kiena ne yeririna la ve moki.

²⁵ Nepisaar ke pe lelaga na pan amiū ne, nesape yoko sane in na ve nemun re si kuruta pogos tai, vano vano-o nemun ga kuruta viu e navesuþenena kiena ne Ntewa."

²⁶ Ana pogos naþa Yesu kila pa sanene, ana la amiyau e yauena tai naþa teke e tusi kiena ne Yauena lala, þisi na amolue petan yo nene, amiyal apa e Kunus Na Purolip la.

*Yesu pisawal sape yoko Pita naga visawan naga
Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Yoane 13:36-38*

²⁷ Ana pogos naŕa asike e kunus nene wa, Yesu pisawal pan la pisape "Pane ga kolemallo, kiamiu lelagaena e inu naga loru, komin Visena Wa pisawal pa sur nene rui, naŕa sape

'Yoko in na nowe moŕar yar navisuaren sipsip, ana kiena sipsip lala yoko aureure tetai.' *Sek 13:7*

²⁸ "A pog naŕa netaulu si marena, yoko in na nesumo neto garo Kalele, ana amiu mŕena monar asirau atom garo lele nene."

²⁹ Ana pogos naŕa Pita mloge visena naŕa Yesu pisa pania, pisawolia pisape "Pona nalelagaena kiela punu ga nene e ko loru, aure vetan ko, a yoko inu, in na taŕatete neligan ko pogos tai."

³⁰ Ana Yesu pisa pan la, sape "Lelaga nepisa ke pan ko, yoko ŕane ga kolemallo, pogos naŕa towa la ve akokoreko re yam ve lua wa, a ko, ko na yoko ovisawan inu yam ve telu rui."

³¹ Ana Pita pisa luŕar visena nene, pisaar mŕarera, sape "Visae la sinelan asape awemŕarnu mŕena nemio ko, naga pogaga ne, ana inu, yoko taŕatete nevisawan ko, nesape in na pe nepe kioŕa re poli." Ana e pogos nene, nalogena punu ga la apisa mŕena sa nene.

Yesu pa mlen ma Ketsemani

Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46

³² Ana sirau, Yesu lala apa e lepas nen kunusia, amiyal apito tano e narin pulŕalu tai, naŕa kiena ki Ketsemani. Ana naga pis pan la pisape "Amiu asuŕa e nini wa. Ana in na neva nelen ve plas ga wa."

³³ Ana naga ŕere Pita amio Semes a Yoane, ataveve naga, apa li la vitokak ga sane, ana e pog nene, sinena Yesu naga pimi urmi keviu, mloge piowa paŕisi.

³⁴ Ana naga pisa pa la telu nene, pisa pisape "Nanagane, nemloge sa naŕa ninuu naga pororowa make ga, naŕa lavisi nemare narui. Awis, amiu asuŕali atavilo amio inu e yo nini wa."

³⁵ Ana Yesu miyal pa laa sane, mlorun kinai, mlen pa arimana, sape "Ata-o, Ata-o, sa otamŕania, yoko aora na pog mŕarera la nene naga ve imin in re sina.

³⁶ Ko na okilia okila sur punu ga, ana nepiun tan ko vena okuslua piala naloge viowaena nene vetan inu, vena in na ve nemun re ea. Ana ko na ve okila re sa naŕa na sinenanena kiau, ana okila ga sa naŕa kioŕa nasinenanena."

³⁷ Pisi na, naga pimi sina ga puna kiena nalogena la telu naŕane, naga pisa lala amomalio pa rui. Pisi na lala atavilo sina ga, ana Yesu pis pa Pita sape "?Sanape Saemon? Ko na omomalio? ?Komin ya ne kam na taŕatete atavilo amio inu e aora nini?"

³⁸ Kam na monar avisuar ruru amiu, monar alen lue ga, vena nataŕaliena la ve akila amiu aloru re e mlamulena viowa. Pe lelaga, kiamiu sitomena mŕarera po, ana tasnemi naga miyowo ga."

³⁹ Ana siraunia, naga pa si e yo na leniena naŕane, mlen, mlenin sina ga visena naŕane.

⁴⁰ Ana pogos naŕa naga ŕasuŕe sina, pisa la telu nene amomalio ke sina ga, komin atekavito paŕisi, ana pogos naŕa pis pan la, lala pe apisatamŕe re si suri tai pan poli.

⁴¹ Ana naga pavin sina, kiena leniena na telu, ana pogos naŕa ŕasuŕe, naga pis pan la, sape "¡E! ?Amiu apa ruru amiu ke ga wa, amomalio ke

ga wa? !Poga, ĩisi ga ne! Naga ne lavis ga pog naĝa narin yeririna va e liman li viowa la narui.

⁴² Ko pogaga, amiu asuĝalu ita tetove, yar nawilwilin wan inuena, nagane pam ke lavis gar ne narui.”

Apuarar Yesu ĵarera

Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Yoane 18:3-12

⁴³ Ana e pogos nene naĝa Yesu pisa ke visen nene wa, Sutas, naĝa naga tai lala lualima yam taaga pa lua ne, naga pimi, amio yeririna la moki naĝa aĝar ke playu na mara amio kiela plaki lala. La nene, yar keviu la kiena yar wa la, amio navianena na visaluaena, amio na sumonena kiena le Yu la, lala amligan la apimi.

⁴⁴ Susumon naĝa apimi, yar na wilwilinena naĝa Sutas, naga pisapēs kile tai pan la sumo rui, pisape “Yar naĝa sa neva netalopan ĵesia, yar ne nanene naĝa ita sinetan ke, ana kiamiu yar na mara la monar atararia ĵarera aure naga vano.”

⁴⁵ Ana pog naĝa apimi narui, Sutas miyal mesmesun ga Yesu, pis pania, sape “Navianena, pokolemalo.” Talopania,

⁴⁶ ana kiela yar na mara la apimi atararia asape aure naga vano.

⁴⁷ Ana pogos naĝa atarar sanene, ana nalogena tai ĵurelua kiena playu, sape te yar tai naĝa nae pun yar wa la, ana naga tetereria ga ĵarina, telua kiligana komĝas pano.

⁴⁸ A Yesu pis pan yar la nene, sape “?Sanape na amiu aĝar kiamiu playu amio plaki lala? ?Sanape na asape aim ataranu sanene? ?Pona asitom ke asape in na nepe yar ĵarera na vinauena amio na weĵaren yaru la yo?”

⁴⁹ Sila ga e legiena punu ga, in na nepian amiu e yuĝa ĵana Ntewa, ana sanape na amiu pe apim ataranu re e pogos nene poli? Ana pogaga, kome sur la naĝa nasiriena wa pisayu sumo rui, monar imi ve sa ga nene.”

⁵⁰ Ana e pogos nene, nalogena la amligan Yesu, aĵure petania.

⁵¹ Ana e pogos nene, yar ĵee tai taveve ke yar la naĝa aĵure ke Yesu pano, ana naga pitavi ga. Ana yar la nene ĵasia apisuluĝar naga, asape atarar ĵena naga,

⁵² ana atarpal ga naga, atarar ga kiena kulmrae aĵurelua petania, pe plamomē ga kiriri pano.

Aĵere Yesu pa e pupia kumali kiena yar kerkeviu kiena le Yu la

Matiu 26:57-68; Luk 22:54-71; Yoane 18:13-24

⁵³ Ana lala aĵere Yesu pimi suĝal e marana ne ĵarin yar wa, naĝa kiena ki Kaēas, amio yar keviu kiena yar wa lala amio navianena na visaluaena, amio na sumonena kiena ne le Yu lala, apim pa lele taaga e yo nene rui.

⁵⁴ Ana Pita ĵena taveve ĵa Yesu e pogos nene, ana pe pa re lavisin poli, ana pogos naĝa apim loyurĝa e kove na kumali nene, Pita pa totano amio yeririna na yuĝaena kiena Kaēas, lala atega ke kapi, komin miava.

⁵⁵ Ana yar keviu la naĝa asike loyurĝa e viorena nene, lala akale ke yar laĝas naĝa akilia avisa plan sur laĝasia naĝa Yesu miyurĝaena pona pisa, vena kila la akilia awerĵar naga vanonia, ana pe aĵa re sur tai poli.

⁵⁶ La aĵal laĝasia aĵerela apimi apisawal visena moki, ana visena punu ga nene apisokan ga, asuĝa apisa ke ga sur la naĝa pe taĝena lala, ana kiela visokanena la nene mlolor ga.

⁵⁷ Ana ĵisi na, laĝas na visokanena aĵal visena tai, asuĝalu, asape

58 “Memloge yar nene naga þarwar e visena sanini rui, sape pupia yuñã wa naþa kieta yermarua ga la amiyuñãenia e limala, pisa sape yoko naga taaga ga kilia weplania, yoko yuñãen ruru si yuñã wa viu taþena tai e legiena ve telu ga, naþa liman yeririna taþatete yuñãenia.”

59 La apisa ñã visena la nene pano-o, kaka ga, kiela visena la nene pe suñãl ñãrera re poli.

60 Ana þarin yar wa suñalar se marala, pisi pa Yesu, piun tania, sape “? Ko na yoko ovisatañe van la pona ve ovisatañe la re? ?Sanape e visena la nene naþa apisa plan ke ne?”

61 A Yesu pe pis re si po, pisatañe re si poli. Ana þarin yar wa pis si pania, sape “?Sanape? Ko na ope Navisaarena naþa pe narina ne Ntewa, pona pe ko re poli?”

62 Ana Yesu pisatañe pania, sape “Ee, Navisaarena nene, naga inu. Ana nesape nevisa ñena van ko, þisi na yam ve plas ga, avisu si Narin Yeririna naga totano ke e lepas na þamarua puna Ntewa na ñãreraena, yoko avisu naga vaeme e lul metava vitom tano e yomarava nini.”

63 Ana þarin yaru wa sinen karia na pitolwowa ñãna kulkota, pisape “Pisi ga ne! ?Komin ya ne ita takale ke si yar taþena naþa kilia visa plan si sur laþasia e naga?”

64 Amiu amloge ke ne! !Yar nene naga þarnena kare pa kia wa kiena ne Ntewa rui! Viorena sitom sanape, yoko tela naliþereena van ve sanape?”

Ana la amla naliþereena pa Yesu, asape mesmes ga naþa monar awemñaria.

65 Ana laþas apasirkon naga, apiwo kilamarana, ana asuia, apisa karea, apiuyun tania, asape “?E, ovisalia, ane mlipa ko ke nanagane?”

Ana yar na mara laþas kiena þarin yaru wa la apim aþurelua naga petan yo nene, ana la ñena nene asuia, amlilipa ke pogos naþa aþure ke naga apano.

Pita naga pisawan Yesu

Matiu 26:69-75; Luk 22:56-62; Yoane 18:15-18,25-27

66 Ana e pogos nene, Pita sike loyuñã e kove wa, ana sira na visuaren yuñã ñãna þarin yar wa pimi e lele nene,

67 ana ñãl Pita tegã ke kapi, pisuluþaria, pisa pania, sape “!E, ko nene ko ñena otataveve yar nae Nasaret naþane!”

68 Ana Pita pisawan sur nene, sape “!E! In na pe nemloge ruru re sur na ko opisa ke ne poli!” Ana naga petan lele nene, pato laa lavisin pupia pulutava na yuñã nene.

69 Ana e yo nene, sira nene naga ñãl sina, ana pisawal pan yar la naþa asike ne, sape “Yar nene pe yar kiena ke yar nañã tai narui.”

70 Ana Pita pisawan sina ga visena nene. Ana pe piavi re nenaga, la nene apisa pa Pita, asape “Peraga, ko ke tai narui, komin ko na yar nae ke Kalele tai narui.”

71 Ana Pita pis ñãrera, pisaluþar ñãreraena e visena sa nini, sape “!E lelaga kemua rui, Ntewa na Mava, in na nepisa pa rui, pe nekiliaar re nena yar na kam na apisayu ke ne poli.”

72 Ana veraga ga pogos naþa Pita pisa ke sanene, towa kokoreko yam lua narui, kila Pita sitonãl si visena kiena Yesu, naþa pisa pania, sape “!

Lelaga nepisa pan ko, ðane ga ne kolemalo, pogos naða towa ve kokoreko re na yam lua poli wa, ko na ovisawan inu yam ve telu rui.”

Ana Pita mloge sinena piowa na piowa, molue pa vanua, tag na tag.

15

Lala aþure Yesu pa puna ne þarin suþe kiena ne le Rom la naða sike Israel

¹ Ana kolulagi e Praere nene, li kerkeviu la kiena le Yu la apiora sina ga e kiela pupia kumali. La nene nane yerkaawa kiena ne yaru wa lala, amio kiela nasumonena lala, amio kiela navianena navisaluaena la. Apis nã pano-o, atol sitomena tai, þisi na apiar limana ne Yesu, aþure naga pa puna ne þarin suþe keviu Paelat, ana la amligan Yesu e limana, vena naga liþerea.

Yesu suñalu e marana ne Paelat

Matiu 27:11-14; Luk 23:3-5; Yoane 18:33-38

² Ana Paelat piun tan Yesu, sape “?Ko ope Parin Suþe kiena ne le Israel lala, pona peraga?”

Ana Yesu pisatamãe, pisape “Naga ke narui, sane opisa ke ne.”

³ Ana yerkaawa lala kiena ne þarin yaru wa lala apisasawal suri la e Yesu, asape naga kila sur la moki naða piowa.

⁴ Ana Paelat piun sina ga tania, sape “?Sanape, la apisa suri viowa moki e ko rui, ana ko na omla nã kana navisatamãeena pona peraga?”

⁵ Ana e lepas nen sur la ne apisa ke ne, Yesu pe pisatamãe re si sur tai pan la poli, ana Paelat sinen pulan sur nene paþisi.

Paelat tamãan pisape Yesu monar mare

Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Yoane 18:39-19:16

⁶ Ana e pogos nene, la asike e pog na Paþagena na Sitoñalena Natamaliaena wa, ana e kas punu ga e paþagena nene, þarin suþe nae Rom silaga kila suri tai pan le Israel lala. Naga kila naða visae laþas naða asike e yuñã naloge viowaena, la akilia aviun yaru ve taaga naða sinelania, yoko Paelat naga ligan lua naga molue.

⁷ Ana e pogos nene, yaru na kilaen politik tai naga mneke e yuñã naloge viowaena, naða yaru la akilia ruru naga, kiena ki Paraþas. Naga pe yar tai pogos naða asumãalun kawelaen amio le Rom lala, mmemoñar laþas amare, ana amligan pa e yuñã na loge viowaena.

⁸ Pisi na, þina lala apimi moki lele taaga e marana ne Paelat, apiun tania vena naga kila van la sa naða naga suñã kila ke ne, monar ligan lua lala yar tai naða sike e yuñã naloge viowaena molue sina.

⁹ Ana Paelat pisatamãe la, sape “Pogaga. ?Amiu sinemiun asape neligan lua yaru nene molue sina, naga pe kiamiu þarin suþe amiu le Yu la?”

¹⁰ Paelat piun sanene, vanon naga kilia pa rui naða yerkaawa ga kiena ne le Yu lala, aþure Yesu pimi puna, sane yuñãena na vielueen ga, vanon naða apisu kiela yeririna taþena lala akekarana Yesu paþisi.

¹¹ Sanene narui, Paelat sinenan sape ligan lua Yesu vano, ana yerkaawa kiena ne yaru wa lala akila kare sitomena kiena ne yeririna lala pimi pisusun paþisi, asape amãareran van Paelat vena ve ligan lua re Yesu, ligan lua ga Paraþas vano.

12 Ana Paelat mloge ke sur la naŭa apisa ke pania, piun tan la, sape "Pogaga, ana visae sanene, ŝisi na nekila ve sanapen yar nene naŭa amiu apio ke naga asape ŝarin suŝe kiena ne le Yu lala?"

13 Ana la punu ga apioyonia, asape "Asuar naga e lak torovia!"

14 Ana Paelat piun tan la, sape "?Vanon ya? ?Naga kila suri ya ne piowa?" Ana la apioyoni manene laa pa metava sane, asape "Asuar ŝa, asuar ma e laki torovia!"

15 Ana Paelat pisu ŝele narui, sinenan sape visa sur tai naŭa kila yeririna la nene aloge wonia, ana naga sape Yesu naga sunŭa ga, a mligan lua ga Paraŝas pa si pula. Ana mligan Yesu e limana ne kiena li na mara lala vena akoa, aure va asuar e lak torovia.

Li na mara lala akila lele kare Yesu

Matiu 27:27-31; Yoane 19:2-3

16 Ana li na mara lala atarar Yesu aŝerelua pa vanua e yometava na kumali kiena ne Paelat nene, ana la apio pa kiela ŝegas nen li na mara taŝena lala vena aimi avisuia.

17 Ana la amiyenlua mŭana kulsota, ana amiyen kulkota tai e naga naŭa marana mene sa naŭa ŝarin suŝe la amiyen, ana aŝar nonos nen kilsirili, ana aŝaniroron ga, amligan e ŝarina, sa naŭa karo na ŝarin suŝe tai.

18 Ana pogos naŭa amligan sur la nene e ŝisi, la asunŭa akila lele kare ke, asape "Iŝarin suŝe kiena ne le Yu lala-oo! Imimi mepatanon ko, memieluar ko!"

19 La amla lakiavio tai, amŭe ŝarina ea, la asunŭa apiasiria kare naga, akinai tano puna sa naŭa apatanon ke naga.

20 Ana pogosia naŭa la akila lele kare naga, ŝisi na aŝarlua kulkota mene nene petan naga, ana amiyen si mŭana kulsota tai ea, aŝure apano vena asuar naga e lak torovia.

Asuar Yesu ma e lak torovia

Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Yoane 19:17-27

21 Ana pogos naŭa li na mara la asumon Yesu apa ke narui, amlal yaru tai naŭa naga pa yomŭarua ana naga mial pimi. Yar nene, naga Saemon naŭa sumo naga nae Saerin, naŭa naga arimanane lalua nene Alikanta amio Ruŝas. Ana amŭareran pania asape naga towe kus lak torovia kiena ne Yesu vano.

22 Ana lala asumon Yesu apa atol kunus tai, kiena kia Kolkota, naŭa kana kinasa asape yo naŭa sane puryu na piaŝarin yaru.

23 Pogos naŭa apimi aporu e wos nen kunus nene, ana la sinelan asape ala kuruta namunena va Yesu vena munia. Ana kuruta namunena nene ataron was nen suri tai naŭa melkalka sike ea, vena kila tasnena ne Yesu kapulu ga, ve lae manene re, ana pogos naŭa amla pania, yepen mavin munena.

24 Ana la atarar Yesu, asuar naga ma e laki torovia. Pisi na, la akuan taes, vena alual li ane war mŭana kulmrae tai, a ane war tai.

25 Ana pogos naŭa amligan pa Yesu ma e laki torovia, naga kolulagi, maran mrae ovari.

26 Ana li na mara nae Rom la asiri navisawalena tai, naŭa pisawal suri naŭa nasumonena kiena ne le Yu la sinelan asape awemŭar naga vanonia, naŭa sape "Yaru nene naga pe ŝarin suŝe kiena ne le Yu lala."

²⁷ Ana e pogos mēna nene, yar navinauena lalua, asuari la mēna ga e laki torovia sa ke Yesu, apisirilua tai e lepas na pamarua, taḻena e lepas na pamieli.

²⁸ E mrapa ne nanene, lala akila visena marua tai na Tusi Wa pimi kate sina ga, naḻa sape “Amligan naga mēke amio yar na kilaroen navisaluaena.”

²⁹ Ana yaru la naḻa asuḻa amiyaloro ke apa e yo nene, asisilin p̄arila, apisalele kare ke Yesu p̄isa, la asape “!Koe, suwala! Ko nene nanua sumo ko opisa osape ko okilia owe plan Yur̄a Wa m̄ana ne Ntewa, ana ovisirlua sina ga e legiena ve telu ga, ana sanape narui?”

³⁰ !Pon ko ga otamalia ko lia, ovetan laki torovia nam̄a, otom tano!”

³¹ E p̄elaga m̄a nenaga nene, yer̄kawa kiena ne p̄arin yaru wa lala, amio navianena na visaluaena, asuḻa apitalia kare ke naga paḻisi, asuḻa apisa ke, asape “!Pona naga tamalia m̄a yaru taḻena la moki rui, ana naga mninue kare si narui, taḻatete si tamalia naga yo!”

³² ?Ana naga pe kieta Navisaarena, a pe p̄arin suḻen ita le Yu lala, pona peraga? Popon naga vitom tano e lak torovia nanagane, vena ita tevisu sane naga pe lelaga, vena telelaga e naga.” Ana la lua mēna naḻa asuar la e laki torovia amio Yesu, la mēna ga amiyakol sina visena viowa kiena ne la nene pania.

Yesu mare

³³ Ana kolipae ga, yemalolo pimi kalo yo punu ga e yo nene, pano tol mrae telu koyepakilavi.

³⁴ A e pogos nene, Yesu mlokai keviu e kiena visena ruru naapo, sape “?Eli, Eli, lam̄a saḻatani?” naḻa kana kinasia sape “?Kiau Ntewa, kiau Ntewa, sanape na omliganu nemēke sanene?”

³⁵ Ana yeririna laḻas naḻa asuḻalu asike e yo nene, apisusu suri la nene, ana amlogepal m̄aagena kiena ne Yesu nene, ana la asape “Amloge ke ne, yaru nene pio ke yermarua Elaisa, vena imi iila naga yo?”

³⁶ Ana veraga ga, lala yaru tai kiriri pimi, p̄ar lumlum p̄asia, taron kuruta namunena naḻa melkalka pa ea, miyurar te laki tai, kian pa Yesu vena munia, p̄isi na naga sape “!Tesu wa! Tevisulia, pona yoko yermarua Elaisa vitom tamalia naga pona pere.”

³⁷ Ana Yesu mlokai manene sina, p̄ere maron kiena yalua, marḻanu.

³⁸ Ana pogos ke ga nene, pupia kulmrae naḻa merorol tamalele ke e Yur̄a Wa m̄ana ne Ntewa, naḻa mono ke yo wa naḻa pe yo wa paḻisi, purḻa pito ga lika, siar metava pito tol tano.

³⁹ Ana yer̄kawa kiena ne li na mara lala, naḻa pisusuar m̄a Yesu, pogos naḻa pisu p̄ere maron kiena yaluaena, milan paḻisi, pisa sape “!Aulai, yaru nene naga pe Narina kemua Ntewa lelaga naḻane!”

⁴⁰ Ana sira laḻasia naḻa atataveve ke Yesu asike e yo nene, asuḻalu asike laa perina sane, asuḻa atamaren ke kiela navianena. E lala nene, la telu naḻa kiela kia la sanini, Maria tai naḻa sira nae Maktala, Maria mēna naḻa anenane Semes kokan amio Yoses, a sira mēna tai, Salome.

⁴¹ Naga lala naḻa pogos naḻa Yesu sike garu Kalele nanua sumo, la asuḻa ataveve naga, amiila mēna naga. Ana sira mēna la moki asuḻalu asike e pogos nene, naḻa lala mēna akom garo Kalele ataveve Yesu apa ma Yerusalem.

*Yosop sin Yesu**Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Yoane 19:38-42*

⁴² Ana legiena na Praere, naga pe legiena na kilaruruen sur la punu ga suñate Legiena Wa peni, ana pogos naña lavis mrae vito tano,

⁴³ yaru tai nae Aramatia, kiena ki Yosop, naga pe marau re poli, kila kiena sitomena mñarera po, pa suñalu se marana ne Paelat, piun tania sape kus tasnena ne Yesu. Naga mñarera pan pañisi nakilaen ve sanene, komin naga pe pupia yar tai na kansel kiena ne le Yu lala, naña yar la akilia ruru naga po, pe yar mñena tai naña sinenan ke navesuñenena kiena ne Ntewa naga vim.

⁴⁴ Ana Paelat mminue ga sape e pogos nene na Yesu mare rui po pere wa, pio kiena yar kawa na mara pimi piun tania.

⁴⁵ Pogos naña mloge sape Yesu mare rui, ana tañan tasnena Yesu imi va Yosop.

⁴⁶ Ana Yosop temare ga mñana puluve viu tai ñisi ga na wa, pa pul kulmrae nowo tai, pa akuslua tasnena ne Yesu petan laki torovia, amluluwoia ana la apa amligan mñeke e mñana puluve nañane. Ana amelilivin pupia kilavaru pimi mono pulusia, ana la añasuñe la si apano.

⁴⁷ Ana Maria lalua nene, tai naña nae Maktala, amio tañena nene anenane Yoses, lalua mñena apimi apisu yo naña tasnena ne Yesu mñeke ea.

16*Puluve korena ga mñeke**Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Yoane 20:1-10*

¹ Ana pogos naña Legiena Wa ñarovia, ko yepekilavi e Pog Orai, Maria nae Maktala, amio Maria naña anenane Semes, amio mñena Salome, la telu nene apito apul suri la naña ponos taninu vena awar va avilan e yepena ne Yesu.

² Ana e Sante kolulagi wa ke ga wa, sa naña mrae siar molue, la teloka amiyal apa e puluve nañane.

³ Ana pogos naña amiyal ke apano, apiyuyun ke sina ga pan la, asape “? Ana visae tetol ma ne, ane kilia melilivin lua pupia kilavaru naña mono ke pulus nena van ita, vena tekilia teva loyurña?”

⁴ Ana pogos naña la apimi lavisin yo nene, apisu ga pupia kilavaru nañane, yaru tai melilivin lua pa rui.

⁵ Ana la apa loyurña e puluve nañane, amilan yaru mñee tai totano teke e lepas na ñamarua, miyen ke kulmrae naña miyuwowo pañisi, ana pogos naña apisuia, sinela kurkur, miyuyuwawa pano-o pañisi.

⁶ Ana naga pis pan la, pisape “!E, ve amarau re! In na nekilia pa rui naña amiu apimi e yo nini vanon Yesu nae Nasaret, naña añear naga e laki torovia. Ana naga suñalu mali si rui, pe mon re si e yo nini poli. Aimi avisulia! Na nene yo naña amligan tasnena mñenea.

⁷ Ana ato vilaga, avisawal va Pita amio nalogena tañena lala, avisave yoko Yesu naga sumo vito ñes garo Kalele, ana ñisi na la mñena monar asiraun atove, avisu naga e yo nañani, sa naña naga pisaar pan la sumo rui.”

⁸ Pisi na la apitañili, apetan puluve aņure apitove, komin la amilan suri la nene pano-o paņisi, amiyuwawan ga rui. Ana la amarau mēna paņisi, kila sanene la apitove na pe apisawal re si pan yaru taņena la poli, apa mesmes puna nē nalogena lala.

Yesu mālavin Maria nae Maktala

Matiu 28:9-10; Yoane 20:11-18

⁹ Ana Yesu mal sina e Pog Oluwa kolulag wa ke ga wa, naņa pe legien ĩesia na wik. Pisi na naga mālavin ke la naņa atavevea, ana naga naņa mālavin ĩesia, Maria nae Maktala, naņa nanua sumo pile plan ninuna viowa la olua petania.

¹⁰ Pisin naņa Maria pisu Yesu, pa mālavin la naņa asuņa ataveve ke naga sumo, la asuņa amloge ke piowa atag ke ga wa, naga pisawal pan la pisape Yesu naga mal si rui.

¹¹ Naga pisa ruru pan la pisape naga pisu Yesu e kilamarana rui, ana la pe amlelaga re e naga poli.

Yesu mālavin kiena nalogena la lua

¹² Ana siraun sina, e pogos tai nalogena la lua apetan Yerusalem amial apa ke apa sane, ana Yesu mālavin la. Llua apisu sane yepena pe taņena, pe sa re si nanua sumo poli,

¹³ ana pogos naņa apisu pae ĩisi, llua apilon la sina aņasuņela, apitove apisawal sur nene pan lala taņena lala, ana yam si tai lala taņena la nene pe amlelaga re e sur nene poli.

Yesu mālavin kiena nalogena lala

¹⁴ A siraun sina, Yesu mālavin kiena nalogena la lualima taaga pa taaga, e pogos tai naņa atotanon ke kinanena. Ana naga pisli mña pan la, komin naņa pe aņasine ruru re naga poli, komin sinela la mñarera paņisi, kila na la pe amlelaga re e visena kiena ne la naņa akirawal naga mali si rui.

¹⁵ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Nanagane na monar avano, aliureure amiu e yo punu ga e yomarava nini, monar alogon kiau lologena wo van yeririna la punu ga.

¹⁶ Visae yar tai naga loge, ana lelaga ea, siraunia tol wii nakeena, yaru nene yoko tol malena, a visae naga naņa ve lelaga re, ĩisi na Ntewa visaar marena vania.

¹⁷ Ana la naņa yoko alelaga, ĩisi na kile la asike e la, sa naņa la avile plan yermare la e puriukawaena na kiau kia, ana avisin mēna visena taņena lala,

¹⁸ a sa pogos tai auarar lomara tai, ana yoko woga ga, a visae amun sur tai naņa monar amarenia, ana sur nene taņatete kila sur tai van la, ana yoko aligan limala la e inanena lala, ĩisi na aloge wo sina ga.”

Yesu ĩasuņe si pa ma e peni

Luk 24:50-53; Yumñaena 1:9-11

¹⁹ Ana pogos naņa kieta Suņe Yesu pisa pa visena la nene pan la, Ntewa ĩurelua si naga pa ma e peni, mligan naga totano e lepas na ĩamarua puna.

²⁰ Ana kiena nalogena la amial tetai, apa amlologo e yo punu ga, ana apisu sane Suņe naga miyuņae ke amio la, kila ke kile la moki pan la, vena kilaen yeririna la avisu kilia sane kiela visena la pe lelaga ga.

A sunena nene maro ga e nene.

**Lologena Wo Kiena Ne
Yesu Kristo Naþa
LUK
Siriyuia
Visayuena Na Tusi Nene**

Kompasinen suniena plas na tusi nini

Tusi nini, “*Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naþa Luk Naga Siriyuia*”, naga pisayu Yesu sape naga yaru naþa Ntewa pisayu pa lus nae Israel lala nanua rui, sape yoko naga imin tamalia la, a vena tamaliena yeririna makega na yomarava. Luk sirilua pa e kiena tusi nini, sape Yesu nene, Ninuna Ntewa namava ke narui pio naga vena “visawal kiena lologena wo va la naþa limala korena ga.” Ana komin sur ne nanene, lologena wo naþa Luk siriyuia, pulen suniena la naþa kilologia sape Ntewa sinena miyee yaru la naþa asike e nalogeviowaena.

Suri taþena la moki naþa toñal e tusi nini, nane suniena kiena yaru la naþa amloge po pona akekara. Suniena la moki na sanene sike e marana na keviu taaga [1] naþa pisawal sape yoko Yesu imi, a e marana na keviu lua [2] naþa pisawal sanape naþa Yesu paeme.

A e mēna e marana na maro, yaru la akekara paþisi kome naþa Yesu mal sina, a þasuþe si pa mae peni.

Yaru naþa siri tusi nini naga siri si tusi taþena tai naþa kiena kia “*Yumāena Kiena Li Nalologena Lala*”. E tusi na lua nene, naga pisawal suniena lala naþa moluwe marea e pogos naþa Yesu pa mae peni. Suniena la nene pisa lologia sape yaru la naþa amlelaga e Yesu Kristo apimi moki liluwe, ana asuñia apa apisawal kiela lelagaena nene e yo taþena lala.

Tusi nini “*Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naþa Luk Siriyuia*”, komsus orelu sike ea. E komþasnena na lua, amio na orai nena, pisawal suniena laþas la naþa sike e ga e tusi nini, ana pe su re e tusi taþena lala naþa Matiu, Mak a Yoane la telu asiriyuia.

Naga suniena la naþa pisayu navisi lala naþa amiyau, a suniena naþa pisayu yaru na visuaren sipsip lala naþa apimin apisu Yesu e pogos naþa naga paeme, amio mēna suniena naþa pisayu pogos naþa Yesu pa e yumā māna Ntewa pogos naþa naga pe yaru viu ke ga wa, þakaiwa na yaru wo nae Samaria, a þakaiwa na ninis naþa kovio.

Pupia suri mēna laþasia naþa Luk pisayu kaþarania e tusi nini, naga sanini. Naga pisayu lotena, a Ninuna Wa, a yo kiena sira lala loyumiā e yumāena kiena Yesu, a pisayu naþa Ntewa kilia viyewo ita, kilia warplan kieta milamulena viowa lala.

Komþasnen tusi la nini

Visena na sumo 1:1—4

Yoane Nakeena amio Yesu lalua apaeme, a lalua akapuru 1:5—2:52

Yumāena kiena Yoane Nakeena 3:1-20

Yoane kee Yesu, a Yermare taþalia 3:21—4:13

Yesu kila kiena yumāena e lepas nae Kalele 4:14—9:50

Yesu moluwe Kalele pa ma Yerusalem 9:51—9:27

Legiena maro naþa Yesu kila kiena yuþaena garu Yerusalem a e yo la naþa lavisin Yerusalem 19:28—23:56
Yesu mali sina a kiena nalogena la apisu naga 24:1-53

Visen þesia

¹ Inu Luk nesiriyu suniena nini pan ko, Yerkawa Tiopilas. Sa naþa ko okilia þisi rui, yaru la moki liu naþa asiri suniena na suri la nene komþas rui naþa amalmalivin ita e kas laþas þaro rui.

² Suri la nene, ita pe tepisu mesmesun re e kilamarata poli, ana la naþa apisuia, siar e purþesa, a la na sa naþa la ape li Nalologena Wo þesia, la ke narui la apisawal ruru lelein pimi pan ita.

³ Ana siar nakonua rui, nesuþña nepisusu ruru ke mñaki taþena la naþa la asiria, a nesuþña nemla ke visena na suri la nene, ana nepisu sane popon visae nekilali nela sunien taþena la nene komþasa, nesirikolia vena aim sane tus wo tai naþa taveve ruru narin mrapa lala na suniena nene.

⁴ A nane nesiri sike na rui, a nekekarana naþa neligan imi ve kioþña, vena ouloyuia, okilia ovisu kilalea sane suri la naþa osuþña omloge ke rui, la amesmes ga a ape lelaga, la sa naþa kiau tus nini pisawalia.

Navisi pimi pisawal pa Sakaraea pisape yoko naga war Yoane Nakeena

⁵ Suniena nena naga siar sanini, sape: E pogos naþa Þarin Suþe Erot naga pe suþen ke lepas nae Yutea, yaru wa tai, naga pe namratava kiena ne Apisa, a naga þere sira tai naþa naga mþena molue kome lus kiena ne yaru wa lala, nane e namratava kiena yermarua Eron, wenla Mosis nanua sumo ne. Yaru nene kiena kia Sakaraea, a wona kiena kia Lesipet.

⁶ Ana lalua nene kiela malena mesmesu po paþisi e navisuenta kiena ne Ntewa, naþa la asuþña amlogear kiena navisaluaena lala, a asuþña akila ke þelaga la naþa mesmes silaga, pe akilalu re tai poli.

⁷ Ana suri ga tai, lalua pe narila re tai poli, komin sira naþa Lesipet naga pe luþaluþña ga, a nanagane lalua apimi ape yermarua laa rui.

⁸ Ana e pogos tai, pe pog na þegas kiena ne Sakaraea naþa monar ava akila kuþaþaena e Yuþña Wa mþana ne Ntewa, sa naþa þegas tai kila e wik tai, þegas tai kila e wik tai.

⁹ A silaga, pogos naþa akila sanene, la monar akila sa naþa amlil mþapila, vena alual yaru ai naþa yoko naga kila pupia yuþaena navaen loyuþña e Yo Wa na Yuþña Wa nene, vena sikapen ponotaninu na wonta naþa sike ne. Ana e poglis nene akila sanene, a kia kiena ne Sakaraea naga pa metava, asape naga narui naþa va kila yuþaena nene.

¹⁰ Ana e nena e pogos na sikapen ponotaninu nene, naga pa loyuþña vena va kila, a pupia þina na yeririna lala asike vanua, asuþña amlen mþaga.

¹¹ Ana pog naþa Sakaraea pa loyuþña, ana milan kare navisi tai kiena ne Ntewa naþa mþalivinia, suþnal ga sike e lepas nen wonta naþani lepas na þamarua.

¹² Ana pogos naþa Sakaraea pisu navisi naþani, naga mminue kare narui sape aþña kila ve sanape na wa, naga marau paþisi.

¹³ Ana navisi nene pisa pania, pisape "Sakaraea, ve omarau manene re. In na nepimin ga nesape nevisawal van ko, Ntewa mloge kiamiu leniena amlua rui, a yoko woþña Lesipet, þisi na war naruþña na moþe tai, a pogos naþa vaeme, yoko oligan kiena kia Yoane.

14 “Pogos naþa vaeme, yoko akekara vaþisi, aloge wo, ana ve amiu re ga, ana yaru taþena mēna lala akekara vaþisi.

15 “Sisi nene, yoko imi ve yerkawa tai kiena ne Ntewa, a naga sane ve yaru wa tai, þisi na naga valia kuruta a wii mārera mēna lala. Siar e pog naþa naga teke e lomēþena anena wa, ana yoko Ninuna Wa ulen naga vaþisi.

16 Yoko naga ve yaru tai naþa þisi na vilon le Israel la ve moki awasuþe la si puna Ntewa na Mava, kiela Suþe.

17 Yoko avisu naþa ninuna a namāreraena naþa se e Navisawalena Elaisa sumo sike sina ga e naga maran ve taaga, komin naþa naga imi sumo, vena visawal visave ve ve piavi re Navisaarena naga imi raunia. Yoko naga vilon sinen ata lala vena asitomyu ruru sina ga narila lala, a yoko vilon sitomena kiena ne li nakilaroen navisaluena lala vena ataveve si þelaga naþa pe manmarua a mesmes ruruia. E mrapa ne la nanene narui, þisi na naga kila ruru þegas nen yeririna la tai va Ntewa, vena asuñate naga imi mālavin la.”

18 Ana Sakaraea mloge visena la nene, ana pisa pa navisi nene, pisape “Ei, ve ovisa re sanene. Taþatete ve sanene, komin imimi lua na mrae pito tano rui.”

19 Ana navisi naþani pisa ke sina pania, pisape “Peraga, yoko ve sa ga nene. In na Navisi Kapriel nini, naþa silaga nesuñal luen ga nesike e marana Ntewa vena nowar kiena visena, ana naga mligan inu nepim puñña vena nevisawal lologena wo nini van ko.

20 Ana pogos naþa nepisawal pan ko, na pe omlelaga re e poli, ana nevisa van ko sanini, yoko ove puru, ana þisi na osuñña ga sanene imi tol pogos naþa ovisu suri la nene imi mālavin ko nena ga e kana pogosia.”

21 Ana pogos naþa navisi pis ke sanene pa Sakaraea, yeririna la asuñal asike vanua na wa, asuñate mña pano-o, ana kiela sitomena lua narui, asape “Vanon ya ne naga pa loyuma, kila malion manene suri sanene.”

22 Ana siraunia na, molue sina, ana la apisu naþa naga pe pis re si pan la poli, ana la apisu kilale asape naga sike loyuma, naga pisu suri tai, nane kila naga sanene. Ana naga pis ga e limana pan la, naga pe puru ga moñña ga.

23 Ana suñña kila kiena yuññaena e Yuñña Wa mña ne Ntewa, pano-o kilamake kiena pogosia, ana þasuþe si pa mña.

24 Ana asuñña sanene pano-o, pe piavi re poli, wona sena, ana pogos naþa naga mloge sane mēþena sanene, naga pa moñña ga mñala uñña sanene pano-o tol kupario lima.

25 A e pogos nene, naga suñña pisa sanini, pisape “!Ntewa kila po pan inu paþisi nene wa! Sumonia, yaru la asuñña apisu memawan inu komin naþa pe noþar re sisi poli, ana nanagane Ntewa pisuveve inu, sinena miye inu, ana mlalua memawaena na kiau luññaluññaena nene rui.”

Navisi pimi pisawal pa Maria pisape yoko naga war Yesu

26-27 Ana Lesipet sena tol kupario orai rui, ana Ntewa pitetalia kiena navisi naþani, Kapriel, vena vito visawal kiena visena tai va sira mēe tai, kiena kia Maria, naþa naga sira mēe tai na pulkumali nae Nasaret e lepas naþa Kalele. E pogos nene, la apisaar Maria rui vena va talopa amio yaru

tai, kiena kia Yosop, naŕa naga molue kome lus kiena ne Parin Suŕe Tepet nanua sumo, ana Maria pe pa su re amio naga poli wa.

28 Ana navisi naŕa Kapriel pimi mŕalivin Maria, pisape “O, Maria, Ntewa sitom ruru ko nena paŕisi, naga sumŕa pisa ruru ko, sike kemua amio ko lelaga.”

29 Pogos naŕa Maria mloge visena nene, naga sitom paŕisi, sape visuvevelia, pisape navisi nene pisa po paŕisi, ana kana kinas sanape.

30 Ana navisi pis sina pania, pisape “Maria, ve omarau re. Ntewa kekaran ko ga, ana yoko kila pupia navisa ruruena tai imi e kioŕna malena.

31 Nanagane, yoko osena, vano-o owarwal narumŕa na yermene tai, a visae naga vaeme pae, monar osikia kiena kia Yesu.

32 Visena Wa nanua sumo naga pisayu pa narumŕa nene rui, naŕa pisape ‘Naga yoko ve yerkawa, a kiena kia, “Narina ne Ntewa na mava,”

a Suŕe Ntewa yoko kila naga imi ve ŕarin suŕe tai naŕa kus lelen repina marua nene Parin Suŕe Tepet nanua,

33 ana ŕisi na naga ve suŕen la naŕa amolue e mratava mŕana yermarua Sekop, nane le Yu ne la ne asike nanagane, a la naŕa yoko aim sirau, a kiena nasuŕenena nene yoko taŕatete ŕisi pogos tai.’ ”

34 Ana Maria milan visena nene paŕisi naŕa sape yoko naga war sisi, ana naga piun tan navisi nene, pisape “?Ana suri nene yoko mŕalivi ve sanape ne, komin naŕa in na pe nesu re nemio wou nene poli wa?”

35 Ana navisi pisataŕnea, pisape “Ninuna Wa yoko naga vitom e ko, a namŕareraena kiena ne Ntewa na mava ŕisi na kalo ko, ana yoko osena. A komin naŕa yoko ove sanene, ŕisi na avisave sisi wa nene naŕa yoko owaria, naga ve narina ne Ntewa.

36 “E kioŕna navisuenena, opisu suri nene sane mŕarera paŕisi naŕa yoko ve sanene, ana popon ositomli anoŕna sira marua Lesipet nene. Asumŕa apisu ke naga asape naga taŕatete nena ga war sisi narui, ana nevisa van ko, naga pe sira marua rui, ana nanagane, kiena kupario orai narui.

37 Ositomlia, sa naŕa Ntewa pisa pa sira marua Sera nanua sumo laa rui, e lepas na puna, pe suri re nena tai naŕa naga kila ŕele poli.”

38 Ana Maria pisataŕnea, pisape “Lelaga kemua naŕa. In na nepe sira mŕee na yumŕaena kiena ne Ntewa ga, ana netamŕan inu ga vena naga kila suri la nene imi ve lelaga e inu ve sa ga naŕa naga sinenania, sa naŕa opisawal pan inu.” Ana navisi nene purmatania.

Maria pa mŕalivin Lesipet

39 Ana Maria sumŕa sitomŕal ke visena lala kiena ne navisi nene, ana sinenan manene paŕisi sape va visu anena nene, naŕa Lesipet, ana pe piavi re poli na, mligan kiena yo, mial kawa pa e pulkumali naŕa Lesipet amio wona Sakaraea lalua asike ea, nane e lepas na kunus lala nae Yutea.

40 Ana Maria pa tol mŕala yuŕna, pa pio Lesipet.

41 A poglis naŕa Lesipet mloge kilale pulgo Maria naŕa pis pania, mloge narina naŕa teke e naga kulul keviu. Ana Ninuna Wa pitomi e Lesipet, pitomi pule ea,

42 ana Lesipet pio manenea, pisape “!O, Maria, Ntewa pisa ruru ko keviu paŕisi, taulu make sira la punu ga, a yoko pupia kiena navisa ruruena sike mŕena e mrasnoŕna naŕa yoko owaria.

43 In na pe nepe sira wo re nena tai poli vena anenane kiau Suře imi yal li inu sanene, ana nepisu sane po pan inu pařisi.

44 A kiau sisi tomtom pisu kilale ko, kekara pařisi, komin pogos nena nađa memloge řesan pulgoňa, naga kulul pařisi e loňeřeu.

45 Ita lua tekekara na tekekara, komin temlelaga e visena kiena ne Ntewa, a yoko imi ve lelaga van ita ve sa nena nađa naga pisaar pan ita."

Maria mieluar Ntewa e yauena tai

46 Ana e poglis nene, yauena kiena Maria tai sanini, sape

"Sineu mieluar Ntewa keviu,

47 ninuu kekara pařisi

pa kiau Suře Natamaliaena,

48-49 naga pisu inu nesike tano

nepe sira na kiena yuňaena tai,

naga pe Ntewa namareraena,

naga sitoňal inu, kila po pan inu.

Teras lelei la nađa aim sirau avisayu inu, asape 'Sira nene, Ntewa pisa ruru naga keviu,'

nepisirlua kiena kia wa.

50 Sinena miye la nađa apatanonia,

teras na sumo, na sirau.

51 Namareraena na limana kila suri moki, naga mlipureure la nađa ape řammarera, kila la apa tetai.

52 Kila plan řarin suře e lelela la, pisirilua la nađa sitomena su ga tano.

53 La nađa viso kar la, pagan ruru la,

li na suri moki, mēne plan la, limala korena ga.

54-55 Kila sa nađa pisaar pa repita lala,

pimi mūla ita kiena le Israel lala.

Pe sinen řesan re Epraam poli, sinen ye luen ga kiena piaparavi, vano-o ve uro re."

56 Yauena kiena ne Maria nane řisi e nene, a naga sike amio Lesipet pano-o tol kupario telu, siraunia řasuře si pa mēna uňa.

Yoane Nakeena paeme

57 Ana pimi tol ruru pogos na narina ne Lesipet vaeme, ana paeme pe moňe.

58 Ana pogos nađa namratava puna ne Lesipet amio la nađa asike lavisinia amloge suri nene, akekara pařisi amio naga e pupia sinewo kiena ne Ntewa nađa pimi pania, nađa nanua sumo naga pe luňalumňa ga, ana nanagane narina nasumo nanē paeme ne.

59 Ana pogos nađa sisi nene kiena legiena olua, apimin akila naga pe řaviu. E pogos nene, la sinelan asape asikia mēna kien kia, Sakaraea, sane kia kiena ne arimana,

60 ana anena pisa luřaria, pisape "Peraga, kiena kia, Yoane."

61 Ana la apis pania, apisape "Ya ne sanene? Namratava pumňa na pe amligan re kĩa tai sanene e poli!"

62 Ana apisi ga e limala pa ariman sisi nařani, vena aviun tania avisave naga sinenan sape aligan kia nape e narina nene.

63 Ana Sakaraea pis ga e limana pan la, pisape ala mňaki tai vania, ana siri ea, pisape "Kiena kia, Yoane."

Suri nene kila la nae yo nene amilan pařisi,

⁶⁴ a e mēna e pogos nene, purmenena ne Sakaraea kulul sina, kilia pis narui, ana mieluar Ntewa.

⁶⁵ Ana yaru punu lala na lepas nene amloge suri nene, amilan kare paḡisi, a suniena nene pa laa narui tol pulkumali taḡena lala na lepas na kunus lala nae Yutea.

⁶⁶ A la naḡa amloge, asitom paḡisi, komin naḡa la apisu kilale asape limana ne Ntewa sike amio naga, ana la asuḡa apiuviun pan la asape “? Nin sisi wa nene yoko naga ve sanape ne?”

Sakaraea pisawal visena naḡa Ntewa pisa pania

⁶⁷ Ana Ninuna Wa pitomi pule e Sakaraea arimanane sisi nene, ana naga pisawal sanini, pisape

⁶⁸ “Teieluar kia kiena ne kieta Ntewa, Suḡe nae Israel,

pitomi pun ita, pul plan ita,

⁶⁹ maplarar kana keyowo,

molue e piaparavi na kiena yaru na yuḡaena Tepet,

naḡa yoko tamalia ita.

⁷⁰ Nanene kiena navisaarena nanua, navisawalena apisawalia, asape

⁷¹ Naga urelua ita vetan limana ne nasinekar lala,

⁷² Taḡatete mēna sinen ḡesan naviranarena amio repita lala,

sinena mie la ke na wa,

⁷³ nane navisaarena m̄arera amio repita Epraam,

⁷⁴⁻⁷⁵ Ntewa pisaar pisape tamalia ita vetan limana ne kieta nasinekar lala, vena ve temarau re sina,

teve yaru wa,

temesmesu e marana,

teyuḡae vania e legiena punu ga e kieta malena.

⁷⁶ Nin naruu, avio kon Navisawalena kiena ne Ntewa na meta manenea, osumon Suḡe okila ruru kiena mrapa.

⁷⁷⁻⁷⁸ Yoko ovisawal sane Ntewa sinena ye kiena yeririna lala,

ve sinewo van la,

viewo kiela mlamulena viowa lala, tamalia la.

Yoko Ntewa kila kiena narin yomerarava ḡesa na kolulagi va metava van ita,

⁷⁹ vitom tegoli ita naḡa tesike e yemalolo,

naḡa ninuna na marena kalo ita rui,

a vitom vivagali mrapa na suḡare vena teyaloro ea.”

Yoane Nakeena kapur pa metava

⁸⁰ Ana pogos naḡa kas la pimi ḡaro pano, Yoane nene kapuru pimi keviu, a kiena sitomena marua ruru po, a suḡalu m̄arera suwa wa se yuḡaena kiena ne Ntewa. A naga pa sike e yokorena, vena va tol pogos naḡa naga monar vaeme e maraḡa ne le Israel lala.

2

Yesu paeme

Matiu 1:18-25

¹ Ana e pogos nene, ḡarin suḡe kiena ne le Rom lala, naga kiena kia Sisa Okastas. Ana naga pisawal pisape monar aulo yeririna punu ga e purvanua make ga naḡa asike vatanon kiena navisuarena.

² Yum̃aena nawuloen yaru la nene, la akila p̃esania, a e pogos naṓa la akila, yeririna kiena ne Sisa tai naga pisuar ke pupia lepas nene Seria, a kia kiena ne yerkawa nena, naga Kuarinias.

³ Ana nakilaeen yum̃aena nene, apisape yeririna punu ga monar ava si e kiela yo lala, vena akilia asiri ruru kiela kia, a aulo ruru la.

⁴ Suri ne nanene kila Yosop molue e pulkumali nene Nasaret, naṓa naga sike ea, naga nene e lepas nae Kalele, ana naga pa ma metava e pulkumali nene Petleem, naṓa yermarua Parin Suṓe Tepet naga paeme e nanua sumo, naga nene e lepas naṓa Yutea, komin naṓa Yosop naga molue e lus kiena ne yermarua Tepet nene.

⁵ A Yosop p̃ere wona naṓa Maria lalua apano, naṓa e pogos nene, naga lavisin ke naṓa kana sisi vaeme narui.

⁶ Ana lalua apano, a pogos naṓa asike Petleem wa, Maria mninu sane kiena pogos na waren sisi pimi narui.

⁷ Ana Maria p̃arlua p̃esan kiena moṃe nene, a naga mliluwo ruru e kinakinas nen kulmrae lala, ana pe m̃ana yo namonena po re poli, komin lalua akilali asape ava e yum̃a m̃ana wolawa lala, ana pule rui, ana Maria mligan ga sisi tomtom nene m̃ene lelen navaganen surmali lala.

Navisi lala aṃaliṽin yaru navisuaren sipsip lala

⁸ Ana lemalo nene, yaru navisuaren sipsip laṓas asike amio kiela surmali lala, e yo na vilum̃ini vanuan ga Petleem nene.

⁹ Ana navisi tai kiena ne Ntewa pitomi tano pula, a naurarena kiena ne Ntewa tegoli make yo nene sane pupia kapi tai, kila yaru la nene amilan paṓisi.

¹⁰ Ana navisi naṓani pis pan la, pisapenua “Ve amarau re. In na noṓar ke visena tanea tai ne navisaen van amiu, naṓa kilia kila yeririna make ga aloge won vaṓisi.

¹¹ Yemalo ga nini, e pulkumali kiena ne Parin Suṓe Tepet nanua, nane Petleem, nin sisi tai paememare ga na wa, naṓa yoko naga ve kiamiu Natamaliaena. Naga ke narui pe kiamiu Suṓe, naga pe Navisaarena naṓa Ntewa pisaaria nanua rui pisape yoko ligan imi.

¹² “A nanene narui nane kile na sur ne tai nini. Yoko alual nin sisi tomtom nene, naṓa la akila ve taṓena vania. Yoko avisu naṓa aliluwo ga e kinakinas nen kulmrae lala, a amligan m̃eke e lelen kinanen kan surmali lala.”

¹³ Ana veraga ga amilan ga pupia p̃egas nen navisi tai nae ma e peni apitom asikol navisi naṓani. Ana navisi la nene amieluar Ntewa, amiyau apisape

¹⁴ “Ma metava ma e peni, asike amieluar ke Ntewa keviu paṓisi, a e yomarava nini, sum̃are sike e yeririna la naṓa Ntewa naga kekaran la.”

Yaru navisuaren sipsip la apa garu Petleem

¹⁵ Navisi lala apisawal visena nene p̃isi, apur matan si yaru navisuaren sipsip la naṓani, aṓasuṓe la si apa ma e peni. Ana yaru la nene asuṃia apisasayu ke sina suri la nene pan la, apisapenua “Suwala, ita, tevano. Popon teva garu Petleem vena tevisuli suri naṓa m̃alivi ga na wa, naṓa Ntewa pisawal pan ita.”

¹⁶ Ana amiyal kawa apano, apa aṃal Maria amio Yosop, apa akaten sisi tomtom naṓani, m̃eke ga m̃ana yo e lele navaganen suri mali lala.

17 Ana pogos naþa apisu suri la nene ana apisawal visena make ga naþa navisi pisa pan la e lepas na sisi tomtom nene.

18 Ana pogos naþa yaru taþena la amloge suniena nene, apule mamaga e pupia nailanena tai.

19 A Maria, naga mligan ruru suri la nene e losinena, pe sinen þesan re poli, sisitoñal luen ga silaga.

20 Ana yaru la nene aþasuþela si apa pun kiela sipsip lala, asuñã apisirlua ke kia kiena ne Ntewa, a asuñã amieluar naga paþisi vanon suri wo la naþa amloge a naþa apisuia, naþa atorokin nena ga visena kiena ne navisi naþa pisawal pan la.

Asikia Yesu

21 Ana pogos naþa momë nene kiena legiena olua, ana kana pogos na kilaen þaviu ea. Akila sanene þisi, asikia asape Yesu, kia nena naþa navisi pisawal þesania, sumon naþa Maria mēþenania.

Akus toroun Yesu pa e Yuñã Wa mñana ne Ntewa

22-24 A pogos naþa Yesu paeme wik orai þaro pae pano, pogos nakilaen kuþaþaena naikikena e Yuñã Wa mñana ne Ntewa narui, naga nene komin kuruta kana sira naþa þar sisi. Ana akila kuþaþaena nene, taveve Navisaluaena kiena ne Mosis naþa pisape “La naþa limala korena ga, akilia awe ga lomë ve lua, pona narin kupa ve lua.”

Ana e ke e pogos nene, la akus toroun Yesu pa e Yuñã Wa mñana Ntewa, amiyawawo pania. Suri nene taveve mñena Navisaluaena kiena ne Mosis, naþa pisape “Yerñene punu ga la naþa apaeme þesia ape wa, la ape kiena ne Ntewa.”

Yermarua Simion pisu Yesu e Yuñã Wa mñana ne Ntewa

25 Ana yaru tai sike e Yuñã Wa mñana ne Ntewa e pogos nene, kiena kia Simion. Naga pe yaru nae ga Yerusalem, pe yaru mesmesu tai, a pe yaru mārera tai e þelaga na leniena. Naga suñã sumiate ke sape sinenan visu Nasineyeena kiena ne Ntewa nene, nane Navisaarena, imi iila le Israel lala e pog mārera nene naþa asike ea.

Ana Simion nene naga yaru tai naþa Ninuna Wa sike e naga silaga,

26 a Ninuna Wa pisawal pa naga rui naþa yoko naga taþatete kovio, vano vano-o kilamarana visu Navisaarena kiena ne Ntewa sumo wa.

27 A Ninuna Wa þere pimi e Yuñã Wa mñana ne Ntewa, e nena e pogos naþa akus sisi tomtom Yesu pimi, vena akila þelaga navisaluaena nene.

28 Ana Simion miaþear sisi nene, mieluar Ntewa, pisa potena pania, pisape

29 “Suþe Keviu o, nanagane nepisu suri naþa opisaar pan inu, pimi pe lelaga rui. Ana suri nene kila suñare pimi e sineu, ana nanagane okilia otamñan inu, yaru na kioñã yuñãena, nevetan yomarava nini neiñãsu.

30 E ga e kilamarau, nepisu kioñã Natamaliaena,

31 naþa omligan pimi e maran yolai lala na yomerava,

32 sane kapi tai na kipian koena van yeririna taþena lala, a yoko aieluar imimi kioñã le Yu lala, komin kiamimi naurarena nene Yesu.”

33 Ana Yosop amio Maria lalua amilan visena kiena ne Simion nene paþisi naþa pisayu Yesu,

³⁴ ana Simion pis ke sina ga, pisa ruru la, ana pisa pa anena Yesu, pisape “Ntewa mligan sisi nene pimi pan ita nae Israel vena kila ita ve moki teloru, a vena kila m̄ena ga ita ve moki tesuñalu sina. Ntewa mligan naga pimi sane kile tai, ana yokorena yaru ve moki naña avisa kare ga naga.

³⁵ Ana ve sanene, yoko naga kila kiela nasitomwanena la nene añalivi e yometava.

“Ana e lepas na puña, p̄isi na naloge viowaena yur losinern̄a sane playu na mara tai, yokorena sinern̄a worovia komin suri la naña yoko imi m̄alivin narum̄a nini.”

Sira marua Ana pisa Yesu e Yum̄a Wa m̄ana ne Ntewa

³⁶⁻³⁷ A sira marua tai naga m̄ena teke e poglis nene, kiena kia Ana, naña naga pe navisawalena tai. Ana nene, arimana Panuel, naña molue kome lus kiena ne Aisere nanua sumo. Naga talopa pogos naña pe sira m̄ee ke ga wa, ana naga sike amio wona na yermene tol kas olua ga, ana wona nene mare tania. Naga pe letano ga sanene, pano-o tol kiena kas lualima orelu pa vari.

Naga pe sira tai naña silaga sulueen ga e Yum̄a Wa m̄ana ne Ntewa, naña sum̄a pa ke e pogos na lotuena na kolulagi lala pa tol na yepekilavi, a silaga naga monsilu ga vena len.

³⁸ E poglis nene narui, pimi lavisin la, mlen, pisa potena keviu pa Ntewa vanon sisi nene, a siraunia, molue pano sum̄a pisayu Yesu pa yeririna la naña asun akiravan m̄ate ke asape Ntewa imi tamalia Yerusalem, ana Ana pisawal ruru pan la, naña kiela Navisaarena pimi rui.

Yosop la añasuñela si apa Nasaret

³⁹ Pogos naña Yosop amio Maria akila suri la nene sa naña Navisaluaena kiena ne Ntewa pisa p̄isi narui, ana añar Yesu añasuñela si apito garo kiela pulkumali nene Nasaret, lepas naña Kalele.

⁴⁰ A nin sisi nene kapur pimi keviu, kiena sitomena pimi pe manmarua ruru po pañisi, a apisu naña Ntewa miila naga vena naga kila sur punu ga wo e kiena malena.

Yesu pe yaru viu ga, pian yaru la e Yum̄a Wa

⁴¹ Ana e kas punu ga, le Yu la asuñña akila ke kiela p̄aņagena tai, naña Paņagena na Sitomalen Natamaliaena. A silaga, la naña asike e yo taņena lala, la sinelan manene pañisi vena ava ma Yerusalem akila p̄aņagena nene, a arimana Yesu amio anena, la m̄ena akila ke sanene.

⁴² Ana e kas tai, pog naña Yesu kiena kas tol lualima taaga pa lua [12] ke na wa, apa sina, ana aņure Yesu amio la.

⁴³ Ana la akila suri na p̄aņagena la nene pano-o p̄isi, ana yeririna la añasuñela si apa e kiela yo lala. Ana Yesu na pe pa re poli, naga sum̄a ga Yerusalem, ana arimana amio anena pe akilia re poli.

⁴⁴ Lalua asitom ke asape pona naga sike amio la p̄asia veraga e pupia p̄egas na kiela namratava lala a kiela erau lala, ana amial m̄a pano-o tol legiena wetelu tai. Ana e yemalo nene akale Yesu pano-o,

⁴⁵ pe añal re naga sike amio la poli, ana apisu sane la monar atayu lala awasuņe si ava garu Yerusalem vena alualia.

⁴⁶ La amial legiena wetelu taaga, apim atol si Yerusalem, akale pano-o, ana e legiena taņena, naña kana legiena na telu na kiela yalena, añal ga

na wa, apisu teke tano e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa. Naga totano teke amio navianena lala nae e yo nene, tom̃a miyagogon ke kiela visena lala, a tom̃a piuviun ke naviunenena la tan la.

⁴⁷ A la naḡa asike lavisinia e pogos nene, la amilan manene pupia manmaruaena a nakiliaena kiena ne Yesu paḡisi, amio navisatarḡeen la naḡa naga sum̃a mla ke pan la naḡa apiun ke suri tania.

⁴⁸ Ana pogos naḡa arimana amio anena apisu naḡa naga kila ke sanene, amilan paḡisi, ana anena pis pania, pisape “Ei, naruu! Komin ya ne sinom̃an osape okila kare manene imimi sanene? Opisu ke ne, imimi lua makale ko pano-o, pe mom̃al ko re nena ga, ana okila imimi memloge piowa paḡisi wa.”

⁴⁹ Ana e pogos nene Yesu mla navisatarḡeen tai pan lalua, pisa sanini, pisape “?Komin ya ne amiu lua apa akale inu e yo taḡena la ne sanene? Sanape, amlua pe asitom̃al re si sane in na monar nesum̃a nekila ga yum̃aena kiena ne kau Ata loyum̃a e m̃ana yum̃a poli?”

⁵⁰ Ana navisatarḡeena naḡa pisa pan la, amninue logekilaleen kana kinasia.

⁵¹ Ana Yesu mligan yo nene, naga pito amio la, ana la aḡasuḡe si apito e kiela yo naḡa Nasaret.

A Yesu su pogaga amio la e yo nene, sum̃a mlogear ruru la m̃a silaga. A anena naḡa Maria sum̃a sitom̃al luen ga suri la nene loyum̃a e losinena silaga.

⁵² Ana kas la pimi ḡaro pano, a Yesu kapur pimi keviu, a kiena manmaruaena amio kiena maruaena sum̃a pimi keviu laa narui, a Ntewa sum̃a pisa ruru naga keviu paḡisi, kila yaru la apisu naga po na po, akekaran manene naga paḡisi.

3

Yoane Nakeena sike e yokorena, naga mlologon ke navilopuena

¹⁻² Ana kas laḡas ḡaro pa rui, ana Yoane Nakeena, narina ne Sakaraea, naga pimi m̃aliv e yokorena. Naga nene e pogos naḡa pupia Parin Suḡe Taepirias Sisa nae Rom naga pe suḡe keviu ke tol kana kas lualima taaga pa lima rui, a e poglis nene na mliganar kiena yerkawa laḡas rui, sane Ponses Paelat, naga pisuar Yutea, a Erot, naga pisuar Kalele, a wenla naḡa Pilip, naga pisuar lepas nae Ituraea amio Trakonatis, a Lasanias, naga pisuar lepas nae Apilin. A e m̃ena ga e pogos nene, lalua naḡa ape ḡar na yaru wa lala asike garu Yerusalem, naga Anas amio Kaeḡas.

Ana Yoane sike garu yokorena, ana Ntewa mla visena la pania,

³ ana naga pa make e lepas punu ga na wii nae Yortan, naga sum̃a mlologon ke pisape yaru la punu ga monar avilopu la, a monar ava e nakeena, ana yoko Ntewa naga viewo kiela mlamulena viowa lala.

⁴ Naga kila sa ga naḡa Navisawalena Aisea pisa nanua rui e kiena tusi, naḡa sape

“Pulgo tai sum̃a pio ke e yokorena, sape

Akila ruru make mrapa kiena ne Ntewa,
vena naga kilia imi m̃alivi e kiamiu malena lala.

⁵ *Yoko kam na monar asinwo make pulḡalu lala,*
a monar akilro kunus la su ga tano,

a yo la naḡa kapinia la monar aim amesmesu ruruia

a yo la naŝa ŝilŝil la monar aim ameri ruruia;

⁶ ana sanene, yoko yolai la punu ga avisu kiela Natamaliaena naŝa Ntewa ligania yalin la e mrapa nene imi m̄alivin la.” Ais 40:3-5

Yaru la apim puna Yoane

⁷ Yur̄naena kiena ne Yoane, naga mlologon sanene narui, ana pogos naŝa ŝina la moki amolue apa e yokorena vena naga kee la, naga pis m̄arera pan la, pisa sanini, pisape “Kam na sa ga lom̄ara la naŝa amaraun kapi tai ana aŝure, ana kam na asitom asape akilia aurmatan pupia anen kapi naŝa Ntewa yoko ligan imi? Peraga, komin pe apilopu amiu ruru re poli wa.

⁸ Ana visae lelaga kemua naŝa amaraun nakoena nene, kiamiu malena lala monar war mras wo la naŝa torokin kiamiu navilopuena nene. Ana avisuarua, ve awarwar amiu re sina, sa naŝa akila ke rui, naŝa asum̄a apisa ke asape ‘E, ita na tesuŋa poga ga rui, okilakan ita ke narui tepe lus kiena ne Epraam nena naŝa.’ Ana nanene na pe sur re tai nene poli, komin naŝa visae Ntewa sinenania, naga kilia war kilavaru la nene, yur̄naen lus kiena ne Epraam la ve moki ea, vena la akus lelemiu.

⁹ In na nevisa van amiu, nevisave m̄ekiavi mon ruru m̄eke rui, vena te plan laki la naŝa pe aŝar re mras wo la poli, akoven la ava e kapi.”

¹⁰ Ana pogos naŝa ŝina la amloge nene, amarau na amarau, ana apiunia, asape “Ana visae ve sa nene, yoko imimi mekila ve sanape narui?”

¹¹ Ana Yoane pisatan̄e la, pisape “Yar naŝa m̄ana kulsaket lua, yoko naga monar tam̄an tai va yar naŝa pe m̄ana re tai poli. Yaru naŝa kana kinanena keviu, yoko naga monar vion re kom̄as va yar naŝa pe kana re poli.”

¹² A yar na takis la moki, naŝa ape li nakila keuiaen nena yar lala, apimin vena Yoane kila nakeena van la, ana la m̄ena ga apisu kilale kiela napiowaena lala, ana la apiun m̄ena ga asape “?Navianena, sanapen imimi, yoko imimi monar mekila ve sanape?”

¹³ Ana naga pisa pan la, sape “Yoko awarpolo vetan yaru lala torokin ga ya naŝa la monar aulia, ana ve yuve re, sa naŝa akila ke ŝisi rui.”

¹⁴ Ana yaru na mara m̄ena laŝasia apiun sanini pa Yoane, asape “?A imimi, yoko mekila ya?”

Ana naga pis pan la, pisape “Amiu apuarar ke kiamiu suri na mara lala, ana yaru la asum̄a amaraun amiu paŝisi, lala sane visae pog tai sinemiu kiela suri tai, amiu avisa ga ana monar atan̄ania. Ana ŝelaga nene, yoko monar ve akila re sina. A asum̄a sinemiu mimi lue silaga asape yerkaawa la nene apul amiu ve tokak ga, pona torok ga yo, ana monar akekaran ga narui.”

Yoane sape yoko Navisaarena imi

¹⁵ E pogos nene, le Yu lala asum̄a asitom ke asape kiela Navisaarena lavisi m̄alivi, ana amloge visena wo la nene kiena ne Yoane, akekarania, ana naviunena sike e kiela sitomena lala, asum̄a apiuviun ke, asape “O, pona yaru ne nanene yo, naga pe kieta Navisaarena, pona peraga?”

¹⁶ Ana Yoane sum̄a pisawal ruru merarava pan la, pisape “Peraga. In na nepitom sumo, vena nesur̄na nekee amiu ke ga e wii, ana yaru taŝena tai vim siraun inu. Yaru nene, naga to laa metavan inu, a in na pe netorokin re naŝa neluŝarlua kulus nen lana poli pona nekila kiena yur̄naena taŝena.

Ana naga ke narui, yoko kee amiu e Ninuna Wa, amio kana kapi nena, vena kekan plan kororaki lala vetan kiamiu malena.

¹⁷ Naga sa naŋa naga tarar ke koruak nayuraren wit, vena silsilin plan kana kinas lala. Ve sanene, yoko naga war ruru kinas nen wit la nene va uña, ana yoko naga koven vinus va e kapi tai naŋa taŋatete mare pogos tai.”

¹⁸ Nanene narui, Yoane Nakeena mlologon Lologena Wo pa yeririna la sa ke nene narui, a naga suña pisa ke mēna visena wo naiilaaren taŋena la pan la, a visena nakila ŋegelaena.

¹⁹ Ana yar tai pe kekaran re nena Yoane, nane Parin Suŋe Erot, komin Yoane suña pis ke pania vanon naŋa naga ŋerelua sira nene Lerotias, naŋa wona wenla, a pis pania vanon sur taŋena mēna laŋasia naŋa naga kila.

²⁰ Ana metavan kiena napiowaena taŋena lala, Erot sinen kar Yoane pano-o, suñal narui koven pa e yuña naloge viowaena.

Yoane kee Yesu

Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11

²¹ Ana pogos naŋa Yoane pe pa re e yuña naloge viowaena poli wa, naga kee mā yeririna la pano-o, ana pog tai Yesu mēna pimi e yo nene, ana Yoane kee mēna naga. Ana pogos naŋa Yesu molue e wii, suña mlen mña, ana veraga ga sinapane pike,

²² a Ninuna ne Ntewa pimi pe tasa, moña pitomi tano sane lomē tai, pitomi pran ea. Ana Ntewa pis ma e peni pitomi pania, pisape “Ko Naruu nene, naŋa nepinaia ko paŋisi. Kiau sitomena sike ga e ko, nekekaran ko paŋisi.”

Repina ne Yesu lala

Matiu 1:1-17

²³ Ana sirau naŋa Yoane kee Yesu, ana naga siar kiena yuñaena narui, a e poglis nene, naga kiena kas la tol lualima telu. A lus naŋa Yesu molue komea, e lepas na yermēne, siar e Yosop, naŋa apisu sane arimanane Yesu, pa sanini:

Yosop, naga narina ne Eli;

²⁴ Eli, naga narina ne Matat;

Matat, naga narina ne Livae;

Livae, naga narina ne Melki;

Melki, naga narina ne Sanae;

Sanae, naga narina ne Yosop;

²⁵ Yosop, naga narina ne Matateas;

Matateas, naga narina ne Amos;

Amos, naga narina ne Neam;

Neam, naga narina ne Esli;

Esli, naga narina ne Nagae;

²⁶ Nagae, naga narina ne Mat;

Mat, naga narina ne Matateas;

Matateas, naga narina ne Semein;

Semein, naga narina ne Sosek;

Sosek naga narina ne Sot;

²⁷ Sota, naga narina ne Soanan;

Soanan, naga narina ne Resa;

Resa, naga narina ne Seruþapel;
Seruþapel, naga narina ne Saltiel;
Saltiel, naga narina ne Neri;
²⁸ Neri, naga narina ne Melki;
Melki, naga narina ne Ati;
Ati, naga narina ne Kosam;
Kosam, naga narina ne Elmñatam;
Elmñatam, naga narina ne Ere;
²⁹ Ere, naga narina ne Yosua;
Yosua, naga narina ne Eliesa;
Eliesa, naga narina ne Sorim;
Sorim, naga narina ne Matat;
Matat, naga narina ne Livae;
³⁰ Livae, naga narina ne Simion;
Simion, naga narina ne Suta;
Suta, naga narina ne Yosop;
Yosop, naga narina ne Sonam;
Sonam, naga narina ne Eliakim;
³¹ Eliakim, naga narina ne Melea;
Melea, naga narina ne Mena;
Mena naga narina ne Matata;
Matata, naga narina ne Natan;
Natan, naga narina ne Tepet;
³² Tepet, naga narina ne Sese;
Sese, naga narina ne Opet;
Opet, naga narina ne Poas;
Poas, naga narina ne Sala;
Sala, naga narina ne Nason;
³³ Nason, naga narina ne Aminatap;
Aminatap, naga narina ne Atmin;
Atmin, naga narina ne Ani;
Ani, naga narina ne Ebron;
Ebron, naga narina ne Peres;
Peres, naga narina ne Suta;
³⁴ Suta, naga narina ne Sekop;
Sekop, naga narina ne Aisak;
Aisak, naga narina ne Epraam;
Epraam, naga narina ne Tera;
Tera, naga narina ne Nao;
³⁵ Nao, naga narina ne Seruk;
Seruk, naga narina ne Reu;
Reu, naga narina ne Pelek;
Pelek, naga narina ne Eþa;
Eþa, naga narina ne Sela;
³⁶ Sela, naga narina ne Kaenan;
Kaenan, naga narina ne Aþaksati;
Aþaksati, naga narina ne Sem;
Sem, naga narina ne Noa;
Noa, naga narina ne Lamek;
³⁷ Lamek, naga narina ne
Metusela;
Metusela, naga narina ne Inok;

Inok, naga narina ne Saret;
 Saret, naga narina ne Malalil;
 Malalil, naga narina ne Kaenan;
³⁸ Kaenan, naga narina ne Enos;
 Enos, naga narina ne Set;
 Set, naga narina ne Atam; ana
 Atam, naga narina ne Ntewa.

4

*Parin suŕe kiena ne yermare la naŕa Yermare Lego, kilali Yesu
 Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13*

¹ Ana pogos naŕa Yesu pimi si e lepas na wii nae Yortan naŕa Yoane kee naga ea, naga pulen Ninuna Wa paŕisi. Ana Ninuna ŕere Yesu pa ke sina ga e yokorena,

² a naga sike e yo nene pa tol legiena lualima yam vari, naŕa ŕarin suŕe kiena ne yermare lala suŕa kilali naga. Ana e legiena la nene, pe kinan re poli, suŕa pano pano-o tol naŕa visokar na visokaria.

³ Ana Yermare Lego nene pimi pisa pania, pisape “Visae ko ope Narina ne Ntewa kemua lelaga, ovisali vā kilavaru nene imi ve kilaparavi, vena okania.”

⁴ Ana Yesu pisataŕnea, pisape “Peraga, komin Visena Wa pisape ‘Pe yar malin re ga kinanen poli.’ ”

⁵ Ana Yermare Lego sinenan sape kilali sina Yesu, ana ŕere kiena sitomena pa metava e pupia kunuŕ tai. Kipian naga e purvanua make ga na yomarava nini,

⁶ ana pisa pania, pisape “Navisuaren yo la nene, amio kala naurarena make ga, asike pa e lumiau rui. Inu noŕar kian la, ana nekilia netanān va yar ai naŕa in na sineun nesape netanān vania.

⁷ Pogaga, visae ovatanon inu, olotun inu, vera na neligan make sur la nene se lumoŕa.”

⁸ Ana Yesu pisataŕnea, pisape “Visena Wa pisape ‘Olotun ga Ntewa okila ga kiena yuŕaena naga taaga, komin naga ga pe kioŕa Suŕe.’ ”

⁹ Ana Yermare Lego sinenan sape kilali sina Yesu, ŕere kiena sitomena pito garo Yerusalem, mligan naga e yo tai naŕa pa manene metava, e wos nen yuŕa ŕana Ntewa, ana pisa pania, pisape “Visae ko ope Narina ne Ntewa, oula oto tano. Okilia okila woga ga ne,

¹⁰ komin naŕa Visena Wa pisayu Ntewa, pisape ‘Naga yoko liĝan kiena navisi lala, vena aim asuŕa amio ko, avisuar ko ŕaga.

¹¹ *Yoko ayokop yaun ko ga vena ve otan re laŕa e kilavaru.’ ” Yauena
 91:11,12*

¹² Ana Yesu pisataŕne ke sina ga, pisape “Peraga rui, komin Visena Wa pisa ŕena ga pisape ‘Ve oŕareran re okilali kioŕa Suŕe Ntewa vena kila kioŕa sur tai.’ ”

¹³ Ana pogos naŕa Yermare Lego kilali kiena nataŕaliena la nene pa Yesu ŕisi, ana purmatania pano, naga pa suŕate ke vena lual pogos taŕena naŕa sitom ke sape kilia taulu Yesu ea.

*Yesu siar kiena yuŕaena gar Kalele
 Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13*

14 Ana siraunia, Yesu mialoro e nañareraena kiena Ninuna Wa, pimi tol yo Kalele, ana yar la apisayu naga pano-o kalo make yo lepas nene.

15 Ana naga suña pa ke e kiela yuña na leniena lala, suña pian la, ana asuña akekaran naga pañisi, asuña apisirlua ke kiena kia.

Le Nasaret la añenelua Yesu

16-17 Ana Yesu pimi tol kiena yo naña Nasaret, naña kapuru pimi keviu ea, ana e Legiena Wa, sa naña kila mña silaga, naga pa amio la e kiela yuña nalenena. Ana asape naga ulolua Visena Wa Kiena ne Ntewa van la, ana akian tus naña Aisea siriyu pania. Ana naga suñalu na pikeña tus nañani, mñal e naña sinenan sape ulolua van la, ana puloia, naña pisa sanini, pisape

18 *“Ninuna ne Ntewa sike e in rui, komin naña Ntewa mligan inu vena in ke narui naña nelologon Nalologena Wo va la naña limala korena ga. Naga mligan inu nepimin vena nevisawal va la naña asike e yuña naloge viowaena, nevisave nanagane, akilia amolue ga sa ga ne,*

a vena nevisawal va kilamara ðala lala, nevisave nanagane, kilamarala la kilia imi wo sina. A naga mligan inun sape yeririna la naña asike tano, naña yar tañena la asuña akila kare la ke silaga, yoko in na neure plan la, aim asu si e yo wo tai.

19 *Ana sanene, in na nekilia nekila merarava nevisave nanagane, Ntewa kila kiena pog viu nowo tai pimi mñalvin yar la nene rui.”* Ais 61:1,2

20 Ana pogos naña Yesu pulo nawuloena nene ðisi, naga pulonar si tus, kian si pa yaru na visuaren yuñaena, ana pa to meta e lelen nalologena, vena vis va yar lala. Ana la make ga naña asike loyuña asuña atamaria Yesu asape añña yoko aloge ya ne visa van la ne wa.

21 Ana pogos naña naga siar kiena visena, ana pisa sanini, sape “Nevisa van amiu, nevisave Visena Wa kiena ne Ntewa naña amloge ga na wa, kana visena la nene pimi pe lelaga nagane ga na wa, e maramiu.”

22 Ana pogos naña yar la amloge visena la naña kiena ne Yesu, amloge sane naga pis ruru po na po, pis malumu ga a pis tanea ðisa, ana la amilan pañisi, asuña apisavisa pan la sanini, asape “!Ana yar nene, naga narina ne Yosop ga nene! ?Naga ðar visena tanea la ne sanene pe ne?”

23 Ana Yesu pisatarñe la, pisape “Pona sinemiun asape avisa kieta visena marua nene van inu yo, naña pisape ‘Tokta, okila ruru ko sumo wa, ana siraunia okilia oiila yar tañena.’ Nanene komin naña amloge ðisi rui naña nesike gar Kapeneam, nekila ruru ke namaiena la moki, ana asitom asape komin ya ne pe nepim nekila re mña sanene pan amiu e kieta yo nini poli.

24 Ana lelaga nevisa van amiu, sane visae navisawalena tai, ana kiena yeririna lala nae kemua kiena yo naña, la tañatete akekaranja, tañatete alogearia.

25-26 Nanene na lelaga. Sineun nesape asitomyuli pogos kiena ne yermarua Elaisa nanua sumo. E pogos nene, yua pe powo re poli pa tol kas telu komsusa, a pupia viso tai kalo make yo Israel. ?Ana Ntewa mligan Elaisa pa miila ane e poglis nene? Apisu ke ne, pe mligan re naga panon iila letano nae Israel lala tai naña amloge ke piowa poli, ana mligan naga pa miila letano nae pulkumali keviu nene Sareñat, nane lepas tañena naña Saeton.

²⁷ Ana asitomyuli mēna ga pogos kiena ne yermarua Elisa. ?E pogos nene, yar la moki naḡa aḡar leperosi, ana Ntewa kila ruru ai? Naga pe kila ruru re le Israel lala tai naḡa aḡar maiena nene poli, ana kila ruru ga yere Seria nene naḡa Neman. Lelaga-o, ita yeririna la naḡa tepisa ke tesape ita nena naḡa tepe yeririna lala kiena ne Ntewa, ana yar la naḡa Ntewa mligan la apimin asape akila kieta yuḡaena, ana yepeta mavin la ke sina ga.

²⁸ Ana pogos naḡa la nene asike loyuḡa nalenena amloge visena nene, kiela sitomena la pilon pa pe taḡena narui, nagane la sinela kar Yesu narui.

²⁹ Ana la aplamoluen Yesu, aḡurelua naga petan kiela pulkumali pa vanua, aḡure pa e pupia yeparpas tai naḡa kiela pulkumali mēke ea, la sinelan asape akuan Yesu vito tano e yo ne nanene narui.

³⁰ Ana Yesu kila naḡa la taḡatete si auarar naga, ana mial ga pa ḡaro likan la sanene pano, mligan la asike na.

Yesu pa garu Kapeneam, pilelua yermare tai

Mak 1:21-28

³¹ Ana Yesu mial pito tol pulkumali taḡena nae Kalele, nane Kapeneam, ana e Legiena Wa naga pian la e kiela loyuḡa na leniena.

³² Ana la naḡa amiyagogonia amilan paḡisi, komin amloge kiena visena urmi paḡisi, a naḡareraena kiena ne Ntewa sike ea.

³³ Ana pogos nene yar tai sike loyuḡa amio la, naḡa ninuna ne yermare viowa tai suḡa kila kare naga, ana yar naḡani pio manene kare Yesu paḡisi, pisa pania, pisape

³⁴ “?Ei, Yesu nae Nasaret, kioḡa ya na teke e imimi? !Pona ko opimin osape okila kare imimi yo, a! Komin naḡa in na nekilia ko rui, sane ko ope Yar Wa nena napo tai kiena ne Ntewa.”

³⁵ Ana Yesu pis ḡarera pa yermare viowa naḡani, pisaluḡaria, pisape “! Ei, ve ovis re sina! Omolue ke vetan yar nene nagane.” Ana ninuna viowa naḡani koven yar nene mloru pito tano likan la, ana molue petania pure pano, ana yar ne po sina ga sike na.

³⁶ Ana yar na yo la nene amilan paḡisi, ana apisasayu Yesu, asape “?Ei, visen ya na sanene? Nanene yar ḡarera tai nene yo, kiena naḡareraena keviu paḡisi wa. Naga pis ga pa ninuna viowa lala, ana apureure ga sa nene.”

³⁷ Ana komin sur ne la nanene narui la akekara, a asuḡa apisa ruru kia kiena ne Yesu mlewo pa e yo punu ga e lepas nene.

Yesu kila ruru auia simem kana Saemon Pita, amio mēna yar taḡena la moki

Matiu 8:14-17; Mak 1:29-34

³⁸ Ana Yesu suḡalu pa vanua e yuḡa nalenena nene, ana pa uḡa ḡana Saemon, nanene gar ke Kapeneam na wa. Ana e uḡa nene auia simem kana Saemon mloru mēke e togin namaiena, yepena pibusun, ana apisawal pa Yesu, apiun pania asape sanape e sira marua nene.

³⁹ Ana Yesu pimi suḡalu se yepas nen sira naḡani, ana pisaluḡar maiena nena, ana yepen pimi manin sina, mloge nena po, ana suḡalu pa miyuḡaen kala kinanena.

⁴⁰ Ana pogos naña mrae pito tano, sane Legiena Wa nene p̄isi narui, la naña kiela namaiena la asikena, aḗerela apim puna Yesu, ana Yesu p̄uarar la, kila ruru la.

⁴¹ A la moki naña, yermare la amolue petan la, naña asuḿña akiikii, asape “!Ei, ko kemua naña ope Narina ne Ntewa narui!” Ana Yesu p̄isalup̄ar yermare la nañani, pisape ve avisa re si suri tai, komin naña akilia rui asape naga Navisaarena kemua lelaga.

Yesu mlologo make ga e lepas lala nae Yutea

Mak 1:35-39

⁴² Ana kolulag kona, Yesu suḿñalu naga taaga molue pa vanua, pa e yo ḿn̄ano tai naña pa ruru po na po paḗisi. Ana siraunia, yar la apiminia, akale ḿña pano-o aḿñal e yo ne nanene, a la sinelan asape naga suḿña amio la, akilali asape avisalup̄aria vena ve ligan la re,

⁴³ ana pisa pan la, pisape “Toko, in na monar neva nelologon Nalologena Wo na suḗenena kiena ne Ntewa va e pulkumali taḗena la naña asike ga wa, komin naga mligan inu nepimin suri ne nanene.”

⁴⁴ Ana naga petan la, pano mlologo teliv make e yuḿña nalenena lala e pulkumali punu ga nae lepas naña Yutea.

5

La naña Yesu pio la p̄esania, apa ataveve naga

Matiu 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ Pogos tai, Yesu sike e yepas nen pupia lapa naña laḗas asape Lapa nae Kenasaret, a laḗas asape Lapa nae Kalele. A e pogos nene, yaru la naña asuḿñalu amiyervivi Yesu la moki paḗisi, sane yepa ve tokaki ga, komin naña sinelan asape aloge naga lologon visena kiena ne Ntewa van la.

² Ana Yesu p̄isu waa lua naña sike ga lavisinia, naña aḗure pimi sike ga e kukunone, a p̄isu kana yar ne la asuḿñalu asike e sive, asuḿña akevan ke kiela lilivi lala.

³ Ana Yesu mial pano pa miai e waa tai nene, naña kiena ne Saemon, ana pisa pania pisape suponlua va li laa sane. Ana Yesu teke e waa nañani, toḿia pian ke la naña asike ura.

⁴ Ana pogos naña naga pis pan la p̄isi, naga pisa pa Saemon, pisape “Ita, in na sineun nesape teva re laa e lowe memaena, vena toure re lilivi wa.”

⁵ Ana Saemon p̄isatanēa, pisape “E yerkawa, imimi mekila sur nene rui pano-o yemlagi, ana pe metol re nena ika tai poli. Ana komin naña opisa sanene pan inu, poga, nekekarana naña tevali ga.”

⁶ Ana la apa akila sa naña Yesu pisa, ana la amilan pupia p̄egas nen ika tai pulen ga kiela lilivi nañani, kila kiela lilivi nene siar pororovia,

⁷ ana la apio laḗas naña asike e waa taḗena, la akuḗin limalan la vena aim aiila la. Ana la naña apim, ana asuḿña aḗere lilivi nañani amio kana ika ne lala apa metava e waa luwoka nene, pano-o waa luwoka ga nañani pulemagi ruru nena ga, lavis luoka ga talilu.

⁸ Ana Saemon p̄isu sur la nene, p̄isu kilale sane Yesu ga miyuḿñaen e kiena pupia nam̄areraena wa, ana kinai tano e mialana ne Yesu, pisape “Suḗe, in na nepe yar viowa ga tai. Popon oure matan inu, ve osu re si lavisin inu.”

⁹ A pe naga re ga taaga po, ana la mēna naŕa asike amio e pogos nene, la punu ga amilan ŕan wa e pupia ŕegas nen ika naŕa la aŕar ne,

¹⁰ amio narina ne Sepeti lua nene, Semes lalua Yoane, naŕa asikol la amio Saemon amiyuñae lele taaga, la mēna luoka amilan paŕisi.

Ana Yesu pis pa Saemon, pisape “Ei, ve omaraun re si sur nene. Siar nagane, yoko ve oure re si ika, ana yoko osuñā oure yar la aimi ataveve inu.”

¹¹ Ana aŕasuŕe la, aŕere si kiela waa la naŕani apa ura, ana pe akila re si sur taŕena poli, amligan kiela sur punu ga suñā sanene, ana ataveve Yesu apavini.

Yesu kila ruru yaru tai naŕa ŕar leperosi

Matiu 8:1-4; Mak 1:44-45

¹² Ana siraunia, e pogos tai, Yesu sike pulkumali tai e yo nene, ana yar tai mālā pimi puna, naŕa yaru nena, maiena naŕa leperosi kilapel naga kila kare nena tasnena. Ana yaru naŕani pimi mloru e lana ne Yesu, tag pania, piun tania, pisape “Suŕe! In na nemlelaga nesape ko okilia okila ruru in si wo ga, ana visae okekarania, in na sineun nesape neviun tan ko vena okila inu neikiki sina ga.”

¹³ Ana Yesu pe maraun re tolen maiena kiena ne yar nene poli, ana puararia, pisa pania pisape “Ee, in na sineun nesape yepeñā yania.” Ana veraga ga yepena miania, leperosi naŕani ŕisi e naga.

¹⁴ Ana Yesu pisa pania, pisape “Omloge ke ne, ovano ve ovisayu re sur nene va yar lala wa, ana nanagane ova nena okom puna ne yar wa vena naga visu ko lia, a kilia visawal visave tasneñā mian rui. Siraunia, ana monar ova okila lotena va Ntewa a okila kuŕaŕaena na kioñā yepe ikikena nene, sa naŕa Mosis pisape monar akila.”

¹⁵ Yesu pisape yar nene vano ve visayu re sur nene, ana peraga, pe piavi re poli asuñā apisayu mā Yesu pano-o pa tol yo punu ga, kila sane pupia ŕina la apimin asape aloge kiena visena, ana la sinelan asape naga kila ruru kiela namaiena lala.

¹⁶ Ana e pogos la punu nene Yesu suñā petan mēna yeririna lala, pa ke e yokorena, mlen ke pa Ntewa.

Yesu kilia viewo mlamulena viowa

Matiu 9:1-8; Mak 2:1-12

¹⁷ Ana pogos sina tai, Yesu pian la māga, a Varasi laŕasa amio navianena navisaluaena lala atoñāga tano e nene, naŕa la na pulkumali taŕena lala e lepa lala nae Kalele amio Yutea, a laŕasia amolue Yerusalem apimi. Ana e pogos nene, namiareraena kiena ne Ntewa pimi keviu manene laa e Yesu narui, kila naga kila ruru namaiena lala.

¹⁸ Ana yar laŕasia akus namaiena tai pimi, naŕa yepena la punu ga marmare, naŕa akus pimi ana mlor ga mēke e miana tog. La sinelan asape akus imi loyuñā aligan mon lavisin Yesu,

¹⁹ ana apisu sane pupia ŕina mēke pa loyuñā rui, ana yo ve tokak paŕisi, taŕatete akus kiela erau nene vano. Ana akus pa metava e wos nen yuñā narui, akawepo lologia Yesu, ana amligan malumun yaru naŕa amio miana tog pito tano e pulus naŕani, pito mēke likan yeririna lala, mēke nena ga vamon Yesu.

²⁰ A pogos naþa Yesu pisu suri nene, naga kilia naþa la amlelaga m̄arera e naga paþisi, asape yoko naga iila namaiena nene, ana naga pisa pania, pisape “Mara, in na nepiewo kioṃa mlamulena viowa rui.”

²¹ Ana pogos naþa Varasi amio navianen navisaluaena lala amloge visena nene, asitom piowa e naga paþisi, ana asuṃa apiuviunia, asape “?Ane þarnena kare ke kia wa kiena ne Ntewa sanene? Ntewa naga taaga kilia viewo mlamulena viowa, pe yar taþena re si poli, ana yaru nene pis ke sa naþa naga sitom ke sape naga Ntewa nene narui.”

²² Ana Yesu mninu kilale rui sape asitom ke piowa sanene e naga, ana pisa pan la, pisape “?Komin ya ne sinemiu la pulen ke sitomena viowa la sanene?”

²³ Visae nevisa ve sanini va namaiena nene, nevisave ‘In na nepiewo kioṃa mlamulena piowa,’ pona nevisa vania nevisave ‘Osuṃalu, oyali,’ ana visena lua nene, tai m̄areran navisaena, a tai meme ga. Na naþa sape ‘Osuṃalu, oyali,’ naga m̄arera laa sane, komin naþa yoko okilia ovisu kilale sane kiau visena pe lelaga pona peraga, naþa yar nene suṃalu pona taþatete suṃalu.

²⁴ Ana nanagane þisi na nekila suri tai naþa asitom asape Ntewa ga naga taaga kilia kila, ana avisu kilale sane in na Narina ne Yeririna, nam̄areraena sike e inu. A nevisa van amiu, nesape nam̄areraena nene torokin nekilia nevewo ṃena mlamulena viowa e yomarava nini. Ayagogo ruruia.”

Ana Yesu pis pa namaiena naþani, pisape “Nevisa van ko, nesape osuṃalu, ovilonar moṃa tog, oyali ova uṃa.”

²⁵ Ana sa nena nene, e marana ne la naþa apisu ke ne, yar nene suṃalu, þar ṃana tog, mial pa vanua, naga pa uṃa naþa suṃa miyeluarliluen Ntewa sanene pano.

²⁶ A pogos na la naþani apisu suri nene, amilan kare nena lelaga, yepela þil paþisi, asuṃa amiyeluar Ntewa, asape “E suwala, lelaga kemua-o, þane na ita tepisu sur tai naþa pe taþena paþisi!”

Yesu pio Matiu, naþa apio ṃena Livae, pimi tavevea

Matiu 9:9-13; Mak 2:13-17

²⁷ Ana siraunia, Yesu mialili ga pa laa sane, ana ṃal yar tai totano teke e kiena yuṃaena e yuṃa na warpoloen takis. Yaru nena, kiena kia Livae. Ana Yesu pio, sape “Oim otaveve inu.”

²⁸ Ana Livae suṃalu nena ga, mligan kiena yuṃaena, mligan kiena suri punu ga sike na, ana taveve Yesu.

²⁹ Siraunia, Livae nena kila pupia kinanena tai kana ne Yesu e ṃana uṃa, a e pogos nene, yar na takis taþena la moki, amio ṃena yar taþena la moki na sanene, la ṃena apim ato lele taaga amio Yesu amio kiena nalogena lala e kinanena naþani.

³⁰ Ana Varasi laþasia, amio kiela navianen navisaluaena laþasia, apragogo pa nalogena lala, asape “?Komin ya ne akinan ke lele taaga sanene amio yaru viowa lala a þarm̄arera la nene?”

³¹ Ana Yesu ke pisataṃe la narui, pisape “La naþa tasnela m̄arera ruru poga ga, la pe asitom re asape ava akom pun yar na kilaruruen maiena poli, ana la ga naþa aþar maiena, la sinelan paþisi.

³² In na pe nepimin re nevio yar la naþa apisa ke asape la apo rui e marana ne Ntewa vena ataveve inu, ana in na nepimin ke yeririna viowa la ne sanene narui, vena avilopu la vetan kiela mlamulena viowa lala.”

Naviunena tai e lepa na monsilena

Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22

³³ Ana la apiun naviunena tai pa Yesu, asape “Nalogenena kiena ne Yoane Nakeena la asuþa apuarar ruru ke þelaga nene naþa yam mokliu, asuþa amonsilu ga vena alen va Ntewa, a Varasi mēna la akila sa ke ga. ?Ana komin ya ne kioþa nalogenena la pe akila re poli, ana la asuþa akinana a asuþa amun ga sanene?”

³⁴ Ana Yesu pisatame la, pisayu naga amio kiena nalogenena lala, sane la akekara paþisi pogos naþa naga sike amio la, ana yoko sinela viowa sirau e pogos naþa naga ure matan la. Ana pisape “?Pogos naþa yar natalopaena sike amio kiena erau lala wa, asitom asape yoko akilia aligan kinanena na þaþagena nene sike na, ve akan re? Peraga.

³⁵ Ana yoko pogos tai imi, naþa yoko aurelua yar natalopaena nene vetan kiena erau lala, a e pogos nene narui akilia amonsilu, komin naþa sinela miye naga paþisi.”

Sur marua amio sur viu

³⁶ Pelaga na monsilena nene, naga þelaga marua tai nalotena kiena ne le Yu lala, ana Yesu sinenan sape kilā meraravan sane þelaga marua na sanene, taþatete asikol amio suri viu la naþa naga pian la ke ea, ana pisa þakaiwa tai e lepa nene pan la. Pisape “Taþatete ola kinakinas nen kulmrae viu tai, naþa ovitolþa kinakinas tai, ana osuluar e kulmrae marua vena kilawo pulus naþa teke ea. Visae sanene, yoko opitol þa kare kulmrae viu nene narui, ana kana kinakinas, yoko taþatete nena marana ve sa ke kulmrae marua nene, ana apisu piowa ga.

³⁷ A taþatete okokonia kuruta viu naþa mēke þeþela ke ga wa va e kulus nen nane tai naþa pe urmarua, naþa akon kuruta pa e yam moki li rui. Visae okila sanene, yoko kuruta viu nene lapa, kila kulus nen nane naþani mapo, ana kuruta nene lau kare ga ne, ana kana pias mēna imi viowa nena ga.

³⁸ Ana kuruta viu, monar okokonia va e kulus nen nane naþa naga mēna pe urviu, naga mārera ruru po, a okilia oligan ruru monia kuruta mon mēna ea.

³⁹ A pogos mēna naþa yar la amun kuruta naþa amiyuþaen towe laa nanua rui, yoko ve sinelan re si munen kuruta viu, naþa amiyuþaen mare ga na wa, ana yoko monar avisave kuruta marua naga kiki laa sane.”

6

Yesu pe suþen Legiena Wa

Matiu 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ Ana e sina ga e legiena tai, naþa pe Legiena Wa, Yesu amio kiena nalogenena lala amiyaloro apano, a kiela mrapa pa þaro e lokove na kona lala. La amiyal mēna sanene, ana nalogenena lala viso kar la ana akawe plan kona laþas naþani, apae vania, akania.

² La akila ke sanene, ana Varasi laþas asuþa e naþani, apisu ke Yesu lala, ana apisa pania, apisape “Ei, komin ya ne asuþa akila ke yuþaena nene

e Legiena Wa sanene? Visae sanene, asumã akilaro ke kieta navisaluaena ne.”

³ Ana Yesu pisatamẽ la, pisape “?Pona pe apuloli re Visena Wa pog tai poli yo wa, e sur la naña Parin Suñe Tepet nanua naga kila? !Kam na akilia pa rui! Naga amio kiẽna yeririna lala la viso kar la manenea,

⁴ ana naga pa loyumã e yumã wa mña Ntewa, a naga mla kilaparavi wa naña Navisaluaena sape yar wa ga la akilia akania, ana Tepet amio kiẽna yeririna la akania.”

⁵ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Inu Narina ne Yeririna, inu ke narui nepe suñen Legiena Wa, ana inu ga nekilia nevisa ya naña popon akila e Legiena Wa, pona ya naña pe pon re akila poli.”

Yesu kila ruru limaulu tai e Legiena Wa

Matiu 12:9-14; Mak 3:1-6

⁶ A e si e Legiena Wa tai, Yesu pa si loyumã e yumã na leniena, pian la. Ana poglis nene yar mña tai sike loyumã nañani, limana marua pulu.

⁷ Ana navianen navisaluaena lala, amio Varasi lala, naña la sinela kar Yesu rui, asike ga lavisinia e poglis nene, asumã apisuar ruruia ãisa, vena asape alual li ãelaga viowa lañasa e naga, ana la sinelan asape avisu sane yoko Yesu kila ruru limaulu nañani e kiela Legiena Wa nene pona yoko ve kila re.

⁸ Ana Yesu kilia ruru make ya naña sike e kiela sitomena, ana pis pa yar nañani, sape “Osumãlu, ovam osu metava e nini sumo wa,” ana naga sumãlu pavini.

⁹ Ana Yesu piun tan la naña asike e ne, pisape “?Kieta Navisaluaena sape tekilia tekila ya ne e Legiena Wa? ?Pisape popon tekila sur wo pona popon tekila sur viowa? ?Pona pisape popon tetamalia yaru, pona popon toweñar yaru?”

¹⁰ Ana Yesu pisuveve la make ga, ana pis sina pa yaru nañani, pisape “Lumonia visilia!” A e ga e pogos naña yar nene kila sanene, limana nañani pimi po nenaga.

¹¹ Ana le Varasi lala sinela mimi, naña sane amloge mlae pañisi, ana apa vanua apisayu weleli sane yoko akila ve sanape na va Yesu.

Yesu mliganar kiẽna nalogena la lualima taaga pa lua

Matiu 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Ana siraunia, e sina e pogos tai, Yesu pa metava e pupia tavie tai vena naga se ea, len va Ntewa, ana sumã kila ke sanene e yo nañani pa tol yemlagi.

¹³ Ana kolulag na pitomi pio kiẽna nalogena lala apimi lele taaga puna, ana e la nene, naga pisawal la lualima taaga pa lua naña naga mliganar la pisape la narui, la ape nalogena.

¹⁴ Ana kia kiẽna ne la lualima taaga pa lua nanini:

Saemon, naña Yesu mligan kiẽna kia tañena, sape Pita,

a wenla naña Antru,

a Semes, a wenla naña Yoane,

a Pilip,

a Patalomiu,

¹⁵ a Matiu,

a Tomãas,

a Semes, naña narina ne Alpeas,

a Saemon, naña sape mñene plan le Rom lala,

a Sutas, naŕa narina ne Semes,

¹⁶ a Sutas nae Kariot, naŕa siraunia naga kom varaun Yesu.

Yesu suŕa mlologo a kila ruru namaiena lala

Matiu 5:1-12

¹⁷ Ana Yesu ŕere nalologena la nene apitom si tano, ana aŕal yotop tai, apa asike ea. A poglis nene, nalogena kiena ne Yesu taŕena lala apule ga asike ea, amio mēna pupia ŕina lala na pulkumali taŕena lala nae Ŷutea, a le Yerusalem mēna lala, amio le Taea a le Saeton lala, naŕa amolue e kiela yo lala garo losi lavisin sive apami.

¹⁸ La nene apamin asape aloge visena lala kiena ne Yesu, a la sinelan asape kila ruru kiela maiena lala. Ana Yesu kila mē sanene pan la pano-o, naga kila ruru mēna la naŕa yermare lala asuŕa akila kare la ke silaga.

¹⁹ Yaru la moki manene paŕisi, ana la punu ga sinelan asape atol ga Yesu, vena la aninuli ga pupia naŕareraena naŕa apisu sane suŕa mālivi ke ea, naŕa suŕa kila ruru ke yar la moki rui.

Navianena lala kiena ne Yesu

²⁰ Ana Yesu kira pisu kiena na-logena la nene, ana pian la, pisape:

“Kam naŕa apisu kilale sane limamiu koren ga, navisa ruruena sike e amiu, komin amiu ke narui naŕa Ntewa naga pe ŕarin suŕen amiu, ana visuar amiu.

²¹ Kam naŕa viso kar amiu ke nagane, navisa ruruena sike e amiu, yoko aloge sane aim aulemaamaga nena ga e suri wo ne lala.

Kam naŕa atagi ke nagane, navisa ruruena sike e amiu, yoko akilia akekara.

²² Kam naŕa yar la pe akekarana amiu re poli, a naŕa asuŕa yepel mavin amiu, a naŕa asuŕa apisa kare amiu, a asuŕa akoven plan ke kiamiu kia lala sane kam na ape yar viowa ga lala, nanene komin naŕa kam na ape yar kiena ne inu Narina ne Yeririna, navisa ruruena sike e amiu.

²³ E pogos la ne sanene, ve asitom manene re, aulaula ga warar pupia kekarena, komin naŕa asuŕa akila kare amiu ke ga e ŕelaga mē nena naŕa repila lala akila pa navisawalena la nanua sumo. Ana pogaga, yoko awar kiamiu pupia nalaena ma e peni.

²⁴ Ana kam la naŕa ape nasur moki manenea, yoko viowa manene laa van amiu, komin naŕa aŕar kiamiu nalogewoena a kiamiu nakekarena lala e kiamiu mālēna wo la na yomarava nini rui.

²⁵ A kam la naŕa mēŕemiu pulemamaga ruru pa sike rui, yoko viowa van amiu vaŕisi, komin naŕa yoko viso kar amiu manene va laa sane.

A kam naŕa apitale ke nanagane rui, yoko viowa van amiu vaŕisi, komin ŕisi na aloge viowa, atagi.

²⁶ “A monar avisuar ruru amiu pogos naŕa yar la asuŕa amieluar ke kiamiu kia. Visae ve sanene, pe pon re amiu mēna asitom ke asape amiu na apo, komin naŕa navisawalena navisokanena la nanua sumo, kieta yermarua la amiyeluar kiela kia la sanene, ana Ntewa pisu la sane la apiowa ga ana mla nakoena pan la.”

Yesu pisayu sinesien manene nasinekar lala

Matiu 5:38-48, 7:1-5

²⁷ Ana Yesu pisape “Kam la naḡa amloge kilale ke kiau visena nene, in na nevisa van amiu, nevisave: Monar sineta si kieta nasinekar lala, a monar tekila wo van la naḡa pe asitom ita re poli,

²⁸ a monar tevisa ruru la naḡa apiuelin ita, a monar telenwo la naḡa akila kare ita.

²⁹ Visae yar tai lipa pipiḡa lepas tai, ko monar ovilopu ḡena pipiḡa lepas ḡasia vania vena lipa, a visae yar tai ḡareran van ko vena war moḡa kulsaket, yoko monar okekaran ga war ḡena moḡa kulsota.

³⁰ Visae yar tai viun kioḡa sur tai, monar ola vania, a visae yar tai lalua kioḡa suri tai, yoko ve ova oviun re si tania vena lamaran si van ko.

³¹ Pelaga ya naḡa sinoḡan vena yar la akila van ko, ḡelaga ne nanene yoko monar okila van la.

³² “Visae tesuḡa sineta si ga yaru la naḡa asitom ita, nanene na pe sur re tai nene po laa wa, komin yar nakilaen mlamulena viowa lala asitom ke la naḡa asitom la rui.

³³ Pona visae tekila ga wo van la naḡa akila ke po pan ita rui, naga ḡena pe sur re tai nene poli, komin yar nakilaen mlamulena lala, la ḡena akila ke sanene rui.

³⁴ Pona visae tetamān ga kilavaru va la naḡa akilia alamaran sina, naga ḡena ga pe pe sur re tai nene po laa wa, komin yaru nakilaen mlamulena la akila ke yuḡaena nene silaga.

³⁵ “Ana in na nevisa van amiu, nevisave: Sinemā si kioḡa nasinekar, a okila wo vania, a otamān ga kioḡa kilavaru sa ga ne, naḡa ve ositom manene re van naḡa omla pania, ovisave pona kilia lamaran si pogos tai, pona taḡatete si lamarana. Visae osuḡa okila ke sanene, osuḡa okus ke ḡelaga kiena ne Arimata Yaru na Meta ne, a naga yoko la nalaena tai van ko ve keviu laa sane, komin naḡa naga yar sur naḡa sinen po pan la naḡa pe apisa re potena pan poli, pona la naḡa asitom la ke sina.

³⁶ Sanene, ko na monar sinemā ye yar lala sa naḡa Arimata naga sinena miye la.”

Yesu pisayu naliḡereen yar taḡena

Matiu 7:1-5

³⁷ Ana Yesu pis ke pan la na wa, pisape “Yoko ve aliḡere manene re yar taḡena pona ala nakoena vania. Visae sanene, yoko Ntewa taḡatete liḡere manene amiu, taḡatete la nakoena van amiu. Visae aviewo yar taḡena, yoko Ntewa viewo amiu,

³⁸ a visae ala sur va yaru taḡena, yoko Ntewa la sur imi van amiu. A yoko Ntewa laa van amiu ve keviu la sane taulu naḡa amlavia, yoko naga war ve moki vaḡisi, sa naḡa akokonia karo, atanaria, yoko amiyalar ḡena ga, pano-o pulemamaga ruru nenaga, suri laḡas kekapil pito ke tano. Lelaga paḡisi, yokorena awar imi pun amiu maran ve taaga sa ke ga naḡa aḡarwar ke pan yar taḡena.”

Monar avisuar ruru kiamiu malena

³⁹ Ana Yesu pis ke pan la na wa, pisa ḡakaiwa tai pan la, pisape “? Sanape, visae kilamara ḡala tai suḡa ga, ana naga kilia sumon kilamara ḡala taḡena tai lalua ayalḡel woga ga? !Peraga, yoko la ga luwoka aloru ato e ḡiliḡili tai ne!

⁴⁰ Nalogenā naga pe pa manene re metavan yar naḡa pian ke naga poli,

ana visae naga kilia ruru make sur la naŕa navianena piania, yoko naga imi maran ve taaga sa ke ga kiena navianena.

⁴¹ Pe pon re osuŕa ovisavisa ke narin kororaki tai naŕa teke e kilamarana ne womla poli, ana pe opisu kilale re osape pupia purŕes nen laki tai ŕeke e kilamaraŕa poli.

⁴² “? Sanape na osape ovisa va womla nene, ovisave ‘Wolai, yoko nowarlua kone kororaki na kilamaraŕa wa’? Sanene ko na pe opisu kilale re kioŕa mlamulena viowa poli, a osuŕa omliŕere ke ga mlamulena viowa kien yar taŕena lala. Okilia ŕa naŕa ko opiowa ga, ana osape okila sane yar la asape ko opo rui. Okus lua pupia miasin laki na ŕeke e kilamaraŕa sumo wa, ŕisi na okilia ovisuveve narin kinakinas nen kororaki naŕa teke e kilamaran yar taŕena nene.”

Purlaki amio mrasa

Matiu 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Ana Yesu pisa ŕena ga, pisape “Purlaki naŕa po taŕatete war mras naŕa piowa, a purlaki naŕa piowa taŕatete war mras naŕa po.

⁴⁴ Ee, sanene narui, naŕa tevisu kilale purlaki, tesape sanape e ga e mrasnela. Mralaki la naŕa mam ruru po, pe toŕar re e viluŕini la naŕa pe nenos poli, peraga.

⁴⁵ Yaru naŕa po naga miyuwon ruru suri wo la sike e losinena, ana silaga kiena sitomena wo suŕa ga naŕa kilia visaplania, ana yaru viowa naga suŕa ŕarpolo ke suri viowa e losinena, ana naga visa plan ga sitomena viowa lala. Suri ya naŕa pule sike e los nen yaru pona e kiena sitomena, sur ne na nene narui yoko suŕa molmolue luen ga e gona.”

Yuŕa lua

Matiu 7:24-27

⁴⁶ Ana Yesu pisape “?Komin ya ne apio in ke asape ‘Suŕe o, Suŕe o,’ ana siraunia pe asuŕa amlogear re ya naŕa nepisa pan amiu nesape akila poli?

⁴⁷ Yar naŕa pimi pun inu, mloge kiau visena, naga monar logearia a monar kila. Yar naŕa kila sanene naga sa naŕa suniena tai pisayuia, naŕa pisa sanini:

⁴⁸ Yar tai suŕa kila ke ŕana yuŕa, a yaru nene pe manmarua ruru po, kil ŕiliŕili la pito manene tano vena tol yo ŕarera tano, ana maplar kemraŕe lala e pulus la naŕani. Ana pogos na pog ŕarera, pupia womie lau, ana taŕatete nena kila yuŕa nene kulul, komin naŕa yar na kila, kila ruru ŕarera po.

⁴⁹ Ana yar naŕa mloge kiau visen lala, ana pe mlogear re poli, naga sane yar taŕena tai. Yar nena, naga ŕena miyuŕaen ŕana yuŕa tai, ana naga pe wowe ga, miyuŕaen ŕana yuŕa suŕal yau ga e porotano, kana kemraŕe ne la pe pito manene re nena tano poli. Ana pogos naŕa pog ŕarera, pupia womie mlau pitomi, kil lua yuŕa naŕa, kilalua mloru, ana yuŕa naŕa pororovia, piowa make nenaga.”

7

Yer kawa na mara nae Rom tai mlelaga ŕarera e Yesu

Matiu 8:5-13

¹ Ana pogos naþa Yesu pisa plan kiena navianena la naþani þisi, naga pa loyuma e pulkumali nae Kapeneam.

² Ana e yo nene, nasumonen li na mara nae Rom tai sike ea, ana naga kiena yar wo na yumaena tai naga mai paþisi, lavis ga kovio.

³ Ana pogos naþa mloge yar la apisayu ke Yesu, asape pimi ke lavisin kiela yo rui, ana pio nasumonena kiena ne le Yu lala, pitetalia la apanon Yesu, vena aviun tania imi kila ruru namaiena nene.

⁴ Ana la naþani apim puna Yesu, apisayu namaiena naþa pania, ana apiun manene tan sanini, asape "Nasumonen li na mara la nene, popon sa oimi oiila naga.

⁵ Lelaga naþa sane naga pe ita re tai nene poli, naga pe yere Rom ga, ana naga pe yar tai naþa sitom manene kieta þegas nen yeririna la paþisi, ana naga mēna miila imimi e yo nini keviu paþisi rui, naþa miyumaen kiamimi yuma na leniena. Ana visae ko okekarania, oim ovisu kiena yaru nene naþa mai paþisi."

⁶ Ana Yesu tamānia, ana pa amio la. La amial apano, ana pogos naþa asike towe laa perinan yuma mēna nasumonen li na mara nena wa, apisu yaru laþasa amiyal ke apimi. La nene, erau kiena ne nasumonena si laþasa, naþa naga pitetalia la si apim puna Yesu, vena avisa kiena visena tai vania. Ana la apim apisawal pa Yesu, apisape "Yere Rom naþani mligan imimi mepim si puña, pisa sanini, pisape naga sumā kila kare ko paþisi. Naga pisape naga pisu sa naþa naga pe yaru tai naþa pe torokin re oim mēna loyuma poli.

⁷ A sitomena nene kila naga pisu sane pe pon re mēna naga imi kate puña poli, komin naga pe pe yere Yu re sane ko poli, ana naga pisa ga pisape, visae ovisa ga visena tai, yoko kiena yaru nene loge wo woga ne.

⁸ Naga kilia sape monar ve sanene komin naga kilia sape kioña visena naga namāreraena sike ea. Naga sape suri nene naga sane li na mara la naþa asike vatanonia, naþa la monar alogear kiena visena. Visae visa van tai, visave 'Ovano,' naga monar vano, pona visae visave 'Oimi,' naga monar imi, pona visae visave 'Okila sanene,' yoko naga monar kila. A naga mēna sape monar kila ya naþa pupia yerkawa nasumonen li na mara la pisa pania. Naga sape naga sitom sanene narui, visae ovisa ga sur tai, ana monar ve sanene."

⁹ Pogos naþa Yesu mloge visena nene, naga milan sitomen kiena ne nasumonen li na mara la nene paþisi, a kekaran paþisi, ana pis pa þina la naþa asike amio e poglis nene, sape "Nevisa van amiu, nevisave pe nomāl re nena yere Yu tai naþa sumāl mārera se e in sane yar nene poli."

¹⁰ Ana siraunia, la nene aþasuþela si apa mēna nasumonen li na mara la naþani, ana la amilan naþa apisu namaiena nene pimi po si rui.

Yesu kila si mēe kiena letano tai mal si petan marena

¹¹ Ana siraunia, pe yam piavi re poli, Yesu mial pa tol pulkumali taþena tai, kiena kia Naeni, a sa naþa silaga, kiena nalogena lala amio yaru taþena la moki asuma ataveve ke naga.

¹² Ana pogos naþa Yesu lala apim ke lavisin pupia mralaea na pulkumali nene, apisu sane yar la amiyalvai apim, asuma akus ke yar mare tai pano vena ava asinia. Naga naþa mare ne, naga mēe tai naþa anena pe letano. Letano nene, naga pe þar re si narina tai poli, naga þar nena taaga ne nane mare narui.

13 Ana Yesu la asuṃña apisu ke la naḡa amial apim, ana pogos naḡa kieta Suḡe pisu letano nene, naga sinen mie pano-o ḡisa. Ana pa lavisinia, pisa pania, sape “E, tagen toko.”

14 Ana Yesu pimi lavisin marena nene, mligan limana tea, a la naḡa akus pa ke ne asuṃalar la asu, pe amiyal re si poli. Ana naga pis pa yar mare naḡani, pisape “E, nevisa van ko, osuṃḡalu si na wa.”

15 Ana ḡnee nene suṃḡalu, suṃña pivis pan la, apikevike van sina, ana Yesu sumon naga pano, mligan si pa anena.

16 Ana pogos naḡa yar la apisu sur nene, sinela kurkur paḡisi, a asuṃña amieluar Ntewa, asape “!Ake, suwala! Pupia navisawalena kiena ne Ntewa suṃḡalu nena sike likan ita rui.” A laḡas apisa ḡnea, asape “!Lelaga ḡa! Ntewa pimi katen kiena yeririna la rui.”

17 A suniena na suri nene, asuṃña apisalelein pano, pano-o tol lepas naḡa Yutea, amio yo taḡena la naḡa asike lavisinia.

*Yoane Nakeena pitetalia kiena nalogena lala apim pu Yesu
Matiu 11:2-19*

18 Ana e pogos nene, Yoane Nakeena sike e yuṃña nakoena rui, ana kiena nalogena la apim apisayu pania e sur la punu ga naḡa Yesu suṃña kila.

19 Ana Yoane pis ga pan lala lua, pitetalia la apa puna kieta Suḡe, vena ava aviun ruru tania, avisave naga Navisaarena naḡa asuṃḡate ke ne, pona pe naga re poli.

20 Ana la amial apim apisu Yesu, apiun sanini pania, asape “?Kiamimi yerkaḡa naḡa Yoane sinenan sape kilia sanape? ?Ko na yar sur naḡa apisa nanua sumo asape yoko yerkaḡa tai imi ve kieta nasumon itaena, pona pe ko re na nene poli wa, a monar mesuṃḡate ke yar nene yoko imi na wa?”

21 Ana e nena e pogos naḡa apim apiun naviunena nene, Yesu suṃña kila ruru ke maiena lala a suṃña pile plan ke yermare petan yeririna lala, a suṃña kila ke kilamara ḡala lala, kilamarala la pimi po sina, ana nalogena kiena ne Yoane la apisu sur la nene.

22 Ana Yesu pisatḡe la, pisape “Awasuḡe amiu si ava puna Yoane, ana avisawal sur ya naḡa apisuia pona amloge e nini. Suri la nene asa ga naḡa navisawalena Aisea pisa pan amiu rui, naḡa sape:

‘Kilamaraḡala lala, nanagane apisu si suri rui,
a laulu lala nanagane amial ruru si rui,
a yaru la naḡa aḡar leperosi, nanagane tasnela la mekik ruru si rui,
a kiligapoḡe lala, nanagane amloge si suri narui,
a yar mare lala, nanagane amal si rui,
a la naḡa limala korena, nepisawal Lologena Wo pan la rui.’

23 Ana ava avisawal ḡnea va Yoane, avisave ‘Yaru naḡa pe sinen peve lua re e inu pog tai poli, navisa ruruena sike e naga.’ ”

Yesu pisayu Yoane Nakeena

24 Ana pogos naḡa nalogena kiena Yoane la amolue sina vena awasuḡe avano, Yesu pisayu Yoane nene pa yeririna la naḡa asike ne, sape “?Pogos naḡa apa ḡesan e yokorena nene, apanon asape avisu ya ne? !In na pe nesitom re nesape apanon ga avisu kana kiai ne la poli, naḡa sisilin kare ke ga sanene.

25 A in na pe nesitom re ḡnea nesape apa apisu yerkaḡa tai naḡa miyen ḡana kulsota nowo la poli, po sike e malena naapo, komin yaru sur la ne

sanene, la pe asusu re e yo viowa la ne sane yomema nene poli, ana la asike ga e yuñña naapo mña p̄arin supe keviu lala.

²⁶ Peraga, ana in na nesitom nesape apanon apisu navisawalena tai, ne? Nanene naapo ne, ana nevisa van amiu, Yoane naña apanon apisiua, naga pa laa sane, naga taulu navisawalena nasumo lala,

²⁷ komin naña Ntewa pisayu naga e kiena visena wa rui, sape
'In na nemligan p̄esan kiau yaru na waren visena nene pitomi pun ko, vena kila ruru kioñña mrapa.' *Mal 3:1*

²⁸ "Lelaga nevisa van amiu, sane e yomarava nini Yoane Nakeena nene naga mon metavan make yar la punu ga. Ana la punu naña yoko aim e nasuñena kiena ne Ntewa, vito tol kiela yar maro naña sike laa tano, la punu nene la asike metavan Yoane, naña yoko la awar navisa ruruena kiena ne Ntewa va laa sane taulu naga."

²⁹ Ana pogos naña apa amiyagogo Yoane Nakeena mlologo, naga pisawal mrapa kiena ne Ntewa vena la akilia avilopu la. Ana yar viowa la moki, pa tol mña yaru na takis lala, apisu sane mrapa nene pe lelaga, ana apilon la, ana Yoane kee la e wii.

³⁰ Ana yar tañena lala, sa naña Varasi lala amio navianen navisaluaena lala, la apilopu mñasila e mrapa naña Ntewa kila vena akilia avilon la ea, ana Yoane pe kee la re poli.

Yesu pis m̄arera pa yeririna la e kiena pogosia

³¹ Ana Yesu pis m̄arera pa yar na vilaveena lala e poglis nene, pisape "Yoko nevisa visena ya naña kilia tol p̄elaga ken la na nagane, sane la ape yar ya?"

³²⁻³⁴ E lepas punu ga naña Ntewa kila vena kilali wo van amiu, ana yepemiu mavin ga, apisa kare ga naga vanonia. Komin poglis naña Yoane pimi, naga suñña monsilon kinanena vena len, a naga mlon kuruta namunena, ana yaru la apisu sanene, asuñña apisiyuia, asape 'Yaru nene, yermare sike e naga.'

"Ana pogos naña inu Narina ne Yeririna nepim nesike na, nekinan ruru ga a nomun ruru ga, ana apisyu si inu p̄isa, apisape 'Apisu ke ne, yaru nene naga kinan merorol pañisi wa, naga pe yar na mun maneneen mña kuruta, a naga kiena erau lala, yar na warpoloen ga takis, a yar viowa ga lala.'

"Komin sur ne nanene nepisu yeririna na nagane lala asa ga ninis la naña visae asuñña akila kokan ke e yepesinas na kumali, yoko la aviovio kiela narin erau lala, avisave '!Ei, kam na apilon manene visena na! Visae mowe ke plañe, ana pe sinemiun re wolen amio imimi poli, pona visae meyaun ke yauena na marena, ana pe sinemiun re atagipae amio imimi poli.'

³⁵ "Sur ne na nene, yeririna la yepela mavin mrapa lala kiena ne Ntewa, ana mras na naña molue e malena kiena yaru naña taveve ke mrapa kiena ne Ntewa, kilologia sane mrapa ne nanene narui, naga pe mrapa na manmaruaena naña lelaga."

Sira tai mloge kemua piowa lelaga e kiena mlamulena viowa lala

³⁶ Ana Varasi tai, kiena kia Saemon, naga sape sinenan kila kinanena tai ve kana Yesu, ana Yesu pa mña, pa totano vena akinana.

³⁷ Ana e pulkumali nena, sira tai sike ea, naþa naga kila þelaga viowa la moki paþisi, ana naga mloge naþa Yesu pa kinan ke mana Varasi naþa Saemon ne. Ana sira naþa pisu kiena mlamulena viowa, mloge piowa manene laa, ana mloge sane monar imi visu Yesu, ana kus kiena piawi tanea tai na ponotaninu, kus pimi e yua naþani.

³⁸ Ana Yesu pelein ke sape kinana, ana sira nene pimi sual su varaun lana, naþa wamarana mlau, kekapil pito ke e lana ne Yesu. Wamarana kee ke lana sanene, ana tar viluna la naþa piayavi ne, sua miyumuvan ke lana Yesu, a naga pelan pipina komþasa te lana ne Yesu, a yokorena taron ponotaninu naþani ea.

³⁹ Ana Varasi naþa þere Yesu pimi mana, naga pisu ke sur nene, ana sitom piowa towe ga ea. Naga sitom ke sanini, sape "Visae Yesu nene naga pe navisawalena tai naþa lelaga, pona vera na kilia ruru yo rui sane sira nene naga pe sira na mlamulena viowa na sanene, ana yoko ve taan re tol lana wa nene. Ana naga taan kila sanene, in na nemninue kare narui."

⁴⁰ Ana Yesu na kilia ma kiena sitomena nene, ana pisataea, sape "Saemon, in na nesape nevisa visena tai van ko sumo wa."

Ana taania sape "Pogaga, Navianena. Okilia ovisa."

⁴¹ Ana Yesu pisatae sanini pania, sape "Yerkawa tai, ana yar lua akila lapui pania. Llua nene, tai na kiena lapui keviu, komþasa naga kiena lapui keviu manene laa paþisi.

⁴² Ana pogos na ulmaranen lapui la nene, la ga luwoka apulmaran þele ga, ana yerkawa naþani sinen mie la, ana piewo make kiela lapui la nene pan la. ?Ana komin sur ne nanene, llua nene ane sitom manene yerkawa nene?"

⁴³ Ana Saemon pisatae Yesu, pisape "Nemninue ga, pona naþa kiena lapui keviu manenea naga monar sitom va laa sane yo."

⁴⁴ Ana Yesu pisape "Ee, sa ke nene narui." Ana Yesu þarpuia kilologia sira naþani pa Saemon, sape "Saemon, pogos naþa nepim moa, pe nomal re yar tai þar wii pimi pan inu poli vena nekevan kororak na mrapplepa e lau, sane e kieta þelaga na, monar okila. Ana opisu ke sira nini, naga ke naþa kevan lau e wamarana narui, a miyumuvan si mema e viluna.

⁴⁵ In na nepim moa loya, ko na pe otalopan ruru in re poli, sane nepe kioa erau wo tai, ana siar e pogos naþa nepim loya, naga mligan pipina lepas þasia te lau silaga.

⁴⁶ Ko na pe oþar re ponotaninu pimi otaron pito e þaruu po, ana naga kila e lau rui.

⁴⁷ Ana nevisa ruru van ko, nevisave sira nene, kiena mlamulena viowa moki paþisi, ana nepiewo make ga rui, kila narui naga sinena sii inu keviu paþisi. Ana nepisu yaru naþa kiena mlamulena viowa pe keviu re poli, nepiewoia, ana naga pe sinen sii manene inu re poli."

⁴⁸ Ana Yesu pisa ruru mena pa sira naþani, pisa pania, sape "Kioa mlamulena viowa la naþa ositom þele ke ne, nepiewo make rui."

⁴⁹ Ana pogos naþa Yesu sua pisa ke visena nene, yaru taþena la naþa akinan ke amio la e pogos nene pe akekara re nena poli, asua apragogo pan la, apisa ke asape "?Ana yaru nene sinenan sape naga ve ai, naþa naga pisa ke sape naga þar plan ke mlamulena viowa kien yar la sanene?"

⁵⁰ Ana Yesu pisa si pa sira nene yam tai, pisape “Kiomña naviawaena kila otol natamaliaena rui. Ve ologe re si viowa, okilia ova narui, a sumñare kiena ne Ntewa sike amio ko.”

8

Sira la moki naña ataveve Yesu

¹ Ana pe yam piavi re poli, Yesu mial sina pano, pa kome pulkumali lala, la naña ve torokak amio la naña kerkeviu, a e yo punu ga naga sumña mlologo, a sumña mla lologena wo nasuñenena kiena ne Ntewa pimi pa yeririna lala. Ana sane silaga, kiena nalualima taaga pa lua la mñena asike amio e pogos nene,

² a sira la moki li mña naña la asuñña atavevela. E sira la nene, lañasia naña Yesu taña ruru la petan ninuna viowa lala a e inanena viowa la naña se e la, sa naña Maria nae Maktala, naña sumo yermare la olua ase e naga,

³ amio Soana, naña naga wona ne yar naña Kusa, naña naga pe yerkawa na kilaen yumñaena kiena ne Parin Supe Erot, a amio mñena Susana nene. A la moki manene ke sina ga, naña la asuñña amiila Yesu lala keviu pañisi, a la asuñña apisuar la e nalaena la naña asuñña añar ke pan la.

Pakaiwa na kurus nen vilumñini naña kekapol e porotano na pe tañena vari

Matiu 13:1-9; Mak 4:1-9

⁴ Ana e pogos tai, pupia ñina na yeririna lala la moki amolue e kiela pulkumali la peve taaga, ana la apimi amiervivi Yesu piora, ana naga pis pan la, kuan ñakaiwa tai pan la.

⁵ Naga pisa sanini, sape “Yar tai sape va veven kurusia e kana lokove. Pogos naña peven kurusia, sumña sisilinia, ana kurus lañasia amloloru e mrapplepa, a siraunia, yar la apim amiyaloro ea, apie kare ga, a manu mñena lala apimi ate plan make ga.

⁶ A kurus lañasia amloloru e yo naña kilavaru sike ea, pitotovi pavini, ana yoko miaiai ga, komin naña pe wii re e yo nene poli.

⁷ A kurus lañasia mloloru e yo naña sumo na pe ate plan ruru re kilika viowa e poli, ana yoko siraunia kilika viowa nene kapur ke sina ga pimi keviu, kewo make kurus la naña pitotovi ne-e amarmare.

⁸ A kurus tañena ne lañasia amloloru e porotano naapo tai, ana la apitotovi akapur mña pano-o, la añar mrasnela la moki, tol ponotia taaga.”

Ana pogos naña Yesu pisa visena la nene ñisi, naga pion manene pan la, sape “Yar naña kiligana teke ea, monar yagogon ruru visena nene.”

?Komin ya ne Yesu pis e ñakaiwa lala?

Matiu 13:10-23; Mak 4:10-20

⁹ Ana siraunia, nalogena lala apim puna Yesu apiun kinas nen ñakaiwa nene tania.

¹⁰ Ana naga pisatamñe la, pisape “Ntewa kila sanene sape vena akilia alual nakilia wanena na kiena nasuñenena.

‘Ana e yar tañena lala, nakilia wanena la nene la atapolou asike e ñakaiwa na wa, ana la asuñña apisu pano-o, pe apisu kilale re poli, a la asuñña amiyagogo pano-o, pe amloge kilale re nena poli.’ ” Ais 6:9

Yesu pisavan kinas nen ñakaiwa na kurus nen vilumñini

11 Ana Yesu pisavan ruru ga ðakaiwa nene pan la na wa. Naga pisapenua “Pogaga, kinas nen ðakaiwa nene naga sanini. Sur nasumo, naga kurusa, a naga na sane visena kiena ne Ntewa.

12 A kurus la naða akekapil mrapplepa, naga na sa naða yar la ne amloge visena nene, ana kurus nowo lala mloloru pitomi e kiela sitomena lala. Ana Parin Yermare nene pimi þar plan ke sina ga visena la nene petan sinela lala, vena kila sane ve alelaga re sina, ve atol re si natamaliaena.

13 “Taþena, naga kurus la naða asike e yo naða pe kilavaru, a na nene sane yar la naða amloge lologena wo nene, amlavia, akekarania, ana sa naða þeligas nela pe po re poli. La asumã amlelaga yam plas ga, a visae atol pog m̄arera, pona nakilaliena imi, yokorena la aloloru ke sina ga.

14 “Taþena m̄ena ga, naga na kurus la naða asike e lenen kilika viowa lala, a na nene sa naða yar la amloge, ana pogos naða la amial ke apa sane, ana asitom manene laa kiela malena lala, a sinelan manene m̄ena kilavaru, a akekarana manene m̄ena kekarena na yomarava la nini paþisi. Pelaga la nene apimi sane kilika viowa tai naða piwo la, ana taþatete nena kiela malena war mras naða marua ruruia.

15 “Ana na maro, naga kurus la naða sike e porotano naapo, nanene naga sa naða yar la amiyagogo ruru e Lologena Wo nene, ana amigan ruru sike e losinela lala, atarar ruru m̄arera, naða ape lelaga kemua. Yeririna wo la ne sanene, la akila kiela sitomena la viayavi, ayumãe ruru m̄a vano-o awar mras nen Lologena Wo nene e kiela malena lala.”

Pakaiwa na kapi vivaga

Mak 4:21-25

16 A Yesu pisa m̄ena ga, pisapenua “Ita yeririna lala, visae towar kap vivaga imi, yokorena ve yar tai warwan re m̄eke vatanon karo tai pona sur tai sanene. Peraga, tetelan ga m̄eke metava vena kila yar la naða aim loyumuã la avisu naða yo merarava ruru nena ga.

17 Pogaga, ana nasuþenena kiena ne Ntewa naga sane kap vivaga nene, naða nanagane sumã m̄al m̄alivini ita vena tegoli make suri punu ga. Suri punu ga naða tapolou sike ga wa, a nakilia wanena punu ga, yokorena la monar amolue e yepesinasa vena yar la akilia avisu kilalea.

18 Kam na monar ayagogon ruru kiau visena lala, a akilali naða asitom ruru la. Yar naða kiena suri moki rui, yokorena naga war va ve mok manene vaþisi. Ana yar naða limana plasan suri lala, yokorena naga kilalu kiena narin sur nene naða naga sitom ke sape pe kiena pa rui.”

Anenane Yesu amio wenla lala, apim asape aurelua naga

Matiu 12:46-50; Mak 3:31-35

19 Ana anenane Yesu amio wenla lala apim aporun naga e pogos nene, ana la akila þele yon naða ava atol naga loyumuã, komin naða þina la moki, kila yo ve tokak ga.

20 Ana yar la amla lelein ga visena pimi tol Yesu, asape “!Ei, anomã amio womla lala asumãlu asike vanua, sinelan asape avisu ko sumo wa!”

21 Ana Yesu pisatam̄ea, sape “Naga naða pe aneu, pona pe wolai, nanene na la ga naða amloge visena wa kiena ne Ntewa, a la asumã akila ke sa naða visena nene pisa.”

Pupia lagi naña Yesu pialuḡaria

Matiu 8:23-27; Mak 4:35-41

²² Ana e legiena tai, Yesu p̄ere nalogena lala, la apa amiyai e waa tai, ana Yesu pisa pan la, sape “Ita, yoko teva e lepas nen lapa nene lepas p̄asia.” Ana la amligan yo, asuḡa apano,

²³ ana pogos naḡa waa kiriri ke pa narui, Yesu maran kawa pano-o momalio. Ana sirauḡia, pupia lagi tai miyui, miyu lapa naḡani, ana pupia sive lala akilapela pano-o sive pule e pulu waa, apisu sane piowa ga narui.

²⁴ Ana apito apioḡege Yesu, apisa pania, asape “!Suḡe, Suḡe, lavis ke tetalilu narui!”

Ana Yesu suḡalu, pialuḡar lagi amio sive ḡarera la nene, ana sur la nene apito tano, yo ḡano ruru nenaga.

²⁵ Ana Yesu pisa pan la, sape “?Awa kiamiu naviawaena?”

Ana amarau pano-o, amilan manene paḡisi, ana asuḡa apiuḡiun ke sina tan la, asape “?Aulai, yaru ya nene? Naga pis ga sanene ana lagi amio sive, lalua amlogearia. !Suwala!”

Yesu pile plan yermare moki petan yere Karasa tai

Matiu 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Ana Yesu la apa atol lepas p̄asa, e naḡa Kalele kira ke pa ea, nanene mesmesun e yo naḡa Karasa.

²⁷ Ana pogos naḡa Yesu pa ura e yo nene, yar nae e yo nene tai pitomi pitawe, naḡa yar nene yermare la asike ea. Nakonua rui, yar nene pesinas ga, pe miyen re sur tai poli, a naga pe mon re e yurḡa poli, naga kekaran ga naḡa monmon ga e lotap lala, e puluve la naḡa amligan ke kiela tas nen yar mare la am̄emeke ea.

²⁸⁻²⁹ Ana yermare la nene akila kare yar nene yam moki rui, kila sane yar la akirakiravanli naga silaga, a apiar e kilipan, a apiar lana amio limana e kilika panon laki, ana naga suḡa kilaroro ga, a yermare la nene am̄enelua naga pa ḡeke e yokorena nene.

Ana Yesu pisiua, pis pa ninuna viowa, pilelua sape ligan yaru nene. Ana yar nene pisu Yesu, pio naga, a mloru e lana, ana ninuna naḡa sike ea pis ḡarera, sape “?Ana Yesu, ko narina ne Ntewa na Mava, kioḡa ya na teke e inu? !Nepiun ḡareran pan ko, nesape ve ola re nakoena van inu!”

³⁰ Ana Yesu piun tania, sape “?Ana kioḡa kia ai?”

Ana ninuna viowa nene pisatamea, sape “Kiau kia ‘Yermare lala na kilaen mara.’” Naga pisa sanene komin naḡa yermare la naḡa apa e losinena la mok liu.

³¹ A ninuna viowa la nene asuḡa apiuḡiun ḡareran ke sina ga pa Yesu vena naga ve vile plan la re, naga ve kila la re ava aloru ato tano e pupia pulukapi.

³² Ana yepas nen kunu na yo nene, pupia p̄egas nen nompui lala asuḡa akolkol ke porotano, ana yermare la nene atagi pa Yesu, apiun ḡareran tania asape naga ligan la ga ava e nompui la nene. Ana Yesu tam̄an pan la,

³³ ana la amolue petan yar nene, apa e los nen nompui lala. Ana nompui la nene aplamolue yam veraga akiriri apito e yeparpas tai, ana apiovion la apito e pupia lapa nene, atalil make e sive.

³⁴ Ana yar na visuaren nompui lala apisu sur nene, la aḡure apa uḡa, apisawal sur nene, ana apisa make ḡena ga e yo la punu ga,

³⁵ kila sane yar la moki sinelan asape aimi avisuia. A pogos naŕa la apimi, apisu Yesu suŕa ga, a yar naŕa ninuna viowa la aŕure petan rui naga totano teke e lana ne Yesu. Nanagane, naga miyen ruru mŕana kulmrae wo la rui, a pimi moŕau ruru nenaga, pe sirag re si poli. Pogos naŕa la apisu yaru nene pimi po si sanene narui, ana amarau.

³⁶ A la naŕa asuŕesania apisu suri punu ga, asunyu pa la naŕa apim mare ga na wa, apisa meraravan pan la sanape naŕa yaru nene naŕa yermare la asuŕesan ea, ana Yesu kila naga pimi po si rui.

³⁷ Ana yeririna lala na lepas nae Karasa, la apisu sane piowa ga, ana la asuŕa aŕareran pa Yesu asape la sinelan naga molue si vetan la, komin naŕa sur nene kila amarau paŕisi. Ana Yesu la apitovin si vena aiai e kiela waa, vena awasuŕela sina.

³⁸ Ana pogos naŕa la asuŕa apito ke narui, yar naŕani pitomi piun mŕareran tan Yesu sape naga sinenan sape va su lue amio naga, ana Yesu pialuŕaria, pisa pania, sape

³⁹ “Peraga, komin naŕa popon manene ko owasuŕe ko ga ova si uŕa, a ova osunyu van yar lala, ovisa van la sanape naŕa Ntewa kila po naŕa po manene pan ko sanene.”

Ana yar nene ŕasuŕe sina, a naga suŕa pa miyervivi yo punu ga nae lepas na kiena pupia pulkumali, a pisawal yuŕaena wo naŕa Yesu kila pania.

*Nin sira kiena Saeras, amio sira naŕa tol kulsota mŕana Yesu
Matiu 9:18-26; Mak 5:21-43*

⁴⁰ Ana Yesu lala akusro lapa nene apa ke sina lepas ŕasia, a pupia ŕina na yeririna lala asuŕate ke naga, ana la akekaran naŕa apisu pa mŕalivin la sina.

⁴¹ Ana yerkawa na kiela yuŕa na lotena nae e yo nene, kiena kia Saeras, naga pimi lavisin Yesu. Ana kinai tanonia, tag pania, piun tania sape imi mŕana,

⁴² vena visu nin narina naŕa sira, naga minana paŕisi. Nin sira nene, naŕa yerkawa nene naga narina taaga nena nene, a kiena kas pe sur sane lualima taaga pa lua ga [12], ana kiena inanena pimi keviu manene laa narui, kila narui apisu sane lavis ke mare ne. Ana Yesu suŕalu, amio yar nene apano.

Ana pogos naŕa naga pa ke sanene narui, pulen yeririna na pupia ŕina la nene asuŕa atavevea, asuŕa amiigin la piora e Yesu.

⁴³ Ana lala tai, naga sira tai, naŕa maiena kien sira lala teke e naga e legiena punu ga, tol kas lualima taaga pa lua [12] rui, ana pe yar re nena tai naŕa kilia kila ruru kiena maiena nene poli.

⁴⁴ Ana sira nene, naga mialvan ga yaru la lika, pimi pimi lavisin mŕasina ne Yesu, kian limana sane, tol ga mŕana isinen kulkota. Tol ga kulkota mŕana Yesu sane, ana e ke e pogos ga nene, kiena maiena naŕani ŕisi nena ga.

⁴⁵ Ana Yesu piun ke ga, pisape “?Ane tolmare in ga na wa?”

Ana la apisapenua “Pe yar tai tol ko re poli,” ana Pita mŕena ga pisa pania, sape “?Ana Suŕe, sanape? Yaru la apule manene laa asuŕa amiigin la kar ga miyervivi ko pivi, asuŕa apavan e ko.”

⁴⁶ Ana Yesu pisa pania, sape “Peraga, yaru tai tol inu nena naŕa, komin naŕa in na nemninukilale sane kiau namŕaraena komŕas pa vanua e inu pa e yaru nene ŕisi rui.”

⁴⁷ Ana sira nene pisa sane naga tařatete si tapolou narui, ana pimi puna ne Yesu, marau pařisi, sinen kurkur mēna ga. Naga pimi mloru e lana Yesu, ana e marana ne yeririna la nařa asike ne, naga pisawal make sur la e naga pania, sa nařa komin ya ne naga pimi tolia, a sanape nařa pimi po si rui e pogos nene.

⁴⁸ Ana Yesu pisa pania, sape "Auya, kiońa naviawaena e inu kila ko opo si rui. Sumāre kiena ne Ntewa sike amio ko, owasuře ko sina ova uńa."

⁴⁹ Ana pogos nařa Yesu suńa pivis ke amio sira nene wa, visena pimi pa yerkawa nene, sape "Nin naruńa nene kovio rui. Popon ve oure re si pupia navianena nene imi, vena ve okila kare korenan re naga."

⁵⁰ Ana Yesu mēna mloge mńa visena nene, ana pisa pa Saeras, pisape "Ve ositom re suria, owasine ga Ntewa mārera, a yokorena nin naruńa sira nene imi wo si ne."

⁵¹ Ana Yesu pa amio yar nene apa mńana, a pogos nařa apim atol yo nene, naga pisa luřar lařasa sape yoko ve ava re loyuńa amio naga, ana naga řere ga Pita, amio Yoane, a Semes, a arimanane nin sira nene amio anena, ana apa loyuńa.

⁵² Pogos nařa apa loyuńa apisu nařa yar la asuńa sinela miye ke nin sira nařa rui, asuńa ataginia, ana Yesu pisa pan la, sape "Ve atagin re nin sira nene sanene. Naga pe mare re nene poli, naga momalio ke ga ne."

⁵³ Ana la apitalia kare ga naga, komin nařa la akilia asape nin sira nene marřantop nena rui.

⁵⁴ Ana Yesu pa tarar limana ne nin sira nařani, pisa pania, sape "Nin naruu, osuńal li sumo wa."

⁵⁵ Ana e ke ga e pogos nene, apisu nařa nin sira nene, kiena malena řasuře sina pimi e naga, ana suńalu, suńa miyaloro, ana Yesu pisape popon ala narin kinanen tai vania.

⁵⁶ Ana arimana amio anena, amilan pařisi nařa kiela sitomena la kovio nena ga, ana Yesu pisa pan la sape yoko ve avisawal re sur nene va yar tařena lala.

9

Yesu pitetalia kiena nalogena la peve lua

Matiu 10:5-15; Mak 6:7-13

¹ Ana Yesu pio viraviran kiena lualima taaga pa lua [12], ana pis ruru pan la, naga mla māreraena pan la, tańan la vena akilia ataulu yermare lala, a vena akilia akila ruru maiena lala.

² Naga kila sanene vena vitetalia la avanon alologon navesuřenena kiena ne Ntewa, a vena akila ruru namaiena lala.

³ A visen wo lařas nařa pisa pan la sumon nařa apano, sanini, nařa sape "E lepas na kiamiu mřapa, yokorena ve awarar re sur tai. Ve awar re kiamiu plasgai, pona kiamiu karo, pona kinanena, pona kilavaru, a ve awar re māmiu kulsota ve lua, yokorena ayen ga māmiu kulsota ve taaga ga nařa amiyenar ke ne.

⁴ "A uńa ya nařa visae aure amiu ava ase ea, řisi na monar akekaran nařa asu amio mratava na uńa nene, yokorena aligan ga uńa nene pogos nařa amolue si vetan pulkumali nene.

⁵ A e pulkumali ya nařa visae la yepel mavin were amiuenta ava e mńala yuńa lala, řisi na aligan ga kiela yo nene, a pogos nařa amolue vetania,

monar atan plan puluyavi na mrapa na yo nene vetan lamiu, sane kile tai pona kiamiu visena m̄arera tai van la, sape yoko awar nakoena tai naŋa torokin ga kiela p̄elaga viowa nene.”

⁶ Ana nalogena lala amolue apa narui, a asuñā aŋaro ke e pulkumali lala, asuñā amlologon ke lologena wo, a asuñā akila ruru ke maiena lala.

Parin Suŋe Erot Antipas pisayu Yesu

Matiu 14:1-2; Mak 6:14-16

⁷ Ana e pogos nene, Parin Suŋe Erot m̄ena ga mloge towe m̄a ya naŋa Yesu la asuñā akila ke ne, ana naga sitom manene paŋisi, komin naŋa yar laŋas asuñā apisayu Yesu, asape naga Yoane Nakeena, naga mali si petan marena,

⁸ ana taŋena laŋas asape naga yermarua Elaisa nanua, nane m̄alivi si ne, a taŋena laŋas asape naga pe navisawalena la tai nanua sumo sumo manene laa, naŋa suñālu si petan marena.

⁹ Ana Parin Suŋe Erot pisape “Pe Yoane Nakeena re nene poli, komin nesilua p̄arina rui, ana yar na apisayu ke ne, naga a si nene?” Ana sitomena nene kila naga sinenan visuen Yesu paŋisi.

Nalologena la apa amlologo, ana aŋasuŋe la sina

Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Yoane 6:1-15

¹⁰ Ana nalologena la naŋa Yesu pitetalia la sape ava alologo, aŋasuŋe sina, ana apisawal sur punu ga naŋa amiyuñāenia pa Yesu. Ana Yesu p̄ere la amolue petan yar lala, amiyepe la ve tokak ga apa e pulkumali tai, kiena kia Petsaeta.

¹¹ Ana siraunia, yar la amloge asape apa ke e yo nene, ana la m̄ena ga asirau apano, apa m̄ena e yo nene. Ana Yesu kekara ga, naga sun towe amio la, a siraunia pian la e lepas navesuŋenena kiena ne Ntewa, a kila ruru yar la naŋa sinelan ke asape popon yar tai iila la.

Yesu pagan yeririna la manu lima [5000]

¹² Ana Yesu suñā amio la pano pano-o, apisu naŋa mrae pito ke tano narui, ana kiena lualima taaga pa lua nene apim puna, apisape “Ei, Suŋe, popon oligan p̄ina la nene awasuŋela ava m̄ala uñā lala pona avakar ga e pulkumali la ne sike ne, vena akilia aul kala kinanena laŋasia, a vena akilia alual m̄ala lele na monoena, komin e yo na tesike e ne pe pon re yemalo wo ita e poli.”

¹³ Ana Yesu pisa pan la, pisape “E, peraga. Popon kam ga awar kinanen laŋas van la.”

Ana la apisatañea, apisape “!Kei! Imimi memla ke ga narin kilaparavi lima, amio narin ika lua. ?Ana visae peraga, pona ko sinom̄an ke osape yoko imimi ke narui meva moul kinanena torokin pupia p̄ina la nene?”

¹⁴ La apisa sanene komin yeririna la naŋa asike ne la moki manene laa, ana yerm̄ene ga lala pa tol sur sane manu lima [5000].

Ana Yesu pisa pan la, sape “Ava avisa va yeririna lala avisave atotano ke ne wa, atotano e p̄egas lala, naŋa yar la lualima ve lima [50] e p̄egas tai.”

¹⁵ Ana apa akila sa naŋa naga pisa, a yeririna lala atotano e p̄egas lala.

¹⁶ Ana Yesu mla kilaparavi lima nene amio narin ika lua nařani, kirava pa ma e peni, pisa potenania ana kawewowa, kian pa nalologena lala vena alalein akian va řegas la nene.

¹⁷ Ana akan panpano-o mřepela kawa ruru nena ga, a kororos nen kinanena nařa akanligania, akon pa e karo popos lala tol lualima taaga pa lua [12].

Pita pisawal pisape Yesu naga Navisaarena kemua lelaga

Matiu 16:13-28; Mak 8:27-31

¹⁸ Ana pogos tai, Yesu suřa mlen ke naga taaga, a kiena nalogenena lala asuřa ga lavisinia, ana naga piun tan la, sape “?Asuřa amloge yar la apisavisa inu asape in na ai?”

¹⁹ Ana apisa pania, asape “Lařas asape ko Yoane Nakeena, a lařas asape ko Navisawalena Elaisa, a lařas asape ko navisawalena tařena lala tai nanua sumo sumo nane naga mali si petan marena ne.”

²⁰ Ana naga piun tan la, pisape “?A sanapen amiu, kam asape in na ai?” Ana Pita pisatařnea, pisape “Ko Navisaarena kiena ne Ntewa nene.”

Yesu pisawal kiena marena

²¹ Ana Yesu pis mřarera, pisaar nena pan la, pisape yokorena ve avisawal re sur nene va yar lala,

²² ana pisa ruru pan la pisape yoko ve sanapen naga. Naga pisape “Inu na nepe Narina ne Yeririna, a yoko nasumonena kiena ne le Israel lala, amio yerkawa kiena ne yar wa lala, amio navianen navisaluaen lala, yoko akoven lua inu, řisi na monar akila sur ve moki na kila kare inuena. Yoko monar awemřar inu nemare, ana e kana legiena na telu, yoko Ntewa visirlua inu nemal sina.”

Nalogenena kiena Yesu naga monar sitom korenan ga kiena nasinenanena lala

²³ Ana e pogos nene, Yesu pis pan la, pisape “Yar nařa sinenan sape taveve inu, naga monar sitom korenan ga kiena nasinenanena lala, naga monar kus kiena laki torovia e legien punu ga, sa nařa yoko inu nekus kiau, ana taveve inu luen ga.

²⁴ Nepisa sanene komin yar nařa sinenan sape ve puluvisin kiena malena, yoko kilalu kiena malena. Ana yar nařa tamřan kiena malena vanon inu, yoko naga taulu si kiena malena.

²⁵ Visae yar tai tol make sur wo na yomarava nini lala, ana kila pal mrapa a kilalu kiena malena, naga pe taulu re nena sur wo tai poli.

²⁶ Yar nařa mawa e marana yar tařena lala vanon inu pona vanon kiau visena, yoko inu Narin Yeririna mřena nemawan yar nene e marana Ntewa e pogos nařa nowasuře sina, nařa yoko nevitom nemio pupia naurarena nařa pe kiau, a pe kiena ne Ata, a nařa pe kiena ne mřena navisi wa lala.

²⁷ Lelaga nevisa van amiu, yar lařas asuřal asike e nini, nařa tařatete amare na wa, vano-o tol pogos nařa avisu Navesuřenena kiena ne Ntewa imi mřalivi.”

Tasnena ne Yesu pimi pe tařena

Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Siraun pogos naŕa Yesu pisa visena la nene, pe sur sane legiena olua ƣaro ga na wa, ana naga ƣere Pita, amio Yoane, a Semes, la vari apa metava e ravie tai, komin sape len.

29 Ana apam atol yo nene, a pogos naŕa suŕna mlen, nalogena la telu nene apisu naŕa marana pimi pe taƣena, a apisu naŕa ƣana kulsota pilavila paƣisi, a miyuwowo naŕa miyuwowo manene laa.

30-31 Ana siraunia, yermarua lalua nene Elaisa amio Mosis, lalua aƣalivi amio pupia naurarena nae ma e peni, ana lalua asun ke amio naga, naŕa asuŕna apisayu ke sanape naŕa yoko naga monar va garu Yerusalem, a monar mare vetan yomarava nini, sa naŕa Ntewa pisaaria ƣa rui.

32 Ana sumo, la telu Pita, Yoane a Semes nene asuŕna amloge marala kawa paƣisi pano-o amomalio, ana pogos naŕa atavilo sina, la amilan sur la naŕani, naŕa apisu pupia naurarena kiena ne Yesu, a apisu lalua naŕa asuŕnal asike amio naga.

33 Ana apisu naŕa lalua nene asape aligan si yo vena awasuƣela, ana Pita sinenan sape visi, ana naga mninue ƣa visa ya ne, ana naga pisolawe ga visen kar tai pa Yesu, pisape “Suƣe, popon naŕa ita tesuŕna e nini. Popon teyuŕnaen silparpara ve telu e yo nini, moŕna tai, ƣana Mosis tai, a ƣana Elaisa tai.”

34 Ana pogos naŕa naga suŕna pisa ke visena nene, lul tai pitomi kalo la, ana pogos naŕa la apisu sane apa ke loyuŕna e lul nene narui, amarau paƣisi.

35 Ana amloge visena tai molue e lul naŕani, pisape “Nanene na naruu ne, naŕa nepisirlua naga rui. Naga ke narui monar alogear ruru naga.”

36 Ana pogos naŕa visena nene ƣisi, lul nene kovio sina, apisu naŕa Yesu naga taaga sike si amio la. Ana siraun nene, nalogena la nene apa ruru la, asuŕna ga sa ga ne, pe apa apisayu re sur nene pa yar taƣena la poli.

Yesu pilelua yermare petan ƣee tai

Matiu 17:14-21; Mak 9:14-29

37 Ana e kana legiena na siraunia, Yesu amio la telu naŕani aƣasuƣela si apitom tano, ana pupia ƣina na yeririna la asuŕnate ke naga, sinelan asape avisuia.

38 Ana pogos naŕa apim aƣalivin la, lala yaru tai pion manene pa Yesu, pisape “Navianena, nepisa awis pan ko, ovisuli naruu na yermene nini, komin naŕa naruu wawa taaga nena nini.

39 Ninuna viowa tai ne suŕna pimi ke e naga sanene, kila naga mlokai manene paƣisi, ana miokamarmare tasnena ƣarera pano-o wasirina la mlalau. Sur nene suŕna kila ke naga pa piowa laa, kila kare naga paƣisi, a suŕna kila luen ga, pe mliganli re naga pa ruru pogos tai poli.

40 In na nopure naga pa puna ne kioŕna nalogena lala, nepisa awis pan la vena aŕnenelua ninuna viowa nene, ana la akilalia, amiyuŕnaen pano-o, akila ƣele yonia.”

41 Ana Yesu pisataŕnea, pisa pan la, pisape “?Kam la nene, sanape na sanene? Pe asuŕnal re nena ase Ntewa poli. ?Monar nesuŕna nemio kam wowe lala tol pogwai? In na sineu maren amiu rui. Ko, pogaga, oure naruŕna nene imi.”

42 Ana apa aƣure pimi, a pogos naŕa apim ga sane, ninuna viowa naŕani kilapel ke sina ninis naŕani, kila tasnena miyuyuwawa a ƣarera. Ana

Yesu pis kapuru pialuḡar ninuna viowa naḡani, a kila ruru mēe nene, ana mligan si pa arimana.

⁴³ A la naḡa apisu sur nene, amilan manene namareraena nowo kiena ne Ntewa nene paḡisi, naḡa kila po sanene paḡisi pan mēe naḡani.

Yesu pisawal sina ga kiena marena

Ana siar e pogos naḡa yar taḡena la asuḡa apisasayu ke sur wo naḡa Yesu kila, ana Yesu pisa kiena visena tai pa kiena nalogena lala.

⁴⁴ Naga pisa pan la, pisape “Ayagogon ruru kiau visena nini, aligan ruru te kiamiu sitomena lala, vena ve sinemiu ḡesan re sina. Ee, nepisa ruru van amiu, nesape Ntewa mligan inu sane Narin Yeririna, ana lavis ke naḡa aligan inu neva e limana ne yaru la naḡa yoko aweḡar inu nemare narui.”

⁴⁵ Ana nalogena lala pe amloge kilale re ya naḡa Yesu suḡa pisayu ke pan la poli wa, sa naḡa kana kinas tapolou ke ga wa, kila pe apisu kilale re poli, a amaraun mēna naḡa aviun ruru va Yesu e lepas na visena nene.

“?Ane to laa metavan yaru taḡena lala?”

Matiu 18:1-5; Mak 9:33-40

⁴⁶ Ana siraunia, veveyuena tai mḡalivi likan nalogena lala, naḡa apisape ane to laa metavan lala taḡena laḡasa.

⁴⁷ Ana Yesu kilia mḡa kiela sitomena la nene, ana pio ninis tai naḡa pimi ke puna, ana mligan ninis naḡani suḡalu se yepasa,

⁴⁸ ana pisa pan la, sape “Yar naḡa kiena sitomena patanon inu, ana naga kekaran wereruruen ninis nini, nanene sa ga naḡa kekaran were ruru inuen ga narui. A yar naḡa kekaran inu, naga sane kekaran ke ga naga naḡa mligan inu nepim. Nanene komin naḡa amiu ai naḡa kiena sitomena su tano vaḡisi, naga ke narui naḡa naga to metavan amiu make ga.”

“Yaru naḡa pe pialuḡar ita re poli, naga suḡa miila ita ke ne”

⁴⁹ Ana Yoane pisa pa Yesu, sape “Suḡe, mepisu yar tai, naḡa suḡa pile plan ke yermare lala, naga mēne plan la e kiomḡa kia. Ana yaru nene, memninue ga, naga pe ita re tai poli, ana mepialuḡaria.”

⁵⁰ Ana Yesu pisa pania, pisape “Toko, visaluḡaren toko, komin yar naḡa pe pialuḡar ita re poli, naga miila ita ke ne.”

Yesu sitomḡal sape lavis ke monar va ma meta Yerusalem narui

⁵¹ Ana Yesu pisu kilale sape nanagane, lavis ke Ntewa were si naga va meta ma e peni narui, ana kila ruru kiena sitomena, sape kiena mrapa monar va ma meta Yerusalem narui.

⁵² Ana la amial apano, ana Yesu mligan kiena yar na waren visena lala la asumo apa e pulkumali tai kiena ne le Samaria lala, vena akila ruru make suria, naga sirau imi.

⁵³ Ana la ne e yo nene, la pe sinelan re Yesu la aim e kiela yo poli, komin la pe sinelan re iilaen le Yu la naḡa akom ke kiela yo poli vena ava meta Yerusalem.

⁵⁴ Ana pogos naḡa nalogena lalua nene Semes lalua Yoane apisu naḡa apialuḡar la sa nene, lalua apiun tan Yesu, asape “Suḡe, ko sinomḡan osape melen mevio kapi tai ligan ma e peni vitom tano kekan la nenaga?”

⁵⁵ Ana Yesu ḡarpuia pis marera pan lalua, pialuḡar la.

⁵⁶ Ana pe apa re si e nene poli, la apa e pulkumali taḡena.

Yaru naŋa taveve Yesu ve kiraŋpatau re sina

Matiu 8:19-22

⁵⁷ Ana pogos naŋa amial ke e mrapa narui, yaru tai pimi pu Yesu, pisaar pania, pisape “Yoko netaveve ko e nape naŋa visae ova ea.”

⁵⁸ Ana Yesu pisataŋea, pisape “Lokul tetan lala la m̄ala pulus la suŋa ga, a manu lala m̄ala ponovi la suŋa ga. Ana inu Narina ne Yeririna, naŋa nokom ma e peni nepitom, in na pe m̄au yo re poli, naŋa neva nomonea. Visae ko okekaran m̄ena malena na sanene, ko okilia oimi.”

⁵⁹ E ke e pogos nene, yaru taŋena tai, Yesu pisa m̄ena pania pisape imi tavevea, ana naga pisataŋea, pisape “Suŋe, otam̄an neva nevisuar ke ne kiau yermarua sumo wa, a visae marŋan pae, ana yoko neim netaveve ko ga na wa.”

⁶⁰ Ana Yesu pisa pania, pisape “Oligan yaru la naŋa pe atol re malena poli wa ava asin kiela yar mare lala. Ana ko, oim ga teva telologon navesuŋenena kiena ne Ntewa.”

⁶¹ A yar taŋena si tai kila sa ke ga, kila sa naŋa pisasa ga, pisa pa Yesu, sape “Suŋe, yoko in na netaveve ko lue narui, ana sur taaga ga, nesape otam̄an neva nevisa ke ne pokolemalo va la ne uŋa m̄au wa.”

⁶² Ana Yesu pisa visen tai sanini pania, pisape “Yar naŋa suŋa sitom manene la m̄ana uŋa ƀarar kiena suri make ga, naga sane yaru naŋa tarar ke ƀeligas nen waa, a silaga, suŋa kira ƀatau lue ga. Yar na sanene pe torokin re imi ve yar na navesuŋenena kiena ne Ntewa poli.”

10

Yesu pitetalia yar la moki naŋa la peve lua ava alogo

Matiu 9:37-38, 10:7-16, 11:20-24

¹ Ana e pogos nene, kieta Suŋe pisir plan si kiena nalologena laŋasa. La punu ga tol lualima yam olua pa lua [72], a naga sitom ke sape ligan la nene ava sumo, la veve lua ava e pulkumali lala a e yo la naŋa yoko naga sirau va m̄alivi ea.

² Ana naga pian la sanini, pisape “Lelaga, kinanena moki liu naŋa marua sike lokove, ana yar la lua la ga naŋa asuŋa aƀar ke pitomi uŋa. Monar aviun manene tan yerkaawa na lokove nene, vena naga ligan plan re si yar laŋasia la avanon awar kana kinanena la nene imi.

³ Sanene, monar ala kiamiu mrapa avano. Ana popon avisu kilale sane in na nemligan plan amiu apano, sa ga naŋa narin sipsip, naŋa apanon ke vena avitawe pupia lokul tetan lala.

⁴ A pogos naŋa avano, ana ve awar re kiamiu taga na varu, a ve awar re kiamiu karo, a ve awar re si kiamiu kulus nen lamiu taŋena. Ava ga sa ga ne, ve asunlilue re mrapplepa va yar lala.

⁵ A pogos naŋa ava aŋaliv e yuŋa ya, sur naŋa yoko avisa ƀesania, yoko avisa sanini, avisave ‘Sum̄are sike e uŋa nini.’

⁶ Ana visae yaru naŋa sike e uŋa nene naga sinenan suŋare, yoko suŋare naŋa avisa kilia sike amio naga, ana visae pe yar re tai ne sanene poli, yokorena suŋare wasuŋe si imi van amiu.

⁷ A ve ava aulaula kare e yuŋa taŋena lala, ana asuŋa ga e yuŋa nene, a akekaran ala kinanena ya pona namunena ya naŋa ala imi van amiu.

Ve amawan re ala sur wo ya naŕa akila van amiu, komin naŕa yar na yuŕaena naga mesmesun la kiena narin nalaena tai.

⁸ “Sanene na, visae kumali ya naŕa ava aworu ea, visae akekaran naŕa avisuar amiu, yoko monar akekaran ga kinanena ya naŕa sinelan asape ala van amiu,

⁹ a monar akila ruru namaiena la e yo nene, a monar avisa van la, avisave ‘Nanagane, nasuŕenena kiena ne Ntewa pimi ke lavisin amiu, nanagane Ntewa pimi pe kiamiu Suŕe narui.’

¹⁰ “A pogos laŕasia, yoko aworworu e pulkumali tai, ana yoko ve akekaran re naŕa aure amiu ava asike amio la. Visae sanene, amiu ataveve pupia mrapa nene ava e yepesinas na pulkumali nena, a avisawal va kana yar lala, avisave

¹¹ ‘Puluyavi na mrapplepa na kiamiu yo nini, imimi metan plan petan lamimi lala, sane kiamiu kile nasitorŕalen tai. Monar ve sinemiu ŕesan re, sane lavis ga navesuŕenena kiena ne Ntewa imi pun amiu narui, ana pe sinemiu re poli, ana akilalu narui.’

¹² “Nevisa lelaga van amiu, e legiena na liŕereena, yokorena la ne sanene la ava e nakoena tai naŕa mŕarera manene laa taulu nena naŕa la nae pulkumali naŕa Sotom nanua yoko awaria.”

Yesu pisayu la naŕa pe amlelaga re e naga poli

Matiu 11:20-24

¹³ Ana Yesu pis mŕarera pa yeririna na kumali taŕena laŕasa, pisape “! Le Korasin, amio le Petsaeta, akila kare manene amiu paŕisi wa! Visae le Taea amio le Saeton lala avisuli ga kile la naŕa kam na apisu ŕisi rui, vera na avilopu la nanua rui. La pe ape le Yu re poli, ana vera na la ayen ŕilili karo a akuan yavi e ŕarila rui, pona atotano mŕa sanene ana yar la avisu sane sinela piowagan kemua kiela mlamulena viowa la lelaga.

¹⁴ Nevisa van amiu, e pogos nalipereena, yokorena kiamiu nakoena naga taulu nena naŕa kiena ne la nene.

¹⁵ “!A amiu le Kapeneam la naŕa aŕarwar amiu paŕisi, naŕa sinemiu asape avisir plan amiu asu manene metava, avisuar amiu! Yoko Ntewa koven amiu ato laa tano rui e pulus nen kapi.”

¹⁶ A Yesu pisa mŕena pan la, pisape “Yar naŕa visae yoko logear amiu, naga suŕa mlogear in ke ne, a visae yar naŕa yepen mavin amiu, naga suŕa yepen mavin in ke ne, a yaru naŕa visae yepen mavin in ke sanene, naga suŕa yepen mavin ke yerkaawa naŕa naga mligan inu nepim.”

Ana e visena la nene, Yesu mligan yar nalologena lala apanon akila yuŕaena.

Yar nalologena la aŕasuŕe la si narui

¹⁷ Ana yar nalologena la nene apa akila yuŕaena wo la moki, ana siraunia aŕasuŕe la si apim puna Yesu, naŕa apulen manene kekarena e sur punu ga naŕa akila rui. Aŕasuŕe la, apisa pa Yesu, asape “!Suŕe, memiyuŕaen sur la e kioŕa kia pa tol naŕa yermare mŕena la asu vatanon imimi!”

¹⁸ Ana Yesu pisatame la, pisape “Ee, kieta yuŕaena sanene narui. A in mŕena ga, nomal Yermare molue ma e peni, akoven lua naga pitomi tano sane yekarpla tai.

¹⁹ Nanagane, in na netamñan pan amiu rui, nesape akilia avieyar lomñara amio logovi, a mñareraena kiena ne kieta nasinekar sike mñena vatanon lamiau, ana tařatete sur tai kila kare amiu.

²⁰ Ana ve awarwar amiun re ya nařa in na netamñan pan amiu, nařa ninuna viowa la asike vatanon amiu, ana sur taaga ga nařa akilia aulen manene kekarena vanonia, na nařa kiamiu kia lala asiri plan sike loyurña e tus namalena rui.”

Yesu pisa potena pa Arimana

Matiu 11:25-27, 13:16-17

²¹ Ana e pogos nene Ninuna Wa kila sinena ne Yesu kekara pařisi, ana Yesu mlen, pisape “!Ata o, ko ope Suře nae ma e peni a Suře nae yomarava nini! Nevisa potena van ko, Ata, vanon sur la nařa e lepas na pun inu, okila meraravan pan la nařa kiela sitomena sa ga nin sisi lala, ana yaru la nařa asitom asape ape manmarua a la nařa asape akilia ruru suria, ko okilawan sur la nene van la. Lelaga řa Ata, nanene na sa ga nařa ko sinomñania.”

²² A Yesu pisa mñena pan la, pisape “Ata mligan suri punu sike e lumñau rui. A Ata naga taaga nařa kilia inu sape in na ai, a inu nařa nepe narina, in ga taaga nařa nekilia ruru naga, nesape naga ai. Inu nemio la nařa ne nemliganar la vena nekipian la e Ata vena awasine naga, imimi la nene narui nařa mekilia ruru naga nařa pe Arimamimi.”

²³ Ana Yesu pilon pa puna ne kiena nalogena lala, pragogo ga pan la, la ga amloge, pisape “Ntewa kila po pan amiu pařisi, nařa akilia avisu suri la nene.

²⁴ Navisawalena la mok liu amio řarin suře ²⁴ la mok liu nanua sumo nařa la sinelan manene pařisi asape avisu sur la nene, ana pe apisuli re pogos tai poli, a ařaryon asape aloge mñena sur la nene, ana la pe amloge re nena poli.”

Pakaiwa nařa yere Samaria sinen miye yere Yu tai

Matiu 22:34-40; Mak 12:28-31

²⁵ Ana pogos tařena si tai, yar tai naga pe manmarua ruru e navisalu-aena, naga pisape kilali Yesu e naviunen mñarera tai ana naga sumñalu, piun tan Yesu, pisape “?Navianena, visae sineun nesape nekilali netol malena nařa pe luas re poli, yoko monar nekila ve sanape?”

²⁶ Ana Yesu pisatamñea, pisape “Ana kieta Tus Wa pisa ya ne e lepas nene? ?Ko opuloia opisu pisa sanape?”

²⁷ Ana yar nařani pisatamñea, pisape “Tus Wa pisa sanini, pisape: Ntewa na mava nařa naga pe kiomña Ntewa, ko monar sinemña si naga, oligan naga to sumo e losinemña wetelu, a e kiomña malena wetelu, a e kiomña mñareraena wetelu, a e kiomña sitomena wetelu, a ko na monar ositom nalavis purña lala, okila wo van la, sa nařa ko ositom ko ke ga.”

²⁸ Ana Yesu pisa pania, pisape “Ee, opisa mesmesun nena narui. A visae okila ve sa nene, yoko otol malena nane opiuñe ke ne.”

²⁹ Ana yar nene kilia sape naga pe kila re mesmes sanene poli, ana naga kilali nařa kila pisape mninue ga, piun tan Yesu, pisape “?Ana a la ne asike lavis pun inu nařa monar nekila wo van la?”

³⁰ Ana Yesu pisatamñe kiena naviunena nene e řakaiwa tai, nařa pisape “E legiena tai, yar tai molue ma Yerusalem, sumña mialoro pito garo Seriko.

Ana naga mialoro m̃a sanene pano tol yom̃arera tai, ana milan p̃egas nen yar na vinauen tai, naṓa apulania, am̃e kare naga paṓisi, aṓar plan make kiena suria aṓure, amligan naga marluia m̃eke kiena mrapa komsusa.

³¹ Ana kieta yar wa tai, naga m̃ena mialoro e mrapa nene naga siraun pimi, ana pogos naṓa pimi lavisin yar nene, naga miyepe ga pa e isinen mrapplepa, mial ṓaro pano.

³² Ana siraunia, yar taṓena mial pimi. Naga pe Livae la tai, naṓa asuṓa akila ke yuṓaena make ga e Yuṓa Wa m̃ana ne Ntewa, ana pogos naṓa pimi tol yar naṓani, naga m̃ena ga yepen mavin iilaena, miyepe ga pa e isinen mrapplepa mial ga ṓaro pano.

³³ Ana siraun sina, yar taṓena, naṓa naga suṓa mlilu kiena mrapa viavi tai pimi. Naga pe yere Samaria tai, ana sa naṓa tekilia, yar la nene pe ape erau wo re amio ita le Yu la poli. Ana pogos naṓa pimi tol e yo naṓani, pisu yar nene marlu m̃eke e yo naṓa am̃e ea, ana sinen miye paṓisi.

³⁴ Ana naga pimi lavisinia, kevan lele la naṓa la nene am̃ea, plan sirveve e magka la naṓani, piar ruruia. Ana tarlua yar nena, mligan mon meta e kiena togki, ana mial m̃a amio pano-o tol yo tai naṓa yuṓa na varuruen tai m̃eke ea. Ana ṓere naga pa loyumuṓa ea, miila naga po paṓisi.

³⁵ Ana kolulagi, ṓar kiena varu tai, kian pa ṓar na yuṓa na varuruena naṓani, pisape 'In na monar neva si e kiau mrapa narui, ana yar nene yoko sike e lumom̃a sumo wa. Ovisuar ruruia e sur punu ga, a visae varu nene ve torok re, yoko in na nevisuveve si e pogos naṓa nowasuṓe si e kiau yalena nini.'

³⁶ Ana Yesu piun tan yar naṓa piun naviunena nene pania, pisape "'? Opisu suniena nene sanape? 'E yar la telu naṓa amiyal e mrapa naṓa yar nene m̃eke ea, yar ai naṓa kila pania sa ga yar tai naṓa m̃eke ga lavisinia?"

³⁷ Ana yar naṓa pisape "Nesitom nesape yar naṓa sinen miyeya, a miila." A Yesu pisa si pania, pisape "Ore, naga ke narui, a ko m̃ena ga, ova otaveve kiena ṓelaga wo nene."

Mareta amio Maria

³⁸ Ana e pogos naṓani, Yesu amio kiena nalogena lala amiyaloro ke apa ma Yerusalem, ana apa am̃alm̃aliv e narin pulkumali naṓa Petani, ana sira naṓa Mareta ṓere Yesu pa m̃ala um̃a.

³⁹ Ana pogos naṓa Yesu pa sike amio la nene, luena ne Mareta nene tai, kiena kia Maria, naga totano ga teke lavisin lana ne Yesu, toṓa miyagogon ruru ke kiena navianena lala.

⁴⁰ Ana e pogos nene, Mareta naga pe toṓa miyagogo re poli, ana naga suṓa m̃areran ke sape kila ruru make sur punu ga suṓate Yesu, a naga sitom manene laa e yuṓaena la nene. A siraunia, pimi pisu Maria to ga tano toṓa ga, miyagogon m̃a Yesu, ana pisa pa Yesu, pisape "Suṓe, luou naṓa to koren ga toṓa sanene, ana in ga taaga nekila make suria. Pona ko opisu kilale re poli yo, ana popon ovisa vania vena imi iila inu."

⁴¹ Ana kieta Suṓe pisataṓea, pisape "Mareta, ko sireyar tai naṓa ositom manene sur paṓisi, a omloge piowagan manene sur moki laa na sanene wa.

⁴² Ana sur taaga ga toṓa ga naṓa yoko ko ositom manene urmi ea, nane suri ne nane Maria m̃al rui e kiena malena, ana yoko in na taṓatete si nelalua vetania."

11

Leniena naŕa Suŕe pian ita ea

Matiu 6:9-13

1 Pogos tai, Yesu pa mlen e yo tai, ŕisi ŕasuŕe pitomi, ana kiena nalogena tai piun tania, pisape “Suŕe, visae okilia ovian imimi lia vena imimi mēna mekilia melen, sa ga naŕa sumo na Yoane pian kiena nalogena lala vena alen, vera na wo vaŕisi.”

2 Ana Yesu taŕian, pisape “Pogaga, visae sinemiun leniena, akilia avisa sanini, avisave:

‘Arimamimi, torokin kemua naŕa imimi mevatanon kiorŕa kia wa.

Memlen mesape kiorŕa navesuŕpenena imi.

3 Mepiun tan ko, mesape ola kinanena van imimi ŕane a e legiena punu ga.

4 A oviewo kiamimi mlamulena viowa lala, komin imimi mepiewo ke la naŕa akila ke piowa pan imimi.

A ve oligan re suri la imi akilali manene imimi.’ ”

Pakaiwa na viunen suria

5-6 Ana Yesu pisape monar ve amaraun re viunen sur tan Ntewa, ana pisa ŕakaiwa tai pan la, pisape “Visae kolemalo koe yepe lilika tai, oilan ga kiorŕa erau tai yal imi tol yo puŕa. Ana pe korŕa kinanen re si poli, ana monar okirir ova pun yuŕa tai naŕa mēke lavisin ko, monar oviun manene tania, ovisave ‘Wolai, kiau erau tai pimi porun in ga nagane na wa, ana in na luŕau plas nena ga. In na pe kau kinanena re si naŕa nekilia nela van kan poli. ?Ko na korŕa kinanen tai tonŕa ga okilia otaŕian van inu sumo wa?’ ”

7 “Ana sanape, tesitom tesape yoko yaru nene kilia visatanē visave ‘Aa, ve okila re yuŕaena ŕarera sanene van inu. Opisu ke ne, mokotava rui, ana memio nin sisi la, moŕeke e ŕamimi tog rui, ana taŕatete si nesuŕial narui.’ Ana peraga, yaru nene taŕatete visa sanene.”

8 Ana Yesu yakol si visena van la, sape “Pona pogos tai yaru tai kilia sitom korenan ko, yepen mavin iila koena vanon ga ko na osike lavisinia. Ana visae ve omawan re naŕa oviun kaŕaran ŕa sanene vano vano-o, yoko yar nene monar la ya naŕa opiun ke ne van ko.”

Yesu pisayu naviunen suri tan Ntewa

Matiu 7:7-11

9-10 Ana maran taaga e ŕakaiwa kiena ne Yesu nene, naga pisa ke sina pan la, pisape “Yaru naŕa piun ke suria, naga tol silaga, a yaru naŕa kale ke suria, naga ŕalia, a yaru naŕa sigariga ke mratava, pulutava pietava pan silaga. Visae sanene, yoko akilia awar ya naŕa apiun tan Ntewa, a alual ya naŕa akale ke puna, a mratava naŕa asuŕa asigariga ke ne, vietava van amiu.

11 Visae naruŕa tai viso karia, viun narin ika naŕa teke ne, taŕatete ola lomŕara vania,

12 pona visae naga viun kopululus nen lakaporo naŕa teke ne, taŕatete ola logovi tai van kania.

13 Lelaga naŕa kam na ape yar viowa ga lala, ana amiu yar tai taŕatete kila sanene, asuŕa akekaran ga naŕa ala suri wo la va narimiu la silaga. Sanene, pogos naŕa aviun tan Arimamiu nae ma e peni, naga kekara manene la a naŕa la Ninuna Wa van amiu naŕa ape narina lala.”

*Apisape Yesu miyuñae ke ga e nam̄areraena kiena ne Yermare
Matiu 12:22-30; Mak 3:20-27*

¹⁴ Ana siraunia, aþure yaru tai naþa yermare pa e naga pimi puna Yesu. Yermare nene kila yar nena pe pis re poli, ana Yesu pilelua yermare naþani petania, ana naga pis ruru sina, kila yar la naþa apisu sur nene amilan paþisi.

¹⁵ Ana la þas apielue, ana apisalele kare Yesu þisa, apisape “Yar nene pile plan ke yermare lala e ga e nam̄areraena naþa suþe kiena ne yermare lala, naþa kiena kia Pielsipel, tañan pania.”

¹⁶ Ana la si þasa, la m̄ena asitom piowa e Yesu, ana asuñia akilalia, sinelan asape am̄areraena vena kila kile tai nae ma e peni avisuia.

¹⁷ Ana Yesu mloge kilale kiela sitomena lala, ana pisape “Visae suþe tai, kiena yeririna la aliþere la, naþa laþasia akawe laþasia, yoko yuñae kiena ne suþe naþani monar loru. A visae uñia tai, asuñia aliþere la, naþa laþasa asape am̄ene plan laþasa, yoko la nene taþatete asu ruru pog tai.

¹⁸ ?Sa m̄ena nini, visae yermare kiena ne Yermare Lego la asuñia amliþere la ke rui, ana yoko nasuþenena kiena ne Yermare Lego suñalu ve sanape ne? !Kam na apisa ke sur pa sanene narui, asape in na nesuñia nom̄ene plan ke yermare lala e nam̄areraena kiena ne pupia yermare naþa Pielsipel, ana taþatete nena ve sa nene þisa!

¹⁹ ?A visae ve sa kemua naþa apisa, ana komin ya naþa kam la þasa asuñia am̄ene plan ke yermare? ?Ane tañan m̄areraena nene pan la, pona yermare m̄a nene yo? Popon sa kiamiu nalogena la naþa am̄ene plan ke yermare lala aloge kiamiu visena la nene.

²⁰ Ana peraga, apis pe po re nene poli. In na nesuñia nepile plan ke yermare lala e ga e nam̄areraena na limana Ntewa, a sur nene na kana kinasa sane navesuþenena kiena ne Ntewa sike likan amiu rui.

²¹ “!Apisu ke ne! Sa naþa visae pupia yar m̄arera tai, naga war kiena pupia suri na mara lala, naga suñia kirawo ruru ke m̄ana yuñia. Ana sur kiena ne yar nene su ruru ga suñia e kiena kove.

²² Ana Yermare Lego kiena yuñae naga sa ga nene. Visae yar m̄arera taþena imi naþa m̄arera laa taulu naga sane, yoko lalua akila m̄a mara vano naga taulu Yermare Lego, ana yoko kilia war plan kiena sur na mara lala, naþa naga þasine þesania, a yoko naga kilia war make sur la naþa sike loyuñia e kove nene ve kiena, ana liþere va kiena yeririna lala.

²³ “Yaru naþa pe taveve in re poli, naga sane suwo in ke ne, a yar naþa pe miyuñae re amio in poli, vena moure kiau yeririna la aim lele taaga, naga suñia m̄ene tetain la ke ne.”

*Ninuna viowa kilia wasuþe sina imi
Matiu 12:43-45*

²⁴ Ana Yesu pisa m̄ena ga, pisapenua “Pogos tai, pog naþa am̄enelua yermare e yar tai, yermare nena kilia va yom̄arua vena kaleli yo tai naþa va se ea ve m̄ana uñia. Ana visae ve lual re, yoko naga visavenua ‘Aa, yoko neto li si e m̄au uñia marua na sumo.’

²⁵ Ana pogos naþa pitomi, yoko naga lual sane akilavan ruru ga m̄eke na, akila ruru make sur la e yuñia naþa þisi rui.

26 Ana yoko naga va were si yermare tařena la ve olua nařa apiowa manene laa taulu naga sane atom amio, ana yoko ava si asike los nen yar nene. Ana yar nene nanua sumo kiena malena piowa, ana siraunia kiena malena piowa manene laa sane.”

Mrapa na tolen kekarena nařa lelaga

27 Ana e pogos nene, sira tai sike amio la nařa apisu ke sur la nene, a nařa amloge ke visena kiena ne Yesu lala, ana sira nařani kekaran pařisi. Ana pion manenea, pisape “!A kee, anomã nařa řar ko, a mla yu pan ko, navisa ruruena kiena ne Ntewa keviu pařisi pania, nařa naga řar sisi tai sane ko.”

28 Ana Yesu pisatañea, pisape “Ee, nanene na lelaga, ana nevisa van ko, nesape navisa ruruena kiena ne Ntewa va ve keviu manene laa sanene sike e yar ai nařa logear visena lala kiena ne Ntewa, a nařa kila ya nařa naga sinenania.”

Yar la nařa sinelan visuen kile

Matiu 12:38-42; Mak 8:11-12

29 Ana e pogos nene, řina la nařa amiagogon ke Yesu asuñã apim la mok manene laa narui, ana Yesu kilia ñã nařa sane la moki nařa apimin ga avisu kiena kile lala, ana pis pan la, pisape “In na nepisu sane řus na yeririna nanagane lala la apiowa laa. La sinelan asape avisu ga kile lala, ana peraga, Ntewa tařatete nena la kile tai van la vena avisuia. Ana kile kiena ne navisawalena Sona nanua sumo, naga ga nene akilia avisuia.

30 Ntewa mligan Sona, naga sane kile tai kiena ne la nae Ninive nanua sumo, ana naga mligan ñena inu Narina ne Yeririna nepimi sane kiamiu kile na nagane tai.

31-32 “Ana le Ninive la nanua sumo amloge visena kiena ne Sona, la apilopu la e pogos nene, a yoko la nene asuñã ase e legiena na liřereena, la avisa lologia kiamiu naviowaena, komin yar tai nařa naga to laa metavan Sona naga sike amio amiu, ana pe apilopu amiu re nena ga.

“A nanua ñena sumo nařa sira kawa tai pe řarin suře tai nařa molue e kiena purvanua nařa sike koperin pařisi, pitomi tano vena loge visena na manmaruaena lala kiena ne yermarua řarin Suře Solomon. Ana sira kawa ñena nařani yoko naga suñã lu se e legiena na liřereena nene ana visawal ruru nena kiamiu naviowaena lala, komin nařa yar tai naga to laa metavan Solomon naga sike amio amiu, ana pe sinemiun re nena naga poli.”

Pakaiwa lua e lepas na kapi vivaga

Matiu 5:15, 6:22-23; Mak 4:21; Luk 8:16

33 Ana Yesu pisa ñena, pisape “Pogos nařa tesilan kapi vivaga, ve tesilan re ga řisi na teva towarwan ñeke e řiliřili tai e porotano, pona takalo si e piaki tai, ana tesilania vena tetelan to metava, vena visae yar imi loyũã ana lual nařa kapi vivaga nene tegoli make nena yo.”

34 Ana Yesu pisa ñena, pisape “Kilamaran yar naga sane yo taaga ga nařa yomerava pimi ke loyũã e tasnena. Sanene, visae kilamarañã merarava ruru wo, visu ruru nena sur lala, yoko ve sa nařa tasneñã pulemamaga nena e yomerarava. Ana visae kilamarañã viowa, pinaia sur la punu ga nařa suñã pisuia, yoko ve sa nařa losineñã pulen nena yemalolo.

³⁵ Visae sanene monar avisuar ruru amiu, vena kapi vivaga naŕa teke e losinemiu ve imi re si ve sa yemalolo.

³⁶ A visae losinemiu la ulen ruru luen ga kapi vivaga silaga, naŕa ve narin malo re nena tai teke ea, yoko kiamiu malena tego ruru nenaga, tegoli make yo punu ga.”

Yesu pis m̄arera pa li nasumonen nalotena lala

Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47

³⁷ Yesu pis m̄a pa ŕina la pa sanene, ana Varasi tai naŕa toŋa miyagونيا pisa pania pisape yoko were va m̄ana, kila kinanen tai vania. Ana amio Yesu apano, ana pog naŕa kinanena su ruru pa sike na, ana Yesu pa totano e lenen kinanena.

³⁸ Ana e pogos nene, Varasi lala la sane monar atarar m̄arera navisaluaena tai naŕa sane yar monar taveve mrapa laŕasa nakevanen limana, ŕisi na kilia kinana. A Varasi naŕani sitom pisape Yesu naga pe yaru wa tai, naga monar kila ve sa naŕa kiela ŕelaga m̄arera nene pisa, ana pogos naŕa pisu sane Yesu pe sitom manene re kilaen poli, naga milan manene paŕisi.

³⁹ Ana Suŕe pis pa yar naŕani, pisape “In na nekilia make kiamiu ŕelaga le Varasi la rui. Amiu na sinemiun manene asape akevan ruru m̄amiu piala amio kamiu pialora la silaga, ana apilaven paŕisi, asitom ke asape kam na amekik paŕisi ne, a ape yar wa. Ana pupia kororaki sike e amiu na wa, komin losinemiu lala pulen kilakotaliaen yaru, a nakila kareen yaru, a ŕelaga viowa la ne sanene.

⁴⁰ !E, ve ave wowe re sanene! ?Pe apisu kilale re naŕa asape Ntewa nene naŕa si make sur na vanua e sur punu ga, naga si m̄ena loyumūa na sur make ga, ana po paŕisi naŕa visae akila yepas nemiu la punu ga ikik ruru nena wo lelaga, vanua amio loyumūa.

⁴¹ Sur nowo la naŕa asuŋa akokonia manene ke e kamiu pialora amio m̄amiu piala lala, visae alipere re ga laŕas va yar la naŕa limala plasia, vera na wo na wo. Visae ve sanene, pona yoko avisu kiamiu sur la imi ikik ruru yo rui, ana ve aŋareran re si kilaen kiamiu ŕelaga taŕena laŕasia.”

⁴² Ana Yesu pisayu ŕelaga navisokanena kiena ne li na sumonen na lotena lala pa laa sane, pisape “!Amiu le Varasi lala, o! Akila kare amiu paŕisi wa, yoko viowa manene laa van amiu. In na nekilia m̄a naŕa apisuar ruru ke silaga, asape visae awar kamiu kinanena ve lualima, yoko monar tai va e yuŋa m̄ana Ntewa, sa naŕa navisaluaena suŋa pisa, a asuŋa akila ke sanene e kamiu sur punu ga, pano-o tol m̄ena narin m̄as nen kapis lala a sur m̄ena la naŕa sane mrasil. Ana sur kerkeviu la naŕa navisaluaena pisa, kam na pe asitom re nena poli, sa naŕa pisape monar amesmes ruru wo, a monar sinemiu si Ntewa a yar taŕena lala. Visae sinemiun uararen narin sur la nene m̄arera, naga pogaga, ana pupia sur kerkeviu la nene popon visae asuŋa akila ga rui, ana pe akilali re nenaga.

⁴³ “!Amiu le Varasi lala, o! Akila kare amiu paŕisi wa, yoko viowa van amiu vaŕisi. Loyumūa e yuŋa na leniena lala, sinemiun asape ato luen ga tano e lenen yerikawa lala, a visae ayaloro e marana yeririna lala, sinemiun asape monar avatanon amiu, avio ruru amiu, avisave ‘A ke, navianena wo, pokolulagi!’

⁴⁴ Yoko viowa manene van amiu vaŕisi, komin naŕa kam na sane suri korena ga, kam na sane lotap marua la naŕa yaru la sinela ŕesan rui, ana

amialor ke ga meta ea, pe apisu kilia re asape suri kona tai menuunu m̄neke tano e poli.”

⁴⁵ Ana e poglis nene, yar tai naḡa pe manmarua ruru e navisaluaena, naga m̄ena suḡa miyagogonia, ana mloge sane visena kiena ne Yesu tol ruru naga amio m̄ena la naḡa amiyuḡae ke sane naga, ana pisape “! Navianena, nemloge sane sinom̄an osape ovisa kare imimi towe m̄ena ga!”

⁴⁶ Ana Yesu pisatarḡea, pisape “!Ee, yoko viowa m̄ena van amiu li navisaluaen lala! Asum̄a apisir plan ke sina narin navisaluaena lala e lepas nen nalotena silaga, sane sur urmi la naḡa asuḡa akuanpolo sike e m̄asin yar lala asape monar awaria, ana amiu, asuḡa ga sanene, pe akululun re nena mrasilmamiu tai vena akilali naḡa aiila la.

⁴⁷ Yoko viowa nena van amiu, komin naḡa kam na asuḡa amiyowauia ruru ke tampona kiena navisawalena la kiena ne Ntewa, ana amiu na maran taaga ga sa ke repimiu marua la nanua sumo, naḡa la ke narui naḡa aḡe moḡar navisawalena la nene.

⁴⁸ Kam na amio la nene maran taaga, komin nanua sumo, yermarua la nene la aḡe moḡar navisawalena lala, ana nanagane kam na akekaran ke yuḡaena ken la nene, kam na asikol ke si ne naḡa asuḡa amioa ke kielā tampona lala.

⁴⁹ “Kam na sane na visena na manmaruaena kiena ne Ntewa naḡa pisa nanua sumo, naḡa pisape ‘Yoko neligan kiau navisawalena lala a kiau li nalologena lala imi van la, ana yoko akila kare la, pona yoko awe moḡar la.’

⁵⁰ Visena nini, kana kinasa sane yoko kam ke narui naḡa akus nakoena kiena ne nawem̄aren navisawalen la punu ga naḡa repimiu na sumo lala aḡe moḡar la, siar e nasiaren purḡes nen yomarava nini.

⁵¹ Naga nene siar e Epela nene, pimi tol Sakaraea naḡa repimiu la nene aḡem̄aria likan wonta amio yo wa loyurḡa e yurḡa wa m̄ana ne Ntewa. Lelaga nane nevisa van amiu ne, sane nakoena na kuruta kana navisawalena lala kiena ne Ntewa sike e kam nanagane.

⁵² “Ee, piowa pan amiu yaru na kilia ruruen navisaluaena lala, komin kam ke naḡa amlawan ki na pulutava na kiliaena, ana kam na pe apa re si loyurḡa e poli, a asuḡa asuwo ke mrapa pan yar taḡena la naḡa sinelan asape ava loyurḡa.”

⁵³ Ana Yesu pisa pa visena la nene, molue petan yuḡa nene pano, ana navianen navisaluaena lala amio Varasi lala sinela mlaean naga paḡisi, naḡa sinela mimi kar paḡisi. Ana la apanon Yesu silaga, asuḡa akuan ke visen m̄arera a naviunen m̄arera la pania vena ayurli naga, ana akilali m̄ena naḡa asape naga visa visena laḡasa naḡa ve memes re.

⁵⁴ La apanon Yesu sa naḡa naga pe sur tetan tai, komin naḡa sinelan asape alual kiena visena laḡas naḡa torokin aliḡere naga vanonia.

12

*Navisawanena lala naḡa tapolou yoko aim akate e yometava
Matiu 10:26-27*

¹ Ana ḡina la apim ke puna Yesu na wa, la ataulu manu mok liu, a poglis naḡa apim ke lele taaga sanene, yo ve tokaki ga, a asuḡa apieyepal kare

ke ga lala lala. Ana pogos naña Yesu pe pis re pan la poli wa, pis p̄esan pa kiena nalogena lala, pisape “Kam na avisuar ruru amiu e p̄elaga viowa kiena ne Varasi lala, komin naña la asuñia apivis ke ga e gola, la asuñia apis vilave ke sanene, ana apisokan ga ne. Pelaga viowa kien la nene kilia va tolkare yar tañena lala, sa naña is na kilaparavi naga ve tokak ga ana p̄armake puluyavi na kilaparavi nene veraga.

² Sur viowa make ga naña yar la ne sanene asuñia amiyuñiaen vinaun ke na, pona naña apisawan ke ga, yoko amolmolue e yo metava na wa, vena yar punu ga akilia.

³ Visena ya naña yar pisa ke ga e yemalolo, yoko monar aloge sina ko legiena, a sur la naña yar pisa mumun ke ga m̄ana loyuma, yoko monar avion manene si va metava e maran yar make ga, vena yar make ga akilia aloge.”

Nalogena kiena Yesu naga monar ve maraun re yaru
Matiu 10:28-31

⁴ Ana Yesu pisa m̄ena pa kiena nalogena lala, pisape “Erau lala, nevisa van amiu sanini, nesape ve amaraun re la naña akilia awerñar ga tasnemi mare, ana siraunia tañatete si akila sur tai va ninumi.

⁵ Ana in na sineun nesape nevis ruru van amiu nesape yoko amaraun yar ai? Yoko monar amaraun nena Ntewa, naña naga kilia kilañar p̄esan tasnemi sumo, a siraunia kilia kuan ninumi vito e lele na logeen viowa. Lelaga p̄a, yar ne nanene na monar amaraunia.

⁶ Ana visae amaraunia, yoko tañatete si amaraun sur tai, komin Ntewa na sum̄a pisuar ruru amiu m̄aga, sitom̄al amiu m̄aga. Asitomli narin ninlaea la naña la moki kar ga asike ne, sa ga kororaki, a yar la asuñia a p̄iliwilin ke la lima e ga e narin varu tai, ana Ntewa naga sitom̄al make la ga peve taaga silaga, pe sinen p̄esan la re nena poli.

⁷ A vilp̄arimiu m̄ena lala, moki pañisi, ana naga polo make vilp̄arimiu la peve taaga na sike ne. A Ntewa na pisa amiu na po pañisi, taulu ninlaea la nene, ana yoko visuar amiu e sur punu ga na kiamiu malena lala.”

Yar naña pisawal pisape naga pe kiena ne Yesu
Matiu 10:32-33, 12:32, 10:19-20

⁸ Ana Yesu pisape “Yar a naña pisawal e maran yar lala pisape naga pe kiau tai, yoko inu Narina ne Yeririna inu m̄ena nevisawal e marana ne navisi lala nae ma e peni nevisave yar nene naga pe kiau.

⁹ Ana yar a naña pisawal e maran yar lala pisape pe pe kiau re poli, yoko inu Narina ne Yeririna inu m̄ena nevisawal e marana yar lala nevisave yaru nene na pe pe kiau re poli.

¹⁰ “Mlamulen viowa amio visen viowa lala, a visena naña kila kare inu Narina ne Yeririna, Ntewa kilia viewo ke yar vanon na wa. A yar naña kila kare sur wa kiena ne Ninuna Wa, pisayu yuñiaena kiena ne Ninuna Wa pisape Yermare Lego ga miyuñiaenia, yar na sanene Ntewa tañatete viewo pogos tai.”

¹¹ “A visae pogos lañasia, yar la sinela kar amiu, yoko avis van amiu. Yoko akilia aure amiu ava asuñial ase maran yerkawa lala na yuñia na leniena, pona kumali, ana ve asitom manene re avisave yoko akilia avisatan̄e la ve sanape ne, pona yoko avisa visena ya na van la ne.

12 E nena e aora ga nene, yoko Ninuna Wa ga iila amiu, vian amiu e visena ya naŋa akilia avisa.”

Pakaiwa na yaru na sur moki naŋa pe sitom ruru re kiena malena poli

13 Ana yaru na ŋina nene tai pion ke pa Yesu, pisape “Navianena, wolai sumā kila kare in ke ne, pe mliŋere ruru re lalimana arimamimi pan in poli. Popon ovisa vania monar kila mesmes ga van inu.”

14 Ana Yesu pisataŋea, pisape “Peraga yaru, sur nene ve in re na nekila. In na pe nepe yar na liŋereen re yar poli.”

15 Sanene, Yesu pe kila re sa naŋa yar nene pisa poli, ana mla visena tai pan la e lepas na sinesunen manenea. Naga pisape “Monar avisu ruruia, pe pon re avieluen manene yar taŋena la poli, sinemiun manene laa asape awar kiela sur lala. Kieta malena pe su re e sur moki la naŋa towar poli, ana kieta malena na suŋal ga sike e sur taŋena.”

16 Ana e nene Yesu sikol kiena visena pa laa sane, naga pisa ŋakaiwa tai pan la, pisape “Yar na sur moki tai, kiena porotano keviu paŋisi, a po mēna paŋisi, ana kana lokove la ŋar kinanen moki paŋisi.

17 Ana yar naŋa pisu kinanena la nene, sitom ŋele narui, pisape yoko naga kila ve sanape ne, yoko ligan ruru kana kinanena la nene su pe ne, komin kiena yumā na kinanena lala a kiena yo taŋena la puleule make rui.

18 Ana yar naŋani pisape ‘Yoko nowe plan ga kiau yumā na kinanena na urmarua la nene, ana nekila si urviu laŋasa, naŋa akerkeviu laa sane, atorokin kinanen make la nene amio kiau sur moki taŋena la naŋa sike ne.

19 Pogos naŋa nekila pae, yoko nevisave in na sane in ke narui, in na nopo laa narui. !Lelaga ŋa, yoko neloge wo vaŋisi! Kiau sur moki la nene, yoko nakan la mā sanene vano-o, la avisuar ruru inu e kas ve moki. E pogos nene, in na taŋatete si neyumāe narui, yoko in na nakan ga ya naŋa in na sineunia, yoko nomun korena ga suria, sane nesu luen ga e malena wo narui.’

20 “Yar nene sitomiyu ke sanene pano, ana mninue ga, naga ke naŋa Ntewa kila ruru ke sape vis van narui, visave ‘Peraga yaru, ko na ope wowe ga. Yemalo ga nini, nesape nelalua si kioŋa malena vetan ko. A kioŋa sur moki la naŋa omāreran omiyuwon polo pe kioŋa sike ne, yoko a ne ve kiena si narui?’ ”

21 Ana Yesu pisa pan la, pisape “Yoko ve sa ke nene narui va la naŋa amiyuwon polo ke kiela sur lala, la ape yar na sur moki e yomarava nini, ana la pe ape yar na sur moki re nenaga e lepas kiena ne Ntewa.”

Yesu pian la sanapen yar naŋa sitom manene kiena malena

Matiu 6:25-34

22 Ana Yesu pisa mēna pan kiena yeririna lala, pisape “Visae sanene, in na nevisa van amiu, nevisave, pe pon re kiamiu sitomena la ulen manene kiamiu yumāena na visuar amiuen ga la poli, naŋa apiuviun ke asape ‘? Yoko telual kata kinanena pe ne?’ pona ‘?Yoko tetol nāata kulmrae na yenen sanape ne?’

23 Sitomen la nene pe mesmes re poli, komin kiamiu malena naga to laa metavan kinanena, a yepemiu na to laa metavan kulmrae.

24 Asitomli sako la ne akaka kar ke la ne. La nene pe amapla re lokove po, la pe apanon re aŋar kinanena pimi po, a pe lelen kala kinanena re tai naŋa awarpolo se poli. Ana Ntewa pagan la ke ne, a e kiena navisuena,

naga pisu amiu ato manene laa metavan manu la nařani, ana naga monar visuar amiu manene laa na wa taulu la.

²⁵ ?Asitom asape yar nařa naga sitom manene laa kiena malena naga kilia kila kiena malena nařa plas imi ve piavi li laa sane?

²⁶ Peraga, pe sa re nene po, komin nařa kam na tařatete akila narin sur tai ne sanene, po pon kam na ve asitom manene re sur tařena lala e kiamiu malena.

²⁷ "Asitomli meme tanea la ne pitotovi kar ke ga la ne. La na pe amiyumãae re poli, a pe asuluwo re m̃ala kulmrae la poli. Ana nevisa van amiu, řarin suře Solomon nanua sumo, naga pe yar na sur moki a naga kiena sur make ga, ana m̃ana kulsota pe miyowau ruru re poli sane meme la nene.

²⁸ Meme la nene na legiena taaga ga, yoko peni ga na asikapi la, ana Ntewa sum̃a miyowauia ruru la pařisi. ?Ana asitom asape yoko tařatete Ntewa war kulsota van amiu? Peraga, kam na pe apiawa re nena m̃arera e naga poli.

²⁹ Komin sur ne la na nene, pe pon re sinemiu ulen manene sitomena, nařa asape ?Sanape na yoko tekinana, pona tomun suria, pona telual m̃ata kulsota? Pe pon re asitom manene sur la sanene poli.

³⁰ Ee lelaga řa, yar make ga lala na purvanua kerkeviu na yomarava nini la asum̃a asitom manene sur la ne sanene silaga, ana amiu na, Arimamiu kilia pa rui sape yoko monar awar sur la nene.

³¹ Sur nařa asitom řesan ve keviu e kiamiu malena, naga navesuřenena kiena ne Ntewa. A visae akila sanene, yoko naga la m̃ena sur tařena la nene van amiu.

³² Lelaga řa, kiau narin sipsip lala, Arimamiu sinenan manene pařisi sape tam̃an amiu aimi avesuřen kiena yeririna lala, ana kam na tařatete sinemiu konan sur tai, yoko suri punu ga woga ga van amiu."

Yar nařa naga pe yar na suri moki

Matiu 6:19-21

³³ Ana Yesu pisapenua "Po pon auliwilin plan kiamiu sur la nene, awar kana varu la va van la nařa limala korena vena aiila la. Visae akila sanene, sa nařa ařar ke kiamiu pupia karo tai nařa m̃eke ma e peni, nařa tařatete viowa pogos tai, a akokonia ke kiamiu sur moki pařisi pito ke ea, nařa akilia awasinea, nařa yar navinauena tařatete si warlua vetan amiu, nařa kirara la tařatete si akila karea.

³⁴ Popon sane kam na kiamiu sur nowo la ve moki sanene su ma e peni, komin nařa yoko kiamiu sitomena lala sulue ga e yo nene nařa kiamiu sur nowo la sike ea."

Nalogena la monar asu ruruian nařa Suře wasuře sina

Matiu 24:42-51; Mak 13:33-36

³⁵⁻³⁶ Ana Yesu pisa m̃ena pan la, pisape "Monar asu ruru silaga vena kiamiu Suře imi m̃alivin amiu. Kam na monar ave sa yar na yum̃aena kiena ne yerikawa tai, nařa m̃ligan la vena va e talopaena tai. A amiyowau ruruia, a asilan kiela kapi lala, asum̃alu ga asum̃a ga, ana pog ya nařa kiela yerikawa imi m̃alivin la, sigariga mratava, ana la asu ruru asike rui, akilia avietavan veraga.

³⁷ Pupia navisa ruruena sike e yar la nařa amiyumãae sanene, pogos nařa kiela yerikawa pimi m̃alivin la, ana asum̃ate m̃a naga, atavilo ga

asumiŋa ga. Yokorena kiela yerkawa kekaran la vaŋisi, ana yoko naga va yowau, siraunia imi ana la aiilan ga naŋa vio la vena atotano e kana lelen kinanena, naga pivion kala kinanena tanea nene.

³⁸ Pe sur koren ga visae yemalo rui, pona pa ko yepelilika la ne, pona lavis lakaporo kokoreko, ana visae yerkawa naŋani imi lual kiena yeririna la atavilon ke sanene wa, ŋisi na naga kila wo manene laa van la sane wa.

³⁹ “Ana maran taaga sina ga, visae yar tai kilia ruru pogos naŋa yoko yar na vinauena tai imi mŋana, yoko yar nene taŋatete ligan mŋana yumiŋa ana va koyo tai, ana naga monar su ruru ga sumate mŋaga.

⁴⁰ Ana visae sanene, kam mŋena monar asururuia, asumiŋate naŋa inu Narina ne Yeririna neim nomalivi, komin naŋa yoko neim nomalivin amiu sina e pogos tai naŋa pe yar tai kilia re poli, pona sitom ke sape yoko nowasuŋe inu ea.”

Pakaiwa na yar na yumiŋaena naŋa kiena yerkawa ŋasuŋe si pimi

Matiu 24:45-51

⁴¹ Ana Pita piun tan Yesu, pisape “?Suŋe, ŋakaiwa naŋa opisa ga na wa, opisa ga pan imimi imimi kioŋa li nalologena lala, pona pe kien yaru make ga?”

⁴² Ana Yesu pe pisatame ruru re poli, ana pisatame e ŋakaiwa tai.

Pakaiwa nena sanini “?Visae yar na yumiŋaena tai, naŋa naga pe manmarua ruru ea, a naga ŋuarar ruru yumiŋaena nene, naga yumiŋae sanape? Visae kiena yerkawa ligan yo vena va perina, ana yerkawa naŋani ligan kiena yumiŋaena lala se e limana. Ana yar nene naga visuar ruru yar na yumiŋaena taŋena lala, yoko uarar ruru yumiŋaena la nene.

⁴³ A pogos naŋa yerkawa wasuŋe sina, yoko lual sane yar na kiena yumiŋaena naŋani, sumŋa ŋuarar ruru ke yumiŋaena la naŋa na wa. Ana e pogos nene, yar na yumiŋaena naŋani kilia loge wo vaŋisi,

⁴⁴ komin yoko yerkawa naŋani ligan make kiena sur la e limana ne. Ee, a yoko Ntewa mŋena ga kila ve sa ke ga.

⁴⁵ “Ana visae yar na yumiŋaena naŋani yumiŋae viowa ga, ana pogos naŋa kiena yerkawa mligan yo pa sike perina, yoko naga sitom visave ‘E, yerkawa nene pa sike gare piavi laa narui, pona ve imi re si yo.’ Ana yoko naga sumalu kila viowa va kiena yar na yumiŋaena lala, pona sira na yumiŋaena lala, a yoko naga sumŋa kinanan kilavaru kiena ne yerkawa naŋani, a va mun luen ga wii e legiena punu ga.

⁴⁶ Ana yoko yerkawa naŋani wasuŋe sina e legiena tai naŋa yar na yumiŋaena nene ilan ga, e pogos tai naŋa yar nene pe sitom re pisape yoko imi e poli. Ana yoko yerkawa naŋani la pupia nakoena tai van yar nene, naŋa yoko kila naga va sike e yo kiena ne ŋarmarera lala.

⁴⁷ “Yar na yumiŋaena naŋa kilia ruru ya naŋa kiena yerkawa sinenan pisape monar kila, ana siraunia naga pe kila re poli, yoko awe kare naga vaŋisi.

⁴⁸ A yar na yumiŋaena naŋa kila piowa sane popon awe kare naga, ana komin naga mninue ga, yoko taŋatete awe manene naga.

“Yar naŋa Ntewa mla keviu pania, Ntewa sinenan pisape visu yaru nene yumiŋae ve keviu mŋena amio. A yar naŋa visae yar la amligan sur la moki se limana, yoko aviun ke sina sur ve moki vania va laa sane na wa.”

Yesu pe purþes nen yar na kaween yaru

Matiu 10:34-36

⁴⁹ Ana Yesu pisape “In na nepimin nena nesape neligan kapi e yomarava nini, a popon manene visae kapi nene vivaga rui, ana pere wa.

⁵⁰ Ana pupia yuñæena tai sike vamon inu wa, vena in na monar neva nowarpoyo ea, a nanagane in na nakawean in manene ke vanon rui. Popon sur nene imi vilaga, vena nekilia nekila makea.

⁵¹ ?Kam na asitom ke asape in na nepimin nekila sa naþa pupia suñare imi sike e yomarava? Peraga, in na pe nepimin re neligan suñare e poli, ana in na nepimin nekila þelaga na viaþæena imi ve keviu.

⁵² Siar nanagane, pona e uñæa tai, yar la lima asike ea, ana yoko la ve telu aviaþa vetan la ve lua, pona la lua aviaþa vetan la ve telu.

⁵³ Yoko yar la asumña aviaviaþa, naþa yoko mñee lala akawe arimala lala, arimala lala akawe narila mñee lala, a anela lala akawe narila sira mñee lala, a sira mñee lala akawe anela lala, a yoko anen simem lala yoko akawe sira la naþa atalopa amio narila na yermene lala, a yoko sira la naþani akawe anela simem la nene.”

Monar avisu kilale kile na pogos kiena ne Yesu

Matiu 16:2-3

⁵⁴ Ana Yesu pis sina ga pa þina lala, pisape “Pogos naþa ita tevisu pupia malo mñeke e yo naþa lagi molue ke kom ea, tekilia tesape þisi na yua wowo, a ve ve piavi re yoko yua nene imi.

⁵⁵ A pogos naþa visae teloge kieta lagi ura yui, nanene na tekilia tesape yepisusun vaþisi ne, a yokorena monar ve sa ga nene narui.

⁵⁶ ?Nanene narui, nane asuñæa apisu kilale ke kile lala na sinapane a na yomarava nini narui, avisave yoko pogos ve sanape pona ve sanape, ana sanapen naþa pe apisu kilale re kiau kile la poli, na pupia pogos nanagane naþa nesike nemio amiu ea? ?Pona kam na yepemiu mavin ga visu kilaleen yo? Aulai, kam na apilaven manene laa kiamiu visen koren la nene paþisi wa.

⁵⁷ “Popon kam akilali naþa akilia towe laa narui sane mrapa ya naþa mesmesun aliluia.

⁵⁸ Visae pogos tai oveveyun sur tai omio yar tai, ana naga sinenan pisape were ko ova osuñalu ose marana ne yar nalipereena, popon okilayonli naþa vena ovis ruru omio naga sumo wa, pogos naþa pe atol re kumali poli wa. Visae peraga, pona naga ligan ko e limana ne yerkawa na lipereen yar yo, ana yerkawa naþani pona naga ligan ko mñena ova e limana ne yar na taren yaru lala, a yaru na taren yar lala pona aligan ko e yuñæa nakoæena yo.

⁵⁹ Lelaga, nevisa van ko sanini, nesape visae sanene, yoko taþatete si omolue e yuñæa nakoæena, vano-o oul plan make kioñæa nakoæena sumo wa, þisi na okilia omolue sina.”

“Ana visena nini pe lelaga e kiamiu malena na yomarava nini, a pe lelaga mñena e lepas na pun amiu amio Ntewa.”

13

Visae ve ovilopu ko re yoko omare

¹ Ana yeririna laḡas naḡa asike e pogos nene, la asunyu pa Yesu e lepas kiena ne le Kalele laḡasia, naḡa yerkawa nae Rom naḡa Paelat kila ḡelaga piowa tai pan la. Apisape “La nene, asike e Yumḡa Wa mḡana ne Ntewa, ana pogos nena naḡa amlotun ke Ntewa akila kuḡaḡaena pania, Paelat la apim amial moḡar la. A la aḡalelar kuruta kan la nene amio kuruta na kuḡaḡaena nene naḡa la asuḡḡa akila ke ne.”

Ana pogos naḡa apisa sur nene pa Yesu, la asitom pa rui asape sur viowa nene naḡa pimi mḡalivin la nene, pona nakoena kiena ne Ntewa tai nene yo komin kiela sur viowa laḡas naḡa akila.

² Ana Yesu pisataḡe la, pisape “?Kam na apisu le Kalele la naḡa kiela marena piowa sanene, asitom sanape? ?Pona kam na asitom ke asape la nene na ape yar viowa la lala, taulu le Kalele taḡena lala, pona kiela nakoena ga?”

³ In na sineun nesape nevisa van amiu nevisave peraga, pe sa re nene poli. Ana kam na monar avisuar ruruia, komin visae ve avilopu amiu re, yoko kam mḡena amare e ḡelaga tai ve sa ke nene.

⁴ A kam na asitomiyuli mḡena yumḡa na kirakiravaena naḡa mḡeke e pulkumali naḡa Siloam. Naga mon manene metava paḡisi, ana poglis nanua mloru ne, ana kowar yar lala, la lualima taaga pa orely [18] amare. ?Sanapen la nene? ?Pona kam na asitom ke asape la mḡena apiowa laa taulu le Yerusalem taḡena lala, pona nanene na sane kiela nakoena ga ne?”

⁵ Ana peraga, naga mḡena pe sa re nene poli. Ana in na nevisa si van amiu, kam na monar avisuar ruru amiu, komin visae ve avilopu amiu re, yoko kam mḡena amare ke ga e ḡelaga tai ve sa nene.”

Pakaiwa na purpiliva naḡa pe ḡar re mras poli

⁶ Ana Yesu pisa sina ḡakaiwa tai, naḡa pisa sanini, pisape “Yar tai, kana purpiliva tai kapuru sike e kana lokove. Ana pogos tai yar naḡani pimin purlaki nena, sinenan pisape visulia ḡar mḡa mrasa pona peraga. Ana pimi pisulia, mḡal purlaki naḡa pe ḡar re nena mras poli.

⁷ Ana pis pa yar naḡa pisuar ke kana lokove, pisape ‘Nanagane tol kas telu narui naḡa nepimin nakale mras nen purpiliva nini, ana peraga. Sineu maren rui, naga mono korenan ke ga yo wo nene, yoko otelua ga vano.’

⁸ “Ana yar nene sinen miye purpiliva naḡani, pisa pa kiena yerkawa, pisape ‘Visae sanene, yoko teliganli mon mḡa tol si kas ve taaga. Yoko nekilayonli naḡa nekila ruru sumo, yoko nekilivi purḡesa, a yoko nokoven sin puluk laḡas va ea vena kila kapur wo.

⁹ Ana visae kapur wo, war towe mḡa mras laḡas e kas na sirau, yoko kilia sumḡa ga sanene, ana visae peraga, naga narui yoko otelua ga na wa.’ ”

Ana ḡakaiwa nene pisayu ke sape narin pulmas teke ga wa naḡa yaru la akilia avilon la, visae peraga, yoko Ntewa la nakoena van la.

Yesu kila ruru sira marua tai e Legiena Wa

¹⁰ Ana e Legiena Wa tai, Yesu sumḡa pian ke yeririna lala loyumuḡa e kiela yumḡa na leniena.

¹¹ Ana e yo nene, sira marua tai sumḡa ea, naḡa ninuna na maiena viowa sike ea. Ana ninuna nene kila naga pa tol kas lualima taaga pa orely [18] rui, kila mḡasina ne sira nene pulu nena paḡisi, naga sumḡalu mesmes ḡele sina.

12 Ana pogos naŕa Yesu pisuia, pio pimi, pisa pania, pisape “Sira marua, nevisa sanini, nevisave ko, inanena naŕa piar ko ke ne, ligan ko ga nanagane.”

13 A Yesu mligan limana tea amio visena nene, ana m̄asina pimi po ruru veraga e nena e pog naŕani, ana sira naŕani mloge po paŕisi, mieluar Ntewa.

14 Ana nasumonen na yuᄁa na leniena naŕani sinen kar Yesu vanon naŕa kila ruru sira naŕa e Legiena Wa. Ana pis pa yeririna lala, pisape “Sa naŕa tekilia rui, tekilia teyuᄁae e legiena ve orai, a legiena ve taaga ve teyuᄁae re. Visae sinemiun naŕa akila plan maiena vetan amiu, popon aimi e legiena orai la nene, ana Legiena Wa na sa nini pe pe kana pogos re nene poli.”

15 Ana Suŕe pisataᄁea, pisape “?Sanape? ?Pona akepu ke kiamiu puluk la e Legiena Wa yo, pona pe akila re poli? ?Pona apagan ke kiamiu sur mal lala, pona amla wii pan la e Legiena Wa yo, pona pe akila re poli? ? Ana vanon ya ne kam na pe akekaran re naŕa nekila suri wo e sira marua nene? !Kam na ape yar navilavenen ga vis korekena nene!

16 Sira marua nini, naga vineta tai naŕa ita punu ga tomolue e lus kiena ne Epraam, ana Yermare Lego piar manene panon inanena nene ᄁene kas lualima taaga pa arelu rui. Ana in na nepisu sane Legiena Wa naga torokin ga naŕa tourelua naga e yo viowa naŕa naga sike ea.”

17 A pogos naŕa Yesu pisa visena nene, kila kiena nasinekar la naŕani amloge amawa paŕisi e marana ne yeririna lala. Ana yar taŕena lala, la amloge akekara paŕisi e yuᄁaena nam̄areraena wo la naŕa Yesu kila pan la.

Pakaiwa na kurus nen mrapa

Matiu 13:31-32; Mak 4:30-32

18 Ana Yesu pisa ke sina ga, pisape “?Yoko nevisa visena ya ne van amiu vena kila na akilia sane nasuŕenena kiena ne Ntewa naga sanape? Yoko nevisave nasuŕenena nene naga sane sur ya?

19 Yoko nekilali naŕa nekila merarava van amiu e ŕakaiwa nini, naŕa pisape: Nasuŕenena nene, naga sane kurus nen mrapa naŕa mloru pito pelan te laki tai. Kurus nene na ve tokak paŕisi, ana pogos naŕa kapuru, pimi pe purlaki tai naŕa keviu manene laa, ana manu la akila ᄁala ponovi lala e kana korowas lala.”

Pakaiwa na is

Matiu 13:33

20 Ana Yesu pisa sina ŕakaiwa taŕena pan la, pisape “?Pona nevisave nasuŕenena kiena ne Ntewa sa si ya narui?

21 Nasuŕenena nene, naga sane sira tai ŕalelar is amio yavi na kilaparavi pa e pupia pialora tai, ana narin is naŕani kila kilaparavi la punu nene mlapa.”

Mrapa lua ga

Matiu 7:13-14,21-23

22 Ana Yesu mla si kiena mrapa, sinenan pisape va ma Yerusalem. Ana pogos naŕa pa sane, pa kome pulkumali lala, suᄁa pian ke yeririna lala.

23 Ana yar tai piun tania, pisape “?Suŕe, la naŕa yoko atol malena la moki, pona pe la moki manene re poli?”

24 Ana Yesu pisatarñe la, pisape “Monar akilayonli naña ava loyurña e pulutava tañena nene, naña ve tokak la ga. Nepisa ke lelaga na pan amiu ne, nesape yoko yar la ve moki naña sinelan asape ava loyurña, ana yoko tañatete akila.

25 Nanene komin naña siraunia, yoko yerkawa na yurña, naga visu sane toroki rui, ana yoko naga surñalu, kotava ruru sina. E pogos nene, yoko kam ve moki naña aim awon amiu ase mratava nene, asigar ga avio, avisave ‘Suñe-o, awis ovieta van imimi!’ Ana yoko yerkawa nañani visatarñe ga sanini visave ‘Peraga o, nemninue amiu nena ga! Kam na yer pe la nene?’

26 Ana yoko akilali naña avisa van e pogos nene, avisave ‘?Ana sanape, ko na pe ositoñal re si naña osape ita ke narui nanua tesurña tekian ke lele taaga ne? Imimi ke narui naña opam opian imimi ke e yometava la nene e kiamimi pulkumali lala?’

27 Ana yoko naga visa van la, visave ‘In na nepisa pan amiu yam tai rui, nesape nemninue amiu nena ga, nesape kam na yer pe la nene. Nekilia nesape kam la nene kam na yar na kilaen ga ñelaga viowa lala. !Pogaga, kam na aure matan inu nagane!’

28 E pogos nene, yoko kam na aloge viowa vañisi, yoko atag vano-o ñisa, asurña akar maluemi. Nanene komin naña yoko kam na avisu yeririna wo lala kiena ne Ntewa, naña sane Epraam, Aisak, Sekop, a navisawalen tañena mña ga lala, la asu ruru ga asike loyurña e kiena nasuñenena ana kam na akoven amiu asurñalu asurña ga vanua sanene.

29 “E pogos nene, yoko yeririna tañena la ve moki naña amolue e mrapun yomarava varoka, aimi atotano vena akinana e pupia pañagena loyurña e navesuñenena kiena ne Ntewa, ana kam na tañatete ava loyurña.”

30 Ana Yesu pisa make kiena visena e pogos nene, pisape “Ana yar la naña asirau, ñisi na la asumo, a la naña asumo, ñisi na la asirau.”

Parin Suñe Erot sape weñar Yesu

Matiu 23:37-39

31 Ana e pogos nene naña Yesu pa ke ma Yerusalem wa, Varasi lañas apim puna, apisawal pania, apisape “Pona ko pe okilia re poli yo, naña Parin Suñe Erot, naga pisaar rui pisape yoko weñar ko. Popon oure ova gar Yutea sumo wa, komin naga pisuar ke lepas nini.”

32 Ana Yesu pisatarñe la, pisape “In na pe nesitom re kawe nene nesape naga pe yar tai naña kilia kila sur tai van inu poli. Yoko ava avisawal e marana, avisave in na nekila ke ne kiau yurñaena sumo wa. Avisavania avisave in na nomene plan ke yermare lala, a nekila ruru ke namaiena lala, a yoko neyurña ve sanene ñane, amio peni, amio mña vewo, vano-o nevisu sane nekila make nenaga.

33 Ana nekilia nevisa van amiu, sane ve asitom manene in re, komin naña e ke e legiena la nene narui, in na nomolue nepa ke sanene narui. Monar neva netol ke ne yo ma Yerusalem wa, komin naña nepisu sane siar nanua sumo yar la añe moñar kiena navisawalena lala e ke e yo nena nene narui.”

Yesu sinen miye Yerusalem

³⁴ Ana e pogos nene, Yesu sitom manene Yerusalem pano-o taginia, pisape “Yerusalem o! Komin ya ne om̄e mon̄ar ke navisawalena lala, a okove mon̄ar ke yar la naḡa Ntewa mligan la pimi pan ko? Yam mok liu naḡa sineun nesape neligan luḡau yervivi kioḡa yeririna lala, sa naḡa lakaporo mligan narina lala apim atapolou vatanon kupena, ana kioḡa yeririna lala pe akekaran re poli.

³⁵ Ana opisu ke ne, Ntewa pilon ke m̄asina pan ko narui, ana naga pitetalia inu nepim ḡes e nini, ana nevisa van ko, nesape yoko kioḡa yeririna lala taḡatete si alual inu, vano-o tol pogos naḡa avisu kilale inu, avisayu inu, avisave

‘!Ntewa na mava, ovisa ruru naga naḡa pimi e kioḡa kia!’ ”

14

Yesu kila ruru namaiena tai

¹ Ana e Legiena Wa tai, nasumonena tai kiena ne Varasi lala ḡere Yesu pa kinan m̄ana. Ana yar taḡena m̄ena la ḡasia asike e pogos nene, naḡa pe sinelan re Yesu poli, la asuḡa apisusu naga visae kila sur tai naḡa ve mesmes re, la akilia akila sur tai vania.

² Ana yar namaiena tai sike loyuḡa amio la e pogos nene, naḡa yar nena yepena la sirorop paḡisi. Ana Yesu pisu yar nene,

³ ana pis pa navianena navisaluaena lala, piun tan la pisape “?Sanape e lepas na kieta navisaluaena? ?Pisape tekilia tekila ruru maiena e Legiena Wa, pona pialuḡar pisape ve tekila ruru re?”

⁴ Ana pogos naḡa Yesu piun naviunena nene, apisu sane taḡatete avisatamea, atopur nenaga. Ana Yesu ḡere yar naḡani pimi lavis puna, kila ruru sina, ana pisape kilia wasuḡe si va ga uḡa.

⁵ Ana naga pis pa la naḡa asike ne, pisape “Kam na asitomyulia. Visae kam yar tai nene, e Legiena Wa tai, narina tai pona kiena sur mali tai va loru vito e ḡiliḡili na wii tai, ana yoko okila ve sanape? ?Yoko ovitaḡilin ne, naḡa ova ga ourelua si ne, pona ovisave: Ke, piowa narui e, nagane na Legiena Wa nini narui, navisaluaena pisape ve neyuḡae re e Legiena Wa, ana pona naruu pona kiau sur mali nene mon̄a e ḡiliḡili wa, neva ga nourelua peni? Peraga, pona yoko ovitaḡilin ga ourelua yo.”

⁶ Ana la aminue kare narui aḡa yoko avisatame si naga e lepas nene ve sanape, la asupur ga asike na.

Pe pon re yar ga visirlua sina naga poli

⁷ Ana pogos naḡa apim asun ke naḡa atotano e kinanena nene, Yesu pisu kilale naḡa la taḡena laḡas naḡa ḡar na ḡaḡagena pio la apimi, sinelan manene alual yo tai naḡa po, la apa atowo lelen yerkawa la metava. Ana Yesu pisu kiela ḡelaga navilaveena la nene, ana pisa pan la pisape

⁸ “Visae pogos tai avio kon ova e kinanena natalopaena tai, pona sur tai sane ḡaḡagena, ana pe pon re ovitaḡilin naḡa ova oto nena tano e lelen yerkawa la poli. Pona yo nene akila ruru mon̄ate ke pupia yerkawa tai yo, ana pe okilia re poli,

⁹ ana yoko ḡar na ḡaḡagena imi visa van ko, visave ‘Ake wolai, pe sineyeena paḡisi, ana yoko otom ke ne tano wa, komin naḡa oteke e lelen kiau yerkawa naḡa.’ Ana yoko omawa ologe wiowa vaḡisi, ana yoko

monar oto si tano, okilali naŭa olual narin pulmas tai tano vena okilia olawan marama ea.

¹⁰ “Ana ŭelaga wo na sanini, visae avio ko ova e kinanena tai, pogos naŭa omalivi ea, yoko ova oto ga tano omio yar kar ga lala. Ana visae ŭar na ŭaŭagena vim visu ko, visave ‘E, yerkawa, nepisuar ruru lelerma teke meta ma e ne rui. Yoko ita lua tevavini, neligan ruru ko otea.’ Ana e pogos nene, okilia ologe wo vaŭisi, naŭa ŭar na ŭaŭagena pisirlua ko sanene e maran yeririna taŭena la naŭa akinan ke lele taaga.

¹¹ Naga sanene narui, sane yar naŭa naga ga pisirlua naga, yoko aligan naga mon tano, ana yaru naŭa mligan naga mon tano, yoko avisirlua naga.”

Popon ovio mēna yar naŭa limana korena ga imi e kioŕma ŭaŭagena

¹² Ana e pogos nene, Yesu pisa mēna visena tai pa yar naŭa pio naga pimi kinan mēna, pisa pania, pisape “Nagane, tepisu pogos naŭa visae yar la akila kinanena tai, la sinelan ga avio kiela erau wo lala, pona kiela wolai lala, pona kiela namratava taŭena lala, amio mēna pupia yerkawa la naŭa asike lavisin la. Akila ke sanene, komin akilia ke asape visae siraunia, visae la mēna akila kinanena pogos tai, yoko monar akila maran sina van la.

¹³ Ana ŭelaga wo na kilaen e ŭaŭagena naga pe sa re nene poli. Popon manene ovio yar taŭena lala, sane la naŭa limala korena ga, a la naŭa tasnela la pioyowa ga, pona laulu lala, pona kilamara ŭala lala, yar la ne sanene, la aim akinana amio ko.

¹⁴ Yar sur la ne sanene la taŭatete akilamaran si van ko pogos tai, ana pogos naŭa Ntewa pisa naŭa okekaran opure la nene apim akinana moma, yoko naga kekara vaŭisi. Yoko naga visa ruru ko, a yoko owar kioŕma nalaena wo vanonia, nanene e pogos naŭa naga kila kiena yeririna mesmes lala amal si vetan marena.”

Pakaiwa na visawoena

Matiu 22:10

¹⁵ Ana yar tai toŕma e kinanena nene, naga mloge ma naŭa Yesu pisayu ke pisape yoko Ntewa visir plan kiena yar mesmes lala e legiena maro, ana naga pisape “!Lelaga naŭane, yoko wo manene laa van ita e pogos nene, naŭa ita tesikol ita e pupia ŭaŭagena nene loyuma e nasuŭenena kiena ne Ntewa!”

¹⁶ Yar nene pona naga sitom ke sape naga po narui, ana yar la na sanene la sinelan re vaen loyuma poli, ana Yesu pisa ŭakaiwa tai e lepas nene, naŭa sanini “Yerkawa tai, naga sinenan pisape kila pupia kinanena tai, ana pio yar la moki naŭa aimi.

¹⁷ Ana pogos naŭa kila ruru make sur punu ga ŭisi, naga pitetalia kiena yar tai vena vanon were la naŭa apio la ŭisi rui aimi.

¹⁸ Ana pogos naŭa kana yar nena pimi malivin la, la make ga nene maran taaga asuma akila ke sina ga visena na visawoena suria. Tai pisa sanini, pisape ‘Pogaga, ana in na nopul ga kiau narin porotano tai na wa, ana nepavin ke nesape nevisulia ama porotano nena sanape wa. Yoko ovisa va yerkawa ovisave pe nasineyeena paŭisi ana taŭatete neiŕmas nanagane.’

¹⁹ A taŭena, pisa sanini pisape ‘Pogaga, ana in na nopul ga kiau puluk laŭas na wa, vena ureen kiau kat lala, ana nesape neva nevisu la lia ama

añarera ruru m̃aga. Yoko ovisa va yerkawa ovisave pe nasineyeena paṽisi, ana in na taṽatete neim̃as nanagane.'

²⁰ A taṽena m̃ena ga, naga pisape 'Pogaga, ana in na nekila ga ṽaṽagena na kiau talopaena nanua ga nagane, ana in na nepisu sane taṽatete neim̃as yo, komin sur moki paṽisi.'

²¹ "Ana yar naṽani pimi pisawal visena la naṽani pan kiena yerkawa, mloge, sinen kar la. Ana naga pitetalia sina kiena yar naṽani, pisape 'Pogaga, oyal kawa, ova e narin mrapa la ne lavis ga naṽa, ova olual la naṽa pe kiela sur re poli, amio la naṽa tasnela la pioyowa ga, amio laulu lala, amio kilamara kata lala, ana owere la nene aimi e kieta ṽaṽagena.'

²² Ana naga pa kila, ana siraunia ṽasupe si pimi pun kiena yerkawa, pisape 'Suṽe, sur naṽa opisa ṽa, nekila rui, a yaru moki apimi, ana yepa kieuve m̃eke ga wa.'

²³ Ana pitetalia ke sina ga, pisape 'Visae sanene, ova sina, ova kare ga yo uṽa la e pulkumali, a om̃areran kare ga va yar naṽa visae olualia, ovisave monar aimi, vena akokonia kiau kove, vena akila ṽaṽagena nini imi wo.

²⁴ Taṽena la naṽa akila ke navisawoen viowa lala, in na nepio ruru la nesape aim e ṽaṽagena nini ṽa rui, ana nanagane, yoko taṽatete nena lala yaru tai kan re narin kinakinas nen kinanena tai e ṽaṽagena nini ṽisa, peraga. !Nepisa ruru ga ne! "

*Yesu naga monar to sumo e malena kiena ne kiena nalogena lala
Matiu 10:37-38*

²⁵ Ana Yesu mla sina kiena mrapa, pa ke meta ma Yerusalem na wa, a pupia ṽina moki la ataveveia. Amiyal m̃a pano-o, pilopu naga kira pimi pula, pisa pan la pisape

²⁶ "Yar naṽa sitom sape taveve inu, naga monar ligam inu neto nena sumo e kiena malena, in na neto manene laa metavan arimana, pona anena, pona wona, pona narina, pona wenla, pona vinena. Yar naṽa pe pisu kilale re kiena malena sane naga pe pe sur re tai poli, naga pe torokin re nena naṽa imi sane kiau nalogena poli.

²⁷ Ana yar naṽa sinenan sape imi ve kiau nalogena, naga monar kila sanini. Monar kus kiena lak torovia, taveve inu lue ga, sa naṽa kilia tam̃an naga loge viowa vanon inu.

²⁸ Po pon asitom ruru ke ne sur nene sumo wa, ṽisi na avitaṽilin visena, avisave sinemiun ataveve inu.

"Nanene naga sa ga naṽa yaru tai, visae sitom ke sape kilia kila pupia yuṽa tai, naga monar totano, visu ruru ke ne sumo wa, wolo ruru kiena kilavaru nakilaen yuṽaena nene, naga monar visu kilale sane yoko naga torokin kilia kila make pupia yuṽaena nene, pona pe torokin re poli.

²⁹ Visae peraga, yoko naga siaria, yuṽaen ruru ṽeren yuṽa nena, va laa sane, yoko ilan ga naṽa limana ve plas ruru nena ga ana yoko yuṽaena nene loru m̃eke na. Ana pogos naṽa yar taṽena la aimi avisu yuṽa naṽa komṽas m̃eke na amio kana lepas ne lala, a pe m̃aero pa re e poli wa, yoko avitalia kare yar nene narui, yoko avisave

³⁰ 'Ke, yar nene, kiena sitomena po paṽisi. Sinenan sape yuṽaen m̃ana yuṽa, ana pe maplar ruru re kiena yuṽaena po, ana taṽatete nena kila make.'

³¹ “A yar naþa sinenan sape visaar naþa yoko imi kila yumãena amio inu, naga monar kila sane þarin suþe tai, naþa yerkawa taþena sumãalunia, þere kiena pupia þegas nen nakilaen mara tai aim akila mara vania. Li namara kiena ne þarin suþe nene pe la moki re poli sane yerkawa nene, ana þarin suþe nene monar visu ruru sumo, monar sitom ruruia, sane naga kilia taulu pupia þegas naþa pimi ke ne, pona taþatete tauluia.

³² Visae visu sane taþatete kilia kila, naga monar ligan visena vano va yerkawa, pogos naþa sike perina wa. Naga monar viun tania, visave yoko ul ya naþa yerkawa nene pisa, vena lalua asu sina e sumãare. Visae ve sanene, naga monar vatanon yerkawa, tañan make nena naga vania.

³³ Ana kam naþa sinemiun asape aim ataveve inu, monar avisu kilale sane kam mēna monar akila ve sanene van inu. Yar naþa pe tañan re kiena malena poli, amio make kiena sur van inu, naga taþatete kilia imi sane kiau nalogena.”

Pakaiwa na sive naþa aþeven e kinanena

Matiu 5:13; Mak 9:50

³⁴ Ana Yesu pisa sina þakaiwa taþena pan la, pisape “Sive naga pe sur tai naþa po paþisi, ana visae pogos tai sive nene ve melkalka ruru re sina, taþatete kila kiena yumãena naapo, a taþatete si sur tai kilia kila imi melkalka ruru sina.

³⁵ A sive na sanene, taþatete si kilia kila yumãena wo taþena tai van ko momã uña, pona van mēna komã lokove. Sur nene naga pe na kovenen ga va e kororak narui.

“Naga ke nene narui naga pe kiau totou na kiau nalogena naþa kilalu kiena namãraraena nakilaen kiau yumãena. Ana yar naþa kiligana teke ea, popon naga loge kilale kiau visena nene.”

15

Yesu kila erau amio yar viowa lala

¹ Ana e pogos la ne sanene, apisu sane yar laþas naþa yar la pe asitom la re poli, sane yar na takis lala, amio yar taþena la naþa Varasi la asape la apiowa ga, la mēna apim ke lavisin Yesu vena ayagogonia.

² Ana pogos naþa Varasi lala amio navianen navisaluaena lala apisu naþa Yesu sinenan pisape sun amio la nene, apisu sane piowa ga, ana asuñã apisa ke apisape “Lelaga kemua naþane, yar nene naga sitom ga li namlamulen viowa la ne sanene, a silaga sinenan mēna sape va kinan lele taaga amio la. ?Pona naga pisu sane la ga kiela þelaga po yo, a ita na kieta piowa ga?”

³ Ana la kiela sitomena sane kila Yesu sun pan la e þakaiwa la naþa pisayu sanape naþa naga pimi e yomarava nini vanon yar naþa kilalu mrapa.

Pakaiwa na sipsip naþa kovio

Matiu 18:12-14

⁴ Þakaiwa þesa kiena ne Yesu e lepas nene naga sanini, naþa pisa pan la, pisape “Yar tai, naga pe yar na vaganen sipsip, ana kiena sipsip lala tol ponotia taaga [100]. Kiena sipsip la moki sanene narui, ana visae pogos tai tai va kovio, yoko naga sitom korenan ga, pona naga sitom vaþisi? Yoko

naga monar ligan kiena sipsip tařena lala asuřa ga sanene wa, ana naga vanon nařa kovio, kale řa vano-o lualia.

⁵ A pogos nařa lualia, kekaran vařisi, yoko kuslua sipsip nařani va e purkaunena, kus wasuře imi.

⁶ Ana siraunia, pogos nařa řasuře si pitomi tano uřa, yoko vio namratava la puna pona kiena erau tařena lala vena aimi. Ana naga sunyu van la, visave 'Aulai, sur tai nini nařa ita tekilia teloge won vařisi. Kiau sipsip tai nařa pa kovio na kovio lue, ana yoko nepaniona, nepa nakale řa pano-o, nořalia. !Pogos nařa nořalia, nekekara na nekekara!' "

⁷ Ana Yesu pisa meraravan pa Varasi lala, pisape "Ana yoko ve sa ke řena nene ma e peni. Yar mok liu nařa asike e yomarava nini nařa sane amiu, la asitom ke asape la na apogaga narui, ana asape ma e peni amloge ke pon amiu la ne sanene yo? Ana pogos nařa visae yar namlamulen viowa ve taaga ga, naga vilopu kiena malena, yoko pupia kekaren vařisi vania ma e peni, nařa va ve keviu re laa sane na wa. Suri ne nanene kila narui inu na nekekaran sunen nemio yar la nařa kam na pe akekaran la re poli."

Pakaiwa na kururu varu nařa kovio

⁸ Ana Yesu pisa si řakaiwa tai e lepas nene, pisape "Sira tai, naga kiena kururu varu lualima, nařa mlawan ruru teke e řana loyuřa. Ana visae pogos tai, naga wasuře imi řal tai nařa mloru rui, teke ko yo, yoko naga kila ve sanape narui? Yoko war kapı vivaga, war plan make kiena suri lala, yevan ruru řana loyuřa vano vano lualia.

⁹ Ana pogos na lualia, yoko vio namratava la puna, pona kiena erau tařena lala, vena aimi. Ana yoko naga sunyu van la, visave 'Aulai, sur tai nini nařa tekilia teloge won vařisi. Kiau pupia kilavaru tai nekilalulia pa kovio nenaga, ana siraunia, nakale řa pano-o, nořalia. Pogos nařa nořalia, nekekaran pano-o řisa!' "

¹⁰ Ana Yesu pisa meraravan pa Varasi lala, pisape "Ana yoko ve sa řena nene ma e peni. Visae yar na mlamulen viowa ga tai, naga vilon kiena malena, yoko navisi kiena ne Ntewa lala avisu nařa pupia kekarena pařisi ma e peni."

Pakaiwa na yaru řee nařa pa kovio

¹¹ Ana řakaiwa maro kiena ne Yesu e lepas nene sanini, nařa pisape "Yaru tai, narina na yermene lua, nařa lalua amiyuřae ke amio naga e kiela porotano.

¹² Ana pogos tai, prasmaro na lalua nene suřalu, pisawal pa arimala, pisape 'Ata, in na sineun nesape nowar kiau kilavaru komřasa nařa na lalumoa nagane ga ne.'

"Ana sur nene pe mesmesun re nena nařa naga viun sanene poli, komin arimana mali sike ga wa, ana arimana pe pis re poli, mlıpere make kiena suria, tařan komřas pa prasmaro nene, a komřas pa řearu.

¹³ A yokorena yar řee nařani suřa řiliwilin plan make sur la nařa arimana řar pania, ana siraunia pe piavi re poli, ařa ga naga kon make kiena sur lala, řar kiena kilavaru pion pano. Ana naga pa sike e purvanua tařena tai koperin pařisi, ana e yo nařani, naga pa make nenaga e řelaga viowa lala, kan kilavaru nařane pano-o, kila kare make punu nenaga.

14 “Ana naga kilia ruru sane limana plas ruru ga na wa, a e legiena nene, pupia viso pimi tol purvanua naŋa naga sike ea, mligan yar m̄ee naŋani sike e yo tai naŋa m̄arera paŋisi.

15 Ana pa kale yuŋaena tai naŋa pona naga kilia yuŋaen vena tamalia kiena malena, ana pa miyuŋae kiena ne yerkawa tai e yo nene, pagan kiena nompui lala. Yar m̄ee naŋani, naga pe mesmesun re kila yuŋaena nene poli, komin naga palia nompui sane ita le Yu la, ana yuŋaena taaga ga nene naŋa naga kilia m̄alia.

16 “Ana miyuŋae m̄a sanene pano-o, ana pe amla re kinanena pan poli, a pe m̄al re mrapa na lualen kinanen poli, kila naga visokar luen ga. Naga visokar m̄a sanene pano-o sinenan sape suan limana vito e karo na kinakinas nen kinanena ka nompui la naŋa komŋas pililua rui sike ea, amio purkavila na kona la naŋa kiena yerkawa ponpolo suŋa ga vena kiena nompui la akania.

17 Ana pogos naŋa naga sinenan ke sape kila sanene, naga ga pisu kilale si naga narui, pisu kilale naŋa kiena ŋarm̄arera ga kila kare manene si naga. Ana sitoŋal si arimana amio m̄ana uŋa, pisape ‘Lelaga kemua naŋane, in na nepe wowe paŋisi. Kiau ŋarm̄arera ga nane kila nesike viso karm̄arin ke e yo nini. Ositomyu la naŋa sane ape yar na yuŋaena kiena ne ata. Naga ŋar ke kinanena moki pan la e legiena punu ga, naŋa yoko akan make ŋele ga.

18 Sanene, popon nowasuŋeli in ga narui, neyuŋae re ve sa la nene. Yoko neva nevisu ata, nevisa sanini vania nevisave: O Ata, in na nekila pupia mlamulen piowa pa Ntewa, a pan ko m̄ena ga.

19 Nanagane, pe popon re si naŋa ovisu inu sane nepe narum̄a tai poli, ana nesape neviun tan ko vena sinerŋa ye inu, otam̄an inu neyuŋae re ga sane lala yar tai naŋa miyuŋae kiom̄a ke ne.’

20 “Ana naga kila ruru kiena sitomena sanene, ana suŋalu, pimi lelei m̄a pimi ŋasuŋe si pu arimana.

“Naga pe kilia re poli, ana arimana sitoŋal luen ga naga silaga, suŋa kirakira ke mrapa sape pona naga imi. Ana pogos naŋa sike perinan uŋa wa, ana arimana pisu kilalea, sinen miye paŋisi, ana kiriri pa pitawea. Ana pogos naŋa pimi puna narina naŋani, kutararia e limana luwoka yepen mavin liganen sina.

21 Ana yar m̄ee nene pisa pa arimana narui, pisape ‘O Ata, in na nekila pupia mlamulena piowa paŋisi pa Ntewa, a pan ko m̄ena ga. Nanagane, pe mesmesun re si ovisu inu sane narum̄a tai poli.’

22 “Ana arimana pialuŋaria, pio kiena yaru na yuŋaena lala, pisape ‘E, ava vilaga, ava awar kulsota tai naŋa po, amio kana kulus nen lana, a kana rig nena, sur la ne sanene, awar imi ayen ea.

23 A narin puluk naŋa apagan mlapa po ne, ava aweŋaria, tekila kinanena tai takania vena tekekara temio prasmaro nini.

24 Komin naruu nini naga mare rui, ana nagane mali sina, naga kovio, nanagane tom̄al sina.’ Ana pe yam piavi re poli, la asuŋa akila ke ŋaŋagana na yar m̄ee nene narui.

25 “Ana e pogos nene, narina na m̄earu naga mialoro pa miyuŋae ke kana lokove rui, ana siraunia pitomi si uŋa. Ana pogos naŋa pitomi ke lavisin uŋa, mloge yauena a mloge m̄ena m̄aagena na wolena kapur pa m̄eke na.

²⁶ Ana naga pisu yar na yuññaena la tai, piun tania, pisape ‘?Ei, ya ne akila ke garo uña sanene?’

²⁷ Ana yaru naña pisa pania pisape ‘!E, womla nañani, naga ãasupe si rui, mal ga! Ana arimoña sinenan sape kila kana kinanena tai. Amññar narin puluk na ãa rui!’

²⁸ Ana pogos naña mñearu mloge, sinena mimi pañisi, pe pa re loyuña amio la poli.

“Ana arimana pimi pis amio, vena were va loyuña, ana naga yepen mavin ga vaena.

²⁹ Pisa ga pa arimana pisape ‘?Ata, kas via rui naña nesuña nemiyuñae ke nemio ko e nini? In na nemlogear ruru ko e suri punu ga, ana pe okila re sur tai sanene pan inu poli. In na pe nomlar re naña omññar narin nane tai pan inu pogos tai poli, vena nekila kinanena tai nemio kiau erau lala.

³⁰ Ana pogos naña omñal naruña tañena nene ãasupe sina, ana osuñalu omññar kieta narin puluk naña tesuña tepagan ruruia. ?Ana yar nene kila ya ne po pan ko? Naga ãar plan pupia kioña kilavaru komñasia, pa kan kilavaru nene na nameneen ga sira, pano-o kila makea. ?Pona ãelaga ne nanene na ko sinoñania ana okila kana kinanena nena?’

³¹ “Ana arimana sinena miye mñena kiena mñearu nañani, ana pisa pania pisape ‘Ei, naruu, in na pe nesitom re sanene poli. Ko okila inu nekekara manene laa rui, naña osuña omio inu silaga, a kiau sur la punu naña sike ne, in na netañan punu pan ko rui.

³² Lelaga naña kiau prasmaro nene kilalu kiena mrapa na malena, ana pogos naña pilopuia ãasupe si pimi pun inu, sineu miyeya, a in na nepisu sane popon kemua tekekarania, a tekila kinanena tai temio. Womla nene naga mare rui, ana naga mali sina, naga kovio, ana tomñal sina!’ ”

Ana Yesu pisa pan le Varasi lala, pisape “Pogaga, ãakaiwa nini ãisi e nene narui. A sa naña pisa ne, popon yar naña kilalu mrapa, naga monar vilopu sina, sa naña prasmaro nene. Ana monar avisuar ruru amiña mñena ga ve akila re ve sa mñearu nene, naña kiena sitomena mñarera pañisi, naga pieluen wenla naña pilopu kiena malena.”

16

Pakaiwa na ãelaga na yuññaen amio kilavaru

¹ Siraunia, Yesu pis pa kiena nalogena lala, pisa ãakaiwa tai pan la, ana pisayu yar na yuññaena tai. Yaru nene, naga pisu sane yoko kiena yerkawa kovenlua, ana suñalu miyuññaen sur tai naña yoko siraunia kiena malena suña woga ga. Pakaiwa nena sanini, sane: “Yerkawa tai, naga mligan lua kiena yar tai ve na visuaren kiena kilavaru. Ana pogos tai, visena pimi tolia sape kiena yar nene suña kan ke ga kiena kilavaru, a kila kare ke kiena sur lala.

² Ana naga pio yar nene pimi puna, pis pania, pisape ‘Ei, yar la apisawal ko pan inu rui. In na nepisu sane popon nekoenlua ko si vetan yuññaena nene, yoko opis nenaga. Ana sumon naña yoko ovano, sineun nesape oligan ruru sur lala wa vena nekilia nevisu lapui la naña yar la akila pan inu.’

³ “Ana yar na yuññaena nañani mloge piowa, pisape ‘Lelaga o, piowa narui, yerkawa nene lalua yuññaena wo nene vetan inu, nemninue sane yoko añia nekinana ve sanape narui. In na netotano e yuññaena nini

nakonua rui, ana in na pe puriuu pe māreran re si yumāenen lokove poli, a pe sineun re mēna neva nesumā neviuviun kinanena vetan yar la poli.

⁴ Pogaga, kiau mrapa ve sa nini. Yoko nete plan si lapui kiena ne yaru lala vito laa tano, ana yoko la akekaran inu vano vano-o yoko la monar avisuar inu e pogos naŋa yerkawa kovenlua inu vetan yumāena nene.'

⁵ "Ana naga pa pio la naŋa kiela lapui sike e yerkawa, la peve taaga apim puna. Ana tai pimi puna narui, piun tania, pisape 'Ana ko okila lapui e sur ya, a tol kilavaru via?'

⁶ Pisataŋea, pisape 'Pias nen wel na kanena tol ponotia taaga [100].' Ana yar naŋa pisa pania pisape 'Pogaga, yoko italua tetelua si vito laa tano. Nane kioŋa lapui ne nanini, ototano, oyumu plan ke ne vilaga wa, osiri lualima yam lima ga [50].'

⁷ "Ana naga pano, yar taŋena pimi, piun tania, pisape 'A ko, kioŋa lapui na ya?' Ana naga pisataŋea, pisape 'Karo na wit manu taaga [100].' Ana naga pisa pania, pisape 'Pogaga, yoko italua tetelua si vito laa tano. Nane kioŋa lapui ne nanini, ototano, oyumu plan ke ne vilaga wa, osiri ga ponotia ve orelu [800].' Ana naga kila mā sanene pano-o kila makea.

⁸ "Ana siraunia, yerkawa naŋani pisu kilale sur nene, ana naga pisa ke pa kiena yar naŋane naŋa naga kan kiena kilavaru sumo, pisape 'Lelaga ne, opinaun ruru inu nenaga, ana nepisu sane kioŋa manmaruaena po, ko ŋarumā po paŋisi naŋane.' "

Ana Yesu pisape "Kam na apisu ke ne, yaru na yomarava nini lala, pogos naŋa amiyumāe amio kilavaru, ana akila masisuania pisa, akilia ŋelaga na kilaen erau wo amio yaru lala, vena yaru la nene akila wo van la sirau. Ana nepisu naŋa naruu na yomerarava lala, yam mokliu naŋa pe amanmarua ruru re poli naŋa ayumāe amio kilavaru naŋa Ntewa mla pan la."

⁹ Nepisa ruru pan amiu, nesape "Kilavaru naga pe na yomarava ga nini, ana visae kilia iila ko vena ove erau ruru omio Ntewa, popon oyumāe ea. Visae oyumāe ruru wo amio kilavaru kome mrapa naapo, siraunia yoko Ntewa kekaran vena were ko ova e naŋa pe kilavaru re e poli, nane ma e moŋa umā ma metava.

¹⁰ "Yar naŋa ŋar yepemāen narin yumāena tai, tekilia towasinea sane yoko naga war mēna yepemāen pupia yumāena woga. Ana yar naŋa miyumāen narin suri tai pe memes re poli, yoko naga yumāe viowa laa na wa e pupia suria.

¹¹ Visae kam na ve awar re yepemāen yumāena na kilavaru e yomarava nini, yoko ane ligan sina sur nowo lala kiena ne Ntewa e limamiu vena ave kiamiu?

¹² A visae kam na taŋatete ayumāe ruru amio sur la naŋa Ntewa taŋan pan amiu naŋa ve plas ga e yomarava nini, a ne yoko taŋan si nalaena nowo naŋa asike ma metava e peni ave kiamiu lue?"

Yar taŋatete yumāen yumāena kiena ne suŋe ve lua veraga

¹³ A Yesu pisa mēna ga, pisape "Naga sina nini, visae yar na yumāena tai, naga taŋatete yumāen pran yumāena kiena ne suŋe ve lua veraga. Visae sanene, yoko naga kekaran tai, ana yepen mavin tai, pona logear tai, ana ligan tai. Taŋatete akila naŋa ave yar na yumāena kiena ne Ntewa, a ave yar na kilavaru mēna veraga."

Varasi lala la pe akekaran re visen kiena ne Yesu nene poli

¹⁴ Ana e poglis nene, Varasi mēna lala asike ga wa, asuṃña amiyagogon ke visena la nene. Ana lala, la ape yar la naṓa asitom manene kilavaru silaga, ana apitalia kare ga mrapa wo na yuṃñaen amio kilavaru naṓa Yesu pisayu ke pa kiena nalogena lala.

¹⁵ Ana Yesu pis pan la, pisape “Kam na sinemiun asape akila sa naṓa yar la avisu amiu sane yar mesmes lala, ana Ntewa naga pisu ke ya naṓa sike e losinemiun. Sur mok liu naṓa yar la amieluaria, asape po, ana e visuena kiena ne Ntewa, pisu sane sur viowa ga lala.”

Nasuṓenena kiena ne Ntewa pimi narui

Matiu 11:12-13, 5:18; Mak 10:11-12

¹⁶ Visena taṓena naṓa Yesu pisa sanini, pisape “Nanua sumo, Tus Marua moṃa ga, naṓa tus lala kiena ne Mosis amio tus la naṓa kiena ne navisaluaena lala asike ea, pimi ṃña pano-o tol pogos kiena ne Yoane Nakeena. Yoane miyuṃṃae pano-o ṓisi, a nanagane Lologena Wo na suṓenena kiena ne Ntewa pimi, ana asuṃña amlologon kare ga, a yar la naṓa sinelan asape ava loyuṃña ea asuṃña aṓar ke yon paṓisi vena atolia.

¹⁷ Ana nanene pe kila re sane Navisaluaena kiena ne Ntewa naṓa sike e Tus Marua naga piowa poli. Pona ma e peni amio yomarava nini ava akovio yo, ana taṓatete narin mras nen visena na Navisaluaena naṓani kilia kovio pogos tai.”

Pe pon re teligan lua wota la poli

Matiu 5:31-32, 19:9; Mak 10:11-12

¹⁸ Visena taṓena si tai naṓa Yesu pisa, sanini, pisape “Visae yar tai ligan lua wona, ana va were si sira taṓena, Ntewa pisu yar nene kila ke kolau amio sira taṓena ne. Maran taaga mēna ga visae yar tai talopa amio sira tai naṓa wona na sumo ligan lua rui, yar mēna nene kila ke kolau.”

Pakaiwa na yar na sur moki amio Lasaros

¹⁹ Yesu pisa mēna ṓakaiwa nene, naṓa pisa sanini, pisape “Yar tai, naga limana pulen sur wo la moki paṓisi, naga suṃña miyowau ruru lue ga silaga, a legiena punu ga amiyuṃñaen kana pupia kinanena wo lala.

²⁰ Yar taṓena mēna tai toṃa ga, naṓa silaga aṓere naga pimi amligan teke vanua e kove na pupia yuṃña ṃña yar na suri moki naṓani. Yar nene, naga pe yar tai naṓa pe kiena suri re poli, naga pe yaru na loginen ga kinanena, tas nen wetelu pulen ga magka, kiena kia Lasaros.

²¹ Amligan naga teke e yo nene pona visae yoko kilia tol re kororos nen kinanena laṓas naṓa yerka nene kanligan yo, ana peraga. Naga mlogin korenan ke ga sanene, ana lokul la apim asuṃña amunvan ke kiena magka lala.

²² “Pano-o yar naṓani mare, ana navisi lala apim akuslua pa amligan ṃeke e yepas nen Epraam, ma e peni. A pe piavi re poli, yerka nene mare, asina.

²³ Ana akoven naga pa e kapi, naṓa mloge piowa na mloge piowa paṓisi, ana siraunia, kira pa metava, kira pa perina paṓisi, pisu Epraam sike na, a pisu naṓa Lasaros sike amio, lalua asuṃña akinana ke na.

²⁴ Ana pio laa, pisape ‘Oe, Ata Epraam, awis sinemā ye inu, oligan Lasaros vitom suan luas nen mrasilmana vito e narin wii tai, vena ligan te purmeneu. Nanagane kapi kekan inu nemloge piowa pano-o ṓisa.’

²⁵ “Ana Epraam pisatamēa, pisape ‘Naruu, nagane ositomāl si malena wo naḗa ose sumo. E pogos nene, ko otol make kionā suri la naḗa ko sinomānia po pan ko paḗisi, ana Lasaros na ositom korenan ga vanon piowa ga. E kiena malena nanua, suri punu ga piowa ga, ana nanagane, naga mloge si po e nini narui, a ko omloge ke piowa manene laa paḗisi e naḗa.

²⁶ Ana suri ga tai, taḗatete iḗasū iila ko, komin Ntewa mligan pupia pulus tai mēke likan ita lua, vena kila sane yar taḗatete molue e yo nini vena iḗasū puḗa, a taḗatete molue e na osike e ne vena imi e yo nini.’

²⁷ “Ana yar nene piun ke si na ga, pisape ‘Ata, visae sanene, neviun māreran tan ko vena ovitetalia Lasaros wasuḗe si vito tano garo uḗa māna kau ata,

²⁸ komin naḗa wolai lima asike ga wa. Popon Lasaros vito visawal van la, visae peraga, sa ḗisi la mēna aimlae e yo naloge viowaena nini.’

²⁹ Ana Epraam pisatamēa, pisape ‘?Ana komin ya ne monar Lasaros vitove? La aḗar ke Tus Wa rui, naḗa nasiriena wa kiena Mosis amio navisawalena la sike e rui. Popon la auloia, yoko alual suri punu sike ea.’

³⁰ Ana naga māreran māga, pisape ‘?Ata Epraam, pona taḗatete akila yo? Ana visae yar tai wasuḗe si imi e marena, visawal make sur la nene van la, yoko monar avilon la ga narui.’

³¹ Ana Epraam pisatamēa, pisape ‘Visae la nene yepel mavin logeen ya naḗa Tus Wa pisa, pe sur re si tai naḗa kilia kila na alelaga poli. Pona yar tai wasuḗe si imi e marena, viḗa sur punu van la, pona ya sina, ana yoko la yepel mavin ga lelagaena.’”

17

Pelaga na kilaen nakilaliēna van yar taḗena

Matiu 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹ Ana Yesu pisa pan kiena nalogena lala, pisape “Yoko nakilaliēna lala akilia aim lue silaga ne, ana yar naḗa kila sur laḗasa naḗa were nakilaliēna imi lavisi, yoko viowa van vaḗisi.

² Visae amātear kilavaru tai mēne kolmekina a akoan talilu vito e lowe memaena, nanene na nakoena tai naḗa melala ga ne. Ana yar naḗa kila naruu tai ligan inu, ve viawa re si māraera e inu, loru e mlamulena viowa, yoko yar nene naga war nakoena tai naḗa māraera manene laa sane taulu naga nene.

³ Sanene, kam na monar avisu ruru kiamiu malena la silaga, vena ve okila re nakilaliēna viowa lala aim amālivin kionā erau.”

Pelaga naḗa oviewo womla

A Yesu pisape “Visae ovisu naḗa womla mloru ke pito tano e mlamulen piowa tai, monar ovis omio vena okila ruruia, a visae naga vilonia, monar oviewoia.

⁴ Visae naga kila viowa van ko yam ve olua e legiena ve taaga, a pogos punu ga, naga kila viowa, a siraunia naga pisa ga pan ko na wa pisape ‘Ake wolai, nekila kare ko paḗisi. Awis, oviewo inu,’ yoko okilakania? Pisi na monar oviewo naga e pogos make la olua nene.”

Naḗareraena na viawaena

⁵ Ana nalologena la apiun tan Yesu, apisape “Suḑe, sinemimin mesape okila kiamimi naviawaena imi m̄arera la sane wa.”

⁶ Ana naga pisatam̄ea pisape “Visae aviawa ve tokak ga e inu, saneurus nen purpa, ana visae kiamiu naviawaena nene ve lelaga ruru naapo, ana ḑisi na akilia avisa va purlu na m̄eke gare avisave ‘Omolue e yo nene, omio ḑeligas neña lala, ova okapur ke gare likan lowe memaena ne, ana yoko naga logear amiu woga.’ ”

Yar na kilaen yuḡaen kien yerkawa naga monar kekaran ga kila

⁷ A Yesu pisape “Visae kam yar tai ve yerkawa, a kiena yar tai suḡa kila yuḡaena la pania. Pona pa miyuḡae lokove yo, pona pisuar kiena sur mali lala, pona ya sina, ana visae yepekilavi, pogos naḑa ḑasuḑe e yuḡaena pitomi, yoko yerkawa visa ya ne vania? Taḑatete visa vania visave ‘Ko, oimi oto omio inu, italua tekinana,’ komin naga pe kiena yar na yuḡaena ga.

⁸ Yoko yerkawa monar visa ga vania, visave ‘Pogaga, yoko ova oviran kapi sumo wa. Visae kinanena manoa, ova oyowau ruru ke ne wa, ḑisi na owar kau imi nakania, nomunia, ḑisi, okilia ola koḡa.’

⁹ A pogos naḑa yar nayuḡaena kila sur punu ga naḑa yerkawa pisa pania, yoko yerkawa taḑatete visa pupia potena vania, vanon naga kiena yuḡaena ga.

¹⁰ Ana kam m̄ena ga monar ave sanene. Visae akila ruru make yuḡaena naḑa Ntewa pisa pan amiu, vano-o ḑisi, yoko avisa ga sanene, avisave ‘Ee, nanene na pe sur re tai nene poli. Tekila ga ya naḑa torokin tekila sa ke ga yar na yuḡaena kiena ne Ntewa lala.’ ”

Yesu kila ruru yar na leperosi la lualima, ana taaga ga pisa potena

¹¹ Ana e pogos nene, Yesu la asuḡa amial ke apa ma Yerusalem na wa, ana kiela mrapa pa likan lepas lua nene, Samaria amio Kalele.

¹² Ana amial m̄a pano-o, lavis ga aḡalivi e pulkumali tai, apitawe ḑegas nen yar tai na leperosi lala, la lualima, naḑa la asuḡa e yepas nen mrapa.

¹³ Ana pogos naḑa apisu Yesu, apion manene pania, asape “Yesu, Suḑe, awis sinea ye imimi.”

¹⁴ Ana pogos naḑa Yesu mloge, pisa pan la, sape “Ava akom ḑesan pun yaru wa lala vena la avisu ruru nena tasnemi lala vena avisave kam na yepemi mian rui.”

Ana la apano, a pogos naḑa la asuḡa amial apano, amilan ga naḑa yepela la pimi mian ke narui.

¹⁵ A lala tai, pogos naḑa pisa naga po sanene narui, naga pilonia ḑasuḑe si pimi, miyeluar Ntewa paḑisi,

¹⁶ pimi mloru e lana Yesu, pisa potena pania. Yar nene, naga pe pe yere Yu re naapo poli, ana naga pe Yu la komḑas tai nae Samaria. Ana taḑena lala, la ape yere Yu nena naapo, ana la pe aḑasuḑe re si apim poli.

¹⁷ Ana Yesu pisa sanini, sape “La naḑa yepela mian rui, la lualima, ana awa la ovari?”

¹⁸ Naḑa ḑasuḑe pimi, naga yar nae ga lele taḑena, ana komin ya ne naga taaga ḑasuḑe pimi mieluar Ntewa, laḑas pe apim re poli?”

¹⁹ Ana Yesu pisa pania, pisape “Erau, osuḡalu oyali ova uḡa. Kioḡa naviawaena tamalia ko rui.”

Nasuŕenena kiena ne Ntewa imi ve sanape?

Matiu 24:23-28,37-41

²⁰ Ana siraunia, Varasi la apim apiun tan Yesu, asape “?Nasuŕenena kiena ne Ntewa naŕa opisayu ke silaga, yoko mevisu pogwai?”

Ana Yesu pisatarŕea pisape “Nasuŕenena kiena ne Ntewa pe pimi re sane sur tai naŕa yar kilia visu e kilamarana poli.

²¹ Naga pe sur re tai naŕa yoko avisave ‘Ke, na naŕa narui, nane pimi ke naŕa,’ pona avisave ‘Nane, sike gare rui.’ Kam na pe apisu kilale re poli, ana nasuŕenena kiena ne Ntewa sike pa likan amiu rui.”

²² Ana Yesu pisa pan kiena nalogena lala, sunyu pan la sape yoko ve sanape e legiena maro la ne pimi ke ne. Naga pisape “Siraunia, yoko kam na sinemiun manene vaŕisi navisuen pog naŕa yoko inu Narina ne Yeririna neim nomalivin yomarava, ana nanene na pe pon re kam na avisu poli.

²³ Yoko yar la avisasa sanini avisave ‘!Naga nane gare!,’ pona ‘!Naga nane garo ne!,’ ana kam na ve ava re amio la, komin pe inu re nene po laa wa.

²⁴ Ana pogos naŕa inu Narina ne Yeririna nowasuŕea ve lelaga e kana legiena nena, yoko yar make ga avisu kilalea, yoko neimi sane yekarpla tai naŕa kila sinapane vivaga e lepas tai va tol lepas komŕasa.

²⁵ Ana sur nene na pe kana pogos re poli wa, komin sumon nene, yoko inu Narina ne Yeririna, yar nanagane lala akila viowa van inu e sur viowa la ve moki, yoko monar akovenlua inu.

²⁶ “Vano-o tol pogos naŕa inu Narina ne Yeririna nowasuŕea, yoko yar la ve akila ruru la re na wa, maran ve taaga ga sa ke pogos kiena ne yermarua Noa nanua sumo.

²⁷ E pogos nene, yar la asuŕa akinana, amun suri lala, asuŕa akila ke talopaena sanene, pimi tol pogos naŕa Noa pa loyuŕa e kiena pupia waa naŕa naga miyuŕaenia. Ana pupia womie pitomi kus plan make kiela malena la punu ga.

²⁸ A e pogos kiena ne Lot sa ŕa nenaga nene. Yar la asuŕa akinana, amun suri lala, asuŕa apa ke e lele na wilwilena po amiyuŕaen ke kilavaru, asuŕa amiyuŕaen ke lokove, amiyuŕaen ke yuŕa, la akila ke ga sanene pa ke na, pe asitomal re sur tai poli.

²⁹ Ana e nena e legiena naŕa Lot molue petan kiela yo, kapi amio pan na kapiapo mloloru pitomi ma e sinapane, kekan la akokovio make nenaga.

³⁰ Ana nevisa van amiu, e pogos naŕa yoko inu Narina Yeririna neimi, yar la taŕatete asitomal sur tai, asitomal la ga, ana yoko ailan pupia sur kerkeviu la ne sanene imi malivin la.

³¹ “E pogos nene, visae yar tai suŕa yuŕae ke meta e ŕana wos nen yuŕa, ana visu sur nene imi, ana vito tano pe pon re kilali sape va war suri laŕas e ŕana loyuŕa poli, naga monar va ga narui. Yaru naŕa miyuŕaen ke lokove, naga ŕena taŕatete si vito uŕa, yoko monar va ga narui.

³² Kam na ve sinemiun ŕesan re wona Lot, naŕa kiraŕatau, ana pimi pe kilavaru.

³³ Yar naŕa kilali sape visuar ruru ga kiena malena, yoko kovio, ana yar naŕa taŕan kiena malena kovio, yoko naga ga tamalia sina naga.

³⁴ Nevisa van amiu nevisave e pogos nene, pona kolemalu naŋa yar mēke amio wona yo e m̄ala tog, ana yoko aim awerelua ve taaga ga, aligan tai mēke na.

³⁵ Ana pona yoko sira la ve lua asike avili ke kala kinanena lele taaga yo, ana ve taaga vano tai sike na.

³⁶ Ana pona yar lalua ayum̄aevain ke lokove tai yo, yoko tai ure matania, ve taaga sum̄al wowe ga sike na.”

³⁷ Ana nalogena la apiun tania, asape “?Ana Suŋe, suri la nene yoko m̄alivi e nape?”

Ana naga pisataŋe la, sape “E pogos nene, yoko ve sa naŋa visae sur mare tai mēke koyo tai. E yo nene narui yoko manu la naŋa akakan ke sur mare, yoko aiminia, monar la ve moki ase yo nene. E nape naŋa mlamulena viowa sike ea, yo ke ga nanene narui yoko naliŋereena se ea.”

18

Pakaiwa na sira naŋa tagi m̄a pa kiena suŋe na pulkumali pano-o, suŋe miyagogonia

¹ Ana Yesu pisa sina ŋakaiwa taŋena tai pan la, vena iilaar la ve asitom ŋele re si kiela leniena lala, vena asum̄al m̄arera asulue ga ea, alen m̄a vano-o atol kana navisataŋeena.

² Kiena ŋakaiwa nena pa sanini, sape: “Pulkumali tai, naŋa kana suŋe nena naga pe yar m̄arera tai, naga pe yar tai naŋa pe patanon re Ntewa poli, pe maraun re nenaga, a naga sitom ŋele m̄ena yar la.

³ Ana letano m̄ena tai sike e yo nene, naŋa yar tai sum̄a kila kare ke kiena sur la silaga. Ana letano naŋani pa sum̄a tagi ke pan kiena suŋe, naga sum̄a pisawal ke yar naŋani, sape ‘Awis, monar okila sur tai va yar nene, naga kila kare in paŋisi wa.’

⁴ Ana suŋe naŋani pe sinen miye re sira nene poli, a pe yowenan visen va yar naŋani, ana kila luen ga sanene pa ke na, sira m̄ena naŋani pa tagi luen ga pan silaga.

“Ana siraunia naga pisape ‘In na nepe yar tai naŋa pe nesitom re nesape nekila ya naŋa Ntewa pona yar taŋena pisa pan inu sape popon nekila.

⁵ Ana sira pimi tagin ke pan inu, ana in na pe sineun re nesape nekila ya naŋa pisa ke poli. Ana naga pimi piun luen ga sanene, naga kila kare inu paŋisi wa, ana pona nekila ga ya naŋa naga piun ke yo. Visae peraga, yoko neloge kiena tagena vano-o sineu marena.’”

⁶ Ana Suŋe Yesu pis pa la naŋa amiyagogon ke ŋakaiwa nene, pisape “? Kam na ayagogon ruru visena naŋa suŋe yowena nene pisa ne? Komin sira nene tagi yam moki pania, ana yoko monar sitomli sur na sira nene piun ke ne.

⁷ ?Ana sanapen Ntewa nae ma e peni? ?Pogos naŋa mloge kiena yeririna la naŋa mligan plan la, atagi ke pania lemalo a legiena, naga kilia su kaŋar sanene ve kila re sur tai van la?

⁸ Peraga, ana nevisa van amiu sanini, visae loge naŋa alen m̄arera vania silaga, yoko naga sum̄alu vilaga e pogos make ga kilia iila amiu. ?Ana nesape neviun m̄ena van amiu, sane visae pogos naŋa inu Narina ne Yeririna nowasuŋe si neim e yomarava nini, yoko nelual naŋa yar la asum̄alu m̄arera asike e inu sanene, pona peraga?”

Pakaiwa kiena yar naŋa ŋarwar e kiena ŋelaga naŋa mesmesu

⁹ Ana pogos naþa Yesu sike amio yeririna lala, naga pisu kilale naþa laþasa aþarwar la paþisi, asitom ke asape la kiela malena memes ruru po narui, a la apisu yar taþena la apiowa ga, apisu sane la apiowa manene laa pe sa re la poli. Ana pisayu yar la sanini, pisa þakaiwa tai, sape

¹⁰ “Yar lalua apa ma e Yumã Wa mãana Ntewa e pogos na leniena. Lala yar tai, naga pe yere Varasi, a taþena, naga kila yumãena tai naþa yaru la pe sinelan re naga vanon poli, naga pe yar na takis.

¹¹ Ana pogos naþa yere Varasi naga suñalu mlen, pisa sanini, sape ‘Ake Ntewa nepisa pupia potena pan ko paþisi, naþa kiau malena naga po laa sane taulu kiena ne yar taþena lala. Nemieluar ko, naþa in na pe sa re yar navinauen la poli, pona yar na kilakeuiaen yar lala, a yar na kilaen kolau lala, pona yar na takis lala sane yar na suñalu sike ne.

¹² Peraga, in na nesuñã nekila ke po silaga, komin naþa in na nomonsilun kilaen leniena van ko e legiena lua e wik taaga, a e sur make ga naþa nemla e lumãu, visae netol ve lualima, monar nela ve taaga van ko silaga. Sur ne la na nene narui naþa in na nesuñã nekila, ana kila inu nopo paþisi e maramã.’

¹³ “Ana yar na takis, naga suñã mloge ke piowa vanon kiena mlamulena viowa naþa kila, ana mninu sane Ntewa pisu kiena malena pe po re nena poli. Ana naga yepen mavin va maneneen lavisi, suñalu ga suñã perina, a naga yepen mavin kiraen va metava ma e peni, a naga þarin tau ga tomã ga, mlipalipa ke yerena, tagi, pisape ‘Ake Ntewa, ove lemam van inu, sinemã ye inu, yar na kilaen mlamulena piowa!’

¹⁴ Ana kam na asitomyulia leniena kiena lalua nene, ana yoko Ntewa kekaran kiena ai? Lelaga, yar naþa pisu kilale kiena mlamulena viowa, a mloge piowagania, Ntewa þar plan kiena mlamulena viowa. Ana yar taþena naþani, naga þasuþe si pa umã naþa kiena malena maran taaga ga sa ke naþa pimi. Yar naþa suñã pisirlua naga, yoko Ntewa ligan naga meke tano, ana yar naþa mligan naga sike tano, yoko Ntewa visirlua naga.”

*Yesu pisa ruru sisi kokan lala
Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16*

¹⁵ Ana e poglis nene, auia laþas aþar narila sisi tomtom lala apim puna Yesu, sinelan asape kus la, visa ruru la. Ana pogos naþa nalogena la apisuia, apisalupaþar la, asape avava sina.

¹⁶ Ana Yesu pio sira la naþani, sape aim nãaga, ana pisa pan nalogena lala sanini, sape “Kam na ve avisalupaþar re sisi la namã, atamãan la aim pun inu, komin naþa sisi la namã, yeririna la naþa asa ke ga la nene, la ke ga nene narui naþa asuñã apa loyumã e nasuþenena kiena ne Ntewa.

¹⁷ In na nepisa ke lelaga na pan amiu ne, visae yar naþa sinenan nasuþenena kiena ne Ntewa, naga monar kila naga imi ve sa sisi la nini, visae peraga, naga taþatete va loyumã.”

*Yerkawa kiena ne Yu lala tai sinenan sape tol malena
Matiu 19:16-30; Mak 10:17-31*

¹⁸ Ana siraunia, suþe tai pimi piun tan Yesu, sape “Navianena wo, awis, popon ovisawal van inu sane in na monar nekila ya naþa visae nekila yoko nekilia netol malena naþa ve uro re.”

19 Ana Yesu pisatam̃ea, sape “!Ei! Ko na okilia ya ne, osape in na nopo? Pe yaru tai po ruru re naapo poli, ana Ntewa ga naga taaga.

20 Ana ko opiun osape sanape naḡa yar tai sane ko naga kilia imi wo e marana Ntewa woga. Pona okilia ruru kiena Navisaluaena yo rui, naḡa pisape ko ve okila re lau, ve oweḡar re yaru, a ve ovinau re, ve ovisokan re, ovatanon arimoḡa amio anoḡa.”

21 Ana yar naḡani pisatam̃ea, pisape “Lelaga, in na nekilia kemua Navisaluaena la ne opisa ke ne, a nekilia nevisa van ko sanini, in na nopuar ruru la siar e pogos naḡa nepe yar viu ke ga wa. Pimi tol nanagane, pe nekilalu re tai poli.”

22 Ana pogos naḡa Yesu mloge pisa sanene, pisape “Pogaga, ana e lepas naḡa puḡa, sur tai sike ga wa. Monar ova owilwilin plan make kioḡa sur moki la nene, ana owar kana kilavaru, ova okiakian kare ga va yar la naḡa limala plasa. Visae okila sanene, yoko kioḡa sur wo la ve moki ma e peni. Ko, ova okila, ḡisi na oim otaveve inu.”

23 Ana pogos naḡa yar nene mloge visena nene, sinen piowa paḡisi, kiena sitomena pimi urmi na urmi, komin naga pe yar na sur moki, limana pule paḡisi.

Yaru naḡa kiena sur moki, naga ḡarera li ḡaga vena vaen loyūḡa e nasuḡenena kiena ne Ntewa

24 Ana Yesu pisa manene yerkawa nene pano-o ḡisa, siraunia pisape “Visae yar tai naḡa kiena sur moki, naga sinenan sape va loyūḡa e Nasuḡenena kiena ne Ntewa, sur nene naga ḡarera towe ḡa naḡa.

25 Ee, nevisa van amiu, visae kamel tai va warpo yo kome pulus nen nitil, nanene na ḡarera paḡisi, ana visae yar tai naḡa kiena sur moki sinenan sape va loyūḡa e Nasuḡenena kiena ne Ntewa naga ḡarera laa na wa.”

26 Ana la naḡa amloge visena nene amilan pano-o paḡisi, asape “!Aulai! Visae sanene, ane yoko tol malena?”

27 Ana Yesu pisatam̃ea, pisape “Lelaga, yar taḡatete kila naga tol malena, ana ya naḡa yar taḡatete kila, Ntewa naga kilia kila woga.”

28 Ana Pita piunia, pisape “?A yoko ve sanapen imimi? Memligan ḡamimi uḡa la rui, ana metaveve ko ke narui.”

29 Ana Yesu pisa pa kiena nalogena lala, sape “Kam na ve asitom manene re e lepas nene. Yar a naḡa visae ligan ḡana uḡa, pona wona, pona wenla, pona arimana amio anena, pona narina lala, a visae ligan sur la nene vanon yuḡaena na Nasuḡenena kiena ne Ntewa,

30 yoko naga tol maran si kiena sur la nene va ve moki manene laa va laa sane na wa. Naga nene e pogos nanagane, a sirau ḡena ga e pogos na pimi ke ne, yoko naga tol malena naḡa ve uro re.”

Yesu pisawal kiena marena yam telun nene

Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34

31 Ana poglis naḡa amiyaloro ke apano, Yesu pio kiena lualima taaga pa lua apim puḡa, pisa pan la pisape “Ayagogo ruruia. Nanagane tepa ke ma Yerusalem narui, a pogos naḡa tetolia, sur make la naḡa navisawalena lala asiriyu nanua sumo rui e lepas nen Narina ne Yeririna, yoko avisuia aimi aḡalm̃alivi ve sa nena naḡa apisa.

32 Yoko avisu naḡa aligan naga va e limana ne le Rom lala, naḡa yoko akirakirai viowa vania, akila karea e ḡelaga viowa lala, avilasiria,

³³ alilia, akila mña sanene vano-o awemñaria. Ana yoko kana legiena ve telu, naga suñalu mal sina.”

³⁴ Ana pe sur korena ga naña Yesu pisawal meraravan make sur punu pan la sanene, ana la pe amloge kilia ruru re nenaga. Naga sa naña visena la nene na atapolou ga e la, ana kila sane tařatete atol kana kinasas.

Yesu kila ruru kilamara řala tai

Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52

³⁵ Ana Yesu la amialoro apa mñaga, apim lavisin pulkumali naña Seriko, ana kilamara řala tai teke tano e is nen mrapa, tomña mlogin ke kana kinanena tan yeririna la naña apa akomkom ke e nene.

³⁶ Ana kilamara řala nařani mloge naña Yesu la apim ke na amio řina la naña asuñia amialoro ke amio, ana naga piunia pisape “La nene na li pe la nene, akope ke ne?”

³⁷ Ana apisatamñe sanini, asape “!Ke, nanene na Yesu nae Nasaret nařane, nane pimi ke ne imi kom pun ita ne!”

³⁸ Ana yar naña pio manenea, a tagi pa Yesu pisape “!Yesu, ko lus kiena ne Tepet, sineun naña sinemña ye inu!”

³⁹ Ana la naña asumon ke Yesu, amloge pio sanene, ana apisaluřaria, apisape “Ova ruru ko ga.”

Ana yar naña yepen ma ga, pio ke sina ga, pa laa meta sane wa, pisape “!Yesu, ko na lus kiena Tepet, nemie awis pan ko, sinemña ye inu!”

⁴⁰ Ana Yesu mial pano, pimi suñal su puna e yo nene, pisape atar yar nene imi lavisinia. Ana atar pimi, Yesu piun tania, pisape

⁴¹ “?Ana ko sinomñan osape nekila ya ne van ko?”

Ana naga piunia pisape “Suře, awis, sineun nesape kilamarau imi wo, nekilia nevisu suria.”

⁴² Ana Yesu pisape “Pogaga, nanagane nela kioñia nakiravaena van ko sa naña opiunia. Kioñia naviawaena kila ko opim opo sina.”

⁴³ Ana e nena e poglis nene, yar nařani, kilamarana pimi po, ana mial ke amio Yesu, suñia miyeluar ke Ntewa. A yeririna mñena la naña apisu sur nene, apisu po pařisi, asuñia amieluar ke kia kiena ne Ntewa vanonia.

19

Yesu pitawe Sakias

¹ Ana Yesu la apim loyumña Seriko, amialin ke naña ava awar ro ga ea.

² Ana e nařani yar tai sike ea kiena kia Sakias. Naga pe yerkawa kiena ne yar na warpoloen takis e pupia lepas nene, ana vanon naña naga miyumñae piowa, kila kare ke yaru lala e kiela kilavaru na takis nena, kila naga liman pule pařisi, naga pe yar na sur moki.

³ Ana Sakias mñena pimi e poglis nene, sinenan sape visu Yesu naga pe yar na sanape, ana yeririna la mokliu naña asike lavisin Yesu, asuwo ga yo, sa naña yo kuskus ga rui, ana naga pe pisu ruru re poli, komin naga pe yar plas ga tai.

⁴ Ana Sakias pisu sane piowa narui, kiriri sumon Yesu lala, pa tol puryove tai řiyu pa e korowas tai, suñate ke naña visae Yesu la ayal aimi, ana naga kilia visu ruruia.

⁵ Ana pogos naña Yesu pimi tol puryove nařani, Sakias milan ga naña Yesu kira pa pisuia, pis pania, pisape “Sakias, otapulu vilaga. In na

nemninuluřar e inu sane řane neva nesu re nemio ko sumo wa gar mořa.”

⁶ Sakias mloge narui, suřalu pula nena pitomi tano, ana řere Yesu pa řana, amio pupia kekarena pařisi.

⁷ Ana pogos nařa yeririna la apisu sur nene, la moki nařa pe akekaran re poli, apismumu, apisape “Yar nařa Sakias naga pe yar sur nařa miyuřae piowa ga, naga kila kareli yar lala wa, ana vanon ya ne Yesu sinenan sape amio ava asu řana?”

⁸ Ana pogos nařa asike loyuřa rui, Sakias mloge sane naga monar vilopuia, a monar keřu kiena malena, ana suřalu pisawal e marana ne Suře, pisape “Suře, nanagane in na netařian kiau sur la komřas wa yar la nařa limala korena, pe kiela sur re poli. A suri ya nařa nepisa kotalia yar la ea, nepinaun la, yoko nowar maran si van la tol yam ve vari.”

⁹ Ana Yesu mloge pon manene visena nařa Sakias pisa, ana pisa pania pisape “Nepisu sane řane na, natamaliaena kiena ne Ntewa pimi nena tol mratava nini. Yar nene naga kilalu mrapa na kiena malena, ana naga řena pe lus kiena ne Epraam kemua lelaga, naga pe yere Yu kemua tai,

¹⁰ ana inu Narina ne Yeririna nepim e yomarava nini vena nakale la nařa amiyepe petan mrapa sane yaru nene, vena netamalia la.”

*Pakaiwa na yar telu nařa apisuar kilavaru kiena ne kiela yerkawa
Matiu 25:14-30*

¹¹ Ana yeririna la asumřa amiyagogon ke visena kiena Yesu la nene, ana pis řa pan la pano-o, pisa řakaiwa tai pan la. Naga pisu sane popon vian la e řakaiwa nena, komin naga kilia ke sape sane yeririna lala asitom ke asape pogos nařa ava atol yo Yerusalem, yoko naga kila nasuřenena kiena ne Ntewa imi warpo ke yo van la veraga. A nanagane apim ke lavisin Yerusalem rui, a Yesu sape vianin la sane naga monar ligan la sumo wa, yoko imi si pula.

¹² Naga pisa pan la sanini, sape “Yerkawa tai, naga pa perina e nařa pupia řarin suře sike ea, vena avisirlua naga imi ve řarin suře na kiena lepasa, yoko naga kilia wasuře sina visuar kiena yo.

¹³ Ana sumon nařa pe pa re poli wa, naga pio kiena yar lala, la lualima, a la punu ga mla kilavaru peve taaga pan la, sape monar ayuřae amio kilavaru nařani vano-o tol pogos nařa naga wasuře sina.

¹⁴ Ana yeririna la nae lepas nene ape nasinekar kiena ne yerkawa nene, ana pogos nařa naga pur matan la pa narui, la apisayuia asape la pe sinelan re si naga imi ve kiela řarin suře poli. Ana amligan visena pa pa řarin suře keviu na purvanua nařani, asape ‘Pe sinemimin re yar nene imi ve kiamimi řarin suře poli. A pe sinemimin re nena nařa oligan kia keviu nene e naga poli.’

¹⁵ Ana řarin suře keviu nařani kila ga, ana yerkawa nene pimi ve suřen ke sina ga kiena lepasa. Ana pimi pio viraviran kiena yar la nařa naga řar řesan kilavaru nene pan la, sinenan sape visu sane amiyuřae ea, ana ataulu si kiena kilavaru via.

¹⁶ “Ana yar nařa pimi suřal řesan se marana, pisape ‘Suře kiořa kilavaru taaga nařa omla pan inu, nemiyuřae řa amio pano-o netaulu si lualima to metavanja.’

¹⁷ “Ana yerkawa nene pisu kiena yar na yuřaena nene miyuřae po, ana pisa pania sape ‘Po na po pařisi, ko omiyuřae po manene laa wa.

Ana komin naþa osuñalu m̄arera ose narin yuñæna naþa nemligan e lumoña, ana nagane nela yuñæna keviu tai van ko, neligan ko ovisuar kiau pupia pulkumali ve lualima.'

18 "Ana siraunia, yar nalua pimi, pisape 'Suþe, kilavaru taaga naþa omla pan inu, nemiyuñæ m̄a ea pano-o taulu si lima to metavana.'

19 "Ana yerkawa naþani pisa pania, sape 'Po wa, ko m̄ena omiyuñæe po paþisi, yoko neligan ko ovisuar kiau pupia pulkumali ve lima.'

20 "Yoko kiena yar taþena pimi, pisape 'Suþe, kioña kilavaru naþa omla pan inu, nepiwo ruru e kinakina kulmrae tai, nemligan ruru toña ga, nane nesape nela si wasupe imi van ko narui.

21 In na nesuñia nepisu ko ke sane ko yar tai naþa okilia owar plan kioña sur naþa yar taþena þarar sike na, a okilia okinana e lokove naþa pe ko re omapila poli. Kioña þelaga m̄arera towe laa sanene, kila nemaraun ko, ana pe nekila re surian kioña kilavaru nene po, nepuarar ruru ga toña ga.'

22 "Ana yerkawa naþani sinen karia, pisape 'Yaru, opisa kare in laa ne wa, naþa osape in na yar m̄arera tai ne sanene. Ana pogaga, kioña visena nene naga ga kar ko ke sina ga.

23 ?Visae in na yar sur na sanene, komin ya ne opuar kiau kilavaru sanene? Po paþisi naþa visae oligan ga e pag, vena pogos naþa nowasuþea, nekilia nowar plan sina amio narina naþa naga tauluia.'

24 "Ana yerkawa naþani pisa pa yar taþena la naþa asuñal asike lavisinia, sape 'Awar plan kilavaru nene e limana, awar va yar naþa taulu lualima.'

25 "Ana apis pa yerkawa naþani, asape '!Ana suþe, naga þar mokliu wa, kiena lualima rui!'

26 "Ana yerkawa pisa pan la pisape 'Lelaga, ana sanene narui. Naga naþa kiena sur mok rui, yoko naga war si va laa sane na wa, ana naga naþa pe kiena sur re poli, yoko naga kilalu kiena narin sur ve tokak ga naþa naga mla ke rui.

27 Ana e lepas na kiau nasinekar la nene, naþa la yepela mavin naþa in na neve suþen la, sineun nesape ava aurela aim e nini, awe moñar la amarmare e marau.' "

Ana þakaiwa kiena ne Yesu nane þisi e nene.

Yesu pimi tol yo naþa Yerusalem

Matii 21:1-11; Mak 11:1-11; Yoane 12:12-19

28 Ana Yesu pisa pa visena la nene, suñalu, sumon la, þere la apa ma Yerusalem.

29 Ana la apim lavisin narin pulkumali lua nene sumo, naþa Petpas amio Petani, e lepas nen Kunus Na Purolip lala. Ana Yesu pisa pa kiena nalogena lua, pisape

30 "Kam lua ayalar ava ke ne e narin pulkumali na gare sumo wa. Pogos naþa ava loyuñæ, yoko alual togki tai, añatear teke ea. Togki naþani pe teras ga, pe yar tai to li re e m̄asina poli wa, ana kamlua aluþarlua, aure imi e nini.

31 Visae aviun tan amiu amlua, avisave 'E, amluþarlua ke pe na ya?,' yoko avisatam̄ea avisave 'Suþe sinenan sur mal nini kila kiena yuñæna tai.' "

32 Yesu pisa sanene pan lalua, ana mligan la apano, ana apano apisu sanena naþa pisa pan la.

33 Ana apano asuñña amluþarlua ke kilka petan sur mal naþani, ana pogos naþa akila ke sanene, kana þar ne la apiunia asape “?E, asuñña amluþarlua ke kilika petan pe na ya?”

34 Ana apisatañnea asape “Peraga, Suþe sinenan sape sur mal nini kila ke ne kiena yuñnaena tai sumo wa.”

35 Ana atañan narui, aþure togki naþani pimi pa Yesu, ana aþatetae mñala kulkota lala meta e māsina, amligan Yesu totano ea.

36 Ana Yesu kus togki nene, mial pano, ana pogos naþa mial ke pa sanene, yeririna lala amien plan mñala kulkota lala aþatetae sululu mrapa, vena togki kiena ne Yesu yalor ga metava ea.

37 Ana amial mña e Kunus Na Purolip la pano-o, apim atol yo e naþa mrapa na vitoen garo Yerusalem. Ana pogos naþa pupia þina moki lala na nalogena lala apisu naþa Yesu pimi ke lavisin Yerusalem, asitoñal pupia yuñnaena lala a kile lala naþa apisu naga kila, a apisu sane kiela pupia þarin suþe viu tai ne pimi ke ne, ana akekara paþisi, asuñña amieluar Ntewa keviu vanonia.

38 Asuñña apiovionia, asape “!Ntewa na mava, ovisa ruru þarin suþe nene naþa pimi ke e kioñña kia! !Pupia kekarena ma e peni, kam nae ma metava avisirlua kia kiena ne Ntewa, kiena naurarena po na po!”

39 Ana e poglis nene, Varasi laþas asike mña likan þina la nene, ana pe akekaran re naþa apisirlua ke kia kiena Yesu sanene poli, ana apisa pania asape “!Navianena, ovisaluþar kioñña nalogena lala ve akiikiin ko re si sanene!”

40 Ana Yesu pisatañne la, sape “E, peraga narui! Visae ve akiikii re sa nene, pona yoko kilavaru ga la ne sike ne monar akiikii yo.”

Yesu tagin pulkumali wa naþa Yerusalem

41 Ana Yesu pimi lavisin pupia pulkumali nene Yerusalem, kira pito pisuia, sinen miyeya, siar naþa wamarana mlaunia.

42 Kila sanene narui, pisaar nena pania, pisape “Visae ovisu kilale ga ya naþa molue puñña nagane! Ntewa suñña kila ke kioñña mrapa wo tai vena olual sunñare ea ana ovisu kilale þele ga.

43 Ana monar nevisa van ko sanini, yoko pogos tai imi van ko naþa kioñña nasinekar lala, la ve moki vaþisi naþa aimin ko. Yoko asuvivi ko, asuwo ruru ko nenaga, a yoko awar porotano imi ayuwonpolo e yepas nen kioñña pupia kove ana akila mrapa na vitoñasen loyuñña, vena awe ko.

44 Yoko awe moñar naruñña lala, a akilawowa make moñña yuñña lala, awar plan make nena kala kilatapili lala. Nakoena na sanene yoko imi van ko komin naþa ko yepmavin visu kilaleen naþa nagane naga pe kioñña pogos naþa Ntewa pimi mñalivi vena tamalia ko.”

45 Ana Yesu mial pa loyuñña e pulkumali, pa e Yuñña Wa mña Ntewa, ana pisu la naþa akila ke yuñnaena na tauluen kururu kilavaru ea. Ana naga mñene plan la, sape

46 “Ntewa wisa e kiena Visena Wa, pisape ‘Mau yuñña wa naga pe yuñña na leniena, ana kam na apilon yuñña nene narui pimi sane puluve tai mña yar na vinauena lala.’”

⁴⁷ Ana e poglis nene e legiena punu ga Yesu pa ke loyuma e Yuma Wa, ana pian ke yeririna lala, a yerkawa kiena ne yar wa lala amio navianena navisaluaena lala amio mena yerkawa kiena ne yeririna lala, pe akekaran re nenaga. Asuma akalewele ke mrapa vena akilia akila sur tai vena kila narui monar awenar.

⁴⁸ Ana peraga, apisu sane tapatete alual mrapa, komin yeririna la naŋa amiyagogon ke kiena navianena lala, akekaran manene laa kiena viseña lala, la sinelan ga naga silaga.

20

Nasumonena nae Israel lala sinelan asape avisaluŋar Yesu

Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33

¹ Ana e si e legiena taŋena, Yesu pasuŋe si pa e Yuma Wa mana Ntewa gar Yerusalem, suma pian ke yeririna lala a mlologon ke mena nalologena wo pan la. Ana nasumonena kiena yar wa lala amio navianena navisaluaena lala amio mena nasumonon taŋena lala apim puna, apiun tania, asape

² “?Ovisali van imimi, sane okila ke sanene e nini e kia kiena ai? ?Ane pisa pan ko pisape okila sa nene?”

³ Ana Yesu pisatame la, sape “Pogaga, ana yoko in mena neviun naviunena tai van amiu sumo wa. Kiau naviunena sanini, sane

⁴ ‘?Nakeena naŋa Yoane kila nanua ga ne pa yar lala, naga pe sur tai naŋa Ntewa pisa pan pisape kila, pona Yoane ga sitom sape kila? Amiu avisalia.’ ”

⁵ Ana naviunena kiena ne Yesu nene kila narui apis manene ke sina ga pan la, apisa ke asape “?Yoko tevisa ve sanape na vania? !Tevisuar ruruia! Visae tevisave nakeena nene, Ntewa naga pisa pa Yoane, yoko yar nene viun sina tan ita ne visave ana komin ya ne yepeta mavin lelagaena e Yoane?”

⁶ Ana visae tevisave Yoane ga sitom sape kila, sa ŋisi yaru la sinela kar ita ana akove ita, komin naŋa amlelaga marera rui sane Yoane naga pe navisawalena kiena ne Ntewa kemua lelaga.”

⁷ Ana sitomena nene kila narui apisatame Yesu asape aminue kare ga narui.

⁸ Ana Yesu pisa pan la, sape “Sanene, in mena ga tapatete nevisa van amiu ane pisa pan inu sape nekila yumaena nene.”

Pakaiwa na yeririna viowa lala navisuaren lokilkerep

Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12

⁹ Ana Yesu pisa ŋakaiwa tai pan yeririna la naŋa asike e poglis nene, pisape “Yerkawa tai, amio kiena lokilkerep tai. Naga sinenan sape yaloro re va e purvanua taŋena tai, naŋa meke laa perina, ana naga mligan kiena lokilkerep nene pa yeririna taŋena laŋasa naŋa yoko aim ayumaee ea, ana ul vania.

¹⁰ Ana yerkawa naŋani pa suma gare pano-o, pisu kilale sane nanagane pogos naŋa mrakerep marua narui. Ana mligan kiena yar tai pasuŋe si pa pun la naŋa asike e kiena lokilkerep naŋani, vena war kilavaru na mrakerep komŋasa naŋa monar aul vania. Yar nene pano, ana pogos naŋa malivin la, la pe sinelan re aul poli, ana ame kare naga, amligan si naga pasuŋea liman korena ga.

11 Ana yerkawa nařani mligan si kiena yar tařena pano, ana aře mřena naga, akila piowa pania pařisi, ana ařenelua řasuře koren ga pa sina.

12 Ana yam telu narui, yerkawa nařani mligan kiena yar tařena, ana naga mřena ga, ařea kulu ga kuruta rui, akoven lua e lokilkerep nene pano.

13 “Ana yerkawa na lokilkerep pisu řelaga viowa la ne sanene, mninue kare narui, pisape ‘!Awe! ?Popon nekila ya narui? Pona nanagane monar neligan ga naruu wawa nini narui. Naruu taaga ga nini, nesitom naga pařisi, ana visae naga vano monar avisu kilalea, avatanonia.’

14 Ana mligan naga pano, a pogos nařa yar la nene apisuia, asitom piowa pania. Apisayu sina pan la, asape ‘Nanene na narin yerkawa nene yo. Yar ne na nene narui, nařa visae yerkawa nene kovio, naga ke narui nařa yoko kus porotano nene sane kiena lalimana. Popon towemřaria, vena ita ga touarar tano nene ve kieta.’

15 Ana asuřial narui atararia, akovenlua naga pa vanua e lokilkerep nařane, ana ařemřaria.”

Ana Yesu sape “Suniena nene pimi maro e nini na řa rui, ana popon asitomlia. Pogos nařa yerkawa mloge sur nene, yoko naga imi kila ve sanapen la nene?”

16 Nevisa van amiu sanini, yeririna viowa la nene, yoko naga imi we monar la, yoko amarmare e nakoaren mřarera tai, ana yoko ligan lokilkerep nařani e limana yar lařas nařa apowo.”

Ana poglis nařa amloge Yesu pisa sanene, amloge kilale nařa visena nene sane pisawan ga sur tai, pisayu sape le Yu lala pe sinelan re naga nařa pe narina ne Ntewa poli, ana yoko Ntewa were yar la nařa pe ape le Yu re poli akus lelela. Ana sur nene pe sinelan re aloge po, apis mřarera, asape “Sur nařa opisa ke ne, Ntewa monar ve ligan re sur nene imi mřalivi sanene.”

17 Ana Yesu kira pisu manene la, piun pisape “Pe sinemiun re poli, ana vanon ya ne asiri visen wa nařa pisa sanini, pisape

‘Kilavaru nini, yar na yuřaenen yuřa lala asape piowa ga, ana akoven lua pa rui,

ana nanagane kilavaru nene pimi pe kilavaru wo tai nařa pe na mrapun yuřa, vena uarar yuřa mřarera.’ **Yauena 118:22**

18 “Yeririna make ga nařa visae avane kilavaru nene, yoko aloru akove kilavaru nena, siwowa kare yepela lala. A visae vano vano-o tol pogos nařa kilavaru nene loru, ana yar a nařa kilavaru monoaria, yoko kilamumu kare naga vano-o kovio nenaga.”

19 Ana navianen navisaluaena lala amio yerkawa kiena ne yar wa lala, apisu kilale řakaiwa kiena Yesu nene panon la nena ga, ana sinela kar manene laa narui, asuřialu asaape auarar nena naga e pogos nene. Sinelan manene laa asaape akila sur tai vania, ana akila řele ga, komin apisu yeririna la akekaran laa naga.

20 Kila sanene narui ana silaga asuřia apisuaria, a lařasa apa vinau ga apa lavisinia, akila kokanin ga sa nařa alelaga e naga, ana sur nařa la akila ke ne, asuřia ařar make nena kiena visena lala. Kiela sitomena sane sinelan asaape alual visena lařas nařa naga pisa, ana akilia avisawal va yerkawa nae Rom nene Paelat, vena naga kilia la nakoarena tai vania sa nařa la sinelania.

Sur kiena ne Ntewa, sur kiena ne Sisa

Matiu 22:15-22; Mak 12:13-17

²¹ Pis na pog tai la naŕa apinaun vena aim lavisin Yesu, apiun naviunena tai tania, sa naŕa akila kotalia ga naga. Asape “Navianena, mepisu kilale sane kioŕa visena lala a kioŕa vianena lala ape lelaga a po paŕisi. A mepisu kilale sa naŕa kioŕa naliŕeen yar lala pe peve taŕena re poli, naŕa opisu la maran taaga ga, ko opisawal mesmesun ke mrapa kiena ne Ntewa pan yeririna make ga.

²² Ana sinemimin mesape meviun tan ko sanini, sane ‘?Kieta navisaluaena pisa sanape? ?Sape mesmesun ita le Yu lala toul takis va ŕarin suŕe nae Rom, naŕa Sisa, pona pisape pe mesmes re poli?’ ”

²³ Ana Yesu pisu kilale sane asape akila kotalia ga naga, ana pisa pan la pisape

²⁴ “Ala narin kilavaru tai imi van inu. ?Avisuli sane marana ne ane teke ea? ?A kia naŕa asiri teke ea, kia kiena ai?”

Apisape “Marana Sisa, a kiena kia mēna ga.”

²⁵ Ana naga pisa pan la sape “Pogaga, sur naŕa pe kiena ne Sisa, ala va Sisa. A sur naŕa pe kiena ne Ntewa, ala va Ntewa.”

²⁶ La nene sinelan manene asape atol ruru Yesu e maran yeririna lala e kiena visena tai, ana pogos naŕa amloge kana navisatameena nena, amilan paŕisi, apisu sane naga kilamŕar ruru kiela kap narui, ana apa ruru la ga asikena, pe apisa re si sur tai po.

Yar la naŕa amarmare rui, yoko amamal sina

Matiu 22:23-33; Mak 12:18-27

²⁷ Ana siraun naga nene, le Satusi laŕasa, apim puna Yesu, naŕa sinelan asape aviun tania e lepas na sur tai naŕa la amlelaga mŕarera ea, naŕa asape yar la naŕa amarmare rui, taŕatete amamal sina e legiena maro.

²⁸ Ana apiun tania, asape “Navianena, sinemimin mesape meviun tan ko sanini. Sanapen visena tai naŕa yermarua Mosis siriyu pan ita na nanua sumo. Naga pisape visae yar tai, wenla mare tan wona, naŕa lalua pe narila re tai poli wa, yokorena wenla nene monar were letano nene ve wona, vena kila sane sira nene kilia war sisi, vena uarar kia kiena ne wenla naŕa mare mal toŕa ga.

²⁹ Pogaga, ana e pogos tai, welelai la olua. Kiela mēaru ŕere wona tai, ana naga mare tan wona naŕani lalua pe narila re tai poli wa.

³⁰ Ana wenla na surana naga towe ŕere sira naŕani, ana yoko naga mēna mare tania,

³¹ ana wenla mēna na telu, kila sa ke ga, akila mŕa sanene pano-o tol wenla maro na olua, la make ga maran taaga ga, naŕa pe aŕar re nena narila tai poli.

³² A siraun wona la punu ga nene, sira mēna naŕani marŕanu.

³³ Ana ovisali sur nene: ?E legiena maro, pogos naŕa apisa ke asape yoko yeririna la amamal sina, yoko sira nene ve wona ai, komin naŕa talopa make amio welelai la olua nene?”

³⁴ Ana Yesu pisatame la sape “E ga e yomarava nini, yeririna lala asuŕa atatalopa,

³⁵ ana la naŕa Ntewa pisape visae akilia amal si vetan marena vena ava loyurŕa e kiena yo, ve akila re sina. E pogos nene, taŕatete si atalopa narui,

³⁶ a yoko ve amarmare re sina komin naŕa aim sa ga navisi la narui. Yoko Ntewa kila amal sina e marena ana avim ave narina ruru nena lala.

³⁷ A e lepas namalen si nene, Mosis mēna pisayu nanua sumo rui e suniena na purlaki naŕa kap pivaga ke ea. E nene tepisu naŕa Mosis pion pa Ntewa na mava sape naga pe Ntewa kiena ne Epraam a Ntewa kiena ne Aisak a Ntewa kiena ne Sekop.

³⁸ Ana pogos naŕa Mosis siri visena nene, la telu nene amarmare e yomarava nini nakonua rui, sane amare e yomarava nini, ana amal asike ma puna Ntewa na wa. Ntewa naga pe pe Ntewa kiena ne yeririna re ga la ne amarmare po, ana naga sinenan sape yeririna la naŕa asike amio, yeririna la naŕa amali. E navisuena kiena ne Ntewa, yeririna la naŕa amarmare e yomarava nini rui, la amal ga asike ga wa.”

³⁹ Ana navianen navisaluaena lala asuŕa amiyagogon navisatameena kiena ne Yesu naŕa pa le Satusi lala, ana apisu sane manmarua ruru po paŕisi, asape “Navianena, kioŕa navisatameena po na po paŕisi.”

⁴⁰ Apis sa nene vanon visena kiena Yesu nene kila sane le Satusi lala amaraun naŕa aviunli si sur la tania.

Yesu Navisaarena naga pe Ntewa kiena ne yermarua Parin Suŕe Tepet Matiu 22:41-46; Mak 12:35-37

⁴¹ Ana Yesu pis pan la pa laa sane, piun sur tai tan la, sape “Komin ya ne la apian amiun ke asape Navisaarena naga monar māliv e lus kiena ne yermarua Parin Suŕe Tepet, naŕa naga pe ŕarin suŕe ŕesania?”

⁴² Nepiun nene, komin nanua sumo, Tepet siri e kiena tus na Yauena lala, sape

‘Ntewa na mava pisa pa kiau Suŕe, sape

‘Ototano e luŕau lepas na ŕamarua,

⁴³ *otoŕate ŕa vano-o, yoko neligan kioŕa nasinekar lala aim ve takue tai na kilavanen laŕa.” ‘ Yauena 110:1*

⁴⁴ “Nanene na tepisu sane Tepet pio ke pa Navisaarena sape naga pe kiena Suŕe rui. ?Ana komin naŕa Tepet pisa sanene, sanape naŕa asuŕa apisa ke Navisaarena nene asape yoko molue kome Tepet, naga pe lus nena ga tai?”

Ana yam si tai amilan visena kiena ne Yesu.

Yesu pis ŕarera pa nasumonon na lotena lala Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54

⁴⁵ Ana ŕina la asike amiyagogon ke ga wa, naga pisawal visena tai, naŕa pe kiena ne kiena nalogena ga lala.

⁴⁶ Naga sape “Kam na avisar ruru yar navianen navisaluaena la nene. Asuŕa aplave manene la e ŕala kulgota viavi la nene, a visave ayaloro e yepesinasa e maran yar lala sinelan asape yar la avatanonla, a avio ruru la asave, ‘!Kee, pokolulagi, ko na ope Navianen tai naŕa po paŕisi!’ A e pogos na ŕaŕagena a loyumuŕa e yumuŕa na leniena ŕiena lala, sinelan asape atoga e lelen yerkawa lala. ?Kam na apisu kilale narui ne?”

⁴⁷ A la akila kiela leniena la piayavi paŕisi wa, ana apisokan ke ga ne, komin e ke e pog nene, asuŕa akila kotalia ke ga letano lala, akila kare la. Ana vanon kiela ŕelaga la ne sanene, yoko kiela nakoena naga ŕarera manene laa sane.”

21

Letano tai mla narin kilavaru lua pan Ntewa

Mak 12:41-44

¹ Ana pogos naþa Yesu la asike e yumã mñana Ntewa, apisu naþa yar laþasa apimin naþa akuan kiela nalaena lala e karo na Yumã Wa. Ana Yesu teke pisu ke ne, pisu naþa yar na sur moki la apim akuan kiela nalaena wo lala,

² a siraunia, naga pisu mñena letano tai, naþa pe kiena sur re poli, pimi kuan kiena narin kururu varu lua ga.

³ Ana naga pisayu sira naþani pan la, sape “Apisu ke letano nene, naþa kuan narin kururu varu lua ga ne? Nevisa sur na lelaga van amiu, sane naga kuan taulu make yar la naþa kiela sur moki.

⁴ Yar la nene, kiela kilavaru keviu paþisi, ana akuan ga narin kinakinas komþasa, ana letano nene, narin kilavaru naþa mlararia vena ve kiena malena, tamian make nena pan Ntewa.”

Yesu pisawal naþa yoko awe plan yumã wa mñana Ntewa

⁵ Ana siraun naga nene, yar laþas apisayu ke Yumã Wa, asape apisu po paþisi, amio kana kilatapili nowo lala, a kana sur tanea la naþa aþaria pe na vayaia punuen kana kove nena. Ana Yesu mloge mña naþa asunyu ke sanene narui, naga sape

⁶ “?Kam na apisu sur la nene asape powo liu? Nevisa van amiu sanini, siraunia, e pogos la tai ne pimi ke ne, yoko taþatete si kana kilatapili ne tai to ruru si teke e lelena, komin naþa yoko yar laþasia aim awe plan tetain kare make yumã nene.”

Yoko pog mñarera monar imi

⁷ Ana pogos naþa amloge Yesu pisa sanene, apiun tania, asape “?Ana Navianena, yoko awe plan Yumã Wa nene pogwai, a yoko mevisu kile ya naþa visawal visave lavisi sur la nene imi mñalmñaliv narui?”

⁸ Ana pisa pan la, pisape “Kam na popon avisuar ruru amiu, vena ve yar tai imi visa kotalia amiu re, komin yoko yar ve moki naþa ala kiau kia, ana aim avisave ‘!In ne nanini nepe Navisaarena nene!’ pona avisave ‘!Nane, kana pogos ne nanini narui!’ Ana ve ataveve la re.

⁹ A visae e pogos nene, aloge mñaagena na mara lala, a sur viowa la asike ga lavisi, ana ve sinemiu kurkur manene re. Sur la nene monar añalmñaliv sumo, ana naga nene na pe legiena maro re nene po la wa.”

¹⁰ Ana pisa mñena pan la, sape “A þarin suþe lala, yoko akila sina mara amio þarin suþe taþena lala, a purvanua lala asumñalun sina purvanua taþena lala.

¹¹ Yoko yemninu vaþisi, a yoko yo kar ga la e yomarava nini pogos na pupia viso vaþisi a maiena mñarera lala, a nanene yoko amio mñena sur na sine kurkurena a pupia kile lala meta e sinapane.

¹² Ana pogos naþa sur la nene pere wa, yoko yeririna la akila ke ne viowa van amiu. Yoko auarar amiu mñarera, ala magka van amiu, ana siraunia aligan amiu e limana ne li na sumonen yumã nalenena, pona akoven amiu ava asike e yumã naloge viowaena, pona akila amiu asumñalu ase marana ne kiela þarin suþe lala pona kiela nasumonena lala. Sur viowa la nene yoko akusia vanon naþa kam na apuarar ke kiau kia mñarera.

¹³ Pogos nene yoko akila mñarera van amiu vaþisi, ana yoko imi sa naþa kiamiu pulmas na lologonen Lologena Wo van la.

14 “Ana nagane, pogos naŕa sur la nene pere ke na wa, ve asitom manene re sane yoko aŕa avisa ya ne e pogos nene,

15 komin naŕa yoko e nena e kana pogos nena, nela visena na manmaruaena van amiu. Ana pog naŕa avisa visena la nene van kiamiu nasinekar lala, yoko ataulu la, yoko taŕatete si avilon kiamiu visena nena.

16 “Yoko e kana pogos nena, la ga naŕa kam na apio la ke asape arimamiu pona womla pona ŕapo pona erau, la ne sanene la ke naŕa yoko aure plan amiu aligan amiu e limana ne yerkawa lala, ana yoko akilapel amiu sanene vaŕisi vano-o kam laŕasa awe moŕar la.

17 Yoko yar la sinela kar amiu vaŕisi, yoko laŕasa alamaran si visena van amiu, kam la naŕa kiau kia sike e amiu.

18 “Ana nevisa van amiu sanini yoko taŕatete vilŕarimiu tai yoko kovio lue.

19 Yoko asuŕnal ŕarera asuŕa vano-o ataulu pog ŕarera nene, a e mrapa nena nanene narui, yoko atol kiamiu malena na lelaga ea.”

Pupia mara gar Yerusalem

20 A e lepas na pupia pog ŕarera naŕa yoko imi, Yesu pisa sina pan la sape “Pogos naŕa visae avisu ŕegas nen yeririna na kilaen mara lala asuŕnal asuwo ke yo yervivi pupia pulkumali naŕa Yerusalem, nane yoko akilia narui sane pupia kana pog na kilaroroen pimi ke lavis narui.

21 A pogos naŕa avisu sur nene, kam naŕa asike Sutea, popon aureure ana atapolou e kunus lala, a amiu naŕa asike loyurŕa Yerusalem, popon amomolue ana aureure, pona amiu naŕa asike yorŕarua, ve akilali re si naŕa ato garo urŕa.

22 Nanene vanon poglis nene, naga pe pupia legiena na kila maranen sinemimiena kiena ne Ntewa, sa naŕa nasiriena lala nanua sumo apisaaria.

23 E ŕena e pogos nene, yoko viowa manene laa va sira la naŕa ŕeŕela, amio ŕena la naŕa amla ke yu pa narila lala. E pog nene, yoko naloge viowaena ve keviu vaŕisi e kieta purvanua, a pupia sinemimiena imi va kieta yeririna la nene.

24 A yoko playu na mara kila la ave moki aloloru, a la ve moki naŕa sen viar limala, aurela ava ayurŕae korena kiena ne ŕegas nen yeririna taŕena lala. Ita le Yu lala yoko yar taŕena lala avienena kare kieta pulkumali wa naŕa Yerusalem, la ave suŕenia vano-o tol pogos naŕa Ntewa ga kila sane lala kiela ŕisi narui.”

Yoko Narina ne Yeririna wasuŕe si imi

25 A Yesu pisayu legiena maro, sape “E pogos nene yoko avisu kile lala ma e mrae a e kupario a e verue lala. E yomarava nini, yoko ŕegas nen yeririna lala aloge viowa, asitom kare sur la vaŕisi, a pogos naŕa avisu sive kululu ve keviu a lapa ke vam metava va ke ura, yoko la aninue kare narui asape ŕa yoko ve sanapen la na wa.

26 A pogos naŕa la avisu kilale ya naŕa pivim ke e yomarava nini, a pupia sur la naŕa ma e sinapane kulkulul kar ga narui, yoko sinela kurkur vaŕisi, asuŕa marala malon marauena, a amarmarluia.

27 Yoko akila ŕa sanene vano-o, avisu inu Narina ne Yeririna noŕalivi e lul amio kiau pupia narareraena amio kiau pupia naurarena.

²⁸ “Ana e kiamiu lepasa, pogos naþa visae avisu sur la ne sanene asiar amlmaliv, ve amarau re. Ve asitom re suria, ana asuñalu awar plan þarimiu vena akira va metava, komin naþa sur la nene kana kinasa sane kiamiu yaru nawere plan amiüena pimi ke, lavis warpoyo narui.”

Lepas na purpiliva

²⁹ Ana Yesu pisayu þakaiwa tai pan la e lepas na pogos m̄arera naþa pimi ke ga wa, sape “Kam na asitomyuli purpiliva nene pona purlaki taþena naþa sanene.

³⁰ Pogos naþa avisu sane korowas la imi memaena, a imi malmalumu, a kana stos la siar miyulua, ana kam na akilia sane pogos na yepisusun pimi ke lavis narui.

³¹ Sanene pogos naþa avisu kile la nene aim amlmaliv ke sa naþa nepisa pan amiu þa rui, yoko akilia sane nasuþenena kiena ne Ntewa pimi ke lavisin amiu narui.

³² Lelaga nevisa van amiu, yoko sur punu ga monar imi mlmaliv m̄a sanene vano-o þisi, ana siraunia, teras na yaru la naþa amal ke e pog nene akovio e yomarava nini.

³³ A yoko sinapane amio yomarava nini la m̄ena luwoka akovio, ana kiau visena lala taþatete akovio pogos tai.”

Kam na monar akila ruru kiamiu malena lala

³⁴ Ana Yesu mla visena nene pan la e pogos nene, pe visena na weþege laena, sape “Ana e kiamiu lepasa, kam na avisuar ruru amiu. Pe pon re kiamiu malena ve taþena si poli, pona amun manene la kuruta na munena, pona sur kar la ne sanene, a ve kiamiu sitomena su manene re m̄ena ga e sur na yomarava nini la silaga. Visae peraga, yoko asuñla akila m̄a sanene vano-o ailan ga pupia legiena nene imi mlaliv amiu veraga sa ga ekarpila.

³⁵ Lelaga, yeririna make ga e yo punu ga e yomarava nini, pe asitom̄al re poli, asu wowe ga pe akilia re poli, ana yoko legiena nene imi tol la sa naþa manu milan ga þeregawa sumal maneno sike e naga, marþan nenaga.

³⁶ Ana kam na monar avisuar ruru amiu silaga, monar alen lue ga vena akilia asml m̄arera vena atamalia amiu e sur la naþa yoko imi mlmaliv, vena kila naþa akilia asuñal ase marau Narina Yeririna.”

³⁷ Ana Yesu suñla pian la ke sanene e Yurñ Wa ko legiena lala, a kolemalu naga petan pulkumali pava ke e Kunus Na Purolip lala.

³⁸ A kolulagi kona lala yeririna lala atavilo koskos, aþasuþe la apa si e Yurñ Wa vena aloge kiena visena lala.

22

Nasumonena nae Israel lala asitom ke asape aweñar Yesu na wa Matiu 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Yoane 11:45-53

¹ Ana siraunia, pimi ke lavisin pog naþa kas punu ga, la akila kiela pupia þaþagena lua, sane þaþagena na kanen kiligaþe naþa pe is re e poli, amio þaþagena na sitom̄alen natamaliaena.

² A e pogos nene, yerkawa kiena ne yar wa lala amio navianen navisaluaena lala, asitom ke asape aweñar Yesu na wa, ana pe añal re mrapa na kilaen poli, komin amarau naþa asape visae akila, pona yeririna la akila sur tai van la yo.

Sutas sun amio yerkawa lala, pisaar sape ƣisi na kom varaun Yesu

³ Ana e nena e pogos nene, Yermare pimi pa e sinena Sutas nae Kariot, naga nene la lualima taaga pa lua lala ga tai.

⁴ Ana pe yam piavi re nenaga, Sutas suñalu, pa m̃alivin yerkawa kiena ne yar wa lala amio yerkawa kiena ne kiela lokul lala, pisawal kiena sitomena nena, ana apisayu mrapa ya naƣa po, vena yoko kilia vielua Yesu van la.

⁵ Ana sitomena kiena ne Sutas nene kila amloge po paƣisi, ana la apisu sane popon ala kilavaru tai vania vanonia.

⁶ Ana Sutas kekarania, a siar e pogos nene, silaga naga suñã kale ke kiena pulmas tai naƣa visae ve yeririna re lala, ana naga kilia vielua Yesu van la.

Yesu pitetalia Pita lalua Yoane vena ava akila ruru kana kinanena maro Matiu 26:17-25; Mak 14:12-21; Yoane 13:21-30

⁷ Ana apim tol legiena na siaren ƣaƣagena na kanen kiligaƣe naƣa pe is re e poli, naƣa e m̃ã nena e legiena nene monar akila kuƣaƣaena na narin sipsip lala vena sitorñalen natamaliaena.

⁸ Ana Yesu pisa pa Pita amio Yoane, sape “Nevitetalia amlua ava gare, vena akila ruru make sur lala na kinanena na ƣaƣagena nene.”

⁹ Ana lalua apiun tania asape “?Ana ko na sinom̃an ke osape meva mekila ruru e nape ne?”

¹⁰ Ana Yesu sape “Kamlua ava atol pupia pulutava nae Yerusalem, ana pogos naƣa avaliga loyum̃ã ea, alual yar tai naƣa kus ke pupia piawi tai imi vitawe amiu. Ana ataveve avano, yoko naga were amiu ava e yuñã tai.

¹¹ Ana pogos naƣa ava loyum̃ã, avis va ƣar na yuñã naƣani, avisave ‘Kieta Navianena piun sape, ?Awa m̃ãmimi yuñã imimi wolawa lala, vena mekilia mese ea makan kinanena nasitorñalen natamaliaena nene ea?’

¹² Kamlua avisa ve sanene vania, ana yoko naga kipian amiun pupia lele tai metava, naƣa sur make sike pa e rui, ana yoko akila ruru make sur na kanen la e yo nene.”

¹³ Ana Yesu pisa pa sanene pa nalogena lua nene narui, lalua apano, ana apisu sur la punu ga pimi m̃alivi sa ga naƣa naga pisa ruru ƣesan kemua pan la rui.

Sanene narui, lalua akila ruru kinanena maro kana Yesu.

Kinanena maro

Matiu 26:47-56; Mak 14:2-26; Yoane 18:3-11

¹⁴ Ana siraunia Yesu la apa meta e yo naƣani, ana pog na kinanena, Yesu totano e lenen kinanena, ana li na lologena lala apim atotano amio.

¹⁵ Ana Yesu pisa pan la sape “Na nanua rui, in na nesitom m̃ã kata kinanena nasitorñalen natamaliaena nene. Na nene kau kinanena maro nini, naƣa ita ga tekina lele taaga, ana siraunia, nekilia neva ga e kiau pog m̃arera na wa.

¹⁶ Nevisa van amiu sanini, kilaparavi nini kana kinas pisayu natamaliaena. Ana yoko in na ne nakan re si narui, vano vano-o tol pogos naƣa kiau natamaliaena imi m̃aliv e yomarava nini, e pogos naƣa nasuƣenena kiena ne Ntewa imi.”

¹⁷ Ana naga mlarar piala tai, pisa potenan pa Ntewa, ana pisa pan la, sape “Ala nanini, ataron werewere van amiu, amunia.

¹⁸ Nanene komin naŭa siar nanagane, in na yoko ve nomun re si kuruta na munena, vano-o tol pogos naŭa nasuŭenena kiena ne Ntewa imi.”

¹⁹ Ana naga mla kala kilaparavi tai, mlenin pisa potena pa Ntewa, kawewoiaia pisape “Naga nini tasneu ne, naŭa netamŭan pan amiu. Ana yoko kam mŭena ga monar akila ve sanene, sa naŭa kiamiu nasitomŭalinena.”

²⁰ Ana sirauŭnia, pogos naŭa akinana pae, naga kila ke sina sa naŭa kila e kilaparavi sumo, mla piala na munen tai, pisape “Piala nini naga sane kile na kau kuruta naŭa yoko lau vanon amiu, vena visirluaen naviranarena viu kiena ne Ntewa amio amiu.

²¹ Ana sur viowa tai, yar naŭa yoko vielua inu, naga ita ga tai naŭa tekinana ke lele taaga nagane.

²² Yoko inu Narina ne Yeririna monar nemare ve sa naŭa apisaar kemua nanua sumo rui, ana yar naŭa yoko vielua inu, sineu miye ke nagane, yoko viowa manene vania!”

²³ Ana pogos naŭa amloge, asumŭa apiuviun tan la asape akilali naŭa alual lala ai naŭa sitom ke sape kila sanene, ana pe aŭial re poli.

ŖAne yoko ve kiela nasumonena?

Matiu 20:25-28; Mak 10:42-45

²⁴ Ana e pogos nene, veveyuen tai molue likan nalologena lala, sape lala ai naŭa yoko la monar avisu naga sane naga to laa metavan la sane, ve kiela nasumonena.

²⁵ Ana Yesu mloge, pisa pan la, sape “Ita tekilia ŭelaga kiena ne yerkawa na yomarava la nini rui. Parin suŭe lala la ape navisuaren kiela yeririna lala, a nasumonon lala, yar la monar avatanon la, ala kia naŭa tometava van la, avio la avisave ‘yar navisuar itaena.’

²⁶ Ana kam na kiau nalogena lala, monar ve akilali re sa naŭa aim ave yerkawa na yomarava nini. Kam yar tai naŭa pona apisa ke asape naga pe yerkawa, yoko monar imi ve tokakin amiu, sa naŭa pe pras maro. Kam yar tai naŭa sape naga ve kiamiu nasumonena, monar imi ve sa yar na iila amiuena.

²⁷ “E pogos na kinanena, yar tai naga tomŭa ga sane kikiran ga, a yar taŭena naŭa ŭar ke kana kinanena pimi pania. Ana lalua nene apisu sane ane pe yerkawa, naga mon manene laa metava? Lelaga kam akilia mŭaga, ana in na pe sa re naga po, in na nepitom e yomarava nini sane naga naŭa kila yumŭaena, miila yar taŭena lala a kila po pan la.”

Yesu pisaar nalaena pan la

²⁸ Ana Yesu pisa pan la, sape “Kam nene, nepisu amiu sane kam na sane amiilar inu po e pog mŭarera la naŭa netolia, pimi tol nanagane.

²⁹ Ana sa naŭa arimau mligan inu nepe suŭen kiena yo, in mŭena nevisa van amiu sanini nevisir plan amiu aim ave narin suŭe lala e kiau yo la nene.

³⁰ Sanene, yoko kam ke narui kam naŭa yoko ato si tano amio inu, tekinana lele taaga loyumŭa e kiau nasuŭenena, a yoko kam mŭena atotano e lele na totanoena naŭa mon metava vena visuaren lus lualima taaga pa lua nene nae Israel.”

Yesu pisawal naŭa yoko Pita viro naga

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Yoane 13:36-38

³¹ Ana Yesu pis amio Saemon Pita, sape “Ake Saemon, ovisuar ruru ko. Yermare sinen kar amiu, sinenan sape kila kare amiu vaḡisi, ana Ntewa taḡian rui sape yoko naga kilali amiu ve tokak ga, kilia liḡere naḡa po vetan naḡa piowa.

³² Ana in na nemlenwo amiu ke rui, in na nomḡareran ko ke e kiau leniena nesape visae ko na ve sanape, ana yoko kionḡa naviawaena taḡatete loru makea. A siraunia visae ko na oim owo ruru sina, owasuḡe ko oimi, yoko ko na oim ove yar tai naḡa silaga okila womla lala aviawa mḡarera manene laa sane.”

³³ Ana Pita pisatamḡe Yesu, sape “Suḡe, visae akoven ko ova e yuḡa nakoarena, yoko in na nemio ko woga ga. Pona akila mḡa van ko vano-o ova otol marena, ana in mḡena nekekarana ga naḡa italu.”

³⁴ Ana Yesu pisa pania, sape “Pita, nevisa sur na lelaga van ko, sane yemalo ga nini, ve lakaporo kokoreko re wa, yoko ovisa kotalia inu yam ve telu, ovisave ko na omninue in nena ga.”

Pog mḡarera pimi ḡarpo yo rui

³⁵ Ana Yesu piun tan la, sape “Kam na asitomḡal ke nanua ne, pogos naḡa nemligan amiu apa amlologo kar ga e yo la nene. In na nepisa pan amiu nesape ve awar re sur laḡas amio amiu, sane taga na varu, pona karo, pona kulus nen lamiu taḡena, pona sur la ne sanene. ?Ana sanape, kam na apisu limamiu plasan sur laḡas, pona peraga?”

Ana apisatamḡea, asape “Suḡe, pe limamimi plasan re sur tai poli.”

³⁶ Ana Yesu pisa pan la, sape “Lelaga, naga ke narui. Ana nanagane, tesike e pog taḡena nini narui. Nanagane, yar naḡa kiena taga na varu, pona kiena karo tomḡa ga, yoko warar vano. Yar naḡa pe kiena playu na mara re poli, popon wilwilin lua mḡana kulkota ana la kana kilavaru, va ul kiena playu na mara tai.

³⁷ In na nepisa nene pan amiu, komin nasiriena wa nasumo lala naḡa la apisayu inu, apim amḡalmḡaliv ape lelaga narui, pano-o tol visena naḡa Aisea pisa, naḡa sape

‘Akila pania sa ga naga mḡena pe yar viowa ga tai naḡa kilakilaro ke navisaluaena.’ ”

Ais 53:12

³⁸ Ana nalogena lala asumḡa asitom veve ke ga visena kiena Yesu e lepas na playu na mara nene, ana asape “Suḡe, opisu ke ne, nanini kieta playu na mara lua nini.”

Ana Yesu pisu sane la pe akilia ruru re kiena visena poli, ana sape “E, tepisayu sur nene torok narui.”

Yesu pa mlen ma Ketsemani ma meta e Kunus na Purolip lala Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42

³⁹ Ana Yesu la amligan yo na ma metava nene, ana sa naḡa kilakila ke ne, naga mialoro pa tol Kunus Na Purolip lala, naga amio kiena nalogena lala.

⁴⁰ Ana pogos naḡa atol yo naḡa Yesu pava ke ea, amap ea, ana pisa pan la, sape “Kam na monar alen silaga, vena nakilaliena lafa ve akila amiu re aloru.”

⁴¹ Naga pisa pa sanene pan la, ana mligan la, pa laa perinan laa sane, ana kinai mlen pa Ntewa.

⁴² Naga mlen sanini, sape “Awis Ata, visae okilia okila woga ga, olalua piala na loge viowaena nene vetan inu ve nomun re. Ana ve okila re kiau nasinenanena, okila ga sa naŋa kioŋa.”

⁴³ Ana e poglis nene Yesu mloge urmi pan paŋisi, ana apisu navisi tai mligan ma e peni pitomi tano, pitomi miila naga vena naga m̄arera sina.

⁴⁴ Ana Yesu suŋa mloge piowa paŋisi, sitom ŋele narui ana mlen m̄arera laa sane, mlen m̄a pano-o kana ninena sigariga sane kuruta kekapili e porotano.

⁴⁵ Ana pogos naŋa mlen pae, suŋal sina, ŋasuŋe si pa puna nalogena lala, ana pisu naŋa nasineyeena m̄e la rui, amiyuŋaen ke ga momalena narui.

⁴⁶ Ana naga pis malum kilaŋeje la, sape “?E, amomalion ke ya ne? Popon asuŋalu, akila ve sa naŋa nepisa pan amiu rui. Kam na monar alen vena nakilaliena lala ve aim re akila amiu aloru.”

Sutas la apim atarar Yesu

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Yoane 18:3-11

⁴⁷ Ana pogos naŋa Yesu pis ke pan la wa, apisu ga pupia ŋegas nen yeririna tai apim akaten la, apisu naŋa yar tai sumon la apim ke lavis narui, nanene na lala yar ga na sumo tai, naŋa Sutas. Ana Sutas mial pimi lavisin Yesu, kutararia ana mun pipina.

⁴⁸ Ana Yesu pis ŋesan pania sape “Sutas, omun pipiu sanene na pogaga, ana komin ya ne osape owilwilin inu Narina ne Yeririna e mrapa na sanene?”

⁴⁹ Ana la naŋa ape kiena ne Yesu naŋa asuŋalu asike lavisinia apisu kilale ya naŋa Sutas la asape akila, la apiun tan Yesu, asape “?Suŋe, sanape, tete la e kieta playu na mara lala?”

⁵⁰ Ana Yesu pe pisataŋe re poli wa, ana nalogena tai suŋalu, ŋerelua kiena playu na mara, mligan pan tai tea, naŋa naga yar kiena ne ŋarin yar wa, ana tetereria ga, telua kiligana na ŋamarua pano.

⁵¹ Ana Yesu pis pania, sape “!E toko! Ita ve tekila re si sanene van la.” Ana naga tol si lelen kiligana yar nene, kila ruru sina.

⁵² Ana kira pisu yerkawa kiena ne yar wa lala amio yerkawa kiena ne lokul lala na yuŋa m̄ana Ntewa, amio nasumonena taŋena kiena ne le Yu lala, naŋa la m̄ena apiminia, pis pan la, sape “?Sanape na aŋar kiamiu playu lala a kiamiu plaki la sanene? ?Pona kam na asitom ke asape in na yar tai naŋa nepinau m̄arera pona nom̄em̄e yaru?”

⁵³ Nanua sumo, e legiena punu ga, in na nesisike nemio amiu e Yuŋa Wa silaga pano-o, ana komin ya ne kam na pe apim re lavisin in poli vena atarar inu e pogos la nene? Ana nepisu sane kam na ape yar na yemalolo, naŋa apim amio nam̄areraena na yemalolo taŋena lala, a nanagane kiamiu aora nena napo.”

Ana apim atarar Yesu aŋere pano.

Pita piro Yesu

Matiu 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Yoane 18:12-18,25-27

⁵⁴ Ana atarar Yesu, aŋere ŋasuŋe amio la apano, apa loyumuŋa e kove kiena ne ŋarin yar wa. Ana Pita m̄ena mial tapolou ga taveve la e pogos nene, pe pa re lavisin la poli.

⁵⁵ Ana pogos naŋa apim loyumuŋa e kove nene, laŋasa apa akila kapi pivaga vena ategania, ana Pita m̄ena pa totano amio la.

56 Ana la asuñña narui kapi pivaga tegoli marana Pita, ana sira m̄nee na yuññaena tai naña naga sike amio la, naga pisu kilalea, sape “!E, avisulia! Yaru nene, naga m̄nea lala yar tai naña silaga taveve yar nañani!”

57 Ana Pita pirovia, sape “!Peraga, vineu! Nepisa ruru ke na pan ko ne, in na pe nekilia re yar nene poli.”

58 Ana pe piavi re poli, yar tañena kira pisu Pita, pisu kilalea, sape “E, ko m̄nea tai nene naña.”

Ana Pita pisatam̄nea, sape “Peraga, mara.”

59 Ana asuñña ga aora si taaga ãarovia, tañena pimi pilagan manene ke sina ga pan la, sape “Nevisa ruru van amiu, yar nene naga miaialor kemua amio yere Kalele nene nanua rui. !Apisu ke ne, naga m̄nea pe yere Kalele ruru nena napo!”

60 Ana Pita pisatam̄nea, pisa kotalia la ke sina ga sape “Peraga, nemninue nena sur na opisa ke ne.”

Ana pogos naña Pita pisa ke visena nene wa, lakaporo kokoreko.

61 Ana pogos naña lakaporo kokoreko, Suñe pilon ãarina kira pimi pisu manene Pita. Ana Pita sitoñal si visena kiena ne Suñe naña pisawal ãesan pania, naña sape “Nevisaar nena van ko, e yemalo na legiena ga nene, pogos naña lakaporo pe kokoreko re poli wa, ana yoko oviro inu yam ve telu narui, ovisave ko na omninue in ga.”

62 Ana Pita mloge piowa pañisi, pa vanua, tagi na tagi.

Yeririna lala kiena ne ãarin yar wa akila kare Yesu pañisi

Matiu 26:67-68; Mak 14:53-65; Yoane 18:19-24

63 Ana la naña atarar ke Yesu e pogos nene akila piowa pania, apisa karea, asuia,

64 akila m̄na pano-o apiwo marana vena ve kirava re sina, ana pogos naña asuñña amlipa ke naga, apiai pania apiun tania asape “Ei, apiña ke asape ko navisawalena tai, a ko ovisawal lia, ane mliapa ko ga na wa.”

65 Ana akila m̄na sanene panpano-o, apisa kare naga pañisi.

Atar Yesu pa e pupia kumali kiena ne yerkawa kiena ne le Yu lala

66 Asuñña ga sanene pano-o mrae pa metava, ana nasumonena kiena ne le Yu lala, sa naña pupia yerkawa wa lala amio navianen navisaluena lala, apim lele taaga e kiela pupia kumali. Pogos naña apim pa e lele taaga narui, añere Yesu pa suñal se marala.

67 Ana apis pania, apiun asape “Visae ko ope Navisaarena kemua lelaga, naña le Yu lala akiravan ke asape yoko naga monar imi, sinemimin mesape ovisawal ruru van imimi nanagane.”

Ana Yesu pisatam̄ne la, sape “Nekilia nevisawal van amiu, ana visae nevisa, pona tañatete akekarar naña alelaga e yo.

68 A sineun nesape in m̄nea neviun sur lañas tan amiu, ana visae neviunia, yoko kam na tañatete m̄nea avisatam̄ne yo.

69 Ana sur tai naña in na nekekarar nesape nevisawal van amiu, nevisa sanini, nesape ‘Siar nanagane, yoko ve sa naña Tusi Wa pisa rui, naña sape yoko Narina ne Yeririna wa totano ma metava e lepas na ãamarua puna ne Ntewa na pupia nam̄areraena.’ ”

70 Ana pogos naña amloge visena nene, apiun tania, asape “!Ke, ya ne sa nene! ?Opisa ke osape ko ke naña ope Narina Ntewa narui?”

Ana Yesu pisatam̄nea sape “Naga ke narui, sane apisa ke ne.”

⁷¹ Ana pogos naña la asuñña apisu naña Yesu pisa ke sape naga pe Narina ne Ntewa, sinela mimi, apisa sanini, asape “Yar nene pisa sanene, tepisu kilale ruru sane pupia veveyuena mēke ga e naga rui. Yoko ve takale re si yar tañena la kiena visena imi visawalia, naga kiena visena ga mliṗere sina naga rui.”

23

Aṗere Yesu pa puna ne Paelat, ṗarin suṗe nae Rom naña pisuar ke Israel Matiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Yoane 18:28-38

¹ Ana li na kumali kiena ne le Yu lala, amloge pa visena kiena Yesu rui, ana asuññalu akuspran la e pupia ṗegas tai, aṗure Yesu pa suññal se marana ne Paelat e kiena lele naliṗereena.

² Ana apis pa Paelat, apisawal sur la mok paṗisi pania naña apisayu Yesu. Asape “Yar nene, naga suñña kila kare ke sitomena kiena ne yeririna lala e kiamimi purvanua, suñña pisaluṗar la ke sape ve aul re si takis va kionña yerkawa nene, Parin Suṗe Sisa nae Rom, a naga ga suñña pisirlua ke naga sape kus kia naña Navisaarena, kila sane naga ve kiamimi ṗarin suṗe keviu. Sur la nene, imimi na mepisu nena e kilamaramimi.”

³ Paelat miyagogon pae kiela visena, ana piun tan Yesu, sape “Ko towe ovisali kionña. ?Lelaga kemua naña ko ope ṗarin suṗe kiena ne le Yu lala, pona peraga?”

Ana Yesu pisatamēa, sape “Naga ke narui, nane opisa ne.”

⁴ Ana Paelat miyagogon visena kiena Yesu, ana pe mñal re naña naga kila sur tai piowa po, ana pisa pa pupia yar wa lala amio kiela yeririna lala, sape “Yar nene, e kiau navisuena, naga mesmesu ga, naga pe kilaro re navisaluaena tai poli.”

⁵ Ana la pe sinelan re logen visena kiena ne Paelat nene poli, ana la akila ga sane sur na vitaṗilena, añareran manene pania, asape “Peraga, yar nene na piowa ga. Naga suñña miyuyur kare sitomena kiena kiamimi yeririna lala, a suñña mlologo ke pan la e yo kar ga la ne e yo punu ga, siar gar Kalele, pimi ṗar make yo Yutea, pimi tol pupia pulkumali nene rui.”

⁶ Ana pogos naña Paelat mloge asape Yesu siar kiena yuññaena gar Kalele, piun sape naga pe yere Kalele naapo pona peraga.

⁷ Paelat piun sanene komin naga pe pisuar re lepas nae Kalele po, ana ṗarin suṗe tañena naña Erot naga pisuar ke yo nene, a pogos naña apisawal pa Paelat asape Yesu naga nae Kalele, naga pisa pan la sape yoko monar aure naga wa mñalvin nena Parin Suṗe Erot e kiena lepas. Ana e pogos ke nene, ana Erot mēna pimi mialiali ke Yerusalem rui, ana aṗere ga Yesu apa apisuia.

⁸ Ana pogos naña Parin Suṗe Erot pisu kilale sape Yesu nene, kekarania komin naṗa mloge pa kiena suniena rui, kila sane nakonua rui naga sinenan sape visuia ana peraga, ana naga sitom ke sape nanagane narui, pona visu Yesu kila kile tai van yo.

⁹ Ana naga sunli amio Yesu, piun veve sur la mok pania, ana Yesu pe pisatamē re poli, tonña ga sane, pe pis re poli.

¹⁰ Ana e pogos nene, pupia yerkawa wa lala amio navianen navisaluaena lala, la mēna asuññal asike ga lavis, apis keviu apisasawal ke sur lala e lepas kiena ne Yesu.

¹¹ Ana sur la nene akila Erot amio kiena yar na mara lala pe sinelan re si Yesu po, akila piowa pania, apisalele karea ṗisa. Siraunia amiyen kulmrae

nowo m̃ana ne p̃arin supe ea, vena avitalia, ana akila m̃a sanene pano-o, yoko Erot mligan si pasupe pa pa Paelat vena visuvevea.

¹² Ana sumon sur la nene, lalua nene Paelat amio Erot lalua ape erau viowa ga, ana siar e poglis naṣa lalua amiyuṃae si lele taagan lipereen Yesu, ana p̃ere si lalua apim ape erau wo sina.

Yesu suṃal si se marana ne Paelat

Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Yoane 18:39-19:16

¹³ Ana aṣasupe la si apim e yo kiena Paelat, ana naga pio viraviran pupia yerkawa wa lala amio supe lala a yeririna lala sape aim avisuia.

¹⁴ Ana pogos naṣa apim loyuṃa, pis pan la, sape “Naṣa aṣere p̃esan yar nene pimi suṃal se marau, kam na apisawal asape naga pilon kare lue ga sitomen kiena ne kiamiu yeririna lala. Ana nepiun sur laṣas tania, sa naṣa kam na amloge, ana in na pe noṃal re sane naga kila sur la naṣa apis a poli, noṃal sane naga mesmesu ga.

¹⁵ Ana nemligan pa pa Erot pisuvevea, ana Erot pe m̃a re sur tai e poli, ana mligan sina pimi pan inu. Pogaga, kiau naliṣereena naga sanini, sane naga pe kila re nena sur tai naṣa monar maren poli.

¹⁶ Visae sanene, yoko in na nekila ga sanini vania, nekila ga naṣa awea, yoko aligan si vano, kilia wasupe si va e kiena yo.”

¹⁷ Ana komin naṣa e pogos nene naga pe pogos na kilaen pupia p̃aṣagena kiena ne le Yu lala, asitom ke asape sa naṣa Paelat naga kila ke silaga, yoko naga monar ligan lua si yere Yu tai naṣa apuarar m̃eke e kiena yuṃa na loge viowaena.

¹⁸⁻¹⁹ Ana poglis nene lala yar tai naṣa Paelat p̃uarar ke ga wa, naga yar naṣa Paraṣas, naṣa nanua sumo, naga p̃ere yar taṣena laṣas akila sur piowa tai gar Yerusalem pa yar na kilaen mara lala nae Rom, aṃe moṃar la, ana Paelat koven pa e kiena yuṃa na loge viowaena.

Ana pogos naṣa apisu sane Paelat sinenan sape ligan lua si Yesu molue, apion manene pania, asape “Toko, toko! Imimi na sinemimin ga Paraṣas wasupe si imi van imimi. Yar nene, mesape olalua ga kiena malena.”

²⁰ Ana Paelat yepen mavi, naga sinenan sape Yesu na molue koren ga sa ga ne va si vanua, ana kilali naṣa pis sina ga pan la.

²¹ Ana la ato ga metavania, apionia asape “!Osuaria, osuar e laki torovia!”

²² Ana Paelat pis pan la yam telu narui, sape “?Ana komin ya ne, naga kila ya ne piowa? In na nepisuveve make sur la rui, ana pe noṃal re sur tai piowa teke e naga po, naṣa naga kilia marenia. Yoko nekila awe ga naga, yoko aligan si wasupe va uṃa.”

²³ Ana la apisataṃe si Paelat, apion manene laa pan sane, aṃareran asape Yesu na monar va e lak torovia, ana akila m̃a sanene pano-o atauluia.

²⁴ Ana yokorena Paelat mla kiena naliṣereena, pisawal pisape naga taṃan ya naṣa la apiunia.

²⁵ Yar naṣa sike e yuṃa naloge viowaena komin p̃elaga na kilaen mara amio p̃elaga na weṃaren yaru, Paelat taṃan naga molue si pa pan la, sa naṣa la apiunia. Ana e lepas kiena ne Yesu, naga pisawal sape yoko kiena yar na mara lala akila vania ve sa naṣa le Yu la sinelania.

Aṣere Yesu pa e yo naṣa Kalṣari

Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Yoane 19:17-27

²⁶ Ana la aþere Yesu pavini, amiyal apa e lele na suaren naga e laktorovia. Poglis naþa apa ke narui, añaal yar tai pa yomaaruwa þasupea, yar nena naga Saemon naþa nanua sumo naga nae Saerin, ana amiareran asape naga kus laktorovia kiena ne Yesu, ana amligan e purkaunena, ana taveve Yesu vavini.

²⁷ Amiyal apa ke sanene, ana poglis nene yeririna taþena mēna la mokliu naþa ataveve ke Yesu, naþa sira la moki, naþa asuñña atagililue amio pupia sineyeena.

²⁸ Ana Yesu mloge mña kiela visena na loge viowaena lala, ana kira þatau pisu la, pis pan la, sape "Sira re Yerusalem lala o, ve atagin in re si sanene. Visae sinemiun tagena popon atagin amiu ga, pona narimiu lala.

²⁹ Nepisa sanene pan amiu, komin naþa pog mārera tai pimi ke ne naþa yoko yar la ne asuwal pog nena yoko avisa sanini, avisave 'Visae sira la ve kala sisi re ga rui! A wo manene laa sane visae ve awar re sisi la ne amun ke yu ne, komin e pogos nene yoko mārera manene laa van ita temio narita lala.'

³⁰ "A yoko pog nene imi viowa manene laa van la vano-o asuññalu atag va tavie lala a kunus la avisave 'Awis, aloru akoar imimi, akove moñar imimi, asinwo imimi.'

³¹ Monar avisuar ruruia, komin nanagane na lak memaena ke ga wa ana akila ke mārera manene pan inu rui, ana siraunia va mña sanene vano-o visae lak imi mano pae, yoko akilia akila viowa manene laa sane van amiu."

Asuar Yesu e laktorovia

³² Ana e poglis nene, apuarar ke mēna yar lua nakilaroen navisaluena, ana aþere lalua nene amio Yesu, vena aweñar la amio naga.

³³ Ana amial mña apano-o, apa atol kana yo nene, yo tai naþa apio asape "Yo na puriu na þarin yaru." Ana la atarar Yesu, asuar naga e laktorovia, apisirlua su lika, ana asuar yar na mlamulena viowa lua nene, apisirlua la tai se þamarua a tai se þañeli.

³⁴ Sa nene narui, Yesu telan mēke e lak torovia, ana pis pa Ntewa, pisape "Ata, awis oviewo la nene. La pe apisu kilale re sur na akila ke ne poli."

Ana siraunia li na mara la asuñña ga, akila sur sa naþa amlil mñapila, vena lualen lala ane yoko war kulmrae mñana Yesu tai, a ane war tai.

Apitalia kare Yesu þisa

³⁵ A yeririna taþena la asuññalu asike laa perina, asuñña apisuar ke ga, ana kiela nasumonena lala apis piowa pa Yesu, apisa karea, asape "Akira avisu yar naþa! Asape naga tamalia yar taþena la mok rui, ana nanagane na sanape? Asape naga pe Navisaarena kiena ne Ntewa, pona naga pe yar tanea tai naþa Ntewa mligan pimi. Visae sanene, popon tamalia towe laa naga narui!"

³⁶ Ana yar na mara mēna lala apisa karea, apim akian kuruta namunena naþa melkalka pania vena munia,

³⁷ asape "Visae ko ope þarin suþe kiena ne le Yu kemua la lelaga, sa naþa apisa ke ne, popon otamalia ko nanagane!"

³⁸ A e pogos nene asiri navisakilaleena tai, asuar to meta e laktorovia to metavan þarina ne Yesu, naþa sape "Parin Suþe kiena ne le Yu lala."

Lalua na kilaroen navisaluena apis pa Yesu

³⁹ Ana e pogos nene, lalua naŕa atelan la asike meta e lak torovia amio Yesu apis pania. Tai pis piowa pania, sa ke taŕena lala, sape “?Ko ope Navisaarena naŕa, po peraga? !Popon ovitaŕilin otamalia ita!”

⁴⁰ Ana taŕena pis pania pialuŕaria, pisape “Mara, nanagane kieta pogos na marena narui, ana ko na pe opatanon re Ntewa poli wa. Ita telu nini, nalipereena naŕa akila pan ita naga taaga ga,

⁴¹ a e lepas na ita lua, mesmesun ga napiowaena naŕa ita lua tekila, ana e lepas na puna, naga pe kila re nena sur tai poli.”

⁴² Ana pis pa Yesu, piun tania, sape “Yesu, pogos naŕa oim ove ŕarin suŕe owasuŕe ko sina, awis, ve sinemŕa ŕesan in re.”

⁴³ Ana Yesu pisatamŕea, sape “Nevisaar van ko, legiena ga na ŕane, yoko italua tesike e kieta yo wo.”

Yesu mare

Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Yoane 19:28-30

⁴⁴ Nanagane pimi tol kolpae narui, a siar e pogos nene mrae tego re si po, kila narui yemalolo kalo make ga yo nene, mon mŕa sanene pano-o tol mrae telu yepekilavi.

⁴⁵ Ana siraunia, kulmrae naŕa telan mŕeke loyumŕa e Yumŕa Wa mŕana Ntewa, naŕa kilawo yo wa naŕa pe yo wa paŕisi, naga purŕa lepas lua.

⁴⁶ Ana e pogos nene, Yesu pio maro sape “Ata, neligan ninuu e lumomŕa.” Pio sanene narui, ana ŕere maron kiena yalua marŕan top.

⁴⁷ Ana pogos naŕa yerkawa kiena ne yar na mara lala pisu sur la nene, naga pisirlua kia kiena ne Ntewa, sape “!Lelaga naŕane, yar nene naga pe yar mesmes ga naŕa!”

⁴⁸ A ŕina la naŕa apim lele taaga e yo nene, la mŕena apisu make sur la nene naŕa akila pa Yesu, pe nasineyeena pan la paŕisi. Ana siraunia aŕasuŕela sina, amial apano amio pupia naloge viowaena, apa si mŕala umŕa lala.

⁴⁹ A ŕegas nen yeririna taŕena mŕena lala asike e pogos nene, la asuŕmalu asike laa perina sane, asuŕma apisu make sur lala. Naga nene erau kiena ne Yesu lala amio sira la naŕa amolue gar Kalele nakonua rui, ataveve mŕa Yesu pano-o pimi tol yo nene, ana la mŕena apisu marena kiena ne Yesu.

Yosop sin Yesu

Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Yoane 19:38-42

⁵⁰ Ana yar tai, naga nae pulkumali kiena ne le Yu la naŕa Arimatea, kiena kia Yosop. Naga pe yerkawa tai na pupia kumali kiena ne le Yu lala gar Yerusalem, pe yar mesmes tai naŕa kiena ŕelaga po paŕisi.

⁵¹ Naga tai naŕa sinenan manene sape popon sa nasuŕenena kiena ne Ntewa imi, ana nanua pogos naŕa apisayu ke asape akila ya ne va Yesu, naga taaga kiena sitomena pe sa re nene poli, naga kilali naŕa pialuŕar la sape ve akila re viowa vania.

⁵² Ana pogos naŕa mloge asape Yesu mare rui, naga pa suŕmal se marana ne Paelat, piun tania sape kilia kus tasnena ne Yesu.

⁵³ Ana Paelat taŕnan pania, ana pa kuslua tasnena ne Yesu e laktorovia, mliluar e kulmrae, kus pa mligan ruru mŕeke loyumŕa e puluve viu tai naŕa ate mare ga na wa, pe amliganli re yar tai mŕene poli wa.

⁵⁴ Ana legiena na marena kiena ne Yesu nene naga e Praere, sa naŕa pe legiena na kila ruruen sur lala na Legiena Wa. Ana mrae pito ke narui,

lavis ke Legiena Wa siar ne, naga nene e ruru nena e pogos naña mrae pito kovio.

⁵⁵ Ana sira la naña nanua ataveve Yesu siar gar Kalele pimi tol kiena laktorovia, nanagane pogos naña akus tasnena pimi, ataveve sina. Ataveve pimi tol kana yo na nasiniena, ana apisu naña amligan mēke e puluve.

⁵⁶ Ana apisu pae, añasuñela apa si umā vena akila ruru ponotaninu lala sa naña māpes amio pomat. Atol yo umā, ana Legiena Wa siaria, kila narui pe pogos re si tai pan la naña ava avaiā tasnena ne Yesu poli. Ana asuñā ga umā sanene, sa naña navisaluaena pisape monar akila e legiena wa.

24

Puluve koren ga mēke na

Matiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Yoane 20:1-10

¹ Legiena Wa p̄aro pano, ana kana legiena tañena na peni, naga legiena p̄esa na legiena olua. Ana kolulag kona, sira lañas nene añar ponotaninu sa naña pomat amio māpes naña akila ruru pa rui, amiyal apa e puluve nañani vena avaiā ruru tasnena ne Yesu.

² Ana pogos naña apitom atol yo, añal naña pupia kilavaru na kilawoen puluve nene, amelilivin lua rui,

³ Ana apa loyūñā, amilan naña tasnena ne Yesu kovio rui.

⁴ Ana asuñal ga asike narui asitom wele mā pano-o amilan naña yar lua asuñalu asike amio la. Llua nene māla kulmrae la miyuwowo naña miyuwowo ruru nena naapo.

⁵ Ana sira la nañani amaraun naña akira avisu llua nene, ana akinai tanon lalan, p̄arila tau pito e porotano. Ana llua nene apis pan la, asape “E, sira lala, tañatete alual yar na malena e yo na marena.

⁶ Naga pe mon re si e nini poli, Ntewa pisirlua rui. Amiu asitomyuli sina ya naña naga pisawal pan amiu, pogos naña naga sike amio amiu nanua gar Kalele, pe apim re e nini poli wa.

⁷ Naga pisa sanini sape sa naña naga pe Narin Yeririna, yoko monar atañan naga va e limana ne li viowa lala, ana yoko asuar naga va e laktorovia, ana siraunia, e kana legiena natelu, yoko suñalu mal sina. Nane visena ke nanene narui naña naga pisawal p̄esan pan amiu.”

⁸ Sira la amloge narui, kila la asitomāl si visaarena naña pisa ruru pan la pisape yoko naga kilia mal sina.

⁹ Ana asitomāl sina, amligan yo nene añasuñela, apa apisu nalologena la lualima taaga pa taaga amio lala tañena lala. Sur la naña apisu e puluve apisayu meraravan pan la,

¹⁰⁻¹¹ ana la pe amlelaga re e poli, apisu sane sira la nene asun wowe ga.

Ana sira la naña apisu suri la nene, kiela kia la sanini: Maria nae Maktala, Soana, Maria naña anenane Semes, amio si sira tañena lañasa.

Pita kiriri pa pisuveve puluve

¹² Ana Pita ga naga taaga sinenan sape visuli sur nene pe lelaga pona peraga, ana naga suñalu, kiriri pano, sinenan sape visuveve yo loyūñā e puluve. Pimi tol yo nene, pulu pa loyūñā, ana pisu ga kulmrae la sike na, tasnena Yesu kovio. Ana pa si vanua, mial si p̄asuñe pa umā, suñā sitom liluenia sape sur nene na sanape ne, pona kana kinas na ya.

Nalogena lalua amial apa gar Emeas, apitawe Yesu

¹³ Ana siraunia, e ke ga e legiena nene, la ke ga lalua amligan Yerusalem, sinelan asape ava e narin pulkumali tai, kiena kia Emeas. Mraplepa na vaen e yo nene pe piavi manene re poli, sur sane tasme lualima.

¹⁴ Ana pogos naña lalua amial apa ke narui, lalua asuñña asunyu manene laa sur la naña paro pa rui.

¹⁵ Asunlilue ñña sanene apano, ana Yesu mial pimi piear la, amialpil amio apano.

¹⁶ Apisu naña mial ke amio la, apisu sane wolawa ga tai, komin naña apisu kilale ñele naga.

¹⁷ Ana Yesu piun tan la, pisape “?Kam lua amial ke sanene asunyu liluen ke ya ne?” Ana pogos naña naga piun sanene, aparurula, asuññalu asu, marala piowa ga sike narui.

¹⁸ Ana lala tai nene, kiena kia Kleoñas, naga pisatamñe Yesu, pisape “Yar la mok liu na yo kar ga la ne, asuñña amialiali ke Yerusalem e pogos nene, ana pona ko ga taaga manene ga pe omlogeyu li re pupia sur la ne kakate mare ga yo na wa?”

¹⁹ Ana Yesu piun pisape “?Ana ya la ne sane opisa ke ne?”

Apisatamñe, asape “Naga nene e lepas kiena ne yar nae Nasaret naña, Yesu. Naga pimi, pe navisawalen tai, kila kile la mok liu na kiena pupia nanñareraena, mlologo, a pian ruru yeririna la po pañisi, kila sanene sinelan naga keviu, pano tol ñña Ntewa na Mava pisawal sape kekaran naga pañisi.

²⁰ Ana siraunia, nanua ga yemlagi nakoneva, pupia yar wa lala amio kieta nasumonena lala sinela karia, añere ñña naga pa e pupia kumali la pano-o amlipñerea, asape naga monar mare, ana apa asuar naga pa e laktorovia, mare rui.

²¹ Nanua sumo, kiamimi sitomena sike ga e naga, mesape naga ke narui naña yoko tamalia ita le Israel lala, yoko were plan ita vetan nanñareraena kiena ne le Rom lala, ana nanagane, sur la punu ga pa piowa si narui. Naga kovio petan imimi, nagane kana legiena telu narui.

²² “Ana sur si tai naña kila imimi memilan manene pañisi, ana mesitomyu kañaran ke na wa. Nagane kolulag pogos naña lakaporo kokoreko yam taaga, kiamimi sira lañas asuññal apa si e puluve naña amligan tasnena ne Yesu ññeña, apavinin asape avaiia ruru wo.

²³ Ana pogos naña apa aporu e yo nene, apisu naña tasnena pe mon re si e lelen poli, ana akirir si añasuñe la apitom pun imimi, apisawalia, a pe naga re ga nene poli, ana pisawal ñña asape apisu navisi lalua, naña apisawal asape Yesu mal si petan marena rui.

²⁴ Ana imimi lañas sinelan asape ava avisulia, ana la apito e puluve, apisu sanena naña sira la apisa, pe añña re nena ga.”

²⁵ Nanene narui visena la naña lalua apisa pa Yesu, e pogos naña asuññal ga asike mrapa. Ana naga ñña pis, pisa pan la, pisape “Aulai, kam punu ga kiligamiu la poñe ga. Navisawalena la apisawal sur la nene nakonua rui, ana sanape naña kam na pe amlelaga re poli wa?”

²⁶ Pona akilia rui naña yoko Ntewa visirlua kiena Navisaarena ve pupia yerkawa e yomarava nini. Ana kam na pe apisu kilale re nena ga naña Nasiriena Wa lala apisawal rui, asape yoko monar akila Navisaarena loje viowa e sur la ve moki, yoko akila kare naga sumo, ñisi na Ntewa kilia visirlua naga, vena tol kiena pupia naurarena.”

²⁷ Ana Yesu sunyu ke pan la sanene, pian la pa re laa sane wa. Naga siar e tus lala kiena ne Mosis, pimi tol tus lala kiena ne navisawalena lala, suña pisa meraravan ruru ke pan lalua nene sanape naña visena marua la nene suña kiar ke ga naga, apisayu ke ga naga silaga.

²⁸ Ana asuña amialor si apano, pe piavi re poli apim lavisin pulkumali naña lalua apanon ke ne. Ana lalua apisu sane Yesu suña mlilu mrapa pa yalen silaga.

²⁹ Ana añareran pania vena sike ne amio la wa. Apis pania, asape “Nagane na mrae pito ke narui, lavis pintarña ne. Oimi osu re omio imimi sumo wa, omñeke ga e nini.” Ana Yesu pa mñeke amio la.

³⁰ Asumña ga tol pogos na kinanena, ana apim lele taaga e yo na kinanena. Ana pogos na lenwoen kinanena, Yesu ga suñalu mlarar kala kilaparavi, mlen pa Ntewa pisa potena pania, kawewowa pion pan la.

³¹ Ana pogos naña kila sanene, e nena ga e pogos nene sa naña kilamarala pike, apisu kilalea sane naga naña sike amio la ne Yesu ke narui. Ana apisu manene mña sanene, a yam plas ga kovio nena ga.

³² Ana lalua asuña apisayuia, asape “Suwala, tepisu kilale re poli e, ana kieta Suñe ga naña. Ana lelaga, naga nena ga, komin naña tesun lilue ke temio mrapa naña naga pisayu meraravan ke visena wa pan ita, kiena visena lala sa ga kapi kekan ke sineta.”

³³ Ana pogos naña akilia sane apisu marana ne Yesu rui, pe amomal re si poli, ana asuñal ke ga, amial e pupia lepamiema añasuñe apa Yerusalem vena avisawal va lañasa.

Ana añalivin la lualima taaga pa taaga naña asike e viorena wa, amio lañasa,

³⁴ ana lalua pe apis re pan la poli wa, ana la apis ñesan pan lalua, asape “E, pogos naña kamlua apa ga sane, sur tai pimi mñalivin imimi e nini. Visena nanua sira la apisa, lelaga kemua naña, kieta Suñe suñalu molue petan marena rui, Pita ne nanene naga pisu e kilamarana.”

³⁵ Ana la mña lua nañani asikol kiela visena, apisayu sanape naña Yesu mñalivin la mrapa, a naña la pe apisu kilale re poli, pano-o tol pogos naña kawewowa ga kilaparavi pan la.

Yesu mñalivin kiena nalogena lala

Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Yoane 20:19-23; Yumñaena 1:6-8

³⁶ Ana pogos naña lalua asuña asunyu ke sur la nene pan la wa, amilan ga naña Yesu suñal ga sike likan la rui, pisa pan la sape “Sumñare sike amio amiu.”

³⁷ Yesu pimi pula sanene, kila la añape yermare, ana amarau pañisi.

³⁸ Ana Yesu pisu kilale naña amaraunia, piun tan la sape “!E, vanon ya ne asitom manene laa sanene? Ve sinemiue veve lua re!

³⁹ Avisuli lumñau amio lau, lelen ya na sike e la? !Apisuia, in ga nini! Aim atolili tasneu la komñasa, komin sur sane yermare naga pe puryun re poli a pe kilamñiu re poli sane tasneu nini.”

⁴⁰ Ana suña pisa ke sanene pan la, kipian limana amio lana pan la vena akilia avisuia.

⁴¹ Ana e pogos nene, nalogena lala kiela sitomena miyumñae manene sanene, naña akekara pañisi naña apisu si Yesu, ana asitom ñele towe ke ga wa. Ana Yesu pis ke sina ga, piun tan la sape “?E, apran kapi rui?”

⁴² Ana la amlega ika tai, manoa ga na wa, ana amla kinakinas tai pa Yesu,

43 ana mlavia, kan ga e marala.

Yesu pis maro pa kiena nalogena lala

44 Ana siraunia, Yesu pis pan la, pisape “Pogos naþa nesike nemio amiu nanua sumo ne, in na nepisayu visen la moki na lepas make ga na Siriena Wa pan amiu. In na neþar visena la e tus lala kiena ne Mosis, e tus lala kiena ne Navisawalena lala, a e tus na Yauena Wa lala, ana nesuþña nepisa ke nesape visena ne la nanene narui, asuþña apisayu in ke ga, a nesape yoko aim ave lelaga e inu ve ve piavi re. In na nepisa sanene pan amiu, ana nagane kam na apisu sur la punu ga nene apim ape lelaga e maramiu þisi narui.”

45 Ana Yesu pian la pa laa sane, kila kiela sitomen la pa keviu li laa sane loyuþña e kinas nen Siriena Wa la nene, ana sur la punu ga pimi merarava ruru pan la.

46 Naga pisa pan la, sape “Nane visen la nene kala kinas ne nanini narui, sane Navisaarena, yoko akila naga loge sinelae vano-o marena, ana e kana legiena natelu, yoko suþmalu mal si vetan marena.

47 A siraunia e ga e kiena kia, yoko kiena yeririna lala asiar gar Yerusalem, a yoko amolue ava e yomarava wetelu, ava alogon va þegas nen yeririna make ga, avisawal van la avisave monar avilopu la narui, ana akilia atol naviewoena e kiela mlamulen viowa lala.

48 “Ana kam la naþa apisu sur la punu ga nene e kilamaramiu, kam ke narui ava avisawal va yar taþena lala avisave suri la nene na lelaga.

49 Yuþñaena nene naga pe yuþñaena mþarera tai naþa mþarera paþisi, ana yoko neligan namþareraena tai e amiu vena iila amiu atauluia. Namþareraena nene, navisaarena kiena ne Ata sike naþa yoko naga ligan molue ma e peni vitom kokonia amiu, ana sineun nesape nevisa van amiu, ve aur matan re pulkumali nini wa, ana monar asuþñate þña e nini, vano-o atolia.”

Ntewa þerelua si Yesu pa ma e peni

Mak 16:19-20; Yuþñaena 1:9-11

50 Ana pogos naþa Yesu sinenan sape ligan la, sumon la apito garo e narin pulkumali naþa Petani. Apitom atol yo nene, asuþña sanene, pano-o Yesu þar plan limana metavan la, pisa ruru la.

51 Suþña pisa ruru la þña sanene pano-o, suþña siar mligan la palilue narui, pa si metava pa nena ma e peni.

52 Ana nalogena lala apisu kiela Suþe kovio sina petan la, ana akinai tano amlotunia, ana aþasupe la si apa gar Yerusalem, naþa akekara naþa akekara.

53 Ana asuþña e nene pano-o, ana silaga e pogos na leniena make ga asuþña apa amieluar ke Ntewa e þña Yuþña Wa.

Nane Lologena Wo kiena ne Yesu Kristo naþa in Luk nesiria, þisi e nene narui.

**Lologena Wo Kiena Ne
Yesu Kristo Naña
YOANE
Siriyuia
Visayuena Na Tusi Nene**

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini, “Lologena Wo Kiena Ne Yesu Kristo Naña Yoane Siriyuia”, pisayu Yesu, sape naga Visena kiena Ntewa naña pimi sike amio ita, pe yaru. Yoane sape naga siri tusi nini vena yaru la naña auloia, akilia alelaga naña Yesu, naga yaru naña Ntewa pisaaria sape yoko ligana imi vena tamalia ita, a naga narina Ntewa lelaga. Naga siri sanene vena tekilia tetol malena e kia kiena Yesu, komin naña temlelaga ea (20:31).

Suri naña Yoane pisayu þesania, sape Yesu pe Visena naña sike kemua nanua sumo, naga sike amio Ntewa. Tusi nini pisayu kile la naña Yesu kila, naña akilia aiila ita tevisu kilalea sane Yesu naga narina Ntewa naña Ntewa pisaaria sape vitetalia naga imin tamalia ita. A siraun kile la peve taaga nene naña Yesu kila, Yoane pisayu kala kinasa. Naga pisayu sanape naña yaru laþasa amlelaga e Yesu ana atavevea, a yaru laþasa yepela mavin naña alelaga ea.

E marana na keviu 13 pa tol marana na keviu 17, Yoane pisayu suri la naña pimi e Yesu kolemalo naña nasinekar la apimin vena atararia. E yemalo nene, Yesu pis ke pan kiena nalogena lala, vena akila ruru la asumiante suri la naña yoko imi tol la pogos naña akila ke kiena yumiæna. Naga pisin miæna visena na visirplanen kiela sitomena la sumo, sumon naña kiena nasinekar la apimi atararia.

E luasinen tusi nini, Yoane pisayu naña nasinekar la apimi atarar Yesu, aþure pa kumali apis pania, a siraunia apa asuar naga e laki torovia. Naga mare, a siraunia naga mali sina, a kiena nalogena lala apisu naga.

E tusi nini Yoane pisayu malena naña ve uro re, naña yaru kilia tolia e ga e Yesu Kristo. Malena nene siari nagane, a pimi ga e yaru la naña amlelaga, asape Yesu ga naga pe mrapa, a pe purþesnen visena lelaga, a pe purþesnen maliæna. A pupia suri naña tusi nini pisayuia, naga þelaga kiena Yesu pogos naña piyan ke yaru lala, pisayu suri la naña yaru la akila pona amiyumiænia e kiela maliæna e legiena makega. Naga pis e þelaga na visena sanene, amio pakaiwa lala, vena kilaen totou naiilaen sitomiena kiena la naña amloge, a kila miæna amloge sane naga miæna pa yaru saga lala. Naga pisayu suri la ne sane wii, kilaparavi, kapi vivaga, a yaru na visuaren sipsip amio kiena sipsip lala, a kilika naña krep amio mrasa, vena vian kiena yeririna lala e leþas na kieta maliæna amio naga.

Komþasnen tusi nini la na nini

Visena na sumo 1:1—18

Yoane Nakeena a nalogena þesa lala kiena Yesu 1:19-51

Yesu kila kiena yumiæna 2:1—12:50

Legiena maro lala kiena Yesu garu Yerusalem 13:1—19:42

Yesu mali sina a kiena nalogena lala apisu naga 20:1-31

Yesu miæliwi sina pan kiena nalogena lala garu Kalele 21:1-25

Navisaarena naga to sumon nasiiena na yomarava nini

¹ Na konua konua rui, e purp̄esia, naga naḡa apio Purp̄es nen Pelaga kiena ne Ntewa naga sike amio Ntewa, a naga pe Ntewa.

² E pogos na siiēn sur punu ga, naga amio pa Ntewa rui,

³ naga miyuḡaēn yuḡaena na kilaen sur punu ga. Pe sur re tai naḡa naga pe miyuḡaēn re poli.

⁴ Malena na lelaga molue e naga, ana malena nene pimi pe sane yomerarava kiena p̄egas punu ga na yeririna lala.

⁵ Naga pimi sa naḡa yomerarava na tegolien la naḡa asike e pupumalko, na yemalolo nene taḡatete tauluia.

Yoane Nakeena pimi mlologon ke pisape yomerarava pimi ke rui

⁶ Siraunia, Ntewa mligan kiena yar tai pimi e yomarava nini, nane Yoane Nakeena.

⁷ Naga pimi sane yar na iilaena, vena visawalen yaru na yomerarava nene naga pimi ke ne, vena iilaen yeririna la punu ga akilia alelaga asape yaru nene naga pe yomerarava kiena ne Ntewa.

⁸ Sa naḡa, Yoane naga pe pe yomerarava re poli na wa, ana pe yar na visawalen ga.

⁹ Ana siraunia, yaru na yomerarava nene pimi kate e yomarava nini. Naga pe yomerarava nalelaga napo, ana pimi pe na ligan kiena yomerarava nene e malena kiena yeririna punu ga.

Yomerarava na yomarava

¹⁰ Yaru na yomerarava, naga naḡa sii yomarava nini, ana pogos naḡa pimi ea, ana yeririna na yomarava lala pe apisuluḡar re si naga poli.

¹¹ Naga pimi p̄es puna ne uḡa ḡana ne kiena yeririna la, ana la na mratava puna pe sinelan re naga poli.

¹² Ana la ga p̄asia akekaran naga, amlelaga ea, ana e la ga nene punuia, naga taḡan la vena akilia aim ave narina ne Ntewa lala.

¹³ Naga kila la apaeme sina yam luania, pe sa re naḡa sisi la na apaeme taveve lus na kuruta, pona nasinenanen sa yerr̄ene amio sira, pona sitomena kiena yeririna, ana apaeme sina taveve nasinenanena kiena ne Ntewa.

Purp̄es nen Pelaga kiena ne Ntewa pimi pe yeririna

¹⁴ Sanene na, Purp̄es nen Pelaga kiena ne Ntewa pimi pe yeririna lelaga, pimi sike likan ita, ana tepisu kiena malena napo, pulen manene laa p̄elaga na lemamena amio p̄elaga nalelagaena. Naga pe nowo tanea wa ḡearu kiena ne Arimata, ana mepisu kiena pupia naurarena, kiena naga taaga.

¹⁵ Pogos naḡa Yoane Nakeena pisayu naga nanua ne, pisape “Naga naḡa nepisawal pae pan amiu, nesape naga yoko siraun inu, naga su metava, in na neto ga tano, komin naga mal nakonua laa sane, in na na nanagane ga ne.”

¹⁶ Naga pulen p̄elaga wo lala, ana silaga kila ke po pan ita paḡisi, kiena pupia lemamena kila temlogelue ga po paḡisi.

¹⁷ Nanua Ntewa pisirlua yermarua Mosis, p̄ar ga kiena navisaluaena lala pimi pan kiena yeririna lala, ana Yesu Kristo, Ntewa pisirlua naga p̄ar p̄elaga na lemamena amio visena na lelagaena pitomi e yomarava nini.

¹⁸ Ita yeririna lala pe yar re nena tai naḡa kilia Ntewa poli, pona pisu e kilamarana, ana yaru naḡa tolue ga e sitomena kiena ne Ntewa, lalua

aparpran la ga veraga, naga ga pimi kila ita tekilia Ntewa amio kiena p̄elaga lala.

*Yoane Nakeena mlologonyu Navisaarena
Matiu 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17*

¹⁹ Ana pogos naḡa Yoane Nakeena mlologo m̄a pano-o, nasumonena kiena le Yu lala nae Yerusalem la asitom veve ke paḡisi sane naga miyumūae ke sanape, pona naga pe Navisaarena, po naga ai. Ana la apitetalia yaru wa ḡasia amio yar keviu si ḡasia na lus wa kiena ne Livae, apim apiun petania asape “Ko na ai?”

²⁰ Ana pogos naḡa lala apiunia, naga pisawal ruru ga sur punu ga pan la, pisataḡe la, pisape “Peraga, in na pe nepe Navisaarena re poli.”

²¹ Ana la apisape “?Sanene na, ko na Yermarua Elaisa nanua sumo ne, ana ko omal sina, po pere? Nanene komin naḡa Visena Wa pisape naga monar wasuḡe sina sumon Navisaarena.”

Ana naga pisataḡe la sina, pisape “Peraga, pe in re nene poli.”

Ana apisape “?Pogaga, ana po ko na navisaluaena naḡa Mosis pisaar nanua yo rui?”

Ana pisataḡe sina, pisape “Peraga rui.”

²² Ana la apiun ke sina ga tania, sape “?Ana ko na a si narui? Monar ovisa sur tai van imimi vena mekilia mevano mevisawal van la naḡa amligan imimi mepimi. Ovisawal ruru ga van imimi, sane ko na ai?”

²³ Ana kiena navisatam̄eena e pogos nene sanini, pisape “Inu in na pulgo korena ga ne e yokorena nini, naḡa Navisawalena Aisea pisawal na konua rui. Ana pulgo nene pimi pe na visawalen sape: ‘Amiu akila ruru mrapa lala kiena Suḡe e kiamiu malena!’ ”

²⁴ Ana lala ḡas naḡa asike e pogos nene, le Varasi lala,

²⁵ ana la apiun ke sina ga pan Yoane, apisape “Imimi memloge pa rui, ko na opisa osape pe ope Navisaarena re poli, pe ope Elaisa re poli, a pe ope navisaluaena re naḡa Mosis pisa poli. ?A visae sanene na, vanon ya ne ko na ositom osape ko na otorokin osun okekee lue yeririna lala sanene?”

²⁶ Ana Yoane pisataḡe la, pisape “Inu, nakeena naḡa nekila ke ne e la nene, naga e ga e wii. A yaru taḡena tai yoko imi kus leleu, naḡa naga sike pa likan ita rui, ana pe akilia re naga poli wa.

²⁷ Naga to laa metavan manene inu, sane in na pe netorokin re neva lavisin po, pona neyal nemio.”

²⁸ Ana lele naḡa apa ke ea na visuen Yoane, nane e norava lavisin kumali naḡa Petania, e wii naḡa Yortan lepas na vano, nane e yo naḡa Yoane surīa kee ke yeririna lala ea.

Yesu, narin sipsip nakuḡaḡaena kiena ne Ntewa

²⁹ Ana e legien taḡena si tai, Yesu mial pa katen Yoane Nakeena amio imimi kiena nalogena la e yo naḡa mesike ea. Ana pogos naḡa Yoane pisa Yesu, pisa pan imimi, pisape “!E, amiu avisu yar na mial ke pimi naḡa! Naga, sa ga narin sipsip kiena ne Ntewa nawarplanen nakoarena na mlamulena viowa kiena ne yeririna lala na yomarava nini.

³⁰ Nanene naga naḡa nepisayu ke pan amiu nanua rui, nepisa nesape: Siraun inu, pupia yar tai naga imi naḡa sumon inu, to manene laa metavan inu sane, komin naga teke sumon inu.

meñal rui, naga nae Nasaret, narina ne yermarua tai kiena kia Yosop. Ana yar nene, kiena ki Yesu.”

⁴⁶ Ana pogos naña Nataniel mloge asape Yesu naga nae ga narin pulkumali nañani, naga piunia pisape “Ana sanape? Pupia yar keviu napo tanea sanene tařatete mñalivi e narin yo nene Nasaret!”

Ana Pilip pisatañea, pisape “Ei, ve ovis re sanene, ko na oim ovisuli kone wa.”

⁴⁷ Ana řisi na lalua apa sina puna ne Yesu, a pogos naña lalua amial apim lavis puna, Yesu pisu Nataniel, pisayu naga, pisape “Lelaga ga, nepisu yar nene sa ne yar wo lelaga tai nae Israel, yar tai naña navisokanena pe to re nena e naga poli.”

⁴⁸ Ana Nataniel mloge Yesu pisayu naga sanene, piun tania sape “?Ana sanape na ko na okilia osape in na yar na sanene?”

Yesu pisatañea pisape “Pogos naña Pilip naga pe piñasun ko re poli wa, pogos naña ko ga taaga opa ruru ko ke vatanon purpiliva, in na nekirawal ko pa rui.”

⁴⁹ Ana Nataniel milan nakiliaena kiena Yesu nene, pisape “!Navianena, ko na narina ne Ntewa kemua na lelaga! Ko na ope řarin suře lelaga kemua nae Israel.”

⁵⁰ Ana Yesu pisa pania, pisape “!In na nepisa ga narin visena tai van ko, naña nepisu ko e purpiliva nene, ana veraga ga kila ko na omlalaga mñarera e inu! Nanene na po pařisi, ana nevisaar van ko sane yoko ovisu sur na ilanena la ve moki vařisi ne, naña ve keviu laa sane taulu naña opisu pa rui.

⁵¹ Lelaga nepisa ruru ga, sane yoko amiu punu ga avisu ma e peni naga vike ga mñe na, amio navisi nae ma metava lala avitom ke tano e inu, ava sina metava, avitom tano, ava si metava ve sanene. Sur ne la nanene akilia avisuia komin naña inu nepe Narina ne Yeririna, sane in na nae ma e peni nepimi nepe yeririna ruru nena naapo.”

2

Kile na sumo kiena ne Yesu, e talopaena gar Kana

¹ Ana Yesu lala apimi atol pa norava nae Kalele, ana e legiena na telu, řařagena na talopaena tai e kumali nene Kana. Ana anenane Yesu naga pa kate pa e řařagena nene rui,

² a siraunia amligan visena pimin Yesu amio kiena nalogena lala, apio la mñena ga vena ava ea.

³ Ana Yesu lala apa akate e řařagena, asuñia amio yeririna la pano-o, sur tai naga piowa, kuruta na munena na řařagena nene naga řisi iroro ga. Ana anenane Yesu pimi pisa pa Yesu, pisape “Namunena la naña yar keviu na řařagena kila ruruia, amun make rui, ana nanagane na aplasan narui.”

⁴ Ana Yesu pisatañea, pis pania, pisape “?Sira marua, yuñeena ya ne e řařagena nene teke e inu? Ve oligan re te luñau, vanon kiau pog na yuñeenen sur la ne sanene, naga pere ke ga wa.”

⁵ Anena mlogear sur la naña Yesu pisa, ana pis pa yar la naña na yuñeenen řařagena, pisape “Sur ya la naña sa naga visa, amiu akila ga, ve avis re, ayuñeena ga.”

⁶ Ana řisi na Yesu pisu pupia pias nen wii lařasia suñia ga lavis, naña le Yu la asuñia apio ke wii pa ea, akevan ke kiela sur la ea sa naña kiela

lotuena pisa ke. Pupia pias nen wii la nene ate e kilavaru torokin waren lita ponotia ve taaga [100], punu ga tol orai.

⁷ Ana naga pisa pan la, pisape “Amiu ava avio wii, awar imi ataron vito e pias nen wii la nene vano-o uleule.” La apio mā wii pano-o apuleule ruru nenaga.

⁸ Ana Yesu pisape “Pogaga, nagane na avioli ve tekaki ga, ala van yar keviu na paḡagena munlia.” Pisi na apio, amla pano-o akian pania.

⁹ Ana yerkawa munlia, mloge sane pimi pe kuruta na munena narui, ana milan paḡisi, mninue ga sape añal namunena nene pe. Lala naḡa apio, la ga akilia ke, ana pe apisawal re poli, ḡisi na naga pio yar naḡa talopa ga na wa pimi puna.

¹⁰ Yar nene naga pimi ana yerkawa pis pania, pisape “E ḡaḡagena taḡena lala, apio ke kuruta namunena naḡa po pimi ḡesa, ana pogos naḡa yar la amun lili mā pano-o, atol mare ga kuruta na munena naḡa pe po manene re poli naga pimi maro. Ana e ḡaḡagena nini, la amun mā pano-o, ḡisi na ko otol ga māu kuruta napo tai naḡa pimi maro. Komin ya ne okila sanene?”

¹¹ Ana sur naḡa Yesu kila e pulkumali nae Kana e yo naḡa Kalele, naga sane pe pupia kile tai, naga pe kiena kile ḡesia naḡa miyuḡaena. Naga kila, sa naḡa naga sape siar na kila meraravanen kiena puriukawaena nae yo metava, ana pogos naḡa kiena nalogena la apisuia, kiela nalelagaena e naga pa laa metava, sané naga pe Navisaarena kemua lelaga.

¹² Pisi narui na la punu ga nene apato si garo Kapeneam, nane Yesu amio anena, wenla lala amio kiena nalogena lala, apam atol si yo nene asu li mā sane pano-o tol legiena la ḡasia.

Yesu ḡene plan lala naḡa aḡilwilin ke sur lala loyuḡa e Yumḡa Wa ḡana ne Ntewa

Matiu 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46

¹³ Ana pogos tai, lavis ke pog naḡa le Yu la akila kiela pupia ḡaḡagena tai, naḡa Paḡagena na Sitoḡalen Natamaliaena. Ana kiela ḡelaga marua tai, sane e kas punu ga lala punu ga monar akilali naḡa ava ma metava Yerusalem e kana pog ne naapo vena kilaen ḡaḡagena nene, vena sitoḡalen kala apua la naḡa amolue gar Isip, ana e pogos nene Yesu ḡena ga pavin.

¹⁴ Naga pa tol yo, ana pa kate e Yumḡa Wa ḡana ne Ntewa, pisu lala moki naḡa asike aḡilwilin ke puluk la, sipsip lala amio manu la, pisu ḡena la naḡa nakepuen kilavaru taḡena lala va e kilavaru nena naapo na Yumḡa Wa ḡana Ntewa. Yumḡaena la nene ape yuḡaena wo tai, komin ape yuḡaena na wilwilinen sur lala naḡa yeririna la monar aulia vena kilaen kuḡaḡaena ea, a pe sur viowa tai, la akila kare laa yar lala, ana metavanja, akila ke loyuḡa e kove na yo wa.

¹⁵ Ana Yesu pisu naḡa akila kare yo wa na yuḡa sanene, ḡisi na sinena mimi, ḡar kilika lala, ḡuarar luas lua sane, panon la. Naga pa sanene, pa ḡene plan la amio kiela sipsip lala amio puluk lala apa vanua petan Yumḡa Wa ḡana ne Ntewa, ana e lepas kiena ne la naḡa akepu ke kilavaru, pa taron plan kiela karo na kilavaru, kawé plan ḡena kiela varvara lala.

16 Ana yar la naña aḗiliwilin ke manu lala, naga pis pan la pisape “!E, awar plan kiamiu sur la vetan yo nene! !Amiu ve akila re yuḗna ḗna ne kiau ata nene imi ve yuḗna na tauluen kiamiu kilavaru sanene!”

17 Ana pogos naña nalogena la apisu naña Yesu ḗnene plan la sanene, kila lala asitoḗnal si nasiriena wa tai, sa naña pisayu pa Navisaarena sumo rui, naña pisa sape

“Kiau sitomena urmi paḗisi e yuḗna wa kioḗna, naga sa naña kapi naga kekan ke loyuḗna e sineu.” *Yauena 69:9*

18 Ana vanon suri nene, yerkawa kiena le Yu lala, la ḗmena apisu ke sur la naña Yesu miyuḗnaenia, ana apiun tania, asape “Suria ne ko na omiyuḗnaen ga ne, sur keviu tanea. ?Ana ko nene okilia okila kile ya ne e maramimi, vena kila imimi mevisu kilia sane mesmesu ga naña okila sanene?”

19 Ana Yesu pisataḗne pan la, pisape “Pogaga, kiau kile naga sanini: Amiu awe plan Yuḗna Wa nene, ana siraunia, e legiena ve telu ga, yoko nevisirlua sina ga.”

20 Ana asape “Lala naña amiyuḗnaen yuḗna nene, amiyuḗnaen pano-o tol kas lualima yam vari pa orai, ana sanape ne ko na opisa sanene, osape okilia ovisirlua si naga e legiena ve telu ga? !Taḗatete ga ve sanene ḗa!”

21 Lala apis sanene, vanon la pe akilia ruru re sur naña Yesu pisa ke e pogos nene poli. La pe apisu kilia re asape pog naña Yesu pisa ke Yuḗna ḗna ne Ntewa nene, pisa ke ga tasnena ne.

22 Ana siraun laa sane, pogos naña naga mal sina ga taulu marena, kiena nalogena lala asitoḗnal naña naga pisa visena la nene pan la, ḗisi na kila amlelaga manene laa e nasiriena wa lala amio visena kiena ne Yesu lala pan la.

23 Ana Yesu la asuḗna e ḗaḗagena nene garo Yerusalem pano-o, naga kila ke kile la moki, ana pogos naña yeririna la apisuia, lala moki amlelaga e naga asape naga pe Navisaarena.

24 Ana Yesu pe taḗan manene re naga pan la poli, pe ḗasine manene la re poli, vanon naga kilia ruru la pa rui.

25 Yar taḗena taḗatete visa sur tai va Yesu e lepas na ḗelaga kiena ne yeririna lala, vanon naga kilia ruru make ga, kilia ruru sur punu ga naña sike e sitomena kiena yeririna lala.

3

Nikotimas pimi pisu Yesu

1-2 Ana pogos taḗena tai na, kolemallo, nasumonena tai kiena ne le Yu lala pimi sape visu Yesu. Yar nene naga Varasi tai, kiena kia Nikotimas. Pisi na naga pimi, pisa pa Yesu pisape “Navianena, imimi mepisusu ko ke, naña mepisuluḗar sane ko, ko navianena tai naña okom puna Ntewa opim, vanon pe yar re tai naña kilia kila kile la ne sa naña ko na okila ke ne poli, sa Ntewa ve to re amio naga.”

3 Ana Yesu pisataḗne pania, pisape “Ee, kile la nene apogaga, ana in na monar nevisataḗne ve lelaga van ko, sane yar naña ve vaeme re sina ga imi ve urviu, yoko taḗatete Ntewa ve suḗe e kiena malena.”

4 Ana Nikotimas sinena pulan visena nene, pisa pisape “!Aulai! ?Ana yar naña pe yermarua pa rui na kilia vaeme si ve sanape? In na pe nesitom re

nesape naga kilia va sina ga loyumuña e mēpeña ne anena poli, vena vaeme sina.”

⁵ Ana Yesu pisatamea sape “Nepisa pe lelaga pan ko, sane yar monar vaeme e wii, a monar vaeme e ninuna. Visae peraga, naga taṭatete va loyumuña e navesuṭenena kiena ne Ntewa.

⁶ Yar kilia war sina ga yaru, ana Ninuna kiena ne Ntewa kilia war sina ga ninuna viu e malena kiena yeririna.

⁷ Nanene na vaemeena nalua naṭa nepisa ke pan ko. Ve sanene, ko na ve sineme ulan re si naṭa nepisa pan ko nesape ko na monar ovaeme sina.

⁸ “Ositom veve li lagi. Lagi na miyui ke ne, naga pa ke ga e yo naṭa sape va ea, pona temloge ga miyui ana temninue ga tesape miyui pimi ke sanape, pona pa ke pe. Ana mrapa naṭa Ninuna miyumuṅae e malena kiena ne yeririna lala naga sa nene, naga sa naṭa lagi.”

⁹ Ana Nikotimas sitom manene e visen la nene, piunia sape “Aulai, ana sur nene naga sanape ṭa!”

¹⁰ Ana Yesu pisatame pania, pisape “Ko na ope pupia navianena tai kiena ne le Israel la rui, ana nepisu sane sur la ne nepisa meraravan ke pan ko ne, ko na pe okilia re nenaga na!

¹¹ Oyagogo ruruia! Sa naṭa navisawalena la amiyumuṅaen pa nanua rui, in na nepisa ke ga sur ya naṭa nekilia amio suri ya naṭa nepisuia, ana sa naṭa silaga, amiu yeririna nae Israel lala yepemiu mavin kiamimi visena lala.

¹² In na nepisayu pa sur na yomarava nini pan amiu rui, ana yepemiu mavin lelagaen ea, ana visae nevisayu si sur nae ma metava lala, yoko akilia alelaga e ve sanape? In na nepisu sane peraga yo.

¹³ Ana inu Narina ne Yeririna nekilia nevian amiun sur la nae metava, vanon pe yar re si tai poli naṭa pisu yo nene, ana in ga Narin Yeririna nepetan ma e nene nepitom tano rui, siraunia yoko nowasuṭe neva si metava ea.

¹⁴ “Nanua sumo sumo, yermarua Mosis la asike e yo korena, loṃara la akar moṃar ke yeririna lala, ana pisirlua laki tai, miyumuṅaen totouena na loṃara a mligan mono metava ea, ana yar la naṭa loṃara kar la, visae akira ga va avisu loṃara naṭa meke metava, Ntewa tamalia la. Ana e ga e mrapa ma nena nene, yoko monar aligan inu meṃa Narin Yeririna nomon metava e laki tai.

¹⁵ Ana yar naṭa visae lelaga e inu, yoko tol malena viu naṭa ve uro re pogos tai.”

¹⁶ Yesu pisa sanene komin Ntewa sinen si yeririna na yomarava la nini keviu paṭisi, ana tamān narina nowo nene, naṭa naga taaga ga pe kiena, pitomi mare wo ita, ana yar ai naṭa lelaga e naga taṭatete kovio, yoko tol malena wo naṭa ve uro re pogos tai.

¹⁷ ?Ana vanon ya ne Ntewa mligan narina nene pitomi tanon yomarava nini? Pe mligan re pitomi vena nalipeeren yeririna na yomarava nini poli, ana mligan pitomi vena tamān kiena malena vena tamalia itaena.

¹⁸ “Yar naṭa mlelaga kemua e narina nene, yoko Ntewa taṭatete liṭere naga, ana yar naṭa pe mlelaga re poli, nakoena teke pa e naga rui, vanon pe mlelaga re e narina ne Ntewa poli.

¹⁹ ?Ana nalipeereena nene naṭa Ntewa monar kila, purṭesia naga ya? Nanene vanon mligan kiena yomerarava pitom e yomarava nini, ana yeririna la akila piowa ga pano-o, pe akekaran re naga poli, sinelan ga ṭelaga viowa la na yemalolo.

²⁰ A lala punu ga naña akila ke piowa sanene, sa naña pe sinelan re nena yomerarava nene poli, pe sinelan re aim lavisin poli, amaraun asape sa kilalae kiela naviowaena la nene vim kakate e yometava, p̄isi na yar la akilia avisu kilalea.

²¹ Ana yar la naña amiyuñae e p̄elaga naña na po a mesmes, pe amaraun re yaru na yomerarava nene poli, apim lavisinia. Lala akekarania, komin yomerarava nini naga kila meraravania sane sur la naña akila, pe yuñae na nalogearena ga na sinenanena kiena ne Ntewa.”

Yoane Nakeena kekara vanon Yesu siar kiena yuñae

²² Ana siraun sur la nene, Yesu pure kiena nalogena lala amligan Yerusalem apa e norava nae Yutea. Apa sanene, asun akee ke yaru lala.

²³ Ana e m̄a nena e pogos nene, Yoane Nakeena m̄ena suñae e lele tañena tai kiena ki Anon, lavisin yo naña Salim. Naga pimi e nene vanon wii tai m̄eke ea, p̄isi na yeririna la naña apim puna, naga kee la e wii nene.

²⁴ Nanene e pogos naña pe atarar re naga amligan pa e yuñae na koaena poli wa.

²⁵ Ana e pogos nene nalogena kiena ne Yoane lala akila visena tai amio le Yu tañena tai e lepas nakevanen sur lala sa naña kiela lotuena pisa ke, ana e lepas m̄ena nakeena lala naña Yoane amio Yesu lalua akila.

²⁶ Apisayu m̄a pano-o p̄isi na apim apisu Yoane, apiun petania, asape “Navianena, mesape meviun tan ko sanape e lepas naña nanua sumo, pogos naña tesike e wii naña Yortan lepas navano, ana yaru naña Yesu pimi pisu ko, ana ko na opisa plan sur moki kom puna. A nanagane na naga m̄ena kee ke yeririna lala, ana la punu ga asuñae amliligan ita apa ke ga puna, la moki na moki.”

²⁷ Ana pogos naña apisa sanene pan Yoane, naga pe pielue re poli, pe mloge piowagan re poli, kekaran ga, pisape “Ita yeririna la punu ga monar teyuñae ga suri ya naña sa Ntewa ligan te limata.

²⁸ Sa naña amiu akilia ruru pa rui, in na nepisawal lue ga, sane kiau yuñae, in na pe Navisaarena re poli, in na nesumon ga naga nepimi, ve na visawalen sape naga pimi pa rui.

²⁹ A nenagane na, sane amiu na apisawal ga pan inu na wa, naga pimi kila ke pa kiena yuñae rui, ana suri nene nekekarania, nepisu po pañisi.

“Naga sane pog na talopaena, naña sanini. Visae yar naña talopa, kiena erau tai, naga iila keviu nakilaruruen sur punu ga na p̄ap̄agena, ana siraunia, e kana legiena nena, pogos naña aure sira imi, sira nene tañatete va totano amio yaru nene, va su ga amio wona. Ana yaru nene pe mloge re piowa poli, kiena kekarena maran taaga ga sane naga naña talopa. Ana nanagane, in m̄ena nekekara sanene, naña kiau nalogena la asuñae ataveve Yesu.

³⁰ Nanene komin Suñe Navisaarena naga monar imi ve keviu lue ga sanene, in na monar neim neve tokak lue ga.”

?Navisaarena imi yuñae ve sanape e yomarava?

³¹ Ana Yoane Nakeena pisayu Navisaarena, sape “Naga nae yo na mava, naga su metavan sur punu ga. Ita tomolue ga tano e yo nini, ana tekilia tevisu ga sur na tano lala. Ana sa naña nepisa, naga petan ma e peni pitomi tano, to metavan yeririna punu ga,

³² a naga pitomi pisawal ke sur la naþa nanua susumo pisu ma metava, a sur la naþa mloge. Naga pisawal sur wo la nene, ana yeririna la pe sinelan re kiena visena la nene poli, pe amlelaga re e poli.

³³ La moki pe amlelaga re poli, ana ita naþa temlelaga, kieta nalelagaena kila sane Ntewa, naga kiena visena lala pe lelaga a mesmes ruru po.

³⁴ Kiena visena la nene, mligan Navisaarena pitomi pisawal pan ita rui, ana tekilia tesape visena la nene pe visena lelaga. Nanene komin pogos naþa Navisaarena pitomi, tepisu sane naga pis e puriu kawaena na Ninuna Wa kiena ne Ntewa, vanon Ntewa mla kiena Ninuna pan naga pe komsus re poli, punu nenaga.

³⁵ Ntewa Arimana kekaran narina nene keviu paþisi, ana mligan sur punu ga e limana.

³⁶ “Ve sanene na, ita naþa temlelaga e naga, tetol malena rui naþa pe nalua ga. Ana yar naþa pe mlogear re poli, yoko taþatete visu malena na sanene pogos tai, ana sinekar kiena ne Ntewa ve keviu vania.”

4

Yesu pisape wasuþe si Kalele kom leþas na Samaria

¹⁻² Ana e pogos nene, visena tai telivi m̃a ga, apisa ke asape Yesu suñã pure ke si nalogena taþena la moki apim puna, suñã kee la. Ana sa naþa pe Yesu re kila ke nakeena e la poli, ana imimi nalogena ga la mekila, ana la apisu sane yeririna kiena ne Yesu la apim ape moki taulu kiena Yoane Nakeena.

Pisi na la apisasa lelein ke visena nene pa e yo la sanene, pano tol Varasi la, ana pogos naþa Yesu mloge sape la m̃ena akilia, ana kila amloge piowa kominia,

³ naga pisu sane popon vetan Yutea, vato si tano garo Kalele. Pisi na naga mligan yo, pato sanene,

⁴ ana e kiena mrapa Ntewa pisaar sape monar vato war ro e norava nae Samaria.

⁵⁻⁶ Ana memial m̃a mepano, mepimi moþarpoyo e kumali tai, kiena ki Saeka. Ana lavisin kumali nene, pupia pulus nen wii tai moñã ga, naþa siar nakonua konua rui, pimi tol nagane, apio asape wii kiena ne Sekop. Porotano nene, nanua susumo pe kiena ne yermarua Sekop, ana siraunia naga tañan pa narina naþa Yosop.

Ana memio Yesu memial mepim metol wii nene, mrae su va ruru nena, Yesu mloge yepena mimi vanon kiamimi pupia yalena e mrae m̃arera, þisi na pa totano e yepas nen wii nene.

Yesu pitawe sira nae Samaria tai

⁷⁻⁸ Mesuñã e wii nene pano-o, þisi na imimi nalogena la mesuñãlu mepa e kumali pe na ulen kamimi kinanena, ana Yesu naga taaga pa ruru toñã ga. Pisi na sira tai nae Samaria mial pimi sape vio wii. Naga pimi ana Yesu piun tania pisape “?Awis, okilia ovio re m̃a wii tai?”

⁹ Ana sira nene, pe kilia re Yesu poli, ana pisu kilia ga sane le Yu tai, ana milan paþisi naþa naga pis ruru po pan sanene, vanon e pogos nene, le Yu la amio le Samaria la pe apivis vitawa re poli. Ana piun tan Yesu, pisape “?Vanon ya ne ko na ope le Yu, opis panu, sira nae Samaria, opiun wii tan inu?”

10 Ana Yesu pisatamãea, pisape “!Sira, visae ko na okilia ga nalaena nowo naþa Ntewa sinena pisape la van ko! !Visae ko na okilia ga sape in na ai, naþa nepiun wii tan ko! Visae ve sa ga nene, pona ve in re naþa neviun wii tan ko, ana ko na naþa oviun wii tan inu. Ana pogos naþa visae oviun wii tan inu, nekilia nela wii naþa pe wii na laena malena van ko.”

11 Ana pogos naþa sira mloge sur nene, piun petan Yesu, pisape “Yar keviu, pe kioãia sur re tai naþa na vioen wii e poli, ana pulus nen wii nene naga pato tano paþisi. Ve sanene, wii na malena naþa opisa, yoko otol ve sanape, po yoko ovio lepas nape?”

12 Ana opisa ke wii taþena nene na, nane m̃eke nini naga pe wii tanea tai. Kieta yermarua na susumo naþa Sekop, naga m̃ana wii nanini. Naga mun ke ea, amio narina lala, kiena sur mal lala, amligan lelein pimi tol þane. Ko na om̃ape ko opo taulu yermarua Sekop nene ana okilia ola wii tai naþa wo taulu nanini?”

13 Ana Yesu pisatamãea pisape “Lelaga, wii nene naga po, ana pogos naþa tomun pae na, ve piavi re na moto kar ita sina.

14 Ana yar naþa visae mun wii naþa nela vania, þisi na naga taþatete si moto karia. Yoko wii naþa naga munia, imi ve sa purþes nen wii si tai loyuãa e kiena malena, ve wii na malena naþa ve uro re pogos tai, sunãa lalau lue ga vetania, taþatete mema pogos tai.”

15 Ana sira nene pe kilia ruru re visena kiena ne Yesu nene poli wa, pisape “Yar keviu, visae sanene, popon ola re narin wii tai nene van inu, vena nemunia, ana ve moto kar inu re sina, ve netom re si e nini nevio wii.”

16 Ana Yesu sinenan sape sira nene kilia sape naga ai, ana pisa pania, pisape “Nevisa sur tai van ko sumo wa: ovato sina, oto ovio om̃a oure naga amiu lua avam si e nini.”

17 Pisi na sira naþa pisape “Ee, pe wou re tai poli.”

Ana Yesu pisa pania, pisape “Lelaga, ko na opisa ke mesmes ne, ko na pe om̃a re tai poli.

18 Nanene vanon yar la naþa ko na oþere la nanua sumo rui, la punu ga tol lima, ana nagane na osike sina amio tai, ana pe otalopa re amio poli. Sane kioãia visena pe lelaga ga, ko na pe om̃a re tai poli.”

19 Ana sira nene sinena pula paþisi naþa sane Yesu kilia ruru kiena malena sanene, pisape “Lelaga ga, yar keviu. Nenagane na nekilia narui, ko ko na navisawalena tai.

20 Naga po paþisi ne, ana pona ko na navisawalena ga kiena ne le Yu la yo. Imimi le Samaria lala, kiamimi yo wa nane pupia tavie nane ma ne Kerasim, naþa repimimi la nasusumo amlotun Ntewa e konua rui, pimi tol nagane. Ana amiu le Yu lala, am̃areran ke asape pupia kumali wa kiamiu naþa Yerusalem, naga taaga ga pe lele mesmes na kilaen lotena van Ntewa. Sanene, a si na mesmesu narui, amiu pona imimi? Ovisali nene!”

21-22 Ana Yesu kekaran nakilaruruen sitomena kiena ne sira nene e þelaga mesmes na lotunen Ntewa, naga pisa pania, pisape “Lelaga vineu, opisa pe lelaga ne, lotena kieta italua pe maran taaga re poli. A nanene pe vanon re lele na kilaen lotena la lua, naga vanon sur na sanini. Amiu na yo nini, akila ke lotena, a pe akilia ruru re naga naþa amlotun ke poli, a imimi le Yu la, Ntewa kilaar pisape yaru na tamaliaen yeririna lala naga molue e kiamimi lusia, þisi na mekilia ruru Ntewa kamimi naþa memlotun ke naga.

“Ana nekilia nevisa van ko sane yoko tařpatete ve sanene. Monar olelaga e inu, nařa nepisa ke pan ko nagane, sane pogos tai ne pimi ke ne yoko nalotena viu tai siaria, nařa ve kieta ita punu ga. Le Yu amio le Samaria, ve tesitořnal re si sape yo mesmes na lotunena Ntewa ea nane ma tavie ne, po kumali nařa Yerusalem, po yo tařena si tai.

²³ A pupia sur ga nařa tesitořnalia, visae telotun Ntewa, na monar tetarřan Ninuna Wa yuřae e ninuta, a monar telotun lelaga, torokin nařa kiena visena lelaga pisa.

“Ana nanagane na Ntewa arimata kale ke yeririna la nařa akilia alotun naga e řelaga mesmesu na sanene. Pisi na e pogos ne pimi ke na wa, po nařa pimi pa rui, yoko kiena řegas na lelaga na kiena lotena, alotun naga ve sanene.

²⁴ Ntewa naga pe ninuna, ana yar nařa sape lotunia, monar lotun e ninuna, a suri nene monar ve lelaga e kiena malena.”

²⁵ Pisi na sira nene, naga mlelaga ke sape yoko Navisaarena imi, naga nařa visena nae Kris pisape Kristo, naga pisa pa Yesu pisape “Sur la nařa ko na opisa ke ne, pona pe lelaga yo, ana nemlelaga nesape Navisaarena nařa yoko imi, naga ke narui yoko visawal sur punu ga ve lelaga van imimi.”

²⁶ Ana Yesu pisa ga narin visena nene pania, pisape “Nane ko na opisa ke ne, in ga nini, nane nesun ke nemio ko nagane.”

²⁷ Naga pisawal pa naga pan sira nene sanene, ana nalogena la ařasuře la sina apa atol yo nařane. Apam na, apisu Yesu sun ke amio sira nařa ne, sane lalua ga, ana la sinela pulania. Sinela pula na aparurula ga, pe lala yar tai piun re petan sira nařane pisape sinenan ya, po piun tan Yesu pisape lalua asunyu ke ya.

²⁸ Ana sira nařa suřalu, mligan mřana piawi na wii mřeke na, mial si pa uřa e kiela kumali. Pogos nařa pa tol uřa pisawal pan yeririna lala, pisape

²⁹ “Wolawa le Yu tai sike tano garo puluwii, sun amio inu, kilia make sur punu ga e kiau malena. Nepisu sane Navisaarena kemua, po peraga? Amiu aimi, teto tevisulia.”

³⁰ Ana lala asuřalu apito tano asape avisu Yesu.

Pakaiwa na kinanena nařa marua sike lokove

³¹ Ana pogos nařa lala amiyal ke apimi, akate re poli wa, nalogena la ařar plan kala kinanena nařa apato apulia, apisa pan Yesu, asape “Navianena, oim okinana.”

³² Ana Yesu pimi re poli, ana apio sina ga pano-o řisi na Yesu pisape “Amiu akinana, in na kau kinanena tařena tai teke na nařa amiu pe akilia re poli.”

³³ Nalogena la amloge sanene na, la apisasa ke pan la, asape “?Ane kus kana kinanena nene pimi pania? !Pe tepisu re nena yar tai poli!”

³⁴ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Peraga, kinanena nařa nepisa ke ne naga pe tařena. Kau kinanena, naga yuřaena na logearen nasinenanena kiena ne naga nařa mligan inu nepitom tano, monar neyuřaen punu ga vano-o řisi.

³⁵ Pogos nařa temapila lokove, ita tepisayu lue ga tesape ‘Kupario vari sike ga wa, kinanena marua,’ ana nagane e lokove kana Ntewa yaru la asu ruru ke asape aloge kiena visena rui, la na asa ga kinanen la mamarua rui. Ana sineun nesape amiu avike li kilamaramiu lala, akirava ruru lia e yo

lala, ana yoko akilia akirawal kinanena la mamarua ruru po rui, nagane pe pog na va waren imi.

³⁶⁻³⁷ Ana la naŕa ava awaria, yoko akekara vaŕisi vanon kiela narin nalaen tai naga teke pa rui, ana pogos naŕa awar kinanena la nene imi uŕna na malena naŕa ve uro re, yar keviu naŕa mapila, yoko naga mŕena kekara vaŕisi. Naga sa ga visena naŕa asape 'Yar taŕena mapila, taŕena pa ŕaria, ana pupia kekarena pan yeririna punu ga!'

³⁸ Sanene, in na nemligan amiu vena ava aure yeririna lala naŕa li taŕena ga la akila pupia yuŕnaena pan la rui, ana nanagane na amiu punu ga ayakol amiu veraga e na logewoena e yuŕnaena nene."

Le Samaria la moki amlelaga

³⁹ Ana pogos naŕa le Samaria la e kumali nene amloge naŕa sira nene pisape Yesu kilia make sur la punu ga e kiena malena, sinela pula paŕisi, kila lala moki amlelaga e Yesu.

⁴⁰ Ana pogos naŕa apim asape avisuia, la asun mŕa amio naga pano-o, ŕisi na apiun tania asape visae mekilia meva uŕna amio la. Pisi na mepa mesuŕna amio la pano-o tol legiena lua,

⁴¹ ana la moki sina amlelaga e naga vanon kiena visena wo lala.

⁴² Apisa mŕena pa sira nene, asape "Nanua sumo, memloge sur la naŕa opisa, memninue ga, a nanagane, memloge ruru nena kiena visena lala, mekilia sane pe lelaga ga narui, kieta yar keviu nene, naga pe Natamaliaena na yomarava."

Kile nalua kiena ne Yesu ma Kalele, tamalia narina ne suŕe keviu tai

⁴³ Ana legiena lua nene ŕaro pano, memio Yesu memligan yo nene, metaveve si kiamimi mrapa mepato si tano e lepas naŕa garo Kalele.

⁴⁴ Yesu sinenan sape wasuŕe si va gar kiena yo Kalele, komin naŕa naga pisu li taŕena lala amaagan li visayuen naga, asuŕna akalewele silaga. Nanene taveve kiena visena tai, naŕa pisape "Yeririna taŕena lala akekaran navatanon rurun navisawalena, ana yeririna ga la na pulkumali puna na peraga, la asitom korenan ga naga."

⁴⁵ Ana pogos naŕa mepa makate e yo naŕa Kalele, yaru na kiena yo lala akekaran paŕisi, aporworunia. Nanene vanon naŕa sumo, lala moki la mŕena asike e ŕaŕagena ma Yerusalem, ana apisu pa nataŕaen mŕarera tai naŕa Yesu miyuŕnaen e Yuŕna Wa mŕana ne Ntewa e pogos nene, ana apisu po paŕisi.

⁴⁶ Ana sun mialili ke yo lala nae Kalele pimi tol sina ga kumali naŕa Kana, naŕa nanua sumo kilapu wii pimi pe kuruta na munena. Ana e pogos nene pupia suŕe tai nae pulkumali taŕena nae Kapeneam sike e yo nene, mloge ke piowa vanon narina yernene mai keviu paŕisi, lavis ga mare.

⁴⁷ Ana pogos naŕa mloge asape Yesu ŕasuŕe ma Yutea pitomi si Kalele rui, naga pa kirawalia. Ana pisu Yesu, tag pania sinenan pisape va uŕna vena tamalia narina nene.

⁴⁸ Ana Yesu pisa pania, pisape "Pona ko mŕena sane yeririna taŕena la nene. Sinelan lue ga kile taŕena lala, ana visae neyuŕnaenia, alelaga e in narui, a visae pe apisu re pŕoli, pe akekaran re nalelagaena e inu poli."

⁴⁹ Ana pupia suře m̃areran pania, pisape “Yar keviu, awis oimi vilaga, visae pere na naruu naga kovio.”

⁵⁰ Ana Yesu tařali nalelagaena kiena ne suře nene, pisape “Peraga, ko ga taaga ovano. Nevisa van ko, naruńa tařatete mare, mal űa woga ga.” Pisi na naga mlelaga e visena nařa Yesu pisa pania, mligan yo pa si uńa.

⁵¹ Ana e legien tařena sina, pogos nařa řasuře ke si pavin, pitawe kiena yeririna lala, amial lulu ke mrapania. Ana apisa pania asape “Naruńa mloge si pogaga teke na.”

⁵² Ana piun tan la pisape “Amiu asitom veve ruru lia: Pog ya ne naga siar mloge pimi po sina ga?”

Ana apisatamea, asape “Mepisu sane yepena pimi manin ruru nakoneva kolpae, sur tai sane koe aora taaga.”

⁵³ Ana ariman yermene nene mloge na nene, kilia ga sape naga ke narui mesmesu ga aora nařa Yesu pisa pania pisape narina tařatete mare, mal ga woga ga. Ana sur nene kila naga, amio la punu ga na mratava puna, amlelaga e Yesu.

⁵⁴ Ana natamaliaena kiena ne yermene nene, Yesu kila suraun nařa mligan ma Yutea pitomi, ana pe kiena kile nalua gar lepas nařa Kalele.

5

Yesu kila ruru si yar tai nařa yepena mare yam piavi

¹ Ana Yesu suńa Kalele yam piavi űa pano-o, tol pog na řařagena tařena si tai kiena ne le Yu lala ma Yerusalem. Ana Yesu lala apa si metava e řařagena nene.

² Asumńa Yerusalem sanena e legien tai Yesu mial pito tano lavisin pulutava keviu na kumali nene nařa apio asape Pulutava Na Sipsip, ana apa lele tai nařa wii na kulena tai m̃eke ea, nařa e kiela visena apio kiena ki Petsaeta. Ana e yepas nen wii nene, silparpara la lima sike ea, amiyum̃aen e kilavaru.

³ Ana nalue ga inanena lala, kilamara kata lala, a laulu lala, amio la nařa yepela la marmare, la ne sanene amoki manene apim am̃eke e lepa yuńa taaga la nene. Apim asike sanene, vanon wii nene yam peve taaga kulkulul,

⁴ sa nařa navisi kiena ne Ntewa tai pitomi kila wii nene kulkulul, ana pogos nařa apisu sanena, inanena la nene yar ai nařa va řes tol wii nene, yoko maiena ya nařa teke e yepena řisi veraga ga e pog nene.

⁵ Sanene inanena la asumńa apim e yo nene, ana lala yar tai nařa sike e pog nene, naga yepena marmare tol kas lualima yam telu pa orelu [38] rui.

⁶ Ana pogos nařa Yesu pimi, pisu yar nene, kilia sape yar nene monon inanena nene yam piavi sanene, piun tania pisape “?Kiau erau, ko na sinom̃an osape yepem̃a imi wo sina, ne?”

⁷ Ana inanena nene pisatamea, sape “Yar keviu, sineun pařisi ne, ana pogos nařa wii kulul, pe yar nakusnuen re vito ligan nu e wii poli. Ana pogos nařa in ga taaga nekila wowen ke yo nayalvitoen tano, yar tařena tai pitomi pito řes tano e wii sumon inu.”

⁸ Ana Yesu pis mesmes ga pan yar nene, sape “Pogaga, osuńalu, okus mom̃a tog, oyali ovatove.”

⁹ Ana taveve visena kiena ne Yesu nene, yepe marmare la nene punu ga pimi po, naga suńal kus űana tog mial pitove.

Ana e legiena na sur nene pimi kate, naga pe legiena wa tai kiena ne le Yu la.

¹⁰ kila sane pogos naþa yar keviu þasia sa le Yu la apisu yar nene mial kus ke mana tog, apis pan vanonia, akilawoia, asape “E, þa nini na pe Legiena Wa þa! Okus ke mora tog sanene na okilaro ke kieta navisaluaena ita le Yu la ne.”

¹¹ Ana pisatame la, sape “In na yepeu pororowaia, ana yar nene pimi kila ruru inu, pisa panu sape nekus mau tog nevano.”

¹² Pisi na lala sinelan asape akilia laa sane wa, apiun tania, asape “?Ana a nene? ?Naga pe ane pisa pan ko sape okila sanene?”

¹³ Ana yar nene minue ga visaena, vanon naga pe kilia re sape Yesu naþa kila ruru naga poli, a taþatete visu kilalea vanon þina na yeririna la asike ea, ana Yesu mial þaroro likan yeririna lala, petan yo nene rui.

¹⁴ Ana siraunia pe piavi re poli, Yesu kirawal si yar nene e Yuma Wa, ana pisa pania sape “Nanagane omloge po si narui, popon ovisuar ruru ko. Oligan punu ga kioa naviowaena lala, visae peraga yoko sur tai viowa sina ga imi van ko wa re laa sane taulu na sumo.”

¹⁵ Ana e pogos nene yar nene kilia narui sape Yesu ga naþa kila ruru naga, ana pa pisawal pan yar keviu kiena le Yu lala.

¹⁶ Ana pogos naþa la amloge sape Yesu ke narui naþa tamalia, sinela karia, pe akekanan re naþa miyumaen sur nene e Legiena Wa, þisi na la asiar naþa apeveyunia.

¹⁷ Ana Yesu pisatame la, sape “Kiau ata, naga miyumaen ke kiena yumaena wo lala e legiena make ga, pa tol mena Legiena Wa, a in mena monar neyumae sa ma nena naþa naga miyumaenia.”

¹⁸ Sanene na e pogos nene, nasumonena kiena le Yu lala apisu ke pa Yesu narui sane pe yar na warnena kareen nawaena na Legiena Wa. A nanagane metavanja, amloge naþa naga pio ke Ntewa sape Arimana wawa, apisu sane naga kila ke naga maran taaga ga sane Ntewa. Ana sur ne la nene kila sane la apim pisusun manene laa sane, sinelan manene laa na wemomaren naga mare.

Narina ne Ntewa amio Arimana amiyumae maran taaga ga

¹⁹ Ana Yesu pisa pan la, sape “Nepisa pe lelaga pan amiu, in na narina ne Ntewa, taþatete nekila sur tai inu ga taaga, ana sur ga la naþa nepisu Arimau kila, naga ga nene nekilia nekila.

²⁰ In na narina ne Ata Ntewa, naga sinen sii inu paþisi, kila pian inu e sur punu ga naþa naga sitom ke sape nekila. Ana yumaena taþena si þasia sike ga wa, naþa kerkeviu laa sane, naþa war van inu vena neyumaen sirau, ana pogos naþa neyumaenia, yoko amiu sinemiu ulan vaþisi ne.

²¹ Naga mena nanini, sa naþa Ata mla si malena pan la naþa amarmare, taman si kiela malena pan la, ve sa ma nena nene inu narina nekilia nela malena van yar ai naþa sineun nesape nela vania.

²² Ana pe Ata re ga kila naliþereena poli, ana yumaena mena nene mligan e lumau,

²³ vena kilaen yeririna punu ga monar avatanon inu sa ga naþa apatanon ke Ata. Ve sanene, visae yar naþa pe patanon ruru re inu narina poli, ana sa naþa naga pe patanon ruru re yerkawa naþa naga mligan inu nepitom tano poli.”

Marena amio malena

24 Ana Yesu pisa laa sanene, sape “Ayagogon ruru visena nene. Yar a naþa logear kiau visena, a lelaga e naga naþa mliganu nepitom tano, e ke e pogos nene tol malena. Naga pe su re nena vatanon nalipereena m̄arera tai, sane petan þelaga na marena rui, pa tol kiena malena viu rui.

25 “A nepisa visena nalelaga nini pan amiu, sane pogos pimi ke sirau nanagane naþa sane yar la naþa amarmare e þelaga naviowaena rui, aloge pulgou inu narina ne Ntewa, ana la naþa aloge kilia, yoko atol malena.

26 Kau Ata, malena nalelaga teke ga e naga, ana naga tañan malena nene sike e inu,

27 a tañan m̄ena sane inu Narina ne Yeririna, yoko nekila yuññaena lala na liþereena.

28 “Sur la nene pe pon re si sinemiu ulan poli, monar yoko ve sa ga nene e pog naþa nepisa ke nesape pimi ke ne. Yoko la naþa amomalio e porotano, aloge pulgou vio,

29 ana amolmolue sina ga, ana la naþa amiyuñae po, kiela nasuñalena si nene pe namalena, ana lala naþa amiyuñae piowa, kiela nasuñalena pe nalipereena.”

Sur la na iilaen visena kiena ne Yesu

30 Ana Yesu pisa pa laa sane, pisa þarlologia ga pan yerkawa kiena ne le Yu la naþa amon nalelagaena e naga, pisayu sur la naþa kila meraravan sape naga pe lelaga. Pisa sape “E lepas nalipereena naþa neyuññaenia, yoko taþatete neyuññaen e nasitomiena kiau in ga taaga, ana nekila ga e sur naþa nemloge Ata pisa. Ve sanene, kiau nalipereena naga mesmas ga, vanon pe nekila re e kiau nasinenanena poli, nekila ga e nasinenanena kiena ne naga naþa mliganu nepimi.

31 Ana nepis sanene pan amiu, nekilia sane nepisayunu ke sina ga, pona amiu þas apisu sane pe pon re nevis ve sanene poli yo, taþatete alelaga e visena na sanene.

32 Ana pogaga, pe sur re tai nene po, vanon sur taþena la þasia naþa kilia iila kiau visena suñal ruru wo.

“Nasumo, naga yar tai naþa pisayu sur la naþa punu pe lelaga paþisi.

33 Nane Yoane Nakeena ne, naþa nanua sumo, amiu amligan visena pato pania, apiunu sanape petania, ana pisawal sur punu ga pe lelaga pan amiu.

34 Ana piowa ga naþa asitom asape kiau visena suñal sanene vanon ga visena kiena yaru tai sa ga Yoane. Ana sineun nesape amiu asitom ruru li e visena la naþa Yoane pisa pan amiu e lepas na punu, vanon neþaryon amiu ke vena akilia atol natamaliaena.

35 In na nepisa Yoane nene pan amiu, vanon naga sane pe kap tego tai na tegolien kiamiu sitomena lala, amiu naþa akekarana li m̄a naga.

36 “Ana sur si tai naiilaen kiau visena, keviu laa taulu sur la naþa Yoane naga pisa. Naga kile la naþa Ata tañan panu nemiyuññaenia e maramiu. Yuññaena keviu la naþa nemiyuññaen, lala amiila ke visena nene keviu sane pe lelaga Ata ne nanene mliganu nepimi.

37 “Ana metavan sur lua nene, taþena toñña ga, nane kiau Ata naþa mliganu nepitom. Amiu pe amlogeli re pulgona poli, pe apisuli re marana po, ana naga m̄ena, kiena visena la miila kiau visena la keviu, naþa pisawal inu.

³⁸ Ana amiu na akila sane visena nene pe lelana re e kiamiu malena poli, vanon amon lelagaen e naga naŕa mliganu nepimi.

³⁹ Yam moki asuŕia apisuveve ke Visena Wa lala, vanon amiu asitom ke asape yoko alual kiamiu malena naŕa ve uro re ea, ana visena wa la nene naŕa pisawal inu ga.

⁴⁰ Asape in na nepe purŕes nen malena nene, ana amiu amon aimi atol malena nene e inu.

⁴¹ Pisi na Yesu pisu sane ŕarila ŕarera paŕisi, pis sanini, sape “Sur la naŕa nekila ke ne, pe nekila re nesape amiu ayeluar kiau ki, peraga. Pe nesitoŕnal re nene poli,

⁴² ana sur viowa tai, nekilia ruru amiu pa rui, ana nekilia sane pe asitom manene re nena Ntewa poli.

⁴³ Pogos naŕa nepim nakaten amiu, nepim e ki kiena ne kiau Ata, ana amiu pe akekaranu re poli. Ana visae pogos tai yar taŕena imi, naŕa imi ga e kiena ki naga taaga, pona amiu akekaranu ga naga yo.

⁴⁴ Sineu mie amiu paŕisi, ana nepisu sane ŕarera pan amiu paŕisi naŕa atol nalelagaena nalelaga pogos tai. Nanene vanon amiu sinemiun lue ga nayeluaren kiamiu ki va metava. Amiu pe asitom re asape akilia avilopu si kiamiu ŕelaga poli, vena akila sur la naŕa siraunia Ntewa kilia yeluar amiu vanonia.

⁴⁵ “Nepisa visena la nene pan amiu, pona amiu asitom ke asape ‘E, yar nenē sinen kar ita, pona e legiena nalipereena naga visawal kieta naviowaena la van arimata Ntewa ma e peni!’ A peraga, ve in re naŕa nekila sanene, ana yar taŕena naga kila. Taŕena nene nane yermarua Mosis, naŕa amiu aŕasine ke naga asape yoko visa visena na iila amiuena, ana nevisa ruru van amiu, naga ke narui naŕa yoko visa plan ga kiamiu naviowaena lala.

⁴⁶ Amiu na apisa ke asape amlelaga ke ŕarera e visena kiena ne yermarua Mosis nene, ana visae ve sanene, vanon ya ne amiu pe amlelaga ŕena re e in poli, vanon yermarua nene, naga siriyunu lue ke ga.

⁴⁷ Ana nanagane, nepisu sane amiu pe amlelaga re e kiena nasiriena la poli, ana komin suri ne nanene yoko taŕatete ŕena alelaga e kiau visena lala.”

6

Yesu pagan ŕina na yeririna miyuve manu lima [5000]

Matiu 14:13-21; Mak 6:32-44; Luk 9:10-17

¹ Siraun naga nene, memio Yesu memiai e wa tai memligan si kiena yo nene, mepa mokusro pupia lapa naŕa nae Kalele, naŕa la ŕasia apio asape Lapa Taepirias.

² Ana pogos naŕa yeririna la apisu imimi mepa ke sanene e lepas navano, la ŕena ga asuŕalu asiraun imimi. Asape ataveve Yesu vanon apisu kile natamaliaena la naŕa miyuŕaen pan inanena lala.

³ Ana pogos naŕa mepa metol lepas nene, mepa metava e kunus tai naŕa ŕeke e yo nene, memial ŕa mepano-o, memapi.

⁴⁻⁵ Ana pogos naŕa Yesu totano teke na kira pa gar tena, pisu pupia ŕina la apim ke puna. Pisuluŕar sane la moki, ape yeririna na yo taŕena ga la ne amlapran la ke apato Yerusalem. Apatovin ke pupia ŕapagena kiena le Yu lala, Paŕagena na Sitomalen Natamaliaena, naŕa yoko ve yam ve piavi re na akila.

Ana pogos naña Yesu pisu la apimi, piun sur tai pa Pilip, pisape “Pilip, la naña na viso kar la ke pañisi ne. ?Yoko toul kala kilaparavi ve sanape ne?”

⁶ Naviunena kiena ne Yesu, pe natañaliena ga Pilip, vanon Yesu kilia pa rui sur naña yoko kila van yeririna lala nene.

⁷ Pisi na Pilip pisatañea, pisa ga pisapenua “Visae neyuñae kas ve taaga, tañatete netaulu kilavaru torokin naulen kala kinanena lala la punu ga akan ve torokaki!”

⁸ Ana nalogena tañena tai, Antru, naña wenla Saemon Pita na ve tokak, pisa pa Yesu, pisape

⁹ “Suñe, nekirawal teras tai teke e nini, ñar ke narin kilaparavi lima amio narin ika lua. Nanene tekaki ga, vanon yeririna la mok pañisi.”

¹⁰ Ana Yesu pisape “Peraga, poga ga ne, ovisa van ñina la nene ovisave atotano wa.” Mepisa pan la, ñisi na atotano e vilunñini lala, ana mepisu sane yernene ga lala tol sur sane manu lima [5000].

¹¹ Pisi na Yesu ñarar kilaparavi la lima nene, mlen, pisa potena vanonia. Siraunia siar kaweroroia, pivion pan la naña atotano ke ne, kila nena sa ke ga e ika, mla make ga pan la torokin naña sinelan asape akania.

¹² Ana akan nã pano meñela la kawa, ñisi na Yesu pisa pa imimi, pisape “Korkoro kinanena la ne sike ne, ve tekila kare re, ana popon awarpolo va lele taaga.”

¹³ Ana mepa moñar kinakina kilaparavi la lima naña ne, naña akanligania, mokon pa e karo pano-o tol karo lualima taaga pa lua [12].

¹⁴ Ana pog naña yeririna la apisuluñar pupia kile naña Yesu miyuñañenia, apisa ke pan la sanini, apisape “Kieta pupia navisawalena naña kieta li marua la apisaar asape imi kate e yomarava nini, yar ne na nene navisawalena ke narui.”

¹⁵ Ana la asitom ke asape ava atarar Yesu, asape añareran vania vena avisirlua suñal imi ve kiela ñarin suñe, ana pogos naña mnunuluñar sur naña la asitom ke asape ayuñañenia, naga petan la, naga taaga mial pa laa sane metava e kunus la nene.

Yesu mial yau metava e sive

Matiu 14:22-27; Mak 6:45-52

¹⁶ Ana imimi nalogena la mepisu mrae pato ke tano narui, mepisu sane popon sa mowasuñe imimi sina, ana mepato si tano e yepas nen lapa.

¹⁷ Mepato tano ana pe momã re Yesu katen imimi si poli, ana vanon yemalo pa rui, a mokus kiamimi waa, memligan si yo nene mepalua mepanon vena mokusro lapa meva ma Kapeneam.

¹⁸ Ana mepa ke sane, na narin lagi tai miyui li nãaga, kila sive siar piowa nã pañisi.

¹⁹ Ana pogos naña mepaluan pa laa tol sane kilometa lima, memilan Yesu mial ke metava e sive pimi ke lavisi. Ana memaraun naga pañisi,

²⁰ ana naga pis pan imimi, pisape “!Ee, amiu ve amarau re! In ga ne.”

²¹ Ana memloge po sina, metar pa meta e waa, ana veraga ga mepisu kiamimi wa monlologia ke lele naña mesape meva ea.

Yeririna la apim akale Yesu

²² Ana kolulag, la naña e lepas nen lapa, naña Yesu pagan la ga na wa, asitomwele ke asape sanapen Yesu narui. Asitom ke sanene vanon pogos naña memio Yesu mepim pula, mokus waa taaga ga, ana apisu imimi

nalogena la mokus waa nene mepa pa rui, a Yesu pe amio imimi re poli, naga taaga sike na. A nanagane tařatete si alual naga amio la,

²³⁻²⁴ ana la apa akus waa tařena lala, akusro apa Kapeneam akale imimi. Waa tařena la nene, la pe kiela re poli, kiena ne la nae Taepirias nařa apim akaten la, apim ga ura e nařa Yesu mlenwo kilaparavi, kila pimi torokin nařa akania.

Yesu pisape naga pe kilaparavi na malena

²⁵ Ana yeririna la nařa ne apam atol Kapeneam, apa ura, apa akale Yesu. Ana pogos nařa ařalia, apiun tania, apisape “?Navianena, ko opam otol e nini pogwai?”

²⁶ Ana Yesu kilia pa sur nařa la asape avisu vanonia, naga pisatařne la, pisape “Visae apamin akale inu sina vanon apisu kiau kile lala a apisuluřar inu sane in na ai, visae ve sanene na po na. Ana in na nepisu sane asitořal asape nakoneva nepagan ruru amiu, akinana pano-o mēpemi la kakawa po, ana amiu sinemiun si asape ve sa nene řane, yo?”

²⁷ “Poga ga, kiau visena na lelaga van amiu naga sanini: ve asitořal manene re si kinanena nařa yoko ve ve piavi re na naga kona make sina. Popon ayuřae mārera vanon kinanena nařa sulue ga, kilia suřa ga sanene vano-o tol pog na malena nařa pe luas re poli. Lelaga, in na Narin Yeririna nekilia nela malena nene van amiu, vanon Ntewa arimau kilaar pan inu rui in ga taaga vena nekila ve sanene.”

²⁸ Ana apiun tania, apisape “Ana sa imimi sinemimin mesape mekila sur la nařa Ntewa sinenania, yoko monar meyuřae ve sanape?”

²⁹ Ana Yesu pisatařne pan la pisape “Pupia sur nařa Ntewa sinenan sape ayuřaenia, sanini, sape alelaga lelaga e in nařa Ntewa miila inu nepim e yomarava nini.”

³⁰ Ana apiun ke sina ga, apisape “?A ko, kiořa kile ya nařa sa mevisuia, yoko mekilia melelaga e ko? Ko na yoko okila yuřaena wo ya ne van imimi?”

³¹ Mepiun ke sanene vanon mesitořal kieta li marua la na susumo ne, nařa asu e yokorena. Asuřa sanena Mosis kila kile wo tai pan la, nařa silaga la ařar kilaparavi nařa apio mana, ana akania, pe visokar la re nena ga. Sur nene teke e Tus Wa, a pisa sape

‘Silau ga naga pagan la e kilaparavi nae ma e peni!’ ” *Esik 16:4*

³² Ana Yesu pisatařne la ke sina ga, pisapenua “Lelaga, sur nene teke e Tus Wa, ana kilaparavi nařa Mosis mlavia, pe pe kilaparavi nae re ma e peni poli. Kilaparavi nařa nae ma e peni nalelaga, arimau ga kilia lavia.

³³ Kilaparavi kiena ne Ntewa naga inu ga ne nařa nemligan ma e peni nepitom tano, vena nela malena viu van yeririna na yomerava lala.”

³⁴ Ana apisatařnea, asape “Suře, kilaparavi ke nene narui nařa imimi sinemiminia silaga.”

³⁵ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Inu, in na kilaparavi na malena. Yar a nařa vim pun inu, tařatete si viso karia, yar ai nařa lelaga e inu, tařatete si moto karia.

³⁶ Ana sur taaga ga na piowa, sa nařa nepisa pa pan amiu rui, nařa apisu inu amio kiau kile lala e kilamaramiu rui, ana amon lelagaen e inu.

³⁷ Ana monar yar řasia alelaga e inu, vanon la punu ga nařa Ata mligan sike e luřiau, yoko monar aim pun inu, a la punu ga nařa aim pun inu, ve lala yar re si tai nařa nekilia nekuan lua sina, yoko nowarar ruru punu ga ave kiau.

38 “In na nemligan ma e peni nepitom tano e yomerava nini, pe nakilaen re nasinenanena kiau poli, ana pe nakilaen nasinenanena kiena ne naga naña mligan inu nepitom tano.

39 A pupia kiena nasinenanena sanini, sape la naña naga mligan la asike e lumau, yoko ve nekilalu re lala yar tai, naga sinenan pisape e legiena maro nevisir plan la punu sina ga.

40 Ata sinenan manene laa pisape ve sanene narui, naña la punu ga naña avisu inu, ana alelaga e inu, yoko atol malena naña pe luas re poli, a sinenan manene mēna pisape e legiena maro, yoko in na nevisir plan la sina ga.”

Nasumonena kie le Yu lala pe akekaran re visena kiena ne Yesu la poli

41 Ana pogos naña yerkawa kiena ne le Yu lala amiyagogan ke visena kiena ne Yesu, pe akekaran re nenaga, ana la apis lili mā vanonia. Kiena visen tai naña amon logeena, nane visena naña pisawalia sape naga pe kilaparavi naña petan ma e peni pitomi tano e yomarava nini.

42 Apisayu pan la, apisape “?Sanape ne yar nene pisa ke pan ita pisape petan ma e peni metava pitomi tano pun ita? Naga pe yar re tai nene po, tekilia ruru pa naga rui, anena amio arimana. Naga Yesu ga pa, narina yermarua Yosop.”

43 Ana Yesu pisatame la, pisape “!Ei, visen mumu la e inu pisi, amiu ayagoga ruru kone wa!

44 Yar ai naña imi lelaga e inu nagane, e legiena maro nevisirlua naga mal sina ga. A ata naña tamān inu nepimi, visae naga ve ure re yaru nene vim, ana tapatete nena kilia imi punu.

45 Tus kiena ne navisawalena Aisea pisawal visena tai, pisape

‘Lala punu ga, yoko Ntewa ga vian la,’

Ais 54:13

ana komin nanene, nepisape la naña aloge ruru visena kiena Ata Ntewa naña naga vian ruru la ea, lala nene aim pun inu.

46 Ana la ne sanene, pe lala yar re tai naña pisa ke Ata Ntewa poli, vanon yar taaga pisa ke naga, nane inu naña nepetan ma puna nepitom.

47 “Nepisa ke lelaga pan amiu, sane yeririna punu ga naña alelaga e inu, asike pa loyuma e malena naña ve uro re rui,

48 vanon inu, in na kilaparavi na malena.

49 Kilaparavi nene pe maran taaga re poli sa naña kilaparavi naña mana naña yermarua la akan e yokorena. Akan mā pano-o, ana siraunia pe lala yar tai mal lue re si teke poli, lala punu ga amarmare ga sa nene.

50 Ana visae kilaparavi tai tonia ga, visae yar naña kania tapatete mare pogos tai, na nene tepio tesape kilaparavi nae peni lelaga.

51 Pogaga, in ke narui nepe kilaparavi na malena nene, naña petan ma e peni pitomi tano e yomarava nini, vena yar naña kania, yoko mal lue. Kilaparavi ne nanene naga pe tasneu, netamān ke panon yomarava wetelu, nemla ke panon malena kiena ne kiena yeririna lala.”

52 Ana visena kiena ne Yesu la nene, mārera pan yerkawa kiena ne le Yu la nene akilia ruruia, ana apiun ke asape “?Ya nene? Yar nene pisape yoko war kana kilamūu van ita vena tekania, po pisa ke ya ne?”

53 Ana Yesu pisa meraravan pan la e lepas na kinas nen kiena marena, pisape “Nepisa lelaga pan amiu, sane amiu monar akan kiau kilarūu inu Narina Yeririna, amiu monar amun kau kuruta. Visae peraga, kiau malena tapatete te amiu.

⁵⁴ A naga naŕa kan kau kilañiu, a mun kau kuruta, naga tol pa malena naŕa pe luas re poli, ana nevisirlua si naga suñalu e legiena maro, nekila naga mal sina ga.

⁵⁵ Nanene komin kau kilañiu, naga pe kinanena taŕena tai, a kau kuruta, naga pe na munena taŕena tai.

⁵⁶ Naga naŕa kan kau kilañiu, mun kau kuruta, kiena malena wetelu sike e inu, a kiau malena wetelu sike e naga.

⁵⁷ Ata naga pe purŕes nen malena, ana mligan inu nepimi, a nemalin ke kiena malena naŕa teke e inu, ana naga naŕa kan kau kilañiu yoko naga mali e kiau malena naŕa teke e naga.

⁵⁸ Sur ne nanene naŕa nepisa ke e kiau visena e lepas na kilaparavi naŕa petan ma e peni pitomi tano. Kilaparavi nene naga pe sa re kilaparavi naŕa repita nasumo la akan poli, ana amare ga sanene. Naga pe kilaparavi naŕa yar a naŕa visae kania, naga kilia mal lue narui.”

⁵⁹ Visena ne la nene Yesu pian lan ke e yuñna na lotena nae Kapeneam.

Nalogenla la moki amligan Yesu aŕasuŕe la sina

⁶⁰ Ana komin naŕa Yesu pisa visena la nene, ana imimi kiena nalogenla la moki asitom pano-o, apisa asape “Kiena navianena la nene ñarera paŕisi. ?A si na kilia loge kilale ruruia?”

⁶¹ Ana Yesu mloge kilale e naga sane kiena nalogenla laŕas apis lili ña vanon naga sa nene, naga piun tan la, pisape “?Sanape, pe akekaran re kiau narin visena nene poli?”

⁶² Narin visena ga nene, kila amiu asape aliganu sina? Visae ve sanene, nemninue amiu narui. Sane visae pogos tai, inu Narin Yeririna neligan amiu neva si metava ma e leleu, ana yoko sanape ne? Pona sinemiun ŕesan ruru inu yo?

⁶³ Kiau visena la nene ape mrapa na Ninuna a mrapa na malena. Yaru kilia war si yaru, ana yaru taŕatete la malena lelaga nene va yaru taŕena. Sur nene Ninuna ne Ntewa ga kilia lavia.

⁶⁴ Ana nevisu kilale amiu laŕasia amlelaga pa rui, a amiu ŕas peraga.”

Yesu pisa naga nene, vanon siar nanua rui, naga kilia pa la naŕa pe amlelaga re e naga po, pano-o tol naŕa naga kilia lala ai naŕa awilwilin wan naga.

⁶⁵ Ana Yesu pisa ñena ga pan la, pisape “Lala ŕasia alelaga, ŕas ve alelaga re, naga nene nepisa ruru visena nene rui, nesape taŕatete yar tai vim punu, naŕa sa arimau naga ve tañan re naga imi.”

⁶⁶ Ana e pogos nene imimi kiena nalogenla laŕas apisu sane navianena kiena Yesu la nene añarera laa narui, apisu sane peraga, ana aŕasuŕe la sina, pe ataveve re si naga poli.

Pita pialua ñareran kiela na lelagaena pa Yesu

⁶⁷ Ana pogos naŕa Yesu pisu lala ŕas amligan si naga, pis pan imimi kiena nalogenla lualima taaga pa lua [12], piun pisape “?A sanapen amiu? ?Pona sinemiun asape amiu ñena ava sina ga amio la nene?”

⁶⁸ Ana Saemon Pita pisatañea, pisaar ñarera pa Yesu, pisape “Suŕe, visae meligan ko, yoko mesiraun si a ne? Ko ga taaga naŕa lologenla wo na malena teke e ko,

69 nanagane na memlelaga ke ga e ko ga taaga, a mekilia pa rui mesape ko, ko na Navisaarena Wa naþa Ntewa mligan ko opimi vena otamalia imimi.”

70 Ana Yesu pisatañe pisape “Lelaga, in na nekiar amiu kiau lualima taaga pa lua, vena alelelaga e inu sanene, a tai teke mēna likan amiu naga pe Yermare Legu ruru nenaga.”

71 Ana Yesu pe pisawal re kiamimi kia lala tai e pogos nene poli, ana siraunia mepisu kilale sane kiena visena nene, naga pisa ke Sutas, narina ne yermarua Saemon nae Kariot, naþa naga imimi na lua lima taaga pa lua tai, naþa pe sitom re poli, þililinwan si kiena Suþe naapo.

7

Yesu, wenla lala pe amlapran la ruru re amio naga poli

1 Siraun naga nene, Yesu mial telilivi ke ga e yo lala na tavie na kiena yo nene Kalele. Naga pe pa re si metava e yo na tavie nae Yutea poli, vanon nasumonena sa le Yu la nae yo nene akale ke naga rui, asape awe moñar naga mare.

2 Ana pogos tai, lavisin pog na kiela pupia þaþagena kiena le Yu la tai, naþa Paþagena na Silparpara. Ana sa naþa silaga, la moki sinelan asape avavini ma Yerusalem vanonia.

3 Ana e pogos nene, wenla Yesu lala apis pania, apisape “E, ko na ose nini yam piavi rui, popon ova li ma Yutea, vena kioñā nalogena la ma ne la towe avisu kile la naþa okila ke ne.

4 Ko na sinoñan osape yeririna la akilia ruru ko, ana omiyuñae tapolou ke ga. Visae lelaga naþa omiyuñāen ke pupia kile lala, popon ovanon okate yo punu ga e yomerava.”

5 Ana visena la ne sanene, sa naþa apisa kare ke ga Yesu, vanon lala na ape wenla ruru naapo, ana pe amlelaga re e naga poli.

6 Ana Yesu pisatañe la, pisape “Amiu akilia akila ga kiamiu sur ya e ga e pog naþa amiu sinemiun asape ayuñāenia, ana kiau pupia pogos naga pe pimi re poli wa.

7 Amiu akilia akila ga kiamiu yuñāena la woga ga, yeririna la taþatete avisa kare amiu vanonia, ana pogos naþa in na nekila kiau yuñāena, nepisawal sane þelaga viowa kiena la na yomarava pe mesmes re poli, ana la sinela kar inu paþisi.

8 Ve sanene na amiu ga ava ma Yerusalem, in na nesuñā e nini wa. In na taþatete neva nakaten maran yar lala e þaþagena nene, vanon kiau pog pimi ke rui, ana pe pimi punu re poli wa.”

9 Naga pisa visena nene pan la, siraunia apavin, naga suñā ga.

Siraunia Yesu pa ma e þaþagena

10 Yesu suñā sane na, pe piavi re poli, naga mēna pa ma Yerusalem, ana pe pa re sa naþa yeririna la akilia poli, naga tapoloun la ga.

11 Ana yerikawa kiena le Yu lala, asitom ke pa rui sape pona naga mēna ga vam e þaþagena, ana la akalewele, apiun asape naga mēke pe.

12 Ana yeririna mēna lala, asun apisayu lue ga naga, laþasia asape naga pe yar wo tai, laþasia asape naga pe yaru viowa ga, naþa kila kare ke ga sitomen kien yeririna lala.

13 Asun apisayu ke Yesu sanene na, pe apisawal manene re pa e yo metava poli, vanon asitom ke asape visae kiela yar keviu la aloge, yoko akila viowa van la.

Yesu pa kate e Yumã Wa Mana ne Ntewa

14 Ana akila nã pãpãgena pano-o, legiena pãs pãro rui, ana Yesu pisu sane monar va ma Yumã Wa Mana ne Ntewa vena vian si yeririna lala.

15 Ana pogos naña yerkawa kiena le Yu la amloge kiena navianena nowo lala, amilan pañisi, apisape “!Sanape na yar nene kilia ruru visena kiena ne Ntewa sanene? !Naga pe apian re nena ga, ana kiena navianena po na po!”

16 Ana sanene na Yesu pisawal pan la, pisape “Sur naña nepian lan ke ne, pe kiau re poli, pe kiena ne Ata ga naña mligan inu nepitom tano e yomarava nini.

17 Visae yar tai kekaran ga kila nasinenanena kiena ne Ata, yoko naga kila yar nene loge kilia sitom ruru kiau navianena. Yoko yaru nene kilia visu kilale sane in na pe nepian re yeririna la e ga e kiau kia poli, ana kilia visu kilale sane navianena la nene, pe lelaga naña amolue kemua e Ntewa.

18 Visae tevisu yar tai vis ke ga e kiena kia, tekilia ga sane naga miyeluar ga kiena kia. Ana visae yar naña pis, miyeluar ke ga kia kiena ne kiena yerkawa naña mligan naga pimi, tekilia ga sane pe lelaga ga, naga pe pisokan re poli.

19 “Yar tai ne kila sanene nane Mosis. Ntewa mla kiena navisaluena pania, a naga pisoliluen pimi pan amiu, ana asumã akilaro ke pa narui. Ana sanape na asape aweñar inu vanon asape nekilaro navisaluena. ? Pogaga na sanene?”

20 Ana yeririna la apisatãnea, apisape “!Kue-e, nagane na opis wowe ke ga, sa ga yermare tai teke e ko! ?Ane sape weñar ko? Ovisawal lia.”

21 Ana Yesu pisatãnea, pisape “Nanua e pogos naña nepim e yo nini, in na nekila pupia kile tai e maramiu, netamalia laulu nene. Ana pogos naña apisuia, pe akekaran re poli, apisape in na nemiyumãe piowa ga naña nekila sanene e Legiena Wa.

22 Ana popon asitonãli kieta pãelaga na kilaen pãaviu, sa naña yermarua Mosis amio yermarua na sumo tañena lala, sane Epraam lala, la amla pan ita. Naga mēna pe yumãena tanea, ana visae kana legiena nena sulologia Legiena Wa, pe asitonãl re poli, amiyumãen ga.

23 Amiu asumã apisa ke asape amon kilaroen navisaluena kiena ne Mosis, ana atamãan luen ga asape nakilaen yumãena na pãaviu e Legiena Wa pogaga. Ana visae atamãan nene, vanon ya ne sinemiu karnu keviu vanon ga kiau narin yumãena wo taaga ga nene naña nekila ruru si yepen yaru nene e Legiena Wa?

24 Nepisu sane asitom veve ke sur la ne e ga e kulusia, ana popon ave manmarua li laa sane, asitom veve ruru li sur la va tol kana kilarãiu.”

Asitom ke asape Yesu pe Navisaarena po pe naga re poli

25 Ana e pogos nene yeririna moki nae Yerusalem apisu Yesu pian la ke e Yumã Wa, amilania, apisape “!Lelaga naña ne! Yar ga nene nañane, naña yerkawa la apisa ke asape aweñaria.

²⁶ Ana nagane pisawal ke ga kiena visena la sanene, ana pe akila re si surian poli. Pe tekilia re poli, pona amon visaen vania vanon apisuluþaria sane lelaga, yaru nene, kieta Navisaarena lelaga.

²⁷ Ana peraga, taþatete naga, vanon kieta nalelagaena tai þa rui, sape Navisaarena, pogos naþa naga kate, yoko taþatete yar kilia sape naga su pe na pimi ne. Ana yaru naþa Yesu, ita punu ga tekilia ruru pa miana uña rui." Apisa sanene komin añaape Yesu na paeme Nasaret, ana peraga, naga paeme Petleem.

²⁸ Ana vanon naþa apisa ke sanene, Yesu þaryon ga navian laena loyuna e Yuna Wa, pisawal visena nene pan la, pisape "Asitom asape akilia inu, akilia ke lele naþa nepim ea, ana in na nepisu sane pe akilia ruru re poli. Nepimi e nini, pe e re ga e kiau sitomena poli, ana yar taþena ga mligan inu nepimi, naþa naga pe purþes nen lelagaena. A sa naþa amninue inu ga, ana amninue mēna naga.

²⁹ A naga, in ke narui naþa nekilia ruru nena naga, vanon naga ke narui naþa mligan lua inu nepitom tano e yomarava nini."

³⁰ Ana visena kiena ne Yesu la ne sanene kila añaaran asape monar atarar naga, ana pe yaru re nena tai naþa kilia tol naga, vanon kana pog ne pe pimi re poli wa.

³¹ Asape awe moñar naga, ana yaru la moki amlelaga e naga rui, vanon kile la naþa miyunaenia. Apisa sanini, asape "¡Yoko Navisaarena nape naþa kilia imi kila si kile ya la naþa yuve naga? Peraga, yar nene kieta Navisaarena ke lelaga narui."

Amligan yar na mara la apavinin Yesu

³² Ana Varasi la þasia asuma amiyagogon ke yeririna la amiilaar ke Yesu e kiela visena lala, ana apa iroro ga, apis pa pupia yar wa lala, na apiranar asape monar akila ga sur tai va Yesu nagane ga ne. Ana amligan kiela lokul navisuaren Yuna Wa lala, asape ava akale pulmas tai na tararen Yesu, vena aure si naga vim pula.

³³ Ana Yesu pisawalia, pisape "Yoko in na nekilia nesu si nemio amiu yam ve plas ga, þisi na nowasuþe sina puna ne naga naþa mligan inu nepimi.

³⁴ Pogos naþa sa nowasuþe pae na, amiu akilali naþa akale inu vano-o yoko taþatete alual inu. Lele naþa neva nese ea, taþatete aim ea."

³⁵ Ana pogos naþa yerkawa kiena ne le Yu la amloge visena nene, asitom þele narui, apisa ke pan la, apisape "?Yar nene pisa ke yo nape ne, naþa yoko va ea a þisi na taþatete ita telual si naga ea? Pona sitom ke pisape va e yo taþena lala e yomarava naþa wenla ita le Yu lala aþure apa ea e pog na pupia yaltetaena, ana pisape va vian la mēna ga?

³⁶ Ana naga pisa ke ya nene, sape takale naga vano-o taþatete telual naga. Ana sanapen kiena visena naþa pisape naga pa ke lepas tai naþa taþatete tesiraun naga, taþatete teva ea."

Ana e pogos nene, lokul na visuaren Yuna Wa la pe atarar re Yesu poli wa.

Yesu mlologon Ninuna Wa, sape pe wii namalena

³⁷ Ana akila ma þaþagena nene pano-o, apa atol kana legiena maro, naþa sane pe kana pupia legiena nena. Ana pogos naþa asike veraga, Yesu surial pion manene sanini, pisawal pisape "Amiu a naþa moto karia, popon imi pun inu, mun wii na malena.

38 Yar naþa mlelaga e inu, yoko wo van vaþisi, sa naþa Nasiriena Wa pisa, pisape
!Yar na sanene, yoko losinena ule mamagan wii na malena, vano vano-o tataroi vetania sa naþa wii mlau!”

39 Ana visena kiena Yesu nene, kana kinasia na Ninuna Wa, vanon naga kilia sape siraunia, lala naþa alelaga e naga, yoko atol Ninuna Wa. A e pogos nene, Ninuna Wa pe pimi re poli wa, vanon Yesu sike yomarava wa, pe pa totano re e kiena lele wa poli wa.

Parin sitomena la e Yesu

40 Ana pogos naþa yeririna la amloge Yesu pion sane na, kiela sitomena la pa pe taþena lala. La þasia, apisa asape “Yar nene, naga navisawaliena sane Mosis, naþa temlelaga tesape yoko imi.”

41 La þasia apisa asape “Ana, pona visae peraga, naga pe kieta Navisaarena kemua.” Ana la þas apisataþnea, apisape “Peraga, pe visena re tai naþa pisa sanene sape Navisaarena yoko ve yeririna nae Kalele sane yar nene poli.

42 Nanene komin naþa kieta Nasiriena Wa la apisa ke ga asape Navisaarena naga molue ga e lus kiena ne Parin Suþe Tepet, yoko ve yeririna nae Petleem.”

43 Ana þarin sitomena moki la ne sanene kila narui yeririna la asu tetai vanon Yesu.

44 La þas pe akekaran re poli, apisu sane popon akuan va e yuþa nakoarena, ana siraunia peraga, pe yar tai pa re lavis puna poli, vena tararia.

Nasumonena la sinela kar manene Yesu

45 Ana siraun sur la nene, lala na visuaren Yurua Wa apa sina ga puna ne þarin yar wa amio Varasi lala, vena kilaen navisawalena lala van la. Ana pogos naþa aþalivi e marala, yar keviu la nene pe apisu re Yesu poli, ana apis pan la, apisape “?Awa yar naþa memligan amiu apanonia? ?Vanon ya ne amiu pe aþure re naga pimi poli?”

46 Ana navisuarena la apisataþnea, apisape “Imimi memiagogon kiena visena lala po na po, pe yar re si tai poli naþa kilia vian ruru ita wo sane naga.”

47 Ana navisataþnea nene kila Varasi la amilania, apisape “!Aulai, nagane na amiu mþena, yar nene þere kiamiu sitomena la pa pe wowe!”

48 Amiu ataþan naga pisa kotalia amiu, ana sanape, apisu sane e imimi yar kerkeviu lala pona imimi Varasi lala, la þas amlelaga ea? Peraga yo.

49 Lala ga naþa amlelaga ea, nane þina viowa ga la naþa asike ko laa ne, a la pe akilia re sur poli. Pe akilia re kieta navisaluaena poli, Ntewa piain pa nakoarena pan la rui.”

50 Asurua apis mþarera ke sane na, lala yar tai kilayon ke sape kila kiela visena vito si tano. Nane Nikotimas, naþa nanua sumo e yemalo tai pa sun amio Yesu.

51 Naga pisa pan la, pisape, “Ita tepisayu ke yar na sanene na, sa ga naþa ita temla ke pa naliþereena pania. Ana kieta navisaluaena pisa lepas nene, pisa sape visae tesape tevis van yar tai, monar tetotano ruru temio e kumali, tela pog vania vena naga kilia visawal kiena sitomena van ita, ana monar teviun naviunena vania vena tekilia tekirawal tesape lelaga

kemua naga kila sanene sanene po sanape. Naga nene pe mrapa mesmes nakilaen yuñāena nene.”

⁵² Ana la pe sinelan re yagogonen kiena visena nene po, vanon apisu sane naga miilaar ke Yesu. Apis pania, apisape “!Aulai, ko na opis ke sa naña ko mēna ope yar nae si Kalele tai! Asitomrurulia sur naña Visena Wa pisa. Pe visena re nena tai naña pisa sape yoko navisawalena viu tai suñalu garo Kalele vam e nini.”

⁵³ Ana kiela visena pa mārera e lele nene, pīs na la amial tetai sina ga aṗasuṗe si mīala uñā lala.

8

Sira naña apisape akirawal taña kolau

¹ Ana Yesu mligan Yuñā Wa, mial pa si ma Kunus Na Purolip Lala.

² Monomi e nene, ana yemlagi kolulag mial pato si Yuñā Wa Mana ne Ntewa. Pogos naña yeririna la apisuia, la moki apim puna, naga totano pian la.

³ Ana pe piavi re nena ga, navianena navisaluaena lala amio Varasi lala aṗure sira tai pimi puna, akila suñal e marana ne yeririna lala. Sira nene, atatar ke sanene vanon asape kila kolau, ana laṗas apisuia, apisawalia.

⁴ Ana akila naga suñal sanene, apis pa Yesu, asape “Navianena, sira nene, akirawal kila ke kolau.

⁵ Ana sa naña navisaluaena kiena ne Mosis pisa e lepas na mlamulena viowa nene, nanagane na monar mokove moñar ga naga mare. Ana navisaluaena kiena ne le Rom lala naga sape yoko taṗatete mokoveñar yaru. A ko na sanape, kioñā sitomena sanape?”

⁶ Ana naviuena nene, pe apiun ruru re pa Yesu poli, ana akila ke ga nataṗaliēna pania, vena visapal sur tai naña siraunia akilia ala nalipereena vanonia.

Ana Yesu pe pisatañe re poli, ṗarina tau pito tano, kian mrasilmana siri visena tai e porotano.

⁷ Ana apiuyun ke pania asape sanapen sira nene, ana Yesu toñal ruru sina, pis pan la narui. Pisa pan la, pisape “Pogaga, ana amiu yar naña kove ṗes sira nene, naga monar ve yaru tai naña pe naviowaena tai to re nena e naga.”

⁸ Ana yam si tai, pulu si pato tano, siri si visena taṗena e porotano.

⁹ Ana pogos naña amloge sur naña Yesu pisa pan la, asiar naña amiyal tetai si lala. Naga naña sumon la, kiela yermarua tai, a siraun naga, lala taṗena mēna lala apiayapa apavano, pano-o sira nañani naga taaga suñal sike e marana Yesu.

¹⁰ Ana Yesu kira pa pisuia piun tania, sape “?Sira, la naña asike pe nagane? ?Pe lala yar re si tai sape liṗere ko poli?”

¹¹ Ana sira pisatañea, pisape “Suṗe, pe tai re si poli.”

Yesu pisa pania, sape “Pogaga, in mēna taṗatete neliṗere ko. Ko, okilia owasuṗe ko sina ova moñā, ana ovavini ve okila re si naviowaena.”

Yesu pisape naga pe yomerarava na yomarava

¹² Ana siraunia Yesu pisi pan la, pisape “In na nepe yomerarava na yomarava, yar a naña taveve inu taṗatete si yal e yemalolo, yoko yomerarava namalena teke e naga.”

13 Ana ĩisi na le Varasi la ĩasia naĩa asike wa apilon si kiena visena, apisape “Ko na opisa sanene, ko ga omiila ke si kioniã visena, ko na oĩarwar ko wa! Sanene na, imimi taĩatete melelaga ne, kioniã visena pe pe lelaga re poli.”

14 Ana Yesu pisatameã, pisape “Pona nekila sanene yo, ana kiau visena la punu ga amio kiau vianena la ape lelaga. In na nekilia sur punu ga e inu, sane nesu pe na nepim e nini, po nesike e nini ĩisi na nowasuĩe si neva pe, ana amiu pe akilia in re nena poli.”

15 Amiu amliĩere in ke ga e sitomena kiena ga yeririna lala, ana in na pe nemliĩere re ga amiu yar ta poli.

16 Ana visae pogos tai neliĩere yeririna lala, yoko kiau naliĩereena mesmes ga, vanon ve in ga taaga re nekila, nemio naga naĩa mligan inu nepimi.

17 “Ana e kiamiu navisaluaena, asiri sanini asape visae yar la ve lua aviranarla e visena tai, ĩisi na monar alelaga ea,

18 ana yoko monar ve sa mēna nene e imimi lua kau ata. In na nepisa ke nesape in na nepe lelaga, a naga miilaar inu, ana kila sane monar alelaga e inu narui.”

19 Lala amloge visena nene, apiun tania, asape, “?Ko na opisa ke arimonia nene, ana sike pe nagane?”

Yesu pisatame la, pisape, “Amiu aminue ga naga, sa naĩa amiu aminue inu ga. Visae amiu akilia ruru inu, yoko kila amiu akilia ruru mēna naga, ana taĩatete si aviun naviunena na sanene, ana peraga.”

20 Visena la nene, Yesu pian la ke e Yumiã Wa, e lepas naĩa akuan ruru nalaena lala kiena ne Ntewa sike ea.

21 Ana Yesu pisa mēna pan la, pisape “In na nepur matan amiu ke narui. Pogos naĩa neva pae na, akalenu vano-o taĩatete awal inu, yoko amare amio kiamiu naviowaena lala. In na nepa ke e lele tai naĩa amiu taĩatete avam ea.”

22 Ana pogos naĩa yerkawa kiena ne le Yu la amloge visena nene, apiunia asape “?Yar nene sinenan pisape kila ya? Pisape va e lele tai naĩa ita taĩatete teva ea, pisa ke sape yoko we monar naga mare yo?”

23 Ana Yesu pisape “Kiamiu sitomen lala amio kiau naga peve taĩena manene laa. Amiu na ape nae ga yo tano nini, inu na nepe nae yo na ma metava. Amiu na yomarava nini, in na pe nae re e poli.

24 Ana sa ga naĩa nepisa ga na wa, yoko amare ga amio kiamiu naviowaena lala. Visae pe amlelaga re e in poli, naĩa nepe naga naĩa sike na sike lue narui, yoko monar ve sa ga nene.”

25 Ana apiun, asape “Ko ovisa li sina osape ko na ai.”

Ana Yesu pisatame la, pisape “In na nepe naga ga naĩa siar na konua rui pimi tol nagane, nepisa ke nesape in na nepe naga.

26 Naga ga nene nepisa ke e lepas na punu. Ana e lepas na pun amiu, sur la moki naĩa nekilia nevisa, ana visae nevisa, pe visen naliĩereena ga punu ga. Ana sur la ne nepisa ke ne e yomarava nini, naga pe visena ga la naĩa nemloge tan naga naĩa mligan inu, vanon silaga, kiena visena la mesmes paĩisi.”

27 Yesu pis merarava ga sanene, pisayu ke arimana naĩa ma e peni pan la, ana pe akilia ruru re nena poli.

28 Ana pis si pan la, pisape “Pogos naþa yoko amiu atelan pae inu Narina Yeririna metava e laki, yoko akilia ga na wa sa naþa in na nepe kiamiu Navisaarena. Yoko amiu avisu kilale naþa sur punu ga naþa nemiyuñañena, pe nekila re ga in ga taaga poli, silaga nepisa ga sur la naþa Ata pisa pian inunia.

29 Naga ke narui naþa mligan inu nepimi, a naga sike amio inu nagane. Naga pe mliganu li re poli, vanon silaga nekila ke sur punu ga sa ga naþa naga kekarania.”

30 Yesu pis ke sanene, kiena visena la þere le Yu la moki amlelaga e naga.

Visena lelaga kila sen lala na mlamulena alolor sina ga

31 Ana Yesu pis pan le Yu la naþa amlelaga mare ga e naga na wa, pisape “Visae awarar kiau visena mārera, amiu alogearia, amiu ave kiau nalogena la lelaga.

32 Yoko akilia ruru visena lelaga, ana visena lelaga kilia kila sen loru si vetan amiu.”

33 Apisatañea, apisape “Ee, imimi na lus kiena yermarua Epraam, imimi pe memiyuñae koren kiena ne re yar keviu taþena tai poli. ?Ana sanape ne osape sen lala alolor vetan imimi?”

34 Yesu pisatañe la, sape “Nepisa lelaga pan amiu, yeririna punu ga naþa asuñña akila ke naviowaena, la ape nayuññae korenaena na naviowaena, sen la na viowaena apiar māreran la.

35 Ana asuñña amiyuññae korena ga kiena ne yar keviu na naviowaena, ana pe ape namratava re puna poli. A inu, in na nesulue ga nemio Ata, komin in na namratava nena puna.

36 Ana in na sisi nae ma e peni, visae noul plan amiu, yoko amiu mñena akilia asulue amio inu ma urña.”

Yesu pisape la pe ape narina ne re yermarua Epraam poli, ape narina ne Yermare

37 Ana Yesu pisa ke sina ga pan yeririna lala, pisape “Nekilia ruru amiu na, ape lus nena kiena ne yermarua Epraam, ana lus kiena ne Epraam la narui naþa popon sa akekaranu. Ana peraga, amiu laþasia na lus ga nene naþa kiau visena pe towawa ruru re e kiamiu malena la poli, sinemiun manene asape awe moñar inu.

38 Ana popon amiu alelaga e kiau visena lala, vanon in na nepisawal ke ga sur la naþa nepisuia pogos naþa nesike puna ne Ata, ana amiu na akila ke ga naþa amloge arimamiu pisa.”

39 Ana apisatañeia, asape “Lelaga, vanon arimamimi, yermarua apua Epraam na sumo sumo laa.”

Ana Yesu pisa pan la, sape “Peraga yo! Visae amiu ape narina ne yermarua Epraam lelaga, popon amiu towe lai akilali sur wo la ve sa naþa naga miyuñañena.

40 Ana pere, amiu akila piowa manene laa paþisi. Sane inu, in na nepe yar tai naþa nepisa plan ke ga visena na lelaga la naþa Ntewa pisa pan inu, ana amiu asape awemñar inu. ?Pona amiu asitom ke asape þelaga wo ke narui naþa kiamiu yermarua Epraam sape akila?

41 Peraga, nepisu sane pe naga re nene po, ana arimamiu taþena ga tai sike ga wa, naþa amiyuññae kiena ke.”

Ana la apisape “!Ke ya ne! !Osape okila imimi meve sisi na mrapa lala, memninue ga arimamimi! Armamimi taaga ga nalelaga naña sike, nane Ntewa.”

⁴² Ana Yesu pisape “Visae visena nene lelaga, sape Ntewa pe arimamiu, yoko amiu monar akekaran manene inu, vanon in na nepetan ma puna nepitom tano e nini. In na nepim re ga sanene poli, naga ke narui mliganu nepimi.

⁴³ In na nepisasa ke sur la nene pan amiu pano-o, ana silaga amiu pe amloge kilale re nena ga. Nemninue amiu ga, vanon ya ne yepemiu mavin logekilaleen kiau visen sanene?

⁴⁴ Amiu na arimamiu na Yermare, ana amiu sinemiun ga asape akila sa naña naga sinenania. Siar nanua sumo e nasiarena pimi, naga pe yaru na wemoñaren yaru, pe sinenan re visena nalelaga poli, pe sumal re nena e lepas nene poli. Kiena ðelaga mesmes, pis lue ga e pupia visokanena lala, vanon naga pe purpes nen navisokanena punu ga, pe ariman navisokanena.

⁴⁵ Naga sanene, ana pogos naña in na nepimi, nepisawal visena na lelaga wo pan amiu, ana siraunia amiu amon lelagaen si e inu.

⁴⁶ ?Ana amiu ane kilia visalua kiau naviowaena tai? ?Ana visae amiu apisu nepis pe lelaga, vanon ya ne amon lelagaen e inu?

⁴⁷ “Yar naña kiena ne Ntewa, naga sumã miyagogon ruru visena kiena ne Ntewa. Ana amiu la naña pe sinemiun re aloge kiena visena la poli, nekilia sane nanene vanon pe ape kiena re nena ga.”

Yesu amio Epraam

⁴⁸ Ana visena m̃arera la nene kiena ne Yesu kila yerkawa kiena ne le Yu la nene amloge piowa, ana apiun pania, apisape “Imimi na memloge asape ko na pe ope yere Yu re lelaga poli, ko na ope apkas nae ga Samaria tai. Ana mepisu naña yermare tai teke e ko, kila ko ope wowe li m̃aga. ? Visena la nene ape lelaga, po peraga?”

⁴⁹ Ana Yesu pisatam̃e pan la, pisape “Peraga, pe yermare tai to re e inu poli. Sur la naña in na nekila ke ne, nekila ke ga vena kia kiena ne ata va metava. Sur la naña amiu akila panu, akila naña kiau kia pato tano.

⁵⁰ Ana pe pe sur re tai pan inu poli, vanon in na pe nemiyum̃aen re naña na kilaen kiau kia va metava poli. Ana yar keviu tai m̃eke naña sinenan pisape yeririna la popon avatanon inu, ana naga taaga ga kilia la naliðereena e lepas la nene.

⁵¹ Ana visena tai naña lelaga nekilia nevisa van amiu sa nini, visae amiu yar tai larar kiau visena m̃arera, logearia, yoko taðatete va tol marena pogos tai.”

⁵² Ana le Yu la amloge visena nene, apisa pania, asape “Nanagane na mekilia ruru naña yermare sike pa e ko rui. Ko opisape yar naña lelaga e ko taðatete mare, ana pe yar tai naña yoko taðatete ve mare re pogos tai. Yermarua Epraam mal m̃a pano-o mare, a navisawalena lala, lala m̃ena amiyum̃ae m̃a pano-o amare.

⁵³ ?Pona ko na opisu sane oto laa metavan kieta yermarua wa la nene yo? ?Ko na ositom ke osape ko na a si ne?”

⁵⁴ Ana Yesu pisatam̃e la, pisape “Visae nevisawal van amiu, pona avisu sane nemiyeluar ke sina ga kiau kia, ana avisu viowa ga. Yar taðena ga tai kila ke kiau kia pa metava, naga naña asape pe kiamiu Ntewa, naga kau ata ne.

⁵⁵ Naga, amiu pe akilia re poli, ana in na nekilia ruru naga. Pe nepisokan re sane amiu poli, nepisa ruru ga ne, nesape in na nekilia ruru naga, a kiena visena punu ga, nemligan ruru sike e kiau malena.

⁵⁶ Nekilia nevisa mēna ga sane repimiu yermarua Epraam, naga tai naña nanua sumo sinenan pisape visu kiau pog nane p̄ane. Naga sinenan pisape visu naña nomolue e kiena lusia, nevim nekila kiau yuñāena nini, ana pogos naña naga siar pisu ke pa rui, naga kekara na kekara.”

⁵⁷ Ana le Yu la apiunia, asape “Ana ko na pe ope yermarua re tai ne sane naga po, kioñā kas pe tol re lualima yam lima poli wa. ?Ana sanape na opisa ke osape okilia yermarua Epraam na sumo ne? Ko opisu naga koyo tai?”

⁵⁸ Ana Yesu pisatañēa, pisape “Nepisa pe lelaga pan amiu, sane yermarua Epraam na nanua sumo ne, in na nesumon laa naga. Pogos naña naga pere wa, ana inu in na naga naña su sumo rui.”

⁵⁹ Ana pogos naña le Yu la amloge Yesu pisa narin visena ga nene, naña sane kia wa kiena ne Ntewa, ana akilia asape naga pisa ke sape naga Ntewa, ana sinela mimi pañisi. Akale kilavaru na kovemareen Yesu, ana naga tapoloun la, mligan Yuñā Wa, pure sina ga pano.

9

Yar naña paeme pe kilamara p̄ala

¹ Ana imimi nalogena lala memio Yesu memial mepano, ana pogos naña mepa ke sane na, mekirawal yaru tai naña pogos naña paeme, naga pe kilamara p̄ala.

² Ana mepiun tan Yesu, mesape “?Navianena, sur ya ne kila yar nene? ?Pona nakoena na kiena mlamulena viowa ga yo, po nakoena na mlamulena viowa kiena ne anena po arimana, kila naga pe kilamara p̄ala sanene?”

³ Ana Yesu pisatañēa, pisape “Peraga, pe kiena naviowaena re poli, a pe naviowaena kiena re kiena yermarua lua poli, a naga paeme sanene veña kilaen ga sane yoko yaru la akilia avisu puriukawaena kiena ne Ntewa yuñāe e kiena malena.

⁴ Sanene, yoko netamalia naga nanagane, komin pogos naña yemlagi ke ga wa, monar teyuñāe m̄arera, monar teyuñāen kiena yuñāena lala naña naga mligan inu nepimi. Yemalolo naga pimi ke narui, naña taḡatete teyuñāe ea.

⁵ A nanagane na, in na nesike tano e nini, in na nepe yomerarava na yomarava nini.”

⁶ Yesu pisa sanene, p̄isi na plasiria yavi na porotano p̄asia, pulou p̄alelar pimi sane kene, plan e kilamaran yar nañane luwoka.

⁷ Ana pis pania, pisape “Pogaga, ovano oto tano e pulus nen wii naña Siloam, okevan ruru si maramā.”

Wii naña Yesu pisa pania, kiena kia Wii Na Liganen Vano. Ana yar nene pito tano kila sanene, ana kilamarana pimi po. Pisi na p̄asuḡe si pun imimi memio Yesu, sane naga kilia kira pisu sur narui.

Visena moki e lepas kiena kilamara p̄ala nene

⁸ Ana siraunia, la naña nalavis puna ne yar nene, amio la naña na sumo asuñā apisu naga mlogi ke, apisu si naga, apisa asape “?Kilamara p̄ala ke

nene narui, naþa nanua sumã monon mlolog kare ke ne, po pe naga re poli?"

⁹ Ana lala þasia apisape "Ee, naga ga nene ne," a þasia asape "Peraga, yar taþena ga tai ne kus marana ne," ana yar nene pisa meraravan pan la, pisape "In ga nini."

¹⁰ Ana pogos naþa pisawal pan la sane na, apiun tania asape "?Ana sanape na kilamaramã po sanene?"

¹¹ Ana pisatañe la, pisape "Yar naþa Yesu, naga miyuñãenia. Palelar narin kene amio kiena vilãsirena, plan e kilamarau, ana pisape netotano e wii naþa Siloam ne, neke plan si vetan kilamarau. Ana nekila ga sanene, nepitove, nekevan marau, nepisu sane kilamarau po narui."

¹² Ana apiun Yesu tania, asape "?Yar nene ñeke pe nagane?"

Pisatañe la, pisape "Nemninue ga, pe nepisu re si po."

Le Varasi la amlifere la e sitomena lua e lepas na taþa ruruena nene

¹³ Ana siraunia, aþure yar naþa sumo pe kilamara þala, aþure naga pa puna Varasi lala vena avisulia.

¹⁴ Aþure naga pa sanene vanon legiena naþa Yesu kila ruru kilamaran yaru nene, naga pe Legiena Wa, ana la asitom asape Yesu kila yuñãena tai naþa navisaluaena na legiena wa pisa luþaria.

¹⁵ Ana pogos naþa apa apisawal pan Varasi lala, apiun tania, asape "Pogaga, ko towe ovisayu meraravan sanape naþa kilamaramã pimi po."

Ana naga pisa ga sanini, pisape "Peraga, yar nene mligan ga narin kene e kilamarau, ana nepa neke plan sina ga, nekilia nepisu ruru si sur punu ga."

¹⁶ Ana pogos naþa Varasi la amloge, laþas apisape "Yar naþa kila nanene, naga kila sa ga sitom korena ga navisaluaena na Legiena Wa. Sanene na, naga pe molue re nena e Ntewa pitomi poli."

Ana la þasia asape, "Peraga, visae pe lelaga naþa pe yar viowa ga tai na kilaroen navisaluaena, sanape na naga kilia kila kile wo la ne sanene." Ana apisayu ñã sanene pano-o asumãlu ase sitomena lua narui.

¹⁷ Ana apiun ke sina ga tan yar naþa nanua pe kilamara þala, apisape "?Ana ko, ko naþa naga miyuñãen kilamaramã, ko na ovisa ya ne e lepas na yaru nene?"

Naga pisatañe ga la nena, pisape "Naga pe navisawalena lelaga tai."

¹⁸ Naga pisa sanene, ana yerkawa kiena le Yu la pe amlelaga re e kiena navisawalena la nene poli, pe amlelaga re asape nanua sumo yar nene pe kilamara þala, a nagane kilia kirava. Ana apiõ arimana amio anena vena avim avisu la.

¹⁹ Ana pogos naþa lalua apim, apiun tan la, asape "Avisu ruru li yar nene. ?Naga pe narimiu kemua lelaga, naþa asape paeme ana pe kilamara þala, pona pe naga re poli? ?Ana visae naga, sanape na kilamarana pimi po si sanene?"

²⁰ Ana lalua apisatañela, asape "Imimi lua mekilia mesape naga pe narimimi, mekilia mesape pogos naþa moþaria, pimi tol nanagane, naga pe kilamara þala nenaga.

²¹ A pe mekilia re mesape naga kilia pisu ruru si sur la nanagane, pe mekilia re a ne kila ruru si kilamarana sanene. Ana popon aviun ruru ga tania, naga pe pe sisi re poli, kilia vis."

²² Lalua apis sanene, akilawan li ñã kiela sitomena, vanon yerkawa kiena ne le Yu la apisayu pa rui, apisawal asape yar naþa mlelaga sape

Yesu pe Navisaarena, yoko akuan lua ve su re si amio la e Yumã Wa Mana ne Ntewa.

²³ Apisawal sanena lalua amaraun pañisi, kila apisa ga asape amninue ga, asape “Popon amiu aviun ga tania, naga pe pe sisi re poli.”

Varasi la apis si pan yar naña nanua sumo pe kilamara ðala

²⁴ Ana pogos tañena si tai na, apio kilamara ðala na nanua ne pimi loyurã pula. Apis mñarera pania, asape “Ovisa kia kiena ne Ntewa na mava, ovisa ke sur la punu ga nene van imimi ve lelaga, vanon nagane na mekirawal pa rui sane yar nene pe yar viowa kemua na kilaroen navisaluaena.”

²⁵ Ana naga pisatañe la, sape “Naga pe yar viowa pona pe yar wo, in na pe nekilia re poli. Sur taaga nekilia, sanini. Nanua sumo, kilamarau ðala nena ga, ana nanagane na nekilia nepisu sur punu ga.”

²⁶ Ana apiunia, asape “?Ana visae sanene, miyurãen ko sanape? ?Kila ruru kilamaraña sanape?”

²⁷ Ana naga pisatañe la, sape “Nepisa meraravan ruru sur punu ga nene pan amiu yam tai ða rui, ana amiu amon logeena, ana nanagane na sinemiun asape aloge sina ga. ?Vanon ya? ?Pona amiu mñena sinemiun asape aim ave kiena nalogena la yo?”

²⁸ Naga pisa sanene, sa naña pisa kare li la mña ga, ana la sinela kar manenea, apeveyunia asape “!Oo! Ko ga ope kiena nalogena tai, imimi na mepe nalogena la kiena ne yermarua wa Mosis.

²⁹ Mosis nene, mekilia ruru mesape pe lelaga naña Ntewa pisawal kiena visena pania, ana e lepas na yar tañena nene, imimi pe mekilia re poli, sane naga yar nae pe pimi sanape.”

³⁰ Ana yar naña pisatañe, sape “!Kue-e, nemilan amiu pañisi naña pe akilia re naga poli! Naga kila ke pupia yumãena la sanene, pano-o kila ruru kilamarau, ana amiu akilia re asape naga ai po naga yar nae pe.

³¹ Tekilia tesape visae yar viowa vio van Ntewa, yoko Ntewa tañatete yagogonia, a visae yar naña pe yar na lotena a mlogear ke naga, visae vio vania, yoko yagogonia.

³² Ana yaru nene, Ntewa miyagogon ke naga, vanon siar e nasiarena na yomarava nini pimi tol nagane, pe apisuli re yar tai naña kila ruru si kilamaran yaru tai pogos naña paeme pe kilamara ðala.

³³ Yar na monar petan ga Ntewa pitom e nini, visae pere, naga tañatete nena kila sur tai ne sanene.”

³⁴ Ana lala pe akekara re nena naña yar nene pis sanene pan la, asape “E, ko ope yar viowa kemua tai. Ko na ðelaga na mlamulena viowa pulemamaga e ko siar e pogos naña opaeme pimi tol nanagane. ?Ana ko ko na ai ositom ke osape okilia ovian imimi sina ga?”

Apis kare naga sanene pano-o, ðisi na amñenelua si naga pa vanua.

Kilamaraðala nene mlelaga e Yesu narui

³⁵ Ana pe piavi re nena ga Yesu mloge asape amñenelua yaru nene sanene, ana pa mñalia, piun tania, pisape “?Sanape? ?Nanagane na ko na omlelaga pa e Narin Yeririna rui, po pere?”

³⁶ Ana yar nañane piun tan Yesu, pisape “?Ana naga naña ko opisa ke ne, naga ai? Visae ko na okilia ovisali van inu, pona nekilia nelelaga e naga.”

³⁷ Ana Yesu pisatañe, sape “Ko na opisu pa naga rui, ko opisu ke naga nagane. In ga ða, nane nepis ke nemio ko ne.”

³⁸ Ana pisatamea, sape “O Suḗe, visae sanene, in na nemlelaga nena ga e ko.” Ana yar nene p̄aryon lue ga na yeluaren Yesu.

Yesu pis pan Varasi lala

³⁹ Ana Yesu pis pisape “In na nepim e yomarava nini vena nevisusuveve yeririna lala, vena kilaen sane yeririna la naḗa kilamarala ḗala akilia avisusu suria, a vena kilaen sane yeririna la naḗa asitom ke asape akilia apisu sur punu ga, avisu kilale sane la ape kilamara ḗala ga.”

⁴⁰ Ana Varasi la ḗas asuḗa lavis ga, amloge visena nene, apiun tania asape “?Ana opisape sane imimi ḗena kilamaramimi ḗala ga, a?”

⁴¹ Ana Yesu pisatame la pisape “Visae pe lelaga naḗa amiu apisu kilale asape kilamaramiu ḗala, po li ḗa ga, yoko amiu taḗatete akilia awar nakoarena vanonia. Ana pogos naḗa visae apisa ke asape akilia avisu ruru sur punu ga, sanene na pupia naviowaena sike pa e amiu rui.”

10

Pakaiwa na kove kan sipsip

¹ Ana Yesu pis pa re laa sane, pisa ḗakaiwa tai pan la, e lepas na kove kan sipsip, naḗa amiyuḗaen pae ana sipsip kiena ne yeririna punu ga akilia ava amomalio loyuḗa veraga. Naga pisa sanene, pisape “Nepisa pe lelaga pan amiu, yar naḗa visae ve kom re e mralaea na vaen loyuḗa vanon sipsip lala, ana ḗiyukalawan ga kove, yar ne sanene pe yar viowa na vinauen ga.

² A naga naḗa silaga pa kom lologia mralaea, naga pe yar mesmes nena navisuaren sipsip.

³ Visae aligan yar tai na kirakirawoen mralaea, ana pogos naḗa yeririna navisuarena sipsip vim, yoko naga kilia vike ga vania. Ana pogos naḗa va loyuḗa, sipsip la punu ga aloge pulgona, ana naga vio ga kia kiena ne lala naḗa ape kiena ga, ḗisi na lala ga nene asuḗalu a naga sumon la ava vanua.

⁴ Ana pogos naḗa visae sumon la apa ava vanua, naga yal sumon la, la asiraunia avano, vanon akilia ruru pulgona.

⁵ Taḗatete akila ve sanene van wolawa tai, yoko amaraun ga, vanon pe amloge kilia re pulgon yar taḗena la poli.”

⁶ Ninun visena nene Yesu pisawal pan la, ana pe amloge kilia re kinas poli.

Yesu sape naga pe mralaea na kove na sipsip

⁷ Sanene na, Yesu sunyu ḗa pan la sane e lepas na kove na sipsip nene, pisape “Nepisa pe lelaga pan amiu, sane mralaea na kove na sipsip nene, naga inu.

⁸ Lala taḗena la naḗa apim sumon inu, naḗa apisokan asape yoko avisuar ruru sipsip lala, ape yar viowa na vinauena ga lala, ana pogos naḗa apa akaten sipsip lala, sipsip la pe amloge la re poli.

⁹ In ga nepe mralaea na kove, yar naḗa imi kom ga pun inu, yoko nevisuar ruru kiena malena. Yoko naga kilia va vanua lual kana kinanena, ḗisi na kilia vim sina momalio kolemalu, kilia vim vano ve sanene naga pogaga.

¹⁰ Yar na vinauena pimi vena war plan vinaunen sipsip lala, pona nawe moḗar laena, pona kila kare manene laena, ana in na nepimin vena akilia atol malena, vena akilia akekan malena naḗa wo vaḗisi van la.”

Yesu pisape naga pe yar wo na visuar ruruen sipsip lala

¹¹ Ana Yesu pisa mēna ga, sape “In na nepe yar na po na visuar ruruen sipsip lala. Yar na visuar ruruen sipsip naga monar kekara naḡa tamān kiena malena vena tamaliaen kiena sipsip lala.

¹² Visae ve yar na yumāena ga tai, ḡisi na taḡatete visuar ruru sipsip la ve sanene, naga pe kekaran re la ne sanene vanon pe pe kiena sipsip re poli. Visae pogos tai visu pupia lokul tetan lala atomin sipsip la nene, yoko naga marau ga, sumālu kiriri ure, ligan sipsip la asike na, ḡisi na lokul tetan la nene avim akarkare la amēnetetain la.

¹³ Yar nene ure vetan sipsip la ne sanene, vanon naga pe yar tai nayumāenen ga kiena kilavaru, naga pe sitom manene re sipsip la nene poli.

¹⁴ “A in na nepe yar na visuar ruruen kiau sipsip lala. Nekilia ruru la naḡa ape kiau, a la nene akilia ruru mēna inu.

¹⁵ Imimi na mekilia ruru imimi sa ga naḡa imimi lua Ata mekilia ruru imimi lua. A in na sineu si kiau sipsip la nene torokin naḡa netaḡan kiau malena vanon la.

¹⁶ “Ana kiau sipsip mēna la moki asumā ke ga wa, naḡa pe apim asu re loyumā e kiau kove poli wa, ana monar neva nevio la mēna ga, ana pogos naḡa aloge pulgou, yoko aimi. Nekila mā sanene vano-o kiau sipsip la punu ga aim ave ḡegas taaga ga narui amio inu, yar keviu na visuar laena.

¹⁷ “Vano-o yoko netaḡan kiau malena vanon la, ana kau Ata naga kekaran paḡisi, kekaran inu vanonia. Ana nekilia nevisa mēna sane kiau malena naḡa visae netaḡan vano-o, yoko nela maran sina.

¹⁸ Pe yar taḡena re si naḡa yoko lalua kiau malena vetan inu, ana in ga taaga netaḡania. Naga pe kiau ga nataḡanen vano, a pe kiau ga nalamaranen sina. Na naḡa neyumāe sanene, Ata ga mligan e inu.”

¹⁹ Ana yam si tai, visena kiena ne Yesu na sanene kila le Yu lala aḡure tetai e sitomena lua sina.

²⁰ Lala moki asape “Yermare ga na sike e naga, yar namā ḡarina pe wowe viowa ne. !Vé ayagoga re!”

²¹ Ana lepas ḡasia asape “Peraga, kiena visena wo la nene pe pe visena kiena ne re yar naḡa yermare sike e poli. ?Ana sanape, yoko yermare viowa kilia kila ruru si kilamaran yaru naḡa pe ḡala, sa naḡa yaru nene kila rui?”

Yesu pisawal meraravan naga pan le Yu lala

²² Ana e pogos nene la apim atol si pog na kala pupia ḡaḡagena tai, ma Yerusalem. Paḡagena nene apio asape Paḡagena Navisa Ruruen Yumā Wa Mana ne Ntewa, ana amiyumāen ke e pog na miava.

²³ Ana Yesu mēna pa sike e ḡaḡagena nene, ana pogos tai naga pa ma e Yumā Wa Mana ne Ntewa, mial ke pa e pupia mraliu naḡa apio sape Mraliu Kiena Solomon.

²⁴ Ana yerkawa kiena le Yu lala naḡa asike ne apim puna, ape ḡegas amiyervivia, apiun māraran pania, asape “!Konua rui mesape mekilia ruru ko ko na ai, ana ko okilawan ko mā sanene pano-o! Visae ko na ope Navisaarena kiamimi na lelaga, imimi sinemimin mesape ovisa meraravan ruru van imimi nanagane!”

25 Ana Yesu pisatañe la, sape “?Ana in na nepisa ruru pan amiu ã rui, po pere? Nepisa ruru pan amiu ana amon naãa alelaga ea. A pupia yuñæena kerkeviu la naãa nemiyuñæen e kia kiena ne kiau Ata, sa naãa amiu apisu pa rui, lala mēna akila meraravan inu pan amiu rui,

26 ana naga mēna nene amiu pe amlelaga re e poli. Amiu pe amlelaga re nena e inu, pona nanene vanon amiu pe ape ãegas na kiau sipsip re poli yo.

27 Kiau sipsip lala amloge kilia pulgou, a in mēna nekilia la punu ga, a lala asumã ataveve inu.

28 In na nemla ke malena naãa ve uro re pan la, ana taãatete akovio, pe yar re tai naãa kilia war plan la vetan luñau.

29 Nanene vanon kiau Ata ke narui naãa ãar la pan inu, a naga mārera manene laa taulu punu ga, ana taãatete yar tai war plan sipsip la nene vetan navisuarena na limana.

30 Lelaga, inu nemio ata, imimi lua mepe taaga ga.”

Le Yu la sinela kar Yesu

31 Ana pogos naãa Yesu pisa pa visena nene, yerkawa kiena ne le Yu la sinela kar ke sina ga, aãar kilavaru lala asape akoveñaria.

32 Yesu pisuia, ana pis pan la, piunia pisape “?In na nekila ãarin yuñæena wo lala e maramiu rui, naãa Ata sinenan sape neyuñæenia, ana amiu asape akove inu vanon nape?”

33 Ana la apisatañea, asape “Peraga, mesape mokove ko, pe vanon re yuñæena wo poli, ana vanon ga naãa ko na oãarnena kare ke kia kiena ne Ntewa, naãa ko, ko na ope yeririna ga, ana silaga okila ke sa naãa ope Ntewa pa rui!”

34 Pisi na Yesu pisatañe la, sape “E kieta Tus Wa, visena kiena ne Ntewa tai teke e Tus Na Yauena, naãa pis pa yeririna nae Israel lala, pisayu sanape naãa lala ape narina lala, naga pis sanene pan la, pisape ‘Amiu na sa ga ntewa lala.’

35 “Sanene na, tevisu e yo nene sane la naãa visena kiena ne Ntewa nene pan la, la ape yeririna ga lala, ana visena nene pisape lala ape ntewa lala, ana visena nene naga pe kieta Nasiriena Wa tai, monar ve lelaga ga.

36 “Ntewa pisayu kiena yeririna la sanene rui, ana yoko ve sanape van inu, naãa in ga taaga naga miawawo inu, mligan inu nepitom e yomarava nini? Mesmesun ga naãa nepisawal nesape naga pe kau Ata Ntewa, ana inu nepe narina, ana amiu asape piowa ga naãa nevisa sanene. Apisa ke asape in na neãarnena kare kia wa kiena ne Ntewa, ana pe sa re nene poli.

37 Visae pe lelaga naãa nemiyuñæe ke pe pe kiena re arimau poli, pona amiu ve alelaga re e inu, naga pogaga.

38 Ana visae nekila ke kiena yuñæena lala, pona amiu amlelaga ke e inu po pe amlelaga re poli, a amiu monar alelaga e kiau kile lala, sane ape yuñæena kiena ne Ntewa lelaga. Visae ve sanene yoko amiu akilia avisu kilia sane Ata teke e inu lelaga, a inu mēna neteke e naga.”

39 Yesu pisa sanene pan la, ana kiela sitomena mārera maran taaga suñia ga. Lala akilali naãa atararli si naga sanene na, amilan ga naga pure tan likan la pure pano.

⁴⁰ Ana Yesu petan si Yerusalem kusro pito sina e wii naña Yortan lepas na vano, e yo naña Yoane Nakeena kee yeririna lala ea nanua sumo. Ana suña e yo nene yam piavi li mña,

⁴¹ ana yeririna la apim ke puna silaga. Apim apisayu naga asape “Yoane nanua, naga pe kila re kile la sane yar nene kila ke ne poli, ana naga pisa plan sur moki e lepas na puna, ana tepisu e kilamarata sane sur la punu ga naña pisa ne apim ape lelaga ga narui.”

⁴² Ana kiela sitomena na sanene kila sane la moki nae yo nene amlelaga e Yesu.

11

Suniena kiena Lasaros

¹ Ana pogos naña Yesu sike perina wa, maiena mñarera tai pimi tol kiena erau tai, Lasaros. Lasaros nene vinena la lua naña Maria amio Mareta, la telu nene nae narin pulkumali naña Petani lavisin Yerusalem.

² Ana Maria ne naga mña nene naña siraunia taron ponotaninu e Yesu, miyumu vania lana e vilparina.

³ Ana pogos naña vinena la lua nene apisu mñenela nene mai keviu sanene, amligan visenan pa pan Yesu, asape “Supe, kioña erau naña ko na sinemña si naga, mai tai na piowa ga.”

⁴ Ana pogos naña visena nene pa tol Yesu, naga pe pito re poli, pisa ga sape “Inanena nene pe na marena re poli. Inanena nene sa ga mrapa kiena ne Ntewa tai, vena kila meraravanen kiena urarena, a vena kila meraravanen kiena pupia puriukawaena naña mla pan inu Narina Ntewa.” Yesu pisa visena nene, sa naña kilia pa rui suri naña yoko yuñañena.

⁵ Yesu sinena si Mareta nene pañisi amio luena na ve tokak a mñenela nene, a sinena mie la pañisi, ana pe kan pog memes re na kilaen suri nene poli wa.

⁶ Sa nene, naga pe pa re ga poli, suña si legiena lua e yo nene naña wii nae Yortan lepas na vano.

⁷ Suña si sanene, pñisi na pisa pan imimi nalogena lala, sape “Pogaga, tokusro sina ga teva si yo nae Yutea.”

⁸ Ana imimi mesitomñal ke yerkawa kiena le Yu lala e yo nene naña sinela kar Yesu pañisi, ana memaraun vitoen sina. Mepiun tania, mesape “?Navianena, sanape? Nanua ga naña tesike ma ne na le Yu la akilayon asape akoveñar ko, ana nanagane na osape teva si pula.”

⁹ Ana Yesu pisa pan imimi pisape “Kiau navisatamñeena van amiu naga sanini. E legiena, kana aora nena lualima yam taaga pa lua, pupia mrae tegoli yo, kila sane yar kilia yal ruruia, tañatete lolor.

¹⁰ Ana yar naña yal li e yemalolo na kolemallo, naga yoko lolor ga, vanon yomerarava nene pe tegoli re si kiena mrapa poli.”

¹¹ Yesu pisa visena nene pan imimi, kana kinasia sape naga kilia yaloro ga woga ga ne, tañatete suri viowa tai vania vano tol pogos naña Ntewa ligan ruruia sape akilia awenñar naga. Ana miakolkol sina ga, sape “Kieta erau nene momalio rui. Ana nanagane na tevano na neviopege sina naga.”

12 Ana imimi nalogena la pe memlogekilale re kinas nen visena nene po, ana mepisalupar si Yesu, mesape “Supe, visae naga momalio, pogaga ne, yoko kilia loge wo sina ga ne.”

13 Mepisa sanene vanon mesitom ke mesape Yesu pisa ke sape Lasaros pa ruru ke ga, ana pere, Yesu pisa ke kana marena ne.

14 Ana nagane na Yesu pisa meraravan pan imimi narui, sape “Lasaros mare pa rui,

15 komin pogos naŋa naga mai, pe nesu re nemio la poli. Ana sanene na nepisu pogaga, a po mēna ga pan amiu, vanon sane kiena marena nene yoko imi ve sa pulmas tai van amiu, vena amiu akilia alelaga lelaga e inu. Pogaga, tevanon, tevisuia.”

16 Ana imimi nalogena la memaraun ke navaena wa, ana Tomias naŋa apio sape Tomias Kaora, pisa pan imimi sape “Amiu asuŋalu, ita punu ga tevano. Kieta Supe sinenan sape va mare sanene, popon ita punu ga tevano, temare temio naga veraga.”

17 Ana imimi punu ga memial veraga mepano, mepa makate lavisin narin pulkumali naŋa Petani. Ana apisawal pa Yesu asape Lasaros, amligan tasnena mono e pulu kilavaru legiena vari ŋaro rui.

18 Ana kumali naŋa Petani sike lavisin ga pupia kumali naŋa Yerusalem, torokin sane kilometa ve telu ga,

19 kila sane le Yu moki nae Yerusalem, pogos naŋa amloge marena nene, sinela miye Mareta amio Maria, ana apim vena atag amio la atagin naga naŋa kovio.

20 Ana Mareta sike amio la nene, ana amligan visenania, asape Yesu pam sike pa garo ne e mrapa rui, ana naga suŋal pato talopania. Ana luena naŋa ve tokak, Maria, naga suŋa ga loyuna, ana pe pa re vanua poli.

21 Ana Mareta pitomi pisu Yesu, pisa pania, sape “!Supe, visae ko na ovim ga e nini, mēnemimi nene taŋatete kovio!

22 Ana in na nemlelaga pe sur korena ga naŋa mare, ana sur naŋa ko oviun vetan Ntewa, yoko naga taŋan ga van ko.”

23 Ana Yesu pisa pania, sape “Mareta, yoko mēnemina nene suŋal mal sina.”

24 Ana Mareta pisataŋea, sape “Lelaga, nekilia ke ne, nekilia nesape naga yoko mal sina ga e pupia nasuŋalena e legiena maro.”

25 A Yesu pisa visena nene pania, sape “In na nepe mrapa na suŋalen sina, in na nepe purpes nen malena. Yar naŋa lelaga e inu, pe suri korena ga naŋa monar mare e yomarava nini, ana yoko mal sina ga.

26 Yar naŋa tol malena nene, ana nalelagaena e inu teke e naga, naga taŋatete visu si marena pogos tai. ?Mareta, ko na omlelaga sanene?”

27 Naga pisataŋea, sape “O, Supe nemlelaga. Nemlelaga e ko, sane ko na Navisaarena, narina ne Ntewa, ko ko na naŋa siar nanua sumo sumo apisa ke sape yoko imi tamalia yeririna lala na yomerava nini.”

Yesu wamarana la mlalau

28 Ana pogos naŋa Mareta pisa pa sanene pan Yesu, pa sina ga loyuna, pavinin vinena naŋa Maria, pis malum ga pania, sape “Navianena naŋa! Pam pa rui, sike garo e mrapa wa, pisape visu ko kone wa.”

29 Maria mloge, suŋalu veraga, sape vito visu Yesu,

30 nane e ga e mrapa naŋa Mareta pisa ga naga e nanagane, vanon naga pe pimi re loyuna e kumali poli wa.

³¹ Ana le Yu la naþa asike loyurña amio la, apisu naþa suñal pa vanua pito yuroro sanene na, asitom asape naga sinenan sape va tag sina e pulkilavaru, ana la mēna asuñalu, ataveve naga apano.

³² Ana Maria mial mā pito sanena, pimi tol e naþa Yesu sike ea. Naga kira pisia, pimi lavis puna, kuan mlor pito tano e mialana, tag pania, pisape “!Suþe, visae ko na oimi ga e nini, mēnemimi nene taþatete kovio ne!”

³³ Ana naga tag mā sanene, le Yu taþena la naþa atavevea, lala mēna atagi. Ana pogos naþa Yesu pisa pupia naloge viowaena kiena Maria la sanene, naga mēna mloge piowa, mnunu sur nene sane urmi manene e losinena,

³⁴ naga piun petan la, sape “?Amiu amligan mono ke pe?”

La asape “Suþe, oimi teva tevisuia.”

³⁵ Yesu mloge sanene, ana tagena pimi e naga, wamarana la mlalau.

³⁶ Pogos naþa apisu naga tag sanene, la þas asape “!Lelaga naþa ne, naga sinen si kiena erau nene paþisi naþa ne, kila sinena piowa na sinena piowa!”

³⁷ Ana lala þasia, naviunena teke e kiela sitomena, asape “Yar naþa nanua kila kilamara þala tai, kilamarana pimi po sina ga. ?Visae sinenania na, naga kilia kila naþa kiena erau nene ve kovio re ga, a?”

Yesu pioþege si Lasaros petan marena

³⁸ Ana Yesu mial amio pupia sineyeena, amio Maria lala apa akate e pulkilavaru naþa amligan tasnena ne Lasaros mono ke ea. Pulkilavaru nene naga pe puluve, naþa amligan pupia kilavaru tai mono ke pulusia.

³⁹ Ana Yesu pisape akuslua pupia kilavaru nene.

Ana vinena taþena nene Mareta mloge naþa Yesu sape akuslua kilavaru, þisi na sape visaluþaria, pisa pania, sape “Suþe, piowa naþa tekila sanene, vanon naga mare legiena vari þaro pa rui, yoko ponos kona va þisi ne.”

⁴⁰ Ana Yesu pisatarñe pania, sape “?E, ko na pe ositoñal re si kiau visena naþa nepisa pan ko rui? In na nesape sa ko na olelaga ga, ovisu nanareraena na urarena kiena ne Ntewa naga yurñae.”

⁴¹ Pisi na la akila ga, akuslua pupia kilavaru, ana Yesu kira pa metava, mlen, sape “Ata, nepisa siþa pan ko keviu naþa ko na okekaran nalogeen kiau naviunena nini.

⁴² Nekilia sane sur ya naþa visae in ga taaga nesape neviun tan ko, yoko ko ologe ga. Ana suri naþa neviun tan ko nagane na, nepiunia e maran la ne asuñal asike nini, vena la mēna akilia aloge. Ana visae avisu sane ko ovisatarñe van inu sa naþa nepiunia, kilia iilala alelaga sane pe lelaga ko na omligan inu nepitom e yomarava nini.”

⁴³ Ana pogos naþa Yesu mlen pae sane na, naga kii mārera sanene pano, pisape “Lasaros, omolue ovim.”

⁴⁴ Ana amilan naþa yar mare suñalu pimi vanua, þarar kulmrae la naþa amluluar naga ea, tamalele ke e limana la amio lana a þarina asike wa. Ana Yesu pisa pan la sape “Pogaga, awar plan kulmrae la nene vetania, vena naga kilia yal ruru sina ga.” Pisi na akila, ana Lasaros mal ruru ga sike si amio la.

*Pupia kumali tarñan sape monar aweñar Yesu mare
Matu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2*

45 Ana le Yu la moki naþa ataveve Maria apim e pulkilavaru nene, pogos naþa apisu Yesu kila Lasaros mal si e marena sanene na, amlelaga nena e naga.

46 Ana lala þasia amon lelagaena, aþasuþe la sina ga, apa si pu Varasi lala, apisawal pan la sur naþa Yesu miyuþaena.

47 A pogos naþa amloge pe akekaran re nena ga, ana lala amio yerkawa na yar wa lala, apio mēna lala taþena na pupia kumali kiena le Yu lala apim lele taaga asunyuiua. Ana pogos naþa apim pae lele taaga, apisawal pan la asape “?Yoko tekila kan yar nene narui? Naga kila ke pupia kile la paþisi e maran kieta yeririna lala.

48 Visae ve tevisawo re naga, yoko kila mēna sanene vano-o ve tai re naþa ve lelaga re e naga, yoko ure la punu ga ataveve ne. Ana visae la na mara nae Rom avisu yar nene kila ke sape imi ve pupia nasumonena tai sanene, yoko sinela kar ita le Yu la punu ga. Yoko akilia aimi akila mara amio ita vano-o akila kare kieta þegas punu ga amio awe plan kieta Yumēna Wa Mana Ntewa.”

49 Apisa ke sanene na, kiela pupia nasumonena Kaeþas, naþa e kas nene na naga þuarar kia naþa Parin Yaru Wa, pisa pan la, sape “?E, vanon ya ne kiamiu sitomena la plas ga sanene, naþa amiu amninue ga sane yoko tekila ya ne van yar nene?”

50 Sur ya na po pan amiu? Pogaga naþa yar taaga ga nene kila ita make ga tokovio, pona popon naga taaga mare vena tamalia kieta þegasia ita punu ga?”

51 Pogos naþa pisa visena nene, naga mēape pisawal ke sitomena tai naþa kiena ga. Ntewa kila naga þuarar yumēna na þarin yaru wa e pogos nene, ana Ntewa ke narui mligan mēna visena nene e kiena sitomena, vena visawalen visena lelaga tai, sape Yesu monar mare vena tamaliaen yeririna punu ga.

52 Naga pe kilia re poli, a pisa ke sape siraunia, pogos naþa Yesu mare, naga pe maren re ga þegas kiena ne le Yu ga la nene poli, ana kiena marena panon mēna narina ne Ntewa taþena lala naþa asike mēna e purvanua taþena lala, ve naurepran laena punu ga aim ave na mratava taaga ga.

53 Ana e pogos nene, Kaeþas pisawal visena nene, pure sitomen kiena ne yerkawa la punu ga kiena ne le Yu la asape Yesu monar mare ga. Ana siar e pogos nene, apisayu ke silaga, asape akilia akila ve sanape.

54 Ana kiela sitomena nene kila Yesu mialorotete sina likan yeririna lala e yo nae Yutea, naga þere plan imimi, mepa mesike e narin kumali tai, kiena kia Ipraim, naþa sike perina, lavisin yokorena.

Lavisin pog na þaþagena maro na Sitoñalen Natamaliaen kiena ne Yesu

55 Ana lavisin pog na þaþagena kiena le Yu la nene, Paþagena Nasitoñalen Natamaliaena. Ana le Yu la naþa asike e yo la ne, amligan ke kiela yo lala, apa ke ma Yerusalem, asape ava e Yumēna Wa Mana ne Ntewa, akila kuþaþaena naikikena e marana ne Ntewa, sumon naþa þaþagena siaria.

56 Ana pogos naþa yeririna la apa ke metava e Yumēna Wa, asike akale ke Yesu. Akale pano amēna re naga poli, ana la apiuyun ke petan la, asape “? E, amiu asitom sanape? ?Yoko naga vim kate e þaþagena nini, po ve vim re?”

⁵⁷ Ana þarin yar wa la amio Varasi lala, lala mēna asitom ke asape pona Yesu kate li e aora nene yo. Ana la apisaar mārera asape visae avisu Yesu sike lele tai, monar aligan visena va van la vena aim na atararia.

12

¹ Ana pogos naþa Paþagena Nasitoṃalen Natamaliaena nene pere ke ga wa, legiena oraī sike ga wa, ana imimi memio Yesu mepa tol si narin pulkumali naþani Petani. Ana mepa makate si e urña mīana ne naga naþa Yesu kilamalia sina ga pe piavi re poli, naþa Lasaros.

² Mesuṃa memio la pano-o, la nene asape akila kinanen tai akan amio Yesu. Ana pogos naþa akila ruru punu pa sur lala, imimi memio Yesu mepim metotano, a Lasaros mēna totano amio imimi, ana vinena naþa Mareta naga þar ke kamimi kinanena pimi.

³ Ana vinena ne Lasaros taþena naþa Maria, naga mēna suṃa ga, naga kus pupia pias na ponotaninu pimi, ponotaninu nene apio asape nat, naga ponotaninu tai naþa kana maran kilavaru pa metava paþisi. Ana kus pimi lavis pu Yesu, taronia miyumuvan la Yesu ea. Pisi na Maria tar pupia viluna piavi nene, miyumuvan sina ga la Yesu, ana pe piavi re poli, ponotaninu naþa ne ponos miyere make loyuṃa e naþa asike e ne.

⁴ Ana e pogos nene, nalogena kiena ne Yesu naþa yoko siraunia wilwilin wania, Sutas nae Kariot, naga mēna pisu ke sur nene.

⁵ Naga pisape “?Vanon ya ne ve awilwilin re ga pupia ponotaninu nene? Visae sanene, akilia ataulu pupia varu tai, sane kilavaru naþa yaru tai tauluia e kiena yuṃaena na kas wetelu tai, ana akilia ataṃan vena iilaen la naþa pe kiela sur la poli. !Akila kare ga ne!”

⁶ Naga pisa sanene, ana naga pe sitoṃal re yar la naþa pe kiela sur re la poli. Naga pisa vanon naga pisuar ke kiamimi karo na varu, a pinaun la ke, kan ke kiamimi varu lala, a naga sitom manene laa varu na ponotaninu nene.

⁷ Ana Yesu pisataṃe e sur naþa Sutas pisa, sape “Ei, piowa naþa ko ovisa kare vineta sanene. Naga kila sanene pan inu vanon naga sitom ke sape legiena naþa yoko asinwo inu pimi make lavis narui.

⁸ Yoko yar la naþa ve kiela sur re la asulue ga amio amiu, vena amiu aiila la sanene, ana in na pe pe nasulueen re nemio amiu poli. Sanene, sur nene naþa naga kila pan inu naga po paþisi.”

⁹ Ana pe piavi re nena ga, visena pato tol lala naþa aþarpiran la ke e þaþagena garo Yerusalem, sape nagane na Yesu pam sike Petani rui. Pisi na lala apava ke asape avisuia, a pe naga re ga poli, asape avisu mēna Lasaros, naþa Yesu kila naga mal si rui.

¹⁰⁻¹¹ Yeririna la apa apisu ke Lasaros sanene, a sur naþa Yesu miyuṃaen pania kila naþa lala moki, pano tol li na sumonena laþas kiena le Yu lala, aþure petan kiela nasumonena taþena lala, apim amlelaga e Yesu narui. Ana yer keviu kiena yar wa lala naþa asike ne apisayu sur nene, apiranaria asape akale mrapa naþa awe moṃar Lasaros mare.

Yesu pimi tol yo naþa Yerusalem
Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

¹² Lasaros lala akila pae kinanena kana ne Yesu ĩisi, ana e legiena taĥena sina, visena pato tol pupia ĩina la naĥa apam asike Yerusalem e ĩaĥagena, asape Yesu naga pimi ke rui, vena vim loyurĥa e pupia kumali nene.

¹³ Ana yeririna la amloge, asurĥal amial apa ate luĥarĥela lala, amiyal apano vena avitawe naga mrapa.

Asape akila sanene vania vena naga vim ve sane kiela ĩarin suĥe, ana la amial apa sanene, apioyon ke sanini apisape,

“!Pona we-e po! Teieluar naga, kieta ĩarin suĥe viu nae Israel!

!Ntewa na mava ovisa ruru naga naĥa pimi e kioĥa kia!” *Yauena 118:26*

¹⁴ Ana Yesu mial pimi ke, naga kila naĥa aĥure narin togki tai pimi puna, pa totano ea mial pimi. Sur nene naĥa naga kila taveve ruru ga visena tai na Visena Wa naĥa pisape.

¹⁵ *“Amiu le Yerusalem lala, amiu ve amarau re sina, Amiu avisuia, nanagane na kiamiu ĩarin suĥe naga pimi ke pun amiu narui. Naga kus ke ga narin ninus nen togki tai, pa totano ea pimi ke.”* *Sek 9:9*

¹⁶ Ana e pogos nene, imimi nalogena kiena ne Yesu lala pe mesitorĥal re visena nene poli, a siraunia, pogos naĥa pa pae ma e peni, imimi mepisu kilale ga na wa sane visena marua na nanua ne naga pisayu naga mesmes, ana mepisu sane naga kila sur punu ga mesmesu ga sa naĥa Visena Wa lala apisa nanua sumo asape yoko Navisaarena yurĥaenia.

¹⁷ Ana ĩisi na pupia ĩina nene kila ke naworworena pa Yesu sanene na. Lala moki la naĥa nakoneva asike amio naga pogos naĥa pio Lasaros mĥal si petan marena, ana la apa apisawal pupia kile nene pan yeririna taĥena lala,

¹⁸ ana pogos naĥa lala amloge sur la naĥa Yesu miyurĥaenia, sinelan asape avisuia, ana la apim vena ava avisuia.

¹⁹ Ana lala punu ga nene, pupia ĩina pa tai narui, ana pogos naĥa le Varasi la apisuia, amloge piowa, asilin ĩarila, apisape *“Toĥaryon yar nene pan-o piowa ga. Naga taulu ita punu ga, pure yomarava wetelu nene apa ataveve naga rui.”*

Le Krik laĥasia asape avisu Yesu

²⁰ Ana e yeririna moki la naĥa ke metava ma Yerusalem vena alotun Ntewa e ĩaĥagena nene, lala ĥasia pe ape le Yu re poli, lala le Krik la naĥa apim amlelaga e Ntewa sane le Yu lala.

²¹ Ana pogos naĥa amloge manene laa kia kiena ne Yesu, asape avisu naga. Apa akale, akirawal kiena nalogena naĥa Pilip nae Petsaeta ma Kalele, ana apiun Yesu tania.

²² Ana Pilip pa pisawal pa Antru, ĩisi na lalua apa apisawal pa Yesu.

²³ Ana pogos naĥa Yesu mloge sape la naĥa pe ape le Yu re la poli asape avisuia, naga pisawal sape *“Nanagane na pe pogos mesmesu vena Ntewa kila kiau kia, inu Narina ne Yeririna, va metava.”*

²⁴ Nepisa pe lelaga pan amiu, sane visae kurus tai, visae ve amapla re, yoko naga taaga to korena ga tomĥa sanene. Ana visae amapla, yoko menun nena ga, ana siraunia kilia war si mras ve moki.

²⁵ *“Sanene, naga naĥa kekaran manene laa malena kiena e yomarava nini, taulu naĥa kekaran inu, yoko kilalua, a naga naĥa pe sitom manene re naga poli, yoko naga surĥa ga woga ga vano-o tol malena viu naĥa pe luas re poli.”*

26 “Yere Yu pona yere Krik naŕa sape sinenan kiau yuŕaena, sinenan sape ilan, naga monar taveve in lue ga. Ana pogos naŕa naga taveve inu ke sanene, yoko e lele ya naŕa sa neva nesike ea, a naga ŕena kilia amio inu. Yar naŕa pe yar na kiau yuŕaena, yoko Ntewa la kia wo vania.”

Yesu sunyu kana marena

27 Ana Yesu siar sitomveve ke naŕa yoko ve ve piavi re na, monar mare, ana mloge urmi paŕisi e naga. Piŕi na sape “Nanagane na, nemloge sane sitomena la moki e losineu. ?Yoko nevisa ya ne va kau Ata? ?Popon nelen, neviun vetania, nesape: Ata, awis otarlua inu e aora ŕarera na loge viowaena nene? Pona piowa ga naŕa nevisa sanene, vanon in na nepim e yomarava nini vanon nenaga yuŕaena ne nanene.

28 Peraga, popon nevisa ve sa ga nene, nevisave: Ata, awis okila kioŕa kia vim ve keviu kome sur la naŕa sa akila van inu.”

Ana pogos naŕa Yesu pisa pa visena nene, pulgo tai metava ma e peni piŕ pitomi tano, pisape “Inu na nekila ke kiau kia pa metava kom ga e ko rui, a yoko nekila ke sina ga na wa.”

29 Ana ŕina la naŕa asu ke lavis ga amloge ŕaagena na pulgo nene, ana ŕasia asape polilu ga tai, la ŕas asape “Peraga, navisi ga ta ne pisi ke pania.”

30 Ana Yesu pisa pan la sape “Pulgona naŕa temloge ne, naga pe pitomi re sape in na neloge poli, a pitomin amiu, veŕa amiu akilia sane inu nepimi pe.

31 Monar ve sanene vanon nagane na, pe pog na liŕereen yeririna na yomarava narui, pe pog na kovenluaen ŕarin suŕe na yomarava narui naŕa Yermare.

32 Vena nekila yuŕaena nene, monar netamalele metava e laki torovia, ana pogos naŕa neŕeke metava sanene, nekilia noure yeririna punu ga aim pun inu.”

33 Ana visena kiena ne Yesu, naga pisa pe nakilaen imi merarava van la sane kiena marena pe marena tai naŕa ve sanape.

34 Ana pogos naŕa ŕina la amloge, asape “Memloge ke naŕa apuloyu ke Visena Wa, pisa ke sape Navisaarena naga mal lue ga, taŕatete mare pogos tai. ?Ana sanape naŕa ko na opisa ke osape yoko atelan Narin Yeririna metava vena mare? ?Pona ko na opisa ke ga taŕena tai yo? Narin Yeririna ya naŕa opisa ke ne, naŕa yoko ve sanene vania?”

35 Ana Yesu pisataŕe pan la, pisape “Inu na nepe yomerarava kiena ne Ntewa, a nekilia nesuŕa si nemio amiu yam ve plas ga. Ana pogos naŕa nesike nemio amiu, popon ayal e kiau yomerarava nena, visae peraga, yoko pupumalko kalo make amiu, a yar naŕa sape yali, taŕatete visulupar si kiena mrapa.

36 Pogos naŕa inu naŕa nepe yomerarava nene nesike ke nemio amiu wa, popon alelaga e inu, vena amiu ŕena akilia aim ave yeririna na yomerarava lala.”

Ana pogos naŕa Yesu pisa pa visena la nene, naga mligan la asike, petan la pa tapolou e lele tai naŕa taŕatete aimin sina naga.

Le Israel la pe sinelan re alelaga e Yesu poli

37 Yesu miyuŕaen pupia kile la moki e marala rui, ana pe suri korena, lala pe sinelan re asape alelaga e naga poli.

³⁸ Ana kiela p̄elaga na sanene, akila ke sina ga sa ga nāpa le Yu marua la nasumo akila e pogos kiena ne yermarua Aisea, nāpa pisayu e visena la lua nāpa pisawalia. Nasumo pisa sanene, pisape

“Ntewa na mava, imimi mepisasawal ke pan la, ana lala pe akekaran re asape alelaga poli, a ko ko na okila meraravan kion̄a puriukawaena na lumon̄a van la, ana lala a ne pisulūparia? Pe ta re poli.” Ais 51:1

³⁹ Ana na luania, naga m̄ena pisa sanapen lala amon lelagaena e Yesu, pisa sanini, pisape

⁴⁰ *“Ntewa p̄aryon la pano-o peraga, p̄isi na kila ga kilamarala la pimi pe kilamara p̄ala, kila losinela la pimi m̄arera laa pāpisi.*

Pisi na kilamarala la tāpatete si avisu ruru suria, po losinela la aninulūpar suria.

Visae pere, yoko la avilon la āpasūpe la aim pa panu rui, vena nekila ruru kiela malena la.” Ais 6:10

⁴¹ Ana visena kiena Aisea nene pimi e naga, siraun nāpa naga pisa naurarena kiena Navisaarena loyuma e Yuma Wa Mana ne Ntewa, a nanagane na tepisu sane pisayu ga Yesu lelaga, amio lala nāpa e kiena pogosia.

⁴² Ana sa nāpa visena la nene pisa, lala moki pe amlelaga re e Yesu poli, ana p̄asia amlelaga, pa tol m̄ena kiela nasumonena lāpasia. Na nene naga po, ana sur taaga naga piowa, akilawan ke ga kiela nalelagaena, vanon amaraun Varasi lala, amaraun asape sa akoven plan la laea vetan kiela yuma na lotena.

⁴³ Kiela marauena nene, naga sane lala pe asitom re si nakilaena vena yoko Ntewa kekaran la vanonia, ana lala asitom ke ga keviu sane yar tāpena ga la avisu la ve sanape.

⁴⁴ Ana Yesu pisawal pupia visena maro tai e maran kiena yeririna lala, pisape “Naga nāpa mlelaga e inu, pe mlelaga re ga e inu poli, ana mlelaga e imimi lua naga nāpa mligan inu nepimi,

⁴⁵ a naga nāpa pisa nu ke, sa ga nāpa pisa ke m̄ena naga.

⁴⁶ In na nepim e yomarava nini, sane kana yomerarava, na kilaen yar ai nāpa lelaga e inu, yoko ve su re si e yemalolo.

⁴⁷⁻⁴⁸ Ana visae la p̄asia aloge kiau visena, ana pe amlogear re poli, pona visae lāpasia akovenwanu amon logeen kiau navianena lala, la nene yoko akus kiela nalīpereena e legiena maro. E pogos nene, ve in re nāpa nesumālu nelīpere la, vanon in na pe nepimin re nalīpereen re yeririna na yomarava nini poli, nepimin natamaliaena. Ana sur nāpa līperela, nane kiau visena la nāpa nepisa ke pan la pogos nāpa nesike nemio la nagane narui.

⁴⁹ Kiau visena kilia kila sanini, vanon pogos nāpa nepisa plan ke visena la nene, in na pe nepis re ga e kiau kia in ga taaga poli, ana nepis ke e kia kiena ne Ata nāpa mligan inu nepitomo. Naga ga pisa plan ruru pan inu sur la punu ga nāpa pe kiau na visaplanena,

⁵⁰ ana sanene, silaga in na nepisa ke sur punu ga nāpa Ata sinenan pisape nevisa. A kiena navisaluena punu ga nene, nekilia sane malena wo nāpa pe luas re e poli, sike ga e lala.”

13

Peni na luas nen malena kiena Yesu, ana naga kevan lana ne kiena nalogena lala

¹ Nanagane na, sur la punu ga akila ruru pa rui, naña peni ga na pupia legiena naña Paʔagena na Sitomalen na Tamaliaena siaria. Ana Yesu pisu kilale ke pa rui sane kiena pog pimi ke narui, legiena ga na peni pe pog naña monar ligan si yomarava nini wasuʔe sina va puna ne arimana. Pimi tol pogos nene, e mrapa la moki, naga kila po paʔisi pan la naña puna naña asike pa e yomarava nini, sitom la paʔisi, a nanagane pe pog na sitom laen va ve keviu laa sane, vano-o tol naña kiena malena kovio vanon la.

² Ana naga sike amio imimi kiena nalogena lala e yo ma metava, kila ke kana kinanena maro amio imimi. A Sutas naña nae Kariot ne, narina ne yermarua Saemon, naga mēna sike ke amio imimi e pogos nene, naga sike amio kiena sitomena viowa na wilwilinwanen Yesu, komin naña Yermare mligan teke e kiena sitomena rui.

³ Ana mekinana mā pano-o ʔisi na Yesu naga sitomveve ke sanape naña nanua sumo, petan ma puna Ntewa pitomi tano, a sanape na Ntewa mligan sur punu ga sike e limana, a sanape naña monar tauluia, siraunia naga kilia vetan si yomarava nini va sina puna.

⁴ Naga mloge pupia sineyeena e losinena vanon imimi kiena nalogena lala, sinenan sape kila kile tai e sineyeena nene van imimi, vena imimi mēna ga mekilia mekila van imimi. Ana suñalu, pa miyenlua māna kulkota, pitavin tawol tai,

⁵ pio wii mēne pialo tai, kus pimi, siar kevan lamimi lala, kila naga sane pe yar na yuñae kiamimiena tai. Kevan mā lamimi la sanene pano-o, miyumuvan la e tawol naña pitavin ke ne,

⁶ pano-o pimi tol lana ne Saemon Pita. Ana Pita pisu mā naña naga pimi tolia, pisa pania, sape “?Suʔe, yar nene? Ko na ope yerka wa paʔisi wa, pe mesmes re naña ko na okevan lau sanene poli.”

⁷ Ana Yesu pisatamēa, sape “Pita, sur na nekila ke ne, nanagane na pe opisu kilale re poli wa. Ana siraunia, ko na okilia ovisu kilale ruru ga na wa.”

⁸ Ana Pita sinenan sape kilawo Yesu wa, sape “Peraga Suʔe, taʔatete ga netamān okevan lau.”

Ana Yesu pisape “Visae ve nekevan ruru ko re, pe kiau sur re tai teke e ko poli.”

⁹ Ana pogos naña Pita mloge nene, kiena sitomena pe taʔena narui, pisa pa Yesu sape “!Suʔe, visae ve sanene, netamān ga, sineun nesape okee inu, ane ve lau re ga, okee inu punu ga va tol mēna lumāu lala amio ʔaruu!”

¹⁰ Ana Yesu pisatamē pa Pita e narin ʔakaiwa tai naña pisayu ʔelaga naña yaru mekiki e kiena mlamulena viowa lala. Naga sape “Yar naña kulu mare ga na wa, yepena punu ga merarava rui. Ana visae lana ve namname sina, ana taʔatete naga va kulu punu sina ga, yoko naga kevan ga lana. Ana nepisu sane amiu sanene narui. Amiu punu ga amerarava ruru pa rui, a amiu yar ga tai naga pe sa re nene poli, naga pe namname ga moña ga.”

¹¹ Ana Yesu pisa sanene, sape pe imimi punu re memerarava poli, vanon naga kilia pa rui imimi yar tai naña yoko ve yam ve piavi re na naga wilwilinwan naga.

12 Ana Yesu kevan lana Pita amio imimi taņena lala pano-o ŕisi, pa miyen sina ga mņana kulkota, totano piun tan imimi, pisape “?Amiu apisuluņar ke yurņaena naņa nekila pan amiu ne, po peraga?

13 Sur nene naga sanini. Pogos naņa amiu apio inu ke asape nepe Navianena pona nepe Suņe, amiu na apisa pe lelaga ga.

14 Ana visae apisu naņa inu kiamiu Navianena po kiamiu Suņe nekevan lamiu, popon amiu mņena akekevan ke lamiu lala, amiu akilakila ŕelaga wo la sanene van amiu silaga.

15 In na nekila sanene pan amiu, vena amiu na yoko ataveve maran taaga e legiena la naņa pimi ke ne, naņa amiu ga akila si van amiu sane in na nekila pa pan amiu rui.

16 Nepisa pe lelaga pan amiu, sane yar na yurņaena naga taņatete to metavan kiena yerkawa, po yar na waren visena naga ve to re metavan naga naņa mligan naga pano.

17 Ana visae amiu avisu sane kiau visena la nene pe lelaga, a visae amiu akila ke sur la naņa nepisa, yoko pupia navisa ruruena vim van amiu sirau.”

Yesu pisawal sape yoko Yutas wilwilin wan naga

Matiu 26:22-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

18 Ana Yesu pisape “Nepisa sanene, a pe nepisa amiu punu re poli, komin ita yar ga tai naga sike ne, naņa naga kiena sitomena pa pe taņena pa rui. Lelaga, in na nekilia ruru amiu punu ga naņa nekilogia amiu, ana nekilia nesape amiu yar tai yoko kila mesmes ga sa naņa Visena Wa pisawal nanua rui, naņa pisa sanini, sape

‘Naga naņa imimi lua makan pae kau kilaparavi,

nanagane na naga tarlua pa lana rui vena vielua inu!’

Yauena 41:9

19 “Sur nene naga piowa ga, ana nesape nevisawal van amiu sumo wa, ana pogos naņa avisu sina ga ve yam piavi re na, akilia alelaga asape inu na lelaga, in na naga naņa mon lue.

20 Nepisa pe lelaga pan amiu, yar naņa porworun yar na waren kiau visena naņa nemligan naga piņasu, naga sa naņa porworun inu ke ne, a naga naņa porworun in sanene, naga sa naņa porworun ke naga naņa mligan inu nepimi.”

21 Yesu naga pisa pae visena nene pan imimi, ana siar mloge naņa sinena pulen naurmiena lala, pano-o pisawal meraravan ga e maramimi, pisape “Lelaga nepisa pan amiu, yoko amiu yar tai wilwilinwan inu.”

22 Ana pogos naņa naga pisa sanene, imimi memilania, mesurņa metamaren imimi ke sina ga, memninue ga mesape naga pisa ke imimi a ne.

23 Ana e pog nene, inu Yoane, sane nalogena naņa Yesu sinena sii inu paņisi, inu netotano ke ga lavisin naga,

24 ŕisi na Saemon Pita kila limana pan inu, sape “Wolai, ko na oviunli ga tania, ovisave naga pisa ke ai.”

25 Siraunia nepa la lavisu tekaki ga, nekian ŕaruu pa laa lavis puna ne Yesu, nepiunlili tania, nesape “?Suņe, ko opisa ke imimi ai?”

26 Ana Yesu pisatarņaea, sape “Nepisa ke ga naga naņa narin kinakina kilaparavi nene, nowuton vito e mņata pursi, ana nekian vania.” Ana naga

kila sa ga naŕa naga pisa, mla kilaparavi tai, kian pito e m̄amimi pursi, ana mlalua mla pan Sutas, narina ne yermarua Saemon nae Kariot.

²⁷ Pisi na Sutas mla kania, ana veraga ga, Yermare pimi pa loyumīa e naga. Pisi na Yesu pisa pania, sape “Pogaga, sur naŕa pe kioṃa nakilaena, oto vilaga okilalia wa.”

²⁸ Ana e imimi taŕena la naŕa metotano ke e kinanena nene memio Yesu e pog nene, pe imimi yar ta kilia re poli, sane vanon ya ne Yesu pisa visena nene pan Sutas.

²⁹ Imimi ŕasia asitom amape vanon Sutas naga pisuar ke kiamimi karo, ana Yesu miila vena va ul kamimi kinanena yo, pona va la kilavaru tai van la naŕa pe kiela sur re poli, pona sur tai ne sanene.

³⁰ Ana Sutas naga kilia ruru ga sur ya naŕa Yesu pisa ke pania, ana veraga ga suṃalu pa si vanua, naŕa sane yemalolo pa rui.

Navisaluena viu na sinesiena

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

³¹ Ana pogos naŕa Sutas pa pae vanua, Yesu siar pian imimi ke sina ga e sur la moki. Naga pisa pan imimi, sape “Nanagane na pe pog na naurarena kiena ne Narin Yeririna vim kate, nanagane na pe pog naŕa yoko naga kila naurarena kiena ne Ntewa vim ve keviu laa sane.

³² Ana sur ya naŕa yoko naga yumīaenia, kila kia kiena ne Ntewa va metava, sirau naga nene, ve ve viavi manene re, yoko Ntewa visirlua sina inu narina, kila ṃena kiau kia va metava.

³³ “Naruu lala, narin aora ga teke na, naŕa nekilia nesike nemio amiu wa, lavis ga naŕa monar neligan amiu. Pogos naŕa amiu avisu in na nevetan amiu pae na, yoko asape akalenuia ko laa ne, ana sur naŕa nepisa pan yerka wa kiena ita le Yu taŕena lala, nevisa ṃena si van amiu, sane lele naŕa in na yoko neva ea, amiu taŕatete asiraunu aim e nanagane.

³⁴ Ana nanagane nesape nela si navisaluena viu tai van amiu, sane amiu monar sinemiu sisii manene amiu, va laa sanene ve sa ga naŕa sineu sii amiu.

³⁵ Ana visae sinemiu sisii amiu ke sanene, naga nene pe m̄rapa nakilaen yeririna nae yomarava la avisu kilia sane amiu ape kiau nalogena kemua la pe lelaga.”

³⁶ Yesu pisa pae pupia visena nene pan imimi narui, ana Saemon Pita sitomīal ke sina ga naŕa Yesu sape ligan imimi, naga piunia sape “Ana Suŕe, ko na yoko okom pe?”

Ana Yesu pisatamīea, sape “In na nepa ke e lele tai naŕa amiu taŕatete asiraun inu aim e na wa, ana akilia ga aim e sirau.”

³⁷ Ana Pita mloge, piun sina ga, pisape “Suŕe, sanape in na taŕatete neim nemio ko ke nanagane? In na nekekarana ga netaṃan kiau malena vanon ko nanagane.”

³⁸ Ana Yesu pisa pania, sape “Ko opisa osape otaṃan ga kioṃa malena vanon inu? Pogaga, ana nevisa ve lelaga van ko, ŕane ga ne kolemallo, pogos naŕa lakaporo ve kokoreko re wa, ana ko na oviro inu yam ve telu pa narui osape pe ope kiau re poli.”

14

Yesu mla visena na kila luḡeluḡeena pan kiena nalogena lala vena ve aloge manene re viowa

¹ Ana Yesu pisu naḡa imimi nalogena la memloge piowa naḡa naga monar vetan imimi, ḡisi na pisa pan imimi, sape “Amiu ve akila re naḡa sinemiu viowa manene sanene. Aḡasine Ntewa rui, ana monar awasine in mēna ga.

² Sa naḡa nepisa pa ḡa rui, neva nekila ruru lelemiu metava ma puna ne kau Ata, ana metava ma mēna yuḡa, lele moki sike ea torokin amiu punu ga. Visae ve ve lelaga re, ve nevisa re van amiu.

³ Neva nekila ruru lelemiu nene, ana siraunia, nowasuḡe sina, netom tanon amiu, noure amiu avam punu, asulue ga amio inu e lele naḡa yoko nesike ea.

⁴ Ana mrapa naḡa na vaen tol lele naḡa nepa ke ea, amiu akilia pa rui.”

⁵ Ana Tomās piun petania, pisape “Suḡe, imimi memninue ga lele naḡa ko opisa ke osape ova ea, ana sanape ne yoko mekilia mrapa na vaen ea?”

⁶ Ana Yesu pisape “In na nepe purḡes nen mrapa, in na nepe purḡes nen lelagaena, in na nepe purḡes nen malena. Pe yar re tai kilia va ma puna ne Ata sa ve kom re pun inu.

⁷ Visae amiu apisu kilale inu, asape in na nepe ai, naga sa ga naḡa apisu kilale mēna Ata. Ana nanagane, amiu apisu ke pa naga narui, sane siar na ne ḡane, amiu akilia naga ve lelaga.”

⁸ Ana Pilip piun petania, sape “Suḡe, sur ne naga ke nene narui naḡa sinemiminia, mesape mevisu Arimata. Awis, sa ko na ovisa lologia li naga van imimi, yoko mekekaran vaḡisi.”

⁹ Ana Yesu pisatarḡea, pisape “?Pilip, nesike nemio amiu tol kas via rui, ana ko pe opisu kilale ruru re in poli wa? Sa naḡa nepisa ke pa rui, yar naḡa pisu inu, naga sa naḡa pisu ke pa Ata narui. ?Ana sanape na ko opiuḡ ke sina ga osape nevisa lologia li Ata nae ma e peni van amiu?”

¹⁰ ?Ko na omlelaga sane inu, in na e Ata, a Ata e inu, po ko na pe omlelaga re e poli? Visena la naḡa nepisa ke pan amiu la, pe sa re naḡa inu ga taaga ne nepis ke e kiau kia poli, ana Ata naḡa teke e inu naga kila ke kiena yuḡaena la nene pimi ḡarpoyo e inu.

¹¹ Popon amiu alelaga e sur la naḡa nepisa, sane in na e Ata, a Ata na e inu. Visae ve alelaga re e inu vanon ga kiau visena la nene, monar alelaga ga vanon yuḡaena la naḡa amiu apisu in na nekila ke pa rui.

¹² “Nepisa pe lelaga pan amiu, sane yar naḡa sa lelaga e inu, yoko naga mēna kilia kila yuḡaena la sane in na nemiyuḡaen ke ne. Yoko neligan si yo neva si puna ne Ata, ana siraunia neligan Ninuna vitomi, ana naga kilia kila kile kerkeviu la sanene, taulu naḡa amiu apisu pa rui.

¹³ Nepisaar pan amiu, sane sur ya ne aviunia e kiau kia, yoko in na nekila ga van amiu. Yoko nekila ga ve sanene vam amiu, vena kilaen kia kiena ne Ata naga kilia va laa metava ve keviu likan amiu, e yuḡaena la naḡa inu, sane narina, nemiyuḡaenia.

¹⁴ Sanene na, sur ya naḡa aviun tan inu, yoko nekila van amiu.”

Yesu pisaar Ninuna Wa pan la

¹⁵ Ana Yesu pisa mēna pan imimi, pisape “Visae amiu sinemiu sii inu pe lelaga, monar auarar ruru kiau navisaluena lala.

16 Yoko in na ve nesu re si nemio amiu, ana yoko neviun tan Ata vena ligan yar tařena tai vim kus leleu vena iila amiu. Naga nařa yoko imi, yoko sulue ga amio amiu,

17 naga pe Ninuna na visawalen visena lelaga. Yeririna na yemalolo na yomarava nini tařatete atol naga, vanon tařatete akilia avisu kilale naga, pe akilia re nena, ana yoko amiu akilia ruru naga vanon naga ke narui nařa amio amiu nanagane, a yoko sike lue ga e amiu.

18 “Kiau nalogena lala, tařatete neligan kare amiu nařa asuřa sane ninuyu ga la poli. Peraga, yoko nowasuře si neimin amiu.

19 Narin aora teke ga wa, pe piavi re nena, yoko yeririna na yomarava nini tařatete avisu in sina. Ana amiu ga yoko avisu nařa in na nemal sina ga, ana vanon nařa nemal, amiu řena yoko amal.

20 E legiena nene nařa avisunu nemal sina, amiu akilia sane in na e Ata, a amiu e inu, a in na e amiu.

21 Naga nařa sinena sii inu pe lelaga, naga pe naga nařa řuarar ruru kiau navisaluaena lala a mlogear la. Naga nařa sinena sii inu sanene, yoko Ata sinena siia, amio in řena sineu siia, nakekaten ke naga vena nekila naga kilia inu laa sane.”

22 Ana imimi nalogena tai, nařa Yutas tařena, pe naga re nařa nae Kariot poli, piun tan Yesu, sape “Ana Suře, osape oim okekaten imimi, ana yoko okila e mrapa na sanape nařa yoko yeririna tařena la nae yomarava tařatete avisu kilia?”

23 Ana Yesu pisatařea, pisape “Visae yar sinena sii inu, yoko uarar ruru kiau visena lala, ana yoko Ata sinena sii naga. A yoko imimi lua meim puna, mekila řamimi uřa memio naga e kiena malena, ana yoko tařatete ve sanene va la nařa pe amlelaga re poli.

24 Ana yar nařa pe sinena sii in re poli, naga tařatete logear ruru kiau visena lala. Naga nene navisatařeena na kiamiu naviunena nene, ana e visena nařa amiu amloge ga nagane, pe pe kiau visena re nene poli, naga pe visena kiena ne Ata nařa mligan nepitom e nini.”

25 Ana Yesu pisape “Pogos nařa nesike nemio amiu wa, in na nepisa ke sur la moki sanini pan amiu rui.

26 Ana pogos nařa sa nevano, yoko Ata ligan Ninuna na iilaena vitomi, ana naga yoko kus leleu, vian amiu e sur punu ga, ana ligan nasitomřalena e kiau visena la punu ga e kiamiu sitomena lala.

27 In na nevano, ana neligan suřarena sike amiu amiu. Suřarena kiau nene pe suřare nowo tai nařa yomarava nini tařatete la van amiu. Ve sanene na, ve akila re nařa sinemiu viowa manenea, a ve amaraun re sur lala. Amiu ve asitom mařene re,

28 kome monar ve sa ga nařa nepisa pa pan amiu rui, nesape in na neure kone wa, ana yoko neim si pun amiu. Pona amiu aloge viowa nařa nevano, ana visae sinemiu sii inu, popon amiu akekara manenea nařa nekilia neva sina puna ne Ata, nařa naga to laa metavan inu keviu pařisi.

29 “Sur la punu ga nene pere wa, ana nanagane na nepisawal ruru pan amiu rui. Ana pogos nařa avisu imi řalivi torokin nena ga sa nařa nepisa, ana řisi na akilia alelaga ga sane nepe lelaga.

30 “A nanagane, tařatete nevisa si sur ve moki van amiu, vanon řarin suře nařa pe řarin suřen ke yomarava nini nagane na, pimin inu ke pa rui. Ana yaru nene, puriukawaena kiena pe torokin re taulu kiau puriukawaena poli,

³¹ ana netamān inu ga e limana, monar nekila ga sur ya naŕa Ata sinenan sape nekila. Nekila sanene, vena yeririna na yomarava nini avisuluŕaria sane sineu sii la.

“Poga, kana pog narui, tesuñalu teva vanua.”

15

Yesu pe purŕes nen kilka naŕa lelaga

¹ Ana e pog naŕa memial mepano, Yesu pisa ke sina ga visena ŕas pan imimi. Naga pisape “In na nepe purŕes nen kilkerep naŕa lelaga, a Ata naga pe yar na visuaren lokovē na kilika lala.

² Naga pisuar ruru ke korowasneu lala, visae visu korowas tai naŕa ŕar re mras poli, naga telua, a visae visu tai naŕa ŕar mrasa, yoko kilavan ruruia vena war si mras ve moki.

³ Sur nene nekila pan amiu rui, naŕa sane sur naŕa kilavan ruru amiu, naga kiau visena la naŕa nepisa ke pan amiu.

⁴ Amiu na korowasneu lala, monar ayakolkol ruru amiu e inu, a in na neyakolkol ruru nemio amiu. Visae korowas nen kilka ve yakol ruru re amio purŕesia, taŕatete war mrasa, a maran taaga ga amio amiu, visae ve ayakolkol ruru re amio inu, yoko kiamiu malena taŕatete nena war mras napo lala.

⁵ “In na nepe purŕes nen kilika, amiu na ape narin korowasneu lala. Naga naŕa sikol e inu a nesikol e naga, naga ke naŕa yoko kiena malena kilia war mras ve moki, vanon sa ve in re e amiu, taŕatete nena akilia akila sur tai naŕa po e marana ne Ntewa.

⁶ Visae yar tai ve sikol re e inu, naga sane korowas tai naŕa pimi mano pa rui, atelua awar akoven va e kapi, kapi kekania.

⁷ Visae asu ruru ña e inu, a kiau visena to ruru ña e amiu, sur ya naŕa sinemiun asape aviunia, akilia atolia.

⁸ Popon amiu awar mras la ve moki e kiamiu malena lala, naga nene mesmesun kiau nalogena la asuñã akila, a pe mrapa ñena nakilaen kia kiena ne Ata va manene laa metava.

⁹ Ata sinena sii inu paŕisi, ana vanon naŕa sinena sii inu, inu ñena sineu sii amiu, ana popon amiu asikol ruru amiu e kiau nasinesiena nene.

¹⁰ “Visae auarar ruru kiau navisaluaena lala, akilia asuñã loyuñã e kiau nasinesiena nene, sa naŕa in na nepuarar ruru ke pa rui navisaluaena kiena ne Ata, nesike pa loyuñã e kiena nasinesiena rui.

¹¹ “Ana sur la naŕa nepisa ke pan amiu, nemla pan amiu vena kiau nakekarena sike amio amiu, kila pupia kekarena tai naŕa po na po kilia sulue ga amio amiu silaga.

¹² A kiau navisaluaena maro tai nalaen van amiu sanini, sane amiu monar sinemiui sisii amiu lue ga, sa naŕa in na sineu si amiu ke ne.

¹³ Pe sinesiena re si tai poli naŕa po taulu na sinesiena naŕa yar tai tañan kiena malena, mare vena tamalia kiena erau tai.

¹⁴ Ana yoko in na nekilia nekila ve sa ga nene van amiu, vanon visae alelaga e kiau visena lala, yoko ave kiau erau la rui.

¹⁵ “Pe nepio amiu re sina nesape kam yar na yuñãe kiauena ga lala poli, vanon yar na yuñãena naga miyuñãe ga, pe kilia ruru re navisaarena na yuñãena kiena ne kiena suŕe poli. Ana in na nepisu amiu ape kiau erau

lala, vanon sur punu ga naŕa nemloge Ata pisa pan inu, nepisawalia pimi merarava pan amiũ.

¹⁶ Amiũ pe apisa lologia in re poli asape nepe kiamiũ, ana in na nepisa lologia amiũ ape kiau, nepisirlar amiũ vena ava awar mrasa e kiamiũ malena lala, mras naŕa sulue ga sike na rui. Ana pogos naŕa ava ke sanene, sur ya naŕa aviun e kiau kia van Ata nae ma peni, yoko naga la ga van amiũ.

¹⁷ Na nene kiau navisaluaena van amiũ naga sanini, sane amiũ monar sinemiũ sisii amiũ.”

Lala naŕa na yomarava nini yoko sinela kar nalogena kiena Yesu lala

¹⁸ A Yesu pisape “Visae yoko avisu sane yaru na yomarava la naŕa pe amlelaga re poli, sinela kar amiũ, ve ailan manene re. Monar asitoĩal mĩa naŕa lala na yomarava nini sinela kar inu sumo rui, ŕisi na sinela kar mare amiũ mĩena ga ne.

¹⁹ Visae amiũ ave sa ga yeririna na yomarava nini, yoko akekaran amiũ ga, ana in na nekilologia amiũ pa rui nesape aure vetan malena na yomarava nini. Kam na pe maran taaga re si sane kiena yar la poli, kila sane sinela kar amiũ narui.

²⁰ Ana popon amiũ asitoĩal lue ga visena naŕa nepisa pan amiũ rui, naŕa nesape yar na yuĩaena taŕatete sukalawan kiena suŕe. Visena nene kana kinasia sape sa ga naŕa akila piowa ga akila karenu, yoko akila viowa akila kare amiũ mĩena. Sa ga naŕa la pe amlogear re kiau visena la poli, yoko ve alogear re mĩena kiamiũ visena lala.

²¹ Pelaga viowa na sanene yoko akila van amiũ vanon ga naŕa amiũ ape kiau, akila vanon pe akilia re naga naŕa mligan inu nepitom tano.

²² “Visae ve neim nevisa meraravan re sur la nene e marala, yoko Ntewa visu sane lala pe akilaro re kiau visena poli. Ana nanagane na, amloge kiau visena la punu ga rui, ana taŕatete avisawan si visena tai e kiela naviowaena naŕa akila ŕarmarera van Ntewa.

²³ Lelaga, akila ŕarmarera pa Ntewa rui, vanon naŕa apieluen inu, ana naga sa naŕa apieluen mĩena Ata.

²⁴ Visae ve kiau kile re la naŕa apisu nekila, naŕa pe yar re si tai naŕa kilia kila, pona Ntewa yoko ve visa re sape naviowaena sike e la. Ana peŕe, apisu pa rui, ana pe amlelaga re ga poli, aŕaryon nakilaen navielueena pan imimi lua Ata.

²⁵ Sur nene mesmesun ga visena tai naŕa Ntewa mligan teke e Nasiriena Wa, naŕa sape

*‘Sinela kar nu paŕisi, ana peraga, pe panon re kiau naviowaena tai poli.’
Yauena 35:19, 69:4*

²⁶ “Ana nevisa van amiũ, sane yoko neligan Ninuna na iilaena vetan Ata mava vitom mĩalivin amiũ, naŕa pe Ninuna naŕa molue e malena kiena ne Ntewa, naŕa pe Ninuna na visawalen nalelagaena. Naga vitom visawal inu re laa van amiũ sane,

²⁷ ana siraunia, amiũ mĩena monar avisawal manene inu va laa sane van yar taŕena lala. Na nene komin naŕa amiũ la nene asu lue ga amio inu silaga siar e nasiarena kiau yuĩaena pimi tol nanagane.”

16

¹ Ana Yesu pis m̃a ke pan imimi kiena nalogena lala wa, sape “Visena la nene, nepisa ke pan amiu ve nauarar ruru amiuenta, vena kiamiu viawaena ve lor re pogos tai.

² “Pe lelaga, monar akilia asape kieta yerkawa lala yoko akoven plan amiu vetan kieta yuñā nalotena lala, ana yoko viowa laa sane van amiu vano-o tol pogos naña sane sa awe moñar amiu, ana yoko la avisa asape nanene yuñāena wo tai nene, ana akila vena Ntewa kekarania.

³ Yoko la akilia akila ve sanene van amiu, komin pimi tol nagane pe akilia ruru re Ata nae ma e peni poli wa, a pe akilia ruru in re m̃ena poli.

⁴ Ana siraunia, pogos naña avisu sur la ne imi kakate ke ve sanene van amiu, akilia asitom̃al sina ga, ana yoko avisa asape ‘Lelaga ga o, nanagane na tepisu sur la nene sa ga naña Suñe pisa pan ita nanua sumo ne.’ ”

Yesu pisa sape Ninuna Wa yoko iila la

Ana Yesu pisape “Sur la nene pe nepisa re pan amiu sumo poli, komin e pogos nene nesike nemio amiu wa.

⁵ Ana nepisa ga na wa van amiu komin yoko ve viavi re na, monar neligan amiu, neva sina puna ne naga naña sumo na mliganu nepitom. Nepisa lili m̃a sanene pan amiu rui, ana nepisu sane pe apiun manene re si lepas nene tan inu poli, asape nekom pe po neva e yo na sanape,

⁶ vanon pogos naña nepisawal nesape monar neligan amiu sa nene, amloge piowagan pañisi ne.

⁷ Ana peraga, monar ve sa ga nene. Nepisa pe lelaga pan amiu, po manene laa pan amiu naña nevetan amiu, komin naña visae ve neva re, yoko Ninuna na iilaena tañatete imi, ana sa nevano, yoko neila naga vitomin amiu.

⁸ Ana Ninuna nene, pogos naña vitomi, kila pupia yuñāena tai e yeririna na yomarava nini, kila la asitom̃ kilia pupia sitomena ãasia, tai e lepas na kiela mlamulena viowa, tai e lepas na kiau mesmesuena, a tai e lepas naliñereena kiena ne Ntewa pan la.

⁹ “Na sumo, Ninuna nene yoko kila la avisu kilia sane purñes nen kiela mlamulena viowa, naga kiela ãelaga na yepela mavin vatanon inuena.

¹⁰ “Nalua, Ninuna nene yoko kila la avisu kilia sane in na pe nekila re suri viowa tai poli, nemesmes nenaga. Inu netorokin naña nekilia neva si metava puna ne Ata, ana yoko ve alual inu re sina.

¹¹ “Natelu, Ninuna nene yoko kila avisu kilia sane Ntewa kilia liñere la, sa ga naña mligan ruru pa naliñereena kiena suñe viowa naña pe ãarun ke yomarava nini nanagane.

¹² “Sur la moki sike na wa naña nekilia nevisa van amiu, ana nepisu amiu amloge piowa sanene, tañatete nevisawal van amiu nanagane.

¹³ Ana pogaga, vanon sirau, pogos naña Ninuna na visawalen lelagaena vim pun amiu, yoko naga kilia sumon amiu, atol visena nalelagaena tañena la nene. Visena na lelagaena la naña naga vian amiunia, tañatete visa ga e kiena sitomena naga taaga, ana sur la naña loge ma e peni, naga ga nene visawal van amiu. Ana yoko kila sanene vano-o tol naña naga kilia vian amiu ruruia e lepas na sur la naña amolmolue e inu ve yam piavi re.

¹⁴⁻¹⁵ Naurarena la punu ga naña kiena ne Ata, pe kiau m̃ena, ana Ninuna war kiau visena lelaga imi ligan ruru e kiamiu malena lala. E mrapa

ne nanene yoko Ninuna naga kila mesmesun kiena yum̃aena, naḡa pe nayeluaren kiau kia.”

Pupia kekarena nawasuḡeena kiena Yesu

16 Ana Yesu pisa m̃ena pan imimi, pisape “Ve yam viavi re na, yam ve plas ga, ana yoko ve avisunu re sina, ana yoko ve yam viavi re sina, akilia avisunu sina ga.”

17 Ana imimi nalogena la memloge visena nene, mepisa lelein pan imimi mesape “Ita pe tekilia re nenaga sur la naḡa naga pisa ke ne. Nanua sumo ne, pisa ke sape wasuḡe sina va su si amio arimana ma e peni, ana nanagane na sape yam ve viavi re na, tevisu re si naga, ḡisi na yam ve viavi re na, tevisu sina ga.

18 ?A narin aora naḡa pisa ke ne, kana kinasia yara? !Pe tetol re nena kiena sitomena poli!”

19 Ana Yesu kilia sane sinemimin mesape meviun meraravan sur la nene tania, naga pisawal ḡesania, pisape “?Pona amiu apiuyun ke sina ga pan amiu e lepas nen kiau visena lala yo?”

20 Pogaga, nevisa ve lelaga van amiu sanini, sane yoko amiu atagi, aloge viowagan ya naḡa yoko lala akila van inu, ana yoko yeririna taḡena lala na yomarava akekarania, aloge won vaḡisi. Yoko sinemiu la ulen naloge viowaena vano-o, ana ḡisi na, nemali sina ga vetan marena, ana avisu inu sina, a yoko kila kiamiu naloge viowaena nene vilonia imi ve nalogewoena.

21 Naga sa ga pogos naḡa sira m̃eḡena, naḡa sa tol kana aora nena, m̃eḡena laea naga monar loge viowagania vano warlua. Ana pogos naḡa ḡar pa na, pe sitom̃al re si kiena naloge viowaena poli, ana naga pulen kekarena vanon kiena sisi tomtom naḡa paeme mare ga pimi yomarava.

22 “Ana ḡisi na amiu ve sa ga nene narui. Nanagane na sinemiu la ulen nasineyena keviu, ana siraunia in na neḡalivin amiu si na, akilia akekara sina ga e pupia kekarena tai naḡa taḡatete yar tai lalua sina ga vetan amiu pogos tai.

23 Ana e pogos naḡa neimi neḡalivin amiu, pona amiu asitom asape popon sa aviun sur ve moki vetan inu, ana taḡatete ga, sur la nene pe naviunen re tan inu poli, akilia aviun mesmesun ga tan Ata ma e peni. Akilia aviun tania e ga e kiau kia, ana ḡisi na naga kilia tam̃an van amiu.

24 Pimi tol nanagane na, amiu pe apiun re sur e kiau kia poli, ana siar ga nanagane na, sa aviunia e kiau kia, ḡisi na atolia, ana kila sinemiu ulen kekarena.

25 “Pimi tol nanagane na, nepisa ke sur la pan amiu e ga e ḡakaiwa, ana aora pimi ke narui naḡa ve nevisawan re si van amiu, nevisayu Ata ma e peni van amiu, nevisa plan meraravan sur punu ga van amiu.

26 Ana e pogos nene, ve in re ga naḡa neviun ke sur lala van Ata vanon amiu, ana amiu ga akilia aviun mesmesun vania e kiau kia.

27 Amiu akilia aviun mesmesun ga vania, vanon naga pisu amiu ke naḡa sinemiu sii inu, naga kilia ke naḡa amlelaga e inu sane nepetan ma puna nepitom tano e yomarava nini. Suri nene kila sinena sii amiu paḡisi, kekaran ga na yagoganen kiamiu naviunena lala.

28 “Ana e lepas na lele naḡa nepa ke ea, nekilia nevisa ga sa naḡa nepisa ga ḡisi ne, sa naḡa nepetan ma puna ne Ata nepitom e yomarava nini, ana ḡisi na nevetan si yomarava nini, nowasuḡe si ma um̃a puna.”

²⁹ Ana mepisatam̃eã, mesape “!Suþe, nanagane na ve ovisawan re si kionã visena e þakaiwa lala! Pogos naþa opisa meraravan sur la sanene mepisu po paþisi.

³⁰ Memloge kionã visena lala, mepisu kilia sane ko na okilia sur punu ga, pe kiamimi naviunena re si naviunena tan ko poli. Lelaga, nanagane na memlelaga m̃arera sane pe lelaga, ko na opetan Ntewa opitom e yo nini.”

³¹ Ana Yesu pisatam̃e la, sape “Ana yo. Pona amlelaga e inu pe lelaga?”

³² Popon alelaga m̃arera, vanon aora naþa nepisa ke ne, pimi ke narui, ana visae pere, pimi pa yo rui. E pogos nene, am̃em̃ene amiu aliureure amiu, po amiu awasuþe amiu veve taaga sina e m̃amiu umã lala, taþatete tai sike si amio inu, yoko inu ga taaga nesike. Ana nanene naga pogaga pan inu, vanon nekilia sane inu, pe in ga taaga re nesike poli, ana Ata na amio inu lue ga.

³³ Nepisa sanene pan amiu vena ve sinemiu kurkur re, a vena ve aloge re viowa. Pe lelaga naþa kiamiu malena e yomarava nini, ulen ga naloge viowaena amio pog m̃arera, ana in na netaulu pa naviowaena na yomarava nini rui. E kiamiu malena la e inu, yoko alual luen ga sum̃arena wo.”

17

Pupia leniena kiena ne Yesu

¹ Ana pogos naþa Yesu pisa pa visena la nene, sape len va arimana. Kira pa metava ma e peni, pisape “Ata, nekilia sane nanagane na kiau pog na loge viowaena pimi narui. Awis, ovisuar inu narumã, vena kiau kia ve vito re tano, ana va metava, yoko inu m̃ena ga nekilia nevisirlua kionã kia va metava.

² Nemlelaga sane ko na okila sanene, vanon omla pupia puriukawaena pan inu rui, vena neve suþen yeririna punu ga. Ana otam̃an pan inu osape la naþa omligan la e limau, yoko nekilia netam̃an malena naþa ve uro re pogos tai van la.

³ Ana mrapa na malena naþa ve uro re pogos tai naga sanini, naþa akilia ko, naþa ope Ntewa taaga ga naþa pe lelaga, amio m̃ena inu Yesu Kristo naþa omligan inu nepitom.

⁴ In na nemligan ko nepitomin nakilaen kionã kia ve keviu e yomarava nini, ana nemiyum̃aen m̃a sur nene pano-o þisi, naþa lavis netaulu yum̃aena la naþa sinom̃an osape nekila.

⁵ Ana Ata, sineun nesape neviun sane sa nevam̃asu nesum̃alu si e maramã, oliganu sina nemio ko ita lua teve suþen si naurarena nae ma e peni sa naþa tekila nanua pogos naþa tesii yomarava nini.”

Yesu mlenwo kiena nalogena lala

⁶ Ana Yesu mlen m̃a, sape “Ata, e lepas na lala na yomarava nini naþa ko okilologia la ape kionã, ko na otam̃an la panu, omligan la e lum̃au, ana nekilia nevisa van ko nesape in na nepisayu ko pan la rui. Ana nanagane apuarar ke kionã Visena Wa m̃arera.

⁷ “Lala apisuluþar pa rui sane sur wo punu ga naþa sike e inu, ape sane kionã nalaena lala pan inu,

⁸ vanon kioṃṃa visena la naṓa oṓar pan inu, nepisalelein pan la, ana la atol punu pa rui, kila sane amlelaga ṃarera asape in na nomolue pun ko nepitom, ko na omiilanu.

⁹ “Nemlen pan ko nanagane, nomon nalenwoen yeririna punu ga na yomarava wetelu veraga ga, ana nesape nelenwo manene laa lala naṓa otamān pan inu, komin apimi ape kioṃṃa rui.

¹⁰ La punu ga naṓa ape kiau, ape kioṃṃa, a la punu ga naṓa ape kioṃṃa, ape kiau, a lala naṓa otamān la pan inu, ape purṓes nen kiau naurarena.

¹¹ “Ana nanagane na pimi tol pog naṓa nevaṃas si pun ko, naṓa sane ve nesu re si e yomarava nini, ana kieta yeririna la nene asuṃara ga. Ve sanene, Ata Wa, awis ovisuar la naṓa otamān la pan inu, ouarar ruru la loyṃṃa e mratava pun ita, vena akilia aim ave taaga, sa naṓa ita lua tepe taaga.

¹² Pogos naṓa nesuṃa nemio la, nepisuar ruru la, nepuar ruru la vatanon kioṃṃa kia. Nepisuar la pano-o la punu ga asu ruru ṃa amio inu, taaga ga naṓa monar vetan inu, sa ga naṓa Nasiriena Wa pisawalia, nane yar naṓa pe sisi nakovioena.

¹³ “Lavisi ga nowasuṓe puṃa narui, ana nesape nevisa plan visena la nene pogos naṓa nesike e yomarava nini wa, vena kilaen sane pupia kekarena naṓa teke e inu nanagane yoko kilia imi ve keviu ṃena van li taṓena la nene.

¹⁴ In na nemla kioṃṃa visena pan la rui, ana pogos naṓa yeririna taṓena la na yomarava nini apisu la, sinela karla paṓisi. Nanene komin apim sane pe ape na yomarava re si po laa rui, sa naṓa in na pe nepe nae re yomarava poli.

¹⁵ Ana nemlenin la pan ko, pe nepiun re nesape oure plan la vetan yomarava, nepiun nesape pogos naṓa asike yomarava wa, ko na yoko ovisuar ruru la, vena yar viowa nene ve kila kare la re.

¹⁶ Awis ovisuar ruru la, komin la na sa ga inu, imimi mepe wolawa ga lala na yomarava nini.

¹⁷ Nemlen ṃena sane ovian kioṃṃa visena na lelagaena van la, vena yawawo kiela malena lala aim ave wa, ave kioṃṃa ga ko ga taaga.

¹⁸ Nemlen wo la sanene, komin sa ga naṓa ko na omliganu nepim e yomarava nini, ṓisi na in ṃena nemligan la ke avava sanene ea.

¹⁹ Nemiaawawo kiau malena wetelu pan ko vanon la, vena ṓisi na lala ṃena ayawawo kiela malena lala van ko ve lelaga.”

Yesu mlenwo li nalelagaena lala

²⁰ Ana Yesu mlen ṃa, pisape “Ata, nemlen ke pan ko, pe nemlen wo re ga la nene poli, nemlen wo ṃena lala taṓena naṓa alelaga e inu vanon kiela visena la naṓa pisayu inu.

²¹ Nemie awis pan ko Ata, sane la punu ga nene aim ave taaga, maran taaga sane ita lua. Ko, ko na e inu, a inu na e ko, ana lala ṃena monar e ita, vena yomarava wetelu kilia lelaga sape in na nemolue puṃa, ko na omiilanu nepitom tano.

²² Pupia naurarena naṓa omla pan inu, nemla pan la, ṓisi na lala akilia aim ave taaga, sa naṓa ita lua tepe taaga.

²³ Ko na e inu, a in na e la, ṓisi na akilia aim ave taaga e sur la punu ga, ana pogos naṓa yeririna na yomarava la avisuia, akilia sane pe lelaga

ga, ko ga naþa omliganu nepitom, akilia sane sinemña sii la keviu sa naþa sinemña sii inu.

²⁴ “Nanagane Ata, nepis maro sanene, sineun paþisi nesape la naþa otamñan panu, yoko sirau akilia amio inu ma e leleta. Sineun nesape amionu vena akilia avisuveve pupia kiau naurarena nene, naþa ko na omla panu nanu sumo e nasiiena na yomarava nini, vanon ko na sinemña sii inu paþisi.

²⁵ Ata, ko na ope wa a omesmes, ana yeririna taþena la na yomarava nini pe akilia ko re poli, ana in na nekilia ruru ko lue ga. Nekila sane nanagane na kiau nalogena lala akilia sane in na nepetan ko, ko na omligan inu nepimi.

²⁶ In na nekila sane nanagane na, lala moki akilia ruru kioñña þelaga wo rui, ana yoko nekila va laa sane na wa, vena pupia sinesiena naþa sinemña sii inu ea kilia sike e la, a vena inu mñena nemio la lue ga.”

Ana leniena kiena Yesu pan arimana maro ga e nene.

18

Atarar Yesu mñarera

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53

¹ Yesu pisa plan visena la nene, mlen pae na, þisi na suñalu sumon imimi nalogena la mepetan si Yerusalem, memial ga kolemalu mepito tano e þalu naþa Kitaron lepas na vano. Memial mepa metol narin los nen purolip lala naþa Yesu pa lue ga ea yam moki mña rui, ana mesu li mña yam plas ga ea.

² Lele nene na, Yutas taveve imimi memio Yesu mesuñña mepa ke ea nene yam moki rui, a naga kilia sape e pogos nene, imimi memio Yesu mesike e nene yo. Sanene na e pogos nene, naga pa pa sumo narui pisawal Yesu pan yar keviu la, ana la amiila kiela yar þasia asiraunia, ana naga sumon la apim e lele nene vanon Yesu.

³ La naþa yerkawa kiena ne yar wa lala amio Varasi la amiila la, la nanene na þegas na mara nae Rom tai, amio þegas na yar na kiravawoen Yurña Wa lala. Ana amial ke apimi amio kapi vivaga lala, amio kiela sur na mara lala.

⁴ Apimi asape atarar Yesu, ana naga kilia ruru pa þisi rui sur la naþa yoko vim katenia, a pogos naþa pisu la pe milan re poli, pa ga naþa pitawe la, pis pan la, piunia sape “?E, amiu akale ke ai?”

⁵ Ana la naþa asuñal ga asuñña amio Yutas, yar na wilwilinwanen Yesu, ana apisatamñea, asape “Imimi makale ke yar naþa Yesu, nae Nasaret.”

Yesu pisatamñe la, pisape “Naga naþa apisa ke ne, in ke narui.”

⁶ Ana pogos naþa Yesu pisa visena nene pan la, amlania naþa kila la apuresula veraga, amloloru kar ga lala e porotano.

⁷ Ana yam si tai Yesu piun ke sina ga tan la, sape “?Amiu avisali sina ga, akale ke ai?”

Pisi na apisa ke sina ga, asape “Makale ke Yesu naþa nae Nasaret.”

⁸ Ana Yesu pisape “Sa naþa nepisa pa rui, in ke nanini narui. Ana visae amiu apimin inu ga taaga, popon atamñan kiau la taþena nini akilia ava ga sanene, ve atol la re.”

⁹ Naga pisa sanene pan la, kila kiena visena tai pimi pe lelaga, naþa pisalua mare ga e kiena leniena pan arimana, naþa pisa sanini, sape “E la naþa otamñan pan inu, pe nekila pal re tai poli.”

¹⁰ Asumña ga sanene, ana memilan ga naña Saemon Pita þarlua kiena playu na mara, mligan mēne þarin yar tai kiena þarin yar wa lala, ana tetereria ga, telua kiligan yar nene lepas na þamarua. Yaru nene kiena kia Malkus.

¹¹ Ana Yesu pisa pa Pita, pisape “Pita, osuan ruru si kionña playu vito si e kana piap nen paos nena. ?Sanape, pe sinoñan re nowar ro e pog mñarera na loge viowaena naña Ata nae ma e peni mla pan inu? Peraga, monar nowar ro e naña!”

¹² Yesu pisa sa nene, þisi na yar na mara la, amio kiela na sumonena, amio nakiravawoena la na Yumña Wa, apim atarar Yesu, apiar ruru limana luwoka, aþure apano.

Aþure Yesu pa e yo kiena Parin Yaru Wa

¹³ Ana aþure Yesu pano, apa atol kove kiena ne Parin Yaru Wa, ana suri na sumo naña akila, aþure Yesu pa tol yo puna ne yermarua nene Anas. Anas nene naña sumo na naga pe Parin Yaru Wa, ana naga sike e yo nene wa amio Parin Yaru Wa viu, komin Parin Yaru Wa viu nene naga talopa amio narina naña sira.

¹⁴ Yaru nene kiena kia Kaeþas, a naga naña nanua sumo, pisawal mrapa tai pan li nasumonena kiena le Yu lala. Naga sape visae avisu sane monar aweñar yar ve taaga vena tamaliaen malena kiena yeririna la ve moki, naga kilia tañan van la vena akila ve sanene na woga ga.

Navisawan þesanena kiena ne Pita e Yesu

Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57

¹⁵ Sanene na aþure Yesu apa e lepas naña Anas sike ea, ana e pogos nene, imimi lua Saemon Pita mesiraun la. Inu nemio yermarua Parin Yar Wa na sumo nene, imimi lua mepe erau, þisi na atañan inu nepa loyurña siraun Yesu, ana apisalupar Pita asape taþatete imi loyurña.

¹⁶ Asape naga monar sumalu ga sumña e mratava vanua, ana pogos naña nepisu sanene, neþasuþe si nepa nepis pan sira mēe na yumñaena kiena yar keviu nene tai, naña sumal sike e mratava. Pisi na sira nene tañan sape nekilia noure mēna Pita imi loyurña.

¹⁷ Ana pogos naña Pita pimi ke loyurña, sira naña pisuia ana piun tania, sape “?Ana ko mēna nalogeno tai kiena ne yar nene, ne?”

Pita mloge, þisi na miila, pisatanē kotalia ga, sape “E, peraga.”

¹⁸ Pisi na Pita pisu yar na yumñaena la amio nakiravawoen lala akila kap tai na kilamemego, asumal asuvivia ategania, ana naga pa lavisin la, naga mēna tegania.

Parin Yar Wa na sumo nene Anas piun naviunena la pa Yesu

Matiu 26:59-66; Mak 14:56-64; Luk 22:66-71

¹⁹ Amligan Yesu sumal e marana ne yermarua Parin Yar Wa na sumo nene Anas, ana naga piun sur la moki petania. Naga piun tan Yesu sanape e nalogeno la naña amlelaga ke e naga, a piun mēna e lepas navianena la naña pianlania.

²⁰ Ana Yesu pe pisa re sur mok pan poli, ana pisa ruru ga pania sape “Sur la naña nepian la ke ea, in na pe nekila vinaun re poli, ana nepisa plan ke ga e yometava merarava pan yeririna punu ga. Nepian lue ga kiefu le Yu

lala e yuñña na lotuena, pona e Yuñña Wa, ana lala moki amiyagogan inu silaga.

²¹ ?Ve sanene na, komin ya ne opiun tan inu, osape nepian la sanape? Visae sinonñan osape okilia, popon oviun tan la naña amiyagogan inu lue ga. Lala akilia ruru ga ne.”

²² Ana pogos naña Yesu pisa visena nene, yar na kiravawoen tai naña suñal ñña lavis puna, mloge sane Yesu pisa kare ke yerkawa nene, ñisi na mlipa Yesu, pis pania, sape “Ei, ositom osape po ne opisatamñe kieta yar wa e visena na sanene? !Ovisuar ko!”

²³ Pisi na Yesu pisatamñe pania, pisape “Ositomveve ruru li kiau visena. Visae nepisokan, popon ovisawal e maran yeririna la nene, okilia ovisave nepisokan sanape. Ana visae pe nepisa re sur tai naña piowa poli, vanon ya ne omlipa inu?”

²⁴ Ana ñisin nanene aþure Yesu, naña limana la apiar ruru ga sike ga wa, amligan lepas nene puna ne yermarua Anas, aþure apa e kumali kiena Parin Yaru Wa Kaeþas, vena naga kila kotena vania.

*Navisawanen na lua kiena Pita pa kiena Suþe
Matu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62*

²⁵ Ana Saemon Pita suñal suñña amio la naña asike atega ke kapi wa, ana la apisu kilia li ñña naga, apiun asape “?Sanape, pona ko mñena ope nalogenã kiena ne yaru nene tai?”

Ana naga pisawoia, sape “Peraga, in na pe nepe kiena re poli.”

²⁶ Pita pisatamñe sanene, ana lala yar tai naña asuñal asike ne, naga pe yar tai na yuññaena kiena ne Parin Yar Wa, naña naga pe namratava tai puna ne naga naña Pita telua kiligana komþasa. Ana naga ñareran manene laa sane naviuñen si tan Pita, sape “?Ko na pe ope kiena re poli yo, ana in na nesitom sane nepisu ko amio naga gare pun purolip la rui?”

²⁷ Ana Pita pisaluþar ñarera sina, piro yam telun narui sape pe kilia re Yesu poli, ana e nena e aora nene, amloge lakaporo kokoreko.

*Aþure Yesu pa suñalu e marana ne yerkawa nae Rom nene, Paelat
Matu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5*

²⁸ Ana kolulag wa ke ga wa, pe yo-merarava ruru re poli wa, ana Kaeþas pisi pa Yesu pano ñisi, ana aþure si naga apetan yo nene, apa e pulkumali kiena ne Paelat, pupia yar keviu nene naña le Rom la apisirlua naga suñalu ve suþen purvanua kiena ne le Yu lala.

Ana pogos naña apim lavisin kiena pulkumali, nasumonena kiena ne le Yu lala asitoñal asape amlon yuñña nene, sane visae ava loyumña ea ñisi na kila la aim sane ve ayekiki re sina e marana ne Ntewa, taþatete ayakol e kinanena na Paþagena na Sitoñalen na Tamaliaena. Sanene, vanon sur nene, aþure Yesu apim asuñalu ga asu vanua, pe apa re loyumña poli.

²⁹ Pisi na apisawal pan Paelat, ana naga pimi pisu la vanua, piun tan la, sape “Pogaga, ana amiu avisawal li sane yaru nene kila ya ne piowa, nane aþure pimi suñal sike e marau kolulag wa ke sanene.”

³⁰ Ana apisatamñea, asape “Yerkawa, mekilia mevisa van ko sane yar nene, pe yar na kilaen ve woweena ñisa! Visae peraga na, taþatete moure imi pun ko.”

³¹ Ana Paelat pisape “Visae sanene, amiu ga akilia ava ala nakoena ya naña mesmesun kiamiu navisaluena vania.”

Ana nasumonena kiena le Yu la apisa pania, asape “E kiamimi navisaluaena, mekilia meliḗpere naga sape akove moḗar naga, ana nanagane na navisaluaena nae Rom pisawo imimi sina, sape ve mekila re ve sanene. Ko ga taaga, yar keviu kiena ne ḗarin suḗe na e Rom, okilia okila, okilia otamān osape ala nakoarena na marena vania ma e laki torovia.”

³² Ana pogos naḗa apisa visena nene pa Paelat, la amninue ga, ana la akila ke visena kiena Yesu tai nanua sumo pimi pe lelaga. Nanene komin naga pisawal pa kiena marena rui, pisayu ruru mesmesun nena ya naḗa le Rom la akila ke, naḗa awarear yaru pa e laki torovia.

³³ Ana Paelat sinenan sape vis towe re amio Yesu lalua ga, pa si loyuḗa e kiena kumali, pio Yesu sape va puna. A lala akila Yesu pa loyuḗa, Paelat piun petania, sape “Sineun nesape ovisa ruru van inu. ?Ko na Parin Suḗe kiena le Yu la lelaga, po pere?”

³⁴ Ana Yesu pe pisatamē mesmes re pan poli, ana naga pisatamēa e naviunena tai, sape “?Kioḗa naviunena nene, opiun ruru ga ne, pona opiun ke pan inu vanon ya naḗa omloge lala taḗena nene apisalele kare in ke ea?”

³⁵ Pisi na Paelat pisatamēa, pisape “Aulai, nemninue ga amiu le Yu lala, in na pe amiu re tai poli. Nekilia ga sane kiamiu yeririna lala amio yar keviu kiena kiamiu yar wa lala, aḗure ko opimi vena neliḗpere ko. Sanene na, nesape nekilia ga nesape omiyuḗaen ya ne naḗa la apisu pe mesmesu re poli?”

³⁶ Ana Yesu pisatamēa, sape “Sinelan asape oliḗpere inu, vanon la pe sinelan re neve suḗen la poli. Ana kiau nasuḗenena pe sa re nasuḗenena na yomarava nini poli. Kiau yeririna lala pe akila re mara amio la naḗa apimi atararnu rui, vena ve neva re e limana ne kiamimi li kawa le Yu la. Imimi pe mepe yaru na kilaen re mara sanene poli, vanon kiau nasuḗenena pe pe na yomarava re nini poli.”

³⁷ Ana Paelat pis pania, pisape “?A, ana nemloge opisayu ke kioḗa nasuḗenena, sane ko na ope ḗarin suḗe pa tai rui, po peraga?”

Ana Yesu pisape “Nagane e! Otol ruru pa ḗisi ne, sane opisa ne. In na nepim e yomarava nini, nepaeme ea, vanon sur ga nene, a nepimi vena nevisawal sur na lelaga lala van kiena yeririna lala. Yar naḗa suḗalu se e lepas na lelagaena, yoko yagogon ruru kiau visena lala.”

³⁸ Pisi na Paelat piun ke sina ga petania, sape “Ana ane kilia, nalelagaena naga ya ne?”

Paelat sinenan sape tamān ga Yesu va si sanene

Matiu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25

Ana pogos naḗa Paelat pisa pa visena nene, suḗalu pa sina ga vanua, pisawal pan le Yu la naḗa asuḗalu asike vanua, sape “Yar naḗane, nepisuveve pa naga rui, pe neḗal re nenaga narin sur tai piowa teke e naga. Popon sane naga va sina ga ve sa ga nene.

³⁹ Ana visae amiu asitoḗal ke e kas punu ga, e ḗaḗagena la nene, nepure ke amiu yar tai naḗa sike e yuḗa nakoarena, netaḗan naga imi si pun amiu ve sa ga nene. Ana nepisu sane e kas nini na, popon sa netaḗan yar nene, kiamiu Parin Suḗe amiu le Yu lala, iḗasu pun amiu sa ga nene.”

⁴⁰ Naga pisa sanene, ana la pe akekan re poli, apion ḗarera, asape “Pere, peraga, pe sinemimin re yaru nene poli. Otamān taḗena nene

Panañas imi van imimi sina.” Panañas nene naña asape, naga pe le Yu tai naña sumo naga pepeyu pa le Rom lala.

19

Paelat tañan sape awe Yesu

¹ Ana Paelat sitom ke sape kila Yesu molue sina ga, ana yerka kiena ne le Yu lala amñareran naña apisaluþaria. Ana Paelat sinenan sape kila suri tai naña akekaran naga vanonia, ana pisape kiena yar na mara lala awe li naga sumo wa.

² Pisi na yaru na mara la aþure naga pano, aþar nonos nen kilsirili, aþan rurua, amiyen te þarina, sane karo na þarin yar keviu tai. Ana aþar pupia kulkota wo tai naña memaena sane kulkota mñana ne þarin suþe, amiyen ea.

³ Ana la peve taaga apivim ke lavisinia, apisa kare ke naga, asape “! Þarin suþe kiena le Yu lala, o! !Mepatanon ko!” Apisa visena nene pania, amlilipa ke marana.

⁴ Ana siraunia, Paelat pa sina molue puna li kerkeviu kiena le Yu la naña asumñal asike vanua wa, pisawal pan la, sape “Pogaga, nanagane na sineun nesape amiu avisuluþar naña nemñal re sane yar nene, pe naviowaena tai to re e naga poli, ana nanagane neligan si inñasu van amiu.”

⁵ Naga pisa pa sanene, þisi na Yesu pimi vanua, suñalu se marala, þarar karo na nonos nen kilsirili e þarina, amio kulkota naña amiyen ea. Ana Paelat pisa pan le Yu la, sape “!Nagane, kiamiu yerka kiena ne nanene!”

⁶ Ana li kawa kiena ne yar wa lala, amio li nakirawoena lala na Yuñia Wa, pogos naña apisuluþar sur naña Paelat sape kila, pe akekaran re nena poli, apion ke, asape “!Awear mare e lak torovia! Awear mare e lak torovia!”

Ana Paelat taþatete taulu la narui, þisi na tañan ga, sape “Pogaga, e nakirawaena kiau, yar nene pe kila re nena napiowaena tai poli, ana visae amiu sinemiunia, amiu ga aure naga, ava awear naga e lak torovia.”

⁷ Ana pogos naña amloge, pe akekara re poli, asape “Peraga yo! Okilia rui osape taþatete mekila ve sanene. Ana lelaga, popon yar nene mare, vanon naga kilaro kiamimi navisaluaena. Naga miyeluar ke naga pa lue ga metava, sape naga pe narina ne Ntewa. Ana ko ga narui okilia okila mare.”

⁸ Ana pogos naña Paelat mloge visena nene, pupia marauena tai pan si naga, sitomveve ke sina ga sape Yesu naga pe yar na sanape,

⁹ þisi na pa si loyurña e kiena kumali, pisape Yesu imi, piun tania, sape “?Ko, kionña yo wawa nape?”

Naga piunia, ana Yesu pis re poli, pe pisa re sur tai pan poli.

¹⁰ Pisi na Paelat sape “Ei, ve ovis re sanene, ko ga okila kare ko ke si ne. Popon ovisa sur tai van inu, vanon in ke narui, teke e inu nakilaen sur ya naña sineun nesape nekila van ko. Visae sineun nesape omolue sina ga ve sanene, nekilia nekila, pona visae sineun nesape omare e laki torovia, nekilia nekila. ?Ko okilia mña sur nene yo?”

¹¹ Ana Yesu naga pis narui, pisa-tañea, sape “?Pona sanene yo, ana a ne tañan sur nene pan ko sape okila ve sanene? Visae Yar Keviu na mava ve tañan re van ko, ko na taþatete okila sur tai van inu. Visae ovisa osape nemare, na nene kionña napiowaena tai narui, ana naga naña mligan inu e lumomña, naga kila piowa manene laa, nanene kiena pupia mlamulena viowa tai nene.”

12 Ana pogos naþa Paelat mloge Yesu pis sanene, naga þaryo m̄areran ke sinenan sape ligan Yesu va sina ga, ana li kawa lala kiena le Yu la apion sina ga, asape “Yar nene miyeluar ke naga pa metava, sape pe þarin suþe tai, sinenan sape kila naga to metavan kioṃa yerkawa nene Parin Suþe Sisa. Sanene na, visae ko oligan va ga sanene, okila ke yuṃaena tai naþa þisi na Sisa ve kekaran re, yoko kovenlua ko e kioṃa yuṃaena nene.”

13 Apisa sanene, kila Paelat kiena sitomena peve lua sina ga, þisi na kila aþure Yesu molue pulkumali pimi vanua. A þisi na pa totano metava e kiena lele na nalipereena, naþa apio asape Kilavaru Yotop, naþa le Yu la apio asape Kapata.

14 Ana e pogos nene, pimi tol kolpae rui, nanene e legiena na kilaruruen sur punu ga na legiena na peni naþa pe pupia legiena na Paþagen na Sitoṃalen na Tamaliaena.

Ana Paelat totano ke pa metava rui, kiiar Yesu e marana ne yerkawa kiena ne le Yu lala naþa asuṃal asike tano ne, sape “!Naga ke narui, pe pupia kiamiu þarin suþe!”

15 Ana la amon ga, aṃaṃagawoia keviu, asape “!Aurelua vano! !Asuar metava e lak torovia, aweṃaria!”

Metava na Paelat pisataṃe pan la, sape “!Ke! ?Sanape, amiu sinemiṃe asape nekila aweṃar kiamiu þarin suþe nene?”

Pisi na li kawa kiena yar wa lala apisataṃe, asape “?Ane pisa sape naga pe kiamimi þarin suþe? Yar keviu Sisa naga taaga pe kiamimi þarin suþe.”

16 Pogos naþa Paelat pisa aṃarera laa sanene, þisi na naga taṃan ga Yesu pan la narui, mligan naga e limala vena asuar e laki torovia, sa ga naþa la sinelania.

Asuar Yesu e lak torovia

Matiu 27:32-50; Mak 15:21-37; Luk 23:26-46

17 Paelat mligan Yesu e limala, þisi na aþurelua naga pano. Pogos naþa apa ke narui, akila naþa Yesu kus ke sina ga kiena lak torovia, ana la asumonia apa atol narin kunus naþa kana kilavaru ne sane puriu na þarin yaru, naþa apio e visena nae Epru, Kolkota.

18 E yo ne nanene narui asuar Yesu e laki torovia, amio ṃena yar la lua, tai e lepas komþasia, a tai e lepas komþasia, a naga mon ga likan lalua.

19 Ana visena kiena Paelat tai, naga sape yoko asiria visena tai, asuar e lak torovia metavan þar Yesu, naþa sape “Yesu nae Nasaret, Parin Suþe kiena ne le Yu lala.”

20 Visena nene asiri e visena la telu, Epru naþa kiena le Yu lala, Latin kiena le Rom lala, a Krik kiena le Kris lala, aṃear mon metava e lak torovia kiena Yesu. Yo naþa lak torovia nene sike ea, lavisin ga pulkumali, ana yeririna la naþa amial ke aþaro e yo nene apisu visena nene apuloia.

21 Ana yar keviu kiena yar wa kiena ne le Yu lala pe akekaran re visena nene poli. Apisawal pa Paelat, asape “Yerkawa, ko na opisa osape asiri sanene sape ‘Parin Suþe kiena le Yu lala,’ ko opisa pe mesmes manene re poli. Sinemimin mesape avilopu sina, asiri ve sanini, avisave ‘Nanene, pisa sape naga pe Parin Suþe kiena le Yu lala.’ ”

22 Ana Paelat pe sinenan re poli, sinenan sape toṃa ga ve sa naþa pisa, þisi na pisa mesmes ga pan la, sape “Sur naþa nesiria, nesiri pa narui.”

Yar na mara la aṃliureure kulmrae ṃana ne Yesu e la

²³ Li na mara la am̄ear Yesu amio la lua nene e kiela laki torovia lala, ƒisi na apa ruru la. Yar na mara la nene la vari, ana aƒarar kulmrae m̄ana ne Yesu, apisayuia, asape aliureure e la ƒegas ve vari, tai kiena yar tai, tai kiena yar tai, sanene. Amlureure m̄a sanene pano-o, tol pupia kulkota m̄ana ne Yesu, ana amon vitol wowaena e lepas ve vari, vanon kulkota nene pe kana lele na yakolen re poli, amiyum̄aen ga e pupia kinas nen kulmrae taaga.

²⁴ Vanon sanene, apisasa si pan la, asape “Piowa naƒa tevitol kare kulkota nene, yoko telili ga m̄apilania.”

Ana la am̄inue ga, akila ke ga mesmesun visena na yauena tai e Tus na Yauena Wa Lala na susumo rui. Visena nene pisa sanini, sape “Amlureure m̄au kulmrae lala e la, amlil m̄apila vanon m̄au kulkota.”

Yauena 22:18

Visena nene pisa sanene, mesmesun ga ya naƒa li na mara la akila.

Yesu pis pa anena

²⁵ Yesu tamalele m̄eke pa metava e kiena laki torovia sanene, ana e la naƒa asuñal asike lavisin apisu ke e pogos nene, sira la vari. La nene, anena Yesu, amio anena na ve tokak tai, amio Maria naƒa wona na yern̄ene kiena kia Klopas, amio Maria nae Maktala.

²⁶ Ana Yesu kira pito tano, pisu anena, pisu inu m̄ena, naƒa sane imimi lua mepe puruvi, nesuñal nesike lavisinia, ana pisayu inu pan anena, sape “Sira marua, naga nene na pe narum̄a narui.”

²⁷ A pis m̄ena pan inu, sape “Naga nene pe anom̄a narui.”

Ana siar e pogos nene nepure sira marua nene pam momalio ke um̄a m̄au, nepisuar ruru naga sane pe aneu.

Yesu mare

²⁸ Yesu mloge ke piowa metava e lak torovia pano-o pisuluƒar sane kiena yum̄aena punu ga ƒisi narui, ƒisi na pisawalia sape “In na moto karnu.” Nanene pe kiena visena si tai naƒa pisa ana kila visena tai na Tus na Yauena Wa Lala pimi pe lelaga.

²⁹ Ana pogos naƒa amloge sape moto karia, amla lumlum, aputon e m̄ala kuruta na munen tai naƒa m̄eke e pialo tai, amiyurar e laki tai, akian pa metava tol gona ne Yesu.

³⁰ Akian pae, ana kuruta na munena nene kee pa gona ƒisi, ana pisawal visena tai, sape “ƒisi narui.” Ana pogos naƒa pisa pae visena nene, telan ƒarina pito tano, tam̄an ninuna pano, pure maron kiena yalua, mare.

Amiyurƒe mram̄anena ne Yesu

³¹ Pogos naƒa Yesu mare, naga kolpae e legiena na kilaruruen sur punu ga na Paƒagena na Sitom̄alen na Tamaliaena. Sanene, legiena na peni, naga pe pupia legiena na ƒaƒagena nene, ana e legiena nene, taƒatete atol tas nen yar mare. Nanene kila sane yar keviu kiena le Yu lala sinelan asape monar akus plan tas nen la telu nene sumon naƒa mrae vato tano. Ana amaraun m̄ena asape sa ƒisi la telu nene pe amare ruru re poli wa, ƒisi na amligan visena pa puna ne Paelat, apiunia asape aweroro lala lala vena amare vilaga.

³² Pisi na Paelat tam̄ania, ana kiena yar na mara la apa am̄ero lan naga naƒa asuar e lak torovia lepas tai, ƒisi na akila pan taƒena.

³³ Pisi na apanon vena akila mēna va Yesu, ana apisu naŕa naga marŕantop pa rui, ana pe akila re si pan poli.

³⁴ Ana lala yar na mara tai kus kiena kalie, miyurŕe mrañanena ne Yesu, susun pano-o apisu pupia kuruta amio wii pinin molue pito tano.

³⁵ Ana sur nene pe lelaga kemua paŕisi, vanon nepisu e kilamarau, nekilia nesape pe lelaga, ŕisi na nesape nevisawal van ami, vena ami mēna alelaga ea asape sur nene pe lelaga ga.

³⁶ Sur la nene molmolue sanene vena kilaen visena la na Nasiriena Wa na susumo la aim ve lelaga ga. Visena tai naŕa pisa sanini, pisape

“Pe puriu na yepena re nena tai poli naŕa yoko worovia,” *Yauena 34:20*

³⁷ a taŕena pisape

“Amiyur kare naga, ŕisi narui na asun avisusu mā naga.” *Sek 12:10*

Ana ŕelaga na marena kiena ne Yesu naga sa ga naŕa visena la nene apisawal na konua konua rui.

Amligan tasnena ne Yesu e kana puluve

³⁸ Pisi na pupia yerkawā kiena ne le Yu la tai, kiena ki Yosop, nae pulkumali naŕa Arimateia, naga pe nalogena tai kiena ne Yesu nanua mā rui, ana kilawan ke kiena nalelagaena komin mamaraun ke li kawa taŕena lala. Ana pogos naŕa kiena Suŕe mare pae, marauena nene kovio, pa puna Paelat, piun tasnena ne Yesu. Ana Paelat tañania, pa kuslua tasnena ne Yesu petan lak torovia.

³⁹ Ana yar taŕena tai naŕa amio Yosop e pogos nene, naga Nikotimas naŕa nanua tapolou ga pimi puna ne Yesu kolemalō tai vena sun amio. Ana Nikotimas nene naga pimi e pogos nene, ŕar mēna sur la na liluaren tasnena ne Yesu, amio pupia pias nen sirveve na ponotaninu tai, naŕa kana kilo miyuve lualima yam telu [30].

⁴⁰ Pisi na akus tasnena ne Yesu, apiar e kulmrae yuwowo lala, amio ponotaninu la nene, sa naŕa le Yu la amiyuñāen ke e kiela marena lala.

⁴¹ Amlular pae naga, ana lavisin ga e naŕa añear naga e laki torovia, lokove tai moñā ga, ana loyuñā e lokove nene puluve viu tai mēke ea, naŕa atemare ga na wa vena liganen tas nen yar mare va ea, ana pe tai pa li re e poli wa.

⁴² Pisi na amligan tasnena ne Yesu mon loyuñā e nene, vanon apisu pog ŕarovia, lavis legiena na kilaruruena sur punu ga ŕisi, ana pogos naŕa sa mrae vato kovio, Legiena Wa siaria.

20

Puluve korena ga mēke narui

Matu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12

¹ Amligan tasnena Yesu mēne puluve nene, ŕisi na moñā pano tol legiena ŕesia na wik taŕena. Ana sira la ŕasia, sane Maria nae Maktala lala, asuñal kolulag wa ke ga wa, amial malo ga apam e puluve.

Ana pogos naŕa apam ke lavisi, amilan naŕa apisu pupia kilavaru pe mono re si e pulus nen puluve poli, amelilivin lua pae rui pa mēke ga yepasia.

² Ana pogos naŕa Maria pisia, pilon sina ga kiriri pimi, pisu Saemon Pita amio inu, inu naŕa imimi lua Yesu mepe sa ga puruvi ga lala, pisawal

pan imimi lua, sape “!Aulai, tasnena ne Yesu kovio! Akuslua kom ko yo tai, memninue ga sane mēke pe narui.”

³ Imimi lua memloge, mesuñalu, mepa iro-ro ga ma puluve.

⁴ Imimi luwoka mekirir ke mepavin, p̄isi na nemiyuve Pita, nepa netol p̄esan yo nene, a Maria taveve imimi lua, naga mēna pimi sina.

⁵ Nepa netol puluve, nepa lavisinia nekira pa loyuñā e lele nañā amligan tasnena ne Yesu mēne ea. Pisi na pe nomal re si Yesu poli, nepisu ga kulmrae la nañā amlular tasnena ea, akekapili ga sike sanene, ana pe nepa re loyuñā poli.

⁶ Ana pe piavi re nena ga Saemon Pita siraun inu pam, naga pa loyuñā e puluve. Pisu kulmrae la nañane, sa ruru ga nañā amlular Yesu e nanua yemlagi nakoneva.

⁷ Ana tawol tai nañā apiar e p̄arina Yesu, naga pe to re amio kulmrae la poli, akawe ruru si naga taaga teke.

⁸ Pita pisuveve ke sur la ne sanene, ana inu mēna nepa loyuñā nepisuia. Imimi lua mepisu veve ke sanene, mekilia ga narui, memlelaga mesape Yesu suñal si taulu marena rui, lelaga na lelaga.

⁹ Sumo, imimi nalogena la pe mesitom re mesape p̄isi na ve sanene poli, vanon pe mekilia re nañā Nasiriena Wa la apisawal ke rui asape kieta Navisaarena monar mare, siraunia mal sina.

¹⁰ Nanua na memninue ga, ana nanagane imimi lua nene mepisu e kilamaramimi. Mepisu mā sanene pano-o, p̄isi na moñasuñe si uñā.

Maria nae Maktala p̄isu Yesu

Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11

¹¹ Imimi lua moñasuñe si uñā, ana Maria suñal ga suñā e pulgon puluve suñā ga, wamarana mlalau ke. Naga tag mā sanene pano-o, p̄isi na kira si pa e puluve,

¹² milan si navisi lua, amiyen kulmrae nañā miyuwowo pañisi, atotano ateke metava. Tai totano e nañā sumo amligan p̄arina Yesu pa ea, tai totano e nañā lana la pito ea.

¹³ Pisi na lalua apis pa Maria, asape “?Erau, ko otagin ke ya?”

Pisatamē sape “Akuslua kiau Suñe kovio, nemninue amligan mēke pe narui.”

¹⁴ Naga pisa pa visena nene, p̄isi na kirawele sina, p̄isu yar tai suñalu sike na. Pe pisuluñar re poli, ana Yesu ke narui.

¹⁵ Pisi na Yesu mēna piun tania, sape “?Erau, ko otagin ke ya? Okale ke a ne e nini?”

Ana Maria sitom m̄ape yar na yuñāena ga nae e nene, pisatamē, sape “Yarkeviu, visae ko na okuslua naga petan e nini, awis, ovisawal van inu e nape nañā omligan tasnena mēke ea. Sineun nesape neva nekusia, neligan ruru sina mēke e lelana.”

¹⁶ Siraunia Yesu pio Maria, pio kiena kia, sape “!Maria!”

Naga mloge, pilonia, pisuluñar sane Yesu, pa lavisinia, pio e kiela visena, sape “!Raponi!” nañā kinas nen visena nene “Navianena.”

¹⁷ Pisi na Yesu pisa pania, sape “Maria, toko, ve otolnu re sanene. Inu tañatete nesu e nini, komin pe neñasuñe re metava puna ne Ata poli wa. Ana popon ko na owasuñe si puna ne kieta puruvi lala, ovisa van la osape nepisa sanini, nesape nanagane, nepa ke si metava puna naga nañā pe arimau, a pe arimamiu, nañā pe kiau Ntewa, a pe kiamiu Ntewa.”

18 Siraunia Maria nae Maktala nene kila sanene, p̄asuḗ si pu imimi nalogena lala, pisawal, pisape “Nepisu Suḗ e kilamarau,” a pisayu pan imimi e sur la naḗa Yesu pisa pania.

Yesu m̄alivin kiena nalogena lala

Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

19 Ana e legiena p̄esia na wik ke nene wa, ko yepekilavi, imimi nalogena la mesike lele taaga loyuma e yo naḗa metapolou ke ea. Mekiar ruru mratava lala, vanon memaraun ke mesape sa p̄isi yerkawa kiena le Yu la sinela kar imimi m̄ena, sa naḗa sinela kar Yesu rui. Mesuma sane na, veraga ga, Yesu m̄alivi pimi sum̄al likan imimi, sape “!Sum̄arena sike amio amiu!”

20 Naga pisa sanene, p̄isi na pian lologia imimi e lepas na mrapototo la naḗa e limana amio pupia piakapila naḗa e mraḗanena. Mepisua, ana pogos naḗa mekilia mesape naga Suḗ nene, mekekara na mekekara.

21 Pisa ke sina ga pan imimi, sape “!Sum̄arena sike amio amiu!” A miakol ke sina ga, sape “Sa ga naḗa kiau Ata miilanu vena nekila kiena yumaena, ana inu towe neiila amiu re vena akila sanene.”

22 Siraunia, miyu yalua pimi e imimi, sape “Amiu atol Ninuna Wa.

23 Yar a naḗa visae amiu aviewoia vanon kiena mlamulena viowa, yoko naviowaena nene kovio vetania, ana yar a naḗa visae amiu ve aviewo re vanon kiena mlamulena viowa, yoko naviowaena nene to lue ga e naga.”

Tom̄as pisaia, mlelaga

24 Ana pogos naḗa Yesu m̄alivin imimi, imimi yaru tai pe su re poli, naḗa Tom̄as Kaora.

25 A suraunia, mepisu naga, mepisawal pania, mesape “!Suḗ m̄alivin imimi, mepisu naga rui!”

Ana naga pe mlelaga re e poli, pisape “Peraga, in na monar nevisu e kilamarau. Visae ve nevisu re piakapila na mrapototo e limana, netol e mrasilmaw nini, a visae ve neligan re lum̄au nini e piakapila e mraḗanena, yoko taḗatete nelelaga nesape naga mal sina ga.”

26 Tom̄as pisawal kiena sitomena nene, p̄isi na wik tai p̄aro pano, mesike si lele taaga e yo naḗane. Ana e pogos nene Tom̄as m̄ena mesike memio, ana akiar mratava la m̄arera, p̄isi na Yesu pimi m̄alivin imimi yam si tai, sape “!Sum̄arena sike amio amiu!”

27 Ana pis pa Tom̄as, pisa pania sape “Lum̄au na nini, okian mraslum̄a, otol luḗaria. Mraḗaneu nanini, oligan lum̄a te ea. Ve ositom ḗele re sina, oviawa m̄arera e inu.”

28 Tom̄as mloge na kira pisu Yesu, pisatan̄ea sape “!Kiau Suḗ, ko ope kiau Ntewa!”

29 Pisi na Yesu pisa pania sape “?Sanape, opisunu ana omlelaga e inu? Nanene naga po, ana pupia navisa ruruena sike e la naḗa pe apisunu re nena poli wa, ana amlelaga ke pa e in rui.”

Visena maro tai

30 Sur la moki naḗa Yesu kila, nesiri plan pa e tusi nini rui, ana naga miyumaen m̄ena kile taḗena la moki e maramimi naḗa pe nesiri plan re poli.

31 Ana visena la punu ga naḗa asike e tusi nini, ve naiila amiuena vena alelaga asape Yesu naga pe Navisaarena, pe narina ne Ntewa na lelaga.

Ana kiamiu nalelagaena e kiena kia nene, yoko ve kiamiu mrapa na tolen malena e naga.

21

Yesu m̄alivin sina kiena nalogena la olua

¹ Ana siraunia, imimi nalogena la p̄asia mesuñã garo pupia lapa na garo Taepirias, pona Kalele, p̄isi na Yesu pimi m̄alivi.

² Imimi naña mesike e pogos nene, Saemon Pita, Tom̄as Kaora, Nataniel nae pulkumali naña Kana ma Kalele, inu nemio olai na sumo Semes, amio sina imimi lua. Ana navaemeena kiena ne Yesu pan imimi e pogos nene sanini.

³ Susumo na Saemon Pita pisawal, pisape “Aulai, in na neva neure lilivi metava narui.”

Pisi na mesuñalu mepisape “Poga, ita punu ga.” Pisi na mepatove mokus waa mepa mokuan lilivi. Mesuñã e sive pano-o yemlagi, ana pe metol re nena ika tai.

⁴ Ana pogos naña yemlagi merarava ruru ke narui, Yesu patom su ura e nene, ana mepisu sane sa ga yar tai ne sike ne, ana pe mepisuluṗar re poli mesape naga ke narui.

⁵ Ana Yesu pion pan imimi, piunia sape “?Naruu lala, aṗar m̄ã ika laṗasia, po pere?”

Pisi na mesape “Peraga rui.”

⁶ Pisi na pisa, pisape “Pogaga, akila sanini. Ava akuan si lilivi, ana ve akuan re si sa naña akuan ke ne, aluṗarli va e lepas na p̄amarua sumo wa, ana nekilia nesape yoko atol ika p̄asia.”

Ana pe mepisu kilale re poli wa sane Yesu na pis ke ne, ana mepa meluṗar lilivi sa ga naña naga pisa. Ana veraga ga pulen ga ika na ika, ana pogos naña mesape mourelua va metava meṗure ṗele ga, pulen manene la ika lala.

⁷ Pisi na mepisu kilale narui mesape Yesu, ana inu naña imimi lua Yesu sane mepe puruvi, nepisa pa Saemon Pita, nesape “Pita, ovisuia, Suṗe nam̄ã!”

Pogos naña Pita mloge sane na, suñalu veraga, miyen sina ga m̄ana kulkota, pula tano e sive, miye pa ura.

⁸ Pe mesu re perinan ura poli, sur sane tasme ponotia taaga ga [100], ana Pita sumon imimi mokus waa mesirau mopure yalolog ke lilivi naña pulen ika.

⁹ Ana pogos naña mepim ura, mepisu kap tai mom̄ã ga, naña amlega ika p̄asia e mopulusia, mepisu narin kilaparavi laṗas manoa ruru pa sike rui.

¹⁰ Ana Yesu pisa, sape “Ika la naña amiu aṗar ga na wa, awar p̄as vam ve kata.”

¹¹ Ana Saemon Pita pitove, pa metava e waa, ṗerelua lilivi, ṗere pimi ura. Ika mok paṗisi, memaraun mesape sa p̄isi lilivi wororowa lawea, ana peraga, meṗere pimi pogaga. Pogos naña moṗar plan ika la nene, mopuloia tol ponotia taaga lualima yam lima pa telu [153].

¹² Ana pogos naña ika la manoa ruruia, Yesu pio, sape “Aimi akinana.”

E pogos nene mepisu kilale ruru mesape Suṗe ga nene, pe mesitom re si meviun mesape naga ai.

¹³ Mepim mesike pa lele taaga narui, Yesu mla kilaparavi, pion pan imimi, amio mēna ika lala, ana makania.

¹⁴ Naga nene sane pe Yesu kiena navaemeena natelu pan imimi kiena nalogena lala, siraun naŋa Ntewa tamalia sina naga petan marena.

Yesu amio Pita

¹⁵ Ana pogos naŋa memla pae kamimi kinanena na kolulag, Yesu pisape sun re amio Saemon Pita. Piun tania, sape “Saemon, narina ne Yoane, sanape? ?Ko na sinemā sii inu keviu, taulu naŋa la nene sinela sii inu, po peraga?”

Pita pisatamē pania, sape “Suŋe, sur nene okilia pa rui, nekekaran ko paŋisi.”

Āna Yesu pisa pania, sape “Pogaga, ovagan narin kiau sipsip lala.”

¹⁶ Pogos taŋena sina ga, Yesu pisa pania, sape “Saemon narina ne Yoane, ko na sinemā sii inu po pere?”

Pita pisatamē ke sina, sape “Suŋe, sur nene okilia rui. Sa naŋa nepisaaria, nekekaran ko paŋisi.”

Āna Yesu pisa pania, sape “Pogaga, ovisuar kiau sipsip lala.”

¹⁷ Ana yam si tai, kila yam telun narui, Yesu piunia, sape “?Saemon narina ne Yoane, ko na okekaran inu kemua lelaga, po peraga?”

Ana pogos naŋa Pita pisu Yesu piun mā sanene pano tol yam telu, mloge piowa, pisa pa Yesu sape “Suŋe, ko okilia make sur punu ga, okilia naŋa nekekaran ko paŋisi.”

Āna Yesu pisa pania, sape “Pogaga, ovagan kiau sipsip lala.

¹⁸ Ana nevisa ve lelaga van ko sanini, sane nanua sumo, pogos naŋa ope mēe ke ga wa, ko na okila ke ga sa naŋa sinomān osape okila. Ko ga taaga omiyen momā kulsota omialoro opa e lele la naŋa sinomānia. Ana nekilia nevisa van ko, pogos naŋa ovim ove yermarua, yoko yar taŋena la ayenwo ko e momā kulmrae, atarar lumomā aure ko ova e lele la naŋa ve sinomān re ova ea.”

¹⁹ Visena kiena ne Yesu nene, sane pisawal ke sape sanape naŋa yoko awemān Pita. Ea kiena marena, naga kila ŋelaga tai naŋa mligan naga pito tano, a pisirlua kia kiena ne Ntewa pa mētava.

Ana siraun naŋa Yesu pisa pa sanene pa Pita, ŋere ke sina ga naga, pisape naga kilia siraun si naga, pisape “Ovim, otaveve inu lue ga narui.”

Yesu amio Yoane

²⁰ Ana siraun naŋa Yesu sun pae amio Pita, Pita pilonia, pisu inu, erau wo kiena ne Yesu, nesike lavisin la luoka. Inu ke narui naŋa nanua, e kinanena maro, netotano lavisin Yesu, nepiun tania nesape e imimi nalogena lala, ane yoko vielua.

²¹ Ana pogos naŋa Pita pisu inu, piun tai Yesu, sape “?Suŋe, sanapen erau nene?”

²² Ana Yesu pisa pania, sape “Visae nasinenanena kiau sane yoko naga ve kovio re, ana suŋa sanene vano neim sina ga, sur nene naga pe kiau, pe pe kionā re naŋa ovisa sur tai e poli. Sur naŋa pe kionā na kilaena, nepisa pan ko ŋa rui, nesape otavevenu silaga.”

²³ Ana suraun pogos nene, pog naŋa nalelagaena taŋena la amloge naŋa Yesu pisa sanene, amlogepalia, amape Yesu pisayu inunia, sape taŋatete nemare pogos tai. Ana Yesu pe pisa re sanene poli, pisa ga sape visae naga

sinenania, yoko kilia ve sanene. Sanene, kana kinasia sane sur nene naŕa Pita piunia, pe kiena re poli, ana pe kiena Yesu ga.

Visen maro

²⁴ Ana inu naŕa nepisawal ke sur la nene, nesiri plan ruru ke vena akilia auloia. Ana ita punu ga tekilia telelaga tesape visena la nene pe lelaga paŕisi.

²⁵ Poga, tusi nene pimi ŕisi ga e nini narui. Sur la moki naŕa Yesu kila sike ea, ana sur la moki na moki naŕa Yesu kila pe su re e poli. Visae tesiri punuia, nepisu sane pona yoko kana tus la ve mok vaŕisi, vano-o yo ve tokak e yomarava nini.

YUMAENA Kiena ne Li Nalologena Lala Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini “*Yumãena Kiena Ne Li Nalologena Lala*”, Luk siri pan yaru tai, kiena kia Teopilas. Nane tusi na lua naþa Luk siria, pimi siraun kiena tusi na sumo, naþa kiena kia “*Lologena Wo Kiena Yesu Kristo Naþa Luk Siriyuia*”. Tusi nini “*Yumãena Kiena Ne Li Nalologena Lala*”, kiena kia na plasa sanene, sape “*Yumãena Lala*”. Naga pisayu yumãena þesa kiena li nalologena lala kiena Yesu, naþa Ninuna Wa naga sumon la e yumãena na visawalen lologena wo, siar garu Yerusalem a e yo punuga garu Yutea a Samaria, pano pano-o þar make yo e yomarava (Yumãena Lala 1:8).

Tusi nini naga suniena tai kiena li nalelagaena þesa, naþa siari e þegas kiena lus nae Israel lala naþa amlelaga, a kapuru pimi keviu kalo make yo la e yomarava.

E tusi nini, Luk sinenan sape kilologia naþa lala naþa amlelaga e Yesu, ve akawe re Parin Suþe nae Rom naþa naga pe suþen make yo la e pogos nene. A naga sinenan sape kilologia naþa suri makega naþa lus nae Israel lala amlelaga ea asape yoko imi m̃alivi, nane apimi m̃alivi rui kome lologena wo naþa ita li nalelagaena lala temlelaga ke ea.

Tusi nini komsus telu, naþa kilologia sanape naþa lologena wo sumãa þar make ke e yo punuga narui, a sumãare sumãa kapuru ke silaga. Komsus na sumo, pisayu sumãare naþa siari garu Yerusalem, siraun naþa Ntewa þerelua Yesu pa ma e peni. A na lua, pisayu naþa yumãena kapuru pimi keviu, kalo make yo lua nene Yutea amiõ Samaria. A komsus na maro, pisayu naþa yumãena pano pa kalo yo punuga e puruvanua lala na yo na pawa sive naþa apio asape Sive Naþa Metiterenian, pa tol yo Rom.

Pupia suri keviu tai naþa tusi nini pisayuia, nane yumãena kiena ne Ninuna Wa. Pogos naþa li nalologena lala asike garu Yerusalem wa e pogos na legiena na Pentikos, Ninuna Wa pitom ana mla m̃areraena pala. A siraun e pogos nene, Ninuna Wa sumãa miila ke yumãena na sumãare, a miila m̃ena li na sumonien yumãena lala e kiela yumãena. Tusi nini pisawal visena laþasa naþa li nalologena lala apisawalia, a kila meraravan naþa kiela visena la m̃arera po, pilon malena kiena la naþa amlelaga, a miila li nalelagaena lala vena aimi aviran la lele taaga.

Komþasnen tusi la na nini

Yesu pis maro pan kiena nalologena lala 1:1—14

Amligan lua yaru naþa kus Ielena Sutas 1:15-26

Amlologon lologena wo garu Yerusalem 2:1—8:3

Amlologon lologena wo pa Yutea a garu Samaria 8:4—12:25

Yumãena lala kiena Pol 13:1—28:31

Yalena na sumo kiena ne Pol 13:1—14:28

Apiora lele taaga garu Yerusalem 15:1-35

Pol miyaloro yam lua 15:36—18:22

Pol miyaloro yam telu 18:23—21:16

Visena na sumo

1 O, kiau erau Tiopilas, inu nekekara paḡisi naḡa nevitawe ko e tusi taḡena nini. E kiau tusi na sumo naḡa nesiri pan ko, nesiriyu suniena na suri la naḡa Yesu naga suḡa kila, a naḡa naga suḡa pian ke e sumo, naga nene naga siar e pogos naḡa naga siar ḡesan kiena yum̃aena,

2 pimi tol e pogos naḡa e naḡareraena kiena ne Ninuna Wa, naga mla maron kiena visena maro pa kiena li nalologena lala naḡa naga mligan plan la rui, ana siraunia Ntewa ḡere naga pa si metava.

3 Ana pogos naḡa naga mali sina ga e marena, naḡa naga pe pa re si metava poli wa, ana pogos moki, naga suḡa m̃alm̃alivin la pa tol legiena lualima yam vari, naḡa kila meraravan ruru pan la naḡa naga mali sina ga e marena lelaga. E pogos la nene, la asuḡa apisu kilale ruru naga, a naga suḡa pisayu mrapa lala na nasuḡenena kiena ne Ntewa pan la.

4 Pogos tai, naḡa naga suḡa veraga amio la, naga mla visena nene pan la, naga pisa, pisape “Amiu na monar ve aur matan re yo nene Yerusalem, amiu na monar asuḡate m̃a ga wa vena atol Ninuna Wa nene naḡa Ata piḡaar ḡisi rui sape naga la van amiu, sa naḡa nepisa m̃ena ga pan amiu rui.

5 Sa nanua sumo, Yoane Nakeena naga kee yeririna lala e ga e wii, ana ve ve piavi re, legiena ga laḡasia warovia, ḡisi na Ntewa naga kee amiu ve lelaga, na nene e Ninuna Wa.”

Yesu pa metava ma e peni

6 Ana e si e pogos tai, naḡa li nalologena lala la apimi sina ga lele taaga amio Yesu, la apiun tania, apisape “?Suḡe, sanape, nanagane naga pogos ruru naḡa ko okila naḡa ita le Israel lala ita ve kieta ḡarin suḡe sina ga tai, pona pe kana pogos nen re poli wa?”

7 Ana Yesu pisataḡe la, pisape “Naga nene pe pe kiamiu re naḡa amiu akilia pogos la nene poli, pona legiena la nene poli, naḡa Ata ga naga taaga mligan ruru pisape ve sanene, a ve sanene.

8 Ana siraunia, Ninuna Wa naga vim e amiu, ana e pogos nene narui akus naḡareraena, ana ḡisi na amiu na monar ava avisawal inu garu Yerusalem nene, a e yo taḡena punu ga lala garu Yutea amio Samaria, ana vano vano-o tol m̃ena ga yo taḡena la punu ga e yomarava nini.”

9 A pogos naḡa naga pisa pa visena la nene ḡisi, naḡa la asike apisu ruru ke naga wa, Ntewa ḡerelua pa metava, a lul tai pitomi kalovia, ana la pe aḡa re si poli.

10 Pogos naḡa la asuḡa akirakira ke pa metava e sinapane wa, veraga ga amilan ga, naḡa aḡal yaru la lua naḡa m̃ala kulsota lala miyuwowo paḡisi, lalua apimi asuḡalar la asike amio la, lalua apisape

11 “!E, le Kalele lala! Amiu ve sinemiu viowa re, ve akirakaḡar re va metava e sinapane sanene. Yesu nene naḡa Ntewa naga ḡerelua naga petan amiu pa metava e peni, ḡisi na naga monar wasuḡe sina vitomi, a naga yoko wasuḡe sina e ḡelaga ga nene naḡa apisu ga nanagane ḡisi ne.”

Pegas kiena ne nalologena lala

12 Ana li nalologena lala amligan kunus nene, naña Kunus Na Purolip lala, añasuñela apito garo Yerusalem, pe perina manene re poli, sane tasme na manu taaga ga.

13 La nene la apimi atol yo Yerusalem, ana la apa ke sina ga loyumĩa e yo naña metava naña la asusukemua e rui. A la nene kiela kia sanini: Pita, Yoane, Semes a Antru; amio Pilip, Tom̃as, Patalomiu, a Matiu; amio Semes naña narina ne Alpeas, amio Saemon naña naga lala yaru tai naña sumo akila politik pa le Rom lala, amio Sutas naña narina ne Semes.

14 Ana e pogos nene, la nene amio sira lala, la apalue ga lele taaga vena alen. A Maria, anenane Yesu, amio m̃ena ga wenla Yesu lala, asumĩa apa lele taaga amio la.

Yaru na kusen lelana ne Sutas

15 Legiena lañas þarovia þisi, ana li nalelagaena lala apimi lele taaga, naña la punu ga atol suri sane yaru ponotia taaga lualima yam lua. Ana e pogos nene, Pita naga sitom sape visayu van la vena akila sanape naña alual yaru na kus lelen yaru nene Sutas.

16-19 Naga nene vanon naña siraun naña Sutas naga sane kila kiena yumĩaena viowa nanua sumo, naga pul ke sina ga porotano tai amio kilavaru naña naga tauluia, ana naga ga mloru e yo nene, ana m̃eþena m̃apo, a sinena la molmolue, ana naga mare. A yeririna lala nae Yerusalem amloge lologena nene, ana nañe kila la apio kinakinas nen porotano nene e kiela visena asape “Akeltañi,” naga nene visena tai naña naga pisape “Yo Na Kuruta.”

Sanene, Pita naga sitom pisape visayu suri nene van li nalelagaena lala, ana naga sum̃alu e marala, pisi pan la, pisa pisape “Eraulala, nanua sumo, Ninuna Wa naga pisi kome pulgona ne Tepet, naga pisayu yum̃aena kiena ne Sutas nene naña naga sumon yeririna lala apimi apuarar Yesu, a visena la nene apimi ape lelaga þisi rui, sa naña Visena Wa naga monar ve lelaga silaga. Sutas nene naga imimi yaru tai naña, naña Suþe mliganar naga vena tarar yum̃aena amio imimi,

20 ana nanagane, naga sa naña visena lalua nene naña teke e Tusi Kiena ne Yauena Lala, naña tai pisa, pisape

‘Naga popon naña m̃ana yum̃a mon korena ga, þisi na taþatete yaru tai mono ea,’ *Yauena 69:25*

a taþena sina ga, naña pisape

‘Popon yaru taþena tai kus lelana.’

Yauena 109:8

21-22 “Komin suri ne na nene, ana monar yaru si tai naga imi sukol imimi sina vena navisawalen Yesu, kieta Suþe, visave naga mali sina ga e marena. Yaru nene naga monar lala yaru tai naña la amio imimi nanua sumo, e pogos la naña Suþe sum̃a mialoro ke amio imimi. Naga monar ve yaru tai naña naga sike e poglis naña Yoane naga mlologonyu ke kiena nakeena, pimi tol legiena naña Ntewa naga þurelua Yesu petan ita, vena va si metava.”

23 Ana la apisawa kia kiena ne yaru la lua. Tai, kiena kia Yosop, naña la apio asape Pasapas, a kiena kia taþena sina, kien kia asape Sastas. A yaru taþena, kiena kia Mateas.

²⁴ Ana la amlen, apisa, apisape “Ntewa, Ntewa namanmaruaena, ko ga okilia m̃a ya naṣa sike e los nen yeririna lala. Narui imimi na sinemimin mesape ko okipian imimi e lalua nene, nape naṣa ko oṣere rui,

²⁵ vena naga tarar yum̃aena kiena ne nalologena nene, naṣa Sutas naga mligan rui vena naga va ruru nena ga e kiena lele na kovioena.”

²⁶ La amlen pae, ana akila sur sa naṣa la amlil m̃apila, ana kia kiena ne Mateas naga kate. Ana la amligan lua naga, ana asikol naga amio la lualima taaga pa taaga nene, kila la lualima taaga pa lua ke sina ga.

2

Ninuna Wa pimi

¹ E legiena na Paṣagena Na Yui Marua, li nalelagaena lala la apimi asu m̃a ga lele taaga,

² a veraga ga, m̃aagena tai molue ma e sinapane, sa ga naṣa pupia lagi tai m̃ai, ana m̃aagena nene naga kalo punu yo na loyuṃa nene naṣa la ateke tano ea.

³ Ana la apisu suri tai sane kapi mluamene, ana kapi nene naga mliṣerea, ana peve taaga pa sike e la punu ga nene.

⁴ Ana la punu ga, Ninuna Wa naga pimi pulemamaga e la, kila la apivisi e visena taṣena lala, sa naṣa Ninuna nene naga kila akilia apisi komea.

⁵ Ana garu Yerusalem, le Israel la asu m̃a ga, naṣa la ape li nalenena lala. La nene na la amolue e yo la moki na yomarava nini apimi.

⁶ Ana la nene amloge m̃aagena nene, lala amio yeririna taṣena lala, la moki paṣisi naṣa la apimi e yo nene. Ana la nene sinela kurkur paṣisi, komin naṣa yaru la naṣa Ninuna pimi e la, la pogos naṣa asuṃa apisi sanene, ana yaru make ga amloge nena kiela visena la naapo.

⁷ Ana la amilan paṣisi, a amiyuwawa, apisa apisape “!Aulai! Yaru la nene naṣa asu m̃a apivisi ke sanene, ana lala na ape le Kalele ga lala.

⁸ ?Sanape naṣa ita punu tesu m̃a temloge ke naṣa apivisi ke e kieta visena la sanene?

⁹⁻¹¹ Ita tepe yaru na purvanua la moki na tesike ne, nae Patia, nae Mitia, nae Elam, nae Mesopotemia, nae Yutea, nae Kapatosa, nae Pontas, nae Esia, nae Pirisia, nae Pampilia, nae Isip, nae Krit, nae Arepia, nae Lipia e lepas na vaen Saerin, a nae m̃ena pupia pulkumali naṣa Rom. Ita laṣasia tepe le Israel ruru ga, a laṣasia pe ape le Israel re sumo poli, ana sirau la apimi ataveve kieta nalelagaena. Ana ita punu ga, ita punu peve taaga temloge ke naṣa la apivisi ke kome kieta visena lala ita punu ga, la asuṃa apisa ke pupia yum̃aena la nene naṣa Ntewa naga kila.”

¹² Ana la amilan paṣisi, kiela sitomena la kokovio, ana la amninue kare narui asape sanape narui, ana la asuṃa apiuviun ke tan la apisape “!Aulai! ?Ya ne sanene?”

¹³ Ana laṣasia asu m̃a apitalia la nene naṣa Ninuna pimi e la ṣisi rui, la apisa apisape “E, la nenē amun ga kuruta nene, nane kila ape wowe ke ne.”

Visena kiena ne Pita pan la

¹⁴ Ana Pita amio li nalologena taṣena la lualima taaga pa taaga nene, la aṣariplan la asuṃalu, apimi ase e nene, ana naga pisi manene pan la, naṣa naga pisawal sanini, pisape “Eraulala, naṣa amiu le Yu lala, a amio amiu yeririna taṣena lala naṣa amiu asike Yerusalem, amiu na ayaggon ruru inu vena nevisawal sur nene van amiu.

15 Yeririna la nene na pe amun re wii poli, sa naḡa amiū asu m̃a apisa ke ne, peraga, komin nanagane, aora ovari ga na kolulagi nini na wa.

16 Ana suri nene naḡa amiū apisuia, naga suri nene naḡa Navisawalena Soel naga pisayu sumo rui, naḡa pisape

17 *Ntewa naga pisa, pisape "E legiena la nene na pog maro nene, ḡisi na nela ninuu van yeririna la punu ga.*

Ana ḡisi na narimiu lala la avisawal kiau visena,
a ḡisi na kiamiu yar viu lala yokorena avisu sur lala,
a kiamiu yermarua lala, la aḡeni naḡieniena lala.

18 *Lelaga ḡa, e pog nene, ḡisi na neligan Ninuu,
naga vitomi ve keviu e yaru m̃ee lala amio sira m̃ee lala na kiau yum̃aena,
ana ḡisi na la avisawal kiau visena.*

19 *Pisi na nekila suri lala nailanena e yo yau,
amio kile lala na yomarava nini,
ana yoko kuruta a kapi a pupia m̃au naḡa piū asuḡa ga.*

20 *Sumo na, mrae naga imi malolo, a kupario naga ḡisi na imi vivaga sane kuruta.*

Ana siraunia, legiena keviu nene kiena ne Ntewa, naḡa wo vaḡisi, naga kilia imi.

21 *A e pogos nene narui, yaru ai naḡa naga vio kia kiena ne Ntewa,
ḡisi na Ntewa tamalia naga."* *Soel 2:28-29*

22 "Amiu le Israel lala, amiū ayagogon ruru kiau visena la nini. Yesu nene nae Nasaret, naga pe yaru naḡa Ntewa naga kipian ruru naga merarava pan amiū sape naga pe Navisaarena. Ntewa naga kila sanene nane e yum̃aena na naḡareraena lala, a e suri nailanena lala, a e kile lala naḡa naga kila Yesu naga miyumuḡaena e maramiu nanua sumo rui. Suri la nene amiū asuḡa akilia ke ḡisi rui,

23 ana pogos naḡa Ntewa naga mligan naga e limamiū, amiū asuḡalu aḡeḡar naga mare, naḡa amiū ataḡan li viowa lala la asuar naga e laki torovia. Pogos naḡa amiū na pe akila re suri nene poli wa, ana Ntewa naga kilia ḡisi rui pisape ḡisi na ve sanene, ana naga taḡania, komin naḡa naga taveve sa naḡa naga sitom ruru nanua sumo rui vena kila.

24 A siraunia, naḡareraena na marena pe torokin re naḡa uarar manene Yesu poli, ana Ntewa ḡerelua naga petan nasinelaea lala na marena, kila naga mali ke sina ga.

25 Naga nene naga sa naḡa visena tai kiena ne Tepet nanua sumo, naḡa naga pisayu Kristo, naḡa naga pisa, pisape

*'In na nepisu naḡa Ntewa naga suḡa amio inu silaga,
naga sike e lepasneu na marua, ana kila sineu pe kurkur re nena ga.*

26 *Kila sanene narui, sineu kekara, a purmeneu naga miau,
in na nepe yeririna ga, ana neḡasine ga Ntewa m̃arera.*

27 *A Ntewa, ḡisi na ko na ve oligan re ninuu e yo na marena,
a ḡisi na ko ve ataḡan re tas nen kioḡa Yaru Wa na yuḡae kioḡaena menuu.*

28 *Ko okipian inu e mrapa lala na malena ḡisi rui,
a ḡisi na sineu naga pulen nakekarena ve keviu, naḡa ko osuḡa omio inu.'*
Yauena 16:8-11

²⁹ Wolai lala, in na nesape nevisawal meraravan suri nene van amiu. Repita ne na nene naḡa Tepet, naga na mare nakonua rui, la asin naga ḡisi rui. Naga nane kiena tampona ne nane m̃eke e kieta yo ne, mon m̃a pimi tol nanagane.

³⁰ Ana pogos naḡa naga mali ke ga wa, naga kilia rui naḡa Ntewa pisaar m̃arera pania pisape ḡisi na pogos tai na, kiena lus tai naga monar to sina ga tano e kiena pupia lele natotanoena, sa naḡa naga kiena lus nene naga imi ve ḡarin suḡe va yeririna lala, sa naḡa Tepet nene naga pe ḡarin suḡe sumo. Ana Tepet naga pe navisawalena tai,

³¹ a pogos naḡa suri nene naga pe m̃alivi re poli wa, naga pisu naḡa ḡisi na Ntewa kila Navisaarena nene naga mali ke sina ga e marena. Suri nene na Tepet pisa e kiena visena nene, naḡa pisa, pisape Ntewa pe mligan re ninuna e lelen marena poli, naga pe tam̃an re tasnena pa menun poli.

³² Suri ke na nene narui naḡa imimi mesum̃a mepisawal ke ne, naḡa Ntewa naga pisirlua ke sina ga yaru naḡa Yesu nene petan marena.

³³ Ntewa pisirlua naga, ana ḡerelua naga pa metava rui, mligan naga sike e kiena lepas na marua. Ana sa naḡa Ntewa Arimata nene naga pisaaria, naga mla Ninuna Wa pania, a nanagane Yesu taron Ninuna Wa nene pan imimi, ana Ninuna Wa nene naga sum̃a miyum̃aen ke suri la nene naḡa amiu na asum̃a apisuia a naḡa amiu na asum̃a amloge.

³⁴ E visena kiena ne Tepet la nene, naga pe pisayu re naga poli, komin naḡa ve naga re naḡa naga va metava e peni, ana naga pisayu ga Navisaarena nene. A kiena visena taḡena sa m̃ena ga nini, naḡa naga pisa, pisape *'Ntewa na Mava pis pa kiau Suḡe, pisape*

"Ko ototano e kiau lepas marua, otom̃atea,

³⁵ *ḡisi na inu nekila kiom̃a nasinekar lala ve sa takue naḡa ko oviawa ea."*
Yauena 110:1

³⁶ Komin suri ne la nanene narui, inu sineun nesape nevisawal ruru merarava van amiu, amiu mratava nae Israel la wetelu, sane Yesu nene naḡa Ntewa mliganar naga sumo rui pe kieta Suḡe a pe Navisaarena, ana amiu asuar naga e laki torovia rui."

Yeririna la moki naḡa amlelaga e Yesu

³⁷ Pogos naḡa yeririna lala la amloge visena nene, amloge sa naḡa miyur sinela, pano pa tol ruru nena puriu, ana la apiun tan Pita amio li nalologena taḡena lala, la apisape "'Wolai lala, ḡisi na mekila kan imimi narui?'"

³⁸ Ana Pita pisa pan la, pisa pisape "Amiu punu ga, amiu avilopu amiu, ana amiu ava e nakeena e kia kiena ne Yesu Kristo, vena ḡisi na Ntewa naga viewo kiamiu mlamulena viowa lala. A ḡisi na Ntewa naga ligan Ninuna Wa van amiu, sane kiena nalaena tai van amiu,

³⁹ komin naḡa navisaarena naḡa Ntewa naga kila, naga kila pan amiu, a naga kila pa narimiu lala, a naga kila m̃ena ga pa yeririna taḡena lala naḡa la asike perina wa. Navisaarena nene naga sike e la naḡa kieta Ntewa na Mava naga sum̃a pio la m̃a ga."

⁴⁰ Ana Pita sum̃a pisa ke visena wo nawere laena la moki pan la vena aimi, a naga pisa pisape "Amiu na monar aligan mlamulena kiena ne yeririna viowa lala na nanagane, amiu na atamalia amiu vetan nakoena naḡa naga sum̃a pimi ke pan la."

⁴¹ Ana la moki liu naḡa la amloge visena nene kiena ne Pita, la amlelaga ea, ana la apa e nakeena. A e yeririna la punu ga naḡa asike e legiena

nene, la moki pe suri sane manu telu la apimi apiran la amio kiela p̄egas nene.

Li nalelagaena lala apiran la e nasinewo

⁴² Ana li nalelagaena la nene, la asuṃa apurari ke p̄elaga la nene m̄arera paṃisi, naṃa la amiyagogo ruru po silaga naṃa li nalologena lala la apian la, a lala apiran la silaga e nasinewo e kiela p̄egasia, a la asuṃa akinana lele taaga silaga, a la yepela māen aora na leniena lala silaga.

⁴³ Ana li nalologena lala la amiyurūaen suri nailanena la moki paṃisi, amio kile la moki, ana yeririna la apisu suri la nene, sinela kurkur paṃisi.

⁴⁴ Ana li nalelagaena lala, la sinela suṃa maran taaga ga pano-o, a la asuṃa ataṃan kiela suri lala ve kiela pae ga.

⁴⁵ Sanene, la asuṃa aṃiliwilin kiela porotano lala a kiela suri make ga lala, vena la avion kana kilaveru la naṃa la atolia, va lala ai naṃa limala plasan suri laṃasia.

⁴⁶ Legiena punu ga, la nene la asuṃa apiran la sane p̄egas taaga loyurūa e Yurūa Wa māna ne Ntewa, a la asuṃa akinana ke lele taaga e māla loyurūa lala. A silaga naṃa la asuṃa apimpae ke sanene, ana la akekara paṃisi, a silaga lala apito ga tano e Ntewa, a la apotena paṃisi pania komin malena wo nene naṃa naga mla pan la,

⁴⁷ ana amieluar naga vanonia. A e pogos nene, yeririna taṃena māna ga lala akekaran kiela p̄elaga viu wo nene p̄isa, a e legiena punu ga, Ntewa na Mava naga suṃa tamalia si yeririna la p̄asia, naga suṃa sikol la ke e p̄egas nen li nalologena lala.

3

Laulu tai suṃalu mial

¹ Ana legiena tai, e nena e pog na leniena e mrae telu, ko yepekilavi, Pita amio Yoane, lalua asuṃa apa ke metava e Yurūa Wa māna ne Ntewa.

² Ana yaru tai naṃa naga paeme naga pe laulu, a e legiena punu ga la asuṃa akus naga pimi amligan naga e mralaea nene naṃa apisape “Mralaea Wo,” naga nene e Yurūa Wa māna ne Ntewa. Ana laulu nene naga toṃa mlogi ke pan la naṃa apa ke loyurūa.

³ Ana naga pisu Pita amio Yoane, naṃa lalua asuṃa apa ke loyurūa, ana naga mlogin nalaena tai vetan lalua vena lalua ala suri tai vania.

⁴ Ana Pita amio Yoane, lalua atamaria yeririna nene, ana Pita pisa pania, pisape “Mara, okira ovisu imimi sumo wa.”

⁵ Ana naga pisu manene lalua, naga māpe p̄isi na lalua nene ala suri tai vania.

⁶ Ana Pita pisa pania, pisape “Erau, in na pe kiau kilavaru re nena ga, ana in na kiau suri wo ga tai naṃa inu na kiau, nela van ko. Nane suri ne nanene: e kia kiena ne Yesu Kristo nae Nasaret, nevisa van ko, osuṃalu narui, oyali.”

⁷ Ana naga pulun tarar limana na p̄amarua, miila laulu nene tarlua suṃalu, ana lana luwoka pimi po veraga.

⁸ Ana naga suṃalu ke veraga e pogos nene, suṃalu su, ana mialial lia. Ana pogos naṃa lalua apavini, naga taveve la, ana la ga teloka apa loyurūa

e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, naṗa yaru nene kekara paṗisi naṗa naga mial ke narui, naga sum̃a pulaula, sum̃a mieluar ke Ntewa.

⁹ Ana la naṗa asike loyur̃na apisu naṗa naga mial, a naga sum̃a mieluar ke Ntewa,

¹⁰ a pogos naṗa la apisu kilale yaru nene la apisa apisape “!Apisu ke ne! !Nanene na laulu naṗane-e! Sila ga naga sur̃na mlogin ke kilavaru vanua e mralaea nene na Yum̃a Wa, ana naga pimi po sina, naga sum̃a mialoro ke narui.” Ana la amiyuwawa ruru e suri nene naṗa pimi m̃alivin yaru nene.

Pita pisi pan la loyur̃na e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa

¹¹ Ana komin naṗa yeririna lala la sinela kurkur paṗisi, la akiriri apimi puna ne la telu nene e kopkop nene na Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, naṗa kiena kia “Kopkop m̃ana ne Solomon.” E yo nene, yaru nene naga sur̃na tawa ke e Pita amio Yoane na wa.

¹² Pog naṗa Pita pisu yeririna la nene apimi lavisi, ana naga pisi pan la, pisape “?E, ita le Israel lala, sanape ne? ?Sanape na amiu amilan ke suri nene, ana amiu apisu ke imimi lua sanene? ?Pona amiu na amape imimi ga lua mekila yaru nene naga kilia mial e ga e nam̃areraena ga kiamimi imimi lua yo, pona amiu na amape imimi lua mepe yaru wa yo, pona sanape? !Peraga!

¹³ Ana Ntewa ga naga kila suri nene, nane pupia kieta Ntewa na naṗa pe Ntewa kiena ne Epraam, Aisak, a Sekop, a naga pe Ntewa kiena ne kieta yermarua taṗena m̃ena ga lala. Naga kila suri wo nene vena visirlua kia kiena ne kiena yaru na yum̃aena nene Yesu, e maramiu. Ana Yesu ke ga nanene narui, naṗa amiu aṗure naga pa e kieta kumali keviu, ana Paelat naga pisu sane Yesu naga poga ga, naga pisa pisape naga kilia molue, ana e pog ke nene narui amiu na apisawal m̃areraena e marana ne Paelat asape Yesu na pisokan ga, amiu yepemiu mavin naga.

¹⁴ Pe suri korena ga naṗa naga ṗar kia naṗa asape Yaru Wa a Yaru Mesmesu, ana amiu na apisa sanene e pog nene narui, asape yepemiu mavini naga. Ana amiu na apisa ga pa Paelat asape sinemiun yaru nene naṗa naga m̃em̃ar yaru mare ṗisi rui naga kilia molue, ana Yesu naga sur̃na ga, ana Paelat tam̃ania.

¹⁵ Visae sanene, amiu ke narui, naṗa am̃em̃ar Purṗes nen Malena mare rui, ana siraunia, Ntewa naga kilamalia sina ga naga e marena, a suri ne na nene imimi mepisu e kilamaramimi, ana imimi na mesur̃na mepisawalia.

¹⁶ Kia kiena ne Yesu ne nanene naga kila ruru laulu nene naṗa amiu akilia ruru naga, naga pimi po, sa naṗa amiu asum̃a apisu ke ne. Komin naṗa imimi na mepiawa m̃arera e nam̃areraena na kia nene kiena ne Yesu narui, ana lana ne yaru nene luwoka naga m̃arera ruru nena ga e maramiu nanagane.

¹⁷ “Poga ga, wolai lala. Inu nekilia m̃a naṗa suri la nene naṗa sumo amiu amio kiamiu yerikawa lala akila pa Yesu, amiu punu ga akila komin naṗa amninue ga.

¹⁸ Ana naga nene naga pe mrapa kiena ne Ntewa naṗa naga kila visena la naṗa naga pisawalia nanua sumo rui pimi pe lelaga. E visena lala kiena ne kiena navisawalena lala, naga na pisawal ṗisi rui, naṗa ṗisi na kiena Navisaarena naga monar loge viowa e tasnena.

¹⁹ Poga ga, ana amiu na monar avilopu amiu, a monar awasuḗe amiu aimi puna ne Ntewa, vena naga ḗisi na yumu plan kiamiu mlamulena viowa lala.

²⁰ Visae amiu na akila ve sanene, ḗisi na Ntewa naga kilia la nam̃areraena viu e kiamiu malena lala, a naga kilia ligan kiamiu Navisaarena nene naḗa naga mliganar ruru ḗisi rui, naga nane Yesu, naga wasuḗe ke sina ga imi.

²¹ Ana Yesu naga monar suḗa metava e peni sumo wa, vano vano tol pog naḗa yoko Ntewa sinenan sape kila suri la punu ga aimi ave urviu ke sina ga, sa naḗa naga pisawal ḗisi rui e visena lala kiena ne kiena navisawalena wa lala nanua sumo.

²² Ana lala yaru tai naḗa naga pisa sanene naga nane Mosis, a naga pisa pisape

‘Ntewa na Mava naga ḗisi na naga kila kiamiu navisawalena tai naga suḗalu su likan amiu sa naḗa kila inu na nesuḗalu ḗisi rui. Navisawalena nene ḗisi na naga ve yaru tai nae ga kiamiu yo, a amiu na monar ayagogon ruru kiena visena lala.

²³ Yeririna la naḗa la ve alogear re kiena visena lala, ḗisi na Ntewa naga ligan plan la vetan kiena yeririna ruru la napo, vena la ava akovio.’

²⁴ Suri nene Mosis naga pisa, a navisawalena taḗena m̃ena ga lala, sane Samiuel, amio m̃ena ga la naḗa apimi mare ga, e kiela visena lala, asuḗa apisayu ke suri lala na kieta legiena nanagane la nene.

²⁵ Navisaarena lala naḗa Ntewa naga mla nanua sumo e visena lala kiena ne kiena navisawalena lala, la ape kiamiu, a amiu na asike m̃ena ga loyumu e naviranarena nene naḗa Ntewa naga kila ḗisi rui amio kamiu yermarua lala na sumo, sa naḗa Ntewa naga pisa pan Epraam, pisa pisape ‘Pisi na in na nekila naḗa navisa ruruena naga imi e yeririna lala na yomarava nini, naga imi kom ga e kioña lus lala.’

²⁶ Mesmesun navisaarena nene, Ntewa naga kila Yesu naga suḗalu rui sane yaru tai na kilaen kiena yum̃aena, ana naga pe mligan re pan le taḗena la poli, naga mligan ga pimin amiu ḗesia. Naga mligan Yesu naga pimi vena kila wo van amiu vaḗisi, naḗa ḗisi na naga vilopu amiu, vena amiu aligan kiamiu ḗelaga viowa lala.”

4

¹ Ana Pita amio Yoane, lalua asuḗa amlologo ke pan yeririna lala wa, ana yaru wa lala, amio nasumonena kiena ne li nakirawoen yo lala e Yumu Wa Mana ne Ntewa, amio Satusi lala, la apimi lavisin la.

² La nene sinela mimi paḗisi, komin naḗa lalua asuḗa apian ke yeririna lala asape sa naḗa Yesu naga mali sina ga e marena, yeririna m̃ena ga lala akilia amal sina ga ve sa ke ga.

³ Ana atarar la luoka, apano amligan la apa e yumu naloge viowaena vena asuḗate tol legiena na peni, komin naḗa yepekilavi rui.

⁴ Ana yaru taḗena la mokliu naḗa amloge visena kiena ne lalua, amlelaga ea, ana pimi tol pogos nene maran kiena ne la make ga naḗa amlelaga rui apim ape moki manene la narui, lavis tol manu ve lima, nanene sane yerm̃ene ga la ne [5000].

⁵ A e kana legiena tařena, yerkawa kiena ne le Israel lala, amio kiela nasumonena lala, amio navianena navisaluaena lala, la apimi lele taaga garu Yerusalem.

⁶ Ana la apa atotano e pupia kumali amio Anas, nařa naga pe řarin li wa lala, a amio m̃ena ga li kawa tařena lařas, nařa sane Kaeřas, a Yoane, a Alikanta, a yeririna tařena lala na mratava m̃ana ne řarin li wa la nene.

⁷ Ana la akilali nalologena lalua nene asuñalu likan la, ana la apiun naviunenena tan la luoka. Apiunia, apisape “?Ane pisape amiu lua nene akila sanene e laulu nene? ?Amiu lua akila e nařareraena nae pe?”

⁸ Ana Ninuna Wa pitomi pule e Pita, ana Pita pisi pan la, pisape “Inu nesuñalu e maramiu, amio yerkawa kiena ne le Israel lala, a nasumonena lala,

⁹ a in na nepisu sane amiu asuñã apiun ke tan imimi imimi lua, apisape sanape e kiamimi yum̃aena wo nene nařa imimi lua na mekila e laulu nene, a sanape nařa imimi lua mekila naga pimi po sina.

¹⁰ Poga ga, in na nekekarã ga nařa nela navisatar̃eena na kiamiu naviunenena nene van amiu, vena amiu akilia, a vena yeririna nae m̃ena ga Israel lala la akilia. Nesape laulu ne nanene, naga nane suñalu sike e maramiu nařa, suñalun ke lana luwoka ga nařa po, naga pimi po rui e nařareraena na kia kiena ne Yesu Kristo nae Nasaret. Yesu nene naga nařa sumo amiu a m̃e m̃aria mare e laki torovia, ana nařa Ntewa naga piřirlua ke sina ga naga mali si petan marena.

¹¹ Naga na sa nařa Visena Wa naga pisayu naga, pisa pisape

‘Amiu li nakilaena yuñã lala,

amiu na akovenlua lawe laki tai,

nařa nanagane naga pimi pe pupia kemraře na mava rui na mon lika e yuñã.’

Yauena 118:22

¹² Ana pe mrapa tařena re si tai nařa ita tekilia tetol malena e poli, komin nařa Ntewa naga pe mla re nena kia tařena pan ita e yomarava nini poli nařa naga kilia tamalia ita ea.”

¹³ Ana yerkawa la nene la amilan pařisi, komin nařa la apisu nařa Pita amio Yoane, ape yaru kari ga, lalua pe ape yerkawa re nenãga, a lãlua pe akilia re m̃ena ga suri moki poli, ana lalua nene pe sinela kurkur re nena ga. Ana la apisu kilale m̃ena ga sa nařa sumo, lalua nene na amiyal loro amio Yesu silaga.

¹⁴ Ana la tařatete si aweñar visena kiena ne Pita narui, komin nařa yaru nařa lana luwoka po si rui, suñalu sike amio lalua nene.

¹⁵ Ana la apisa pa la telu nene apisape la ava vanua sumo wa, vena la akilia avisayu suri nene.

¹⁶ La telu nene apa vanua, ana yerkawa la nene apisayula, apisa apisape “?Pisi na ita tekila ve sanapen lalua nene? Le Yerusalem la punu ga la amloge make řisi rui nařa lalua nene akila ke pupia yum̃aena tai nene e laulu nene ne, ana ita na tařatete si tevirovia.

¹⁷ Ana popon ita tekilali sane tekila visena nene na ve va manene re si e yeririna lala, ana ve sanene řisi na ita tevisaluřar lalua nene vena ve avis re si va yeririna lala, ve avisa re kia nařa Yesu van la.”

18 Ana la apio ke sina ga la telu nene apimi loyumũa, ana apisi m̃arera pa li nalologena la lua nene, la apisa apisape “Amiu lua nene ve avisayu re si kia kiena ne Yesu va yeririna lala, pona avian la ea.”

19 Ana Pita amio Yoane, lalua apisatam̃ela, apisa apisape “?Sanape? ? Pona mesmesu ga naŋa e marana ne Ntewa naŋa imimi ve melogear re naga, imimi na melogear amiu ga? Naga nene na popon amiu na avisali suri nene,

20 ana imimi nini, na imimi taŋatete meva ruru imimi mesumũa ne. Imimi monar mevisawal m̃a suri la nene naŋa imimi mepisu e kilamaramimi, a naŋa imimi na memloge e kiligamimi.”

21 Ana yerkawa la nene la apisi manene sina ga pa lalua, apisalup̃ar la sa si nanua sumo, siraunia la apisa apisape lalua na akilia ava vanua, komin naŋa la pe am̃a re si mrapa nalaen nakoena van lalua poli, vanon naŋa yeririna lala la asum̃a amieluar ke Ntewa komin ya naŋa pimi m̃alivi e laulu nene,

22 naŋa e pogos nene, yaru nene naga kiena kas na taulu pa lualima yam vari ŋisi rui.

Leniena kiena ne li nalelagaena lala

23 Pogos naŋa Pita amio Yoane, lalua apa vanua, na aŋasuŋela ke sina ga apa e ŋegas nen li nalelagaena lala. Ana lalua apisawal visena lala naŋa yerkawa lala kiena ne yaru wa lala a nasumonena lala apisa,

24 a pogos naŋa li nalelagaena la nene la amloge visena la nene ŋisi, la amlen pa Ntewa. La apisa, apisape “Ntewa na Mava, ko osii sinapane a porotano a sive, a suri punu ga naŋa sike e yomarava nini.

25 Imimi mesitom̃al si kioṃa Visena Wa tai, naŋa yermarua repimimi Tepet, naŋa naga na pe kioṃa yeririna tai, naga pisawal e nam̃areraena kiena ne Ninuna Wa, naŋa naga pisa sanini, pisapenua

‘?Komin ya ne yaru la naŋa pe amlelaga re poli sinela mimi manene sanene? ?Komin ya ne yeririna lala la asum̃a asitom ke asape akila yum̃aena viowa, ana komin ya ne la akila ŋele ga?’

26 *Parin suŋe lala na yomarava nini, la asum̃alua asururuia vena akila mara, a yerkawa lala apimi lele taaga vanonia,*

ana la am̃inue naŋa akila ke mara amio Ntewa na Mava, a amio kiena Navisaarena.’

Yauena 2:1,2

27 Ntewa na Mava, imimi mepisu visena nene pe lelaga, naŋa mesmesun nena ga e kiamimi pogos nanagane, vanon naŋa mesmesu ruru e pulkumali nini, Erot amio Ponses Paelat, amio le Israel lala, amio yaru taŋena la nene, la sinela kari manene la yeririna na yum̃aena kioṃaena nene naŋa Yesu, naŋa naga pe Navisaarena naŋa ko omiawawo naga, ana la asitom ke asape akila viowa manene vania.

28 La nene la apimi lele taaga vena akila sanene, ana la akila mesmesu ga e ya naŋa ko ositom ruru sumo rui ana ko omliganaria osape naga monar ve sanene.

29 “Ana Ntewa na Mava, imimi na mepiun mesape ko ositom̃al ruru ke visena m̃arera la naŋa la asum̃a apisa pan imimi, ana imimi mesitom mesape ko oiila imimi, kioṃa yeririna na yum̃aena lala, vena kila imimi na mevisawal kioṃa visena, naŋa kiamimi sitomena lala ve yuyuwawa re, a naŋa ve memarau re.

³⁰ A imimi na meviun m̃ena ga tan ko okianlua lumom̃a, vena okila namaiena lala awo sina, a vena mekila kile lala pona suri nailanen lala, e kia kiena ne kiom̃a Yaru Wa na yum̃aena, naṗa Yesu.”

³¹ A pogos naṗa la amlen sanene ṗisi, yo nene naṗa la apiora ke ea naga kululu, ana Ninuna Wa naga pitom̃i pulen la, ana kila la apano apisawal visena kiena ne Ntewa, naṗa kiela sitomena lala m̃arera la e naga sane.

Li nalelagaena lala la am̃ila la ga e kiela suri lala

³² Ana e poglis nene, ṗegas nen li nalelagaena la nene, kiela malena pimi po paṗisi, sane la sinela taaga ga, a kiela sitomena m̃ena ga taaga ga, kila na sane pe yar re tai naṗa naga m̃areran sitom visave kiena suri lala la ape kiena ga, ana la asum̃a ataṗan kiela suri lala vena ve kiela pae ga.

³³ A li nalologena lala la asum̃a apisawal ke e maran yeririna lala, naṗa kieta Suṗe Yesu, naga mali sina ga e marena rui, a visena nene kiena la nene, naga nam̃areraena keviu sike ea, a li nalelagaena lala la apisu naṗa e pogos nene, Ntewa naga suṗa pisa ruru la paṗisi e kiena lemamiena pan la.

³⁴ Pe lala yar re tai naṗa e kiela ṗegasia naṗa naga limana plasan suri tai poli, komin naṗa yaru la naṗa la kiela porotano lala pona m̃ala yum̃a lala, la asum̃a apuliwilin plan ke suri la nene, ana la asum̃a aṗar kana kilavaru ne lala apimi,

³⁵ amligan e limana ne li nalologena lala. Ana siraunia, li nalologena lala la asum̃a amlipere kilavaru la nene pan li nalelagaena la naṗa limala plasan suri la ṗasia.

³⁶ Lala yaru tai nene naṗa naga taveve ṗelaga nene naga yaru naṗa Yosop, naṗa naga molue e lus kiena ne Livae, naga paeme e purvanua nene Saepras, a naṗa li nalologena lala la amligan ke sina ga kiena kia taṗena tai, asape Panaṗas, naṗa kia nene kana kinasa asape “Yaru na visirluan sitomena kiena ne yaru taṗena lala.”

³⁷ Naga kila yum̃aena wo tanea sanene narui, naṗa naga ṗiliwilin lua kiena kinakinas nen porotano tai, ana naga mla kana kilavaru pimi, ana naga mligan e limana ne li nalologena lala.

5

Ananaias amio wona Sapira

¹ Ana yaru taṗena tai, kiena kia Ananaias, naṗa naga wona kiena kia Sapira, naga m̃ena ga ṗiliwilin lua kinakinas nen porotano tai naṗa lalua kiela,

² ana mla kana kilavaru komṗasa, mla pimi mligan e limana ne li nalologena lala. Ana naga ṗarwan kilavaru na porotano nene komṗasa, pe kiela ga lalua, ana wona m̃ena ga kilia m̃a suri nene, naṗa lalua apranaria.

³ Ana Pita pisa pania, pisape “?Ananaias, sanape naṗa ko otar̃an Yermare pimi kila kare sinem̃a sanene, ana ko opisa kotalia Ninuna Wa, naṗa ko osum̃a omlarar ke kilavaru na porotano nene komṗasa wa?”

⁴!Opisu ke ne! Poglis naṗa ko pe opilwilin lua re kinakinas nen porotano nene poli wa, ana pe kiena ai? Naga pe kiom̃a ga. A pogos naṗa oṗilwilinia, kana kilavaru m̃ena ga punu ga sike e limana ai? Sum̃a ke e lumom̃a wa. Ana pogos naṗa ko opisaar osape owar punu va Ntewa, ko monar okila ga sanene narui. ?Ana ya ne kila kiom̃a sitomena naṗa okila si visokanena

sanene? !Ko na pe opisa kotalia re ga yaru la poli, ko na osuṃa opisa kotalia ke Ntewa narui!”

⁵ Pogos naṓa Ananaias mloge visena nene, veraga ga naga mloru pito tano e porotano, naga marṓantop nenaga. A la naṓa la amloge kiena logolena nene, la amiyuyuwawa paṓisi.

⁶ Ana kiela yaru viu lala la asuṃalu, la amluluwo tasnena, akus pa vanua, ana apa asinia.

⁷ Lavisi aora ve telu warovia, ana wona nene Sapira, naṓa naga mninue ke suri ya naṓa pimi e wona na yerm̃ene wa, naga towe pimi loyuṃa.

⁸ Ana Pita piun tania, pisape “Sapira, ko ovisawal van inu. ?Nanene na kilavaru punu nene na kinakinas nen kiamiu porotano nene, pona peraga?”

Ana sira ṃena ga nene pisokan, pisataṃea, pisape “Peraga, naga ga nene.”

⁹ Ana Pita pisi pania, pisape “?Sanape na amiu lua apisokan sanene? !Amiu lua na apiranaria naṓa asape akilali Ninuna kiena ne Ntewa na Mava! ?Omloge ke yaru la ne amial ke apimi e pulutava ne? !La nene asin woṃa na yerm̃ene rui apimi, a ṓisi na nanagane ga ne la aviar ko ṃena ga ova vanua!”

¹⁰ Ana pogos naṓa sira nene mloge visena nene kiena ne Pita, naga ṃena ga mloru mesmesu ke e lana ne Pita veraga, marṓantop nena ga. Ana yaru viu la nene apimi si loyuṃa, la apisu naṓa sira ṃena marṓan ṓisi rui, ana la apiar ke ṃena ga tasnena pa vanua, la apa asinia ṃeke ga e yepas nen wona na yerm̃ene.

¹¹ Ana li nalelagaena na suṃare lala, amio yeririna taṓena ṃena ga lala naṓa la amloge suri nene, la sinela kurkur, amiyuyuwawan paṓisi.

Kile lala amio suri nailanena lala

¹² Ana e pogos nene li nalololena lala la asuṃa akila ke kile la moki na nam̃areraena kiena ne Ntewa, amio ṃena ga suri nailanena la moki, e marana ne yeririna lala. A silaga, la nene amio li nalelagaena taṓena lala la asuṃa apimi veraga e Kopkop ṃana ne Solomon, e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa.

¹³ Yeririna taṓena lala la asuṃa apatanon la, ana yeririna la naṓa la pe amlelaga re poli, la moki amaraun naṓa ava akuspran la amio la.

¹⁴ Ana silaga, yerm̃ene laṓasia amio sira lala la amlelaga e Yesu, la apimi ape moki naṓa moki manene laa, ana la nene, Ntewa na Mava suṃa sikol la ke e ṓegas nen li nalelagaena lala.

¹⁵ Komin suri ṃena ga la nene, yeririna lala asuṃa aṓure kiela li namaiena lala apimi, ana la amligan la aṃeke e ṃala tog a ṃala takue lala e isinen mr̃apa. Ana lala akila sanene vena visae Pita war ro e yo nene, visae ninuna ga, ana visae tol laṓasia, ṓisi na la aloge wo sina.

¹⁶ A puna lala naṓa e narin pulkumali lala naṓa la lavisin Yerusalem, la ṃena ga apimi, a aṓereari kiela li namaiena lala apimi, amio laṓas naṓa yerm̃are lala apa e la, ana li nalololena lala la akila ruru la sina ga amloge po.

Yerkawa lala nae Israel la apuarar li nalololena lala

¹⁷ Ana ṓarin yaru wa, amio kiena erau lala, naga nene na ṓegas nen Satusi lala nae e yo nene, la apieluen manene la li nalololena lala,

18 ana la apa apuwar la, akuan la e yuñña nakoena amio li viowa lala naña la asike e p̃isi rui.

19 Asuñña pano-o kolemallo, ana navisi kiena ne Ntewa naga pimi, pietava e mratava na yuñña na koena nene, ana naga sumon li nalologena lala amolue sina ga.

20 Naga pisa pan la, pisape “Amiu ava si asuññalu asu loyuñña e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, amiu avisawal si visena lala na malena viu nene va yeririna lala.”

21 Ana li nalologena lala la amlogear visena nene, a pogos naña yemlagi merarava, la apa si loyuñña e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, la asuñña amlologo.

Kumali keviu nae Israel naga pisi pa li nalologena lala

Ana kolulagi ke ga nene na wa, p̃arina ne yaru wa amio kiena erau la nene, la apio nasumonena tañena lala nae Israel vena la aimi atotano e kiela kumali keviu. La nene amape li nalologena la asike e yuñña nakoena na wa, a pogos naña la apimi veraga sanene p̃isi, la amligan visena pa e yuñña na koena vena li nakirawoen yo lala aure la aimi.

22 Ana pogos naña apa atol yuñña nakoena, la pe añal la re poli. Ana la añasupe ke sina ga apimi kumali, apisawal pan la, apisape

23 “Pogos naña mepa metol yuñña nakoena, moñal pulutava m̃arera ga, akiar ruru ga mon m̃aga, a li nakirawoen yo na yuñña nakoena lala asuññalu asuñña e mratava nene. Ana pogos naña mepietava, mepa loyuñña, pe moñña re yaru tai poli.”

24 A pogos naña yerkawa lala kiena ne yaru wa lala a nasumonena kiena ne nakirawoen yo e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, la amloge visena nene, la aminue kare ga e li nalologena la nene narui, m̃a sanape na sanene.

25 A e pogos nene, yaru tai pimi pisa suri tañena tai pan la, pisape “!Aulai! Yeririna la nene naña amiu amligan la e yuñña nakoena, la asuññalu asike loyuñña e Yum̃a Wa, la apian ke si yeririna la rui.”

26 Ana pogos naña nasumonena nene mloge, ana naga amio kiena li nakirawoen yo lala, la apa añere nalologena la nene apimi ke sina ga, ana la akila ga e p̃elaga naña malumu ga, komin naña la amaraun asape sañisi yeririna lala nae e yo nene p̃isi na la akovela vanonia.

La añure li nalologena lala apa ke sina ga e kumali keviu

27 La nene añere li nalologena lala apimi loyuñña, ana la akila la asuññalu ase marana ne yerkawa la nene. Ana p̃arina ne yaru wa naga piun tan la, naga pisi pan la, pisa pisape

28 “?Sanape na sanene? Imimi na mepisalup̃ar amiu m̃arera rui, mesape p̃isi na amiu na ve avisayu re si kia kiena ne yaru nene va yeririna lala, pona avian la ea. ?Ana nanagane sanape? Amiu na akila m̃aga pano-o yo nene naña Yerusalem naga pulen kiamiu visena la rui, a amiu na asuñña apisa ke asape imimi ke naña mepe purp̃es nen marena kiena ne yaru nene narui.”

29 Ana Pita amio li nalologena tañena lala apisatam̃ela, apisa apisape “Imimi na monar melogear Ntewa taulu naña melogear yeririna.

30 Amiu na am̃enñar Yesu rui, amiu asuar naga e laki torovia, ana Ntewa na Mava kiena ne kieta yermarua lala naga kila si naga mali ke sina ga petan marena.

³¹ Ntewa nene naga pisirlua naga rui, vena naga sum̃a e lepasnena na p̃amarua, vena naga ve kieta Nasumonena a vena ve kieta Natamaliaena. Ntewa naga kila sanene vena le Israel lala akilia avilopu la, a vena naga kiela viewo kiela mlamulena viowa lala.

³² A imimi, imimi navisuen suri la nene e kilamaramimi rui, a navisawalena va yeririna lala, naga nene imimi memio Ninuna Wa nene naṽa Ntewa naga mla rui pan yeririna la naṽa amlogearia.”

Kameliel naga pisi e kumali keviu

³³ Ana pogos naṽa la nae pupia kumali nene la amloge visena nene, miyur la pa p̃isi, ana kila sane la sinela kari li nalologena la paṽisi, ana la sinelan asape aliṽere la sa naṽa la monar amare.

³⁴ Ana lala yaru tai, naṽa la asum̃a apatanon ke naga, naṽa naga pe Varasi, naga pe navianena navisaluaena tai, kiena kia Kameliel, naga sum̃alu pisapenua aure li nalologena lala la ava vanua sumo wa.

³⁵ Ana naga pisi e kumali keviu nene, naga pisa pisape “Yerkawa nae Israel lala, amiu amaram̃e amiu, amiu na monar asitom ruru suri nene naṽa amiu na sinemiun asape akila van la nene.

³⁶ Amiu asitomyuli yaru naṽa Tutasi. Nanua ga ne, pe nakonua manene re poli, naga sum̃alu, naṽa naga pisa pisape naga pe yaru m̃a tai ne, a suri sane yaru la ponotia vari naṽa la apa apiran la amio. Ana la am̃eñar naga rui, la am̃enetetain kiena yeririna lala, a kiena p̃egas nene naga pimi pe suri korena rui.

³⁷ Siraun naga nene, nane e poglis nene naṽa la apolo viraviran yeririna lala, Sutas nene naṽa nae Kalele, naga m̃ena ga sum̃alu, naga p̃ere yeririna lala ataveve naga. Ana siraunia, la am̃eñar m̃ena ga naga mare, a la am̃enetetain m̃ena ga kiena yeririna lala apa apeve taaga.

³⁸ “Poga ga narui, a e suri nene naṽa ita tesum̃a tepisayu ke ne, inu nepisa ke sanini, nesape p̃isi na ita na teligan yeririna la nene la asum̃a ga sanene, p̃isi na ita ve tekila re suri tai van la. Naga nene komin naṽa visae kiela sitomena pona kiela yum̃aena nene naga molue ga kome yeririna, p̃isi na suri m̃ena ga nene monar loru ne,

³⁹ ana visae naga molue e Ntewa, ita na taṽatete tevisaluṽaria. A visae ita tekilali naṽa tevisaluṽaria, pona ita na tevisu naṽa sane tesum̃a tesuwo ke yum̃aena wo kiena ne Ntewa tai.”

La amlil li nalologena lala

⁴⁰ Ana kumali keviu naga mloge visena namasisuena kiena ne Kameliel nene, naṽa pisapenua ve akila re suri tai va li nalologena la nene, a la apisa apisape p̃isi na la ataveve ga ve sa naṽa naga pisa. Ana la apio li nalologena lala apisape aimi si loyum̃a, ana la amla narin nakoarena pan la, amlil la, apisi m̃arera ke sina ga pan la, apisape la ve avian re si yeririna lala e kia kiena ne Yesu, ana siraunia, la amligan plan la apano.

⁴¹ Ana li nalologena lala apa vanua e pupia kumali nene, ana la pe amloge re piowa poli, amloge ga po paṽisi komin naṽa Ntewa naga pisu la sane la atorokin kemua naṽa atol memawaena e marana ne yeririna lala, vanon kia kiena ne Yesu.

⁴² Ana lala pe amlogear re nena kiela yerkawa la nene, ana legiena punu ga, loyum̃a e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, a loyum̃a lala e yum̃a m̃ana ne yaru lala, la pe amligan re nenaga naṽa la apian ke yeririna

lala, a la amlologon ke Nalologena Wo nene kiena ne Yesu, asape naga pe Navisaarena.

6

La apu řarin yeririna naiilaena la olua

¹ Ana e pogos nene, nalogena kiena ne Yesu lala apimi ape moki manene la narui, ana nasinemimiena tai pimi likan la. E lepas tai, le Yu la nařa apisi ke kom Kris, a e lepas tařena, le Yu la nařa apisi ke ga kome kiela visena, nařa Epru. Ana la nene nařa la apisi kom Kris, la asuřna apisimumun ke apisape e legiena punu ga, pogos nařa la apion kiela narin naiilaena la pan letano lala, ana la akila pe po re nena ga poli pa kiela letano lala.

² Ana li nalologena la lualima taaga pa lua amloge visena nene, la apio viraviran make nalogena lala punu ga vena aimi lele taaga, ana la apisi pan la, apisa apisape “Wolai lala, pe pon re nařa imimi meligan yum̃aena na visawalen visena kiena ne Ntewa poli, vena imimi mesuřna mevisuar ga yum̃aena tařena la nene.

³ Visae ve sanene, amiu na monar akilali nařa akale kiamiu yeririna la řasia ve olua, nařa la kiela kia po e maran yeririna lala, a nařa la apulen Ninuna Wa, a nařa la yepela řaen yum̃aena, vena řisi na mevisiri plan la la ave narin řegas na visuar ruruen yum̃aena tařena la nene.

⁴ Ana sanene, řisi na imimi li nalologena lala, sinemimi la wetelu kilia suřalu řarera su silaga e yum̃aena na leniena a navisawalen Visena Wa kiena ne Ntewa.”

⁵ Ana la ne e řegas keviu nene, la amloge sitomena nene, ana la akekaran manene pařisi, ana la ařal yeririna la olua sa nařa la apisa. La olua nene nařa la ařalia, ana Stipen tai, nařa naga pe yaru řarera tai naviawaen e Ntewa, a naga pulen Ninuna Wa, amio řena ga Pilip, a Pokaras, a Nikeno, a Timon, a řamenas, a yaru nae Antiok nařa Nikolas nařa naga pe pe Yu re poli, ana nařa naga mrelaga e Ntewa kiena ne le Yu la rui.

⁶ Ana la ařure yeririna la olua nene la apimi asuřalu e marana ne li nalologena lala, vena la aligan limala te řarila, a la ayawawo la.

⁷ Ana suri nene nařa la akila, kila sane silaga, visena kiena ne Ntewa naga suřa telivi laa e yaru la narui, a řegas kiena ne nalogena lala garu Yerusalem pimi moki laa narui, naga pa tawa řena ga e yaru wa kiena ne le Yu la moki narui, ana la řena ga akus nalelagaena.

Le Yu lařasia ařere Stipen pa e kiela pupia kumali

⁸ Ana la olua nene, lala yaru tai nařa Stipen, naga pe yaru tai nařa naga pulen lemamiena kiena ne Ntewa, a naga pulen ke řena ga pupia nařareraena kiena ne Ntewa, kila sa nařa naga miyum̃aen kile la moki a suri nailanena řena ga pa yeririna lala.

⁹ A le Yu lařasia nařa asike e yo nene, la pe akekaran re nena Stipen poli, ana la sinelan asape akila veveyuena vania. La nene, le Saerin lala, a le Aliksantrea lala, nařa la asike Yerusalem e pogos nene, amio řena ga le Silisia lařasia a le Esia lařasia, nařa la apimi asikolila. La moki nene la sane řegas taaga ga, nařa la asuřna apiora ke lele taaga silaga e yum̃a tai na leniena kiena ne le Yu lala.

¹⁰ Ana la nene la akilali nařa avisaluřar Stipen, pano pano-o peraga, komin nařa Ninuna Wa naga suřa kila ke Stipen naga pe manmarua ruru

po e kiena visena lala, ana kiela visena na sinekar lala tařatete nena ataulu naga narui.

¹¹ Ana la apa ańal sina yeririna lařasia vena la ava avisa kotalia yerkawa lala, ana la nene la apa apisawal pan la, apisape “Imimi memloge yaru nene naga pisi na, pisa kare Navisaluaena kiena ne Mosis pařisi wa, a naga řarnena kare mēna ga suri wa kiena ne Ntewa pařisi.”

¹² Ana e řelaga nene, la akila nasumonena lala, a kiela navianena na navisaluaena lala, amio mēna ga yeririna tařena la moki, la sinela pilulun Stipen pařisi. Ana la apimi apuarar naga m̃arera, ařure pa e pupia kumali kiena ne le Yu lala.

¹³ Ana e pogos nene narui, visena na visokanena la molmolue pimi pe moki laa sane, nařa apisayu kare Stipen, apisapenua “Sila ga yaru nene řarnena kare luen ga kieta Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, a e mēna ga e Navisaluaena kiena ne Mosis.

¹⁴ Imimi memloge nařa naga pisayu Yum̃a m̃ana ne kieta Ntewa nene, nařa naga pisa pisape řisi na yaru suri nene nae Nasaret nařa Yesu, řisi na naga we plan Yum̃a Wa nene, a řisi na naga vilon mēna ga kieta řelaga marua lala nařa Mosis naga mla kemua pan ita nanua sumo laa rui, nařa ita tepuarar ruru la asuńa ga pimi tol nanagane. !Yaru suri nene nařa Stipen naga suńa pisawal ke suri la nene, naga kila kare ruru ita pařisi ne!”

¹⁵ La amloge visena nene, ana apilon řarila lala akirava apisu Stipen vena naga visatańe visena la nene, ana pogos nařa la apisuia, la apisu marana na sa ga marana ne navisi narui.

7

Visena kiena ne Stipen: Naga sunyu řesan Epraam sumo

¹ Ana řarin yaru wa naga piun tan Stipen, pisa pisape “?Ana ko, ko na opisa ya? ?Lelaga nařa ko osum̃a opisawal ke visena la nene sa nařa la asuńa apisa ke ne, pona peraga?”

² Ana Stipen pisatańea, pisape “Ata lala a wolai lala, amiu ayagogon kiau navisatańeena sumo wa. Pisi na in na nevisayu repita marua la sumo wa. Nakonua konua rui, yermarua Epraam naga suńa e kiena purvanua nařa Koltea, e pupia lepas nen yo nene nařa Mesopotemia, ana kieta Ntewa na Naurarena naga pimi m̃alivinia, ana pisawal pania, pisape

³ ‘Ko na monar omolue e mom̃a mratava, a e kiom̃a yo, vena ova e purvanua tai nařa řisi na in na nevisa van ko.’

⁴ Ana Epraam naga molue e Koltea, naga pa sike e pulkumali nařa Aran sumo, vano vano-o tol pogos nařa arimana naga mare, ana Ntewa řere naga pimi sike e purvanua nini nařa ita tesike e nanagane.

⁵ “Ana poglis nařa Epraam naga pimi tol yo nene, ana Ntewa naga pe mla re nena narin kinakiñas nen porotano tai pania, a e pogos nene Epraam naga pe řar re mēna narina la poli wa, ana naga řuarar m̃areran ga navisaarena nařa Ntewa naga pisaar m̃arera pan sumo rui, nařa naga pisaar pisape řisi na purvanua wetelu nene naga ve kiena ne Epraam amio kiena lus lala nařa aimi siraunia.

⁶ Ana visena nařa Ntewa naga pisa pa Epraam e poglis nene, sanini, nařa Ntewa naga pisa pania, pisapenua

‘Kiom̃a lus la nene p̃isi na la ava ase purvanua taḗena, ana yoko la ayum̃ae korena van kana suḗe lala, naḗa p̃isi na la akila viowa manene van la vaḗisi, vano-o tol kas ponotia ve vari.

7 Ana siraunia, p̃isi na in na nela naliḗereena van purvanua nene, a p̃isi na nela m̃ena ga nakoaeana van kiena yeririna lala, a p̃isi na inu neure plan ke sina ga kiom̃a lus la nene, vena la awasuḗela aimi alotun inu e yo nena naḗa in na nemla pan amiu.’

8 “Ana e poglis nene Ntewa naga pisa p̃elaga na p̃aviu pa Epraam, sane totou na naviranarena nene naḗa Ntewa naga kila amio naga, ana pogos naḗa narina naḗa Aisak naga paeme, legiena olua p̃arovia, ana Epraam kila p̃aviu e naga. Ana siraunia, Aisak naga m̃ena ga kila sa ke ga nene pa narina naḗa Sekop, a p̃isi na Sekop m̃ena ga naga kila pa narina la lualima taaga pa lua nene, naḗa nanagane ita tesuḗa tepio la ke sane la ape p̃arin arimata nasumo lala.”

Stipen pisayu Yosop

9 A Stipen naga suḗa pisi ke ga wa, naga pisa pisape “Ana Yosop naga pe p̃arin arimata la nene tai, ana wenla taḗena la nene la apieluen naga paḗisi, ana la aḗiliwilin lua naga vena vanon yum̃ae korena e purvanua naḗa Isip. Ana Ntewa naga sike amio naga e yo nene,

10 a miila naga e kiena pogos m̃arera lala, panopano kila naḗa p̃arin suḗe nae Isip nene, naḗa kiena kia Pero, naga pisu manmaruaena kiena ne Yosop po paḗisi, ana Pero nene mligan pupia yum̃aena lala navisuaren kiena purvanua e limana ne Yosop naga taaga.

11 “Ana e pogos nene narui, ana pupia pogos na viso tai garu Isip a e yo kiena ne m̃ena ga repita lala naḗa Kenan, ana la amloge piowa vanon paḗisi, a la apisu sane peraga narui, pe kala kinanena re si po laa rui.

12 Ana yermarua Sekop, naga mloge naḗa kinanena laḗasia na wilwili-nena suḗa ke ma Isip wa, ana naga mligan narina la nene, naḗa la ape p̃arin arimata lala, vena la ava metava ma Isip vena awar kala kona laḗasia. Naga nene naḗa sane la apa p̃esan ga ma Isip na wa.

13 Ana yam luan naḗa la apa ma Isip sanene, Yosop naga pisa lologia naga pa wenla lala, a suniena na mratava la nene kiena ne Yosop naga pa tol m̃ena ga Pero.

14-15 Ana Yosop naga mligan visena pa pa arimana naḗa Sekop, pisape naga amio la punu ga na mratava m̃ana la monar avami asike amio naga, ana Sekop amio na mratava m̃ana lala apavini, la punu ga la lualima olua pa lima, la apa asike ma Isip. La apa asuḗa pano pano-o, ana siraunia Yosop nene amio kieta yermarua taḗena la nene la amarmare ga e yo nene.

16 Ana ko pa taḗena ga rui, la aḗar si puriula lala aḗasuḗe sina e yo kiena ne la nene, e yo tai kien kia Sekem, ana la asinila e lotap tai naḗa yermarua Epraam naga pul lua nanua sumo rui tan le Amaro lala.”

Stipen pisayu Mosis

17 Ana Stipen naga suḗa pisi ke na wa, pisape “Ana kieta yeririna lala asike garu Isip tol si kas moki paḗisi, ana la akapuru apimi ape moki manene la narui, ana Ntewa naga pisu sane naga torokin ruru kana pogos naḗa naga kila sa naḗa naga pisaar pa Epraam sumo p̃isi rui, pisape p̃isi na naga were plan kiena lus lala e kiela nayum̃ae korenaena.

18 Ana e pogos nene ãarin suãe viu taãena tai naga suñalu garu Isip rui, naãa naga mninue suniena kiena ne Yosop nanua sumo amio kiena na mratava m̃ana lala,

19 ana naga kila kare manene laa kieta lus la nene na nanua sumo, naãa naga m̃areran la ga vena la aligan kare ga narila lala asuñã ga vena amarmare, vena ve akapuru re si avim ave moki.

20 “Ana e ke e pogos nene, Mosis naga paeme, naãa naga pe sisi tomtom tai naãa pe sisi tanea po paãisi. Ana arimana amio anena, lalua apisuar wan ga sisi nene e m̃ala loyum̃ã pano pano-o tol kupario telu,

21 ana siraunia, lalua akila ãele si yonia, ana lalua monar aligan lua naga. Ana siraunia, lom̃earu kiena ne ãarin suãe ga nene naga m̃alia, ana naga sane kuslua Mosis, pisuarãia vena ve narina.

22 Naga suñã kapuru m̃ã sanene pano-o, ana la asuñã apian naga e manmaruaena kiena ne le Isip lala, ana naga kapuru pa pe yaru m̃arera tai a pe yaru na visena na manmaruaena a yepen m̃ãen m̃ãna ga yum̃aena.”

Mosis naga sinenan sãpe tamalia le Israel lala

23 Ana Stipen naga suñã pisa ke, pisape “Ana pogos naãa Mosis, kiena kas pa tol sane lualima yam vari, naga sitoñal si le Israel taãena la naãa la asike na, naãa la sa ga wenla ga lala, ana naga suñã siar pa m̃alivin la towe m̃ãga.

24 Ana pogos tai naga pano, m̃al naãa yaru nae Isip tai suñã m̃e ke yaru nae Israel tai, ana naga pa miila yere Israel nene, ana naga kilamaran pa yaru nae Isip nene, m̃em̃ar naga mare.

25 Naga nene komin naãa Mosis naga sitom ke pa ãisi rui pisape ãisi na Ntewa naga ligan lua naga vena natamaliaena kiena ne kiena yeririna la nene, ana e pogos nene le Israel lala la pe apisu kilale re poli wa naãa asape ãisi na Mosis kila sanene van la.

26 “Ana yemlagi ke sina ga e legiena taãena, naga m̃al le Israel lalua asuñã asu la a am̃e la m̃ãga, ana naga panon pisape visaluãar naãa lalua ve awela re sina, a naga pisape kilali naãa lalua atalopan la sina. A naga pisa pan la, pisape ‘E, amiu lua ayagogo. ?Sa ga naãa amiu lua nene ape welelai ga rui, sanape na amiu lua akila kare amiu ke sanene?’

27 “Ana naga naãa pe kila mesmesu re pan naga komãas nene poli, naga suponlua Mosis pa perina, ana pisa panãa, pisape ‘?Sanape? ?Ane mligan lua ko pisape ko ove kiamimi yerkawa, a vena ko oliãere imimi sanene?’

28 ?Pona ko sinoñan osape owem̃ar inu ve sa naãa om̃em̃ar yaru nae Isip nene nakoneva, ne?’

29 “Ana poglis naãa Mosis naga mloge visena nene, mloge piowa paãisi, naga suñalu, pionlua petan Isip, pure pa sike e purvanua taãena tai, kiena kia Mitian, ana naga sike e yo nene piavi laa sane, a narina na yerm̃ene luwoka ga, apaeme e yo nene.”

Mosis mloge Ntewa pisi panãa

30 Ana Stipen pisa pisape “Ana Mosis sike e yo nene pano tol si kas lualima yam vari, ana legiena tai naga suñã e yokorena tai, lavisin pupia tavie naãa Sinae. Ana e yo nene naga mali navisi tai pimi m̃alivinia e kapi naãa kekan purlaki wetulu tai.

31 Ana Mosis naga milan suri nene ana sinena kurkur paãisi, ana naga pa laa lavisin purlaki nene vena visu ruruia. Ana naga mloge pulgona ne Ntewa,

³² naḡa pisa pisape 'In na nepe Ntewa kiena ne repiḡa lala, sane Epraam, Aisak, a Sekop.' Ana Mosis telḡanin paḡisi, naga maraun visuena.

³³ Ana Ntewa na Mava naga pisa si pania, pisape 'Ko oyenlua kioḡa kulus nen laḡa, komin yo na ko osuḡalu osike e ne, naga pe yo wa tai naḡa.

³⁴ Ana in na nevisa van ko sanini, nesape inu nepisuveve ruru naloge viowaena kiena ne kiau yeririna la garu Isip ḡisi rui, a nemloge kiela tagiena ḡisi. In na nepimin ke nesape neure plan la narui, a opisu ke ne, inu nesuḡa nemligan ko ḡena ga nesape ko owasuḡe si ova garu Isip sumo wa, vena ove kiau yeririna nakilaen yum̃aena nene.' "

Le Israel lala yepela mavin Mosis

³⁵ Ana Stipen naga suḡa pisi ke pan la na wa, naga pisa pisape "A Mosis nene, naga ke nanua sumo yepela mavin naga narui, naḡa la apisa visena ne nanene narui, apisape '?Sanape, ane mligan lua ko vena ko ove kiamimi yerkaḡa, a vena ko oliḡere imimi sanene?' Ana Ntewa ke ga naḡa naga mligan kiena navisi naga pimi teke e purlaki naḡa kapi kekan ke ne, vena ligandar si Mosis naga ve suḡe a ve natamaliaena kiena ne le Israel lala.

³⁶ Ana Mosis ke ga nanene na wa, naḡa naga sumon le Israel lala amolue garu Isip, la apimi. A silaga, garu Isip, a e Sive Naḡa Pivaga, a kas lualima yam vari ke sina ga e ga e yokorena, naga suḡa kila kile lala na naḡaraena kiena ne Ntewa, a suri nailanena lala pan la.

³⁷ A Mosis ke ga nene na wa, naḡa naga pisawal pa le Israel lala, naga pisa pisape 'Ntewa naga ḡisi na naga ligandar ga amiu yaru ga tai, sane kiamiu navisawalen taḡena tai, sa naḡa naga mligandar inu sumo rui.'

³⁸ A Mosis ke ga nene na wa naḡa naga suḡa amio repita marua lala a amio le Israel taḡena lala, poglis naḡa la amialoro ke e ḡegas taaga e yokorena, a naga ke ga naḡa suḡa amio navisi nene naḡa pisi pania meta e tavie naḡa Sinae. E pogos nene narui, Ntewa mla visena namalena pa Mosis ne na nene, ana Mosis kus pitomi kian pan la.

³⁹ "Ana repita la nene yepela mavin nena logearen Mosis, a la akoven lua kiena visena nene, ana e kiela sitomena lala, la sinelan ga asape awasuḡe la sina ga ava Isip.

⁴⁰ Pogos naḡa Mosis petan la, pa sike yam piavi ma tavie naḡa Sinae, ana la asitoḡal ke sina ga kiela malena marua nanua asike garu Isip sumo, ana la apisa pa Aron naḡani, apisape 'Imimi na sinemimin mesape ko oyum̃aen kieta nono laḡasia, vena la akilia asumon ita tevano, komin Mosis nene naga ḡerelua ita garu Isip ana naga sumon ita tepimi e yo nini, ana ita teminue kare ga naga sike pe narui, pona aḡa sanape e naga.'

⁴¹ Ana la apa akila sanene, la amiyum̃aen nono na narin puluk tai naḡa pe purwolu, ana la akila nakuḡaḡaena pania, a la akila pupia ḡaḡagena tai pa kiela nono nene naḡa la ga amiyum̃aenia e ga e limala.

⁴² "Ana pogos naḡa Ntewa pisu suri nene, naga pilopu ḡasina pan la, a naga mligan la vena la ava alotun verue lala. A suri nene naga sa naḡa visena wa kiena ne Ntewa nene naḡa Navisawalena Amos naga pisa e Visena Wa, naga pisa pisape

'!Le Israel lala!

?Sila ga e kas lualima yam vari e yokorena,

amiu aḡe moḡar suri mali lala vena kilaen nakuḡaḡaena,
ana nakuḡaḡaena nene pan inu, pona pan ai?

43 *Peraga kemua rui, pe akila re pan inu poli, ana amiu na amlotun ke ga nono la naṓa amiu ga akila ne, sa naṓa Molek nene, naṓa amiu na amialoro amio kana silparpara nena, a Repan m̃ena ga sa ke ga, naṓa amiu akus nono na kiena verue nena naga pa sumon amiu. Komin suri ne nanene, ṓisi na in na neṓene plan amiu ava koperinan kiamiu purvanua, ava asuṓa garu Pabilon lepas na vano.’ ”* **Amo 5:25-27**

Stipen pisayu naṓa Ntewa naga miila manene laa le Israel lala wa

44 Ana Stipen pisa pisape “Ana e pogos naṓa kieta yermarua la nene la asike e yokorena nene, Ntewa naga pisa pa Mosis pisape naga monar yum̃aen m̃ana silparpara tai, sane kile tai naṓa pisawal pisape Ntewa naga suṓa amio la. Ana la amiyum̃aenia torokin ruru sa naṓa Ntewa naga pisawal pania, ana la asuṓa amlenlelein m̃a silparpara nene pimi.

45 La akila m̃a sanene pimi tol pogos naṓa Yosua sumon kieta yermarua lala apimi aṓene plan yolai taṓena la naṓa apimi asike e kieta protano nene, rui. Ana Ntewa naga ṓere kieta yermarua lala apimi si loyuṓa e kieta purvanua nene a e poglis nene, la akus silparpara nene pimi loyuṓa amio la, mon m̃a amio la pimi pimi tol pogos naṓa yermarua Tepet naga pe ṓarin suṓe.

46 “Ana Tepet pisa naṓa Ntewa naga kekarania e suri la moki liu, ana naga piunia pisape visae Ntewa naga taṓania, vena naga yum̃aen m̃ana yuṓa wa tai, vena lus kiena ne Sekop lala akilia ava ea alen vania.

47 Ana Ntewa naga pe taṓan re Tepet naga yum̃aen yuṓa tai sanene poli, ana siraunia narina nene naṓa Solomon naga miyuṓaen m̃ana pupia Yuṓa Wa nene.

48 Ana ita monar tesitoṓal m̃ena ga, sane Yer Kawa Na Metava Manenea, naga taṓatete se yuṓa tai naṓa yaru ga la amiyum̃aenia, sa naṓa Navisawalena Aisea naga pisa pisape

49 *‘Ntewa Na Mava naga pisa pisape*

“Ma ga e peni naga sane leleu natotanoena,

a yomarava nini naga sane le lena liganen lau su metava ea.

?Amiu na asitom asape akilia ayuṓaen yuṓa ya, vena neva nese ea?

?Pona amiu asitom asape akilia ayuṓaen e yo nape, naṓa neva nese ruru inu ea?

50 *Suri la punu ga na sike ne, ana in ga na nesii make punu ga.” ’ ’* **Ais 66:1,2**

Stipen pisi m̃arera pan la pisape le Israel la pe amlogear re Ntewa poli

51 Ana Stipen sinenan pisape kila make kiena visena nene narui, ana naga pisi pa yerka kiena ne le Yu lala naṓa la asike e kumali, ana naga pisa pan la, pisape “Ana amiu na, amiu atorokin ruru nenaga kieta yermarua la na nanua sumo ne. Amiu na ape kuruṓil paṓisi wa, ṓarimiu m̃arera, a kiligamiu poṓe m̃ena ga, yepemiu mavin logeen visena kiena ne Ntewa, a sinemiu lala naga sa ga sinen yaru la naṓa la pe ape ṓaviu re poli wa. Amiu na ape yaru na suwoen luen ga Ninuna Wa silaga.

52 Navisawalena lala kiena ne Ntewa nanua sumo, kieta yermarua lala akila make kemua piowa pan la punu ga rui, a la aṓe moṓar la moki, pe sur koren ga naṓa ape yaru la naṓa Ntewa naga mligan la apimi vena avisawal avisave Yaru Wa Nayuṓaenia kiena ne Ntewa nene naga ṓisi na

imi. Ana amiu na apiowa laa sane, komin naḗa pogos na yaru nene naga m̄alivin ita rui, ana amiu apielua naga a am̄eñar naga mare.

⁵³ Amiu ke narui naḗa amiu atol Navisaluaena kiena ne Ntewa ḗisi rui, naḗa navisi lala amla pimi sumo, ana amiu na pe amlogear re nena poli, akilaroro kare make ga silaga.”

La akoveñar Stipen

⁵⁴ Visena kiena ne Stipen ḗisi e nene narui, a pogos naḗa li navioraena lala na kumali la amiyagogoñ naga, visena la nene miyur manene sinela paḗisi, ana la sinela mimi paḗisi, la asum̄a akar ke malueta vanonia.

⁵⁵ Ana Stipen, naga Ninuna Wa pimi pulenia, ana naga kira pa metava ma e peni, kirava ruru m̄a sanene, pisu pupia naurarena naḗa kilawo ke Ntewa, a naga pisu m̄ena ga naḗa Yesu naga sum̄alu sike e yo na metava lavisinia, nanene na e lepasnena na ḗamarua.

⁵⁶ Ana naga pisu suri nene, naga pisa pa la naḗa asike ne, pisape “!Ake-e aulai! Inu nepisu naḗa sinapane naga suwowo ga mon m̄aga, ana Narina ne Yeririna naga sum̄alu sike e lepasnena ne Ntewa naḗa ḗamarua.”

⁵⁷ Ana yerkawa la nene la amloge ya naḗa Stipen pisa, ana la amloge sa naḗa naga pisa kare Ntewa, ana amlokai keviu pa metava, a apuwo pulkiligala lala, vena la ve aloge re si visena kiena ne Stipen, ana la punu ga akiriri apa puna veraga,

⁵⁸ ana atararia, aḗereyalolon naga petan pulkumali keviu nene pa vanua. Aḗure matan pulkumali keviu nene, vena la akoveñaria, ana la apisa asape yeririna la naḗa amligan la sumo vena la avisawal visena la naḗa kila Stipen kus naloge viowaena, apisape la ke nene narui la monar akoven ḗesan kilavaru. Ana la amien plan m̄ala kulsota lala, ana la amligan sike e limana ne yaru viu tai naḗa naga sike amio la e pogos nene, naga kien kia Sol, ana la nene asun ke naḗa akove Stipen narui.

⁵⁹ Ana pogos naḗa la asum̄a akove ke naga sanene, ana naga mlen, pio Ntewa, pisa pisape “Suḗe Yesu, awis, otam̄an ninuu vam̄asu, nesike nemio ko.”

⁶⁰ Ana naga kinai mloru mon tano, mlokai keviu, pisape “Suḗe, awis, ve ola re si nakoena van la e kiela mlamulena viowa nene naḗa la akila ke pan inu ne.” A siraun naḗa naga pisa sanene ḗisi, mloru pito tano, naga mare nena ga.

8

¹⁻³ Ana Sol nene naḗa naga sike e pogos nene, naga pisu suri nene, naḗa akoveñar Stipen mare, a naga pisu sa ga naḗa la akila ke ga yum̄aena wo tai. Ana pe yam piavi re poli, yaru m̄arera na leniena laḗasia, la pe amarau re poli, la sinela miye paḗisi, ana la apimi akus tasnena ne Stipen, ana la ataginia pisa ataginia, ana la apa asinia.

Sol naga m̄ene kare la naḗa amlelaga e Yesu paḗisi

Ana siar e pogos nene, ana Sol lala, la apilamoluen kare ḗegas nen li nalelagaena lala garu Yerusalem. La aḗene kare la pano-o kila narui la moki naḗa aḗure e yo nene, apa asike e yo taḗena lala garu Yutea amio Samaria, ana li nalologena ga lala, la pe apa re poli, la asum̄a ga Yerusalem. Ana Sol la sinela kar manene laa li nalelagaena lala va laa na wa, ana la asum̄a apa ke ga e m̄ala yum̄a lala, a aḗere plan la, amligan la e yum̄a naloge viowaena, naga nene yerm̄ene amio sira.

Pilip pa mlologo garu Samaria

⁴ Ana la naḡa la amlelaga e Yesu, la moki naḡa apuretetai petan Sol lala e pogos nene, ana pogos naḡa la asuḡa apa tetai sanene, ana la asuḡa amlologon ke visena kiena ne Yesu pano.

⁵ Ana lala yaru tai naga yaru naḡa Pilip, naḡa la amliganaria pe tikon sumo, naga pitomi tano e pulkumali keviu tai garo lepas naḡa Samaria, ana naga mlologon ḡesan ke Navisaarena Yesu pa yeririna lala nae e yo nene.

⁶ Ana yeririna la moki paḡisi naḡa la amiyagogon ruru ke kiena visena lala, a la apisu kile la naḡa naga kila,

⁷ sa naḡa yermare lala amolue petan yeririna la moki, naḡa pogos naḡa la amolue, ana la amlokai manene paḡisi ana apureure. Ana la apisu ḡena sane yaru la naḡa yepela la komḡas marmare, a amio ḡena laulu lala, la apimi apo sina.

⁸ Ana e yo nene, a ḡina lala la akekara naḡa akekara paḡisi komin suri la naḡa amloge a naḡa apisua.

Yaru na purḡaki tai, kiena kia Saemon

⁹ Ana nanua sumo, naḡa Pilip naga pe pimi re Samaria poli wa, ana yaru na purḡaki tai naga sike e yo nene, naḡa naga kiena kia Saemon. Siar e pogos la nanua sumo rui, naga pe yaru naḡa naga kiena kimi moki paḡisi a naga suḡa miyuḡaen ke suri la moki sanene, ana naga kila sa naḡa naga suḡa pisawal ke naga pisape naga pe yaru taḡena tai, ana yeririna lala nae e lepas nene la silaga sinela kurkurun naga paḡisi.

¹⁰ Kiela yerkawa lala, amio yeririna taḡena lala, la asuḡa amlelaga ke e kiena visena lala, a la apisa ke sanini, apisape “!Aulai! Yaru nene, naga naḡareraena kiena ne Ntewa kemua tai sike e naga. Naga nene naga monar naḡareraena nanene narui naḡa ita tesuḡa temloge ke naḡa asuḡa apisayua, apio apisape ‘Naḡareraena Keviu.’ ”

¹¹ La amlan manene naga sanene narui, komin naḡa naga kila suri nene yam piavi rui, ana kila narui la amlelaga ea.

¹² Ana siraunia, pogos naḡa Pilip naga pa mlologon nasuḡenena kiena ne Ntewa pan la, a mlologon ḡena ga kia kiena ne Yesu Kristo, ana la amlelaga e kiena visena narui, ana yerḡene lala amio sira lala, la punu ga apa e nakeena.

¹³ Pimi tol ḡena yaru nene Saemon, naga ḡena ga mlelaga, ana la amligan naga pa e nakeena. Siraun naga nene, silaga naga su ga lavisi, pe sinamaran pa Pilip, naga suḡa milan manene luen ga kile lala a pupia yuḡaena lala naḡareraena kiena ne Ntewa naḡa Pilip naga suḡa kila ke ne.

¹⁴ Ana pe yam piavi re poli, visena na suri la nene naḡa molue e nini, pano-o tol li nalologena lala garu Yerusalem, apisape le Samaria ḡena ga lala, nanagane la amlelaga e Ntewa rui. Ana li nalologena la nene la apisayua, apisu sane popon avitetalia Pita amio Yoane vena lalua ava akaten la, ana lalua akilali naḡa avisuveve suri la nene.

¹⁵ Ana pogos naḡa la apito aḡalivin la garo Samaria sanene, ana lalua apu ḡarila, a lalua amlenwo la vena Ntewa ligan Ninuna Wa vitom van la.

¹⁶ Ana lalua amlenwo la sanene, komin naḡa sumo ana Pilip naga kila nakee laena e kia kiena ne Suḡe Yesu, ana Ninuna Wa naga pe pitomi re e la poli wa.

17 Ana sanene, Pita amio Yoane, lalua akila sanene pan la narui, ana Ninuna Wa pitomi e la e poglis nene narui.

18 Ana purñaki naña Saemon nene, poglis naña naga pisu nalologena la lua nene apu řarina ne yeririna la, naña amlelaga mare ga na wa, ana kila naña Ninuna Wa pitomi pan la sanene, ana naga pieluen kiela nam̃areraena nene. Ana naga pa mla kilavaru tai pimi, kian pan lalua nene vena ul lua nam̃areraena nene naña sike e lalua nene,

19 pisa pan la, pisape “Nanene na, in na sineun nesape amiu lua ala re nam̃areraena nene komřas van inu, vena inu m̃ena ga nekilia nowu řarin yaru lala, vena la akilia atol Ninuna Wa.”

20 Ana Pita naga miyelu kapuruia Saemon, naga pisi m̃arera pania, pisape “Aa, in na tařatete nela kioñia kilavaru naña ko ositom ke osape okilia oul lua nam̃areraena kiena ne Ntewa ea. ?Ko na okilia oul nalakorenanena naña Ntewa naga mla ga sa ga nene pa yaru lala? In na nevisa van ko, kioñia kilavaru nene řisi na amiu lua ava akovio e lele na loge viowaena e kapi.

21 Nanagane mepisu kilale ko narui, ana tařatete metañan ko okila yum̃aena nene amio imimi, komin naña kioñia malena pe mesmesu re nena e marana ne Ntewa poli.

22-23 Peraga, ko na sinem̃a pule ga e vielueena lala, a kioñia mlamulena viowa lala apiar kioñia malena m̃arera pařisi. Ko na monar ovilopu ko e kioñia sitomena viowa la nene, ana ko na monar olen va Ntewa vena naga viewo ko ea.”

24 Ana Saemon naga pisatam̃e Pita lalua Yoane, pisape “!Ake suwala! Visae sanene, inu sineun nesape amiu lua alenwo inu, vena Suře naga illa inu vena suri m̃arera la naña apisa ke ne, řisi na ve imi tol re kiau malena.”

25 Ana nalologena lalua nene Pita amio Yoane, asu towe laa amio yaru la nene, ana asum̃a apisawal suri la naña Kristo naga kila, amio visena lala naña Ntewa naga pisa, ana siraunia ařasup̃ela, amlilu sina ga kiela mrapa apa Yerusalem. Ana e kiela mrapa komsusa, ana lalua asum̃a amlologon ke nalologena wo kiena ne Yesu e pulkumali lala kiena ne le Samaria lala, ana siraunia lalua apimi aporu ke sina ga garu Yerusalem.

Pilip pisi amio yaru malo tai nae Itiopia

26 Ana poglis naña Pilip naga miyum̃ae ke gar Samaria wa, ana navisi kiena ne Ntewa tai pimi malivinia, pisi pania, pisape “Pilip, inu nevisa van ko, nevisave osuñalu oyali ova otaveve mrapa naña kom Yerusalem, pa metava ma pulkumali nae Kasa.” Ana mrapa nene naga mrapa naña pa metava řaro e lepas naña e yokorena.

27-28 Sanene, Pilip mloge visena nini suñalu, naga siar pisape va narui. Naga suñia mial ke pa sanene, ana milan yaru malo tai naña sike e kiena kat naña wosi řere ke pimi e mrapa nene. Yaru nene suñia pulo ke Tusi Wa naña Aisea naga siriyuia. Yaru nene, naga pe yerkawa tai kiena ne pupia sira tai nae Itiopia, naña la apio sira nini asape Kantes, naña kana kinasa apisape naga řarin suře na kiela purvanua. Yum̃aena kiena ne yaru nene, naga pe navisuren pupia yum̃aena lala e lepas na kilavaru kiena ne pupia sira kawa nene, a yaru nene, naga pe yaru m̃ena ga tai naña sumo rui la akila naga pe kalmaite. Ana e pogos nene, na pito garo Yerusalem rui vena len va Ntewa, ana naga taveve kiena mrapa vena wasuře sina va kiena.

29 Ana Pilip naga mlilu mña mrapa pano, a yerkawa mña ga nene mialoro e kiena lele na totanoena naña wosi p̄ere ke ne, ana Pilip pisu naga. Ana Ninuna Wa pisi pania, pisape “Ko otaveve yaru nene, ova ga lavisin kiena kat nene.”

30 Ana Pilip kiriri taveve naga pano, ana pa lavisinia, naga mloge naña yaru nene suña pulo ke tusi kiena ne Navisawalena Aisea. Ana Pilip piun tan yerkawa nene, pisape “?Sanape, ko na okilia ke kinas nen visena la ne ko opuloyu ke ne, pona pe opulokilale re poli?”

31 Ana yerkawa nene pisatamea, pisape “?Pisi na in na nekilia ve sanape ne, naña pe yaru re tai naña visawal kana kinas van inu poli?” Ana naga pisa ke sina ga pa Pilip, pisape “Visae sanene, oula ovami metava e lele na totanoena e nini wa, oto omio inu e nini.” Ana Pilip pa totano amio e kat.

32 Ana visena na Tusi Wa nene naña Aisea siriyuia, a naña yerkawa nene kilali ke sape wulovia e pogos nene, nane visena ne nane pisa sanini, pisape

*“Yaru nene naga sane sipsip tai, komin naña visae atararia vena awemaria,
naga pa ruru ga moña ga,
pona naga sa ga ninus nen sipsip ga tai,
naña pogos naña añe plan p̄esan ke vilulusia ana pe mlokai re poli.
Ana yaru nene naga sa ke nene narui, naña naga e pogos marera na kiena malena,
naga pe pisa re nena kiena visena tai poli, naga pa ruru ga meke na.*

33 *Ana la akila mña ga memawaena pan naga pañisi,
ana pogos naña la amlipere naga, la akila pe mesmesu re pan poli.
Pisi na la apisu sane ve narina re si tai naña naga la kiena kia narui,
komin naña lala la akilaro kiena malena e yomarava nini, pimi plas ga rui.”*
Ais 53:7,8

34 Ana yerkawa nene piun kinas nen visena la nene tan Pilip, pisape “Mara, sineun nesape ovisayuli van inu, ane navisawalena nene pisayu ke ne? ?Naga pisayu ke sina ga naga, pona naga pisayu ke ga yaru tañena tai?”

35 Ana Pilip naga pisayu ruru pa yaru nene, siar ruru e marana Tusi Wa naña naga puloyu ke ne, a naga taveve pano-o, pisawal wetelun mña ga lologena wo kiena ne Yesu pania.

36 Ana e pogos nene akiriri mña ke e kat wa, lalua ataveve mrapa apano, apimi atol e yo tai naña wii tai meke ea. Ana poglis naña yerkawa nañani māl wii nene, pisa pa Pilip, pisa pisape “Inu sineun nesape okila nakeena van inu na, okira, wii tai ne meke ne. ?Sanape, suri lañasia suwo ke italua na wa, naña tañatete neva e nakeena e nene, ne?”

37 [Ana Pilip pisatamea, pisa sanini, pisape “Visae ko olelaga kemua e sinema wetelu, inu nekilia nekila nakeena e ko.”

Ana yerkawa nene pisape “Ee, inu nemlelaga e Yesu Kristo naña naga pe narina ne Ntewa kemua lelaga.”]

38 Ana naga kila kiena kat pa ruru e nene, ana lalua amligan metava e lele na totanoena nene atapul apito tano, apito asuñalu ase e wii, ana Pilip kila nakeena e yere Itiopia nene.

39 Ana pogos naña lalua amolue sina ga e wii nene, ana Ninuna Wa pimi p̄erelua Pilip veraga pano, ana yerkawa nene pe mña re si poli. Ana naga pa si teke e kiena kat, mla ke sina ga kiena mrapa pano, ana kekara a kiena sitomena mloge po pañisi.

⁴⁰ Ana Pilip, sa naḡa pa narui, milan ga naḡa naga sike garu pupia pulkumali naḡa Astoto rui. Ana naga suḡa mialoro ke pito garove, mlologon nalologena wo kiena ne Yesu e pulkumali la moki e lepas nene, a naga pa mēna ga tol pulkumali keviu naḡa Sisaria.

9

Ntewa pilon Sol pimi pe yeririna kiena ne Yesu

Yum̃aena 22:4-16, 26:9-18

¹ Ana e pogos nene, Sol ne nanene naḡa sumo ana naga suḡa kila kare ke li nalelagaena la garu Yerusalem paḡisi, naga sinena kar ke nalogena kiena ne Suḡe la nene na wa, ana naga suḡa pisaar ke ga wa pisape ḡisi na naga we moḡar la. Sanene e pogos tai, naga pa pisu yerkawa kiena ne yaru wa lala,

² ana piun naiilaena laḡas tania. Sol naga sinenan pisape yerkawa nene naga siri ḡaki laḡasia vano va li nasumonena lala na yum̃a na leniena kiena ne le Yu lala, nae garu Tam̃askas, vena visawal van la visave la monar atam̃an Sol vito garo pula, vena kale yeririna lala naḡa la asike loyumũa e ya naḡa la apio e pogos nene asape “Mrapa Viu,” nane li nalelagaena lala. Sol na kila sanene komin naḡa naga kiena sitomena pisape vito uarar la, yerm̃ene lala amio sira lala, ana were la si awasuḡe ava ma Yerusalem, e naḡa la ase sumo ḡisi na apureure, vena koven la ava e yum̃a nakoena. Ana yerkawa naḡani siri sa naḡa Sol piunia, kian pania.

³ Ana Sol naga ḡar ḡaki la nene, ana mligan yo Yerusalem, ana pito ke garo Tam̃askas. Ana Sol lala la amial ḡa apano-o e legiena laḡasa, a pogos naḡa apimi lavisin pulkumali nene Tam̃askas, ana naga milan ga naḡa pupia yomerarava kiena ne Ntewa tai molue metava e sinapane tegoli yo naḡa naga mial ke ea.

⁴ Pogos naḡa yomerarava nene tegoli Sol sanene, ana kila naga mloru pito tano e porotano, ana naga mloge pulgon yaru tai pis pania, pisa pisape “!Sol, Sol! ?Vanon ya ne ko osuḡa okila manene piowa pan inu sa naḡa ko osuḡa okila ke ne?”

⁵ Ana pogos naḡa Sol naga mloge naviunena nene, ana naga piuntam̃e sina ga, pisape “?Ana Suḡe, ko anene ḡa?”

Ana naga pisatam̃ea, pisa pisape “Inu Yesu nini naḡa ko osuḡa okila kare ke naga, in ne na nini.”

⁶ Ana Yesu pisa sina ga pania, pisape “Ko, osuḡalu, oyali ova garu um̃a Tam̃askas, ana ḡisi na yaru tai imi visawal van ko visave ḡisi na ko okila ve sanape.”

⁷ Ana yeririna la naḡa la asuḡa ataveve ke Sol e pogos nene, la mēna ga amloge visena la nene, ana la pe aḡa re yaru naḡa pisa poli, ana la sinela kurkur paḡisi, la asuḡalu wowe ga asikena, la pe kiela visena na visaen re si poli.

⁸ Ana siraun suri nene, Sol naga kila sa naḡa Yesu pisa. Naga suḡalu sina ga, ana pogos naḡa pikeḡa kilamarana, naga pe pisu re si suri tai poli, naga sa naḡa pe kilamara ḡala ga narui. Suri nanene kila narui ana la atarar limana, aḡure naga, ava garu Tam̃askas.

9 Ana la apa aporu garu um̃a e yo nene, ana Sol naga pe kilamara p̃ala m̃aga sanene pano tol legiena telu, a e m̃ena ga e pog nene, naga pe kinana re poli, a pe mun re m̃ena ga sur tai poli, naga monsilu ga.

Ananaias pa mlotuwo Sol

10 Ana e yo naṣa Tam̃askas, nalogena tai suṃa ea, kiena kia Ananaias, ana naga pisu suri tai sa naṣa m̃eniēna tai naṣa Suṣe Yesu naga kila logia naga pania, naṣa pio naga, pisape “Ananaias.”

Naga pisatam̃ea, pisape “Ya ne Suṣe, in nanini.”

11 Ana Suṣe pisa pania, pisape “Osum̃alu, oto garo likan pulkumali nene, ana otaveve narin mrapa naṣa la apisa apisape ‘Mrapa Mesmesu,’ ana ova e yum̃a m̃ana ne yaru nene Sutas. E m̃ana um̃a, ana oviun yaru nae Tasas tai, naṣa kiena kia Sol. A yaru nene, nanagane ga ne naga mlen ke e nene, ana naga pisu m̃ena ga suri sa naṣa m̃eniēna,

12 naṣa e kiena navisuēna nene, naga pisu ko ke narui, ana naga m̃al ko opa loyum̃a puna, ko omligan lumom̃a e naga, vena kilamarana imi wo sina.”

13 Ana pogos naṣa Ananaias mloge visena la nene, naga sitom paṣisi, naga pisa pisape “Suṣe, yaru la moki naṣa apisayu p̃elaga viowa kiena ne yaru nene pan inu ṣisi rui, naṣa naga kila ke piowa pa kioṃa nalelagaena wa lala garu Yerusalem,

14 ana nanagane, nemloge naṣa naga pimi Tam̃askas rui, naṣa yerkawa kiena ne yaru wa lala la atam̃an rui vena naga imi uarar imimi la naṣa memlotun ko.”

15 Ana Suṣe pisa pa Ananaias, pisape “Ve omarau re, ova ga, komin naṣa nemligan lua naga sum̃alu rui, nepisaar nesape naga ve kiau yaru na yum̃aena tai, a ṣisi na naga kilia war kiau kia va e yo punu ga va yolai la naṣa pe ape le Israel re la poli, a visawal va tol kiela p̃arin suṣe lala, a visawal towe m̃ena ga van le Israel lala.

16 A yoko in na nekila naga visu kilale m̃ena suri m̃arera si tai nene, sane pogos naṣa yoko naga suṃa visawal ke kiau kia, yoko naga monar loge viowa e suri viowa la ve moki naṣa la monar aimi vania, vanon ga kiau kia nene.”

17 Ana Ananaias mlogear visena la nene, naga pano pa tol yum̃a nene naṣa Suṣe pisa pania, naga pa loyum̃a, pisu Sol, pu p̃arina. Ana naga pisa pania, pisape “Wolai Sol, kieta Suṣe, naṣa Yesu, naṣa naga porun ko garo mrapplepa, naga ke nane mligan inu nepam narui, vena nelenwo ko ana kilamaram̃a kilia imi wo sina, ana vena Ninuna Wa vitomi kokonia ko.”

18 Ana naga mlenwoia, a veraga ga, narin suri naṣa sane kilekilerana ika mloru petan kilamarana veraga, ana kilamarana pimi po sina ga. Ana Sol sum̃alu, ana e ruru e poglis nene, aṣere naga apano akila nakeena pania.

19 A naga kinana sina ga, ana pimi mloge si po, puriuna m̃arera sina.

Sol siar mlologo garu Tam̃askas

Ana Sol sike si legiena la p̃asia garu Tam̃askas amio nalogena lala kiena ne Yesu la naṣa la nae e yo nene.

20 Ana pe piavi re poli, naga suṃa pa loyum̃a e yum̃a na lotena lala kiena ne le Israel lala e yo nene, naga pa loyum̃a ana mlologon ke Yesu pisape naga narina ne Ntewa kemua lelaga.

21 Ana yeririna la mokliu naḗa amloge visena kiena ne Sol, ana la amilan paḗisi, ana la apiuviun ke tan la, apisape “!Kee suwala! Nanua sumo na yaru ne nanene naga m̃e kare yaru la garu Yerusalem paḗisi, vanon naḗa la apisa ke kia ne nane naga sum̃a mlologon ke si ne. A naga pimin m̃ena ga suri nene e yo nini, vena naga uarar yaru la nene, vena were la na awasuḗe si ava puna ne ḗarin yaru wa lala garu Yerusalem, naga pimi pe taḗena narui. ?Nanagane na ya ne kila naga sanene narui?”

22 Ana Suḗe naga miila visena kiena ne Sol pimi m̃arera ruru po laa narui, a naga sum̃a taulu yaru la moki laa narui, naḗa naga sum̃a pisa ruru merarava po paḗisi pan la naḗa pisape Yesu, naga Navisaarena kemua lelaga napo. Ana le Israel taḗena la naḗa asike garu Tam̃askas, la pe kiela suri na visataḗeen re si poli, vena la avisaluḗar visena kiena ne Sol la nene, ana kiena visena lala la ataulu make ruru nena kiela sitomena wiowa lala.

23 A pogos laḗasia ḗarovia, ana Sol naga sum̃a mlologo ke sanene, ana le Israel la nene asuḗalu apimi lele taaga, ana apiran ruru asape aweḗar naga mare.

24 Ana legiena punu ga a lemalo punu ga la apa asuḗate ke naga e yepas nen pupia pulutava lala e pupia purkove na pulkumali keviu nene, visae naga kilali visave ure, ana la akilia aweḗar naga. Ana visena nene pimi tol Sol,

25 ana yemalo tai, la naḗa asike amio naga la atar naga, amligan m̃ene pupia karo tai, ana la amligan malumun naga pito pito tol yo tano lepas na va vanua e pupia purkove na kumali keviu nene.

26 Ana Sol mligan yo nene Tam̃askas, ana ḗasuḗe si pa Yerusalem.

Sol ḗasuḗe pa Yerusalem

Ana pogos naḗa Sol pam tol sina Yerusalem, ana kilali naḗa va viranar naga amio li nalogena lala, ana la nene pe amlelaga re e naga asape naga pe nalogena lelaga kiena ne Yesu poli, ana la yepela ḗilinia, amaraun naga paḗisi.

27 Ana lala tai nene, kiena kia Panaḗas, naga pisu sane Sol naga pe lelaga, ana kilali naḗa miila naga, ana naga kila kiena mrapa naḗa naga kilia suḗalu se marana ne nalologena lala. Ana lalua apano, ana Panaḗas pisawal pan la sanape naḗa Sol naga pisu kieta Suḗe e mrapa a naḗa kieta Suḗe pisi pan naga, a naga pisawal m̃ena ga naḗa Sol naga m̃areran manene naḗa mlologon kia kiena ne Yesu garu Tam̃askas.

28 Ana lala amloge kiena visena, ana la akekarania, ana Sol sike amio la, a naga sum̃a pa e yo punu ga garu Yerusalem, sum̃a mlologon ke kia kiena ne kieta Suḗe Yesu, naḗa naga pe sinena kurkur re nena ga.

29 Ana naga pisi ke amio le Israel la nene naḗa la asuḗa apisin ke ga visena nae Kris, ana naga amio la asuḗa apilup pan la e visena paḗisi, pano pano asitom asape popon aweḗar naga mare.

30 Ana pogos naḗa kieta wolai la ḗasia amloge suri nene, ana la aḗure Sol pito poga ga garo e pulkumali naḗa Sisaria, ana siraunia la apisi maro amio, ana la amligan lua naga ḗasuḗe si pa kiena yo, pulkumali naḗa Tasas.

31 Siraun e pogos nene, ana nalelagaena lala naḗa asike yo punu ga gar e lepas nae Yutea, a garu Kalele, a garu m̃ena ga Samaria, la apisu

sane pog malumu towe pan la narui. Ana Ninuna Wa naga suñã kila po pan la, miila la, kila kiela suñãre kapur pimi m̃arera, a kila ke m̃ena ga nalelagaena lala la apimi ape moki la sane, ana nalelagaena la nene punu ga asuñã apatanon ke kieta Suñe silaga.

Garu Lita, nalologena Pita naga kila ruru lana ne Aeneas

³² Ana Pita naga suñã mial e pulkumali la moki e lepas nene, naga suñã mlologo, ana e si e pogos tai, naga pitomi pisu li nalelagaena wa la naña asike garu pulkumali naña Lita.

³³ Ana pogos naña naga pa tol yo e nene, naga m̃al yaru tai naña yepena kompas mare, m̃eke ga e m̃ana tog tol kas orelu rui, pe mial re si poli. Yaru nene kiena kia Aeneas.

³⁴ Ana pogos naña Pita pisuia, pisi pania, pisape “Aeneas, nevisa van ko, nevisave nanagane Yesu Kristo kila tasneña wo si narui. Osum̃alu, osiloar moñã tog.” Naga pisa sanene, ana Aeneas naga suñãlu veraga, yepena po nenaga.

³⁵ Ana yeririna la punu ga naña asike e pulkumali naña Lita, amio la naña asike e yotop naña Seron, apisu yaru nene naga pimi po sina, la apilon kiela malena lala ava e Ntewa.

Garu Soña, Pita kila Toreka mali sina

³⁶ Ana e yotop nene ana pulkumali tai m̃eke ea, kiena kia Soña, ana nalelagaena la tai naña sike ea, naga sira naña kiena kia, Tapita. Naga nene kia tai naña e visena kiena ne le Kris lala la apisape Toreka, naña kana kinasia, kiã kiena ne suri mali nowo tai naña tia. Sira nene, naga pe sira tai naña naga suñã kila ke yum̃aena nowo la silaga, naga suñã miila luen ga yaru la naña pe kiela suri re poli.

³⁷ Ana e pogos nene, maiena tai tol sira nene, ana mai m̃aga pano pano-o mare, ana akevan tasnena, ana amligan naga m̃eke e m̃ana loyum̃a na metava, vena ataginia.

³⁸ Ana pogos naña nalogena lala nae e yo nene Soña la amloge visena naña apisape Pita naga sike ga lavisi, e ga e pulkumali tañena nene Lita, la apitetalia yaru la lua amiyal kawa apanonia. Ana lalua apano-o aporun Pita, la apian m̃arera pania, apisape “Imimi sinemimin manene mesape oimi pun imimi vilaga.”

³⁹ Ana sanene Pita suñãlu, amio la lua nene, apano. Pogos naña pimi m̃alivin la, la añure naga pa e loyum̃a na metava e naña la amligan sira naña m̃eke ea. Ana letano lala apimi, amiyervivia, la asuñã atagin ke rui, a pogos naña Pita pimi, la apian naga e kulsota nowo la naña Toreka naga soluia e pogos naña naga mali ke ga wa amio la.

⁴⁰ Ana p̃isi na Pita pisa pan la pisape la amolue ava vanua sumo wa, a pogos naña la apa vanua, ana naga kinai, ana mlen. Ana p̃arlua p̃arina kira pisu tasnena ne sira nañani, naga pisi pania, pisa pisape “!Tapita, osum̃alu!” Ana sira nene pike p̃a kilamarana veraga, ana pogos naña pisu Pita, naga p̃arlua tonãlu totano.

⁴¹ Ana Pita tarar limana, miila naga suñãlu, ana naga pio nalelagaena lala, amio letano la nene. Ana la apimi loyum̃a, ana naga pisa pan la, pisape “Nanene narui, kiamiu sira nanini, naña Ntewa naga kilamalia si naga.”

⁴² Ana lologena na suri keviu nene telivi piora e yo naña Soña, ana yeririna la moki naña amlelaga e kieta Suñe vanonia.

⁴³ Ana siraunia, Pita naga su piavi towe laa garu Soṓa sane, puna yaru tai, kiena kia Saemon, naṓa naga pe yaru na yum̃aenen suri lala e kulus nen suri mali lala.

10

Ntewa pis pa Konilias

¹ Ana pulkumali keviu taṓena tai m̃eke garo losi e lepas nene, kiena kia Sisaria, a yerkawa tai kiena ne yaru na mara lala nae Rom naga sike e yo nene, kiena kia Konilias. Naga sum̃a pisuar ke ṓegas nen li na mara la nene tai, naṓa yaru la tol ponotia taaga, a la apio kiena ṓegas nene apisape “ṓegas Nae Italia.”

² Yerkawa nene, naga pe yeririna wo tanea tai nene, a naga amio namratava la m̃ana, la silaga amlen pa Ntewa, a la amlotun naga, a silaga la asum̃a amilla ke le Israel la naṓa pe kiela suri re poli, ana la asum̃a aṓarpel ga pupia nalaena la pan la.

³ E legiena tai, e ruru e pog na leniena na yepakilavi, e mrae telu, ana naga pisu suri tai sa ga naṓa m̃enienna, naṓa Ntewa naga kipian naga ea. E kiena navisuena nene, naga pisu meraravan paṓisi, naṓa naga pisu navisi kiena ne Ntewa tai pitomi e m̃ana loyum̃a, ana pio naga, pisa pisape “! Konilias!”

⁴ Ana pogos naṓa Konilias naga pisu navisi nene, naga sinena kona paṓisi, ana naga pisu manene navisi nene, naga pisa pisape “?Ya ne?”

Ana navisi nene pisatam̃ea, pisape “Ntewa naga sum̃a mloge ke kioṓa leniena la rui, ana naga pe sinena ṓesan re kioṓa ṓelaga wo la poli naṓa ko okila ke pa la naṓa limala korena, ana naga kekarania a sitoṓal ko ke na wa.

⁵ Ana naga pisa pan ko, pisape ko na monar oligan kioṓa yeririna laṓasia ava garu kumali naṓa Soṓa, vena avio yaru tai, naṓa kiena kia wetelu, kien kia Saemon Pita, vena naga imi e yo nini.

⁶ Ana yaru nene naga sike puna yaru taṓena tai, naga kiena kia m̃ena Saemon, naga m̃ana yum̃a m̃eke garo lavisin sive, naga yaru na yum̃aenen suri lala e kulus nen puluk.”

⁷ Ana navisi kiena ne Ntewa nene pisawal pa pania, ana kovio sina ga. Ana Konilias pio kiena yaru na yum̃aena la lua, amio m̃ena ga kiena yaru na kilaen mara tai naṓa naga m̃ena ga pe yaru na lotunen Ntewa, naṓa naga sum̃a amio naga silaga, pisuar naga, ana yeririna la telu nene apimi puna.

⁸ Ana naga pisawal sur punu ga nene pan la telu nene, siraunia ana naga mligan la apa garu pulkumali naṓa Soṓa, vena aure Pita imi.

Pita m̃ena ga pisu suri tai sa naṓa m̃enienna

⁹ Ana legiena na peni, pogos naṓa la nene amial ke apimi Soṓa na wa, Pita naga sike na, ana naga sinenan pisape kila leniena na kolpae, ana sa naṓa silaga, naga pa metava e yotop na wosoyum̃a naṓa naga sike ea.

¹⁰ Naga sike e nene wa, ana naga mloge visokaria, ana naga pisape la aviran kapi. Ana pogos naṓa la asum̃a akila ke kana kinanena wa, ana Ntewa pian naga e suri tai sa naṓa naga m̃enienna.

¹¹ Naga pisu naṓa ma e peni pike, ana m̃al suri tai sa naṓa pupia kulmrae, sum̃a pitomi ke tano e yomarava nini. Naga pisu naṓa la asum̃a atarar ke mrapura la varoka, ana la amligan malumun ke pitomi tano.

12 Ana loyur̃a e kulmrae nene, Pita pisu sur mali taḗena la punu ga asike ea, a amio m̃ena ga suri taḗena la naḗa Ntewa naga kila ape suri wa naḗa ve le Israel la ve akan re, sane lom̃ara lala, a nopi lala, a manu lala.

13 Ana naga mloge m̃ena ga pulgon yar tai pisa pania, pisape “Pita, osuḗalu, owem̃ar suri mali tai nene, ana okania.”

14 Ana Pita pisa, pisape “E Ntewa, peraga yo, taḗatete nena ga ve sanene, komin suri mali la naḗa asike e nene ana pe nakanli re laḗas poli wa, naḗa imimi le Yu lala mepalia ga pe makakan re poli.”

15 Ana naga mloge ke sina ga pulgon yar naḗani, pisa pisape “Suri naḗa inu Ntewa nepisa rui nesape mekiki ga, ana ko na taḗatete si ovisa ovisave namname.”

16 Ana suri nene molue pimi yam lua sanene, ḗisi, siraunia, yaru telu nena, ana Pita pialuḗar m̃aga, ana siraunia, pupia kulmrae nene ḗasuḗe ke sina ga pa metava ma e peni.

Pita tol kinas nen suri naḗa naga pisuia

17 Ana Pita suḗa mloge piowa paḗisi, naga suḗa sitom manene laa pisape popon sa tol kinas nen sur naḗa m̃alivinia, ana pogos naḗa naga sitomveve ke ga wa, yaru kiena ne Konilias la telu naḗa naga pitetalia la apimi, apimi aporu Soḗa. Ana la apiun yum̃a kiena ne Saemon tan yaru la ḗasia, ana la akipian la ea, ana la apimi, asuḗalu asuḗa e mratava na yur̃a m̃ana ne Saemon.

18 Ana la apio apisa apisape “?Ei, yaru tai kiena kia Saemon, naḗa kiena kia taḗena apisape Pita, naga sike amio amiu e nar̃a, pona peraga?”

19 Ana pogos nene Pita naga tom̃a sitomyu ke kinas nen suri naḗa pisu sane m̃eniena wa, ana Ninuna Wa pisa pania, pisape “?E, ko omloge m̃aga? Yaru la telu asuḗa akale ko ke nagane, la ne nane asuḗalu asike vanua, apio ko ke ne.

20 A ko osuḗalu, oyal kawa ga ototano vena ovisu la telu nene, ana visae avisave otaveve la, ana ve okilali re naḗa ovisaluḗaria, ko na monar otaveve la, vanon in na nemligan la apimin ko.”

21 Ana Pita suḗalu pito tano vanua, ana pisu la telu nene, ana naga pisi pan la, naga pisape “Inu naḗa akale inu ke ne. ?Amiu sinemiun inu vanon suri tai yo?”

22 Ana la apisatam̃ea, apisape “Ee, yerkawa na kilaen mara nene, Konilias, naga pitetalia imimi mepimin ko, vena oimi garu m̃ana, vena naga loge re visena laḗas tan ko. Navisi kiena ne Ntewa tai naga pisa pania pisape naga vio ko oimi puna sanene. Kiamimi yerkawa nene, naga pe pe yere Yu re tai poli, ana naga pe yaru mesmesu tai naḗa naga tarar luen ga kiamiu pogos na leniena la punu ga silaga, ana le Israel m̃ena ga lala nae e kiamimi yo nene akekaran naga paḗisi. Naga ke naḗa pitetalia imimi mepimin ko narui, nane mesike e nini vanon ne.”

23 Ana vanon naḗa mrae pito ke tano rui, ana Pita ḗerear la nene am̃eke amio naga e yum̃a naḗa naga sike ea, vena kolulagi ke ga wa ana la punu ga atove.

Pita pa mialiali Konilias

E yemlagi ke sina ga, Pita pa amio la nene, amio ke m̃ena ga nalelagaena taḗena laḗasia nae Soḗa, la apa m̃ena ga amio la.

24 La apano, yemalo wola ga mrapa komsusa, la amono, ana yemlagi ke sina ga la apa aporu ga Sisaria nene na wa. E yo nene, Konilias sike amio

namratava m̃ana lala, a naga pio ke m̃ena ga kiena erau laḡasia vena la aimi asuḡate Pita lala.

²⁵ Pogos naḡa Pita pimi tol uḡa m̃ana ne Konilias, Konilias pa pitawea, mloru pito tano e lana, sa naḡa mlotu naga.

²⁶ Ana Pita tarlua ke sina ga pa metava, pisa pania, pisape “E, awis, ko osuḡalu. Opisus ke ne, in na nepe yeririna ga.”

²⁷ Ana Konilias suḡalu, ana lalua asiar asunu lilue, ana apa loyumuḡa, naḡa e pogos ke nanene narui Pita pisu yeririna la mokliu naḡa asuḡate ke naga loyumuḡa.

²⁸ Ana Pita pisi pan la narui, pisa pisape “Amiu asuḡa akilia ke naḡa e lepas nen kiamimi lotuena imimi le Yu lala, naḡa imimi na taḡatete meva loyumuḡa e yuḡa m̃ana ne yaru taḡena la naḡa la pe ape le Yu re poli, pona meve erau wo memio la. Ana nagane, Ntewa naga pian inu merarava po, pisape pe pon re nevisu viowa e yaru laḡasia naḡa nevisave la apiowa ga, pona la ape kororaki ga.

²⁹ Komin suri ne nanene naḡa Ntewa naga pian inunia, inu pe nepisalup̃ar re la nene e pogos naḡa apimin inu poli, nesape taḡatete neiḡasu, ana nepimi ga. ?Ana in na sineun nesape amiu avisawal li van inu, avisave amiu apio inu asape neiḡa vanon ya?”

³⁰ Ana Konilias pisataḡe Pita, pisape “Ee, potena paḡisi. Nanagane legiena telu ḡaro pa rui, mesmesun e pog suri nene narui, e mrae telu naḡa yepekilavi, in na netoḡa ga ḡau loyumuḡa, nesuḡa nekila ke leniena na yepekilavi. Nesuḡa nemlen ke sane, ana nemilan ga navisi tai naga pitomi suḡalu ga sike e marau, naḡa naga m̃ana kulsota pilavila po na po.

³¹ Ana naga pisi pan inu, pisa pisape ‘Konilias, Ntewa naga suḡa mloge ke kioḡa leniena la ne, a naga suḡa sitoḡal ke m̃ena ga kioḡa ḡelaga wo la naḡa ko osuḡa okila ke pa la naḡa pe kiela suri re poli.

³² Ana ko na monar okila sanini: ko na monar oligan yaru laḡas ava Soḡa, komin yaru tai, vena naga wasuḡe ke sina ga amio la aimi puḡa. Yaru nene, kiena kia wetelu Saemon Pita, a naga pa sike e yuḡa m̃ana ne yaru taḡena naḡa naga m̃ena ga kiena kia Saemon, naḡa naga, kiena yuḡaena naga miyuḡaen ke suri lala e kulus nen puluk. Pisi na kioḡa yeririna lala akilia alual yuḡa m̃ana ne Saemon nene garo lavisin sive.’

³³ Navisi nene pisi pan inu sanene, ana nane kila na nepitelia ke yaru la nene apitoḡasun ko vilaga, a nepisa potena pan ko paḡisi komin kioḡa nasinewoena naḡa ko opam pun imimi e yo nini. Ana ita punu ga tesike e yo nini e marana ne Ntewa, vena imimi meloge visena naḡa Ntewa pisa pan ko vena ko ovisa van imimi.”

Pita pis pa Konilias lala

³⁴ Pita mloge visena la nene, ana naga pisa pan la, pisapenua “Po paḡisi, a nepisa potena paḡisi naḡa amiu amla pogos nene pan inu, vena nekilia nevis van amiu. Nekekara paḡisi, komin naḡa nanagane nepisu kilale sa naḡa lelaga paḡisi naḡa Ntewa naga pe ḡaveve re yaru taḡena la poli.

³⁵ Yere Israel, pona yaru naḡa pe molue re kome lus nene poli, pona yer pe ke sina ga, ana visae naga vatanon Ntewa, kila ga sur la naḡa Ntewa naga sinenania, ḡisi na Ntewa kekaran naga.

³⁶ “Visena naḡa Ntewa naga mligan pimi pan imimi le Israel lala, amiu akilia ḡisi rui, naḡa naga lologena wo tai naḡa pisawal pisape yeririna

kilia tol sum̃are naṓa pe lelaga e Yesu Kristo, naṓa naga pe Suṓe kiena ne yeririna punu ga na yomarava nini.

³⁷ A amiū akilia kana suniena nena, naṓa nanua sumo, ana Yoane Nakeena naga pimi mlogon kiena nakeena nene, a siraun naga nene, ana pupia suri ne m̃alivin ita, siar garo Kalele, pano pano tol make ga yo punu ga e lepas naṓa Yutea.

³⁸ Pupia suri nene, nane Yesu nae Nasaret nene amio yum̃aen kerkeviu la naṓa naga, naṓa Ntewa naga mligan kiena Ninuna Wa pan naga, pulemamaga ruru keviu e naga, a naga mligan nam̃areraena keviu pania, ana Yesu naga sum̃a pa kare ga e yo punu ga, kila ke yum̃aena wo lala a kila ruru ke m̃ena ga la naṓa Yermare naga sum̃a kila kare la ke paṓisi. Yesu kila ke nene, komin naṓa Ntewa naga sike amio naga.

³⁹ “Ana suri la nene naṓa naga kila garu Yerusalem, a e lepas taṓena m̃ena ga lala e kiamimi purvanua imimi le Yu lala, imimi li nalologena la, mesum̃a mepisawal ke suri la nene pan yeririna lala. Imimi mesum̃a mepisawal ke naṓa kiamimi yerikawa lala la asuar naga e laki torovia, ana naga mare,

⁴⁰⁻⁴¹ ana e kana legiena na telu, Ntewa kilamalia sina ga naga. Ana Ntewa naga kila imimi laṓasia mepisu naga, a imimi metotano memio naga, imimi mekinana a memun wii memio naga. Ana Ntewa naga pe taṓan re naga imi vaeme sanene va yaru la punu ga poli, ana naga vaemen imimi ga la naṓa Ntewa naga mliganar imimi sanene, vena mevisawal va yeririna taṓena lala mevisave Yesu naga mal si rui.

⁴² A pogos naṓa Yesu sike amio imimi sanene, naga pisi pan imimi, pisape imimi monar melologon kiena lologena wo va yeririna punu ga, a imimi monar mekila merarava van la mevisave Ntewa mliganar naga taaga vena naga liṓere yeririna lala, sane la naṓa amare ṓisi rui a amio m̃ena ga la naṓa yokorena la amal ke e pogos naliṓereena wa.

⁴³ Nanene naga Yesu ke ga naṓa navisawalena lala apisawal naga nanua sumo rui, naṓa la apisape ṓisi na Ntewa naga viewo mlamulena viowa lala kiena ne yeririna la naṓa la amlelaga e kiena kia, la aviaawa e naga.”

Ninuna Wa mloru pitomi e la

⁴⁴ Pogos naṓa Pita sum̃a pisi ke sanene wa, ana amilan ga naṓa Ninuna Wa pitomi tano pa tol la nini naṓa asum̃a amiyagogon ke naga.

⁴⁵ Ana li nalelagaena taṓena la naṓa amligan yo Soṓa la amio Pita apimi, ape le Yu lala, ana lala amilan manene la suri nene, komin naṓa pimi tol pogos nene, ana lala aṓape Ninuna Wa naga pe nalaena tai naṓa Ntewa mligan ga pan le Yu lala.

⁴⁶ Ana nanagane, ana apisu la nini naṓa pe ape le Yu re poli, apisi e visena taṓena lala, asum̃a amiyeluar manene ke Ntewa keviu paṓisi, ana akilia asape Ntewa mla m̃ena ga Ninuna Wa pan la naṓa pe ape le Yu re la poli.

⁴⁷ Ana Pita pisi pan la naṓa amio naga, pisape “!Amiū apisu ke ne! Nanagane, lala nene akus Ninuna Wa sa ke ga naṓa ita tokus sumo. Sanene, ana tetaṓatete m̃ena ga tevisaluṓar la tevisa ve tekee la re e wii.”

⁴⁸ Ana Pita pis pan Konilias lala, pisape akeela e kia kiena ne Yesu, ana ṓisi na, la akeela.

Ana la aṓareran m̃ena ga pa Pita vena naga sike re laa amio la wa e legiena si laṓasia.

11

Pita mla navisayuenta pan nalelagaena lala garu Yerusalem

¹ Ana pe yam piavi re poli, ana lologena nene pano-o tol nalologena taņena lala garu Yerusalem amio mēna ga nalelagaena taņena lala e lepas wetelu na yo Yutea, pisape yeririna laņas naņa pe ape le Yu re poli naņa lala amlelaga e lologena wo kiena ne Ntewa rui.

² Ana nalelagaena laņas nae garu Yerusalem lala asitom manenea apisape nalelagaena taņena lala naņa pe ape le Yu re poli, la nēna monar ave paviu vena ave sa le Yu lala, ana pogos naņa Pita naga pavini ma Yerusalem la apisa nene kare naga piowa paņisi.

³ Lala apisa pania, apisape “?Sanape naņa ko opa osike omio yeririna kar lala naņa pe ape paviu re poli, naņa ko okinana ke mēna ga omio la?”

⁴ Ana Pita naga pisi pan la, siar e kana purņes nena, naga pisawal ruru suri punu ga pan la, naga sun pan la sanini, pisape

⁵ “Nanua sumo, nesike Soņa, ana pogos tai nesuņa nemlen. Nesuņa nemlen sanene pano-o netopopog ga neteke narui, ana nepisu suri tai sane pupia kanus tai, naņa naga molue metava ma e peni pitomi tano, naņa asu m̃a atarar ke mrapuna varoka, asu m̃a amligan malumun ga pitomi tano, naga pitomi tano lavisin inu.

⁶ In na nepisu ruru loyuņa e kanus nene, ana nepisu sur mali lala na uņa amio suri mali lala na yom̃arua, amio lom̃ara lala a nopi lala, amio manu lala, la asike loyuņa ea.

⁷ Nesuņa nepisuvisu ke sanene, ana nemloge pulgona yaru tai pisi pan inu, naga pisape ‘Pita, ko osuņalu, owem̃ar suri tai nene, okania.’

⁸ Ana nepisape ‘!Peraga Suņe, taņatete ve sanene! Suri la ne sanene naņa pe mesmesun re nena akan poli, a naņa imimi le Yu lala memlonia, nesuņa nemilon ruru silaga.’

⁹ “Ana nemloge pulgona naņa pitomi metava e peni naga pisi sina pan inu, naga pisape ‘Suri naņa inu Ntewa nepisa rui nesape naga mekiki ga, ko ve ovisa re si ovisave naga namname.’

¹⁰ Nemloge visena na m̃alivin inu sanene yam telu Ńisi, ana kanus nene amio suri la naņa asike ea aņure si pa metava.

¹¹ “Ana e ruru nena ga e pogos nene, yeririna la telu apimi aporu e yuņa naņa imimi mesike ea, naņa yaru nae garu Sisaria tai naga pitetalia la telu nene apimi vena aure inu neva sina nemio la.

¹² Ana Ninuna Wa naga pisi pan inu, pisa pisape ‘Ko na ve ositom re ovisave ve okekarar re naņa ova omio la telu nene,’ ana inu nepa ga, a orueta taņena la orai nena nini nae Soņa la mēna ga apimi amio inu. Imimi mepano-o, meporu Sisaria, ana lala aņure imimi mepa e yuņa m̃ana ne yaru nene, Konilias.

¹³ “Ana mepa loyuņa, naga sun pan imimi, pisayu sanape naņa naga pisu navisi tai m̃alivinia suņalu nenaga se marana loyuņa e m̃ana yum̃a, ana navisi nene pisi pania, pisa pisape ‘Ko oligan visena va garu Soņa, vena yaru naņani Saemon Pita naga monar imi visu ko.

¹⁴ Yaru nene naga imi visawal lologena tai van amiu ana visena nene naga kilia tamalia ko amio na mratava mor̃na lala.’

¹⁵ “Ana pogos naņa Konilias naga pisi Ńisi, inu towe re nepisi pan la, ana e ruru nena e pogos naņa nesuņa nesiar nepisi ga na wa, ana Ninuna Wa pitomi e la sa ga naņa pitomi Ńesan e ita nanua sumo rui.

16 Nepisu suri nene, ana nesitor̃mal visena kiena ne kieta Suṽe, naga pisa nanua sumo, pisape 'Yoane naga kee amiū e wii, ana ve ve piavi re, ana amiū akus nakeena naṽa e Ninuna Wa.'

17 Ana ita le Yu lala, naṽa ita temlelaga rui e kieta Suṽe Yesu Kristo, Ntewa naga mla kiena Ninuna pan ita, sane nalaena tai, ana pogos naṽa nepisu naṽa Ntewa mla m̃ena ga nalaena na sanene pan la naṽa pe ape le Yu re poli, ana suri nene kila merarava ruru pan inu naṽa sane nanagane, pe pe pon re naṽa nevisave yeririna la nene la taṽatete aimi loyum̃a amio ita. !In na nepe ai nini naṽa vena nevisaluṽar Ntewa sanene, visae naga sinenan visave kila sanene van la?"

18 Ana pogos naṽa le Yerusalem la naṽani amloge visena kiena Pita, ana la pe apisa re si suri tai pan poli, ana la akekarania, amiyeluar Ntewa paṽisi, la apisa apisape " !Lelaga paṽisi naṽa ne! Nanagane ga ne ita tepisuluṽar rui naṽa Ntewa naga kekara m̃ena ga paṽisi pan la naṽa pe ape le Yu re poli, ana naga mla m̃ena ga pulmas pan la vena lala akilia avilopu la, a vena akilia atol malena lelaga e naga."

Pegas nen li nalelagaena lala nae garu Antiok

19 Ana nanua sumo, pogos naṽa Sol lala am̃em̃ar Stipen naga mare rui, Sol la nene la akila kare ruru m̃ena ga nalelagaena taṽena lala garu Yerusalem paṽisi, ṽisi na nalelagaena la nene la moki apuretetai apeve taaga. Laṽas aṽure manene laa apa perina apano-o atol lepas naṽa Ponisia, laṽas aṽure asuṽia akus waa lala apano atol purvanua naṽa Saepras, a laṽas apa laa ga waa, apa e kumali keviu tai, naṽa kiena kia Antiok. A pogos naṽa lala asike e yo la nene, la asuṽia amlologon ke Nalologena Wo nene, ana la asuṽia amlologo ke ga pan la naṽa ape le Yu ga sa naṽa lala.

20 Ana siraunia, gar yo naṽa Antiok, nalelagaena taṽena lala naṽa amolue e lepas na Saerin a purvanua naṽa Saepras, lala apimi m̃ena ga, amlologo, ana la asuṽia apisasawal ke Nalologena Wo kiena ne kieta Suṽe Yesu pan m̃ena ga la nae Antiok naṽa la pe ape le Yu re poli.

21 Ana nam̃areraena kiena ne Ntewa suṽia pimi keviu e la nene, a yeririna la moki naṽa amloge kiela visena lala, ana lala amlelaga e Yesu, la apilopu la apimi e naga.

22 Ana nalologena na suri nene pimi tol kiligana ne ṽegas nen li nalelagaena lala garu Yerusalem, sape visena kiena ne Ntewa pa tol pa li taṽena la rui la naṽa pe ape le Yu re poli, ana la apitetalia Panaṽas pa garu Antiok vena naga visuli sur la nene wa.

23 Pogos naṽa Panaṽas naga poru e yo nene, naga pisu suri nene pe lelaga paṽisi, naṽa Ntewa naga pisa ruru malena kiena ne yeririna la nene keviu paṽisi, ana kila naga kekara keviu paṽisi ea, ṽisi na naga sukol visena lala pan la vena la atarar Suṽe m̃arera e losinela lala wetelu, e pogos naṽa po a pogos naṽa piowa.

24 Panaṽas naga kila sanene komin naga pe yaru tanea tai, naṽa Ninuna Wa naga pule e naga, a naga piawa m̃arera e Ntewa, ana sanene, yeririna la moki apimi e Ntewa e pogos nene.

25 Ana Panaṽas naga pisu sane yum̃aena keviu garu Antiok, ana naga pisu sape popon va tol garo pupia pulkumali naṽa Tasas, vena kaleli Sol, vena were naga imi iila yum̃aena.

²⁶ Pogos naḡa naga m̃alia, ana pure naga la lua aḡasuḡe si apimi apa Antiok. La lua asike amio nalelagaena lala e yo nene, ana lala apian yaru la moki, amiyum̃ae m̃a sanene pano-o tol kas wetelu taaga. E kumali keviu nene Antiok, ana li taḡena lala la apisa kare towe la nalogena lala, lala apio la asape “La yeririna Kristo lala” pona “Kristin lala,” a nane la apisa ḡesan ke kia ne nanene narui.

²⁷⁻³⁰ Ana e pogos nene, nalelagaena laḡasia naḡa ape navisawalena, amolue Yerusalem apimi atol garu Antiok, ana la nene tai, kiena kia Akaḡas, naga suḡalu, pisi e naḡareraena kiena ne Ninuna Wa, naga pisape “Ana ḡisi na ve ve viavi re, ana visokarena tai ve keviu imi tol yeririna make ga e purvanua punu ga e kieta leḡasia.”

Ana pogos naḡa nalogena lala nae garu Antiok la amloge visena nene, la apisayuia, ana lala apranaria apisape ḡisi na monar la punu ga akoan kilavaru ya naḡa la akilia alavia, vena aligan vano van kiela wolai lala naḡa asike e leḡas nae Yutea, vena iila la vena lala asuḡate ruru pogos m̃arera nene. Ana lala akoan kilavaru la nene, ana lala amligan nalaena nene sike e limana ne Panaḡas amio Sol, vena lalua nene awar vano van nasumonena kiena ne nalelagaena lala garu Yerusalem.

A visena kiena ne navisawalena nene pe lelaga, komin naḡa sirau ana pupia pogos m̃arera tai tol yo la nene, sa ga naḡa naga pisawalia, ana nanene e pogos naḡa Klotias naga suḡa pe ḡarin suḡe ke garu Rom.

12

Yerkawa la aḡe li nalelagaena lala, akila kare la manene laa

¹ E pogos nene, naḡa lalua aḡar nalaena nene pimi garu Yerusalem, Parin Suḡe Erot suḡa m̃e kare ke ḡegas nen li nalelagaena laḡasia.

² Kiena yaru na mara laḡasia la apa atarar wenla Yoane nene, Semes, ana la aḡem̃ar naga e kiela playu na kilaen mara.

³ Ana yerkawa lala kiena ne le Yu lala la akekaran manene suri nene paḡisi, ana kila Parin Suḡe Erot naga kila ḡelaga nene pa laa sanene, ana naga pisa pa kiena yeririna la nene vena ava atarar m̃ena ga Pita. Naga kila nena ga nene e pogos na ḡaḡagena kiena le Yu lala, naḡa la akila Paḡagena Na Sitom̃alena Natamaliaena, amio m̃ena ga Paḡagena Na Kanen Tam̃pa.

⁴ Erot suḡa sitom ke pisape visae pogos na ḡaḡagena nene war ro pae, yokorena naga were Pita va suḡalu se marana ne yeririna lala, vena la avis vania, a vena la avisa avisave naga monar mare.

Naga narui, yaru la nene apa atarar Pita, ana akoven naga pa e yuḡa na koaena, a la amligan ḡegas nen yeririna na mara la vari vena akirakiravan ruru naga, naḡa ḡegas la nene kiela yaru na kilaen mara la peve vari ea.

⁵ Ana pogos naḡa Pita sike loyum̃a e yuḡa na koaena sanene, nalelagaena lala la amlen ke m̃arera silaga pa Ntewa vanon naga.

Navisi pimi ḡerelua Pita petan yuḡa na koaena

⁶ Pita pa suḡa e yuḡa na koaena pano-o, pa tol nena yemalo naḡa Erot naga suḡa sitom ke pisape e kolulagi, ḡisi na naga were Pita va suḡalu se marana ne yeririna lala vena la aliḡere naga. E yemalo nene, Pita naga momalio, m̃eke ga likan yaru na mara la lua nene, naḡa la apiar Pita panon

lalua nene amio sen lua. A li na mara tařena lalua, nařa la mřena asuřna apisuar ke mratava lala na yuřna nakoena nene.

⁷ Ana verakorena ga, navisi kiena ne Ntewa tai naga suřmalu sike loyuřna e yo nene, a pupia yomerarava nenaga e nařani pařisi. Ana navisi nene pa kululun purkaunena ne Pita, pio řegea, ana pisape “!Ovitařili, osuřmalu vilaga!” Ana sen lua nene la ga amluřa petan limana ne Pita veraga, luoka ga mloloru pito sike e porotano.

⁸ Ana navisi nene pisape “Oviteran ruru kiořna kilika na kararen mopomřa, oyen kiořna kulus nen lařna a mořna kulsota, italuva tevano.” Ana Pita kila sanene,

⁹ ana naga taveve navisi nene, lalua apano. E pogos nene, Pita pe kilia re pisape suri nene na lelaga poli, pona sanape, komin naga sitom ke pisape naga mřeni ke ga nařa.

¹⁰ Ana lalua apa mřa sane, lalua amiyuve mratava na sumo nařa yaru na mara sike ea, lalua apa mřaga amiyuve mřena ga mratava nalua nařa yaru na mara sike ea, ana lalua apimi atol pulutava maro na keviu nařa mrapa na vaen vanua vetan yuřna nakoena. Pupia pulutava nene la amiyuřnaen e pototo, ana pogos nařa lalua apimi lavisinia, pupia pulutava nene naga ga pietava, ana lalua ařaro apa vanua. Lalua amialoro la ga e mrapa apa sane, ana Pita milan ga, navisi nene mligan ke naga veraga, ana Pita naga ga taaga sike na.

¹¹ Ana e ke e pogos ga nene, Pita pisu kilale ya nařa navisi nene kila ke pania, ana naga pisape “!Aulai! !Lelaga kemua nařane! Nekilia narui, nařa nesape Ntewa naga mligan kiena navisi nene pimi vena vinaunlua inu vetan limana ne Erot, a vena tarlua inu vetan suri viowa la nařa le Israel lala la asuřna asitom ke asape akila van inu.”

¹² Pita pisu kilale suri nene narui, ana naga pa mesmes ga e yuřna mřana ne anenane Son Mak, kiena kia Maria. E yuřna ke ga nene narui, la moki nařa la asike pa e rui vena alen wo naga.

¹³ Ana Pita tol yuřna nene, naga sigariga mratava, ana sira mřee nae yo nene tai, kiena kia Rota, naga pimin vena vietava.

¹⁴ Naga pe pietava ruru re poli wa, ana naga mloge kilale pulgona ne Pita nařa pisi pania, ana naga kekara na kekara, naga mligan mratava nene mřeke na, kiriri pa pisawal pan la, pisape “!Pita nařani! !Pita nane suřmalu sike vanua e mřata pulutava rui!”

¹⁵ Ana la apisa pania apisape “!Ko na ve ovisi wowe re sanene!” Ana naga pisa ke sina ga pan la, pisape “!Peraga kemua rui! Nepisokanlae re poli, nepisa ke lelaga ne!”

Ana la apisa ke sina ga pania, apisape “!Peraga! Visae sanene, pona kana yermare ga nene yo?”

¹⁶ La asuřna apivis ke sanene, ana Pita sike vanua na wa, naga sigariga mratava suluen ga sike na pano-o, ana la apa apietavanja. Pogos nařa la apietava, la apisu kilale Pita, ana la amilan manene pano-o pařisi.

¹⁷ Ana Pita sisi ga pan la, kuan limana pisape vena avarurula, ana naga sunyu pan la sanape nařa Ntewa naga řerelua naga petan yuřna nakoena. Ana naga pisa pan la pisape “Popon nařa amiu ava avisawal suri nene va Semes nanagane, amio mřena ga arueta tařena la nene.” A siraunia, Pita molue ke sina ga, pa tapolou e yo tařena tai.

¹⁸ Ana kolulagi, yaru na mara lala amiyuyuwawa pařisin nařa Pita pe mon re si e sen la nene poli, ana la amarau a amninue kare ga asape řisi

na aña akila ya narui, la asuñã apiuviun tan la, asape “?Ana yaru pure sanape, aña naga pa sike pe narui?”

¹⁹ Ana visena pa tol Parin Suñe Erot pisape Pita kovio, ana Erot mligan kiena yeririna lala apa akale pano-o, akale ãele ga. Ana Erot pisi pa kiena yeririna la naña la apisuar Pita, ana la nene taãatete si avisa suri tai vania, ana Erot pisape akoven plan la nene, la awe moñar la amarmare.

Ana siraunia, Erot mligan si yo naña Yutea, pito garove sike e pupia pulkumali keviu naña Sisaria.

Suniena na marena kiena ne Parin Suñe Erot

²⁰ Ana e pogos naña Erot naga mñene ke nalelagaena lala wa, ana naga suña peveyu keviu mñena ga amio yeririna na pupia pulkumali lua nene Taea amio Saeton, pano pano-o kila yeririna na kumali keviu lua nene amarau pañisi, naña asape visae veveyuena nene imi viowa ãisi na yoko m̃arera van la vañisi. La nene asitom sanene komin naña la asuñã amalin ke ga kinanena la naña la añar ga e porotano tai kiena ne Erot nene. Ana la amligan kiela yerkawa lañasia vena la aimi akila mara wo amio Erot. Ana la nene apa ape erau wo amio yerkawa kiena ne Erot tai, naña naga kiena kia Plastas, vena naga kilia iila la a naga kilia kila mrapa naña la akilia avis amio Erot vena asu ruru sina e sum̃arena amio naga.

²¹ Ana Erot pisawal legiena tai pisape la akilia aimi avisu naga ea, ana e legiena nene la apimi. E pogos nene, Erot mien m̃ana pupia kulsota wo lala, sa naña naga pe pupia ãarin suñe, a naga totano e kiena pupia yo na totanoena, ana naga toñã mligan ke visena tai pan la.

²² Ana la nene amloge kiena visena nena, ana la sinelan asape akila kotalia yo pona aña sanape, ana la apioni manene pa metava, la apisa apisape “!Ee, nanene pe yeririna re na pisi nene poli, pona na nene na Ntewa ga nene yo, aulai!”

²³ Ana Erot mloge visena nene, ana kekarania, a naga ãarwar mñena ga naña la apisape naga Ntewa, ana mesmesu e pogos nene, navisi kiena ne Ntewa tai pimi m̃e naga, komin naña naga pe pisaluñar la re poli, pisape la monar ayeluar ga Ntewa, a la monar ve ayeluar re yaru. A pe piavi re poli, ana pulen ga kular viowa lala akaria akaroro sinena ana naga mare.

²⁴ A e pogos nene, pe suri koren ga naña yeririna la ne sane Erot nene la asuñã akilali naña akila yum̃aena kiena ne Ntewa vito tano, ana visena kiena ne Ntewa naga suña kapuru kekei ke pa e yo punu ga, a suña ãar ke mras moki liu.

²⁵ Ana Panañas amio Sol, lalua amla nalaena naña li nalelagaena lala nae garu Antiok la akuan rui, amla pa nasumonena lala kiena ne nalelagaena lala garu Yerusalem, ãisi ana lalua apitove, lalua añasuñela sina ga apa Antiok, a e pogos nene, lalua añure Son Mak taveve la.

13

Amiyawa Panañas lalua Sol

¹ E ãegas nen li nalelagaena lala garu Antiok nañani, ana yeririna lañasia la asuñã naña ape li navisawalena lala, a lañasia naña la ape li navianena lala. La nene ana lañasia la kiela kia sanini: Panañas, a Simion Kuluyepa Malolo, a Lusias nae Saerin, a Manaen naga nanua sumo, naña namratava m̃ana Parin Suñe Erot la akuslua naga pogos naña lalua Erot ape sisi ke ga wa, a amio la nene Sol naga mñena ga pe lala yaru tai.

² Ana pogos tai, la nene amio li nalelagaena taḑena lala, la amonsilu ga, ana asuṃa amlotun ke Ntewa, ana Ninuna Wa pisi pan la, pisape “Amiu akilalua Panaḑas amio Sol vetan amiu nanagane, ana amiu avisir plan lala lua naḑa akila yum̃aena tai naḑa in na sineun nesape lalua monar akila.”

³ Ana siraunia, lala amonsilu ke sina ga pogos tai vena alen, ana la apuarar ḑarina ne Panaḑas lalua Sol, ana amlenwo lalua, ḑisi na amiila lalua apano vena akila yum̃aena kiena ne Ntewa.

Panaḑas lalua Sol aporu garo Saepras

⁴ Ana sa naḑa Ninuna Wa miila Panaḑas lalua Sol sanene, lalua amligan yo Antiok, ana lalua apitomi e pulkumali naḑa Selusia naḑa ṃeke garo losi, ana lalua amiyai e waa tai, apa aporu e purvanua naḑa Saepras.

⁵ E purvanua nene, ana lalua apa ura e kana pupia pulkumali nena naḑa Salamis, ana lalua apa e yum̃a lala nalotena kiena ne le Yu lala, ana lalua asuṃa apisawal ke visena kiena ne Ntewa. Ana e pogos nene, Son Mak naga sikol ke lalua nene na wa, ana naga suṃa miila la ke e yum̃aena.

⁶ Ana la telu nene amiyal ke e purvanua nene, apitom atol kana luas taḑena, e kana pulkumali keviu taḑena tai naḑa Papos. Ana e yo nene, apisu yaru tai naḑa kilia kilaen ṃaki ṃeke e yo nene, naḑa naga pe Yu tai, kiena kia Payesu, ana apio ṃena ga naga e visena kiena ne le Kris lala asape Elinṃas. Yaru nene naga suṃa pisokan kar ga sape naga pe yaru navisawalena tai kiena ne Ntewa.

⁷ Ana yaru na kiliaen ṃaki nene, naga pe yerkawa ṃena ga tai e yum̃aena kiena ne ḑarin suḑe na purvanua nene, naḑa Sese Polos. Ana ḑarin suḑe nene, naga pe yaru tai naḑa naga kilia ruru suri po, ana naga pio Panaḑas lalua Sol sape aimi avisu naga, komin naḑa naga sinenan sape loqe visena kiena ne Ntewa tan la.

⁸ Ana pogos naḑa lalua apimi, ana yaru na kiliaen ṃaki nini naga kawe kiela visena, taḑali naḑa visaluḑar la, a taḑali naḑa kila kare sitomena kiena ne ḑarin suḑe nene naḑa naga taḑatete kus lelagaena e Yesu.

⁹ Ana Sol, naḑa naga asuṃa apisa ṃena ga kiena kia asape Pol, naga pimi pulemamaga e Ninuna Wa, ana kiena natamariaena ṃarera nene ṃiyur yaru na kiliaen ṃaki nene,

¹⁰ ana pisi pania, sape “!Ko na ope narina Yermare ruru nena ga napo! Suri punu ga naḑa po, ana ko pe sinoṃan li re nena ga, ana ko na opulen ga visokanena a ḑelaga piowa ga lala. Visena lelaga lala kiena ne Ntewa, ana ko na osuṃa opilon la silaga apimi ape visokanena ke sina ga.

¹¹ Nanagane ga ne, yoko ovisu limana ne Ntewa imi tol ko ruru nena ga. Nanagane yoko kilamaram̃a imi ve kilamara ḑala, ḑisi na ko otaḑatete ga ovisu legiena ve piavi li ṃa ga.”

Ana veraga ga, ana yaru nakiliaena ṃaki naḑani naga pisu sa naḑa ṃau tai na yoṃarua naḑa malolo manenea pimi kalwo kilamarana, ana naga moṃa mial wowe ga sanene narui naḑa taḑali sape lual re yaru tai naḑa tarar limana ana were vano.

¹² Ana pogos naḑa ḑarin suḑe naga pisu suri la nene, ana naga mlelaga e visena kiena ne Ntewa narui, ana pogos naḑa Panaḑas amio Pol apian naga e visena wa la nene, ana naga milan manene paḑisi, pisu po na po.

Pol lalua Panaḑas apa si Antiok taḑena, e yo lepas naḑa Pisitia

13 Ana Pol la amligan yo Papos, ana akome waa apitove, ana apa ura e yo lepas nañani Pampilia, ana la amiyal apano atol pulkumali keviu nene Peka. Ana e yo nene, ana Son Mak naga mligan la, naga pe taveve la re si poli, ana naga p̃asuñe sina pa Yerusalem.

14 Ana Pol lalua Panañas, lalua amligan yo Peka, ana amiyal apa re laa sane apano aporu e yo lepas naña Pisitia, apa atol m̃ena ga pulkumali keviu tai naña kien kia m̃ena ga Antiok. La asum̃a e yo nene, ana e Legiena Wa, ana apa loyur̃a e yur̃a na leniena kiena ne le Yu lala, ana atotano amio yeririna lala.

15 Ana li nasumonena lala la akila lotuena, pano tol pogos naña apuloyu Visena Wa, ana apuloyu nawuloena tai e navisaluaena kiena Mosis, a tai e tusi kiena navisawalena lala. Ana pogos naña nawuloena la nene p̃isi narui, ana li nasumonena lala apiun tai Pol lalua Panañas, la asape “Wenlamimi lala, visae amiu lua amlarar ke visena tai naña kilia iila malena kiena ne yeririna lala, ana imimi sinemimin mesape amlua avisa van imimi.”

16 Ana Pol suñalu, ana koan limana, naña sape ava ruru la ana ayagogon naga, ana naga p̃isi pan la, pisape “Poga ga, ana in na sineun nesape nevisa ve sanini, amiu le Yu lala, amio li tañena la naña amiu m̃ena ga asum̃a amlelaga ke e kiamimi Ntewa, ana amiu punu ga ayagogon ruru kiau visena nini.

17 Kieta Ntewa nene, naga ke narui naña naga pisir plan kieta li marua la nanua sumo, a naga ga naña kila la apimi ape moki pañisi e pogos naña amiyum̃ae korena ke ga garu Isip, a naga ga ke sina ga naña p̃ere plan la e pogos m̃arera nene, e kiena nam̃areraena keviu.

18 Ana naga sumon la amolue apa e yokorena, ana amiyal m̃a e yo nene pa tol kas lualima yam vari, ana yam moki naña e pogos nene ana apilopu m̃asila pan Ntewa, ana naga pe mligan la re nena poli.

19 Ana pogos naña la apimi atol purvanua nene Kenan, naña Ntewa pisaar pisape tam̃an van la, ana naga m̃ene plan lus la olua kiena ne li tañena la naña apimi asike e yo nene rui, ana siraunia ana mla porotano nene pan repita lala, la ape p̃arunia, ana lala apa asu wawa asike ea.

20 Siar e pogos naña apa garu Isip sumo, ana pimi m̃a pano-o tol pogos naña ãpasuñe la sina apa loyur̃a e kiela purvanua, tol kas pe suri tai sane ponotia vari lualima yam lima.

“Ana e pogos naña asu wawa asike e kiela porotano sanene, ana Ntewa pisir plan kiela suñe lala, naña asumon la a aliñere la, ana suñe la nene la amiyum̃ae m̃a sanene pano-o tol lala yaru maro nini, Navisawalena Samiuel.

21 Ana la apisawal asape la pe sinelan re si suñe la ne sanene poli, ana la apisa pa Samiuel asape naga lual re yaru tai naña naga kilia ve kiela p̃arin suñe keviu. Ana Ntewa kilologia Sol, narina ne Kis, pan la, naña naga pe lus kiena Pensiman, ana Sol naga pimi pe kiela p̃arin suñe keviu nasumo, ana naga pisuar la pano-o tol kas lualima yam vari.

22 Siraunia, ana Ntewa kilalua sina Sol, ana mligan Tepet kus lelana, ana Ntewa naga kekaran manene Tepet pañisi, naga pisayu sape ‘E Tepet nini, narina Sese, ana nepisu nesape netol yaru tai naña kiena p̃elaga torokin ruru nena ga kiau sitomena, ana nekilia nesape naga p̃isi na naga yum̃ae ga va sa naña in na sineunia.’

²³ Ana Ntewa pisaar pan repita la nanua sumo sumo laa rui, sape p̃isi na naga werelua lus tai kiena ne yermarua Tepet nene, ana ligan naga van ita le Yu lala, ve kieta Natamaliaena, ana suri nene Ntewa kila pa e yaru naṣa Yesu rui.

²⁴ “Sumonia, pogos naṣa Yesu nene pe pimi re poli wa, ana Yoane Nakeena suṃa mlolog ke pan ita, sape ‘Amiu monar avilopu amiu, ana amiu monar ava e nakeena.’

²⁵ Ana pogos naṣa Yoane nene lavis ga kila punu yum̃aena la naṣa Ntewa mla pan narui, ana naga suṃa piun ke tan yeririna lala, pisape ‘?Amiu aṃape in na nepe Navisaarena? Inu nevisa van amiu, in na pe nepe yaru re nena naṣa amiu asuṃa asuṃiate ke poli, peraga. Ana siraun inu, ana naga suṃa pimi ke ne, a naga po naṣa po, a naga pe yaru wa manene laa, ana in na nepisu sane inu pe nemesmesu re naṣa neve yaru na kiena yum̃aena ga poli, inu pe netorokin re neva lavisi puna poli naṣa nowar plan kiena kulus nen lana.’ ”

Pol pisape yerkawa kiena ne le Yu lala, la ke naṣa aṃeṃar Yesu narui

²⁶ Ana Pol pisa pan la, pisape “Wolai lala, amiu laṣas naṣa ape le Yu ruru lala, naṣa aṃalivi e lus kiena Epraam, a amiu laṣas naṣa ape li taṣena lala, ana amlalaga ke e kiamimi Ntewa imimi le Yu lala, ana sineun nesape monar avisu kilalea avisave ita ke narui naṣa Ntewa mla visena na natamaliaena pan ita rui, kila nesuṃa neṣar ke pimi pan amiu ne.

²⁷ Lala nae Yerusalem amio kiela yerkawa lala, la pe apisu kilale re nena Yesu poli e pogos naṣa naga pimi, a pe apisu kilale re asape naga pe Natamaliaena poli naṣa li navisawalena la apisayu e Visena Wa la naṣa apuloyu silaga e Legiena Wa lala. Sanene, ana pe apisu kilale re poli, naṣa la akila visena kiena ne navisawalena la moki apimi ape lelaga, komin naṣa la ke nene narui la amlip̃ere kiela Navisaarena nene asape naga monar mare.

²⁸ La pe aṃal re nena suri tai poli naṣa torokin naga mare vanonia, ana la aṃareran pa Paelat vena naga monar taṃan visave la akilia awem̃aria.

²⁹ Ana la akila piowa ga pania taveve ga ya naṣa li navisawalena lala apisawal nanua sumo la rui naṣa asape p̃isi na yeririna la akila vania, vano vano awem̃ar naga e laki torovia, ana siraunia la akus tasnena pano, amligan m̃eke e puluve.

³⁰ Ana Ntewa tamalia ke sina ga naga petan marena,

³¹ ana e legiena laṣasia, moki li m̃a ga, ana naga suṃa m̃alṃalivin kiena yeririna lala naṣa sumo lala asu amio naga garu Kalele, a naṣa ataveve naga apami metava ma Yerusalem. Ana la naṣa apisu Yesu sa nene rui, nanagane la ke nene narui la asuṃa apisasawal ke pan yeririna lala asape naga mali sina petan marena.

³² “Ana nanagane, e yo nini, imimi lua mepimi pun amiu naṣa memla Lologena Wo nene pimi pan amiu. Imimi lua mepisawal pan amiu, mesape suri wo la naṣa Ntewa pisaar pan repita la na sumo, pisape p̃isi na kila van kiena yeririna lala,

³³ ana nanagane suri la nene apimi ape lelaga rui e ita narin mapila lala, a e ita li taṣena m̃ena ga la naṣa temlelaga e naga. Ana ita tetol

suri wo nene e ga e kieta pogos nini, naḡa Ntewa mligan Yesu pimi tano e yomarava nini, ana tamalia ke sina ga naga petan marena.

“E Visena Wa, Yauena marana lua naga pisayu suri nene, naḡa sape
*‘Kiau sisi, nepisu sane ḡane ko opimi ope naruu,
 a nepimi nepe arimom̃a kemua lelaga.’*

Yauena 2:7

34 Ana e lepas naḡa Ntewa mali sina e marena, naḡa naga taḡatete va sina ga e puluḡili pogos taḡena, e lepas nene ana visena lua na Visena Wa la apisa rui. E visena tai, ana Ntewa pisa sanini, pisape
*‘Navisa ruruena wa la nini naḡa in na nepisaar pan Tepet sumo rui,
 la asuḡalu ḡarera asike ga wa,
 ana nanagane nela van amiu narui.’*

Ais 55:3

35 ana visena na lua na lepas nene, sike sina ga e Yauena tai, naḡa yaru naḡa siria pisi pa Ntewa, pisape
*‘Pisi na ko na taḡatete okilia otam̃an kiom̃a yaru wa visu marena,
 pona tasnena menun pogos tai.’*

Yauena 16:10

36 “Ana visena la nini pe apisa re yermarua Tepet nanua sumo poli, komin naḡa siraun naḡa naga kila yum̃aena kiena ne Ntewa pan kiena yeririna la pano pano-o, naga mare ga, ana asin naga ḡeke amio repina lala, ana tasnena mon ḡa pano menun.

37 Ana visena la nini apisayu ga Yesu nini, apisayu naḡa naga tasnena pe pa piowa re sanene poli, naga Ntewa pisirlua sina ga naga mali sina.”

Pol sape naviewoena naga ḡeke ga e Yesu

38 Ana Pol sape “Wolai lala, visae sanene, inu sineun nesape monar akilia ruru suri nene, sape e ga e Yesu nene, ana Ntewa suḡa kila pan ita lua sape naga piowo punu kieta mlamulena piowa lala.

39 Navisaluaena kiena ne Mosis taḡatete were plan ita lua vetan kieta ḡelaga na mlamulena viowa lala, ana ko ai, naḡa visae olelaga ḡarera e Yesu, ana ḡisi na naga war plan kiom̃a ḡelaga na mlamulena viowa nene vetan ko.

40 Sanene, ana monar avisuar ruru amiu, komin naḡa visae peraga, ana ḡisi na amiu ve sa naḡa visena tai kiena ne navisawalena lala,

41 naḡa naga pisa pisape

*‘!Amiu apisu ke ne! Amiu asuḡa apitalia kare suri wa lala,
 ana nanagane ga ne ana yoko avisu kilale ga na wa, siraunia amare.*

Komin naḡa in na nesuḡa nekila ke yum̃aena tai likan amiu e pogos naḡa am̃al ke ga wa,

ana asuḡa apisavan ruru merarava pan amiu,

ana amiu na pe sinemiun re alelaga e poli.’ ” Aḡa

1:5

Yeririna nae Antiok lala akekaran visena nene kiena ne Pol

42 Ana Pol pisi pan la ḡisi, ana la apa vanua, ana yeririna la apimi apiun ḡareran tan Pol, asape “Imimi sinemimin mesape e Legiena Wa naḡa pimi ke ne, ana ḡisi na amlua awasuḡe amiu si aimi, ana avian imimi re laa ga wa e suri la nene.”

43 Ana pogos naḡa Pol lalua Panaḡas apano, ana le Yu la moki amio ḡena ga yeririna taḡena la naḡa apimi sa ga ape le Yu la rui, apimi amiyaloro ataveve lalua apano naḡa asape asun re laa sane wa. Ana nalologena lua nene apisi amio la, ana apisa pan la asape la monar awasine manene laa Ntewa sane wa, a lala monar ataḡali naḡa ava re laa loyumuḡa e kiena lemamiēna.

⁴⁴ Ana sa naḡa la apisa pa Pol amio Panaḡas rui, e Legiena Wa taḡena naḡa sirau pimi, ana pulen ga le Yu lala, a pulen m̃ena ga yeririna taḡena lala e pulkumali nene apimi sina lele taaga, naḡa asape ayagogon Pol lologon Visena Wa kiena ne Ntewa.

⁴⁵ Ana pogos naḡa yerkawa kiena ne le Yu lala apisu yeririna moki taḡena la nene, ana apielue narui, ana la asuḡa apisa kare Pol, asuḡa apisa pan yeririna lala asape naga suḡa pisokan ke ga nene.

⁴⁶ Ana Pol amio Panaḡas lalua pe sinela kurkur re poli, ana lalua asuḡa apisi molmolue ga narui, a lalua kiela visena pa m̃arera laa narui, a la apisa pan le Yu la nene, asape “Imimi mepisu mesape popon naḡa Visena Wa kiena ne Ntewa naḡa imimi mesuḡa mepisawal ke pan amiu, naga imi tol ḡesan amiu le Yu la sumo, sumon naḡa tol yeririna taḡena lala. Ana amiu na pe sinemiun re alelaga e poli, asuḡa akuwan plan kare ga pano, sa ga naḡa amiu ataḡatete si akilia atol malena naḡa ve uro re narui. Ana poga ga, teke ga e amiu, ana sanene ḡisi na imimi meva ga melologon va la naḡa pe ape le Yu re la po la rui.

⁴⁷ Komin naḡa Visena Wa tai pisa rui naḡa imimi monar mekila sanene, naḡa Ntewa naga pisa, pisape

*‘In na nepisirlua ko vena ovivaga sane kapi tai,
vena tegoli la naḡa pe amlelaga re e inu poli wa.
Pisi na ko okus kiau natamaliaena va tol yo punu ga e yomarava.’ ” Ais
49:6*

⁴⁸ Ana pogos naḡa lala naḡa pe ape Yu re poli amloge visena nene, ana amloge po manene laa ea, la apisape “!Suwala, visena kiena ne Ntewa nene naga po naḡa po, imimi sinemimin paḡisi wa!” ana lala naḡa lala laḡas naḡa Ntewa pisaar la sape ḡisi na la atol malena naḡa ve uro re, la ke nene narui naḡa amlelaga e Yesu e pogos nene.

⁴⁹ Ana siar e pogos nene, ana visena kiena ne Suḡe suḡa mlenlelein pa ḡar make yo e lepas nene.

Le Yu la sinela kar Pol amio Panaḡas

⁵⁰ Ana le Yu la naḡa apielue apa apisu sira kawa lala na kiela yum̃a na leniena amio li nasumonena lala na pulkumali, ana apis pan la akila kare kiela sitomena lala, pano pano-o yerkawa la nene amiila yeririna la apa aḡnelua Pol lalua Panaḡas petan kiela yo.

⁵¹ Ana pogos naḡa lalua asuḡa apa ke narui, ana lalua akila kile tai pan la ne na pulkumali nene, lalua aḡevan puluyavi na mrapa naḡa sike e lolala lalua.

Ana lalua apetan yo Antiok, lalua apa atol pulkumali naḡa Ikoniam,

⁵² ana nalogena viu la naḡa asike garu Antiok, la sinela kekara keviu, a Ninuna Wa pimi pulemamaga ruru nenaga e la.

14

Pol lalua Panaḡas, lalua amlologo e yo naḡa Ikoniam

¹ Ana e kumali naḡa Ikoniam, suri punu ga aḡalḡalivi sa ga naḡa Antiok narui. Lala aporu e yo nene, ana sirania Pol lalua Panaḡas, lalua apa loyum̃a e yum̃a na leniena kiena ne le Yu lala, ana lalua amlologo. Lalua amlologo amio naḡareraena kiena ne Ntewa, ana yeririna la moki naḡa

asike e yo nene, lala amlelaga e Nalologena Wo nene, naṣa lala ṣasia ape le Yu, a lala laṣas ape le Kris.

² Ana le Yu taṣena lala naṣa asuṃa ga, lala pe sinelan re naṣa alelaga poli, ana siraunia la nene apano akilayon naṣa avilonkare sitomena kiena ne yeririna taṣena lala naṣa pe ape le Yu re poli, la akila sinela la pimi kari la naṣa amlelaga mare ga na wa.

³ Suri ne nanene narui kila Pol amio Panaṣas, lalua asike e yo nene yam piavi la sane, vena akilali naṣa aiila nalelagaena lala. Ana pogos naṣa lalua asike amio la sanene, ana pe amaraun re la naṣa sinela kar la ke poli, ana la asuṃa amlogogon Suṣe Yesu pan la, a apisayu kiena pupia lemamiēna pan yeririna lala. Ana Suṣe naga kila yeririna lala apisu kilale naṣa kiela visena lala ape lelaga, komin naga taṃan pan lalua vena akila kilē ve moki e yo nene a suri nailanena lala.

⁴ Ana yeririna lala na kumali nene la amliṣere la e ṣegas lua narui, naṣa laṣas akekarān le Yu lala, ana laṣas akekarān nalologena lua naṣani.

⁵ Lepas lua nene lalua asu ṃa apepeyun la sanene, pano-o ana le Yu lala amio li taṣena lala naṣa pe sinelan re si li nalelagaena la poli, amio ṃena kiela yerikawa laṣasia, la ke naṣa apisa ruru narui vena la asu nalologena la nene a akove moṃar la amare.

⁶⁻⁷ Ana nalologena lua naṣani lalua amloge suri nene, ana apisu sane popon naṣa aure vetan yo nene, vena ava atapolou e yo tai. Sanene, lalua asuṃalu petan yo nene, apa e lepas taṣena naṣa Likonia, ana lalua apa amlogogon Nalologena Wo e lepas nene, amio kana pulkumali ne luwoka, naṣa lalua kiela kia sanini, Listra amio Tepe.

Pol lalua Panaṣas lalua amlogo garu Listra

⁸⁻⁹ Ana e narin pulkumali nene naṣa Listra, pogos tai ana Pol naga suṃa mlologo ke pan yeririna lala, ana yaru tai pe laulu naga toṃa tano, ana naga toṃa miyagogon Pol. Yaru nene, siar e pogos naṣa naga paeme, naga pe mial re pogos tai poli, komin naṣa naga lana luwoka ga pulu.

Ana Pol pisu naṣa yaru nene suṃa miyagogon ruru ke naga, a naga mlogeluṣar naṣa sane yaru naṣa pe laulu ne naga suṃa mlelaga e Yesu sape yoko naga kilia kila ruru lana luwoka. Ana Pol pisu manenea,

¹⁰ pio naga, pisape “!Laulu, ko oula ova metava, osuṃalun laṃa luoka!” Ana yaru nenē mloge Pol pisi pan sanene narui, ana naga pula pa metava veraga, ana naga suṃa mial ke amio lana luwoka naṣa apimi aṃarera ruru narui.

¹¹ Ana pogos naṣa yeririna lala apisu suri nene naṣa Pol kila e laulu nene, la asuṃa apioivion e kiela visena, apisape “!Ake! !Kieta ntewa lala akus maran yeririna, apitom tano pun ita sa ga yaru narui!”

¹² Ana la asikia Panaṣas, apio naga asape Susu, naṣa naga pe kia kiena ne ṣarina suṣe kiena ne kiela ntewa lala, a amligan kia kiena ne Pol, la apio naga asape Emis, naṣa naga pe kia kiena ne yaru nawaren visena kiena ne kiela ntewa lala, komin apisu naṣa Pol naga suṃa pisi manene lalua sane taulu Panaṣas.

¹³ Ana vanua e mralaea na kumali nene, yum̃a wa tai ṃana ne kiela ntewa nene, Susu, naga mon ṃa ga, amio kana yaru wa nena, ana yaru wa nene naga sitom sape kila ruru naṣa vena yeririna lala monar akila kuṣaṣaena van Pol amio Panaṣas, naṣa la asitom asape yaru lua nene lala ape kiela ntewa. Ana yaru wa nene kila la apitaṣilin naṣa apanon aṣure

puluk lala apimi, ana apaia la e meme, vena awe mom̃ar la e kove na yum̃a wa nene narui.

¹⁴ Ana Panaņas amio Pol, lalua pe akilia re kiela visena poli, naņa la asuņa apisayu ke suri la nene, ana pogos naņa lalua amloge ya naņa asuņa asitom ke naņa asape akila, lalua amloge piowa paņisi wa. Nalologena lua naņani, lalua pe akekaran re nena naņa yeririna la nene sinelan asape alotun lalua poli, kila sanene lalua apitolwowa m̃ala kulsota lala, ana lalua akiriri apano asuņalu asike likan yeririna la nene, apionia, apisape

¹⁵ “!Avisaluņar la, avisaluņar la! !Ve akila re ve sanene van imimi! ! Imimi lua mepe yaru ga sa naņa amiu, pe mepe ntewa re poli! Mepimi ga memo Nalologena Wo, mepimin naņa mevisawal van amiu monar aligan kiamiu ŗelaga marua la ne sanene sike na, amiu ve alen re si va kamiu ntewa moki la naņa amarmare ga ne. Mepimin mesape mevisawal van amiu naņa Ntewa mali taaga ga naņa sike na, a mesitom mesape mevilon amiu vania, naņa naga ga naga sii sinapane, amio porotano, amio sive, a naga sii suri la punu ga naņa asike e yo punu ga e yomarava nini.

¹⁶ E kas kiena ne teras la moki naņa aņaro apa rui, Ntewa naga taņan naņa yeririna lala na yomarava, sane amiu, la asuņa amiyaloro ataveve ŗelaga la naņa peve taņena lala, a la pe akilia re naga poli, ana akila lotena sa ga naņa la asitom apisape mesmesun naņa akila.

¹⁷ Nepisu naņa amiu akila sanene komin naņa amiu pe akilia punu re naga po, ana e lepas naņa puna, naga pe tapoloun punu re naga pan amiu poli, komin naņa pogos punu ga naga suņa kilologia naga ve torokaki ga pan amiu pisape naga pe lelaga, a naņa kiena ŗelaga e amiu na po paņisi. Naga ke narui naņa naga suņa kila ke kiena yua mloloru pitomi e yo yau, a naga ke narui naņa naga suņa kila ke suri punu ga akapuru e kamiu lokove la ne, lala aņar kala kinas lala e kana pogos ruru nena napo. Naga ke narui naņa naga suņa kila amiu akekara a amiu amloge po keviu e kinanena wo la naņa amiu asuņa aņar ke e kamiu lokove la nene.”

¹⁸ Pol amio Panaņas lalua apisa visena la ne sanene ŗisi, ana lavis ga naņa taņatete akilia avisaluņar yeririna la nene naņa lala sinelan manene naņa akila lotena van lalua nene pona akila kuņaņaena van la. Ana siraun naņa la amloge visena kiena ne lalua nene, ana la pe akila re si poli.

¹⁹ Ana siraunia, le Yu laņasia naņa aņene Pol amio Panaņas rui garu Antiok a e yo naņa Ikoniam, ana nanagane la nene apimi aņalivi ke sina ga narui e yo Listra nene. Ana la asuņa asun pan le Listra lala, pano-o aņure plan ke sina ga kiela sitomena lala pa pe taņena ke sina ga, ana siraunia, ana lala apanon Pol, ana la akove naga pano-o apisu amape naga mare rui. Ana lala aņurelua tasnena petan pulkumali pa vanua, akoan kare ga naga mon m̃a ga sa ga ne, ana la aņasuņe sina apano.

²⁰ Ana nalogena laņasia apimi amligan ruru Pol, ana la asuņa amio naga, ana siraunia, naga tavilo sina, ana naga pa sina uņa amio la. Ana kolulagi, naga amio Panaņas, lalua amiyal, lalua apa e narin pulkumali taņena nene naņa Tepe.

Pol amio Panaņas, lalua apa sina, aņasuņe sina ga apa akome yo la nene

²¹ Ana garu Tepe, Pol amio Panaņas, lalua amlologo, ana e yo nene la aņere yeririna moki apimi amlelaga, apimi ape nalogena lala kiena ne

Yesu. Ana siraunia, ana lalua amolue ke sina ga e yo naḡa Tepe, la asiar apa sina, ana lala ataveve m̃a ke sina ga mrapa naḡa la akom ea apimi. Sanene, la aḡasuḡe ke sina ga apa garu Listra, sirau, Ikoniam, yokorena apano aporu garu Antiok nae Pisitia.

²² Ana e yo make la nene, la apian ke sina ga nalelagaena lala, ana amla visena wo la pan la vena iila la, a la apisape “Pe suri korena naḡa pona ita tekilia tetol pogos m̃arera lala, pona yeririna la ve moki akawe ita, ana naḡa ita teva loyum̃a e navesuḡenena kiena ne Ntewa naga monar ve sa ga nene narui. Visae sanene, amiu ve amalumu re, ve aursu amiu re sina, ana asum̃alu asuwawa m̃arera e Kristo pogos punu ga.” La apisa visena la ne sanene, kila nalelagaena lala la apuarar naviawaena m̃arera.

²³ Ana e kumali la nene punu ga, la apu ḡarina ne yeririna la ḡasia vena ave nasumonena la e ḡegas na nalelagaena la veve taaga, ana lalua amonsilu ga vena alenwo la. Ana amligan la asike e limana ne Suḡe, naḡa lalua amlalaga asape yoko naga iila la silaga.

²⁴ Ana la aḡasuḡela sanene, ana la aḡaro e lepas na yo Pisitia, ḡisi na apimi e lepas na yo Pampilia.

²⁵ E lepas nene, la amlologo e kumali naḡa Peka, siraunia la apito garo Atalia, garo losi,

²⁶ ana la akus waa, aḡasuḡela si apa aporu garu Antiok, nanene e yo naḡa Seria. Nanene kumali keviu naḡa sumo rui, la amlenwo Pol lalua Panaḡas, apisape vena lemamiēna amio navisuarena wo kiena ne Ntewa naga sike amio lalua, ana la amligan plan lalua vena ala Lologena Wo avano. Ana nanagane narui, lalua akila make nena ga pupia yum̃aena nene ḡisi, ana apimi si rui.

²⁷ Ana lalua apio nalelagaena lala vena la punu ga aimi lele taaga, ana lalua apisawal yum̃aena la pan la naḡa Ntewa miyum̃aen pan lalua, a lalua apisayu ruru pan la sanape naḡa Ntewa naga pietava pan la naḡa pe ape le Yu re poli, pisape la m̃ena ga akilia alelaga, a la akilia aviran la lele taaga e kiena nasuḡenena.

²⁸ Ana lalua asu m̃ena tol kupario lua pona telu suri tai sanene amio nalelagaena lala garu Antiok.

15

?Li nalelagaena viu lala la monar ataveve navisaluaena kiena ne Mosis pona peraga?

¹ Ana pogos naḡa Pol amio Panaḡas lalua asike garu Antiok wa, li nalelagaena laḡasia na lepas nae Yutea, naḡa la ape le Yu, la apitomi garo e yo nene. A pogos naḡa la amlologo pa li nalelagaena taḡena lala nae Antiok, la apisawal kielā navianena tai, asape “Visae amiu li nalelagaena laḡasia, la pe ape ḡaviu re poli taveve ya naḡa navisaluaena kiena ne Mosis pisa, ḡisi na Ntewa naga taḡatete tamalia la.”

² Ana Pol amio Panaḡas, lalua pe akekarar re nenaga visena nene poli, komin naḡa la akilia asape Lologena Wo kiena ne Suḡe naga pe pisa re sanene poli, ana la apisi m̃arera pan la nene, la apepeyu amio la nene yam piavi laa sane, vena akilali naḡa avisaluḡar la vena ve avian wowen re si yaru la sanene.

Ana li nalelagaena lala nae Antiok, la asitom manene laa visena la nene narui, ana peraga, la apisu sane popon manene naḡa la avitetalia Pol amio

Panañas amio mēna ga laḡasia, la apa ma meta Yerusalem vena ava avisu li nalologena lala amio nasumonena lala, vena alogeli naḡa sane yerkowa la nene la asitom ke sanape e lepa na suri naḡa la apepeyu vanonia.

³ Naga narui, li nalelagaena lala apitetalia la apitove, apitove akome lepa la ne sane Ponisia, ḡisi na apa Samaria, a e pulkumali punu ga naḡa la apa akom ea, la asuḡa apiora amio li nalelagaena lala, a asuḡa asun amio la apisayu sanape naḡa apa atelivi e la naḡa la pe ape le Yu re poli, a apisawal Lologena Wo pan la, a sanape naḡa la moki apilon la apimi e Ntewa rui. A kiela navisawalena la nene la akila li nalelagaena lala la amloge po paḡisi, amieluar Ntewa vanonia.

⁴ La akila liluen sanene pano pano-o, apito atol garo Yerusalem, ana la apa apisu ḡegas nen li nalelagaena lala, amio nalologena lala a nasumonena na suḡare lala, ana la nene la akekan naḡa apisu Pol amio Panañas lala, ana la apisa visena na worworen pan la. Sanene, Pol amio Panañas lalua apisawal mēna ga e la naḡa garu Yerusalem, apisape sanape naḡa Ntewa naga kila yurñaena moki rui pa lalua naḡa lalua apa atol la naḡa la pe ape le Yu re poli, ana amlogon pan la, apisape visae la alelaga ga e Kristo, ḡisi na Ntewa naga tamalia la.

⁵ Ana pogos naḡa lalua apisawal suri la nene sanene, li nalelagaena laḡasia naḡa ape le Yu, naḡa ape Varasi, la asuḡalu la apisawal ke sina ga kiela navianena nene, apisape “Popon visae la naḡa la pe ape le Yu re poli, visae la sinelan asape alelaga e Kristo, ana la monar ave ḡaviu mēna ga, a la monar ataveve mēna ga visena taḡena lala na navisaluaena kiena ne Mosis, ana visae ataveve kieta ḡelaga ita le Yu la sanene, naga nene ana ḡisi na ita tekilia tevisa tevisave ḡisi na Ntewa naga kekanan la.”

Pupia viorena garu Yerusalem

⁶ Ana la asuḡa apisayu manene laa suri nene, kila sanene li nalologena lala amio nasumonena lala la apisa apisape monar akila viorena tai vena avisayua.

⁷ Ana e viorena nene, la apisi manene pano pano-o kila Pita suḡalu, pisi pan la, pisape “Wolai lala, amiu akilia ḡisi rui, nanua na Ntewa naga mligan inu vena in na nevaḡesan nelologon Lologena Wo va la naḡa pe ape le Yu re poli, ana nanagane ita tesuḡa temloge ke naḡa la moki asuḡa amlelaga ke e Kristo rui.

⁸⁻⁹ Ntewa naga kila sanene, komin naḡa naga pe mliḡere re la nene petan ita poli, ana naga pisu ke losinela lala maran taaga ga sa naḡa naga kilia ruru ya naḡa sike e losineta. Naga kila merarava pan ita sa naḡa naga kekanan vena la akilia alelaga ke e mrapa ḡa nenaga naḡa ita tesuḡa temlelaga ke ea, naḡa naga mla Ninuna Wa pan la, a naga kevan ke mēna ga losinela lala mekiki, komin naḡa la aḡasine naga, sa ke ga ita.

¹⁰ Ntewa naga kila po manene laa pan la rui, ana nanagane, ita laḡasia la sinelan asape akila ke sina ga ḡarera van la. Visae ita sinetan tesape toḡareran la nene vena la awar suri urmi lala na kieta navisaluaena e ḡasila, sa naḡa la asuḡa apisa ke ne, sanene na piowa ne, ita tekilawo ke sina ga Ntewa ne. Repita lala la apisu sane navisaluaena nene naga ḡarera paḡisi wa, a ita mēna ga tepisu sane taḡatete yaru tai kilia logear kana visena ne la punu ga.

11 Ana la amlalaga, a ita m̃ena ga temlelaga temio la, tesape ita punu ga towasine ga Suṽe Yesu, a tetol malena e naga, pimi kom ga e kiena lemamiēna.”

12 Ana la naṽa e viorena la pe apisi re si po laa rui, ana la asu puru, ana amla pogos na visena tai pa Pol amio Panaṽas, la sinelan asape aloge re si kile lala amio suri na ilanen lala naṽa lalua akila e nam̃areraena kiena ne Ntewa pa la naṽa pe ape le Yu re poli, pogos naṽa lalua apa atelivi pula.

Semes sikol kiela visena lala

13 Ana pogos naṽa lalua asunyu suri la nene ṽisi, Semes nene, naṽa naga pe kiela yerkawa tai garu Yerusalem, naga sum̃alu sikol visena pa yeririna lala, pisape “Wolai lala, sineun nesape ayagogon inu sumo wa.

14 Ita temloge ga ṽisi na wa naṽa Saemon nene, naṽa Pita, naga pisawal ruru pan ita rui sanape naṽa Ntewa naga m̃alm̃alivi ṽesan pa la naṽa pe ape le Yu re poli, a naṽa naga pure laṽasia apimi ave yolai viu tai naṽa kiena kia sike ea.

15 A e Visena Wa, visena kiena ne kieta navisawalena lala nanua sumo, pisa pisape yoko ve sanene narui. Lala tai naṽa pisa sanene, naga Emos, naṽa naga pisawal visena kiena ne Ntewa tai, naṽa pisa sanini, pisape

16 *‘Pisi na, inu nowasuṽe inu sina neimi, neyum̃aen ruru si lus kiena ne Tepet nene naṽa m̃loru, vena mali sina.*

Naga sa ga yum̃a tai naṽa kekapili kar ga sike ne, ana ṽisi na nevisirlua sina.

17 *Ana ve sanene, yeririna taṽena lala naṽa pe ape kiau re poli wa, ṽisi na la akale inu Ntewa Namava,*

a yeririna lala na purvanua punu ga na yomarava nini, naṽa nemligan kiau kia sike e la rui, la aimi ave kiau yeririna.

18 *Inu Ntewa Namava, naṽa nekila yeririna lala la apisu kilale suri la nene siar nanua sumo laa rui, kiau navisaarena sanene narui.’ ”*

Amo 9:11,12

19 Ana Semes pisi manene laa sane, pisawal kiena sitomena, pisape “E kiau navisuena, naga sanene narui. Pe pon re ita tekila yum̃aena m̃arera pona tekila kare manene la naṽa la pe ape le Yu re poli, naṽa la apilon la ga apimi puna ne Ntewa na wa. Pe pon re tevisave la monar ave ṽaviu poli, pona la monar ataveve kieta Navisaluaena sanene pona sanene.

20 A ya ga naṽa popon ita tekila van la, naga sanini, sane ṽisi na ita tesiri m̃aki tai, tevisawal suri ve telu van la. Suri na tevisaṽesania, tevisave la ve akan re si tata la naṽa yaru taṽena la akila ke kuṽaṽaena ea pan kiela nono lala, la monar avaliania. A sur nalua, la ve akila re si ṽelaga viowa, sa naṽa kolau pona lau. A natelu, ṽisi na ve akan re m̃ena ga kuruta na suri mali, sane tata na suri mali naṽa kuruta pe mlau make re poli wa.

21 Yaru lala la asuṽa akilia make ke suri la nene naṽa pe mesmesun re naṽa akila po laa rui, komin naṽa Navisaluaena kiena ne Mosis naga sum̃a pisa, a la asuṽa apulolua ke Navisaluaena nene a amlologon silaga e Legiena Wa lala e kiela yum̃a na lotuena e kiela pulkumali lala, siar nakonua rui pimi tol ṽane.”

Yerkawa lala nae Yerusalem la asiritam̃e pa la nae Antiok

22 Ana siraunia, la apisu sane la apisi toroki, ana li nalologena lala a nasumonena lala, amio m̃ena ga li nalelagaena la punu ga, la apisu sane

popon aligan laṗas ava ke sina ga amio Pol lalua Panaṗas, ato garo Antiok. Ana la apisaar kiela yerkawa nayum̃aena lalua nene, Suta Pasapas amio Saelas, apisape ṗisi na lalua nene atove.

²³ Ana la asiri m̃ena m̃aki tai vena lalua akilia alarar vitove, a m̃aki nene pisa sanini, pisape “Imimi li nalologena lala memo nasumonena lala nae Yerusalem, naṗa imimi mepe wolai memo amiu e Yesu, imimi mekekara paṗisi naṗa mevitawe amiu e m̃aki nini. Imimi mesiri m̃aki nini piṃasu, amiu na pulkumali nae Antiok, a e kana lepas naṗa Seria, a van amiu m̃ena ga e lepas nae Silisia, nanene na amiu la naṗa pe ape le Yu re poli, naṗa nanua sumo ana amiu na asike ga e yemalolo.

²⁴ Visena pam tol imimi ṗisi rui, pisape sumo, imimi laṗasia mepitoṃasu garo pun amiu, a la apian amiu asape amiu na monar ataveve kiamimi Navisaluaena imimi le Yu lala, visae peraga, ṗisi na Ntewa naga taṗatete tamalia amiu. Imimi mekilia mesape visena nene naga kila kare manene kiamiu sitomena la paṗisi, a kila amiu amloge piowa paṗisi, ana visena nene naṗa la apisa, imimi memninue ga, imimi pe mepisa re pan la mepisape la monar atoṃasu avian amiu ve sanene poli.

²⁵⁻²⁶ Ana kieta wolai wo lalua nene, Pol amio Panaṗas, naṗa lalua na pe asitom re kiela malena poli ana lalua asuṃa sinela urmin ga visawalen kia kiena ne Suṗe Yesu Kristo, amiu apitetalia lalua nene apami apisu imimi vanon suri nene. Ana imimi mepiora vanonia, imimi mepisuveve-e pano-o, ana imimi mepranar mesape ṗisi na imimi meligan wolai ve lua e yo nini awar m̃aki nene, la amio Pol a Panaṗas la atoṃasu pun amiu.

²⁷ Lalua nene, Suta amio Saelas, ṗisi na lalua asunyu ruru manene laa van amiu, maran ve taaga ve sa m̃a nena naṗa imimi mesiriyu pan amiu e m̃aki nini.

²⁸ Ana e kiamimi navisuena, a e navisuena kiena ne Ninuna Wa m̃ena ga, imimi mepisu sane piowa naṗa imimi mom̃areran amiu vena amiu monar alogear kiamimi Navisaluaena imimi le Yu lala. Ana imimi mepisu sane suri laṗasia, naṗa imimi le Yu lala imimi yepemimi mavin paṗisi, a popon manene naṗa amiu m̃ena ga ve asuṃa akila re, vena kila sane amiu akilia asu ruru amio arueta taṗena la naṗa ape Yu.

²⁹ Suri la nene, tai pisa sanini, pisape ṗisi na amiu monar alon tata naṗa yaru taṗena lala la akila kuṗaṗaena ea pan kiela nono la rui. A nalua nena, ṗisi na amiu ve akan re kuruta, pona tata na suri mali naṗa kana kuruta pe mlau re petan poli wa. A natelu nena, ṗisi na amiu ve akila re ṗelaga viowa lala, sane kolau a lau.

“Visae amiu aligan ruru make suri la nene, imimi mepisu sane ṗisi na wo vaṗisi van amiu punu ga. Pogaga, kiamimi visena e lepas nene ṗisi ga e nene.”

³⁰ Ana la amligan Pol a Panaṗas amio lalua taṗena nene, la apito garo Antiok. Pogos naṗa la nene aporu e yo nene, la apio ṗegas nen li nalelagaena lala la apimi lele taaga, ana amla m̃aki nene pan la.

³¹ Ana la nae Antiok apulo m̃aki naṗani, ana la akekara paṗisi e visena wo la naṗa la nae Yerusalem asiri pimi pan la.

³² A lalua nae Yerusalem nene, Suta amio Saelas, lalua nene ape navisawalena, ana lalua asuṃa amlologon ke pa la nae Antiok, apisape la monar awasine manene ga Yesu silaga, ana lalua akila sinela la suṃalu m̃arera, e kiela visena wo moki naṗa lalua apisa.

33-34 La asuṃña apisi ke pan la sanene e legiena moki, ana siraunia, la nae Antiok la amligan lalua e kiela mrapa, la amlenwo lalua, asape “Sum̃arena kiena ne Ntewa sike amio amluoka.” Ana lalua aṃasuṃe sina apa ma Yerusalem.

35 Ana Pol amio Panaṃas, lalua asike garo Antiok tol si kuṃar laṃasia, lalua asuṃña amiila yaru taṃena la naṃa la asuṃña amlologo a asuṃña apian ke yaru lala e Visena Wa kiena ne Ntewa.

Pol amio Panaṃas, lalua apeveyu

36 Ana siraunia, Pol pisa pa Panaṃas, pisape “Ei, sanape, ṃisi na italua teva teyaliali ke sina ga arueta amio vineta lala e yo la nene naṃa italua tepa temlogon Visena Wa kiena ne Ntewa e nanua sumo rui? Pisi na italua teva tevisu la li sane aṃña la asike sanape.”

37 Ana Panaṃas pisape “!Po paṃisi ne, nekekanan paṃisi wa! Ana sineun manene nesape ṃisi na italua toure Son Mak nene imi temio.”

38 Ana Pol naga sur̃ña sitom̃al ke ga wa naṃa la amialiali la ṃesan sanene sumo, Son Mak nene naga purmatan la yam tai rui, nene garu Pampilia, naṃa pogos naṃa yum̃aena pe ṃisi ruru re poli wa ana naga ṃasuṃe ke sina ga pano. Sanene, Pol pisu sane, peraga, pe pon re Son Mak imi amio la ke sina ga e kiela yalena taṃena nene poli.

39 Suri nene kila Pol amio Panaṃas lalua apeveyun la ruru nenaga, ana lalua amlṃpere la narui. Panaṃas pa ṃere ga Son Mak, ana la ga lua apa akome waa, lalua apa amiyuṃnae garu Saepras,

40 ana Pol naga pa kilalua Saelas. Ana li nalelagaena lala amlenwo lalua nene apisape ṃisi na lemamiēna a navisuarena wo kiena ne Ntewa sike amio la.

41 Ana lalua amialoro apa atelivi e lepas lua nene Seria amio Silisia, amiyuṃnaen ke sanene vena akila ṃegas nen li nalelagaena lala la aimi aṃarera manene la sane.

Nanene sane pupia yalorena kiena ne Pol yam lua ne.

16

Timote m̃ena ga pa amio Pol lalua Saelas

1 Ana e kiena pupia yalena na lua nene, Pol pimi tol sina kumali lua nene Tepe, amio Listra. Ana e yo Listra nene, ana nalogena tai sike ea, nanene yaru m̃ee naṃa Timote. Timote nene, anena pe sira re Yu tai, naṃa naga mlelaga e Yesu rui, ana arimana naga pe pe yere Yu re poli, naga pe yere Kris tai.

2 Ana arueta lala nae yo kiena ne Timote, amio lala nae pulkumali taṃena naṃa m̃eke lavis ga ne Ikoniam, la apisu naṃa Timote naga kila yum̃aena kiena ne Suṃe po paṃisi pan la.

3 Ana Pol naga sitom̃ pisape were Timote va amio naga e kiena yalena nene, ana suri taaga ga naga piowa, naga ga naṃa Timote naga pe pe ṃaviu re poli, nanene komin arimana naga pe pe yere Yu re poli. Ana Pol naga kilia naṃa visae Timote taveve naga sanene, ana visae e yo ya naṃa la ava ea, ana yoko le Yu lala, avisaluṃar naga vena ve va re loyuṃña e kiela yum̃a na leniena lala, a yokorena la ve akekanan re aloge kiena visena lala. Ana komin suri ne na nene, ana Pol kila Timote pano ana la akila ṃaviu e naga, ana siraunia, la telu nene Pol, Saelas, a Timote, apano.

4 Ana pogos naña la asuñã atelivi ke e kumali lala, la asuñã apisalelein ke visena la pan nalelagaena lala, apisawal pan la e navisaluaena la naña nalologena a nasumonena nae Yerusalem la apisa e kiela viorena sumo rui, ana Pol lala apisa pan la naña monar ataveve visena la nene narui.

5 Ana pogos naña Pol lala asuñã amiyalyal li laa a la apian ke p̃egas nen nalelagaena la sanene, kila sa naña p̃egas la nene asuñãlu asu m̃arera ruru laa, a la apisu sane silaga naña nalelagaena lala apimi ape moki manene laa narui.

La asike garu Troas, ana Ntewa pis pa Pol e nam̃enieta tai

6 Ana Pol la asitom naña asape ava awar ro e kumali la ve moki e lepas nae Esia, ana Ninuna Wa p̃isalup̃ar la vena la ve ava re avisawal Nalologena Wo e yo nene, kila sanene apa atol ga e lepas na yo Prisia amio Kalesia.

7 Asuñã apa ke sanene, ana pogos naña la apimi lavisi e lepas naña Misia, la akilali naña ato garo e lepas keviu naña Pitinia, ana pogos si tai, ana Ninuna ne Yesu pe tam̃an re pan la naña la ava sanene poli.

8 Ana lala apa aņaro ga e yo Misia nene, apa m̃ã pano-o la atol kana kumali ne tai garo losi, kiena kia Troas.

9 Ana e yo nene, ana kolemallo, Pol naga momalio p̃isu sane yaru tai nae lepas keviu nae Masitonia e sive lepas p̃as, naña yaru nene naga pimi puna, naga tagi pania, piun tania, pisape “Awis Mara, imimi sinemimin mesape ko oimi owar ro pun imimi, vena oiila imimi.”

10 Ana e poglis nene, inu Luk nesike m̃ena ga nemio la, ana pogos naña Pol naga pisawal naña naga p̃isu yaru nene p̃isi pania, veraga ga imimi mepanon makale mrapa vena mekilia meva mokusro yo meva Masitonia, komin imimi mekilia naña Ntewa naga pio imimi rui vena meva melologon Nalologena Wo nene van la.

Asike garu Piliņae, ana sira naña Litia naga mlelaga

11 Sanene, imimi mokus waa, memligan yo Troas, meņure mepano-o metol purvanua nae Sametres. Ana imimi momomalio e yo nene, ana kolulagi, ana mepano-o metol lepas nae yo Masitonia, ana mepa ura e kana kumali nene Niapoles.

12 Ana e lepas na Masitonia nene, pupia pulkumali taņena tai mon m̃ã ga, naña naga m̃eke vatanon navisuarena kiena ne p̃arin suņe nae Rom. Kumali nene kiena kia Piliņae, ana imimi memial mepano-o meporu ea. Imimi mesike e yo nene legiena lua pona telu, pano-o tol Legiena Wa.

13 Ana imimi memloge rui naña apisa apisape e Legiena Wa, le Yu lala nae yo nene la asuñã akila ke lotena e yo na leniena tai garo e wii tai, e pulkumali lepas na vano. Ana imimi m̃ena memolue vena metoven mevisu la e yo nene, ana imimi mepa metotano mesun memio sira laņasia naña la asumo apitom asike e yo nene rui.

14 Sira la nene tai, naga pe pe Yu re poli, ana naga suñã mlelaga e Ntewa. Naga pe nae kumali nae Tuatira, ana p̃uarar ke kiena pupia yum̃aena keviu tai, naga suñã p̃iliwilin kar ke kulmrae tai naña maran lavis malolo, naña po na po naña la amiyum̃aen e kiena yo. Sira nene, kiena kia Litia. Ana e pogos nene, Suņe pietava e kiena sitomena narui, ana naga mlarar ruru visena la naña Pol naga suñã p̃isa pan la, a naga tarar m̃arera po e losinena.

15 Ana e pogos nene, Litia nene amio la naḡa e m̃ana um̃a, la punu ga apa e nakeena. Pisi, naga m̃areran imimi, pisa pisape “Visae amiu apisu sane nesum̃alu kemua m̃arera lelaga e Sup̃e, sineun nesape amiu aimi asu re garu m̃au wa.” Sanene narui, ana naga pure imimi mepa mesike e m̃ana um̃a.

Akuan Pol amio Saelas apa e yuḡa nakoena

16 Ana e legiena si tai, ana memio Pol mepitom sina e kiela yo na leniena, ana imimi mepitawe narin sira m̃ee tai e mrapa. Narin sira m̃ee nene, yeririna laḡasia apulua naga vena yuḡae kiela, ana ninuna viowa tai sike e naga, naḡa apio asape ninuna ne loñara, naḡa pe ninuna navisuen suri la naḡa aimi am̃alivi sirau. Ana yeririna la m̃oki apimi apiun ke sira m̃ee nene tan yerkawa lala, vena naga visawal van la sanape e kiela malena lala. Ana pogos naḡa sira m̃ee nene pisawalia, ana la asu m̃a aḡar ke naiilaena pan kiena yerkawa lala, kila sanene ana pogos punu ga la asuḡa ataulu kilavaru moki na moki vanonia.

17 Ana imimi memial mepa laa sanene, ana narin sira m̃ee nene taveve imimi naga sirau, naga sum̃a piovion manene pan yeririna kar ga la punu ga, naga sum̃a pisawal ke, pisape “!Ei, apisu ke ne! Yaru la nene la ape nayum̃aenen yum̃aena kiena ne Ntewa mali na metava manenea. La ke narui naḡa akilia avisawal mrapa na tamaliaena van amiu.”

18 Ana sirau, naga sum̃a kila ke sanene pan imimi e legiena moki, kila Pol mloge piowa pano pano-o, tol pogos tai, ana naga sinena kar ninuna viowa nena, ana naga kira pa varau, pis pania, pisape “!E, toroki! Nepisa mesmesun pan ko, nesape e kia kiena ne Yesu Kristo, ko omolue tan narin sira m̃ee nene nanagane.” Ana veraga ga, naga mligan narin sira m̃ee nene naga pano.

19 Ana pogos naḡa yerkawa lala kiena ne narin sira m̃ee nene apisu naḡa mrapa nene natauluen kiela kilavaru ea pimi piowa rui, la sinela kar Pol amio Saelas paḡisi. Ana la aḡure lalua nene apano asuḡalu ase marana ne naliḡereena lala nae Rom garu kumali.

20 Ana la apisawal pan la, apisape “Le Yu la nene, la apimi e kieta yo, la akila kare ita manene laa na wa.

21 La asuḡa sinelan asape am̃areran ita vena tetaveve kiela ḡelaga laḡasia, ana e navisaluaena nae Rom naḡa ita tesike vatanonia e yo nini, pe mesmesu re nena ga naḡa ita tekila sa naḡa la asuḡa apisa ke ne poli.”

22 Ana yeririna la akila pupia m̃aagena, ana la akila kare Pol amio Saelas paḡisi, asitom asape asu lalua, ana naliḡereena la nene apisa apisape la avitolwowa kulsota m̃ana lalua nene, ana awe la e laki.

23 Ana la am̃e kare lalua nene pano pano-o ḡisa, ana aḡure lalua apano akuan la apa loyuḡa e yuḡa nakoena, ana apisaar m̃arera pan yaru na visuaren yuḡa nakoena, apisape naga monar visuar ruru la, lalua ve aure re sina, visae peraga, ana yoko viowa vania.

24 Ana pogos naḡa yaru nene naga mloge visena nene, naga pure lalua nene apa manene loyuḡa, e yo m̃arera tai naḡa la apuarar ke yaru la naḡa ape ḡarm̃arera paḡisi apa ea, a naga piar lala lala panon pupia laki naḡa m̃eke e yo nene.

25 Ana asum̃a pano-o tol kolemallo yepelilika, Pol amio Saelas lalua asum̃a amlen ke pa Ntewa e yauena wa lala, a yeririna taḗena la naḗa asike amio la e yum̃a nakoena la asum̃a amiyaggon lalua.

26 Ana la amilan manene paḗisi, naḗa veraga ga, pupia yemninu tai pimi, kila yum̃a nakoena nene miyuyuwawa make ga, naga kululun make kana nin kinakinas la punu ga. Ana la apisu mratava punu ga apietava, a sen punu ga naḗa apiarar limala lala a lala lala akekapil ga sa ga ne.

27 Ana yaru na visuaren yum̃a nakoena nene naga tavolo, ana kiriri pimi pisu mratava la punu ga pietava ga sike na, ana naga m̃ape la naḗa asike loyum̃a, la make ga apuretetai apava make rui. Ana suri nene kila naga marau paḗisi, ana naga mlalua kiena playu na mara, ana sinenan pisape yalñar ke sina ga naga mare.

28 Ana Pol naga pisu ke ne, ana pio manenea, pisape “!Ei, ko osuwa, ko ve okila kare ko re! !Imimi punu ga mesike ga wa!”

29 Ana yaru nene naga pio sape awar kapi vivaga imi, ḗisi na naga kiriri pa loyum̃a e yo naḗa Pol amio Saelas asike ea, ana naga mloru pito tano e lan lalua nene, naḗa naga sinen kurkur na kurkur.

30 Ana sirau, naga ḗere lalua na apa ke sina ga vanua, ana naga piun tan lalua nene, naga pisape “Ei, yerkawa luwoka, ana monar nekila ya naḗa ḗisi na nekus natamaliaena?”

31 Ana lalua nene apisa pania, apisape “Ko monar olelaga e Suḗe Yesu, ana otol natamaliaena, ko omio la naḗa e mom̃a mratava.”

32 Ana la apisawal visena kiena ne Suḗe pania, a apisawal m̃ena ga pan la naḗa asike m̃ana um̃a,

33 ana e ke e kolemallo ga nene, yaru nene naga kila ruru yepe sirorop la naḗa sike e yepena ne Pol amio Saelas, ana e ke m̃ena e pogos nene, lala akee naga amio la naḗa asike e m̃ana mratava.

34 Ana naga ḗere lalua nene apa loyum̃a e m̃ana yum̃a, ana naga mla kinanena pan la, ana naga amio lala na m̃ana um̃a la asum̃a akekara na akekara, komin nanagane la añal Ntewa e kiela malena la narui.

35 Ana pa tol kolulagi, ana naliḗereena lala amninue ke suri nene wa, ana la ato si tano, ḗisi la apitetalia kiela yeririna lala apimi apisawal, apisape “Yeririna lua nene akilia amolue ga sane.”

36 Ana yaru na visuaren yum̃a nakoena nene naga pimi pisawal pa Pol, pisape “Naliḗereena lala amligan visena pimi apisape amlua akilia amolue ga sa ga ne, sanene ana amiu aimi, ava ga sane. Ana ita ve tekila re si visena van ita vanon suri nene.”

37 Ana Pol pisa pa la naḗani pisape “Ei, taḗatete ga, pe sa re nene poli. Imimi m̃ena mesike vatanon ḗarin suḗe nae Rom nene, a e kiena navisaluaena, naliḗereena la nene akila pe mesmesu re pan imimi nene poli. Pe añia re naḗa imimi mekila suri tai piowa poli, ana sirauia la ar̃e imimi e marana ne yeririna lala, a akoan imimi mepa loyum̃a e yum̃a nakoena, ana nanagane la sinelan asape ar̃ene plan vinaun imimi ga sanene. !Taḗatete ga, awasuḗe amiu ava avisa van la avisavenua la ke narui la monar aimi aure plan imimi e yo nini, a monar aimi avisa visena tai van imimi sumo wa!”

38 Ana yeririna kiena ne naliḗereena lala amla visena nene kiena ne Pol aḗasuḗela si apano, ana pogos naḗa amlogeyu naḗa Pol amio Saelas, lalua m̃ena asike vatanon navisaluaena nae Rom, la amarau narui.

³⁹ Ana la apimi apisa visena laṗas pan lalua, ana aṗure la apa mrapa, apisape la sinelan asape lalua monar amolue e yo nene.

⁴⁰ Ana Pol amio Saelas, lalua aṗasuṗe la sina, lalua apa aṗaliviṗesan e yuṃa m̃ana Litia sumo, a siraunia, ana la apisu sina arueta lala, a lala amla visena wo lala vena iilaar laena, a siraunia, ana lala amolue petan pulkumali nene.

17

Pol amio Saelas, lalua asike garu Tesalonaika

¹ Ana ṗisi na Pol amio Saelas, amiyaloro apano, ana akome pulkumali lua nene Ampipolis amio Apolonia, ana lalua apimi atol pulkumali nene, Tesalonaika. Pulkumali nene yuṃa na leniena kiena ne le Yu la tai m̃eke ea,

² ana sa naṗa Pol mon m̃a kila e yo punu ga naṗa naga pa ea, naga pa sikol la nae e yo nene, ana suṃa pa ke loyuṃa amio la e kiela yuṃa na leniena, e pogos na leniena punu ga. Ana e Legiena Wa telu, naga kila sanene, a naga pisi yam moki amio la e ya naṗa Visena Wa naga suṃa piania.

³ Ana Pol suṃa pian la ea, a naga suṃa pisawal meraravan po pan la pisape taveve ya naṗa Visena Wa pisa, ana mesmesu ga naṗa kiela Navisaarena, yeririna la akila viowa ga vania, va m̃a va m̃aga naga mare, ana siraunia naga monar mal sina e marena. Ana Pol pisawal pan la, pisape “Yesu nene, naṗa nesuṃa nepisayu ke ne, naga ke naṗa pe kieta Navisaarena narui.”

⁴ Ana laṗas naṗa la asuṃa amiyagogonia, apisu asape visena nene pe lelaga, la amlalaga e Yesu, ana apimi e lepas kiena ne Pol lalua Saelas. Ana e yo nene, yeririna laṗasia naṗa pe ape Yu re poli, la amlalaga e Ntewa rui, ana lala moki m̃ena ga naṗa amlalaga e Yesu narui, amio m̃ena ga li nasumonena kiena sira la moki.

⁵ Ana yerkawa kiena ne le Yu la pe akekara re poli, la apielue, ana la apisayu asape akilali suri tai. Ana la apa apisu ṗegas kiena ne ṗarkawa lala nae yo nene, ana aṗere laṗasia naṗa apiowa laa ga wa, ana apa aṗere sina yeririna la moki ana akila pupia ṗina ga nene, ana la apa akila kare ke pupia veveyuena e pulkumali nene na. Ana la aṃape Pol amio Saelas lalua asuṃa ke e yuṃa m̃ana yaru tai, kiena kia Seson, ana la apanon lalua e yuṃa nene, vena awere la ava kumali. Ana la apimi atol yuṃa nene, ana la akila kare ruru nena ga, akilaroro kana mratava nena,

⁶ ana pe aṃal re lalua asu loyuṃa e poli. Ana apuarar ga Seson nene, amio arueta taṗena laṗasia, ana aṗere la apano asuṃalu ase marana ne li nasumonena lala na pulkumali nene. La apisi keviu, asape “Yeririna la nene naṗa asuṃa apilontapon ke kieta yomarava, la apa e yo taṗena la moki rui, ana nanagane la apimlein asike pun ita narui.

⁷ Ana yaru nene, Seson, naga ṗere la apa m̃ana, ana la nene apiowa ga, asuṃa akilaroro ke navisaluaena kiena ne ṗarin suṗe nae Rom nene, Sisa. Sisa nene pisa rui pisape monar telotun ga naga, ana la naṗani asuṃa apisa ke asape ṗarin suṗe taaga ga na yomarava nini, naga yaru tai, kiena kia Yesu.”

⁸ Ana yeririna punu ga amio li nasumonena lala na pulkumali nene, pogos naṗa amloge visena nene, ana la sinela mimi, ana la asuṃa akiikii a asuṃa apisi piowa keviu manene la.

⁹ Ana li nasumonena la nene asape Seson lala la monar aligan pupia kilavaru tai sike pula, naña kila sane p̃isi na Seson la ve aure re si Pol imi sike amio la pog tai, visae peraga, ana la tařatete si akilia awarmaran kilavaru nene. Ana siraun naña amligan kilavaru nene sike na, ana la atańan la apetan yo nene apano.

Pol amio Saelas, lalua asike garu Perea

¹⁰ Ana kolemalu ga, ana arueta la nae e yo nene apa amligan vinaun ga Pol lalua Saelas e kiela mrapa, ana lalua apa sina metava e pulkumali tai, naña Perea. Ana yam si tai, lalua asuńa apa ke loyur̃a e yur̃a na leniena lala kiena le Yu lala e yo nene.

¹¹ Ana le Yu make ga la nae e yo nene la apo, a nalogearena sike e la, lala pe sa re le Tesalonaika la poli, lala kiela sitomena la po naña la akilia amiyagogo ruru po e navianena kiena Pol amio Saelas. Ana legiena punu ga, sinelan manene asape avisuveve loyur̃a e Visena Wa kiena ne Ntewa, vena akirawal asape lalua apisa pe lelaga pona pa sanape.

¹² La akila m̃a sanene pano pano-o, pe yam piavi re poli, ana la asiar naña amlelaga narui, a nasumonena lala kiena ne sira yere Kris m̃ena ga lala amio yere Kris la moki, la m̃ena ga amlelaga.

¹³ Ana siraunia, visena řasuře sina pa tol le Yu la garu Tesalonaika nanua ne, ana sape nanagane ana Pol m̃eke mlologon ke m̃ena ga visena kiena ne Ntewa garu Perea, ana la sinela mimi sina. Ana apam ma metava Perea, ana akila kare ke sina ga sinena ne le Perea tařena lala vena kila la aveveyu van lalua, am̃enelua lalua avano.

¹⁴ Ana arueta la apisu suri nene, ana apisu asape popon aiila Pol naga vito sina ga garo losi vilaga wa, ana apisu asape Saelas amio Timote, lalua akilia asuńa ga wa, lalua na poga ga.

¹⁵ Ana ařere Pol e kiena mrapa, apito garo losi, ana la akus waa tai ana apa atol pupia pulkumali naña Atens. Ana pogos naña amligan Pol e yo nene ana la asape awasuře la sina, ana Pol pisa pan la pisape p̃isi na Saelas lalua Timote, la m̃ena ga luwoka monar ato garo puna vilaga ve viavi re, vena ayum̃ae sina ga lele taaga amio naga.

Pol sike garu Atens

¹⁶ Ana Pol sike garu Atens, suńate ke Saelas lalua Timote vena lalua aimi, ana pogos naña naga pisuveve yo la ur̃a e pulkumali nene, ana pisu ga naña yo pulen ga nono lala, ana suri nene miyur sinena pařisi.

¹⁷ Ana naga suńa pa ke loyur̃a na leniena kiena ne le Yu lala, ana suńa kila visena la moki komin suri nene amio la a amio m̃ena ga li tařena la naña amlelaga e Ntewa. Ana legiena punu ga, ana naga suńa pa m̃ena ga e yo metava na pulkumali, vena sun amio yaru ai naña visae naga lual e yo nene.

¹⁸ Ana garu Atens, ana pupia yur̃a lua naña na navianen namanmaruaena, naña yaru navianena la na yur̃a lua nene, a pio la asape le Epikuru, amio le Stoiki lala, ana la asuńa apiora ke m̃ena ga amio Pol.

Ana lařas nene, asuńa apismumun Pol, asape "Yaru naña pivis kařar ne, ana naga pe kilia ruru re suri wo tai naña kilia visa van ita poli." Ana lala m̃ena ga lařas, amloge naña Pol suńa pisayu ke Yesu amio nasuńalena, ana la asitom ke asape nanene na yeririna lua nene, ana la

apisa, apisape “Peraga, imimi mepisu mesape yaru nene naga suṃa pisayu ke ntewa taṓena lala a ninuna taṓena lala na purvanua nae ga gare tai.”

¹⁹ Ana siraunia, le Atens la apio Pol asape naga va totano amio la e kiela pupia kumali, metava e pupia kunus nae yo nene, naṓa kiena kia, Areoṓakas. Ana apiun tan Pol, asape “Imimi sinemimin mesape ko otaṓali ovisayu navianena viu nene naṓa osuṃa opisawal ke pan yeririna lala, ovisa van imimi wa.

²⁰ Imimi mesuṃa memloge ke navianena nene pe taṓena ruru nena ga, ana sinemimin mesape mekilia suri la naṓa osuṃa opisa ke ne, ana kala kinas sanape.”

²¹ Ana pogos naṓa akila sanene, ana asuṃa ataveve ke kiela ṓelaga ṃarera tai, komin naṓa le Atens lala amio yeririna taṓena la naṓa asike e yo nene, ana la sinelan manene ga naṓa silaga, ana asuṃa aloge pona asun e navianena viu pona visena viu, pona sitomena taṓena lala pona lelagaena kiena ne yeririna lala.

²² Ana Pol suṃalu se marala e kumali naṓa ma metava garu Areoṓakas nene, ana naga pisi pan la. Naga pisa pan la, pisape “Yerkawa lala nae Atens, nepisu sane amiu sinemiun manene laa nalotena lala, taulu naṓa yaru taṓena la sinelania.

²³ Pogos naṓa nesuṃa nemialoro ke e kumali nene, ana nepisu punu ga yo wa lala a wonta lala, a kiamiu nono la moki manene laa, ana pogos tai ana nepisu wonta tai naṓa ate siriena tai sike ea, naṓa pisape ‘Wonta kiena ne ntewa naṓa temninue naga.’ Ee, amiu amlenin ke ntewa nene, ana amiu apisa lelaga ga, pe akilia re nena naga poli, naga a ne. Ana Ntewa naṓa pe lelaga ga taaga sike na, ana naga ke narui naṓa sineun nesape nevisawal van amiu vena akilia naga.

²⁴ Naga nene naga pe Ntewa keviu naṓa sii yomarava nini, a suri punu ga la naṓa tepisu sike ea. Naga na, naga pe Parin Suṓe nae ma e peni, a pe Parin Suṓe na yomarava nini. Naga na, naga pe su re nena e yo wa la poli, a pe su re e suri wa la naṓa yeririna ga la akila poli,

²⁵ a naga pe ṓasine re yeririna poli, vena tevagania pona tevisuaria. Peraga, komin naṓa naga ke narui, naṓa naga mla malena, a mla yalua, a mla suri make ga pan yeririna punu ga.

²⁶ Ntewa ke na nene narui, naga kila yolai la punu ga aṃalivi e yeririna na sumo naṓa naga siia, ana nanua nanua sumo laa rui, ana naga pisaar pogos punu ga a yo punu ga e maran yomarava nini, naṓa ṓisi na yolai la nene akilia amal ea.

²⁷ Naga kila sanene naṓa kila sape ita punu ga, monar tesitoṃal tesape ita monar telual Ntewa nene, ana kila ita tesuṃa tekian kare ga limata pa e yemalolo, vena topoporog welen kiena kapi vivaga. Ana popon naṓa tesitoṃal ṃena ga, tevisave Ntewa nene, naga pe su manene re koperin poli, naga moṃa ga lavisi pun ita ita make ga peve taaga.

²⁸ Yeririna na siriena kiamiu yauena lala la apisayu suri nene rui, naṓa lala tai naga pisa sanini, pisape ‘Ita temal e naga, ita temial e naga, ita na e ga e naga silaga,’ ana ta ṃena ga tai pisa sanini, pisape ‘Ita punu ga ita tepe kiena li viu lala.’

²⁹ “Ana komin naṓa ita punu nena ga tepe narina ne Ntewa nena sanene, ana pe mesmesu re naṓa tesuṃa tesitom tesape naga sa ga nono tai

naŋa liman yeririna miyum̄aen e kol, pona e selpa, pona e kilavaru, naŋa amiyum̄aenia taveve ya naŋa sike ga e kiela nasinenanena.

³⁰ Nanua sumo laa rui, e yemalolo, ana yeririna la pe akilia re suri poli, ana Ntewa sinen po pan la, naga pe pulo re kiela naviowaena la e pogos nene poli. Ana nagane narui, ana Ntewa pisawal mesmesun ga pan yeririna punu ga e yo punu ga, pisape monar avilopu la,

³¹ komin naŋa naga pisaar legiena rui, naŋa ŋisi na naga liŋere yomarava nini, ve sa naŋa torokin naga kila, a naga pisaar m̄ena kiena yaru tai rui naŋa ŋisi na naga kila kiena yum̄aena nene. Naga kila suri nene merarava ruru pan yeririna make ga ŋisi rui, naŋa kiena yaru wa nena, am̄enar pa naga rui, ana siraunia Ntewa pisirlua ke sina ga naga mal sina.”

³² Ana pimi tol pogos nene, la asum̄a amiyagogon ruru Pol, ana pogos naŋa amloge naga pisayu pisape yaru tai mare, ana Ntewa kila naga mali sina, ana la laŋas apitalia kare naga vanonia, ana laŋasia apisa pania, apisape “Poga ga, toŋa sanene wa. Pona visae ŋisi na imimi mela pulmas tai van ko vena ko osunyu sina van imimi pogos tai yo.”

³³ Ana Pol pisu sane la nene yepel mavin yagogonen naga, ana naga petan la, ŋasuŋe sina pito garo tano,

³⁴ ana yeririna laŋas nae lele nene la amlelaga, ana asum̄a apimi akuspran la apa lele taaga amio Pol, naŋa lala yaru tai, naga pe yerkawa tai na kumali nae ruru nena Areoŋakas nene, kiena kia Tionisia, ana ta m̄ena ga, naga pe sira tai, a naga kiena kia Tamaris, a la taŋena m̄ena ga la laŋasia.

18

Pol sike garu Koren

¹ Ana siraun e suri la nene naŋa Pol kila garu Atens, naga purmatania, naga pa e pupia pulkumali taŋena naŋa Koren.

² Ana e yo nene, naga m̄al yere Yu tai, naŋa naga pe yaru tai nae lepas nae Pontas, a naga pa sike ga e purvanua naŋa Italia, e kana pulkumali keviu naŋa Rom, ana nanagane, naga amio wona, lalua apimi ga asike Koren na wa, komin Parin Suŋe Koltias nae Rom naga koven plan le Yu lala e kiena yo. Yaru nene, kiena kia, Akwila, a wona, kiena kia Prisila. Sanene, Pol pa pisu lalua nene,

³ a lalua apisape popon Pol sum̄a amio la, la ayum̄aen re laa kilavaru sane wa, komin naŋa lalua amio Pol, la telu, kiela yum̄aena taaga, naŋa kiela yum̄aena nasuluen kanus na yum̄a.

⁴ Ana la amiyum̄aen m̄a sanene pano-o, ana e Legiena Wa lala, Pol naga sum̄a pa ke e yum̄a na leniena kiena ne le Yu la, a sum̄a kila ke visena la moki paŋisi amio le Yu lala, a amio m̄ena ga le Kris lala naŋa asike ea, ana naga kila m̄a sanene pano-o taulu la moki.

⁵ Ana siraunia, Saelas amio Timote la apimi mare ga rau atol ga yo e nene na wa, ana e pogos nene, Pol naga taŋan make kiena pog punu ga e yum̄aena kiena ne Suŋe, naŋa sum̄a mlologo, sum̄a pisawal ke pa le Yu lala pisape kiela Navisaaarena lelaga naŋa la asum̄ate ke asape imi, naga nane Yesu nene naŋa pimi rui.

⁶ Ana visena nene kila le Yu laŋasia sinela kar Pol, ana la apisataŋe kare naga paŋisi, ana la akila m̄a pano-o kila narui pogos tai Pol kila kile tai pan la, naŋa naga kululun plan yavi nae yo nene petan n̄ana kulsaket,

naga pisa pan la, pisape “Visena lelaga kiena ne Ntewa nepisawal ruru pan amiu le Yu la rui. Ana visae yepemiu mavin logearena, sinemiun asape ava akokovio ga, nevisa van amiu sanini nesape kamiu kuruta naga sike ga e limamiu, pe su re si e lum̃au po laa rui. Siar nanagane, neligan amiu, pisi na neva nevisawal ga Lologena Wo nene va la naḡa pe ape Yu re poli.”

⁷ Ana Pol molue petan la e kiela yum̃a na lotuena, ana naga pa sike ga e yum̃a tai naḡa m̃eke ga e lepas nen yum̃a na lotuena nene. Yum̃a nene, m̃ana ne yaru tai naḡa naga pe pe Yu re poli, ana nanagane naga mlelaga e Ntewa rui, kiena kia Titias Sastas.

⁸ Ana nasumonena na yum̃a na lotuena nene e pogos nene, naḡa kiena kia Krispas, naga tai naḡa mlelaga e Suḡe Yesu, naga amio la ne e m̃ana mratava, a le Koren m̃ena ga la moki naḡa pogos naḡa la amloge visena lala kiena ne Pol, ana la amlelaga, a siraunia akee la.

⁹ Ana sirau, e yemalo tai, Pol momalio pisu Suḡe pisi pania, pisape “Pol, ko na ve omaraun re yaru, ana ova ga, osuḡa ovisawal kiau visena. Ve okila re naḡa yaru taḡena la akila ko omalumu,

¹⁰ komin naḡa in na nesike nemio ko. Pisi na taḡatete yaru nae e pulkumali nene tai naḡa kilia su ko pona m̃ene ko, komin naḡa in na kiau yeririna la mokliu asike e yo nene rui.”

¹¹ Ana Pol sike e yo nene yam piavi m̃aga, pa tol kas taaga kupario orai, a silaga naga suḡa pian ke visena kiena ne Ntewa pa yeririna lala.

Le Yu la aḡure Pol pa kumali

¹² Ana e pogos nene, ḡarin suḡe nae Rom naga mligan yaru tai vena naga ve suḡen lepas nen yo kiena ne le Kris la nene, a yaru nene kiena kia ne nanene Kalio. Ana e pogos nene le Yu la apisayuia ana la apiranari apisape la monar akila suri tai vena akila wo Pol naga ve lologo re sina, ana la apa atarar Pol, aḡure pa e kumali kiena ne Kalio nene. Ana le Yu lala apisawal pa Kalio amio kiena naliḡereena lalua, la apisape

¹³ “Yaru nene, naga suḡa kilali ke pisape were yaru lala vena ava alotun Ntewa e mrapa tai naḡa pe mesmesu re nenaga e lepas na kiamimi navisaluaena.”

¹⁴ Ana Pol suḡa sinenan ke pisape la navisatam̃een visena kiena ne la nene narui, ana naga pe pisi re poli wa, ana Kalio nene suwo marana, pisi m̃a pa le Yu lala. Naga pisa pan la, pisape “Le Yu lala, visae avisa van inu avisave yaru nene naga kila ḡelaga la naḡa piowa manene paḡisi, pona naga m̃e yaru tai, pona naga pinau, pona suri tai sanene, pogaga, pona nekilia neyagogon amiu yo.

¹⁵ Ana ya naḡa amiu apisa, nemloge sane pe pe suri re tai poli, pe suri korena ga nene na e kiamiu lepas navisaluaena amiu le Yu ga lala. Ve sanene, pisi na amiu ga avisuveve e naga, in na pe nekekaran re naḡa neyagogo e suri la nene poli pona nekila naliḡereena tai vanonia.”

¹⁶ Ana e visena la nene naga m̃ene plan la ke sina ga petan kiena kumali.

¹⁷ Ana suri nene kila narui la sinela mimi manene la sane, ana pogos naḡa la apa vanua, atarar kiela nasumonena viu naḡa na kiela yum̃a na lotuena, naḡa kiena kia Sostinis, ana la asu kare naga paḡisi mon ga e mratava na kumali nene. Ana Kalio suḡa pisu ke ne, ana naga pe sitom ḡele re poli, naga pe kila re nena suri tai pan la poli.

Pol sike Episas, siraunia pa si ma Antiok

¹⁸ Ana siraun e naga nene, Pol naga sike amio arueta lala nae Koren yam piavi towe laa sane, ana siraunia, naga mligan la, sitom sape va si Seria, a e pogos nene, Prisila amio Akwila, lalua amio naga. Ana la apito garo losi, e pulkumali naŋa Kenkria, ana e yo nene, Pol pisape awe vilŋarina. Naga nene komin naŋa naga kila navisaarena m̃arera pa Ntewa rui nanua sumo, ana nanagane, suri punu ga e navisaarena nene la ŋisi rui, ana la aŋe ga viluna e pogos nene na wa. Ana la amiai e waa tai, naŋa sum̃a pa ke garu Episas.

¹⁹ Ana pogos naŋa apimi atol Episas, la apa ura, ana Pol pisape ŋisi na Prisila amio Akwila la asum̃a ayum̃ae e yo nene sumo wa. Ana naga, naga mligan lalua, pa loyum̃a na lotuena kiena ne le Yu lala e yo nene, ana naga kila visena moki amio la.

²⁰ La akekanan naŋa asun amio Pol, ana la sinelan asape naga su re laa amio la wa vena la akilia avis amio naga,

²¹ ana Pol pisa pan la, pisape "Potena paŋisi, ana in na monar nowasuŋe si neva garu Seria sumo wa. Ana visae Ntewa naga kiena naliganarena visave neimi sina, ŋisi na ve ve piavi re, nowasuŋe si pun amiu e yo nini Episas." Ana naga taaga mligan si la nene, kus waa pano.

²² Ana pogos naŋa naga pimi tol ke sina ga Seria, naga pa ura e pulkumali naŋa Sisaria, ana naga pa si ma metava Yerusalem. ŋisi na naga pa m̃alivin ŋegas nen li nalelagaena lala, a siraunia, naga pitomi si garo Antiok. Nane, Pol kila make kiena pupia yalena yam lua nene narui.

Pol mial ke sina ga, yam telu narui

²³ Ana Pol pa sum̃a garu Antiok pano-o ŋisi, ana naga mligan si yo nene, naga ŋasuŋe si pa e pulkumali kar ga la punu ga e lepas nae Kalesia nene amio Prisia. Naga pa komli e yo la nene yam tai rui, ana naga pa ke sina ga vena iila li nalologena lala vena aviawa m̃arera la sane.

Apolos mlologo garu Episas amio Koren

²⁴ Ana pogos naŋa Pol pe pimi tol re si Episas poli wa, yere Yu tai pimi e yo nene, naga nae pupia pulkumali nene Alikasantrea. Yaru nene, kiena kia Apolos, naga pe yaru tai naŋa ŋarina po paŋisi, naŋa naga kilia make visena la naŋa sike e Siriena Wa lala, a naga pe yaru tai naŋa mlologo po naŋa po.

²⁵ La apian ruru naga e mrapa kiena ne Suŋe rui, ana naga tam̃an kiena malena wetelu vena naga lologo pona vian ruru yeririna la e suri la e Yesu. Suri la punu ga naŋa naga pisa pe mesmesu paŋisi, ana suri ga tai, naga pe mlogeli re poli wa naŋa apisape yaru la monar ava e nakeena e kia kiena ne Yesu, naga kilia ga nakeena naŋa Yoane Nakeena naga kila nanua sumo.

²⁶ Ana pogos naŋa naga sum̃a pa mlologo ke loyum̃a e yum̃a na lotuena kiena ne le Yu lala, ana naga pe maraun la re poli, naga pe sitom ŋele re suri tai poli. Ana pogos tai, Prisila amio Akwila, lalua amloge naŋa naga mlologo ke sanene, ana lalua amloge kilale sane yaru nene pe kilia ruru re suri laŋas poli wa e mrapa kiena ne Ntewa, ana lalua aŋure naga pa akilapian ruru si e suri la moki.

²⁷ Ana siraunia, Apolos naga sinenan sape va e yo kiena ne le Kris lala, garu Akaea, ana arueta lala nae Episas la apisa apisape po paŋisi naŋa visae naga va sanene, ana la asiri m̃aki tai pa li nalologena lala e lepas nene naŋa Apolos naga kilia war vano, vena la akekanan naŋa aurear

naga sike amio la. A pogos naŕa naga pa tol yo nene, naga miila ruru la naŕa lemamiēna kiena ne Ntewa kila la amlelaga rui.

²⁸ Naga miila la naŕa sane e marana ne yeririna lala, naga kipian la pisape sanape naŕa le Yu lala la akila pal mrapa, komin naŕa naga kipian la e visena la moki naŕa sike e Siriena Wa naŕa la apisa meraravan rui apisape Yesu naga pe Navisaarena kemua lelaga. Ana pogos naŕa le Yu la amloge kiena vianena la nene, la pe apisa re si suri tai poli.

19

Pol sike sina ga garu Episas

¹ Ana pogos naŕa Apolos pa sike ma Koren wa, Pol suŕa mialoro ke e kiena mrapa naŕa kom ke e lepas naŕa pa ŕa metava e kunus lala, ana naga mlilu ŕa mrapa nene pano-o naga pimi tol Episas. Ana e yo nene, naga pa ŕalivin narin ŕegas nen li nalelagaena la naŕa asike ea,

² a pogos tai, naga piun tan la, pisape “?Pogos naŕa amlelaga e Yesu, amninu Ninuna Wa pimi e amiu e pogos nene, pona pe amninu re poli?”

Ana la apisataŕe naga, apisape “?Ana Ninuna Wa ya nene? Imimi pe memlogeli re suri tai sanene poli wa.”

³ Ana Pol piun ke sina ga tan la, pisape “?Ana pogos naŕa akee amiu, amiu apisu sane naga nene na kana kinas sanape?”

Ana la apisataŕea, pisape “La akee imimi, imimi mepisu sane sa ke ga e nakeena nene naŕa Yoane suŕa kila ke nanua sumo.”

⁴ Ana Pol naga pian ruru la, pisape “Ee, naga nene naga poga ga, ana nakeena naŕa Yoane naga kila nanua sumo, naga kila pa yaru lala sane kile ga tai naŕa sane yaru la nene la apilon la rui, ana naga nene na kana kinas na pe sa re naŕa amlelaga e Yesu po laa wa. Yoane naga ŕena ga kilia ŕa suri nene, komin naŕa naga pimi sumo, a naga suŕa pisa ke pa yeririna lala, pisape la monar alelaga van naŕa ŕisi na imi raunia, sane Yesu.”

⁵ A pogos naŕa le Episas la amloge naŕa Pol pisayu ruru suri nene pan la, la apisu sane popon la ava si e nakeena, ana la akeela e kia kienē ne Suŕe Yesu.

⁶ A e pogos nene, Pol pu ŕarila, ana Ninuna Wa pitomi e la, kila la asuŕa apisi ke kome visena taŕena lala, a kila ŕena la asuŕa apisawal ke ŕena ga visena laŕasia naŕa Ntewa mla pan la.

⁷ E kiela narin ŕegas nene, pe la moki re poli, la atol ga lualima taaga pa lua.

⁸ Ana Pol na sike garu Episas tol sina ga kupario telu, a pogos punu ga naga pa kila ke lotuena loyuma e yuma kiena ne le Yu lala, a naga kila ke visena moki pan la. Pogos tai, naga pe sitom ŕele re poli, naga pisi ŕarera pan la, pogos tai naga peveyu pan la, a pogos tai naga tagin la vena aimi loyuma e nasuŕenena kiena ne Ntewa.

⁹ Naga kila ŕa sanene pano-o, ana naga pisu naŕa peraga, la ape ŕarera ga, la pe sinelan re nena naŕa alelaga poli. Ana la ŕasia la asuŕa apisayu kare Mrapa Viu nene pa yaru taŕena lala loyuma e yuma na lotuena nene, ana Pol suŕalu ŕere plan si li nalogena lala, la amolue petan le Yu taŕena la nene, ana legiena punu ga la apa akila viorena a amlologo pa yaru lala e yuma na viorena kiena ne yaru nene Tiranās.

¹⁰ Naga nene, Pol sum̃a kila m̃a ga sanene pa tol ke sina ga kas lua, ana kila sanene yeririna lala nae lepas keviu nene Esia, le Yu lala amio yaru taḡena lala, la punu ga amloge visena kiena ne Suḡe.

Yaru laḡasia la amlenpal ga e kia kiena ne Yesu

¹¹ Ana pogos naḡa Pol sum̃a miyum̃ae ke sanene garu Episas, Ntewa miyum̃ae e naga, kila kile kerkeviu la moki ve na iilaen yeririna lala.

¹² Visae narin kulmrae tai, pona kulsota tai, ana yaru la aḡar pimi Pol pilivili sumo wa, ḡisi na aḡar pano akila tol ga yepena ne li namaiena lala, a kulmrae la nene aḡene plan kiela maiena lala, pona ninuna viowa la naḡa asike e la.

¹³ Ana e pogos nene, le Yu m̃ena ga laḡasia amialiali ke yaru lala, la asum̃a aḡene plan ke ninuna viowa petan la. La nene pe amlelaga re e Suḡe Yesu poli, ana pogos naḡa amloge sane Pol miyum̃ae ke sanape, la m̃ena ga asitom asape ḡisi na la akilali naḡa ayum̃ae e nam̃areraena na kia nene. Ana pogos naḡa aḡene plan ninuna viowa, la apisi pania, apisape “Mepisa mesmesun pan ko e kia kiena ne Suḡe Yesu naḡa Pol sum̃a mlologon ke ne, pisape ko oure vetan yaru nene.”

¹⁴ Ana e pogos tai, m̃ee m̃ena ga laḡas sinelan asape akilali ve sanene. La nene, la olua nene la na narina ne ḡarin yar wa kiena ne le Yu naḡa kiena kia Skeva.

¹⁵ Ana la naḡani apimi amlenwo yaru tai naḡa ninuna viowa sike e naga, ana la apisi pa ninuna viowa nene vena ligania, ana ninuna viowa nene sinena kar la, pisape “Ee, nekilia m̃a kia naḡa Yesu, a nemloge ke m̃ena ga kia naḡa apisape Pol, ana amiu na ai? !In na nemninue amiu nena ga, avisuar amiu!”

¹⁶ Ana veraga ga, yaru nene pula pimi pula, kila mara amio la su la pano pano-o, taulu la olua nene, kilapel la naḡa kilapel la pitolwowa make m̃ala kulsota lala. Ana apurmatan yo nene aḡar kuruta paḡisi.

¹⁷ Ana yeririna la apisayu suri nene pano tol le Yu lala amio m̃ena ga yaru taḡena lala, le Episas lala la punu ga amloge, a suri nene kila narui la sinela kurkur towe la sane, a kila narui amieluar kia kiena ne Suḡe Yesu pa laa sane.

¹⁸ Ana siraunia, la moki naḡa nanagane la apimi ape li nalelagaena la ḡisi rui, la apimi apisawal apisape la aḡar ke kimi, a la apisawal suri la naḡa la amiyum̃aen ke e purkol.

¹⁹ A laḡas naḡa ape purḡes nen kimi kemua lelaga, aḡar polo suri la naḡa amiyum̃aen ke amio la apimi lele taaga, sa naḡa kana tus ne lala, ana e marana ne la naḡa apisu ke e pogos nene, la akoven make ga pa e kapi. Tusi la nene moki paḡisi, ana pogos naḡa asitom̃al kana kilavaru ne la punu ga naḡa apul la e sumo, ana la apisu sane keviu paḡisi, taulu tenario na kilavaru moki paḡisi.

²⁰ Ana pogos naḡa suri la ne sanene pimi ḡarwowo ke yo, la apisu sane nam̃areraena kiena ne Ntewa naga sum̃a miyum̃ae ke m̃arera paḡisi, a la apisu naḡa visena kiena ne Suḡe naga sum̃a kulkululu pano taulu yaru la moki laa narui e yo punu ga.

Veveyuena keviu garu Episas

²¹ Ana Pol pisu kilale naḡa yum̃aena kiena ne Ntewa pa ke metava narui, ana naga mninukilale pisape naga m̃ena ga monar yum̃ae va re laa na wa,

vena naga va telivi visuveveli sina ga lepas la nene Masitonia amio Akaea, gare Kris, a sirau, p̃isi na naga wasuḗe ke sina ga va Yerusalem. A naga pisaar m̃ena ga e pogos nene, pisape “A sirau naḗa nowasuḗe neva si Yerusalem, p̃isi na monar neyaloro si neva re laa na wa, monar neva m̃a neva m̃a netol ma Rom.”

²² Ana naga pisu sane p̃isi na naga monar su re laa yam ve plas laa sane sumo wa e lepas nae Esia amio kana pupia pulkumali nena naḗa Episas, ana yaru naiilaen lalua nene, Timote amio Erastas, naga mligan la asumo apa Masitonia.

²³ Ana e pogos nene, naḗa Pol sike gar yo naḗa Episas wa, ana pupia veveyuena tai molue e lep̃as na Mrapa Viu kiena ne Yesu.

²⁴ Suri nene, kana purḗesia naḗa le Episas lala, la apisa apisape kiela ntewa, naga sira tai, kiena kia Atemis, a la amlotun ke kana pupia nono nena e kana pupia yum̃a wa nena. Ana yaru tai nae e yo nene, kiena kia Timitrias, naga p̃ere yaru moki liu apimi amiyum̃ae kiena, naḗa la asum̃a amiyum̃aen ke narin nono lala na yum̃a m̃ana ne sira ntewa nene, la amiyum̃aen e selpa, a yaru la asum̃a apul ke tania, naḗa naga amio kiena yeririna lala la asum̃a aḗar manene kilavaru e paḗisi.

²⁵ Ana sirau, naga pisu yum̃aena naḗa Pol kila ke ne sum̃a m̃e moñar ke kiena yum̃aena nene narui, ana pogos tai naga pio kiena yeririna la nene, amio yaru taḗena la naḗa la amiyum̃aen ke suri la e selpa, ana pogos naḗa apimi lele taaga, naga pisi pan la, pisape “A, aulai, amiu akilia m̃a naḗa sane ita temali ke ga e kieta yum̃aena nene naḗa ita tesum̃a temiyum̃aen ke suri la e selpa. Yum̃aena ga nene kila na ita tesum̃a toḗar ke kilavaru laḗasia.

²⁶ Ana nesitom nesape amiu na amloge narui, pona ita laḗasia tepisu e kilamarata rui, naḗa yaru suri naḗa Pol nene naga sum̃a pilon ke sitomena kiena ne yeririna la pa pe taḗena. Naga sum̃a kila ke e nini, a sum̃a kila ke m̃ena e lavisin pulkumali punu ga na pupia kieta lepas nini Esia, naḗa naga sum̃a pian ke yaru lala pisape nono la naḗa yaru miyum̃aen e limana, la pe ape ntewa re nena poli.

²⁷ Ana in na nepisu sane visena kiena ne yaru nene p̃isi na kila kieta yum̃aena vito tano vaḗisi, naḗa p̃isi na yaru la ve akekaran re si auli suri la naḗa ita temiyum̃aen ke narui. A metavanja, ita temio le Esia lala, amio m̃ena ga yeririna taḗena kar ga lala e yomarava nini, ita tesum̃a temlotun ke ntewa wo tanea tai nene naḗa Atemis, pona yaru nene sinenan pisape kovenlua kare naga yo, pona sinenan pisape kila m̃ana yum̃a wa imi ve suri korena tai yo.

²⁸ Ana pogos naḗa naga p̃alelar kare kiela sitomena la sanene, kila la sinela mimi manene laa narui, ana la asum̃a apiovionia, apisape “!Atemis nae Episas naga po, tepinaia naga taaga-o!”

²⁹ Ana la sane aḗarera laa narui, ana la apa akila pupia m̃aagena gar kumali, ana apa atarar Kaias amio Aristakas, yere Masitonia lua naḗa amialoro amio Pol apimi asike e yo nini, ana la apurela, akiriri amio la apa loyum̃a e pupia lelen viorena nae Episas nene, a le Episas m̃ena ga lala apa amio la, apa akokonia yo nene p̃isa.

³⁰ Ana Pol m̃ena ga sinenan pisape va loyum̃a vena kilali naḗa visi amio pupia p̃ina nene, ana nalogena nae Episas lala amaraun asape sa p̃isi awem̃arlaea, ana apisalup̃ar naga.

31 A yerkawa laḡas na Lokol Kansel kiena ne le Esia lala, la ape erau ruru po amio Pol, ana la m̃ena ga amligan visena pimi, apiun manene pa Pol vena naga ve va re loyum̃a, akila sanene naga pe pa re si poli.

32 Ana loyum̃a e yo nene, yeririna lala la akila ke pupia m̃aagena paḡisi, la moki liu naḡa apisi veraga, laḡasia apisi pa sanene, laḡasia apisi pe taḡena, a la moki naḡa aminue nena ga sane aḡia akila ke viorena na ya wa.

33 Ana le Yu lala la amaraun asape sa ḡisi yaru la asitom asape la ke naḡa la ape purḡes nen veveyuena nene narui, ana la asupon lala yaru tai, kiena kia Aliksanta, naga pa sum̃alu se maran yaru lala vena visli van la vena la ve sinela kar re le Yu lala. Naga kuan limana kila avarurula, ana la aḡiape naga ke tai naḡa pe yaru na veveyuena narui.

34 Ana siraunia, pogos naḡa la apisu kilale asape naga pe yere Yu ga tai, m̃aagena pe pito re nena tano poli, ana la asum̃a apio manene ke e kia kiena ne kiela ntewa naḡa sira nene, la asum̃a apiovion ke veraga, apisa apisape “!Kiamimi Atemis imimi le Episas lala naga po paḡisi-o! !Kiamimi Atemis naga taaga po paḡisi-e!” Ana la apio m̃a sanene pano-o tol mrae lua pe suri tai.

35 Ana siraunia, suḡe kiena ne le Episas la nene sum̃alu se marala, naga kilali naḡa aimi amalumu sina pano-o ḡisi, ana naga pisa pan la, pisape “Yeririna nae Episas lala, ita punu ga tekilia ruru rui tesape kieta pulkumali nene, naga pe kumali keviu tai, a pe pulkumali wa tai. Ita ke narui naḡa tesum̃a tepisuar ke yum̃a wa kiena ne pupia kieta ntewa nene, Atemis, a tekilia tesape kieta lelagaena pe lelaga, kom̃in nanua sumo verue ta nene mlai, ana kana pupia kilavaru wa nena mloru ma e peni pitomi, naḡa pe mloru re e yo taḡena la poli, mloru ga e ita rui, ana ita tesum̃a tepisuar ruru m̃a ga.

36 Suri la nene tekilia rui tesape lelaga make ga, yaru taḡena lala taḡatete nena ga avisa karea. Ana sanene na, pe pon re tekila manene ḡarita poli, popon tekilali naḡa tesu ruru ga tesu m̃aga.

37 Ana e lepas kien la nene naḡa amiu aḡure la apimi e nini, in na pe nemloge re naḡa amiu apisa apisape la apa apinaun suri wa tai e yum̃a wa m̃ana ne kieta ntewa poli, pona la apiuelin kiena kia, ana visae ve sanene ita taḡatete tekila suri tai va lalua nene e yo nini.

38 “Ana visae yaru na kilaen selpa la nene, sane Timitrias lala, visae la kiela suri na visaen laḡasia sike ga wa vena avisa van lalua nene, poga ga, kieta kumali la sum̃a ga, a kieta nalipereena la sum̃a ga, ana visae avisu ve sanape, la akilia aurela ava avis van la e kana yo nena.

39 Ana visae amiu asitom avisave suri si laḡas sike ga wa vena ita punu ga tevisuveve sina, poga ga, tekilia tevisuveve ga e kieta viorena si tai.

40 “Naga nene, kom̃in ḡelaga naḡa tekila ke nanagane, ita tepa manene laa narui. Pe pe suri re tai naḡa mesmesun tekilia tekila manene m̃aagena nene vanon poli, pona tekila naveveyuena keviu sanene vanonia, a visae peraga, pona ḡisi na yerkawa kiena ne le Rom lala la ḡisi na akoven ita e yum̃a nakoena na wa vanon kieta yum̃aena na nanagane.”

41 Ana pogos naḡa naga pisa visena nene ḡisi, sitomena kiena ne yeririna lala pimi pa ruru ke sina ga po narui, ana naga kalo visena, naga pisa pan la pisape la akilia aviaḡa ke sina ga.

20

Pol mialiali sina li nalelagaena lala garu Masitonia a garu Kris

¹ Ana legiena si laḗasia, pogos naḗa pupia pupia māagena naḗa le Episas la nene akila, pito si tano, Pol naga pio nalelagaena lala apimi lele taaga, ana naga mla visena wo pan la vena asum̃alu m̃arera va laa sane, ḗisi na naga pisi maro pan la, ana mligan la, pa si garu Masitonia.

² Ana e yo nene, naga pa mial kome kana lepas ne lala, ana e yo punu ga naga suḗa miila ke yeririna lala e kiena visena wo lala, ana siraunia, naga pa si metava ma Kris, naḗa kana pupia pulkumali nena, naḗa Koren.

³ Ana Pol naga sike e yo nene pano-o tol kupario telu, ana ḗisi na naga suḗa sitom sape kome waa tai naḗa m̃eke pa rui, wasuḗe sina ga va garu Seria. Ana lavisi naḗa aure vano, ana visena pimi tol Pol pisape le Yu lala nae e yo nene, la asum̃a akila ke sitomena viowa tai vena akila van ia e pogos naḗa naga suḗa m̃eke e mrapa komsusia, ana kila naga pe pa re si e waa nene po laa rui, ana naga mla mrapa piavi tai, naga mial ḗasuḗe si pa telivi garu yo Masitonia.

⁴ Ana e pogos nene laḗas apa amio naga, sane Sopata nae Perea, naḗa narina Piras, amio Aristakas a Sekantas, lalua nae Tesalonaika, amio Kafas nae Tepe, amio Timote, a amio m̃ena Tikikas a Tropimas, lalua nae Esia.

Pol lala asike garo Troas

⁵ Ana laḗas nene naḗa asike amio Pol, la asumo apano aporu garu Troas.

⁶ Ana Pol naga sirau pimi, ana inu Luk, nesikol inu sina nemio la garu Piliḗae, a imimi mekila Paḗagena Nakanena Tamḗa e yo nene. Pogos naḗa paḗagena nene ḗisi, ana mokus waa, ana mekiriri m̃a pano-o tol legiena lima, ḗisi na imimi mepimi metol yo Troas, la naḗa apa sumo la asum̃ate imimi ke e nene. Ana imimi punu ga mesike garu Troas tol legiena olua.

⁷ Ana e Legiena Wa, pogos naḗa mrae pito pa tano na ḗa rui, sa naḗa legiena ḗesia na legiena olua siar narui, imimi mepiora memio nalelagaena lala nae yo nene, imimi memlotu a makawero kilaparavi wa. Ana Pol naga sitom sape imimi meial ke kolulag ga, ana komin naḗa pe kiamimi viorena maro memio la, ana la akila visena la moki, ana kila Pol m̃ena ga pisi yam piavi, pisi m̃a pano tol yemalo pa ko yepe lilika narui.

⁸ Ana e pogos nene, imimi mesuḗa mepiora ke e lele tai metava e yotop naḗa na telu, ana yeririna lala aḗar kiela kapi vivaga moki pimi, kila yo loyum̃a nene yo pisusun keviu paḗisi.

⁹ Ana yaru m̃ee tai, kiena kia Yutikas, naga toḗa tano e pulutava na lagi, ana pogos na Pol naga mlologo m̃a pa sanene pano-o, m̃ee nene mloge momalena na mloge momalena. Naga tekavito na tekavito, kila m̃a sanene pano-o, ḗisi na naga momalio ruru nena naapo, ana la amilan ga naḗa naga mloru e pulutava na lagi nene, naga mloru pito koan vanua e porotano. Yo nene naga mon manene laa metava, ana pogos naḗa la akiriri apitove, atol naga, ana la apisu naḗa naga mare pa rui.

¹⁰ Ana Pol m̃ena pito tano vena visulia, naga pulu pito tano kutarar e limana luwoka, ana naga pisa pan la, pisape “Ve aloge re viowa, ve atagin re naga, nanagane kiena malena ḗasuḗe si pimi e naga rui.”

¹¹ Ana Pol lala apa sina ga metava, ana la amla Kinanena Wa nene, siraunia la akinana, ana siraun nanene, la asun ke sina ga pano-o yemlagi, ana Pol mligan la pano.

12 Ana e lepas na ninis yernēne nene, aṣar naga mali ruru sina amio apa uña, a la amloge po paṣisi naṣa Pol naga kila ruru naga pan la.

Pol lala asike mrapa vena awasuṣe la sina

13 Ana Pol naga pis pan imimi rui pisa pisape imimi mesumo mokom e waa, imimi meva mesuñate naga e pulkumali nene Asos, ana naga sirau imi, naga yali ga kom ura.

14 Ana imimi mepano metol garu Asos, ana naga sirau pimi, ana naga miai e waa, ana imimi punu ga mepano metol pulkumali naṣa Maetilin e narin purvanua tai.

15 Ana siraunia, imimi mekiriri si e legiena wetelu tai, mekiririn narin purvanua tai, kiena kia Kios, ana siraunia e legiena taṣena, metol e narin purvanua nene Samos, ana legiena taṣena sina, imimi metol e kumali nae Maelitas e purvanua keviu, ana imimi mepa ura e yo nene.

16 E pogos nene, imimi moṣaro ga yo Episas sanene, pe mepa re ura e poli, komin Pol naga pisu pisape pe pon re naṣa ita tokus pogos ve moki e lepas nae Esia nene poli, komin naga suña sitom ke sape visae imimi mekila mekila sanene, ana popon moworu garu Yerusalem mesmesun pogos na Paṣagena na Yui Marua.

Pol naga sike garu Maelitas, naga pis maro pan nasumonena lala nae Episas

17 Ana garu Maelitas, Pol mligan visena pa garu Episas, naga pisape nasumonena nalotena lala aimi avisuia.

18 Ana siraunia la apimi, ana Pol pisa kiena visena maro pan la. Naga pisa sanini, pisape “Amiu, amiu akilia ruru inu rui, naṣa siar e pogos naṣa nepimi ṣesan e kieta lepas nini, naṣa Esia, pimi tol nanagane, nesuña nemio amiu pogos piavi paṣisi rui. Ana akilia ruru mēna ga kiau ṣelaga a yurñaena kiena ne Suṣe la naṣa nekila rui.

19 Akilia mña naṣa yurñaena la nene, nekila ke naṣa kiau sitomena pito ga tano, a nekila ke mēna ga amio wamarau, a nekila mēna e pogos mārera naṣa le Yu la akila pan inu, naṣa mālivi e kiela sinemimiena lala pan inu.

20 Ana akilia ruru mēna rui, naṣa visena punu ga naṣa mesmesun navisaena, naṣa kilia iila amiu, visena la nene pe nemawan re naṣa nevisawal van amiu poli, pona pe nemaraun re naṣa nevian amiu e poli, nanene e poglis la naṣa ita tesike e yo metava temio yeririna moki lala, pona e pogos la naṣa netelivi ke e māmiu uña lala.

21 Ana nepis pan le Yu lala pona nepis pan la naṣa pe ape le Yu re poli, ana pe nesitom ṣele re naṣa nevisawal van la poli, ana nonāraran la, nepisawal ruru nena pan la, nesape la punu ga monar avilopu la ava puna Ntewa, la monar alelaga e kieta Suṣe Yesu Kristo.

22 “Ana nanagane, nepa ke sina ma Yerusalem, pe nekilia re ya naṣa le Yu la yoko akila van inu poli e pogos naṣa noworu e yo nene, ana nemlogelupar e inu naṣa Ninuna Wa naga suña pure inu ke sanene, ana monar neva ga.

23 Ana Ninuna Wa naga suña kila merarava pan inu rui naṣa e pulkumali punu ga la naṣa nepa ke ea, ana monar netol pogos mārera lala, a yeririna la asuñate ke ga vena akoan inu neva e yurña nakoena. ?Sanene nepisu visae neva garu Yerusalem, pona ve sa ke mēna ga nene yo?

24 Ana poga ga nene, komin naṣa pe nepisu re kiau malena naga pe suri tai poli, pona tasneu, vena monar nesitom manenea, peraga. Ana nesitom ke suri taaga ga, vena nekilia nekiriri māga vano-o netol luas nen kiau yum̃aena naṣa Suṣe Yesu mligan sike e lum̃au, naṣa monar nevisawal Nalologa Wo na nalemamiena kiena ne Ntewa va e yo punu ga.

25 “Ana nanagane, nekilia m̃ena rui, amiu naṣa nesuṣa nemiali amiu, naṣa nemlologon ke navesuṣenena kiena ne Ntewa pan amiu, nekilia naṣa amiu punu ga taṣatete si akilia avisu marau pogos tai.

26 Visae amiu yaru tai naga pe mla re visena lala kiena ne Ntewa nene e kiena malena poli wa, naṣa nepisa pan amiu rui, ana yokorena naga va kovio, ana visae naga va kovio, kiena kuruta teke ga e naga, ana pe to re e inu poli,

27 komin naṣa in na nepisawal mrapa pan amiu rui, ana pe nekilawan re sitomena kiena ne Ntewa pan amiu poli.

28 “Ana amiu li nasumonena lala, komin naṣa Ninuna Wa pisir plan amiu sa naṣa yeririna lala navisuarena sipsip lala na nalotena kiena ne Ntewa nene naṣa naga pul lua e tana ne narina, ana amiu na monar avisuar ruru amiu, a amiu monar avisuar ruru la nene.

29 Ee, sineun nevisave nevisa van amiu, pogos naṣa nevetan amiu pa narui, ana nekilia māga naṣa yoko lokul tetan lala aimi, akila kare kiamiu sipsip la vaṣisi, akilayon naṣa am̃enetetain la, ava aveve taaga.

30 Ana nekilia nevisa m̃ena ga, nevisave siraunia, ana amiu yerkawa ga laṣasia, ana asuṣalu, ana avisokan kar ga la ve moki vaṣisi, vena akilayon ga naṣa asape aurelua nalologa lala ava ataveve la ga.

31 Sanene, monar asururuia, a monar avisururuia, a monar asitoṣal naṣa ayum̃ae m̃arera ve sa naṣa nekila pogos naṣa nesike nemio amiu pano-o tol kas wetelu telu, naṣa pogos punu ga, e legiena a kolemalu, nesuṣa nepian ke yeririna lala, a nepisawal nena visena kiena ne Ntewa pan la, pano-o wamarau kekapiṣi vanon la.

32 “Ana nanagane, pe su re si e lum̃au poli vena nevisuar amiu, nemligan amiu asike ga e limana ne Ntewa. A nemlen nesape yoko Lologena Wo na lemamiena kiena, naga suṣa iila amiu, kila amiu asuṣalu m̃arera, a kila naṣa amiu m̃ena ga, akilia awar navisa ruruena wo lala naṣa Ntewa naga yokorena war sirau va kiena yeririna wa lala.

33 “Ana sineun nesape asitoṣal m̃ena ga, pogos naṣa nesike nemio amiu, nesuṣa nemiyum̃ae korena ga sanene, a pe sineun sun re kiamiu suri wo la naṣa sane kiamiu kilavaru la poli, pona kiamiu kulmrae lala.

34 Ana pe nepisa re nesape avisuar inu e suri la nene poli, ana inu ga nepisuar inu e yum̃aena na lum̃au luwoka nini, a nepisuar m̃ena la naṣa amiyum̃ae ke amio inu e pogos nene.

35 Ana e mrapa nene, a e ṣelaga taṣena m̃ena ga lala, nepian amiunia nesape popon ita teyum̃ae m̃arera teiila yaru lala naṣa yepela malumu, apisu ṣele narui, komin naṣa monar tesitoṣal m̃ena ga visena kiena ne Suṣe Yesu tai, naṣa naga pisape ‘Visae ko otol kiom̃a nalaena tai, ana ko ologe wonia, ana visae ko ola nalaena tai vano, ana ko ologe wonia va ve keviu laa sane, ana navisa ruruena sike e ko.’”

36 Ana pogos naṣa Pol naga pisa visena la nene ṣisi, ana akinai, naga mlen amio la.

³⁷ Ana la asiar naña atag narui, ana la atalopan Pol, akulkalil e yepena, amlipalipa naga pano pano-o pañisi,

³⁸ komin naña la asuñia asitom ke kiena visena taaga ga nene, naña naga pisape ve avisu re si marana pogos tai. Kiena visena ga nene narui kila la sinela miye naga keviu pañisi. Ana siraunia, la amiyal amio naga, añure naga pitomi si e waa naña imimi mokusia mokomkom ke ea.

21

Luk pisayu naña naga amio Pol lala, apa atol yo Yerusalem

¹ Ana imimi memligan la asike e yo nene Maelitas, ana imimi meñere ñale, mepa mesmesu ga mepa metol narin purvanua naña Kos, ana imimi momomalio e yo nene. Yemlagi kolulag, ana imimi mepetan ke sina ga yo nene, mepa ña mepa ña pano-o metol sina purvanua tañena naña Rots, ana imimi momon sina, ana yemlagi kolulag, meñure sina ga, mepa metol pulkumali nene Patara e purvanua keviu.

² Ana kiamimi waa nene naga pa tol ga yo nene, ana mepa ura. Ana pogos naña moñal si waa tañena tai naña ñisi na va garu e yo nene Ponisia, ana memiai ea, añere ñale, ana mesike sina ga e kiamimi mrapa.

³ Imimi mekirir mepa ña sanene e sive keviu nene, va ko yotena ne, pano-o moñal pupia purvanua naña Saepras, ana memligan sike ga e kiamimi lepas na ñameli, ana mepa ña sanene mesape meva metol yo naña Seria naña sinemimin mesape meva ea. Waa nene ñar ke tegaki la naña sape va ligan e pulkumali naña Taea, ana pogos naña mepa metol yo nene, ana mepa ura ea.

⁴ Ana mepa makale li nalologena lala e yo nene, ana siraunia, mesuñia memio la pano tol legiena olua. Ana e pogos nene, la apisu naña Ninuna Wa pian la naña ñisi na va ve sanape e Pol garu Yerusalem, a la apisi pania, sinelan asape avisaluñaria asape ve va re si tol yo nene.

⁵ Ana Pol mninu e naga, sape monar va ga, ana siraunia, mepa sina e kiamimi mrapa. Ana e pogos nene, yernene lala a sira lala amio nin sisi lala, amiyal amio imimi, mepa vanua e kiela pulkumali, ana añere imimi sina mepito garo e kiamimi waa. Ana imimi punu ga mekinai tano e none, ana memlenwo imimi, ñisi na metalopan la.

⁶ Ana memiai sina e kiamimi waa, ana la añasuñela si apa uña.

⁷ Ana meñure petan yo Taea, mepa metava e pulkumali naña Tolimeas, ana e yo nene ana mepa mepitawe arueta lala, mesike memio la e legiena taaga nene.

⁸ Ana kolulagi, mepetan sina yo nene, ana mepimi metol pulkumali naña Sisaria, mepa ura ana e yo nene, mepa mesike e yuñia ñana yaru na Lologena Wo nene, Pilip, naña naga lala olua tai naña apisiriplan la ñesania asape la aila yuñiaena, nane garu Yerusalem.

⁹ Ana Pilip nene, narina na sira la vari asike uña, ana la pe atalopa re poli wa, ana la nene, yam moki liu naña Ntewa mla ke visena pan la, ana la apisawal pa yeririna la.

¹⁰ Ana mesuñia memio la legiena lañas ñaro rui, ana navisawalena tai mligan yo Yutea pitomi tano e yo nene, yaru nene naga kiena kia Akañas.

¹¹ Ana naga pimi pun imimi, sinenan sape kila kile tai va Pol, ana naga mla kulmrae kiena ne Pol tai, ana pavinar e limana amio lana, ana pisawal

pisape “Ninuna Wa pisa, pisape ‘Yaru naṣa naga kiena kulmrae nini, yoko le Yu lala garu Yerusalem, aviara naga ve sanini, a siraunia, akila naga va e limana ne la naṣa pe ape le Yu re poli, vena akila viowa vania.’ ”

¹² Ana pogos naṣa memloge visena nene, memio la naṣa asike e nene, metagin Pol, mom̃areran pania mesape naga ve va re si metava m̃a Yerusalem.

¹³ Ana Pol pisatam̃e imimi, pisa pisape “Ei, aulai, asum̃a atagi ke sanene, kila nemloge sane sineu sape wororo ga narui. Ana suri punu ga nene poga ga, visae le Yerusalem lala aligan inu e yum̃a nakoena komin kia kiena ne Suṣe Yesu, ana naga poga ga, ana visae m̃arera m̃a sanene vano-o nemare, ana nekekara ga.”

¹⁴ Ana metapali naṣa mepisaluṣar sanene pano-o, mepisaluṣar ṣeṣe ga, ana mepisa ga, mepisape “Poga ga, yoko monar ve sa ga naṣa Suṣe naga sinenania.”

¹⁵ Ana mesike sina legiena laṣas gar Sisaria nene, ana siraunia, mekila ruru ke sina ga kiamimi karo lala, ana mepetan yo nene, memial mepa metava ma Yerusalem.

¹⁶ Ana li nalologena laṣas nae Sisaria ataveve imimi m̃ena ga, ana pogos naṣa mepimi metol yo Yerusalem, ana aṣere imimi mepa e yum̃a m̃ana yere Saepras tai, vena mesike memio naga. Ana yaru nene, naga m̃ena pe nalogena ṣes tai naṣa amlelaga e Yesu sumo, ana naga kiena kia, Nason.

Garu Yerusalem, Pol pa pisu Semes

¹⁷ Ana pogos naṣa arueta lala apisu naṣa mepimi metol si yo Yerusalem rui, ana la akekara paṣisi.

¹⁸ Ana memono-o, yemlagi kolulagi, imimi memio Pol mepa mem̃alivin Semes, ana li nasumonena taṣena m̃ena ga lala na sum̃are nae Yerusalem, la m̃ena asike e pogos nene.

¹⁹ Ana metalopan la, ana Pol pisi pan la, naga pisawal suri punu ga peve taaga la naṣa Ntewa kila pa rui m̃alivi e kiena yum̃aena, nanene e la naṣa pe ape le Yu re poli, naṣa naga pa telivi ke e kiela yo lala.

²⁰ Ana pogos naṣa la amloge visena na suri la naṣa Pol naga pisawalia, kila sanene la amloge po manene la, la amieluar Ntewa vanonia. Ana e pogos nene, visena la moki m̃ena ga garu Yerusalem kana Pol, ana la akilia m̃a suri nene, ana apisa pa Pol, apisape “Wolai Pol, ko okilia rui naṣa osape yaru la e nini la sane manu pe suri tai naṣa la amlelaga mare ga na wa, la nene ape le Yu ga lala, ana sa naṣa ko okilia, yeririna la ne sanene la akilia asuñalu m̃arera manene la e kieta navisaluaena marua lala.

²¹ Ana lala amloge pa rui, naṣa yaru la asum̃a apisayu kare ko ke asape ko opa opiankare ga kieta lus la naṣa asike gare purvanua taṣena lala. La asape ko osum̃a opian ke la nene osape popon aligan rui navisaluaena kiena Mosis amio kala ṣelaga marua ne lala, ana asape osape popon manene m̃ena naṣa ve akila re si ṣaviu e narila lala.

²² ?Ana ṣisi na ita tekila ya narui, komin naṣa visena la nene kila la sinela kari ko manene pa rui? Ana nanagane, ve ve piavi re, ana ṣisi na monar la aloge m̃ena naṣa asape ko opimi osike pa e yo nini rui.

²³ Ana poga ga, ṣisi na ko okila ga ve sa naṣa ṣisi na mevisa van ko, komin naṣa mepisu pa mrapa tai rui naṣa okilia okila naṣa owe plan kiela sinemimiena nene. Pisi na monar okila ve sanene: e yo nene, ana

imimi yeririna la vari naŋa nanua sumo, ana la akila navisaarena m̄arera tai pan Ntewa, apisape ŋisi na la avalia suri laŋasia va tol pogos ve sanene.

²⁴ Ana peni, la kiela pogos naŋa ŋisi na monar ava e Yur̄na Wa m̄ana Ntewa, naŋa vena la akila suri la e lepas na kiela navisaarena nene, sane leniena lala, amio nalaena naikikena, a suri la ne sanene, naŋa sane la akilia awe ke sina ga vilula lala. Ana mepisu mesape popon sane ko m̄ena ga ova omio la nene, ova osur̄na omio la e pogos naŋa la akila suri la nene, ana popon m̄ena ga naŋa visae suri la punu ga naŋa la monar aul e pogos nene, ko ga ovisuvevea. Ana visae okila sanene, ana ŋisi na yeririna la avisu asape ko ope yaru tai naŋa osur̄na okekarana make navisaluaena kiena Mosis amio kana ŋelaga la na wa, ana ŋisi na la akilia asape visena naŋa amloge, naŋa pisayu ko, ana pe pe lelaga re poli.

²⁵ Ana e lepas kiena la naŋa pe ape Yu re poli, naŋa la amlelaga rui, ita tepisayu pa suri nene nanua rui, ana kieta visena la nene nanua tepisa ne, ana imimi mesiri pa e m̄aki tai pa pan la rui. Imimi mepisawal pan la, mepisape la monar avalia tata la naŋa li taŋena lala akila pa kuŋaŋaena ea pa kiela nono la rui, a la monar ve akan re kuruta, pona akan tata na suri mali naŋa kana kuruta pe mlau re poli wa, a yokorena la monar ve akila re ŋelaga viowa, sa naŋa la ataŋa lau, pona kolau.”

²⁶ Ana Pol pa kila ga sa naŋa la apisa, naŋa e legiena taŋena, ana naga ŋere la vari naŋani, ana naga pa kila nalaena naikikena amio la, a naga pa m̄ena ga loyur̄na e Yur̄na Wa m̄ana ne Ntewa amio la, vena loge asape ŋisi na kiela navisaarena naga ŋisi na va tol legiena ve via, ana ŋisi na monar la awar kiela nalaena navisaarena la veve taaga nene e legiena ya. Ana apisape visae legiena ve olua warovia, ana ŋisi na la asiar akila suri la nene.

Atarar Pol mon loyur̄na e Yur̄na Wa m̄ana ne Ntewa

²⁷ Ana e pogos nene, le Yu laŋas asike e Yur̄na Wa m̄ana Ntewa, la nene akom perina e lepas nae Esia la apimi, nanene e yo la naŋa Pol tetelivi e nanua sumo rui. Ana pogos naŋa legiena olua navisaarena kiena Pol la nene lavis ga ŋisi, ana le Yu la naŋa am̄al naŋa Pol m̄eke loyur̄na e Yur̄na Wa m̄ana Ntewa. Ana la akila pupia m̄aagena, la apa atarar Pol, ana asunyu kare naga pan yeririna lala,

²⁸ la apion pan la, apisape “!Ei, amiu le Israel lala, aiila imimi e yaru nene! !Yaru ke nanene narui naŋa naga sur̄na pa make e yo punu ga, ana naga sur̄na pisa kare ke ita le Yu lala, naŋa ita yeririna wa kiena ne Ntewa lala, a sur̄na pian kare yeririna la pisape kieta navisaluaena amio kieta Yur̄na Wa nini, la pe ape suri re tai poli. Ana imimi mekilia m̄ena ga mesape naga ŋerevinaun ga yeririna laŋasia naŋa la pe ape le Yu re la poli, ana apimi loyur̄na e yo wa na Yur̄na Wa nini. !Yaru nene naga ŋarnena kare manene Yur̄na Wa m̄ana ne Ntewa paŋisi, popon tekila suri tai vania!”

²⁹ Apisa sanini, apisape Pol ŋere yaru naŋa pe pe Yu re poli pimi loyur̄na e yo wa, komin naŋa apisu Pol vanua e mrapa naŋa naga mial ke amio Tropimas naŋa nae Episas, naŋa naga pe pe Yu re poli, ana am̄ape pona Pol ŋere naga pa loyur̄na.

³⁰ Ana la asur̄na akila ke sanene loyur̄na e Yur̄na Wa, ana m̄aagena nene naga pa m̄ena ga ŋar make yo la e pulkumali nene, ana kila yeririna taŋena

la akiriri apimi. Apimi aṣuar kare ga Pol, ana aṣere naga pa vanua e Yum̃a Wa nene, ana pogos naṣa la apa vanua rui, ana li wa la akotava ruru e kana mratava kerkeviu ne lala.

³¹ Ana pogos naṣa asum̃a aṣere Pol pa ke naṣa asape aweṃmaria, ana visena pimi tol yaru keviu kiena li na mara lala nae Rom naṣa asike garu Yerusalem, pisape pupia mara kapuru ke gare.

³² Ana yerkawa nene suṃalu veraga, pio kiena yeririna lala, amio kiela yaru na mara lala, ana la akiriri apito tano e yo naṣa asum̃a akila ke pupia māagena nene ea. Ana pogos naṣa yeririna la apisu apisape yerkawa na mara nene pimi tol yo nene, ana la amligan Pol, la pe aṣu re si poli.

³³ Ana yerkawa nene pimi, pisi pan kiena yeririna lala, pisape ava atarar Pol, ana aviar limana tai va e lala yaru tai, limana taṣena va e lala yaru tai, aviar e sen. Pisi na naga piun tan la, pisape “?Ana yaru nene, naga ai? ?A naga kila ya ne pan amiu?”

³⁴ Ana yeririna la moki naṣa asum̃a apiovion manenea, laṣasia apisape sanene, laṣasia apisape sanene, pa mā pa mā ga yerkawa nene naga pe mloge kilale re si visena tai e lepas nen ya naṣa la asum̃a akila ke ne, ana naga pisa pan kiena yeririna lala pisape awere Pol wasuṣe va e kiela kove.

³⁵ Ana pogos naṣa asum̃a apa ke e narin mrapa tai, ana mrapa nene ve tokak yokuskusun ga yeririna lala nene naṣa la asum̃a sinelan ke asape asu si Pol wa. Ana yaru na mara lala aṣure ga Pol pano,

³⁶ ana ṣegas nen yeririna lala asum̃a asirau apimi, la asum̃a apiovionia, apisape “!Aweṃmar yaru viowa naṃa! !Aweṃmar ga naga mare!”

³⁷ Ana la asum̃a apano, ana lavis ga aimi atol mratava naṣa navaen loyum̃a e lokove kiena ne yeririna na mara la nene, ana Pol piun tan kiela yerkawa, pisape “Awis, ko otaṃan inu neviun suri tai tan ko sumo wa.”

Ana yerkawa nene milan naṣa Pol pis kome Krik pania, pisape “!A, ana ko okilia ña naṣa opis kom e Krik!

³⁸ ?Visae ve sanene, nesitom nesape ko ope yere Isip nini naṣa pe yam piavi re poli naga taṣali sape kila politik nene, ana naga ṣere yeririna lala manu vari apa e kiena ṣegas naweena yeririna nene, ana aṣure apa atapolou e yo korena. ?Ko ña yaru ne na nene, ne?”

³⁹ Ana Pol pisatam̃ea, pisape “Ei, peraga, in na nepe yere Yu ke tai nini narui, ana in na nekilia nepisin visena nae Krik komin naṣa in na nae pupia pulkumali naṣa Tasas, e lepas naṣa Silisia. Ana in na sineun nesape neviun tan ko, naṣa ko otaṃan nevisi ke ne va ṣina moki la nene sumo wa.”

⁴⁰ Ana yerkawa nene tam̃ania, ana Pol suṃalu su metava, ana kuan limana sape ava ruru la, ana la apimi apa ruru la nenaga paṣisi. Ana naga pisi pan la, pisi nena ga kome visena kiena ne le Yu lala.

22

Pol pisi pa la naṣa asape aweṃmar naga mare

¹ Ana Pol pisi pan la, pisape “Wolai lala, amio ata lala, in na sineun nesape atam̃an vena nekilali naṣa nevisa ruru suri make ga van amiu. Ayagogon ruru inu sumo wa.”

² Ana pogos naṣa la amloge Pol pisi ke pan la e kiela visena, naṣa visena nae Epru, la apa ruru la narui, la sinelan asape aloge kiena visena.

Ana naga pisa, pisape

³ “In na yere Yu ga nini, sa ke amiu, a in na nepaeme e pulkumali naṣa Tasas, e lepas nae Silisia. Ana pogos na nepe sisi ke ga wa, in na nepimi e yo nini, e Yerusalem, in na yaru naṣa Kameliel naga pian inu, naṣa akilia ruru naga rui. In na netotano e lana, naga pian ruru inu e navisaluaena punu ga kiena ne kieta yermarua lala, pano pano-o inu towe nepimi nepe navianena tai na navisaluaena nene. A sane amiu nanagane, amiu asitom manene asape akila kia kiena ne Ntewa imi ve keviu, inu m̄ena ga, e pogos la nanua sumo, nekila yur̥maena kiena ne Ntewa amio kiau malena wetelu.

⁴ E pogos nene, inu m̄ena ga pe sineun manene re nenaga la naṣa ataveve ke Mrapa Viu nene poli, naṣa nesuṣa netetelivi ke sanene nakale ke la naṣa la asuṣa ataveveia, ana nesuṣa neterar la, a nesuṣa nokoven la ke apa e yur̥ma naloge viowaena, yerm̄ene lala amio sira lala. E pogos nene sineun nesape la monar amarmare ga, a sineun nesape kiela Mrapa nene monar ṣisi vilaga.

⁵ Suri nene, akilia aviun tan ṣarin yaru wa amio kiena nasumonena lala na kiena kumali, komin la akilia ruru inu naṣa nekila sanene. A e pogos nene, la asiri m̄aki laṣasia, vena kila sa naṣa nekilia neva nom̄ene yaru na Mrapa Viu la nene e kiela yo lala.

“Ana e pogos tai, nemla m̄aki tai sanene, ana sineun nesape neto garo tano Tam̄askas vena netarar la nene e yo nene, vena neviar la e sen, ana neligan plan la awasuṣe si aimi e nini vena kieta yerkawa lala la ala nakoena van la.

⁶ “Ana e pogos nene, nemialoro m̄a nepa sane, ana tol kolpae, lavis ga netol Tam̄askas, ana nemilan ga naṣa pupia yomerarava tai pimi veraga tegoli yo naṣa nemial ke nepa ea.

⁷ Ana suri nene kila nemloru nepito tano e porotano, a nemloge visena tai, pisape ‘!Sol o, Sol o! ?Komin ya ne ko okila kare inu ke sanene sa naṣa osuṣa okila ke ne?’

⁸ “Ana nepiun tania, nesape ‘?Ana Suṣe, ko ko ai?’

“Ana nemloge naga pisi ke sina ga pan inu, pisape ‘Yesu nae Nasaret nene, naṣa ko okila ke piowa pania, nene inu ga ne.’

⁹ Ana la naṣa asike varaun inu e pogos nene, la apisu pupia yomerarava nene, ana la pe amloge re pulgona nene naṣa naga pisi ke pan inu poli.

¹⁰ A siraunia, nepiun ke sina ga, nesape ‘?Ana Suṣe, ṣisi na nekila sanape narui?’

“A Suṣe pisa pan inu pisape ‘Ko osuṣalu, oyali ova ga loyur̥ma Tam̄askas rui, a ṣisi na yaru tai im̄asu visawal van ko e yur̥maena la naṣa nemligan ruru ṣisi rui vena ṣisi na oyur̥maenia.’

¹¹ Ana nemloge visena nene, ana pe nepisu re si suri poli, komin pupia yomerarava nene kila kilamarau ṣala, ana la atarar ga lum̄au, asumon inu e mrapa, mepa meporu Tam̄askas.

¹² “Ana pe yam piavi re nena ga, yaru nae e yo nene tai pimi pisu inu. Naga pe yaru tai naṣa naga pe yaru kiena ne Ntewa kemua lelaga, a naga mlogear kieta Navisaluaena, a kieta le Yu lala nae e yo nene, la apisu naga sane naga pe yaru wo tanea tai paṣisi, a kiena kia Ananaias.

¹³ Ana naga pimi sur̄alu su lavisi pun inu, ana pisi pan inu, pisape ‘! Wolai Sol, nanagane, nesape kilamaram̄a imi wo sina!’ Ana e ke ga e pogos nene sa nena nene, ana nekilia nepisu kilale marana ne Ananaias nene.

14 Ana naga pisi ke sina ga pan inu, pisape 'Ntewa Na Mava kiena ne repita lala, naga pisaar ko sumo rui, pisape ko ke narui naña p̃isi na ko okilia kiena nasitomwanena keviu tai, a vena ko ke narui naña ko ovisu kiena Yaru Mesmesu a ologe kiena visena.

15 Ntewa pisaar ko p̃isi rui, pisape p̃isi na ko ova ovisawal va yeririna lala e yo make ga, suri make ga la naña opisuiua a omloge.

16 Ana nanagane ga ne, ita monar tekila suri tai sumo wa. !Monar osuñalu, monar akee ko e kia kiena ne Yesu, ana kia ga nene kee plan kioñā mlamulena viowa lala, oimi oikiki e marana ne Ntewa!'

17 "Ana siraulia, in na neñasuñe inu ke sina ga e nini Yerusalem, ana nepa e Yum̃a Wa ñana ne Ntewa, sineun nesape nekila leniera. Ana pogos naña nesuñā nemlen ke sanene, nemloge sane kiau sitomena pa kovio,

18 ana nepisu Suñe pisi pan inu, pisape 'Ovitañili, omolue Yerusalem vilaga, komin la nae e yo nini, visae ko osunyu van la e ya naña inu nekila pan ko, p̃isi na tañatete nena ga alelaga e ko.'

19 "Ana nepisa pania, nepisape 'Ana Suñe, la akilia ruru inu p̃isi rui, amio ya naña in na nesuñā nekila p̃esania. La akilia mñaga asape inu ke ga narui naña nesuñā netetelivi ke e yuñā lala nalotena kiena ne imimi le Yu lala, a nesuñā nepuarar ke la naña amlelaga ke e ko. A la apisu ke rui naña in na nesuñā nom̃e la nene, a nesuñā nokotawe la ke e yuñā nakoena, ana in na nesitom ke nesape la monar alelaga e inu sa naña nepe lelaga ga.

20 A nanua ne, pogos naña kioñā yaru nene Stipen, kana kuruta mlau, la akilia ruru po pañisi naña asape in ke naña nesuñā nemio la e pogos nene narui. Pogos naña la akoveñaria, in na nemiila la, in na nepisuar ruru mñala kulkota lala. !La monar alogenu!'

21 Ana Suñe pisa ga pan inu, pisape 'Omolue e yo nini, sineun nesape neligan ko ova koperina vañisi, ovanon la naña pe ape le Yu re poli.' "

22 Ana pimi tol aora nene, la naña asuñā amiagogon ke Pol la asuñā amiagogon ruru ga, ana nanagane, kiela sinemimiena e naga pimi ke sina ga, la apisape "!E, popon aweñar ga yaru na piowa lepa ga sanene! !Ita pe sinetan re yaru na sanene naga mali sike e yomarava nini poli!"

23 Ana la asuñā apiovion sanene, a la asuñā atatanogin Pol e mñala kulkota lala, a la asuñā akoven puluyavi na mrapa pa kar ga e yo punu ga.

24 Ana yerkawa kiena ne yaru na kilaen mara lala pisape la aurelua Pol vetan p̃ina nene va loyur̃ia e kiela kove, a naga pisape alili re naga wa, la am̃areran naga vena alual li suri ya naña naga kila p̃ina la sinela kari manene naga sanene.

25 Ana pogos naña la apiar Pol p̃isi, la asape awe narui, ana Pol pisa pa kiela nasumonena tai, pisape "¿Sanape, mesmesun ga naña awe yaru tai sanene naña naga sike vatanon navisuarena nae Rom, a naña naga pe pali re kumali yam tai poli wa vena la aliñere ruru naga, pona akilia awe ga naga sa ga nene?"

26 Ana pogos naña nasumonena nañani mloge naviunena kiena ne Pol nene, naga pisape ve awe re si naga wa, ana naga pa pisu kiela yerkawa veraga, pisape "¿Ei, p̃isi na ko okila ve sanapen yaru nene narui? Naga suñā pisa ke pisape naga sike vatano e navisuarena nae Rom ne."

²⁷ Ana yerkawa nene pimi si sape visu Pol, viun tania, visave “!Ei, ko na opisa ruru ke ne! ?Ko na osike vatanon navisuarena nae Rom, pona peraga?”

Ana Pol pisatam̃ea, pisape “Ee, in na sanene narui.”

²⁸ Ana yerkawa nene pisa pa Pol, pisape “?Ana ko na sanene na sanape ne? Naña in na sanini, in na nopul pupia kilavaru tai ne.”

Ana Pol pisa sanini, pisape “Pona ve sanene yo. Ana inu, ata na sa kemua nene rui, ana in na nepaeme, in na sa ke m̃ena ga nene.”

²⁹ Ana pogos naña yaru la naña asape awea amloge visena nene, akilia narui asape Pol naga pe yerkawa ta ne sanene. Ana la apur matan veraga, akilia asape taťatete si awe naga narui, a yerkawa m̃ena ga nene, nanagane naga m̃ena ga marau li laa narui, komin naga yaru na kilaen mara nae Rom, ana naga kila piowa pa Pol rui naña naga m̃ena ga sike vatanon navisuarena nae Rom.

La aťere Pol pa e pupia kumali kiena ne le Yu lala

³⁰ Ana kolulagi, yerkawa kiena ne yaru na kilaen mara la nene naga suña sinenan ke na wa sape popon sa kilia ya ne pe purpes nen veveyuena nene, ana naga pio yerkawa lala kiena ne yaru wa lala amio nasumonena lala kiena ne le Yu lala, pisape la monar asum̃ate naga gare kiela pupia kumali. Ana naga pisa pisape akila plan sen la e Pol, ana naga p̃ere naga pito garo tano e kumali nene, naga mligan Pol sike likan la.

23

¹ Ana Pol naga tarlua marana pa metava tamarua yerkawa la nene, ana naga pisa pan la, pisape “Wolai lala, e kiau malena wetelu pimi tol p̃ane, e yum̃aena punu ga kiena ne Ntewa naña nekila, in na pe nemloge re suri tai miyur sineu poli, naña pisape in na nekila pe mesmesu re poli. !Peraga rui!”

² Ana pogos naña p̃arin yaru wa nene Ananaias naga mloge visena nene, naga sinena kari Pol paťisi, a naga pisa pan la naña asike lavisin Pol sape alipa gona.

³ Ana Pol pisi towe laa pan naga narui, pisape “!Ei, ko ovisuar ko, yokorena Ntewa weńar ko na wa! Ko ototano ke e yo na kieta navisaluaena, e yo na nalip̃reen yaru, ana siraunia ko ke ga naña okilaro si navisaluaena nene narui, naña ko opisa osape la alipa inu sanene. Ko ope kulupopos ga na oteke ne.”

⁴ Ana la naña asike lavisin apisape “?Ei, ko osape poga ga naña ko opisa kare Parin Yaru Wa kiena ne Ntewa sanene, pona peraga?”

⁵ Ana Pol pisape “!Ke, lelaga o! Wolai lala, inu nemloge kiena visena, ana pe nekilia re si po laa rui, in na pe nesitom re si nesape naga pe Parin Yaru Wa nene poli. Ana sane amiu apisawal ruru pan inu narui, ana nekilia naña nepisa suri pe po re pan poli, komin Visena Wa kiena ne Ntewa naga pisawal ruru rui, pisape pe pe pon re ita tevisi viowa van yerkawa kiena ne kieta yeririna la poli.”

⁶⁻⁸ Ana Pol naga pe kilia re si ya naña yoko naga visa po laa rui, ana naga pisu sane la naña asike loyuma e viorena e pogos nene, la p̃asia ape Varasi, a la p̃asia ape Satusi. Pegas lua nene asum̃a apepeyu paťisi, komin Satusi lala apisa ke asape yeririna lala taťatete amal si vetan namarena,

ana apisa suri la ne sane navisi lala, pona ninuna lala, apisape suri la nene, pe sur ta sa re nene poli, ana Varasi lala amlelaga e suri la nene. Ana Pol kilia narui, yoko visa sanape ne, ana naga pio yerkaawa la nene, naga pisape “Wolai lala, in na nomolue ruru nena e lus kiena ne Varasi lala. Arimau lala la ape Varasi, a inu m̄ena nepe Varasi. Ana amio Varasi lala, in na nemlelaga naḡa nesape pogos naḡa yaru mare, siraunia, ana yoko naga kilia mali sina. Ana nesitom nesape nesuḡālu nesu vamo e maramiu nanagane komin naḡa yaru laḡasia asitom ke asape avis van inu komin kiau nalelagaena nene.”

Ana visena kiena ne Pol nene kila Varasi la naḡa asike e nene ana la asiar ke sina ga naḡa apeveyu amio le Satusi la naḡa asike ne, kila sanene la punu ga naḡa asike e viorena nene la amliḡere la ke sina ga.

⁹ Akila m̄a sanene pano-o, m̄aagena pimi keviu paḡisi, a siraunia, navianena laḡas e lepas na puna ne Varasi lala asuḡālu, apisi m̄arera paḡisi, apisape “Imimi mepisu sane yaru nene naga poga ga, pe suri re ta naḡa ita tekilia tevisi van naga vanon poli. ?Ana ane kilia, pona pe lelaga ga naḡa ninuna wo tai, pona navisi tai naga pisi pan yo?”

¹⁰ Ana sinemimiena nene naga pano keviu laa narui, la asu m̄a asitom ke asape asulania, ana yerkaawa kiena ne li na mara lala naga pisu sane piowa laa narui, naga maraun sape sa ḡisi la nene akarkare manene laa Pol, ana naga pitetalia kiena yaru lala apito tano, aḡerelua Pol petan yeririna lala, ana aḡere naga pa si e kiela kove.

¹¹ Ana siraunia, kolemal, Pol pisu naḡa Suḡe suḡālu sike ga lavisinia, naḡa suḡa pisi pania, pisape “Pol, ve omarau re. Ko opisawal ruru inu pan yaru m̄arera lala nae e nini rui, ana sineun nesape ḡisi na ko monar okila m̄a si sanene yam tai, naga nene garu Rom.”

Le Yu laḡasia asape akilali naḡa awem̄ar Pol

¹² Ana kolulag, le Yu laḡasia apim vinau ga lele taaga, vena avisayu ve sanape naḡa akilia awem̄ar Pol. Ana pogos naḡa amal mrapa ta narui, ana la apisaar e kia kiena ne Ntewa naḡa aligan kinanena amio namunena lala, vano-o tol naḡa la monar awem̄ar Pol sumo wa.

¹³ Ana la naḡa apiranar la e visena nene a naḡa akila navisaarena sanene, la ataulu yaru la lualima yam vari.

¹⁴ Ana siraunia la apano apisu yerkaawa kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena lala, ana apisawal suri nene pan la. Apisape “Imimi mepisaar m̄arera pan Ntewa rui, naḡa imimi mevalian kinanena punu ga vano-o tol pogos naḡa imimi mekilia mowem̄ar yaru nene.

¹⁵ Ana sinemimin mesape aiila imimi, naḡa amiū amio la naḡa e kieta kumali, amiū aligan visena vano van yerkaawa kiena ne yaru na mara la nene, avisave naga were si yaru nene vato si garo tano kumali, avisa kotalia ga naga avisave asitom asape avisuveve sina visena la nene. Ana imimi mesuḡate ga e mrapa, a pogos naḡa atomi, mowem̄aria, naḡa naga sike perinan kumali wa.”

¹⁶ Ana siraunia, narina ne vinena Pol tai, naga mlogewal naḡa asuḡa apisayu ke asape ḡisi na la akila ve sanene ve sanene, ana sisi naḡani pa mesmesu ga e kove kiena ne yaru na mara lala, pa pisawal suri nene pa Pol.

¹⁷ Ana Pol pio yaru na mara la tai, naga pisape “Ei, awis, ko oure yaru viu nene vano visu kiamiu yerkaawa, naga kilia ke sur tai naḡa popon yerkaawa nene naga monar loge.”

18 Ana naga ðere mearu kiena ne Pol nene pa puna ne kiela yerkawa, pis pania, pisape “Pol naða sike garo e yum̃a nakoena, naga pisape noure kiena mearu nene iñasu visawal suri tai van ko.”

19 Ana yerkawa nene naga tarar limana ne yaru viu nene, ðere yapen ga pa sanene, ana piun tania, pisape “?Ana ko ositom osape ovisa ya ne van inu?”

20 Ana mearu kiena ne Pol nene pisa plan pania, pisape “Ko opisus ke ne, yerkawa kiena le Yu lala apisirilua kiela sitomena ta rui, naða asape aweñar meruou naða, Pol. La apisa rui apisape yoko aligan visena iñasu van ko, asape la sinelan avisuveve re laa visena la nene e lepas nene wa, ana aviun tan ko vena peni, ana oure si Pol vitove garo e kiela kumali.

21 Ana pe pon re naða okila sanene poli, kom̃in naða la asuñña akila kokan ke ga nene. Apisa ruru rui apisape pogos naða visae asike mraplepa, ato ke garo tano, ana lala lualima yam vari nene awulan amiu, aweñar meruou nene. La nene apisaar pa Ntewa rui apisape yoko aligan kinanena amio namunena vano-o avisu naða sane la aweñar naga ðisi, a la nene na asuñate amiu ke rui, vena visae otañan naða amiu ato si garo tano.”

22 Ana yerkawa nene, pisa pan mearu kiena ne Pol nene, pisape “Poga, ana nevisa mesmesun van ko, ve ovisawal re si van yaru tai naða ko opimi opisawal suri nene pan inu. Ana potena paðisi, ko okilia ova si um̃a narui.”

Amligan Pol pano pan ðarin suðe tai nae Rom garu Sisaria

23-24 Ana yerkawa kiena ne li na mara la nene naga pio kiena yaru lua, naga pisa sanini, pisape “Suri lala naða e lepas na yaru nene naða Pol, la apimi ñarera paðisi. Nanagane, yoko in na neligan naga va e limana ne kieta ðarina suðe naða Vilikis, naða naga sike garo tano Sisaria. Amiu lua, akila ruru ðegas tai na kieta yaru na mara lala, vena amiu akirakirava ruru wo e Pol, amiu aure naga vito garo tano. Amiu akilia aure yaru na mara la ve ponotia ve lua, amio la lualima yam olua naða la akus wosi, amio si la tol ponotia ve lua naða la awar pupia kalie na mara lala. Ana akus ñena ga wosi kiena ne Pol tai vena naga kilia va totano ea. In na sineun nesape aligan kotaða kolemallo, e pogos naða yemalolo rui.”

25 Ana yerkawa nene siri ñaki tai vena alarar amio la avano, naga siri sanini, pisape

26 “Maki nini, inu Klotias Lisias, naða nesiri piñasu pan ko, Parin Suðe Vilikis, naða ko ope yerkawa nae Rom naða ko opisuar ke kieta pupia lepas nene.

27 Inu nekepara keviu naða nevitawe ko sina e ñaki nini.

Yaru naða aðere piñasu pan ko nene, kiena suniena nena sanini: sumo, le Yu lala nae e nini atarar naga, lavisi aweñaria. Ana siraunia, nemlogewal naða naga sike vatanon kieta navisuarena nae Rom, ana imimi mepato garo tano, ana meðerelua naga petan limana ne le Yu la nene.

28 Ana sineun nesape nekilia ya naða naga pe miasin suri nene, ana neðere naga pito e kiela kumali keviu.

29 E pogos nene, nepisu naða naga pe kila re sur tai naða torokin aweñar naga poli, pona ala nakoena vania, ana nepisu sane la asuñña apepeyu ke amio naga e ga e lepas na navisaluena na kiela nalotena ga.

30 Ana siraunia, visena tai pam tol inu, pisape apisayu rui a añal mrapa rui vena akilayonli sina vena aweñaria mare. Ana nepisu sane popon vena nevitetalia naga iñasu puñña vilaga, ana nepisawal ñena ga

pan la naḡa sinela kari naga, nesape la monar aim̃asu avisawal suri la naḡa la asitom ke asape aliḡere naga vanonia e maraḡa.”

³¹ Ana li na mara la akila sa naḡa kiela yerkawa nene pisa, ana kolemalo la aḡere Pol, ana pupia ḡegas nene amligan yo Yerusalem, apano atol yo garu Antipatris.

³² Ana kolulag nena, yaru na mara la naḡa amial ga, la aḡasuḡe la sina apa ma Yerusalem, ana la naḡa la akus wosi, lala amio ke Pol na wa, la apito ke sina ga e kiela mrapa, apito garo Sisaria.

³³ Ana pogos naḡa apimi aporu e yo nene amla m̃aki nene pa ḡarin suḡe nene narui, a siraunia aḡere Pol, apano amligan naga sike e limana.

³⁴ Ana ḡarin suḡe nene pulo m̃aki naḡani ḡisi, ana naga piun tan Pol, pisape naga pe yaru nae lepas nape. Ana Pol naga pisape naga pe yaru nae ga yo garo Silisia,

³⁵ ana ḡarin suḡe nene naga pisa sina, pisape “Ana poga ga, ita monar tesuḡate ga yaru la naḡa yoko avis van ko, ana pogos naḡa aimi, ana nouarar visena nemio amiu.” Ana naga pisa pan kienu yaru na mara lala, pisape “Yaru nene naga kilia sike amio ita na wa e yum̃a marua m̃ana ne Parin Suḡe Erot nene, naḡa ita tesike e nanagane, ana amiu akirawo ruru naga ea.”

24

Le Yu lala la apimin apisape avis va Pol e marana ne Pilikis

¹ Ana Pol suḡa ga sanene, tol legiena lima ḡarovia, ana siraunia, ḡarin yaru wa nae Yerusalem naḡa Ananaias pitomi garo tano Sisaria, naga amio nasumonena taḡena lala kienu ne le Yu lala, amiwor ke yaru na navisaluaena tai, vena naga visi kiela, kienu kia Tetalas. Ana la nene apa apisu Parin Suḡe Pilikis vena avisawal suri la punu ga naḡa la sinelan asape avis va Pol vanonia.

² Ana la apio m̃ena ga Pol pimi loyuma, ana Pilikis mla pog pa Tetalas vena naga kilia vietava e kiela visena.

Ana naga pisi pa ḡarin suḡe naḡani, naga pisape “Parin Suḡe Pilikis, imimi mekekara paḡisi naḡa mesuḡalu mese maraḡa ḡane, komin mepisu naḡa ko osuḡa opisuar ruru imimi po paḡisi. Siar e pogos naḡa ko opuarar ke yum̃aena nene, pimi tol nanagane, kioḡa manmaruaena naga kila suḡare wo sike e purvanua nini, a ko osuḡa okila ke suri viiu la moki vena iilaen yum̃aena e yo nini.

³ Sanene, mepisa potena keviu pan ko naḡa silaga osuḡa okila ke po pan imimi sanene.

⁴ Ana ko, kioḡa yum̃aena moki, pe pon re mekila kare ko e kiamimi visena la ve moki poli, in na sineun nesape neviun tan ko vena ko owo van imimi, oyagogon kiamimi narin visena tai naḡa plas laa ga.

⁵ “E lepas kienu ne yaru nene, mepisu sane naga pe ḡarkawa towe laa sane. Naga suḡa telivi ke piora e le Yu lala e purvanua taḡena lala, a e yo punu ga naḡa naga pa ea, ana naga kila ke yaru la apiaḡa a apeveyu. A naga pe nasumonena na ḡegas kienu ne yaru la naḡani, naḡa apisape naga molue garu Nasaret, naḡa pona naga pe nalotena taḡena, pona visae peraga, la asuḡa akila ke ga politik yo.

⁶⁻⁷ A pogos naḡa yaru nene pimi sike garu Yerusalem, naga kila piowa pano pano-o ḡisa, naga sinenan pisape kila kare sur wa na kiamimi Yum̃a Wa nene, ana kila narui mepa metararia.

⁸ Visae ko oviun ga tania, ƒisi na okilia ologe sur la naƒa imimi mepisa naga pe lelaga nena ga.”

⁹ Ana pogos naƒa naga pisi ke sanene, le Yu taƒena lala la asuƒa asisilin ƒarila, la asuƒa apisa ke apisape “Naga ke nene narui, sa ke ga nene, lelaga ƒa.”

Pol pisataƒe la

¹⁰ Ana siraunia, ƒarin suƒe nene naga kira pisu Pol, naga mla pog tai pania vena naga kilia la kiena navisataƒeena. Ana Pol pisape “Parin Suƒe Pilikis, sa naƒa ko okila ƒa naliƒereena pan imimi e purvanua nini e kas moki ƒaro pa rui, in na nekekaran naƒa nesuƒalu nese maraƒa vena nekila kiau navisataƒeena.

¹¹ Nesape nevisa ga van ko sanini, in na nepa ƒa Yerusalem nanua ga ne. Visae oviun ruru tan yaru lala, ƒisi na olual naƒa sane in na nepa e yo nene vena neva ga nelen e Yum̃a Wa ƒana ne Ntewa, pe tol re legiena lualima taaga pa vari po laa wa.

¹² A pogos naƒa nesike e yo nene, pe apisu re naƒa nekila suri tai poli. In na pe nepepeyu re nemio yaru tai poli, a pe nepisa re pa yaru lala nesape akila suri tai poli. E Yum̃a Wa ƒana ne Ntewa, pona e yuƒa na leniena lala, pona e pulkumali e nape, ana in na pe nekila re nena suri tai poli.

¹³ A sur la naƒa apisa mare ga pan ko nanagane, apisape in na nekila sanene sanene, naga nene na visena na kiela ƒegas ga nene, ana la pe apisa re suri tai pan ko poli vena iilaen kiela visena nene, vena kila na ko ovisu sane kiela visena nene na pe lelaga.

¹⁴ “Ana sur taaga ga nekilia netaƒania, nekilia nevisa van ko nevisave lelaga, in na nekila kemua naga nene. Sur nene, naga sa naƒa in na nesuƒa netaveve ke Mrapa Viu nene, naƒa la apisape naga nalotena taƒena. Ana naga pe sa re nene poli, komin naƒa e Mrapa nene, imimi mesuƒa memlotun ke Ntewa taaga ga, naga pe Ntewa kiena ne repimimi marua lala na sumo, a mesuƒa memlelaga ke ga e sur la naƒa kiamimi navisaluaena pisa, pona naƒa kiamimi navisawalena lala la asiria.

¹⁵ Ana taveve suri la nene, in na neƒasine ga Ntewa, maran taaga sa ke ga naƒa la ƒena ga apisu ga naga, asape ƒisi na naga kila yaru la make ga aƒal ke sina ga e marena, naga nene na la naƒa la amesmesu e marana, a la naƒa la pe amesmesu re e marana poli.

¹⁶ Ana komin naƒa nekilia ƒa nesape ƒisi na Ntewa kila sanene, in na pe nesitom re nena nesape nekila ƒelaga viowa tai sanene poli, ana e pogos punu ga, in na noƒaryo paƒisi vena narin suri tai ve yur inu re pogos tai visave in na nekila ke piowa e marana ne Ntewa pona e mara yeririna lala.

¹⁷ “Ana kas laƒasia ƒaro pa rui, in na nepa nesike e purvanua taƒena lala, ana siraunia, nanagane ga ne, in na neƒasuƒe inu ke sina ga nepimi Yerusalem. Ana yaru nae gare lala, la akuwan nalaena tai vena iilaen kiamimi yeririna lala nae Yerusalem, ana in na noƒar nalaena nene nepimi, neƒar pan la, a in na sineun nesape neva nekila ke ƒena ga kuƒaƒaena laƒasia e Yum̃a Wa ƒana ne Ntewa.

¹⁸ Ana pogos naƒa nesike e Yum̃a Wa, nekila kuƒaƒaena na ikikiena rui, ana la nene la apimi apisu inu. E pogos nene, pe yaru taƒena re la asike amio inu poli, a pe visena re poli pona ƒaagena re nena poli, peraga, ana

siraunia, le Yu laṗasia nae Esia apimi, ana la ke nene narui naṗa asiar veveyuena nene.

¹⁹ Ana la nene naṗa ape purṑes nen sur nene, visae la asitom asape in na nekila sur tai piowa, ana popon visae la m̃ena asike amio ita e nini nanagane vena la avisawal li van ko, ana pe nom̃al la re poli.

²⁰ Visae peraga, popon oviunli tan yaru taṑena la ne asike ne, ovisave pogos naṗa la aṑere inu nepa e kiela kumali, aṑnal sane in na nekila ya. ? In na nekila ya ne pe mesmesu re poli, pona nepisa visena ya naṗa piowa? In na pe nom̃al re poli.

²¹ Ana visena taaga ga naṗa nepisa, nepisa sanini, nesape: Inu na nepisu sane sinemiun asape avis van inu ṑane, komin ga kiau nalelagaena nene, naṗa pisape pogos naṗa yaru mare, ṑisi na, naga kilia mali ke sina ga. Nepisa visena nene ṑisi, ana kila la ga asuṑia apeveyu ke sina ga pan la.”

²² Ana Parin Suṑe Pilikis nene, naga kilia towe ṑa sur moki rui e lepas na Mrapa Viu nene, ana pogos naṗa naga pisu sane veveyuena nene, le Yu lala amio Pol akila vanon ga sur nena ga la nene, ana naga kalo nena visena, pisape “Poga ga, ṑisi na ita tesuṑia e nini sumo wa. Pisi na nesuṑate ke ga yerkawa kiena ne yaru na kilaen mara la nene Lisias vena kom ma Yerusalem vitomi neloge ruru kiena visena nene wa, ṑisi na nela kiau naliṑereena van amiu.”

²³ Ana naga pisa pan kiena yaru na kilaen mara lala, pisape la atarar ga Pol, apisuar naga, ana naga pisape ve akila manene re ṑarera vania, la monar ataṑan naga yaloro ṑaga, a ve avisaluṑar re kiena erau lala vena aimi ayaliali naga avisuaria.

Pol pisayu Yesu pa Pilikis amio wona

²⁴ Ana Parin Suṑe Pilikis, naga wona sira re Yu tai, kiena kia Trusila, ana lalua nene la sinelan asape asun re amio Pol wa. Ana legiena laṑas ṑarovia, ana lalua apimi e yo naṗa Pol sike ea, ana aṑere Pol pimi pula, ana Pol pisi amio lalua, naga pisayu kiena nalelagaena naṗa e Kristo Yesu.

²⁵ Ana Pol mligan visena la moki la sane pan lalua, naga sitom ṑele la ga, naga pisayu sanape naṗa yaru monar kila ṑelaga mesmesu, a naṗa yaru naga monar kawe ruru kiena malena mesmesu, a pisayu m̃ena ga naliṑereena kiena ne Ntewa naṗa ṑisi na imi e Legiena Maro. Ana pogos naṗa Pilikis mloge visena la nene, naga mloge sane miyur manene kiena sitomena paṑisi, kila narui naga marau towe laa sane, ana naga pisa pa Pol, pisape “Poga ga, toroki narui. Ko ova si loyuṑia e nene sumo wa, ana visae nelual si kiau pogos tai, ṑisi na neligan si visena viṑiasun ko.”

²⁶ Ana pogos naṗa Pilikis pisa visena nene, naga kiena sitomena viowa m̃ena ga tai toṑia ga, naṗa naga sitom ke pisape ṑisi na Pol naga war kilavaru keviu tai vania, vena kilia visa va Pol visave Pol kilia molue sina. Ana kiena sitomena nene kila narui naga mligan luen ga visena panon Pol, a naga suṑia sun amio naga yam mokliu.

²⁷ Ana naga kila ṑa sanene pano-o tol kas lua, ana naga ṑisin kiena yum̃aena nene. Ana naga pe taṑan re Pol molue si e yo naṗa apuarar naga sike e poli, komin naṗa naga sinenan pisape kila le Yu la akekaran naga. A siraunia, yaru taṑena tai pimi kus lelana ne Pilikis nene, kiena kia Posias Pestas.

25

Pol pisape Sisa ga naga monar liḡere naga

¹ Ana ḡarin suḡe viu nene Pestas, naga pimi garu Sisaria, pimin vena visuar kiena lepasia nene, ana siraun naḡa legiena telu ga ḡarovia, ana naga pisu naḡa naga monar vavini visuveve yo ma metava Yerusalem.

² Ana pogos naḡa naga pa tol yo nene, ana naga piora amio yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio yerkawa taḡena lala kiena ne le Yu lala, ana apisa kare Pol pania. Ana am̃areran pania,

³ apisape visae naga sitom sape kila suri wo tai van la, ana lala sinelan naga ligan Pol wasuḡe sina imi pula, vena la akilia aure naga va kumali avis vania. La apisa sanene, ana la asuḡa asitomwan ke rui asape visae Pol imi, ana la ava asuḡate naga gare, a vena awem̃ar ga naga mare ḡeke mrapa komsusia.

⁴ Ana Pestas pisape “Poga ga, ana ve ve piavi re inu ḡena nowasuḡe sina neva garu Sisaria, naḡa la asuḡa atarar ke yaru nene sike ea.

⁵ Sanene, ana amiu yerkawa laḡasia, akilia ataveve inu teto garo ne, tevisu ve sanape. Visae yaru nene kila suri laḡasia naḡa pe mesmesu re poli, ana tekilia tekila kana visena nena e pogos nene.”

⁶ Ana Pestas sike amio la gar Yerusalem pe tol re legiena lualima yam taaga pa vari poli, ana naga pito si garo Sisaria, amio yaru laḡas naḡani. Ana e ga e legiena na siraunia, naga pa totano ke e kiena yo naliḡereena, ana naga pisape avano aure Pol imi.

⁷ Ana pogos naḡa Pol pimi loyuma, ana le Yu la nae Yerusalem naḡa ataveve Pestas apimi, asuḡalu asu, ana asuḡa apisawal ke pupia suri viowa la moki liu naḡa apisape Pol naga kila, ana kiela visena la nene pe suḡalu re nena ga.

⁸ Ana pogos naḡa Pol sinenan sape la kiena navisatameena, naga tero plas ga, pisape “In na pe nekila re nena suri tai poli, naḡa nekilaro navisaluaena kiena le Yu lala, a pe noḡarnena kare re Yuma Wa nae Yerusalem poli, a pe nekilaro re ḡena ga navisaluaena kiena ne ḡarin suḡe nae Rom poli, naḡa Sisa.”

⁹ Ana Pestas nene, naga sinenan sape le Yu lala la aloge wo e naga, ana naga sitom sape kilayonli kila ve sa naḡa la apisa pania, ana piun tan Pol, pisape “?Sanape, pona popon neure ko teva nevisi ga van ko ma kumali nae ma Yerusalem, ana yoko ko osuḡalu sina ga ose marau e yo nene yo?”

¹⁰ Ana Pol pisatamea, pisape “Nanagane, e yo nini, in na nesuḡalu rui nesike e marama, ko yaru naliḡereena navisaluaena kiena Sisa nae Rom. Visae suri nakilaena tai van inu, ana yo ke nini narui naga mesmesun ga naḡa ko okila. ?Ana yoko nevin si ya ne ma Yerusalem ne? Ko opisu kilale rui naḡa e lepas kiena ne le Yu lala, ana pe kiela visena tai suḡalu re nena e inu poli, peraga.

¹¹ Ana visae ko opisu nekila suri tai piowa torokin naḡa monar nemare vanonia, ana poga ga nene, in na pe nekilayonli re naḡa noure vetan poli. Ana visae la nene, pe kiela visena re si tai naḡa kilia suḡalu suḡa poli, ana pe mesmesu re nena naḡa ko oiila inu nowasuḡe sina neva e limala vena la akila ya naḡa la sinelania van inu. Ana nanagane, sa naḡa nekilaro nekila, sane nesike vatanon navisuarena nae Rom, ana nepisa ruru ga pan ko nesape sineun Parin Suḡe Sisa nae Rom, naga ga monar liḡere inu.”

12 Ana visena nene kila Pestas pano pis amio kiena kansel la sumo wa, ana siraunia, pimi sina ana pisape “Ko opisa rui opisape sinom̃an Sisa ga liṗere ko. Ana nepisape poga ga, yoko osuñalu ga ose marana ne ṗarin suṗe nene narui.”

Pestas sunyu Pol pan suṗe keviu taṗena nene Akriṗa

13 Ana siraunia, legiena laṗasia ṗaro sina, ana suṗe keviu na yo taṗena tai pimi garu Sisaria. Naga kiena kia ne na nene, Akriṗa Nalua, ana naga pimi amio vinena naṗa Penis. Lalua amloge naṗa Pestas siar ga kiena yum̃aena na wa naṗa pe ṗarin suṗe nae lepas nene, ana la sinelan asape aiami aialialia.

14 Ana la lua asike e yo nene pano-o, ana yam moki naṗa la asuñia asun amio Pestas nene, ana legiena tai, ana Pestas sunyu ga lepas na puna ne Pol pan lalua. Naga pisa pan la lua, pisape “In na kiau yaru tai suñia e kiau yum̃a nakoena, naṗa sike e limana ne Pilikis nanua sumo rui, sumon naṗa nepimi e nini.

15 Ana siraun naṗa nepimi, ana nepa ma Yerusalem, ana yerkawa kiena ne li wa lala, amio nasumonena taṗena kiena le Yu lala, la apimi apisayu yaru nene pan inu, la sinelan asape nevisawal kiena naliṗereena tai vania.

16 Ana nepisa ruru pan la, nepisape taṗatete nekila ga sanene, ana monar noure lepas luwoka aimi lele taaga sumo wa, ana la naṗa akila navisawalena, monar avisawalia e marana yaru naṗa akila ke navisawalena pania, a monar nela pogos van yaru nene vena naga m̃ena la kiena navisatameena. Nepisa pan la nepisape kiamimi ṗelaga na navisaluaena nae Rom naga sa ke nene narui.

17 Sanene, in na neṗasuṗe sina nepimi e yo nini, ana le Yu lala la akom ma Yerusalem apitomi vena mekila visena. Ana pogos naṗa nekilia nesape la apimi atol yo nene ko yepekilavi, pe nemla re si pog tai pan la poli, ana kolulag ga, nepa netotano e yo naliṗereena, ana nepio yaru naṗa Pol pimi loyum̃a.

18 Ana pogos naṗa le Yu lala asuñalun navisawalena suri lala na yaru nene, inu nesitom nom̃ape yoko neloge pupia suri viowa laṗas naṗa la apisape naga kila, ana nanene na peraga.

19 La apisa ga narin suri lala e ga e lepas na kiela nalotena, naṗa la asuñia apepeyun ke amio yaru nene. Naga nene e ga e lepas na kiela ṗelaga marua ga lala, a e lepas na yaru tai, kiena kia Yesu, naṗa naga mare rui, ana Pol suria pisa ke pisape naga mali sina.

20 Ana la apisayu ke suri la naṗa pe nekilia re nena poli, ana nemninue kare narui nesape aña yoko nekila ya ne, ana nepiun tania nepisape visae naga sinenania, wasuṗe si va ga ma Yerusalem, vena la akila ga kiela visena e yo nene.

21 Ana siraunia, yaru nene pisape peraga, ve va re sanene, ana naga suñalu pisape sinenan pisape ṗarin Suṗe ga Sisa naga liṗerea. Naga kiena visena nene kila netarar naga sike e yo nini na wa, vena nelual mrapa tai neila naga va garu Rom, vena Sisa naga visuvevea.”

22 Ana Akriṗa pisa pan Pestas, pisape “Ana inu m̃ena sineun paṗisi nesape neloge re visena kiena ne yaru nene.”

Ana Pestas pisape “Poga ga, peni ga na amlua asun.”

Pestas ṗere Pol pimin vena Akriṗa yagogonia

²³ Ana kolulagi, akila suri punu ga su ruru sike e kiela pupia yur̄a na viorena tai, la akila sane pe pupia suri tai. Ana suḗe keviu nene Akriḗa la lua vinena nene Penis, la lua apimi naḗa amiyowa ruru la rui, ana apimi loyur̄a naḗa yerkawa kiena li na mara lala amio yerkawa taḗena lala la amiyal ke varaun la. Ana la akila suri punu ga pa la lua nene sa naḗa la akila ke e pogos keviu la ne sanene. La akila r̄a pano-o, ana siraunia, ana Pestas pisape aure Pol imi loyur̄a.

²⁴ Ana la aḗere pimi, ana Pestas pisi narui, pisape “A Parin Suḗe Akriḗa, amio yerkawa taḗena lala naḗa tesike e nini ḗane, nanene yaru ne nanini narui naḗa le Yu lala la apim apis pan inu vanonia. Garu Yerusalem, a e yo nini, la apimi apiun r̄areran tan inu apisape neliḗere naga, asur̄a apisi keviu apisape yaru nene, naga pe pon re si mali va re laa sane poli, la sinelan asape naga monar mare ga vilaga.

²⁵ Ana nepisuveve suri nene pano-o, pe nom̄al re sur tai naḗa torokin naga mare vanon poli. Ana siraunia, yaru nene naga r̄ena piun pisape kieta ḗarina suḗe keviu nae Rom, naga ga liḗerea, ana nanagane nesur̄a nepisuveve nesape yoko monar neila naga va ga e limana ne Sisa narui.

²⁶ Ana monar nesiri r̄aki tai va amio yaru nene va van kieta ḗarina suḗe nene, ana pe nekilia ruru re r̄ena nesape ar̄a nesiri ya ne te r̄aki nene wa. Nanini narui, nekekara naḗa neḗere naga piḗasu vena sur̄alu se marar̄a, Suḗe keviu Akriḗa, amio amiu yerkawa taḗena la nene, vena ita tevisuveve ke sina ga kiena visena la nene, pona amiu akilia aiila inu navisaen ya naḗa nesiri te r̄aki nini.

²⁷ !Pe popon re neligan yaru nene va e pupia naliḗereena nene poli, naḗa pe nepisawal ruru re visena ya naḗa kila narui nemligan naga pano!”

26

Pol pis e marana Parin Suḗe Akriḗa

¹ Ana Akriḗa pisa pa Pol, pisape “Poga ga, nela pog van ko narui vena osunyu ko e lepas na suri la nene.”

Ana Pol koan limana sanene, ana siar kiena visena narui, vena la navisatar̄eena na suri la nene.

² Ana pisa sanini, pisape “Parin Suḗe Akriḗa, nepisu sane po paḗisi naḗa nekilia nesur̄alu e marar̄a ḗane, vena netaḗali naḗa nela navisatar̄eena laḗasia e visena la naḗa le Yu lala akila pan inu.

³ Nepisa visena nene komin naḗa ko ke narui, okilia ruru kieta ḗelaga ita le Yu la rui, a okilia ruru r̄ena suri la naḗa pogos punu ga kieta yeririna lala asur̄a apepeyun la ke vanon rui, a naḗa la asur̄a amliḗere la ke vanonia. Ana inu nepiun tan ko vena ko ve siner̄a kar inu re, komin naḗa yoko kiau suniena naga tawa manene e suri la ne sanene narui, a ve piavi towe r̄ena ga.

⁴ “Kiau suniena naga siar sanini, sane inu, nesiar e pogos naḗa nepe nisisi ke ga wa, nesu luen ga nemio le Yu lala, nanene e kiau yo, ana siraunia, garu r̄ena Yerusalem. Ana lala la akilia ruru kiau ḗelaga lala nanua rui, a akilia r̄a naḗa pogos naḗa nepe yaru vii ke ga wa,

⁵ ana nesikol inu e ḗegas kiena ne Varasi lala, naḗa la ke narui naḗa atatar manene kieta navisaluaena taulu ḗegas taḗena lala. Ana visae la

m̃ena ga akekaran naṗa la asuṃalu ase maram̃a, ana yokorena la akilia avisawal li van ko, avisave suri naṗa nepisa ke ne naga pe lelaga punu ga.

⁶ “?Ana komin ya ne la sinela kar inu si sanene? Nanene komin naṗa nesuṃalu m̃arera nesike e navisaarena tai naṗa Ntewa naga kila pa repita lala nanua sumo rui, naṗa pisawal sape naga yoko kila yaru la naṗa amare amal sina.

⁷ Ana navisaarena nene, kieta lus m̃ena ga la lualima taaga pa lua [12] nene la asuṃa amlen ke ko legiena a kolemallo vena yoko la akilia atolia. ! Parin suṗe, opisu ke ne! Sur nene Ntewa naga pisaar pan le Yu la rui, ana le Yu lala sinelan asape avis si van inu komin nemlelaga ea.

⁸ ?Pe nekilia re poli, ana komin ya narui naṗa yaru la nene asuṃa asitom ke asape Ntewa naga taṗatete si kilia kila yaru naṗa mare rui naga mali sina?

⁹ “Ana pe lelaga, nanua sumo, in m̃ena sa ke ga nene, pe nemlelaga re e suri la nene poli. Na nanua na, in na sineu kar laa la naṗa amlelaga e Yesu nae Nasaret paṗisi, a nepisu sane monar nekilali m̃arera vena nekila kia nene vito tano.

¹⁰ Ana garu Yerusalem, nesuṃa nekila suri moki sanene. Yerkawa kiena ne li wa lala, la atam̃an pan inu, ana nepa nekila nalelagaena wa la nene, la moki naṗa apa e yuṃa nakoaena, ana pogos naṗa la amliṗere la asape monar la amare, in m̃ena ga nesike loyuṃa ea.

¹¹ A nesuṃa netetelivi e yuṃa na leniena lala, pogos punu ga nesuṃa nekila ke piowa pan la, a nesuṃa nekilali la m̃ena ga, nesuṃa nekilayon naṗa vena la aviuelin kia kiena ne Yesu. Ana nesuṃa nekila m̃a sanene pano-o yepeu pisunun paṗisi, ana nom̃ene plan la apuretetai apeve taaga e purvanua taṗena lala, ana siraunia, nepanon la ke sina ga e kumali la naṗa la apa asike e la.”

Pol pisayu sanape naṗa Yesu paemenia

¹² Ana Pol suṃa sun pano-o, pisape “Ana e pogos tai, nesuṃa nepito ke garo Tam̃askas vena nekila ke sina ve sanene van la naṗa asike e yo nene. Yerkawa kiena ne yaru wa lala, la amiila inu nepitove, a la amla m̃aki pan inu naṗa asape nekilia nekila sanene.

¹³ Ana mesuṃa memial ke mepato garo tano, ana kolpae ga, nepisu pupia yomerarava tai metava ma e peni, naṗa tego taulu mrae, ana yomerarava nene tegoli nena yo naṗa mesike ea.

¹⁴ Ana yomerarava nene naga merarava keviu sanene narui, naga kila imimi mekekapil mepito tano e porotano, ana siraunia, nemloge pulgon yar tai, pis pan inu pis ga kome visena nae Epru, naga pisape ‘!Sol o, Sol o! ?Komin ya ne ko osuṃa okila kare inu ke sanene sa naṗa ko osuṃa okila ke ne? Ko osuṃa lam̃a te ṗataun inu ke sanene, ana kila lam̃a mlaea ṗisa.’

¹⁵ “Ana nepiunia, nepisape ‘?Ana Suṗe, ko a nene?’

“Ana Suṗe pis ke sina ga pan inu, pisape ‘Yesu naṗa ko osuṃa okila ke piowa paña, nane in ne nanini narui.

¹⁶ Ana osuṃalu sina, komin naṗa yoko oyum̃ae kiau. In na nem̃alivin ko sanene komin suri nena nene narui. Pane opisu kilale inu sane ovisave in na ai, a siraunia, yoko ovisu inu nesuṃa nem̃alivin ko e suri la ve moki e legiena lala naṗa pimi ke sirau. Suri la naṗa nepian kon ke ne, naga ke narui naṗa ovano ovisawal van yeririna lala.

17 Ana yoko ovanon ovisawal va le Yu lala, a va m̃ena yaru taḡena la naḡa pe ape le Yu re poli, ana ḡisi na ovisu naḡa la nene, yoko akila viowa van ko, ana ve sinem̃a pepe re, yoko nem̃alivin ko e pogos la ne sa nene, vena netamalia ko.

“ Nanene narui, nevitetalia ko ovanon la nene,

18 vena ovikepa kilamarala, vena ovilon la amolue vetan yemalolo naḡa la asike ea, aim e yomerarava, a vena aligan m̃areraena kiena ne Yermare sike na, aim ga puna Ntewa. Ana pogos naḡa aviawa ga e inu sanene, ana yoko Ntewa viewo kiela mlamulena viowa lala, a yoko naga sikol la e ḡegas nen kiena li wa lala.’ ”

Pol pisayu kiena yum̃aena

19 Ana Pol pis ke na wa, pisape “Naga narui, Suḡe Akriḡa, pogos naḡa nepisu pupia suri naḡa molue ma e peni pitomi e inu, in na taḡatete si nekila sur tai narui, ana nemlogear ga visena kiena ne Suḡe narui.

20 Ana nepa Tam̃askas sumo, nemlologon pa yeririna lala, nepisape monar avilopu la ava puna Ntewa, a kiela malena monar awo make nena ga, torokin navilopuena nene. Ana siraunia, nepa ke sina ga ma Yerusalem, nemlologon ke sina ga sanene pan la, siraunia nepa nekila sanene e kumali taḡena lala e lepas nae Yutea, a siraunia, nepa kar ga e yo kiena ne la naḡa pe ape Yu re poli, nemla ke ga visena maran taaga sanene pan la.

21 Ana komin ga kiau yum̃aena nene narui, kila le Yu lala apimi atarar inu loyum̃a e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, ana la sinelan asape awem̃ar inunia.

22 “Ana pimi tol ḡane, naiilaena ga naḡa pimi kome Ntewa naga sum̃a amio inu silaga, a nanagane nekilia nesum̃alu nese maramiu amiu yerkawa lala, a amiu li taḡena m̃ena ga lala, a in na kiau pulmas nini naḡa nekilia nevis van amiu. Ya naḡa Mosis amio navisawalena lala apisa nanua nanua sumo rui, la apisape yoko ve sanene ve sanene, ana suri ga nene, nane nesum̃a nepisawal ke pan amiu nanagane.

23 Naga nene naga sanini, naḡa Navisaarena, pogos naḡa naga imi m̃alivi, ana yeririna lala monar akila viowa vania, ana siraunia, yoko naga ve yaru naḡa naga mal ḡesania petan marena. A kiena nasum̃alena si nene petan marena, ana suri ne nanene narui ve mrapa nawaren yomerarava na tamaliaena imi tegoli yeririna la punu ga, Yu lala, a la naḡa pe ape le Yu re poli.”

Pol sinenan sape monar alelaga e Yesu sane naga

24 Ana pogos naḡa Pol sur̃a mla ke kiena navisatam̃eena sanene, Pestas sum̃alu tero kiena visena lala, naga pisi keviu, pisape “!Pol, ko ope wowe ga nene! Ko sinoḡan osape ove manmarua e nakiliaena taḡena lala, ana kila ḡarum̃a pano-o pe wowe ga narui.”

25 Ana Pol pisape “Nepatanon ko, ḡarin Suḡe Pestas, ana in na monar nevisa van ko, in na ḡaruu poga ga. Kiau visena la naḡa nesum̃a nepisawal ke e yo nini, la ape purḡes nen nalelagaena naḡa ape lelaga paḡisi.

26 Suri la naḡa nesum̃a nesunyu ke ne, nekilia ruru nesape Suḡe Akriḡa naga kilia ruru rui, la apimi atol kiena navisuenta rui, nanene narui kila pe nemaraun re naḡa nevisawal e marana poli. Suri la nene, pe apimi

añalivi re ga e narin yo ta naña yaru la pe akilia re poli, peraga, yeririna la punu ga akilia rui, asuñña apisayu pañisi.

²⁷ ?Ana Suñe Akriña, ya naña pe kionña sitomena lelaga e suri la nene? ?Nepisu sane ko mēna ga omlelaga e visena kiena ne navisawalena lala nanua sumo, ne?”

²⁸ Ana Akriña pisa pa Pol, pisape “!E, peraga, peraga! ?Pona opis yam plas ga nene, osape okilia oure inu mēna neim̃asu neve yeririna kiena ne Kristo, ne?”

²⁹ Ana Pol pisatamēna, pisape “E, nemninue ga, pona nevis ve plas ga pona nevis ve piavi, ana suri taaga ga nemlen nesape Ntewa kila ãane, sineun nesape ko, omio yaru tañena la nene, naña asu ña amiyagogon ke kiau visena, sineun nesape aimi ave sa ga inu. Pe nepisa re nesape aware sen la nene ve sa naña noñar ke poli, ana nepisape popon aimi ave sa ga inu, naña nemla Yesu Kristo e kiau malena, nepimi nepe yaru viu e naga.”

³⁰ Ana Parin Suñe Akriña kalo visena e nene, ana naga, amio Pestas, amio Penis, amio yerkawa tañena lala naña la ateke tano ma metava amio la, la nene asusum̃alu, apava si vanua.

³¹ Ana pogos naña apava vanua rui, asuñña apisayu ke pan la, apisape “Yaru nene naga pe kila re nena suri tai piowa poli, naña torokin naga mare pona war nakoena nena vanonia.”

³² Ana Akriña pisa pa Pestas, pisape “Visae yaru nene ve visa re visvae Sisa ga liñerea, vera naga kilia molue ga va vanua sanene rui.”

27

Añere Pol amligan yo Sisaria vena ava garu Rom

¹ Ana e pogos nene, in Luk, in mēna nesike nemio Pol garu Sisaria, ana nepisape in mēna ga yoko neva nemio naga garu Rom. Ana pogos naña yerkawa lala apisu sane meva narui, ana añere plan Pol amio yaru tañena lañasia naña asike loyurña e yurña nakoena, amligan la apa e limana ne yerkawa na mara tai. Yaru nene, kiena kia Sulias, a naga pe nasumonena na ãegas na li na mara la nene naña apio asape “Pegas kiena ne Okastas.”

² Ana naga ãere imimi mepano, mepito garo losi, ana añal waa tai nae Atramitiam, ana memiai meta ea. Ana e pogos nene, Aristakas nene nae Tesalonaika e lepas nae Masitonia, memio mēna ga naga. Ana mokus waa nene mepano, naña kiena mrapa nena naga pano kome lowe lala e lepas nae Esia.

³ Ana kolulag, mepimi metol yo Saeton, ana e yo nene, Sulias naga kila po pañisi pa Pol, naga tam̃an naga pa ura vena visu kiena erau lala, a naga tam̃an naña amiila Pol e suri lañasia e kiena mrapa.

⁴ Ana memligan si yo nene, mekiriri ña e sive pano-o, ana makawe lagi e pogos nene, kila sane pogos naña metol purvanua nae Saepras, ana mepa mokom varaun lepas ãasia, lepas navano.

⁵ Ana mokusro pupia sive nene naña va ko yotena narui vanua e lepas nen yo lua nene Silisia amio yo Pampilia, ana mekiriri mepimi metol kumali nae Maera, e lepas nae Laesia.

⁶ Ana waa nene naga mligan imimi e yo nene, ana yaru na mara nene Sulias naga pano kale mrapa tañena. Ana naga mali waa tai nae Alikantrea naña naga sum̃a pa ke e purvanua naña mesitom ke mesape mevanea, Italia, ana naga miila imimi mepa mesike e waa nene narui.

7 Ana mepa sina metava e sive, ana lagi piowa ga, kila mekiriri malumu ga pano-o legiena la laṗasia, ana moṗar yo paṗisi, mepilolou m̃a m̃ale sanene pano tol kunus nae Nitas, ana lagi monwo ruru imimi nenaga narui. Ana mepilon imimi, mekirilologia kunus taṗena nae Salmone e purvanua naṗa Krit, ana mepa varaunia e lepas na sive malumu.

8 Imimi mokom ga lavisin purvanua nene, mesum̃a mekeveve m̃a mepano, ana lagi m̃e kare imimi ke na wa, ana mepa m̃a pano-o metol lowe tai naṗa apio asape “Lowe Tanea,” lavisin kumali naṗa Lasea.

9 Ana mesu towe la e yo nene yam plas ga, ana la apisu sane piowa ga narui, komin naṗa lagi kila ke sanene pan imimi, ana mesike mrapa yam piavi laa rui, ana mrapa piavi ke ga wa, a nanagane, pogos na lagi amio pupia miava narui. Sila ga la apisape pog piowa nene siar e kupario na Paṗagena na Naviewoena, ana paṗagena nene ṗaro pa rui. Ana Pol mloge piowagan suri nene, naga pisa ruru pan la, pisape

10 “Yerkawa lala, in na nemninuluṗar naṗa visae tevano, ana viowa vaṗisi, yoko suri la punu ga akilia akokovio. Nepisu sa naṗa yoko waa nene naga kilia talilu ga warar kana tegaki lala, a ita m̃ena ga, kieta malena lala akilia akokovio e sive.”

11 Ana yaru na mara nene naga pe miyagogon re Pol poli, ana naga miyagogon ga yaru naṗa kus ke waa, amio yaru naṗa naga kiena waa nene. Ana lalua apisape “Peraga, woga ga ne, yoko teva ga,

12 komin naṗa taṗatete tekilia tesike e yo nini vano-o tetol ke sina ga pog wo.” Ana apisayuia, la moki naṗa apisu asape popon meligan si yo nene, moureli ga mevano metol lowe taṗena tai kiena kia Pinikis, e purvanua m̃a nena nene, naṗa la apisu asape e nene narui popon mesike ea, tol pogos naṗa yoko pupia lagi na miava nene ṗisi.

Pupia lagi miyusesa kare la apano

13 Ana pogos naṗa apisu lagi pilonia, ana lagi marua naga molue towe narui, apisu apisape po narui, ana asitom asape lagi ke nene narui naga yu imimi meva e lowe naṗa mesitom ke mesape meva ea. Ana aṗere kilavaru pam metava, ana meṗure mepano, mekeveve ga yo ura.

14 Ana pe yam piavi re poli, memilan ga pupia lagi ura tai molue pimi miyu imimi.

15 Lagi nene miyui keviu sanene, ana taṗatete si mekilia moure naṗa mokus lagi nene, ana apilon ga waa narui, ana atam̃an ga lagi nene supon imimi ga mepa yotena, ana lagi nene miyusesa imimi sanene mepano.

16 Ana mekiriri mepano, metapolou towe la sane e narin purvanua tai, kiena kia Kaota, ana e yo nene memiyum̃aen kana narin wa nene pano-o, ana aṗurelua pam metava.

17 Ana la amaraun apisape sa ṗisi waa nene wurorowaia, ana aṗere pupia kilika lala akom va tanon waa, ana apiar ruruia vena tarar ruruia.

Ana apisu naṗa lagi moṗa miyusesa kare imimi mepa ke na wa, ana amaraun asape asum̃a apa ke lavisin piañe lala nae Saetis narui, lavisin yo Lipia, ana aṗere si m̃ale. Ana lagi miyusesa kare imimi sanene mepano metaulu yo nene, ana yemalo, ana mekirir malo ga mepano.

18 Ana kolulagi, ana lagi m̃arera ke na wa, a sive moṗa kokovenkare imimi, ana la asiar naṗa akoven plan tegaki pito e sive.

19 Ana legiena taṗena sina, yo piowa ke ga wa, ana apano amluṗar plan kilika lala a m̃ale lala a suri la ne sanene, akoan m̃ena apito e sive.

20 Sa m̃a ke sina ga nene tol legiena moki, naṗa sinapane naga malo ga m̃eke na, pe mepisu re verue la poli, a pe mepisu re maran mrae poli. Mepisu sane mesike loyur̃a e lagi tai nene naṗa pe yaru tai sitom re si sape yoko memal poli.

21 Ana yaru na waa lala pe akinana re poli legiena moki rui, amloge piowa keviu paṗisi, ana Pol pimi pisu la, pisa pan la, pisape “Suwala, visae ayagogon ruru inu ga nanua rui, e pogos naṗa ita tesike garu Krit wa, ana yoko pupia loge viowaena a pupia nakilaluen suri la nene taṗatete imi tol ita.

22 Ana nanagane, yoko nevisa si suri tai van amiu, vena akilia aloge si wonia. Nepisawal pan amiu, nesape yoko kieta waa nene naga talilu na wa, ana taṗatete ita yaru tai kovio.

23 Nekilia suri nene komin na kolemalo, kiau Ntewa naṗa nemlen ke pania, nepisu naṗa naga mligan kiena navisi tai pitomi m̃alivin inu. Navisi nene pimi sur̃alu sike lavisin inu,

24 ana naga pisape ‘Pol, ve omarau re. Ana monar ovano-o oworu garu Rom, monar osuṃalu ose marana ne Sisa na wa, ana nekilia nevisawal van ko sanini, malena kiena ne la naṗa asike e waa nene amio ko, Ntewa naga sitom sape tam̃an ga van ko sape yoko amal ga, taṗatete tai kovio.’

25 Na nene narui, ve aloge re si viowa, in na neṗasine manene Ntewa paṗisi nesape yoko ve sa ga naṗa kiena navisi nene pisawal pan inu.

26 Ana suri taaga ga, yoko monar tokus kieta waa vano teyalar ga yo ura e narin purvanua tai.”

La apim lavisin purvanua tai

27 Ana lagi nene naga sur̃a miyusesa kare imimi mepa ke ga wa, tol wik lua narui naṗa mesuṃa mekirir ke e pupia sive nae Metiterenian nene. Ana kolemalo pogos tai, yaru na waa la nene apisu kilale sane mesuṃa mepimi ke lavisin purvanua tai ko yo tai.

28 Ana amligan kilika pito tano, la apulo merorol na sive nene pano-o tol meta lualima yam vari, siraunia, asu laa yam plas ga, ana akila sina, apulo asape meta lualima yam telu.

29 Ana amaraun asape sa ṗisi mekirir m̃a sanene mevane lawe pupia kilavaru laṗasia pona ya, ana akoan kilavaru vari naṗa sike varau e ṗeren waa, ana asuṃa amlen ke asape vena kilavaru lala nene monar atarar imimi, a vena yelagi imi vilaga.

30 Ana yaru na waa lala apisayui, apisape yoko avisa kotalia imimi ke sina ga laṗasia, ana yoko la akilayon naṗa akus kana narin waa nene ana aure akom ea ava ura. Ana apisa kotalia imimi, apisape “Oe, yoko mokusi kilavaru nene va gare sumo wa, vena metaṗali naṗa uarar kieta purgon waa.” Ana asuṃa amligan narin waa pito tano e sive.

31 Ana Pol pisu kilalea, ana pis pan yaru na mara lala, pisape “Visae asitom asape amali, monar avisaluṗar la nene asuṃa ga amio ita e waa nini.”

32 Ana yaru na mara la nene amloge, asuṃalu veraga apano ateroro kilika na narin waa nene, ana lagi miyulua ga tan waa, korur mian pano.

33 Ana lavisi yemlagi merarava, ana Pol sitom pisape monar akan suri tai, ana naga pisa pan la, pisape “Ei, pimi tol ṗane, ana wik lua narui naṗa tesike e pogos piowa nene, pe tekinana ruru re poli.

³⁴ Ana popon ãpane na tekinana ruru sina, vena yepeta lala akilia aimi m̃arera sina, ana sanene yoko tekilia temali. Sa naãa nepisa rui, ana yoko taãatete narin vilãarita tai kovio, ana yoko ita punu towoga ga.”

³⁵ Ana sirau naãa pisayu suri nene ãisi, pano mla kilaparavi tai, ana mlen e marala, pisa potena pan Ntewa vanonia, ana kawewowaia, suãa kania.

³⁶ Ana pogos naãa lala taãena apisu naãa Pol suãa kinana ke sanene, la m̃ena ga amlelaga asape pe lelaga kemua, yoko lala awoga ga ne, ana la m̃ena ga akekarana asape akinana sina, ana akinana.

³⁷ Ana imimi punu ga naãa mesike e waa nene, metol ponotia lua lualima yam olua pa oraí.

³⁸ Ana pogos naãa la punu ga akinana ãisi, apisu asape popon akila waa melala va laa sane, ana aãar plan mras nen wit la nene naãa sane kamimi kinanena, akoakoan plan pitó e sive.

Waa pa tawa m̃eke ga yotena, ana akulkul ga apa ura

³⁹ Ana pogos naãa yemlagi narui, ana mepisu m̃a yo ura lavis ga rui, ana pe mekilia re yo nene poli. Ana apisu pululus tai naãa pe lowe m̃eke ea, ana ura e yo nene none tanea m̃eke ea, ana apisayuia, apisape yoko la akilayonli naãa vena akila kiamimi waa kiriri va ura ea.

⁴⁰ Ana ate plan kilika na kilavaru lala, amligan la asike e sive, a amluãar plan kilika la naãa apiar ke ãeligas nen waa, ana aãere narin m̃ale naãa teke e purgon waa, vena lagi yu imimi meva meialar none.

⁴¹ Mesuãa mekirir m̃a mepano-o, memilan ga, naãa waa mialarlar pupia none tai naãa koruru ãerepoloia sike lele taaga tanon sive. Purgon waa mialarlar none nene, ana tawa ruru nenaga m̃arera m̃eke ea, pe kululu re si po laa rui. Ana pupia sive lala asusum̃alu aãanwowola apimi asusu ãeren waa nene, asuwowaia.

⁴² Ana yaru na mara lala asuãa apisayu rui, asape visae suri tai sanene, ana awe monar ga yaru na yuãa nakoaena la naãa asuãa akirawo la ke na, visae peraga, pona laãasia akilayonli naãa awula ato tano e sive, vena akulu ava ura, aure.

⁴³ Ana kiela yerkawa pialuãar la, pisape ve akila re, komin naãa naga sitom ke sape Pol naga monar mali ga. Ana naga pisa ga pan imimi punu ga, pisape “Poga ga, ita naãa tekilia tokulu, tesumo, towula ga e sive, ana teyenli ura.

⁴⁴ Ana ita naãa temiye ãele ga, ana tokus kulutaki, pona ya naãa tekilia telual e waa, vena tokusia tokulu, ana ita sirau tevano.” Ana e ga e mrapa nene, imimi punu ga mepano-o mepa ura e yo nene, naãa imimi punu ga memali po ga, pe imimi yaru tai kovio re poli.

28

Pol lala la asike e purvanua naãa Molta

¹ Ana pogos naãa imimi punu ga mepimi mesu ruru ke pa ura rui, yeririna lala nae e yo nene apimi apisu imimi, ana apisa ga pan imimi na wa apisape yo nini naga pe purvanua tai, kiena kia Molta.

² Ana akila po manene laa pan imimi, la sinela po pan imimi paãisi. E pogos nene, yua powo m̃a ga, ana la apisu naãa imimi memloge miava tol imimi paãisi, ana la apirani kapi, apisuar ruru imimi sanene.

³ Ana Pol pa ƣar lukilar na yato tai, pisape kuan va e kapi, ana pogos naƣa kuan pa e kapi, narin lom̃ara tai talinar naga teke likan yato la nene, pogos naƣa mloge kapi mlege, ana molue e lukilar na yato nene, talinar naga e limana ne Pol, karia.

⁴ Ana pogos naƣa yaru nae e yo nene lala apisu lom̃ara nene na kilam̃aren yaru telan teke e limana ne Pol sanene, la apisamumun ga pan la, apisape “!Ovisu yaru na yum̃a naloge viowaena nene, pona naga pe yaru tai naƣa m̃e mom̃ar ga yaru la moki yo! Sive pisape kilam̃ar naga, ana naga pure ga, ana nanagane na, lom̃ara nene tol ruru nena naga na teke ne.”

⁵ Ana Pol silinlua si lom̃ara nene petan limana mloru pa e kapi, ana mloge re nena suri tai poli, limana pe ml̃ae re nena ga.

⁶ Ana asum̃a apisuar m̃a naga, asitom asape ƣisi na yepena la monar sirop ve keviu va ƣisi yo, a visae peraga, pona loru vito tano na mare, ana asum̃ate m̃a sanene pano-o peraga, apisu suri nene pe kilam̃ar re nena ga naga. Ana pogos naƣa apisu naga pogaga, asitom pe taƣena narui, asitom asape pona Pol naga pe ntewa tai yo.

⁷ Ana e yo naƣa mepa ura ea, naga lavisin lokove lala kiena ne suƣe na purvanua nene, kiena kia Puplias. Ana ƣere imimi mepa um̃a m̃ana, a pisuar ruru imimi e legiena telu naƣa mesike memio.

⁸ Ana pogos naƣa mesike memio la nene, yermarua naƣa arimana ne suƣe nene naga momalio m̃eke m̃ana tog, naga mai, naƣa yepena la pisun, a m̃eƣena piowa ƣarwowea. Ana Pol pa pisu yermarua nene, ana mligan limana tea, mlotuwoia, kila naga pimi po sina.

⁹ Ana pogos naƣa yeririna taƣena lala amloge naƣa Pol kila sanene e yermarua nene, la m̃ena ga naƣa amai apimi, ana la m̃ena ga kiela maiena la ƣisi.

¹⁰ Ana akekara keviu paƣisi e suri la nene, ana asum̃a aƣar korenan suri la moki pan imimi. A mesum̃a e purvanua nene pano-o tol kupario telu, a pogos naƣa mepiaƣa sina, la aƣar kinanena mokliu a suri la naƣa aƣar korenan ga pitomi, amligan e kiamimi waa taƣena vena iila imimiena e kiamimi mrapa.

Pol la apa atol yo Rom

¹¹ Ana waa taƣena naƣa yoko mokom ea, naga wa tai nae Alik santrea naƣa naga m̃ena ga m̃eke e purvanua nene yam piavi rui, monm̃ate ke ga visae pogos na lagi war ro narui. Waa nene, la asikia kiena kia “Kasto a Polakis,” naƣa kia lua nene na kia kiena ne kiela ntewa lua naƣa lalua ape kaora, naƣa la ate kana nono nena sike e purgon waa nene.

¹² Ana memligan yo nini mepano metol ke sina ga yo tai, kiena kia Saerakius, ana mesike e nene legiena telu.

¹³ Ana momolue ke sina ga, mokom varaunia mekirir mekeveve m̃a yo sanene pano pano-o metol Resiam. Mesum̃a e yo nene tol legiena wetelu tai, ƣisi ana lagi marua tanea tai miyui na po paƣisi, ana mekiriri manene lala sane tol legiena lua, mepa metol lowe nae Puteoli.

¹⁴ Ana mepa ura memligan waa m̃eke e nene narui, ana mom̃al wolai laƣasia, ana aƣure imimi mepa mesike pula tol wik taaga. Ana siraunia, mepisu sane pupia kiamimi yalena e pogos nene lavisi ƣisi narui, mepimi ke lavisin pupia pulkumali na yomarava nini narui, naƣa Rom.

¹⁵ Ana wolai la naḡa asike Rom, visena pa tol la apisape imimi na memial mepito ke pula narui, ana la amiyalilu mrapan imimi. La apam manene laa perina paḡisi, naḡa laḡasia apam asuḡiate imimi e pulkumali nene naḡa pupia lelana wilwiliena kiena ne Apias ḡeke ea, a laḡas apami manene laa sane, apam yalensilau atol pulkumali nene naḡa yum̃a telu ḡāna ne wolawa lala sike ea. A pogos naḡa Pol pisu asuḡiate ke naga sanene, naga kekara paḡisi, a pisa potena pa Ntewa naḡa suri nene kila naga mloge po paḡisi, a kila naga mloge sane naga ḡarera sina.

¹⁶ Ana pogos naḡa mepimi metol yo Rom, la pe amligan re Pol pa e yum̃a naloge viowaena poli, ana la apisape naga kilia lual yum̃a tai naga va sike ea, ana la amligan yaru na kirakiravanena tai naga sike amio.

Kas lua naḡa Pol sike garu Rom

¹⁷ Ana Pol sike garu Rom legiena telu, ḡisi na mligan visena pa pa li na sumonena kiena ne le Yu la naḡa asike e yo nene, ana pogos naḡa la apim lele taaga, Pol sun pan la. Naga pisa pan la, pisape “Wolai lala, kiau suniena sanini: inu nepim e nini komin naḡa e kas nanua ḡaro ne, nesike garu Yerusalem, ana kieta yerkawa la akuwan inu nepa e yum̃a na loge viowaena, siraunia la amligan inu e limana ne yaru naliḡereena lala nae Rom naḡa la apisuar ke kieta purvanua. E inu, pe nekila re nena suri tai pa kieta yeririna lala, a pe nekila re suri tai naḡa pe mesmesu re e kieta ḡelaga poli, pona e visena kiena ne repita lala, ana la akila sanene pan inu narui.

¹⁸ Ana pogos naḡa naliḡereena lala nae Rom la apisuveve ruru suri nene, la sinelan asape nekilia nomolue ga narui, komin la pe aḡal re suri tai naḡa kila na ala nakoena van inu vanon poli, sane monar nemare.

¹⁹ Ana siraunia, kieta nasumonena lala nae Yu la apisin sina, ana pa piowa ga ḡeke na. La akila sanene, ana nepisu sane pe yo re si po laa rui naḡa nekilia neva ea, ana mrapa ga naḡa nekilia neva ea, ana nepisawal nesape Parin Suḡe ga Sisa nae Rom nene, naga ga monar liḡere inu. In na pe sineun re nesape neligan la nae kieta purvanua ava e pupia kumali nae e nini poli, peraga, ana komin naḡa la akila ḡarera manene laa pan inu sanene, nane kila narui nepisape la monar awere inu neimi e yo nini Rom.

²⁰ Nane nesike e nini narui, ana sineun nesape monar akilia suri la nene, ana nepio amiu vena aimi tesu lele taaga sanene vena inu nekilia nesunyun van amiu. Sineun nesape monar akilia naḡa sen la nene naḡa asuḡia apiar inu ke sanene, pe komin re kiau napiowaena laḡas poli, ana komin kieta Navisaarena naḡa ita le Israel make ga tepisape tesuḡia toḡasine ke ga naga.”

²¹ Ana nasumonena kiena ne le Yu la nene naḡa asike Rom apisa pa Pol, apisape “Suri la naḡa osuḡia opisa ke ne, imimi memminue ga. Imimi pe moḡa re ḡaki tai naḡa pisayu ko poli, naḡa molue garu Yerusalem pimi pun imimi, a kieta wolai laḡasia naḡa la akom e naḡa apimi, ana pe apisayu ko re pan imimi poli apisape okila ke sanene sanene.

²² Ana memloge kioḡia visena la nene narui, ana sinemimin mesape meloge re laa si kioḡia sitomena na wa pona kioḡia nalelagaena, komin naḡa pe lelaga, memloge towe ḡaga e lepas na nalotena viu nene, ana memloge ga naḡa yaru lala la asuḡia apisayu kare ga e yo punu ga.”

23 Ana la asitere apisape ƒisi na aimi avisu si Pol vanonia e yo nene naƒa naga sike ea. Ana siraunia, pogos naƒa la apimi, la moki na moki, ana asum̃a amiagogon ke Pol, naƒa siar kolulagi pa ne tol pogos naƒa mrae pito tano ana naga sum̃a pisi ke pan la na wa. Naga pisawal pan la sanape naƒa yaru kilia va loyum̃a e nasuƒenena kiena ne Ntewa, a naga sum̃a pian la ke sanape naƒa navisaluaena kiena ne Mosis amio visena kiena ne navisawalena na sumo lala, la akila merarava ruru naƒa asape Yesu ga narui, naga pe kieta Navisaarena, naƒa la m̃ena asum̃ate ke naga vena imi tamalia la.

24 Ana laƒasia amloge visena lala kiena ne Pol sane pe lelaga, ana laƒasia pe aml̃elaga re e poli.

25 Ana naga nene kila na la asike e lepas lua narui, ana asitom ƒele ga apisape popon aƒisi ga rui, ava um̃a wa. Ana Pol pisa maron suri tai pan la, pisape "Ei, in na nepisu naƒa Ninuna Wa naga pisa suri na pe lelaga paƒisi ne, nanua sumo, naga pisa visena tai pa repita lala, naƒa Navisawalena Aisea naga pisawal pan la. Naga pisa, pisape

26 *'Ovanon kieta yeririna la nene, ovisawal van la sanini, ovisave "Pisi na aloge vano vano-o, ana taƒatete aloge kilale pogos tai, ƒisi na avisu vano vano-o, ana taƒatete avisu kilale pogos tai,*

27 *komin naƒa amiu na sa ga yaru la naƒa kiela sitomena lala marmare, sa naƒa aposino pulkiligala,*

a sane la aƒelawa ƒisi rui.

Visae la ve akila re ve sanene,

vera na kilamarala lala kilia visu kilalea,

a kiligala lala kilia loge kilalea,

a kiela sitomena kilia sitom kilalea,

ana ve sanene la akilia avilon la aimi pun inu vena nekilia netamalia la." ' Ais 6:9,10

28-29 A nanagane, nevisa van amiu, nevisave monar akilia sane natamali-aena kiena ne Ntewa nene naga molue rui pano pa tol la naƒa pe ape Yu re poli, ana la asum̃a amloge ke ne a ƒisi na la ke narui la alogearia!"

Ana pogos naƒa Pol pisa maron kiena visena nene pan la, la apiaƒa, naƒa la asum̃a apeveyun la ga narui.

30 Ana Pol sike e yo nene sanene pano-o tol kas lua, a naga ga pul m̃ana yum̃a, naga ga sum̃a pisuar naga. A yaru ai naƒa pimi pisuia, ana kekaran ga naƒa were va um̃a m̃ana,

31 ana sanene, naga sur̃a mlologon ke nasuƒenena kiena ne Ntewa silaga pa yaru la punu ga naƒa naga m̃al la. A naga sur̃a pian ke Suƒe Yesu Kristo pan la, naƒa pe yaru tai pisi re si pan vanon poli, pona pialuƒar naga pisape naga ve kila re sina.

Maki Naña Pol Siria Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu ROM Visayuena Na Tusi Nene

Kom̃pasnen suniena plas na tusi nini

Pol siri m̃aki nini vena kila ruruen kiena mrapa, naña sinenan sape va visu li nalelagaena lala gar Rom. E kiena sitomiēna, naga sinenan sape yum̃ae re yam ve plas ga amio li nalelagaena la nae yo nene, vena siraunia aiila naga naña sinenan sape yalen silau va garu Spen. Pol kilia ruru naña visae yaru lelaga e Yesu Kristo, a imi ve yaru kiena Yesu naña taveve kiena ŗelaga e kiena maliena, yaru nene yoko ve yaru mesmesu e marana Ntewa. Ana komin suri ne na nene, naga siri m̃aki nene vena visawlaen ŗelaga na lelagaena naña po van li nalelagaena lala gar Rom. Tusi nini puara purŗesnen sitomiēna kiena Pol e mrapa la naña yaru kilia lelaga e Kristo.

Sumo, naga pisa pokolemalo pan li na sum̃are lala nae Rom, a pisawal panla sape naga sum̃a mlotu wola. Ana siraunia, pisawal si purŗesnen sitomiēna na m̃aki nini, naña pisape “Lologena wo nene naga sum̃a kilologia ke ŗelaga lala naña yaru kilia imi mesmesu e marana Ntewa. Siar e purŗesia va tol luwasia, ŗelaga nena m̃alivi ke e ita kom ga e lelagaena.” (1:17)

E tusi nini, Pol pisayu ruru va moki kiena purŗesnen sitomiēna. Naga sape yaru make ga, pe suri korena ga naña visae ape lus nae Israel pona pe ape lus nae re Israel poli, ana ita punuga maran taaga, tesike vatanon m̃araena na milamulena viowa.

A yaru kilia imi ve yaru mesmesu e marana Ntewa, visae naga lelaga ga e Yesu Kristo. Suri si tai, Pol pisayu maliena naña yaru sikol ruru naga amio Kristo, e malena viu naña yaru pimi mesmesu e marana Ntewa. Yaru naña lelaga e Kristo, naga pe marawo amio Ntewa, a Ninunane Ntewa kilia visaruru kiena maliena, naña kilalua naga vetan milamulena viowa, a kila naña m̃areraena na milamulen viowa amio marena pe aŗuar re si naga poli. A siari e marana na keviu 5 pa tol marana na keviu 8, Pol pisawal sanape naña Ntewa mila navisaluena pa kiena yeririna na sumo lala, a pisawal m̃ena ŗelaga naña Ninunane Ntewa sum̃a miyum̃ae ke e malena kiena yaru naña mlelaga e Yesu Kristo.

A naga pisayu m̃enaga naña lus nae Israel lala, a la naña pe ape lus nae re Israel poli, la punuga akilia asikol la e namaplarena naña Ntewa Kila vena yaru na yomarava la atavevea. Pogos naña sape visi ŗisi narui, naga sape ŗelaga naña lus nae Israel la asum̃a aŗilon m̃asila pa Yesu, Ntewa naga kilia sape yoko ve sanene, ana kila naña naga sinena miyee makega yeririna na yomarava, ana pitetalia Yesu pimi, vena ita naña telelaga ea, tekilia teimi mesmesu e marana Ntewa. A Pol mlelaga sape lus nae Israel lala, yoko la na taŗatete avilon masilia va Yesu silaga, monar avilopu la yam tai.

Pito e luwasnen m̃aki nini, Pol pisayu ŗelaga naña li nalelagaena la monar atavevea e kiela maliena lala, a metavan m̃ena nanene pisayu ŗelaga naña ita monar sineta si yaru taŗena lala. Pisayu ŗelaga naña yaru

tavevea e yuñāena kiena Ntewa, a p̄elaga naḡa li nalelagaena la monar akila van p̄arin suḡe lala na purvanua, pona va yerkaḡa taḡena lala. A naga pisayu p̄elaga naḡa li nalelagaena la monar asitom ruruia vena re akila kare re sitomena kiena yaru taḡena. E luwasnen kiena m̄aki, naga amio kiena erau lala apisa kiela visena na potena pan kiela erau taḡena lala garu Rom, a kiena visena maro, pisawal visena tai na yeluaren Ntewa.

Komḡasnen tusi la na nini

Visena p̄esa amio purḡesnen sitomiena na m̄aki 1:1-17

Yaru makega monar awar malena viu naḡa Ntewa kian pimi 1:18—3:20

Mrapa kiena Ntewa na tamaliaen yaru 3:21—4:25

Maliēna viu kiena yaru naḡa sikol naga amio Kristo 5:1—8:39

Namaplarena kiena Ntewa pa kiena lus nae Israel lala 9:1—11:36

Pelaga wo naḡa li nalelagaena la monar ataveveia 12:1—15:13

Visena maro 15:14—16:27

Visen p̄esia

¹ Erau nae Rom lala:

Inu Pol nevisa pokolulagi pona pokolemalo van amiu e kia kiena Yesu Kristo, naḡa in na nepe kiena yar na yuñāena, in na nepe nalologena ke naḡa Ntewa pio inun narui, mligan lua inu vena neyuñāen navisawalen kiena lologena wo viu nene.

² Lologena wo nene, naga sike loyuñā e visena lala na Nasiriena Wa kiena ne Ntewa rui, nane e visawalena lala naḡa kiena navisawalena lala apisawal na konua konua rui pimi.

³ Pupia sur naḡa lologena viu nene pisawalia, nane Yesu Kristo kieta Suḡe, naḡa pe narina ne Ntewa naḡa mligan naga pimi m̄alivin ita e yomarava nini. Naga ke narui naḡa e lepas na mratava puna, tekilia tevisave naga molue nenaga e lus kiena ne yermarua P̄arin Suḡe Tepet.

⁴ Ana e lepas na ninuna, naga pe wa paḡisi, naga molue ruru nenaga kome lus kiena ne Ntewa. An̄em̄ar naga mare, ana e kiena pupia m̄areraena, Ntewa kila naga mal ruru sina ga. Ana tekilia tevisu kilale ruru tesape lelaga, kieta Suḡe nene naga pe narina ne Ntewa kemua lelaga.

⁵ Naga ke narui naga pisirlua inu nepe nalologena, a mligan lua inu vena nevano e p̄egas nen yeririna taḡena la naḡa pe ape Yu re poli, vena la m̄ena ga akilia alelaga e Ntewa, vena akilia alogear kiena visena. Yuñāena na sanene naga pe nalaena wo tai naḡa Suḡe mla pan inu, ana nekekarān nakilaena vena kiena kia va metava.

⁶ A nagane, nesuñā nekila ke yuñāena nene e amiu, komin naḡa amiu m̄ena kiamiu kia sike loyuñā e, amiu m̄ena amio li taḡena la nene naḡa Ntewa pio la, vena aim ave yeririna kiena Yesu Kristo.

⁷ Amiu yeririna m̄ena la naḡa naga sinen si amiu paḡisi, naḡa naga pisirlua amiu ape kiena li nalelagaena wa lala e pupia pulkumali naḡa Rom, nane nekekarān manene narui nesiri m̄aki nini p̄im̄asu pan amiu.

Nesiri sanene, nemlen nesape lemamiēna a nasinesiena kiena ne Arimata Ntewa amio kieta Suḡe Yesu Kristo, pimi keviu e kiamiu malena la peve taaga.

Pol sitom manene paḡisi vena va m̄alivin la gar Rom

⁸ Sumon naḡa nevisawal sur laḡas van amiu, nemlen e kia kiena ne Yesu Kristo, nepisa potena keviu pan kieta Ntewa vanon amiu. Nesape nekila ve

sanene, komin nanagane, visena e lepas na kiamiu p̄elaga wo na suṃalun māraeraena e lelagaena e Kristo, naga suṃa pa mlewo make yo moki narui.

⁹ Sur nene kila nekekara paṃisi, komin naṃa nemiyuṃṃae kiena ne Ntewa nakonua rui nemio kiau malena wetelu, nemiyuṃṃaen visawalen lologena wo naṃa pisayu narina. A naga kilia ṃa naṃa nesuṃa nesitomāl amiu silaga e kiau leniena,

¹⁰ a nesuṃa nepiun ke ṃena tania nesape visae mesmes ga e kiena nasinenanena, yoko naga kila kiau mrapa vena nekilia neim noṃalivin amiu.

¹¹ Sineun manene naṃa neim nevisu amiu vaṃisi, a visae nekilia neim nelipere re nalaena kiena Ninuna Wa vena kila amiu aṃarera laa sane, vera na wo vaṃisi.

¹² Nemlelaga nesape kiau viawaena kilia iilar amiu, a sineun neimi vena kiamiu viawaena kilia iila inu ṃena ga, a visae sanene ita tesuṃa temiila ruru ita ke sina ga.

¹³ Erau lala, sineun nesape akilia naṃa sane yam mok liu, noṃion viṃṃasen pun amiu paṃisi, ana silaga mrapa pe po re poli komin sur laṃas suwo ga yo, kila narui pe nepiṃṃas re poli wa. Ana sineun iṃṃasen paṃisi, vena kiau yuṃaena kilia war mrasa e amiu naṃa amlalaga rui, sa naṃa p̄ar mras rui e la naṃa pe ape Yu re poli e yo taṃena lala.

¹⁴ Yuṃaena naṃa sike e luṃau naga sanini, sane monar nelologo nenaga van ita, ita le Yu lala, a van ṃena yeririna taṃena lala, a monar nelologo van la naṃa akilia suria a la ṃena naṃa pe akilia re sur poli,

¹⁵ nane kila narui sineun neim nevisawal lologena wo van amiu e kiamiu pupia pulkumali naṃa Rom.

¹⁶ Lologena wo nene, nane mrapa taaga ga naṃa naṃareraena kiena ne Ntewa miyuṃṃae ea vena la tamaliaena van yaru, kila sane silaga pe nemawan re visawalen poli. Lologena wo nene pimi ṃaliv p̄esan pun ita le Yu lala, siraunia mlewo palilue pun la naṃa pe ape Yu re poli, ana yar ai naṃa lelaga, yoko lual malena ea.

¹⁷ Lologena wo nene naga pe kieta mrapa na kilaen naṃa teim temesmesu sina e marana Ntewa, vena ve tetol re si nakoena vanon kieta mlamulena viowa lala, ana popon tekilia sane monar tesiar amio naviawaena, a yoko toṃisin amio naviawaena, komin naṃa sane visena marua tai kiena ne navisawalena Aṃakuk pisa, pisape

“Yaru naṃa visae wasine ga Ntewa, yoko Ntewa kila naga imi mesmes ruru nenaga, nane mrapa nenaga nene vena tolen malena.”

¹⁸ Mrapa na tolen malena toṃa ga, ana p̄arṃarera a napiowaena pule manene laa likan yeririna la naṃa pe ape Yu re poli e yomarava nini, kila sane asuwo manene visena lelaga lala kiena ne Ntewa, ana sanene tepisu naṃa Ntewa sike ma e peni, kiena sinemimiena monar imi ṃalivi kilapel la nenaga.

¹⁹ Naga suṃa p̄i plan ke kiena p̄elaga wo lala pimi ṃalivi e yometava e maran yeririna la rui, ana popon avisu kilalea, ana pe sinelan re kiliaena poli.

²⁰ Lelaga sane Ntewa naga pe pe yar re poli, ana yar taṃatete visuia, ana siar e nasiena yomarava nini pimi tol nagane, yar la asuṃa apisu ke kiena p̄elaga wo lala, ana akilia apisu kilale asape naga pe Ntewa kemua

lelaga. Visae avisu ga kiena nasiiena lala vera na taḡatete si aviun avisave aña naga ai.

²¹ Visae peraga, akilia asape Ntewa sumã ga, ana pe akilali re naḡa sinelan akila kiela sitomena su vatanon poli, pe akilali re naḡa sinelan visae potena van poli vanon kiena nawoena la pan la. La pe asitom re sur ta poli, pano pano-o kiela sitomena lala pulen make ga yemalolo.

²² Asitom ke asape ape manmarua, ana apa ape wowe make la,

²³ a pe amlotun re si Ntewa naḡa taḡatete si mare pogos tai poli. Yepel mavin ga naga, ana amiyuñæn ga nono la naḡa aḡar maran yaru pona maran manu pona maran sur mal la ne sane nopi lala pona ya, ana asitom ke asape alotun ga sur la ne sanene narui.

²⁴ Pogos naḡa akila sanene, Ntewa sinen maren kiela ḡarmãrera la nene, ana mligan la vena asuñã akilakila ga napiowaena ya naḡa la sinelania. E pogos nena nene narui tevisu naḡa yar la asuñã akila ḡelaga na mawaena lala e tasnela,

²⁵ a monar ve sanene, komin akovenlua visena lelaga kiena ne Ntewa, amligan visokanena kus lelana, a pe amlotu re si Ntewa naḡa popon ayeluar kiena kia wa silaga, ana apatanon ga sur la naḡa naga sii la.

²⁶ Apilopu kare suri make sanene, ana Ntewa pe pisaluḡar la re si poli, ana tañan la apa akila ḡarila amio kiela nasinenanena viowa lala. Sa naḡa sira lala pe apa re si amio yermene poli, ana apa amio ke sina ga sira,

²⁷ a yermene mēna lala pe asitom re si asape popon atalopa amio sira poli, sa naḡa Ntewa pisa pisape popon akila, ana la asuñã sinelan ga yaru, asuñã apa amio la ke sina ga e ḡelaga naḡa temawan visayuena. Yuñæna la ne sanene pe memes re nena poli, a la naḡa asuñã akilakila ke sanene, yoko e kiela malena lala, alual ga nakoena la naḡa torokin yar naḡa kila sanene monar kusia.

²⁸ Yar sur la ne sanene, pe asitom re Ntewa poli e kiela malena lala, pe sinelan re mēna kiliaena poli, ana Ntewa pe pisaluḡar la re poli, ana mligan la vena kiela sitomen viowa lala were la ava nena e ḡelaga viowa lala.

²⁹ Akila mña sanene pano-o opisu kiela malena pimi pulen ḡelaga na kilaroen navisaluaena, amio napiowaena lala, navinayaena, amio sitomen viowa lala na kila kareen yar taḡena. Amloi, añemonãr yar lala, apeveyun la, apisokani, sinela kar yar taḡena lala, asuñã apisasayu la,

³⁰ apisatamēla, a e lepas kiena ne Ntewa, la pe sinelan re nena ga. A amio ḡelaga viowa la nene, ape ḡarmãrera paḡisi, aḡarwar la, apis vilave, amaplar na kilaen sur viu viowa lala naḡa nanua sumo na peraga, a pogos naḡa kiela yermarua la apis pan la, pe sinelan re nena loge laen poli.

³¹ Yar la nene tekilia tevisave la pe ape manmarua re poli, pe apuarar ruru re kiela navisaarena poli, pe ape lemam re poli, pe kiela nasineyeena re nena poli.

³² Akilia ruru visena kiena ne Ntewa, akilia mña naḡa Ntewa pisaar marena pa yeririna la ne sanene rui, ana pe asitom re nena ga. Asuñã akila luen ga sanene, a metavana, akekan manene paḡisi naḡa visae avisu kiela erau taḡena la asuñã akila ke viowa sanene amio la.

2

Ntewa naga taaga liḡere yaru lala

¹ Sanene, visae ko na yere Yu tai naŋa osumña opisu ke napiowaena kiena yaru taŋena la nene, yoko ositom ve sanape? Pona ositom osape ko na opo, la apiowa ga, ana peraga, napiowaena naŋa teke e ko maran taaga, ana taŋatete si ovisa sur tai. Ko ope yar na liŋereen yar taŋena lala, ana osumña omliŋere ko ke ga ne, komin osumña okila ke sur torokin ke naŋa omliŋere la vanonia.

² Ana sane tekilia mŋaga, yoko Ntewa la nakoena va la make naŋa akila piowa sanene maran ve taaga.

³ Pona ko tai naŋa ositom ke osape ko na opo yo, komin naŋa opis ke pa yar na kilaroen navisaluaena, ana ko mŋena ga osumña okilarovia, ana pe pon re ositom ovisave yoko nakoena naŋa Ntewa lavia taŋatete tol ko.

⁴ Pona ositom ke osape Ntewa pe lemam paŋisi yo, naga sinen miye yaru, pona kiena sitomena piavi, nane ositom ke osape taŋatete kila sur tai van ko yo? Ee, Ntewa po paŋisi sane osumña opisa ke ne, ana kiena lemmamiena pe taŋan ko re naŋa osumña okilaroro navisaluaena poli, ana vena were koena ovilon ko vetan mlamulena viowa naŋa osike ea.

⁵ Ana ko na pe otaŋan re nena naŋa ovilon ko poli, okila luen ga ŋar mŋarera pa mŋaga, ana sanene osumña okila naŋa omiuonpolo ke kionña nakoena lala vano tol pogos naŋa yoko sinemimiena kiena ne Ntewa liŋere nena yar lala.

⁶ E pogos nene narui yoko naga vion plan van yar lala toroki taveve sa naŋa la asuŋa akila ke ne.

⁷ Sane yeririna la ŋasa, apa rurula ga, asuŋa akilakila ke ga ŋelaga wo la silaga vena kiela kia la wo e marana Ntewa, akilia kila naŋa atol naurarena nae peni. Ya naŋa Ntewa la van la, naga malena naŋa ve uro re.

⁸ Ana la ŋasa, ape yar na veveyuena, pe amlelaga re e visena lelaga po, asike ga vatanon mŋareraena viowa. Ya naŋa yoko Ntewa la van la, naga naliŋereena naŋa molue e pupia kiena nasinemimiena ga.

⁹ Yoko pogos mŋarera amio naloge viowaena imi tol make yeririna la naŋa akila ke piowa, siar e la naŋa Ntewa pisir plan la ŋesania, nane le Yu lala, va tol yar taŋena la naŋa pe ape le Yu re poli.

¹⁰ A la naŋa kiela malena po, yoko atol navisa ruruena kiena ne Ntewa, yoko kiela kia su ruru amio naga, kiena sumare sike amio la. A naga mŋena nene siar e le Yu lala, va tol yar la naŋa pe ape Yu re poli,

¹¹ komin Ntewa naga pe pisuveve re sane yar tai pe taŋena poli, ana naga kila po maran taaga pan la.

¹² Le Yu la asike vatanon navisaluaena rui naŋa Ntewa mla pan la, ana visae akilaro navisaluaena nene, yoko Ntewa la nakoena van la. A yar la naŋa pe ape Yu re poli, pe atol re navisaluaena nene poli, pona pe akilia re ya naŋa navisaluaena nene pisa poli yo, ana visae akila viowa, yoko la akovio. Sanene, mlamulena viowa sike e ita punu ga maran taaga, ana yoko Ntewa monar liŋere make ita ga.

¹³ Yar la naŋa amesmesu e marana Ntewa, pe la re naŋa akilia ga ya naŋa navisaluaena pisa poli, ana la naŋa Ntewa kekaran sape were la, naga la naŋa kiela malena taveve ruru ke ya naŋa navisaluaena pisa narui.

¹⁴ Yar laŋasa pe ape le Yu re la poli, amninue navisaluaena kiena ne Ntewa, ana pe sur koren ga, kiela malena po pano-o, kiela ŋelaga sa ga naŋa navisaluaena kiena ne Ntewa sike amio la rui.

15 La sa ga naŕa ya naŕa navisaluaena suŕa pisa ke ne, sike e losinela rui. Sanene, pogos naŕa amloge visena kar lala apisa pan la asape ova e nene pona ova e nene, ana kiela sitomena wo suŕa pisawal ruru ke pan la e ya naŕa po a ya naŕa piowa.

16 Sa naŕa lologena wo naŕa nesuŕa nemlologonia pisa, pupia legiena naŕani suŕa pimi ke ne, a e pogos nene, yoko Ntewa la va Yesu Kristo vena visuveve ruru sitomena kiena yar lala, vano-o tol sur naŕa amlawan ruru teke e losinela, a liŕere sur la naŕa akila, vano tol nena naŕa asitom asape pe yar kilia re poli.

Le Yu lala amio navisaluaena kiena ne Ntewa

17 Nepisu sane popon nevis si va laa sane wa e lepas na sur la naŕa ita le Yu lala tesuŕa tepisa. Tesuŕa tepisayu ke sanape naŕa ita ke narui ita na tetaveve ke navisaluaena kiena ne Ntewa, tesitom ke tesape ita ke narui naŕa Ntewa sinenan ita pa laa sane wa, ana kila narui kieta sitomena la pa manene laa metava.

18 Tepisa ke tesape tesukul ruru po e navisaluaena kiena ne Ntewa, kila narui tesitom tesape ita ga tekilia ruru Ntewa amio kiena nasinenanena, ita ga tekilia ruru sur la naŕa lelaga pona naŕa mesmesu napo.

19 Ita tesuŕa tepisa ke tesape ita le Yu ga lala topon naŕa tesumon la naŕa pe ape Yu re poli, komin naŕa tepisape la ape kilamara ŕala naŕa pe akilia re mrapa poli. Toŕape ita ga tepe yomerarava kien la naŕa asike e yemalolo,

20 ita ga topon naŕa takawe ruru yaru naŕa kila pal mrapa, ita ga tetorokin naŕa tevidan ruru la naŕa asa ga sisi lala, pe akilia re sur poli.

Ana sineun nesape nevis re e lepas nene, sane pogaga naŕa tepisu kilale sane navisaluaena kiena ne Ntewa pulen make kiliaena wo lala a visena wo make la rui, ana piowagan ga naŕa tesuŕa tesape naga pe kieta ga.

21 A sur si tai naŕa piowa manenea metavan nene, toŕareran vianen yar taŕena lala, ana nepisu sane pe tepian ruru ita re si poli. Visae ologon naŕa ovisave yar ve vinau re sina, ana popon naŕa ko na osuŕa ovinau ŕaga?

22 Ko naŕa opian ke yaru osape monar ve akila re kolau, komin ya ne ko ŕena okila? A ko naŕa opisa ke osape nono la naŕa la amiyuŕaenia, apiowa ga, opisa tanea, ana ko ŕena ga, pona osuŕa opinaun ke sur la ne pe kol naŕa amligan sike e kiela lele wa lala, a?

23 E lele nene monar tevisave piowa paŕisi wa, komin ita la naŕa toŕarwar ita vanon naŕa toŕar Navisaluaena kiena ne Ntewa, ana tesuŕa tekila kare ke sina kia wa kiena kieta Ntewa ne, komin naŕa tesuŕa tekilaroro ke kiena navisaluaena la nene.

24 Visena Wa pisayu ke kieta ŕelaga nene rui, pisa sanini sape "Amiu yeririna lala kiena ne Ntewa, kiamiu navisokanena kila sane yar taŕena lala asuŕa apisa kare ke kiena kia."

Yaru naŕa pe yere Yu kemua lelaga

25 Ko osape ope ŕaviu rui, ana ope Yu kemua lelaga, nanene na po paŕisi. Ana sur nene miila ko visae ologear ga navisaluaena kiena ne Ntewa. Ana visae okilarovia, ko ope Yu korena ga, ko opiowa pa Ntewa sa ga la naŕa pe ape ŕaviu re poli.

²⁶ Ana pona yaru tai pe sa re le Yu la naŋa ape ƣaviu poli yo, naga pe pe ƣaviu re poli, ana visae yar nene logear ruru Navisaluaena lala, e navisuena kiena ne Ntewa naga imi torokin ga yere Yu narui.

²⁷ Yere Yu naga pe ƣaviu rui a mla ke navisaluaena, ana visae pe mlogear re poli, monar visuar ruruia, visae peraga, yoko Ntewa kovenlua naga, a were taŋena naŋa pe pe ƣaviu re poli ana mlogear kiena navisaluaena.

²⁸ Nanene komin e navisuena kiena ne Ntewa, naga naŋa pe yere Yu kemua lelaga, pe naga re ga naŋa pe Yu e kulus poli. Ana ƣaviu naŋa Ntewa pisu sane lelaga napo, pe naŋa re ga e tas nen yar vanua poli.

²⁹ Yar naŋa pe yeririna kiena ne Ntewa lelaga, pe naga re ga naŋa ƣuarar nasiriena wa e limana poli, ana naga yaru naŋa Ninuna Wa miyumaŋe ke e losinena, naŋa kiena malena pilonia pimi po. Yar na sanene, pona yeririna la asitom ke asape naga pe pe yar re tai nene poli yo, ana Ntewa kekaran naga paŋisi.

3

Sur wo naŋa sike e le Yu lala

¹ Nepis ke sanene, pona naviunena tai mŋalivi yo, viun sanini, visave “Visae yere Yu maran ve taaga ga amio yar taŋena lala, sa naŋa osumŋa opisa ke ne, komin ya ne kia naŋa Yu naga po, a tesitom ke tesape ita na tepe sur tai? Naŋa tekila ƣaviu e ita, vena teim teve le Yu kemua lelaga, ana pona pe sur koren ga yo?”

² Naviunena nene mesmes ga, ana nevisatamaŋe nesape, Peraga, toŋar kia na Yu, naga pe pupia sur wa tai naŋa po manene laa pan ita. Lus kiena yeririna ai sina naŋa Ntewa mligan kiena visena wa sike e limala? Pe yar taŋena kar re la poli, ana ita le Yu ga lala.

³ Pe lelaga naŋa kieta yeririna la ƣasa pe amlogear re visena kiena ne Ntewa nene poli, ana naviunena sike na sape: Sanape, pona yoko Ntewa ve visa ruru ita re sina sa naŋa naga pisaaria sape yoko kila? Ana pe sa re nene poli. Pe sur koren ga naŋa laŋas pe apuarar ruru re visena kiena ne Ntewa poli, ana pe Ntewa purmatan li re kiena navisaaren e ita pogos tai poli wa.

⁴ Pona ita yeririna lala ita tepisokan lue ga, ana Ntewa naga pe lelaga lue ga, sa naŋa Parin Suŋe Tepet pisa e kiena Tus na Yauena lala, naŋa pisa sape

“Yoko avisu naŋa ko ope lelaga kemua e kionŋa visena lala vena liŋerelaena, a yoko sinelan liŋere koena sina ga, ana ko na omesmesu ga na osike ne.”

Yauena 51:4

⁵ Kieta napiowaena lala apioyowa ga, ana sur tai naŋa po towe laa ga, napiowaena la nene akila merarava e maran yeririna lala asape navisaluaena kiena ne Ntewa la naŋa apisalupaŋ ke napiowaena la nene, napo na apo. Nepisa sanene, pona visae yoko yar laŋas naŋa ƣarila pe wowe asuŋala avisave “Visae kieta napiowaena la akila sur wo nene, komin ya ne Ntewa sinena kar ita sape la si nakoena van itania?” Ana peraga, nanene sitomena kiena yaru ga,

⁶ pe sa re nena nene poli! Visae Ntewa ve liŋere ita re le Yu lala, ana pe pon re naga liŋere li taŋena la naŋa pe ape Yu re poli, ana peraga, naga mesmesu nena ga, a naga taaga torokin liŋereena.

⁷ Naviunena si tai ve sa nene kilia vim, naŋa pisa sanini, sape “Nanua sumo nesape nemlelaga e Ntewa, ana siraunia pe nemlogear re poli, ana

sa naŕa nesuŕna nepisokan ga. Ana kiau visokanena nene suŕna pisawal ke sape visena kiena ne Ntewa ga pe lelaga paŕisi, a sanene na suŕna kila kiena kia pa metava. Ana visae ve sanene, komin ya ne naga sinena sape liŕere in ke na wa, sape in na nepiowa ga?"

⁸ A ŕisi na yar la ŕasa avilon visena la ne sanene va ve taŕena laa na wa, avisave "Visae ŕelaga viowa visawal visave visena kiena ne Ntewa pe lelaga, popon tesuŕna tekilakila ŕna mlamulena viowa la ve moki silaga, vena kilaen visena kiena ne Ntewa ve lelaga laa sane." Laŕas apisape nesuŕna nemlologon ke sanene, ana naga nene na visokanena ga, a la naŕa asuŕna apisa, yoko akus naliŕereena torokin kiela visen viowa la nene.

⁹ Nesape nowasuŕe in sina e sur naŕa tepisayu ke ŕa rui, tesape yar na ŕar kia na Yu, yoko ve sanapenia? Pona yar laŕasa, naviunena sike e la yo sape yoko wo vaŕisi vania taulu yar naŕa pe ŕar re kia nene poli, pona peraga? Pogaga, kiau navisatameena nesape ve sa re nene poli. Sa naŕa nepisa ŕa rui, le Yu amio le Kris lala, la make ga asike vatanon ŕareraena na mlamulen viowa maran taaga.

¹⁰ A sane visena na Tus Wa pisape

"Pe yar re nena tai naŕa kiena malena po poli.

¹¹ *Peraga, pe yar re nena tai naŕa pisu kilale mrapa poli,*

pe yar re nena tai naŕa suŕna kilali ke sape lual Ntewa e kiena malena poli.

¹² *Yeririna make ga apilipal ga mrapa naŕa mesmesu, apa apiowa manene laa.*

Pe tai re nena naŕa miyuŕae po poli.

Yauena 14:1-3

¹³ *Kiela visena piowa ga, sa ga yar mare naŕa kona rui,*

purmenela suŕna miyuŕaen ke ga visokanena,

navisa karena la naŕa suŕna ŕalivi ke e kulugola lala, sa naŕa loŕara viowa karmar yaru.

Yauena 5:9

¹⁴ *Lelaga ŕa, gola lala pulen ga viaiena amio visen melkalka lala.* *Yauena 10:7*

¹⁵ *Lala lala suŕna ŕar la akirkirir kar ga la ne vena kilaen kuruta lau,*

¹⁶ *kiela yalorena lala apa akila kare make suria, akila yaru la amloge piowa.*

¹⁷ *Pe asitom re asape mrapa na suŕare tai sike poli,* *Ais 59:7,8*

¹⁸ *pe apisu kilale re nena asape Ntewa suŕna pisu la ke poli."* *Yauena 36:1*

¹⁹ Ee, visen la nene amolue kome Navisaluaena kiena ne Ntewa, a tekilia tevisave ya naŕa Navisaluaena kiena ne Ntewa pisa ke ne, kiar ita ga le Yu lala. Ita tesike vatanon Navisaluaena nene, a yar naŕa pisu kilale ya naŕa navisaluaena nene pisa, naga pe kiena visena na visaeen re si po, naga kilia sape yomarava wetelu kilarovia, yar make ga akus nakoena vanonia.

²⁰ Pe yar re tai naŕa logear Navisaluaena kiena ne Ntewa torokin vena naga kilia mesmesu e marana, ana Navisaluaena nene kila sane yar make ga akilia ruruia asape mlamulena viowa sike e la.

²¹ Ve sa nene, mrapa na logearen visaluaena, yar la taŕatete atayu nena aimi amesmesu e marana Ntewa, a nane kila sane Ntewa pisu popon kila ruru mrapa viu taŕena tai naŕa tekilia tetavevea.

Mrapa viu nena naga po paŕisi, komin pe kana navisaluaen re la naŕa yar monar logear la poli. Mrapa nena, nasiriena marua wa lala amio visena kiena ne navisawalena lala, apisawal ŕna ve torokak nanua sumo rui, ana nagane Ntewa kilologia pan ita rui.

²² A mrapa nena naga sanini: pe mrapa nalelagaena. Sanene, yar ai naþa viawa e Yesu Kristo, yoko Ntewa kila naga imi wo e marana. Mrapa nena pe kiena yar re ga laþas poli, ana pe kien yaru make ga,

²³ komin yar make ga amlamla piowa, pe ta re poli naþa kiena malena mesmesu va torokin naþa tol malena wo naþa Ntewa sinenania.

²⁴ Ana pogaga, komin Yesu Kristo pul lua ita rui, kila naþa Ntewa kila ita tepim temesmesu e marana, sane kiena nalaena tai pan ita, naþa mlavia pimi ga kome kiena lemamiena.

²⁵ Naga pul plan ita komin naþa Ntewa pisirlua naga sane kuþaþaena tai naþa kana kuruta mlau kee plan kieta mlamulen viowa ita la naþa temlelaga ea.

Ana sanapen yeririna la naþa siar e kas la nakonua rui pimi, pogos naþa Yesu pe pimi re poli wa? Pe tepisu re naþa Ntewa mla nakoena pan la vanon amlamla piowa poli, pona sitomena tai sape pona Ntewa mla ga nakoena pan mlamulen viowa kien yar laþas yo, ana yar laþasa pe mla re nakoena pan kiela mlamulena viowa la poli. Ana peraga, naga pe sa re nene poli. Nakonua manenea, Ntewa kila ke ga kiena sitomena piavi, sumia piro ke ga kiena sinekar, a kila ma sanene pano-o tol pogos naþa Yesu maren mena mlamulena viowa kien la na sumo.

²⁶ Sanene Ntewa pisawal meraravan pan ita nagane narui sape naga miyuñae po silaga, kila sane yar ai naþa viawa ga e Yesu, yoko ekik ruru nena e marana.

²⁷ Visae sanene, yoko tekilia towarwar ita komin si ya ne? Pe sur re si ta poli, komin ya ne kila ita si tepim topo temio Ntewa? Pe þelaga wo re na tai nalogearen kiena navisaluaena poli naþa tesitom ke tesape tekila yo, ana peraga, kana purþesa, kieta lelagaena ga e Yesu.

²⁸ Kiamimi lologena pisa sanene narui, sape visae yar imi mesmesu e marana Ntewa, naga wasine ga kiena naviawaena e Yesu. Taþatete wasine kiena yuñae na wo la naþa naga mlogear ruru navisaluaena make ga kiena le Yu silaga, komin naþa taþatete yaru tai kila ve sanene.

²⁹ Sanene, tepisu sa naþa Ntewa pe pe Ntewa kiena ne re ga ita le Yu la poli, ana pe Ntewa kiena ne mena li taþena lala.

³⁰ Ee, Ntewa naga taaga ga, ana pe kien yar make ga, ana visae yere Yu, naga kilia imi mesmesu e marana Ntewa visae viawa ga e naga, pona visae yar naþa pe pe Yu re poli, naga mena ga kilia imi mesmesu e marana Ntewa visae viawa ga ea.

³¹ Ana visena la nene pe pisa re sape þelaga na lelagaena kiena Yesu kovenlua navisaluaena kiena ne Ntewa naþa sike ne poli, sape pe kiena yuñae na kilaen re si poli. Pe sa re nene poli, ana kana kinasa sane pogos naþa tesumia temlelaga ke e Yesu, tesumia tepatanon ruru ke e sur la naþa navisaluaena pisa, tekila ke naþa ape lelaga.

4

Epraam tepo yom̄arua na vianen mrapa na viawaena van ita

¹ Tesumia tepisayu ke sane þelaga na lelagaen e Kristo naga pe mrapa na tolen natamaliaena, ana sanapen kata apua la nanua sumo, sane pupia apua na kieta lus naþa yermarua Epraam?

² Naga kila yuḿaena la moki naḗa Ntewa kekarania, ana yuḿaena la nene taḗatete kila naga mesmesu e marana Ntewa. Visae naga imi mesmes komin kiena yuḿaena lala, pona naga kilia warwar si e yo, ana pe sa re nene poli. Pe yar re tai naḗa kilia warwar e marana Ntewa vanon yuḿaena la naḗa naga kila,

³ ana naviawaena ga kilia kila yaru mesmesu amio Ntewa, sa naḗa suniena kiena Epraam pisayu e Tusi na Siiena, naḗa sape
*“Epraam naga piawa ḿarera paḗisi e navisaarena kiena ne Ntewa,
 ana Ntewa kekarania, mla viawaena nene kiena Epraam, kila narui pimi
 mesmesu e marana.”* *Nas 15:6*

⁴ Ositomlia, sane yar naḗa miyuḿaen kilavaru, pogos naḗa kupario ḗisi monar waria ve kiena. Ana ve tevisa re tevisave kilavaru nene naga pe nalaena tai naḗa kiena yerkawa mla pania molue kome kiena sitomena, ana kilavaru nene, yar na yuḿaena nene, ḗiyon paḗisi naḗa, ana popon kemua naga waria ve kiena.

⁵ Ana lepas naḗa yaru imi mesmesu e marana Ntewa, naga pe pe sur re tai naḗa teyuḿae vanon poli, naḗa tekilia towaria sane sur tai naḗa ita ga tetauluia ve kieta. Ita, kieta yuḿaena la piowoya ga, ana monar towasine ga Ntewa, naḗa naga ga kilia war plan napiowaena e kieta malena. Visae towasine ga naga, ana yoko kila ita temesmesu e marana.

⁶ Yermarua Parin Suḗe Tepet kilia sur nene nanua rui, ana kiena yauena tai pisayu sanapen naḗa yoko wo vaḗisi van yar naḗa pe ḗasine re ke sina ga kiena yuḿaena poli, ana ḗasine ga Ntewa sape yoko naga kekara naḗa kila naga mesmesu e marana. Yauena nena pisa sanini, sape

⁷ *“Yar naḗa Ntewa piewo kiena napiowaena lala,
 naḗa yumu plan kiena mlamulen viowa,
 na nene navisa ruruena tai naḗa yoko wo van vaḗisi.”*

⁸ *Yar naḗa Ntewa pisu naga sane pe namname tai to re si e poli, naḗa monar war nakoanania,
 naga yoko kilia loge wo na loge wo.”* *Yauena 32:1,2*

⁹ Ana la naḗa akilia aloge wo sa naḗa yauena nene pisape, a la nene? Navisa ruruena nene, yoko taḗatete imi ga va ḗaviu lala, sa naḗa ita le Yu ga lala, ana yoko imi ḿena va la naḗa pe ape ḗaviu re poli, na nene naga merarava ruru po paḗisi, komin sa naḗa tepisape, Epraam pimi mesmesu e marana Ntewa, pe komin re naḗa naga pe ḗaviu poli, ana pimi mesmesu e marana Ntewa komin ga naḗa mlelaga ḿarera ea.

¹⁰ Ana tekilia sur nene sanape? A Ntewa sape Epraam mesmesu e marana na pogwai? Naga pisa e pogos naḗa Epraam pe ḗaviu pa rui, pona pisa e pogos naḗa pe pe ḗaviu re poli wa? Visae teva si e kiena suniena, yoko tevisu naḗa Ntewa pisape Epraam mesmesu e marana pogos naḗa naga pe pe ḗaviu re poli wa.

¹¹ Sanene, viawaena kiena Epraam e Ntewa, naga ga nene kila naga mesmesu e marana. E poglis nene naga pe ḗaviu re poli wa, ana siraunia, Ntewa mla ḗaviu pania sane kile tai naḗa pisawal sape viawaena ga e Ntewa nane mrapa naḗa yar imi mesmesu amio naga.

Epraam naga pe yar ḗesa naḗa sanene, ana yar moki apim sirau naḗa pe ape ḗaviu re poli, ana amlelaga e Ntewa ana Ntewa pisu sane amesmesu

e marana. La pe amolue re e lus kiena Epraam naapo poli, ana nagane apisu naga sane pe kala apua marua mēna tai,

¹² maran taaga sa ke naḡa naga pe apua kan la naḡa ape ḡaviu.

Ana nanua sumo, ita le Yu lala tesitom tesape yar naḡa pe ḡaviu sane yerमारua Epraam, lelaga kemua naḡa naga ke narui naga molue kome kiena lusa. Ana nagane, sitomena tai mālivi naḡa pisape yaru naḡa kilia visa visave Epraam naga pe kana apua marua kemua lelaga, nanene pe yaru naḡa mlelaga e Ntewa sa ke naḡa Epraam mlelaga ea, pogos naḡa pe pe ḡaviu re poli wa.

Naviawaena kiena yaru kila navisaarena kiena ne Ntewa imi ve lelaga

¹³ Nakonua konua rui Ntewa pisaar pa Epraam sape yoko kiena navisa ruruena lala amolue akome Epraam amio kiena lusia avava vanua va va yeririna make ga na yomarava. Ana komin ya ne Ntewa kekaran sape kila kiena navisaarena nene va Epraam? Pe vanon re ga naḡa Epraam mlogear ruru kiena navisaluaena poli, komin pogos naḡa Ntewa kila navisaarena nene, pe navisaluaena re poli wa, pogos kiena ne Ntewa na laen navisaluaena va Mosis sike koperina wa. Sanene, tekilia tevisave naviawaena kiena Epraam ga kila naga mesmesu e marana Ntewa, nane Ntewa kekaran naḡa la navisaarena wo nene vania.

¹⁴ Visae navisaarena nene pe kiena yar ga la naḡa asmāl amlogear ke navisaluaena, yoko kila sane yar naḡa mlelaga, mlelaga korena ga ne, a kila sane navisaarena kiena ne Ntewa pe suñal re si poli.

¹⁵ Suri taḡena ke sina ga nini, naḡa kila meraravan pan ita sape navisaarena wo kiena ne Ntewa lala taḡatete añalivi e ḡelaga nalogearen navisaluaena. Naga nene komin pogos naḡa navisaluaena sike na, ana ḡelaga na kilaroen navisaluaena monar mālivi, ana siraunia monar kana nakoena nena, komin naḡa pe yaru tai tokon re kilaroen navisaluaena pogos tai poli.

¹⁶ Ve sanene, navisaluaena taḡatete kilia iila ita vena tekila ruru kieta napiowaena e marana Ntewa, ana Ntewa pe lemam manene laa pan ita, ana naga ga kila. Naga pisa naḡa toḡasine ga naga, tevisu ga naga, ana naga kila tetol kiena navisaarena wo lala. Nanene na pe le Yu re ga la naḡa navisaluaena pitomi ḡesan pan la poli, ana yeririna taḡena mēna la asikola amio la. Yer pe lala, ana visae akus ḡelaga na lelagaena e Ntewa maran ve taaga sa ke naḡa Epraam mlelaga ea, naga sane la mēna amolue e kiena lusa. A ita make mēna ga e ḡegas nen nalelagaena teliv piora e yomarava, tepisu sane naga pe pupia kata apua.

¹⁷ A nanene mesmesun ga naḡa Ntewa pisaar pa Epraam nanua rui, naḡa pisa pania sape

“In na nepisirlua ko, ko ope purḡes nen lus nen yeririna lala na purvanua moki.”

Nas 17:5

Pogos naḡa Ntewa pisaar sanene pa Epraam, Epraam pe sinen kurkur re poli, ana ḡuarar ruruia, komin naḡa naga kilia sape Ntewa nena naḡa naga pisa visena nene pania, naga pe Ntewa naḡa kilia kila ya naḡa mare imi mali, kilia kila sur naḡa pe su re poli wa vim mālivi.

¹⁸ Pe lelaga, Ntewa pisa sur ta pania mārera paḡisi naḡa naga lelaga ea, komin naḡa pisaar pania, sape

“Kiomā lus lala yoko aim ave moki na ave moki vaṽisi e yomarava nini.”
Nas 15:5

Ana pogos naṽa Epraam mloge, mlelaga ea sape monar ve sa ga nene narui.

¹⁹ E pogos nene, naga kilia sape naga amio wona Sera, kiela mrae lalua lavis vito tano narui, naṽa kiena kasa lavis tol ponotia ve taaga [100], a wona pe ṽarli re sisi poli wa, ana kiena naviawaena pe mlor re nenaga.

²⁰ Naga pe sitom re nena suri ta poli, ana kiena sitomena sike ga e ya naṽa Ntewa pisaaria. Kiena naviawaena suṽa pimi ṽarera laa narui, a silaga suṽa mieluar ke Ntewa a pisa lue ga potena keviu pania vanon ya naṽa yoko kila.

²¹ Naga pe sitomli re pogos ta poli sape Ntewa naga pe torokin re naṽa yuṽae taveve ruru kiena navisaarena poli,

²² a kiena ṽelaga na viawaena nene narui kila Visena Wa pisayu si naga, sape Epraam ṽasine ga Ntewa, ana Ntewa pisawal sape naga mesmes ruru e marana.

²³ Ana visena nene pisayu ga Epraam naga taaga,

²⁴⁻²⁵ ana popon tela sane visena tai naṽa pisayu ita make ga, komin ita ṽena ga temlelaga e Ntewa tesape yoko naga kila ita teim temesmesu e marana sa naṽa naga kila pa Epraam. Temlelaga sane naga ke narui naṽa mligan Yesu pitomin vena tol marena vanon kieta mlamulen viowa lala, a temlelaga tesape Ntewa ṽere lua ke sina ga Yesu petan marena vena kila merarava ruru van ita sa naṽa tekila si mara wo temio naga rui.

5

Tepe mara wo si temio Ntewa rui, tepisu suṽare a lemamiēna

¹ Pogaga, nagane merarava ruru po pan ita sane sur naṽa kila ita tepe mara wo sina temio Ntewa, naga kieta naviawaena e ya naṽa Yesu kila vena tamalia itaena. A pogos naṽa tepisu kilale tesape tepe mara wo temio Ntewa sanene, kila naṽa tepisu suṽare sike likan ita temio naga,

² a kila naṽa tesu ruru ga tesike e kiena lemamiēna silaga. Visae ve sanene, kieta sitomena ṽareran sape siraunia, yoko ita monar teva loyūṽa e naurarena kiena ne Ntewa, temio kekarena keviu.

³ A pe tekekaran re ga malena wo naṽa yoko imi sirau poli, a tekekaran ṽena pog ṽarera laa naṽa tesuṽa tepisu ke nagane. Pona temloge piowagan yo, ana teloge won ga komin naṽa tekilia tesape naloge viowaena kilia kila sitomena ve piavi vaṽisi,

⁴ a sitomena piavi kila ṽelaga wo va laa e marana Ntewa, a ṽelaga wo nene kila nawasineen Ntewa va laa na wa,

⁵ a nawasineen Ntewa kila taṽatete kieta sitomena lorun sur tai pog tai. Nanene komin naṽa Ninuna Wa naṽa naga mla pan ita, silaga suṽa kokonia ruru ke sinesiena kiena ne Ntewa va loyūṽa e ita vano vano-o toulen ruru nenaga.

⁶ Tekilia tesape Ntewa sinen si manene ita sanene komin naṽa sumo, temloru e ṽiliṽili ta rui naṽa taṽatete si tekila sur tai vena tamalia ita, ana e nena e kana pogos naṽa pisaar pa rui, naga pitetalia Yesu pimin marewo ita yeririna viowa lala.

⁷ Ita na, pe tepisu manene li re naṽa yar tai kilia taṽan kiena malena vena tamalia yar taṽena poli, pona yam peve taaga yar tai kilia taṽan

kiena malena vena tamalia yar tai naþa asitom asape naga po paþisi, ana sur ne nanene narui Kristo kila pan ita make ga naþa ita li viowa lala.

⁸ Nasinesiena kiena ne Ntewa keviu sa ke nene narui, komin pogos naþa ita yar na kilaen mlamulena viowa tekila ke þarnarera wa, Kristo pitomin mare wo itania.

⁹ Kana kuruta mlau kevan ita temekiki rui, ana tepim temesmesu e marana Ntewa, a kila naþa pe sur re si tai sike e ita poli naþa yoko naga la nakoena van itania.

¹⁰ Nanua, pogos naþa tepe nasinekar kiena ne Ntewa ke lala wa, marena kiena narina kila mara wo temio, a nagane, komin naþa tepe erau wo temio rui, yoko malena kiena narina kila ita mēna ga temel lue temio.

¹¹ Sanene, tekekarana paþisi naþa Ntewa pisirlua kieta Suþe Yesu Kristo, komin naþa naga kila kieta mrapa na mara wo temio, tesu si veraga temio naga.

Atam kila marena pimi, Kristo mla malena

¹² A sur lua nene marena amio malena, lalua apim e yomarava nini sanape? Yar þes na yomarava nini nane Atam, a naga pe purþes nen mlamulen viowa, a kila naþa nakoena na mlamulen viowa, sane marena, monar imi mialiv e yomarava. A yeririna la naþa asiraunia, la mēna ga atol mlamulen viowa, ana marena tol la make mēna ga.

¹³ Sumon pogos kiena Mosis, Ntewa pe mla re navisaluaena poli wa, ana pe sur koren ga naþa pe navisaluaena re poli wa, þelaga na mlamulena viowa sike pa rui. Sanene, Ntewa pe mliþerela re e pogos nene poli sape akilaro ke kiena navisaluaena, komin naþa pogos nene, navisaluaena naga pere wa, ana kiela mlamulena viowa la narui kila sane la monar akus nakoena na marena na wa.

¹⁴ Tekilia tesape sanene, komin siar e pogos kiena Atam, pimi tol pogos kiena Mosis, pe navisaluaen re poli, ana yar la asuþa amarmare mēga, komin nakoena na mlamulen viowa sike e yomarava rui. Pona laþas akila piowa sane Atam kila yo, pona akila mēna sur taþena lala, ana e navisuena kiena ne Ntewa, kiela napiowaena make la nene ape mlamulena piowa torok ga.

Sanene, tepisu ya naþa yar taaga ga nene naþa Atam kila, tol make malena kien yeririna na yomarava, sa ke ga naþa ya ne Kristo naga taaga kila sirau, naga mēna ga tol make kieta malena ita punu ga naþa temlelaga.

¹⁵ A yuþaena wo naþa Ntewa kila naþa molue kome kiena lemamiēna, naga po paþisi, kilia taulu yuþaena viowa naþa Atam kila naþa molue kome kiena mlamulen viowa. Mlamulen kiena Atam naga taaga kila yar la monar amare, ana nawoena kiena Yesu Kristo naga taaga kila tepim temesmesu e marana Ntewa. Sur nene sane nalaena wo tai naþa toþar korenan ga sa ga ne.

¹⁶ Mlamulen kiena Atam pe kila re nena sur wo tai, ana nalaena nene po pan ita paþisi. Ntewa mliþere mlamulen kien yar taaga nene, pisape yoko pupia kiena nakoena va e yar make ga, ana siraunia, Ntewa pisu nalaena naþa Yesu mla pan ita, naþa pul plan kieta mlamulen piowa lala, ana sape temesmesu ruru e marana rui.

¹⁷ Lelaga kemua naþa mlamulen kiena yar taaga ga, naþa Atam, kila sane marena suþa taulu ita, naþa kilia war plan make malena kien yar lala. Ana yoko, lemamiēna kiena si yar taþena, naþa Yesu Kristo, mla nalaena

wo nene pan ita nanagane, kila sane temesmesu e marana Ntewa, tetaulu marena rui, ana siraunia yoko tetol malena wo temio naga.

¹⁸ Sanene, kana kinas sane mlamulen viowa nene kiena Atam naga taaga ĩpere yeririna make ga apa e nakoena, ana siraunia yuńaena wo mesmesu taaga ga nene kiena Yesu, kilia kila plan la make ga e nakoena nene, ana mligan la ase malena nańa ve uro re.

¹⁹ Ana sa ke sina nene, yar taaga pe ĩarmarera, pe miyagogon re Ntewa poli, ana kila yar make ga ape yar na kilaen mlamulena viowa, ana siraunia, yar tańena mlogear ya nańa Ntewa pisa pania, ana mare e lak torovia kila narui ita moki nańa tepim temesmesu e marana Ntewa.

²⁰ Nanua, Ntewa mla navisaluaena pa Mosis, a navisaluaena nena suńia kilologia ke yeririna lala sape kiela mlamulen viowa la pule pańisi. Ana pogos nańa mlamulena viowa la suńia pimi pe moki manene lue ga, Ntewa mńena ga pa laa sane, kila sane kiena lemamiena pimi keviu manene laa.

²¹ Nanua sumo, mlamulen viowa ĩar marena pimi, a marena nena suńia kila mlamulen viowa tolue ga metava silaga. Ana siraunia, Ntewa kila kieta mrapa vena teim temesmesu e marana, ana nane kila sane nagane kiena lemamiena taulu make suria, komin nańa suńia kila ita make ga nańa temlelaga e kieta Suńe Yesu Kristo, yoko tetol malena nańa ve uro re.

6

Popon tońisin mlamulen viowa, temal temio Kristo

¹ Sa nańa nepisa ga na wa, ita tepe yar na kilaen mlamulen viowa lala, ana Ntewa pe lemam pan ita piewo ita, ana vanon sur nene, popon kieta malena nanagane ve sanape? Pona yaru lańas apisape popon tesuńia tekilakila mlamulen viowa ve moki yo, vena kila sane lemamiena kiena ne Ntewa mńena ga suńia imi manene laa, sa nańa naga suńia piewiewo ke kieta mlamulen viowa la nene?

² Ana peraga, tańatete nena ve sanene! Tekilia tevisave e lepas na sinenanen viowa na kilaen mlamulena viowa, ita sa ga yar mare lala, monar tońisin nena ga, ve tekila re sina.

³ Ositomli pogos nańa akee ita vena teve taaga temio Kristo Yesu. E poglis nene, ya nańa mńalivin ita naga torokin ke ya nańa mńalivin naga nanua rui. Sane nanua sumo naga mare wo kieta mlamulen viowa, ana nagane, pogos nańa akee ita, kieta malena marua na mlamulena viowa mńena lala monar mare.

⁴ Sumo, amligan tasnena mńene lele na marena, ana nagane, pogos nańa akee ita, monar teligan kieta ĩelaga na mlamulena, tońisin ruru nena ga. A nanua mńena sumo, Ntewa kila yuńaena na iilanena nene, nańa kila Kristo suńialu mal sina, a nanagane, pogos nańa akee ita, tesuńial sina temialoro e malena viu tai.

⁵ Sanene, tepe taaga temio Kristo rui komin naga mligan kiena malena mare e yomarava nini, ana ita mńena ga monar teligan kieta malena marua. Ana tekiliar ruru sane yoko teve taaga si temio ke na wa, komin nańa naga ĩar si kiena malena viu tai, a yoko ita mńena ga towar kieta malena viu.

⁶ A monar tesitomńal silaga, sane ĩelaga na kilaen mlamulen viowa nańa tepaeme temio, naga sa nańa asuar sike e lak torovia amio Kristo. Sanene, kila nańa ve tekila re si mlamulena viowa la nańa tasneta la sinelan

kilaena, a mlamulena viowa tařatete kilia ve suřen kieta malena sape tepe kiena yar nayuńaena ga.

⁷ Popon tořisin mlamulen piowa, nagane m̃areraena na sinenanen kilaena mlamulena viowa monar řisin ita, komin ita na sane yar mare nařa sitomena viowa na mlamulen viowa tařatete kila sur tai van ita.

⁸ Lelaga kemua, nanua sumo, sa nařa temare temio Kristo rui, ana nagane, kieta lelagaena m̃arera sape yoko temal lue temio naga narui.

⁹ Tekilia tesape Ntewa kila Kristo mal si petan marena, kila sane yoko Kristo mal m̃a vano-o yoko tařatete si mare pog tai, nam̃areraena na marena tařatete si kilia tol naga pogos tai.

¹⁰ Kiena marena nanua ne, naga pe marena tai na war plan makeen nakoena na mlamulen viowa, a kiena malena nagane, naga pe malena tai na visirluaen kia kiena ne Ntewa,

¹¹ a yoko monar ve sa ga nene van ita. Monar tesitoñalia tevisave ita m̃ena ga popon tořisin ruru řelaga na mlamulen piowa, a silaga monar tevisirlua kia kiena ne Ntewa e malena viu nařa tesike ea temio Kristo Yesu.

¹² Sanene, kiau visena urmi e lele nene sanini, sane ve atańan re kiamiu sitomena la nakilaen mlamulena viowa imi ve sa nařa nam̃areraena m̃arera tai nařa suńa ve suřen amiu. Visae peraga, tasnemi u lala, nařa ape na yomarava ga nini, yoko asuńa alogear ga nasinenanena viowa la na řelaga nařa ita yeririna la tepaeme temio.

¹³ Ana sanene pe po re poli, komin lepas nen tasneta lala, pe pon re aim sane sur na yuńaena nařa napiowaena miyuńae amio vena kilaen kiena řelaga viowa ne lala. Sumo, ita sane yar mare lala, nařa malena na Ninuna pe su re nena e ita, ana nagane Ntewa kila ita si temali, ana monar teyawawo kieta malena vi u nene va si vania vena naga lavia vena kilaen kiena yuńaena. Sanene, yoko lepas nen tasneta lala apim sane sur na yuńaena nařa Ntewa miyuńae amio, vena kilaen kiena řelaga mesmesu lala.

¹⁴ Sumo, tesike vatanon navisaluaena nařa Ntewa mla pa Mosis, amio kana nakoena nena lala, ana ita tořion logearen pano-o, ana peraga, pe tetorokin re natolen kana natamaliaena poli. Sanene, Ntewa sinen miye ita a nagane suńa miila ita vena nasinenanena na kilaen mlamulen viowa tařatete nena uarar ita.

Mlamulen viowa tařatete si uarar ita, ana ita yar na yuńaena na řelaga wo

¹⁵ Nepisa ke ga yam tai řisi ne nesape pe tesu re si vatanon navisaluaena nařa Ntewa mla pa Mosis poli, ana nemarau nesape pona yar lařasa amla kiau visena nene pa piowa yo. Pona asitom asape, "Ke, Pol pisape ita na pe tesu re vatanon navisaluaena poli, a nagane ita tekilia tekila ya nařa piowa nařa sinetania, tekila naga pogaga, ana yoko Ntewa sinen ye ita, viewo ita." Ana peraga, pe nepisa re nena poli řisa.

¹⁶ Monar asitoñal sane pogos nařa yar tai sike vatanon suře tai, monar logear suře nena a monar imi sa nařa yar na yuńae kienaena tai. A ve sa m̃ena nene e kieta malena. Visae nasinenanena viowa suńa ve suřen kioña malena, yoko monar okila mlamulena viowa la nařa naga sinenan sape okila. Ana visae kioña suře naga Ntewa, yoko osuńa okila kiena yuńaena wo lala. Mrapa lua nene, tai yoko kila ko omio Ntewa amlua aviařa lue, ana tařena yoko kila ko omesmesu omio naga.

¹⁷ Nanua sumo, amiu mēna yar na yuñæna vatanon māreraena na kiamiu nasinenanena viowa ga lala, ana potena pañisi pa Ntewa naña nepian amiu, ana amligan ruru sike e losinemiu lala, ataveve ruru e kiamiu malena lala.

¹⁸ Sanene, amiu amolue vetan suñe viowa nene nanua sumo, pe ape kiena yar na yuñæna re si la poli, ana nagane ape yar na yuñæna kiena ne Ntewa, naña amiu asuñæ akila ke sur mesmes lala sa naña naga sinenania.

¹⁹ Nekilia nesape navianena la nene mārera li mñaga komin sitomena kiena yar naga pe sa re sitomena kiena ne Ntewa poli, nane kila nemila amiu ke ne, nepis kome ãakaiwa naña pisayu ga yeririna lala na yomarava nini, sane suñe lala amio kiela yaru na yuñæna lala.

Ana monar avisu kilale ruru kinas nen visena la nene, sane nanua, sitomena na kilaen sur viowa, naga keviu manene laa e amiu, naña suñæ māreran ke yepemiu lala vena kilaen mlamulena viowa naña apiowa na apiowa, ana nagane pe sa re si nene poli. Nagane, sitomena na kilaen ãelaga wo monar ve keviu e amiu, naña kila sane kiamiu malena imi ve wa naña ve wa.

²⁰ Pogos naña sane ape yar na yuñæna ga na mlamulen viowa, māreraena na sitomena na kilaen ãelaga wo tapatete yuñæ e amiu,

²¹ ana akila ke ga yuñæna viowa lala. Ana sur la nene, pe amiila re nena kiamiu malena poli, ana amligan amiu nena e mrapa na marena, a nagane, visae asuñæ asitonñal la sina, yoko amawan vañisi ya naña akila.

²² Ana nagane, Ntewa ãerelua amiu petan ãelaga na sinenanen kilaen mlamulena viowa la nene, amiu apim sane ape yar na kilaen kiena yuñæna, kila naña po manenea e kiamiu malena naña apim ape wa ruruia, a nagane asike e mrapa na malena naña ve uro re.

²³ Wulena naña mlamulena viowa kila yar waria, nane marena naña ve uro re, ana kieta Suñe Yesu Kristo kila naña towar malena naña ve uro re, naña pe topul re poli, ana pe nalaena tai naña Ntewa mla korenan ga pimi pan ita.

7

Ita li nalelagaena lala pe tesu re vatanon Navisaluaena poli

¹ Erau lala, nekilia naña amiu akilia ruru navisaluaena lala na kiamiu purvanua, ana yoko nevisayu sur tai e lepas na visaluaena la nene naña kilia illa kieta sitomena e lepas navisaluaena kiena ne Ntewa naña tesuñæ tepisayu ke ne.

Sur nene sanini, sape e navisaluaena, pogos naña temal ke ga wa, monar telogearia, ana visae temare, pe tesu re si vatanon po laa rui.

² Ositomyuli ãelaga kiena yaru naña ãere sira, lalua atalopa. Visae sira tai, pogos naña wona mal ke ga wa, navisaluaena māreran sape sira nene monar su ruru lue ga amio wona na yermēne nene. Ana visae yar nene kovio, navisaluaena pe pisa re si sur tai e lepas na sira nene poli, sape naga monar suñæ ve wona yar ke nene na wa.

³ Ve sanene, visae sira nene, wona mal ke ga wa ana naga va vinaun yar tañena, yoko navisaluaena visave naga taña ke kolau. Ana visae wona na yermēne mare tania, navisaluaena tapatete si visa sur tai ea. Naga kilia va talopa si amio yar tañena woga, naga pe pe kolau re nene poli.

⁴ Pogaga, erau lala, sitomena nene naga sa ga nono ga na kilologia itaena temio navisaluaena naŋa Ntewa mla pa Mosis. Nanua sumo, yar la asike vatanon navisaluaena nene, naŋa monar alogearia vena atol natamaliaena, ana nagane, ita li nalelagaena lala temare petan navisaluaena nene. Nagane pe tesu re si vatanon navisaluaena poli, ana tekilia teva tesu vatanon yar taŋena, nane Kristo naŋa mare wo ita. Ntewa kilamalia sina, ana kila sane ita korowas nena lala yoko towar mras wo lala naŋa naga sinenania.

⁵ Nanua sumo pogos naŋa tesike vatanon m̄areraena na ŋelaga viowa naŋa tepaeme temio, kieta nasinenanena viowa lala amiyuñae e tasneta, akila tekila manene laa mlamulena viowa lala. Ana pogos naŋa tekilia tesape navisaluaena kiena ne Ntewa suñia naŋa pisaluŋar ke mlamulen viowa la nene, pisape ve okila re nene, ve okila re nene, ana sur nene kila kieta nasinenanena piowa lala pa laa metava narui. Sanene navisaluaena na kilawoen ŋelaga viowa nene suñia kila ke sane tepim tepiowa manene laa narui, a mligan ita nena ga e mrapa na marena.

⁶ Navisaluaena nene ŋuarar ita m̄arera sanene, kila tepim tepe yar na yuñae korenaen kiena navisaluaena marua la naŋa asiripolo la asike rui. Ana nagane toŋisin ruru nenaga mrapa nene, tomolue tokom ea ana tepim tepe yar na yuñae korenaena e mrapa viu wo nene kiena ne Ninuna Wa.

⁷ Ana kam na asitom ya ne e kiau visena la nene, naŋa nesape navisaluaena kiena Mosis suñia kila ke kieta nasinenanen viowa pa laa metava narui? Pona kam na asitom ke asape sanene na nesuñia nepisa ke nesape navisaluaena kiena ne Ntewa piowa ga?

Ana peraga, kiau navisaena pe naga re nene poli, komin navisaluaena naga kiena yuñae wo toñia ga. Visae ve navisaluaena re, yoko taŋatete tekilia naŋa nakilaroen navisaluaena naga sanape. Sane navisaluaena pisaar m̄arera sape “Ve ovinaia re sur ken yar taŋena,” ana visae navisaluaena ve visa re, yoko taŋatete tekilia tevisave navinayaena naga ya ne, pona navinayaena naga kana ŋelaga sanape.

⁸ Ana lelaga, pogos naŋa navisaluaena kilaro navinayaena nene, nagane narui sitomena na kilaroen navisaluaena suñalu m̄al kiena narin pulmas tai, kila navinayaena lala pimi moki loyuñia e ita. Ve sanene, navisaluaena kiena yuñae toñia ga, komin visae ve navisaluaena re, yoko taŋatete tevisu kilale ŋelaga viowa nakilaen mlamulena naŋa tepaeme temio.

⁹ Sane nanua sumo, nemninue navisaluaena, a pe nesitom̄al re poli, nesuñia ga sanene. Ana siraunia, nepisu kilia naŋa navisaluaena pisape, Ve ovinaia re sur ken yaru taŋena, ana nagane nepisu kilia narui nesape nesuñia nekilaro ke navisaluaena,

¹⁰ a nekilia sane monar nokus nakoena vanonia, nemare.

Sanene ŋelaga na logearen navisaluaena pe pe mrapa na tolen re si malena poli, ana navisaluaena naga pimi sane pe kieta mrapa na marena rui.

¹¹ Nanua sumo, toñape navisaluaena naga pe mrapa na malena, ana nanene naga kieta nasinenanena viowa na kilaen mlamulena ga naŋa kilali ita, kila tesitom sanene. Ana pe sa re nene poli, komin naŋa tekilaro navisaluaena nene, ana mligan ita e mrapa na marena rui.

¹² Naga ke narui yuñae naŋa navisaluaena suñia kila, ana pe nepisa re nesape piowa poli, komin navisaluaena naga pe wa na pe wa, a kana visena lala apo a amesmes ruru nenaga.

13 Ana pona laḡasa aviun naviunena yo, avisave visae lelaga naḡa navisaluaena naga pe sur wo tai, ana sanape naḡa kila ke yar la monar awar nakoarena na marena? Ana peraga, pe nepisa re nesape navisaluaena nene monar kilaḡar ita poli, ana kieta nasinenanena viowa nakilaroen navisaluaena la nene, naga ga kila. Visena na visaluaena la apogaga, ana pogos naḡa nekila mlamulen viowa, in ga nemligan inu e mrapa na marena. Visae ve navisaluaena re nene, taḡatete tekilia tevisave mlamulen viowa naga ya ne, a yoko teninue tevisave ya ne po a ya ne piowa. Ana pogos naḡa navisaluaena suḡalu suḡa ga, kila meraravan ruru pan ita sape ḡelaga na kilaen mlamulen viowa naḡa sike e ita, piowa na piowa.

Suri lua apilup loyuḡa e sitomena kiena yaru

14 Sa naḡa nepisa, navisaluaena kiena Mosis na pe wa paḡisi, molue kome Ninuna ne Ntewa pimi, ana in na nepisu sane kiau ḡelaga pe pe wa re nenaga, in na nesuḡa nemiyuḡae taveve ga kiau nasinenanena viowa lala.

15 Sur viowa la naḡa nesuḡa nekila ke ne, pe nekilia ruru re poli aḡa nekila sanape, pona aḡa nekila vanon ya, komin sur wo naḡa sineun nesape nekila, ana pe nekila re poli, ana sur viowa naḡa pe sineun re kilaen poli, naga ke nane nekila ke narui.

16 Nanene narui, nesape navisaluaena kiena ne Ntewa po paḡisi, komin naḡa monar navisaluaena suḡa ga vena visaluḡaren kiau napiowaena la nene, naḡa sa naḡa nepisa ke nene, yepmavin kilaena, ana nesuḡa nekila mḡaga.

17 Sanene, pe in re naḡa nesitom kilaen napiowaena la nene poli, ana ḡelaga nasinenanen kilaen mlamulen viowa naḡa suḡa miyuḡae manene laa e kiau malena, naga ke narui naga suḡa kila.

18 A kiau ḡelaga na kilaen mlamulena viowa nene, pe nepisuli re nesape naga kila sur wo tai se kiau malena poli wa. Yam moki kiau nasinenanena pisape nekila sur wo, ana siraunia, pe nekila re poli.

19 Sa ke naḡa nepisa ke narui, pe nekila re nawoena naḡa sineun kilaen poli, ana napiowaena la naḡa pe sineun re kilaen poli, sur nene naga ke nane nesuḡa nekila ke narui.

20 A visae nesuḡa nekila ke napiowaena la naḡa pe sineun re kilaen poli, nanene kana kinasa sane pe nekila re po poli, ana sur taḡena suḡa mḡararan ke sape nekila, nane ḡelaga na kilaen mlamulena viowa naḡa sike e kiau malena.

21 Pelaga na kilaen mlamulen viowa nena, nepisu sane naga navisaluaena mḡarera taḡena sina ga tai naḡa suḡa miyuḡae ke e inu. Pona pogos tai sineun nesape neyuḡaen suri wo tai yo, ana sitomena viowa sike ga lavisi, kilali naḡa were inu neva neviowa sina ga.

22 Pogos moki, e kiau sitomena in ga taaga, nesuḡa nesitomaḡal ke suri la naḡa Ntewa pisa, a nepisu kiena visena lala apowo paḡisi,

23 ana nemloge e inu sane visena taḡena si tai naga mḡena suḡa pis. Naga nane ḡelaga na mlamulen viowa, naḡa naga suḡa mḡararan inu vena nesu vatanon mḡareraena na kiau nasinenanena piowa lala. Naga sane nasinenanena viowa la nene asike e tasneu, asuḡa akila ke pupia mara amio nawoena la naḡa asike e kiau sitomena.

²⁴ Kei, sitomena wo amio p̄elaga viowa, lalua asuñña apeveyu ke e in sanene, nemloge piowa paḗisi, nepisu kieta malena e yomarava na tolona marena nini m̄arera paḗisi. Ana ane yoko kilia iila ita, ane yoko werelua ita e naloge viowaena nene?

²⁵ Kieta malena m̄arera paḗisi naḗa, komin e kana lepas ne tai, kieta sitomena sinenan sape logear navisaluaena kiena ne Ntewa, ana e kana lepas ne komḗasa, p̄elaga na kilaen mlamulen viowa suñña miyuññae ke e tasneta.

Ana lelaga, potena paḗisi pa Ntewa, komin naḗa naga pitetalia kieta Suḗe Yesu Kristo pitomi, naḗa yoko iila ita, werelua ita vetan naloge viowaena nene, tamalia ita.

8

Malena wo amio Ninuna Wa

¹ Kristo Yesu pitomin tamalia ita, ana kila sane ita naḗa kieta malena su ruru sike amio naga rui, yoko Ntewa taḗatete la nakoena van ita pog tai.

² Nanene komin nanua sumo, tesike e malena viowa naḗa p̄elaga na mlamulen viowa pa metava, a naḗa pisaar marena pan ita, ana siraunia, Yesu Kristo p̄erelua ita petan malena nene, mligan ita tesike e mrapa viu taḗena tai naḗa tekilia tetol malena wo naḗa Ninuna Wa mlavia.

³ Yar la asuñña aḗion ke nalogear ruruen navisaluaena kiena ne Ntewa vena atol natamaliaena ea, ana akila p̄ele ga vanon yaru naga p̄arin m̄arera paḗisi. Ana ya naḗa akila p̄ele ga, Ntewa ga kila. Naga mligan narina Yesu pitomi e yomarava, kila tasnena a kiena malena maran taaga sa ke ita li na mlamulen viowa lala. Ana Yesu pitomi tañan tasnena a kiena malena nene, sane kuḗaḗaena tai vena weluaen nakoena na kieta mlamulena viowa lala.

⁴ Nakoena na kieta nakilaroen navisaluaena, naga ga p̄aria, kila ita temesmesu rui e visuena kiena ne Ntewa, ana nagane pe temial re si e p̄elaga naḗa mlamulena viowa suñña p̄uarar itania, ana tekilia teyaloro ga e p̄elaga naḗa Ninuna Wa suñña susumon ita ke ea.

⁵ Yar naḗa suñña mialoro taveve ke p̄elaga na mlamulena naḗa naga paeme amio, kiena sitomena suñña pulen nasinenana viowa na yomarava, ana yar naḗa suñña mialoro taveve ke Ninuna Wa, kiena sitomena pule mamaga e sur wo la naḗa Ntewa sinenania.

⁶ Nasinenanen maneneen p̄elaga viowa lala e yomarava nini, naga pe mrapa na marena, ana nasinenanena maneneen p̄elaga wo kiena Ninuna, naga pe mrapa na suññare, pe mrapa na malena.

⁷ Yar naḗa kiena sitomena sinenan manene p̄elaga na sinenanena viowa, naga pe nasinekar kiena ne Ntewa nenaga. Pona pe sinenan re vatanonen navisaluaena kiena ne Ntewa la poli yo, pona visae peraga, pona sinenan m̄a vatanon yo, ana komin naḗa naga pa piowa manene la rui pano-o, ana yoko vatanon p̄ele sina, ana naga pe yar na sanene narui.

⁸ La naḗa amiyaloro ataveve ke p̄elaga na mlamulen viowa naḗa apaeme amio sanene, taḗatete akila sur tai naḗa yoko Ntewa kilia kekarania.

⁹ Ana ko naḗa visae Ninuna ne Ntewa teke e ko, ve oyal re si e p̄elaga na mlamulen viowa naḗa opaeme omio, ana monar osuñña oyal e m̄areraena kiena Ninuna naḗa Kristo mla pan ko. Ana visae yaru tai suñña ga naḗa Ninuna nene ve to re si e naga, yar nena pe pe kiena re Ntewa poli.

10 Pelaga na mlamulen viowa na yomarava nini kila sane ita make ga tasneta monar mare pogos tai, ana ita naŋa Kristo sike e ita, naga kila ita temesmesu e marana rui, ana yoko ninuta mal lue ga.

11 Ninuna ne Ntewa naŋa kila malia si Yesu petan marena, nane ninuna ne nane teke e ita narui, a yoko kila mēna wo ve sanene van ita. Pe sur korena ga naŋa tasneta mare, ana Ninuna Ntewa naŋa sike e ita yoko kila malia ita sina.

12 Erau lala, Ntewa kila po paŋisi na pan ita sanene, ana kila sa naŋa kieta pupia lapui sike e naga narui. Sanene, popon telamaran si sur wo vania, ana pe pon re si teyaloro tetaveve kieta ŋelaga na sinenanen mlamulena viowa poli.

13 Pelaga na mlamulena viowa naga pe mrapa na tolen marena, ana yar naŋa sinenan yali taveve mrapa na malena, naga monar taŋan Ninuna yuŋae ea, iila vena te plan nasinenanena viowa nakilaen mlamulena viowa vetan kiena malena.

14 A ita naŋa temlogear pulgona ne Ninuna Ntewa sanene, ita ke la nene narui tepe narina ne Ntewa lelaga.

15 Nanene komin naŋa Ninuna ne Ntewa pe kila re tepim sane tepe yar na yuŋae korenan re poli kiena ne Ntewa, ana naga kila sane Ntewa kuslua ita tepe kiena, tepim tepe narina lala. Sanene, monar ve temaraun re Ntewa, ana pogos naŋa tevis vania, tekilia tevio sane arimata, tevisave "Ata."

16 Mesmesun ga naŋa tevio ve sa nene komin Ninuna Ntewa suŋa pian ita ke narui ana ninuta mēna kilia sape lelaga, ita tepe narina ne Ntewa.

17 Ana komin ita tepe narina ne Ntewa sanene, navisa ruruena wo la naŋa Ntewa mligan ruru sike ne ve kiena ne narina napo naŋa Yesu Kristo, yoko ave klena ne ita narina taŋena mēna lala, yoko towaria tevion pae temio. Lelaga naŋa sane ita mēna monar towar naloge viowaena sa ke ga naŋa naga ŋaria, ana visae tekekara ga, yoko Ntewa kila wo vaŋisi van ita maran taaga ve sa naŋa kila po pa Kristo.

Yoko wo vaŋisi va yeririna lelaga kiena ne Ntewa

18 Nagane e yomarava nini tesuŋa tepane ke pog mārera la nene moki, ana visae kieta sitomena la su ga e naurarena naŋa yoko imi sirau, nekilia nevisa nevisave e kiau visuena, naloge viowaena la na nagane, ape suri korena ga.

19 Naloge viowaena la nene suŋa tol ke sur make ga naŋa Ntewa siia, a sur punu ga suŋate ke ga wa, sinelan manene la asape popon legiena maro imi, vena Ntewa kipian ga na wa naŋa sape a la ne ape narina kemua lelaga.

20 Nanua sumo, pe naloge viowaena re poli, vanon Ntewa si sur punu ga apoga ga, ana siraunia, asuŋa apim apililua, apororowaia, apiyowa sanene pano-o, sur make ga pe su re si sa naŋa naga sinenan poli. Naga taŋan sape ve sa nene e yomarava, vena kilaen ve sa naŋa yoko yeririna lala monar asitom asave monar awasine ga naga.

21 Sitomena nene yoko monar sike e narina lala, naŋa monar alelaga avisave yoko sur la taŋatete asu mēna sanene silaga, monar asitonŋal asave pogos tai yoko naga kila sur la punu ga naŋa naga sii la aim awo sina, atol kiena naurarena, sa ke ga naŋa ita narina la nene yoko tetolia.

²² Ana nagane tepisu ke yomarava nini na wa, naþa siar nanua sumo pimi, sur la naþa asike ea asuþña amloge piowa sa naþa sira tai sape war narina.

²³ A maran taaga sa ke mþena ga ita naþa tetol Ninuna Wa sane nalaena þesia tai naþa Ntewa mla pan ita, naþa kila tesitonþal naþa þisi na nalaena keviu imi sirau na wa. Ita mþena ga, tagena sike e losineta la na wa, a tekilia sa naþa yoko teloge viowa mña vano-o tol pogos naþa Ntewa wereplan ita vetan yomerava. Sinetan manene sur nene paþisi, komin ita na sane ninis la naþa kus plan la ga. Ana e poglis nene, yoko teloge ga wo na wa sane ita tepe narin kemua la lelaga naþa teva tesike nena temio e kiena yo napo.

²⁴ Sur ne nanene naga tamalia ita vanonia, a siar e pogos nene pimi, tesuþña temlelaga ke mñarera e kiena navisaarena naþa sape yoko naga kila wo van ita ve sanene. Temlelaga mñarera e naga komin pe tepisu re poli wa, ana pogos naþa imi mþalivi, yoko taþatete si tevisave telelaga tevisave ve sanape, vanon sane ve sanene narui.

²⁵ Ana pe tepisu re sur nene poli wa, ana monar telelaga mñarera sane yoko ve sa nene, a monar tekila kieta sitomena la ve piayavi vena suþñateen vano-o kilamarata la visu ga na wa.

²⁶ Pogos naþa tesuþñate ke sanene, pogos tai sineta marenia a yepeta malumu, ana silaga Ninuna Wa suþña miila ita, pogos tai sinetan tesape telen wo pog mñarera lala, ana temloge piowa manene narui tekilali naþa tepis, tonþal þele visena napo navisaena. Ana e pogos nene Ninuna Wa kilia imi, kus leleta narui naga lenin kieta e tagena la naþa apisawal ke kieta sitomena la naþa visena la pe torokin re avisa poli.

²⁷ E pogos na sanene, Ntewa kilia make ya naþa sike e losineta lala ita kiena li na lelagaena lala, a kilia naþa Ninuna suþña mlenwo ita ke lala, naþa suþña pisa ke ga sur la naþa mesmesun nasinenanena naþa sike e sitomena kiena ne Ntewa rui.

²⁸ A e pog mñarera naþa tepanea, e ya naþa yoko imi mþalivin ita, tekilia tesape yoko Ntewa kila sane e kana luasa, yoko woga ga van ita naþa sineta si naga. Naga kila sanene komin naþa mligan plan ita sumo rui vena kila kiena yuþñaena wo lala e kieta malena.

²⁹ Naga kilia ruru ita nakonua konua rui pimi, mligan ruru kieta mrapa nakonua rui, ana kila kieta malena þar nono na narina naþa Yesu. Sanene, ita tepe puruvi a tepe vineta lala e mratava taaga, naþa Yesu naga sane kieta puruvi nasumo.

³⁰ Nane yuþñaena wo ne nane Ntewa kila pa yeririna la naþa mliganar la vena ave kiena namratava lala. Naga pio la vena aim puna, kila la ape mara wo amio naga, a kila sa naþa yoko atol kiena naurarena e legiena naþa yoko imi.

Sinesiena wo kiena ne Ntewa

³¹ Sur la nene akila merarava sane Ntewa sike amio ita, suþña kila ke po pan ita, a visae ve sa nene yoko tevisa si ya ne? Visae Ntewa sitom visae visir plan ita, yoko ane kilia kila si teloru?

³² Tepisu naþa Ntewa sinen miye ita manene pano-o tamþan sape awemþar narina vanon ita, ana visae kekaran naþa kila pupia yuþñaena wo van ita sanene, yoko kekaran mþena la sur nowo taþena la van ita.

³³ A nanene Ntewa suña kila ke pan ita rui. Naga ga mligan lua ita vena teve kiena narui, ana yoko a si naña visave ita pe tetorokin re toñalivi e marana poli?

Ntewa ke narui naña suña pisa ke sape ita temesmesu temio naga rui,

³⁴ ana a si naña visave monar towar nakoena vanon kieta mlamulena viowa? Pe yar re tai po, okilakan naña Navisaarena Yesu kila sur make rui. Naga mare wo ita, siraunia mal si petan marena, siraunia pašuþea pa teke tano e kiena lele wa ma metava amio Ntewa, a nagane pisawal ita ke pa Ntewa vena Ntewa viewo ita.

³⁵ Kristo sinen si ita manene sanene, sur ya si naña yoko kilalua ita si vetan kiena sinesiena nene? Pe sur re tai poli.

Pogos tai, yuñaena la urmi pan ita, pona yar la akila piowa pan ita. Pogos tai, tetol pog mñarera, pona pe kata kinanena re poli, pona pe mñata kulsota re poli. Pogos tai temaraun kieta malena, pona takan playu na mara, ana peraga, silaga Kristo sinen sii ita, a kieta malena su ruru sike e limana.

³⁶ Nanene sa naña Parin Suþe Tepet pisa nakonua rui, e pogos naña naga mñena kus ke pog mñarera, naña sape:

“Kioña kia sike e imimi,

ana sinelan asape awe moñar imimi lue ga,

apisu imimi sane sipsip la naña asvilevilesan vena asiro kolmekila.” Yauena

44:22

³⁷ Ana sur kar la ne sanene, akilia aimi añalivi pun ita, ana pe suri korena ga, e sur punu ga na sanene, sinesiena kiena Kristo sike e ita, ana tesulue ga metava, tetaulu silaga.

³⁸ Nekilia nevisaar nena van amiu, nevisave pe sur re si tai poli naña kilia kila Ntewa pe sinen sii ita re si poli. Visae temali pona temare, visae navisi la asike amio ita pona yermare la apimin ita ke yo, visae tevene sur la naña asuña añaliv ke nagane yo pona tevene sur la naña yoko añalivi e legiena na pimi ke ga wa,

³⁹ a visae namñaraena wo lala na yo na metava asike amio ita, pona namñaraena viowa na yo tano asuwo ita, ana pe sur re nena tai naña Ntewa siia kilia lalua kiena sinesiena vetan ita. Kristo Yesu kieta Suþe mligan sinesiena kiena ne Ntewa sike e kieta malena la rui, ana sulue na sike ne.

9

Pol mloge piowagan naña le Yu la pe sinelan re alelaga sane Yesu naga pe kiela Navisaarena poli

¹ Erau lala, nagane sineun nesape nevisayu e lepas nene naña ita le Yu lala, tesape ita na yeririna kiena ne Ntewa lala, ana ita mokliu naña pe sinelan re Yesu poli. Ana yoko ve sanapen la nene? Pogaga, taþatete nevisokan, monar nevisawal van amiu e sitomena wo laþasia naña Ninuna Wa kian pan inu e lepas nene rui,

² ana lelaga, visena la nene, akila sane kiau sineyeena a kiau naloge viowaena keviu paþisi, pe pito re nena tano poli.

³ Nanene komin nagane, kiau malena sikol amio Yesu rui, ana nepisu sane namratava taþena na Yu la naña ita kuruta taaga, kiela malena pe sikol ruru re amio naga poli wa. Visae nekilia nourelua in sina vena la akilia aimi akus leleu, yoko nekekara ga, ana taþatete ve sanene.

⁴ Asitomyuli sur wo la naña Ntewa kila pan ita le Yu la rui, naña la na sanini:

ita ke narui naña Ntewa mliganar kata apua lus nae Israel lala sape ape kiena yeririna lala,

ita ke narui naña Ntewa pisawal sape kuslua ita sane tepe narina lala, ita ke narui naña Ntewa mligan kapi vivaga na kiena urarena sumon kieta yeririna lala e yomema nanua sumo,

ita ke narui naña Ntewa sumã kila ke naviranarena lala amio kieta yermarua lala,

ita ke narui naña Ntewa mligan kiena navisaluaena sike e ita,

ita ke narui naña pupia yuñã wa na lotunen Ntewa sike pun ita,

ita ke narui naña Ntewa pisaar navisa ruruena moki pan ita,

⁵ ita ke narui naña tepio yermarua wa nasumo lala, sane Epraam, Aisak, amio Sekop, ape kata apua lala,

ana metavan sur make la nene, ita ke narui naña Yesu molue kome kieta lusia, naga paeme e yomarava nini sane pe yar ga, ana naga mña pe Navisaarena, naña naga Ntewa naña pe suñen sur make ga, naña popon teyeluar naga silaga vano-o ve uro re.

Sur wo ne naga ke la nene narui naña Ntewa kila ve kiena ne kiena yeririna lala, ana ita mokliu naña tepisuia sane ape sur koren ga.

⁶ Nane la naña pe asikol la ruru re amio Kristo poli, a pona yeririna lañasa asitom asape suri nene kila sane navisaarena naña Ntewa mlañesania pe mñalivi re sa naña naga pisa poli, komin naña naga pisaar sape yoko kiena navisa ruruena su make amio lus kiena ne le Yu lala. Ana pe sa re nene poli, komin sur tañena tai naña pa sanini, sape la naña amolue akome lus kiena Sekop, naña tepio la le Israel lala, pe la make re naña Ntewa sape la ape kiena yeririna la poli.

⁷ Pona tevisa si visena nene kome mrapa tañena, tevisave la naña apisape la kala apua Epraam, pe la make re naña tesape la amolue e kiena lus nena napo poli. Visena tai naña sike e Visena Wa pisa sanene rui, naña Ntewa pis pa Epraam, e lepas na narina lua nene Ismael amio Aisak, pisape

“Kionña lus napo lala yoko amolue ga akome naruñã naña Aisak.”

⁸ Ana visena nene, kana kinasia sape la naña Ntewa pisu sane asike loyuñã e ñegas nen lus kiena ne Epraam kemua lelaga, la ape ai? Pe yeririna make re naña amolue e lus kiena ne sisi tañena la naña naga ñar la poli, ana la naña amolue e lus na nisisi naña Aisak, naña Ntewa kilologia naga, pisaaria sape yoko kiena navisa ruruena lala sike e la.

⁹ Tekilia tesape sanene, komin nanua sumo Epraam mla sisi pa kiela sira na kilavanen yo mñala naña Aka, ana sisi nene pe naga re naña Ntewa sape yoko lus kiena ne Epraam napo la amolue akome poli. Ana Ntewa pñanar ruru sina ga amio Epraam, pisape “Epraam, yoko nekila van ko omio woñã Sera, sane e kas na sirau, e pogos na sanini, yoko amiu lua awar narimiu tai, ve yernene.” Ana siraunia, sanena naña Ntewa pisaaria, ana narina ne Epraam nene, Aisak, naga ke narui naña ita lus kiena ne le Yu lala tomolue tokom ea.

¹⁰ A pogos naña tepisu Aisak pimi keviu, naga narina tai, a maran taaga ke sina ga, wona naña Repeka naga ñar kaora Sekop amio Esau,

¹¹ a pogos naña lalua pe apaeme re poli wa, Ntewa pisawal ya naña maplar pe kiela lalua. Naga pe sitom re sape kila taveve kiela yuñãena

lalua poli, sape lalua akila suri piowa pona po, ana kila ga taveve ya naŕa sinenania.

¹² Ana pogos naŕa lalua apaeme, Esau na paeme ŕesa a Sekop paeme maro, ana Ntewa pisa pa kala auia, pisape

“Naga naŕa paeme maro yoko taŕatete logearia naga naŕa paeme sumo, ana naga naŕa paeme sumo, naga monar logear naga naŕa paeme maro.” *Nas 25:23*

Sanene, pe ŕelaga marua nataveveen re nene poli, ana kila meraravanja sape Ntewa pisirlua yaru, pe taveve re sitomena kiena yaru poli, ana taveve ga ya naŕa Ntewa maplaria.

¹³ A sur nene merarava po paŕisi e lepas kiena kaora lalua nene, komin naŕa visena taŕena sike e Nasiriena Wa rui, naŕa Ntewa pisape

“In na nemligan Esau naŕa naga paeme ŕesa, naga sike vatano, a nemligan Sekop naŕa naga paeme maro, naga to metava.” *Mal 1:2,3*

¹⁴ Pogaga, Ntewa pisawal kiena sitomena merarava ruru sanene, ana yoko tevisa si ya narui? Pisi na tekilia tevisave ŕelaga kiena ne Ntewa nene piowa ga, pona naga kila pe mesmes re e lepas kiena lalua nene poli yo? Ana peraga, taŕatete tevisa kare Ntewa sanene.

¹⁵ Nanene sa ke sina visena taŕena tai naŕa pisa pa Mosis nanua sumo rui, naŕa sape

“In na nepe Ntewa, sike ga e inu sane nekilia sineu ye yar ai naŕa sineun nesape sineu yea.” *Nau 33:19*

¹⁶ Sanene na Ntewa suŕa pisa plan kiena yeririna lala, pe taveve re naŕa la ga apisape naga monar visa plan la, a pe komin re naŕa la aŕion asape akila sur laŕasa naŕa sane pona naga kekaran la vanon yo, ana naga pisa plan yar lala taveve ga kiena sineyeena e yar la naŕa asuŕa amloge ke piowa.

¹⁷ Pelaga kiena ne Ntewa nene, naŕa kila ke pa yaru taveve ga kiena sitomena, tepisu naga kila mēna pa Parin Suŕe Pero nae Isip, e pogos kiena Mosis nanua sumo. Pero nene naga yaru tai naŕa naga kawe ke yeririna kiena ne Ntewa, ana Ntewa pisalua naga mēna ga vena kilaen kiena yuŕaena tai, sa naŕa Nasiriena Wa pisape, naŕa Ntewa pis pa Pero, sape

“In na nepisirlua ko vena ovisuar kioŕa purvanua. Yoko netarŕan ovilaven kioŕa māreraena sumo wa, ana nekila vena yoko ovisu ga kiau māreraena na wa naŕa naga mārera manene taulu kioŕa namāreraena, a sineun nesape yeririna la nae yo make ga yoko akilia sane namāreraena make ga sike ga e inu.” *Nau 9:16*

¹⁸ Sanene, tepisu yar naŕa Ntewa sinenan sape ve lemam vania, yoko monar ve sa nene, ana visae yar tai ve sa Pero nene naŕa Ntewa sinenan sape kila kiena sitomena mārera vania, ana monar ve sa ga nene narui.

Sinemimiena kiena ne Ntewa, amio kiena lemamiena

¹⁹ Nepisa sanene, yoko monar sitomena tai va metava naŕa yaru kilia viun sanene, visave “Visae e yaru laŕasia, Ntewa ve lemam van la, a e yar taŕena lala, naga suŕa kila ke naŕa kiela sitomena mārera, yoko ve sanape narui? Visae Ntewa naga ga narui naŕa suŕa kila sape teim towo pona teim teviowa, ana pe pon re naga liŕere ita si poli. A visae Ntewa sinenan kila van ita taveve ga kiena nasinenanena, yoko taŕatete tevisaluŕar tevisave ve kila re.”

20 Ana yoko nevisatarñe visena la nene, nevisave: Peraga Mara, ko na ope yaru ga, ko ope sur tai naþa Ntewa siia, ana ve okilali re naþa ovisatarñe kionña visena tometavan si naga. Naga sa naþa visae yaru tai suña yuñæen porotano ve piaki. Pogos na yuñæen pae porotano ve piaki þisi, ana piaki na porotano nene taþatete kilia suñalu vis sina vania, visave, “Ei, komin ya ne omiyuñæen kare in ga sanene?”

21 Ana taþatete ve sa nene, komin yar naþa miyuñæen piaki naþa e porotano, sike e naga kilia yuñæen taveve kiena sitomena. Visae la narin porotano tai, kilia yuñæen piaki taþena ve lua ea. Tai, piaki nowo tai naþa popon þaþagena lala, a taþena, naga piaki tai na uña ga.

22 Ana Ntewa mña ga kila sa ke nene, naga mña ga kiena sur lua naþa naga sinenan sape kila. Naga sinenan sape kila yar la avisu kilale naþa naga sinen kar ke kiela mlamulen viowa lala, vano-o yoko kilia la ruru nakoæena van la amio kiena namarææena. Na konua rui, naga kila kiena sitomena piavi pan la, ana nagane sike ga e naga kilia kila van la ya naþa naga sinenania.

23 A sur taþena naþa naga sinenan sape kipian la, naga kiena þelaga wo la naþa naga sinenan sape kila van ita la naþa naga pe lemam pan ita. Nanene naga sane nakonua rui, naga kila ruru kiena navisa ruruena nowo lala, a nagane miyuñæen ita sa naþa pias nen sur naþa kon la vito ea.

24 Naga kila po pan ita sanene komin ita ke narui naþa naga pio ita, naþa ita laþasa tomolue e lus kiena ne le Yu lala, a ita laþasa pe tomolue re e lus kiena le Yu la poli.

25 A þelaga nene sane visena kiena ne Ntewa tai naþa Navisawalena Osea pisawal e kiena tus, naþa Ntewa pisa sanini, sape
*“Pegas nen yeririna la naþa nanua sumo la pe ape kiau re poli,
 a nagane nepio la, nesape ape kiau yeririna lala.*

*Purvanua nene naþa nanua sumo pe nesitorñal re poli, a nagane nesape
 nekekaran paþisi.”* *Ose 2:23*

26 A yam si tai, Osea pisawal taþenan si visena kiena ne Ntewa tai, naþa pisape

*“Nanua sumo nepisa pa yeririna nae e yo nini lala nesape la pe ape kiau
 yeririna re la poli,*

*ana nagane, yoko aloge naþa asuñña avio la asape naruu lala, in na nepe
 Ntewa namarææena, nepe Ntewa naþa nemali.”* *Ose 1:10*

27 A visena taþena pisa ke mña sanene, naþa sike e tus naþa Navisawalena Aisea siriyuia. E yo nene, naga mloge piowagan le Israel, pisape

*“Pegas nen yeririna nae Israel lala la moki manene laa, la moki na moki, la
 sane mras nen none naþa yar wolo þele ga.*

Ana suri piowa tai, yoko la ve lua la ga naþa Ntewa tamalia la.

28 Ana e pogos na liþereena, yoko naga la nakoæena va yeririna lala na yomarava. Yoko kilapel ga la ve moki naþa pe amlalaga re poli.” *Ais 10:22,23*

29 A nanene yoko ve sa ga visena taþena naþa Aisea siriyu nanua sumo rui, naþa pisayu pogos na liþereena naþa yoko imi, naþa visae Ntewa ve sinen ye re yaru, yoko la punu ga akokovio. Visena nene pisa sanini, sape
“Ntewa pitomi amio kiena yar na mara lala, lavisi we moñar make ita.

*Visae ve sinen ye re narita la naþa avetorokaki, ana mligan la asikena,
 yoko kieta lus la akokovio make nenaga.*

Lavisi naga kila van ita maran ve taaga torokin ke ya naŋa kila pa yar viowa la e pupia yo lua nene nanua sumo, Sotom amio Komora, ana siraunia kila sane ita laŋas tekilia temal tesike ga wa.” *Ais 1:9*

³⁰ Pogaga, visena la nene kana kinasa sanini, sape la naŋa pe ape Yu re poli, pe aŋi re yon naŋa ataveve navisaluaena kiena ne Ntewa poli vena amesmesu e marana, ana siraunia, pogos naŋa amlelaga e Yesu, Ntewa kila la ga apim amesmesu e marana na wa.

³¹ Ana le Yu lala, aŋionli naŋa aimi alogear navisaluaena vena aimi amesmesu e marana Ntewa, ana akila ŋele nena yonia, ana la apiowa ga narui.

³² Nepisape piowa pan la sanene, komin naŋa la aŋilion naŋa aimi amesmesu e marana Ntewa, ana la akome e mrapa taŋena, apa amlor ruru nena ea. La akome mrapa naŋa asitom ke sape kiela yuŋaen wo lala kilia kila aim awo amio Ntewa, ana pe sa re nene poli. Monar tesuŋal ga tese e ya naŋa Yesu kila, naga ke nene narui kieta mrapa naimen towo si temio Ntewa.

³³ Visena si tai sike e tus kiena Aisea, naŋa Ntewa pisawal ŋakaiwa tai, naŋa pisayu kilavaru na ŋeren yuŋa tai, ana kilavaru nene naga Yesu, sane Navisaarena naŋa Ntewa mligan naga pimi. Visena nene pisayu sa naŋa yar laŋasa pe sinelan re kilavaru nene poli, ana laŋasa amlelaga ea, ana pisa sanini, pisape

“Avisu ruruia!

Nesuŋa nepisirlua ruru kilavaru wo na ŋeren yuŋa tai, nane metava e kunus naŋa Saeon e pupia pulkumali kiena kiau yeririna lala nae Yerusalem.

Kilavaru nena m̄arera ruru po, ana yoko yar la ve moki naŋa yepela mavinia, atan m̄a lala ea vano-o kila alolor kar ga va ke ne.

Ana yeririna la naŋa alelaga e kilavaru nene, asuŋalarla asea, yoko nekila wo van la vaŋisi.” *Ais 8:14, 28:16*

10

Yesu ga kilia kila ita temesmesu e marana Ntewa

¹ Erau lala, nemloge piowagan naŋa kiau lus ruru nena lala, sa naŋa le Yu lala, pe amlelaga re poli. Ana sineun manene nesape monar atol natamaliaena, nane nesuŋa nemlen manene ke pa Ntewa vanon la ne.

² Asuŋa aŋikeyon naŋa akale Ntewa e kiela malena, ana nepisa lelaga, amninue mrapa, yoko taŋatete alualia.

³ Nanene komin ga naŋa asuŋa ataveve ke ga kiela sitomena lala, ana yepela mavin taveveen mrapa naŋa Ntewa miyuŋaenia vena kilaen yaru imi mesmesu sina e marana.

⁴ Asuŋa aŋararan ke ga naŋa asape nalogearen ga navisaluaena naga pe mrapa, ana mrapa nene piowa rui, komin naŋa ita make ga tekilaro navisaluaena lala. Mrapa naŋa tesape temesmesu temio Ntewa komin naŋa temlogear navisaluaena, Kristo suwo rui, a naga miyuŋaen kieta mrapa viu tai. A nagane, visae telelaga tevisave Kristo ŋar plan kieta mlamulen viowa lala, ana Ntewa kilia kila ita teim temesmesu e marana.

⁵ Visae ve tekilaro re navisaluaena, yoko woga ga, tekilia teim temesmes e marana Ntewa komin naŋa temlogear navisaluaena, komin Mosis pisa visena tai e lepas nene rui, pisape

"Yaru naþa taveve ruru sur make ga naþa navisaluaena nene pisa, yoko tol malena." Lev 18:5

Ana pe yar re tai naþa kiena malena po sa naþa Mosis pisa poli, ana taþatete tetol malena kome kieta yuþaena wo la naþa tekila.

⁶ Nakilaen sanene, naga m̄arera paþisi, ana visae telelaga ga e Kristo tekilia teim temesmesu e marana Ntewa, a naga pe pe sur re tai naþa m̄arera poli. Sane visena tai naþa Mosis pisa, naþa pisape

"Pe pon re asitom avisave sur nene m̄arera paþisi, ana asum̄a aviuvun avisave ane yoko kilaþesan mrapan ita vena vaen ma e peni?" Nav 30:12

Naviunena nene kana kinasa sape ane kilia va tol ma e peni were Kristo vitom tano e nini vena tamalia ita, ana sitomena na sanene piowa ga.

⁷ Pona aviun naviunena taþena naþa sike e Nasiriena Wa la yo, naþa sape

"Ana ane kilia vito tano vito tol yo kiena yar mare lala ana wasuþe sina?"

Naviunena nene, kana kinasa asitom sape Kristo mare e lak torovia, ana naga m̄ena ga pito sike e lelen marena, ana asitom asape taþatete yar tai kilia vito si werelua naga e yo nene vena vam tamalia ita, ana tekilia tesape visena la nene pe po re poli. Tekilia ruru rui tesape Kristo molue ma e peni pitomi tano rui, a siraunia mare, þisi na naga suñalu mal sina a pa si ma e peni rui.

⁸ Visae ve sanene, tekilia tevisatarñe naviunena la nene, tevisa visena taþena naþa Mosis pisa nanua sumo, naþa pisa pisape

"Visena kiena ne Ntewa naþa pan ita ita yeririna lala sike amio ita rui. Sike e limata, ana tekilia teligan se gota, tekilia teligan ruru se kieta sitomena lala." Nav 30:14

A visena kiena ne Ntewa naþa visena nene pisayuia, nane Lologena Wo naþa mesum̄a melologon ke ne, naþa pisawal ke sape yar lala monar alelaga e Yesu Kristo.

⁹ A ko ai naþa olelaga e Yesu Kristo e losinerñā, ovisave Ntewa naga kila naga mal si petan marena, a okekarān naþa ovisawal e yo metava ovisave omla Yesu pe kionñā Suþe, yoko otol malena.

¹⁰ Nanene komin naþa visae yar naþa lelaga e losinena visave Yesu naga mal sina petan marena, a visawal e yo metava visave Yesu naga pe kiena Suþe, yoko Ntewa ve la re si nakoarena vania komin kiena mlamulena viowa lala, yoko tamalia naga.

¹¹ Naga nene sane visena tai na Siriena Wa, naþa sane pisayu naþa temlelaga e Kristo, naþa pisape

"Yaru naþa mlelaga ea, naga taþatete kiena sitomena loru pog tai." Ais 28:6

¹² Yaru naþa mlelaga naga pe Yu yo, pona naga pe pe Yu re poli, ana Suþe naga taaga pe kiela suþe la punu ga, kila make po pan la naþa atag ke pania.

¹³ Naga sane visena tai naþa Navisawalena Soel siriyu nanua sumo, naþa sape

"Yaru ai naþa vio kia kiena Suþe, yoko tamalia naga." Soel 2:32

¹⁴ Ana lelaga, le Yu la mok liu naþa pe apio re Kristo asape tamalia la poli, ana sanape na sanene? Nanene komin taþatete avio naga visae ve alelaga re ea, a taþatete alelaga ea visae ve alogeli re kiena kia pogos tai, a taþatete aloge kiena kia visae ve yar va lologon re van la.

15 A taṭatete yar va lologo visae Ntewa ve ligan lua re naga vano, ana visae yaru nene kekaran naṭa vano, yoko ve sa naṭa Siriena Wa pisayu rui, naṭa sape

“Potena paṭisi pa Ntewa naṭa kiena nalologena lala, temloge la amial taṃin ke ava e kiela mrapplepa la ne, asumā apava ke amio kiena lologena wo.” Ais 52:7

16 Nane visena naṭa yar laṭas asumā apisasa, ana nekilia nesape Peraga, Ntewa sumā pitetalia kiena nalologena lala apava ke rui, ana piowa paṭisi naṭa le Yu la mok liu yepela mavin ga logeena. Nanene taveve ke sina ga visena na Siriena Wa tai, naṭa Navisawalena Aisea tagi pa Ntewa na mava, sape

“Ake Suṭe, mesumā memlologon mā kioṃa visena pano-o, ana sane yar la yepela mavin ga logeena.” Ais 53:1

17 Ana nagane imimi sanene, mesumā memlologon ke Yesu Kristo pan la, a pogos naṭa mesumā memlologo, laṭasa amloge, a pogos naṭa amloge, laṭasa amlelaga.

Komin ya ne omlologon ke pa le Yu la naṭa apuloyu ke Siriena Wa la rui?

18 Nane nesumā nemlologon ke pa le Yu la ne, ana yoko naviunena tai kilia kate e nene, sape Pona osumā omlologon ke pan la sanene komin naṭa ositom osape pona la pe amloge re ya naṭa Siriena Wa pisayu poli yo? Ana yoko nevisatarṃea nesape, Peraga, visena kiena ne Ntewa tol la nakonua rui. La make ga akilia maran taaga torokin ke naṭa la make ga apisu ke mrae amio kupario a verue lala, sa ke ga naṭa visena tai e Tus na Yauena pisayuia, pisape

“Yeririna make ga na yomarava nini wetelu apisu sur la meta e sinapane, a apisu kilalea sane Ntewa sike na, pano-o tol yeririna la e yo la naṭa asike koperina, la ṃena apisu kilale asape kiena ṃareraena keviu paṭisi.” Yauena 19:4

19 Sanene, sane le Yu lala apisu kilale sur mokliu rui, ana sur viowa tai, la asitom asape Ntewa tamalia la ga yo. A pe apisu kilale re asape Lologena Wo naga kiena yar make ga, komin Ntewa sinenan sape tamalia ṃena yeririna la naṭa pe ape Yu re poli.

Ana popon avisu kilale sur nene, komin kiela navisawalena marua lalua apisayu nakonua rui e Siriena Wa lala asape yoko ve sa nene. Mosis ṭesa, naṭa pisayu visena tai naṭa Ntewa pisa pa le Israel lala, naṭa sape

“Apisu piowa e la naṭa pe ape Yu re la poli, sa naṭa la ape sur korena ga, ana yoko amiu avielue e navisa ruruena la naṭa yoko nekila van la.

Amiu asitom asape taṭatete la nene akilia akila sur wo tai, ana yoko sinemiu kari la e pogos naṭa amiu avisu netamalia la ṃena ga.” Naw 32:21

20 A nalua nena, naga Navisawalena Aisea, naga ṃena sumālu pisawal nena visena taṭena si tai kiena ne Ntewa e marana kata apua ita le Yu lala, naṭa Ntewa pisayu la naṭa pe ape Yu re poli, pisa pisape

“Nanua sumo, pe akale in re poli, ana siraunia, yoko ataṃan inu, nanua pe apiunin re poli, ana yoko siraunia, sinelan asape neva nakaten la.”

Ais 65:1

21 Ana Aisea siri plan taṭenan sina visena kiena ne Ntewa tai, naṭa Ntewa pisayu la naṭa pe ape Yu re poli, pisape

“Yar la nene asumā amlogelu inu, asumā akovenlua inu silaga.

Nakonua rui nepikeþa ga lumau pan la, sineun nesape awasuþela aimi si pun inu, ana la na peraga narui.” Ais 65:2

11

Le Yu la yepela mavin Yesu, ana Ntewa pe pilon re māsina pan la poli

¹ Naviunena taþena surua ga, nane e lepas kiena le Yu lala, sa naþa pe amlelaga re e Ntewa poli, ana naga mēna ga surualu pilon māsina pan la, pona peraga?

Nekilia nesape peraga, naga pe kila re sanene poli komin in na nepe yere Yu na nesike ne, inu mēna ga yermarua Epraam naga pe repiu marua, a in na nomolue e lus kiena yermarua Pensiman, a nekilia ruru po naþa Ntewa pe koven lua in re poli.

² Sanene, nekilia nesape peraga, Ntewa pe koven plan ita re ita naþa pio ita tepe kiena. Popon tesitoṃal Siriena Wa tai nanua sumo rui, e pogos kiena navisawalena Elaisa. E pogos nene, Elaisa mloge piowagan þarmarera kiena yeririna lala kiena ne Ntewa, ana pisimumu pa Ntewa, sape

³ *“Suþe, kioma navisawalena lala, kioma yeririna la asuṃa aṃemoṃar la, a kioma wonta wa lala, asuṃa akilarovia, a piowa pano-o nepisu sane in ga taaga nepatanon ko ke narui, a nagane in mēna ga, ataveve in ke ne asape alalua kiau malena.”* Suþe1 19:1

⁴ Ana e poglis nene, Ntewa pisataṃea, sape *“Peraga Elaisa, pe ko ga taaga re poli. Pe okilia re poli, ana e yo nene in na kiau yeririna la tol manu olua [7000] la asuṃa sane ko, naþa pe akila re lotena pa nono navisokanena poli, naþa Paal nene.”* Suþe1 19:18

⁵ A nagane, e kieta pogosa, maran taaga ga amio nene. Yar moki liu naþa pe amlelaga re poli, ana ita ke narui naþa tesike ne, ita narin þegas nen le Yu lala, naþa Ntewa pe lemam pan ita, kian plan ita, narui temlelaga ea.

⁶ Ana popon tekilia ruru tesape Ntewa kian plan ita vanon ya? Pona yar laþasa asitom ke asape naga kian plan ita komin tekila ke yuṃaena wo la moki naþa naga kekaran yo. Ana peraga, komin visae ve sanene, kana kinasa sanē lemamiēna kiena ne Ntewa pe kila re nena sur tai poli. Ana Ntewa kian plan ita pe e re ga e naþa tekila sur wo la moki poli, ana kian plan ita e ga e kiena lemamiēna wo pan ita.

⁷ Tekilia tesape ita le Yu lala, ita make ga tesuṃa takale ke mrapa naþa teim temesmesu temio Ntewa, ana ita lua la ga naþa toṃalia. Ana visae ve sa nene, yoko ve sanapan taþena la nene? Nanene kana kinasa sane la mokliu naþa ape þarmarera paþisi, ana pe amal re mrapa nene po la wa.

⁸ Visena na Siriena Wa tai pisayu la ne sanene, sape *“Ntewa taṃan la asuṃa ga amio kiela wowe lala, ana pimi tol nagane sa naþa kilamarala la sike na, ana pe apisu kilale re sur poli, kiligala la sike na, ana pe amloge kilale re sur poli.”* Ais 29:10 Naw 29:4

⁹ A sa mēna visena kiena Parin Suþe Tepet nanua sumo, pogos naþa sinenan sape Ntewa lalua māreraena kiena nasinekar lala naþa asuṃa aṃareran ke naga. E pogos nene naga piun tai Ntewa, sape

*“Suŕe, kiau nasinekar la nene silaga asuŕna amloge ke pon kiela pupia ŝaŝagena lala,
ana nesape neviun tan ko vena okila sane kiela na logewoena la nene vim sane suri tai naŝa kila kare ruru la nenaga, kan la ke sina ga, kila sane pe apisu kilale re sane kiela nasinekar la asike ga lavisin la poli.*

10 *Ana popon sane okila kilamarala imi ŝala, vena ve akilia re si avisu kilale sur lala,
a okila naŝa kiela nasinekar la aŝareran naŝa ayuŝae koren ga, awar sur urmi la e mŝasila.”* *Yauena 69:22,23*

11 Ana e lepas kiena ne le Yu lala, Ntewa pe koven plan la re poli, ana pe lelaga naŝa, la apiowa towe mŝaga. Ana napiowaena kiena la nene, kila narui Ntewa tamalia la naŝa pe ape le Yu re la poli, a pogos naŝa le Yu la apisu Ntewa sinena miye mŝena yaru taŝena la nene, apisu piowa ga, apieluen la, ana kila aŝareran vena la mŝena ga monar aim amesmesu ke sina ga amio Ntewa.

12 Ana na nene kana kinaso sane le Yu lala kiela ŝelaga nene, naŝa pe amlelaga re e Yesu poli, nanene kila mrpa na viewoena a navisa ruruena kiena ne Ntewa kilia imi tol la naŝa pe ape Yu re poli.

A visae le Yu lala, la mŝena alelaga, alelaga vano-o tol marana naŝa Ntewa pisaaria, yoko kilia kila naŝa kiena navisa ruruena lala aim ave keviu manenea.

13 Pogaga narui, sineun nesape nevisa narin visena tai e lepas na pun amiu la naŝa pe ape Yu re poli. In na nepe nalologena naŝa Ntewa pisirlua inu vena navanon nevisawal kiena lologena wo van amiu, a naga pe yuŝaena tai naŝa nomŝareran ruru kilaena, komin naŝa nepisu po paŝisi.

14 Nanene komin naŝa nepisu sane pog naŝa nemlologon ke pan amiu naŝa pe ape Yu re poli, asuŝna amlelaga, a kila naŝa imimi le Yu laŝasa sinelan asape la mŝena monar ava loyumuŝa ea, ana la mŝena amlelaga.

15 Sumo na, Ntewa pilon mŝasina pa le Yu lala, a nanene kila naga pisu la naŝa pe ape Yu re poli la rui, naga sitom sape kilia kila kiela mrpa aim ave mara wo sina amio naga.

Ana visae le Yu la avilon la a la mŝena awasuŝela puna Ntewa, vera wo na wo, komin nagane la sa ga naŝa amarmare rui, ana visae alelaga e Yesu, yoko aim sa naŝa amal sina.

16 Yoko nevisa ŝakaiwa tai e yo nene e lepas na mralaki ŝesia naŝa tesuŝna toŝar pa e yuŝna na leniena, tepisa potena vanonia pa Ntewa, teyawawoia ve sur wa. Ana pogos naŝa toŝar ŝesan mralaki pa Ntewa, kila sane mralaki taŝena mŝena la naŝa pe toŝar re poli, lala mŝena ape wa, ape kana Ntewa. Ana yermarua kiena le Yu lala, la sane mras ŝesia naŝa apa ŝesan e yuŝna mŝana Ntewa, a kila sane le Yu la naŝa aim sirau, la mŝena ga ave kiena ne Ntewa. A yermarua la nene, la sane purlaki tai naŝa suŝna kapur ke e lokove kana Ntewa, a visae purŝesa ve kana Ntewa, yoko korowas la naŝa avim sirau la mŝena ave kiena ne Ntewa.

17 Sanene, purŝes nene amio korowas lala naga kana kinaso yeririna kiena ne Ntewa lala, sane le Yu lala. Ana sirauia, Ntewa pisu korowas laŝasa piowa ga, ana peve plan la, a pa te plan ruru korowas nen laki taŝena tai naŝa sike ga yomŝarua, ana ŝar pimi, a teruruia piar la panon purŝesia naŝa sike lokove, vena kus lelen korowas la naŝa peve plan la rui.

Ana korowas tařena la nařa pimi sikol e purřes nene, kinasa sane kam la nařa pe ape Yu re poli. Amiu na pe amolue re e purřes nen yeririna kiena ne Ntewa napo poli, ana naga sinenan sape amiu mřena monar asikol amiu amio la loyurnā e kana lokove, vena amiu punu ga awar kiena navisa ruruena lala.

La nařa pe ape Yu re poli, la tařatete akilia awarwarlan nařa Ntewa řere la

¹⁸ Sanene kam nařa pe ape Yu re poli, kam na monar ve awarwar amiun re nařa Ntewa piran amiu amio kiena yeririna lala, komin nařa amiu na pe ape purřes re poli, ana kam na ape korowas ga la nařa Ntewa sikol amiu e purřes nene nařa sike pa sumo rui. Korowas lala pe kila re purřes mali poli, ana purřes ke narui naga suřia kila korowas la amali.

¹⁹ Sa nene, pe pon re kam na asitom asape kam apo poli, ana asape, Ke, Ntewa na sinenan imimi pařisi, ana peve plan korowas lařas petan purřes nene vena kila sane mekilia mesikolia.

²⁰ Lelaga nařa Ntewa peve plan korowas lařasa, ana kila ga pa le Yu la nařa pe amlelaga re e Yesu poli, a pe lelaga nařa sinenan sape amiu akilia asikol amiunia, ana nanene pe komin re nařa akila yumāena wo lařas poli, ana komin nařa asuřal mārera e kiamiu viawaena e naga. Sanene, ve avilaven re nařa apimi sane yeririna lala kiena ne Ntewa, ana monar ava ruru amiu asuřa asitom ruru sur wo nene nařa Ntewa kila pan amiu. A monar maraņe amiu ruru mřena ga,

²¹ komin nařa sane Ntewa koven plan korowas marua la nene nařa kiena yeririna la nařa pe amlelaga re poli, yoko naga kilia koven plan amiu mřa nenaga korowas viu lala maran va taaga sa ke ga, visae ve amiu awar re mras wo lala.

²² Sanene, e nene tevisu řelaga kiena ne Ntewa e lepas ga luwoka. E kana lepas tai, kiena sinemimiena mārera na mārera pan la nařa amloru, nařa pe asuřal re mārera e naga poli, sane le Yu lala. Ana e kana lepas tařena, naga pe lemam pařisi pan la nařa pe ape Yu re poli, naga la nařa akekarania a asuřa ataveve ruruia. Ana la mřena ga visae ve asuřalu re mārera, naga kilia te plan la sina ga vetan purřes wo nene nařa asuřa asikol la ea.

²³ Nanene naga kila pa le Yu la rui. Pe amlelaga re poli, ana te plan la, ana visae avilopu la ga, akilia awasuřela, ana Ntewa kilia sikol rurula sina e purřesa sane kiena yeririna ruru nena la napo.

²⁴ Naga kila sanene rui pan amiu nařa pe ape Yu re poli, komin nařa amiu na sane korowas nen laki na yomārua, ana naga řere amiu apimi, sikol amiu e purřesa nařa sike e kana lokove, ana asikol amiu amio navisa ruruena nařa naga sinenan sape la van kiena yeririna lala. A visae kila van amiu řisi, yoko kilia kila mřena van le Yu la nařa naga te plan la, komin naga kekaran sikol ruru la sina e purřes nene nařa asikol e naga nanua sumo rui.

Ntewa sinenan sape le Yu lala atol natamaliaena

²⁵ Erau lala, sineun nesape nevisawal van amiu la nařa pe ape Yu re poli, sane monar avisu kilalea sa nařa Ntewa pe koven plan re kiena yeririna la nene poli, nařa le Yu lala.

Lelaga sane asuñña ape ñarmarera ke ga wa a yepela mavin lelagaena, ana naga mligan la towe ñña ga sumo, a suñña kila ke naña amiu naña pe ape Yu re poli akilia alelaga, akilia aim ave moki loyurña vano-o tol pupia maran naña Ntewa sinenania. Sur nene sane sur tapolou tai naña yar la pe akilia ñesan re poli, ana nagane Ntewa kila meraravan ruruia. A monar akilia sur nene, komin pe pon re awarwar amiu poli, asitom asape Ntewa sitom amiu ga, ana pe kekaran re si le Yu la poli.

²⁶ Pe sa re nene poli, ana yoko naga tamalia la na wa, sane visena na Siriena Wa tai, naña pisa sanini, sape

“Yar na tamalia itaen yeririna lala kiena ne Ntewa yoko ñmalivi ga e kieta yo,

e kieta pupia pulkumali nene Yerusalem metava e tavie naña Saeon.

Ita lus lala kiena Sekop, ita le Yu lala

naña kieta napiowaena la moki pañisi, ana yoko naga ke narui imi war plan make kieta nakoena lala, kila ita towo sina.” Ais 59:20,21

²⁷ Visena tañena na Siriena Wa tai pisawal navisaarena kiena ne Ntewa tai e ñena e lepas nene, naña pisa sanini, sape

“Kiau navisaarena pan la sike pa rui,

sape yoko nowar plan kiela mlamulena viowa lala, neviewo la make ga.”

Ais 59:20,21, 27:9

²⁸ Pogos naña Lologena Wo pimi ñmalivin le Yu lala, la pe sinelan re poli, ana e lepas tai naga po, komin naña kila sane kam la naña pe ape Yu re poli, Ntewa mla towe pulmas pan amiu vena alelaga. Ana e kana lepas tañena, naga ñena piowa ga, komin naña kila le Yu la apim si sane nasinekar kiena ne Ntewa lala. Ana Ntewa tapatete kilia visu la ave kiena nasinekar silaga, naga monar sinena ye la sina, komin naña naga tapatete sinen ñesan kiena visaarena wo la naña kila pan li marua lala kiena ne kiena yeririna la nene, le Yu lala.

²⁹ Ntewa pisaar navisaar ruruena la pan la ñisi rui, a naga pio la ape kiena rui, a yoko naga tapatete kilia vilon sina ga kiena sitomena pogos tai.

³⁰ Sanene, naga miyuñae e ita sanene. Nanua sumo, kam naña pe ape Yu re poli, kam na pe amlalaga re e Ntewa poli, ana pogos naña imimi le Yu la imimi pe melalaga re e Lologena Wo poli, nanene kila kiena mrapa vena sinena ye amiu.

³¹ A pogos naña naga sinena miye amiu sanene, kila naña imimi ñena memlelaga e Lologena Wo, ana yoko naga kilia sinena ye imimi sina.

³² Nane sitomena kiena ne Ntewa sanene narui. Nanua sumo naga tañan naña ita punu ga teyal e mrapa naña pe sinetan re logeen kiena visena poli, kila sane naga kilia sinena ye ita, kilia were ita punu ga teim teve kiena.

³³ Erau lala, navisa ruruena lala kiena ne Ntewa e ita keviu pañisi! Kiena manmaruaena a kiena kiliaena apa manene laa metava! Kiena sitomena la merorol pañisi, a kiena ñelaga la apowo manene laa!

³⁴ Sa naña visena na Siriena Wa tai pisa, pisape

“Pe yar re nena tai naña torokin tol ya naña teke e sitomena kiena ne Ntewa.

Pe yar re nena tai naña torokin kilia la visena na itilarena va Ntewa.

³⁵ *A pe yar re nena tai naña kila po pa Ntewa torokin naña kilia kila Ntewa monar lamaran si navisa ruruena wo la vania ve sa naña naga suñña ñar ke pan ita.”* Sop 41:11

³⁶ A nesikol visena nene, nesape: Kieta Ntewa, naga taaga pe purþes nen sur make ga, naga taaga pe m̄areraena na sur make ga, naga taaga pe luas nen sur make ga, ana popon ita punu ga teyeluar luen ga naga vano ve þisi re pogos tai.

12

Pelaga wo kiena yaru naþa mlelaga

¹ Erau lala, sa naþa Ntewa sinena miye amiu ruru nena ga, kila po pan amiu paþisi, sineun neviun manene van amiu vena monar ataþan kiamiu malena wetelu vania. Monar ave wa ruru wo, sa naþa amiyawawo tasnemi pania sane kuþaþaena tai naþa amla pania. Naga pe pe kuþaþaena re sane sur mali tai naþa aþem̄ar mare, ana naga pe kuþaþaena naþa sane mali, a yoko Ntewa kilia kekaran manenea. Naga ke narui þelaga mesmesu na kilaen lotena va Ntewa naþa mesmesu naþa akila.

² A ve ataþan re sane naviowaena lala na yomarava nini awere amiu vena ataveve kiena þelaga, ana silaga, monar ataþan Ntewa kila kiamiu sitomena la imi ve urviu sina. Sanene, yoko kiamiu þelaga kilia vilonia, kilia imi wo silaga, a yoko akilia ayaloro ataveve nasinenanena kiena ne Ntewa, naþa po, merarava a mesmesu naþa mesmesu silaga.

³ Nepisawal visena la nene pan amiu, komin naþa Ntewa pe lemam pan inu, mligan lua inu, mligan yuþaena nene e lurñau narui. A nesape nevisa re m̄ena suri tai van amiu, sane pe pon re si naþa asum̄a akila kiamiu sitomena apa manene metava poli. Tekila kiena yuþaena sanape, ana kieta sitomena la monar mesmesu, monar su ga tano.

⁴ Taþatete tevisave ita na tepo laa taulu taþena lala, komin ita na sane tas nen yaru taaga, naþa kana korowasa la asum̄a ga, ana korowasa la peve taaga nene kiela yuþaena na kilaena la susuþa ga.

⁵ Sane ita moki, ana Kristo þere ita make ga tepim tepe taaga, ana sane inu neþasine ko, a ko oþasine inu.

⁶ A Ntewa pe lemam pan ita, a taþan nakiliaena taþena lala pan ita, naþa sane nalaena lala naþa naga kian plan pan ita vena teyuþae temio. A ita veve taaga monar tom̄areran teyuþae temio ya naþa mla pan ita. Sanene,

visae Ntewa taþan van ko sape kioþa, ko na ove navisawalen visena naþa mla pan ko, ana monar okila omio pupia lelagaena naþa sape sane kiena visena nene pe lelaga paþisi,

⁷ pona visae kioþa, ko na ove naiilaen yuþaena na sum̄are, monar okila omio kioþa m̄areraena wetelu,

pona visae kioþa, ko na ove navianena yaru e visena kiena ne Ntewa, ko na monar yepem̄a m̄aen ruru kilaena,

⁸ pona visae kioþa, ko na ove naiilaaren sitomena kiena yaru lala, ko na monar ositom urmin kilaen,

pona visae kioþa, ko na ve nalaen naiilaena, monar owar ve moki,

pona visae kioþa, ko na ove nasumonen yaru lala e yuþaena kiena ne Ntewa, ko na monar ve omalum re,

pona visae kioþa, ko na ve naiilaen la naþa asike e pog m̄arera, ko na monar okekan kilaena.

- ⁹ A naga ke nene narui p̄elaga wo taṣena la naṣa akila:
 kiamiu sinesiena e yaru taṣena lala monar ve lelaga,
 monar aure vetan p̄elaga viowa lala,
 monar auarar ruru p̄elaga wo la m̄arera,
¹⁰ monar avinaia amiu sane ave namratava taaga ga,
 monar akilali naṣa avisu sane ane yoko kilia kila ruru p̄elaga na-
 vatanonena va la ga wa,
¹¹ ve atañan re naṣa kiamiu sitomena m̄arera na kilaen suri wo la kovio
 sina vetan amiu,
 monar akila sane kapi vivaga sa Ninuna Wa sum̄a vivaga ruru e amiu,
¹² monar akekaran navisaarena kiena ne Ntewa naṣa kiamiu sitomena
 wasinea sane yoko kila wo van amiu sa ga naṣa naga pisa,
 pogos naṣa avane naloge viowaena, monar akila kiamiu sitomena ve
 piavi,
 monar alen silaga,
¹³ pogos naṣa li nalelagaena taṣena lala limala plasan suri laṣasa, monar
 akekaraliureure suri van la,
 a monar akekaran visuaren yaru taṣena lala e m̄amiu uña.
¹⁴ A nanene suri si laṣas nanini narui naṣa monar asitom ruruia vena
 kilaen va yaru taṣena lala:
 visae laṣasa asuñā akila kare amiu komin naṣa amlelaga e Yesu, monar
 akila wo van la. Ve avis re viowa van la, ana aviun Ntewa visa ruru
 la,
¹⁵ visae laṣasa amloge po komin suri nowo tai, amiu m̄ena monar
 akekarā amio la,
 visae laṣasa asuñā atagin ke sur tai, amiu m̄ena monar atag amio la,
¹⁶ visae amiu amio taṣena lala, monar asu ruru ga amio la naṣa kiamiu
 sitomena ve taaga ga,
 visae ayuñāe amio taṣena lala, ve aligan amiu re metavan la, sane amiu
 na apo, ana akekarān ga narin yuñāena lala, a akekarān ayakol amiu
 amio yar la naṣa ave torokaki,
 visae akila suri laṣasa, ana ve asitom re avisave ape manmarua, ana
 akila kiamiu sitomena vito su ga tano,
¹⁷ visae yaru laṣasa akila viowa van amiu, ana ve akila maran re si
 naviowaena van la, ana silaga monar asitom̄alia vena akila suri punu
 ga naṣa yoko yaru la akilia avisu kilale asape po a mesmesu,
¹⁸ a visae kiamiu suri viowa tai sike likan amiu amio yar taṣena lala,
 monar akila suri make ga naṣa sike e limamiu vena were si sum̄arena
 imi sike pun amiu punu ga.
¹⁹ Erau lala, sineu si amiu paṣisi nane nepisa sur la nene pan amiu.
 Laṣas sina sanini, sane:
 “Visae laṣasa akila viowa van amiu, ana ve akilali naṣa ala nakoena van
 la. Akilia aligania van Ntewa vena naga liṣere mare la sirau, komin
 visena tai sike e Siriena Wa rui, naṣa Ntewa sape,
*in ke narui naṣa yoko nela nakoena van yeririna lala, inu ke narui naṣa
 yoko nelamaran va la naṣa akila ke piowa.”* *Nav 32:35*
²⁰ A sanene, visae kiamiu nasinekar la asuñā ga, monar akila ruru la,
 sa naṣa visena na Siriena Wa pisa, naṣa sape

“Visae kioṃa nasinekar visokaria, ola kinanena vania, visae moto karia, ola wii vania. Visae okila sanene, yoko okila naga mawan kiena ṗelaga viowa vaṗisi,

vano vano-o pona kekaran naṗa amiu lua ave erau wo sina yo.” Pakaiwa 25:21,22

²¹ Taveve suri la nene, nepisa sanene pan amiu, nesape ve ataṃan re ṗelaga viowa taulu amiu, ana monar ataulu ṗelaga viowa e kiamiu ṗelaga wo lala.

13

Li nalelagaena la monar avatanon yerkawa lala amio ṗarin suṗe lala naṗa Ntewa pisir plan la

¹ Nagane sineun laen visena laṗasa e lepas kiena li nasumonena lala. Tekilia tesape Ntewa na mon manene laa metava, naga pe suṗen ke suri punu ga, a naga ke narui ṗarin suṗe taṗena la naṗa asike ne, mla ṃareraena pan la. Sanene, ita li na lelagaena make ga monar tewatanon ṗarin suṗe la nene, monar telogear la.

² Yaru la naṗa visae asuṃa akilali naṗa avisalupar ṗarin suṗe lala, asuṃa apisalupar ke suri naṗa Ntewa pisirplania, a yoko Ntewa taṃan ṗarin suṗe lala akilia ala nakoena van la vanonia.

³ Parin suṗe lala, Ntewa pe pisiriplan la re poli vena kilaen yeririna wo la amarau, ana naga pisiriplan la komin la naṗa asuṃa akilaro ke navisaluena. La ke nene narui monar amarau, komin naṗa visae ṗarin suṗe tol la yoko la nakoena van la. A visae sinomān sane ve omaraun re ṗarin suṗe, yoko monar okila mesmes ga e ya naṗa yerkawa la apisa, ana yoko ve akila re viowa van ko, yoko akekaran ko.

⁴ Ntewa pisiriplan la sane ape kiena yaru na yuṃaena lala, vena kilaen yuṃaena wo naiilaen yeririna lala, a visae sinomān kilaen ṗaruṃa, monar ovisuar ruruia, komin naṗa asuṃa aparar ke ṃena plaki, ana pe aparar korenan re poli. Ntewa pisiriplan la, mligan e limala vena ala nakoena van la naṗa akila piowa.

⁵ Sanene, popon tewatanon ṗarin suṗe lala, komin naṗa pe pon re tekila viowa poli vena ala nakoena van ita. A nekilia sane kieta sitomena suṃa pisu kilale ke ṃena rui sape popon manene visae tesuṃa tekila ke sur make ga wo mesmesu silaga.

⁶ Taveve visena la nene, popon tekekaran toul takis lala naṗa monar tela va ṗarin suṗe, komin pog naṗa ṗarin suṗe kila kiena yuṃaena, suṃa kila ke yuṃaena naṗa Ntewa mligan vena akila.

⁷ Sanene, monar akila sur punu ga naṗa mesmesun akila. Visae kilavaru na takis e lepas na kilavaru naṗa tesuṃa tetauluia, pona kilavaru tai naṗa monar tokoan vanon sur laṗasa, na monar toulia. A la naṗa apuarar ke yuṃaena kerkeviu lala, pona kiela kia pa metava loyuṃa e ṗarin suṗe lala, monar tekekaran la, mesmesun ga naṗa tewatanon la.

Li na lelagaena lala monar akila wo va yaru taṗena lala

⁸ Suri taṗena tai, naga e lepas na lapui la naṗa yaru la asuṃa akila. Visae kioṃa lapui teke e yaru tai, monar olamaran vania torokin ga ya naṗa amiu lua apisaaria. A popon ositomyuli ṃena sane kioṃa lapui teke

m̄ena e Ntewa, komin naga mla suri tai pan ko keviu manene rui. Suri nene naga sinesiena, a ko na monar olamaran ruru va yeririna taḗena lala. Monar sinea sisi la naḗa asike lavisin ko, komin yaru naḗa kila ke sanene, naga sane naga mlogear make navisaluaena kiena ne Ntewa rui.

⁹ Visena kar la moki sike loyuma e navisaluaena, sane la naḗa apisa sanini, asape: Ve okila re kolau, pona ve oweḡar re yaru mare, pona ve ovinau re, a ve sineḡa sun re suri kiena yaru taḗena, a suri taḗena la ne sanene. Ana visena na visaluaena make ga, asike vatanon pupia purḗes nen navisaluaena tai naḗa pisa sanini, sape: Monar sineḡa si yaru naḗa sike lavisin ko, okila wo vania sa naḗa osuḡa okila ke sina ga pan ko.

¹⁰ Yaru naḗa visae sinena si kemua yaru taḗena lelaga, yoko naga taḗatete nena kila sur naḗa viowa vania. Sanene, ḗelaga na sinesiena yaru naga kilia kila sa naḗa sane okilia ologear make visena la naḗa Navisaluaena pisa.

¹¹ Ita na monar tekila ga ḗelaga wo la naḗa, komin nagane, pog pa ke narui. Monar tevisu kilale sane lavis pogos naḗa tesuḡal ruru narui, ve tomomalio re sina. Pogos naḗa ita temlelaga mare ga na wa, ita tesitom tesape yoko Ntewa tamalia ita vetan yomarava nini pogos piavi ke ga wa, ana nagane, pimi ke lavisi rui.

¹² Nekilia nevisa sanini nesape lavis yemalo ḗisi, yomerarava suḡa pimi ḡalivi, ana popon toḗisin ḗelaga viowa lala na yemalolo, a monar towar sur na kilaen mara na ḗelaga mesmesu na yomerarava, vena tekilia tomolue tevano vena tekila mara van sur viowa la nene.

¹³ Kieta malena monar mesmesu ruru wo, torokin naḗa tepe yeririna lala naḗa tesuḡa temial ke e yomerarava, a yoko monar teligan ḗelaga viowa lala. Ve tekila re ḗaḗagena kar la naḗa apulen ga kekarena na yomarava a yaru la amun wii vano-o akilalu ḗarila lala. Ve tesuḡa tekila re suri naḗa yermene lala amio sira lala asuḡa aureurela kar ga sa ga nene, a asuḡa akila ke ḗelaga namname lala. Ve tesuḡa teveveyun ita re, a ve tesikol ita re e vielueena lala.

¹⁴ Monar teligan ḗelaga viowa naḗa tepaeme temio, a pe tesitomḡal re na taveveen kiena nasinenanena poli, ana sa naḗa tesuḡa temiyen ke ḡata kulsota nowo e marana yeririna lala, monar teyen ḗelaga mesmesu lala kiena ne Suḗe Yesu Kristo e kieta malena, vena yeririna la avisu sane ita tepe kiena yeririna kemua la lelaga.

14

Popon li nalelagaena lala ve asuḡa avisa kare la re sina vanon ga narin sur laḗasa

¹ Erau lala, sineun nesape akilia sa naḗa nemloge rui sane pupia visena tai sike e amiu nagane. Sane laḗasa, kiela sitomena mok liu e sur laḗasa, asape popon akila, pona viowa ga naḗa akila, pona amaraun asape visae akila, sa ḗis Ntewa ve kekaran la re sina.

Sineun nesape la ne sanene, nepisu sane la pe apiawa re ḡarera poli wa, ana pogos naḗa asike amio ita, ve tekilali re naḗa takawe manene laa, tekekaran naḗa toure la.

² Sanene, yar laḡasa akan kare ga kinanena lala amio mēna tata punu ga lala, a yar laḡasa asitom asape Ntewa sinenan sape avalia kinanena laḡasa, pona avalia tata.

³ Ana sineun nesape nevisa van amiu visae ko tai naḡa okan ke ga tata, ve ovisu re viowa e yaru naḡa palia, a visae ko tai naḡa opalia tata, ve oliḡere re naga naḡa suḡa kania, ovisave yoko Ntewa liḡere naga vanonia. Ntewa kekaran make ita ga, ana amiu mēna ga monar akekaran amiu.

⁴ Li nalelagaena make ga asuḡa apisu ke ga Ntewa asape naga pe kiela suḡe, ana naga ga kilia visa van la visave la veve taaga akila nene pona ve akila re nene. A sanene, pe pon re ita ga teliḡere ita si poli. A Ntewa pisu yeririna laḡasa akan tata, a laḡasa pe akan re tata poli, ana naga kekaran la make ga, komin naga kilia naḡa sape yoko Suḡe Yesu kilia suḡa iila la silaga vena asuḡa asuḡal mārera e naga.

⁵ A naga nene maran taaga e lepas na legiena lala. Yar laḡasa amla legiena tai asape pe kiela legiena wa, a yar laḡasa apisu legiena lala asape maran taaga. Naga nene naga pogaga, ana ita make ga monar ita veve taaga tekila kieta sitomena lala, ana tesu ea, ana ve tonāraran re yaru taveve kieta sitomena.

⁶ Yar naḡa māraran sape la legiena tai sane kiena legiena wa, naga kila vanon sinenan sape visirlua kia kiena ne Ntewa ea. Yaru naḡa kekaran sape kan suri make ga, naga pisa ke potena pa Ntewa vanonia, ana pogos naḡa kinana, suḡa pisirlua ke kiena kia. Yar naḡa kila sane palia kinanena laḡasa, naga mēna ga suḡa kila ke naḡa pisirlua kia kiena ne Ntewa, ana naga mēna suḡa pisa ke potena pa Ntewa e kinanena taḡena la naḡa suḡa kania.

⁷ Monar tesitomālia, sane pe yar re tai naḡa kilia sike e yomarava nini sane yar taaga ga poli, vena kilaen sur make ga sa naḡa naga taaga sinenania, a pe ita yar re tai naḡa visae mare, ana sur nene pe kiena naga taaga ga.

⁸ Pe sa re nene poli, komin visae temali, temali naḡa tevisirlua kia kiena Suḡe, a visae temare, temaren naḡa tevisirlua kiena kia. Sanene, sur make naḡa tekila, monar tekila amio sitomena naḡa sane pe tekila re ga kieta nasinenanena poli, ana ita tepe kiena ne Ntewa, monar tetaveve ga kiena nasinenanena.

⁹ Nanene komin nanua ne, siraun naḡa Kristo mare, na suḡalu mal sina, ana kila naga pimi pe suḡen kiena yeririna la naḡa amare, a pe suḡen kiena yeririna la naḡa amali, ana silaga monar tesu ga vatanon kiena nasinenanena.

¹⁰ Ana sanene, pogos naḡa nalelagaena tai suḡa kila sur la taveve ḡelaga marua kiena ne le Yu lala, ana suḡa mliḡere ke nalelagaena taḡena naḡa pe asuḡa akila re poli, naga nene na piowa manene laa paḡisi. A pogos naḡa yar tai ve kila re sanene, ana naga suḡa pisu ke piowa e yar taḡena naḡa kila, naḡa sane kiena puruvi tai loyūḡa e namratava kiena ne Ntewa, na nene pe ḡelaga na mawaen tai.

Ve tesuḡa teliliḡere ita re, komin naḡa yoko ita make ga tesuḡalu tese marana Ntewa na wa, a yoko naga ke narui naḡa visuveve ruru ya naḡa ita make ga tekila.

¹¹ Sur nene sike e Nasiriena Wa la rui, naḡa Ntewa pisi, pisape

“In na nemal na nesike ne, ana nekilia nevisa ruru sane pogos na pimi ke ne naña yoko yar make ga akinai vamon inu,

a yoko yar make ga avisawal avisave in ga taaga nepe Ntewa.” Ais 45:23

¹² Sanene, yoko ita make ga teim e marana Ntewa, a yoko monar ita make ga veve taaga tevisawal sur la naña tesuñia tekila, a naga ke narui yoko visuvevea.

Monar ve okila re kioña erau tai kiena naviawaena loru

¹³ Taveve sitomena la nene, ve tevisuveve manene ita re sina ga, tevisayu ya naña yar tañena kila, tesape po pona piowa ga. Ana ya naña ita li nalelagaena lala monar tesitomia vena tekila sina van ita, naga sanini, sane monar ve tekila re sur tai naña kilia kila nalelagaena kila pal mrapa pona kilia kila naga loru e mlamulena viowa.

¹⁴ Sane visae nesitomveve inu, nekilia nesape nesuñalar m̄arera ruru na nesike ne nemio Suñe Yesu, ana nemlelaga m̄arera nesape tañatete sur tai naña monar tevalia, ve takan re. A visave nalelagaena tai war sitomena visave kinanena tai pe torokin re kan po, naga pogaga, ana kana kinasa sane monar valia ruru nenaga, a ita tañena lala monar tetam̄an naga taveve kiena sitomena nene.

¹⁵ A visae ositom ovisave kinanena la torokin ga nakanena, okilia osuñia okania, a visae kioña puruvi tañena tai naga valia, ve okilali re naña ovisave naga m̄ena ga monar kania. Visae peraga, yoko okilia okila kare nena kiena sitomena, a naga nene naga pe ñelaga wo re kiena ne ita yar la naña sineta sisi ita poli. Monar tesitomañal tevisave Kristo maren nakilaen kieta malena imi wo, ana pe pon re tetam̄an narin sitomena e lepas na kinanena imi ve sur keviu naña suñia kila kare si kieta malena poli.

¹⁶ A tañena sina, visae sur tai naña ko opisu sane pogaga vena kilaena, naga pogaga, ana pe pon re naña osuñia okila ñisi na kila kare sitomena kiena nalelagaena tañena tai, vano-o kila yar tañena lala avisa kare kieta kia ita li nalelagaena lala vanonia.

¹⁷ E lele nene tesuñia tepisayu visena la na lepas nene naña sape yoko tekilia tomun ya pona takan ya, pona monar tevalia namunena ya pona kinanena ya, ana monar ve sineta ñesan re tesape nanene naga pe sur keviu re tai nene poli loyuñia e nasuñenena kiena ne Ntewa. Ana kana pupia sur ne lala, nane naña ita tekila ñelaga wo na malena mesmesu, a tese suñare temio yar tañena lala, a tetol kekarena naña Ninuna Wa suñia mlavia.

¹⁸ A pogos naña tela sur la nene ve keviu e kieta sitomena, tekila ke yuñiaena wo naña Kristo sinenania, ana yoko Ntewa kekaran ita vañisi vanonia, a yoko yar tañena lala avisu sane po pañisi.

¹⁹ Sanene, silaga ita make ga monar toñareran li naña tekila ñelaga wo naña kilia ligan suñare sike e ita li nalelagaena lala, a naña aiila ita make ga kieta sitomena la imi marua nena napo.

²⁰ Kinanena naga sane pe sur re ta nene poli, ana pe pon re tekila naga imi ve sur ta naña kila kare ke sina ga yuñiaena wo naña Ntewa kila e malena kiena nalelagaena tañena la rui. Nepisa sanene, nesape kinanena make ga po torokin kanena, ana pe pon re okan sur tai narui yar tañena visuia ana kila naga loru, naga kila sur tai naña sitom sape pe popon re naga kila poli.

²¹ Ana kana ðelaga wo na kilaena naga sanini, sane ve okan re tata, pona ve omun re kuruta, pona ve okila re si sur tai, visae pogos naþa kioña puruvi visuia, kilia kila kare naga, kilia kila naga loru.

²² Sanene, visae kioña sitomena laþasa e laþas na narin sur naþa ositom osape pogaga nakilaena pona ositom osape pe pon re okila poli, naga pogaga, ana owarar ruru suña ve kiamiu ga amiu lua Ntewa, ve ova olologon re e yo make ga. Yar naþa kila ga ya naþa naga kilia sape mesmesun ga naþa kila, yoko Ntewa kekarania, a naga pe mloge re piowagan poli sape kila sur piowa.

²³ Ana visae yar nene kiena sitomena veve lua e lepas na ya naþa kilia kania, ana kan ga, yoko Ntewa taþatete kekarania. Nanene komin naþa yar nene sitom rui sape kila sur nene, pona pe po re e marana Ntewa poli yo, ana pe sur korena ga, naga kila ga. Sanene, naga kila pa mlamulen piowa narui, komin naþa naga pe miyuña re amio kilaena e ya naþa po pona piowa e navisuen a kiena ne Ntewa.

15

Añareran li naþa akila ke sina ga wo van amiu

¹ Ita mokliu naþa tesuñalu ñarera ga tesike e Kristo, a pe kieta sitomena peve lua re poli e lepas na narin sur lala naþa li nalelagaena taþena lala asuña apeveyu ke ea. Ana ita na sanene, monar ve tekila re ga ya naþa sinetan kilaena, ana monar tekila kieta sitomena la ve piayavi ruru wo va nalelagaena taþena lala naþa asitom ke asape taþatete akila sur laþasa naþa tesitom tesape tekila woga ga.

² Ita make ga, monar tesitoñal li nalelagaena taþena la naþa asike lavisin ita, a monar tekila ya naþa la asitom asape po, vena akekarania, a vena iilaen kiela malena amio Suþe.

³ Visae tesitoñal Kristo, naga sike e yomarava naga pe kila re ya naþa naga sinenan sape kila poli, ana naga pane pog ñarera yam mokliu, akila pania sa naþa visena tai na Tus na Yauena pisa, naþa yar tai pis pa Ntewa, sape

“Visen viowa la naþa akoven pan ko, akoven ñena pan inu maran taaga.”
Yauena 69:9

⁴ Visena la ne sanene, naþa asike e Nasiriena Wa la nanua sumo, asiria vena vian ruru itaen la naþa teim sirau, ana touloia, akilia akila kieta sitomena la ñarera ruruia vena ita ñena tekilia teva teyupor e pog ñarera lala. Visena la nene vena iila itaena, akila tekilia ruru tesape yoko monar tetaulu sur make la naþa Ntewa pisaaria.

⁵ Sanene na, nemlen ke pa Ntewa vanon amiu, komin naga ke narui naga pe purpes nen sitomena viavi, naga ke narui naþa kilia iilar malena kiena yaru, a nemlogin ke tania vena kila sane asuña ataveve ðelaga kiena Kristo Yesu, asuña ruru ga veraga amio ðelaga na ve taagaena,

⁶ naþa kiamiu sitomena ve taaga a kiamiu visena ve taaga, ana yoko ayeluar ruru Ntewa, naþa naga pe armanane kieta Suþe Yesu Kristo.

⁷ Sanene, amiu le Yu lala, amio kam la naþa pe ape Yu re poli, pogos naþa asuña apim ke lele taaga, ana akekarana ga naþa aworworun amiu punu ga aim loyuña, sa ga naþa Kristo kekarana worworun itana. Pogos naþa visae akila ve sanene, naga pe mrapa si tai naþa vena visirluaena kia kiena ne Ntewa.

⁸ A popon naŕa akila ve sa nene, komin Kristo pitomi e yomarava, pe kila re ga yuŕaena pan le Yu la poli, ana kila mēna pan la naŕa pe ape Yu re poli. Sane e laŕas kiena le Yu lala, kila ya naŕa Visena Wa kiena ne Ntewa pisa, kila naŕa navisaarena lala naŕa Ntewa kila pa apua kana le Yu lala, pimi pe lelaga.

⁹ A e lepaŕs kiena la naŕa pe ape Yu re poli, naga kipianli lemamiēna kiena ne Ntewa pan la, kila vena ayeluaria, maran taaga e naŕa Siriena Wa la apisa. Tai naŕa pis ŕesania sike e Tus na Yauena, naŕa sape
“Nesike likan wolawa lala, nemieluar kioŕa kia, yoko nelotun ko e yauena wa lala.”

Yauena 18:49

¹⁰ A taŕena, sike e Tus Navisaluaena lala, pisape

“Kam wolawa lala, aimi vai amio nena yeririna lala kiena ne Ntewa naŕa le Yu lala, amiu make ga akekara!”

Naw 32:43

¹¹ A tai sina sike sina e Tus na Yauena lala, sape

“Amiu naŕa pe ape Yu re poli, avisirlua kia kiena ne Ntewa, Amiu yeririna na yo make ga aieluaria.”

Yauena 117:1

¹² A na maro molue kome Tus kiena Aisea, pisayu Navisaarena kiena le Yu lala, sape yoko naga sumon mēna la naŕa pe ape Yu re poli. Ana visena nene pisa sanini, sape

“Yoko lus kiena yermarua Sese tai mālivi,

naŕa yoko Ntewa ligan lua naga metava ve suŕen li taŕena la naŕa pe ape Yu re poli,

ana yoko awasinea vena naga kila navisa ruruena kiena ne Ntewa imi mālavin la.”

Ais 11:10

¹³ Ana nemlenin amiu sina pa Ntewa, naŕa tekilia towasine ga kiena visaarena lala, nemlogin vena awasine mēna naga vano-o kiena kekarena make ga a kiena suŕare imi ulemamaga e kiamiu malena, ana kila vena māreraena kiena Ninuna Wa kilia yuŕae e amiu vena kila sa naŕa amiu asuŕa aŕasine ke kiena navisaarena lala, imi uleule va va sa nene.

Pol pisayu pa le Rom lala e lepaŕs na kiena yuŕaena naŕa kila pa la naŕa pe ape Yu re poli

¹⁴ Erau lala, pe nesitom ŕele amiu re poli, ana nekilia ruru nesape amiu sinemiua la po paŕisi, akilia ruru sur la moki rui, a kam na atorokin naŕa akilia avian amiu sina e visena kiena ne Ntewa la ve moki.

¹⁵ Sanene, pona ailan towe laa māk nini yo, apisu naŕa nesuŕalu nepisayu sur mārera la moki towe laa pan amiu sane, a nepisayu ke sina ga sur laŕasa naŕa pona kam na asape akilia yo rui. Ana nepisu sane monar nekila ve sa nene, komin Ntewa mligan nakiliaena nakilaen yuŕaena nene e luŕua vena nekila, sane nalaena wo tai,

¹⁶ vena neim sane yar na yuŕaena kiena Yesu Kristo vena visawalena Lologena Wo kiena ne Ntewa va yar la naŕa pe ape Yu re poli. Nekila yuŕaena nene, in na sane yar wa tai naŕa nemiyuŕae ke loyuŕa e Yuŕa Wa mēna Ntewa, nekila la naŕa pe ape Yu re poli vena aim ave wa ruru nenaga, neyawawo la e kia kiena Ninuna Wa, vena akilia aim sane nalaena wo tai naŕa pa Ntewa naŕa yoko kekaran vaŕisi.

¹⁷ Sanene, imimi lua Kristo Yesu nemiyuŕae ke veraga, a nekekan naŕa inu mēna nekila ke yuŕaena kiena ne Ntewa komŕasa.

¹⁸ Ve nevisin re kulin wowe, ana nekilia nevisave noŕarwar inu paŕisi e ya naŕa Kristo miyuŕaen pimi nālivi kome inu, komin nagane, imimi lua

moŕere la naŕa pe ape Yu re poli apim lavisin Ntewa, asuŕna apatanonia. Nepisawal visena lala, nekila yuŕnaena moki,

¹⁹ Ntewa kila kile la naŕa peve taŕena, naŕareraena kiena Ninuna Wa miyuŕnae, ana kila sane lologena wo kiena Kristo pa vanua make nenaga e yo la moki, siar gar Yerusalem pa nena perina yalen silau pa tol pupia lepas naŕa Lirikam.

²⁰ Ana nepisu sane pe torok re poli wa, kiau sitomena ŕarera tai toŕa e inu naŕa sape monar neva laa sane wa. Ana pe nesitom re nesape neva e naŕa kia kiena ne Kristo pa pa e rui, komin pe sineun re nesikol yuŕnaena naŕa yar taŕena siar pa rui, ana sineun nesape neva e yo naŕa yar la pe akilia re naga poli wa.

²¹ Nanene sane visena tai naŕa navisawalena Aisea pisawal nanua rui, naŕa pisayu Navisaarena, pisape

“La naŕa pe yar pisawal re naga pan la poli wa, yoko akilia avisu kilalea, la naŕa pe amlogeli re kiena kia poli wa, yoko alogekilalea.” **Ais 52:15**

Pol maplanar ruru naŕa va ŕnalivin le Rom lala

²² Sa naŕa nepisa ŕa rui, yam mokliu naŕa sineun nesape neim noŕnalivin amiu gar Rom, ana nesuŕna nekila ke yuŕnaena la e yo taŕena lala, a sur taŕena ŕena la moki paŕisi pano-o pe noŕnal re kana pulmas tai poli wa.

²³ Ana nagane, nepisu sane kiau yuŕnaena e lepas nini naŕa Esia sane ŕisi narui, a sitomena naŕa sike e inu kas mokli rui, sane sineun nesape neim noŕnalivin amiu re, noŕnape pona woga ga yo narui.

²⁴ Nekila ruru ke nesape noure matan e nini neva yalen sila u gar pupia purvanua naŕa Spen, ana nesitom ke nesape yoko nokom pun amiu, vena tekilia tesu re veraga telual pog wo tai sanene temio ita sumo wa. Yoko taŕatete nesike ve piavi ve sa naŕa sineunia, ana visae akilia akila sur laŕasa vena iila inuena e kiau mrapa, yoko nela sina ga kiau mrapa nevano.

²⁵ Ana nanene pe nagane re poli, komin naŕa yoko neva nokom ke ne Yerusalem sumo na wa, komin naŕa kiau narin yuŕnaena tai vena kilaen va li nalelagaena kiena ne Ntewa la naŕa asike e nene sumo.

²⁶ La asike e pog ŕarera tai nagane, naŕa la mokliu pe kiela sur re poli, limala korena ga, ana ŕegas nen li nalelagaena la nae yo make ga naŕa Masitonia amio Kris, amloge, ana la ga aŕar sitomena nene naŕa asape popon akuan kilavaru tai vena iila laena.

²⁷ Nanene sur wo tai naŕa akila taveve ga kiela sitomena, ana nepisu sane naga pe sur wo tai naŕa monar akila kemua. La nene pe ape Yu re poli, ana e kiela malena amio Suŕe, aŕar navisa ruruena moki kiena ne Ntewa pimi e la, kome le Yu lala, ana pogos naŕa le Yu la nene atol ŕena ga pog ŕarera, popon la naŕa pe ape Yu re poli, akila maran towe van la, aiila la e sur laŕas naŕa limala plasania.

²⁸ Ana kilavaru nene naŕa amiyuwon poloia, amligan e luŕiau vena nowar vano, ana pogos naŕa neva neligan ruru sike amio le Yerusalem la narui, yoko nowasuŕe in sina neim nokom pun amiu gar Rom, siraunia yoko neva yalen sila u gar Spen.

²⁹ A nemninu rui visae pogos naþa noworun amiu, yoko wo na wo van ita make ga, yoko neim nemio navisa ruruena wo kiena ne Kristo la ve moki naþa neviun van amiu.

³⁰ Erau lala, sineun nesape neviun manene van amiu e kia kiena kieta Suþe Yesu Kristo, nesape asitoñal in ña e kiamiu leniena lala. Nekilia nesape apulemama ga sane li nalelagaena wa lala naþa asike gar Yerusalem, yoko akekaran ala narin kilavaru naþa yoko nekian van la.

³¹ Pogos naþa nepa netol lepas naþa Sutea vena neva Yerusalem, la mokliu naþa pe sinelan re naþa alelaga e Lologena Wo poli asike ea, ana pe nekilia re nesape yoko la asitom akila ya ne van inu, ana nemie awis pan amiu vena alen va Ntewa kilawo inu e kiela sitomena viowa lala e inu. A monar alen ñena ga sane li nalelagaena wa lala naþa asike gar Yerusalem, yoko akekaran ala narin kilavaru naþa yoko nekian van la.

³² Ana visae sur make ga torokin nasinenanena kiena ne Ntewa, yoko nekilia noñalivin amiu amio pupia kekarena na losineu, a yoko nekilia nesu ruru nemio amiu, neva ruru inu sumo wa.

³³ A in ñena nesuñia nemlen wo amiu, nesape yoko kieta Ntewa, purþes nen suñare, sike amio amiu vano-o ve uro re.

16

Pol pisawal sur laþasa pa li nalelagaena lala gar Rom

¹ Erau lala, sineun kaloen kiau ñaki e visena laþasa e lepas na kam laþasa. E lepas na vineta naþa Vipi, naþa naga ke narui þar ñak nene pimi ñalivin amiu, sineun akilia sa naþa naga pe yaru na visuaren yuñæena wo tai na þegas kiena ne li nalelagaena lala nae pulkumali naþa Kenkria,

² ana popon akekaran naþa aworworun naga, aure naga sane vinemiu tai loyuña e namratava ñana Suþe, sane torokin nenaga naþa ita li nalelagaena lala tekila van ita. Awis aiila naga e ya naþa naga limana plasania, komin naþa naga pe sira wo tai naþa pe erau wo amio imimi moki, miila ruru imimi po paþisi.

³ Sineun ñena ga nesape avisa kiau pokolulagi pona pokolemalo va sira wo taþena nene Priska, amio wona na yermene Akwila, naþa mepe yar na yuñæaena e yuñæena kiena Kristo Yesu.

⁴ Lelaga naþa, pogos tai nanua ne, nesike e lepas na marena rui, ana lalua akila naþa lavis akilalu kiela malena naþa apim atamalia inu, ana nepisa potena pan la vanon paþisi. A pe in ga taaga re poli, ana þegas nen li nalelagaena taþena ñena laþasa e lepas nene la ñena apisa potena pan lalua vanon ya naþa akila ne.

⁵ A pokolulagi pona pokolemalo naþa nepisa pan lalua, sineun nevisa ñena va taþena la naþa asuñia loyuña e narin þegas nen li nalelagaena lala naþa apiora ke lele taaga e ñala loyuña lalua.

Sineun nesape nevisa ñena ve sa nini va la nene, sane kiau erau wo naþa Eþanatas, naþa naga pe yar þesa e pupia lepas na Esia naþa naga mlalaga e Yesu,

⁶ a Maria, naþa naga kila yuñæena wo moki likan amiu,

⁷ a yar lua taþena na kiau yo nene Antronikas amio Sunia, naþa nanua ne imimi make ga mesike e yuñia na koaena veraga. Nalologena lalua

nene, lalua amlelaga e Yesu nanua rui, sumon inu, a lalua aþar kia wo paþisi e nalologena taþena lala.

⁸ Laþas ke sina ga, nane Ampliatas, naþa Suþe kila sane imimi lua mepe erau wo,

⁹ a Uþanas, naþa memiyuñae lele taaga memio e lologena wo kiena Kristo, a kiau puruvi wo nene Stakis,

¹⁰ a Apelesi, naþa pe sur koren ga naþa pupia na kilaliena pimi pania, ana naga suñalu mārera e Kristo.

A nevisa mēna pokolulagi a pokolemalo va la ne mratava puna Aristopeulas,

¹¹ a taþena naþa imimi lua kiamimi visena taaga nane Erotian, a li nalelagaena kiena namratava puna Narsisas,

¹² a sira wo lalua na yuñae kiena Suþe nene, Traepina amio luena Traeposa, a vineta mēna naþa Pesis, naþa sineta si naga paþisi, a naga kila yuñae kiena Suþe moki manene laa rui,

¹³ a Rupus, nasumonena wo na yuñae kiena Suþe, amio anena naþa naga kila inu sa ga narina nenaga.

¹⁴ A laþas sina nane Asinkritas, Plekon, Emes, Patroþas, a Emas, amio mēna puruvi taþena la naþa asike amio la,

¹⁵ a naga sina, pe sineu þesana re Pilologas, Sulia, Nereas amio vinena, a Olimþas, amio li nalelagaena wa taþena la naþa akila lotena pa lele taaga.

¹⁶ Nekekarana naþa nepitawe amiu make ga e kiau maki nini, a amiu mēna monar aworworun ruru amiu, akila kiamiu sinesiana imi kate e namunen pipimiu e sinewoena. A þegas nen li nalelagaena kiena Kristo mēna lala e lepas la nene apisawal asape asuñae asitomāl amiu ke e kiela leniena lala.

¹⁷ Erau lala, nepiun māreran ke sina ga pan amiu nesape monar avisu ruru la naþa asuñae asiar ke veveyuena, akila ke li nalelagaena la amlilipere la, a asuñae akawe ke visena na vianena la naþa amiu atol pa rui. A pogos naþa apisu ruru la, ve ava re lavisin la.

¹⁸ Na nene komin naþa yaru kar la ne sanene, pe akila re yuñae kiena kieta Suþe Kristo poli, ana la asuñae ataveve ke ga kiela sinenanena viowa lala. Akilia avisawal sur ve moki naþa wo na wo, ana visen kiki ga la ne, a asuñae akilali nena sitomena ken yar la naþa pe akilia ruru re sur poli.

¹⁹ La punu ga akilia ruru rui asape amiu asuñae amlogear ruru ke visena lala kiena ne Ntewa, a nanene kila neke kara paþisi, ana monar avisuar ruruia e lepas na sur naþa po, monar yepemiu mae ruruia, a e lepas na sur viowa lala, monar ve kala narin namname tai to re nena e amiu.

²⁰ A visae akila ve sa nene, yoko kila mrapa kiena kieta Ntewa na suñae, kila Yermare sike vatanon lolamiu lala vena aviemumuia. A kiau leniena nesape yoko lemamiena kiena kieta Suþe Yesu Kristo sike amio amiu.

²¹ Erau naþa Timote naþa imimi lua memiyuñae lele taaga, pisa pokolulagi a pokolemalo pan amiu, a la telu nene nae kiau yo, Lusias, Sason, amio Sosipata, la mēna apisa.

²² In naþa nemlarar sur na siriena, nesiri maki kiena Pol nini pan amiu, kiau kia Tesias, a in mēna ga sineun nesape neke kara paþisi naþa nevitawe amiu e maki nini, e kia kiena Suþe.

²³⁻²⁴ Pogaga, inu si Pol nene nesiri ne, ana lavis nesiri make kiau m̃aki narui, a pokolulagi a pokolemalo piñasu ke pan amiu, pimi kome la telu nene, Kaias, naña nesike e m̃ana uñã, a naña li na lotena nae e yo nene asuñã apim ke lele taaga e m̃ana uñã, a Erastas, naña naga yerkawa na visuaren kilavaru na pulkumali nene, a kieta puruvi naña, Kotas.

²⁵ Ana e kiau visena maro, sineun nesape nela maran si nayeluarena make ga va Ntewa. Nemlen nesape yoko naga la visena la na Lologena Wo, amio navianena wo la naña apisayu Yesu Kristo naña nemla pan amiu rui, ligan ruru sike e kiamiu malena lala, vena asuñãl m̃arera e legiena na pimi ke ne. Visena wo lelaga la nene, yar la pe akilia re poli e kas la moki p̃aro pa rui, ana nagane Ntewa kipian ita.

²⁶ Nanua, yar la apulo visena lala kiena navisaluaena lala, aminue asape visen lelaga la nene asike loyurñã e la, ana nagane, mepisawal meraravanja, a ita punu ga tekilia telogekilalea. A Ntewa, sane naga naña sike nakonua rui a yoko sike sike nena, naga pisaar sape Lologena Wo nene monar va vanua va yeririna na purvanua make ga, vena la m̃ena akilia aloge, a akilia alelaga ea.

²⁷ Naga taaga pe Ntewa, naga taaga pe purp̃es nen manmaruaena, a naga taaga naña Yesu Kristo kila kieta mrapa na lotunena, vano vano ve uro re pogos tai.

Inu, Pol.

Maki Nasumo Naþa Pol Siri Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu KOREN Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Maki nini pe maki naþa Pol siri þesa pa le Koren lala naþa amlelaga e Yesu. Naga siria komin suri viowa la suñalu e maliena kiena li nalelagaena lala nae yo nene, a naga mligan maki nene pano vena iila la. Sumñare nae Koren, Pol ke narui naga siaria.

Koren naga pupia pulkumali kiena le Kris lala, a naga pe pulkumali keviu na lepas naþa Akaea, naþa meke vatanon þarin suþe nae pulkumali naþa Rom. Yaru nae purvanua taþena la moki asike e nene, a naga pe yo tai naþa yaru la akila ruruia e lepas na kilaen yuñæena na tauluen kilavaru, a e lepas na kiela þelaga marua. A la nae yo nene, kiela kia keviu e yomarava komin kiela þelaga viowa lala, a naþa amlotun ke ntewa taþena la moki.

Suri kerkeviu la naþa Pol pisayu e kiena maki nene sanini:

pisayu napiowaena naþa yaru na suñare la asuñia amlipere la,

pisayu napiowaena naþa la asuñia akila ke piowa pa sira lala,

pisayu mrapa mesmesu na kilaen talovaena,

pisayu sanape e kinanena lala naþa akila kuþaþæena e la van nono lala.

Pol pisatame kiela naviuniena laþasa, ana pian la e mrapa mesmesu na tavevena vena alotu e suñare, amio mñareraena la naþa Ninuna Wa suñia kian ke pa suñare, a nalelagaena naþa yaru kilia mali sina. Pol kila meraravan naþa kilia ruru napiowaena a navisatameena la nene, a pisa meraravan naþa lologena wo kiena Yesu ga kilia la navisatameena van la.

E marana na keviu 13 pisayu þelaga na sinesien Ntewa amio yaru lala naþa pe þelaga keviu tai naþa yeririna kiena Ntewa la monar atavevea. Marana na keviu nene pe komþasnen visena kiena ne Ntewa naþa yaru la akilia ruruia, taulu komþas taþena la na tusi nene.

Komþasnen tusi laþas nene

Visena þesa 1:1-9

Yaru na suñare la amlipere la 1:10—4:21

Mlamulena viowa amio sira, a malena na mratava 5:1—7:14

Li nalelagaena lala a yaru la naþa amninue Ntewa 8:1—11:1

Mrapa kiena li nalelagaena lala na kilaena lotena 11:2—14:40

Yesu mali sina, a yaru la naþa alelaga ea akilia amali 15:1-58

Nalaena naþa aligan va van li nalelagaena lala nae Yutea 16:1-4

Visena maro 16:5-24

Pol sike gar Episas, pisa pokolulagi pona pokolemalo pan le Koren lala

¹ Erau nae Koren lala, inu naþa nesiri maki nini piñasu pan amiu, inu Pol, naþa Ntewa sinenan sape neimi neve nalologena tai kiena narina Yesu Kristo, ana pio inu, pisirlua inu vena nouarar yuñæena na sanini.

Nesike e yo nini nemio kieta erau Sostinis, ana imimi lua mepisa pokolulagi pona pokolemalo pan amiu punu ga,

² nae sum̃are kiena ne Ntewa e pupia pulkumali nene Koren. Kam ke narui naŋa Ntewa pio amiu aimi vena asikol amiu amio kiena li nalelagaena taŋena lala, naŋa asutetae asike e yo punu ga naŋa asuŋia amlotun naga naŋa kila ita tepe wa ruru rui, nane Yesu Kristo naŋa naga pe kieta Suŋe ita punu ga.

³ Memlen mesape lemamiena kiena ne Yesu Kristo a sum̃are kiena ne Ntewa arimata sike amio amiu.

Pol pisa potena pa Ntewa komin naviawaena kiena le Koren lala

⁴ Nepisu sane pogos naŋa apim ape yeririna kiena Kristo Yesu, lemamiena kiena ne Ntewa sum̃a miyuŋae keviu e kiamiu malena lala, ana silaga nesuŋia nepisa potena keviu vanonia.

⁵ Asuŋia apim apo manene laa e lepas na visawalen Lologena Wo, a asuŋia apa ke metava e lepas na kiamiu nakiliaena, e m̃ena ga e lepas na ŋelaga wo taŋena make ga lala.

⁶ Pogos naŋa nepisu nene, nepisu sa ga kiau yuŋaena la nanua ne, naŋa nepian amiu e Kristo, nagane suŋia ŋar ke pupia mrasa.

⁷ Nalaena lala pona naŋareraena lala naŋa Ninuna Wa suŋia kian pan amiu, pe tai re naŋa pe atol re poli wa, ana asuŋia amiyuŋae ke amio la po paŋisi, komin akirakiravan ke naŋa kieta Suŋe Yesu Kristo kilia imi m̃alivi si e yomarava nini.

⁸ Naga pe pimi m̃alivi re poli wa, ana naga suŋia miila ita silaga vena tesuŋialu m̃arera tesuŋia ga vano-o tol legiena maro nene, ana pogos naŋa tesuŋialu tese marana ne Ntewa, yoko naga kila naŋa naviawaena taŋatete se ita.

⁹ Ntewa pisaar rui vena viewo ita, ana tekilia towasine ruru kiena visena nene, komin naga pio ita, ŋere ita sikol ita teve erau wo temio narina, Yesu Kristo kieta Suŋe.

Suŋare suŋa mlipiŋere paŋisi

¹⁰ Kiau namratava lala kiena kieta Suŋe Yesu Kristo, nesape neviun manene van amiu e kiena kia, nesape aŋionli naŋa aim ave taaga sina. Popon ve alipiŋere amiu re, ana amiu, kiamiu sitomena a kiamiu visena monar ve taaga.

¹¹ Nepisa visena la nene, komin la naŋa puna yaru nene Kloe apim apisawal pan inu asape veveyuena sike likan amiu, olai lala a vineu lala.

¹² Nemloge naŋa amiu peve taaga asuŋia apisasa ke kiamiu ŋegas lala asape "In na yoko netaveve Pol," pona taŋena sape "O, in na nepe kiena Apolos," pona tai sina, sape "O, in na nesikol inu e ŋegas kiena Keŋas." A laŋas sina, apisirilua si kiela narin ŋegas laŋasia, akoven plan taŋena lala, asape "O, imimi ga mepe yeririna kiena Kristo lelaga."

¹³ Ke, ya ne akila ke sanene? ?Pona popon tetewowa Kristo ve kinakinasa, teliwerwere e kiamiu narin ŋegas la sanene? ?Pona laŋas asape ape kiau Pol, komin naŋa asitom asape in ke narui naŋa netelan inu e laki torovia vena netamalia la? ?Pona laŋasia sinela ŋesan naŋa akeela e kia kiena Yesu, ana asitom asape akeela e kiau kia?

¹⁴⁻¹⁶ Sanene, nepisu pogaga naŋa nanua ne, pe nekee amiu re nena tai poli, Krispas ga lalua Kaias, pona sineu ŋesania, nekee m̃ena Steŋanas

amio namratava puna, a pe nesitomañal re si po laa rui, sane la ga nene, pona lañas sina? Nepisa sanene komin naña visae nekee amiu ve moki, pona asumañalu avis vilaveena rui, asumañ a visave “!O, imimi ke narui, naña Pol kee imimi e kiena kia!”

¹⁷ Sanene piowa ga, komin Kristo pe mligan inu re nepimin keen yar la poli, ana mligan inu nepimin lologonen kiena Lologena Wo van la. A pogos naña nemlologon ke sanene, pe nekila re nemio māreraena na manmaruaena na yomarava nini poli, ana nekila amio māreraena na laki torovia kiena ne Kristo.

Kristo kipian manmaruaena a māreraena kiena ne Ntewa

¹⁸ Ana yaru la naña asumañ ataveve ke mrapa na kovioena, amloge visena na laki torovia kiena ne Kristo sane suri tai naña pe sur korena ga pan la, ana ita la naña tetaveve ke mrapa na malena, temloge visena na kiena laki torovia sane māreraena kiena ne Ntewa natamalia itaena.

¹⁹ Naga nene sane visena kiena Siriena Wa tai, naña Ntewa pisa sanini, sape

“Yoko nowe plan manmaruaena kiena la naña asitom ke asape ape manmarua,

yoko nekilawo nakiliaena kiena la naña asitom ke asape akilia suria.” Ais 29:14

²⁰ Ana visena nene pe lelaga pañisi, komin naña tepisusu yomarava, tekilia teviun tevisa sanini tevisave awa kiena yaru na manmaruaena lala? Awa yaru la naña apisuveve ruru kiliaena la naña sike e tus lala? Awa yaru la naña akilia avisayu ruru sitomena la naña pe tañena pe tañena naña tetelivi ke nagane? Tepisu sane peraga yo, a tepisu sane Ntewa kila manmaruaena lala na yomarava nini apimi sane sur wowe ga tai rui.

²¹ Ntewa ga pe manmarua, a e kiena manmaruaena, naga kila sane manmaruaena na yomarava nini tañatete kilia kila yaru kilia naga. Ana naga pisu sane po laa sane vena kila naña kiamimi lologena lala, naña yaru la asitom ke asape pe wowe ga, kilia tamalia yaru naña mlelaga ea.

²² Le Yu la moki liu naña yepela mavin lelagaena, asumañ apisa ke asape visae mekila kile lala, yoko alelaga ga na wa, a le Krik la moki liu yepela mavin lelagaena, asumañ apisa ke asape visae mevis mesmesu nena e kiela nakiliaena marua lala, yoko alelaga ga na wa,

²³ ana pe mekila re sanene pan la poli. Memlologon ga Yesu pan la, mesape naga marewo kiela mlamulena viowa lala e laki torovia, ana visena nene, le Yu lala asape tañatete alelaga ea, a le Krik lala, asape visena na wowe ga nene.

²⁴ Ana e lepa kiena ne la naña Ntewa pio la vena ave kiena, sane ita, naña ita lañas tepe le Yu a ita lañas tepe le Krik, pe sa re nene poli. Ve tesitom re tesape tevisu kile tañena, komin naña tepisu kilale māreraena kiena ne Ntewa e yumaena kiena Kristo rui, a ve tesitom re tevisave tetaveve kiliaena tañena, komin naña tepisu kilale namanmaruaena kiena ne Ntewa e mrapa kiena Kristo natamalia itaena.

²⁵ Yaru tañena lala apisu naña Ntewa tañan Kristo mare e laki torovia, asitom ke asape Ntewa malumu ga, ana peraga. Sur nene kila meraravan kiena māreraena naña mārera laa sane, taulu māreraena kiena yaru. Apisu sur nene, asitom asape Ntewa pe wowe ga, ana peraga, kipian kiena manmaruaena naña po manene laa taulu manmaruaena kiena yaru.

²⁶ Wolai a vineu lala, asitomyuli sane kam na sanapen naŕa Ntewa pio amiu ape kiena? Pe ita moki re poli naŕa e lepas na visuena na yomarava, ita temanmarua, pona tepe yaru m̄arera, pona tepe yaru kerkeviu lala.

²⁷ Yomarava nini sape tepe wowe, ana Ntewa ŕere ita, ana kome ita suŕa kila plan ke manmaruaena na yomarava. Yomarava nini sape ita temalum ga, ana Ntewa ŕere ita, ana kome ita, suŕa kila ke m̄areraena na yomarava pito tano.

²⁸ Yomarava nini pisa ke sape ita yaru korena ga naŕa tesike tano, ana Ntewa ŕere ita, ana kome ita, suŕa kila ke pupia sur kerkeviu la pito tano, kila apimi ape suri korena.

²⁹ Sanini, pe yar re nena tai naŕa kilia visirlua naga e marana Ntewa, sape naga pe manmarua, pona naga m̄arera, pona naga yar tai ne,

³⁰ ana Ntewa ga pe purŕes nen kieta malena viu temio Kristo Yesu. Naga ke narui pitetalia Yesu pimi kilologia mrapa pan ita, ana Yesu pul plan ita, kila ita temesmesu e marana, kila ita tepimi tepe kiena yaru wa lala.

³¹ Ana komin suri ne nanene, tepisu naŕa visena kiena ne Tusi Wa tai pe lelaga paŕisi, naŕa pisa sanini, sape

“Yaru naŕa sinenan sape warwaria, naga kilia warwarian ga kieta Suŕe.”
Ser 9:24

2

Pol mlologon lak torovia kiena Yesu e m̄areraena kiena Ninuna Wa

¹ Erau lala, nanua kam na aminue visena kiena ne Ntewa lala, ana nepim nepisawal pan amiu. Ana sa ga naŕa apisuia, pogos naŕa nepimin nekila, pe nekila re naŕa nepilaven visena piayavi lala pona manmaruaena kiena yaru.

² Nekila kiau sitomena m̄arera nesape pogos naŕa nesike likan amiu, yoko ve nesitoŕal re si sur taŕena, ana yoko nelologon ga Yesu Kristo, amio kana marena e lak torovia.

³ Nesike nemio amiu, nemloge sane yepu malumu paŕisi, namarau, sineu kurkur,

⁴ a kiau visena a kiau suniena pe pulen re nena manmaruaena pona kiliaena kiena yaru. Ana e pogos nene, amloge naŕa kiau visena lala apulen m̄areraena kiena Ninuna Wa,

⁵ a kila sane kiamiu naviawaena pe suŕal re su e visena na manmaruaena kiena yaru poli, ana suŕalu su e m̄areraena kiena ne Ntewa.

Manmaruaena kiena ne Ntewa

⁶ Lelaga naŕa kiau visena pe pulen re visena lala na manmaruaena na yomarava nini poli, pona kiliaena kar la naŕa yerkawa na yomarava nini la akekaran poli, ana pogaga, komin yomarava nini amio kiena yerkawa lala yoko avano amap ga. Ana kam la naŕa kiamiu sitomena marua ruruia, apisu kilale naŕa kiau visena lala pulen ruru nena manmaruaena kiena ne Ntewa.

⁷ Kiena manmaruaena nene, naga ŕarpolo ruru sike pa rui sumon naŕa naga si yomarava nini, ana manmaruaena nene tapolou ruru suŕa ga, yar la pe akilia re nena ga, ana nagane narui molue merarava ruru ga pan ita na wa sane pupia visaruruena tai naŕa Ntewa mlavia vena kila ruruiaena.

⁸ A kiena manmaruaena nene m̄alivin ita e mrapa naḡa Yesu pimi tamalia ita, ana yerkaawa na yomarava lala pe apisu kilale re sur nene poli, ana atarar Yesu, naḡa naga pe pupia Suḡe na urarena nae ma e peni, la atelanm̄ar naga metava e laki torovia.

⁹ Yeririna la pe apisu kilale re sitomena kiena ne Ntewa sanene poli, naga sane Siriena Wa tai, naḡa pisa sanini sape
Sur nowo la naḡa kilamarana yaru pe pisuli re poli wa, pona kiligana yaru pe mlogeli re poli wa, pona los nen yaru pe sitomli re poli wa, ana sur ke la nene Ntewa kila ruru suḡa ga pe kiena ne kiena yaru la naḡa sinela si naga. *Ais 64:4*

¹⁰ Ana ita, ita na tekilia navisa ruruena la nene, komin Ninuna ne Ntewa naḡa pisu kilale make suria, a kilia make sitomwanena kiena ne Ntewa, naga kipian itania.

¹¹ Sa ga ita yeririna, naḡa yar taḡena mninue ya naḡa sike e kieta sitomena, ana ninuta ga kilia ruru po. Ana maran taaga m̄ena sa nene e Ntewa. Pe tekilia re ya naḡa sike e kiena sitomena poli, ana Ninuna ga kilia m̄aga, ana pisawal pan ita.

¹² Pe ninuna na yomerava re ga nini tai poli naḡa pisawal pan ita, ana Ninuna Wa nene naḡa molue ma puna Ntewa pitomi, naga ke narui naḡa kila ita tepisu kilale ruru nalaena wo la naḡa Ntewa suḡa kian ke pan ita.

¹³ Sanene, popon avisu kilale m̄ena sane kiamimi visena la naḡa pimi ke pan amiu, pe amolue re e manmaruaena kiena yar poli, ana Ninuna Ntewa ga suḡa pian itania. Sanene, mesuḡa moḡar ke visena lelaga lala kiena Ninuna Wa nene, ana memligan sike e amiu naḡa Ninuna nene sike e kiamiu malena rui.

¹⁴ Yar naḡa Ninuna pe su re e kiena malena poli, naga taḡatete visu kilale sur lala na Ninuna, naga sane pe yar tetan ga e la, ana naga taḡatete nena tol m̄areraena la naḡa Ninuna kiania.

¹⁵ Yaru naḡa Ninuna sike e naga, yoko naga kilia visu kilale ruru sur make ga, ana yar naḡa Ninuna pe su re e naga poli, naga taḡatete visu kilale ruru ya naḡa sike e malena kiena yaru naḡa Ninuna sike ea.

¹⁶ Visena Wa pisa sanini, sape
Pe yar re nena tai naḡa kilia ya naḡa sike e sitomena kiena ne Ntewa poli, pe yar re nena tai naḡa kilia vian si sur va Ntewa poli. *Ais 40:13*

Visena nene pe lelaga paḡisi, ana e ita naḡa Ninuna sike e ita, tetol sitomena kiena Kristo rui.

3

Pe pon re veveyuena su likan nalelagaena la poli

¹ E pogos naḡa nesike nemio amiu nanua ne, sineun nesape nevis ruru nemio amiu sa naḡa kam na ape yeririna naḡa Ninuna ne Ntewa sike e kiamiu malena rui, ana peraga. Nepisu sane kam na pe atoroki re poli wa, nane kila narui nepis pan amiu sa naḡa kam na ape yar na yomarava ke ga wa, naḡa e lepas na kiamiu malena amio Kristo, kam na sa ke sisi tomtom lala wa.

² Sanene, nepagan amiu e ga e yu, taḡatete nela kinanena m̄arera van amiu, komin kam na pe atorokin re poli. Ana pimi tol nagane, nepisu sane kam na pe atoroki re poli wa,

³ komin naŋa ƣelaga na yomarava nini mok liu sike likan amiu wa. Pona kam na pe apisu kilale re poli yo, ana pogos naŋa vielueena amio veveyuena sike e amiu, kana kinasa sane asike e yemalolo na wa, kiamiu ƣelaga sa ga ƣelaga kiena yaru.

⁴ Merarava ruru po paƣisi naŋa amiu na sanene, komin naŋa asuŋa amlipere amiu ke sanene. Kam laƣasa asuŋa apisa inu, asape “Aulai, imimi na mekekaran Pol, metaveve naga,” a kam laƣasa asuŋa apisa ke erau nalologena Apolos nene, asape “Ke, imimi na mekekaran Apolos, metaveve naga,” ana sitomena sur la ne sanene, sitomena kien yar ga.

⁵ Visae sinemiun avisayu kiamimi kia imimi lua Apolos, popon asitom ruruia avisave imimi lua mepe yar sur na sanape? Imimi lua mepe yar kiena Suƣe ga, vena kilaen yuŋaena naŋa mligan sike e limamimi, vena kila sane akilia alelaga ea.

⁶ E lepas na yuŋaena nene, in ke narui nemapila kurusia, a Apolos ke narui naga ƣeleule susia, ana Ntewa ga naŋa kila purƣesia kapuru pimi kerkeviu ƣar mrasa.

⁷ Ana monar tevisu kilale sane yar naŋa mapila kurusa, a naga naŋa ƣeleule susia, lalua pe akila re pupia sur tai poli, ana naga naŋa kila purƣesia pimi keviu ƣar mrasa, naga ke narui kila pupia suria.

⁸ Ana imimi lua, naŋa tai mapila kurusa, a tai ƣeleule susia, imimi lua memiyuŋae maran taaga ga, a yoko imimi luoka ga mowar kiamimi nalaena torokin kiamimi yuŋaena.

⁹ Pe sa re naŋa imimi lua, imimi yar tai naga po, a tai piowa ga, ana imimi lua mepe yar na yuŋaevaiena lele taaga kiena ne Ntewa, a amiu na sane porotano naŋa memiyuŋae ea.

Pona kana totou taƣena na visaena, nekilia nevisave kam na sane yuŋa tai naŋa Ntewa suŋa miyuŋaena.

¹⁰ Ntewa mla kiliaena wo pan inu, ana nemiyuŋae sane yar tai naŋa yepena maen yuŋaena, nemiyuŋaen ƣeren yuŋa tai naŋa maerera ruruia sike na. Ana siraunia, pe in re naŋa nepisirlua yuŋa metava e ƣerena nene poli, ana erau taƣena nene pimi suŋa miila nayuŋaenen yuŋa. A kam ke sina ga laƣasa akilia aiila nakilaen yuŋa metava e kana ƣerena nene, ana yaru naŋa yuŋaen sanene monar visuar ruru kana ƣelaga na yuŋaenena.

¹¹ Naga monar taƣatete liganli si ƣerena taƣena, komin nemligan ƣerena napo rui, nane Yesu Kristo.

¹² A pogos naŋa amiyuŋaen yuŋa metava e ƣerena nena, pona laƣasa amiyuŋaen e kol pona selpa pona kilavaru maerera, pona laƣasa amiyuŋaen e laki pona maero pona maKururuye.

¹³ Ana siraunia, yoko kapi na legiena maro kekania kilali kiela yuŋaena lala, kila yuŋaena la naŋa akila, malivi e yo metava.

¹⁴ Visae kapi tol yuŋa naŋa yar tai pisirlua metava e ƣerena nene, ana kekan ƣele ga, yuŋa suŋalu ruru suŋa ga, yoko yar nene war kiena nalaena wo tai.

¹⁵ A visae yar taƣena, kapi kekan make kiena yuŋaena, yoko yar nene kilalu make kiena suria. Lavis kapi nene kilia kekanmaer maena yar na yuŋaena nene, ana pona naga purmatan kapi nene, tamalia kiena malena.

¹⁶ A kam na monar avisu kilale sane yuñña nene naña amaplar metava e ðerena nene, naga kam li nalelagaena lala, a sane yuñña na lotena wa tai ñana Ntewa, naña Ninuna suña loyuñña ea.

¹⁷ Yuñña na lotena kiena ne Ntewa naga kam ga ne, a visae yar tai sinenan sape kila kare yuñña nene, yoko Ntewa welua nena naga, komin kiena yuñña na lotena nene naga pe wa pañisi.

¹⁸ Amiu monar ala ya naña nepisa ke ne, pe pon re asitom avisave naga pe sur korena ga. Visae amiu yar tai sitom ke sape naga pe manmarua ruru po e nakiliaena na yomarava nini, popon manene naga ligan sitomena navisokanena la nene sike na. E lepas nakiliaena na yomarava nini, naga monar kila naga sane yar ga tai naña pe wowe, ana visae naga kila sanene, yoko naga kilia ve manmarua ruruia e nakiliaena lala kiena ne Ntewa.

¹⁹ E Visena Wa, tepisu visena tai naña kila meraravan sape manmaruaena na yomarava nini sane sur wowe ga e marana Ntewa, naña pisa sanini, sape

La naña asitom ke asape la ape manmarua ruru po e yomarava nini, asitom ke asape la akilia suria, ana e marana Ntewa la ape wowe ga, naga pisu kilale la ruru rui. *Sop 5:13*

²⁰ A visena tañena sina sanini, naña sape
Suþe pisu kilale ruru sitomena lala kiena li na manmaruaena la na yomarava nini, sape ape sur korena ga. *Yauena 94:11*

²¹ Sanene na, ve tevilaven re sitomena na yomarava lala. Taþatete akila sur wo tai van amiu, komin naña Ntewa kian kiena navisa ruruena wo punu ga pan amiu rui.

²² Inu Pol nemio Apolos a Keþas, mekila yuññaena wo punu ga pan amiu rui, a nagane yomarava nini sike e limamiu. Visae amal pona amare, visae asuñña nagane pona ase legiena naña pimi ke ga wa, ana sur punu ga ape kiamiu rui.

²³ a amiu ape kiena Kristo, a Kristo pe kiena ne Ntewa.

4

Yuññaena kiena Pol amio Apolos sane nalologena kiena Yesu

¹ Sanene na, amiu ve aligan imimi re meva metava, ana popon avisu imimi sa ga yar na yuññaena kiena Kristo lala, naña naga mligan visawanena lala kiena ne Ntewa e imimi, vena mevisawal va la naña pe akilia re poli.

² A pupia sur naña sike e kiamimi sitomena, mekilia sane monar memasisun ruru wo e yuññaena nene naña kiamimi yerkawa mligan e limamimi.

³ Pe nesitom manene re nesape añña amiu asitom ke sanapen inu, po yar la aliþere inu ve sanape, a in ñena pe nepilevilen in re sina poli nesape in na sanene pona sanene.

⁴ Lelaga, pona nepisu in ke sina ga nesape nemiyuññaeg pogaga ne, ana nanene kiau sitomena ga ne. Kiau sitomena nene taþatete kilia kila inu nemesmesu, a Suþe ga naga pe yar naña torokin liþere inuena.

⁵ Ve sanene na, ve tokoskosin re liþereen yar tañena, ana monar tesuññate Suþe wasuþe e kana legiena na liþereena nena. E pogos nene, yoko naga la sur la naña atapolou asike e yemalolo, kila naña amolue e yomerarava, a yoko la sitomwanena la naña atapolou ke e los nen yaru,

kila naŕa amolue e maran yeririna make ga. Yoko Ntewa waveve sur la nene, ana yoko naga vis va yeririna lala torokin ya naŕa naga m̃al e kiela malena.

⁶ Erau lala, visen la ne nesuṃa nepisa p̃isi ne, nesuṃa nepisayu ke ga imimi lua Apolos ne, ana nekila sanene komin sineun nevian ruru amiu, sane ve avisusu re ve taŕena e kiamiu navianena lala. Amiu laŕasa apilave komin navianena na kiela p̃egasa, a asuṃa apisusu ke piowa e navianena na p̃egas taŕena, ana sanene na pe mesmes re poli.

⁷ Kam punu ga maran taaga, kam na pe apo manene re taulu taŕena la poli, a visae sur wo tai sike e amiu, pe kam re na amiyuṃaen poli. Ntewa ga kian pan amiu sane nalaena tai, ana sanene na pe pon re s̃i avis vilave vanon poli.

⁸ Lelaga, nekilia nesape asuṃa asitom ke asape kam na limamiu pulen sur wo lala kiena ne Ntewa rui, ana amloge po, asitom ke asape kam na ape kiena yerkawa lala na yomarava nini rui, naŕa akoven imimi mesike nena varau. Visae lelaga naŕa sane kam na ape p̃arin suŕe lala kiena ne Ntewa na yomarava nini, po paŕisi, ana pe nesitom re nesape sanene poli.

Ana visae pogos tai ve sanene, pona pe kam re ga poli yo, ana yoko Ntewa visu sane imimi lua m̃ena ga metorokin meto metava memio amiu vena ve suŕenen kiena yeririna lala.

⁹ Ana nagane, imimi li nalologena lala pe mesu re e yo wo na sanene poli. Sane Ntewa mligan imimi mesike laa varau tano, naŕa yeririna na yomarava nini amio m̃ena navisi lala apisu kare imimi, sane metorokin ke ga yaru lala naŕa amla koena na marena pan la.

¹⁰ Memlogear ke Kristo, mekila ke kiena yuṃaena, ana li taŕena la apisu imimi sa ga mepe wowe towe ga, ana asuṃa apisayu amiu asape ape manmarua ruru nena e malena kiena Kristo. Apisu sane imimi na memalum ga, ana kam na aṃarera. Apisu imimi piowa ga, ana amligan amiu asike metava.

¹¹ Imimi na pe sa re nena amiu poli, komin siar nanua pimi tol nagane, viso kar imimi, moto kar imimi, pe m̃amimi kulsota wo re poli, mesuṃa mepane ke pog m̃arera lala, m̃amimi yuṃa wo re naŕa memon e poli,

¹² ana mesuṃa memal ke ga e yuṃaena na limamimi. Yar la apiuelin imimi, ana mepisa ruru la ga. Akila kare imimi, ana metaṃan ga.

¹³ Apisa kare kiamimi kia, ana mekilali naŕa mepe erau ruru ga memio la. Mekila po sanene, ana akila imimi sa ga kororaki na yomarava nini. Lelaga, pimi tol nagane apisu imimi sa ga sur korena ga.

Pol piun sape ataveve lana

¹⁴ Pogaga, pe nepisa re visena la ne ne vena kila amiu amawa poli, komin kam na sa ga naruu lala naŕa sineu sii amiu paŕisi, a sineun nevian ruru amiu.

¹⁵ Nekilia nesape yerkawa taŕena la mok liu naŕa apisuar amiu a amiila kiamiu lelagaena e Kristo, ana popon asitoṃal sane inu ga taaga nepe arimamiu. In na noŕar p̃esan Lologena Wo kiena Kristo pimi pan amiu, ana in na sane arimamiu e kiamiu malena amio naga.

¹⁶ Sanene na, nepisu sane mesmesun ga naŕa nevis van amiu, noṃareran amiu nesape ataveveli lelen lau sumo.

¹⁷ Sitomena ne nanene kila nesape nevitetalia Timote in̄asū pun amiu. Nepisu sane Suṽe taṁan naga pan inu sa ga naruū tai, komin naga miyuṁṁae ruru po e yuṁaena lala a nekekan naga paṽisi. Ana pogos naṽa visae imi ṁalivin amiu, sineun nesape naga kila amiu asitom ruru si kiau ṽelaga nayalena naṽa nataveveen Kristo, sa naṽa nesuṁa nepian ke pa yar lala na suṁare make ga la naṽa nesuṁa neteteliv ke e la.

¹⁸ Nekilia sane pogos naṽa apisu sane pe noṁalṁaliv re si pun amiu poli, kam laṽasa akilali naṽa amligan la sina asu metava.

¹⁹ Ana pogaga, komin naṽa visae Suṽe taṁan van inu, yoko ve ve piavi re neim noṁalivin amiu. E pogos ne nanene narui, yoko yepu mavin logeen visena kiena la nene, ana sineun nesape nevisu sane kiela ṁareraena na kilaen yuṁaena ṁarera sanape.

²⁰ Nanene komin naṽa visena kiena yaru pe pe sur re tai poli loyuṁa e nasuṽenena kiena ne Ntewa, ana ṁareraena kiena Ninuna ke narui naga pe pupia suria.

²¹ Pogaga, sineun nesape asitom ruru sumo, sane visae noṁalivin amiu, yoko ve sanape? Visae sinemiunia, nekilia neiṁasu pun amiu nemio kiau visena ṁarera lala na veveyuena, ana po manene laa visae akila kiamiu sitomena la su tano sumo wa, ana nekilia neiṁasu nemio ga visena la naṽa malumu, e ṽelaga na sinesiena.

5

Pelaga viowa loyuṁa e suṁare

¹ Visena pimi tol kiligau sape sur tai sike likan amiu naṽa piowa manene laa. Apisape kam yar tai, arimana pa talopa amio sira taṽena, ana siraunia, yar nene pinaun wona arimana nena pimi sike amio. Lelaga kemua naṽa, yaru na yemalolo lala taṽatete akila ṽelaga nene, ana sanape na kam li nalelagaena tai suṁa kila?

² Kam li nalelagaena lala asuṁa apisir plan amiu, asape kam na amiyuṁṁae ke po, ana sanape asuṁa ataṁan ke ṽelaga na sanene suṁa miyuṁṁae ke likan amiu? Popon aloge viowagan sur nene, a popon akovenlua yaru nene vetan kiamiu suṁare.

³ Ee, lelaga naṽa nagane nesike e yo nini nesike laa perinan amiu, ana e ninuu nemloge sa ga nesike ga nemio amiu. Sanene na, e kia kiena Suṽe Yesu, nesuṁa nepisawal ke naliṽereena tai kiena yar nene sa ga nesuṁal ke ga nesike e maramiu.

⁴ Sanene na, pogos naṽa aim si lele taaga, monar avisu sa naṽa ninuu sike ga amio amiu, a monar akilia sane Suṽe Yesu ṁena sike amio kiena ṁareraena,

⁵ ana monar akovenlua yar nene vetan suṁare. Naga monar ure sina, wasuṽe si e yomarava va e limana Yermare, ana popon ṽelaga lala na mlamulena viowa na yomarava akila naga loge viowa vano vano-o va ṽisi, ana suraunia pona wasuṽe si imi yo, vena Suṽe kekan tamalia ninuna e legiena maro.

⁶ Erau lala, pe pon re asuṁa awarwar manene amiu poli, avisave kam na amekiki, komin kororaki nene sike e amiu na wa. Kam na akilia rui sa naṽa narin is ga, ana kilia kila kilaparavi punu ga lapa.

⁷ Sanene na, popon vena awar plan is viowa nene naŕa sike e amiu, vena amiu punu ga aim aekiki ruru sina. Monar tesitomāl sa naŕa yermarua lala asuŕa akila ke kuŕaŕaena e narin sipsip vena kilaplanan kiela mlamulena viowa lala, ana Kristo pimi mare e laki torovia vena warplanen kieta mlamulena viowa lala, ana pe pon re kororaki suŕa e ita poli.

⁸ Ana pogos naŕa yermarua la akila kuŕaŕaena ŕisi, akila kana ŕaŕaŕaena nena, a ita nalelagaena ŕiena lala ita ŕiena kieta ŕaŕaŕaena tai. Ana pe pon re tesike e ŕaŕaŕaena nene poli, takan kilaparavi tai naŕa is marua sike ea. Visena nene kana kinasia sane pe pon re sane mlamulena viowa a ŕelaga viowa na malena marua suŕa ga e ita, komin loyuŕa e malena na suŕare, sur make ga monar ikiki ruru wo, ve lelaga ruru wo, a ve wa ruru wo.

⁹ Kiau visena tai pan amiu sanene rui. E ŕaki tai naŕa nesiri piŕasu pan amiu nanua rui nepisawal nesape pe pon re ava lele taaga amio yar la naŕa akila ke ŕelaga viowa la poli, pona asuŕa akiriri kar ke vanon sira lala.

¹⁰ Ana pona kam laŕasa amlogepal kiau visena nene yo, komin pe nepisa re e lepas kiena yar la naŕa pe amlelaga re poli. E la nene, la moki akila kolau, la moki ape puluvis lala, la moki apinau, la moki amlotun kiela nono lala, ana visae sinetan tevisave tesu perinan la, pona monar teligan ga yomarava nini narui, komin naŕa ita make ga tesike e yomarava, a tesuŕa tepitawe ke yar sur na sanene silaga.

¹¹ Pe nepisaluŕar re nene poli, naŕa tesuŕa tepitawe ke yar kar na sanene e kieta yalorena, ana ya naŕa sineun nesape nevisa, sineun nesape visae yaru tai suŕa ga, neŕa naga pe nalelagaena lelaga tai, ana apisu ke naŕa e kiena malena naga suŕa taŕa ke kolau, pona suŕa pe puluvis lue ga, pona suŕa mlotun ke nono lala, pona suŕa piuel, pona suŕa mun kuruta namunena, pona suŕa pinau, ana pogaga, yar sur ne nanene narui ve akila re nena sur tai amio naga. Yoko ve ava re lavisinia, ve akinana re lele taaga amio.

¹² Ve sanene na, e lepas kiena la naŕa asike vanua e suŕare, pe pe kieta re naŕa teliŕere kiela malena poli, ana e lepas kiena la naŕa asike loyuŕa e suŕare, monar tevisuveve ruru la. Visae laŕasa asuŕa akila ke ŕelaga na mlamulena viowa la naŕa sane nepisa ke ne, monar teliŕere la, a monar tekila sur tai van la.

¹³ Ntewa ga yoko liŕere la naŕa pe asu re loyuŕa e suŕare poli, *ana e lepas kiena yar nene naŕa suŕa kila ke ŕelaga viowa likan amiu, kam ke narui monar akoven lua naga vano.* *Naw 17:7*

6

Pelaga wo na kilaruruen veveyuena

¹ Nemloge ŕiena sane pogos tai, kieta puruvi tai na suŕare naga pepeyu amio amiu taŕena tai, ana naga suŕalu ŕere taŕena nene pa e pupia kumali apis paŕia. Nepisu sane sur nene pe mesmes re nena poli, komin naŕa pe pon re yar la naŕa amlelaga e Ntewa ava asuŕalu e marana yerkawa la nene naŕa pe amlelaga re e Ntewa poli, vena yerkawa la nene aliŕere la.

² Pogos naŕa li nalelagaena lala aveveyu, popon li nalelagaena taŕena ga lala akila ruruia, komin naŕa monar tesitomāl tevisave ita li nalelagaena ke la narui naŕa teliŕere yeririna lala na yomarava e legiena maro. Ana

visae ita ke narui naŕa yoko tekila pupia yuŕaena na sanene, pona amiu atorokin naŕa akila ruru kiamiu narin veveyuena la ne sanene.

³ Yoko Ntewa ligan ita vena teliŕere navisi lala nae peni, ana pogos naŕa li nalelagaena taŕena lala avisin sur na yomarava nini, sanape? Apisu sane m̄arera paŕisi, taŕatete akila ruruia?

⁴ Peraga, monar akila. A visae peraga, pona asitom asape popon amiu li nalelagaena lala aligan kiamiu visena e limana yar taŕena la naŕa pe asuŕa apim re e suŕare poli?

⁵ Nepis m̄arera sanene komin naŕa sineun nesape nekila amiu amawa towe laa ga! Ee, nemilan manene paŕisi navisuena sa naŕa pe amiu re nena tai naŕa pe manmarua poli, naŕa kilia kila ruru kiamiu veveyuena la nene.

⁶ Pona sur ne nanene narui kila sane kieta puruvi taŕena na suŕare suŕalu mligan puruvi taŕena nene pa e pupia kumali, ana suŕa pisawal ke kiena napiowaena lala e marana pupia yerkaawa lala e totanoena nene, la naŕa pe amlelaga re e Ntewa poli?

⁷ Nesuŕa nepis ke pan amiu sanene e lepas na mrapa naŕa monar atavevea vena kilaruruen veveyuena la naŕa sike likan amiu, ana po manene laa visae veveyuena re m̄ena ga. Veveyuena la ne sanene, kana kinasane Yermare suŕa taulu amiu rui. Pona pe akilia re poli yo wa, naŕa visae womla tai kila viowa van ko, pona vinaun kionŕa sur tai, ve ositom re, otam̄an ga, komin mlamulena viowa naga kiena.

⁸ Ana visae osuŕalu sinom̄an oligan yar nene e pupia kumali vena ala nakoena vania, ko ke narui ko osuŕa okila ke piowa pan womla nene.

⁹ Monar asitom̄alia sane la naŕa kiela malena pe mesmes re poli, yoko taŕatete avisu nasuŕenena kiena ne Ntewa imi m̄alivi pu la. Pe pon re akilali akila sa naŕa amninue ke sur nene na wa, komin akilia rui asape Ntewa pe kekaran re nena la naŕa asuŕa amiyaloro kar ga, pona la naŕa amlotun ke ga ntewa navisokanena lala, pona la naŕa akila ke kolau, pona la naŕa asuŕa aŕiliwilin ke tasnela, pona yern̄ene pona sira la naŕa asuŕa aŕere la ke sina ga,

¹⁰ pona la naŕa asuŕa apinau, pona la naŕa pe apion re kiela sur pa yar taŕena la poli, pona la naŕa asuŕa amun wii, pona la naŕa apiueli, pona la naŕa akila urlelai.

¹¹ Lelaga naŕa, nanua sumo kam laŕasa akila sanene rui, ana potena paŕisi naŕa Ninuna Wa kevan amiu amekiki, kila amiu ape wa, a kieta Suŕe Yesu Kristo kila ita temesmesu ruru sina e marana Ntewa.

Tasneta monar ikik ruru wo

¹² Nepisawal ŕelaga viowa la nene, naŕa pe pon re tekila poli, ana yar laŕasa pe sinelan re kiliaen poli. La apisa sanini, asape “E, kiau malena naŕa, nekilia nekila ya naŕa sineun nesape nekila.”

Ana nevisatan̄e la, nesape “Lelaga, pona kiamiu malena yo, ana avisuarua, komin sur moki liu naŕa sinom̄an kilaena, akilia akila kionŕa malena imi viowa m̄ena ga. Sur mok liu naŕa sinom̄ania osape suŕa e kionŕa malena, ositom osape okilia okawe ruru woga, ana peraga, yoko ovisu naŕa sur ke la nene narui yoko akawe ruru si kionŕa malena.”

¹³ A yar si lařasa nařa sinelan asape akila ya nařa la sinelania e tasnela, la asuřa apisa ke visena tařena tai, asape “Kinanena, naga na mēřeu, a mēřeu, naga pe na kinanena.”

Ee, lelaga, ana ovisuar ruru sina, komin nařa yoko Ntewa kila sur lua nene ava akovio na wa. Sanene na, Suře mla tasneta pan ita vena ve kieta, ana ita monar tela tasneta tela si vania. Tasneta vena kilaen kiena yuřaena, ana pe nava kareena re ga poli.

¹⁴ Visae tetamian tasneta vena kilaen ga yuřaena wo lala, yoko e legiena maro Ntewa kilia visirlua si tasneta, sa nařa pisirlua tasnena ne kieta Suře Yesu rui, e kiena pupia māreraena.

¹⁵ Monar tekilia sane tasneta lala la sane komřas nen tasnena Kristo. Ana sanape, popon komřas nen tasnena ne Kristo tai va sikol si amio sira na mrapa tai? Tařatete ve sanene řisa!

¹⁶ Ana Visena Wa pisa sanini, sape “Yoko yermēne amio sira, lalua aim ave taaga,” ana yar nařa va amio sira na mrapa tai, kila nařa tasnena pimi pe taaga amio tasnena sira nene.

¹⁷ Pe mesmesun re yar tai kila sanene poli, ana monar tesikol ita temio Suře, nařa ninuta imi ve taaga temio Ninuna.

¹⁸ Monar tevisuar ruru wo e mlamulena viowa la nařa yar la akilia akila amio tasnela, e lepas na yermēne amio sira. Mlamulena viowa tařena la nařa asuřa akila, asuřa akila ke piowa ga pa e yepen yar tařena, ana yar nařa kila mlamulena viowa amio sira, suřa kila ke sina ga piowa pa e yepena.

¹⁹ Ve sineta řesan re, sane tasneta na sane yuřa wa na lotena tai nařa pulen Ninuna Wa nařa Ntewa mligan sike loyuřa e ita. Ana tasneta nene, pe pe kieta re mēna poli,

²⁰ ana pe kiena ne Ntewa, komin nařa naga pul lua kieta malena e marena kiena Yesu. Sanene na, monar teyuřaē temio tasneta vena kilaen ga sur la nařa asuřa avisirlua kiena kia.

7

Talopaena

¹ Pogaga, nagane yoko nevisawal sitomena lařasa e nařa apiun tan inu e lepas na talopaena, asape popon tetalopa, pona popon tesuřa ga sanene?

Ana pogaga, yoko nevisa ve sanini. Visae yaru tai sitom ke sape ve talopa re, naga nene pogaga, pe pe sur re tai poli.

² Ana komin nařa tepisu nařa natařaliena pimi mārera, a natařaena lau pule manene la, popon maņene yar make ga aure wola lala.

³ Sanene na, visae yar sinenan sape va lavisin wona na sira, wona nene monar kekarania, a pogos nařa sira sinenan sape va lavisin wona na yermēne, wona nene monar kekarania.

⁴ Sira nařa talopa tařatete visave tasnena pe kiena naga taaga, ana wona na yermēne kilia visave naga pe kiena mēna ga. Ana yaru nařa talopa tařatete visave tasnena pe kiena naga taaga, ana wona na sira kilia visave naga pe kiena mēna ga.

⁵ Sanene na, tai ve visaluřar re tařena visave ve imi re lavisinia.

Ee, pona pogos tai lalua apisayu yo, lalua atamian nařa lalua aligania, ve amon re lele taaga e narin pogos tai, vena kila lalua akilia alen mārera

vanon sur tai wa, ana nanene na pogaga. Ana siraunia, lalua monar sinelan si aim lele taaga, komin visae peraga, pona Yermare visu kilale naŋa tai malum ga, taŋatete uarar naga, ana kila loru e nataŋaliena koyo tai.

⁶ Sur la naŋa nesuŋa nepisa ke ne, pe nepisa re sane navisaluaena m̄arera tai poli, sane yar monar talopa, pona monar ve talopa re, ana nemla ga sitomena naiilaena laŋas nene.

⁷ Visae yar make ga akilia asuŋa ga sane inu, naŋa pe netalopa re poli, nesuŋa ga sanene, pona yoko vera na wo na wo, ana sur nene sike ga e sitomena naŋa Ntewa mlavia pan ita peve taaga.

⁸ Nesape nevisa visena tai van la naŋa asu m̄aga sanene, sane la naŋa pe atalopa re poli wa, amio letano lala. Nepisu sane visae akilia asuŋa ga sanene, sane naŋa in m̄ena nesuŋa nekila ke ne, yoko wo na wo.

⁹ Ana visae laŋasa apisu sane peraga, yoko m̄arera van la vaŋisi vena auarar la lue ga sanene, pogaga, po paŋisi naŋa visae alual tai naŋa atalopa amio. Pe pon re nataŋaliena suŋa kar la sanene vano-o asuŋa aloge viowagania silaga.

¹⁰ Visena taŋena si tai naŋa sineun nesape nevisa, naga van la naŋa atalopa rui, naŋa pe kiau sitomena re ga poli, ana naga pe visena tai naŋa Suŋe mlavia sane visena m̄arera tai pimi pan ita. Pisa sanini, sape sira monar ve ure matan re wona na yerm̄ene.

¹¹ A visae pogos tai sira tai ligan wona na yerm̄ene, ure matan sina, naga monar ve talopa re sina, ana monar suŋa ga sanene. Pona visae peraga, popon naga amio wona na yerm̄ene lalua akila ruru marala, lalua asu si lele taaga. A yerm̄ene lala, ve aŋene plan re si wola na sira lala.

¹² Pogaga, yoko nevisawal si suri taŋena laŋasia. La pe sa re navisaluaena kiena Suŋe poli, ana sane kiau sitomena ga laŋasa vena iila itaena.

Suri ŋesia, naga e lepas naŋa yaru tai naŋa mlelaga e Yesu sike amio wona sira tai, ana sira nene mlelaga re poli. Ana visae sira nena kekaran ga naŋa lalua asuŋa veraga, po pon re yaru nene sitom sape m̄enelua si sira nene poli.

¹³ A maran taaga m̄ena ga visae sira tai mlelaga e Yesu sike amio wona yerm̄ene tai, ana yerm̄ene nene pe mlelaga re poli. Visae yerm̄ene nene kekaran ga naŋa lalua asuŋa veraga, po pon re sira nene sitom sape m̄enelua si yerm̄ene nene poli.

¹⁴ Nanene komin naga e lalua naŋa mlelaga kilia kila suri wo tai van naŋa pe mlelaga re poli, ana kiena ŋelaga wo kilia kila kiela talopaena lalua imi wo vaŋisi sane talopaena kiena yaru lalua naŋa amlelaga. A naga e lalua naŋa mlelaga kilia kila suri wo tai va narila lala, komin naga yoko kilia ligan ruru narila lala e mrapa na malena wa, yoko akapuru loyuma e mratava tai naŋa po sa ke ga ninis taŋena la naŋa arimala amio anela la ga luwoka amlelaga.

¹⁵ Ana e lepas kiena lalua nene naŋa tai mlelaga a tai pe mlelaga re poli, visae naŋa pe mlelaga re poli sinenan sape ligan lua si naŋa mlelaga, ita li nalelagaena taŋena lala monar tetam̄an ga sanene narui. Visae naŋa pe mlelaga re poli yepen mavin naŋa mlelaga, taŋatete tekilali naŋa

tomareran naŭa mlelaga suŭa amio wona naŭa sinenan sape ligania, komin Ntewa sinenan sape tese malena tai naŭa pulen ŭelaga na suŭare.

¹⁶ Ko sira naŭa omlelaga, pona ko yermiene naŭa omlelaga, pona ositom osape okilia otaulu si woma naŭa pe mlelaga re poli, ana peraga, pe okilia ruru re naŭa osape yoko ve sanene poli, komin pona taŭatete nena otauluia ŭisa, peraga.

Monar teva ruru ita tesuŭa e malena naŭa Ntewa mligan ita tesike ea

¹⁷ Ana ya ga naŭa monar tekila, ita make ga monar teligan ruru kieta malena ita punu ga su ruru e naŭa kieta Suŭe mligan ita tesike e rui, pona monar teyali ga e mrapa naŭa Ntewa pio itania vena teyal ea. Nanene naga visena tai naŭa nemligan sike e kieta suŭare lala.

¹⁸ Visena nene kana kinasa sane e nape naŭa osike ea nanua, sumon naŭa omlelaga, monar okekaran osuŭa ga ea wa, pogos naŭa osiar omlelaga. Sanene visae laŭasa ape le Yu la yo, naŭa asuŭa ataveve ke kiela ŭelaga marua lala, sane ŭaviu pona ya sina, nanene na pogaga, pe nepisa re nesape visae pogos naŭa alelaga ana monar avilopu kiela ŭelaga marua la naŭa asuŭa ataveve ke poli. A maran taaga mēna ga sa ke la naŭa pe ape le Yu re poli, naŭa pe akila re ŭaviu poli ana asuŭa ataveve ke kiela ŭelaga marua taŭena lala. E mēna e kiela lepasia, pe nepisa re nesape visae alelaga monar avilopu la e kiela ŭelaga marua la poli.

¹⁹ Yaru taveve ŭelaga marua ya, sane ve ŭaviu pona ve ve ŭaviu re, naga pe pe suri keviu re tai poli e navisuena kiena ne Ntewa, ana Ntewa sinenan ga sape tetaveve kiena visaluaena.

²⁰ Nane nepisa ke pan amiu narui nesape pogos naŭa olelaga, ova ruru ko ga osuŭa e yo naŭa osike ea pogos naŭa pe omlelaga re poli wa.

²¹ Sa ke ga naŭa visae omiyuŭae korena kiena yaru tai nanua sumo, ana nagane omlelaga ga na wa, nanene pogaga, monar okekaran naŭa oyumuŭae korena ga sanene. Ana lelaga, visae pog tai olual kiomŭa pulmas tai naŭa okilia ourmatan e naŭa omiyuŭae korena ke ea, naga mēna nene popon oŭisinia.

²² Visae ko na omiyuŭae korena kiena yaru tai, monar ositomŭal sane pogos naŭa Suŭe vio ko, naga visirlua ko ligan ruru ko nenaga e namratava puna. Ana e kana lepas ne tai, visae ko pe omiyuŭae korena kiena yaru tai poli, osuŭa ga sanene, ko mēna monar ositomŭalia ovisave pogos naŭa Kristo vio ko, ko na monar oimi sane kiena yaru na yumuŭae korenaena tai narui, vena kilaen kiena yumuŭaena make ga.

²³ Naga nene komin Kristo pul plan ita e pupia suri tai, sane kana kuruta, vena ita teve kiena, ana monar tevisu kilale ga narui sane mesmesun ga naŭa teyuŭae koren ga vania, po pon re teyuŭae korena van yaru taŭena poli, pona tesike vatanon sitomena kiena yaru taŭena naŭa temiyuŭae ke pania.

²⁴ Erau lala naga ke nene narui, yo naŭa osike ea pogos naŭa pe okilia re Ntewa poli wa, yo ke nanene narui monar osuŭa ga ea, ana nagane omlelaga rui, yoko Ntewa suŭa ga amio ko e nene silaga.

Naviunena e lepas kiena la naŭa pe atalopa re poli wa, amio letano lala

²⁵ Pogaga, nesape nela narin visena tai van amiu e lepas kiena la naŭa pe atalopa re poli wa. Visena nena, taŭatete nevisave nanene navisaluaena tai kiena Suŭe naŭa pisa pan inu, ana visena nene naga sane kiau sitomena

ga tai. Ana kam na akilia rui sane Suḑe naga po paḑisi pan inu, naga mla manmaruaena lala pan inu naḑa yoko amiu akilia awasine ruru la, ana popon asitom urmi e kiau visena nini narui.

²⁶ Nagane, tesike e pog viowa tai naḑa tesuḑa tepisu ke suri m̄arera la naḑa tepane la, ana popon nevisa si visena naḑa nepisa metava rui, naḑa nesape popon teva ruru ita tesuḑa ga e malena naḑa tesike pae e rui.

²⁷ Sanene, visae ko yaru tai naḑa otalopa rui omio sira tai, popon osu ruru ga osuḑa sanene, ve ositom re ovisave oligan lua naga. Visae ko pe opure re sira tai poli wa, ko m̄ena ga osuḑa ga sa ga nene, pe ositom re osape otalopa omio tai poli.

²⁸ Ana visae ositom sane peraga, sinom̄an manene osape oure sira tai, pe nepisa re nesape piowa poli, a visae sira m̄ee tai talopa amio yaru tai, naga m̄ena nene pe sa re kiena mlamulena viowa tai poli, nanene na pogaga nene. Ana la naḑa sinelan talopaena, la monar avisu kilale sane yoko taḑatete kiela malena memea, yoko avane pog m̄arera la ve moki vaḑisi e yomarava nini, a visae otaveve kiau visena, naḑa ve otalopa re, yoko nekekara vaḑisi.

²⁹ Erau lala, nepisa ke sanene komin naḑa narin pog plas ga sike ga wa vano-o tol pogos naḑa sa Suḑe wasuḑe si vitomi, a pe yaru la moki re poli na kilaen kiena yuḑaena. Ve sanene popon manene visae la naḑa aḑure wola la rui, akila sa naḑa pe atalopa re poli wa, ana akilia akila yuḑaena lala kiena Suḑe ve moki.

³⁰ A la m̄ena ga naḑa asuḑa atagin ke suri tai, popon sinela ḑesan suri naḑa atagin ke ne, a la naḑa amloge ke pon kekarena lala na yomarava, popon ve asitom̄al re sina. La m̄ena naḑa amiyuḑaen ke kilavaru, popon akila sa naḑa limala korena ga.

³¹ La naḑa akila yuḑaena taḑena lala na yomarava nini, popon akila sane pe kiela sur re tai sike e poli, komin yomarava nini amio kiena suri make ga naḑa sike ea sun ke naḑa yoko va kokovio narui.

³² Nepisa ke visena la nene pan amiu komin nesitom amiu paḑisi, pe sineun re naḑa silaga aligan lue ga kiamiu sitomena se suri la ve moki poli. Yaru naḑa pe wona re poli, naga kilia sitom urmi e yuḑaena kiena Suḑe silaga, sape yoko naga kila ve sanape naḑa yoko Suḑe kekaranja,

³³ ana yaru naḑa sike amio wona, naga suḑa sitom manene suri na yomarava la paḑisi, ana kila ve sanape naḑa yoko wona na sira kekaranja,

³⁴ a yoko kilia kila m̄ena sa naḑa kiena sitomena la ve ve lua. A sira m̄ee naḑa pe wona re poli, naga m̄ena ga kiena sitomena m̄arera ruru po vena kilaen yuḑaena kiena Suḑe, a kiena yalena amio kiena yuḑaena kilia ve wa ruru lue ga. Ana sira naḑa wona suḑa ga, kiena sitomena monar su ga e yuḑaena na yomarava nini, sane monar kila suri la naḑa wona na yerm̄ene loge wonia.

³⁵ Kiau visena la nene, pe sineun re visaluḑar amiuena e suri tai poli, naḑa sinemiun asape akila, ana nepisa kiau visena kilali naḑa iila kiamiu malena. Sineun ga nesape suri na suḑare punu ga kirir ruru wo, a sineun nesape ita li nalelagaena lala ve tekirakirai re, ana tekira tevisu ga kieta Suḑe naga taaga.

³⁶ Ita laḑasia akila naḑa akilawo kiela sira tai, ana asitom asape popon asutowe laa sane wa, pe asitom re talopaena poli komin naḑa sinelan kilaen yuḑaena kiena Suḑe. Ana visae lala tai visu sane sitom manene

la sira nene naþa akilawoia, sa naþa sitom manene vano-o visu sane yoko uarar þele si naga, naga popon akila ga lalua atalopa narui. Nanene naga pogaga ne, naga pe mlamulena viowa re tai nene poli þisa.

³⁷ Ana visae tai kila ruru sitomena m̄arera naþa m̄arera sape naga sinenan vena naga amio sira nene naþa akilawoia vena ve kiena, lalua asuñia sanene sumo wa, a visae naga visu kilale sane naga kilia kawean ruruia, nanene naga kila po paþisi visae ve talopa re ga amio wona nene rui.

³⁸ Sanene, naga naþa talopa mare ga amio naga naþa akilawoia asape ve kiena, naga kila suri wo tanea tai paþisi, a naga naþa suñia ga, pe talopa re amio naþa apisawo poli, naga kila sur tai naþa po manene laa sane.

³⁹ E lepas kiena la naþa atalopa rui, monar ve aure matan la re sina. Sira naþa talopa naga monar su ruru ga amio wona na yerm̄ene naþa wona nene mali ke ga wa. Ana visae yaru nene mare, sira nena kilia talopa sina, akilia talopa amio yaru tai naþa naga sinenania, ana monar ure ga naþa naga m̄ena mlelaga e Suþe.

⁴⁰ Sanena naþa nepisa ke ne, naga kilia talopa, ana nepisu sane yoko wo laa vania, pona kiena kekarena keviu laa sane, visae naga ve talopa re sina. Nanene inu ga kiau sitomena, ana nesitom nesape Ninuna Ntewa ga mla sitomena marua la nene pan inu, ana popon asitomruruia.

8

Sanapen tata la naþa añem̄aria pe na kilaen lotena van nono lala?

¹ Nagane sineun visatañeen kiamiu naviunena e lepas na tata la naþa yar la naþa pe amlelaga re poli akuþaþain la ke pan kiela nono lala. Ana amiu asuñia apiun ke asape popon ita li nalelagaena la takan tata la nene, pona peraga?

Pogaga, yoko kiau navisatañeena visayu sur ve lua, þelaga na kiliaena, a þelaga na sinesiena. E lepas na kiliaena, yar la mok liu naþa la asape akilia ruru navisatañeena na kiamiu naviunena nene, a akilia avilaven towe m̄aga naþa asitom asape akilia suria. Pelaga na kiliaena kilia kila yaru ligan kiena sitomena va metava, ana þelaga na sinesiena pe sa re nene poli, suñia miila ruru ke ga malena kiena yaru.

² Yaru naþa sitom manene ke sape naga tol ruru þelaga na kiliaena, naga pe kilia ruru re Ntewa poli wa sane popon kilia naga.

³ Ana yaru naþa tol ruru þelaga na sinesiena, naga ke narui naþa Ntewa pisu kilale ruru naga.

⁴ Pogaga, nane kiau visena lua si ne nanene narui, e lepas na tata la naþa akuþaþain pa nono lala. Suri na sumo pisa sanini, sape akilia asape sane nono la nene ape totou ga, a pe ape totou na sur lelaga re nena tai poli. A sur na lua naga sanini, sane kieta Ntewa naga taaga nena naþa pe lelaga sike na.

⁵ Yar la asuñia apisayu ke kiela ntewa taþena lala pona kiela suþe taþena lala naþa asape asike ma e peni pona e yomarava nini, a apisayula ke sa ga la yo pulen la ga asuñia ga,

⁶ ana e ita, tekilia ruru tesape Ntewa na taaga ga suñia ga. Naga nane Ata Ntewa, naþa naga pe purþes nen sur make ga, naþa ita tepe kiena. A Suþe taaga ga naþa sike na, nane Yesu Kristo, naþa naga sii make suria, a naþa temal ke m̄ena ga e naga.

⁷ Naga nene kiliaena napo naŕa ita li nalelagaena la moki tetol rui, ana sur tai piowa ga, ita laŕasa pe tekilia ruru re sur la nene poli wa. La nene, nanua sumo la mēna asuŕia amlotun nono lala, ana pimi tol ŕane, mārera paŕisi naŕa avisu kilalea sane naga nene pe sur na visokanen ga. Sanene na pogos naŕa yaru la akukin tata la naŕa akila kuŕaŕaena e pa nono lala, tekilia takania sa ga pe sur re tai poli, ana ita taŕena la nene, pogos naŕa akania, akan amio sitomena naŕa asape tata nene naga kana nono lala, a siraunia yepela ŕilinia, amloge sane akila sur tai naŕa pe mesmes re poli e marana Ntewa.

⁸ Ana monar tekilia sane kinanena, naga pe pe sur re tai naŕa kilia kila Ntewa visu ita sane topo pona tepiowa. Visae ve takan re tata nene, pe kana kinas re nane topo e kiena navisuena poli, pona visae takania, pe kana kinas re nane tepiowa poli.

⁹ Sike ga e ita visae sinetan takania pona yepeta mavin kanena, ana pe pon re tekila sur tai naŕa nalelagaena taŕena sitom sape pe mesmesun re kilaen poli. Pona ita tekilia tekila sur nena woga ga yo, ana pe pon re naga visu naŕa tekila poli, ana kila kare kiena sitomena.

¹⁰ Sane e lepas na tata la nene, pona e kioŕna sitomena, okilia okan woga yo, ana okilia okila pe pe sur re tai poli. Ana visae pogos tai osike omio yar lala loyuŕna e kiela yuŕna na lotunen nono lala, ana ala tata van ko ana okan omio la, yoko ve sanape naŕa visae nalelagaena taŕena tai visu ko? Pona naga tai naŕa piŕaar piŕape naga mlon ke tata la nene yo, ana pogos naŕa naga pisu ke naŕa okania, yoko naga visave “Suwala, yar nene naga pe yar na suŕare tai naŕa kilia ruru suria, ana naga suŕna kan ke ga tata la nene. Sanape, popon in mēna ga nakania.” Naga pisa sanene narui, ana naga mēna ga kania, ana siraunia yoko kilia loge viowagania vaŕisi komin naŕa sitom sape naga kila pupia mlamulen viowa tai.

¹¹ Naga nene kana kinasane ko na osuŕna otaveve ke kioŕna kiliaena napo, opisu kilale sane okilia okila sur nene. Ana monar ositom ovisave yar taŕena nene, naŕa naga pe womla tai naŕa Kristo mare vena tamalia naga, naga maraun kilaen paŕisi. Sanene, visae naga visu naŕa okila pogos tai, yoko kilia kila naŕa okila kare nena kiena naviawaena.

¹² Visae ve sanene, yoko Ntewa visu ko sane ko ke narui okila mlamulena viowa pa womla nene, komin naŕa okila naga kila sur tai naŕa e kiena sitomena piowagan kilaena. Naga nene piowa ga, sane okila ke ga mlamulena piowa pan Kristo.

¹³ Komin sur nene, in na nekila kiau sitomena tai, sane visae kiau ŕelaga na kanen tata nene naga pe sur tai naŕa kila kare naviawaena kiena wolai nene, yoko neligan ga narui. Ve netol re sina, komin naŕa yepmavin naŕa in ke narui nekila wolai nene loru.

9

Pol pisayu kiena ŕelaga na yuŕnaena

¹ Erau lala, sineun nevisa van amiu nevisave in na pe nesu re vatanon e sitomena kiena yar taŕena poli, ana nemiyuŕnae taveve ke ga ya naŕa nekilia nesape mesmesun nakilaena. In na nepe nalogena tai naŕa nepisu kieta Suŕe Yeŕu e kilamarau, a amiu ke narui naŕa sane mras nen kiena yuŕnaena naŕa nemiyuŕnaena.

² Nekilia nesape yar la ŕasia yepela mavin visu kilale inena sane nepe nalogena tai, ana amiu na pe sa re nene poli. Nagane kiamiu malena su

ruru sike amio Suḡe rui, a sur nene kila apisu kilale asape nemiyuḡae ke pan amiu sane nepe kiena nalologena lelaga tai.

³ Ana e la naḡa sinelan liḡere inena sane asape nekila ke piowa sanene sanene, kiau navisatamēena la suḡa ga.

⁴ Nekilia sane asape asuḡa apisuar imimi pano-o sinela mare, ana sanape? Apisuar mā taḡena la nanua sumo ne, ana pe apis re sanene poli, ana pogos naḡa nepimi, apisa sur taḡena narui. Pona asitom asape visae ve mekinana re pona ve momun re ana mekilia memal ga ve sanene vena kilaen yuḡaena pula?

⁵ A apisayu imimi laḡas naḡa atalopa rui, apiun asape komin ya ne wola mēna la apim asuḡa ataveve imimi? Ana ane sape nene naga piowa ga? Nalologena taḡena la ne apim ḡesa, amio wenla Suḡe lala, amio Keḡas, pogos naḡa amiyalin ke yuḡaena sanene, wola na sira lala asuḡa ataveve la, ana e poglis nene, yar la nene pe apisa re sur tai e lepas nene poli.

⁶ Ana asape avisaluḡar imimi ke sina ga ve meyuḡaen re kilavaru vena ulen kiamimi suri lala. Visae imimi lua Panaḡas ve meyuḡae re ga woga ga rui, ana komin ya ne apisa ke ga sanene pan imimi lua Panaḡas, ana pe apisa re pan taḡena la poli?

⁷ Asitomyuli yaru na mara lala na purvanua taḡena tai. Pogos naḡa apanon mara, ana ane pul ke kiela sur lala? La ga apulia, pona kiela ḡarin suḡe naga pisuveva? A asitomyuli la naḡa amapla kinanena e lokove. Visae akinana e lokove nene, taḡatete yar tai vis van la vanonia. A sanapen mēna yar naḡa pagan ke surmal lala? Pona naga pe kanli re nena kala tata ne tai poli yo?

⁸ Nepisa sur la nene vena kila amiu avisu kilale sa naḡa visae yar tai kila yuḡaena tai, popon yar la naḡa naga miyuḡae kiela monar avisuar ruruia. A nepisa sanene, pe molue re ga e kiau sitomena poli, ana kieta navisaluaena wa pisayu mēna ga sanene.

⁹ Visena tai sike loyuḡa e navisaluaena kiena Mosis rui, naḡa pisa sanini, sape

Pogos naḡa kioḡa puluk tai suḡa yaloro ke metava e kioḡa mralaki sane kona vena vie plan kurusnela, ve oviar re gona, ana monar otaḡan naga yaloro ea ana kinana lilue mḡaga vano. *Naw 25:4*

Pogos naḡa Ntewa pisa visena nene narui naga pe suḡa sitomāl re sur mal la poli,

¹⁰ ana naga sitomāl ita naḡa temiyuḡae, sape la naḡa temiyuḡae kiela, monar avisuar ruru ita. Yaru naḡa miyuḡae e porotano, mesmesun naḡa naga sitom visave pogos tai yoko kan ya naḡa naga mapila, a yar naḡa va lokove war kinanena vitomi, mesmesun naḡa naga mēna sitom visave yoko ataḡan ve tokaki vania.

¹¹ Ana e lepas na kiamimi yuḡaena pun amiu, memapila mras wo la mok liu rui e kiamiu malena, ana popon vena amiu akekaran naḡa avisuar imimi a akian navisa ruruena laḡas naḡa Ntewa mligan e limamiu van imimi.

¹² Amiu asuḡa amiila ke yar taḡena laḡasa sanene rui, ana popon akekaran manene laa sane nakilaen wo van imimi naḡa imimi mekila ḡesan po pan amiu sumo rui.

Ee, popon akila sanene van imimi, ana tol nagane pe mepisa re nena pan amiu mesape monar akila. Memaraun mesape sa p̄isi mevisawal sanene p̄isa, yoko asitom viowa e imimi narui, sa p̄isi kilawo lawe mrapa na Lologena Wo imi pun amiu. Kila narui mepis re si poli, a visae meloge viowagan naṗa pe apisuar imimi re poli, pogaga.

¹³ Ana popon asitomyuli m̄ena ga sane e Yum̄a Wa m̄ana Ntewa, la naṗa amiyum̄ae ke loyur̄na ea amio li na kuṗaṗaena lala, asum̄a akan ke sur la nene, a asum̄a amal ke e sur la naṗa yar la amla ke sane kiela nalaena pa Ntewa.

¹⁴ A Suṗe pisawal m̄ena ga sa ke nene e lepas kiena ne kiena yeririna la naṗa asum̄a amlogon ke Lologena Wo. La m̄ena ga, mesmesun naṗa akilia amal e nalaena la naṗa yaru la ne amloge ke Lologena Wo nene asum̄a ala van la.

¹⁵ Pogaga, in na yar la ne tai ne sanene, ana siar nanua sumo pimi pe nepisali re nesape yar la monar ala sur tai sanene van inu poli, pona monar akila ve sanape na van inu. A nesum̄a nepisakol ke ga sur la ne e m̄aki nini, pe naga re ga naṗa nesape neviun sur tai tan amiu poli. Pe sineun re nesape asiar naṗa ala sur van inu poli, ana aṗarwar amiu asape amiu ke narui apagan inu, ana sineun nesape in na nekilia nesum̄a nowarwar inun nesape Ntewa ga sum̄a pisuar inu silaga. Pogos naṗa nekilia nesape kiau malena sike ga e limana, nesum̄a nemloge po paṗisi, a visae ve naga re naṗa sum̄a visuar inu, pona yoko neloge sane popon sa nemarṗan ga rui.

¹⁶ Nesape noṗarwar inun naṗa naga pisuar inu sanene pogos naṗa nemlogon ke kiena Lologena Wo, ana e lepas na pun inu, lelaga paṗisi pe sur re tai naṗa nekilia noṗarwar inun poli. Taṗatete nevisirlua si kiau kia va metava, nesape in ke narui nepe yar na lologonen Lologena Wo, vanon Ntewa ke narui naga mligan e lum̄au, ana nepisu sane monar nekila ga narui. Visae pogos tai nourenia ve nekila re sina, yoko viowa van inu vaṗisi.

¹⁷ Visae nekila ke yum̄aena nene e ga e kiau sitomena tai, inu ga nesape popon nekila, vena Ntewa kekarania, pona yoko kilia la nalaena tai van inu komin yo, ana pe sa re nene poli. Pe inu re naṗa nesitom nesape nekila poli, ana Ntewa ga pisawalia, mligan e lum̄au, ana monar nelogearia, nekila ga ve sanene narui.

¹⁸ Ana sanene, nesitom ṗele nesape nela nalaena tai vanonia, ana naga nene pogaga, komin naṗa Ntewa sum̄a kila ke sur taṗena tai sane pul inu e sur wo tai rui. Sur nena, naga pupia nalogewoena nene naṗa netolia, pogos naṗa nesum̄a nemlogon ke lologena wo pa yar lala, naṗa nekila korenan ga sanene pan la. Pona nekilia nevisa van la nevisave ala sur van inu vanonia, pona avisuar ruru inu e pogos naṗa nemiyum̄ae ke sanene, ana pe sineun re nene poli, sineun nesape akilia atol ga sa ga nene, pe suri tai suwo la re poli.

Pol naga miyum̄ae korena ga pa yaru lala sane nalologena wo tai kiena ne Ntewa

¹⁹ Sitomena ne nanene sike e inu, a nesum̄a nemiyum̄ae ke e ṗelaga tai naṗa yoko nevisa meraravan van amiu nagane.

Sane, inu na pe nemiyum̄ae kiena yar re tai poli, a pe yar re tai naṗa pe yer kawan inu poli, ana inu na nekila inu nepimi sane yar na yum̄ae

korenena van yar taþena lala, vena kila sane nekilia netaulu la ve moki aimi alelaga.

²⁰ E lepas kiena ne le Yu lala, nesuñã nekila inu nepim nepe yere Yu nena napo, vena kila sane nekilia noure laþasia aimi.

E lepas kiena ne la naþa pe ape Yu re poli, ana ataveve ke navisaluaena kiena Mosis, nesuñã nekila inu nepim sane yar tai naþa nataveveen mēna ga navisaluaena nene. Pe nepisu re sane nesike vatanon navisaluaena nene poli, ana nekekarana naþa nevatanonia ve sanene, vena tauluen la nene naþa sinelan suen vatanonia.

²¹ E lepas kiena taþena la naþa pe ape Yu re poli, naþa pe ataveve re navisaluaena kiena Mosis poli, nesuñã nekila inu neve taaga nemio la, komin nesape netaulu la mēna ga. Pe nepisa re nesape nesuñã nekilaro navisaluaena marua kiena ne Ntewa poli, peraga, ana pogos naþa nesike nemio la, nesuñã netaveve ke navisaluaena viuu kiena Kristo vena kilia kila la alual malena.

²² E lepas kiena ne la naþa nepisu sane pe asuñãl ruru re mārera poli, pe nepis mārera re pan la poli, ana nekila ke sa naþa in mēna nemio la, nesuñã nemiila la, vena pona netaulu la yo.

Sanene, inu na nesuñã netaveve ke mrapa make ga nakilaen suri make ga naþa nekilia nekila van yaru make ga, vena kilaen sanene vano-o yoko nekilia netamalia laþasa aimi alelaga e Yesu.

²³ Nekila sanene, pe nekila re ga pan inu poli, pona vanon suri taþena tai, ana nekila vanon ga naþa sineun nesape Lologena Wo monar war mrasa e malena kiena yaru lala, a pogos naþa nepisu navisa ruruena naþa Lologena Wo kila pan la, nemloge po na po.

²⁴ Asitomyuli pogos naþa yaru na kiririena lala akiriri ke veraga. E pogos nene, la make ga monar akilali naþa akiriri koskos veraga avano, ana la ve via aim þes vamon la, a kilia taulu taþena lala? Yoko ve taaga kilia koven make laþasa, kiriri vano yuve la, la kiena nalaena vanonia. Ve sanene narui, kam make ga monar amāreran yuñãena kiena Suþe, monar amāreran akiriri avano vena ala kiamiu nalaena.

²⁵ Yar na kirakiraena la asuñã aþion ruru la silaga, a asuñã apalia ke suri make ga la naþa kilia kila tasnela ve mārera ruru re. Asuñã akila ke sanene komin kiela sitomena lala māreran sape monar atauluia, atol nalaena. Ana pogos natelanan meme e yaru na kirakiraena la nene, yam plas ga meme la nene pioyowa sina, ana meme naþa popon toþion naþa atelan e ita, naga yoko sike sike nena.

²⁶ Sanene, in na nekila ke sanene narui e yuñãena kiena Suþe naþa nekila ke ne. Pe nekiriri koren kar re ga poli, a pe nekirakirai re ga sanene poli,

²⁷ ana nesuñã nakawean inu, nesuñã nepisuar ruru tasneu silaga, komin naþa pe pon re nesuñã nelologo ruru van yaru lala, nesape la sanene, sanene, ana siraunia, in ke narui nekila pal mrapa, pona pe netorokin re naþa nekila make ruru kiririena naþa nekiriri ke ea.

10

La naþa asitom asape la amesmesu rui, akilia akila pal mrapa, sa naþa apua kana le Yu la akila sumo rui

¹ Erau lala, popon tesitomyuli ya naŋa kata apua la akila. Naga nene e pogos naŋa yermarua Mosis sumon la amolue gar Isip, amio naga ataveve lul nene naŋa suŋa sumon la apa akusro pupia sive nene naŋa mliŋere pan la.

² Aŋal pogos m̄arera laa nene, ana Mosis ƣere la apa aƣarpoyo ea, ana apim sanē ape kiena yeririna kemua lelaga.

³ Kas moki asuŋa amialoro ke e yokorena, la make ga akan kinanena nene naŋa Ntewa kian pan la,

⁴ a pogos naŋa moto kar la, Ntewa kila wii kate e pulus nen kilavaru nene vena amunia. E poglis nene, sane Kristo ga sike amio la, suŋa pisuar ruru la e sur make ga.

⁵ Ntewa kila m̄a po pan la sanene pano-o, ana yepela mavin suŋalen m̄arera se ea. Apilon m̄asila pania, ana naga pe tam̄an la re apa loyumūa e yo naŋa naga pisaar pan la poli, kila naŋa asuŋa amarmare tetai kar ga e yomema.

⁶ Ana ita nagane, pe pon re teve ƣarm̄arera ve sa repita la nene poli, ana visae tesitom ruru e ya naŋa pimi paemen la, kilia vian ita ea.

⁷ Visae ve sanene, monar ve teligan re sur taŋena sumon Ntewa e kieta malena, sane nono tai naŋa telotunia, sa naŋa repita la nene akila. Visena tai naŋa pisayu kiela ƣelaga e poglis nene, pisape

“La pe asitom re si sur taŋena poli, sinelan ga kilaen ƣaƣagena, amun wii marala tetelivi, a aƣure m̄ena sira lala e wolena lala, naga ga nene.”
Nau 32:6

⁸ La asitom asape malena wo ne nanene narui, ana ve sineta ƣesan re legiena nene naŋa Ntewa kila lom̄ara viowa la apim akar yerm̄ene lala amio sira lala naŋa akila lau, ana e legiena taaga ga nene la manu lualima yam lua pa telu [23,000] amare veraga e legiena taaga, sane kiela nakoena m̄arera tai. Visae ve sanene monar tevisuar ruruia, pe pon re ita laƣasa ava kar ga sanene poli.

⁹ Yar naŋa pilave, kila mlamulena viowa sanene, a naga sitom sape pogaga ne, ana suŋa miyur kare Suƣe paƣisi. Yoku Suƣe kilia kila sur tai vania, yoku yar nene ilania, lom̄ara iminia sane yar na sumo la nene.

¹⁰ A pe pon re tevisumun Ntewa poli, sane la naŋa asuŋa akila nanua sumo e pogos kiena kata apua lala. E poglis nene, Ntewa pitetalia navisi tai na visaaren marena pimi pula, m̄emom̄ar la.

¹¹ Tepisu naŋa la asuŋa akila ke mlamulena viowa sanene, ana tepisu naŋa nakoena pimi m̄alivin la ke sanene, ana pe suri tai naweƣege itaena. La asirilua kana suniena nena nakonua konua rui, ana tekilia tesitomyu si suri nene nagane, e legiena maro la ne tesike e ne.

¹² Sanene, visae yar tai visuveve si kiena malena naga taaga, a sitom sape naga suŋa suŋalu ruru ke m̄arera rui, popon naga visuar ruruia, komin viowagan naŋa visae naga kila si viowa pogos tai, ana loru.

¹³ Apisu nakilaliena la imi, ana ve sinemiu kurkur manene re. Pe kam re ga apane ke nataƣaliena la nene poli, ana asuŋa aŋalivi ke e malena kiena ne yaru make ga. Ana akilia awasine Ntewa, komin naŋa yoku naga taƣatete kila ko ovane nataƣaliena naŋa ko pe otorokin re otaulu poli, ana pogos naŋa nataƣaliena imi kilali ko, yoku naga vian kon kion̄a mrapa nam̄areraena naŋa nasuwoen nataƣaliena, vano-o oure matan nam̄areraena na taƣaliena nene.

14 Kiau erau wo lala, monar ve ava re nena lavisin p̄elaga naṗa yar la asuṁña amlotun ke nono na visokanena lala.

15 Nekilia nesape kam na yar sur la naṗa akilia suria, ana pogos naṗa nepisaar mesmesun nena pan amiu sanene, nemlelaga nesape kam na aminu kilale ya naṗa nesuṁña nepisa ke ne.

16 Nepisa visena la nene komin naṗa pogos na ova oyakol amio yar la naṗa asuṁña amlotun ke nono tai, sa ga naṗa ko m̄ena omotun ke nono nene narui. Naga nene maran taaga amio ita la naṗa temlelaga ke e Kristo. E pogos na p̄ap̄agena wa, temlenin namunena wa, temlavia, a na nene sa naṗa ita tepisawal tesape tesikol ita e p̄egas kiena yar la naṗa kana kuruta mlau komin la. Ana siraunia, takawero kilaparavi wa, temlavia, a na nene sa naṗa ita temio la naṗa akila kare tasnena naṗa tamalele metava e lak torovia.

17 Nanene lelaga pan ita punu ga naṗa tesuṁña tepim lele taaga e p̄ap̄agena wa nene, komin naṗa tepim sane p̄egas taaga, a takan pae ga kilaparavi taaga nene.

18 A sa ke m̄ena ga nene pa le Israel lala, pogos naṗa aṁmemōṁar suri na kuṗaṗaena lala. Laṗasa pe akila re kuṗaṗaena poli, ana akekanan kanen tata na kuṗaṗaena nene naṗa yaru taṗena ga la akila, ana kila sa naṗa ape p̄egas taaga naṗa akila lotena na sanene pan Ntewa.

19 Pogaga, visena la nene kana kinas na ya? Nesuṁña nepisayu ke nono lala amio nakuṗaṗaena la nene, ana e kiau sitomena kana kinas pe nepisa re nesape sur la nene na lelaga poli, pona apowo liu.

20 Pe sa re nena nene poli, ana popon nekila meraravan van amiu, nesape la naṗa akila ke lotena kar la ne sanene, pe amlalaga re e Kristo poli, a kuṗaṗaena la naṗa asuṁña akila ke ne, pe asuṁña akila re pa Ntewa lelaga poli, ana asuṁña akila ke ga pa yermare lala. Sanene, pe pon re ava lavisin la naṗa asuṁña akila ke poli, komin pe sineun re nesape asikol amiu amio yermare la poli.

21 Ko naṗa ototano ke e lele na kinanena kiena Suṗe, osuṁña omun ke e m̄ana piala wa, a osuṁña okan ke kana kinanena wa, taṗatete okilia ova ototano e lenen kinanena kiena yermare lala vena omun kiela namunena a okan kiela kinanena.

22 Yar na kila sanene naga suṁña miyur ke Suṗe, kilia kila Suṗe vielue vaṗisi, sinena karia. A pona yar nene sitom ke sape visae Suṗe sinena kar sanene, pe pe sur re tai poli, komin naga m̄arera manene taulu Suṗe? Pe nesitom re nena sanene poli.

Li nalelagaena lala monar ve akila re sur naṗa kilia kila li nalelagaena taṗena lala aloge viowa

23 Visena tai suṁña ga, naṗa yar la mokliu apisa apisape, yaru kilia kila ga ya naṗa naga sinenan sape kila. Pona visena nene pe lelaga yo, ana sur laṗasa sike na naṗa nekilia nekila, ana yepmavin ga kilaena, komin e kiau navisuena, la pe asuṁña amiila inu re e kiau malena poli, a pe asuṁña amiila re malena kiena yar la naṗa asike lavisin inu poli.

24 Nepisa sanene komin naṗa pe pon re yar tai suṁña sitom̄al ga naga taaga poli, ana monar sitom̄al m̄ena yeririna la naṗa naga sike lavisin la.

25 Pogaga, nagane yoko nevisa sur laṗasa e lepas na tata na sur mali lala naṗa akila kuṗaṗaena ea pan kiela nono na visokanena lala. Visae

awar tata la nene imi, aligan su amio tata tañena lala, vena awilwilin la, tekilia toulia takan woga ga. Nanene komin naña tañatete tekilia tevisu kilale sane tata na ya la ne sanene, tesape tata ya naña akila kuñañaena ea, pona tata ya naña pe akila re kuñañaena e poli, ana ve tesitom manene re, ve teviun re, toul ga narui.

²⁶ Telavia, takania, komin naña sane visena tai pisa sanini sape yomarava nini,

amio sur make ga naña sike ea, naga pe kiena ai? Naga pe kiena kieta Suñe. Yauena 24:1

²⁷ A visae yaru tai naña pe mlelaga re poli, vio ko vena ova okinana e mña yuñia, pona omaraun vaena yo, osuñia ositom ke osape pona awar kinanena lañasa van ko naña akila pae lotena na kiela nono la e yo rui. Ana peraga, visae osuñia ositom ke naña ovano, ova ga, a ve oviun re naviunena sanene, ola ga ya naña visae ala van ko.

²⁸ Ana sur ga tai, visae ova osike pae e naña rui, a nalelagaena tañena tai teke ea, ana pona naga visa van ko sanini, visave Wolai, tata nene, italua monar telonia, komin nekilia rui nesape akila pae e rui pa kiela nono lala. Visae naga visa ve sanene van ko, ana sanene yoko ko mña ga ve okan re.

²⁹ Lelaga, e lepas na kioñia sitomena, okekarana ga kanena, ana e lepas na womla tañena nene naña pisa sur nene pan ko, viowa vania, ana pe pon re si otol poli, komin visae peraga, yoko okila sur tai naña kiena sitomena pe mesmesun re nenaga ñisa.

Ana visae ko ga taaga, a pe yar tai pisawal re sur la sanene pan ko poli, okilia okila ya naña ko sinoñan osape okilia okila.

Nane kiau sitomena sanene e lepas nene. Nesitom nesape pe mesmesun re naña yaru tañena ga kilia mñareran inu visave monar nekila nene, pona ve nekila re nene.

³⁰ Visae kinanena ya, nevisu sane visae nelenwo sumo, yoko nekilia nakania woga ga. Pe pon re yaru tañena sinena karinun poli, naña nakan ke tata naña nepisa potena pa Ntewa vanon rui.

³¹ Pogaga, naga kana kinasa sanini, sane visae tekan suri tai, pona tomun sur tai, pona ya si naña tekilia tekila, ana monar tekila make ga e ñelaga tai na visirluaen kia kiena ne Ntewa.

³² Pe pon re akila sur naña kila kare sitomena kiena le Yu la poli, pona le Kris lala, pona kieta li nalelagaena tañena lañasa,

³³ ana popon amiu akilali sa naña in na nesuñia nekila ke pan la. E sur make ga naña nesuñia nekila, pe nekilali re ya naña yoko wo van inu poli, ana noñikeyon naña wo van la, vena kila sane pona lañasa akilia atol natamaliaena.

11

¹ Lelaga erau lala, sa naña nesuñia nekilali ke naña neyaloro nelilu lana Kristo, popon akilali ayaloro alilu lelen lau.

Pelaga wo kiena yeririna la pogos naña ava e suñiare

² Erau lala, nemloge sane asuñia asitomañal ke yuñiaena la naña nekila pan amiu na wa, a asuñia atarar ruru ke ñelaga lala na yuñiaena nene naña nepian amiyunia.

³ Ana e sur la nene, tai sike ga wa naþa sineun nesape monar akilia rurua, naþa pisayu yermene amio sira, naþa lalua kiela yumæna pe maran taaga re poli. Sa naþa Ata Ntewa naga pe þarun Kristo, a Kristo naga pe þarun yaru, ana yermene naga pe þarun wona.

⁴ Ana taveve kieta þelaga, visae yar tai lotu, pona visi e marana li nalelagaena lala, naga monar ve yan re karo na þarina e þarina. Visae naga yania, tevisu naga sane wowe tai naþa mninue þelaga na vatanoena.

⁵ Ana sira lala na pe taþena. Visae sira tai lotu, pona visi e marana li nalelagaena lala, tepisu sane popon naga yenwo þarina e karo na þarina pona kulumrae tai. Visae ve yenwo re þarina sanene, naga mæna ga kila piowa, tepisu naga maran taaga visae akervan þarina ve þarmu ga rui suñal se maran yaru lala.

⁶ Visae sira tai ve þarmarera, yepen mavin kaloen þarina sanene, popon avisa vania avisave popon naga kervan vilþarina, ana yoko kilia suñal ga na wa su loyuma e suñare ana lotu. Ana yoko naga mawa vaþisi nakilaen sur nene, komin pe pon re sira la aweroro vilþarila ve plalas manene poli, pona akervan þarila ve þarmu. A visae ve sur na kilaen sira mawa sanene, popon sira la akekaran tararen kieta þelaga na vatanoena, monar ayenwo þarila la sanene pogos naþa aim alotu e suñare.

⁷ Ana komin ya ne yermene lala la monar ve ayenwo re þarila lala? Nanene komin Ntewa sike metava, a naga pe þar pa rui, ana naga kila yermene sane naga, pisirlua yermene kila naga pe þarun sira. Nane sa ke nene narui, yermene taþatete kalo þarina, ana sira monar kalo þarina.

⁸ Tekilia sane yermene naga monar ve þarin sira sanene, komin Ntewa sii þesan yermene, siraunia sii sira molue kome lepas nen yermene, ana pe sii re yermene molue kome sira poli,

⁹ a naga sii sira vena iilaen yermene, pe sii re yermene poli vena iilaen sira.

¹⁰ Sanene, sira monar kalo þarina, vena kilaen sa naþa naga patanon ke wona. Ana pogos naþa naga kila sanene, navisi lala nae ma e peni apisuia, a kila naþa apisu kilale sa naþa sira kekaran vatanonen wona na yermene, a la mæna monar akekaran vatanonen kiela yerkaiva keviu naþa Ntewa.

¹¹ Lelaga naþa sira monar vatanon yermene sanene, ana nanene kana kinasa sane pe sa re naþa sane lalua pe atoroki re poli. Ita naþa tesike loyuma e þegas nen kieta Suþe, tekilia rui tesape sira na taþatete suña naga taaga, a yermene taþatete suña naga taaga, ana lalua monar asuña ayunæ lele taaga vena aiila la maran ve taaga.

¹² Nanua sumo la e nasiiena, sira nasumo molue e tasnena yermene, ana siraun na nene, yeririna punu ga amolue akome tas nen sira tol nagane, ana tekilia tesape purþes kemua lelaga, naþa sur punu ga molue komea, naga Ntewa ga.

¹³ Pona laþasa pe akekaran re kiau visena poli yo, naþa nesape popon sira lotu monar kalo þarina, ana asitomyu rurulia. E kiamiu navisuena, apisu sane sira naþa ve kalo re þarina, mesmesun ga naþa suñalu lotu va Ntewa? Peraga, e kieta þelaga na pe mesme re poli.

¹⁴ E kieta malena na yomarava nini, merarava ruru pan ita rui sane pogos naþa yermene ligan vilþarina kapuru vim ve piayavi manenea, piowa pan paþisi.

15 Ana pogos naþa sira tañan vilþarina ve piayavi ruruia, po pan paþisi, a viluna na piayavi ne, Ntewa mla pania sane sur tai naþa miyowauia ruru yepena.

16 Ana sa naþa nepisa, li nalelagaena laþas asuñña apisliu, pe akekaran re sitomena nene poli, sane sira naþa sinenan sape lotu monar kalo þarina. Pogaga, kiau visena sanini, nesape imimi li nalologena lala, memlologon ga sanene, pe mekekaran re þelaga taþena poli, a suññare kiena ne Ntewa taþena la ne asike ne, la mñena ga asape ve sa nene.

Mrapa mesmesu nakilaen þaþagena wa

17 Sur si tai sike ga wa naþa sineun nela sitomena laþasa ea van amiu. A piowa ga, komin naþa naga pe pe sur re tai naþa nekilia nevisir plan amiun poli, ana naga pe sur tai naþa monar nevis van amiunia. Naga e lepas na pogos na suññare, naþa popon vena sur tai naiilaen kiamiu malena, ana akila sa naþa pimi pe purþes nen sur viowa si tai.

18 Nepisa sanene komin naþa nemloge rui sane pogos naþa amiu li nalelagaena lala apim lele taaga, pe ape taaga re poli, ana naliþereena suñña pa ke metava likan amiu. Visae visena la nene navisokanena ana po, ana peraga, nepisu sane monar ve lelaga ga.

19 Ana pe nekilia re poli vanon ya ne sinemiun asape akila sanene? Pona yar tai sinenan sape yuve tai, tai sape yuve tai sanene yo? Pona sinoñan osape otauluia vena yoko yar la avisave ko ke narui ope lelaga, pona ko ke narui naþa Ntewa sike amio ko?

20 Ana e lepas na þaþagena wa, nemloge sane naga mñena nene asuñña akila ke piowa ga. Pogos naþa apim lele taaga vena kilaen þaþagena wa nene, pe akila re si sane nasitomwalena kieta Suþe poli, ana akila ke ga sa naþa kamiu kinanena taþena lala.

21 Visae tai imi loge viso karia, yoko naga suññalu kian limana la kilaparavi ve keviu, pona taþena mun kuruta na munena ve keviu, ana ve torokin re si laþasia!

22 Pona pe kamiu lelana viranen re kapi e poli yo, þisi na aim vena akinana loyuñña e suññare? Pona asuñña akila sanene komin naþa asuñña asitom korenan ke ga suññare kiena ne Ntewa, pona asuñña asitom korenan ke ga erau na lelagaena taþena lala? Nemninue kare narui aña nevisa ya ne van amiu e sur nene, yoko nevisa ga nevisave pe nekekaran re nena poli.

23 Mrapa mesmesu na kilaen kinanena wa, Suþe ga pisa pan inu, ana siraunia in ke narui naþa nemla lein pan amiu. Pa sanini, sa naþa Suþe Yesu, kiena yemalo maro nene, naþa Sutas pielua naga ea, naga mla kilaparavi nene,

24 ana mlen pisa potenania, kawerorovia, ana pisape "Tasneu ke nini narui, naþa netañania vanon amiu. Ana monar asuñña ala luen ga kilaparavi sanini silaga, sa naþa sur na sitorñalinena tai."

25 Ana siraunia, pogos naþa akan pae, mla piala na kuruta, kila ke mñena sanene, pisa pan la, pisape "Piala nini, naga kau kuruta, naþa vena kilaen naviranarena viu naþa Ntewa kila amio yaru suññalu. A pogos punu ga naþa ala piala nene, awis, monar asitoñal inu."

26 Erau lala, nane visena kiena Suþe e lepas nene, ana kila sane pogos naþa tela kilaparavi a tela piala sanene, tesuñña tepisawal ke nasitoñalena

na kiena marena, a monar tekila m̃a sanene vano tol pogos naṗa naga imi m̃alivin ita sina.

²⁷ A nalaen kilaparavi kana Suṗe nene amio m̃ana piala, naga pe sur tai naṗa pe wa paṗisi. Visae yar tai la e ṗelaga tai naṗa ve mesmesu re, yaru nene kila piowa ga, ṗarnaena kare tasnena Suṗe amio kana kuruta, sa ga naṗa naga ga memom̃aria.

²⁸ Ana pogos nakilaen ṗaṗagena wa sanene, monar ita make ga veve taaga tevisu ruru kieta malena lala, ṗisi na, tela kilaparavi amio kuruta nene.

²⁹ A pogos naṗa telavia, monar tevisu kilale sane sur nene kana pupia kinasa suṗa ga, naṗa pisayu kieta Suṗe naṗa naga tam̃an kiena malena vanon ita. Ana visae yar tai lavia, ve sitom re urmi sane ita make ga tepe tas taaga e Kristo, naga la korenan ga, ana yoko naga visu sa naṗa viowa manene laa vania.

³⁰ Sur nene suṗa kila amiu ke rui, naṗa amiu mokliu yepemiu la miaiai a amai, pano-o tol naṗa kam laṗasa amare.

³¹ Ana visae tevisu ruru kieta malena silaga, yoko Ntewa ve la re nakoena sanene van ita.

³² Ana ita naṗa Ntewa kila sanene pan ita, ve tela re sa naṗa nakoena tai, tela sa naṗa navianena tai naṗa Ntewa kila pan ita sape tekirava, vena la pulmas tai van ita e legiena maro, naṗa yoko ve akoven ita re teva temio yar na yomarava taṗena la naṗa yoko ava e lele naloge viowaena.

³³ Erau wo lala, kiau visena ne na nene e lepas na kilaen ṗaṗagena wa. Pogos naṗa aimi lele taaga sanene, ana akila ga e ṗelaga napo. Ve yar tai kilali re naṗa la ṗesania vena kan ve keviu, ana ava ruru amiu ga, pogos naṗa amiu make ga asike lele taaga narui, ana akilia akila ga na wa.

³⁴ Yaru naṗa viso karia sitom manene laa kinanena, popon naga suṗa ga ur̃a, kinana ruru kana. A monar ataveve ruru kiau visena e lepas nene, visae peraga, pogos naṗa aimi lele taaga, ana yoko taṗatete suri tai wo van amiu.

Sur taṗena si laṗasa sike e inu vena visawalen van amiu, ana yoko nevisayu la van amiu e pogos naṗa neim nom̃alivin amiu.

12

Mareraena la naṗa Ninuna Wa kian ke sa naṗa nalaena tai

¹ Wolai a vineu lala, pogaga, sineun visayuen m̃areraena la naṗa Ninuna Wa kilia kian van ita li nalelagaena lala sane nalaena tai. E lepas nene, ve ave wowen re, ana sineun nesape monar akilia ruru toweli m̃aga.

² Ana popon asitom si wasuṗe va e pogos naṗa kam na pe amlelaga re poli wa. E poglis nene, nam̃areraena na ninuna taṗena lala asuṗa amiyuṗa ke e amiu, aṗure kare kiamiu sitomena la pa pe wowen ruru nenaga nalotunen nono kar la naṗa pe apis re poli.

³ Nane ninuna sur ne la naṗa akilia akila yaru vis viowa va Yesu, viuelin kiena kia, ana Ninuna Wa kiena ne Ntewa naga taṗatete la visena la ne sanene. A ninuna la nene, taṗatete akilia akila yaru visa visena wo lala, naṗa sape Yesu naga pe Suṗe kemua lelaga, ana yar naṗa visa sanene, tekilia tesape Ninuna Wa miyuṗa ke e kiena malena, mla visena na sanene pania.

⁴ Sanene, pogos naṗa tepisu m̃areraena wo la naṗa li nalelagaena la

akilia amiyumñae amio, tekilia tevisave nane sane nalaena la naþa Ninuna Wa mla ke pan la. Mareraena mokliu nakilaen yumñae na la sike ne, ana Ninuna ne Ntewa naga taaga pe purþesan make ga.

⁵ Sa ga naþa þelaga na yumñae na la mokliu sike ga wa, ana kieta Suþe naga taaga pe þarun la make ga,

⁶ a sitomena wo na kilaen yumñae na la sike ne, ana Ntewa ga naga taaga kila la apa ke metava pan ita make ga.

⁷ Sanene, e lepas naþareraena lala naþa Ninuna Wa kiania, li nalelagaena lala aþar peve taaga sane tai mla tai, tai mla tai, taveve ga ya naþa Ntewa pisu sape yoko iila manene þegas nen li nalelagaena lala.

⁸ Pan tai, Ninuna kian visena la naþa amanmarua paþisi.

Pan tai, kian navisukiliaena nowo lala.

⁹ Pan tai, kian pupia naviawaena, pan tai, kian naþa kilia kila ruru maiena.

¹⁰ Pan tai, kian naþa kilia yumñae kile lala.

Pan tai, kian navisawalena suri la naþa pimi ke ga wa.

Pan tai, kian naþa kilia mñene plan yermare lala.

Pan tai, kian naþa kilia vis e visena taþena lala.

Pan tai, kian naþa kilia vilon visena kiena la naþa apis ke e visena taþena lala.

¹¹ Nane nalaena la naþa Ninuna Wa naga taaga kilia ligan se malena kiena yaru, kian plan ke pan ita peve taaga taveve ga ya naþa naga sinenania.

¹² Li nalelagaena lala aþar nalaena taþena la ne sanene, sa naþa tasneta lala kiela kinakinas taþena lala mokliu. Kinakinas taþena la nene, amiyakolkol la asuñña amiyumñae ruru ke veraga e tas taaga, a sa mñena ga nene loyumuñe e þegas kiena ne li na lelagaena lala, naþa la na sane kinakinas nen tasnena Kristo.

¹³ Pona ita tepe yere Yu pona tepe yere Krik, pona tepe yerkaawa pona tesuñña temiyumñae korena kiena yerkaawa tai, ana Ninuna ne Ntewa naga þere ita make ga, kila akee ita vena teimi teve kinakinas nen tasnena ne Yesu komþasa, ana Ninuna ne nane naga taaga sike e kieta malena peve taaga.

¹⁴ Popon tesitom manene laa totou naþa tesuñña tepisa ke ne, sane ita li na lelagaena lala ita na sane tasnena Kristo. Ana e lepas na tasneta lala, tekilia tesape kana kinakinas la mokliu.

¹⁵ Ana sanene, pe mesmesun re naþa kinakinas komþasa sane lana, mloge piowa, suññalu pisape “Ke, in na nepe lana ga, in na pe nemiyumñae ruru re sane limana miyumñae poli, pona in na pe pon re ga neve kinakinas nen tas komþas poli.” Ana peraga, lata pisa þele sanene, komin naga pe pupia kinakinas na tasneta komþas rui.

¹⁶ Ana pe mesmesun re naþa kiligata loge viowa poli, suññalu pisape “Ke, in na nepe kiligana ga, pe nepisu kilale re sur sa naþa kilamarana kila ke poli, pona in na pe netorokin re nesikol nemio tasnena poli yo.” Ana peraga, kiligata taþatete visa sanene, komin naþa naga kiena yumñae napo e tasneta sike pa rui.

¹⁷ Naga nene komin naþa visae tasneta ve kilamarana ga, yoko taþatete teloge kilia suria, a visae tasneta ve kiligana ga, taþatete telopon suria.

¹⁸ Ana e tasneta, Ntewa kila taveve kiena sitomena, mligan ruru kinakinas make ga su mesmesu ruruia sike nena e lelela lala, vena la veve taaga akila nena kiela yuññaena lala.

¹⁹ Visae kinakinas nen tasneta make ga maran ve taaga, yoko tařatete tevisu sane tas tai,

²⁰ ana kinakinas tařena la monar asikol la lele taaga vena kila sane tas nen yaru.

²¹ Kilamarata tařatete visa kare limata, visave “Ke, pe sineun ko re poli,” a řarita tařatete mñene lata, visave “Ke, pe nesitom ko re si poli.”

²² Pe sa re nena nene poli, ne! Kinakinas nen tasneta la řasia amalumlum pařisi, ana tekilia sane asuñña akila ke pupia yuññaena.

²³ Kinakinas nen tasneta tařena lařasa, pe tesitom re tesape aña la apo sanape wa, ana tesuñña tepisuar ruru la. Kinakinas nen tasneta tařena lala, pe sinetan re yar tařena visu poli, ana tesitom urmin nařa teyenwoia.

²⁴ A kinakinas nen tasneta tařena lařasa, la atorokin ga nařa yar la akilia avisuia, ana ve teyenwo re. Sanene tepisu ke nařa Ntewa mligan ruru make kinakinasnena mesmes ga, a mligan sitomena tai sike e ita sape pe sur korena nařa kinakinas lařasa amalumlum, po pe akila re yuññaena keviu poli, ana tesitom urmi e la a tepisuar ruru la.

²⁵ A naga nene kila nařa kinakinas make ga pe apeveyun la re poli, asu ruru ga, asuñña amiila la ke sina ga silaga.

²⁶ Visae kinakinas nen tasneta tai loge viowagan sur tai, kinakinas tařena make ga monar aloge viowa amio, a visae avisirlua kinakinas tařena tai akila wo vania, kinakinas make ga akilia aloge wo amio.

²⁷ Ana visena la nene la kala kinasa sanini, sane ita li nalelagaena lala, ita na sane tasnena Kristo, a ita peve taaga tepe kana kinakinas lala.

²⁸ A Ntewa mligan ita kinakinas na tasnena Kristo, ve nakilaen yuññaena lala na suññare. Na sumo, Ntewa pisirplan lařasia ape nalologena, a nalua, lařasa ape navisawalena, a natelu, lařasia ape navianena, a suraunia, la mña ga řasia nařa ave nakilaen kile lala, pona akila ruru maiena lala, pona avisuar yuññaena na suññare, pona avis e visena tařena la, sanene.

²⁹ Ana řegas nen li na lelagaena lala, tepisu nařa la make ga ape nalologena? Pona la punu ga ape navisawalena? Pona la make ga navianena? Pona la make ga ape nakilaen kile? Peraga, sa re nene poli.

³⁰ Pona la make ga nakilaruruen maiena? Pona la make ga akilia avis e visen tařena lala, pona avilon visena tařena lala?

³¹ Pe sa re nena nene poli, ana popon vena la make ga akekarana nařa atol pupia nařareraena ya nařa Ninuna kilia kian van la.

A e nařareraena la nene, tai suñña ga nařa monar imi řesa e kieta malena ita punu ga, nařa po taulu make tařena lala, nařa sineun visayuen van amiu, nane řelaga na sinesiena.

13

Sinesiena

¹ Sinesiena, naga sur tai nařa monar ve sur nasumo e kieta malena. Pona nekilia nevisi kome visena kiena yar tařena la woga yo, pona nekilia nevisin visena kiena navisi la woga yo, nanene pogaga, ana visae ve sineu

sii re yar lala, nekila ke sane kiau visena make ga sane þe tai naþa aþnea miyelu wowe korena ga.

² Pona pupia m̄areraena sike e in yo vena visawalen visena kiena ne Ntewa, pona nekilia ruru sur moki naþa yar taþena la pe akilia re poli yo, pona kiau naviawaena keviu manenea torokin nelotu ana sur la imi m̄alm̄alivi yo, sur la nene po manene paþisi, ana visae ve sineu si re yaru lala, nepe sur korena ga.

³ Pona nekian kiau sur make ga pa yar la naþa limala korena yo, pona nesuñalu m̄arera m̄a pano-o asikap tasneu komin naþa nepe yaru kiena Kristo, naga m̄ena nene po na po, ana visae ve sineu sii re yaru, nekila korenan ga.

⁴ Ana pupia sur nene, þelaga na sinesiena, naga sanape? Kiena sitomena piavi, a naga sinewo. Naga pielue re poli, naga pilave re poli, a naga pisirlua re si naga poli.

⁵ Kiena þelaga po, naga puluvis re poli, naga sinena mimi koskos re poli, a naga tarar re sitomena viowa piavi poli.

⁶ Naga pe sinenan re sur viowa poli, ana naga kekaran ga sur wo.

⁷ Sinesiena naga suñalar lue ga, sinesiena naga lelaga lue ga, sinesiena naga wasine lue ga, a sinesiena naga taulu lue ga.

⁸ Sinesiena naga pe sinena mare re pogos tai poli.

Lelaga paþisi, nam̄areraena taþena lala, sane navisawalena lala, pona navisaen visena taþena lala, pona nakiliaena lala, yoko taþatete sike lue, ana nasinesiena ga naga su lue, naga taþatete þisi pogos tai.

⁹ E kieta pogosia, asum̄a apisawal ke visena kiena ne Ntewa, a asum̄a apian ke nakiliaena la ne sanene, ana ya naþa asuñia akila ke nagane, naga komþas nena ga, pe wetelu re nenaga þisa.

¹⁰ Sur la nene ape nanagane ga, a e pogos naþa Ntewa yoko kila sur make ga imi wo ruruia, sur taþena la nene yoko aþisi, ana sinesiena yoko su lue.

¹¹ Naga maran taaga ga amio kieta malena. Pogos naþa tepe sisi ke ga wa, kieta visena amio kieta sitomena mla ke ga þelaga kiena sisi. Ana pogos naþa tepe yerkawa, pe tesa re si ninis poli, kieta þelaga marua ruru nenaga. Ana kieta malena amio Ninuna Wa monar ve sa m̄ena ga nene.

¹² A maran taaga m̄ena ga e kupito naþa tepisu ke marata ea. Pogos tai, visae kupito nene namname pona pe urmarua, ana taþatete si tekilia tevisu ruru marata ea. Ana e pogos naþa Ntewa kila ruru make sur la imi wo, yoko tevisu kilale make suria, a yoko tevisu nena marana Ntewa e kilamarata. A e m̄ena e lepas na kieta kiliaena, nagane tekilia vitokak ga, ana e pogos naþa pimi ke ne, yoko Ntewa kila naþa tekilia ruru naga, amio sur taþena make ga, maran ve taaga sa ke ga naþa naga kilia ruru ita nanua sumo rui pimi tol nagane.

¹³ Sanene, sur taþena lala yoko þisi, ana sur la ve telu ga yoko kilia sulue, nane naviawaena, nawasineena, a sinesiena. A e sur la telu nene, naga naþa keviu manenea, nane nepisa maron ne, naga sinesiena.

14

Pol pisayu sina m̄areraena lala kiena Ninuna Wa, sa naþa avis kome visena taþena lala

¹ Ana komin sinesiena naga pe sur tai naþa keviu manene sanene, monar aligan naga su þesia e kiamiu malena. A amio naga nene, monar aligan kiamiu sitomena se nañareraena la naþa Ninuna Wa suña kiania, akekanar naþa atolia. A e ñareraena la nene, tai naþa po manenea, na naþa yar visawal visena kiena ne Ntewa.

² Visae yar tai sumālu visawal visena kome visena taþena naþa Ninuna Wa mla pania, pona wo van yo, ana sa naþa pis ke ga pa Ntewa, naga pe suña pisa re visena naþa yar taþena la akilia aloge kilale poli. Pona naga suña pisawal ke pupia visena la naþa Ninuna Wa mla ke pan yo, ana visena la nene pe merarava re pan ita poli, tapolou ga, taþatete tetolia.

³ Ana visae yar tai visawal visena lala kiena ne Ntewa van ita, vis van ita kome kieta visena, kiena visena wo la nene akilia akila ita tomārera, akilia avisir plan kieta sitomena, akilia akila luþeluþe losineta.

⁴ Sanene, yar naþa pis ke kome visena taþena naþa Ninuna Wa mla pania, suña pagan ke sina ga naga taaga, ana yar naþa pisawal ke visena kiena ne Ntewa naþa yar la amloge kilalea, naga suña pagan ke suñare make ga.

⁵ Pogaga, nekekanar naþa visae avis kome visena taþena la ne sanene, ana nepisu sane popon manene visae asuña avisawal ke visena kiena ne Ntewa van yar taþena lala. Naga naþa suña pisawal ke visena kiena ne Ntewa, kiena yuñæena po manenea taulu yuñæena kiena yar naþa suña pis ke kome visena taþena. Naga nene komin yar naþa suña pis ke kome visena taþena, kiena yuñæena taþatete kilia war mrasa e malena kiena yar taþena. Kiena yuñæena taþatete vagan suñare visae yar re tai naþa suña vilon kiena visena vena yar taþena lala akilia alogekilalea.

⁶ Erau lala, asitomiyulia visae inu, pogos naþa nepim ke pun amiu nesuña nemlologo kome visena taþena naþa Ninuna Wa mla pan inu. Ana yoko taþatete nena kiau visena la ne sanene kilia iila amiu. Ana pogos naþa nepis kome visena naþa akilia amloge kilalea, kila sane ya naþa nemla pan amiu, sane sur viu tai naþa Ntewa kipian inunia, pona kiliaena tai, pona navisawalena tai na visena kiena ne Ntewa, pona vianena tai, ana kilia iila ruru kiamiu malena.

⁷ Naga sane plaþe amio kana laki naweena naþa añea apolu, visae sur lua nene amenunu, ana pogos na wolena taþatete ologe yauena pona pialu yelu.

⁸ Ana visae suþe tai sinenan visave we þe na kumali, ana þe nene menunu, taþatete yelu ruru ve keviu, yoko yeririna la taþatete akilia aloge kilale avisave suþe ñe þe na ya.

⁹ Ana sa ke ñena nene e kiamiu suñare gar e naña. Visae yar tai suña pisa ke visena lala kome visena taþena naþa yeririna la akilia re poli, yoko taþatete nena atol narin sur tai e ya naþa naga sinenan sape visa van la. Kiena visena yoko va kovio ga e yepesinas na ñeke ne.

¹⁰ Sa naþa tekilia, visena mokliu sike e yomarava, a kiela visena lala kala kinas la suña ga.

¹¹ Ana visae neva ko yo tai, neninue kiena visena, in na sane nepe wolawa ga e yo nena, a la ñena ga ave wolawa ga e inu.

¹² Ana visena nene, kana kinasa e amiu naþa asuña aþion ke asape ñareraena lala kiena Ninuna Wa ayuñæe likan amiu. A kana kinasa sanini, ve akila re naþa kam veve taaga asuña avisir plan amiu ga, ana

monar awionlia vena amiu make ga asuũa avisirlua suũare imi m̄arera ruruia.

¹³ Ana visae amiu yar tai kilia visi kome visena taņena tai sanene naņa Ninuna Wa mla pania, popon naga lenin va Ntewa vena Ntewa la m̄areraena vania vena vilon kiena visena la nene ava e kiamiu visena.

¹⁴ Nepisa sanene komin naņa visae nelotu kome visena taņena na sanene, nepisu sane nesuũa nelotu ke ga e ninuu, ana loyuũa e kiau sitomena nemninue ya naņa nesuũa nepisa ke ne.

¹⁵ Visae ve sanene, yoko popon tekila ve sanape? E kiau navisuena, popon tekila e lepas ga luwoka veraga. Visae nesuũa nelotu, pona nesuũa neyau, ana popon nekila e visena naņa molue kome ninuu, a popon m̄ena nekila e visena naņa molue kome kiau sitomena.

¹⁶ Visae peraga, pona osuũa olotu ga kome visena naņa molue kome ninuũa, osuũa ovisa potena va Ntewa komin sur laņasa, ana yar taņena naņa loge p̄ele visena nene, yoko taņatete kilia, yoko taņatete visa "Sanene" e kioũa leniena.

¹⁷ Pona osuũa omlotu ke sanene, opisa ke suri wo la moki yo, ana kioũa lotena nene taņatete kilia iila sitomena kiena kioũa erau p̄isa.

¹⁸ In na nekekaru paņisi naņa Ntewa mla nam̄areraena nene pan inu vena nevisi kome visena taņena naņa Ninuna Wa mlavia, nepisa potena pan paņisi, a nepisu sane inu na nekila keviu paņisi taulu amiu make ga.

¹⁹ Ana nesuũa nekila ke e pogos naņa inu ga taaga nesiau, pe nekila re e maran yaru la poli e pogos na suũare. E kiau navisuena, visae nevisa visena tai ve tokak ga kome visena tai naņa yar la akilia, naņa kilia vian kiela malena, naga nene po manene laa taulu naņa visae nekila visena la ve moki kome visena taņena tai naņa la pe amloge kilia re poli.

²⁰ Erau lala, awis akilali naņa asitom ruru e sur la nene, kiamiu sitomena ve ve sa re ga ninis. Pe lelaga naņa e lepas na p̄elaga viowa lala, popon ave sa ga ninis, ve akilia make re sur ea. Ana e lepas na p̄elaga wo, kiamiu sitomena lala monar marua ruruia.

²¹ Visena tai sike e Siriena Marua, pisawal visena tai naņa Ntewa pisa sanini, sape

Yoko noure yar la naņa apimi e purvanua taņena lala, naņa apisi kome visena taņena lala, neligan plan la avano vena avisawal kiau visena van kiau yeririna lala.

Ana kiau yeririna lala ape p̄arm̄arera paņisi, yoko taņatete ayagogen kiau visena la naņa wolawa la nene avisawal van la. **Ais 28:11-12**

²² E visena nene, nepisu naņa Ntewa pisawalia pisape nam̄areraena na visinen visena taņena lala naņa Ninuna Wa kiania, naga na ya? M̄areraena nene pe pe kieta re poli ita la naņa temlelaga pa p̄isi rui, ana naiilaen la naņa pe amlelaga re poli wa. Pogos naņa aloge, avisu kilalea sane lelaga. Ana nam̄areraena navisawalen visen kiena ne Ntewa, naga kilia iila manene ita naņa temlelaga rui, naņa tekilia teloge ruru merarava wo. Ana nam̄areraena nene taņatete iila manene la naņa pe amlelaga re poli, komin yepela mavin yagogenen visena lala kiena ne Ntewa.

²³ Ana pogos naņa aimi lele taaga vena kilaen suũare sanene, pe pon re asuũa avis manene kome visena la naņa Ninuna Wa mla ke pan amiu poli. Visae pogos tai, yar tai naņa pe kilia ruru re sur nene poli yo, pona pe

mlelaga re poli, visae naga imi loyuma e kiamiu sumare, yoko naga visa ve sanape? Yoko naga monar sitom visave kam make ga ape wowe la.

²⁴ Ana visae imi loyuma, visu naŋa asuma apisawal ke visena kiena ne Ntewa kome visena naŋa amiu punu ga akilia, yoko naga yagogon ruru kiamiu visena wo lala, ana kilia yur kiena malena, kilia kila naga visu kilale kiena mlamulena viowa.

²⁵ A pogos naŋa yagogon ma sanene vano-o, yoko naga loge visena kiena ne Ntewa tol kiena malena, va yupor e sur la naŋa naga parwan sike e kiena sitomena, a yoko kila naga sinena ye si naga, kinai tano lotun Ntewa, visawal visave lelaga, Ntewa sike likan amiu.

Monar teyuma e namareraena kiena Ninuna Wa e pelaga mesmesu

²⁶ Taveve visena la nene e lepas na namareraena lala naŋa Ninuna Wa kiania, yoko akila ve sanape e pogos na kiamiu lotena lala? Pogos naŋa aimi lele taaga, popon vena aliureure kana yumaena lala van amiu. Sanene, yar tai la yauena tai, yar tai la navianena tai, yar tai la sitomen viu tai naŋa Ntewa pisawal pania, yaru tai la visena tai e visena taŋena tai naŋa Ninuna Wa kian pania, a taŋena kilia vilon visena nene vena yeririna la make ga akilia kana kinasia, ana suri punu ga kilia vagan ruru malena kiena li nalelagaena la naŋa asike ne.

²⁷ Ana sa naŋa nepisa, visae e pogos nene, yar tai sinenan vis kome visena taŋena naŋa Ninuna Wa kian pania, nanene pogaga. Visae ve lua pona ve telu naga pogaga mena ga, ana monar ve yuve re telu. A ve avis re veraga, ana ala pogos van la, tai sumo, siraunia taŋena sanene. A tai mena ga, visae tai vis pae, yar taŋena monar vilon kiena visena, vena la make ga akilia.

²⁸ A visae sinelan visen kome visena taŋena sanene, ana visae pe tai re suma ga naŋa tol namareraena na visawalen kinas nen visena la nene poli, yoko la ve avivis re si kome visena taŋena la ne sanene e maran yaru lala. Yaru na sanene, yoko topur ga, a kilia vivis ga kome visena taŋena e ga e ninuna, naŋa naga ga amio Ntewa lalua akilia aloge.

²⁹ E lepas kien la naŋa apisawal ke visena kiena Ntewa, popon sane la ve lua pona ve telu ga avis. A pogos naŋa avis pae, popon li nalelagaena taŋena lala avisawal kiela sitomena ea.

³⁰ Visae tai suma mlologo maga, ana Ntewa kila sitomena viu tai imi van nalelagaena taŋena naŋa totano teke ne, naga naŋa suma pis ke ne monar pisi kone wa vena la pulmas van taŋena nene.

³¹ Sanene, amiu punu ga akilia atol pulmas na visawalen visena kiena ne Ntewa, naŋa tai visawal tai, pisi taŋena visawal tai, sanene. Ana visena la nene yoko kilia visirlua sitomena kien yaru make ga, a la make ga akilia atol sur wo ea.

³² Visena wo tai sike ne, naŋa torokin la naŋa apar ke namareraena naŋa Ninuna Wa kian pan la. Visena nena pisa sanini, sape Ninuna naŋa mla visena pan yaru naga pe mareran re yaru poli, ana naga monar logear ga manmaruaena kiena yaru nene naŋa pisawal ke visena nene.

³³ Visena nene kana kinasa asape monar teyuma e pelaga wo sa naŋa Ntewa naga sinenania, komin naga pe suma miyuma kar re poli amio kiena namareraena, ana suma miyumaen ke sur punu ga torokin pelaga na sumarena.

A popon akila ve sa naŋa pegas nen li nalelagaena wa taŋena lala asuma akila,

³⁴ naþa pogos na lotena, akila naþa sira lala apa ruru la ga asumã ga. Pe atamãan re sira la asumãlu poli vena avis e marana yermene lala, komin sa naþa navisaluaena marua pisa, sira lala monar ve asu re metava taulu yermene lala.

³⁵ Visae sira la sinelan kiliaen suria, pe pon re aviun manene naviunena poli pona avisawal manene kiela sitomena loyurña e sunãare, ana visae ava urña narui, akilia aviun ga va wola la na wa.

³⁶ Nanene kiau visena laþasa naþa pan amiu, ana pe pon re kam laþasa asitom asape nepisa sur nene pe mesmes re poli. Pe kamiu re naþa Visena Wa kiena ne Ntewa pimi þes pan amiu poli, a pe kam re ga naþa atol poli.

³⁷ Visae kam yar tai sitom visave naga yar na visawalen visena kiena ne Ntewa, pona naga pe yar naþa sitom ke sape naga taveve ke mrapa naþa Ninuna Wa kila pe merarava pania, naga ke narui naga po, ana visae ve sa kemua nene, yoko naga monar visu kilia visave sur la naþa nesurña nesiriyu ke pan amiu, ape visena kiena Suþe kemua lelaga.

³⁸ Ana visae naga ve visu kilale re sane kiau siriena la nene ape visena lelaga kiena Suþe, yoko monar ve atamãan re si naga yumãe amio amiu.

³⁹ Pogaga, monar asitom ruru kiau visena lala, nesape amãareran naþa vena atol namãreraena na visawalen visena kiena Suþe, ana visae la þasa atol namãreraena na visena kome visena taþena naþa Ninuna Wa kian pan la, monar ve avisaluþar la re avisave kilaen toko.

⁴⁰ Ana visae akila nene, pona ya sina, ana monar akila sur make ga taveve kana mrapa naþa mesmes ruru po.

15

Sumãlen sina e marena

¹ Erau lala, sineun nesape nevisayu si Lologena Wo naþa nepim nemlologon pan amiu rui, naþa amlavia, asurña asumãl ke mãrera ea, vena kila amiu ve sinemiu þesan re.

² Lologena Wo nene na naþa visae asumã amlarar ke mãrera yo wa, naga surña kila ke naþa atol kiamiu natamaliaena. Ana visae ve atarar re si mãrera torokin ya naþa nemlologon pan amiu, pona visae avilon e ve taþena, kana kinasane sane amlelaga nanua sumo ana amlelaga korenan ga.

³ Lologena Wo naþa amla þesan pan inu nanua sumo, nane nemla narui, nepisawal ke pan amiu ne. Kana pupia visena ne lala apisayu Kristo, naþa naga kila maran taaga sa ke naþa Nasiriena Wa pisayu nakonua rui sape yoko naga kila, pogos naþa naga pe pitomi re poli wa. Pa sanini, sape Kristo, naga mare wo ita vanon kieta mlamulena viowa lala,

⁴ siraunia amligan naga mne puluve, siraunia e kana legiena na telu sumãlu mal sina,

⁵ a siraun naga nene naga mñalivi þesan e marana Keþas, siraunia, naga mñalivi ke sina ga e marana la lualima yam taaga pa lua.

⁶ A siraun naga nene, pogos si tai naga mñalivi e marana þegas nen li na lelagaena lala, la taulu ponotia lima [500], naþa la mok liu amal ke ga wa tol nagane, ana laþasa akokovio rui.

⁷ Ana siraunia, naga mñalivi sina ga e marana Semes, siraunia mñalivi e marana nalologena taþena lala,

⁸ ana siraun nene, naga p̄asuṽe si pa ma e peni. In na pe nesu re e poglis nene poli, ana potena paṽisi naṽa siraunia, Suṽe m̄alivi si yam tai, naṽa naga m̄alivi maro nenaga, m̄alivin inu.

⁹ In na pe netorokin re naṽa naga kila sanene van inu poli, komin naṽa e nalologena make ga, in na nesumaro tano, a in na pe netorokin re neṽa kia nene poli, komin nanua ne in ke narui naṽa nesuṽa nom̄ene ke p̄egas nen li na lelagaena lala kiena ne Ntewa.

¹⁰ Ana Ntewa naga pe lemam pan inu paṽisi, pisirlua inu e yo naṽa nesike e nagane, a naga pe lemam korena re sanene pan inu poli, komin naṽa nekila ke kiena yuṽaena kerkeviu la moki. Lelaga, pona nekilia nevisave in na nekila ke yuṽaena pa laa sane taulu make taṽena lala, ana pe in re naṽa nekila ke poli, ana lemamiena kiena ne Ntewa ne nanene narui naṽa sike e inu, naga ke narui miyuṽae p̄arpoyo kome kiau malena.

¹¹ Ana in na pe nesitom manene re nesape in na nemiyuṽae ke sanape, pona nalologena taṽena lala amiyuṽae ke sanape, ana pupia sur nena sane memlologon Lologena Wo pan amiu, ana amlelaga ea.

¹² A pogos naṽa memlologo ke sanene pan amiu, mepisawal meraravan ruru pan amiu mesape Kristo, naga mare, ana siraunia mal sina. Ana komin naṽa mekila ke sanene, nemilan paṽisi naṽa nemloge sane kam la p̄asa asuṽa apisape pogos naṽa tokovio, asin ita, ana yoko temare lue, ve temal re si pogos tai.

¹³ Sitomena na sanene pe mesmes re poli, komin naṽa visae asuṽa avisave pe yaru re tai naṽa kilia suṽalu si poli, kana kinasa sane Kristo m̄ena pe suṽalu re si poli. Ana peraga, Ntewa pisirlua naga mali si rui.

¹⁴ Visae naga ve visirlua re Kristo, kila sane memlologon korenan ka ga Kristo pan amiu, a amiu m̄ena amlelaga korenan ga.

¹⁵ A visae ve sanene, kila sane pogos naṽa memlologon ke sanene pan amiu mesape Ntewa pisirlua Kristo mal si rui, mepisokan paṽisi e kia kiena ne Ntewa, pona mepian amiu ke e sur tai naṽa pe lelaga re poli.

¹⁶ Visae lelaga naṽa sane yar mare taṽatete si mali, kana kinasa sane Kristo m̄ena ga taṽatete si mali.

¹⁷ A visae Kristo mare mon m̄aga sanene, kana kinasia sane kiamiu naviawaena pe sur korena ga, a kana kinasia sane kiamiu mlamulena viowa la sike e amiu na wa.

¹⁸ A visae Kristo ve mal re m̄ena ga si sanene petan marena, kana kinasa sane kieta erau la naṽa amlelaga ana akovio rui, apa e yo viowa rui, komin pe yar re tai naṽa kilia tamalia la poli.

¹⁹ A visae kieta lelagaena e Kristo suṽa miila ita e ga e yomarava nini, ana taṽatete iila ita e pogos naṽa tokovio ea. A visae Kristo taṽatete tamalia ita e pogos naṽa tokovio e yomarava nini, yoko viowa manene van ita, sineta ye kare ita vaṽisi.

²⁰ Ana peraga, pe sa re nena nene poli, nekilia nevisa mesmesu nevisa ve lelaga, Ntewa kila si Kristo mal si petan marena, a pisirlua naga sane pe mras p̄esa kiena li na lelagaena make ga, naṽa visae akovio pogos tai, ana yoko Ntewa kilia kila amal sina ga vetan marena.

²¹ Nanua e purp̄esa, yar p̄esa naṽa Atam p̄ere marena pimi e yomarava, ana nagane, yar taṽena nene naṽa Kristo p̄erelua malena petan marena pimi.

²² Taveve ya naþa Atam kila, yeririna make ga na yomarava monar amare, ana taveve ya ne Kristo kila, yeririna make ga na yomarava akilia alual malena.

²³ Ana sur make ga kala pog mesmesu sike ne, komin naþa Kristo naga sumon naþa suñalu þesa e marena, ana ita li na lelagaena lala yoko tesuñate ma vano-o tol pogos naþa naga wasuþe sina, ana yoko ita mena tesuñalu e marena.

²⁴⁻²⁵ Ana siraun nene yoko naga wereplan ninuna viowa lala amio yermare lala na yomerava, a yoko naga taaga ve þarin suþen sur make ga, vano-o taulu namareraena viowa taþena lala asike vatanon lana. Pisi yoko naga war nasuþenen wetelu e sur make ga wasuþe si va Ntewa Arimana.

²⁶ A e nasinekar la naþa yoko Kristo taulu e pogos nene, naþa yoko naga taulu maronia, sur nene marena, amio kiena namareraena viowa lala.

²⁷ Kristo monar taulu marena nene, komin visena na metava ne pisa sanene rui, sape yoko Ntewa ligan sur make ga su vatanonia. Ana visena nene kana kinas pe pisa re sape Ntewa mligan ke sina ga naga sike vatanon Kristo poli, ana pisayu sur taþena lala, naþa yoko Kristo taulu make la nenaga.

²⁸ A pogos naþa Ntewa mligan sur make ga sike vatanon Kristo sanene rui, yoko Kristo, sane narina Ntewa, mligan sina ga naga vatanon Ntewa, ana yoko kila naþa Ntewa naga taaga ve Ntewa na sur make ga.

²⁹ Nowasuþe si neva e visena naþa nepisayu nesape visae temare, yoko siraunia tesuñal sina. Ana laþas naþa amlelaga sa nene, la asitom manene kiela erau la naþa pe akeela li re poli wa, ana amarmare. Asitom ke asape la nene taþatete atol malena, kila narui akee la sina e kia kiena ne kiela erau lala naþa amare rui. La akila ke sanene, komin naþa amlelaga marera asape visae temare, yoko tesuñal sina.

³⁰ A imimi mena ga maran taaga, asitomli sane komin ya ne mesuñia moñal pog marera lala e pogos make ga? Mesuñia moþar ke naloge viowaena la sanene komin ga memlelaga marera mesape visae yaru tai mare, yoko naga kilia mal sina ga vetan marena.

³¹ Lelaga erau lala, mesuñia memiyuñiae ke sanene, nekilia nevisa mesmeson sane nemloge sane nesuñia netamian ke kiau malena vanon amiu e legiena make ga. Ana nanene pogaga, komin nekekara na nekekara e malena naþa atolia amio kieta Suþe Yesu Kristo.

³² A pogos naþa nesike e pulkumali naþa Episas, þarmarera lala nae yo nene la asaga lokul tetan lala, asuñalun inu lue ga, ana komin ya ne nesuñia nepisaluþar la? Nesuñia nekila ke sanene, pe netaulu re nena sur wo tai na malena na yomarava nini, ana nesuñia nekila ke sanene komin nesitoñal ke malena na pimi ke sirau.

Visae ve malena re nene, popon teve sa ga yar kar taþena la naþa pe amlelaga re poli, naþa la asuñia apivis ke sanini, asape, "Pane, tekila þaþagena, ve tesitom re sur tai, komin naþa peni, ane kilia? Visae temare na þisi narui, yoko taþatete tekilia sur tai."

³³ Ana monar ve ataveve re sitomena na wowe la ne sanene, visae peraga, yoko visena taþena nene imi ve lelaga e amiu, naþa pisa sanini, sape "Oyaloro omio erau viowa lala, yoko kiela napiowaena kila kare kioma þelaga wo."

³⁴ Monar aim ave manmarua, a monar aligan kiamiu mlamulena viowa lala. Nepisa sanene, pona asitom ke asape nekila kare kiamiu kia yo, ana

monar nevisa, komin kam laþasa pe akilia ruru re nena mrapa mesmesu lala kiena ne Ntewa poli.

³⁵ Ana e lepas na malena si e marena, yoko laþasa aviun sanini, avisave “Yoko akila si yar mare la amal e marena ve sanape?” Pona yoko aviun sanini, avisave “La naþa amare nakonua rui, yoko asuñal sina amio tasnela na sanape?”

³⁶ Ana naviunena la ne sanene ape naviunena kiena yar naþa pe kilia re sur poli. Visae tesitomli narin kurus nen sur la naþa tesuñña temapila ke ne, yoko telual kana navisatanñeena. Pogos naþa omapila narin kurus tai vito e porotano, okilia rui osape kurus nene monar menun, monar mare, ana siraunia, yoko sirus viu kilia kapur komea.

³⁷ Sur naþa omapila, naga kurus ga tai naþa yoko sike e porotano, ana sur naþa yoko kapur marea ve urviu sina, naga ve sur taþena.

³⁸ Sa naþa omapila ke kurus la peve taþena ana Ntewa suñña kila sirus viu lala peve taþena,

³⁹ a maran ve taaga e sur mali lala, naþa tasnela la peve taþena. Tasnena yaru kana tata pe taþena, a surmali lala sane na porotano, na si, po na metava, la peve taaga tata taþena la sike e la.

⁴⁰ A surmali la nene, tasnela lala pe taþenan manene laa e tas nen sur taþena la naþa asike ma e sinapane,

⁴¹ sane mrae, kupario, amio verue lala. La telu nene, tai marana pe taþenan maran taþena, a maran taaga mñena ga e lepas na verue lala, naþa tai, marana pe taþenan taþena.

⁴² Ana sur make ga la nene, tepisu naþa Ntewa kila la ape taþena manene laa, a sur nene þar totou na tasneta, kiena ita la naþa tokovio, naþa tekilia tokusia pogos naþa tesuññalu temal sina. Tasneta vito e pulus nen porotano, sane kurus tai naþa amapla, naþa monar menun, ana siraunia, tasneta viu naþa molue yoko taþatete si imi viowa pogos tai.

⁴³ Tasneta naþa vito e porotano, tepisu piowa ga, a pororovia, ana tasneta viu naþa mñalivi sirau, yoko tevinaiia vaþisi, a mñarera ruru wo.

⁴⁴ Sur naþa vito e porotano, naga e lepas na tasneta ga ne, ana sur naþa mñalivi sirau, naga e lepas na ninuta.

⁴⁵ A tekilia tesitonñal mñena yar na sumo naþa Ntewa siia, naþa Atam, amio Atam maro naþa mligan e yomarava, naþa Kristo. Visena tai pisape Atam, Ntewa kila naga pimi amio tasnena tai naþa mali, ana Kristo, Ntewa kila naga pimi amio ninuna tai naþa pe purþes nen malena.

⁴⁶ Taveve nene, tepisu naþa sur na lepas nen tasia pimi þesa, ana sur na lepas na ninuna, pimi maro.

⁴⁷ Yar na sumo naþa Atam, Ntewa sii naga molue kome porotano na yomerava nini, ana yar na lua naþa Kristo, Ntewa mligan naga kom ma e peni pitomi.

⁴⁸ Ana ita yeririna taþena lala, ita naþa tepe na yomarava, tokus ke þelaga kiena yar na sumo na yomerava nini, ana ita naþa tepe nae ma e peni, tokus ke þelaga kiena naga naþa pitomi ma e peni.

⁴⁹ A ita naþa temlelaga, sumo tokus maran yaru na yomerava, ana nagane tokus ke maran yaru nae ma e peni.

⁵⁰ Erau lala, sur naþa kate ga e yomarava nini, sane tasneta, taþatete va loyumuñña e nasuþenena kiena ne Ntewa nae peni, a sur naþa yoko va kovio, taþatete va tol yo naþa sike sike lue.

⁵¹ Ana yoko ve sanapen li na lelagaena lala naþa amal ke ga wa, pogos naþa Kristo wasuþea? Sur nene, pe yar mok re naþa akilia poli, ana yoko nevisawal mesmesun van amiu. Lelaga, ita li na lelagaena laþasa yoko ve temare re e yomarava nini, ana e pogos nene, yoko tasneta vilopu nena veraga sa ga yekarpa.

⁵² Sa naþa toþelawa ve plas ga, yoko teilan ga kumasua yelu, a yoko li na lelagaena la naþa amare pa rui yoko asuñal amal sina amio tasnela viu, a ita mēna naþa temal ke e pogos nene wa, tasneta mēna lala yoko imi ve urviu.

⁵³ Tasneta marua monar vilon ve sanene, komin naþa sur na yomerava monar imi ve sur nae peni a sur na marena monar yoko imi ve sur naþa mal nalue.

⁵⁴ Ana pogos naþa toþar tasneta viu na sanene, yoko kila visena na Siriena Marua tai imi ve lelaga nenaga, naþa sape
“Nañareraena na malena kiena ne Ntewa mēnelua nena na māreraena na marena.” Ais 25:8

⁵⁵ E pogos nene, yoko tevisa lele kare sur naþa marena þisa, tevisa sanini tevisave

“Marena, ko sinomñan osape otauluia, ana nagane kioñia kap mare. Kioñia nenos naþa nayur imimiena sike pe nagane?” Ose 13:14

⁵⁶ Yoko tevis sanene komin navisaluaena naþa sike pa rui, naga mla māreraena pan þelaga na mlamulena viowa loyuñia e kieta malena, naþa kila ita tepim sane yar lala na kilaroen navisaluaena, a kieta þelaga na mlamulena viowa nene mla na māreraena pan marena vena ve sa nenos naþa kilia yurmñar ita.

⁵⁷ Ana potena pa Ntewa paþisi, komin naþa naga kila naþa kieta Suþe Yesu Kristo taulu māreraena navisaluaena a māreraena na mlamulena viowa a māreraena na marena, kila tetol malena naþa ve uro re.

⁵⁸ Erau nowo lala, komin naþa Ntewa kila po pan ita sanene, asuñalu mārera, ve akulkulu kar re, a ayuñiaen ruru yuñiaena kiena kieta Suþe amio kiamiu nañareraena wetelu. A pogos naþa akila ke sanene, popon asuñia asitomñal sane kiamiu yuñiaena nena ve ve sur korena re, ana yoko monar war mrasa sa naþa Suþe sinenania.

16

Kilavaru naþa akoania va li na lelagaena lala nae Yerusalem

¹ Sineun nesape nela visena laþasa van amiu e lepas na warpoloen kilavaru vena iilaen li na lelagaena lala nae Yerusalem, naþa apane ke pogos mārera, limala korena ga e poglis nene. Nemla visena pan suñare kar make ga e lepas nae Kalesia rui, a nagane sineun nesape nevisawal van amiu narui.

² Sineun nesape nevisa sanini, nesape ve asusu koren re asuñia sanene va tol pogos naþa neiñasu nomñalivin amiu ana awarpolo ga nalaena na wa, ana sineun nesape siar nagane, e legiena þesa na legiena olua make ga, kam veve taaga monar ala narin kinakinas nen ya naþa amlavia, ana monar aligan ruru toñia ga.

³ Ana pogos naþa neiñasu, yoko towarpolo narin kilavaru la nene imi lele taaga, a yoko akilia akilalua yar laþasa awar nalaena nene va gar

Yerusalem. A yoko nesiri m̃aki laṗasa awararia va va li na lelagaena lala gar ne, vena visawal amiuenta van la.

⁴ Nemninue ke ga wa pona inu m̃ena nemio la yo, ana yoko nevisulia wa.

Mrapa kiena Pol

⁵ Pogaga, kiau mrapa sanini, sineun nesape neva nokom e lepas nae Masitonia sumo, ana suraunia yoko neim̃asu nom̃alivin amiu.

⁶ Nemninue ke ga wa nesape yoko nesike nemio amiu va tol pogwai, ana nesitom ke nesape nesike nemio amiu e pogos na miava na pimi ke ne, ana siraun naga nene, akilia aligan inu si e kiau mrapa, vena neva si e nape naṗa yoko neva ea.

⁷ Pe sineun re nokom pun amiu nagane poli naṗa nesuṃa nepanon ke Masitonia, komin visae ve sanene, yoko nekilia nesu yam ve plas ga ne, ana yoko neva ke ne gare sumo wa, siraunia neim̃asu, komin naṗa visae Suṗe taṃania, nekekarana naṗa yoko nesu towe laa nemio amiu ve piavi.

⁸ Nagane nesike Episas, a yoko nesu towe laa e nini na wa, tol pogos na Paṗagena na Yui Marua warovia.

⁹ Kiau pulmas na kilaen yuṃaena wo la e nini moki ke wa, a suri si tai, nasinekar m̃arera m̃ena la mokliu asike e nini, ana pe nekilia re poli naṗa nekilia neyal pogwai.

¹⁰ Visae avisu Timote imi m̃alivin amiu, awis, awo vania, akila naga logewon naṗa sike amio amiu, komin naṗa naga kila ke yuṃaena kiena Suṗe, maran taaga sa ke inu.

¹¹ Ve ataṃan re kam laṗasa avisusu viowa e naga, ana avisuar ruruia e ṗelaga na suṃare, siraun aligan naga e kiena mrapa vena naga kilia wasuṗe ruru imi pun inu, komin nesuṃate ke nesape vena naga amio wolai taṗena lala aim aworu e nini.

¹² E lepas kiena ne kieta puruvi naṗa Apolos, nepiun manene pania vena naga taveve puruvi taṗena la nene aim̃asu pun amiu, ana kiena sitomena m̃arera sape naga nene pe kana pog mesmes re poli naṗa m̃alivin amiu, ana visae kana pog nena, pona yoko naga sirau im̃asu.

¹³ Erau lala, lavis ke kiau visena ṗisi narui, ana sineun nesape nevisa van amiu sane amiu avisuar ruru amiu, asuṃal ruru ase kieta lelagaena, ve sinemiu kurkurun re suria, ana aṃarera.

¹⁴ A suri make ga e naṗa akila, monar akila e ṗelaga na sinesiena.

¹⁵ Popon avisu kilale Steṗanas nene amio kiena namratava lala, amio yuṃaena naṗa asuṃa akila ke ne. E yeririna nae make ga e kiamiu lepas nene, Akaea, la ke nene narui la amlelaga ṗesa. A siraun naṗa amlelaga, asuṃa akila ke yuṃaena wo paṗisi, asuṃa amiila ke li na lelagaena lala pimi tol nagane.

¹⁶ Yar nowo la ne sanene, popon avisir plan la vena asumon amiu, a popon avatanon m̃ena yeririna taṗena la naṗa amiyuṃae ke lele taaga amio la.

¹⁷ Steṗanas nene pimi m̃alivi e nini rui, naga pimi amio Posanatas a Akaekas, a nekekarana la telu paṗisi. La asuṃa amiila inu ke e suri moki, torokin ke ga naṗa amiu m̃ena akilia akila visae asike e nini.

¹⁸ La telu nene akila po pan amiu rui, ana pogos naŕa apam e nini akila inu mēna nemloge po paŕisi, apisirlua kiau sitomena. Popon avisa potena ve keviu van la komin kiela pupia yuŕnaena wo na sanene.

¹⁹ Suŕare make ga lala na lepas nini nae Esia asape asuŕna asitom amiu paŕisi. A kieta erau lua nene, Akwila amio wona na sira Prisila, amio yeririna lala na suŕare naŕa e mēala uŕna, la apisa pokolulagi a pokolemalo pan amiu e kia kiena Suŕe.

²⁰ Kieta erau lala nae yo nini akekaran navitawe amiuena e mēaki nene, a amiu mēna, pogos make ga naŕa avitawe amiu, popon asuŕna atalopan amiu a asuŕna aviran pipimiu, vena akekaran amiu amio sinewo.

²¹ Ana siar e narin yo nini, inu Pol nemlarar ke pensel nesuŕna nesiria vena nevisa kiau visena maro van amiu.

²² Monar sinemiu sii ke mēna Suŕe ve lelaga, visae peraga, yar naŕa ve sinena sii re naga, visaarena na marena sike e naga. Nesuŕna nemlen ke sanini, nesape Suŕe Yesu, awis, otom vilaga,

²³ a nesuŕna nemlotuwo amiu ke mēna ga, nesape lemamiēna kiena kieta Suŕe Yesu sike amio amiu.

²⁴ A sane silaga, nekilia nevisa e kia kiena Kristo Yesu sane kiau sinesiena van amiu keviu sulue ga suŕa ga.

Kiau mēaki ŕisi ga e nene narui,
Inu, Pol.

Maki Nalua Naþa Pol Siri Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu KOREN Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Maki na lua nene naþa Pol siria pa li nalelagaena lala nae Koren, ana naga siria e pogos naþa pane ke pogos m̄arera amio li nalelagaena lala e suñare nene nae Koren, naþa laþasia sinela kar manene naga paþisi, ana akawelan naga. Ana Pol kila mařeravan panila sape naga kiena sitomiena m̄arera ke na wa vena kila ruruen napiowaena nene. Naga sinenan sape naga amio la aimi ave erau wo sina, ana pisawal panila pisape kerara paþisi naþa amlogear naga.

E komsusnen m̄aki na sumo Pol pisayu komin yane naga pis m̄arera e m̄aki na sumo tai naþa siri pa pan la. A pisa naþa naga kerara paþisi naþa mloge sape apilon kiela sitomiena komin kiela milamulena viowa lala, a kila ruru napiowaena la naþa sike pula, ana ape erau wo sina amio.

A siraunia, pisa panila sape monar akuwan kilavaru vena waren van kiela erau na lelagaena lala nae Yutea, la naþa pe kiela sur re poli. E komþasnen luwasnen m̄aki nene, Pol pis m̄arera pa yaru la þas nae Koren naþa la asape ape li nalologena wo kemua lelaga, ana asuñã akila kare li nalelagaena la nae yo nene e kiela vianiena la naþa pe mesmesu re poli. Asuñã apisa ke asape Pol naga pe nalologena kiena ne re Yesu Kristo lelaga poli, þisi na Pol pis m̄arera vena suwoyon laena, a kila meraravan sane naga pe nalologena kemua lelaga kiena ne Yesu Kristo.

Komþasnen tusi la nini

Visena þesa 1:1-11

Pol amio li nalelagaena lala nae Koren 1:12—7:16

Kilavaru naþa na warena va li nalelagaena lala nae Yutea 8:1—9:15

Pol kila meraravan naþa naga pe nalologena kemua lelaga 10:1—13:10

Visena maro 13:11-14

Visena þesia

¹ Erau lala, inu Pol nemio kieta puruvi naþa Timote; imimi lua mekekanan naþa mevitawe amiu sina e m̄aki nini, nane amiu suñare kiena ne Ntewa e pupia kumali nae Koren amio m̄ena li na lelagaena taþena lala naþa asutetai asike e pupia lepas naþa Kris.

Ntewa kiena nasinenanena, naga pisirlua inu Pol vena neim sane nalologena tai kiena ne Yesu Kristo, kila narui kiau suri moki naþa nevisawal van amiu e m̄aki nini, ana sumon nanene,

² nevisa sanini nevisave kiau leniena nesape yoko Ntewa Arimata amio Suþe Yesu Kristo aligan lemamiena a suñarena, lalua asike e amiu punu ga.

Pol pisa potena pan Ntewa vanon kiena sinewoena

³ Sineun manene paʔisi neyeluar kieta Ntewa nene naʔa naga pe Arimana kieta Suʔe Yesu Kristo, a naga pe Arimata nowo tai naʔa naga pe purʔes nen ʔelaga na sineyeena, a naga pe Ntewa nowo tai naʔa naga pulen ʔelaga na kila luʔeluʔeena.

⁴ Pogos ya naʔa visae tevane pog m̄arera, Ntewa suʔa kila luʔeluʔe ita ruru nenaga, ana kila ton̄arera ruru sina ga. Ana siraunia, tekilia tela ʔelaga na kila luʔeluʔeena naʔa naga kila pan ita, tekila towe va kieta erau taʔena lala naʔa apane ke kiela pogos m̄arera lala, teila la sanene.

⁵ Pe lelaga paʔisi sane pogos moki tesuʔa ga toʔar ke naloge viowaena maran taaga sa naʔa Kristo ʔaria, ana naga kila naʔa tekilia towar m̄ena kiena kila luʔeluʔeena nowo lala.

⁶ Pogos naʔa mepane pog m̄arera lala, metaʔan ga narui, vena kila sane amiu akilia aloge wo a alual malena. A pogos naʔa mevisu sane Ntewa kila luʔeluʔe imimi, naga m̄ena ga po paʔisi, komin naʔa kila sane imimi m̄ena ga mekilia mekila luʔeluʔe amiu sina ga, a mekilia meiila amiu vena akila kiamiu sitomena ve piavi vena akilia awar ro e napiowaena la naʔa amiu m̄ena ga akilia alualia.

⁷ Mesitomiyu ya naʔa amiu aʔarpoyo e ʔisi rui, kila sane e lepas na pun amiu, pe kiamimi sitomena kurkur re nenaga, sane yoko amiu na ve sanape. Nanene komin naʔa imimi mekilia ruru ʔisi rui sane pe sur korena naʔa amiu monar avisu naloge viowaena maran taaga sa ke naʔa mepisuia, ana yokorena amiu akilia atol m̄ena ga pupia kila luʔeluʔeena kiena ne Ntewa ve sa ke ga naʔa imimi metolia.

⁸ Pona pe amloge kilia ruru re poli yo wa, e pupia pogos naloge viowaena lala naʔa mepisuia pogos naʔa mesuʔa memiyuʔae kar ke ga e pupia lepas nene naʔa Esia, ana nekilia nevisa nevisave piowa na piowa paʔisi. Sur la urmi manene la pan imimi, imimi pe metorokin la re si poli, pano pano-o mesitom mesape naga narui monar kiamimi luas nen malena narui.

⁹ Lelaga, memloge sa naʔa visae yerkawa na kumali tai visawal visave awe moʔar imimi memarmare, yoko mevisu sane sa ve sanene na wo laa sane, komin naʔa mepisu rui sane taʔatete si mekila sur tai, moʔasine imimi ʔele sina mesape yoko imimi moʔarera ve sanape. E pogos nene, memligan kiamimi malena sike ga e limana Ntewa, moʔasine ga naga komin naʔa naga taaga ga pe Ntewa naʔa kilia kila yaru naʔa mare imi mali sina.

¹⁰ A moʔasine naga sanene, mepisu naʔa pe lelaga paʔisi naʔa naga tamalia imimi, a nagane kiamimi sitomena m̄arera ruru po sane naga kilia tamalia imimi sina, pe yam taaga re ga poli, ana yoko naga suʔa kila lue ga silaga.

¹¹ A monar amiu aiila imimi naʔa asitomaʔal imimi silaga e kiamiu leniena lala. Sa nene, pogos naʔa Ntewa loge kiamiu leniena moki nene, yokorena visa ruru imimi narui, tamalia imimi sina vetan pogos m̄arera la nene, a yoko amiu ve moki avisa ga potena vaʔisi va naga vanon ya naʔa yoko naga kila van imimi.

Pol pisa meraravan ruru sur naʔa kila naga pe pimi mialiali la re si poli

¹² Moʔar naloge viowaena la sanene, ana sur tai suʔa naʔa kila imimi memloge pon imimi paʔisi. Nane sitomena tai naʔa teke e imimi naʔa pisa

sanini, sape e lepas na kiamimi p̄elaga e maramiu, a e maran yeririna taḡena lala na yomarava nini, mekila sur make ga pe wa ruru nenaga, a kiamimi malena pe lelaga nena na po, sa naḡa Ntewa sinenania. Pe memiyuḡa re memio sitomena na yomerava nini poli, ana memiyuḡa ga memio lemamiēna kiena ne Ntewa.

¹³ Sur make ga naḡa mesiriyua e kiamimi ḡaki la nini, naga pe sur la naḡa mekilia mesape aulo woga, a mekilia mesape akilia aulo kilalea. Ana visae sur laḡas naḡa amiu akilia ga komp̄asa, sineun nesape e legiena la ne pimi ke ne, yoko monar akilali naḡa akilia ruru make la ga.

¹⁴ Visae ve sa nene, pogos naḡa ita punu tesike lele taaga e legiena keviu nene naḡa Suḡe Yesu wasuḡe sina, ana yoko amiu akekaran imimi vaḡisi a imimi ḡena ga mekekarān amiu vaḡisi.

¹⁵ Ana komin naḡa nekilia ruru nesape sitomena wo na sanene sike likan ita rui, sineun manene nesape pogos naḡa neva e lepas nene Masitonia, yoko neiḡasun nom̄alivin amiu.

¹⁶ Lelaga, nesuḡa nesitom ke nesape neiḡasu nokom pun amiu yam ve lua, naḡesia e pogos nene naḡa nesuḡa nepa ke Masitonia, a yam ve lua nena e pogos naḡa noḡasuḡe inu, naḡa nesitom nesape amiu akilia aligan ruru inu e kiau mrapa vena nowasuḡe si neva Sutea, ana peraga. Sineun nesape nekila wo van amiu sanene, ana sa naḡa akilia rui, taḡatete nekilia nekila.

¹⁷ Ana sineun nesape amiu monar akilia ruru sane pogos naḡa nesitom ke nesape neiḡa pun amiu, naga sur tai naḡa sineun manene paḡisi nesape nekila, naḡa kiau sitomena ḡareran paḡisi ve na kilaena. Naga pe pe sur re tai naḡa kiau sitomena peve lua e poli, naḡa nesitom ke nesape yoko nevano pona ve neva re. Peraga, inu na pe nesa re yeririna taḡena la poli, naḡa taḡatete olelaga e kiela visena,

¹⁸ ana sa naḡa amiu akilia awasine ga visena kiena ne Ntewa, akilia awasine ḡena kiamimi visena. Kiamimi “Ore” pe kana kinas re naḡa asape “Peraga” pona “Ana yo,”

¹⁹ ana pogos naḡa mevisape “Ore,” naga “Ore” ga. Monar meve lelaga sanene, vena meve maran taaga memio narina Ntewa, Yesu Kristo, naḡa imimi telu Silvanus amio Timote mepimin memlologon pan amiu nanua rui. E pogos nene mepisawalia mesape kiena visena make ga pe lelaga silaga, komin kana “Ore” pe “Ore” nena napo,

²⁰ a navisaarena make ga naḡa Ntewa pisawalia e lepas kiena ne Yesu, pe tai re naḡa pimi sane pe navisokanena poli, ana punu ga pe lelaga. Sur ne nanene kila sane pogos naḡa tesuḡa temlen pa Ntewa, e kana nasiarena pitomi tol naḡa tepisape “Sanene,” tekila ga e kia kiena ne Yesu Kristo.

²¹ Kristo ke nanene narui naḡa memlologon pan amiu, a Ntewa ga pisirilua imimi pe na kilaen kiena yuḡaena. A amio naga nene, Ntewa kila imimi memio amiu, ita punu ga tepim lele taaganā.

²² Ntewa kiar ita tepe kiena, ana naga mligan Ninuna e losineta, sane navisaarena tai naḡa sape yoko temio naga e pogos la naḡa suḡa pimi ke ne.

²³ Kieta Ntewa nene naga pe lelaga silaga, a naga kilia iila visena nene naḡa sineun nesape nevisawal van amiu. Sane nanua ne nepisa ḡa nesape yoko nom̄alivin amiu gar Koren nene, ana siraunia pe nepiḡas re si poli,

a pona asitom piowagan inu e yo. Ana nesape nevisa van amiu naŕa pe vanon re kiau sur tai poli, ana vanon amiu ga, komin naŕa nekilia nesape visae neiŕasu yoko monar nevis ŕarera van amiu komin kiamiu ŕelaga laŕasia. Ana pe sineun re nesape yoko nekila amiu aloge viowa poli, nane kila sane pe nepim re si poli.

²⁴ Nepisa pan amiu sanene, awis monar ve asitom re avisave mesitom ke mesape mesike metavan amiu, vena meve ŕarun kiamiu lelagaena. Pe sa re nene poli, ana sinemimin mesape teyuŕae ga lele taaga, vena kila amiu akilia aloge wo silaga, asuŕmalu ruru ŕarera ase kiamiu naviawaena.

2

¹ Sa naŕa nepisa, nanua nepim sumo, sur laŕasa suŕa ga naŕa monar nepis paŕ amiu panon narui, ana kila amiu amloge piowagania. Ana naganē pe sineun re neim nekila amiu aloge viowa yam si tai poli, a sitomena ne nanene narui kila sane ve neiŕasu nakaten amiu re sumo wa.

² Visae neiŕasu nevis van amiu, nekila aloge viowa, yoko inu ŕena ga neloge viowa, ana pogos naŕa ita punu ga teloge viowa sanene, yoko taŕatete si naŕa tai kilia iila tai vena loge wo sina.

³ Sitomena ne naga nene naŕa nepisa ŕesan e ŕaki taŕena naŕa nemligan piŕasu nanua rui. Sineun nesape akilali akila ruru sur viowa la nene sumo wa, vena kila sane visae pogos naŕa neiŕasu, yoko ve sur re si tai sike likan amiu naŕa monar neloge viowagania. Ana visae akila ruru kiamiu yuŕaena wo, yoko nekilia neiŕasu naŕa nevisu naŕa apim apo si rui, a visae ve sanene, yoko nekegara vaŕisi, a yoko kiau kekarena nene kila kiamiu kekarena ŕena ga ve keviu vaŕisi.

⁴ Nepisa sanene komin naŕa pogos na nesiri piŕasu pan amiu nanua ne, nemloge piowagan manene laa. Nemloge sane losineu lavis worovia, a wamarau la suŕa mlalau. Visena ŕarera la naŕa nepisa pan amiu e ŕaki nene, pe nekila re poli komin naŕa sineun amiu ŕena ga aloge viowa, ana sineun nekila amiu avisu kilale sane sineu sii manene amiu silaga.

⁵ Ana sa naŕa ita make ga tekilia, tai sike likan amiu naŕa naga kila pupia naloge viowaena nene. Sineun nesape sane sur viowa naŕa naga kila, kila inu nemloge piowa, ana pe in re ga poli, kila amiu ŕena ga moki liu amloge piowa. Ana pe sineun re si nevisave monar ala manene si nakoarena van poli,

⁶ komin nekilia sane amiu punu ga apis pan ŕisi rui.

⁷ Apis pania toroki narui, ana naganē pe pogos naŕa aviewo naga, sinemiu ye si naga. Visae peraga, yoko naga loge viowagan manene sina vano vano-o viowa vania.

⁸ Ore, nomareran vena neviun van amiu ve sa nini, sane monar akila merarava ruru vania sane sinemiu si ke naga na wa.

⁹ In na nesiri ŕaki taŕena nene nanua ne, sineun nevisuveve sane yoko amiu akekara naŕa alogear kiau visena lala naŕa sike loyuŕa ea, pona peraga.

¹⁰ Pogos naŕa nepisa nesape popon aviewo yar tai, nemlelaga nesape yoko akila, a naga naŕa aviewoia, in ŕena ga neviewoia. A nemninue ga, pona naga kila ŕa sur laŕasia piowa pan inu yo, ana nekegaran naŕa nevisawal e marana Kristo nesape nepiewo naga, ana sanene, iila amiu ŕena ga vena akekaran aviewo yar taŕena.

¹¹ Monar tevisuar ruruia, komin naþa tekilia ruru sitomena viowa lala kiena yermare vena kila kare itaena, ana visae tesuþa tevieviewo ita silaga, yoko naga taþatete nena taulu ita þisa.

Pol pisayu kiena mrapa navaen ma Troas amio Masitonia

¹² Ana pogos naþa nepam re si pun amiu ma Koren poli, nepito ga nemlologon lologena wo kiena Kristo garo kumali naþa Troas, ana e yo nene, nepisu sane pulutava pietava ruru nena pan inu vena nekila yuþaena kiena Suþe.

¹³ Ana sur viowa tai e pogos nene, nesitom ke nesape yoko nelual wolai naþa Taetas e yo nene, ana naga pe su re poli. Ana kiau sitomena nesitom manene naga paþisi, kila sane pe piavi re poli nemligan la nene, nemla si kiau mrapa yalen silau ma lepas nene Masitonia.

¹⁴ Kiau yalena pa sanene narui, ana potena paþisi pa Ntewa komin naþa silaga mligan Kristo naga suþa sumon ita. Nanua sumo ita tepe kiena nasinekar ga lala, ana naga taulu ita rui, ana tetaveve naga tepe kar ga e yo make ga, ana pogos naþa yar la apisu ita, yoko avisu kilale sane Kristo naga pe kieta Suþe. Pona nekilia nevisa sanini, sane ita na sane ponotaninu wo tai naþa asikapia, ponos miyere þar make yo, ana pogos naþa yar la amloponia, yoko alopon kilalea sane Kristo suþa pimi málivin la.

¹⁵ Ntewa kila ponotaninu nene pa vanua e yar make ga, pano tol la naþa asuþa apanon ke mrapa natamaliaena, a pano tol la naþa apanon ke mrapa na kovioena.

¹⁶ Ana e la naþa apanon ke akovio, ponotaninu nene naga ponos piowa sane sur mare tai naþa kona, ana e la naþa asuþa aþal ke malena, naga sane ponos nen mapeþ wo na tamaliaena.

Nanene narui ita tevisu yuþaena naþa mesuþa mekila naga pe pupia yuþaena paþisi, komin memlologon visena kiena ne Ntewa naþa kilia kila yar tol malena pona tol marena.

¹⁷ Nalologena la þasa pe asitom manene re urmi e yuþaena nene poli, asuþa amlologon ke visena kiena ne Ntewa vena ataulu ga kilavaru ea, ana imimi na pe sa re nene poli. Ntewa pisir plan imimi ana memiyuþae ga e yo metava e marana, a mepian visena lelaga kiena Kristo pa yar taþena lala, þarpoyo ga e m̄areraena naþa mla pan imimi.

3

Imimi na yar na kilaen yuþaena na viranarena viu

¹ Nepisayu kiamimi yuþaena keviu na metava ne, pe pon re asitom avisave nepis vilave ke sane navianena taþena lala navisokanena. La nene apim pun amiu amio m̄aki la naþa apisayula asape la apo pa sanape, a pogos naþa amolue petan amiu, aþareran asape monar amiu asiri si m̄aki laþasia vena visawalen kiela yuþaena naþa aþar ke pano. Ana visae sinemimin meva si e lele taþena, pe mesitom re m̄aki tai ne sanene poli vena visawal imimiena.

² Visae yaru tai sinenan kilia visave imi sanape, popon imi visu ga mras nen kiamimi yuþaena e kiamiu malena lala. Amiu na sa ga m̄aki tai narui, naþa Kristo siria navisawalen kiamimi yuþaena. Yaru taþena lala akilia aim auloia, vena akilia ya naþa mesiria e losinemiu lala.

³ Yoko avisu amiu sane ape m̄aki tai naŋa Kristo naga mligania, ana moŋar pimi, a yoko avisu kilalea sane lelaga, mekila yuṁaena e amiu po paŋisi. Ana m̄aki nene naga pe m̄aki re naŋa wii na kilamemego na kapi naŋa asiri e m̄as nen tus tai poli, ana naga m̄aki naŋa Ninuna Ntewa siri e los nen yaru.

⁴ Visae ve sanene, kiau visena la nene pe visen vilave re poli, ana mekilia mevis sanene komin Kristo ga naga taaga kila naŋa moŋasine Ntewa keviu pa p̄isi.

⁵ Visae imimi ga, yoko taŋatete mevisave imimi metorokin mekila sur tai, komin sur make ga naŋa mekila, Ntewa ga kila sane imimi mekilia mekila.

⁶ Naga ke narui mla m̄areraena amio kiliaena pan imimi, kila imimi mepim mepe kiena yaru na yuṁaena e lepas na viranarena viu naŋa naga kila amio ita yeririna lala na yomerava. Naviranarena p̄esa asiri plan kana visena ne lala e tus lala navisaluaena lala kiena Mosis, ana visena la nene amiila ita ana pe torok ruru re poli. Apowo, ana ya naŋa akila, akila meraravan ga asape ita yaru nakilaroen navisaluaena, naŋa yoko monar telual marena vanonia. Ana naviranarena viu, naga visena ne lala apim aṁalivi e Ninuna Wa, a Ninuna nene narui kila ita tetol natamaliaena.

⁷ Mrapa marua nasumo nene, naŋa ate kana navisaluaena lala e kilavaru la naŋa pe lepalepas nene, naga suṁa pisaar ke ga kieta marena, ana naga pe sur tai naŋa pe wa paŋisi. Pogos naŋa Mosis p̄ar lepalepas nen kilavaru la nene, naurarena kiena ne Ntewa pimi e naga, ana pogos naŋa p̄ar maran si kilavaru la nene pa le Israel lala, m̄areraena naurarena nene suṁa pito ke tano rui, ana la apisu p̄ele marana komin naŋa pilavila na pilavila.

⁸ Sanene, visae naurarena kiena ne Ntewa miyuṁae m̄arera e pogos naŋa apisawal mrapa na tolen marena, yoko yuṁae ve sanape e pogos naŋa yoko avisawal mrapa na tolen malena?

⁹ Yoko naurarena kiena ne Ntewa monar yuṁae ve keviu va manene va p̄isi e pogos nene, a tesuṁa tepisu p̄isi rui naŋa kapi vivaga na mrapa viu suṁa tego kar ga, suṁa taulu kapi na mrapa marua nene naŋa suṁa pito ke tano rui.

¹⁰ Lelaga, kapi viaga na mrapa marua nene naga suṁa tego ruru nanua sumo, ana nagane, tepisu naŋa kana kapi nena sane pe tego ruru re si poli, komin kapi na mrapa viu pimi p̄arpoyo, suṁa tego keviu e yo make ga.

¹¹ Kapi naŋa suṁa pito ke tano nene, lelaga naŋa naga pitomi p̄esa, pitomi amio kana pupia naurarena nena. Ana nagane kapi viu naŋa naga pimi mare ga sirau, yoko naga sulue na sike ne, a kana naurarena nena yoko ve keviu manene lue.

¹² Visae tesitomiylu nene, yoko kila kieta sitomena m̄arera ruruia, a ve temaraun re si naŋa tekila kapi vivaga kiena Suŋe tegoli yo kar lala.

¹³ Ana tesitomiylu m̄ena yermarua Mosis, naŋa naga pa metava e tavie, ana Ntewa pimi lavisinia, kila marana pilavila paŋisi. Ana pe pon re ita teve sa naga poli, komin pogos naŋa p̄asuŋe si pitomi pu le Israel lala naga kalo marana e kulmrae vena ve avisu re, vano-o tol pogos naŋa kana tegoena suṁa vito m̄a tano vano p̄isi.

¹⁴ E pogos nene, pe apisuli re kapi nene poli wa, komin naŋa p̄arila m̄arera paŋisi, ana tepisu naŋa pimi tol nagane, la sa m̄a ke nene na wa. Apulo ke visena lala e tus marua naŋa sike ne, ana sane kulmrae na sike ga wa, suṁa kilawo ke kiela sitomena lala. Ana visae alelaga ga e Kristo yoko

naga kilia tarlua kulmrae nene vena akilia avisu kilale kiena yomerarava viu.

¹⁵ Pogos naþa apulo ke navisaluaena kiena Mosis, naga sa naþa sur tai kalo ke þarila,

¹⁶ ana pogos naþa visae yaru tai imi e Kristo, a warlua sur nene naþa kilawo ke kiena sitomena, ana naga kilia visu kilale suria. Sa ga visena na Nasiriena Wa naþa pisayu yermarua Mosis nene, naþa pisape “Pogos naþa Mosis pilon naga, kira pisu Suþe, kulmrae nene mloru si petania.”

¹⁷ Ana pogos naþa visena nene sape Mosis pilon naga kira pisu Suþe, visena naþa Suþe, kana kinasia naga naþa pe Ninuna Wa kiena ne Ntewa. A tekilia tesape e nape naþa Ninuna Wa kiena ne Ntewa sike ea, yaru lala akilia aurmatan m̄areraena na viowaena, alual malena.

¹⁸ Sanene, ita make ga naþa temlelaga rui, pe kulmrae tai towo re si marata poli, ana tesuṃa tepisu ruru nena pupia nauraraena kiena ne Ntewa. A pogos naþa tesuṃa tepisu ṃa pano, nauraraena nene pimi puleule e ita, pano tol naþa tepim tepe sane kupito vena tegoliaena kiena kapi vivaga va va yeririna taþena lala. Ana kapi vivaga nene pe molue re kome kieta malena poli, molue kome kieta Suþe, naþa naga Ninuna nanene naþa sike e ita.

4

Pol amio nalologena lala amlologon kapi vivaga nalologena wo

¹ Mesuṃa mekila ke kapi vivaga kiena ne Ntewa pilavila ke sanene, naga pe kiamimi pupia yuṃaena tai vena iilaena yaru taþena lala. Losinena Ntewa pulen sineyeena, a naga ke narui naþa mla yuṃaena nene pan imimi, a pogos naþa mesitorṃal nene, kila sane pe sinemimi maren re yuṃaenen pogos tai poli.

² A pogos naþa memiyuṃae, mesuṃa memiyuṃae ruru po silaga. Yaru laþasa, amiyuṃae vinau e ga e nakilakotaliaena lala pona akilali naþa awere sitomena kiena yaru lala, a akilia avilovilon ṃena visena kiena ne Ntewa va ve taþena, a imimi na pe mekila re þelaga la sanene poli. Mekilia mesape pogos naþa mesuṃa memiyuṃae, mekila ke ga e marana Ntewa, a monar meyuṃae wo. Yeririna taþena ṃena lala asuṃa aþaveve ke kiamimi yuṃaena a asuṃa amloge ke ponia, komin naþa asuṃa apisu kilale asape mesuṃa mepisawal make visena lelaga kiena ne Ntewa lala mesmes ga.

³ Memlologo sanene, pe yaru re tai naþa kilia visave naga pe mloge kilale re lologena wo poli, naþa mesuṃa mepisawalia. Ana visae yaru tai visave pe merarava re pan poli, naga pe yar re tai naþa suṃa mialin ke yomerarava poli, ana monar ve yar tai naþa suṃa mialin ke ga yemalolo, naþa monar sur tai kilawo ke kiena sitomena, sane kulmrae naþa tepisayu rui.

⁴ E lepas kiena ne la naþa pe amlelaga re poli wa, suþe viowa na yomerava nini naga kilawo kiela sitomena rui, naga kila la sane ape kilamara kata, komin naþa naga yepen mavin sape avisu pupia kapi vivaga na lologena wo kiena Kristo. Kristo nene, kiena naurarena tego paþisi, komin naþa naga þarnena marana Ntewa lelaga.

⁵ Mesuñña memlologon ke nene narui, nane Yesu Kristo, kieta Suñe. Pe mesuñña mepisiri plan imimi re sina pan amiu poli, ana mepe kiamiu yar na yuññaena ga lala vena lologonen Kristo van amiu vena akilia naga.

⁶ A sur make ga la nene naga pe yuññaena kiena ne Ntewa ga. E nasiiena, Ntewa pisa sanini, sape “Yoko kapi imi tegoli yemalolo naña ñeke ne,” a suñña kila ke sanene pan ita na wa. Ntewa ke ga nanene narui naña suñña miyuñña ke nagane, kila kiena kapi vivaga tegoli losineta lala, kila tetol kapi nene naña suñña tego molue kome marana Kristo, naña molue nena e naurarena kiena ne Ntewa naña sike ea.

⁷ Nakiliaena lala na naurarena kiena ne Ntewa sike e ita sanene, naga pe sur wo tai naña pe wa pañisi. E imimi naña memiyuññaen ke yuññaena kiena kieta Suñe, mepisu sane imimi na sa ga sur korena ga, a pe metorokin re naña kiena nawaena la naña powo nene ase e imimi, ana Ntewa naga po, suñña kokonia ke e kiamimi malena la silaga. A nanene kila sane visae pogos tai meyuññaen sur wo la ñasia, ana yoko mevisu kilale ga sane pupia ñareraena na kilaen sur la nene pe pe ñareraena na yomarava re tai nene poli naña ñar po yo kome imimi, ana naga ñareraena tai nae ma e peni naña kom ga e Ntewa pitomi.

⁸ Nagane memiyuñña ke memio ñareraena nene naga miila imimi keviu, komin naña mepane ke pog ñarera la moki, ana pe memloru re poli wa. Sur la moki naña akila imimi mesitom ñele pañisi, ana kiamimi sitomena la pe kovio re poli.

⁹ Yaru la moki naña akila kare imimi pano pañisi, ana silaga Ntewa pisuar ruru imimi. Moñar magka lala, ana tañatete awe plan imimi, memal ke na wa.

¹⁰ Lelaga, pogos ñarera pan imimi sanene narui, pano pano naloge viowaena na marena sike e yepemimi sa naña Yesu ñaria e kiena marena. Ana metañan ga, komin naña visae marena kiena Yesu sike e imimi, yoko kiena malena ñena ga sike e imimi.

¹¹ Memiyuñña kiena Yesu sanene, kila sane pogos naña memal mesike e yomerava nini, ana silaga mesike ga lavisin marena, ana nanene kila ñena ga sane amiu akilia avisu kilale sane malena kiena Yesu suñña ñalñalivi ke keviu e yepemimi na marena ga lala.

¹² Lelaga naña mesuñña mepanon ke kiamimi marena, ana mekila sanene vena amiu akilia avano alual kiamiu malena.

¹³ Visena tai sike e Tus na Yauena Wa lala, naña yaru tai pisi pisape “In na nemlelaga rui, nane kila narui nekilia nevisawal visena,” a mepisu sane ninuna na viawaena naña sike e yaru nene, nagane keviu ñena ga e imimi. Mesa ke ga naga, naña imimi ñena ga memlelaga, a sur ya naña memlelaga e naga, nanene mepisu sane mekilia mevisawalia.

¹⁴ A pe memaraun re nena visawalen poli, komin naña mekilia ruru sane kieta Ntewa naña naga kila kieta Suñe Yesu mali sina e marena, yoko naga kila imimi ñena memali sa ke ga Yesu, a yoko naga kila amiu ñena amal sina sane imimi, ana yoko were ita punu ga teva tesike temio naga.

¹⁵ Lelaga, mepa moñarpooyo e pogos ñarera la moki sanene, ana pogaga, komin naga kiamimi mrapa ke ga tai nanene narui naña mekilia miila amiunia. Sanene sinemimin ga lemamiena kiena ne Ntewa monar momolue silaga va yar kar ga lala e yo punu ga, vena kila sane ayeluar Ntewa silaga, asuñña avisa potena vania vano vano-o vena kila kiena naurarena imi lapa ve keviu.

¹⁶ Sitomena wo la nene kila sane pe sur korena ga naŋa viowa van imimi ve sanape, ana mesuñalu moñarera ruru mesuñã ga. E lepas na yepemimi lala, pimi pe yermarua, suñã pimi pororovia, ana e lepas na ninumimi lala, Ntewa suñã kila pimi pe urviu, ñarera ruru lue ga e legiena make ga.

¹⁷ Narin pog ñarera lala e yomarava nini, la ape na yam plas ga, ana asuñã akila ita tesururuia vena teva toñalivi tese e naurarena nae peni, naŋa keviu pañisi, po pano-o po manene laa, naŋa teloge ke wonia vano vano ve uro re.

¹⁸ Nagane ve kieta sitomena la ve su re e sur la naŋa kilamarata visuia, ana kieta sitomena la sike e sur la naŋa kilamarata pisu ðele ga, komin naŋa sur la naŋa kilamarata kilia visuia, la ape na yam plas ga e yomarava nini, ana sur la naŋa kilamarata pisu ðele ga, la ape na sulueena ma e peni.

5

Leleta ma e peni

¹ Tekilia rui tesape tasneta na yomarava nini taŋatete sulue. Naga sane narin silparpara tai naŋa tesuvania, naŋa yoko pogos tai monar ñawowo make ga, pona yar taŋena lala aimi aweplania. Ana tekilia ñena tesape pupia ñata yuñã ñarera tai ñeke ga wa, naŋa pe amiyuñãen re e yomarava nini poli, ana Ntewa ga kila ruru monñate ita ke ma e peni ana siraunia tekilia teva tesu ea.

² Yomarava nini naga sa ga lele na tagiena ga, a tekekanan ga naŋa tourmatania, sinetan teva tetapolou e ñata yuñã ma metava,

³ a pogos naŋa teva tesike ea, yoko ve teloge re si sane pe ñata uñã re poli, ana tevisu ga na wa sane kieta yo nena napo nane suñã ne.

⁴ Lelaga, tasneta naga sa ga silparpara tai naŋa tesuvania e yomarava nini, ana lelaga naŋa, pogos naŋa tesike e sanene tesuñã takar malueta silaga komin naloge viowaena lala na pog ñarera la naŋa tesuñã toŋarwowo ke yo ea. Pona pe pon re aimin awe kare tasneta poli, ana sitomena tai monar suñã ga e ita sane visae akila, pogaga, komin naŋa popon sane toure matan silparpara nini, teva tese yuñã wo tai sumo wa. Monar tevisu kilale ruruia sane popon sa tas nen marena nene ðisi, ana yoko tas viu tai kilia imi kus lelana.

⁵ Nakonua rui, Ntewa suñã miyuñãe ke e ita vena kila ruru ita teva e kiena yo sanene narui. Naga mligan Ninuna sike e ita vena kila ita tesitoñal silaga sane kiena visaarena na kilaen van ita sanene yoko imi ve lelaga.

⁶ Tesuñã tesitoñal ke nanene, kila sane silaga toñarera. Tekilia tesape nagane, tesuñã tekila ke ñata uñã e silparpara nene, naŋa tasneta, ana pe tesu re e ñata uñã wo temio Suŋe ma metava poli wa.

⁷ Sanene, pogos naŋa tesike e yomarava nini wa, monar ve tekilali re naŋa tesuñalu e ya naŋa kilamarata ga kilia visuia, ana monar tesuñalu ñarera e naviawaena.

⁸ A e lepas na pun imimi, moñarera ruru ke ga wa vena suen e yomarava nini vena mesuñã mekila kiena yuñãena, ana mepisu sane po ñena ga visae mekilã meligan tasnemimi la na yomerava nini, meva mesu nena e ñamimi uñã memio Suŋe.

⁹ Sanene, visae tesike e yomarava nini, pona tesike ma metava, ana silaga monar tekilali ya naŋa yoko naga kekarania.

¹⁰ Monar tesitom sane pogos naŋa Kristo pa totano metava e kiena yo wa na liŋereena, yoko ita make ga veve taaga teva tesuŋalu tese marana. Ana e pogos nene, yoko naga ga kila sane wo van ita, pona viowa van ita, taveve ga ya naŋa tesuŋa tekila e pogos naŋa tesike e tasneta e yomarava nini.

Kristo kila ruru marata temio Ntewa

¹¹ Pogos naŋa mesitomaŋal naŋa yoko Kristo liŋere yaru lala, memarau, a mepisu sane popon meyuŋae mārera vena metaulu yar lala vena ve akovio re. Ntewa pisu kilale ruru ŋelaga na kiamimi yuŋaena la nene, a nesitom sane amiu mēna apisu kilale sane memiyuŋae sa ga naŋa naga kekarania.

¹² Nesuŋa nepisa ke sur la nene, pe nekila re poli komin naŋa sineun vena amiu avisirlua imimi sina, ana popon vena akilia akekara e ya naŋa mesuŋa mepisa. Visae atol ruru kiamimi visena lala, yoko kila sane visena la nene kilia se amiu, ana yoko akilia avisataŋe la naŋa asitom ke asape apo rui. Ana la nene akila la ke apa metava komin ga ya ne akila ke e maran yaru lala, ana pe asitom re ya naŋa sike loyuŋa e kiela malena poli.

¹³ Nekilia nesape pogos naŋa nepisa visena la nene, yoko la ŋas naŋa asike amio amiu monar avisave nepe wowe, ana na nene na poga ga. Visae lelaga naŋa mepe wowe, mepe wowe komin naŋa mekila manene laa yuŋaena kiena ne Ntewa, ana visae ŋarimimi la woga ga suŋa ga, ŋarimimi la po komin naŋa mesitomaŋal amiu, ana monar ayagogon imimi.

¹⁴ Sur taaga ga naŋa suŋa kawē ruru ke kiamimi malena vena mekila ruru yuŋaena wo la kiena Kristo, nane kiena sinesiena. Memlelaga mārera mesape kiena marena naga taaga tamalia kieta malena ita make ga, visae peraga, yoko ita punu ga monar temare ga, yoko taŋatete ita yaru tai kilia mali.

¹⁵ A naga mare wo ita punu ga sanene, naga sinenan sape ita la naŋa temlelaga ea pona temal ke e yomerava nini wa, ve teyuŋae kieta re ga, ana teyuŋae kiena, naŋa naga mare vena tamalia kieta malena, siraunia Ntewa pisirlua si naga.

¹⁶ Sanene, popon ve tevisuveve re si yaru lala taveve sitomena na yomarava nini. Nanua, pog naŋa Kristo sike e yomarava nini, yaru la apisuvevea taveve sitomena na yomerava nini, ana nagane pe tepisu re si naga sanene poli, a pe pon re tevisuveve yaru taŋena lala taveve mēna sitomena na yomerava nini poli.

¹⁷ Na nene na komin naŋa visae yaru a naŋa mlelaga e Kristo, naga pimi sane pe yaru viu ruru nena ga. Kiena malena marua na sumo kovio nena ga, ana nagane kiena malena viu pimi nālivi rui.

¹⁸ Ntewa ga kila sane tekilia tevilopu kieta malena sanene, komin naŋa naga ke narui mligan Kristo pitomi e yomerava ve na kilaen kieta mrapa towasuŋe si teimi puna, a sinenan sape monar toure yar taŋena lala la mēna ga awasuŋe si aimi puna.

¹⁹ Visae ve sanene, Ntewa miyuŋae ŋarpoyo e Kristo vena wereen yar na yomerava lala awasuŋe sina vena aim ave taaga sina amio, naŋa naga pe sitom re si sape la nakoena van la vanon kiela mlamulena viowa la poli.

A amio mēna nene, naga sinenan sape ligan kiena visena lala e limata, vena tela va va yar taḡena lala vena la mēna ga awasuḡe si aim puna.

²⁰ Sur ne nanene narui kila sane mepim mepe yaru kiena ne Kristo vena waren visena kiena ne Ntewa vano. Sanene, pogos naḡa mepisawal visena pan amiu, sa ga naḡa Ntewa ga suḡa pis, ana sinemimin paḡisi mesape meviun manenea van amiu punu ga mesape awis, e kia kiena ne Kristo, monar awasuḡe amiu aim puna Ntewa.

²¹ Naga ke narui sinena miye ita, ana mligan narina nene Kristo, naḡa naga pe kilali re mlamulena viowa poli, kila naga pimi sane yaru na waren kieta mlamulena viowa ita make ga. Ntewa kila sanene vania vena kila sane ita yar na kilaen mlamulena viowa, tekilia teim teve yaru mesmesu lala e marana ne Ntewa.

6

Malena mārera kiena yaru na yuḡaena kiena ne Ntewa

¹ Mesuḡa memiyuḡae ke sane yar lala na yuḡaena lele taaga memio Ntewa, a mekilia sanape naḡa naga pe lemam paḡisi pan ita make ga. Sanene, mesape meviun manene van amiu, sane kiena lemamiēna wo naḡa pimi e amiu, pe pon re imi korena ga poli. Monar alavia, a monar ataḡania kila kiena yuḡaena e kiamiu malena.

² Visena tai teke e Tus Marua pisa sanene rui, naḡa Ntewa sape, *“Mesmesun pogos naḡa po pan amiu, neyagogon kiamiu tagena, a mesmesun legiena natamaliaena, neim neiila amiu.”*

Ais 49:8

Ana e kiamimi navisuena, mekilia mevisawal mevisave nagane narui pe kiamiu pog mesmes narui, nagane narui pe legiena na natamalia amiuena.

³ E lepas na kiamimi yuḡaena, mesuḡa moḡikeyon naḡa mekilia wo lue ga, vena ve mekilawo re mrapan yaru kar ga naḡa sinenan sape imi. Pe sinemimin re naḡa yar laḡasa asape mekilia sur tai piowa, pona mekilia pal yuḡaena koyo tai.

⁴ Mesuḡa mekilia ke sur make ga vena kilologia sane mekilia ke yuḡaena mesmesu sane yar wo lala na yuḡaena kiena ne Ntewa, ana mesuḡa metaḡan imimi vena mevane sur ve moki. Mesuḡa makawean imimi vena meva mowarpoyon luas nen yuḡaena lala, pe suri korena naḡa mepane sur viowa lala, pog mārera lala, a sur nailanen viowa lala.

⁵ Asumālu akawe imimi, a aḡe imimi, a akoven imimi e yuḡa nakoena. Pogos moki, memiyuḡae na memiyuḡae, pe momomalio ruru re poli, a kamimi kinanena pe po re poli.

⁶ Piowa manene laa pan imimi sanene, ana mesuḡa ga memiyuḡae mesmes ga, a mesuḡa memiyuḡae memio kiliaena, a sitomena viavi, a sinewoena. Yeririna la apisu naḡa kiamimi malena pulen Ninuna Wa, a kiamimi ḡelaga pulen sinesiena naḡa lelaga,

⁷ naḡa mepisawal visena la naḡa pe apisokan re poli, naḡa memiyuḡae e māreraena kiena ne Ntewa, a naḡa e limamimi lala, e lepas na ḡamarua a e lepas na ḡaḡeli, mopuarar sur na mara lala vena kilaen mesmesuena taulu naviowaena.

⁸ Yeririna la ḡasa apisir plan imimi, a laḡasa amligan imimi mesike laa tano, laḡasa apisa ruru imimi, laḡasa apisa kare imimi paḡisi, ana pe mesitom re poli, mekilia ga. Pe mepisa kotalia re yar tai poli, ana asumā apisu imimi sane pe mepe lelaga re nenaga.

⁹ Akilia ruru imimi p̄isi rui, ana asum̄a akila ke sa naḡa pe sinelan re akilia imimi poli. Memal ruru mesum̄a ga, ana asum̄a sinelan asape visae memare ga rui.

Nane sum̄a pa sanene pan imimi narui, ana pe sur korena naḡa moḡar ke nakoena lala, la taḡatete akilalua kiamimi malena na wa.

¹⁰ Pe sur korena ga naḡa naloge viowaena la moki paḡisi, ana sinemimi la kekara silaga. Pe sur korena naḡa limamimi korena ga silaga, ana mesum̄a mekila ke yar taḡena la aḡar ke sur moki. Ana pe sur korena naḡa pe kiamimi sur re la poli, ana mepisu naḡa sur make ga pe kiamimi ga.

¹¹ Erau nae Koren lala, pe kiamimi sitomen viowa re tai e amiu poli, naḡa mekilawania pan amiu sum̄a ga. Mepisawal sur make ga pan amiu rui, a sinemimi sii amiu paḡisi.

¹² Pe mekila re suri tai naḡa pona kilawo kieta erau wo poli, ana visae kilawo e lele tai, nanene komin naḡa amiu ga apuarar sitomena viowa laḡasa e imimi sum̄a ga.

¹³ Ana visae ve sanene, monar nevis van amiu sa ga naruu la narui, nesape awis, ve akilawan re si kiamiu sitomena laḡasia, ana monar akilali losinemiu vike van imimi.

Avisuar ruru e la naḡa pe amlelaga re poli

¹⁴ Sineun nevisa van amiu nesape ve asum̄a akilali re naḡa aimi ave taaga amio la naḡa pe amlelaga re poli. Popon asitom̄alia sane ḡelaga na mesmesu amio ḡelaga na mlamulena viowa, lalua taḡatete aviran la aim lele taaga, a legiena pe erau ḡele ga amio yemalolo.

¹⁵ Kristo kiena sitomena ve taaga ḡele ga amio Yermare, a yaru naḡa mlelaga pe kiena sur re tai poli teke amio yaru naḡa pe mlelaga re poli.

¹⁶ Nono na visokanen lala asu ḡele loyum̄a e yum̄a wa m̄ana Ntewa pogos tai, a visena nene kana kinasa komin yum̄a wa m̄ana Ntewa, naga pe yum̄a re ga tai poli, ana ita li na lelagaena kiena ne Ntewa naḡa mali. Naga nene taveve ga kiena visena laḡasa, naḡa pisa sanini, sape
“Inu yoko nesike e la, yoko neyaloro likan la.

Inu yoko neve kiela Ntewa, yoko aimi ave kiau lus nena lala. Lev 26:12

¹⁷ *Ve sanene, sane kiela Suḡe, nepisa pan kiau la nene nesape monar amolue vetan taḡena lala, monar aviaḡa vetan yar viowa lala.*

Monar aim ave wa nenaga, a monar ve atol re kororaki lala, sanene yoko nekilia noworworun la aim asike amio inu.

¹⁸ *Yoko inu, sane Ntewa na mava, nekilia nevisa van la nevisave ‘Amiu aim vena neve Arimamiu, a vena amiu ave naruu nena lala.’ ”*

7

¹ Erau lala, nanene navisaarena wo lala kiena ne Ntewa naḡa pisape yoko naga were ita sane kiena namratava lala. Naga kila sanene pan ita po paḡisi, ana popon monar tevatanon naga silaga, naḡa monar towe plan make kororaki e kieta malena lala. Mlamulena viowa laḡasa tekila e tasneta, a laḡasa tekila ga loyum̄a e losineta, ana monar toḡisin la make ga, monar tevim naḡa teve wa naḡa teve wa sa naḡa naga sinenania.

Pol kekaran paḡisi naḡa Ntewa miyum̄ae e la

² Sineun nesape neviun si tan amiu nesape ve sinemiu kar imimi re, ana aligan ruru lelemimi tai e sinemiu lala, vena nekilia nevisa re si sur laḡasa van amiu sumo wa. Popon akila sanene, komin naḡa pe amiu re tai poli naḡa mekila piowa pania, pona mekila karea, pona mekila kotalia e sur laḡasa.

³ Ana pogos naḡa nepisa visena la nene, pona asitom ke asape nesitom ke piowa e amiu, pona nesape nevisa kare amiu, ana pe sa re nena nene poli ḡisa. Peraga, sa ga naḡa nepisa rui, nesape amiu na asike e losinemimi rui, a tesuḡa tepim tepe taaga pano pano tol naḡa sanena naḡa tesike ga e malena taaga, pona visae ita tai vane marena, yoko teloge sane ita make ga temare.

⁴ Lelaga nekilia nevisa sanini nevisave in na noḡasine amiu keviu na keviu, noḡarwar inun amiu pa ḡisi, a pogos naḡa nesitomḡal kiamiu yuḡaena wo lala, suḡa miila ke kiau sitomena keviu pa ḡisi. Lelaga naḡa nepane sur viowa moki, ana asuḡa akila pan inu naḡa nalogewoena a kekarena suḡa pule manene paḡisi e losineu.

⁵ Nepisa sanini komin sanene narui nanua sumo ne, pogos naḡa mepa moḡalivi e lepas naḡa Masitonia. E yo nene, moḡar ke si veveyuena ḡarera lala, kila sa naḡa memarau towe ḡaga, a tasnemimi pe pulmas re tai naḡa va ruru e poli.

⁶ Ana kieta Ntewa naga pe Ntewa na kila luḡeluḡeen sitomena kiena yaru lala naḡa amloge piowa, ana naga sitomḡal imimi, kila kiamimi erau wo naḡa Taetas pimi ḡalivin imimi, a pogos naḡa mepisu si naga memloge po paḡisi.

⁷ A pogos naḡa sun pa imimi, naga pisawal sur wo la naḡa amiu akila, miilaar imimi keviu paḡisi. Naga pisayu sanape naḡa naga ḡena ga, pogos naḡa naga pimi ḡalivi pun amiu, naga ḡal sur mok liu e amiu naḡa miila naga, a pisawal sape akila mara wo e kiamiu visena la nanua ne, naḡa nagane apilopu kiamiu sitomena, asuḡalu asike e kiau lepasa. Pisawal sape sinemiun manene laa paḡisi naḡa neiḡasu neyaliali amiu, a suwala, pogos naḡa nemloge nene nemloge po na nemloge po!

⁸ Pogos naḡa nesiri ḡaki taḡena nene pimi pan amiu, nemligan pae pano ana pe piavi re poli nesitomiyu sina, nesape visae ve neligan re ga rui. Nanene komin naḡa nekilia nesape kiau visena ḡarera lala yoko monar kila amiu aloge viowagan towe ḡaga. A poglis naḡa memloge navisawalena kiena Taetas, nepisu sane lelaga ga na wa, kiau ḡaki kila kare kiamiu sitomena ḡisa. Ana nanene na yam plas ga, siraunia avilopu amiu sina, ana kila sane nekekaran sina naḡa nemligan ḡaki nene piḡasu.

⁹ Sane pe nepisa re nesape nekekaran naḡa ḡaki nene kila amiu amloge piowa poli, ana nekekaran ga naḡa naloge viowaena nene kila apilon amiu. A kiamiu naloge viowaena nena, pe imimi re naḡa mekila pimi ḡalivin amiu poli, ana Ntewa narui naga kila pimi ḡalivi.

¹⁰ Sanene, naloge viowaena nene naga naloge viowaena wo tai naḡa pitomi ma e peni, naḡa kila yaru vilonia vena tol natamaliaena. Ana naloge viowaena taḡena, naga naloge viowaena na yomerava nini, naḡa naloge viowaena viowa tai naḡa yoko kila yaru loge viowagan ḡa vano vano va tol marena.

¹¹ Amiu mēna akilia avisu kilale sane naloge viowaena naŕa Ntewa tañan pimi pan amiu, naga kila yuñāena wo tai paŕisi. Kila sane asitom urmi manenea e kiamiu malena, añareran ke paŕisi vena kiamiu kia imi wo sina. Sumo na, sinemiu mimin naŕa apisayu napiowaena naŕa sike likan amiu, ana pogos naŕa nepis pan amiu vanonia, apisu kilale ga mrapa na wa, ana amarau. Amiu ga asuñālu apisi ke sina ga pan amiu, a amla nakoena pan la naŕa akila piowa, vena ve naviowaena tai su re si pun amiu.

¹² Sineun nesape nevisa mñaki nasumo, nemligania komin naŕa nepisape nevis va lalua nene naŕa akila piowa, a sineun miye mēna yermarua nene naŕa lalua akila kare manene laa naga. Nemligan mēna ga komin naŕa sineun nesape monar avisu kilale sane lelaga, sinemiu si imimi, ana pogos naŕa mevis van amiu e kia kiena ne Ntewa, amiu akekaran naŕa avatanon ya naŕa mevisa.

¹³ Ana poglis naŕa Taetas pimi pisawal pan imimi sape amiu akila sanene rui, kilalua kiamimi sitomena pa metava paŕisi.

Mekekaran manene laa nene rui, ana pogos naŕa Taetas pisayu sina pan imimi, pisayu sa naŕa amiu akila manene po pania, mekekaran pa laa sane. Naga pisa ke naŕa sike amio amiu, amiila naga a apisirlua kiena sitomena, a akila si naga kekara pa ŕisi.

¹⁴ Nepisayu amiu pania nanua sumo rui, nesape nekekaran kiamiu ŕelaga wo la pa ŕisi, ana pogos naŕa piñasu mñalivin amiu, ana pisu ga na wa sane pe nepisokan re poli, nepisa ga lelaga. Sa ke ga nanua sumo, nepisa ke ga sur lelaga la pan amiu silaga, ana nagane, akila kiau visena naŕa pa Taetas e kiamiu lepasa pimi pe lelaga ruru mēna ga.

¹⁵ Naga taŕatete sinen ŕesan pogos naŕa piñasu, amiu amarau paŕisi a sinemiu kurkur, ana poglis naŕa pis pan amiu, amlogearia, apatanon ruru nena kiena visena. Kiamiu ŕelaga wo na sanene, kila sane pogos naga ŕasupe sina, sitoñāl amiu lue ga silaga.

¹⁶ A e kiau lepasa, nepisa ga nesape nekekar naŕa nekekar, a nagane nepisu sane nekilia nowasine ruru amiu e sur make ga e pogos make ga.

8

Popon ala nalaena

¹ Erau nae Koren lala, sinemimin mesape amiu aloge lologena na sur wo tai naŕa suñā ŕarwo ke yo e suñāre lala na pupia lepa naŕa Masitonia, naŕa Ntewa miyuñāen ke e kiena lemamiena.

² E yo nene, apa aŕarpo yo e pog mñarera lala naŕa sur moki liu kilali kare la, a pano tol naŕa pe kiela sur re si poli, ana la nene, pe aŕis re nena e kekarena ga e ya naŕa la apisuia. Limala korena ga, ana memilan paŕisi sane pogos naŕa amloge asape nalelagaena taŕena la gar Yerusalem apane mēna pog mñarera, sinela miye la ana sane limala pimi pule ruruia amio sur lala vena laen vano sane kiela nalaena van li taŕena la nene.

³ Pe yar re tai poli naŕa pisape monar akila ve sanene, ana la ga asape akila, a nekilia ruru sane amla sur make ga naŕa akilia alavia, vano tol naŕa laŕasa amlavia taulu ya naŕa akilia alavia.

⁴ A pogos naŕa aŕar viraran punu pae rui, amligan e limamimi, añareran asape melual mrapa tai vena liganen nalaena nini vano, komin

naŕa asape visae akilia alual si pulmas naiilaena na lelagaena wa taŕena la sanene, yoko ve sur wo manene laa tai van la, naŕa yoko akekaran vaŕisi.

⁵ La apo paŕisi, komin nanua sumo atamañ make kiela malena sane kiela nalaena tai pa Suŕe, a amligan la asike vatanon kiamimi visena, ana siraunia amla ya naŕa la kiela sane nalaena tai pimi pan li na lelagaena taŕena lala. Akila po taulu manene ya naŕa mesitom mesape yoko akila, ana lelaga, akila mesmesun ga e nasinenanena kiena ne Ntewa.

⁶ Ana pogos naŕa mepisu le Masitonia taŕena lala akila sanene, mesitom mesape popon meligan si Taetas iñas pun amiu, vena iilar amiu vena akila mēna ve sa nene. Mekilia mesape pogos naŕa naga piñasu sumo, naga suñā pis pan amiu ana amiu asiar kilaen yuñāena wo na sinewo nene rui, ana popon naga imi kila make ruru nena ga amio amiu.

⁷ Mepisu naŕa yuñāena taŕena lala, asuñā akila ke po rui, naŕa kiamiu viawaena keviu paŕisi, apisawal ke visena lelaga po paŕisi, akilia sur moki rui, asuñā yepemiu maen ruru yuñāena, a asuñā sinemiu sii imimi li nalelagaena taŕena lala keviu paŕisi. Akila yuñāena la nene pano taulu ya naŕa mesitom mesape atorokin akila, ana popon akila mēna ve sa ke ga e lepas na yuñāena nakianen nalaena nene.

⁸ Nepisa sanene, ana visena nene naga pe sa re navisaluaena tai naŕa yoko monar atavevea. Sur nene sike ga e amiu, ana nesitom nesape popon sa nevisayu taŕena laŕasa ve sanene, nepisawal sur wo la naŕa akila ke rui. A pogos naŕa yoko aloge, yoko kila amiu avisuveve amiu towe li laa mñaga sane, sane kiamiu sinesiena keviu mñaga yo, maran taaga sa ke kiena la nene pona peraga?

⁹ A popon tesitomañ lemamiena kiena kieta Suŕe Yesu Kristo ve keviu silaga, naŕa sumo, naga sa naŕa kiena sur make ga, ana naga sitom ita e yomarava, naga pitomi sa naŕa pe kiena sur re tai poli, vena kila sane tekilia teim teve yar na sur moki.

¹⁰ Pogaga, nanene kiau sitomena tai nene e lepas nene. Nepisa ga nesape nepisu sane sur nene sinemiu asape akila e kas nanua rui, a nane asiar asape akila ne, ana popon manene laa naŕa asuñāalun sina vena akila make ruruia.

¹¹ Kiamiu sitomena nakilaen sanene naga mñarera ruruia nanua ŕa rui, a nagane popon amñareran ruru nakilaena, a vena akila va aña pe naŕa atorokin akila.

¹² Ntewa pe pisa re pisape monar tela nalaena taulu ya naŕa teke e limata vena tekiania, ana naga sinenan ga sape tekekaran iilaen yaru taŕena, a tela nalaena torokin ya naŕa tekilia telavia.

¹³ Ana poglis naŕa nepiun tan amiu vena akekaran iilaena sanene, pe nesitom re nesape nekila sane yoko yuñāena urmi van amiu poli, ana imi melala ga van li taŕena lala.

¹⁴ Nesuñā nesitom ke ga sane popon ita make ga teve maran taaga ga. E pogos nene, kiamiu sur mok liu, ana lala na peraga, pe kiela re poli, ana popon kiamiu sur komŕasia vano ve kiela, vena kiela sur mña tai ve tokak ga. A pona yam laŕasa visae kiamiu sur re e kas laŕasa naŕa pimi ke ne, kiela sur komŕasia kilia imi kila sane kiamiu narin sur mña tai. Pogos naŕa tesuñā teiila ita ke sanene na po, kila sane ita make ga tesuñā marana taaga,

¹⁵ a yoko ve sa visena na Tus Marua tai, naŕa pisa sanini, sape

*“Yar naþa war kinanena ve moki vim,
yoko naga kan vano kan make nena ga, ana siraunia visu sane pe kana re
si tai poli,
a naga naþa pa þar kinanena vitokaki ga, naþa pisu sane torok ga, yoko
naga ve ve plasan re sur tai.”*

Nau 16:18

Yoko Taetas wasuþe si va gar Koren

¹⁶ Nakonua rui pimi, nesuñña nesitom amiu paþisi, a nagane, nepisa potena paþisi pa Ntewa naþa naga kila pa Taetas sape sitomena m̄arera tai sike e naga rui, sane naga monar iñasu iila amiu.

¹⁷ Ana pogos naþa mepisayu mesape iñasu m̄alivin amiu, naga kekaran ga, komin naþa kiena sitomena tai sanene sike pa e naga rui.

¹⁸ A pe naga re ga taaga poli, ana yoko meligan imimi yar taþena tai iñasu amio naga, naþa naga kieta puruvi tai naþa suñare la na yo moki akilia ruru naga, komin naþa naga yar wo nalologonen Lologena Wo.

¹⁹ Suñare make ga la akekaran kiena yuñæna, ana amligan lua naga vena suñña yaloro amio imimi metelivi e kieta lepasa, pogos naþa mesuñña mekilapolo ke kilavaru na iilaen li nalelagaena lala gar Yerusalem. Mekila yuñæna nene komin naþa sinemimi sii la paþisi, a pogos naþa atol nalaena nene yoko ailan ruru vaþisi e þelaga naiila laena naþa tekila pan la, yoko avisirlua kia kiena Suþe va metava.

²⁰ A mekekaran paþisi naþa kieta puruvi taþena nene taveve imimi, komin naga kilia iila imimi vena visuar ruruen pupia kilavaru nene naþa asuñña akoan pololo. Sinemimin mesape mevisuaria taveve ga kana mrapa wo ne lala, pe sinemimin re si meloge visena laþasa imi sirau poli.

²¹ Sinemimin mesape mekila yuñæna nene sa naþa yoko mesmesu e navisuena kiena Suþe, a yoko mesmesu m̄ena e visuena kiena yar taþena lala.

²² Ana amio lalua Taetas nene, yoko meligan puruvi taþena iñasu visu amiu. Naga m̄ena ga pe yaru tai naþa memligan sur moki sike e limana rui, a mekilali m̄a naga sanene pano mepisu naþa naga yepen m̄aen make sur la nene. Naga pe yaru wo tai na yuñæna, a pogos naþa nepisayu kiamiu þelaga wo la pania, naga þasine amiu paþisi sape visae imi yuñæ re amio amiu vera wo vaþisi.

²³ Sanene, e lepas puna kiau erau wo nene Taetas, monar avisu naga sane imimi ke lua narui naþa memiyuñæ veraga vena iila amiuena, a e lepas na kieta puruvi taþena lua nene naþa yoko aimi amio naga, monar avisu la sane aim pun amiu e kia kiena suñare taþena lala na lepas nene, a aimi e kia kiena Kristo naþa kiela malena suñña kipian ke kiena þelaga wo lala.

²⁴ Ana sineun nesape nevisa van amiu sane pogos naþa la nene aim am̄alivin amiu, kiamiu malena lala monar kipian m̄ena kiamiu þelaga wo lala. Nesuñña nemlologon amiu ke pan la rui, ana popon manene sane la avisu kilale ruru ga na wa e kilamarala sa naþa nepisa ga sur na lelaga, nesape kiamiu sinesiena keviu manene paþisi, a akilia ala navisawalena wo tai naþa visayu amiu va va suñare taþena lala.

¹ In na nesiri plan visena moki rui e lepas na laena na kilavaru naŕa toŕar viravirania vena iilaen li na lelagaena taŕena lala nene kiena ne Ntewa, ana nesitom ke nesape asuŕia asitomaŕal ke sur la nene na wa.

² In na nekilia ruru sane amiu akekaran naŕa asikol e yuŕmaena nawar viraviranan kilavaru nalaena nene, komin naŕa e kas nanua ŕaro pano, asuŕia akila ruru ke naŕa ataulu kana narin kilavaru rui. A poglis naŕa nepa e lepas nene Masitonia nepisayu amiu pan la, nepisape amiu le Akaea lala asiar rui, a pogos naŕa la amloge miyur la towe ŕaga, kila sane miilaar kiela sitomena pa metava vena monar aŕararan laa sane vena kilaen kiela komŕasia.

³ Nepisayu amiu ke pan yaru taŕena lala rui, sane amiu na amiyuŕae po sanene sanene, ana sa ve akila re na piowa ga! Naga ke nanene narui kila sineun neligan kieta puruvi telu nene aiŕasu avisuveve ruru amiu lia, komin naŕa nepisa pan la nesape monar awar viraviran kilavaru la nene rui, ana la akilia aiŕasu alual sane sanene pona pere wa.

⁴ Visae pere wa, monar amiu akila vilaga, komin naŕa lavis ke inu ŕena neiŕasu narui, a yoko neiŕasu nemio le Masitonia laŕasa, naŕa nepisayu amiu pan la rui. Ana visae meiŕasu melual naŕa pe akila ruru re poli wa, yoko kieta kap mare, pupia mawaena van inu, a van amiu ŕena ga, a yoko monar la avisave nepisa koskosin manene nayeluaren kiamiu kia pan la.

⁵ Nane kila narui nepisu sane monar nevisa van Taetas lala aiŕasu sumon inu, ana ayuŕae amio amiu vena war viraviranan kilavaru la naŕa amiu apisaar asape awaria, awarpolo ruru suŕia ga, ana yoko meiŕasun mowaria mowar vano. Nepis sanene, ana ve asitom re sane nesuŕia noŕararan amiun ke nesape monar awar nalaena nene. Waren nalaena na sanene, naga sur tai naŕa ape sinewo, ana kiamiu sitomena ga kekaran nakilaena.

Navisa ruruena na ŕelaga nalaen suria

⁶ Ana visena tai ne nekilia nevisa manene van amiu sanini, yaru naŕa mapila ve tokaki, yoko naga war ve tokaki, ana yaru naŕa mapila ve moki, yoko naga war ve moki.

⁷ E lepas na kianen nalaena van yar taŕena, ita make ga veve taaga monar tela ga ya naŕa kieta sitomena pisaar sape tekila, ana pe pon re olavia naŕa pe okekaran re laen poli, pona olavia komin naŕa yaru taŕena ŕararan sape monar olavia. Ntewa pe sinenan re nene poli, ana naga kekaran manene yaru naŕa mla suria molue kome kiena sinewo a e ga e kiena sitomena naga taaga.

⁸ Ana visae ko tai naŕa osuŕia omla ke nalaena pano, ve ositom manene re, komin naŕa Ntewa kilia lamaran si nalaena wo la imi van ko, ve moki na ve moki. Naga kilia kila naŕa silaga owar toroki e sur make ga naŕa sinoŕania, a metavanja owar torokin naŕa owar sina ve na iilaen yuŕmaena wo taŕena lala.

⁹ Nanene sane visena tai na Tus na Yauena Wa lala naŕa pisayu sinewo kiena ne Ntewa, sape

“Naga suŕia kiakian lua ke nalaena wo lala pa yar la naŕa limala korena, kiena ŕelaga wo lala sulue na sike ne.”

Yauena 112:9

¹⁰ A Ntewa, naga ke narui mla mrasa pan ita vena temapila e porotano, a naga ke narui naŕa kila kurusa ŕar mrasa nakilaena kata kinanena ea, a

ve sanene, yoko naga la ya naŕa sinetania vena kilaen yuŕaena ea, a yoko kila kieta sur la imi ve moki, a yoko kila naŕa kieta yuŕaena mesmesu lala awar mrasnela ve moki.

¹¹ Yoko naga visu kilale kiamiu ŕelaga wo nene, naŕa silaga akekaran kianen suria, ana yoko naga lamaran sina ve moki vim van amiu, a pogos naŕa mowar kiamiu nalaena va taŕena la nene, yoko kila naŕa ita punu ga tevisa pupia potena tai va Ntewa komin navisa ruruena nowo naŕa naga suŕa kian ke pan ita.

¹² Nalaena nene naŕa yoko ala vano, yoko iila li nalelagaena wa taŕena la ve keviu naŕa asuŕa apane ke pogos m̄arera, a yoko kila ayeluar m̄ena Ntewa ve keviu vaŕisi, avisa manene potena vania vaŕisi.

¹³ Yoko ayeluar Ntewa sanene komin naŕa yoko avisu naŕa pe asuŕa amlologon re ga lologena wo kiena Kristo poli, ana asuŕa amlogear m̄ena ya naŕa pisa, a yoko avisu nalaena naŕa amlavia keviu paŕisi, naŕa yoko kilia iilala ve keviu a iila li taŕena m̄ena lala. Ana pogos naŕa apisu sur la nene, yoko avisu kilale m̄ena sane kiamiu yuŕaena suŕa kipian ke sane kiamiu viawaena m̄arera ruruia a pe lelaga na sike ne.

¹⁴ Yoko avisu naŕa lemamiena kiena ne Ntewa pule manene sanene e losinemiu, a yoko asitom amiu vano vano ŕisa, yoko sinela ye amiu, yoko asuŕa alen wo amiu silaga.

¹⁵ Popon avisa potena van amiu komin kiamiu nalaena wo na sanene, ana po m̄ena ga vena ita punu ga tevisa manene potena van Ntewa silaga komin nalaena tanea naŕa naga mla pan ita, naŕa narina ne nane Yesu Kristo.

10

Pol mla navisatameena pa la naŕa apisa kare kiena yuŕaena

¹ Erau lala, akilia sane in ga Pol nesuŕa nesiri piŕasu, ana sineun nesape ala kiau visena e ŕelaga m̄a nena naŕa sike e Kristo, naŕa naga moŕau po a malumu po. Naga ke nene narui ŕelaga naŕa nesuŕa noŕikeyon kilaena pan amiu nanua sumo, ana nekilia m̄a sane yaru laŕasa asuŕa apisa kare in ke vanonia. Asuŕa apisa ke asape pogos naŕa nesike nemio amiu, in na nemalumu manene laa, a nemaraun visena, ana asape pogos naŕa nesiri piŕasu, nekila ga sane in na yaru tai naŕa nekilia nevis m̄arera, komin ga naŕa nesike perinan amiu.

² Na nene na pogaga, ana monar akilia sane pogos naŕa neim noŕalivin amiu, visae nevisu sane popon nevis m̄arera, nekilia nekila ga narui. Ana sur ne nanene narui nesape nevisa van amiu, a nepisa awis pan amiu, neviun manene van amiu vena akilali napiowaena la nene vim wo towe laa ga wa, pogos naŕa pe nepim noŕalivi re pun amiu poli wa. Visae ve sanene, pogos naŕa neiŕasu, yoko ve sur re si tai naŕa monar nevis m̄arera ea, ana visae peraga, in na pe nemaraun re nena nakuanen visena laŕasa naŕa m̄arera na m̄arera van la naŕa asike loyuŕa e napiowaena la nene poli, a naŕa apisa kare imimi ke ne, apisape memiyuŕae taveve ke ga sitomena na yomarava.

³ Lelaga, ita make ga tesike e yomarava nini, ana imimi pe metaveve re kiena ŕelaga poli. A lelaga, mesuŕa mekila ke mara tai e yomarava, ana mara nena na pe nae re e yo nini poli.

⁴ Mesuñña mesikol ke mara tai naña ñareraena lala nae ma e peni asuñña akila ke pan ñareraena lala na yo naloge viowaena, a suri na mara la naña mesuñña moñaria, pe ape na yomarava re nini poli, ana mekila ke mara moñar ke ñareraena kiena Ninuna Wa naña kilia yumu plan make yo mñarera la naña sur viowa la asuñña atapolou ke ea.

⁵ Visae visena viowa lañas na kaween yuññaena kiena Suñe, ana mekilia metaulu woga. A visae avilaven, akilali naña avisaluñar kiena yuññaena, ana mekilia meva mowarpoyo vena kilaen yar la akilia naga e kiela malena. Visae asuññalu amio sitomena viowa lala, ana mekilia mevilon yar la nene aimi naña kiela sitomena imi ñarera vena ataveve ga Kristo.

⁶ Yoko mekilia mekila ve sanene van amiu vano ataññ amiu, vena aligan amiu asu vatanon visena kiena Suñe, a siraunia, yoko mekila ñña vano va e yo tañena la naña yaru na kaween naga asike ñña ea.

⁷ Ana e lepas na yaru nene naña pe purñes nen napiowaena nene, pona amiu asuñña apisa ke asape sur punu ga pogaga komin naña yaru nene pisape naga pe yeririna tai kiena Yesu yo? Ana awis, ve avisu re ga kulyepena, añionli avisuveve sur lelaga naña sike pae e maramiu rui. Naga pisape pe yeririna kiena Yesu na pogaga, ana naga suñña kila ke piowa, a popon naga visu ruru si kiena malena. Sinemiun ke yagogonen naga na wa, ana sanape, inu ñña ga nepe yeririna kiena Yesu, ana komin ya ne yepemiu mavin yagogon inuena?

⁸ Nepisa sanene, pona yoko lañasa avisa kare in sina avisave in na sineun ga netaulu luen suria, ana pe sa re nene poli. Pona lelaga sane pogos lañasa noñarwar inu pañisi yo, pona nesuñña nepisayu manene sane imimi ke narui mesuñña mepisuar amiu, ana pe nesitom re nesape nekila sur tai piowa naña monar nemawania. Nesuñña nepisayu amiu sanene komin naña Suñe ga mligan amiu e limamimi nanua rui vena mekila kiamiu malena amio naga va metava. Visae amiu asitom avisave mesuñña mepis ke pan amiu vena kila kareen si kiamiu malena, pe sa re nena nene poli.

⁹ A visae asitom ke asape in na nepe yar na sinemimiena tai naña nesuñña nesiri ke ññaki la nene piñasu vena kila sane monar amaraun inu, naga ñña nene pe mesmesu re poli.

¹⁰ Nekilia nesape lañasa asuñña apisayu in ke sanene rui, asape “Suwala, Pol sur nene, naga ga kiena ññaki lala apulen visena urmi la naña ñarera, ana visae ovisu naga, naga sane pe yar malmale kar ga tai, a visae ologe naga visi, melala ga.”

¹¹ Ana sineun nesape nevisa van la nene sane popon avisu kilale sane ya naña mesiriwal ke e ññaki, pogos naña pe mesu re memio amiu poli, naga maran taaga ga sa ke e ya naña yoko mesuñña mekila e maramiu, pogos naña mesike memio amiu.

¹² Nepisa sanene, ana pe sineun re visaen sur ve moki poli vena kilaen si kiamimi kia va metava. Pe sineun re naña meim sane yaru tañena lañas poli, naña apilaven manene visawalen si kiela sur wo lala. Yar la ne sanene asuñña apisuveve ke kiela erau lala, a asuñña apisuveve ke ñña yar tañena lala, ana asitom asape la apo taulu la, ana naga nene pe yuññaena na wowe ga tai, komin naña pona la punu ga nene apiowa maran taaga yo.

¹³ Sanene, yoko ve nevisayu manene imimi re va sanene, ana monar nevisa sur lañasa van amiu naña atorokin yuññaena lala naña Ntewa

mligan e limamimi, a loyurña ea, pano tol sur lařasa e lepas navisuar amiuena nařa mesurña mekila.

¹⁴ Pe mesitom re nařa meva manene poli vena mekilali nařa mesu metavan amiu, ana mesmesun nařa mekilia mela visena lařasa nařa monar avatanonia, komin nařa ve sinemiu řesan re sane imimi ke narui nařa mořar řesan lologena wo kiena Kristo pimi pimi yalen silau pimi tol amiu.

¹⁵ Visae tařena lařasa la apimřes pun amiu, yoko ve mesitom re navisuar amiuena, pona nalaena visena la ne sanene van amiu. Ana siraun nařa mesiar yurñaena memio amiu, monar meva re laa na wa memio amiu. Sinemimin ga nařa kiamiu naviawaena surña kapuru silaga, a mekekarun manenea visae kiamimi yurñaena kilia imi ve keviu laa sane, ve e re ga e kiamiu yo,

¹⁶ ana yoko mekekarun vařisi visae amiu akilia aiila imimi vena kilaen sane teva re laa ga wa vena lologonen lologena wo va e purvanua tařena lala na pun amiu lepas řasa na vano, vena teva tetepo yomaru e yo nařa yar tařena lala pe apa amlologo re e poli wa. Sanene, visae pogos tai tevisayu yurñaena lala nařa yoko tekila e yo la nene, yoko tařatete si avisa kare ita avisave tesurña tepilaven ke ga mrasa nařa molue e lokove kana yar tařena! E pogos nene, yoko la akilia sane tesurña tepisayu mrasa nařa molue ga e kata lokove nařa ita ga temapila.

¹⁷ Sitomena la nene apowo pařisi, ana popon ve towarwar itan re sur nařa tekila, komin Tus Wa pis rui, sape
“Yaru nařa sinenan vilaveena sur tai, monar vilave ga e ya nařa Ntewa kila.”
Ser 9:24

¹⁸ A pe pon re ita ga teyeluar ita si poli, komin yar wo nařa lelaga, pe naga re nařa naga ga pisa si sape naga po, ana naga nařa Ntewa ga pisa sape naga po.

11

Le Koren lala ataveve nalogena lala navisokanena

¹ Pona apulo visena la řasa nařa nesiri rui, asitom asape nepis wowe yo, ana awis, sineun nesape akila kiamiu sitomena ve piavi li laa sane e inu, ana yoko nekilali nařa nevisa si lařasa.

² Ana monar nevisa visena la nene komin nařa silaga nesurña nesitom amiu pařisi. Yoko nevisa ve sanini, sane nepisu amiu sane amiu na kiau sira mre tanea tai, nařa nepisaras vena talopa amio kiena yar mesmesu nene nařa Kristo. Nemloge sane nepieluen ruru amiu nenaga, komin nařa sineun visuar ruru amiuena vena ave lelaga e visaarena nene, a naga nene sa ga Ntewa, nařa naga mre ga pieluen ruru ita, pe sinenan re sape teligan naga poli vena teva si varau.

³ A inu mre ga nemarau towe mre sane sařisi yar tařena imi were si kiamiu sitomena va ve tařena. Sa nanua sumo ne, lomara nene pimi pisa kotalia sira nařa Iv, kila kotalia kila mloru e mlamulena piowa, ana pe sineun re nenaga vena pogos tai ve alelaga re si e Kristo, sa řisi ve sinemiu sii ruru re si naga taaga.

⁴ Nepisa sanene komin nařa nepisu kilale towe mre řarimiu rui. Pogos nařa nalogena tai mre visu Yesu tařena tai nařa pe Yesu re nařa memlologon ke poli, ana alelaga ke e naga veraga. A pogos nařa ninuna

taþena imi malivin amiu naþa ve Ninuna re nene naþa Ntewa mligania, apulan amiyopua ga. Pona pogos naþa lologena wo taþena tai imi malivin amiu, yoko akekaran logearen naga veraga.

⁵ Nalologena taþena la apisa kotalia amiu ruru nenaga e sur la nene, ana nepisu naþa amiu asua asitom urmi manene laa e la. Amiu akila sa naþa la ga ape nalologena e kieta yomarava nini, a amligan inu nesike tano, ana pe nesitom re nesape nanene naga mesmesu poli.

⁶ Lelaga, nekilia nesape yar laþasa asitom ke asape in na pe nemlologo ruru re po poli, ana nekilia nesape pe yar re si tai naþa kilia sur taulu inu poli, a nesitom nesape amiu apisu kilale suri nene rui, komin naþa sua malivi ke e yuaena punu ga naþa nekila ke ne e maramiu.

⁷ Nekilia nesape e lepas na warpoloen kilavaru nene, yar laþas pe akekaran re nenaga, ana nemninue ga komin ya ne sanene. Pona asitom asape nepiun ke kilavaru nene ve kiau ga? Peraga rui, komin pogos naþa nepimin nemlologon Lologena Wo kiena ne Ntewa pan amiu, pe nepisali re nesape ala sur tai van inu poli. In na nemligan inu nesike laa tano, vena nekilia nevisirlua amiu ava metava, ana pona amiu þasia sinemiu karinun naþa nekila sanene? Pona asitom asape in na nekila piowa ga naþa pe nepiun re suri tai pan amiu e pogos nene poli yo?

⁸ Nekilia nevisa mesmesun van amiu nevisave e poglis nene, suare taþena lala asua amligan nalaena pimi vena iila inu, a nesua nakan ke ga kilavaru nene pogos naþa nemiyuae kiamiu ke ne. Ana pe nekila re sur wo tai pan la nene poli e pogos nene, ana nemloge sane sa ga nesua nepinaun la ke ga.

⁹ A pogos naþa nesike nemio amiu, luau plasa pano pano þisa, ana puruvi la lua naþa akom Masitonia apitomi apisu kilale naþa nemloge ke piowa sanene ana apisuar ruru inu. Pe nepim netag li re pan amiu poli vanon sur tai, a nepisaaria sane yoko taþatete nekila kare amiu naþa nomareran amiu nesape monar akila sanene pano sanene pan inu.

¹⁰ Nepisarar sanene komin naþa yepmavin yar la asua avisa kare inu asape visokar inun kiamiu kilavaru, ana yoko nevisawal kiau navisaarena nene va kar ga e yo punu ga e lepas nene Akaea. Pe nemarau re nenaga, nepisaaria e kia kiena ne Kristo naþa kiena visena lelaga sike e inu sane yoko nekila ga narui.

¹¹ Ana pogos naþa nepisa sanene, pona yar laþasa yoko avisave sineun ga kila kareen kiamiu kia, pona asitom asape pe sineu sii amiu re poli yo, ana in na pe sa re nena nene þisa. Ntewa kilia ruru sane sineu sii amiu paþisi.

¹² Ana monar nomareran ga sane visaarena naþa nepisa, yoko monar nekila ga narui, komin naþa sineun kemaren kapi kiena taþena la nene naþa asua apilave kar ke sanene. Asua apisali ke pan amiu asape asua amiyuae lele taaga amio imimi, asape akila ga yuaena na nena naþa mesua mekila ke ne, ana pe sa re nene poli.

¹³ Yar la ne sanene ape nalologena navisokanena ga, amiyuae pe mesmes re nena poli, ana asua akila kotalia amiu ke ga li na lelagaena lala, sane aþar marana nalologena lelaga lala kiena Kristo.

¹⁴ Ana monar ve ailan re naþa akila sanene, komin kiela yerkawa naþa Yermare, naga mena ga sua kila ke sanene rui. Naga kilia kila sane naga imi ve navisi wo na yomerarava,

¹⁵ ana tepisu naþa kiena yar lala na yuñæna akila kotalia ke mñena yaru lala, akila la sane la ape yar na kilaen þelaga mesmesu. Ana pogaga, tekilia sane yoko ava ga narui aþisi e yo naþa mesmesun ga kiela yuñæna viowa lala.

¹⁶ Ana sa naþa nepisa rui, pe sineun re sane nevisi ana kila laþasa asape nepe wowe, ana visae sinelan visaena, atañan avisa. Ana visae ve sanene, popon la akila van inu sa naþa akila pa wowe lala, sane ve avisaluþar in re sumo wa, ana atañan nevisa ya naþa sineun nesape nevisa.

¹⁷ Pogos naþa nesuñna nepisayu ke kiamimi yuñæna, visae nevis vilaveena manenea, kila sane pe lelaga kemua naþa nesuñna nepis wowe, a yoko Suþe taþatete kekarania.

¹⁸ Pe pon re tevis vilave manene poli, ana in na pe nesa re yaru taþena la naþa asuñna apis vilaveena kiela sur lala na yomarava nini, komin naþa visae nevis vilave, nesuñna nepisayu ke ga sur wo lala.

¹⁹ A nepisu naþa asuñna sinemiu miye ke yar taþena lala naþa amiu asitom ke sane la ape wowe, komin naþa apisu sane la ape taþena, pe atol re manmaruaena wo nene poli naþa amiu asitom ke asape asike ea. Ana visae asitom ke asape in mñena nepe wowe, komin ya ne taþatete akila kiamiu sitomena ve piavi laa sane e inu mñena?

²⁰ Nepisu naþa asuñna atañan ke pa nalologena navisokanena taþena la nene vena akila sur viowa la ve moki van amiu. Akila van amiu sa naþa amiu ape kiela yar na yuñæna lala, la amiyelelain amiu, aþar kiamiu sur lala, amligan la asu metavan amiu, a visae sinelania akilia alipa maramiu. Amiu asuñna atañan akila sanene, ana sanape? Ana pogos naþa nepisa ga visena tai pan amiu, komin ya ne yepemiu mavin yagogonena?

²¹ Pona popon manene visae in mñena nesuñna nekila þelaga kar la ne sanene van amiu, ana pona kila amiu akekaran inu ga yo na wa? Ana pe sineyeena, in na nemalum laa paþisi yo, in na pe netorokin re nekila nene poli yo?

Pogaga, nepisa visena nene, nekilia sane yoko yar laþasa avisave nesuñna nepis wowe ke sina ga, ana sineun nesape visae nalologena taþena la nene asitom sane akilia avis vilave komin naþa asitom asape sur laþasa na lepas pula naga po, ana in mñena nekilia nevis vilaveena sur laþasa na sanene.

²² Visae asuñna avisir plan la ke asape la ape yer Epru, ana in mñena nepe yer Epru. Visae asuñnalun avisave la ape yaru na lepas nene Israel, ana in mñena nae yo nene. Visae aligan la metava komin naþa apisape la ape lus kiena Epraam nena ga, ana in mñena nepe lus nene.

²³ Ana yoko neviun naviunena tai van amiu narui, sane la nene amiyuñæna kiena Kristo pa tol yuñæna naþa inu nemiyuñænia? Peraga, inu nesitom sane in na nekila po manene laa taulu la. Piowa ga naþa nesuñna nepisayu inu ke sina sanene, ana þarimiu la mñarera paþisi kila sane in mñena lavis þaruu ve wowe, nane nesuñnalu nepis sanene. Ana sur nene na lelaga paþisi, naþa in na nekila pupia yuñæna la taulu la, yerkawa la akoven inu e yuñna naloge viowaena yam moki taulu la, añe inu yam via nopulo þele sina, a yam moki mñena ga naþa pano-o lavis ga nemare.

²⁴ Nekilia sane yam lima rui, yerkawa kiena ne le Yu lala añe inu naþa yam taaga, kovilva kakapuru e mosineu yam lualima yam telu pa ovãri

[39], ana akila sanene yam lima. Apisaluþaria asape ve akila re va tol lualima yam ve vari [40], komin visae peraga, vena marena ga narui.

²⁵ Ana yam telu aŋe inu e laki lala, a yam si tai akove inu e kilavaru pano pano lavis nemare. Yam telu nokulu e sive naþa waa talilu, e pogos la tai nene, sive mian inu mŋaga tol lemalo wetelu tai a legiena wetelu si tai.

²⁶ Pupia yalena piayavi lala, nemialoro e la yam moki manene laa, a e pogos la nene nepane sur la moki liu naþa namarena ga. Wii lala na þalu lavis ayanlua inu nevano, yar la naþa aŋevinaun ke yar lala aŋene inu, kiau yeririna ga lala sa naþa le Yu lala apisu piowa e inu, a la naþa pe ape le Yu re poli akila kare inu mŋena ga. Nepa e yo nape, sane pulkumali, pona yomaru, pona losi, ana nepane pog mŋarera, ana silaga, puruvi navisokanena la nene, asuŋa akawe inu.

²⁷ Sila ga nepa nemio yuŋaena mŋarera a pog mŋarera, nepano naþa nomomaliio þele ga, nepano naþa moto kar inu paþisi a viso kar inu naþa pe kinanena re nena poli, a nepano naþa pe nomal re yo natapolounen miava poli.

²⁸ A metavan pog mŋarera la nene, silaga nesuŋa nesitomiŋal luen ga kiau yuŋaena nemio suŋare lala, naþa sane sur tai naþa urmi na urmi e kiau malena.

²⁹ A nesitom amiu mŋena ga paþisi, naþa visae nevisu amiu li na lelagaena yaru tai imi malumu, yoko kila neloge sane yepeu malumunia, a visae neloge naþa amiu tai loru e mlamulena viowa, yoko kila naþa neloge sineu laea paþisi.

³⁰ Nanene sur viowa la naþa nesuŋa nepisuia, ana nepisu sane nemalumun manene laa yuŋaena kiena Suþe, ana pe nekila re sur wo tai naþa nekilia nevis vilaveena poli, kila sane nesuŋa nepis vilave e pog viowa la nene naþa nepanea.

³¹ A kieta Ntewa, naþa naga pe Arimana Suþe Yesu, naþa yoko teyeluar luen ga kiena kia, naga kilia sape pe nepisokan re poli, sur la naþa nepisa ke ne ape lelaga make ga.

³² A pupia sur viowa si tai naþa nomalia, pe nepisa re ma metava poli, nanene e poglis naþa nepa e pupia pulkumali naþa Tamaskas. E poglis nene, þarin suþe nae lepas nene naga yar naþa Aretas, a kiena yerkawa naþa naga pisirlua vena visuaren kiena pulkumali sinenan sape tarar inu, ana pitetalia kiena lokul na taren yaru lala apa asuwo make mralaea punu ga e yo nene vena ve noure re.

³³ Lavis atol inu, ana erau laþasa amiila inu, akonwan inu e los nen pupia karo tai, ana apiar e kilika, asuŋalu metava e pupia arman kove na yo nene, amligan malumun pito tano vanua e yepas nen kove nene, pito malum mŋa pito tol tano, ana nomolue e karo nene nopure nepano.

12

Sur la naþa Pol pisu e mŋeniena

¹ Poga, nepisu sane visae nesuŋa nepisayu in ke sanene wa, yoko tapatete vilon kiamiu sitomena imi wo sina, ana pogaga, nemloge sane sineun nesikol si visena nevisayu sur la naþa nepisuia pona sur la naþa Suþe kilologia pan inu e mŋeniena lala.

² Ana yoko nesunyu yar kiena Kristo tai sumo wa, naþa nekilia ruru naga, naþa kas lualima taaga pa vari [14] þaro rui, naga suña ga milan aþere naga pa kate ma e peni ma metava. Nemninue ga pa amio tasnena wetelu, pona apitom aþerelua ga ninuna pavini, Ntewa ga kilia.

³ Ana pe sur korena ga naþa visae pa e tasnena pona pa e ninuna ga, nekilia nesape lelaga sane yar nene pavini yalen silau pisu loyurña e mñata urña tanea e yo nene.

⁴ Naga mloge sur mok liu naþa pe navisawalen re si poli, naþa pe visena re si na yomarava laþas poli naþa torokin navisayuena.

⁵ Ana pogos naþa nepisayu yar nene, pona amilan yo, apisape ke, yar nene, naga pe yar tanea tai naþa ne. Ana sanape, visae nevisave pe yar taþena re poli, ana nepisayu in ke ga, pona yoko avisa ga avisave nanene naga pe pe sur re tai poli a? Sanene, nepisu sane visae sineun nevisayu pupia sur laþasa sanene van amiu, popon nevisa ga e kia kiena yar taþena, vena akekaran naþa alelaga ea, ana e kiau kia, yoko nevisayu ga kiau narin sur laþasia.

⁶ A visae sineun nevis vilave e pupia sur la naþa nekila, yoko taþatete si yar tai kilia visave nesuña nepis wowe, komin sur la punu ga ape lelaga make ga. Ana pe sineun manene re nevisa sur la ne sanene poli, komin naþa pe pon re nekilali aligan inu metava vanon sur laþasa naþa pe apisuli re poli wa pona pe amlogeli re poli wa, ana in ga nesuña nepisa. Sineun nesape asuña avisuveve inu e yurñaena ya naþa apisu nekila ke pan amiu, a e visena ya naþa nepisa pan amiu.

⁷ A nepisu sane Ntewa mñena naga yepen mavin sape kiau sitomena va manene laa metava vanon mñeniena lala pona sur la naþa naga pisa lologia ke pan inu, a naga mligan napiowaena tai sike e tasneu naþa nemloge sane kurumol tai naþa Yermare suña miyur inu ke e silaga, naþa suña kila tasneu mlalaea, a suña kila kiau sitomena suña ga tano.

⁸ Nepiun tan Suþe vena lalua sur nene vetan tasneu, ana pe kila re poli, ana yam lua sina nemleninia, yoko kana yam telu nena, ana peraga rui.

⁹ Ana naga pis ga pan inu, pisa sanini sape “Yoko kiau lemamiena ga torokin uarar ko, komin kiau mñareraena kilia yurña ve keviu manenea e pogos naþa yurña amio kionña malumuena.” Visena ne nanene narui kila sane nekekaran nevisayu manene in laa sane, ana yoko nevisayu ga kiau malumuena lala, vena kila sane mñareraena kiena Kristo kilia yurña kome inu sanene, sa naþa naga pisa.

¹⁰ Sanene, vena kila kiena kia imi ve keviu manene laa sane, netañan sane nekekaran malumuena la se tasneu, pona avisu viowa e inu, pona nelual pog mñarera lala, pona akila kare inu, pona neva nowarpoyo e sur viowa lala, komin naþa nekilia sane pogos naþa yepeu malumu, Kristo ga yoko kila nomñarera.

¹¹ Suwala! Nesitomñal ke visena la naþa nepisayu e yo nini, nepisu sane lelaga, nepisi sa naþa nepe wowe paþisi. Aviewo inu, ana po mñena ga naþa apisu kilale sane amiu ke narui naþa akila nepisi sanene. Nesitom ke nesape amiu ke narui yoko asuña avisayu ruru inu, naþa akekaran sur wo la naþa nekila pan amiu rui, ana peraga, asuña apisa kare ruru inu nena ga. Nekilia nesape in na nepe sur korena ga, ana pe nesitom re nesape in na nepiowa taulu nalologena navisokanen taþena la poli, ana vanon ya ne asuña amieluar la sanene?

¹² Popon asitomā si sur la naŕa nekila likan amiu, naŕa pisawal inu sape in ke narui nepe nalologena lelaga. Sila ga, kiau sitomena piavi ruruia vena yuŕa malumu amio amiu, a nekila amiu apisu kile lala, amio sur nailanena lala, amio kile lala na naŕareraena kiena ne Ntewa.

¹³ Nekila sur make ga pan amiu po paŕisi, maran taaga e ya naŕa nekila pan suŕare taŕena lala, ana la pe apismumun re sur tai poli, ana amiu na apis liu wa. Sur ga tai naŕa nekila nemio la ana pe nekila re nemio amiu poli, pe nepiun amiu re poli nesape avisuar inu pona ailla inu, sa naŕa la akila, ana pona nane nekila pal e nene yo? Visae ve sanene, aviewo inunia, komin naŕa visae pona neviun ga sur ve moki vetan amiu vera na yoko akekaran in ga na wa?

¹⁴ Pogaga, nagane narui nesuŕa nekila ruru ke nesape neiŕasu nevisu amiu sina, naŕa kana yam telu ne narui. Nepisaar nesape yoko ve nekila re yuŕaena van amiu, komin naŕa ve neiŕasun re vena kiamiu sur la iila inu, a neiŕasun vena neila amiu. Nanene sane ata lala a auya lala amio narila lala, naŕa pe yuŕaena kiena re nin sisi la poli naŕa avisuar kiela yermarua lala, ana yermarua ke la narui monar avisuar ruru narila lala,

¹⁵ ana visae sanene, in na nekekaran ga naŕa nekian make kiau suria, amio ŕena kiau malena, vena iila amiuenta. In na nekilia nekila sanene komin naŕa sineu sii amiu manene paŕisi, ana nemloge piowa komin naŕa nepisu sane pog naŕa kiau sinesiena e amiu suŕa pa manene ke metava, ana kiamiu sinesiena e inu suŕa pito lilue ke ga tano.

¹⁶ Nepisa nanene komin nemloge visena taŕena e amiu. Asuŕa apisu kilale ke asape pogos naŕa nesike nemio amiu, pe nekila re yuŕaena tai ŕarera pan amiu ve navisuarinena poli, a pe nakan re nena kamiu kilavaru poli, ana sitomena tai teke ga e amiu wa. Amiu apisa apisape in na nepe manmarua po e lepas nakilakotaliaen yaru, ana asitom ke asape nesuŕa nekila vinaun ke mrapa na visa kotalia amiuenta vanon kiamiu sur lala.

¹⁷ Ana pe sa re nena nene poli ŕisa. Asitom ruruli la naŕa nepitetalia la apiŕas pun amiu. Apisu naŕa akila kare amiu e sur tai, pona aŕar kiamiu sur laŕasa pe kiau? Pe nesitom re poli.

¹⁸ A sanapen ŕena pogos naŕa nomŕareran Taetas sane naga amio kieta puruvi taŕena nene, lalua monar aŕalivin amiu? Apisu naŕa lalua akilakokanin ga naŕa awar kiamiu kilavaru laŕasa? Peraga, komin imimi sane ŕegas taaga ga, naŕa Ninuna taaga ga sike e imimi, a mesuŕa metaveve mrapa na yuŕaena taaga ga, naŕa pe mesitom re nena naŕa nakilaen yuŕaena kiena Suŕe vena mowar sur laŕasa ve kiamimi.

Pol sitom manene paŕisi sape pogos naŕa va gar Koren yoko ve sanape?

¹⁹ Nesuŕa nepisayu ke kiau yuŕaena la sanene, pona asitom ke asape noŕikeyon nekilalua kiau kia va metava e maramiu yo vena ve asitom re si viowa e inu. Ana peraga, in na pe nesitomā inu re poli, ana nesuŕa nesitomā amiu ga, a visena la naŕa nepisa, nepis sane yar kiena Kristo tai, e marana Ntewa, vena iilaen kiamiu malena.

²⁰ Nepisa visena la nene komin nemarau paŕisi sane pe pon re naŕa nomŕalivin si amiu poli, ana nevisu naŕa amiu asike e yo tai naŕa piowa paŕisi e kiau sitomena, a nemarau ŕena ga sa ŕisi yepemiu mavin inu. Visae ve sa nene kilia kila sane teveyun ita, pona tesitom ita viowa, pona sineta kar ita, pona ve tesitom re si yar taŕena ana tesitomā ita ga veve taaga. E pogos la ne sanene, yar kilia viueli, kilia vismumun yar taŕena,

kilia vis vilave, a kilia m̄naga manene m̄nena ga. Visae va sanene, ana viowa narui.

²¹ A nemaraun manene m̄nena ga sane pogos naŋa nowasuŋe si neim pun amiu la nene, yoko nevisu kiau yuŋaena lala e amiu sane aviowa ruru make nenaga. A visae ve sa nene, yoko kila inu nemawan Ntewa vaŋisi, yoko kila inu neloge sane naga mligan inu nepito tano keviu paŋisi e maramiu. Ana nepisu sane yoko monar ve sa ga nene narui, komin pupia mlamulena viowa naŋa amiu laŋasa asuŋa akila ke ne naga pe ŋelaga na kororaki na kolau naŋa kilaro navisaluaena naŋa Ntewa mligan pa yernene amio sira vena atavevea, a pe apilon la re nena ea ŋisa, ana amiu ataŋan ga naŋa la asuŋa akila.

13

Visena maro na weŋege laena

¹ Erau lala, sa naŋa nepisa ne, nanene yam telun naŋa nemialoro naŋa yoko nekila vena neimi neyalial li m̄na amiu, a pona yoko yam ve telun naŋa nevisi van amiu komin napiowaena nene. Nanene kila narui nesitoŋal visena tai na Tus Wa naŋa ŋisa sanini, sape

“Pogos naŋa apa kumali apis pa yar tai vanon mlamulena viowa tai, monar yar ve lua pona ve telu naŋa akilia avisawal mlamulena viowa nene, vena kila sane avisu sane lelaga.”

Naw 19:15

² Nesitoŋal nene komin pogos naŋa nepim ŋesan noŋarpoyo pun amiu yam lua nanua sumo ne, nepis nemio amiu la naŋa akila mlamulena viowa nene, nanene naga pogos naŋa nekila ŋesania. A nagane nesuŋa nepis ke sina ga yam lua pan la e m̄naki nini, a visae neim nevis sina, naga nene kila kana yam telu nena. A sineun nesape nevisa van la nene, amio la naŋa asike e yepas nela, visae neim̄asusu nevis sina, nanene yoko ve nasineyeena to re si e inu narui, yoko neliŋere la e nakoena m̄arera tai.

³ Amiu asuŋa apisa ke asape popon nekilologia inu towe m̄naga sane ve lelaga naŋa Kristo suŋa pis ke ŋarpoyo e kiau visena lala, ana visae sinemiun sanene, popon aim ayagogon inu e poglis nene, ana yoko avisu ga na wa. Yoko avisu sane pogos naŋa Kristo sinenan kilaen kiena yuŋaena e amiu, naga pe malum re nena ga, ana naga kilia yuŋae amio kiena m̄areraena make ga.

⁴ Pogos naŋa aŋear naga mare e laki torovia, tepisu naŋa tasnena pimi malumu nenaga, ana pogos naŋa suŋalu e marena mali sina, naga pule ruru nenaga e m̄areraena kiena ne Ntewa. Ana imimi m̄nena memalumu sane naga, ana pogos naŋa mekila kiena yuŋaena naiila amiuena, mesuŋa memiyuŋae ke memio m̄areraena naŋa Ntewa taŋan pan imimi.

⁵ Sineun m̄nena nevisawal nesape nevisu sane amiu asuŋa amlifere inu manene laa, ana sanape narui, taŋatete naŋa amiu ga akilia alifere amiu re sina, sane kiamiu viawaena suŋa m̄arera ke ga wa pona sanape? Avisu ruru amiu, sane asuŋa apisu kilale ke sane Yesu Kristo suŋa miyuŋae ke e kiamiu malena wa, pona peraga? A visae peraga, pona laŋasa asike nena e malena naŋa Suŋe pe su re nena e poli, a pe ape nalelagaena re naŋa pe lelaga poli.

⁶ A visae pogos tai visae sinemiun avisuveve m̄nena kiamimi malena, naga pogaga, ana sineun manene paŋisi sane yoko avisu kilale naŋa Suŋe suŋa

mijumãe ke e kiamimi malena ana pe mekila pal re kana nin kinakinas tai poli.

⁷ A mesumã memlen ke pa Ntewa vena yumãe e kiamiu malena vena amiu m̃ena ve akila pal re suri tai. Visae ave sanene, yoko kilia kila m̃ena kiamimi kia wo, komin imimi ke narui mepian amiu, ana pe memlenwo amiu re poli komin ga kiamimi kia. Visae yar lala avisu sane memijumãe piowa sanape, nanene na pogaga, ana kiamimi pupia sitomena, sinemimin naþa asumã akilalue ga mesmes silaga.

⁸ A imimi m̃ena ga, sinemimin naþa kiamimi yumãena make ga mesmes ga e visena lelaga kiena Suþe, ve sinemimin re si kilaen sur tai naþa welua si kiena visena lelaga vito tano.

⁹ Mesumã memijumãe kiena ke ga, a visae pogos tai kila imimi meim memalumu, mekekarana ga, komin naþa mekilia mesape pogos naþa meim memalumu, ana amiu aim añarera. Mesumã memlotun ke ga na nene, sane yoko asumã aimi awo manene silaga.

¹⁰ Sitomena ne nanene kila nesiri m̃aki nene piñasu pan amiu nagane e pogos naþa nesike perinan amiu wa. Sineun nesape alogearia, a visae akila, yoko pogos naþa neim̃asu taþatete nevis m̃arera van amiu. Suþe mligan amiu e lum̃au vena nevisuar amiu, pe nakila kare amiuen re poli, ana nakila amiuena ava metava. A visae neim̃asu nevisu ve sanape, yoko monar nekila m̃arera van amiu e ga e ya naþa mesmesun nekila.

Pol pisa pokolemalo pan la

¹¹ Erau lala, nepim e kiau visena maro narui, nevisa ga pokolemalo van amiu. Awis, akilali naþa akila ruru kiamiu mrapa mesmesu. Alogear ruru suri la naþa nepiun tan amiu. Amiu punu ga atañan ga aviranar amiu e sitomena wo tai. Asururu ga e þelaga namalumena, ana yoko Ntewa na sinesiena a na sum̃arena sike amio amiu.

¹² Pogos naþa asumã avitawe amiu, atalopan ruru amiu, aviran pipimiu e kekarena wa.

¹³ Nalelagaena wa lala nae e nini apisa m̃ena kiela pokolemalo pan amiu.

¹⁴ Ana kiau leniena nesape yoko lemamiena kiena kieta Suþe Yesu Kristo, amio sinesiena kiena ne Ntewa, amio þaþagena kiena Ninuna Wa, asike amio ita make ga.

Inu na, Pol.

Maki Naþa Pol Siria Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu KALESIA Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Kalesia naga lepas keviu tai naþa mēke vatanon Parin Suþe nae Rom, a mēke e purvanua naþa nagane kiena kia Teki.

E pogos naþa nalogena kiena Yesu la asiaria vena ava alogon kiena lologena wo, yaru la naþa pe ape lus nae re Israel poli lala akekaran lologena wo nene paþisi.

Ana yaru laþasa asuñaga, naþa e kiela sitomiena lala, asape visae yaru tai sinenan sape naga imi ve yaru lelaga nalelagaena kiena ne Yesu, naga monar taveve ke navisaluaena marua lala naþa sumo na Ntewa mila pa Mosis. Ana Pol pis mārera kawe sitomiena nene, pisawoia sape þelaga nene pe mesmesu re nenaga. Naga pisawal merarava sape visae yaru naþa sinenan tolen maliena e Kristo, purþesnen suri nene na sanene, naga monar lelaga ga e Kristo. E ga e þelaga nene, yaru makega akilia aimi amesmesu e marana Ntewa.

Ana e suñare lala e pulkumali lala nae lepas nae Kalesia, yaru laþasa apimi akawe Pol e visena lala, apian li-nalelagaena lala asape visae yaru tai sinenan sape imi mesmesu e marana Ntewa, naga monar taveve ke navisaluaena lala kiena Mosis.

Maki nini, Pol siria pan la naþa asuñā ataveve ke vianena nene naþa pe po re poli, vena urela awasuþe si aimi e lelagaena na lelaga, a e þelaga la naþa mesmesu. E kiena mākī, naga siar visena, pisawal sape naga kilia vis vanla sanenen komin naga puarar yuñāena sane nalologena kiena Yesu Kristo, a li na lelagaena lala e yo pinuga apisukilia naga sanene. Naga pisa māga sape pe yaru la re apisa pania asape imi ve nalologena tai poli, ana Ntewa ke naþa pisirlua naga narui, pio naga vena visawalen lologena wo va yaru la naþa pe ape lus nae re Israel poli. A naga pisa luwega visena na kaweenā vianena viowa la nene, naga sape lelagaena kiena yaru ga kilia kila yaru mesmesu e marana Ntewa. E maran tusi maro na mākī nini, Pol kila meraravan sape þelaga wo naþa li nalelagaena la asuñā akila, molue kome þelaga naþa yaru sinensi wenlai a vinena, komin nanene nauī naga þelaga po na malien kiena ne la naþa amlelaga e Kristo.

Komþasnen tusi la na nini

Visenā nasumo 1:1-10

Nañareraena sike e Pol komin naga pe nalologena tai 1:11—2:21

Ntewa suñā miila ita e kiena lemamiēna 3:1—4:31

Li nalelagaena la apimi po, ana kiela yuñāena suñaga 5:1—6:10

Visena maro 6:11-18

Pol siar kiena visena pan la

¹⁻² Inu Pol nesiri mākī nini piñasu pan amiū, amiū þegas nen li nalelagaen lala garu laþas nae Kalesia, a inu nemio kieta wolai lala nae e yo nini, imimi mepiun tan amiū mesape sanape amiū asuñā pogaga pona

amiu asike sanape? Inu nena nini naña Yesu Kristo, amio Ntewa Arimata, naña naga pisirlua sina ga Yesu e marena, lalua ne na nene lalua amligan inu nepe yaru nalologena, ana in na sanene, pe yaru re naña pio inu poli, a pe yaru re mēna ga naña naga mligan lua inu sanene poli. Ee, amiu na monar ayagogon ya naña nevisawalia.

³ Inu sineun nesape Ntewa Arimata amio Suḽe Yesu Kristo, lalua amligan lemamiēna amio suñare sike e amiu.

⁴ Yesu Kristo, naga kila mesmesu sa naña Ntewa Arimata naga sinenania, naña naga tamān naga mare vena war plan kieta mlamulena viowa lala, vena kilia werelua ita e mlamulena viowa naña tesike ea.

⁵ Vanon sur ne na nene, ḽisi na ita teyeluar manene kia kiena ne Ntewa nene va metava silaga, vano vano taḽatete ḽisi. Sanene.

Lologena Wo, taaga ga

⁶ Inu nemilan amiu paḽisi, naña Ntewa naga pio amiu rui, a Kristo kila po pan amiu paḽisi rui, ana pe e re ga e pogos nene poli ana amiu asuñia aḽure ke sina ga petan Ntewa, naña amiu asuñia ataveve ke sina ga visena tai naña sane lologena wo taḽena tai.

⁷ Ana taḽatete si lologena wo taḽena tai ve sanene, komin naña lologena wo taaga ga nene naña sike na. Inu nemloge apisa sanini, vanon naña yar laḽas naña akila ke sinemi la pilovilopuia, naña la sinelan avilopu lologena wo kiena ne Kristo imi ve taḽena.

⁸ Ana visae imimi yaru tai, pona navisi nae peni tai, pona a re mēna ga, naña naga lologon nalologena wo tai, naña pe toroki re amio naña imimi mepisawal pan amiu sumo rui, ve sanene popon manene naña yaru nene akoven vitove e lele na logeen viowa.

⁹ Ee, in na nevisawal ke sina ga nene, van amiu narui, nesape visae yaru ai naña pisawal visena na lologena wo taḽena tai pan amiu sumo rui, naña pe taḽenan lologena wo nene naña amiu amla ḽisi rui, ana ḽisi na yaru nene naga monar ala nakoena viowa vania e kapi.

¹⁰ In na nekilia nesape yaru laḽasia apisa kare inu yam mok rui, apisape in na sineun ga nesape yaru lala aloge wo e kiau visena lala, ana amiu amloge kiau visena mārerā nene sanape? Pona yoko yaru laḽasia sinela kar inu yo, ana pogaga, komin naña ya ne in na sineunia, in na sineun ga nesape Ntewa, naga kekarān kiau visena, komin naña visae in nemlologon ga vena yaru la aieluar inu, ve sanene in na pe nepe yar lelaga na yuñāena kiena ne re si Kristo poli narui.

Pol pisayu naña Ntewa pio naga

¹¹ Wolai lala amio vineu lala, popon nevisa meraravan van amiu, sane, lologena wo nene naña nepisawal ke ne, naga pe visena re tai naña yar la asiar poli.

¹² In na pe nemla re lologena wo nene nan yaru tai poli ana pe yar re tai naña pian inu e poli, peraga. Ana Yesu Kristo naga ga kipian ruru inu e lologena wo nene merarava.

¹³ Nanene na sa naña amiu amloge rui, naña kiau namalena nanua sumo na sanape, e pogos naña in na nesike loyuñā e lotuena kiamimi imimi le Yu lala. E pogos nene, inu silaga sineu kari luen ga ḽegas nen nalelagaena lala kiena ne Yesu, ana nemēne la nekila kare la naña pe nesitom la re

nena poli, komin naþa sineun nesape nalelagaena la ne sanene na monar toko ga.

¹⁴ E pogos nene, netaveve ruru þelaga na lotuena kiamimi imimi le Yu lala, taulu yaru taþena lala naþa imimi na sane teras taaga, a inu nepuarar visena marua lala kiena ne repimimi la m̄arera, naþa kiamimi apua le Yu lala naþa asuñña ataveve pimi tol nanagane.

¹⁵ In na nekila ke sanene pano pano-o, ana inu pe nekilia re naþa nesape Ntewa naga pisaar inu þisi rui, e pogos naþa in na pe nepaeme re poli wa. Ana e ga e kiena lemamiena, naga pio inu vena neve kiena, a e kiena sitomena wo,

¹⁶ naga kila narina m̄alivin inu vena nevisu kilale naga, vena nevano nelologon Yesu nene van la naþa pe ape Yu re poli. E pogos nene, ana pe nepa re nepisu yaru taþena la þas poli vena nela nakiliaena laþas tan la e lepas na lologena wo nene,

¹⁷ a pe nepa re m̄ena ma Yerusalem poli vena nevisu nalogena la naþa la ape nalogena sumon inu vena neviun tan la nevisave “?Pisi na nelologon ya ne, pona nevisawal visena ve sanape?” Peraga, pe nepa nepiun re sanene poli, komin naþa Kristo naga kila make sur la nene merarava pan inu þisi rui. E pogos nene in na nemligan la vilaga, nepa perina paþisi e purvanua naþa Arepia, a siraunia neþasuþe ke sina ga nepimi, nepa yalensilau ga nepa garu e pulkumali naþa Tam̄askas.

¹⁸ Siraun naþa kas telu þarovia, ana e pogos ga nene narui in na nepa si ma Yerusalem. Nepa ma Yerusalem nepa nakaten Pita, ana pe nesu re nemio naga piavi poli, ana nesuñña nemio tol ga legiena lualima taaga pa lima.

¹⁹ A e pogos nene, in na pe nepisu re m̄ena nalologena taþena laþas poli, ana nepisu ga kiela nasumonena naga taaga, naþa Semes naþa naga wenla kieta Suþe.

²⁰ Naga nene narui, ya naþa nepisa ke pan amiu, naga lelaga pe nepisokan re nene poli, Suþe kilia m̄aga.

²¹ Sanene narui, inu nesike ma Yerusalem pe piavi re nena poli, a siraun nene, inu nepa nemial vivia lepas lua nene naþa Seria amio Silisia,

²² kila sanene narui e pogos nene, nalelagaena lala nae ma e lepas taþena naþa Yutea, amio kana pulkumali keviu nena naþa Yerusalem, la nene pe akilia ruru inu re poli wa.

²³ La amloge ga ya naþa yaru la asuñña apisa ke, naþa apisape, “Yaru nene nanua sumo naga m̄ene kare ita paþisi, naga suñña kilali naþa kila kare kieta nalelagaena, ana nanagane naga suñña mlologon ke m̄arera e kieta nalelagaena nene paþisi.”

²⁴ A komin suri ne nanene, la asuñña amieluar Ntewa keviu naþa naga pilon kiau malena sanene. Ana la asuñña apisirilua kia kiena ne Suþe vanon inu.

2

Nalologena taþena lala apiran ruru amio Pol

¹⁻² Siraun kas lualima taaga pa vari þarovia, ana Ntewa pisa pan inu sape monar neva si ma Yerusalem. Nemloge Suþe pis sanene narui, ana imimi lua Panaþas, imimi lua mepavini, a nepure m̄ena Taetas pimi taveve imimi

lua. Metol ma Yerusalem, ana metotano e viorena tai, memio nasumonena lala na suñare naña la ga apimi loyurña ea. E viorena nene, nepisawal visena lala naña inu nemlologon ke pan yaru la naña pe ape le Yu re la poli. Inu nepisayu ruru sur punu ga naña nekila pan la, komin naña pe sineun re nesape yoko la asitom avisave in na pe nemiyurña mesmes re poli, ana pe pon re avisa kare kiau yurñaena imi tol pogos nini poli, ana kila sane kiau yurñaen nanene imi ve sur korena ke sina ga.

³ Sumo in na nomape pona p̄isi na la añareran van inu, vena nevisa nevisave yar la naña pe ape le Yu re poli la m̄ena ga monar ave p̄aviu. ? Ana viorena nene pisa sur ya? E lepaš na kiau erau nene Taetas, naga pe nae re Yu poli, naga yaru nae Kris tai, naña naga pe pe p̄aviu re poli, ana la pe apirurua re naga asape naga monar ve p̄aviu poli.

⁴ Ana e viorena, yaru lañas naña sinelan asape Taetas naga monar ve p̄aviu, ana nepisu yaru la nene sa naña la apisa apisape ape kieta wolai lala, ana la apisokan ga. La nene la apimi vinau ga loyurña e viorena vanon la sinelan ga visu imimiena, naña imimi mepian ke mesape imimi mepimi mepe taaga memio Yesu Kristo rui, ana p̄elaga marua la nene pe piar imimi re si poli ana imimi mošisin rui. Ana la nene pe akekanan re nena kiamimi visena nene po, la sinelan asape akila navisaluaena la nene na lotuena kiena ne le Yu lala monar aviar punu ita m̄aga.

⁵ Ana imimi pe metañan re naña la ato metavan imimi poli, vanon naña imimi mesitom pašisi naña mouarar ruru visena na lelagaena na lologena wo nene, vena p̄isi na amiu atol ruruia.

⁶ Ana e viorena la p̄asia naña yeririna la apisape ape kiela nasumonena la asurña, ana inu pe nesitom re nesape la ape yerikawa pona la pe ape yerikawa re poli, nanene na pe pe sur re tai nene poli, vanon Ntewa naga sitom korena ga kia la ne sanene. Ana nasumonena ne la nanene, pe la apian inu re e sur viu tai poli vena nelologonia.

⁷⁻⁸ Peraga, pe sa re nene poli. La apisu kilale ga asape Ntewa, naga e kiena puriukawa, naga mligan inu nepe yaru nalologena tai, vena inu nevisawal lologena wo van la naña la pe ape le Yu re poli, sa naña e kiena puriukawa m̄ena ga, naga mliganar Pita p̄isi rui, vena naga ve nalologena tai vena naga m̄ena ga visawal nalologena wo va le Yu lala.

⁹ Ana Semes amio Pita a Yoane, naña yeririna lala la apisa apisape la telu nene la ape kiela nasumonena, la telu nene la apisu kilale naña Ntewa naga mligan yurñaena wo nene e lum̄au e kiena lemamiena. Ana la telu nene la apim atalapan imimi lua Panañas, sa naña imimi mepe p̄egas taaga memio la, ana imimi punu ga metañania vena imimi mevion yurñaena lala, sa naña sane imimi lua meva melologon e yo kiena ne yar la naña la pe ape Yu re poli, a lala na yoko la alologon e yo kiena ne le Yu lala.

¹⁰ A la nene amla ga visena taaga ga pan imimi, asape imimi lua monar mesitorñal kiela yar la naña pe kiela sur re poli, vena meila la, ana nanene, naga sur tai naña e pogos nene in na nekekanan p̄isi rui vena neyurñaen ve sanene.

Pol pis m̄arera pa Pita vena visaluřar naga

¹¹ Siraun na nene, inu nepito ke sina ga nesike garo e pulkumali nene Antiok, ana pogos naña Pita m̄alivin imimi e yo nene, nesurñalu e marana ne nalelagaena lala, nepisaluřaria, vanon naña merarava ruru nena po naña ya ne naga kila, ana pe mesmesu re poli.

¹² Nanua sumo, Pita kila mesmes ga naña naga sumo kinana ke ga amio kieta wolai lala naña la pe ape le Yu re poli, ana siraunia, Semes mligan kiena yeririna la p̄asia apim gar Yerusalem, ana la apis pa Pita, apisa apisape “La naña pe ape le Yu re poli, la m̄ena ga monar ave p̄aviu, ana visae peraga, Ntewa naga taṗatete tamalia la.” Visena nene naga pe taveve re nena ya naña viorena keviu naga pisa p̄esan poli, ana kila kare sitomena kiena ne Pita kila naga marau, ana naga pe kekaran re si su lele taaga amio nalelagaena la nene naña la pe ape p̄aviu re poli.

¹³ A pe Pita re ga naga taaga poli, ana kieta wolai m̄ena la nae e yo nene, naña la ape le Yu, pimi tol m̄ena ga Panañas, la nene ataveve m̄ena Pita e sitomena na marauena nene.

¹⁴ Ana pogos naña nepisu la nene asuñia amial ke e mrapa tai naña pe mesmesu re amio ya naña lologena wo pisa poli, inu nepis m̄arera pa Pita e marala, ne pisa sanini nepisape “Pita, lelaga kemua naña ko ope le Yu tai, ana po pap̄isi ana ko osuñia naña nanua sumo rui, naña okekaran m̄ena ga p̄elaga kiena ne yar taṗena la rui, naña ko okinana ga lele taaga amio la p̄isi rui. ?Ana sanapen nanagane narui, naña ko osape om̄araran ke sina ga la nene naña la pe ape le Yu re poli opisape la monar ataveve kieta p̄elaga ita le Yu lala, naña opisape la m̄ena ga la monar ave p̄aviu ve sa ke ga ita?”

Yaru ai naña piawa e Yesu, Ntewa tamalia naga

¹⁵ A e pogos nene, in na nepisa ruru pan la sanene nepisape, “Ita punu ga na, ita tepe lus kemua kiena ne le Yu lala. Ita na pe tepe yaru taṗena re la poli, sane la naña le Yu la moki asitom asape ape kororaki ga.”

¹⁶ Peraga, ita tepe le Yu kemua lelaga, ana nanagane, ita tekilia rui, sa naña yaru taṗatete mesmesu amio Ntewa, vanon naña naga suñia taveve ruru ke ga navisaluaena kiena ne Mosis. Yaru ga naña naga mlelaga e Yesu Kristo, naga ga kilia mesmesu amio Ntewa. Sitomena nena nene narui kila ita le Yu lala ita m̄ena ga monar telelaga ga e Yesu vena ita m̄ena ga temesmesu temio Ntewa. Ana amiu monar akilia ruru visena nene naña Visena Wa kiena ne Ntewa pisa, naña pisa pisape pe yaru re tai naña naga kilia mesmesu amio Ntewa poli vanon naña naga suñia taveve ruru ke navisaluaena nene.

¹⁷ Ana ita le Yu lala, ita tesitom ke tesape temesmesu temio Ntewa narui, ana pe sa re nene poli. Ana visave lelaga kemua naña ita tepe le Yu m̄ena ga, ita monar telelaga ga e Yesu Kristo vena ita temesmesu temio Ntewa, in na nesitom nesape pona yaru laṗasia amloge piowagan visena nene, pona la apisali naña apisape visena nene kila sane ita le Yu lala ita tepimi tepe yaru lala na mlamulena viowa maran taaga ga temio la naña pe ape le Yu re poli. Ana pona akilali m̄ena ga naña apisape ve sanene, nanene naga kana kinasia sane Kristo ke nene narui naga kila ita le Yu lala ita tepimi tepe yaru na mlamulena viowa ga. Ana peraga, pe sa re nena nene poli.

¹⁸ Nanene vanon nanua sumo, in na nesuñia nekilaroro ke p̄elaga marua lala navisaluaena nene rui, ana visae nagane nevisirlua ke sina ga p̄elaga na taveveen navisaluaena nene, naña nesape ita monar teve p̄aviu a ita monar tekila ve sanene vena ita temesmesu temio Ntewa, naga nene kila sane nanua sumo in m̄ena ga nepe yar na kilaroen navisaluaena narui.

¹⁹ Lelaga, Navisaluaena nene naga sinenan pisape kila inu nemare, vanon naþa nekilaroro ke navisaluaena lala. Ana nanagane Navisaluaena nene naga sa ga sur mare ga tai e inu, inu neþisin naga rui. Nemligan Navisaluaena nene rui, vena kiau malena su ga e Ntewa narui. Sa naþa asuar inu e laki torovia nemio Yesu, nemare nemio naga,

²⁰ a nanagane sa ga naþa pe in re si naþa nemal ke ne poli, ana Kristo na mal ke e inu. A kiau malena nanagane, naga komin naþa nepiawa ke e Narina Ntewa, naþa naga sitom inu paþisi, naga tañan kiena malena, naga mare wo inu.

²¹ E þelaga nene, tepisu naþa lemamienna kiena ne Ntewa keviu paþisi, ana in na taþatete naþa nekila kiena lemamienna imi ve sur korena tai, komin naþa visae yar tai kilia mesmesu kemua amio Ntewa vanon taveu navisaluaena, nanene sane Kristo mare kemua na pe suri korena ga.

3

Le Kalesia lala akilalu mrapa

¹ In na nepisu amiu le Kalesia lala sa ga naþa þarimiu pe wowe pa rui. ?Pona yaru laþasia akila male e amiu yo, ana nane amiu apa akila pal mrapa sanene? Inu nepisawal ruru merarava e maramiu þisi rui, sanape naþa Yesu Kristo mare e laki torovia, a nanagane narui amiu apano ape taþena narui.

² In na sineun nesape neviun naviunena tai van amiu sumo wa. Naviunena ne sanini, sape “?Amiu nene, naþa amla Ninuna Wa nanua sumo rui, Ntewa mla pan amiu vanon ya? ?Amiu amlavia komin naþa amiu amlogear navisaluaena la nene kiena ne Mosis?” Peraga, amiu amlavia komin naþa amloge nalologena wo, ana asuñña amlelaga ea.

³ Sumo, amiu asiãr malena viu amio Kristo e nañareraena na Ninuna ne Ntewa, a nanagane asitom asape aþisin ga e kiamiu nañareraena ga? !Taþatete ve sanene, peraga! !Amiu asuñña apa ape wowe la narui!

⁴⁻⁵ E kiamiu namalena viu nene, suri wo la moki naþa pimi mñalivi e amiu rui, sa naþa Ntewa naga mla ke kiena ninuna pan amiu, a naga suñña kila ke kile lala e maramiu, ana sanape, pona amiu na pe apisu kilale re poli yo wa sa naþa sur la nene apimi e amiu komin ya. Amiu monar akilia ruru sa naþa Ntewa naga kila ke sanene, pe komin re naþa amiu amlogear ke navisaluaena nene poli, ana komin naþa amiu amloge ga lollogena wo, ana amiu amlelaga ea.

?Ya ne po? Navisaluaena, pona naviawaena e Kristo?

⁶ Amiu asitom li yermarua Epraam, naþa Visena Wa kiena ne Ntewa pisayu naga, pisape
“Vanon naga piawa e Ntewa, ana kila naga mesmesu amio Ntewa.” *Nas*

15:6

⁷ Ana yaru taþena la naþa apimi sirau naþa la aþasine Ntewa sanene, la ape lus kiena ne yermarua Epraam kemua la lelaga.

⁸ Ita tekilia tevisu e Visena Wa naþa lollogena wo nene naþa ita tesuñña temlelaga ke e nanagane, Ntewa naga pisawal nanua sumo sumo la rui, pogos naþa pisa pa Epraam pisa pisape

“E ko þisi na Suþe kilia visa ruru lus kiena ne yeririna lala na yomarava nini.”

Taveve visena nene, Visena Wa kiena ne Ntewa pisaar mēna ga rui pisape p̄isi na Ntewa kilia kila yaru lala naḡa pe ape le Yu re poli a mesmesu amio naga, visave apiawa e naga.

⁹ Ana la naḡa la apiawa ke e naga sanene, ana kana kinasa sa naḡa Ntewa naga pisa ruru la ke nanagane, sa naḡa naga pisa ruru Epraam sumo, komin naḡa naga piawa e Ntewa.

¹⁰ Ana la naḡa asitum ke asape yoko akilia atol malena komin naḡa la asuḡa akilali ke naḡa alogear navisaluaena lala, la nene la asike vatanon naliḡereen tai rui, komin naḡa pe yaru re tai naḡa mlogear make navisaluaena la nene poli, a Visena Wa kiena ne Ntewa pisa pisape, *“Yaru la naḡa la pe amlogear re sur la punu ga naḡa asike e tusi navisaluaena poli, la monar atol nakoena.”*

¹¹ Sanene narui ana merarava ruru pan ita naḡa yaru taḡatete imi mesmesu amio Ntewa komin naḡa naga logear ga navisaluaena nene ana sa naḡa Visena Wa kiena ne Ntewa naga pisa naḡa pisa pisape *“Yaru naḡa naga mesmesu amio Ntewa komin naḡa naga piawa e Ntewa, naga ga kilia mali.”*

¹² Visena ne na nene naga pisayu ḡelaga naviawaena, a ita tekilia tevisu naḡa ḡelaga kiena ne naviawaena nene amio ḡelaga na nalogearena e navisaluaena, lalua pe maran taaga re nenaga. Nanene komin naḡa ḡelaga na logearena Navisaluaena, naga suḡalu se lepas na suri la punu ga naḡa yaru ga kilia kila sa naḡa visena wa pisa, naḡa pisape yaru ga naḡa kila punu sur la naḡa navisaluaena pisa, naga kilia tol malena ea.

¹³ Ana komin naḡa ita na pe yaru re tai naḡa naga kila punu sur la naḡa navisaluaena nene pisa poli, ana Navisaluaena nene naga pisaar nakoena amio marena pan ita punu ga. Ana Kristo naga pitomi narui, ḡurelua ita e naliḡereena nene, taḡan naga kus leleta, ana naga pa sike vatanon naliḡereena nene, naga nene na sa naḡa Visena Wa pisa, naḡa pisape *“Yaru naḡa apiar naga atelania mon metava e purlaki, vena mare komin naḡa naga sike vatanon e naliḡereena kiena ne Ntewa.”*

¹⁴ Kristo taḡan naga sanene, vena la naḡa pe ape le Yu re poli, la mēna ga akilia atol navisa ruruena la nene naḡa Ntewa naga pisaar pan Epraam, ana suri nena nene kila sane nanagane ita naḡa tepiawa m̄arera e Kristo, ita tekilia tela Ninuna Wa nene naḡa Ntewa pisaaria pisape la van yeririna lala.

Navisaarena pimi sumo, Navisaluaena naga pimi sirau

¹⁵ Wolai lala a vineu lala. Yoko nevisa suniena tai e ga e kieta malena naḡa kana kinasa pa lavisin ga navisaarena nene kiena ne Ntewa naḡa pa Epraam. Visae yaru tai visawal maron kiena visena, visave pogos naḡa nemare, yoko kiau sur lala naga monar ve sa nene ve sa nene, ana naga siriar kiena navisaarena nene sike e m̄aki tai, ana pogos naḡa visave naga kovio, la taḡatete avilopu kiena navisaarena nene.

¹⁶ Pogaga, ana sanene, Ntewa kila kiena navisaarena pa Epraam, a e kiena lusia. Ana e visen nene pe pisa re pisape Ntewa naga kila kiena visaarena e *“Lus kiena ne Epraam la poli,”* naḡa kana kinasa sane yeririna moki, naga pisa sanini, pisape *“E kiena lus tai,”* naḡa naga pisa sane yaru taaga ga, a yaru nane, naga Kristo.

¹⁷ Kiau visena e lepas nene kana kinas sanini nanua sumo Ntewa naga pranaria amio Epraam, a Ntewa pisaar pisape uarar kiena naviranarena

lalua nene m̄arera. Ana siraunia kas ponotia vari lualima yam telu p̄arovia p̄isi rui, ana navisaluaena kiena ne Mosis pimi m̄alivi ana navisaluaena nene naga taṓatete kilaro naviranarena nene naṓa sike pa rui, taṓatete si kilia yumulua naviranarena kiena ne Ntewa.

¹⁸ Ana visae ita tekilia tetol navisa ruruena lala kiena ne Ntewa komin naṓa ita tesuṓa tetaveve ke ga Navisaluaena nene, naṓa naga pe sur tai naṓa pimi ga sirau, nanene naga kana kinasa sa naṓa navisaarena kiena ne Ntewa nene naṓa su la nanua sumo rui, naga pimi korena ga. Ana ita tepisu naṓa Epraam naga tol navisa ruruena lala kiena ne Ntewa nene, komin ga naṓa naga p̄uarar ruru navisaarena kiena ne Ntewa, pe komin re Navisaluaena poli, komin e kiena pogosia, Navisaluaena pe pimi m̄alivi re poli wa.

Navisaluaena naga kiena yuṓaena suṓa ga

¹⁹ Poga, ana pona kana naviunena toṓa ga, naṓa pisa pisape “?Ve sanene, Ntewa mligan Navisaluaena kiena ne Mosis nene pe na ya pona komin ya?” Pogaga, nevisa van amiu narui, sanini, Suṓe naga mligan ke sina ga Navisaluaena nene to metavan kiena naviranarena, vena iila ita yeririna lala tekilia tevisu kilale kieta mlamulena viowa lala. Ntewa mligan navisaluaena nene vena suṓalu su m̄aga, vano vano tol pogos naṓa yar nene naṓa pe lus kiena ne Epraam, naṓa Ntewa pisaar pan imimi pimi m̄alivin ita.

Ana ita tepisu naṓa Navisaluaena naga kiena yuṓaena wo tanea toṓa ga. Ana ita monar tesitoṓalia sane Navisaluaena nene, pogos naṓa pimi m̄alivi, kom p̄esan puna ne navisi kiena ne Ntewa lala, siraunia amla pan yaru tai, naṓa Mosis, ana naga mla pimi mla pan yeririna lala. Ana pogos naṓa Ntewa naga kila naviranarena nene amio Epraam, nanene na pe sa re nene poli.

²⁰ Ana pogos naṓa lalua nene apiran ruru ke kiela visena lele taaga, ana pe navisi re poli pona yaru taṓena naṓa suṓa likan lalua vena la visena, ana Ntewa naga ga taaga naga pisawal kiena navisaarena nene mesmesu e marana ne Epraam.

²¹ A nanene naga pe sa re naṓa asape Navisaluaena nene kilali naṓa kalwo navisaarena kiena ne Suṓe poli, peraga. Komin naṓa visae Suṓe naga kilia la si navisaluaena taṓena naṓa visae ita telogear make ga ana kilia kila ita temali, pona naga mligan navisaluaena nene pimi yo rui vena ita tekilia temesmesu temio naga.

²² Ana pe sur tai sa re sanene poli, komin naṓa Visena Wa pisa p̄isi rui pisape ita punu ga tesike vatanon nam̄areraena na mlamulena viowa, ita tesuṓa tekilaro ke ga navisaluaena lala. Ana navisa ruruena naṓa Ntewa pisaar pisape yoko ligan imi, la akilia aimi la aṓalivi e ita komin ga naṓa ita teṓiawa ke e Yesu Kristo.

Pogos na wasineen Kristo pimi m̄alivi rui

²³ Sumo rui, pimi tol nanagane tekilia teṓiawa e Kristo, navisaluaena kiena ne Mosis nene piar ita m̄arera pa p̄isi, sa ga naṓa tesike e yuṓa na koena rui.

²⁴ Navisaluaena nene, naga sane pisuar ita, sa ga kieta navianena tai, pimi tol pogos naṓa Kristo pimi, vena e pogos nene, ita tekilia teṓiawa e naga narui ana tekilia temesmesu temio Ntewa.

²⁵ Ana nanagane, Navisaluaena nene tařatete si kilia visuar ita, komin nařa pogos na viawaena e Kristo naga pimi řaliwi řisi rui.

Amiu punu ga ave taaga e Kristo narui

²⁶ Ana komin nařa amiu apiawa e Kristo Yesu, ana amiu punu ga amio Kristo ape narina ne Ntewa.

²⁷ Akee amiu řisi rui, ana amiu apimi ape taaga amio naga, sa nařa amiu akus řelaga wo kiena ne Kristo lala e amiu, sa nařa amiu amien kulsota lala e yepemiu.

²⁸ Nanagane amiu punu ga apimi ape taaga ga e Kristo Yesu, suri ne na nene narui, amiu punu ga atorok ga. Popon ita monar ve teliřere re si yaru lala, tevisave nanene pe Yu, a nanene pe yaru nae ga lele tařena, pona tevisave nanene pe yerkowa, a nene naga pe yar nayuřaena ga, pona sane nanene pe yermene, ana nanene naga pe sira ga. Ana řelaga nene monar ve to re si e amiu.

²⁹ A komin nařa amiu ape kiena ne Kristo sanene, amiu ke la nanene narui amiu ape lus kiena ne Epraam kemua lelaga, a ve sanene, navisa ruruena lala nařa Ntewa naga pisaaria pa lus lala kiena ne Epraam, řisi na amiu ke narui amiu akusia.

4

Ita tepe narina ne Ntewa

¹ Ana řisi na nevisa re laa e kieta řelaga nene sane vena nevisa ruru laa merarava sane e lepas nen Navisaluaena nene. Visae yaru tai, ana naga mare, řisi na narina naga kus kiena suri lala. Ana visave nisisi nene vitokaki ke ga wa, řisi na naga tařatete kilia visuar sur la nene. Naga sa ga yaru na yuřaena kiena ne ariman ga,

² nařa řisi na naga monar suřa ga vatano e liman yaru tařena ga lala, sane arimana tařena la nene, vano vano tol mesmesun nena pogos nařa arimana naga piřawal sumo rui, piřape naga kilia uarar sur la nene e pog nene.

³ E řena ga e ita sanene, nařa sumo, ita na sa ga nisisi, nařa ita kieta sitomena lala sike ga vatano e yermare lala na sumo na yomarava nini.

⁴ Ana pimi tol ruru kana pogos nena, Ntewa naga mligan narina pimi, nařa sira tai naga řaria, paeme e yomarava nini, nařa naga paeme vatano e Navisaluaena kiena ne le Yu lala.

⁵ Naga paeme vatanon Navisaluaena nene, kapur ea, vena naga kilia wereplan imimi la nařa la asike vatano e Navisaluaena nene rui, vena Ntewa kuslua ita, teimi teve narina lala.

⁶ Ana nanagane, sa nařa ita tepim tepe narina lala, naga mligan Ninuna kiena ne narina pimi e losineta lala, nařa kila ita tekilia tevio Ntewa, tevisave "Ata Ata."

⁷ Komin sur ne nanene, amiu na pe sa re si yar na yuřaena ga la poli, ana amiu na ape narin Ntewa kemua lelaga, nařa řisi na naga la suri wo van amiu sa nařa naga piřaar pa narina lala piřape řisi na la akusia.

Pol sinena mie le Kalesia lala

⁸ Nanua sumo, pogos nařa amiu pe akilia re Ntewa poli wa, amiu asike ga vatanon nařareraena kiena ne yermare la nene nařa pe ape Ntewa re nenaga,

⁹ ana nanagane, amiu akilia Ntewa ĩisi rui, pona popon nevisa nevisave nanagane, Ntewa kilia amiu rui. Ana inu sineun nesape neviun tan amiu, nesape komin ya ne amiu sinemiun awasuĥe sina ga ava puna ne yermare la nene nanua sumo, naĥa la pe aĥarera re poli, a naĥa la taĥatete akilia akila wo van amiu pogos tai? ?Vanon ya ne amiu sinemiun asape asu ke sina ga vatanon kiela naĥareraena?

¹⁰ ?Sanape na amiu asuĥa asitomĥal ke legiena wa lala kiena ne la nene, a kiela kupario wa lala, a kiela pogos wa lala, a kiela kas wa sanene? Asitom asape ĩisi na Suĥe kekarana amiu vanonia?

¹¹ !Aulai, akila inu nemaraun amiu paĥisi! !Pona nemiyuĥae ĥarera pan amiu paĥisi ana nepisu sane pe sur korena ga!

¹²⁻¹³ Wolai lala a vineu lala, nanua sumo kam na pe asu re vatanon navisaluaena poli, ana pogos naĥa nepim nesike nemio amiu, in na nekila inu ĥena ga nesa ga amiu. Ana nanagane, nemloge asape amiu sinemiun asape awasuĥe si ava e ĥelaga na navisaluaena nene, a vanon sur ne nanene nepiun ĥarera tan amiu vena amiu na aimi ve sa ga in narui, naĥa in na pe nesu re si vatanon Navisaluaena nene poli. Amiu asitomĥali pogos naĥa in na nemlologo pan amiu sumo, naĥa kiau maiena ga kila narui noĥal pulmas naĥa nesike nemio amiu, ana pe sur korena ga naĥa nemai e pogos nene, ana amiu na pe akila re nemloge piowa poli.

¹⁴ Peraga, ana kiau maiena nene kila kare amiu keviu wa, ana amiu pe amloge re piowa e inu poli, a pe asitom re ĥena piowa e inu poli, peraga. Amiu aĥure inu nepa e ĥamiu yuĥa lala, sa naĥa visave in na neve navisi kiena ne Suĥe tai, pona sa ga in na Yesu Kristo lelaga.

¹⁵ Sumo, amiu akekarana inu paĥisi, naĥa nepisu sa naĥa visave amiu akilia akila, pona amiu akekarana naĥa aurelua kilamaramiu vena aligan te kilamarau, vena iila inu. ?Ana sanape nanagane narui?

¹⁶ Pona nenagane, kiau visena lelaga la nene, akila inu nepimi sane kiamiu erau viowa sina. ?Ana ya ne sanene?

¹⁷ Yaru taĥena la nene naĥa nemloge apisape la asike amio amiu nanagane, ana la nene asuĥa apilonvilon ke lologena wo kiena ne Kristo, la apimi asuĥa veraga amio amiu vena ave erau wo amio amiu, vena akila amiu asu vatanon la, ana nanene la akila kotalia amiu ga ne. Komin naĥa la sinelan asape aure lua amiu ga vetan inu.

¹⁸ Ana pe nepisa re nesape vena in ga taaga ga nekilia nesuĥa nemio amiu poli, vena in ga taaga teve erau wo, komin naĥa ĥelaga nene naĥa na erau wo amio yaru taĥena, naga wo silaga, ana popon sane nakilaen ga yuĥaena wo lala.

¹⁹ Naruu lala, inu na sane sira tai naĥa ĥeĥena mlaea vena war sisi, sa naĥa nesuĥa nemloge piowa paĥisi vanon amiu, nesuĥa nemiyuĥae ĥarera pan amiu paĥisi vena amiu ala Kristo amio kiena ĥelaga wo lala e kiamiu malena.

²⁰ Aulai, visae nesuĥa nemio amiu nanagane, nanene na kila inu neloge wo paĥisi. Visae ve sanene, ĩisi na nekilia nevilon li laa kiau visena vito tano sane, ana nanagane naĥa nesike perinan amiu sanene, inu pe nekilia re si po la rui sane aĥa sanapen amiu narui.

Suniena kiena Eka amio Serai

²¹ Amiu laĥas naĥa sinelan asape ita na monar telogear kieta Navisaluaena vena ita ve sa ke Ntewa, inu sineun nesape la avisataĥe kiau

naviunena tai, sape “?Navisaluaena naŕa apisayuia, la asuŕna amloge kilale ke ya naŕa Navisaluaena nene pisa pona pe apisu kilale re poli?”

²² Visena wa nene pisayu ke yermarua Epraam nene, naŕa naga narina na yermene lua, naŕa tai, sira naŕa miyuŕnae kiena ne wona naŕa Eka naga ŕaria, a narin taŕena tai naga wona ruru napo naŕa Sera naga ŕar maronia.

²³ Naga naŕa paeme sirau, kiena kia Aisak, naga paeme komin naŕa Ntewa pisaaria, a naŕa naga paeme sumo, kiena kia Ismael, naŕa sira na yuŕnaena nene naga ŕaria, naga paeme ga sa ga nene.

²⁴⁻²⁵ Ana ita tekilia tela suniena nene sa naŕa ŕakaiwa tai, naŕa sira la lua nene, lalua na sa naŕa naviranarena lua naŕa Ntewa naga kila. Sira naŕa Eka naga sa ga naviranarena naŕa Ntewa kila e tavie keviu ne Sinae, nanene na e purvanua naŕa Arepia, yo ne nanene naŕa Ntewa mla Navisaluaena nene pa Mosis ea. Eka nene, naga pe sira na yuŕnaena ga tai, a narina mēna ga lala la ape yaru na yuŕnaena ke mēna ga lala. Sanene, Eka mēna ga naga na sa mēna ga pulkumali keviu naŕa Yerusalem, naŕa kana yaru ne lala apuarar Navisaluaena lala mārera, ana la sa naŕa ape yaru na yuŕnaena ke mēna ga, komin naŕa la asike vatanon navisaluaena nene narui.

²⁶ Ana sira taŕena nene, naŕa Sera, pe yaru re tai naŕa ŕuarar e yuŕnaena poli, naga ga, a naga nene naga sane Yerusalem taŕena nene, naŕa pe Yerusalem nae ma e peni. A narina ne Sera lala, la mēna ga la pe yaru re tai naŕa ŕuarar la vena ayuŕnae poli ana la mēna ga asuŕna ga sanene, kila sane Sera nene sane aneta naŕa ita tepiawa e Kristo.

²⁷ Visena Wa pisayu li ŕna sur la nene naŕa pisa pisape,

“Sira nene, ko naŕa sumo na ko ope luŕaluŕna ga,

naŕa mopona pe mlaeli re pogos tai poli vena warena sisi,

nanagane ko omloge po, ko okekara ko omiau,

komin naŕa woma na yermene mligan ko rui ana nanagane naruŕna lala apimi ape moki la narui, ataulu la naŕa sira naŕa wona suŕna amio naga silaga naga ŕar la.”

Ais 54:1

²⁸ Visena nene naga sa naŕa Ntewa naga pisaaria pisape yoko narina la ve moki, na ve moki a amiu kiau wolai lala a vineu lala, ita ke ga na ita tepe narina ne navisaarena kiena ne Ntewa nene narui, sa ke ga naŕa kiena navisaarena nanua sumo naŕa kila Sera ŕar narina naŕa Aisak.

²⁹ Ana pogos naŕa Aisak paeme sumo, sisi taŕena nene naŕa Ismael naga paeme sa ga nene, naga suŕna mēne nisisi nene naŕa Aisak naŕa naga paeme e yuŕnaena na Ninuna Wa kiena ne Ntewa. Ana pimi tol nanagane, tepisu ŕelaga sa ke ga nene na wa.

³⁰ ?Ana Visena Wa pisa sanape? Naga pisape Ntewa pisi pa Epraam, pisa pisape “Ko monar okuwanlua sira naŕa naga pe sira na yuŕnaena ga nene amio narina, komin naŕa narina nene, naga pe torokin re si naŕa la sur tai e kioŕna sur la poli. Sur la punu ga monar va ga e limana narina naŕa sira naŕa naga ga naŕa woma naapo.”

³¹ Poga, erau lala, Ntewa pisa sanini, a inu nevisa van amiu nagane nesape ita nini, ita pe tesa re narina ne sira naŕa na yuŕnaena poli, naŕa ita tesike vatano e Navisaluaena kiena ne Mosis, ana peraga, ita na sane tepe narina ne sira naŕa naga suŕna ga sanene, sa naŕa sane ita na temlelaga

ga e Yesu. A sur la naŕa Ntewa naga pisaar pa narina na lelaga lala, ŕisi na ita ke ga na yokorena tokus narui.

5

Yesu pure plan pa nalelagaena la rui

¹ Pogos naŕa Kristo ŕurelua ita, naga kila sanene vena tomolue, naŕa ita tomolue lue, ana vena ita ve towasuŕe ita re si teva tesuŕa vatanon Navisaluaena kiena ne Mosis nene poli. Ve sanene, monar aviawa mŕarera, vena ve aŕareran amiu re si sa naŕa amiu na sa ga yaru na yuŕaen lala, naŕa Navisaluaena nene piar manene ruru amiu ke sina ga.

² Amiu na ayagogo ruru e visena nene naŕa inu Pol nesuŕa nepisa ke pan amiu. Visae amiu ataŕan la aŕareran amiu avisave amiu ave ŕaviu, ŕisi na yuŕaena nene naŕa Kristo naga kila ŕisi rui taŕatete iila amiu.

³ Ee, nepisa ke sina ga visena mŕarera nene pan amiu, nepisape visae yaru naŕa taŕan naga ve ŕaviu, naga ga suŕa mligan ke sina ga naga sike vatano e Navisaluaena nene. A yaru naŕa sike vatanon Navisaluaena sanene, naga monar visuar ruru naga naŕa naga logear sur punu ga naŕa Navisaluaena nene naga pisa, visae peraga, yoko naga tol nakoena.

⁴ Amiu la ŕasia nene naŕa asuŕa akilali naŕa alogear Navisaluaena nene rui, vena amesmesu amio Ntewa vanonia, amiu la nene asuŕa ate plan amiu ke e Yesu rui, amiu apilon ŕasimiu rui e lemamiena kiena ne Ntewa.

⁵ Ana ita na, ita tesuŕa sinetan manene tesape ŕisi na Suŕe kila ita temesmesu ruru temio naga, komin ga naŕa ita tepiawa ga e naga, a pogos naŕa ita tesuŕate ke ga wa, Ninuna Wa naga suŕa mila ita temlelaga mŕarera, tesape ŕisi na Suŕe naga monar kila sanene van ita.

⁶ Pogos naŕa ita tepimi tepe taaga temio Kristo Yesu sanene pe sur korena ga naŕa yaru naga pe ŕaviu pona pe pe ŕaviu re poli, ana sur keviu na e lepas nene nane kieta naviawaena e Kristo naŕa naviawaena nene naga kila ita tesitom Suŕe, a ita tesitom ŕena ga yeririna taŕena lala.

⁷⁻⁸ Sumo na nepisu amiu akiriri na po paŕisi wa, ana nanagane, pe sa re si nene poli. Suŕe naga pio amiu sumo ŕisi rui, ana sineun neviun nevisave yeririna ai nene naŕa naga suwo amiu sina ga, naga kila amiu pe amlelaga re si e visena lelaga poli? !Pe Ntewa re nena poli!

⁹ Navianena viowa nene naŕa kila kare kiamiu sitomena naga sa naŕa visena pisa pisape "Narin korme ga, ana naga kilia kila kare kilanŕu la melkalka vaŕisi."

¹⁰ Ana sa naŕa amiu amio inu, ita tepimi tepe taaga e Ntewa, nesuŕa nemlelaga mŕarera ke e amiu na wa sa naŕa ŕisi na ita kieta sitomena ve taaga, sa naŕa ita ve toŕareran re si li na lelagaena lala naŕa la pe ape Yu re poli tevisave la monar ave ŕaviu. A nemlelaga ŕena ga mŕarera ke ga wa nesape yeririna nene naŕa suŕa kila kare amiu ke sanene pe sur korena ga naŕa naga pe yeririna ya, ŕisi na Suŕe naga la nakoena vania.

¹¹ Puruvi lala a vineu lala. Visena laŕasia pisa ke pisape inu ŕena ga nesuŕa nemlologon ke ga wa nesape li nalelagaena ŕena ga lala monar ave ŕaviu vena Ntewa kilia tamalia la, ana visena nene pe pe lelaga re poli. Visae nelologon ve sanene ŕisi na yeririna la nene naŕa asike amio amiu akekaran in ga. Ana amiu apisu ke ne, la asuŕa sinela karin ke na wa,

komin naþa kiau navisawalena e laki torovia naga suþña yumulua kiela sitomena lala.

¹² Inu na nesitom ke nesape yar la nene naþa la asumña apilovilopu amiu ke sanene, akila ke sinemiu kurkur naþa la sinelan manene asape monar ave þaviu, popon ala playu ana asila ke sina ga, akila kare rurula ke sina ga.

¹³ Ana amiu naþa kiau erau lala, lelaga paþisi naþa Suþe pure lua amiu rui, amiu pe asu re si vatano e Navisaluaena kiena ne Mosis la nene poli. Ana maramþe amiu, avisuar ruru amiu, ve asitom re avisave, "Pogaga nene narui, in na nomolue e navisaluaena nene rui, inu ga taaga narui. Pisi na nekilia nekila sur punu ga naþa kiau sitomena sinenan narui." Amiu ve avisa re sanene, ana þisi na kiamiu sitomen wo naga monar kila amiu akekaran naþa aiila yeririna taþena.

¹⁴ Pelaga na sanene naga taveve ruru visena tai naþa Navisaluaena naga pisa, naþa naga kalo ruru visena taþena lala e Navisaluaena nene, naþa pisa pisape, "Ko ositom nalavis purña lala, akila wo van la, ve sa ke naþa ko ositom ko mþaga."

¹⁵ Ana visae amiu ave sa suri mali tetan lala, naþa amiu ga agorua amiu, ana amiu ga asumña akarkare amiu sanene, ana monar avisuar ruru amiu, þisi na þelaga nene naga kila kare punu amiu ke sina ga.

Pelaga kiena ne Ninuna Wa amio þelaga kiena ne yeririna

¹⁶ Inu sineun nesape nevisa visena nene van amiu. Amiu nene na Ninuna Wa naga monar sumon amiu, amiu na ve ataveve re si kiamiu þelaga marua naþa apaeme amio.

¹⁷ Vanon þelaga nene naþa ita tepaeme temio, naga pe sinenan re þelaga kiena ne Ninuna Wa poli, a þelaga kiena ne Ninuna Wa naga pe kekaran re þelaga nene naþa ita tepaeme temio poli. Suri nene naga sa naþa þelaga la lua nene sane la lua ape nasinekar la ga, ana sur ne na nene narui, visae Ninuna Wa suþña sumon amiu, taþatete si amiu akilia akila ga ya naþa kiamiu sitomena sinenania.

¹⁸ Ana amiu monar ve sinemiu þesan re mþena ga naþa visae Ninuna Wa naga suþña sumon amiu, ana amiu ve asu re si vatano e Navisaluaena nene narui.

¹⁹ Yumþaena la na þelaga nene naþa yeririna lala la apaeme amio naga merarava ruru ga. Yumþaena la nene la ne nanene narui sa naþa nataþaen lau, a sur la naþa namawaena, a þelaga namname ga lala,

²⁰ amio nalotunen nono lala, amio nawarena kimi. Amio mþena ga, nagorualaena lala, namaraena lala, navielueena lala, nasinekarena lala, napuluviseena lala, nalilipereena lala, nakaween yaru lala,

²¹ a nasinesuniena lala, amio namunen wii keviu, a namþaagena viowa lala, amio mþena sur taþena la sanene. Ana nevisawal sina ga van amiu, sa naþa nepisawal pan amiu sumo rui, nesape amiu avisuaria vanon yaru naþa suþña kila ke þelaga la sa nene, þisi na naga taþatete su e nasuþenena kien Suþe pogos tai.

²² Ana mras naþa Ninuna Wa kila pitovi e malena kiena ne yeririna naga sane: nasitomiena, a nakekarena, a nasuþareena, a namalumena, a nasinewoena, a nawoena, a nayepenþaena,

²³ a navatanoena, a nawanaren sine. Pelaga la nene na po pañisi, a pe visena navisaluaena re tai naña pisa luñar amiu pisape amiu ve akila re si suri la nene.

²⁴ Ana ðelaga naña ita tepaeme temio, amio kiena nasinenanena viowa la nene, ita tesuaria e laki torovia ðisi rui. Nanene, ita naña tepe kiena Kristo Yesu, ita temligan sur la nene ðisi rui.

²⁵ Ana komin naña ita temali e Ninuna Wa, popon ita teyali mēna ga e kiena ðelaga wo lala.

²⁶ Pe pon re towarwar ita poli, pona ita ga tekilaweke ke sina ga naña sineta mimi, pona ita ga tesuñia tepieluen ita ke sina ga.

6

Amiu punu ga monar aiila amiu

¹ Kiau wolai lala a vineu lala, visae amiu yar tai naga loru e mlamulena viowa, popon amiu naña Ninuna ne Ntewa teke e amiu, amiu monar aiila naga vena akila ruru ke sina ga naga. Ana amiu monar avis malumu ga vania, sa naña amiu sinemiu miye naga, a amiu monar avisuar ruru amiu mēna ga, vena sur naña amiu akila ruru yaru tañena nene vanonia ve imi kila li amiu re mēna ga.

² Amiu na monar aiila amiu ve sa nene narui vena akuspae ga naurmiena kiena ne amiu tañena lala. Ve sanene sane amiu asuñia amlogear ke ya naña navisaluaena kiena Kristo naga pisa ke narui.

³ Ana tañatete si avilave van amiu, sa naña yaru tai suñia sitom ke naga pisape “In na yar tai nini.” Visae ve sanene yaru nene naga suñia pisa kotalia ke sina ga naga ne, komin naña naga pe pisu kilia re sape naga pe pe yaru re tai nene poli.

⁴⁻⁵ Ana amiu punu ga monar amiu veve taaga avisu veve ruruli kiamiu yuñiaena lala naña akila. Visae sanene, yaru tai tañatete kilali visu veveli sa naña kiena yuñiaena po taulu yar tañena lala, ana naga monar visu veve kiena yuñiaena naga taaga. A visae kiena yuñiaena nene po, naga kilia kekara narui, komin kiena yuñiaena wo nene. Komin naña yaru punu ga pe maran taaga re poli, la kiela naurmiena tañena lala peve taaga naña la akus ke e kiela malena lala.

⁶ Ana naña asuñia apian amiu ke e visena nalelagaena, pogos naña visae amiu alual narin sur tai popon amiu avion van amiu amio kiamiu navianena lala.

⁷ Amiu avisuaria, ve avisa kotalia amiu re sina ga. Ko tañatete ototoroun Ntewa. Kurus nen ya naña omapila e kiomñia lokove, naga kana mras ke naña ðisi na ko ga okan narui.

⁸ Yar naña mapila ðelaga naña naga paeme amio, yoko naga sane kurus nen sur tai e kiena malena, ðisi na naga war mras viowa lala e ðelaga nene, naña marena napiowa ga, ana visae naga mapila ðelaga kiena Ninuna Wa e kiena malena, ðisi na Ninuna Wa naga la kinanena marua lala naña po vania, naña naga pe malena naña ve uro re.

⁹ Ana ðisi na ita tekilia towar kinanena wo lala e ruru e kana pogos naña marua, visave ita ve teligan re yuñiaena. Ve sanene, ita na monar ve sineta maren re naña tekila ðelaga wo lala,

¹⁰ ana ita na monar sineta wo va yaru lala silaga, a monar sineta wo va laa sane va la naña ita tepe mratava taaga temio la e Kristo.

Visena maro kiena ne Pol

¹¹ Poga, p̄isi na inu nesiri maron kiau visena la nene e ga e lum̄au, nane amiu akilia avisu kana mras nen visena lala kerkeviu sanene.

¹² Inu sineun nesape nevisa sanini, la naṗa sinelan asape am̄areran amiu ave ṗaviu, nanene naga sa naṗa la sinelan ga vilaveena komin sur la naṗa na kulus nen yaru ga. Ana la sinelan asape akila sanene komin sur taaga ga, naṗa la sinela asape la akilia aligan nalologonena na laki torovia kiena ne Kristo naṗa kilia tamalia ita. Visena nene la yepel mavinia komin naṗa la amaraun asape saṗisi la asum̄a alogon lologena wo na marena kiena ne Yesu naga mesmesu ve sa nene, p̄isi na yar taṗena laṗasia aṗene la.

¹³ A la nene naṗa la sinelan asape amiu monar ave ṗaviu, la sinelan m̄ena ga ve sanene vena p̄isi na la akilia awarwar lan avisave la ataulu amiu p̄isi rui, naṗa la amligan amiu apito si vatano e Navisaluaena kiena ne le Yu lala. Ana amiu na avisu ruruia, komin naṗa la m̄ena nene la pe asum̄a amlogear re si sur la punu naṗa Navisaluaena nene pisa poli.

¹⁴ Ana e inu, pe sur re tai naṗa sineun nesape nowarwar inu e poli, ana e ga e laki torovia kiena ne kieta Suṗe Yesu Kristo, in na neṗarwar inu ea, komin kiena marena nene kila ṗelaga lala na yomarava nini la apimi sane sur mare ga e inu, a kila inu m̄ena ga nepimi sa ga yar mare ga tai e ṗelaga lala nataṗaliena na yomarava nini.

¹⁵ Naṗa yar tai imi mesmesu amio Ntewa, ana pe sur korena ga naṗa yar nene naga pe ṗaviu pona pe pe ṗaviu re poli, ana visae Ntewa naga sii ke sina ga yar nene imi ve yar viu sumo wa, ana p̄isi na yar nene kilia imi mesmesu amio naga.

¹⁶ A naga narui in na nelen wo la naṗa p̄isi na alogear visena la nene, naṗa p̄isi na aimi ave le Israel kemua lelaga lala kiena ne Ntewa, nesape sum̄arena kiena ne Ntewa a kiena nasineyeena sike amio la.

¹⁷ Kiau visena naga loka ga nene. Ana in na pe sineun re si naṗa p̄isi na yar tai kila ke sina viowa van inu sanene poli, komin naṗa nesum̄a noṗar ke piakapila kiena ne Kristo e tasneu rui, sa naṗa la akove inu a la aṗene inu.

¹⁸ Wolai lala a vineu lala, nemlen nesape p̄isi na nasineyeena kiena ne kieta Suṗe Yesu Kristo naga sike amio ninumiua la punu ga, Sanene.

Maki Naña Pol Siria Pa Pan Li Nalelagaen Wa Lala Nae Garu EPISAS Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Purþesnen sitomienna naña Pol pisayuia e maki nini naña naga siria pan li nalelagaena lala garu Episas, nanini visena tai naña siria teke marana na keviu taaga na vetokaki lualima [1:10], naña pisayu na maplarena keviu kiena Ntewa. Pisape Ntewa sinenan sape suri la naña naga kila, yoko aimi aviranar la lele taaga. Naga sinenan sape suri nae mae peni a nae yomarava yoko asikolia ga amio Kristo, naña naga pe þarin suri makega. Pupia maplarena kiena Ntewa nene, naga miliganaria sape ve kiena yaru makega na yo punuga aimi aviranar la e þegas ve taaga ga e yomarava nini. Visae alelaga e Yesu Kristo, akilia akila sanene, a naga pisa ruru pa yeririna lala kiena Ntewa vena asiar naña akila meraravan maplarena nene e kiela maliena.

E komþasnen maki þesa nini, Pol pisayu mrapa naña Ntewa arimata miyuñae ea vena kilaen yeririna makega aimi ave taaga. Naga pisayu þelaga naña Ntewa mligan lua kiena yaru lala, a pisayu naña e Yesu Kristo narina Ntewa, Ntewa piyewo la, a þar plan kiela milamulena viowa ea, kila apimi amesmesu apo. A pisayu mēna naña Ntewa mila Ninuna Wa pan kiena yeririna lala, vena kila meraravanen naña yoko naga la sur la van la, sanaña naga pisaar sape yoko kila. E komþasnen maki na lua, Pol pisa pan la naña yoko aulo maki nini, sape la monar akila meraravan naña ave taaga amio Kristo, e þelaga naña akilia asikol la ruru amio li nalelagaena taþena lala.

Pol pis pan la e þakaiwa lala, vena kila meraravanen þelaga naña yeririna kiena Ntewa lala asuñā asikol ruru la ke amio Kristo. Naga pisape suñare naga sane tas tai, naña Kristo naga pe þarunia, pona sane yuñā tai, naña Kristo naga pe kemraþe keyowo po na mrapun yuñā nena, pona sane sira tai naña Kristo naga pe wona.

Ntewa sinen sii manene yeririna na yomarava la paþisi, a yaru la apisu kilia sinesiena nene pim kome Kristo. Pupia sinesiena nene kiena Ntewa miyuri sitomienna kiena Pol, ana naga pisawal kiena lelagaena e Kristo e maki nini. Maki nini kila meraravan þelaga kiena Kristo naña sinen sii ita paþisi, mare vena ulplan ita, viyewo ita, suñā iila ita e kiena lemamienna, a kila ita temesmesu ruru nena ga e marana Ntewa.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-2

Kristo a kiena suñare 1:3—3:21

Malena viu e Kristo 4:1—6:20

Visena maro 6:21-24

Pol siar kiena visena pan la

¹ Inu Pol, naþa Ntewa ga naga mligan inu vena neve yaru nalologonen Lologena Wo kiena ne Kristo Yesu, inu nesiri lumaki nini pimasu pan amiu, amiu li nalelagaena lala nae pupia pulkumali naþa Episas, naþa amiu apiawa marera e Kristo Yesu.

² Inu nemlenwo amiu ke nesape þisi na lemamiena a sumarena kiena ne Ntewa Arimata a amio mēna ga kiena ne Yesu Kristo kieta Suþe, sumā amio amiu.

Ntewa naga visa ruru ita e Kristo

³ Popon naþa ita teyeluar Ntewa, naþa naga Ntewa kiena ne kieta Suþe, Yesu Kristo, a naga pe Arimana mēna ga, vanon naþa ita, naþa tepe taaga temio Kristo, ana Ntewa naga kila po paþisi pan ita e navisa ruruena wo lala nae ma metava.

⁴ Nanene naga sa naþa pogos naþa yomarava nini naga pere wa, ana Ntewa naga pisaar ita þisi rui vena ita teve taaga temio Kristo, vena ita teve kiena, a vena kieta malena ikik ruru wo e marana, naþa pe kororaki re e poli.

⁵ Nanua sumo laa rui, kome pupia kiena sitomena, ana Ntewa naga mliganar ita vena kuslua ita sane narina lala, kome Yesu Kristo. Suri nene, Ntewa naga kila sane mesmesun e ya naþa naga pisu sape po, a naga kekaran mēna ga paþisi naþa naga kila.

⁶ !Teyeluar Ntewa vanon kiena pupia lemamiena nene a vanon mēna ga nalakorenanena wo nene naþa naga mla korenan ga pan ita, naþa pimi kome narina naþa naga sitom paþisi!

⁷ Tana ne narina nene mlau, ana vanon suri nena nene, ita naþa tepe taaga temio Kristo nene, Ntewa naga pure plan ita, naþa naga piwo kieta mlamulena viowa lala. !Lelaga þa, lemamiena kiena ne Ntewa e ita keviu manene paþisi, naga pa re laa na wa!

⁸ Ntewa naga pe manmarua paþisi wa, a naga pisu kilale make suria,

⁹ ana naga kekaran naþa tamān ita tekilia kiena sitomena tai naþa naga sane navisawanena tai pan ita sumo. Naga kila sitomena nene pimi merarava ruru e ita narui, a kiena sitomena nene, nayumāenen suri wo la ve moki imi mālivi ga e Kristo.

¹⁰ E sitomena nene narui na, Ntewa naga sikol ruru suri punu ga va lele taaga, naþa naga sii la sike ma e peni, a e mēna ga e yomarava nini, la aimi lele taaga vatanon Kristo, ana Ntewa naga yumāen ruru make suri punu ga torokin kiena sitomena nene, vano vano kilamake ruru ga e kana pog nena naapo.

¹¹ Ana þisi na suri punu ga monar imi mālivi mesmesun nena ga naþa Ntewa naga sitom ruru ke pisape kila. Ana vena taveve kiena sitomena nene nanua sumo, naga pisaar imimi le Israel lala vena imimi meve kiena, naþa imimi meve taaga memio Kristo.

¹² Imimi ne nanini, Ntewa naga mliganar imimi vena imimi naþa memligan þesan kiamimi sitomena marera e Kristo, a visae sanene, popon imimi monar meieluar Ntewa silaga, komin naga po paþisi.

¹³ Ana amiu yeririna taþena mēna ga lala, naþa pe ape le Yu re la poli, amiu amloge visena lelaga nene þisi rui, nanene Lologena Wo naþa amiu atol kiamiu natamaliaena e naga, a amiu amlelaga e Kristo þisi rui, ana amiu apimi ape yeririna kiena ne Ntewa þisi rui. A vanon naþa amiu na

ape kiena, Ntewa naga mligan kana kile na suri nene tai e amiu, naþa naga mla Ninuna Wa pan amiu, sa naþa naga pisaaria.

¹⁴ A Ninuna Wa nene, naga sane komsus nen navisaarena na sumo kiena ne Ntewa e ita, vena ita tekilia ruru tesape metavan Ninuna nene, þisi na ita tokus lalimana punu ga ve kieta, nanene na e pogos naþa Ntewa naga wereplan yeririna lala ava puna, nanene na la ga naþa naga pul plan la þisi rui ana la ape kiena. !Ita teyeluar Ntewa, pe mias naga po paþisi!

Leniena Kiena ne Pol

¹⁵⁻¹⁶ Komin suri ne la nanene, silaga e kiau leniena lala, nesuþia nesitomþal amiu luen ga, a nepisa luen ga potena pan Ntewa vanon amiu. Pelaga nene, nesiari e pogos naþa nemloge naþa amiu apiawa mþarera ke e Yesu, kieta Suþe, a naþa asitom manene mþena ga nalelagaena wa taþena lala, ana pimi tol nanagane, nesuþia nemlen ke sanene.

¹⁷ Sila ga naþa nesuþia ga nemlen ke pa Ntewa, naþa naga pe Ntewa kiena ne Yesu Kristo kieta Suþe, a naþa naga pe Arimata naþa pe naurarena keviu, nesuþia nepiun ke tania vena naga ligan Ninuna na manmaruaena naþa Ninuna na kipianena van amiu, vena akilia Ntewa va ve keviu laa sane.

¹⁸ A nesuþia nepiun ke tania vena naga vike kiamiu sitomena lala, vena avisu kilale kiena yomerarava, vena akilia suri nene naþa Ntewa naga pio amiu vanonia, a naþa kiamiu sitomena monar mþarera vena atol suri nena. Suri la nene, naga lalimana la nene naþa pe kiamiu, sa naþa suri wo la moki naþa Ntewa naga kila ruru sike na, naga pe kiena ne nalelagaena wa lala.

¹⁹ A amio mþena ga naga, monar avisu kilalea a monar akilia ruru pupia namþaraena kiena ne Ntewa, naþa naga suþia miyuþae ke e kieta malena lala, naþa ita temlelaga e naga.

²⁰ Nanene naga namþaraena keviu ke ga nene naþa Ntewa naga miyuþae ea e pogos naþa naga pisirlua Kristo suþialu mali sina ga e marena, ana naþa siraunia, naga þere naga pa mligan naga teke tano e kiena lepas marua ma e peni.

²¹ Namþaraena nene, naga pa laa metavan mþaraena taþena lala, amio mþena ga suri mþara taþena lala, amio yerkawa taþena lala, amio nasumonena taþena lala nae ma e peni. Kia kiena ne Kristo naga mon manene laa metavan make kia taþena lala, pe e re ga e yomarava nini poli, ana e mþena ga e yomarava taþena nene naþa yoko imi.

²² Ntewa naga mligan suri la punu ga asike vatano e lana ne Kristo rui, a naga mligan lua Kristo pa e kiena suþare wa, ana naga pe þarin suri la punu ga.

²³ A kiena suþare wa nene, naga sane tasnena ne Kristo, naþa naga pule ruru e Kristo, a naþa Kristo ga rui naga pule ruru e suri punu ga e yo punu ga.

2

Nanagane ita temal e Kristo

¹ Nanua sumo, ana sa ga naþa amiu amare ga, vanon naviowaena lala, a kiamiu mlamulena viowa lala,

² naþa e pogos nene, amiu amial ga e þelaga viowa na yomarava nini. A nanua sumo, ataveve ga suþe nene na namareraena na yo yau lala, amlogear ga naga narui, naþa naga ninuna nene naþa naga sumã kila ke kiena yumãena e la naþa pe amlogear re Ntewa poli.

³ Ana nanua sumo, imimi le Israel mēna ga lala, imimi na maran taaga ga memio yeririna taþena lala, naþa imimi mesuñã memialoro metaveve ga nasinenanena na þelaga viowa kiena ne yeririna lala. Imimi mēna ga mesuñã mekila ke ga suri la naþa kiamimi sitomena la sinemiminia, a suri la naþa imimi memloge po ea. Komin suri la nene, imimi na sa ga yeririna taþena ga la nene, naþa þisi na Ntewa naga sinena kar imimi mēna ga, taþatete kila si suri tai van imimi narui, vano vano þisi na naga monar la nakoena van imimi.

⁴ Ana Ntewa, kiena sineyeena a kiena nasitomiēna naga keviu paþisi e ita,

⁵ ana pogos naþa sane ita na temare þisi rui vanon kieta mlamulena viowa lala, ana naga kila ita temali temio Kristo. Nanene na lelaga, Ntewa naga tamalia ita kom ga e kiena lemamiēna.

⁶ Ana sa naþa ita na temali temio Kristo, Ntewa pisirlua ita temio mēna ga naga, ana Ntewa naga mligan ita teto tano temio mēna ga naga e yo nametava.

⁷ Ntewa naga kila sanene vena e pogos la naþa apimi ke ne, þisi na yeririna lala, la akilia avisu kilale sanē kiena lemamiēna nene naga keviu manene paþisi, naþa naga sitom ita sanene kome Kristo Yesu.

⁸ Ntewa naga tamalia amiu e ga e kiena lemamiēna, vanon naþa apiawa e naga. Suri nene naga pe pimi mālivi re e kiamiu yumãena wo laþas poli, peraga, Ntewa naga mlã korenan ga pan amiu.

⁹ Ana nanene naga pe suri re tai naþa yaru kilia yumãe vanon poli, komin visae ve sanene, þisi na towarwar itan vaþisi, tevis vilavenia, tevisave “O inu, in ga netamalia in e kiau yumãena.”

¹⁰ Ita na sane suri wo tai naþa Ntewa miyumuāen ruru po paþisi, naþa naga sii ita tepimi tepe yaru viu lala e Kristo Yesu, a Ntewa naga kila sanene vena ita tekila mēna ga yumãena wo lala, naþa naga mligan ruru sumo rui, vena ita teyumuāenia e kieta malena lala.

Ita na teve taaga e Kristo

¹¹ Amiu na monar asitoñali pogos naþa apaeme, ana amiu na pe ape yeririna kiena ne Ntewa re poli sane le Yu lala, amiu na ape yaru taþena ga lala. Komin suri ne nanene, le Yu lala, la asitom ke asape la ape yaru wa, komin naþa la apuarar manene þaviu mārera, ana la apisa kare amiu apisa “Kulpaona” pan amiu. Ana þaviu nene naga pe suri korena ga na vanua ga e tas nen yermēne ne.

¹² Ana komin nanua sumo, amiu na sa ke nene narui. Amiu ve sinemiu þesan re naþa nanua sumo, amiu asike laa koperinan Kristo paþisi, amiu na asike vanuan þegas nen le Israel lala, amiu na ape wolawa ga, naþa amiu na taþatete akilia atol suri la naþa Ntewa naga pisaar pan kiena yeririna lala. Ana amiu naþa asike e yomarava nini, amiu na peraga ape suri korena ga narui, a amiu na pe akilia re nena Ntewa poli.

¹³ Ana amiu, naþa nanua sumo asike laa perina, nanagane amiu apimi lavisi rui komin tana ne Kristo, nanagane narui amiu na ape taaga amio naga.

¹⁴ Kristo naga pe kieta suñarena, ana naga kila kieta ðegas lua nene apimi ape taaga. Nanua sumo, imimi le Yu lala memio amiu yeririna taþena lala, naþa ita sineta kar ita mñaga silaga, sa ga naþa pupia kove tai mliþere ita, ana Kristo naga mñe plan suri nene e kiena marena.

¹⁵ Naga pisaluþar navisaluaena kiena ne le Yu lala, amio kana narin visena ne lala, a naga kila sanene naþa kila kieta ðegas lua nene lalua aimi ave yaru taaga e naga, sane lalua aimi ave suri viu tai. Visae ve sanene narui, Kristo naga kila suñarena van ita.

¹⁶ E kiena marena e laki torovia, naga kilalua sinemimiena e ita, naga kila kieta ðegas lua nene apimi ape yeririna taaga, ana naga pure ita sina ga toþasuþe si puna ne Ntewa, naga kila ita tepe mara wo temio naga.

¹⁷ Pogaga, e þelaga nene narui, Kristo naga pimi, pisawal lologena wo na suñarena nene pa yeririna la punu ga, nanene na amiu naþa pe ape le Yu re poli, naþa amiu asike laa perinan Ntewa, amio imimi mñena ga le Yu lala naþa imimi na mesike lavisin þisi rui.

¹⁸ Ana komin suri ne la nanene naþa Kristo naga kila rui, nanagane ita punu ga kieta mrapa taaga e Ninuna taaga, naþa teimi e marana ne Arimata.

¹⁹ Ve sanene, ana amiu na pe ape wolawa la re si poli narui, a amiu na pe ape yaru re si naþa pe kiela yo re poli, peraga. Nanagane, amiu na sa ga yeririna na yo kiena ne Ntewa, amio li nalelagaena wa taþena lala, a amiu asike loyuma e mñana mratava.

²⁰ Amiu na sane kemraþe lala na yuma tai, naþa li nalologena lala amio li navisawalena lala, la sane kemraþe na mrapun yuma lala. E yuma nene, Yesu Kristo naga sane kemraþe wo naþa pe keyowo mñeke lika,

²¹ naþa naga suña þuarar ruru ke kemraþe taþena la nene. Naga puar la, ana la asuñalu mñarera, ana yuma nene naga sa naþa suña pimi pe yuma wa mñana ne Ntewa.

²² Ntewa naga miyumaen amiu ke sanene narui, vena e Kristo amiu li nalelagaena lelaga lala, amiu asuñala apimi ke sane yuma tai, naþa naga kilia va sulueen ga loyuma ea e Ninuna.

3

Pol kila yumaena kiena ne Suþe pan la rui

¹ Ana komin suri la nene naþa nepisa þisi rui, inu Pol, nemlen wo amiu pa Ntewa. Nanagane nesike e yuma na koaena, vanon naþa nemiyumaen ke yumaena kiena ne Kristo Yesu pan la naþa pe ape le Yu re poli, sane amiu, a in na nemlen wo amiu ke na wa pa Ntewa.

² ?Pona amiu na apisu kilale mñaga naþa sane nesuma nemiyumaen ke vanon amiu sanene, pona peraga? Kiau yumaena naiila amiuena nene, Ntewa naga mla pan inu e kiena lemamiena,

³ ana naga sane kiena sitomena tai naþa sumo naga mlawania, ana siraunia naga kipian inu ea.

Ana suri nene nesiriyu þisi rui,

⁴ a visae amiu auloia, þisi na amiu atol kiau kiliaena e lepas nen sitomena nene kiena ne Ntewa, naþa nanagane suña pimi ke merarava e Kristo.

⁵ E teras nasumo lala, yeririna lala la pe akilia re suri nene poli sane nanagane, naþa nanagane Ntewa kipian ke e li nalologena wa lala amio mïena ga kiena navisawalena lala kome Ninuna Wa.

⁶ A visena nene naþa naga pimi merarava, naga sanene narui, naþa pisa sanini pisape, yeririna taþena mïena lala, la amio le Yu lala, la ga luwoka ga la atol navisa ruruena lala kiena ne Ntewa, a naþa la sa ga ape lepas nen tasnela taaga ga, a naþa navisaarena kiena ne Ntewa lala, la ga luwoka kiela. Suri wo la nene la apimi amlalivi komin lologena wo kiena ne Kristo Yesu.

⁷ Ana Ntewa naga kila inu nepe yaru na yuþaena kiena ne lologena wo nene tai narui, ana yuþaena nene naga pe nalaena wo tai naþa Ntewa naga mla pan inu, naþa kiena namareraena suþa miyuþaene ke kome inu.

⁸ Inu neto pogos laa tanon nalelagaena wa taþena lala, ana nekegara paþisi naþa e lemamiena kiena ne Ntewa, naga mligan e luþau vena nelologon kiena lologena wo van la naþa la pe ape le Yu re poli. Ve sanene narui, nesuþa nepisawal ke pan la e suri wo kiena ne Kristo lala, naþa aulo þele ga,

⁹ a nekopian la ke mïena ga sanape naþa Ntewa naga suþa kila ke kiena sitomena nene pimi þarpoyo. Siar e pogos naþa Ntewa naga sii suri punu ga, pimi tolo pogos la naþa aþaro pa þisi rui, Ntewa naga mlawan kiena sitomena nene toþa ga,

¹⁰ ana e kieta pogos nini narui, naga kila navisi lala amio namareraena lala e yo na metava ma e peni, la avisu kilale kiena namanmaruaena taþena lala, e suri la naþa naga miyuþaenia e lotuena kiena ne Kristo.

¹¹ Suri la nene na, la torokin sitomena kiena ne Ntewa, naþa naga sitom ruru kemua sumo rui, pogos naþa yomarava nini na pere wa, ana naga kila suri la nene la apimi amlalivi rui kome Kristo Yesu, kieta Suþe.

¹² Ana komin naþa ita tepiawa e Kristo, a komin naþa ita tepe taaga temio naga, ana ita tekilia teimi tesuþalu e marana ne Ntewa narui, naþa kieta sitomena ve yuwawa re, a monar sineta marera e naga tevisave þisi na naga kekarana ita.

¹³ Komin suri ne nanene, nepiun mareran pan amiu, nepisape, awis, amiu na ve ataþan re sinemiu la aloru pogos tai, naþa ve aloge manene re viowagan inu e pog marera la nene naþa nekus ke vanon amiu e yuþa nakoena nene, naþa la akilali inu ke paþisi. Suri la nene na, la vena iilaar amiuena vena atol naurarena kiena ne Ntewa.

Leniena kiena ne Pol

¹⁴ Sanene, komin suri ne la nane nepisa ke ne, nekinai, nemlen wo amiu pa Arimata,

¹⁵ naþa naga pe Arimata kemua lelaga, naþa ata taþena lala na mratava lala nae ma e peni amio mïena ga nae yomerava nini, la asuþa amla ke þelaga wo a kiela kia wo lala, e ga e naga.

¹⁶ Nesuþa nepiun ke tan Ntewa, nesape sa naþa naga kiena naurarena keviu paþisi, þisi na ligan kiena namareraena e losinemiu kome kiena Ninuna, vena sinemiu lala asuþalu marera asulue.

¹⁷ Inu nesuþa nemlen ke mïena ga, nesape Kristo naga suþa pumi silaga e losinemiu lala kome kiamiu naviawaena, a nemlen wo amiu mïena ga vena þelaga nasitomiena imi sane purþes nen kiamiu malena lala.

¹⁸ Visae ve sanene, ʔisi na amiu, amio nalelagaena wa taʔena lala, akilia u atorokin naʔa avisu kilale pupia nasitomienna kiena ne Kristo, sanape naʔa pe lepalepasa, pona piavi, pona pa metava, pona merorol sanape.

¹⁹ Lelaga ʔa, kiena nasitomienna nene naga keviu manene paʔisi, ita taʔatete tevisave tekilia ruru rui. Ana pe suri korena ga, nemlen ga vena ʔisi na amiu na akilia avisu kiena nasitomienna nene e kiamiu malena lala, vano vano-o ʔelaga wo kiena ne Ntewa lala, a kiena malena wo, aule ruru e amiu.

²⁰ Ana nanagane, teyeluar Ntewa, naʔa e kiena naʔareraena keviu naʔa naga suʔa miyuʔae ke ea e losineta lala, naga kilia yuʔaenia taulu manene ya naʔa tekilia teviun tania, pona ya naʔa tekilia tesitomia.

²¹ Ana nanagane, nalotena kiena ne Ntewa wetelu miyeluar naga komin Kristo Yesu, nanagane, a e ʔena ga e teras lelein lala na pogos la naʔa apimi ke ne, vano vano-o ve uro re, sanene.

4

Ita na sane tepe tasneta taaga e Kristo

¹ Sa naʔa nesike e yuʔa naloge viowaena, komin yuʔaena kiena ne kieta Suʔe, neʔareran amiu, nesape kiamiu malena lala monar mesmesu ruru e ʔelaga nene naʔa Ntewa naga pio amiu vena amiu ayal ea.

² Ve sanene, amiu avatanon amiu, a amonʔau silaga. A kiamiu sitomena lala monar malum ga van amiu, naʔa ve sinemiu mimi koskos re van amiu. Pelaga na nasitomienna ne nanene.

³ Amiu na akilayonli naʔa auarar ruru suʔare nene naʔa naga suʔa sikol ruru amiu, ana ve sanene, akilia avisuar ruru navetaagaena naʔa Ninuna Wa naga suʔa mla ke pan amiu.

⁴ Amiu na sa ga ape tasnemiu taaga ga, a Ninuna ʔena ga taaga ga sike e amiu, a e ke e ʔelaga nene ana navisaarena taaga ga, naʔa kiamiu sitomena kilia suʔalu ʔarera se ea, naʔa Ntewa naga pio amiu vanonia.

⁵ Ana Suʔe Yesu naga taaga ga, a kieta nalelagaena taaga ga, a nakeena ʔena ga taaga ga,

⁶ a Ntewa ʔena ga taaga ga naʔa sike na, naʔa naga pe Arimanane yaru punu ga, a naga pe suʔen suri punu ga, a naga miyuʔaen kiena yuʔaena ʔarpooyo e yo punu ga, a naʔa naga sike e malena kiena ne yeririna punu ga.

⁷ Ana e ita punu ga peve taaga, Kristo naga mla nalaena taʔena lala e kieta malena lala, naʔa la apowo paʔisi, mesmesu e kiena pupia lemmienna.

⁸ Nanene na sa naʔa Visena Wa naga pisa nanua sumo rui e Yauena Lala, naʔa pisa pisape

“Pogos naʔa naga pa metava e yo na metava manenea,

naga ʔere kiena nasinekar lala naʔa naga taulu la rui, ataveve naga, a naga mla nalaena pan kiena yeririna lala.” *Yauena 68:18*

⁹ ?Ana visena naʔa pisa pisape “Naga pa metava,” naga kana kinasia na ya? Kinas nen visena nene sape nanua sumo, naga pito manene laa tano rui, naʔa naga pitomi tano e yomarava nini, naga pito tano e kana ʔiliʔili merorol ne lala.

¹⁰ A yeririna nene, naña sumo naga pitomi tano, naga pe yaru mña ke sina ga nene naña sirau naga pa laa metava, metava ma e peni, ana p̄isi na, naga pa ke laa metava na wa, vena naga kilia kokonia yo la punu ga naña Ntewa sii la.

¹¹ A naga yaru ke ga naña naga mla nalaena pa kiena yeririna la narui, naña laḡasia, naga mligan la ape li nalologena lala, laḡasia, naga mligan la ape navisawalena lala, laḡasia, naga mligan la ape nayalinen Lologena Wo, a laḡasia, naga mligan la ape yaru na visuaren li nalelagaena lala, ana laḡasia, la ave navian laena m̄ena ga lala.

¹² Kristo naga kila sanene vena kiena li nalelagaena wa lala akilia akila kiena yuḡaena, vena p̄egas kiena ne li nalelagaena lala e yomarava nini, naña sane tasnena, kilia kapuru manenea, a imi m̄arera laa sane.

¹³ Ve sanene, p̄isi na ita punu ga tekilia teimi teve taaga ga e kieta naviawaena e Narina ne Ntewa, a ita teimi teve taaga m̄ena ga naña tevisu kilale ruru naga e kieta malena lala. Naga ke nanene narui, tekilia teimi teve sa naña yaru na marua, vano vano tol naña temarua ruru sane Kristo, naña p̄isi ita teimi teve yerkawa kemua lelaga sane naga.

¹⁴ Sanene, p̄isi na ita ve teve sa re si sisi, naña navianena taḡena kiena ne yaru na visokanena lala aure kieta sitomena lala va ve taḡena, a naña kiela navisa kotalia itaena lala la apilovilon ita, sa ga naña lagi miyu ita, pona sive sumña kuakuankare ita tepa sane, tepa sane, peraga.

¹⁵ Ana monar towarar nalelagaena e p̄elaga nasitomiēna, a e kieta mrapa la punu ga, monar tekapuru vena teimi teve yerkawa lala e Kristo, naña naga pe p̄arin p̄egas nen kiena nalelagaena lala.

¹⁶ A ita na sane kinakinas nen tasnena lala, a naga sumña kila ke kinakinas la nene apimi ape tas taaga ga e naga, naña kiena merpu lala la asuḡa asikol ruru kana kinakinas la nene van p̄arina. A pogos naña kana kinakinas nen tasnena la nene, la ataveve ruru kiela yuḡaena lala, a la asuḡa asitomila, ana tasnena nene naga kilia kapuru, kilia imi m̄arera va laa sane.

Malena viu e Kristo

¹⁷ E kia kiena ne kieta Suḡe, nom̄areran amiu ke sina ga, nesape amiu na monar avisuar amiu, p̄isi na amiu na ve ataveve re si p̄elaga kiena ne la naña pe amlelaga re e Ntewa poli. La nene, kiela sitomena lala apiowa rui, ape mias pa rui,

¹⁸ ana asike ga e yemalolo. Ana la asike manene laa perinan malena nene naña Ntewa naga mligan ke pimi, komin naña la p̄arila m̄arera paḡisi sa ga kilavaru, la pe amloge kilia re suri poli.

¹⁹ Sinela lala taḡatete si amawan kiela naviowaena lala, ana la ataḡan la ga e lau narui, a e p̄elaga na kororaki lala, naña la asitom korenan ga.

²⁰ Ana e Kristo, pe apian amiu re nenaga e p̄elaga tai ne sanene poli, peraga.

²¹ Ana la apisayu kiena suri wo la moki pan amiu p̄isi rui, pan amiu naña ataveve ke naga, a la apian ruru amiu e nalelagaena la nene naña sike e Yesu.

²² Sanene, ana amiu na monar aligan lua p̄elaga marua naña apaeme amio. Pelaga nene naga suḡa kila ke kiamiu malena na sumo pimi piowa,

a sumo, kiamiu nasinenanena viowa na ĵelaga la nene asuĉa apisa kotalia amiu, ana asuĉa akila kare manene kiamiu malena la keviu paĵisi.

²³ Ana nanagane, sinemiu lala a kiamiu sitomena lala monar imi ve urviu nenaga,

²⁴ a amiu na monar akus ĵelaga viu lala na kiamiu malena viu e Yesu nene, naĵa Ntewa naga sii e amiu, sa ga kiena, naĵa yeririna lala la akilia avisu sa naĵa mesmesu ruru kemua, a pe suri wa.

²⁵ !Sanene narui, visokanena toko! Komin naĵa ita tepe kinakinas nen tasnena ne Kristo ga, ana monar teve lelaga lue ga va nalavisin ita la silaga.

²⁶ A visae sinemiu mimi pogos tai, ve akila re naĵa nasinemimiena nene were amiu ava e namlamulen viowa, a kiamiu nasinemimiena nene monar vito tano sumo, ĵisi na mrae vito tano.

²⁷ Amiu na monar ve ala re pulmas tai va Yermare, vena naga imi kila kare amiu, ava aviowa laa sane.

²⁸ Yaru naĵa sumo naga pe yaru na vinauena, naga monar ĵisin vinauena. Naga monar yuĉae marera e limana, e ĵelaga na mesmesu, ana ĵisi na naga kilia visuar ruru naga, a iila mĉena ga yaru la naĵa limala korena.

²⁹ E kiamiu visena lala, ve avisa re visena kar lala, ana avisa ga visena la naĵa naga kilia iilar kiela sitomena lala, naĵa la aloge kiamiu visena nene, naĵa naga toroki ga, a naĵa mesmesu, a naĵa kilia iila la.

³⁰ Amiu ve akila re Ninuna Wa memawa, pona loge viowa vanon kiamiu visena viowa la nene, komin naĵa Ninuna Wa nene, Ntewa naga mligan e amiu sane kiena kile tai, vena naga visawal visave amiu na ape kiena, a vena visawal mĉena ga visave ĵisi na naga wereplan amiu e legiena maro.

³¹ Sanene, popon ve akila re si sinekarena lala, a sinemiu ve uarar re si simimiena, a sinemiu ve melkalka re sina. Amiu aligan ĵelaga na vilupena a navisviowaena, a aligan ĵelaga na sinekarena.

³² Ana amiu na awo van amiu, a sinemiu lala malumu ga van amiu, aviewo amiu, sa naĵa Ntewa naga piewo amiu rui kome Kristo.

5

Amiu na ayal e yomerarava

¹ Ana komin naĵa amiu ape sisi wo kiena ne Ntewa lala, amiu akilali naĵa ataveve kiena ĵelaga.

² Amiu na monar ayal e nasitomiena, sa naĵa Kristo naga sitom amiu, naga taĉan kiena malena pan amiu, sane ponotaninu tai naĵa po pan Ntewa, a sane nakuĵaĵaena tai naĵa Ntewa kekarania.

³ Komin naĵa amiu ape nalelagaena wa kiena ne Ntewa, ana pe mesmesun re nenaga naĵa pogos tai, suri laĵasia imi kakate e amiu sane lau, pona suri na memawaena lala, pona ĵelaga nasinesuniena suri lala, a suri la nene pe pon re mĉena ga ava atakorkoron poli.

⁴ A pe pon re naĵa amiu avisa visena kar la poli, a visena namname lala, a visena na totorouena viowa. Ana popon amiu na asuĉa avisa ga potena van Ntewa.

⁵ Nesape nevisa meraravan van amiu sanini: la naĵa la asuĉa ataĵa ke lau, a la naĵa asuĉa akila ke suri na memawaena, a la naĵa sinela sun manene suri la silaga, la nene ĵisi na akokovio. Yaru na sinenan manene

laa suri la silaga, naga maran taaga ga amio yaru naþa naga mlotun ke suþe taþena lala. Amiu na monar alelaga e visena nini silaga, pisape la naþa apuarar ke þelaga viowa la nene, þisi na la taþatete nenaga akilia ava loyurña e Nasuþenena kiena ne Kristo amio Ntewa.

⁶ Amiu na ve atamãan re yaru la aure amiu ava e mrapa taþena lala, naþa la avisa kotalia amiu ga e kiela visena kiki lala. Suri ne la nanene naga kila Ntewa naga sinena karla rui, sa naþa visae la pe amlogear re naga poli, ana þisi na naga la nakoena van la.

⁷ Pisi na amiu ve ava ave þegas re nena amio yeririna la ne sanene.

⁸ Nanua sumo na, amiu la nene ape yeririna na yemalolo ga lala, ana nanagane naþa amiu asike e kieta Ntewa narui, ana amiu asike mñena ga e kiena yomerarava. Ve sanene na, amiu monar ayal silaga ve sa naþa amiu na ape yeririna na yomerarava nene narui,

⁹ komin e yomerarava nene, þisi na kiamiu malena wo, a mesmesu, a ve lelaga, ana þisi na kilia war mras la naþa po ve moki.

¹⁰ Amiu na monar akilayonli naþa alual þelaga ya naþa kieta Ntewa naga kekarania.

¹¹ Pisi na amiu na ve amio re yeririna la naþa la akila ke suri viowa lala, naþa pe yurñaena korena ga lala na yemalolo. Ana popon visae amiu avietavan suri viowa la nene aimi e yomerarava.

¹² Ita na tememawanli mñena ga vena tevisayu suri la naþa la apa akilawania,

¹³ ana pogos naþa Ntewa naga vietavan suri la punu ga nene, aimi e yomerarava, þisi na yomerarava nene naga kila þelaga la nene la amolmolue.

¹⁴ A pogos naþa yomerarava naga kila suri la punu ga imi molmolue e yometava sanene, suri mñena ga la nene þisi na imi ve sa yomerarava. Nanene na sa ga yauena nene pisa, naþa naga pisa, pisape “Ko nene naþa omomalio rui, otavilo, osuñalu e marena, omal sina, ana þisi na Kristo naga tegoli ko.”

¹⁵ Komin suri nene, amiu na monar avisuar ruru amiu, sane þisi na yoko ayal ve sanape. Pisi na amiu na ve ave sa re la naþa la pe þarila re poli, ana amiu na monar akila þelaga kiena ne yeririna la naþa ape manmarua ruru po.

¹⁶ Amiu na monar ava ayuporu e pulmas punu ga naþa amiu añalia, vena kilaen yurñaena wo lala ea, komin naþa ita tesike e pogos na viowaena.

¹⁷ Pisi na amiu ve ayurñae wowe re, ana monar amiu na akilali akilia suri punu ga la naþa kieta Suþe naga sinenan sape akila.

¹⁸ Pisi na amiu na monar ve amun re si kuruta na munena vano vano-o akilalu þarimiu, vanon þelaga nene, þisi na naga kilia kila kare make ke sina ga kiamiu malena lala. Ana amiu na monar aule ga e Ninuna Wa.

¹⁹ Popon naþa amiu asunyu visena na Tus na Yauena lala, a yauena wa lala, a yauena na yeluarena Ntewa lala van amiu, a amiu monar ayau e yauena wa lala, vena aieluar kieta Suþe e sinemiu la wetelu.

²⁰ A vanon suri la punu ga, silaga amiu asurña avisa potena va Arimata Ntewa, e kia kiena kieta Suþe, Yesu Kristo.

Pelaga na talopaena

²¹ Amiu li nalelagaena lala, yermēne a sira, monar avatanon amiu, sa ke ga naŋa asuŋa apatanon ke Kristo.

²² Amiu sira la naŋa atalopa, monar avatanon womiu lala, sa naŋa asuŋa apatano ke pa kieta Suŋe,

²³ komin naŋa yermēne naga pe ƣarin wona, naga sa naŋa Kristo naga pe ƣarin kiena lotuena, naŋa lotuena nene naga pe tasnena, naŋa naga tamalia.

²⁴ Komin suri nene, sira lala la monar avatanon wola lala e suri punu ga, sa ke naŋa lotuena kiena ne Kristo suŋa patanon ke naga.

²⁵ A amiu yermēne la naŋa atalopa, monar asitom manene womiu lala, sa naŋa Kristo naga sitom manene kiena lotuena, ana naga taŋan kiena malaena vanonia.

²⁶ Naga kila kiena lotuena mekiki, a naga kevania e wii, a e kiena visena, ana naga miawa pa Ntewa.

²⁷ Kristo naga kila sanene vena kilia were kiena lotuena imi puna, naŋa naga pe wa naŋa pe wa ruru manene laa sike na, sane sira mēe tai, naŋa naga suŋate ke sape talopa, naŋa naga mekik ruru po, a naga pe namname re poli, a sa naŋa amiyowau ruru tanea naga po na po.

²⁸ E ƣelaga mēna nene, yermēne naga monar sitom manene wona, visuar ruruia sa ga naŋa naga pisuar ruru ke ga tasnena. Yermēne naŋa naga sitom manene wona, naga suŋa sitom ke sina ga naga.

²⁹ Yaru la ve asuŋa avisu kare re tasnela lala, pona akila kare la, peraga, ana yeririna la asuŋa apagan rurula, a la asuŋa apisuar ruru ke tasnela lala. Naga nene naga sa ke ga naŋa Kristo kila ke pan kiena lotuena,

³⁰ a ita na tekilia ruru suri nene po paŋisi, komin naŋa ita na tepe kinakinas nen tasnena lala.

³¹ Visena Wa naga pisayu mēna ga ƣisi rui, naŋa yermēne amio wona, lalua na aimi ave tasnela ve taaga ga, naŋa naga pisa pisape “Komin suri ne nanene, yermēne ligan arimana amio anena, vano vilolar wona na sira, ana lalua aimi sane ave taaga ga narui.”

³² Visena Wa nene, visena urmi tai naga suŋa ea, naŋa sumo naga sane navisawanena ga tai, ana nanagane, nekilia nesape visena nene naga suŋa pisawal ke Kristo amio kiena lotuena ne.

³³ Ana ve asitom re avisave visena nene naga pe pisa amiu re mēna poli, peraga, pisa amiu ke mēna ne. Ee lelaga ƣa, amiu yermēne lala, monar asitom manene womiu lala, sa ga naŋa asitom amiu ke ga, a amiu sira mēna ga lala, monar avatanon womiu lala.

6

Pelaga kiena ne sisi lala amio arimala lala a anela lala

¹ Sisi lala, amiu na ape sa naŋa li nataveveena Kristo, amiu alogear arimamiu lala a anemiu lala, sur ne nanene na mesmesun naŋa amiu akila.

² Navisaluaena tai e Visena Wa kiena ne Ntewa pisa sanini, naŋa pisape “Amiu na ato ga tano e arimamiu amio anemiu lala,” a naga nene navisaluaena na sumo naŋa kiena navisaarena tai teke metava e a,

³ naŋa naga pisa, pisape visae akila sanene,

“Ĵisi na sur na kiamiu malena lala kilia kiriri wo, a vena Ĵisi na kiamiu malena e porotano nini naga ve piavi.” *Naw 5:16*

⁴ Amiu arimala lala a anela lala, sinemiu la ve vilul re va narimiu lala silaga, vano vano la sinela kar amiu ke sina ga. Ana amiu na monar akawe ruru la mesmesu, a amiu avian la, a akiĴian la e mrapa na kieta nalelagaena e Kristo.

Pelaga kiena ne yaru na yuĴaena amio kiela yerkawa lala

⁵ Amiu yaru na yuĴaena lala, alogear kiamiu yerkawa lala na yomarava nini, sa naĴa amaraun la, a avatanon la, a amiu monar akila sanene e sinemiu la wetelu, sa naĴa amiyuĴae ke kiena ne Kristo.

⁶ Amiu na pe pon re asuĴa akila ve sanene e pogos ga naĴa la asike amio amiu poli, vena amiu akilali ga naĴa la akekaran amiu, ana monar akila suri la naĴa Ntewa naga sinenania silaga, amio kemua sinemiu lelaga, sa naĴa amiu na ape yaru na yuĴaena kiena ne Kristo.

⁷ Amiu na monar akekaran kiamiu yuĴaena lala, a popon ve akila re si yuĴaena sa ke naĴa amiyuĴae ke ga pa yaru, ana akila sa naĴa amiyuĴae ke pa kieta SuĴe.

⁸ Amiu na asitomli sa naĴa visae yaru tai naga pe yerkawa tai, pona naga pe yaru na yuĴaena ga tai, ana pe suri korena ga, Ĵisi na SuĴe naga lamaran suri wo vania torokin kiena yuĴaena wo lala.

⁹ A amiu yerkawa kiena ne yeririna na yuĴaena lala, amiu ĵena ga akila mesmesu va kiamiu yeririna na yuĴaena lala, a ve avisin re sinekar van la silaga. Amiu na asitomaĴia, naĴa amiu amio la, amiu punu ga kiamiu Yerkaŵa taaga ga naĴa sike ma e peni, a naga suĴa kila maran taaga ga pa yeririna la punu ga.

Tekila mara pa yermare

¹⁰ Lavisi ke nekila make kiau visena narui, ana nesitom nesape nevisa van amiu sanini, amiu amaĴeran manene li naĴa amiu amaĴera e kieta SuĴe, amio kiena pupia naĴareraena.

¹¹ Amiu na ayen kulsota ĵarera na mara lala naĴa Ntewa naga mla pan amiu, vena amiu akilia asuĴalu, a akilia asuwo mraai kiena ne Yermare, amio kiena navisokanen viowa lala naĴa naga suĴa kila ke pan amiu.

¹² La naĴa ita tesuĴa tekila ke mara pan la e kieta malena, la pe ape yeririna re poli. Ita tesuĴa tekila ke mara pa naĴareraena taĴena la ne, amio yerkaŵa lala kiena ne yermare lala, amio suĴe lala kiena ne la naĴa nanagane la ape purĴes nen yemalolo e yomarava nini, a tesuĴa tekila ke ĵena mara temio kimi viowa la nene, naĴa la moki liu, naĴa asuĴa ke e yo punu ga.

¹³ Ana popon ayen ruru suri na kilaen mara kiena ne Ntewa la nene narui, ana pogos punu ga a e legiena punu ga, naĴa Yermare naga imi vena kila mara van ita, Ĵisi na ita tekila tekila mara va nasinekar la nene, vano vano Ĵisi, ana ita tesuĴalu ĵarera ke tesike na wa.

¹⁴ Pogos naĴa amiu asuĴalun kilaen mara sanene, kiamiu sur ĵarera nakilaen mara lala na sanini narui. Kulka naĴa aĴerari e ĵeĴemiu, naga sa naĴa amiu apuarar Ĵelaga na lelagaena. A kulsota ĵarera na kilawoen yepemiu vanon mraai lala, nanene na sa naĴa amiu apuarar ruru Ĵelaga mesmesu suĴa e kiamiu malena lala wetelu.

¹⁵ Ana pupia kulus nen lamiu na yalena, naga na sa naŕa amiu asun ke asape ava avisawal Nalologena Wo na sumãarena.

¹⁶ Kulŕave nene naŕa amiu na apuararia nakilawoen mraai kiena ne Yermare la nene, naŕa kapi pivavaga ke e la, nanene naga sane kiamiu naviawaen mãrera e Ntewa.

¹⁷ A kiamiu kulparimiu na mara, naga sane natamaliaena, naŕa Ntewa naga mla pan amiu, a playu na kilaen mara kiena ne Ninuna Wa naŕa amiu awaria, naga sane Visena Wa kiena ne Ntewa.

¹⁸ A amio suri la nene, amiu na monar alen mïena ga, monar aviun tan Ntewa vena iila amiu. A silaga monar alen e namãreraena kiena ne Ninuna Wa, a ŕisi na monar asitoñal li nalelagaena wa taŕena la silaga e kiamiu leniena lala, naŕa maramiu ve kawa re pogos tai.

¹⁹ A naga ke sina ga, amiu na monar alenwo inu mïena ga, vena ŕisi na Ntewa naga la pulmas na visena tai van inu vena nevis, vena ve nesitom ŕele re naŕa nekilia nelologon Nalologena Wo kiena ne Kristo, naŕa sumo naga su tapoloun yeririna lala, ana nanagane, ŕisi na nemãreran naŕa nevisawal van la.

²⁰ Inu na nepe yaru na lologonen Nalologena Wo nene, ana nesike e yuñã nakoena, ana amiu na monar alenwo inu vena ve nesitom ŕele re naŕa nelologon Nalologena Wo nene e nini, sa naŕa mesmesun ga naŕa netaŕa.

Visena maro kiena ne Pol

²¹ Inu sineun nesape vena amiu na akilia kiau suniena lala, ana komin sur ne nanene yoko neligan kieta erau wo nene, Tikikas, iñãasu pun amiu. Naga na ŕar yepe mïaen yuñãena lala kiena ne kieta Suŕe e yo nini,

²² ana ŕisi na naga visawal van amiu visave imimi mesike sanape, vena amiu na akilia aloge wo si e imimi.

²³ Ana sumãarena, sitomena a naviawaena la apitom kome Ntewa Arimata, a Yesu Kristo kieta Suŕe, la asumãa amio ita, amio mïena li nalelagaena la punu ga.

²⁴ A lemamiena kiena ne Ntewa naga sike e amiu, a e mïena ga e ita punu ga naŕa tesuñã tesitom manene laa kieta Suŕe Yesu Kristo, naŕa ŕisi na ita tesitom naga vano vano-o, ve uro re, sanene.

Inu, Pol.

Maki Naŭa Pol Siria Pa Pan Li Nalelagaen Wa Lala Nae Garu PILIŬAE Visayuena Na Tusi Nene

Komŭasnen suniena plas na tusi nini

Pol siri mŭaki nene pa e suŭare nae Piliŭae naŭa la nene ape yaru ŭesa nae Yurop naŭa Pol mlologon ŭesan lologena wo pani la, ana apimi ape li nalelagaena. Piliŭae naga pulkumali keviu tai na lepaŭ ne Masetonia, naŭa sike vatanon Parin Suŭe keviu nae Rom. Pol siri mŭaki nini e pogos tai naŭa mŭeke e yuŭia naloge viowaena, a e poglis nene li nalelagaena laŭasa asuŭia akawe naga, a naga miloge piowa mŭenaga e vianena na visokanena naŭa sike loyuŭia e suŭare nae Piliŭae. Maki nini kila meraravan naŭa Pol naga ŭasine ga Ntewa, a naga kekara na kekara, ana tekilia sane naga sanene komin naŭa naga mlelaga mŭarera e Yesu Kristo.

Pol siri mŭaki nini vena visan potena van li nalelagaena lala nae Piliŭae naŭa amiila naga e ya naŭa naga sinenania. La nene amligan kilavaru laŭasa pa pania vena iilaen naga, a naga siri mŭaki nini pani la, vena visirluaen kiela sitomiena vena aelaga mŭarera e Yesu Kristo. Naga kila sanene komin naŭa visae aloge sane naga mŭeke yuŭia naloge viowaena, ana pe aloge viowagan vaŭisi.

Naga pisa pan la vena akila kiela sitomena la suŭaga tano, sane sitomena kiena Yesu Kristo. Pe pon re avilave poli, a asuŭia asitom la ga. Naga pisa panila sape kiela maliena viu naŭa sike e Yesu Kristo, naga suri naŭa Ntewa mla korenan ga sanene pan la e kiena lemamiena, a atol ga e kiela lelagaena lala. Pe atol re kome naŭa amlogear navisaluena kiena lus nae Israel la poli, peraga, atolia komin amlelaga ga e Yesu Kristo.

Pol sinenan sape li nalelagaena lala nae Piliŭae monar atol ŭelaga kiena Yesu Kristo. Naga sape la naŭa asikol la ruru e Yesu, Ntewa mla suŭare na lelaga sike e kiela maliena, a kila la asuŭia akekara luwega.

Pupia suri tai naŭa Pol pisayu e mŭaki nini, naga sape li nalelagaena lala monar asikol ruru la amio Kristo, monar akekara, a kiela sitomena lala a kiela lelagaena lala suŭal mŭarera e naga silaga. Maki nini kila merarava pan ita naŭa Pol naga sinen sii paŭisi li nalelagaena na suŭare lala nae Piliŭae.

Komŭasnen tusi la na nini

Visena ŭesa 1:1-11

Suri la naŭa Pol suŭia mloge ke piowagania 1:12-26

Malena kiena yaru naŭa mlelaga monar taveve maliena kiena Kristo 1:27—2:18

Pol sape vitetalia Timote va gar pun la, a pitetalia Epaprottaetas ŭasuŭe si pa uŭia 2:19-30

Le Piliŭae lala monar avisuar la e kiela sinekar lala 3:1—4:9

Pol amio kiena erau lala nae Piliŭae 4:10-20

Visena maro 4:21-23

Visena na sumo

¹ Maki nini, yar na yuñae korekena la lua kiena ne Yesu Kristo, nane imimi lua Pol amio Timote, imimi lua mesiri piñasu pan amiu, naþa asike e pulkumali naþa Piliþae, nane amiu naþa kiamiu malena su ruru ke amio Kristo, sane ape li nalelagaena wa lala, amio kiamiu nasumonena lala amio kiamiu yaru naiilaena lala.

² Imimi lua mekekaran navitawe amiuena sina ga e mñaki nini, e kia kiena ne Ntewa arimata a Suþe Yesu Kristo, a imimi lua mepiun tan lalua nene, vena aligan lemamena a suñarena sike amio amiu nanagane.

Pol mlenwo la

³⁻⁴ In na nesitoñal amiu lue ga e kiau leniena, a nekekara lue ga nalenwo amiuena van kieta Ntewa, a navisaen potena paþisi vania vanon amiu.

⁵ In na nesitoñal ke kiamiu navisuarinena, amio mñena kieta nayuñae veragaena e lologena wo, siar e naþa nesiar kiau yuñaeena e amiu, pimi tol nanagane, ana nepisa potena paþisi vanonia.

⁶ In na nemlelaga sane Yarkeviu, naþa siar kiena yuñaeena wo tai pan amiu rui, naga kilia yuñaeen mña vano, vano-o kila ruru punu ga, nane e pog maro e pupia legiena nena kiena Yesu Kristo.

⁷ Vanon sanene, avisu naþa in na nesitom amiu manene laa, nepisu sane nanene na mesmes ga, vanon tepa lele taaga loyuñae e lemamena kiena ne Ntewa rui, ana amiu amio inu e sur la mok rui, e pog wo a e pog mñarera. Nanagane, nepuarar ruru amiu asike e loyuñae e inu, kila sane nanagane pogos naþa nesike e yuñae na koaena, sa ga naþa ita mña nena ga. Pona visae aure inu neva e kumal na visen van inu vanon lologena wo naþa nepisawal ke ne, ana sa ga amiu amio inu ke na wa.

⁸ Nanene pe lelaga ne, ana Ntewa kilia sape sineun mñena nesape nevisuli si maramiu wa. Awe, sineu miye amiu paþisi ne, e sinesiena make ga kiena ne Yesu Kristo.

⁹ Nemlenwo amiu sanini, nesape kiamiu sinesiiena monar kapuru lue ga, a visae na kiliaena wo a namanmaruaena a navisuveve ruruena sike e amiu, kilia iila sinesiiena nene imi ve keviu lue van amiu.

¹⁰ Visae amiu ave sanene, yoko akilia atol make ga þelaga wo lala, a aligan la naþa piowa, ana yoko kiamiu malena la kilia merarava ruruia, taþatete sur tai te amiu e legiena kiena ne Kristo naþa pimi ke ne.

¹¹ A kiamiu malena la yoko kilia war mras nen mesmesuena naþa Yesu tañan pimi, ana sane kieta mrapa tai naþa tekilia teyeluar Ntewa vanonia, a Ntewa mñena þarwarinia.

Pol sike e yuñae na loge viowaena a kila ke yuñaeena kiena Suþe

¹² Wolai a vineu lala, nesape nevisawal sur nene van amiu, sane pog mñarera la naþa pimi pan e inu ke narui, pe akilawo re kiau yuñaeena poli, peraga. Ana la amiilaar ke lologena wo kilia va manene laa sane e yo taþena la ve moki.

¹³ E lepas nen yo naþa nesike ea, nepisu sane yar na mara lala amloge lologena wo na rui, a pa tol yar na mara e yuñae mñana ne Parin Suþe Sisa, amio yeririna taþena lala. Nanagane na la apisu kilale rui sane noþar ke sen la nene vanon ga Kristo.

¹⁴ A nekekara mñena paþisi navisuen pogos naþa apuarnu e yuñae na koaena sanene, ana sur nene pe kila re li nalelagaena taþena la e nini

amarau poli, kila la asumāl mārera laa sane e Suḡe, a aḡaryon ke ga navisawalen visena kiena ne Ntewa.

¹⁵ Lala amlologon visena kiena ne Ntewa, pe sur wo tai, ana sur taaga, nekilia sane lala ḡasia amlologon Navisaarena Kristo e sitomena wo, a ḡasa amlologon e sitomena na vielueena a e sitomena na vilaveena.

¹⁶ A la naḡa amiyuḡḡae po, apisuluḡḡar sane nesike e yuḡḡa na koena vanon nemiyuḡḡaen lologena wo, ana sinela piowagan inu, a sinela piowagan la naḡa pe amloge re poli wa, ḡisi na amlologo e sitomena wo.

¹⁷ Ana lala taḡena nene, amlologon Kristo ana pe ape lelaga re poli, aḡarwar la paḡisi, asape akila sa naḡa lala towe ava metava. Sitomena viowa na sanene sike e la, ana pogos naḡa apisu naḡa apiar ruru inu e sen la nene nesike e nini, apisu sane pe kiela pog naḡa akilia avisayu kare kiau kia e maran yar lala, ana akila kiela kia la pa metava.

¹⁸ Ana ane kilia, pona pe pe sur re tai poli. Kiela sitomen po yo, po piowa ga, ape lelaga pona apisokan, ana pupia sur keviu, kia kiena ne Kristo monar molue lue ga silaga.

Pol sape mal pona mare, ana sinenan ga Yesu

¹⁹ Sur ne na nene, pogos naḡa nemloge asape kiena kia momolue ke pa rui, nekekara paḡisi, ana sa pogos tai neloge sane kiena yuḡḡaena pa po manene laa ke sane, yoko neloge won vaḡisi. Nanagane na nepisu sane amligan nu nemēke ga e marena, a pe mrapa re naḡa nekilia nemolue si vetan poli, ana pogos naḡa nemloge sane kiena yuḡḡaena pa ke meta sanene, miilalua si kiau sitomena sane, kila nemlelaga manene laa sane e kiamiu leniena lala, amio naiilaena wo kiena ninuna ne Suḡe Yesu Kristo, sane yoko wo van inu na wa.

²⁰ Sanene na, nanagane na nemlelaga ke mārera sane akilali ya ne van inu, ana taḡatete akila nekila sur tai na piowa pona nevisa visena tai naḡa yoko nemawan sina e marana ne Ntewa. Visae nemal po nemare, pe pe sur re tai poli, ana sane pogos punu ga, sineun ga nesape nemāreran ga kilaen kia kiena ne Kristo va manene laa metava wa, e sur ya naḡa yoko vim katen inu po e tasneu.

²¹ Sur naḡa teke e inu sanini, visae nemali, malena wo kiena Kristo sike amio inu, a visae nemare, neva nesike nemio naga, naḡa wo manene laa sane.

²² Visae ve kiau naḡa nemal ve piavi re laa sane e yomarava nini, naga nene sane kiau yuḡḡaena wo ḡas sike ga wa nayuḡḡaenena, naḡa kilia war mras wo lala. Sanene na, nepisu sane visae nesuḡḡa, woga ga, a nepisu ḡena sane visae nevano, naga ḡena poga ga. Pisi na nemninue narui, popon netaveve nape narui.

²³ Marera pan inu paḡisi navisuveveen mrapa lua nene navisa lologiaena tai, komin e kana lepaḡ tai, sineun manene laa paḡisi vena nevetan yomarava nini, neva nesike nemio Kristo, naga po manene laa sane,

²⁴ ana nepisu ḡena sane popon manene nesu re laa e nini sane, vena neiila amiu re laa ga wa.

²⁵ Sitomena ne sanene mārera ruru pan in rui, kila sane nanagane nepisu sane nekilia nevisaar van amiu sane nesike si nemio amiu na wa, vena kila amiu akilia aloge wo e kiamiu viawaena e Kristo Yesu, a vena akilia ava re laa sane amio naga.

²⁶ Ve sanene, yoko visae pogos tai neim nekaten amiu, nemlelaga sane yoko kila amiu akekaran Kristo va laa sane na wa, a yoko wo vaḡisi van

amiu, kila ne kiamiu sur la ve moki sina na visaen potena vania a ve nayeluaeren naga vanonia.

Monar teyakolkol ita ruruia, teve taaga na kilaen mara van sinekar lala

²⁷ Ana pe tekilia ruru re poli wa sane yoko ve sanapen inu, ana pe sineun re asitomñal in poli, asitomñal amiu ga. Ayal ruru e mrapa na po, mesmes sane ave yar na lologena wo kiena ne Kristo. Pona nekilia neim nakaten amiu, po taþatete neiñasu, ana popon visena tai tol kiligau sane apiawa marera ruruia, naþa ninumiu ve taaga, kiamiu sitomena taaga ga na sumñalen lele taaga, amiu amñareran sane nalelagaena e lologena wo monar tauluia.

²⁸ Ana ve amarau re, asitom korenan sur la naþa sane yoko nasinekar la akila van amiu. Pogos naþa neloge sane akila ke sanene, yoko wo na wo, vanon yoko ve kile kiena ne Ntewa van nasinekar lala vena welualaan, a ve kile kiena ne Ntewa van amiu vena kiamiu natamaliaena.

²⁹ Lelaga, yoko monar akila mara amio sinekar la sanene, vanon pogos naþa Kristo þere amiu ape kiena, pe naga re ga naþa aviawa ga e poli, ana yoko akus mña naloge viowaena vanonia.

³⁰ Monar ve sanene, vanon nanagane tokus pae ke pupia mara nene naþa nanua apisu ke nokusia, pona naþa asuñña amloge ke asape nokus ke ga wa.

2

Pelaga wo naþa popon tekila van ita

¹ Sineun nesape amiu asitom veveli kieta malena wo temio Kristo. Kiena þelaga miilalua ke kieta sitomena, ne! Kiena sinewoena kila temloge po þapisi, ne! Ninuna kila tesu ruru ke temio ita, ne! A naga kila naþa malumuena a sineyeena pulen ita, ne!

² Ana komin naþa kila po pan ita sanene narui, nesape neiakol visena, neviun van amiu vena ava re laa sanene. Awis, atañan sane kiamiu þelaga pan amiu, yoko maran ve taaga ga sane kiena þelaga pan amiu. Ana popon sinemiu iyeiye amiu, maran taaga ga sa naþa naga sinen miye amiu, a kiamiu visena a kiamiu sitomena ve taaga. Visae nevisu akila ve sanene, yoko neloge wo, nekekara na nekekara.

³ Ve sanene na, ve teyuñae re si e þelaga na puluvisena, a ve tekila re si suria e nawarwarena, ana monar temalumu, tekila ita tesu ga tano, tevisu yar taþena la sane apo taulu ita.

⁴ Ve tesitomñal ita re ga, amio ya naþa pe kieta, ana monar tesitomñal mña yar taþena lala, amio ya naþa pe kiela.

⁵ Popon sitomena wo amio þelaga wo su lue ga e ita, komin naga nene naþa tepisu e Kristo Yesu rui, naþa po na po.

⁶ Naga sa naþa yauena tai naþa pisa, sape Naga pe nono na Ntewa, sa ga Ntewa,

ana pe mñareran re sape naga maran taaga ga sane naga poli.

⁷ Naga mligan kiena naurarena sike ma e peni, pitomi sane pe sur korena ga tai, paeme e yomarava nini pe yeririna pimi sane yaru na yuñæna naþa pe kiena kia re poli.

⁸ Lelaga, yaru nae ma e peni pimi pe yeririna nae yomarava,

kila naga pito tano, sike ga tano vatanon nasinenanena kiena ne Ntewa, pano-o tol marena e laki torovia.

⁹ Mlogear Ntewa, þisi na Ntewa pisirlua naga

kila kiena kia pa metava manene laa taulu kia taþena la punu ga.

¹⁰ La nae peni, a la nae yomarava, a la nae yo tano, yoko la punu ga avatanon kia nene, yoko akinai vania.

¹¹ Yoko gola la punu ga ayeluar Ata Ntewa, avisawal e marala, asape Yesu Kristo naga taaga ga pe Suþe.

¹² Erau lala, e yo nene tepisu naþa Yesu mlogear arimana, a amiu mþena, nanua nepisu sane amlogear ruru mþena naga po na po. A nanene pe nakilaen re ga e pogos naþa nesike nemio amiu, komin nanagane pe nesu re si nemio amiu poli, pe nepisu re si sane asike sanape, ana sineun nesape asuþia akila mþa wo va laa sanene.

Amiu atol pa natamaliaena rui, ana piowa naþa atotano korena amio, ana monar asitom urmi ea. Monar avisuar ruru pupia yuþiaena wo naþa Ntewa kila, na amiu mþena monar ayuþiaen lili mþaga yuþiaen wo lala na malena viu nene naþa naga mla pan amiu.

¹³ Ana nemlelaga sane tekilia tekila, vanon Ntewa ga nene miyuþiae ke e kieta malena la ita peve taaga, miila ruru ita naþa kieta sinenanena lala kekaran na kilaen kiena sinenanena, a kila ita ke tetorokin nakilaen suri nene.

¹⁴ Ve sanene, sur ya naþa sike e lumomþa na kilaena, okila naþa sane ve ovis mumu re pona ve ovisamaran re sina.

¹⁵ A tesike likan yeririna la naþa akuspal mrapa, kiela sitomena la pe taþena, ana ita monar teyuþiaen kieta yuþiaena la wo a mesmes. Ita tepe narina ne Ntewa lala, naþa popon kororaki ve to re e ita, a monar tepe sane kap tego na tegolien mrapa kiena yeririna la na yomarava nini.

¹⁶ Amiu auarar ruru visena namalena vanla, vano-o tol pogos naþa pupia legiena naþa Kristo yoko wasuþe sina ga. Sanene yoko nekilia nevisu sane pe nekirir korena re poli, ana nekilia nevilaven amiu, nekekaran amiu sane ape pupia mras nen kiau yuþiaena tai.

¹⁷ Pona vano-o tol sane kau kuruta monar lau vanon amiu, a visae ve sanene, nepisu sane pogaga. Nepisa sanene vanon nepisu sane amlogear Yesu, akila amiu sane pe kuþaþaena tai pan rui, ana popon in mþena nekekaran nataþanen kiau malena vanon yuþiaena kiena Suþe.

¹⁸ Nane nepisa, sane nekekaran ve sanene, a popon amiu mþena akekarania, komin naþa visae Ntewa kekaran sape nekilia netarlu kiau malena vanon yar taþena lala, naga pe sur wo tai naþa naga kila van inu.

Pol sinenan sape vitetalia Timote va pula

¹⁹ Nesape nevisawal mþena van amiu sane e lepas kiena ne wolai nene Timote, kiau sitomena mþarera e Suþe Yesu sane yoko ve ve piavi re, yoko nevitetalia naga iþasu pun amiu. Nekekaran naga paþisi sane popon sa naga iþas visu amiu, þisi na war kamiu lologena þasia imi si pun inu, naga nene yoko kila neloge wo vaþisi ne.

²⁰ In na nepisu sane pe nekirawal re si yar tai e nini poli sane naga, po torokin naþa nevitetalia iþas pun amiu. Naga kiena sitomena maran taaga ga amio inu, ana nekilia sane visae naga sike amio amiu, neþasine sane yoko naga sitom lue ga nakilaen wo manene laa van amiu.

²¹ Lala taþena la asikena, ana pe asa re naga poli. In na nepisuluþar la rui, sane sur naþa keviu e kiela sitomena, nane sur la naþa pe kiela ga, ana sur kiena ne Yesu Kristo, asitom korenan la ga, pe asitom re urmi e poli.

²² Ana Timote tekilia sane naga po paþisi, akilia rui sanape naþa imimi lua memiyuñae veraga e lologena wo, pano-o nepisu naga sane pe naruu, a naga pionu pe arimana.

²³ Sanene na, nepisu sane pe yar mesmes naþa nevitetalia iñas pun amiu, ana taþatete iñas na wa. Sineun nesape nevisuli sane yoko ve sanape van inu e nini sumo wa, þisi na naga kilia iñas visawal van amiu.

²⁴ Visae yoko imi wo van inu e nini, nekilia sane yoko ve naga taaga re kilia vim katen amiu, ana nemligan ke e kiau leniena, nemlelaga e Suþe sane yoko ve ve piavi re na yoko akilia avisu mēna marau neimās nakaten amiu.

Pol pisu sane popon Epaprottaetas wasuþe si pula

²⁵ Sur taþena si tai na visawalen van amiu, sane kieta puruvi naþa Epaprottaetas, naga mai paþisi pano-o nepisu sane popon neligan naga wasuþe si pun amiu sumo wa. Amligan naga pimi sane kiamiu naiilaena tai van inu, þisi na memiyuñae veraga po, mesuñal veraga e mara na po na po.

²⁶ Ana sur taaga ga, maiena nene tolia, kila kare naga paþisi, kila naga sinenan pisape iñas si uña pun amiu. Ana pogos naþa naga mloge sane lologena na kiena maiena nene tol pa pulkiligamiu la rui, kila naga mloge piowa li mñaga, sinenan pisape visu amiu.

²⁷ Lelaga ga, maiena nene kila naga piowa pano-o mepisu sane yoko taulu naga, þisi na Ntewa sinen miea, pe mare re poli. Ana in na nesitom ke sane Ntewa pe sitom re ga naga poli, a sitom in mēna ga, komin visae naga mare, yoko mārera mēna van inu vaþisi, yoko yakol si pupia naloge viowaena metavan si naloge viowaen taþena la naþa nokus ke pa rui.

²⁸ Ana pogos naþa mai sanene, sike amio in e nini wa, nemloge piowagan naga paþisi. Ana sineun nesape neligan naga wasuþe sina pun amiu sumo wa, a nemlelaga sane amiu mēna akekanan navisuen si marana.

²⁹ Sineun aworworun naga e kia kiena ne Suþe, avisuar ruru naga sa naþa apisuluþar naga amio kiena yuñae la naþa kila e nini. Yar sur la ne sanene, popon tevisuar ruru la, po tewatanon la,

³⁰ vanon akila yuñae kiena ne Kristo po paþisi. Epaprottaetas naga sanene narui, naþa sitom manene laa yuñae nene, kila sane pe sitom re nena kiena malena, lavis marenia. Naga kila sanene vanon sinenan sape ve masisu e yuñae naþa amligan e limana. Amiu taþatete aim aiila inu, ana amligan naga kus kiamiu kia, pimi miyuñae ke amio inu. Naga nene aure si naga, akila wo vania.

3

Sineun nesape nekilia ruru Kristo va laa sane, amio kiena puriu kawaena

¹ Wolai lala a vineu lala, poga ga, nesape nesiar nokotawe kiau visena narui. Visena maro tai na po na visaen van amiu sa nini, amiu akekara silau e malena wo naþa Suþe mla pa pan amiu rui.

Pona visena nene nepisa pa pan amiu yam moki yo rui, ana ve sinemiu kar in re, pe nesitom re sane piowa navisaen sur wo la van amiu yam ve

moki poli. Naga poga ga pan inu, a nesitom sane kilia iila amiu mēna ve keviu va laa sane.

² Ana visena viu si tai naþa nesitoñalia navisaen van amiu sanini, sane monar avisuar ruru amiu e la naþa amlologon manene ke þaviu. Na nene komin naþa añareran ke asape þaviu nene naga ga pe mrapa naþa yar kilia va loyuña e namratava puna Ntewa, ana na nene na pe lelaga re poli. In na pe nekekaran la re nena ga, nepisu la sane amiyuwon polo la asu kar ke ga sa ga lokul tetan lala.

³ Sur naþa tesike ea, naga pe sa re nena nene. Ve tevisu re sur la naþa sike e kulu yepeta, sane sur ne la nene kila ita temerarava e marana ne Ntewa, komin temlotun ke naga e ninuta, a tekekara silaga na sitoñalen Yesu Kristo kila ruru kieta mrapa. !Visae asun avisasa ke asape þaviu ga kila Ntewa kekaran yeririna, monar tevisa tesape naga pe na yepela ga. A naþa nalelaga nena, nane ita tesike e ne, naþa tete plan ke þelaga viowa a sitomena viowa vetan kieta malena lala!

⁴ A visae añareran ke asape Ntewa yoko kekaran ita e sur ga la naþa sike e ita, pona nekilia nevisawal kiau sane yoko wo taulu si kiela yo.

⁵ Visae nevisa plan kiau sunena lala, yoko amiu avisu punu ga mesmes ga a po, taveve þelaga mesmes a ya naþa navisaluaena pisa. Sur na sumo, e kiau lus lala, in na nemolue mesmes ga e pupia lus nae Israel, nepe kuruta mal mesmes e lus kiena ne yermarua apua naþa Pensiman. Ata amio auia, lalua ape Yu, kila in mēna nepe Yu nena napo. A ta sina, in na nepaeme, tol kana wik taaga ga, nepe þaviu. Sur taþena, e lepas na navisaluaena kiena le Yu la, in na nepim nekeviu nepe kana Varasi tai, nepian ke pan yar taþena lala.

⁶ A nanua sumo, e lepas na iilaaren lotena kiena le Yu la mārera, in ke narui naþa netaulu punu la la sane, nekilaþel ke ga li nalelagaena na sumare la paþisi. Ana na maro naþa nekilia nevisa, e lepas na þelaga mesmes, pe visen re nena tai e navisaluaena kiena le Yu lala naþa nekilarovia pona nekila palia.

⁷ Sur la nene, kila apisu sane in na nepo paþisi, amligan inu nemon laa metava paþisi. Ana pogos naþa Kristo pio inu, pe nepisu re si sur la nene sane pe sur wo la pan inu poli, nepisu la sane pe sur na kokovioena ga, þisi na nemligan punu ga sike na, nesiraun ga naga.

⁸ Lelaga, nekilia nevisave ve sa nene narui, sane nepisu ke sur la punu ga nene pe sur na kokovioena ga, ana sineun ga nesape nekilia Kristo Yesu sane pe Suþe e kiau malena, va re laa sane. Sur taaga ga nene nepisu po, naþa kana napoena po taulu sur taþena la punu ga, ana naga ga nene sineunia. Sineun manenea na tolen naga e kiau malena, ana nekilalu kiau sur taþena la punu ga kominia, ana woga ga, nepisu sur la nene sane pe kororak ga pan inu.

⁹ !Visae kiau malena kilia yakol ruruia e kiena malena yoko wo na wo! Naga nene in ga taaga taþatete neyuñaenia, komin naþa sa nelogear navisaluaena, yoko navisaluaena taþatete kila sane netorokin naþa nemesmesu e marana ne Ntewa. Ana kieta mrapa taþena natolen namesmesena suña ga. Na nene, naviawaena e Kristo, a naga pe mrapa namesmesena naþa Ntewa ga pietavan ita ke la naþa temlelaga e narina.

¹⁰ !Visae nekilia naþa nekilia ruru ga naga, amio pupia puriukawaena kiena ne Ntewa naþa kila naga mal sina ga e marena, yoko wo na wo! In

na nekekaran ga na kuspaeen naloge viowaena la naþa naga kusia, a visae nekilia netorokin naþa nemaren marena ta ne sane kiena marena, yoko nevisu wo manene vaþisi van inu.

¹¹ Sur m̄arera ya na sa nene naþa monar nowaro ea, na woga ga, ana monar nekila ga ya naþa nekilia vena netol malena viu na sumalen sina e marena.

Sur naþa tesuñã toþarwaryon ke ne

¹² Nepisayu inu ke sina ga sanene, pe sineun re nesape asitom ke asape in na nesape nepo punu pa rui, pona netol pa kana m̄ak rui. In m̄ena pere ke ga wa, ana komin nekilia sane Kristo Yesu þure inu nepe kiena pa rui, sineun nesape nowaryon lue ga vena netol lele tai naþa naga kilia kekarania.

¹³ Wolai a vineu lala, monar nevisa ruru van amiu, nepisu in sane pe netol re lele nene poli wa, ana yuñãena taaga ga nene teke e kiau sitomena silau, sane in na monar sineu þesan sur ya naþa sike varaun inu, ana monar newaryon natauluen sur ya naþa sike e marau.

¹⁴ Sur naþa neþaryon ke ne, naga sanini, sane kiau malena monar yoko wo ruruia amio Kristo Yesu, vano-o yoko in m̄ena neve yar tai naþa neloge viouena wo kiena ne Ntewa naþa visa van inu, sape “!Pogaga, ko ovam metava osike amio inu narui!” Sur nene sa naþa tropi tai naþa amligan ruru m̄eke rui, ana tekiririn ke, vena tetaulu ve kieta.

¹⁵ Visae ita þasia kieta sitomena la marua ruru þisi, popon teyuñãe ve sanene narui, ana visae e sur la þasia, ita þasia kieta sitomena la pe marua ruru re sanene poli wa, nemlelaga sane Ntewa yoko kila sur la nene merarava ruruia van la. Pona e sur la moki pe tepim tepo re e poli wa, ana yoko naga iila ita e na wa.

¹⁶ Ana monar towarar ruru naga naþa tepim tepo pa e rui, sane piowa naþa teloru teviepal sina ga vetania.

Ataveve lau

¹⁷ Wolai a vineu lala, nepisa awis pan amiu sane monar ayakolkol ruru amiu, ataveve li lelen lau e mrapa na kiau malena. Visae avisu kilale amiu þas sane akila ke po sanene rui, amiu taþena towe lai, ayal ataveve lala lala.

¹⁸ Nepisawal visena nene pan amiu yam mok li rui, a nanagane na nepisa ke sina ga naþa nemloge piowagania, amio wamarau mlau. Nanene komin naþa nepisu ke amiu þasia sane aþar ke kia naþa ape li nalelagaena, ana kiela malena þarlologia ga sane ape sinekar amio Kristo, amio kiena lak torovia.

¹⁹ Kieta nasinekar la nene, sur naþa amlotunia, naga meþela ga. Kiela naviowaena lala, popon amawania, ana apilaven manene laa. Sur naþa pulen kiela sitomena, sur na yomarava ga la nini, ana luasnela, akovio viowa ga.

²⁰ Ana ita, pe tepe yeririna na yomarava re la nini poli, kieta purvanua napo, nane ma e peni metava. Yar keviu nae e nene, nane Suþe Yesu Kristo, kieta natamaliaena, ana tesike e yomarava nini wa, tesuñate ke naga, tepisusu ke sane yoko ve ve piavi re vitomin ita sina.

²¹ Ana pogos naþa visae naga vitomi, yoko yuñãe amio kiena pupia puriukawaena naþa torokin nakilaen sur punu ga su vatanon kiena nasuþenena, ana yoko vilopu ita. Nanagane, tesike temio yepeta marua

la na yomarava nini wa, naþa menunu pororowa ga, na ape sur na marena ga, ana yoko naga la tas viu la van ita naþa po sane tasnena, naþa merarava, tego, m̄arera, suñia wo sulue ga.

4

1 Ve sanene, wolai lala a vineu lala, popon amiũ asumñal m̄arera sanene e kieta Suþe. Nepisa sanene vanon nesitom amiũ, sineun amiũ paþisi, amiũ akila inu nekekara keviu, noþarwarin amiũ paþisi, ana sineun nesape yoko wo van amiũ silaga.

Visena kiena yeririna þasia

2 Nemloge piowa komin nepisu sane monar nevis ve tokaki van kieta sira lua nene, Yuotia amio Sintike. Lalua apis vitawa pan la paþisi, ana nepisa pan amiũ sane sineun lalua monar akila kiela sitomena vito ga tano, vim ve taaga vatanon kieta Suþe.

3 Sira lua nene, nanua nemiyuñae veraga nemio la po paþisi, amio m̄ena yaru nene Klemen amio yar taþena lala, naþa moþaryon lologena wo pano-o imimi punu ga kiamimi sitomena taaga ga. Nekilia sane kia kiena ne yeririna nayuñæna punu ga nene asiriar sike pa e tus na malena rui, ana pogos naþa amlipere la sina, nemloge piowa paþisi. Ve sanene, kiau naviunena tai van ko ne, kiau erau naþa nanua sumo tepe yar na yuñæen veragaena konua rui pimi. Neviun tan ko vena ko na oiila sira lua nene vena aim ave erau wo sina ga.

Visena na iilarena lala

4 Ana kiau visena si tai van amiũ punu ga, nesape amiũ akekara e Suþe, akekaran naga silau.

5 Pogos naþa alual pog m̄arera, ava ruru ga, akila sa naþa yar la avisu kilale sane kiamiũ sitomena la piayavi ruruia. Akilali naþa asitomñal lue ga sa naþa ve ve piavi re na, Suþe wasuþe sina.

6 Amiũ ve akila re sinemiũ la pepen sur lala, a e sur ya la naþa imi kate e kiamiũ malena, avisa siþa van Ntewa vanonia. Avisawal vania e sur ya naþa apilasinia, aleninia, atagin vania, ana nanene monar akila silau e sitomena na visaen potena.

7 Ana pogos naþa aligan sur punu ga e limana sanene, yoko avisu naþa Ntewa yoko ligan kiena suñiare e amiũ, iila amiũ. Kiena suñiare nene keviu paþisi, kilia kila wo vaþisi van ita taulu ya naþa tekilia tesitomia, vano-o kila naþa uarar ruru sineta po kieta sitomena vena m̄arera e Suþe Yesu.

8 Wolai lala a vineu lala, lavis nevisa make kiau visena van amiũ narui, ana nesape neiilaar amiũ vena kiamiũ sitomena la ulen ga sur la naþa Ntewa sinenania. Sur ya na pe lelaga, po sur ya na mon metava, po sur mesmes ya, po sur merarava ya, po sur nowo ya, po sur ya navinaiaiena, po sur ya na yeluarena, po sur taþena ya napo, nanene kana sur ne la naþa po asulue ga e kieta sitomena lala.

9 Naga nene pe þelaga la naþa noþaryon ke vena neviani amiunia, pona atol tan inu, pona metavania, apisu e kiau malena. Ana visae avisu sane pe lelaga sane þelaga wo laþas nene sike e kiau malena, nemiye awis pan amiũ vena amiũ m̄ena aligan ruru e kiamiũ malena lala. Ana visae akila sanene, nemlelaga sane kieta Ntewa nasuñiareena yoko sike amio amiũ, iila amiũ.

Potena e nalaena

¹⁰ Nesape nevisa van amiu nesape pupia kekarena pan inu, sane yam piavi li mña ga pe nepisu re sur tai poli, þisi na netol ga narin nalaena naþa amligan pimi. Nemlelaga sane asitom in mña ga, ana nekilia sane amiu pe mrapa re ga naþa akilia akila sur imi tol inu e nini poli. Ana pogos naþa nepisu kiamiu nalaena nene, nepisu sane kiamiu sitomena naiilaena kiau yuñæna mal sina ga, ana nemiyeluar Ntewa vanonia.

¹¹ Nepisa sanene, a pe naga re ga naþa sane nepisape pe kiau sur re poli, vanon sur nene neþarpoyo e rui, sane sur ya na vim katen inu, po nesike sanape, nekekeran ga.

¹² Nesike tano po nesu metava, visokar inu po kau kinanena moki, luñau korena po luñau pule, in na nokom e sur la punu nene rui. Pog viowa pona pog wo, ana mrapa kien Ntewa navawarpoen ea teke ne, a naga pian inu ea, kila neþarpoyo e sur la nene rui.

¹³ Ve sanene, nanagane na nepisu sane nekilia netaulu sur la punu ga naþa þisina vim e inu, nane e pupia puriukawaena naþa Kristo kila ke nemarera ea.

¹⁴ Nesape nevisa sanene, amiu nae Piliþae, asitom na iila inuena e pog mñarera la ne sanene, amiu ape lemam paþisi ne.

¹⁵ Sa naþa apisuluþar pa rui, pogos naþa nesiar kiau nayalinen lologena wo nene, pogos naþa nepetan Masitonia nepano, pe sumare re nena tai naþa miila inu, peraga, amiu ga. In na neþar sur wo la moki pan la paþisi, a pe lala yar re tai naþa sitom sape ligan sur tai vim poli vena iilaen kiau mrapa pona kiau yuñæna.

¹⁶ Ana amiu apo paþisi, pogos naþa luñau plasia amiilala inu, amligan nalaena la pimi pan inu yam mok li mñaga, pano tol pogos naþa nepa nemiyurñæ ke gare gar Tesalonaika.

¹⁷ Nepis ke sanene, pe naga re ga naþa nesape nowar lue nalaena la poli, ana vanon naþa sineun nevisu naiilaena la molue e sumare lala na iilaena yuñæna kiena Suþe. Nanene vanon sane visae akila wo sanene van yar taþena lala, ana kiamiu þelaga wo nene yoko war mrasa, kila sur punu ga wo laa sane van amiu sina ga.

¹⁸ Vanon nagane, nepisa potena pan amiu paþisi e nalaena la naþa apitetalia Epaprotætas þar pimi, netol la punu pa rui. Nalaena la nene pimi, pa taulu ya naþa sineunia, ana nepisu sane nanagane po laa pan inu. Kiamiu naiilaena la nene, sane ponotaninu tai naþa ponos po paþisi, la sane kuþaþæna tai naþa akila pan Ntewa naga pisu po paþisi, kekarania.

¹⁹ Ana nekilia sane visae limamiu plas pogos tai, yoko kiau Ntewa visuvevea lue ga, vanon Yesu Kristo kila pa rui naþa naurarena lala kiena ne Ntewa nae mae peni akeviu paþisi.

²⁰ Sanene, yoko tesurña teyeluar kia kiena ne arimata Ntewa silau, yoko teyeluar mña naga vano-o ve þisi re pogos tai, sanene.

Visena maro

²¹ Aliganlelein kiau visena nene van li nalelagaena wa lala naþa asike ne, avisawal van la apisape nesitorñal la ke silau. Wolai taþena lala amio vineta taþena lala naþa asike amio inu e nini, lala mñena asape avisa pokolulagi po pokolemalo van amiu.

²² Þas si naliganen visena sanene iñ̃asu van amiu, nane li na lelagaena wa la punu ga e nini, amio m̃ena la naþ̃a amiyuñ̃ae kiena þ̃arin suþ̃e nene Sisa e m̃ana pupia yuñ̃a nene.

²³ Kiau leniena, sane lemamiēna kiena ne Suþ̃e Yesu Kristo sike e ninumiū lala, sike likan amiu silaga.
Inu, Pol.

Maki Naña Pol Siria Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu KOLOSI Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Kolosi naga pupia pulkumali tai na lepas nae Esia naña nanua sumo na mēke vatanon Parin Suþe keviu nae Rom. Pulkumali nene sike e purvanua naña nagane kiena kia Teki. Pulkumali nene mēke yepasnen pulkumali taþena naña Episas e lepas naña mrae molue ke komea. A mñaki nini Pol siria pan yaru na suñare lala nae yo nene. Pol pe siar re suñare nae Kolosi poli, ana pulkumali nene sike lavisin Episas, naña pupia pulkumali na lepas nene, naña Pol miyuñae ke e silaga. Pogos naña Pol sike garu Episas, naga mligan plan ke kiena yaru lala apa amlologon ke lologena wo e yo lala na lepas nene, a Kolosi naga tai naña mēke e yo la nene. Ana komin suri ne nanene, Pol pisu sane yuñae na visuaren yo nene Kolosi naga mēna sike e limana.

Pol mloge visena tai asape navianiena lala na suñare nene, asuñā apisa ke asape yaru lala monar alotun ga yerka wa lala a nasumonena kiena yermare lala, vena akilia ruru Ntewa, a vena akilia atol maliena naña pulen suri makega. A apiyan ke yaru lala, asape monar ataveve navisaluaena marua e lepas na kinaniena, a suri taþena si laþasa, a monar ave þaviu vena atol maliena.

Ana Pol siri mñaki nini vena visaluþaren sitomiena viowa la ne sanene, a pisawal visena lelaga kiena Yesu Kristo pan la. Purþesnen sitomena naña pisa na sanini, sape Yesu Kristo naga taaga kilia la maliena naña ulen suri makega van ita, a vianena viowa la nene asuñā aþere plan yaru lala aþure matania. Kristo miyuñae yuñae kiena Ntewa na sien yomarava nini, a naga miyuñae kiena Ntewa vena wereplan si yaru la aimi ea. Yaru monar sikol naga e Kristo vena kilia tol malena, a pe mrapa taþena re si poli. Pisina siraunia, Pol pisawal panila e suri la naña akilia atol e kiela maliena komin naña amlelaga e Yesu, a naña asikol la ruru amio naga.

Pol mla mñaki nene pan yaru tai kien kia Tikikas vena la va van li nalelagaena la garu Kolosi. Tikikas nene, naga yaru mña nena naña lalua Onesimās apano, naga mla Onesimās þasuþe si pa kiena yo. Suniena nene sike e mñaki kiena Pol naña pitetalia pa puna Pilimon.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-8

Pelaga kiena Kristo, a kiena yuñae 1:9—2:19

Malena vii e Kristo 2:20—4:6

Visena maro 4:7-18

Pol siar kiena visena

¹⁻² Inu Pol, naña in na yaru nalologena kiena ne Kristo Yesu naña Ntewa naga mligan inu, a nekekara naña nevitawe amiu e mñaki nini, naña nesiria piñasu pan amiu li nalelagaena wa lala nae Kolosi, naña amiu punu ga

ape kiau wolai lala a vineu lala e Kristo, naŕa asuŕa apiawa m̄arera e naga. In na nemio Timote, naŕa naga sike amio inu, imimi lua memlen mesape ƒisi na lemamiena a sur̄arena kiena ne Arimata Ntewa sike amio amiu.

Pol pisa potena pan Ntewa vanon la

³ A silaga e kiamimi leniena lala, imimi lua mepisa potena pan Ntewa Arimana ne kieta Suŕe, Yesu Kristo, vanon amiu.

⁴ Naga nene vanon naŕa imimi lua mekekanan amiu paŕisi, naŕa visena tol imimi sape kam na asuŕa apiawa ke m̄arera e Yesu Kristo, a asuŕa sinemiu sii manene ke m̄ena li nalelagaena taŕena lala.

⁵ Pelaga wo nene naga sur̄a molue ke ga e kiamiu malena lala komin naŕa sinemiun manene naŕa ƒisi na akilia atol suri wo la naŕa Ntewa mligan ruru sike ma e peni vena ve kiamiu. Suri wo la ne sanene, amloge lologena wo pisaar pan amiu ƒisi rui.

⁶ Visena lelaga nene pimi pun amiu ƒisi rui, a nagane, suŕa pa vanua manene ke m̄ena ga e yo taŕena lala e yomarava nini narui. Suŕa pava ke sanene, ana suŕa kapuru a sur̄a ƒar ke m̄ena ga mras la naŕa powo, torokin ke naŕa kila pan amiu e ke e pogos naŕa amloge ƒesania, naŕa apisu kilale sane lemamiena kiena ne Ntewa e ita naga keviu a lelaga paŕisi.

⁷ Sur la nene Eŕaŕas naga pian amiu e rui, pogos naŕa naga kus lelemimi imimi lua, ana naga pimi pisawal ƒesan lologena wo nene pan amiu. Naga pe yaru tai naŕa imimi memiyuŕae ke lele taaga, a naga masusun yuŕaena wo lala kiena ne Kristo. Imimi mekekanan naga paŕisi,

⁸ a nanagane, naga ƒasuŕe si pimi pun imimi rui, mla lologena wo tai pan imimi, naŕa pisayu sanape naŕa kiamiu malena lala suŕa pule luen ga e pupia sinesiiena naŕa Ninuna Wa mla pan amiu.

⁹ Komin sur nene, pogos naŕa imimi lua memloge visena nene kiena Eŕaŕas, memlen wo amiu silaga pimi tol nagane, a mesuŕa mepiun ke tan Ntewa mesape ƒisi na Ninuna Wa la manmaruaena a nakiliaena wo lala van amiu, vena akilia ruru nasinenanena wo punu ga kiena ne Ntewa.

¹⁰ Ve sanene, ƒisi na yoko akilia ayal mesmesu e mrapa napo naŕa popon yeririna kiena kieta Suŕe la ayal ea, a ƒisi na akilia akila naŕa naga kilia kekanan make kiamiu ƒelaga punu ga. A yoko mras wo lala kilia imi m̄alivi e kiamiu malena lala a e m̄ena ga e kiamiu yuŕaena lala, a ƒisi na kiamiu kiliaena e Ntewa kilia va merorol manenea.

¹¹ Imimi lua memlen mesape ƒisi na pupia puriukawaena kiena ne Ntewa suŕa kila amiu m̄ena ga aŕarera, vena akilia asuŕalar amiu e pog m̄arera, a vena kiamiu sitomiena ve piavi, a akekara ga e pog la ne sanene.

¹² Ita na monar tevisa potena va Arimata, naŕa kila ita m̄ena ga temio li nalelagaena wa taŕena lala, tekilia tokus lalimana loyuŕa e kiena nasuŕenena na yomerarava nena,

¹³ komin naga ƒurelua ita rui petan m̄areraena na yemalolo, ana naga mlen plan ruru ita tepa e nasuŕenena kiena ne narina nene, naŕa naga kekanan naga paŕisi.

¹⁴ Ore, Ntewa naga ƒerelua ita ƒisi rui, naŕa piwo ita komin kieta mlamulena viowa lala.

Kristo pe ƣarun yo yau wetelu

15 Narina nene, naga Kristo nene, naƣa naga pe nono tai naƣa tekilia tevisuia, naga kiena ne Ntewa naƣa taƣatete tevisu naga, naƣa naga pe m̄earun make suri la punu ga naƣa Ntewa sii la.

16 E ga e Kristo nene, Ntewa sii make sur punu ga, naƣa ma e peni a e yomarava, naƣa tekilia tevisuia a naƣa taƣatete tekilia tevisuia, amio sur la naƣa apisuar ke yo yau, sa naƣa ƣarin suƣe lala, na m̄areraena lala, yerkaƣa lala, a navisi lala.

Ntewa sii make suria e Kristo, a Ntewa sii make suria pe kiena ne Kristo.

17 Kristo naga sike pa sumon sur taƣena la rui, a naga mligan ruru make sur la nene, asu m̄a amiyu m̄ae ruru ga e lelela.

18 Kristo pe purƣes nen malena kiena nalotena, a naga pe ƣarin lotena nene, sa naƣa lotena nene naga pe tasnena. Naga sumon ƣes yaru la naƣa amal sina e marena, ana sanene naga kila sane nanagane naga sike laa metavan make sur taƣena lala.

19 Kristo to metavan make sur la sanene, komin naƣa Ntewa ta m̄an kiena naurarena sike e naga, sa naƣa kiena malena wetelu a kiena na m̄areraena sike ea.

20 E ke e Kristo nene na wa, Ntewa ƣar ke sina ga sur nae ma e peni amio yomarava nini awasuƣe ke sina ga vania. Naga kila yo yau wetelu kilia imi ve mara wo ke sina ga amio naga, nanene e ga e tana ne Kristo naƣa mlau e laki torovia.

Amiu ave marawo ke sina ga amio Ntewa

21 Nanua sumo, kam na ape wolawa ga, a asike laa perinan Ntewa, a ape kiena nasinekar ga, komin kiamiu sitomena viowa a kiamiu ƣelaga viowa lala.

22 Ana nanagane, naƣa Kristo pimi pe yaru sane ita, kiena marena kila ita teve mara wo ke sina ga temio Ntewa. Ntewa kila sanene, vena kilia were amiu aimi puna naƣa ave yar wa kemua lelaga, a ayekiki ruru wo, a naƣa ve sur viowa re nena tai teke e amiu.

23 Ana nanene na kilia ve sanene, visae asu m̄alu ga m̄arera ase Kristo, a visae amlelaga ke e naga wa. Popon amiu ve auresun amiun re naƣa auarar manene lelagaena e navisaarena lala kiena ne Ntewa, monar alelaga sane yoko naga monar la sur punu ga van amiu naƣa amloge rui e nalologena wo nene, naƣa yeririna na yomarava la amloge rui, naƣa inu Pol in na nepe yaru na lologonena.

Pol miyu m̄ae m̄arera komin li nalelagaena lala

24 Nanagane nemloge piowa e tasneu komin amiu, ana in na neke kara ga ea. Nanene naga sa naƣa nesu m̄a nemiyu m̄aen sur na loge viowaena make ga e tasneu, naƣa Kristo naga mliganar inu vena nowaria, sa naƣa naga ƣar ƣisi rui, vena neiila ƣegas nen li nalelagaena lala vena asu m̄alu m̄arera.

25 Ntewa mligan inu vena neimi ve sa yaru na yu m̄aena tai na ƣegas nen li nalelagaena lala, a nagane nekilia neiila amiu e yu m̄aena nene naƣa

Ntewa mligan e lum̃au, nanene vena nevisawal kiena visena va yeririna lala vena akilia make ga.

²⁶ Kiena visena nene sane visena tai naṽa nakonua konua rui, tapoloun ga e yermarua lala, naṽa la pe akilia re nenaga, ana nanagane Ntewa kila pimi merarava pan kiena li nalelagaena wa lala.

²⁷ Kiena sitomena naga pe na kilaen sanene narui, sane visena nene naṽa kiena yeririna la naṽa le Yu lala, la pe amloge kilale re poli, ana ṽisi na naga visawal kana sur nowo ne lala, naṽa po manene laa, va la naṽa pe ape le Yu re poli. ?A visen tapolou nene pisa ya? Naga pisa sanini narui, pisape Kristo naga kilia suṽa e losinemiu lala, a amiu akilia alelaga asape ṽisi na Kristo naga kilia kila amiu akilia asikol Ntewa e kiena malena wo nae ma e peni.

²⁸ Imimi lua mesuṽa memlologon ke Kristo ne nanene narui pan yeririna lala, mesuṽa mepisa ke pan la mepisape la monar avisuar ruru la, a mesuṽa mepian la ke e manmaruaena lala. A visae laṽasia naṽa kiela sitomena lala a kiela lelagaena lala marua ruru wo, la akilia aimi asuṽalu amio imimi lua e marana ne Ntewa.

²⁹ Nesuṽa nemiyuṽae ke ṽarera paṽisi komin sur ne nanene, ana silaga nesuṽa nemiyuṽae ke e pupia naṽareraena nene naṽa Kristo naga kokonia inu ea.

2

Monar amiu alelaga ṽarera e Kristo

¹ Ee, naga sa naṽa nepisa ne, naṽa nesuṽa nemiyuṽae ṽarera komin amiu, a komin ṽena ga la naṽa nae Laotisia a amio ṽena ga yeririna taṽena lala naṽa la pe apisuli re marau pogos tai poli wa.

² Sineun nesape nekila kiela sitomena suṽalu ṽarera suṽa ga, a vena kiela sinesiena lala kilia sikol ruru sinela lala la aimi ave taaga. Sineun manene nesape ṽisi na la atol pupia nakilia wanen suri nene naṽa sumo na la pe akilia re poli, naṽa naga Kristo ke narui, ana ṽisi na kiela sitomena lala ve veve lua re sina.

³ Naga nene komin naṽa e Kristo, yeririna lala la akilia alual sur la naṽa powo na manmaruaena amio na kiliaena kiena ne Ntewa, naṽa naga ṽarwania suṽa ga e Kristo.

⁴ Nesuṽa nepisa ke visena nene pan amiu, vena taṽatete yeririna lala akila gola kiki van amiu vano-o aure kiamiu sitomena lala va ve taṽena, e kiela visokanena na manmaruaena lala.

⁵ Nepis sanene pan amiu komin naṽa nesitom manene amiu paṽisi. Pe sur korena ga naṽa tasneu sike laa perinan amiu, ana silaga kiau sitomena sike amio amiu. Ana nekekanan manene amiu ṽena ga, naṽa nemloge asape amiu na pe asu re ga sanene poli, ana asuṽa amiyuṽae mesmesu ruruia, a asuṽa apa veraga aṽasine ke Kristo ṽarera.

Kieta malena monar suṽalu se Kristo

⁶ Komin naṽa ita tokus Kristo Yesu naga pe kieta Suṽe rui, silaga monar teyal ga e naga,

⁷ a naga monar ve sa naṽa ṽeligas nen kieta malena, pona yuṽa na kieta malena monar suṽalu su metava e naga. Ve sanene, kieta naviaawaena e naga kilia imi ṽarera laa sane silaga, sa naṽa apian ita e ṽisi rui. Ana silaga, monar tevise luen ga potena vania.

⁸ Ana amiu monar avisuar ruruia vena ĩisi na taĥatete yeririna lala aimi aviar amiu e visena la naĥa taveve ga namanmaruaena kiena ne yeririna, pona navianena la naĥa pulen ga nakiliaena na yomarava nini. Visena korena la nene pe navisokanena ga, a la amolue ga kome sitomena marua kiena ne yeririna lala, a la amolue e lepas kiena ne yermare lala amio kimi lala, ana la pe amolue re e Kristo poli.

Kristo naga pe ĥarin sur punu ga

⁹ Ntewa naga mligan kiena malena amio kiena naĥareraena make ga sike e tasnena ne yeririna nene naĥa Kristo,

¹⁰ naĥa naga pe ĥarin sur la punu ga, a naga su metavan naĥareraena taĥena lala. A e ĥelaga ĥa nenaga nene, Ntewa mligan kiena sur tanea lala asike e kiamiu malena lala, amiu naĥa asike e Kristo.

¹¹ Ana komin naĥa amiu asike e Kristo, naga te plan ĥelaga viowa lala a sitomena viowa lala vetan amiu, sa naĥa naga kila ĥaviu e amiu, ana pe nepisa re ĥaviu nene naĥa yaru la asuĥa akila ke poli, nepisa ke ĥaviu taĥena tai naĥa Kristo naga kila, sa naĥa naga ĥar plan napiowaena lala e kiamiu malena.

¹² A pogos naĥa la akee amiu, naga sa naĥa Ntewa sin amiu amio Kristo, a naga kila amiu amal ĥena ga amio Kristo, naga nene komin naĥa amiu aĥasine naĥareraena keviu nene kiena ne Ntewa naĥa kila Kristo mali sina ga e marena rui.

¹³ Ana amiu la nene, nanua sumo Ntewa pisu amiu sa ga naĥa kiamiu mlamulena piowa lala kila amiu amare pa rui. Amiu na pe ape ĥaviu re sane le Yu la poli, ana Ntewa pisu amiu sa naĥa kiamiu malena pe pe ĥaviu re ĥena ga poli, sa naĥa kiamiu malena pe pilon ruru re poli wa, a ĥelaga viowa lala sike e amiu wa. Ana nagane, naĥa asikol amiu amio Kristo, Ntewa mla malena viu pan amiu ĥisi. Ita tetol malena viu nene komin naĥa Ntewa na piewo ita vanon kieta mlamulena piowa lala,

¹⁴ a naga miyumu plan kieta lapui la rui. Nanua sumo, lapui la nene la asike e tus nene naĥa navisaluaena ĥarera kiena ne Ntewa sike ea, naĥa la apiar ita paĥisi, ana Ntewa mlalua sur la nene. Amio kana tus ne lala, sa naĥa sane suar make ga e laki torovia amio Kristo, ana pe lapui re si la nene poli.

¹⁵ E laki torovia nene, Kristo taulu sur taĥena la naĥa puriula ĥarera, a naga kilaro nena naĥareraena kiena ne yermare lala, sa naĥa naga taulu la e pupia mara tai, ana naga kila kiena nasinekar la nene aimi ave sur korena ga e marata ita yeririna lala, vena ve tesitom re si tevisave la ato laa metava.

Kristo naga pe ĥarimiu

¹⁶ Visae ve sa nene, amiu na monar ve ataĥan re yaru tai visaluĥar amiu visave ve akan re suri nene, pona ve amun suri re nene. A amiu na monar ve ataĥan re naĥa yaru tai ĥareran amiu vena ataveve kiela ĥelaga marua lala e lepas na sur sane legiena wa la na kasa, pona e lepas nen paĥagena na kupario viu, pona e lepas na legiena na olua.

¹⁷ Navisaluaena la ne sanene, yeririna lala la apisa vena akilali naĥa alual mrapa naĥa mesmesu, ana la sa ga ninun sur ga naĥa naga pimi ĥarpo re yo poli wa, ana purĥes nen sur lelaga punu ga, naga Kristo ga.

18 Yeririna la Ɔasia asuᄃa ga naƆa la asitom ke asape la apo manene taulu amiu, komin naƆa la apisu sur la moki e kiela ᄃneniena lala, ana la asitom ke asape la akilia manene e lepas nen navisi lala. Ana asitom ke asape la apo, akila kiela sitomena lala sike ga tano yo, taulu yeririna taƆena lala, ana peraga, la nene la sa ga keriko. La asuᄃa apilave ga e kiela visena lala, naƆa la apisayu manene laa ke sina ga paƆisi, ana kiela sitomena lala pulen ga vilaveena amio kiela sitomena korena taƆena laƆasia, vano vano- o tol naƆa la asuᄃa amieluar la ke sina ga. Ve sanene, amiu ve atamān re si la nene aliƆere amiu avisave amiu na pe atol re sur nene poli wa naƆa la asike e Ɔisi rui,

19 komin naƆa la nene la amligan Kristo Ɔisi rui, la pe apuarar ruru re si naga ᄃarera poli sa naƆa naga pe Ɔarila. Ana Kristo naga suᄃa Ɔuarar ruru ke ga la naƆa la sane komƆas nen tasnena, a naga suᄃa pagan ruru la, suᄃa kawē mesmesun ruru kilamerpu amio kana kowiu lala, ana tasnena naga suᄃa miyuᄃae po a suᄃa kapuru po sa naƆa Ntewa naga sinenania.

Amiu na atol malena vii e Kristo

20 Inu nekilia nesape sa naƆa Kristo naga mare nanua sumo rui, amiu ᄃena ga amare amio naga, kila naƆa e lepas na Ɔelaga viowa, amiu amare e Ɔisi rui, a pe pon re si Ɔelaga viowa imi tol kiamiu malena poli. A Kristo naga Ɔurelua amiu ᄃena ga rui e ᄃareraena na sitomena nasumo lala na yomarava nini, amio kiena yermare lala. Sanene narui, sineun nesape neviun tan amiu sanini: ?Sanape asuᄃa amialoro ke sa naƆa amiu ape yaru na yomarava ke ga wa? ?A komin ya ne amiu asuᄃa amlogear ke navisaluaena marua la naƆa apian e sumo, naƆa la apisa apisape:

21 “Amiu ve auarar re sur nene,” pona “Amiu ve amunli re sur nene,” pona “Amiu ve atol re sur nene.”

22-23 Ana pe lelaga naƆa yaru la amloge visena la nene, ana la asitom asape navisaluaena la ne sanene ape manmarua ruru po, ana navisaluaena la nene la amolue ga kome sitomena kiena ne yar lala, la pe ape lelaga re poli e vianena kiena Kristo. La apisayu ga sur na yomarava la nini, sa naƆa kinanena, pona sur na munena, ana sur la nene taƆatete iila amiu, a la taƆatete ᄃena ga akila kare kiamiu malena, komin naƆa visae olavia pona oyumuāenia, Ɔisi na sur la nene yokorena akokovio.

Pona yaru la apisirilua visaluaena la nene vena akilali yumuāena wo laƆas yo, naƆa la apisa apisape yaru monar len sanene pona sanene, a pona la apisa apisape yaru monar ligan kiena sitomiēna su ga tano sanene pona sanene, a pona la apisa apisape yaru monar kilali naƆa kawē ruru tasnena sanene pona sanene e sur la naƆa ᄃarera pan naga.

Ana nevisa van amiu, sane visaluaena la ne sanene, la pe puriula ᄃarera re nena poli vena suwoen sitomena viowa lala a Ɔelaga viowa la naƆa sike e los nen yaru.

3

Malena naƆa mekiki ruru po a pe wa ruru nenaga

1 Amiu la nene, Ntewa naga pisirlua amiu amal sina ga e marena amio Kristo, ana sanene na monar aƆionli ga sur la naƆa nae ma e peni, e yo nene naƆa Kristo naga tonā tano e lepas nen Ntewa na Ɔamarua.

² Amiu na monar asitoñal ga sur lala nae e yo nene, ve asitom re si sur na yomarava la nini,

³ komin naña sane amare e ñisi rui. Nanagane kiamiu malena viu naga tapolou amio Kristo e Ntewa,

⁴ komin naña Kristo pe purpes nen kieta malena nagane, ana suraunia, e pogos naña naga kate e maran yeririna lala, yoko ita ñena ga takate temio naga e kiena pupia naurarena.

Kiamiu malena na sumo monar ñisi

⁵ Amiu na monar awe plan punu ga ñelaga lala na yomarava nini e kiamiu malena lala, sane natañaena lau, sur na mawaena lala, nasinenanena viowa lala, nakekaranen mlamulena viowa, a navinavinayaena ñena ga. Pelaga la nene ployowa ga, a navinavinayaena nene, naga sa naña yaru kila sane sur la naña naga sinenan manene laa pañisi apimi sa naña kiena ntewa tañaena lala.

⁶ Komin ñelaga ne la nanene narui, Ntewa sinena mimi pañisi, ana kiena naliñereena naga suña pimi ke pan la naña la pe amlogear re naga poli.

⁷ Sumo na, kiamiu malena sa ke nene narui, naña amiu amiyal ke ga e ñelaga la nene,

⁸ ana nagane, pogos na liganen ñelaga la nene, pogos na sur la nene añisi e kiamiu malena lala. Ve sanene, amiu tañatete sinemiu mimi, a tañatete avis kapuru va yaru tañaena, a tañatete asuña ave erau viowa van amiu. Pisi na tañatete avismumun yar tañaena, a ve avisa re visena la naña pe kororaki.

⁹ A ve avisa kotalia amiu re ñena ga, nanene komin naña amiu na amlalua ñelaga marua naña apaeme amio naga ñisi rui,

¹⁰ a amiu na amiyen ñelaga viu tai e amiu, sa naña malena viu tai naña Ntewa naga siia pe kiamiu. A pogos punu ga, Ntewa naga suña kila ke malena nene pimi pe urviu ke sina ga, vena kila amiu akilia ruru kemua naga lelaga, a vena kila amiu aimi laa ve sa naña ave kiena totou.

¹¹ Komin sur ne la na nene, ita na ve telipere re si yaru lala, sa naña tevisave lañasia ape le Yu, ana lañasia ape li na yo tañaena ga lala, pona lañasia la ape ñaviu, ana lañasia pe ape ñaviu re poli, pona lañasia la ape suñe, ana lañasia ape li nayuñena kiena ne suñe ga lala. A ita na ve tevisa re ñena ga tevisave yaru lañasia la apian ruru la ana akilia suria, a lañasia ape yer ura ga, pe akilia re sur tai poli. Ana pupia suri taaga ga naña tekilia tevisuvisu yaru ea, tevisave naga mlelaga e Kristo pona ve lelaga re, komin Kristo naga sike e sur punu ga a e yar punu ga.

Amiu aligan malena viu nene e amiu

¹² Pogaga, sa naña Ntewa naga sinenan manene amiu pañisi, ana naga ligan amiu vena ave kiena yeririna wa lala, monar ayen ñelaga viu nene e amiu sa naña naga sinenania. Pelaga viu nene naga sa naña sur la nene asike e kiamiu malena, sa naña nasineyeena yaru, nasinewoena, navatanoena, namoñauena, a namalumena.

¹³ Amiu na monar ve sinemiu kar amiu re vilaga, a visae amiu yar ve lua, sur tai sike likan lalua nene, ñisi na monar avieviewo lalua. Ana monar amiu avieviewo amiu, e ke e ñelaga nene naña kieta Suñe naga piewo amiu.

¹⁴ Ana amio ðelaga wo taþena la nene naþa monar ayenia, monar ayen mēna sitomena e amiu, komin sitomena naga kilia sikol ruru ðelaga wo la nene vena la ayuñae ruru ve raaga, vena la aimi ave taaga.

¹⁵ Pisi na suñare naþa Kristo naga mligania naga kilia visuar sinemiu lala, komin naþa Ntewa naga pioproan amiu vena ave taaga, naþa amiu punu ga asikol ruru amiu amio naga e ðegas tai naþa naga pe þarunia, vena silaga suñare nene kilia su luen ga amio amiu. A silaga avisa potena e sur punu ga.

¹⁶ A visena wo kiena ne Kristo, silaga naga monar imi sa naþa mali e sinemiu wetelu, komin naþa kiena visena la nene naga po tanea wa. Amiu monar asuñā avian amiu ea, a amiu ga asuñā akila ruru amiu ke sina ga e kiena manmaruaena wo lala. A popon asuñā ayau va Ntewa e sam lala, a yauena wa lala, a e yauena lala na yeluren Ntewa, ana e pogos naþa asuñā ayau ke sanene, þisi na sinemiu la punu ga ulen visaen potena vania.

¹⁷ Sur punu ga naþa amiu akila, a visena punu ga naþa avisa, ana monar akila e kia kiena ne Yesu, naþa kieta Suþe, a pogos punu ga na monar avisa potena kome naga va Ntewa Arimata.

Malena viu kiena yaru lala

¹⁸ Amiu sira lala naþa atalopa rui, monar avatano e womiu lala, sa naþa mesmesun naþa sira naþa mlelaga naga kila.

¹⁹ A amiu yermēne la naþa atalopa, monar asitom manene womiu lala, a kiamiu ðelaga lala monar ve melkalka manene re silaga van la.

²⁰ Amiu sisi lala, monar alogear arimamiu lala amio anemiu lala, komin naþa kieta Suþe naga kekaran ðelaga nene paþisi.

²¹ A amiu arimala lala a anela lala, þisi na sinemiu lala ve vilul re va narimiu la silaga, komin naþa visae ve sanene, akila kare la, akila kiela sitomiena lala loloru.

Suþe lala a kiela yar na yuñāena lala

²² Amiu yar punu ga na yuñāena kiena ne suþe lala, silaga monar alogear kiamiu yerkawa la nene. Pisi na ve akila re sanene e ga e pogos naþa la asike amio amiu, vena akilali naþa la akekaran amiu, ana silaga monar ayuñae naþa kiamiu sitomena la ve lelaga make ga, sa naþa e yuñāena nene, asuñā amlogear ke kieta Suþe silaga.

²³ E yuñāena ya naþa amiu akila, monar akila naþa akekarania, sa ke naþa asuñā amiyuñae kiena ne Suþe, pe kiena yaru re ga la poli.

²⁴ Popon asitoñal sa naþa Suþe ke nene narui þisi na naga la kiena lalimana van amiu, sa naþa naga pul amiu, komin yerkawa ruru napo naþa ayuñae vania, naga Suþe Kristo.

²⁵ Ana yaru naþa suñā kila ke pe mesmesu re poli, þisi na naga kilia la maran ke sina ga vanon kiena napiowaena nene lala, komin Ntewa pisuveve yuñāena kiena ne yar la punu ga mesmesu ga.

4

¹ Ana yerkawa lala, amiu m̄ena ga monar akila mesmesu ruru wo va yaru lala e kiamiu yuṁaena lala, kom̄in naṁa amiu m̄ena ga kiamiu Suṁe tai sike ma e peni naṁa ṁisi na naga liṁere kiamiu ṁelaga lala.

Pol naga pian la

² Amiu na monar aṁarera e leniena pogos punu ga, a monar alen naṁa asitom ruru e sur la naṁa avisa e leniena, a naṁa kiamiu sitomena lala naga suṁa pisa ke potena pan Ntewa.

³ Sineun m̄ena ga nesape monar alen wo imimi, vena ṁisi na Ntewa vike kiamimi mrapa mekilia melologon sur wo nene naṁa sumo na tapolou, naṁa visena kiena ne Kristo, naṁa nanagane na nesike e lokap vanonia.

⁴ Awis, sineun nesape alen naṁa ṁisi na nekilia nevisi wo, vena kila visena la nene merarava, sa naṁa mesmesun ga naṁa yoko monar nekila.

⁵ E ṁelaga la nene naṁa asuṁa akila ke e maran yar la naṁa la pe amlelaga re e Kristo poli, monar ave manmarua wo vena akilia ataveve kiamiu pulmas lala, vena aurela aimi e Kristo.

⁶ Amiu na monar avis ruru amio la, e ga e visena lala naṁa nasinewo a kiki, ana la aloge visena la nene aloge wo, a monar akilia mrapa na visataṁelaena visae aviun naviunena kar ga lala e lepas na kiamiu viawaena.

Pol mligan yaru la lua apa pula

⁷⁻⁸ Kieta wolai wo nene Tikikas, naṁa naga sike amio inu, ṁisi na neligan naga la ṁaki nene iṁasu pun amiu vena visawal van amiu visave imimi mesike sanape, vena akilia aloge wo. Nekekaran manene kieta wolai nene paṁisi, naṁa pogos punu ga naga ṁareran naṁa iila inu e yuṁaena kiena ne Suṁe.

⁹ A kieta wolai taṁena naṁa erau wo nene Onesim̄as, naga m̄ena ga ṁisi na taveve Tikikas iṁasu pun amiu. Onesim̄as naga nae ga kiamiu yo, a naga m̄ena ga suṁa mlelaga ke e Kristo. Lalua nene ṁisi na avisawal van amiu, e sur la punu ga naṁa kakate ke e yo nini.

Visena maro kiena ne Pol pan la

¹⁰⁻¹¹ Aristakas naṁa naga sike e lokap amio inu, a Mak nene naṁa naga wenla Panaṁas, a Sisas naṁa apio naga Sastas, la telu nene apisape asitom amiu paṁisi. Mak nene, kana visena piṁasu tol amiu pa rui, a pisape visae naga imi kome lepas nen yo na pun amiu, monar akekarania vena aure naga sukol amiu.

E le Israel la naṁa amlelaga e Kristo ṁisi rui, la ga telu nene amio inu, imimi memiyuṁaen ke yuṁaena nasuṁpenena kiena ne Ntewa, a la telu nene la amiila inu keviu paṁisi rui e pogos ṁarera lala.

¹² Eṁaṁras nene naṁa naga m̄ena ga amiu kiamiu yar tai, naga pe yar wo tai na yuṁaena kiena ne Kristo Yesu, a naga m̄ena ga pisa pokolulagi pona pokolemalo pan amiu, pisape silaga naga suṁa mlenwo amiu ke ṁarera paṁisi, vena akilia asuṁalu ṁarera, vena amarua ruruia e Kristo sane keyowo, a vena asuṁa aṁarera naṁa akila ga sur la naṁa Ntewa sinenania.

¹³ Sineun nesape nevisa mesmesun van amiu, nevisave yar naþa Eþaþras naga suña miyuña mārera manene paþisi komin amiu, a komin le Laotisia lala, a le Erapolisi mēna ga lala.

¹⁴ Kieta erau wo nene, naþa Tokta Luk, amio kieta wolai taþena nene Timas, la mēna lua asikena a lalua apisa apisape lalua na asuña asitom amiu paþisi.

¹⁵ Sineun nesape aligan kiau visena van kieta wolai lala a vineta lala nae Laotisia, amio sira nene Nemeva amio þegas nen nalelagaena lala naþa asuña apiora ke e mēna yuña, avisave in na nesuña nesitom la ke paþisi.

¹⁶ Ana yoko pogos naþa amiu aulo kiau maki nene þisi, awis sineun nesape aligan van le Laotisia lala, vena auloia van þegas nen li nalelagaena lala e yo nene, a monar aulo mēna ga kiau maki taþena nene naþa þisi na le Laotisia lala la aligan imi van amiu.

¹⁷ A kiau visena tai naga va Akiþas, nesape “Ko ovisuar ruru yuñaena nene naþa Suþe naga mligan e lumoña, monar okila make ruru yuñaena nene.”

¹⁸ Ana nanagane, nelalua kilamemego e limana ne yar na sirien maki, ana inu ga Pol, nesiri kiau visena maro nini van amiu e ga e luñau, nevisa pokolulagi pona pokolemalo van amiu. Amiu ve sinemiu þesan re sen la naþa apiar manene inu ke ne, a lemamiēna kiena ne Ntewa sike make e amiu.

Inu, Pol.

Maki Nasumo Naĝa Pol Siri Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu TESALONAIKA Visayuena Na Tusi Nene

Komĉasnen suniena plas na tusi nini

Pulkumali keviu nene Tesalonaika naga pulkumali keviu na provens nene Masetonia, naĝa mĕke vatanon Āarin Suĝe keviu nae Rom sumo. Pogos naĝa Pol molue Piliĝae, pa ma Tesalonaika mlologon lologena wo e yo nene, ana suĝare nene siaria. Ana siraunia pe yam piyavi manene re poli, lus nae Israel laĝasa e yo nene apisa karea, la apieluena komin naĝa apisu sane yaru moki naĝa pe ape lus nae re Israel poli, nanua sumo la amloge kiela vianiena lala, ana pogos naĝa amloge lologena wo naĝa Pol pisawalia, ana amlelaga e Yesu. Ana lus nae Israel la nene sinela kari Pol, ana aĝenelua e yo nene, ana pae pulkumali si tai, Perea. Siraunia, naga pa tol pupia pulkumali naĝa Koren, naga mloge lologena kiena li nalelagaena lala nae Tesalonaika e kiena erau Timote, naĝa miyuĝae ke amio naga.

Pol siri ĝesan kiena mĝaki nini pa li nalelagaena lala nae Tesalonaika vena visirluan kiela sitomiena, a vena kila meraravan va li nalelagaena lala nae yo nene sape naga sitom la mĝaga, a Ntewa sike amio la. Naga pisa potena pa Ntewa komin naga mloge sape asuĝa amlelaga ke mĝarera e Ntewa, a sinela sii ke yaru lala, a pisa panila vena la asitomĝal si kiena ĝelaga wo e pogos naĝa sike amio la, vena atavevea.

A naga pisa taĝe kiela viunena lala naĝa apiyun tania, asape yoko Yesu wasuĝe si ve sanape. Sinelan asape akilia meraravan sane visae yaru naĝa marĝan ĝesa ana Yesu ve vitom re wa, yoko tol malena naĝa ve uro re, pona peraga. A sinelan akilia naĝa yoko Yesu wasuĝe pogwai. Pol pisaruru panila, sape monar ayuĝae ga, naĝa kiela sitomena la varuru ga suĝaga, a naĝa aligan kiela sitomena lala suĝalu mĝarera e Yesu vena asuĝatea, vano vano-o tol pogos naĝa naga wasuĝea.

Komĉasnen tusi la na nini

Visena ĝesa 1:1

Pol kekaran la a pisa potena pa Ntewa vanon la 1:2—3:13

Pol piyani la e ĝelaga kiena yaru naĝa lelaga 4:1-12

Pol piyani la sape yoko Kristo wasuĝe sina 4:13—5:11

Pol kila make kiena vianena lala 5:12-22

Visena maro 5:23-28

Visena na sumo

¹ Inu Pol, nemio Saelas a Timote, imimi telu mekekara paĝisi nasirien mĝaki nini imi van amiu, ĝegas nen li na lelagaena lala e suĝare na pulkumali naĝa Tesalonaika. Memlelaga sane kiamiu malena lala asike ruru ga e Arimata Ntewa amio kieta Suĝe Yesu Kristo, ana memlen ke sane lemamiena a suĝarena sike amio amiu punu ga.

Pol lala akekara komin namasisuena kiena le Tesalonaika lala

² Lelaga, silaga na memlen ke pan Ntewa Armata, monar mevisa potena vania vanon amiu.

³ Mesitoñal amiu ke e kiamimi leniena lala sanini, tařatete sinemimi řesania sanape nařa kiamiu naviawaena, amiyuñae ñarera tavevea, a sanape nařa kiamiu na sinesiiena pimi plamolue ke e kiamiu řelaga wo lala, a sanape nařa kiamiu sitomen piayavi lala kila amiu asuñal ñarera ruru ga po e kietā Suře Yesu Kristo.

⁴ Erau lala, mepisuluřar sane Ntewa pe sinen sii amiu re ga poli, ana naga kilologia amiu ñena sane ape kiena lelaga,

⁵ komin pogos nařa memlologon lologena wo pan amiu, naga sa ga pe visena koreña re kiena yaru poli, ana naga pimi pan amiu sane visena urmi tai nařa ñarera. Mareraena kiena ne Ninuna Wa sike ea, a naga miyur ruru sinemiu la pano-o amlelaga.

Amiu akilia kiamimi řelaga la pogos nařa mesike memio amiu, mořaryon pařisi na kilaen sur punu ga nařa mekilia mekila na kilaen nařa aelaga,

⁶ řisi na atolia, apimi sa nařa ape kiamimi nataveveena lala, ana pe kiamimi re ga poli, apim ape nataveveena kiena Suře. Pe sur koreña ga nařa lala tařena la akila pupia naloge viowaena a akila amiu atol pog ñarera e pogos la nene, ana aporworun ga lologena wo, ana pupia kekarena kiena ne Ninuna Wa sike e amiu.

⁷ E kiamiu řelaga wo la nene, sane akuspo yomãrua, asumon vena kipianen mrapa van li nalelagaena tařena lala e lepas na yo la nařa Masitonia amio Kris.

⁸ Lologena wo kiena Suře molue e amiu pa vanua, pe e re ga e yo lua nene poli, a pa ñena yo punu ga la ne, kila yeririna la amlogeyu kiamiu nalelagaena e Ntewa řisi rui.

Naga nene po pařisi, ana nanagane sane e yo ya nařa visae meva si ea, pe sur na visaan re si poli, komin visena la punu ga pimi e amiu pa tol la rui!

⁹ Pe mesun re si pan li tařena la nene poli, ana lala asun ke sina ga pan imimi, apisayu sanape nařa amiu le Tesalonaika lala ařure imimi pimi pun amiu, a sanape nařa apilopu amiu, akuwan plan kiamiu nono na marena lala, apim ape yeririna kiena ne Ntewa Mali nařa pe lelaga.

¹⁰ Ana amio naga nene, apisayu ke ñena nařa amiu, asuñal ke ñarera, asuñā asuñate ke narina ne Ntewa, Yesu. Naga yoko imi ñalivin ita sina ga, vanon Ntewa pisirlua sina ga naga rui taulu marena, řisi na ligan naga imi ñalivin ita yam na luania, vena tamalia itaena e pogos na liřereena na pimi ke ne.

2

Pol pisayu kiena yuñāena pogos nařa sike gar Tesalonaika

¹ Erau lala, memloge visena tai asape memiyuñae piowa ga, ana nesitom nesape apisu kilale sane kiamimi nayalin amiuena naga řar mras wo lala moki.

² Nanua susumo, pogos nařa memiyuñae gar Piliřae, apis kar ke sanene pan imimi rui, a sa nařa amiu akilia pa rui, pogos nařa memalivin amiu, akawe imimi ke sina ga pařisi. Ana mepisu sane Ntewa miila imimi

māga, pe memaraun re naloge viowaena poli, moḡaryon ga na lologonen lologena wo van amiu.

³ Memlologon pan amiu, ana nekilia nevisa nevisave kana visena lala pe sa re naḡa yar laḡas apisasa ke ne poli. Pe amolue re ga e kiamimi na kila palen tai poli, pona e kiamimi na sitom viowaena tai, a pe naga re ga naḡa metaḡali na were kare amiuen e poli, peraga.

⁴ Pe sa re nena nene, ana e pogos nene, imimi sane yeririna la naḡa Ntewa mligan kiena lologena wo e limamimi, ḡisi na mepim mepisawal kiena visena nalelaga nene pan amiu. Imimi na pe memiyuḡae re naḡa yeririna la avisu imimi sanape poli, ana imimi sinemimin ga mesape veḡa Ntewa kilia kekaran sur ya naḡa memiyuḡaenia, komin naga ga kilia sur ya naḡa sike e losineta peve taaga.

⁵ Amiu akilia ruru po sane pe mepimin re nakuwanen visen kiki pona visen vilave la van amiu poli, a Ntewa kilia ruru ḡena sane pe sinemimi sun re kiamiu sur tai poli, pona mepimin vena visa kotalia amiuena.

⁶ Ana e pogos ḡena nene, pe memla re nena sitomena tai vena kilaen naḡa sane amiu pona yar taḡena lala ayeluar kiamimi kia.

⁷ Pe lelaga naḡa mepimi moḡalivin amiu sane li nalologena lala kiena ne Kristo, naḡa mesmesun sane monar akila sur ve moki vena visuar imimiena, ana pe mesitoḡal re sur nene poli. Imimi mepimi memalum ga, mekila pan amiu sa ga naḡa auya tai pagan narina.

⁸ Mekekaran amiu sanene paḡisi wa, sinemimin mevisawilwilin lologena wo kiena ne Ntewa van amiu, ana memloge sane mepinaia amiu paḡisi, vano-o mesuḡa metaḡan kiamimi malena vena iilaen kiamiu malena.

⁹ Erau lala, nepisa sanene, pe nepisokan re poli, komin akilia asitoḡal sanape naḡa imimi memninu e yuḡaena urmi na limamimi e pogos nene. Memiyuḡae ea legiena a kolemallo, vena kilaen sane pogos naḡa mesike memio amiu memlologon lologena kiena ne Ntewa, pe mekila re urmi pan amiu poli. Imimi ga mepisuar imimi, pe amiu yar re nena tai naḡa pisuar imimi poli, peraga.

¹⁰ Imimi mesitom mesape e maramiu, a e marana ne Ntewa, mekilia mevisawal mesape pogos naḡa mesike likan amiu li nalelagaena lala, kiamimi malena pe sur tai piowa re e poli, mesmes ga, a pe wa ruruia.

¹¹ Pona asitoḡal ke yo wa, naḡa mekila pan amiu sane ata tai naḡa naga kila po paḡisi e naiilaen malena kiena ne narina lala.

¹² Mekila sinemiu la malum ruruia, memla visena na iilaaren la pan amiu, a memiilaar kiamiu sitomena lala vena monar akila kiamiu malena la mesmes ruruia e ḡelaga lala kiena ne kieta Ntewa, naḡa naga ga pio amiu vena aim loyuḡa e naurarena wo na kiena nasuḡenena.

¹³ Sur taḡena si tai naḡa silaga mepisa ke potena pan Ntewa paḡisi vanonia, nane kiamiu ḡelaga pogos naḡa lologena wo pimi porun amiu. Amiu amlogeyuia, ana pe akovenlua re poli sane pe visen kien yar ga tai, ana apisuia sane pe lelaga, pe visen kiena ne Ntewa lelaga. A amiu naḡa amlelaga ea, apietavan losinemiu pania pano-o suḡa miyuḡae ke e kiamiu malena pimi tol nanagane.

¹⁴ Wolai a vineu lala, nekilia sane pogos naḡa amlelaga, pe piavi re poli naḡa yar la nae ke sina ga pun amiu asuḡalun na kilaen viowa van amiu, kila apane pogos ḡarera tai paḡisi. Sanene na piowa ga, ana e lele nene amiu amiyal ke ga e mrapa taaga ga naḡa li nalelagaena kiena Yesu Kristo

e sumāre kiena ne Ntewa e lepas nae Yutea amiyal e nanua susumo rui. La mēna, pogos naŕa amlelaga, ana le Yu mēna la akila kare la paŕisi!

¹⁵ Ana ŕelaga nene, le Yu la asuŕa akilakila kemua nanua susumo rui pimi. Susumo, pe sinelan re navisawalena la poli, siraunia, lala ke sina naŕa akila amēnar kieta Suŕe Yesu mare, a lala ke sina ga naŕa asuŕa aŕene imimi yam mok rui. Sur la naŕa asuŕa akila ke ne, Ntewa pe kekaran la re nena vanonia, komin asuŕa akakawe visena silaga.

¹⁶ Mesuŕa memlologon ke lologena wo pan la ga naŕa pe ape le Yu re la poli, ana pe sur korena ga naŕa pulmas nene na tamaliaen kiela malena, ana le Yu la nene asuŕa apisawo imimi ke ga, pe sinelan re naŕa meva mevisawal van la poli.

Kiela ŕelaga viowa la nene, asuŕa amiyakol ke sina metavan kiela mlamulena viowa la naŕa amiyuŕaen la nanua pimi, kila sane nanagane kiela naviowaena la nene piowa manene laa. Amiyuŕaen sanene pano-o pe asitom re sur tai poli, ana tekilia sane pupia na sinekar kiena ne Ntewa pitomin la ke rui.

Pol naga sitom la paŕisi vena visu la si yam tai

¹⁷ Erau lala, mesape mevisawal van amiu, mesape memligan amiu nanua ga ne, meŕure mepa li ve tokak ga, sinemimi miye amiu ga, sinemimin mesape mevisu si maramiu. Lelaga, tesutetai e tasneta, ana e losineta, tepe taaga ga.

¹⁸ Mesike sanene, mesape mekirawal si mrapa tai na iŕasen pun amiu, ana inu Pol neŕaryon yam moki paŕisi, ana yar viowa naŕa Yermare, naga kila wo ke silaga.

¹⁹ Ana komin ya ne mesape meim mevisu amiu sina? Naga nene komin a sina naŕa mowasine la? A si naŕa kila imimi mekekara? A si naŕa ve kiamimi mras nen yuŕaena wo, naŕa mekilia melogewonia pogos naŕa visae kieta Suŕe Yesu vim sina? Pe yar taŕena re si po, amiu ga narui!

²⁰ Pe lelaga paŕisi, amiu na sane tropi nowo tai naŕa metauluia, apim sane pupia purŕes nen sineyeena na kiamimi malena.

3

Pol pisayu naŕa pitetalia Timote pa katen la nanua rui

¹ Mesitoŕal amiu mŕa sanene pano-o, mepisu sane peraga, imimi yar tai monar imi katen amiu sina. Pisi na mepisa mesape imimi lua Saelas monar mesu Atens sumo wa,

² ana yoko Timote iŕasu pun amiu. Wolai nene, memiyuŕaen yuŕaena kiena ne Ntewa veraga memio naga, vena kilaen lologena wo kiena ne Kristo va vanua, ana nepisu sane naga pe yar wo tai na katen amiuenta. Nekilia naŕa naga kilia iilaar amiu, kilia iila amiu vena kiamiu naviawaena suŕalu mŕarera silaga,

³ vena ve sinemiu la kurkurun kare re pogos naŕa avane pogos mŕarera la naŕa asuŕa apimi. Pog mŕarera na sanini, tekilia ruruia sane pe lepas na kieta malena tai, naŕa ita li nalelagaena lala taŕatete toure tania.

⁴ Ana visae tesitoŕal ke ga wa, tekilia sane pogos naŕa mesike memio amiu, mesuŕa mepisawal ke pan amiu, mesape mepisusu ke pa rui sane

yoko ve ve piavi re, yoko monar akila viowa van ita. A nanagane, sur nene pimi kate sa ke ga nene rui, naþa amiu nena akus ke paþisi.

⁵ Sur ne na nene kila sane in na nemloge sane pe pon re nesuñã sanene poli, ana monar nekila sur tai vena neloge lologena tai sane amiu asike sanape. In na nemarar li mñaga sane yar viowa na taþalien yar nene, sa lual kiena mrapa tai nakila amiuen aloru rui, þisi na nesape nelogelia sanape, asuñal mñarera ke ga wa po sanape, komin piowa ga naþa kiamimi yuñãena wo lala e amiu imi ve sur korena sina ga. Sanene nepitelia Timote piñasu.

Timote þasuþe si puna ne Pol amio navisaplanena wo e lepas puna ne la nae Tesalonaika

⁶ Timote piñasu pisu amiu, ana nanagane ga ne naga þasuþea pimi katen imimi. Pogos naþa pimi, þar lologena wo, pisayu sanape naþa kiamiu naviawaena amio þelaga na sinesiena keviu ga sike na wa, suñã poga ga, þisi na kila sineu kekara keviu. Naga mla kiamiu visena pimi pan imimi, sape asitoñal imimi ke silaga, ana sinemiun visuen si maramimi paþisi, sa ga naþa imimi mñena mesape mevisu si maramiu.

⁷ Ana pe sur korena ga naþa mesike memloge piowa sanene e yo nini komin naviowaena naþa akila ke pan imimi, ana pogos naþa memloge lologena na kiamiu masisuena amiu kiamimi erau lala, memloge sane pisirlua si kiamimi sitomena.

⁸ Memloge naþa asuñalu ke mñarera e Suþe, þisi na kila memloge sane memal ruru sina.

⁹ Pogos naþa memlen wo amiu ke sanene, mepisu sane pe imimi re naþa mekila ke sur wo tai pan amiu poli, peraga, ana amiu na akila ke sur wo tai pan imimi, komin amiu akila ke naþa mokus pupia kekarena e losinemimi, pano-o pe kiamimi visen re si tai navisaen potena van Ntewa vanon poli.

¹⁰ Naga nene kila sane sinemimin manene paþisi vena melen kolegiena a kolemal, sane sa mekilia mevisu amiu sina ga, visae narin lele tai naþa kiamiu naviawaena tai kulkulul li mñaga, ana yoko mekekaran vaþisi naiilaen si naþa kilia mñarera ruru sina silaga.

¹¹ Sur ne nanene naþa nemlenin ke mñarera nanagane, sane kata Ata Ntewa amio kieta Suþe Yesu, avietavan kiamimi mrapa vena mekilia meim meialiali amiu sina.

¹² Pano tol pogos nene, nemlen ke pa Suþe, nepiun ke sane yoko naga kila kiamimi sinesiiena kapuru ke imi sane kokonia ruru kiamiu malena vano-o tataroi va tol si yar taþena lala, imi ve keviu manenea maran taaga ga sa naþa kiamimi sinesiiena e amiu.

¹³ Ana amio naga nene, nemlen sane naga ligan sitomena wo tai naþa mñarera ruruia e amiu, vena akilia auarar ruru kiamiu malena vano-o tol pogos naþa kieta Suþe Yesu imi kate sina amio kiena li wa lala, ana e pogos nene akilia asuñalu e marana ne Ata Ntewa naþa amerarava po, ape wa ruru ga asuñã ga.

4

Pelaga na malena naþa Ntewa sinenania

¹ Erau lala, pogos naþa mesike memio amiu, mepian ruru amiu sanape naþa amiu akapuru laa sane e þelaga na malena naþa Ntewa sinenania,

ana memloge sane akila lili mña rui, naga po pařisi. Ana e kia kiena Suře Yesu, mořareran van amiu sane ve aligan re, awaryon ga kilaen vano.

² Suře Yesu mligan kiena navianena lala e limamimi na visawalen van amiu, ana akilia ruru la rui. Sanene, popon atavevea.

³ Poga, sur ne lařas nanene nařa Ntewa sinenan kiena yeririna la monar ayuřaenia. Kieta malena monar ve wa ruruia, sane ve tekila re řelaga viowa e lepas na yermene amio sira.

⁴ Ita punu ga monar tetaveve ruru mrapa mesmes na talopaena, vena yermene kilia su amio wona na sira naapo e řelaga nařa merarava ruruia, vena ve akila kare re si kiela kia lalua.

⁵ Sanene, pe pon re yaru talopa koskos poli taveve ga kiena sinenanen sira mřarera, komin nanene ve řelaga ken yaru na yemalolo ga lala, nařa pe akilia ruru re Ntewa poli.

⁶ Visae yar la akila ke ga řelaga wo silaga e nini, yoko wo vařisi, yoko ve akila kare re si sur nowo nařa pe kiena kiela puruvi tařena lala. Amiu monar avisu ruru yo nene, vanon Ntewa mla ke nakoena silaga pan yeririna la nařa amlor ke e mlamulena viowa kar la ne sanene, sa nařa mepisawal pan amiu rui, mesape maraře amiu.

⁷ Asitomveveli naga nene. Pogos nařa Ntewa pio ita tepim tepe kiena yeririna lala, naga pe kila re vena kieta malena imi ulen si řelaga la nařa pe merarava re poli, a naga kila vena sane kieta malena imi ulen řelaga la nařa ape wa ruruia.

⁸ Sanene na, yar nařa pe kekaran re navianena la nene poli, naga monar visu kilale sane pe pe visen ken yeririna re la nařa naga miaslua poli, ana miaslua ke visena kiena ne Ntewa, nařa mligan kiena Ninuna e ita nařa sane Ninuna nařa pe wa.

⁹ Sur si tai nařa nesape nesunyu van amiu, naga kieta řelaga ita li nalelagaena lala, nařa monar tekekaran ita tepe namratava taaga. Sur nene amiu akilia ruru řisi rui, pe pon re nesiriyu si van amiu poli, vanon Ntewa kilapian ita make ga rui sane naga nene pe sur wo tai po tanea pařisi.

¹⁰ Nekilia sane amiu akila ke pa sanene rui pan li nalelagaena lala nae Masitonia po pařisi, a nesape nevisa ke sina ga, nesape amiu auarar ruru řelaga wo nene, akila imi ve keviu laa sane likan amiu.

¹¹ Nanagane na nesape nesiri si sur lařasia nařa popon sane awaryon na kilaena. Nasumo, ve oulaula kar re, ana osu ruru ga. Nalua, ve okian re kunuřa va e kove kiena yar tařena lala, ana ovisusu ga kiořa malena. A tai sina ga, ve ove yowen re, ana oyuřae mřarera wo e yuřaena nařa sike e lumořa, sa nařa mepisawal susumo rui.

¹² Visae okila sanene e kiořa malena legiena punu ga, yoko la nařa pe amlelaga re poli akilia avisu ruru ko, apisuluřar nařa pe yaru tařena re la apisuari ko poli, a ko ga osuřa opisuar ruru ko.

Nawasuřeen si kiena ne Suře

¹³ Ana erau lala, nepisu sane popon amiu akilia lili mña sur la řasa e lepas kiena ne ita řas nařa amomalio rui, sa nařa akovio e yomarava. Yaru la moki nařa pe amlelaga re poli, amaraun marena, asitom asape yar la akovio yoko viowa vařisi van la, ana kila sane pogos nařa lala tai kovio, atagin pařisi.

¹⁴ Ana ita na sa re nene po, komin temlelaga sane siraun naŕa Yesu mare e lak torovia, naga suñal mal sina ga, ana e ðelaga ña ne nanene, temlelaga ñena sane lala naŕa ape taaga amio naga amare, yoko Ntewa kila la ave taaga amio naga amal sina, ana awasuŕe aimi sina amio naga.

¹⁵ Nekilia nevisa ve lelaga van amiu, sane taveve visena tai naŕa Suŕe ga pisa, ita naŕa temal ke ga wa tol pogos naŕa nawasuŕeena sina, ita taŕatete teva metava sumon lala naŕa akokovio rui.

¹⁶ Peraga, ana sur naŕa kate e pogos nene sanini. Parin navisi nae ma e peni vion manene va metava, a kumasua kiena ne Ntewa yelu, ana kieta Suŕe vetan ma e peni vitom tano, yoko li nalelagaena la naŕa amarmare asike ne, yoko asuñal si sumo.

¹⁷ Pisi na, ita naŕa temal ke ga wa tesike yomarava, naga wereplan ita ñena teva metava temio la, tekom likan lul meta e sinapane, teva tevitawe kieta Suŕe meta e yo yau. Teva sanene, ana yoko tesike lue ga temio naga.

¹⁸ Navisaarena nene naga po paŕisi, ana popon teiila ita silaga e sitomen wo la nene.

5

Monar tesururuia, tekirava; ve ve piavi re na naga yoko vim

¹ Erau lala, nekilia sane yeririna la moki sinelan asave akilia sur la nene yoko vim kate e legiena ya, pona pogwai. A naga nene pe pe kiau re nene naŕa nesiriyu van amiu poli,

² komin akilia pa rui sane sur nene pe kiena re yeririna na kilia poli. Naga ðarlogia ga sa naŕa yar na vinauena kila kiena yuñena kolemalu. Naga taŕatete visawal ðesania pog ya naŕa naga imi!

³ Pona naga imi e pogos tai naŕa yar la apisa ke pan la, asape “O, nanagane pe pog na suñarena pa rui!” Pona asape “O, nagane tesike e pog wo narui!” Lala amninue ga, ana sur nene naga sa naŕa auia tai veraga ga mloge sa naŕa kiena sisi vaeme narui. Ana pogos nawasuŕeena ve sa ke ga nene, naŕa yoko yeririna la aila ga, sane pe asitoñal re poli, ana pupia pog viowa imi katen la, naŕa sane taŕatete nena aur matania.

⁴ Ana amiu erau lala, pe asu re si e pupumalko poli, ana visae pupia legiena nene imi kate, nesitom pule ga sane amiu akilia ailania, sa naŕa pe yar na vinauen tai pimin kiamiu sur lala.

⁵ Pe tepe yeririna na yemalolo na kolemalu re si poli, ana tepe yeririna na yomerarava na legiena rui.

⁶ Sanene na, kieta sitomen la monar tavilo ruru silaga, touarar ruru kieta malena, vena ve teve sa re yeririna taŕena lala na yemalolo.

⁷ Yuñena la naŕa asuñã amiyuñena, la asuñã amun ña wii pano-o wii ñe la, ðisi na asuñã amomalion ga,

⁸ ana ita naŕa tepe yeririna na yomerarava, monar tekila kana yuñena mesmes lala. Tekila kieta malena la mesmes ruruia, tekilawo yepeta e ðelaga na viawaena amio ðelaga na sinesiena, a monar teyanwo ðarita e nalelagaena ñarera naŕa tesape yoko Ntewa monar tamalia ita.

⁹ Naga nene pe pon re naŕa kieta sitomen veve lua poli tesape Ntewa tamalia ita pona ve tamalia ita re, komin naga pe kiena sitomena re naŕa

sape yoko kiena li nalelagaena lala atol nakoena poli, ana naga pisaaria sape yoko tetol natamaliaena nene naþa Suþe Yesu Kristo tauluia pe kieta.

¹⁰ Naga marewo ita, vena kilaen sane visae wasuþe sina, pe sur korena ga naþa visae tomomalio, sane tokovio pa rui, pona tetavilo, sa ga naþa temal ga tesuþa ga, ana kieta malena su ruru ga amio naga silaga.

¹¹ Visena ne na nene popon amiu avisasa vena iilaaren kiamiu sitomena, aiila amiu vena yuþaenen kiamiu naviawaena imi mārera ruru laa sane, sa naþa nekilia sane amiyuþaen ke pa rui.

Visena maro

¹² Erau lala, nesape neviun mēna van amiu vena avisu kilia ruru li la naþa amiyuþaen mārera ke e yuþaena kiena ne Suþe likan amiu. Nanene komin naþa naga mligan la vena ave suþen amiu, avian amiu. Amiu monar avatanon ruru la,

¹³ aligan la asu metava e kiamiu sitomena lala, akekaran la, vanon yuþaena la naþa amiyuþaen ke ne. A þisi na, amiu ve akakawe amiu re, ana sinemiu la monar ve lemam van amiu silaga.

¹⁴ Nepiun māreran tan amiu puruvi a vineu la, visae amiu þas ape yowena, popon avis van la vena yepela mēna la sane. Visae amiu þas amarau, avis van la vena akilia asuþalu mārera. Visae laþas yepela mavi, avis van la vena iila laena. Ana e la punu ga nene akila sane kiamiu sitomen la viayavi ruruia.

¹⁵ Amiu awaryonli sane visae yar tai kila viowa van amiu, ve akilamaran re si viowa vania. Ita monar tekilali sane sineta wo ruru van ita silaga, a sineta wo ruru mēna van yar taþena lala.

¹⁶ Pe sur korena ga e sur ya naþa imi katen ita, ana tekekara silaga,

¹⁷ telen silaga,

¹⁸ tevisa potena van Ntewa silaga. Na nene kiena sinenanena naþa sape teyuþaenia, e lepas pun ita naþa tepe kiena Yesu Kristo.

¹⁹ Sur si tai, visae kapi kiena ne Ninuna ne Ntewa vivaga ruru ke yo tai, yoko weþaren toko,

²⁰ ana visae yar tai suþa pisa plan ke navisawalen lala, ve avisalele kare re naga,

²¹ ana asitomveve ruru sur punu ga. Naga naþa po, auarar mārera,

²² ana naga naþa piowa, aligania.

²³ Nanagane nelen sane Ntewa ga, naþa pe Ntewa na suþarena, kila sinemiu amio kiamiu sitomena a kiamiu malena ve wa naþa ve wa ruruia. Sineun manene nesape pogos naþa visae kieta Suþe Yesu Kristo wasuþe sina ga, yoko ninumiu wetelu, losinemiu wetelu, amio tasnemiu wetelu, ve narin kinakinan nen kororak re nena tai se e la.

²⁴ Naga naþa piolua amiu naga pe masisu lelaga, a naga yoko yuþaen mēna ve sanene vano.

²⁵ Sur maro, nevisa van amiu erau lala, neviun tan amiu sane ve sinemiu þesan imimi re e kiamiu leniena lala.

²⁶ Avisu pokolulagi po pokolemalo van li nalelagaena wa taþena lala naþa asike ne,

²⁷ a e kia kien Suþe, nepisa sane luþaki nini, aulolua e marala.

²⁸ Lemamiena kiena ne kieta Suþe Yesu Kristo sike amio amiu.

Inu, Pol.

Maki Nalua Naña Pol Siri Pa Pan Li Nalelagaena Wa Lala Nae Garu TESALONAIKA Visayuena Na Tusi Nene

Komñasnen suniena plas na tusi nini

Yaru lala na sumäre nae Tesalonaika amloge piowa komin amloge ke visena la mokliu, naña asape Yesu þasuþe rui, a amininuwe kare narui aña visena nape naña lelaga. Ana Pol siri kiena mñaki na lua nini pano pa li nalelagaena la garu Tesalonaika vena visawalen visena na lelaga vani la. Naga pisape yoko Yesu wasuþe sina, ana sumonia þelaga viowa lala monar imi viowa manene la vatanon nasuþenena kiena yaru tai naña yoko imi mñalivi, naña kiena kia “Yaru na kilaroen navisaluaena,” a yoko naga visakare Kristo amio li nelagaena lala.

Pol pisawal meraravana sape yaru la naña aulo mñaki nini monar asuñalu mñarera e kiela lelagaena lala, pe suri korena ga visae avane suri viowa la ve moki, pona aloge viowa manenea vaþisi. A naga sape monar ayuñae ga mñarera vena atol suri la naña limala plasania e kiela maliena lala, sanaña naga amio yaru la naña amiyuñae ke amio naga, la asuñia akila kene, a monar akila luwe ga yuñae na wo lala.

Komñasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-2

Pol pisawal sape kekaran la paþisi 1:3-12

Pol pian la sape Yesu yoko wasuþe si ve sanape 2:1-17

Pol pian la e þelaga kiena li nalelagaena lala 3:1-15

Visena maro 3:16-18

Visena na sumo

¹ Pegas na li nalelagaena lala kiena ne Ntewa Arimata a kieta Suþe Yesu Kristo, naña asike e kumali nene Tesalonaika, imimi telu Pol, Saelas a Timote, mekekara paþisi navitawe amiueña sina e mñaki nini.

² Lemamiena a sumäreña kiena ne Ntewa Arimata amio kieta Suþe Yesu Kristo sike amio amiu.

Pol siar kiena mñaki e leniena na visaen potena

³ Sur tai naña popon meyuñae silaga, monar mevisa potena van Ntewa vanon amiu kiamimi erau wo lala. A nanagane, mekekaran mesape meyuñae sanini, komin memloge ke kiamiu lologena lala, sane kiamiu naviawaena pam manene laa meta sane silaga, a amiu punu ga akekekaran amiu taþena lala pimi keviu manene la.

⁴ Naga nene po paþisi, ana pogos naña mepa metelivi ke puna þegas nen li nalelagaena taþena lala kiena ne Ntewa, memieluar amiu ke paþisi pan la. Mepisa meraravan ke pan la sane amiu aþar ke þelaga mñarera kiena li nasinekar lala, ana amiu apa aþarpoyo ke e yo mñarera tai naña kila kare amiu paþisi, ana pe akukulul re poli, kiamiu naviawaena pe mlor re nenaga.

⁵ Pogos naþa asuñal ke ñarera sanene, mepisu sane pogos naþa Ntewa kilologia amiu, naga kila mesmes ruru ga, komin naþa pisuluþar sane amiu ape yeririna la naþa taþatete aloru. Nanagane, naga pisuluþar rui naþa aþar ke naloge viowaena lala komin kiena nasuþenena, a siraunia yoko naga visu amiu atorokin vaen loyuma ea.

⁶ Naga, silaga miyumaee mesmes ga, a yoko kilamaran viowa van la naþa akila piowa pan amiu.

⁷ Lala akila amiu akus naloge viowaena paþisi, ana naga yoko kila þisi, naga yoko iila amiu gar ne, a iila imimi ñena e nini naþa mepane ke sur laþasia. Pogos naþa tevisu pupia kapi tego ma e sinapane, tekilia tesape kila ke mrapa naþa Ntewa ligan lua Suþe Yesu ma e peni vitom tano e yomarava, amio kiena navisi ñarera lala, naþa yoko wereplan ita vetan naloge viowaena lala na yomarava.

⁸ Naga ñalivi, yoko liþere la naþa yepela mavin Ntewa, naþa yepela mavin logearen lologena wo kiena ne kieta Suþe Yesu.

⁹ Naloge viowaena kiena ne la naþa yoko akusia, yoko akokovio lue ga narui, yoko akilawo la taþatete nena asike amio Suþe pogos tai e yo nowo naþa kiena ñareraena miyumaenia mon ñaga.

¹⁰ E pogos naþa naga ñalivi, yoko kiena yar wa lala ayeluar vaþisi, la naþa amlelaga ea avisu naga sane po na po paþisi, ana amiu amio la akilia ataveve naga. Akilia akila sanene komin amlelaga e kiamimi lologena, ana li taþena la nene, taþatete nena atavevea.

¹¹ Mesuñ mesitomveve ña sur la nene pano-o, kila imimi moñarera ruruia na lenwo amiuena silaga. Mepiun ke tan kieta Ntewa naþa iila amiu vena atorokin malena wa naþa naga pio amiyunia. Memlen ke sane kiamiu naliganarena wo la naþa sike e kiamiu sitomena vena tavevena, amio yumaena wo la naþa kiamiu naviawaena kilia kila, yoko Ntewa yumaee e kiena ñareraena vena kila awar mrasa.

¹² Memlen ke sanene vena ayeluar kia kiena ne kieta Suþe Yesu imi ve keviu likan amiu, a vena akapur manenea amio kiena þelaga wo lala. Visae akilia akila sanene vano-o maran taaga amio lemamiena wo kiena ne Ntewa kieta Suþe, nane Yesu Kristo, yoko wo na wo.

2

Yar viowa nene, Nasinekareena Navisaluena, yoko imi ñalivi

¹ Nesape nevisayu sina ga nawasuþeen sina kiena ne kieta Suþe Yesu Kristo, amio sanape naþa yoko were ita lele taaga tesike temio naga. Erau lala, e lele nene nesape nevisa sanini,

² sane ve sinemi pepe re, ve amarau re. Nekilia sane visena tai tetelivi ke sape yar laþasia apisasawalia pona amlologon ke asape nanagane legiena na nawasuþeen si kiena ne Suþe naga pimi kate rui, ana la þasia apisasa ke asape imimi ke nalologena la narui mepisawal sur nene e kiamimi luñaki tai rui. Ana amiu ve alelaga re e visena nene,

³ ve atañan re naþa avisa kotalia amiu sanene. Sur na apisa ke ne, pe sa re nena nene, komin pupia nakawelanen van Ntewa monar va meta sumo. Siraunia yoko yar viowa na kovioena, naþa apio Nasinekareena Navisaluena, naga ñena monar imi kate e yometava.

⁴ Yar nene naga piowa pañisi, naga pilolon kare make ga sur wo lala, a naga mligan ke naga mon metavan sur make ga naña kia kiena ne Ntewa sike ea, amio sur wa tañena la naña yeririna la apatanon ruruia. Yoko naga kila mña sanene vano-o, naga ga visirlua si naga sike e lele wa loyuma e Yuma Wa mña na Ntewa, visawal naga sape naga ga pe Ntewa rui. Ana pogos naña kila sanene, nanene naga e pogos ke naña lavis ke towarpoyo e legiena maro narui.

⁵ Visae amiu asitoñal ke ga wa, pogos naña nesike nemio amiu, nepisasawal ke suri nene pan amiu yam mokli rui.

⁶ Ana taveve ya naña nepisa meraravan ke ne, akilia avisu kilale sane yar nene, kan pog mesmes naña vim kate sike ga wa, ana apisawo ke ga wa komin kan pog nena na pere wa.

⁷ Ana pe sur korena ga naña Nasinekareena Navisaluaena pe kate re poli wa, ana kiena m̄areraena sunña miyuyumaen wan ke kiena ðelaga viowa lala e yomarava nini rui. Tañatete imi kate e yometava amio kiena pupia m̄areraena na wa, komin Ninuna Wa suwo ke naga, ana pogos naña Ninuna Wa ure si vavini,

⁸ yoko naga sunñalu amio kiena m̄areraena make ga. Naga yoko kila mara vano lavis taulu make sur narui, ana yoko Suñe Yesu vim kate, yoko lagi na kiena visena lelua yar viowa nene veraga ga, pupia yomerarava naña pimi amio, m̄nelua yar nene va kovio e pupumalko.

⁹ Pogos naña Nasinekareena Navisaluaena nene vim kate, yoko naga yumaen amio m̄areraena kiena Yermare, ðisi na naga kila pupia kile lala amio sur na ilanen lala, ana ape navisokanen ga lala.

¹⁰ Naga yoko kila ve sanene komin sinenan werekareen sitomena kien yeririna la naña ave na kovioena. A yoko kila mña ðelaga viowa lala naña kilia were kare kiela sitomen la va ve tañena, komin ape yeririna la naña pe sinelan re akekan visen lelaga lala kiena ne Ntewa poli, pe asitoñal re nena sane yoko naga kilia tamalia kiela malena poli.

¹¹ Ana pogos naña Ntewa pisu kiela sitomen la m̄arera sanene, yoko naga ligan la ga, tamñan naña sane pupia visen navisokanena la kilia taulu la ga sane, yoko alelaga ruru e visokanena la nene.

¹² Ana siraunia, yoko naga liñerela mesmesu nena, sape ape yeririna la naña yepela mavin lelagaen e kiena visen lelaga, ana sur naña la akekarania, naga ðelaga na kilaen viowa la naña akilakila ke pa rui.

Asumñal m̄arera ruru silau

¹³ Sur wo tai naña popon meyuñae silaga, monar mevisa potena van Suñe Ntewa vanon amiu kiamimi puruvi a vinemimi lala naña naga kekan amiu pañisi. Siar nanua susumo rui, naga kilologia amiu vena kam na ape mras ðesia naña amlelaga e kiena visen nalelaga, a Ninuna myumaen e kiamiu malena lala ana apim amerarava e marana, ðisi na naga kilia tamalia amiu.

¹⁴ Naga pio amiu kome lologena wo naña mokus pimi, komin naga sinenan pisape amiu mña ayakol e pupia naurarena vena yeluaren kia kiena ne kieta Suñe Yesu Kristo.

¹⁵ Ve sanene erau lala, pe pon re amiu yar tai kila pal poli. Monar asuñal m̄arera ruru silaga, a monar auarar ruru nakilapianen la naña mekila pan amiu rui e kiamimi visena lala pona e mñaki la nene.

¹⁶ Armata Ntewa kekaran ita paḡisi, pe lemm pan ita a miilaar si kieta sitomena e kiena navisaarena wo tai, sane ita na tesu wo lue ga temio vano-o taḡatete ḡisi pogos tai. Ana nemlen pania, sane narina, kieta Suḡe Yesu Kristo,

¹⁷ iilaar kiamiu sitomena lala, kila amiu aḡarera ruruia e visen wo punu ga lala a e kiamiu yuḡaena wo punu ga lala.

3

Pol piun vena alenwoia

¹ Erau lala, sumon neḡisin kiau visena nesape neviun tan amiu punu ga ve sinemiu ḡesan imimi re e kiamiu leniena lala, vena mekilia meyuḡae ḡarera laa sane vena visena kiena ne Suḡe kilia momolue vilaga e yo la punu ga. Visae ve sanene, yoko yar taḡena ḡena la akilia aloge kiena visena nalelaga, akilia avisirlua kiena kia, sa ga naḡa amiu amiyuḡaenia pogos naḡa pimi ḡalivin amiu sumo ne.

² Ana pogos naḡa visae alen, popon asitoḡal ḡena sane pe amiu punu re amlelaga poli, a yeririna viowa ḡas asike naḡa aḡar ke sitomen taḡena lala, ana amiu akilia alen vena Ntewa suwo ruru imimi vena taḡatete atol imimi.

³ Ita tekilia sane tekilia towasine Suḡe silaga, ana pe sur korena naḡa Parin Yar Viowa taḡali kila ya ne van ita, a nemlelaga sane yoko Suḡe kila ita toḡarera ruruia, yoko visuar ruru ita vaḡisi.

⁴ Kiau sitomena nekiliaar sane naga yoko kekaran naiila amiuen sanene, komin sur la naḡa mepisawal pan amiu, nemlelaga sane amiu akila ke pa rui, a nemlelaga sane amiu yoko awaryon nakilaena e legiena la ne pimi ke ne.

⁵ Amiu akila sanene po paḡisi, ana kiau leniena sane kieta Suḡe Kristo sumon amiu vano tol naḡa kiamiu sitomena la viayavi lelaga sane kiena, a losinemiu la va ulemamaḡa e sinesiena kiena ne Ntewa.

Visena e lepas na yowena a na su korenena ga

⁶ Erau lala, e kia kiena ne Yesu Kristo nesape nevisawal van amiu, sane visae puruvi tai pe miyuḡae ruru re poli po pe taveve ruru re navianena la naḡa mejian amiun poli, popon asu perinan li laa ga naga sane. Yowena la ne sanene, ve ava re lavisin la,

⁷ komin pogos naḡa mesike likan amiu, pe mesu koren re ga sanene po. Mekila meraravan mrapa wo pan amiu, ana amiu akilia ruruia sane popon asiraunia.

⁸ Pog naḡa visae memla kinanena tai, ana monar moul ga, komin memiyuḡae legiena a kolemalu natauluen narin kilavaru vanon sur ya naḡa sinemimania. Imimi na memninu sanene sane ve mekila re yuḡaen keviu van amiu na visuar imimiena.

⁹ Visae amiu avisuar re imimi ve tokaki pona mesmesu yo, ana moḡaryon mesape imimi ga mevisuar imimi, vena kilapian amiuen e ḡelaga wo naḡa akilia atavevea.

¹⁰ Pogos naḡa mesike memio amiu, amloge ke naḡa mepisa ke sur nene, sane pe kiamimi navisaluaena tai, ana memla ḡena pan amiu, mesape yar na yepen mavin yuḡaena, naga taḡatete kinana.

¹¹ Nepis ke sanene komin narin visena tai pimi tol kiligau sane kiamiu yeririna p̄asia pe amiyuñae re la poli, asusu korena ga asuñã sane, ana asuñã apisimumu e sur la naña yar tañena ga la amiyuñãenia.

¹² Kiamimi visena e yar la ne sanene pa sanini, sape ve asu kare re sanene, akilia ava ruru amiu la sane, ana akila towe li la yuñãena na tauluen kiamiu kinanena sa naña amla ke legiena punu ga.

¹³ Ana visena pan amiu punu ga puruvi lala a vineu la, sane ve ita yar re tai naña loge yepen malumun yuñãena wo la naña sike ne vena teyuñãenia.

¹⁴ Mepisawal sur la moki e m̄aki nene, ana visae yar tai ve kekaran re, popon avisu ruru yar nene. Yoko ve akilali re naña ayuñãe veraga amio naga sumo wa, vena kila naga mawa towe la sanẽ, vena visu kilale kiena viowaena.

¹⁵ Ana ve akila re suri tai vania sane naga ve kiamiu sinekar tai, ana awepege si naga sane imi ve kiamiu puruvi wo ga tai.

Visena maro

¹⁶ Kiau visena maro, nemlen nesape yoko Supe na suñãrena ligan kiena suñãrena sike e amiu e kiamiu mrapa la punu ga, nemlen nesape naga sike amio amiu punu ga silaga.

¹⁷ Narin yo na tano yoko ovisu sane in ga nesiri visena la nene e luñãu. Sineun nesape nekila ve sanene e kiau m̄aki lala vena akilia avisu kilia luñãu sane in ke narui nemligan m̄aki nene piñãsu. Naga kiau nasiriena ga nane teke ne, nesape:

¹⁸ Lemamena kiena kieta Supe Yesu Kristo sike amio amiu punu ga.
Inu, Pol.

Maki Nasumo Naþa Pol Siria Pa Pan TIMOTE Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Timote naga pe yaru viu tai nae pupia pulkumali naþa Listra, a naga mlelaga e Yesu Kristo. Anena naga pe lus nae Israel tai a arimana naga yaru nae Kris. Timote na erau kiena Pol tai naþa tavevea apa ke e yo makega vena visawalen lologena wo kiena kieta suþe Yesu Kristo. Pol siri maki nini pa Timoti, e pogos naþa sike garu provens naþa Masetonia, a Timote naga sike Episas.

Pol siri maki nini pan Timote, pisa pania sape visuar naga e vianiena na visokanena lala naþa kilia imi loyuma e sumare. Vianena na visokanena nene molue kome sitomena tai naþa pisape suri makega na yomarava piyowowaga pona pe namname. Yaru la naþa apian ke yaru la e vianiena na visokanena nene, asape yaru kilia tol malena visae ga viyon sape tol kinasnen kiela vianena la naþa tapolou, a monar lon kinanena laþasa, kan ga kinanena la naþa asitom sape torokin akania, a yoko naga ve talopa re, a taveve kiela þelaga taþena si laþasa.

E maki nini Pol pisayu þelaga wo la naþa li nalelagaena lala akilia atavevea vena akila lotena, a vena visuaren sumare. A naga pisa þelaga wo laþasa naþa nasumonena na sumare lala a li nalelagaena lala monar atavevea. A suri maro naþa Pol pisa, naga pisa pa Timote sape naga monar imi ve yaru wo tai vena kilaen yumaena kiena Yesu Kristo. Naga pisa pania sape kiena þelaga monar ve senape, pogos naþa naga yalin þegasnen li nalelagaena taþena la a naþa vianila.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-2

Vianena e lepas na sumare a nasumonena lala 1:3—3:16

Visena lala na iilaren Timote e kiena yumaena lala 4:1—6:21

Visena na sumo

¹ Naruu Timote, inu navisawalena Pol nesiri mak nini pimasa pan ko, naþa Ntewa kieta natamaliaena amio Yesu Kristo kieta nawasineena amligan inu vena neyuma e lologena wo.

² Nekekara navitawen ko si e nini, vanon nepisu ko sane ko ope naruu wawa loyuma e namratava na kieta naviawaena. Nemlenin ko ke, sane Ntewa arimata, amio kieta Suþe Kristo Yesu yoko aligan lemamiena, sineyeena, amio kiela sumarena sike amio ko.

Okilawoli nakilapianen visokanen lala

³ Nesape nevisawal si van ko sur naþa tepisayu nanua ga ne, pogos naþa nesike nemio ko gar Episas, sumon naþa nemligan ko navaen Masitonia. E pogos nene tepisu ke naþa þar marera laþas asuma ga, naþa tekilia ruru la, ana nesape osuma ga e yo nene wa, vena okilali naþa okilawo la. Sur

ne nanene nesape nevisawal si van ko, sane osuñã e nene wa, vanon la nene, asun akilapian ke sur la naña pe memes re poli.

⁴ Sila ga kiela sitomena la mlor ke ga e kiela suniena marua ga lala, ana sinelan ke ga navisayuen lus kiena ne kiela li marua la na nanua sumo sumo, ana popon aligan sur la nene sike na. Visena sur la ne sanene kila ke yeririna la kiela sitomena peve lua pañisi, ana tařatete nena aiila la vena atol malena wo naña Ntewa sinenania, naña tekilia tetolia e ga e lelaena e naga.

⁵ Sanene na, popon tevisawo la, vena kilaen sane yoko kieta yeririna lala, losinela kilia merarava ruruia, kiela sitomena kilia memes ruruia, a kiela naviawaena ve lelaga, komin sa ve sanene, yoko řelaga wo na sinesii itaena kilia imi ve keviu sina vañisi likan ita.

⁶ Ana nanagane piowa ga, komin la řas e neña, aterere akuspal mrapa wo nene, amial ñã e mrapa naviswween lala.

⁷ La apilave, sinelan asape avim ave navianena na navisaluaena wa, ana asuñã apisawal ke kana visena ñarera ne lala, pe akilia ruru re sur la naña apisa ke poli, tařatete avisa meraravan ruruia.

Navisaluaena kiena ne Ntewa pe na ya?

⁸ La nene apisin manene navisaluaena kiena ne Ntewa, ana tekilia tesape navisaluaena, visae teyuñãe ruru ea, naga pupia kana yuñãena sike ea.

⁹ Ita monar tekilia tesape navisaluaena naga apisirlua pe naiilaen re la naña amesmes ruru pa rui, ana naiilaen yar tařena lala, sane la naña akilarovia amio la naña yepela mavin logearena. Lala nene, nane la naña pe akekaran re Ntewa poli, la naña asitom korenan ga sur wa lala, la naña řar ñarera ga lala, a la naña añe arimala lala amio anela lala, po añe ñena yar tařena lala.

¹⁰ Amio yar la nene, řasia naña atařa kolau, amio naña yermene were si yermene po sira were si sira, řasia apinaun nisisi vena awililinia, lala na visokanena, amio lala na kilawanen kiela naviowaena. Navisaluaena nene pe kien la nene narui, amio la naña akila ke řelaga tařena la ne sanene, vanon yepela mavin kieta navianena wo lala.

¹¹ Pe ataveve re nena lologena wo kiena kieta Ntewa wa nowo, naña mligan sike e inu vena nevisawal van amiu.

Lemamena kiena Yesu pa Pol

¹² Yuñãena nene sike e luñau vena neyuñãenia, ana nesape nevisa potena ve keviu va kieta Suře Kristo Yesu. Naga ga naña pisuveve ruru kiau malena, pisu sane nekilia nemasusu wo e yuñãena nene, řisi na pisirlua inu vena neyuñãenia, ana monar nevisawalia nesape naga ga mla ke puriukawaena pan inu silaga vena neyuñãen sa naña naga sinenania.

¹³ Nanua sumo, in na nepe yar tai naña nepepeyun kare ke kia wa nene naña Yesu, ana nekila kare ke naga pañisi, naña nekila piowa manene laa pañisi pan kiena nalelagaena lala, memesun ga naña la nakoena van inu vanonia. Ana peraga, pisu sane nemial ke ga e pupumalko, pe nemlelaga re e naga poli, ana pe nekilia re sur naña nemiyuñãen ke poli, řisi na naga kila po manenea, sinen miye inu.

¹⁴ Sanene na, nepisu sane kieta Ntewa mligan kiena lemamiãena nowo e inu keviu pañisi, kokonia kiau malena e naviawaena a e sinesiiãena naña pe kieta ita punu ga naña tepe taaga temio Yesu Kristo.

¹⁵ Visena tai tomã ga, naþa tekilia towasinea, popon yar punu ala e kiela malena, naþa pisa sanini, sape Kristo Yesu pitomi tano e yomarava nini vena tamaliaen malena kiena ne yar ai naþa taþa mlamulena viowa.

Ana e la naþa amiyumãen mlamulena viowa sanene, nepisu sane in ke nanini naþa nepe kiela nasumonena, nepiowa manene laa taulu la make ga,

¹⁶ ana potena pan Ntewa naþa sinen miye inu. Nepisu sane pe pon re naga viewo inu sanene poli, naþa nepe nasumonena kien yar na mlamulena viowa lala. Ana naga kila pan inu sanene, vena yeririna la akilia avisu kilale sane Yesu Kristo, kiena sitomena naga piavi paþisi vena sinen ye yar viowa lala. Ana visae la naþa aim sirau avisu naþa Ntewa kekaran were inuena sanene, yoko avisu kilale sane la m̃ena akilia alelaga ea vena atol malena naþa pe luas re poli.

¹⁷ Nesitomãl kiena þelaga wo nene, kila nemiyeluar naga, nepisa nesape naga pe þarin suþe na nanua sumo, ana naga mal sulue ga narui. Naga sike e yo punu ga ana yar taþatete visuia, naga taaga pe Ntewa, pe yaru re si tai poli. Sanene popon tevatanon naga, teyeluar kiena kia vano-o ve þisi re pogos tai, sanene.

Osumãlu m̃arera, ve oloru re

¹⁸ Timote, in na nepio ko ke sane ko na ope naruu, ana nesitomãl navisawalena la naþa apisayu ko nanua ne, naþa akila meraravan ko pan inu. Akila sane nepisu kilia ko sane ko na ope yar tai naþa nekilia nowasinea. Sanene na, visena urmi la þasia pona pupia na vianena þasia sike na naþa sineun nesape neligan e ko. Visena la nene kilia iila ko om̃arera vaþisi e mara wa naþa tesumã tekila ke ne,

¹⁹ vena yoko aiila ko nauarar ruruen þelaga na nalelagaena a akilia akila ko naþa kioã sitomena merarava ruruia silaga.

Yar la þasia, sa naþa apilonon ke waa, ana kiela sitomena wo pisawal pan la sape mrapa nanene, ana yepela mavin yagogenena, ana akuspalia, kiela naviawaena pa tawa ruruia e piãme tai.

²⁰ Pona ko okilia lalua nene Aemeneas amio Aliksanta, ana pe sineyeena naþa nesape nevisawalia sane lalua sanene rui. Akila m̃a piowa pano-o, pe sinelan re si yagogen poli, ana nekuan plan lalua apa si e liman Yermare sumo wa, ana vena lalua avisu kilale si yo, sane popon ve asumã akila kare re kia wa kiena ne Kristo sa naþa asumã akilakila ke ne.

2

Nakilapianena þasia e lepas na lotena

¹ Pogaga, nevisawal nakilapia-nena nene narui. Sur nasumo, nemiilaar amiu sane e pog na leniena la, monar avisa potena van Ntewa vanon yar taþena lala, a monar alen wo la m̃arera, monar aviun m̃areran tania vena iila la.

² Naga nene monar akila m̃ena e lepas kiena ne yerkawa lala, sa naþa þarin yar wa lala amio nasumonena la naþa asu metavan ita, vanon sa ayumãe ruruia, yoko wo laa van ita. Tekilia tese e malena wo, naþa nawaena amio sumãarena sike ea, ana tekilia teyumãen yumãena wa kiena ne Ntewa la punu ga, e þelaga wo sa naþa naga sinenania.

³ Pelaga la ne sanene apo paḡisi, pe ḡelaga naḡa Ntewa natamaliaena kekaran visuena e kilamarana,

⁴ vanon sinenan sape yeririna punu ga atol kiena natamaliaena, sinenan sape yeririna punu ga akilia kiena visena na lelaga.

⁵ Pe mrapa re si tai poli, komin naga taaga pe Ntewa suḡa ga, a yar taaga ga naḡa kilia kila mara wo temio naga, nane Kristo Yesu,

⁶ naḡa pimi pe yeririna, siraunia kus leleta, taḡan si kiena malena, pul plan yeririna punu ga na yomarava petan limana ne yar viowa.

Yunḡaena naḡa Yesu miyuḡaenia, kila navisaarena lala kiena ne Ntewa na susumo apim ape lelaga, apaeme e kana pog nena napo,

⁷ ana mloru e luḡau narui, vena nevisawal van yeririna lala. Pas asitom ke asape nepisokan ga yo, ana peraga, nepisa ke pe lelaga narui. Apisirlua inu sane yar tai nawaren visena pona nepe lologena tai, vena nevian yolai lala e ḡelaga na viawaena a e mrapa na visena nalelaga.

⁸ Vanon sitomena la nene, sineun nesape yeririna la punu ga monar asuḡa alen lue ga e yo punu ga, ana sa asuḡal vena alen, monar ave wa ruruia, naḡa sinekar ve su re e la, a sinemimiena ve su re likan la amio yeririna taḡena lala.

Pelaga kiena ne sira lala

⁹ E lepas kiena ne sira lala, sineun nesape visae avim loyuḡa e yuḡa na lotuena, monar la avisu ruru kiela ḡelaga lala. Popon ayowauia ruru la wo, ana piowa naḡa ava laa sane, monar torok ga e yo wa naḡa apa ke loyuḡa ea. Pe sineun re akila manene vilula la ve taḡena ve taḡena sanene poli, po atelan manene kol la se yepela lala, a pe pon re avilaven manene kulmrae la naḡa apul e pupia kilavaru poli.

¹⁰ Sur taaga naḡa kilia yowauia rurula, nane kiela yuḡaena wo lala, naḡa mesmesun ga malena kiena ne sira naḡa mlotun ke Ntewa.

¹¹ Sira la monar atotano ruruia, avarurula na yagokon ruruena naviana la naḡa apisa ke pan yeririna lala.

¹² In na pe netaḡan re sira la avian yermiene la poli, pona ave ḡarun la, monar avarurula ga.

¹³ Nanene mesmes ga, vanon Ntewa sii ḡesan yar nene Atam, sirau sira nene Iv,

¹⁴ a pe Atam re naḡa Yermare kila kotalia naga poli, ana Iv, naga kilaro ḡesan navisaluaena.

¹⁵ Yermare kila kotalia Iv, ana Ntewa sinen miye ke sira la na wa, mla yuḡaena wo pan la, sane yoko la ke narui awar sisi viu lala aim e yomarava nini. Ana visae sira tai naga viawa ḡarera, kiena ḡelaga ulen sinesiena, kiena malena ve wa ruruia, a kiena sitomena to ga tano, yoko Ntewa kekaran tamalia naga.

3

Nasumonena na suḡare lala

¹ Visae yar tai, naḡa sitomena tai teke e naga sinenan sape war kia naḡa nasumonena, nanene na po paḡisi ne, komin pe lelaga kemua, naga pe yuḡaena wo tai naḡa naga sape yuḡaenia. Ana kieta nasumonena lala, yoko nevisawal van la sane lala monar ave yar la ne sanape.

² Sur na sumo, nasumonena naga monar ve sur viowa tai to re e kiena malena.

Naga monar were sira ve taaga a ve lelaga wo van silaga.

Naga monar kawe ruru kiena þelaga lala,

monar ve manmarua,

yeririna la monar avatanonia,

monar kekaran na visuaren yeririna la e mña uña,

a monar kilia ruru þelaga nakilapianena.

³ Amio sur la nene, naga monar ve ve yaru namun maneneen re wii va ve torog,

naga ve suru re,

kiena sitomena monar viavi

sinena monar malum ga.

Naga monar ve vilup re,

a ve sinenan manene re kilavaru.

⁴ Tai mña ga sanini, monar ve suþen ruru mña uña, naþa narina la vatanon ruru naga e sur la punu ga,

⁵ vanon sane visae yar ta ne sanene ve sumon ruru re mña uña, ve sanape na kilia visuar ruru suñare kiena ne Ntewa?

⁶ Yar nene monar marua li mña, sane mla Yesu e kiena malena yam piavi li mña, visae pere na yoko þarina kilia imi ulen vilaveena, þisi na kila naga kila pal mrapa lor vito e þiliþili mña nena naþa Yermare mlor pito e nanua sumo.

⁷ Na sumonena na suñare lala monar ave yar la naþa yeririna punu ga, vito tol la naþa pe amlelaga re poli, avisave lala ape yar mesmesu wo, vanon Yermare kilayon ke paþisi naþa kila kotalia la, sinenan sape kila vena yar la asitom asape sur tai piowa teke e la.

⁸ Na nene na sumonena lala, ana nagane neva e lepas kiena ne yaru na visuaren yuñæna lala. Yar naþa þuarar yuñæna na visuaren yuñæna, kiena sitomena monar su ga tano, naga ve yar naþa visa visena la ve lelaga ga, a naga taþatete purmenena ve lua.

Naga ve mun re kuruta silaga,

monar ve sinenan manene re sur lala,

⁹ ana monar uarar ruru ga þelaga na lelagaena e kiena malena, taulu naþa yaru taþena la atolia.

¹⁰ Yar naþa na uararen yuñæna na visuaren suñare, monar avisusu ruru naga, akilali kone naga sumo wa, a visae yuñæ wo, kiena þelaga mesmesun yuñæna nene, akilia ala kiena kia, siar yuñæna narui.

¹¹ Wona yaru na visuaren yuñæna, naga mña kiena sitomena la monar varuruia, ve visamumun re yar taþena lala, monar ve sira tai naþa kilia warar ruru kiena þelaga lala, a monar kila yuñæna punu ga wo.

¹² Yaru na visuaren yuñæna la monar aure sira ve taaga ga, monar ave yar la naþa akilia asumon ruru narila lala, akilia avisuar ruru mña uña.

¹³ Yaru na visuaren yuñæna la naþa yepela mñaen ruru kiela yuñæna, þisi na avisu sane yeririna la akekaran la vaþisi, ana aloge naþa Kristo Yesu miila la ke vena ve amaraun re na suñalen mārera e kiela yuñæna nena.

Pupia visawanena na kieta lelagaena

¹⁴ Timote, nesape neiņasu nevisu ko ve ve viavi re navisaen visena la nene van ko, ana nepisu sane peraga, monar nesiriwal ko ne ga van ko sumo wa.

¹⁵ Pona sur la ƀas auarar inu e nini yo na wa, ana sineun nesape monar otol navianena la nene vilaga, vena okilia ruru ƀelaga la naƀa mesmesu vena akila e mratava wa mņana Suƀe. Namratava wa nene, na ne pe suņare kiena ne Ntewa mali, naƀa monar tarar kiena visena na lelaga silaga, sane ƀeren yuņa ƀuarar kana kemraƀe lala.

¹⁶ Lelaga, ƀelaga na kieta lotuena suņal sike e nalelagaena tai naƀa sane pe visawanena tai, naƀa pito ruru tano, urmi ruru po. Tepisawal ke kieta nalelagaena nene sanene, tesape

Yesu, naga pe Ntewa naƀa paeme e yomarava nini e tas nen yeririna, mņareraena kiena Ninuna miyuņae manene ea, a navisi la asike amio naga, amlologon naga pa tol yolai taƀena lala, kila sane amlelaga e naga telivi e yomarava,

siraunia Ntewa pure naga pa si metava e kiena pupia naurarena ma e peni.

4

Avisuar ruru amiu e navianena na visokanena lala

¹ Ninuna Wa pisawal visena tai merarava paƀisi, naƀa pisape e pog maro lala, na lala ƀas naƀa amlelaga sumo rui, yoko ayagogan ninuna na visokanena lala, ana ataveve navianena kiena ne yermare lala, ana kila la aure ava e malena naƀa pe po re poli.

² Navianena viowa la nene, yoko amolmolue e yeririna na visokanena lala naƀa la asitom ke asape la akilia suria, ana kiela sitomena naga malolo sa ga kilamemego.

³ Sur la ƀas naƀa yoko avisa sanini, sane yar taƀatete talopa, ana avisaluƀar manene yeririna lala e kinanena wo lala naƀa Ntewa sii la vena tekekarar na kanena. Komin ita naƀa temlelaga a tekilia sur naƀa pe lelaga, tekan ke suri la nene silaga rui, a tesuņa tepisa lue ga potena pania.

⁴ Naga nene vanon sur punu ga naƀa Ntewa sii la, pe tepisa re tesape piowa poli, ana tepisu sane po na po paƀisi. Pe sur re tai naƀa tepisusu ke piowa e poli, ana tekekarar nawaren sur punu ga, tevisa potena van Ntewa vanonia.

⁵ Ana pogos naƀa tekila sanene, kila sur la nene pimi pe wa. Visena kiena ne Ntewa amio kieta leniena la kila merarava pa rui.

⁶ Navianena la nene, visae ovisa merarava va li nalelagaena lala, naga sa naƀa opisawal ke osape ko na ope yar na viawaruruen e yuņaena kiena Navisaarena Yesu. Pogos naƀa apisu ko omiyuņae po sanene, yoko akilia asape ko osuņa opa ruru metava rui sane yar tai naƀa marua ruru e visena lelaga na kieta viawaena. Yoko akilia ruru naƀa ko mņena osuņa otaveve ruru ke navianena wo ya naƀa osuņa opisawal ke pan la, ana yoko akekara vaƀisi.

⁷ E lepas na suniena marua wowe la nasusumo, naƀa apisayu sur kar ga lala, ana pe kiuņa sur tai to re e la poli. Oligan la sike na, ana ko na monar okilarar ruru ko omņarera e malena wa.

⁸ Yar la sinelan ke akilarar tasnela m̃arera ruruia, ana naga nene pogaga e lepas p̃asia, ana pogos naṗa okilarar ruru ko om̃arera e malena wa, naga kila po manene laa sane e lepas punu ga. E lepas na malena na nanagane, malena wa naga kilia iila ko, ana e lepas na malena naṗa pimi ke sirau wa, yoko malena wa kila kioña mrapa okilia ova loyuniṗa puna.

⁹⁻¹⁰ Sur nene, temiyuniṗaen keviu, toṗaryon ke paṗisi, vanon temligan kieta sitomena sike e Ntewa mali naga taaga ga, naṗa pe natamaliaena kiena ne yeririna punu ga, sane la naṗa amlalaga ea. Visena nene pe lelaga paṗisi, okilia olelaga ea e sineniṗa wetelu.

¹¹ Kiau visena la nene naṗa nepisa ke pan ko, sur ne la nanene monar ovian van yeririna taṗena lala, om̃areran van la vena alogearia.

¹² Visae yeririna p̃asia avisu ko piowa ga vanon ko na ope teras ga tai, ve omarau re, ova ga. Lelaga, sane ope teras ga, ana sa naṗa osuniṗa okila ke rui, monar ovike mrapa van li nalelagaena taṗena lala. Popon naṗa ataveve laṗa, naṗa okila pian ruru la e malena wo, e lepas na visena, e lepas na p̃elaga wo, e lepas na sinesiiena, naviawaena, a mekikena.

¹³ Vano tol pogos naṗa visae neiṗasu neiṗalivin ko, ouarar pog na lotena la m̃arera. Oulolua visena wa e maran yeririna lala, olologonia, ovian lania.

¹⁴ Ve sineniṗa p̃esan re puriukawaena wa naṗa Ntewa mla pan ko e pogos naṗa p̃egas nen nasumonena lala apu p̃aruṗa. Visena kiena navisawalena tai e pogos nene pisawal sape puriu kawaena nene naga pe kioña, ana om̃areran oyuniṗa omio.

¹⁵ Ko na monar okilarar ko e yuniṗaena la nene naṗa amlor asike e lumoniṗa, monar owarwaryon nakilaena silaga, ana yoko yeririna punu ga akilia avisu kilale sane ko na opa manene laa ke amio Ntewa e kioña malena.

¹⁶ Monar ovisuar ruru ko, a ko m̃eniṗa monar otaveve ruru nakilapianena la naṗa omla ke pan yeririna taṗena lala. Visae ouarar ruruia, yoko okila sane ko omio la naṗa amiyagogon ko ke ne, amiu punu ga akilia atol natamaliaena.

5

Pelaga wo na kilaen van li nalelagaena lala

¹ Timote, visae ovisu yermarua tai naṗa kila suri tai pe mesmes re poli, ve ovisin re sinemimiena vania. Omomiṗa woga vania, okila vania ve sa ga naṗa naga pe arimomiṗa narui. Popon okila m̃ena sanene van taṗena lala. Ovisu teras lala sa ga womla,

² ovisu sira marua lala sa ga anomiṗa, a ovisu sira m̃ee lala sa ga viniṗa. Visae okila ve sanene, yoko kioña sitomena kilia mekiki ruru silaga.

Letano lala

³ E lepas kiena ne letano lala, ita na suñare monar sineta iye ruru la, monar tevisuar ruru la naṗa asike lala ga, pe ola re tai naṗa iila la poli.

⁴ Ana visae letano tai, narina la asuniṗa ga, pona mapina lala, yoko la nene monar avisuarua. E mrapa nene, akilia awar maran sina ga vania navisusu warena wo lala a naiilaena naṗa naga kila pa pan la e kas lala naṗa p̃arorui. Lala monar avisu kilale sane naga nene pe yuniṗaena mesmes tai, po suri wa tai nakilaen van yaru tai na m̃ala mratava mesmes, a naga pe p̃elaga wo tai naṗa Ntewa sinenan paṗisi.

⁵ Letano naþa pe yar re tai naþa visuar poli, naþa lala amarmare tania pano-o naga taaga ga sike na, naga monar wasine ga Ntewa naga taaga. Naga kilia sitoñial ke Ntewa legiena a lemalo vena len vania vena kirakira visu ga naga e sur ya naþa naga sinenania.

⁶ Ana visae letano tai sitom ke ga naieluaren naga e malena na yomarava nini, naga sa naþa naga mare tan Suþe sa ga naþa namratava la puna amare tania nanua sumo rui.

⁷ Nemloge sane amiu li nalelagaena lala asitom asape akila mrapa tai na iilaen letano lala. Na nene po paþisi, ana nemaraun sa þisi visena ve keviu lawe vanonia, ana sineun laen visena laþas van amiu e lepas nene sumo wa.

⁸ Visena na sumo naga sanini, sape visae li nalelagaena lala tai, ve visuar ruru re la na kiena lusia, a na keviu nena, ve visuar ruru re kiena namratava mesmes lala, yar nene naga sane pe pe yeririna kiena Kristo re poli. Naga piowa manene laa narui, nepisu sane naga piowa manene laa taulu la naþa pe amlelaga re poli.

⁹ Ana nalua e lepas kiena ne letano lala, na sanene. Pegas kiena ne letano la naþa sumare visuar la sumã ga, a visae letano tai naþa sinenan sape kiena kia va loyuma, monar naga ga naþa pe sira marua, sa naþa kiena kas siar e lualima yam orai [60] va metava.

Taþena, naga sira ga tai naþa talopa yam taaga, pure wona taaga ga, a pe lelaga pania silaga.

¹⁰ Yam si tai, monar ve sira tai naþa yeririna la avisu kilia sane pe sira tai naþa miyumaen yumaena wo la paþisi, naþa naga pian ruru narina lala, naga tai naþa kekaran na visuaren yeririna taþena lala e mana unã. Pogos naþa li nalelagaena wa taþena lala aim amãlavinia, naga kevan lala lala, a naga miilaar ke la naþa amlolor e naloge viowaena kar lala. Sira marua letano naþa þaryon yumaena wo la naþa sanene, naga ke narui naþa kiena kia kilia va loyuma.

¹¹ Ana visae letano laþas naþa asike ga wa pe ape sira marua re poli wa, popon ve owar re kiela kia. Naga nene komin akilia avisaar va Kristo sane yoko asuma ga sa nene amio naga vano-o tol luas nen kiela malena, ana siraunia, ve ve piavi re, pona sinenanena na talopaena imi mñarera sina ga, ana þisi na ailan ga, letano nene sumãlu were si yar tai.

¹² Visae kila sanene avisu viowa e naga, vanon naga kila pal kiena navisaarena, kilaro sina ga.

¹³ Ana amio naga nene, letano viu la nene akilia ayowo pona yepela mavin kilaruruen yumaena, ana asun atetalivi akakate ke e yuma mana yar lala, ana metavanja asun apisasayu ke lala taþena, akian ke kunula pa e sur la naþa pe pe kiela visena su re loyuma e poli.

¹⁴ Ana e kiau navisuena, nepisa nesape letano la naþa ape mee ke ga wa, popon tetamian la ga atalopa sina ga wa, popon awar sisi, avisuar mla unã lala, ana yoko ve sur re naþa yeririna la avis viowa van la vanonia.

¹⁵ Nepisa nanene vanon lala þas akuspal pa mrapa rui, ataveve ke mrapa na marena naþa pa puna ne Yermare.

¹⁶ Sanene na, visae ita yar tai naþa pe nalelagaena ana letano tai teke e mana mratava, naga ga monar iila ruruia. Visae naga kila, yoko sumare taþatete visuyonia, ana kilia visuveve ga letano taþena lala naþa pe yar naiilalaena re poli.

Kilavaru kiena ne nasumonena lala na suñare

¹⁷⁻¹⁸ E lepas na narin nalaena naña temla ke pan kieta nasumonena lala, neure ita teva si e visena lua na Tusi Wa. Nasumo, pisayu puluk la naña temligan la amial atalivi metava e pegas nen wit lala vena avie plan mras lala. Visena nene pisa sanini, sape

“Ve oviar re gon kioña puluk naña pie plan ke kioña wit lala, otarñan naga kan re ña ve tokak ga.”
Naw 25:4

A visena na lua pisa sanini, sape

“Yar naña miyuñaie, mesmes naña naga visu sur tai naña molue e limana vanonia.”
Luk 10:7

Sanene na, popon tekila ñena van nasumonena na suñare lala. Ana lala naña amiyuñae po, apanyon nalologonen lologena wo a nakilapianen yeririna lala, popon atol ve keviu li laa sane, va yam ve lua.

¹⁹ Visae yar tai imi visawal nasumonena tai, sape naga kila sur tai piowa naña monar avis van e kumali vanonia, visena kiena yar nene naga taaga pe torokin re naña akila sanene poli. Visena na sanene, monar yar ve lua po ve telu vena aiilaaria, pisi na akilia aure ve kumali.

²⁰ Ana visae nasumonena tai taña lue ga mlamulena viowa, yoko monar ovisaluñar nena vania e maran pegas nen nalelagaena lala, ana pogos naña nasumonena tañena la avisuia, marauena tol ruru la, sane lala ñena ve alor re sanene.

²¹ Italua tekilia sane Ntewa amio Kristo Yesu amio kiela navisi wa lala apisu ita ñaga, ana e marala, nevisa van ko sane ouarar ruru kiau visena la nene. A nepisa ñena ga nesape pogos naña sa oyurñaen ke sur la nene, ve ovisu re yar la veve tañena, ana ko na monar okila maran taaga ga van la punu ga.

²² Visena si lañasia naiilaena sanini, ve okoskosin re wuen p̄arin yaru vena imi ve nasumonena tai, ana ovisu ruruli kiena malena sumo wa. Pe pon re naga kilawan mlamulena viowa naña suña miyuñaenia. A ko na owaryon ruru ga vena losinema merarava, a ve wa silaga.

²³ Sa naña nesuña nemloge ke rui, nekilia sane ko na osuña omai lili ñaga, ana nesape nevisa van ko ve ovalia re si munen kuruta. Ve osuña omun re ga wii, a okilia omun narin kuruta pogos p̄asia, pisi na pona kilia iila mopoma yo.

²⁴ Ta sina sanini, sane yar p̄asia, akila naña kiela mlamulena viowa sike e marata merarava ga, pisi na tevisu kilia sane yoko atol nakoena vanonia. A yeririna tañena lañasia, akila naña kiela mlamulena viowa tapolou ruru ga suña ga, a siraunia, naga ñena yoko vim kate e yo metava sirau.

²⁵ Yumñaena wo ñena la ne sanene. Lañasia, asike e marata merarava ruruia, a lañasia, atapolou ruruia, pe tekilia re poli. A naña tapolou sike ne, tañatete tapolou lue, a naga ñena monar kate e maran yaru lala.

6*Yaru la naña amiyuñae koren ga kiena yar tai*

¹ Nagane nesiri e lepas kiena ne ita p̄asia naña asuña sane pe kiela sur re poli, silaga asike e limana ne yerkawa tai, amiyuñae koren ga pania e ñana uña.

Malena na sanene m̄arera, sa naḡa sur urmi tai mon lue ga e m̄asila, ana taḡatete sinela kar kiela yerkawa, monar avisu naga sane mesmesu ga naḡa avatanonia. Visae akila ve sanene, yoko kiela yerkawa taḡatete visu viowa e kia kiena ne Ntewa naḡa teke e la.

² Nekilia sane yeririna laḡas naḡa amiyuḡae koren sanene, kiela yerkawa m̄ena la amlelaga. Sanene, yaru na yuḡaena amio yerkawa, lalua ape wenla ga e Kristo, ana naga nene pe pe naga re ga naḡa yar na yuḡaena kilia kirakirai e yuḡaena kiena kiena yerkawa. Peraga, monar ayuḡae ruru laa sane, monar akekaran ga naiilaen yar naḡa amiyuḡae kiena, komin naga lala tai e ḡegas kiena ne li nalelagaena a naga m̄ena pe lala tai naḡa monar sinela siia.

Navianena na visokanena

Naga nene navianena ḡasia naḡa avisa lelein van lala taḡena, naḡa monar oiilaar la ea vena ataveve ruruia.

³ Yar naḡa kila navianena taveve sitomena taḡena, naga tarlu visena nowo lala kiena ne kieta Suḡe Yesu Kristo, kiena visena ve maran taaga re si amio navianena naḡa kilia were ḡelaga kiena ne yeririna imi ve sa ḡelaga kiena ne Ntewa.

⁴ Yaru naḡa taveve kiena sitomena va ve taḡena sanene, tepisu naga ḡarwaria, ḡarina keviu paḡisi, ana pe kilia re nena suria. Naga to lue ga e sinenan manene vilupena, pis liu, ana pe sur wo tai kate re e lele nene poli. Pelaga viowa ga la akakate e naga, sane vielueena, wankareen visena, visena mumu amio sitomen viowa lala van yar taḡena.

⁵ Yar la naḡa amiyuḡaen nene asuḡa apilup kare ga, naḡa sitomena naḡa wo amio visena naḡa pe lelaga pe su re nena e la poli. Ana apa apiowa re laa sane wa, vanon asitom ke asape nayakolen suḡare naga pe mrapa wo tai natauluen kilavaru.

⁶ Ana pe sa re nene poli, vanon yar naḡa kiena ḡelaga po sane Ntewa, a naga kekaran ga sur ya naḡa Ntewa m̄la pania e kiena malena, yar ke nanene narui naga taulu sur wo tai naḡa po rui.

⁷ Pogos naḡa tepaeme e yomerava nini, tepe plamoḡe ga tepimi, limata korena ga, ana yoko tevetan sina ga sa m̄a nena ga nene tevano, pe sur re tai naḡa tekilia towarar poli.

⁸ A pogos naḡa temal ke e yomerava nini wa, visae telual narin kinanena tai, amio narin kulmrae nakalo itaena, nanene naga torok ne, tekilia tekekaran ga, sinetan ke si ya?

⁹ Ana lala naḡa sinelan manene laa sur lala, sinelan asape ave yar na sur moki, pona pe apisuluḡar re poli yo, naḡa asike pa e yo nataḡaliena rui, ana Yermare suḡa tol la ke rui e kiena nakilakokanena la.

Yoko nasinenanena viowa naḡa na kila kareen malena kien yeririna lala vim ve moki e la, vano-o aure la ava viowa laa, akuspal sur punu ga, ava atalilu e lele na kovioena.

¹⁰ Lelaga, ḡelaga nasitom maneneen kilavaru naga pe purḡes nen ḡelaga viowa kar la punu ga. Nasinenan maneneen waren kilavaru ve moki naga karmo sineta ita ḡasia, ḡere la amial lili m̄a apano, ana amilan ga naḡa amolue punu ga petan mrapa na viawaena rui.

Siraunia, akus viowaena moki vanonia, a kila naloge viowaena la tol la, ana asiar ga apisuluḡaria, asitom sina ana piowa ga rui.

Pelaga wo

¹¹ A Timote, ko na sane yar kiena ne Ntewa lelaga, monar ovilon masuñña van natañaliena viowa punu ga na sanene. Sur ya naña monar oligan to vamon ko silaga, naga pe ðelaga na mesmesuena, ðelaga naña yar imi wo sane Ntewa, ðelaga na viawaena, ðelaga na sinesiiena, ðelaga na uarar ruruen yuññaena, a ðelaga na momaññaena.

¹² Ko monar osuññalu ñarera e kieta mara wa na lelagaena. Ve sinemña ðesan re pogos naña osuññalu e marana ne li nalelagaena la moki, naña opisawal kiomña navisaarena nanua ne. Ntewa pio ko vena okus malena nene naña ve ðisi re, ana mla pan ko e pogos nene, ana ko na monar ouarar ruru vano-o ve lor re sina ga vetan lumomña.

¹³ Ntewa naga pe purþes nen malena na sur make ga, a Yesu Kristo, pogos naña aþure naga aþaro pa puna yaru naña Pontis Paelat, ana naga pe marau re poli, ana ñareran ga pisawal ruru kiena naviawaena, ana sa naña italua tesike e marana lalua Ntewa amio Yesu, sineun nesape nela si pupia visena tai van ko.

¹⁴ Nevisa ve sanini, nevisave nomñareran ko nesape monar olarar ruru visena kiena ne Ntewa la nene, naña pe kiomña kororaki pona kiomña nakila palen re tai poli, vano tol pogos naña kieta Suþe Yesu Kristo wasuþe ea.

¹⁵ Kiena nawasuþeena nene, yoko ñalivin ita e kana pog ne napo, sa naña Parin Suþe wa na mava sinenania, komin Parin Suþe wa nene naga taaga pe suþe kiena suþe la make ga, a pe yerka wa kiena yerka wa la punu ga.

¹⁶ Naga taaga mal lue na sike ne, naña sike loyuñña e kiena pupia naurarena naña pisaluþar sape taþatete yar va lavisinia, pe yar tai pisuli re pogos tai poli wa, a taþatete yoko yar tai visu pogos tai. Kieta Ntewa nene, tevatanon naga, a popon navesuþejen sur make ga ve kiena naga taaga, vano-o taþatete ðisi pogos tai, sanene.

Nalelagaena la naña kiela sur moki

¹⁷ Pe lelaga naña ita laþasia, kiela kilavaru moki, limala pulen ruru make nena suria. Nanene pogaga, ana monar ovian la ñarera ovisave ve avilave re, ve awarwar lan re sina vanonia. A pe pon re awasine ga kiela kilavaru la nene poli, naña pona pogos tai ailan ga, avisu sane kokovio make nenaga, ana monar awasine ga Ntewa. Naga ga pe purþes nen sur make ga la nene, suñña þar ke nalaena la nene mokliu pimi ñalivin ita, mok paþisi, vena iila ita teke kara e kieta malena lala.

¹⁸ La naña limala pulen kilavaru, kiela malena monar ulen yuññaena wo la naña amiyuññaen ke amio. Ve asitom manene re avisave monar auarar manene kilavaru nene ve kiela ga, ana popon akekaran naña avion va yar taþena naña kiena pe torok re poli.

¹⁹ Visae akian plan va ve sanene, yoko Ntewa kila naña asuñña amiyuwon polo ke kiela navisa ruruena ma e peni, sa naña asuñña apisirlua ke ñala yuñña nowo tai monñate pog na pimi ke ne. E mrapa ne nanene, asuñña apanon ke naña awarpoyon atol malena naña pe lelaga.

Visena maro

²⁰ Ake Timote, olarar visena wo make ga naña nepisa piñasu pan ko, naña nemligan e lumomña vena okian lelein va laa sane.

Ve ova re loyurña e visena la naþa taþatete aiila kiomña malena amio Ntewa. Yar moki apian la ga e kiliaena na yomarava, ana apisape kieta lelagaena amio visena wa kiena ne Ntewa, sur la naþa pe lelaga re poli sike ea. Ana kiela kiliaena nene pe lelaga re nena poli, naga pisokaniñ ke sina ga kiela sitomena lala.

²¹ Laþas atol ruru manmaruaena na yomarava nini, amlologon ruruia pa e yo make ga, ana sur taaga, akila pal mrapa na lelagaena naþa akila pal ruru nenaga.

Kiau visena þisi e nene, ana sane silaga, nemlen nesape lemamiena kiena ne Ntewa sike amio ko.

Inu, Pol.

Maki Nalua Naña Pol Siria Pa Pan TIMOTE Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

Maki na lua nene naña Pol siri pan Timote, ana pulen visena wo lala na iilaen Timote naña kiena erau viu naña suña miila naga. Sitomena keviu naña sike e mñaki nini, Pol pisa pan Timote sape suñalu mñarera vena visawal lologena wo kiena Yesu Kristo. A pisa pania sape naga monar uarar vianiena lelaga na lologena wo, a na Tusi Marua. Naga pisa pan Timote sape monar kila luwe ga yuñæena na vianen yaru lala, a vena kila yuñæena na wereen yaru lala, pe suri korenaga visae yaru la avisakare naga pona avisakare yuñæena na suñare naña naga suña kila ke ne.

Pol pisa pan Timote vena ve va sikol re naga e visena wowe lala a visena na veveyuena naña tařatete kila suri wo tai, ana vena kila kareen ga yaru lala.

E mñaki mñæaga nini Pol pisa pan Timote sape taveve řalaga wo la sa naña naga kila ke ne e kiena maliena. Nanene řelaga kiena Pol sa naña mlalaga mñarera, a kiena sitomiena piyavi, a sinen si yaru lala, a kiena řelaga naña pa řarpoyo e pogos mñarera lala naña yaru la akila miloge piowa e tasnena, ana naga pe paruru re poli, suña pisawal luwen ga lologena wo kiena Yesu Kristo.

Komřasnen tusi la na nini

Visena řesa 1:1-2

Pol mieluar Ntewa vanon Timote ana pian Timote 1:3—2:13

Pol mila visena na iilaen maliena kiena Timote 2:14—4:5

Pol pisayu naga amio kiena yuñæena 4:6-18

Visena maro kiena Pol 4:19-22

Visena řesia

¹ Naruu Timote, in Pol naña nesiri mñak nini piñasu pan ko, naña nasinenanena kiena ne Ntewa ga naga pisirlua inu nepim nepe nalogena kiena Kristo Yesu. Kristo Yesu naga pe purřes nen malena naña Ntewa pisaar pan la naña amlelaga pania.

² Timote, kiau leniena nesape yoko Ntewa Arimata a kieta Suře Yesu Kristo, lalua aligan pupia lemamiena, sineyeena, a suñarena su lue ga pun ko.

Visena na potena pa Ntewa

³ Sa naña kau apua lala ataveve nanua rui pimi, in na nomřareran lue ga kilaen yuñæena kiena ne Ntewa, a in na nesuñæa nořikeyon naña nelotun naga amio losineu wetelu. Ana legiena a lemalo, e pogos na leniena lala, nesitorñal ko mñaga, nesuñæa nepisa lue ga potena pařisi pania vanon ko.

⁴ Nesuñæa nesitorñal ke wamaramña lala nalogeen viowa, ana kila narui sineun manene pařisi naña neiñasu neiñalivin ko sina. Visae nevisu sina ga maraña, yoko neloge wo na neloge wo!

⁵ Nesuũa nesitoũal mẽna ga kioũa naviawaena lelaga, naũa nanua se komũa apua naũa sira marua Lois, siraunia se komũa mẽũa naũa Yunis, a sa naũa nepisu kilale rui, nagane sike e ko.

⁶ Naga ke narui nesuũa nesitoũal mẽna ga nalaena naũa Ntewa mla pan ko, pogos naũa nopu þarũa nemlotuwo ko. Sineun nesape nevisa van ko sanini, ve otũaan re kapi na nalaena nene vito tano, ana monar osuũa okila lue ga viũaan ruru silaga.

⁷ Monar ositoũal Ninuna naũa Ntewa mla pan ita, naga pe ninuna re naũa na maraunen yaru poli, ana naga pe Ninuna na mẽreraena, pe Ninuna na sitomena, a pe Ninuna naũa kila yaru kawe ruru kiena malena.

⁸ Visae lelaga kemua naũa Ninuna ke nanene narui sike e kioũa malena, monar ve omawan re visawalen lologena wo kiena Suũa va yar lala, pona monar ve omawan re naũa ovisawal va yaru lala ovisave lelaga sane ko na ope kiau erau wo tai. A amliganin nesike e yuũa naloge viowaena vanon kiena yuũaena, ana pe pon re omawan inu vanon sur nene poli. Kioũa suria naũa yoko okila, monar okekarana ove þegas omio inu e naloge viowaena vanon Lologena Wo, vano tol naũa mẽreraena kiena ne Ntewa kila ko otorokin oyũaena.

⁹ Ntewa ke narui, naũa naga tamalia ga ita luwoka rui, a pio ita ga luwoka teyaloro e mrapa na kiena malena wa, ana silaga kilia iila ita. Nanene pe vanon re ga naũa italua tekila kiena yuũaena wo poli, pona italua tekila ya, ana naga kila ga molue kome kiena sitomena amio kiena lemamiena wo pan ita. Kiena lemamiena nena, naga kila ruruia, mligan ruruia sike amio Kristo Yesu nanua sumo rui, sumon naũa siar kieta pogos ita yeririna lala na yomarava.

¹⁰ Ana lemamiena nene suũa sanene pano-o tol nagane towe ga, naũa mẽlivi mare ga e yomarava naũa kate e marata kome kieta natamaliaena Kristo Yesu. Naga pitomi e yomarava, kila make mẽreraena na marena pimi pe sur korena ga tai, a kiena nalologena wo kila naũa nagane tesike e yomarava nini wa, tekilia telual malena wo. Ana naga kila mẽna naũa siraunia, yoko tekilia teva loyuũa e malena naũa taþatete þisi pogos tai.

¹¹ Lologena wo nena, naga ke narui naũa Ntewa pisirlua inunia nepe kana navisawalena nena, nepe kana nalologonena nena, nepe kana navianena mẽna ga.

¹² Kiau yuũaena nena nane kila nepane ke pogos mẽrera lala loyuũa e yuũa naloge viowaena nini vanonia, ana pogaga naũa, pe pe sur re tai pan inu poli. Pe nemawa re poli, komin nekilia nesape yar naũa nemlelaga ea, naga pe lelaga, kiau nalelagaena ea mẽrera ruru po paþisi sane ya naũa nemligan e limana, yoko uarar ruru mẽrera suũa ga vano-o tol Legiena maro.

¹³ Sanini Timote, nesape nevisa van ko sanini, monar otaveve ruru mrapa na visena mesmesu lala naũa nemla pan ko, monar osuũalu mẽrera e Yesu Kristo silaga, a monar oligan ruru kiena sinesiena suũa ule e kioũa malena.

¹⁴ Ninuna Wa suũa kokonia ruru losineta, ana ve oligan re navisa ruruena la naũa naga mligan ruru sike e kioũa malena rui, ana oloun ruruia.

Pol pisayu Onesiporas

¹⁵ Nekilia nesape omloge lologena viowa tai rui, naþa asape li na lelagaena lala nae pupia lepas naþa Esia, apilon māsila pan inu rui, a la nene amio mēna kieta erau lua naþa Paekelus amio Emosenisi.

¹⁶ Ana kieta wolai wo naþa Onesiporas, naga kila po paþisi. Pe sur korena ga naþa apiar inu e sen lala loyuma e yuma naloge viowaena nini, ana naga pe mawan re naþa imi katen inu poli, ana nemlen pa Suþe vena visa ruru naga ve keviu amio kiena namratava lala.

¹⁷ Naga pimi mālīv Rom nini, pe yam piavi re nenaga naga þiyon naþa sape lual inu, pano-o pimi tol inu e yo nene.

¹⁸ Naga sumā kila manene ke sina ga suri wo la paþisi pan inu e Rom nini, sa ke ga naþa miila ruru inu sumo rui pogos naþa nesike gar Episas nanua ne, sa naþa kam na akilia ruru rui. Naga po pan inu sanene, nemlelaga nesape yoko Ntewa sinen ye ruru nena naga e legiena maro.

2

Yaru na mara kiena Yesu monar war naloge viowaena

¹ Naruu Timote, nesape nevisa van ko sanini, popon ola lemamiēna kiena Kristo Yesu ve keviu e kionā malena, ana yoko okilia omārera ruru wo vena osumālu osulue.

² Yam moki rui naþa omiagogon kiau visena lala naþa nepisawal ke e maran yeririna lala, ana monar olual yar laþasia naþa auarar ruru yumaena, ola visena la nene van la, ana siraunia, la mēna ga akilia avian liuen la vano tol yeririna taþena lala.

³ Ita yar na kilaen mara lala kiena ne Kristo Yesu, yoko ita veve taaga monar kieta pogos na lualen pog mārera la sike ne. Ana visae nagane kionā pogos narui, monar ola ga ve sa naþa kionā lepas na yumaena tai.

⁴ Ositom ruruli yar na mara lala. Kiela yumaena monar akila kare māreraen na sinekar kiena ne kiela yerkawa vito tano, ana pe asikol la re amio yumaen kar la poli, sa naþa yar taþena la asuma amiyumaen ke ne.

⁵ A monar ositomyuli mēna yaru viu la naþa akila kiriena. La māreran ke naþa atauluia, vena atol kiela nalaena tai, ana visae akilaro navisaluaena na kiriena, yoko akila plan la, taþatete atol sur tai þisa.

⁶ A ositoñal mēna yaru na yumaenen lokove lala. Yar na māreran yumaenen lokove mapila ve moki, nane yar ne nane popon war kinanena ea.

⁷ Sur la ne nesuma nepisa ke ne, visae ositom ruru la, yoko Suþe iila ko vena otol kiena manmaruaena wo lala a kiena kilaena lala ea.

Popon yar na lelagaena la asuma asitoñal lue ga Yesu

⁸ Naga naþa yoko ositom manene laa naga, nane Yesu Kristo. Naga paeme e yomarava molue kome lus kiena yermarua Parin Suþe Tepet, a siraunia, amēmar naga, ana naga mal sina sa naþa Lologena Wo pisa. Nane Lologena Wo ne nane nemlologon ke ne,

⁹ a nane Lologena Wo naþa netol pupia kana naloge viowaena e yo nene, naþa kila narui nagane apiar tasneu la wetelu e pototo, sa naþa in na yar viowa na kilaroen navisaluaena. Ana sur tai naþa yar la taþatete aviaria, nane visena wa kiena ne Ntewa, komin momolue ke ga wa taþatete avisaluþaria.

¹⁰ In na nesuñña sineu miye manene yeririna la naña Ntewa mligan plan la vena nekila la atol malena kome Kristo Yesu. A sitomen ne na nene narui kila sane pog m̄arera ya naña nokom ea, ana in na nesuñña nakawean inun ga vena nekila make suria, vena la m̄ena ga akilia atol naurarena nae ma e peni naña taṗatete ṗisi pogos tai.

¹¹ Yauena tai pisayu sur nene, kana visena ne lala lelaga paṗisi, naña pisa sanini, sape

“Visae teva e marena temio naga, yoko temal temio naga.

¹² Visae tesuññal m̄arera e pogos m̄arera, yoko teve suṗen yo temio naga. Visae tevilon m̄asita vania, yoko naga ligan ita,

¹³ ana visae tekila pal naña teloru, yoko naga tarar ita m̄arera suñña ga, komin naga kuslua ita tepe kiena, ana naga taṗatete visokan, taṗatete si kovenlua ita.”

Yaru wo na yuññaena kiena ne Ntewa monar uarar m̄areran visena lelaga

¹⁴ Nalelagaena la ne asike ne, monar osuñña ovian la m̄aga vena ve sinela ṗesan re sur la nene. A monar ovis m̄arera van la ovisave e kia kiena ne Ntewa, ve aveveyun la re. Apepeyun ke kinas nen visen la sane asuñña akila ke ne, pe akila re sur wo tai poli, a pe amiila re nena la taṗena naña asuñña amiagogon ke poli.

¹⁵ Sur wo ya la naña okilia okila sane yaru wo tai na yuññaena kiena ne Ntewa, monar okila make ga vena wo vaṗisi e kiena navisuena. Visae okila wo ve sanene narui, yoko taṗatete omawan mras naña kiom̄a yuññaena waria, a okilia oim ove yar na vianen visena lelaga lala kiena ne Ntewa va yaru lala mesmesu a wo.

¹⁶ Ovisuar ruru e visena korena la naña yar la asuñña apisayu kare ke ne. Visena la ne sanene pe nasuen re e sitomena kiena lelagaena la poli, komin naña akilia aure la ava manene laa e ṗelaga naña Ntewa pe sinenan re poli. Papon ve ova re lavisin yar la naña akila ke sanene,

¹⁷ komin visena kien la nene sa naña magka wa tai, naña kar ke tas nen yaru taṗatete imi wo pogos tai.

Nepisu sane monar nevisa sane lalua nene Aemeneas amio Paelitas, lalua sa towe m̄a nene rui,

¹⁸ komin naña apur matan m̄rapa na visen lelaga, asuñña amlologon ke kiela lelagaena tai naña pe pe lelaga re nenaga. La asuñña apisasa ke asape e luas nen yomerava, nasuññalen si e marena na peraga, komin e kiela sitomena, asitom asape Ntewa kila ke rui, nane e pogos naña naga miyuñña e kieta malena. Ana pogos naña amlologon ke kiela visokanena nene, asuñña akila kare ke lelagaena kiena yeririna la moki, kila narui kiela sitomena pimi peve lua sina.

¹⁹ Ana ko m̄ena ga monar ve sinen̄a kurkur re, komin yuñña naña Ntewa suñña miyuññaena, miasin namaplarena la nene suññal m̄arera ruru suñña ga. Visena lala e sirierna wa kiena ne Ntewa sike ne naña torokin e lepas nene, a tai pisa sanini, sape

“Ntewa kilia ruru po paṗisi a la naña ape kiena yeririna lelaga.”

A nalua nena, pisa sanini, sape

“Yaru naña mla kia kiena Suṗe teke e kiena malena,

naga monar ligan ṗelaga lala na m̄rapa nakilaen mlamulena viowa.”

²⁰ Ositomyuli pupia yuṁña mña yar na sur moki lala. Loyuṁña e yuṁña la nene, tekilia tevisu pias nen sur na kinanena lala, naṁa laṁasa, amiyuṁñaen e kol pona selpa, a laṁasa, amiyuṁñaen ga e porotano pona e laki. La naṁa apisu sane po, asuṁña apio kinanena pa ea, e kiela pupia ṁaṁaṁa genena kerkeviu lala, ana laṁasa, asuṁña akinan kai ga ea.

²¹ A ita yeririna lala ita maran taaga sa ke ga nene. Yar naṁa kila kiena malena merarava ruru po, a pe wa, a pe kila re yuṁñaena viowa la poli, yoko kiena yerkawa were naga kila kiena yuṁñaena wo la ve moki e maran yar lala.

²² Visae sinomān osape ko ove sanene, monar ovisa luṁar kioṁña naninuena mārera lala a nasinenanena viowa lala naṁa sitomena kiena nēe lala kilia ulenia. Monar oṁionli naṁa kioṁña sitomena ulen nawoena, a viawaena, a sinesiena, a suṁarena, ana sanene yoko wo vaṁisi van ko omio taṁena la naṁa kiamiu sitomen taaga, naṁa asuṁña amlen ke pa Suṁe vanon kiena naiilaena.

²³ Yam mokliu, yar la akilia aveveyu vaṁisi van la komin sur wowe lala pona kiela sitomena kar lala, sa naṁa pe akilia re suri tai poli. Pogos tai veveyuen la nene va mña tol naṁa asulania, akilia aliṁerela sina, ana ko na pe pon re ova loyuṁña e visen la ne sanene poli.

²⁴ Yar nayuṁñaena kiena kieta Suṁe, naga monar ve sinena kar re yar taṁena lala, ana naga monar visuar ruru la, monar kilia ruru mrapa na vian malumunlaena. Naga monar ve sinen mimi re vilaga, ana kiena sitomena ve piavi ruru wo van la.

²⁵ Pona pogos tai laṁas ve aloge re naga yo, yepel mavinia, ana visae kilali naṁa were ruru kiela sitomena, ana naga monar malum ga van la. E mrapa ne nanene pona Ntewa yoko kilia la narin pogos tai van la vena vilonen kiela sitomena, vena atol kiena visena lelaga.

²⁶ La ne sanene, Yermare suṁña ṁuarar ruru la ke rui, suṁña māreran la ke vena akila ya naṁa naga sinenania. Ana visae akilia atol maran si kiela kiliaena wo, yoko akilia aure vetan kiena pova a kiena visokanena lala.

3

Pelaga na ṁarmārera lala na legiena maro

¹ Timote, monar ve sineta ṁesan re sane e legiena maro la nini, yoko monar pog mārera la ve moki aimi añaliv.

² Monar ve sa nene narui, komin naṁa e pogos nene yoko ṁelaga kiena yar lala va viowa manene laa. E pogos nene, yoko ave sanini:

yoko ave yaru na sitomān laen ga,
 yoko asitom manene ga kilavaru,
 yoko avilave a awarwarla vaṁisi,
 yoko ave yar na veveyuena,
 yoko taṁatete alogear visena kiena kiela yermarua lala,
 yoko taṁatete nena avisa potena e sur tai,
 yoko asitom korenan ga sur wa lala,

³ yoko taṁatete awo van yaru taṁena,
 yoko ave ṁarmārera vaṁisi,
 yoko aviueli a avisa kare sur wo lala,
 yoko sinela kar yaru lala, asu la,
 yoko yepel mavin sur wo lala,

⁴ yoko avisa kotalia kiela erau lala,

yoko ve asitom re suri tai,
yoko asitom asape la ga na apo,

yoko ve sinela si re Ntewa, ana sinela si ga malena wo ya naña la sinelania,

⁵ a visae akilali naña auarar towe laa narin yuññaena na suññare lala, ana na nene e ga e kulusa, komin naña kiela malena pisawal ruru rui sape m̄areraena lelaga na lelagaena e Ntewa pe to re nena e la poli.

Nane ðelaga na malena kiena yaru na legiena maro lala, a monar ve osu re lavisin la.

⁶ Sineu miye m̄ena sira la nene pañisi wa naña navianena navisokanen lala asuñña ateteliv ke m̄ala uñña lala. Sira la nene lañasa asuñña añar ke urmiena namlamulen viowa rui, a lañasa sitomen tañena la sike e la, kila sane visae yar la aimi vinau sanene, ana sira la nene ameu pañisi, pe puriula re si naña avisaluñar la poli.

⁷ Ya naña yar la nene apisa, ana amlelaga ga narui, akila m̄a sanene pano-o ana pe atol ruru re kiliaena napo poli e visen lelaga kiena ne Ntewa.

⁸ Yar la ne apivim ke sanene, nepisu la sane ape nasinekar kiena ne visena lelaga napo, sane e pogos kiena ne yermarua Mosis nanua sumo, lalua naña Sanes amio Sampres, apim apian kare sitomena kien yar la moki. Yuññaena ne nanene yar la nene asuñña akila ke na wa, naña kiela sitomena la pilolon kare pa piowa, pe apuarar re si kieta viawaena poli, ana apurmatan apa e tañena.

⁹ Ya naña la akila naga piowa manene laa, ana pogos na waren kana nakoena nena yoko imi m̄aliv pogos tai na wa, sa naña m̄alivin lalua na nepisa ga na wa. Pogos tai, amilan ga kiela visokanena kate ga yometava, ana yar la apisu kilalea.

Pelaga wo lala kiena ne Pol

¹⁰ Timote, tesu lele taaga nakonua rui, ana nekilia nesape ko na opisuveve inu po pañisi. Okilia inu sanene, naña

okilia ruru ya naña nepian ke pan yar la ea,

okilia ruru kiau ðelaga,

okilia ruru ya naña sineun nesape neyuññaen e kiau malena,

opisu kiau viawaena e Kristo keviu sanape,

okilia ke osape kiau sitomena piavi,

opisu ke sinesiena naña teke e inu pa yar tañena keviu,

okilia ke osape pog m̄arera ya naña pimi pan inu, ana nesuññalu ga,

¹¹ okilia ruru napiowaena la naña kiau nasinekar la akila pan inu, sane e pupia kumali telu nene, Antiok, Aekoniam amio Listra,

a okilia ke yepe lalaea naña noñaria e limala e pogos la nene.

Naloge viowaena la nene am̄arera pañisi, ana nakawean inu ga pano-o nomñal naña Suñe pimi ðerelua inu e napiowaena make la nene.

¹² Ee, ita punu ga naña sinetan Kristo Yesu se ita, pona telual malena wo temio, monar tekilia tesape yoko towar naloge viowaena e yar tañena lala.

¹³ Nanene na pogaga, ana naloge viowaena tañena sike ga wa naga piowa ga, naña yaru viowa lala amio yar navisokanena yoko awaria. Nagane asuñña akila manene ke piowa rui, a yoko akila m̄a viowa sanene vano vano-o viowa manene la, vano vano viowa naña viowa.

¹⁴ Ana ko Timote, okila ga omio kiliaena wo la naŕa otol rui, ana oyum̄ae va sanene omio lelagaena wo la naŕa opiawa ruru m̄arera e rui. Ve sinem̄a p̄esan re sane imimi ai naŕa mepian ko,

¹⁵ siar e pogos naŕa ove tokak ke ga wa gar mom̄a, pimi tol nagane, ana kila sa naŕa okilia ruru Tusi Wa, naŕa kilologia mrapa na tamaliaena kiena yar naŕa mlelaga e Kristo Yesu.

¹⁶ Siriena Wa la nene, Ninuna ne Ntewa sike e la, ana akilia aiila ita ve keviu vano-o vaŕisi. Avian ruru ita, aweŕeŕe sineta, akawe ruru kieta p̄elaga, a akila kieta malena wo nenaga,

¹⁷ vano vano-o ita yeririna lala kiena ne Ntewa teim towo a tetorokin nakilaena kiena yuŕaena wo lala.

4

Pol miilaar Timote

¹ Timote, sane italua tesike e marana Ntewa, a e kia kiena Kristo Yesu, nepiun tan ko nesape owarar ruru sur laŕasa naŕa sineun nesape nevisa van ko. Italua tekilia tesape kieta Suŕe yoko liŕere la naŕa amarmare rui amio la naŕa amali, a italua tesuŕa tesitom ke urmi paŕisi e kiena nawasuŕeena sina, amio kiena nasuŕenena naŕa yoko naga visirlua, ana monar ologe ruru visena la nene.

² Ya naŕa yoko okila na ve sanini, monar ologon Visena Wa silaga. Visae pog wo pona pog viowa, ana monar osuŕalu m̄arera vena visawalena, monar oŕion tauluen yeririna lala, monar oure ruru la naŕa akom ke e mrapa taŕena, a monar oiilaar yaru la naŕa amlelaga.

A pogos naŕa okila yuŕaena la nene, silaga kioŕa sitomena monar ve piavi ruruia, a ve sinem̄a maren re vian laena.

³ Pogos la ne pimi ke ne yoko yeririna la yepela mavin vianen wo lala, ana yoko kiligala lala vikiraran sitomen kar lala, a yoko asuŕa aure navianena la ve moki naŕa asitom ke asape yoko akilia avisa sur wo lala vena kilaen alogewonia.

⁴ Yoko aligan logeen visen lelaga, a yoko akila pal mrapa ava ataveve suniena lala naŕa yar ga la akila.

⁵ Ana ko na ve ove sa re nene, ana okila ga kioŕa sitomena va ruru suŕa ga, okawean ko e pogos m̄arera lala, okila kioŕa yuŕaena na lologonen Lologena Wo, a oyum̄ae taveve ya naŕa Ntewa pio kon sape oyum̄aena.

Pol pisu sape lavisi awem̄ar naga narui

⁶ E lepas naŕa pun inu, nemloge sane nagane nepim ke lavisin luas narui, nepimi ke e lele tai naŕa yoko monar nokuŕapain kiau malena vanon Lologena Wo narui. Ee, nepisu sane kiau pogos na liganden yo pimi ke lavis narui.

⁷ Ana pogaga, komin naŕa nekilia sane nekila mara, noŕaryon m̄arera po; nekiriri, nekila make nenaga; a nopuarar lelagaena, pe nemligan li re pogos tai poli.

⁸ Yar napo lala kiena ne Suŕe yoko atol karo wa na p̄arila, a nesitom sane naga mligan ruru kiau sike ma e peni rui, vena yoko e ga e legiena maro ana la van inu.

E pogos nene, yoko naga liŕere yaru make ga, a yoko naga la nalaena van ita make ga naŕa kieta sitomena m̄areran naŕa tekrakravan kiena nawasuŕeena.

Visena maro

⁹ Timote, sineun manene nesape owarlion naña oyal kawa oim e nini.

¹⁰ Sineun ko pañisi, komin wolai naña Timas, sur na yomarava la aþere kiena sitomena pano-o pure pa garu Tesalonaika. Kresens mēna ga pa garu Kalesia rui, a Taetas pe su re si amio inu poli, naga pito ke Telmesia.

¹¹ Erau ga tai sike amio inu nagane, nane Luk. Ana visae okilia olual Mak, yoko oure naga imi amio ko, komin naña nepisu naga sumña miila inu keviu pañisi e yuñæena kiena Suþe naña sineun nesape nekila.

¹² Taekikas, nepitetalia naga pa garu Episas rui.

¹³ Yoko nevisa kiau sur laþasa, sanini pogos naña ovam e nini, yoko owarar la avami. Mau kulkota na miava, nemligan mēke puna Karþas pogos naña nesike gar Troas, a kiau tus lala amio mās nen tus lala, sineun nesape owarar sur la nene imi.

¹⁴ Okilia ke yar na yuñæenen piaki naña Aliksanta, naga kila visena viowa la mok liu pan inu. Yoko Suþe ga visuvevea vena kila ya ne vania,

¹⁵ ana monar nekila mēna okilia naña naga kawe manene ke kieta Lologena Wo, ana monar ovisuar ruru ko ea.

¹⁶ Yer kawa nae Rom lala apis pan inu kumali yam tai rui. E pogos nene, kiau erau taþena lala apureure make ga, pe la yar re tai naña pimi e lepasneu poli. Ana nanene na pogaga, popon sane Ntewa ve sinen karla re vanonia.

¹⁷ E poglis nene, Suþe ga naga taaga amio inu, ana nemloge sane naga mla pupia namāreraena pan inu, ana nomāreran visawalen sur make ga na Lologena Wo e maran yeririna lala, kila narui þegas nen la naña pe amlelaga re e Ntewa poli amloge. E pogos nene, lelaga, nesike pae e logon laion rui, ana naga þerelua in sina petania.

¹⁸ Nemninue narui aña nelual naviowaena ya ne yoko nevan ea, ana nemligan inu e limana Suþe, nesape yoko naga tamalia inu vena nesike nemio e kiena yo wo ma e peni, a silaga yoko nelasuþe si naurarena la vania, vano vano-o ve uro re, sanene.

¹⁹ Sur si laþasa navisaena, awis ovisa pokolulagi pona pokolemalo va sira nene Prisila amio wona Akwila, a va mēna namratava puna ne Onesiporas.

²⁰ Erastas pe pam re si e nini poli, sike ga Koren, a pogos naña mepam, metol yo Maelitas, ana Tropimas mai, nemligan naga sike e yo nene.

²¹ Timote, sineun manene pañisi nesape monar okilayonli ovam e nini vilaga, komin pogos na miava pimi ke lavis narui.

La ne e nini asape nevisawal van ko, la asape asitom ko pañisi, nane Yupulus, Putensa, Linas, Klotia, amio erau taþena lala.

²² Noþisi e nene narui, nesape Suþe sike amio ninuña, kiena lemamiena sike amio amiu make ga.

Inu, Pol.

4:10 Kolosi 4:14; Pilimon 1:24, 2Kor 8:23; Kal 2:3; Taetas 1:4
Yuñæena 12:12,25, 13:13, 15:37-39; Kolosi 4:10; Pilimon 1:24
Kolosi 4:7,8 **4:13** Yuñæena 20:6 **4:14** 1Tim 1:20, Rom 2:6
4:20 Yuñæena 19:22; Rom 16:23, Yuñæena 20:4, 21:29

4:11 Kolosi 4:14; Pilimon 1:24, **4:12** Yuñæena 20:4; Epis 6:21,22;
4:19 Yuñæena 18:2, 2Tim 1:16,17

Maki Naña Pol Siria Pan TAETAS Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

Taetas, naga pe yaru vii naña naga pe pe lus nae re Israel tai poli, ana naga pimi pe yaru tai naña mlelaga e Yesu, ana naga sumña taveve Pol vena iila naga e yumnaena a na visawalen lologena wo kiena Yesu Kristo. Pol mligan Taetas sike e purvanua naña Krit vena visuar yumnaena na sumñare e yo nene, a naga siri mñaki nini pania vena visayuen suri telu.

Nasumo, Pol pisa pa Taetas vena sitomñal ðelaga naña nasumonena na sumñare la monar atavevea. Naga pisa sanene, komin le Krit la moki, kiela ðelaga a kiela maliena pe mesmesu re poli.

A na lua, Pol pisawal mrapa pa Taetas naña monar tavevea vena vianen yaru lala e ðegas taþena lala loyuma e sumñare. Nane yermarua lala, a sira marua lala, a yaru vii amio yaru na yumnae korenen lala. A naga sape sira marua lala monar avian ruru sira mñee lala.

A namaro, Pol pisawal pa Taetas e navianena naña naga monar la van yaru lala, a monar ave erau ruru wo amio la, naña asuma ve apeveveyu re, a yaru na sumñare lala monar ve aliþerela re.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-4

Na sumonena na sumñare lala 1:5-16

Yumnaena kiena yaru taþena lala loyuma e sumñare 2:1-15

Visena na vianen yaru lala 3:1-11

Visena maro 3:12-15

Pol porworun Taetas

¹ Kiau erau Taetas,

In na Pol, nekekaran nevitawe ko sina e mñaki nini, e kia kiena ne Ntewa, naña in na kiena yar na yumnaena, a e kia kiena ne Yesu Kristo, naña in na nepe kiena nalologena.

Nesike e yo nini, nesumña nemiyumnae ke ga wa, nemio yeririna la naña Ntewa pisaar la sape ape kiena, komin sineun nesape popon kiela viawaena imi mñarera laa ga wa, a kiela nakiliaena e visena lelaga imi ve keviu laa ga wa. Visae ve sa nene, yoko kiela ðelaga kilia imi torokin ðelaga kiena yar wa taþena lala kiena ne Ntewa,

² a yoko akilia atol malena naña ve uro re.

Kieta sitomena mñarera pa rui sape yoko tetol malena nene, komin Ntewa pisaar na konua konua rui sape yoko monar ve sa nene, a tekilia sane naga pe pisokan li re pogos tai poli.

³ Naga pe kieta Ntewa natamaliaena, ana pogos naña pisu sane kana pog ruru napo, naga mligan kiena visena imi mñalivi vena kilaen mrapa na kieta malena, a nagane mligan sike e inu vena neva nelologon va e yo make ga.

⁴ Ana Taetas, nane kiau m̄aki nene pan ko. Nepisu ko sane ope naruu ruru nenaga naŋa ita lua kieta naviawaena taaga, ana kiau leniena pan ko pa sanini, sane lemamiēna a sum̄arena kiena ne Ntewa Arimata a Kristo Yesu kieta natamaliaēna sike amio ko.

Yum̄aena kiena Taetas e purvanua naŋa Krit

⁵ Nesiri pim̄asu pan ko, sineun iilar koena e yum̄aena naŋa omiyum̄aen ke gar Krit wa. Nanua sumo, ita lua toŋar p̄esan lologena wo pimi m̄aliv e yo nini, ana pogos naŋa nepetan ko, pupia yum̄aena kom̄pas m̄eke ga wa, ana nemligan ko osun ke naŋa okila ruru ke ne yum̄aena la imi wo laa sane wa.

Sa naŋa nepisa pan ko e poglis nene, sineun nesape ova oteliv make e kumali lala, owu p̄arin kiela yaru laŋas, aim ave li nasumonena wa lala.

⁶ La nene, la monar ave yaru la naŋa pe naviowaena re e kiela malena poli, monar atalopa amio wola ve taaga ga, a narila lala, la n̄ena monar alelaga e Yesu, pe pon re tevisu la ave p̄ar m̄arera poli, pona asum̄a apilon ke visena kiena kiela yermarua luwoka.

⁷ Monar ve sa nene komin naŋa ape yerkawa na sum̄are lala. La ape yar na visuaren yum̄aena wa kiena ne Ntewa, ana monar ave yar mesmesu. Ve asitom re asave la na yar tai ne, ve sinela mimi koskos re, monar ve amun manene re wii m̄arera, monar ve ave yar na kilaen re mara, a monar ve asitom manene re sur lala toko.

⁸ Ana visae ve sa nene, yoko nasumonena naga kiena malena ve sanape? Yoko popon naga kekaran visuaren wolawa lala e m̄ana un̄a, amio p̄elaga wo taŋena la ne sanene. Popon naga sumon ruru yum̄aena lala, ve manmarua ruruia, kiena sitomēna mekik ruruia, a naga kawē ruru kiena malena mesmesu.

⁹ Visena lelaga la naŋa apian ea, naga monar uarar ruru m̄arera, vena kila sane naga towe kilia vian liluen vano.

Ovisuar lelagaena navisokanena lala

Yeririna la p̄asa asitom asape kieta lelagaena pe navisokanena ga, ana kieta navianena wo lala kilia kila kiela visena lala taŋatete sum̄al ruruia.

¹⁰ Yar la mok liu asike ne naŋa yepel mavin loge itaena, ana apis m̄arera paŋisi, pona asum̄a akilali ke naŋa aure sitomen kien yar la va ve taŋena. Garu e nem̄a Krit, ita lua tekekara paŋisi pan le Yu la moki naŋa tetaulula apim ape yeririna kiena Yesu rui, ana nagane li taŋena la nene sinelan asape aure kare la ava aviowa sina.

¹¹ Sa nene, popon sa sur tai mono logola, komin akila kare ke mratava wetelu laŋas rui. Asum̄a apian ke sur laŋas naŋa pe mesmesun re naŋa avisayu poli, ana asum̄a am̄areran ga asape akila, pe na sitomen wo re poli, ana komin ga sitomēna viowa naŋa asape pona ala narin kilavaru la e yo.

¹² Pona le Krit lala, kiela p̄elaga sa ga nene yo, komin yar nasirien suniena tai nanua sumo, naŋa naga pe yar nae nena kiela yo tai, pogos tai pisayu la sape

“Le Krit lala, la ape yar na visokanena, apiowa taulu nompui, ape yar na yowena, ape yar na sitoñalen ga m̄epela.”

¹³ Yar nene, kiena visena m̄arera li m̄aga, ana in na nepisu sane pona lelaga yo, ana po paḡisi naḡa ovis m̄arera van la, visae peraga, yoko kiela nalelagaena taḡatete imi wo ruru pogos tai.

¹⁴ Nagane asuḡa apuarar ke sunena marua na sumo kiena le Yu lala, asuḡa akekaran ke visen kiena ne yerkaḡa taḡena la naḡa akoven lua visen lelaga, ana komin ya ne pe sinelan re lelagaen e visen wo kiena ne Ntewa naḡa tesuḡa temla ke pan la?

¹⁵ Yar naḡa kiena sitomena merarava ruru nena po, sur naḡa namname pe torokin re kila kiena sitomena imi namname poli, ana sur make ga merarava ga pania. Ana yar naḡa pe mlelaga re poli, naḡa kiena sitomena namname, pona sur tai merarava m̄a yo, ana taḡatete kilia kila kiena sitomena imi merarava, a pe sur re tai naḡa merarava ruru e naga poli. Nanene komin naḡa kiena sitomena pona losinena apa apiowa rui.

¹⁶ Yar la naḡa nesiriyu la ke ne, asuḡa apisawal ke asape akilia Ntewa, ana kiela yuḡaena lala kila meraravan pan ita sape pe akilia re nenaga. Losinela la menun a melkalka, ape ḡar m̄arera paḡisi, pe atorokin re nena kilaen si sur wo ta poli.

2

Navianena wo kila ḡelaga wo m̄alivi

¹ Ana Taetas, nekilia nesape ko na yoko ve ove sa re nene, ana yoko ko na monar osuḡa ovisawal van la visena la naḡa torokin navianena la napo.

² Visen laḡasa nalaen van yermarua lala naga sanini, sape monar ve aulaula re, avarurula ga, a popon asitom urmi e kiela malena, amio kiela sitomena na manmarua ruruena. E lepas na lelagaena e Yesu, e lepas na sinesien yar taḡena, a e lepas na suḡal ruruen m̄arera e yuḡaena, monar aulen ḡelaga mesmes silaga.

³ Visena na sanene kiena sira marua m̄ena la suḡa ga, sape monar aulen ḡelaga na vatanonen Ntewa, ve asuḡa re ga avis kar viowa va yar taḡena lala, a sitomena na laen wii m̄arera ve sukaḡara re e la silaga. Yuḡaena naḡa popon akila naga sanini, sape monar avian taḡena lala e sur ya naḡa po vena ayuḡaenia.

⁴ Keviu manene paḡisi e lepas na sira m̄ee la naḡa atalopa mare ga na wa, monar akipian la ruru e mrapa wo na sinesi ruruen wola lala amio narila lala.

⁵ Sira marua la nene, kiela sitomena la monar manmarua, kiela malena monar ekiki, monar avisuar ruru m̄ala uḡa, ave sinewo lala, a monar avatanon ruru wola lala. Visae akila sur la nene, yoko yar la visu kilalea sane visena kiena ne Ntewa naḡa pisawal mrapa wo la nene, naga pe nasiriena wa tai naḡa po paḡisi.

⁶ E m̄a nenaga e ḡelaga nene, sineun nesape om̄areran yar viu lala, ovisave la monar akawe ruru kiela malena lala.

⁷ Po paḡisi visae pogos naḡa avisu ko, alual naḡa osuḡa omiali osumon la ke e mrapa na malena na po, naḡa pulen make yuḡaena wo lala, ana la akilia ayal e lenen laḡa.

Ya naḡa ovian lania, monar sike e kionḡa malena rui, a monar naḡa akilia avisu kilale asave ko m̄ena osuḡa ositom ke si urmi ea.

⁸ Ya naḡa aloge ovisawalia, monar ve ve visen re tai naḡa yoko akilia avis van ko vanonia. Visae ve sa nene, yar la naḡa sinela kar ita, yoko

akilali naþa asuwo ita, ana yoko akila wowen ga suria, yoko kiela visena tai taþatete si suñalu.

⁹ E lepas kien la naþa amiyuñae korena ga kiena ne yerkaawa tai, okila la akilia ruru asape monar avatanonia, a monar aþionli naþa akila sane kilia kekaran yuñae naþa akila pania. Monar ve avistañe re si vania,

¹⁰ a pe pon re asitom avisave akilia avivinaun kiena narin sur laþasa ve kiela. Monar ave lelaga ruru napo, vena kila naþa kiela yerkaawa kilia wasine la e kiena sur make ga. Pogos naþa li nalelagaena la ayuñae ruru wo sanene, akilia akila kiela vianena e lepas kiena ne kieta Ntewa natamaliaena va manene metava ve keviu e visuena kien yar taþena lala.

¹¹ Popon sane yar la avisu kilale kieta lelagaena, vanon Ntewa naga pe lemam e yomarava nini, mla natamaliaena pimi mñalivin þegas nen yeririna make ga peve taaga.

¹² Ana ita naþa tetolia, tepisu kilale naþa Ntewa suñ kilapian ita ke e kieta malena lala, sape monar teligan þelaga viowa kiena yeririna la naþa pe akilia re naga poli, a monar tevilon mñasita van nasinenanena viowa lala na yomarava nini. Yomarava ne nane yo naþa temal tesike e ne, ana kieta malena monar moñau ruru wo, a monar mesmesu, monar torokin nena yeririna lala kiena ne Ntewa.

¹³ Monar tesuñ ga sane, a monar tesuñ tesuñate ga pog wo naþa kieta sitomena sike ea, naþa kieta Ntewa keviu, kieta Natamaliaena Yesu Kristo yoko imi mñalivi ea, amio kiena pupia naurarena.

¹⁴ Naga ke narui naþa tañan kana kuruta mlau vanon ita, þere plan ita petan mñareraena naviowaena, kevan ita temekiki tepim tepe þegas wa na yepemaenen yuñae wo lala sa naþa naga sinenania.

¹⁵ Visena ne naga ke la na nene narui yoko osuñ ovisawalia. Yar naþa popon ailaria, oiilaaria, a yar naþa popon avis vania, ovis vania. Pogos make ga oyuñae omio nñareraena amio mñareraena, a ve otañan re avisa kare ko pona asitom korenan ko.

3

Pelaga wo kien yaru naþa mlelaga e Yesu Kristo

¹ Popon ovian li na lelagaena lala vena silaga asitoñal þelaga wo nakilaena. E lepas na kiela suþe lala, amio kiela yerkaawa la naþa asike ne, monar avatanon la, alogear la, a akekaran kilaen yuñae wo punu ga.

² A monar okila pian la mñena ga, ovisave la nene, ve asuñ avisa kare la re sina, a pe pon re ava e veveyuen poli. Ana þelaga naþa monar akila va yar taþena ve sanini, sane monar amoñau, ve akila re þelaga mñarera, a monar akila þelaga navatanoena ve keviu silaga.

³ Visena la ne sanene pan ita make ga, komin naþa nanua sumo pe yar taþena re ga la poli, ana, ita mñena tesu ga e malena viowa. Tekila wowe pa Ntewa, a tepe þar mñarera pania. Pelaga viowa þere kare ita pano-o tepim tepe yar na suen vatanon mñareraena nasinenanena viowa lala amio nakekarena viowa na yomarava. E poglis nene, kata kinanena na kanen e legien punu ga nane sinemimiena amio vielueena lala. Kieta sitomena lala piowa pan yar taþena lala, a metavanja, tepiowa ke sina ga pan ita.

⁴ Tesuñña e malena viowa sanene pano-o, ana siraunia, kieta Ntewa natamaliaena, kiena nasinewoena a kiena nasinesiena wo pimi m̄alivin ita,

⁵ naga tamalia ita ruru nenaga. Tamalia ita sanene, pe komin re ga kieta yuññaena wo naña tekila poli yo, ana vanon ga kiena nasineyeena wa pan ita.

Naga sinena miye ita, ana kevan ita temekiki, ana kiena Ninuna Wa kila tepaeme sina e malena viu,

⁶ e kuruta kana Yesu Kristo kieta natamaliaena, naña mlau kalo ita.

⁷ Naga mrapa ke nene narui naña e kiena lemamiena, tepim temesmes ruru e marana. A pe naga re ga nene poli, ana metavana, naga kila ita tepim tepe narina lala, naña yoko towarpae ga kiena lalimana, naña yoko war van ita, nane malena naña ve uro re.

⁸ Potena pañisi pania, visena la nene ape lelaga pañisi.

Pol miilaar Taetas

Sineun nesape om̄arera, om̄areran li nalelagaena lala kiena ne Ntewa, sane monar auarar ruru visena la nene, a monar añilion naña auarar ruru yuññaena lala naña po, a naña akilia aiila m̄ena yarunia.

⁹ Pogos tai asuñña apisasa ke ga visen koren lala naña tañatete iila malena kien yaru, sa naña asuñña apeveyu wowe ga e sitomena la naña pe kana kinas re poli, pona asuñña apeveyu komin sur lala kiena ne kiela yermarua la naña apuarar ruru kiela kia la suñña ga. Pogos tai asuñña apiuelinila, pano-o tol naña kiela sitomena la kilia lipere m̄ena e visena naña navisaluaena kiena ne Ntewa pisa. Ana popon ovisa va li nalelagaena ovisave la monar ve aviran la re e visena la ne sanene.

¹⁰ Visae yar tai suñña sikolia, kawekapin m̄a visena silaga, akilia avis vania yam tai, sa pere yam ve lua, ana visae sitom korenan ga, suñña kila m̄aga, pe pon re si akilavain sur tai amio naga poli.

¹¹ Tekilia yar la ne sanene rui, sane kiela malena pilon pe tañena, a kiela sitomena pulen ga mlamulen viowa. Pe ita re naña tesape naga piowa poli, ana kiena yuññaena pisawal kiena napiowaena e marata ita punu ga.

Visena maro lala

¹² Taetas, sineun nesape nevisa van ko sane visae olual neligan lalua nene tai Artemas pona Tikikas in̄asu m̄alivin ko, e pogos nene narui okilia ourmatan yo nam̄a, owaryonli naña oim ovisu inu gar Nikopolis. Na nene komin naña ve ve piavi re, yoko neligan e nini, sineun nesape neva nesuñña e yo nene vano-o tol pogos na miava warovia.

¹³ Lalua tañena naña asike amio ko nagane, yar na navisaluaena nene Sinas, amio Apolos, yoko okilali okila sane lalua akilia ala si kiela mrapa lalua ve ve piavi re, vena ava m̄ena e yo tañena lañasa. Awis, oiila lalua e ya naña limala plasinia.

¹⁴ Sike m̄ena e ko vena oiilaar kieta yeririna lala sane nepisa ga na wa, la monar awion naña atarar yuññaena wo lala. Visae ve sa nene, pogos naña sur na ilanen tai, ana kiela naiilaen la sike rui, a kila m̄ena naña kiela malena kilia war mras ve moki sa naña Ntewa sinenania.

¹⁵ La naña asike amio inu nagane apisa pokolulag pona pokolemalo van ko. A yeririna la naña asike amio ko naña asitoñal imimi asape ita punu

ga teve taaga temio la e kieta viawaena ve taaga, awis, ovisawal van la sane imimi mēna ga mesuñña mesitorñal la mñaga.

Kiau leniena nesape yoko lemamiēna kiena ne Ntewa sike amio amiu make ga silaga.

Inu, Pol.

Maki Naŕa Pol Siria Pan PILIMON Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

Pilimon naga pe yaru na lelagaena tai, a naga suŕe kiena yaru na yuŕae korene na tai naŕa kiena kia Onesimŕas. Onesimŕas pure petan kiena suŕe naŕa Pilimon, pa sike garu pulkumali keviu naŕa Rom, ana e lele nene naga ŕeke loyumuŕa na logeviowaena ea. A e yo nene naga pitawa amio Pol, a pogos naŕa sike amio Pol naga pimi pe yaru kiena Yesu. Ana Pol siri ŕaki tai pa Pilimon, piyun tania vena naga monar were Onesimŕas wasuŕe imŕasu sike amio naga. Pol pisa pa Pilimon, sape nagane Onesimŕas pimi pe yaru kiena Yesu rui, a popon naga sinena kar re, ana naga viewoia a werear sina vena ve yaru na yuŕae korenaen sina. Ana yoko naga ve ve yaru na yuŕaena koren rega, naga imi ve wenla ruru napo komin lalua asikol la amio Yesu Kristo.

Komŕasnen tusi la na nini

Viena ŕesa 1-3

Pol mieluar Pilimon komin kiena yuŕaena 4-7

Pol piyun ŕareran pa Pilimon vena were si Onesimŕas 8-22

Visena maro 23-25

Pol siar kiena visena pa Pilimon

¹ Inu Pol, nesiri ke ŕaki nene pan ko Pilimon. Nanagane nesike e pupia pulkumali nae Rom, a komin naŕa nekila ke yuŕaena kiena ne Yesu Kristo, la amligan inu nesike e yuŕa naloge viowaena e nini na wa. Kieta wolai naŕa, Timote, naga sike amio inu e nini na wa, ana imimi lua mepisa pokolulagi pona pokolemalo pan ko, naŕa ita ga teloka temiyumuŕae ke pa Suŕe taaga ga,

² a kiamimi visena imimi lua sanene pan ke ŕena ga vineta nene, Lewia, a yaru na kieta ŕegasia nene, Akiŕas, naŕa naga pe yaru ŕarera na kilaen mara e lepas na yuŕaena kiena ne Suŕe, amio ŕegas kiena ne li nalelagaena taŕena lala naŕa asumŕa apiora ke e moŕa yuŕa.

³ Imimi lua memlen mesape Arimata Ntewa, a kieta Suŕe Yesu Kristo, lalua aligan kiela lemamiena a suŕarena sike amio amiu e yo naŕa asike ea.

Sinesiena a naviawaena kiena ne Pilimon naga keviu manene paŕisi

⁴ Wolai Pilimon, pogos naŕa nesitorŕal ko e kiau leniena lala, silaga nesumuŕa nepisa ke potena pan Ntewa vanon ko.

⁵ Na nene komin naŕa nemloge rui naŕa la apisayu kioŕa ŕelaga wo, asape kioŕa naviawaena e kieta Suŕe Yesu ŕarera po paŕisi, a kioŕa sinesiaena pan nalelagaena lala, keviu manenea.

⁶ Nemlen wo ko ke, nesape pogos naŕa ko osuŕa okianlua ke kioŕa naviawaena pa yaru taŕena lala, ŕisi na kila la akilia manene laa sane e

navisa ruruena nowo la naþa ita kieta, naþa temla Kristo e kieta malena lala.

⁷ Ee, Pilimon, kioṁa sinesiena wo naga suṁa kila ke li nalelaena wa lala, la sinela la amloge po paþisi, a pogos naþa nemloge, suri nene kila nemloge po sina, a kila inu ṁena nekekara paþisi.

Pol naga piun ṁareran pa Pilimon vena were si kiena yaru na yuṁaena nene Onesimās

⁸ Ana Pilimon, sineun nesape neviun suri tai van ko. E pupia yuṁaena kiena ne Kristo naþa nesuṁa nekila ke ne, pona mesmesun ruru ga naþa nevisa ruru ga van ko nevisave popon ko okila ve sanene ve sanene,

⁹ ana taveve þelaga na sinesiena, pe sineun re nevis ṁarera ve sanene van ko poli. Nanagane, in na nepimi nepe yermarua ke narui, nesike e yuṁa nakoena vanon Yesu Kristo, ana sineun nesape neviun ga tan ko, visae ko okekarana naþa otamān suri nene naþa nesape neviun tan ko.

¹⁰ Yaru tai sike e nini, pogos naþa nesike pa e yuṁa naloge viowaena sanini rui, ana nesumon yaru nene pimi e Kristo, a nanagane nesuṁa nepisu ke yaru nene sa ga naruu tai. Yaru nena Onesimās, naþa sumo pe kioṁa yaru na yuṁaena tai, siraunia naga pure petan ko, pimi e yo nini.

¹¹ Ee, yaru nene, kiena kia kana kinas sape “kila yuṁaena wo,” ana nesitom nesape nanua sumo, naga suṁa kila kioṁa yuṁaena pe po ruru re poli. Ana nanagane, naþa pilon kiena malena rui, nemlelaga nesape naga kilia kila yuṁaena wo lala na iila koena, a naga kilia kila ṁena ga yuṁaena na iila inuena.

¹² Ana, nanagane nesape neligan si Onesimās wasuþe ke sina ga iṁasu puṁa narui, sa naþa nemlalua ga kiau malena komþasia nane nemligan piṁasu puṁa ne.

¹³ In na nekekaran nesape popon naga suṁa ga amio inu e nini, vena iila inu e pogos ṁarera nini naþa nemēke e yuṁa naloge viowaena vanon lologena wo, a visae naga kila sanene, sa naþa naga kus leleṁa, naga kila yuṁaena tai pan inu naþa torokin ko okila van inu.

¹⁴ Ana pe pon re nomareran naga vena naga sike amio inu sanene poli, vanon naþa ko na omninue ga. Sineun nesape visae ko okila kiau yuṁaena wo tai sanene van inu, þisi na ve vanon re ga naþa nemareran kon poli, ana vanon kioṁa sinesiena wo a kioṁa sinewoena ga. Ya naþa yoko Onesimās kila, naga pe kioṁa naþa ovisawalia.

¹⁵ Lelaga naþa Onesimās naga pur matan ko, ana ane kilia, pona Ntewa kila naga pur matan ko yam plas ga sanene yo, vena visae wasuþe ke sina ga imi puṁa, þisi na naga ve kioṁa lue narui, vano vano-o taþatete þisi.

¹⁶ Sanene komin naþa nanagane, þisi na naga wasuþe ke sina ga puṁa, naga ve ve sa re si yaru nayuṁae kioṁaena, ana naga wasuþe puṁa sane womla tai e Yesu, naþa sanene na po manenea. Sineu si naga keviu paþisi rui, sa ga wolai tai, a nemlelaga nesape þisi na sinerṁa si naga vano vano-o vaþisi, komin naga pe kioṁa yaru þisi rui, a metavanja, nanagane naga pimi pe womla ṁena ga.

¹⁷ Suri ne na nene nesape neviun tan ko. Visae ko opisu inu sa naþa ita lua tepe wolai, a ita lua tepe yaru nakilaen yuṁaena taaga ga, sineun nesape oure si Onesimās wasuþe iṁasu puṁa, sa ke ga naþa visae neiṁasu puṁa, þisi na ko okekara vaþisi naþa oure inu neiṁasu e moṁa yuṁa.

¹⁸ A visae Onesimās naga pinaun kioṁā suri tai, pona kila kare kioṁā suri tai, pona ya sina, ana p̄isi na inu ga nevisuveve suri la nene.

¹⁹ Visena nene inu ke ga Pol narui nesiri ke ga e luṁāu, sane kiau navisaarena tai van ko, nesape visae sinoṁānia, p̄isi na neul plan make kiena lapui vetan ko. Ana pona ko osuṁā ositoṁāl ke naṁa ko ṁēna ga kioṁā pupia lapui tai naṁa sike e inu, naṁa kioṁā malena wetelu, komin naṁa inu na nekila ko otol malena nene e pogos naṁa nemlologon lologena wo pan ko.

²⁰ Ve sanene, sineun nesape okila yuṁāena wo nene van inu naṁa nesuṁā nepiun ke tan ko e kia kiena ne Suṁe. Wolai, visae okila ve sanene, p̄isi na neloge sineu wo sina vaṁisi, naṁa malena wo kiena ne Kristo naga suṁā miyuṁāe ke sanene e kieta malena lala.

²¹ Pe nemaraun re naṁa nesiri visena la ne sanene van ko poli, komin naṁa nekilia ruru po rui naṁa p̄isi na ko okila taveve ya naṁa nepiun tan ko. Ee, nekilia ṁēna ga nesape pona p̄isi na okila ṁēna ga wo laa sane yo, vano taulu kiau naviunena nene.

²² A nesape neviun ke ṁēna ga suri taṁena tai tan ko, nesape awis, okila ruru ṁāu lele na monena tai e moṁā yuṁā, komin naṁa nesuṁā nekila ke kiau sitomena ṁārerera nesape ve ve piavi re, p̄isi na Ntewa naga taṁān inu nowasuṁe ke sina ga neimi pun amiu, sa naṁa amiu asuṁā apiun ke tania e kiamiu leniena lala.

Visena maro kiena ne Pol pa Pilimon

²³ Eṁaṁras nene, naṁa naga ṁēna ga imimi lua mesike e yuṁā nakoarena e nini vānon Yesu Kristo, naga pisa pisape Ntewa visa ruru ko.

²⁴ A yaru taṁena la nene, Mak, a Aristakas, a Timas, a Luk, naṁa la amiila inu keviu paṁisi e yuṁāena, la ṁēna ga apisape la asitoṁāl ko ke e kiela leniena lala.

²⁵ A nanagane, kiau leniena sanini, nesape lemamiēna kiena ne Suṁe Yesu Kristo naga sike e losinemiū la punu ga.

Inu, Pol.

Maki Naña Pa Ke Pan LE YU LALA Naña Amlelaga Visayuena Na Tusi Nene

Sunienu plas na tusi nini

Yaru naña siri maki nini, naga siri pano pa pegas tai kiena li nalelagaena lala naña asuñña añal ke pog mārera lala e kiela malienu, komin yaru la naña pe amlelaga re poli asuñña akawela ke amio la. Pelaga naña yaru la akawela manene amio la sanene, kila sane añal mārera, a lavis aligan kiela lelagaena e Yesu Kristo. Ana yaru nene pisa panila sape monar asuññalu mārera e kiela lelagaena lala. Naga pisa panila sape Yesu Kristo ga pe yaru wo naña pisa meraravan Ntewa pan ita. Ana na visa meraravanen suri nene, naga pisayu suri telu.

Suri na sumo, naga pisayu sape Yesu naga pe narina Ntewa kemua lelaga naña suñña vano vano taḡatete pisi pogos tai. Pe lelaga naña naga pe narina Ntewa rui, ana naga mēna suñña p̄ikeyon kinasinen p̄elaga nene na logearen Ntewa, e sur la naña kila naga mloge piowa e tasnena. Ana komin naña naga pe narina Ntewa, naga mon la metavan navisawalena lala, pona navisi lala, pona Mosis mēnaga.

Suri na lua, Ntewa pisawal rui sape Yesu, naga pe p̄arin yaru wa naña naga mon manene metava naña suñña vano vano taḡatete pisi pogos tai. Naga pe p̄arin yaru wa naña taulu make p̄arin yaru wa na sumo lala.

A suri na telu, e yumāena kiena Yesu naña naga pe p̄arin yaru wa na mon manene metava, naga maren natamaliaen yeririna makega, p̄arplan kiela milamulena viowa lala, kila la pe amarau re si poli, a mla malena naña ve uro re panila. Na kuḡaḡaena nasumo lala, la ape totou na kuḡaḡaena ga naña Yesu Kristo kila.

E marana na keviu lualima taaga pa taaga, yaru naña siri maki nini naga pisayu yaru laḡasa e Tusi Marua naña amlelaga mārera e Ntewa. A naga pisa pa la naña naga siri maki nini panila, sape popon ataveve malena kiena la nene, vena akilia asuññalu mārera silaga, vano vano-o tol luwasnen kiela malienu. A silaga, monar akira avisu Yesu, vena akilia ava awarpoyo e pog mārera lala, naña asuñña atol ke e yaru la naña asuñña akila ke mārera panila paḡisi. A na kilamakeen kiena visenu, naga pis ruru pan kiena yaru lala, pisa panila sape monar avisuar ruru kiela malienu lala.

Komḡasnen tusi la na nini

Visenu p̄esa. Kristo kila meraravan Ntewa panita 1:1-3

Kristo naga mon laa metavan navisi lala 1:4—2:18

Kristo naga mon laa metavan Mosis amio Yosua 3:1—4:13

Kristo naga mo laa metavan p̄arin yaru wa lala 4:14—7:28

Naviranarena viu naga mon laa metavan naviranarena marua 8:1—9:28

Kuḡaḡaena naña Kristo kila naga mon laa metavan kuḡaḡaena marua lala 10:1-31

Pelaga na lelagaena naga po paḡisi 11:1—12:29

Visenu la naña kila yaru la asuññalu mārera, a visenu maro 13:1-25

Yesu na mon la metavan li navisawalena lala

¹ Kiau erau le Yu lala, nakonua konua la rui Ntewa pisawal kiena visena yam mokliu pa kieta yermarua lala, e mrapa la moki a e p̄elaga wo la naṗa peve taṗena, pimi molue kome kiena navisawalena lala.

² Ana nanagane, e legiena maro la naṗa tesike e ne, naga pis mesmes nena pan ita pimi kome Narina Yesu. Narina ne nane nanua sumo, e nasiien yomarava, Ntewa miyuṁṁae kome naga, lalua amliganar make pog a yo lala, a siraunia, Ntewa pisirlua Narina nena, mligan sur punu ga sike e limana, naga pe p̄arun la.

³ Narina nene, naurarena kiena ne Ntewa tego e kiena malena, sane kus nena marana ne Ntewa veraga, pe totou na p̄elaga kiena ne Ntewa. A naṁareraena na kiena visena m̄arera paṗisi, naga ga p̄uarar sur make ga na yomarava nini, a yo taṗena m̄ena lala su ruru suṁṁa ga. A naga ke narui naga taṁan naga pimi kilavan make kieta mlamulen viowa lala, a pogos naṗa kila make ruru kiena yuṁṁaena nene e yomarava nini, p̄asuṗe si pa ma e peni, pa to metava e lepas nen Arimana na p̄amarua, Parin Suṗe nae ma e peni.

Yesu na mon la metavan navisi lala

⁴ Yesu totano e nene sanene, naga mon manene la metavan navisi la naṗa asike ne, komin kia naṗa naga p̄aria vanon kiena yuṁṁaena, po manene la taulu kiela kia.

⁵ Visae tevisu e Siriena Wa lala, visena moki naṗa sike ea naṗa asape Ntewa kila Narina mon manene la metavan navisi lala. E visena la ta nene, Ntewa pis pa kiena Navisaarena nena, sape

“Ko na, nepisu sane p̄ane opim ope naruu nenaga, a nepim nepe Arimoṁṁa kemua lelaga.” *Yauena 2:7*

A ta sina pisa m̄ena sanini, sape

“Yoko in na neim neve Arimana, a yoko naga ve naruu.” *Sam2 7:14*

Visena lua nene, Ntewa pe pisa re nena pa kiena navisi la ta poli, sape pe Narina Wa, ana pisa ga pa Yesu.

⁶ A visen si tai, pisayu pogos naṗa Ntewa sinenan sape ligam narina m̄earu nene imi e yomarava, ana pisape

“Popon navisi make ga alotunia.” *Naw 32:43*

⁷ E lepas kiena ne navisi lala, la akila yuṁṁaena wo la mokliu, ana Visena Wa pisayu la, sape

“Navisi kiena ne Ntewa lala aṗar kiena visena, asa ga lagi, amiyuṁṁae kiena ne Ntewa, asa ga kapi.” *Yauena 104:4*

⁸ Ana pogos naṗa Visena Wa pisayu Narina ne Ntewa, sape naga mon manene la metavan navisi lala, pisayua sane naga maran taaga sa ke Ntewa, pio naga Ntewa. Pisayu naga, sape

“O Ntewa, kioṁṁa lele wa na totanoena naga mon lue ga na m̄eke ne. Plaki na kioṁṁa nasuṗenena, naga p̄elaga wo ke narui.”

⁹ Ko okekaran manene la p̄elaga naṗa po, ana yepmavin visuen p̄elaga viowa, ana kioṁṁa Ntewa na mava naga mligan ko opa metava, opa manene la metava otaulu kioṁṁa erau lala, kila ko okekara keviu sa naṗa miyowauia ruru ko e ponotaninu wo tai.” *Yauena 45:6-7*

¹⁰ A e visen si tai, tepisu naṗa Ntewa na mava pio Narina sape Suṗe, a pisayu pupia sur kerkeviu la naṗa naga sii la, sape

“Suṗe, ko ke narui ko opisirlua purṗes nen yomarava, lumoṁṁa ga miyuṁṁaen sinapane ma metava.”

- ¹¹ *Ana sur la nene, yoko amenunu makea, akokovio, ana yoko ko na osike osike lue.*
- ¹² *Sane takue marua tai, yoko osulowar la owar plan la nenaga, a sane momã kulsota marua tai, yoko oyenlua nenaga, ana yoko ko na ove urviu maran ve taaga silaga, a kionã kas la tařatete řisi pogos tai.”*
Yauena 102:25-27
- ¹³ *A visen kiena ne Ntewa tařena si sike ga wa, nařa pe pisali re pa navisi tai poli wa, ana pisa ga pa Narina naga taaga, sape*
“Ototano e lepasneu na řamarua, otomã sanene, vano-o yoko neligan kionã nasinekar lala aim ave takue na vilanvanen lamã ea.” *Yauena 110:1*
- ¹⁴ *Nane visena maro e lepas nene narui, nařa pisayu sanape nařa navisi kiena ne Ntewa lala la na amiyumãe kiena ga, la ape ninuna na waren kiena visena, a ape naila itaena vena tetol natamaliaena, ana yaru tai sike ga wa naga mon metavan la make ga, nane Narina Wa ne nane Yesu, nařa Ntewa pis maro pan ita ea.*

2

Nalologena wo viu kiena ne Yesu mon la metavan navisaluaena marua kiena Mosis

¹ *Sanene, visena wo lelaga nalologena wo la nařa temloge pa narui, monar tesitom urmi manene e la, monar touarar ruru mãrera. Visae peraga, tevisuarã sařisi korur yan plan ita si vetania.*

² *E lepas nen navisaluaena marua nasumo lala, navisi ga la ařar pimi, ana kana visena ne lala amesmes ga, a amãrera pařisi. Ana na kilaroen kana visena make ga, a kana nalogeluen make ga, kana nakoena ruru napo sike řa rui.*

³ *Ana nanagane, nalologena wo viu pimi tol ita řa rui, a naga keviu taulu manene navisaluaena marua nasumo. Sanene, visae tesitom korenan mrapa na kieta natamaliaena nařa sike ea, yoko tařatete nena toure vetan kana nakoena nena-a řisa. Kieta Suře ke narui naga kila řesan lologena wo pimi mĩalivi, a la nařa amloge pisawal e kiligala, la apisawal liluen pimi pan ita, akila meraravã van ita apisape lelaga.*

⁴ *A Ntewa mēna mĩla naga e visena nene, nařa naga kila kile lala, a sur nailanen lala, a yumãena lala na kiena namãreraena, a metavania, naga kiakian plan nalaena lala kiena ne Ninuna Wa pan ita ai nařa naga sitom sape la vania. Ana tepisu sur la nene, tekilia tesape lologena wo kiena ne Yesu Kristo naga pe visena tai nařa naga po manenea taulu kieta navisaluaena marua ita le Yu lala.*

Yesu ve Suře e yomarava nařa yoko imi na wa

⁵ *Tekilia tesape Yesu naga mon la metavan navisi lala, komin nařa e lepas na yomarava nařa pimi ke ne, yoko Ntewa tařatete ligan navisi la ave suřenia, ana mligan sike vatanon Narina.*

⁶ *Sur nene Tus Marua mēna pisa, e visen tai kiena ne Parin Suře Tepet nařa pisa pa Ntewa, sape*

“?Sur wo ya na sike e yaru, nařa kila ositom manene naga sanene?

?Pona ya ne kila omãlivi ke e narina ne yeririna?

⁷ *Nanua, omligan naga sike tanon navisi lala, ana nanene na yam plas la*

ga,
a nanagane, opisirlua si naga rui. Omligan naga metava e yo wo tai amio kana pupia naurarena a nawarwarena nena,

8 *ana omligan sur make ga sike vatanon kiena nam̄areraena.*” *Yauena 8:4-6*

Ana pogos naḡa Ntewa kila yaru ve ḡarun sur make ga, kila sane pe sur re nena tai naḡa naga pe pe suḡen re poli. Naga kila sane sape ve sanene, ana pimi tol nanagane, pe tepisu make re sur la e yomarava nini poli wa e kilamarata pa mapin sa naḡa Ntewa sinenania.

9 Sur la pere wa, ana silaga tekira tepisu ga Yesu, naḡa Ntewa pisirlua naga pa mon manene la metava. Nanua sumo Ntewa sinen miye ita paḡisi, ana kila Yesu pito tano yam plas la ga, kila naga patanon navisi lala, a kila naga ḡar manene pupia naloge viowaena na namarewoitaena, ana siraunia, pisirlua sina, paia ruruia amio naurarena nae peni.

Yesu pe kieta natamaliaena, pe kieta ḡarin yar wa

10 Pelaga na yuḡaena kiena ne Ntewa na tamaliaitaena nene naga mesmesu, komin naga sii sur make ga, a sur make ga pe naga kiena, ana sinenan sape taulu maran si pupia ḡegas nen narina la tai vetan yomarava nini, aim si ave kiena. Naga sinenan sape kila sanene, ana nakilaena na m̄arera paḡisi, ana m̄al mrapa taaga ga nakilaena, naga sanini: mrapa naloge viowaena kiena ne Yesu, naḡa Ntewa kila ga naga pimi pe yeririna, naga pe yar natepoen yom̄arua vena taulu kieta natamaliaena.

11 Yesu kilia sumon ita sanene komin naga ke narui naḡa kila ita temekiki, kila narui naga kekaran naḡa pisu ita sane tepe mratava taaga ga temio.

12 Visena telu e lepas nene apisa sanini. Tai sike e tus kiena ne Yauena lala, sane Yesu pis pa Ntewa, sape

“Yoko nevisawal ruru kiom̄a kia va wolai lala, yoko neieluar ko likan yeririna lala.”

Yauena 22:22

13 Ta sina, pisawal naḡa Yesu mlelaga e Ntewa sa ke naḡa temlelaga e naga, visena naḡa sike e tus kiena ne Navisawalena Aisea, sape

“In ke narui, naḡa kiau nawasineena, nemligan sike e naga.”

Ais 8:17

Namaro, visena si tai kiena ne Aisea, pisayu Yesu amio wenla lala, sape

“Nane in ke nane nesike nini narui, nemio narina ne Ntewa taḡena lala naḡa naga mligan la e lum̄au.”

Ais 8:18

14 Ana ita narina ne Ntewa la nini, ita make ga tepe yeririna, temio tasneta a kata kuruta, ana naḡa Yesu imi ve wenla kemua lelaga e ita, naga pimi e yomarava nini, naga tasnena a kana kuruta sa ke ga ita. Sanene, pogos naḡa taḡan si naga mare wo ita, ana kiena marena nene m̄elua purukawaena kiena ne ḡarin suḡe na m̄areraena na marena, nane Yermare.

15 Naga m̄elua m̄areraena kiena ne Yermare, mluḡar plan kilika lala naḡa aḡanaria kararkare ruru ita nenaga, sane maraunen marena naḡa temloḡe viowagania e kieta malena wetelu.

16 Lelaga naḡane, yuḡaena wo na ilaena kiena ne Yesu, pe kila re pa navisi nae ma e peni la poli, ana kila ke ga pan ita na yomarava nini. Visena la mokliu apisa visena sanini, asape

“Naga suḡa miila ruru ke lus kiena ne yermarua Epraam lala.”

Ais 41:8-9

17 Nane sitomena kiena ne Ntewa sanene. Naga pisu sane Yesu monar imi sane ita wenla lala e sur make ga, vano-o kilia kilia ruru ita, kilia sinen ye ita. Ana tekilia towasinea, sa naḡa yoko naga masisun yuḡaena naḡa yoko naga kila va Ntewa komin kieta mlamulen viowa lala, naḡa kila kieta marawo temio Ntewa, sane pe kieta Parin Yar Wa.

18 Naga pisu pupia nakilaliena pimi m̄alivin kiena malena, mloge piowagan pano-o tauluia, ana kila naga kilia iila ruru ita sina e pogos naḡa nakilaliena imi m̄arera m̄ena ga van ita.

3

Yesu mon la metavan yermarua Mosis

1 Wolai a vineu wa lala, naḡa amlogear navioena nae peni rui, nepisa pan amiu rui nesape Yesu kilia iila ruru ita, ana nenagane nom̄areran amiu, sineun nesape popon asitomyu manene naga va laa sane wa, sane naga pe nalologena a naga pe ḡarin yar wa na kieta nalelagaena.

2 Tevisu veve ruru li Yesu amio yermarua Mosis nanua. Yermarua Mosis nanua sumo, naga masisun kiena yuḡaena la paḡisi e mratava m̄ana ne Ntewa, a Yesu m̄ena masisun yuḡaena la paḡisi naḡa Ntewa pisirlua naga sape naga yuḡaenia.

3 La ga luwoka amasisun yuḡaena, ana Ntewa pisirlua Yesu pa manene la metavan Mosis, komin naḡa sane Mosis naga sike ga loyuḡa m̄ana ne Ntewa, kila ke kana narin yuḡaena ne lala, ana pupia yuḡaena na visirluaen yuḡa nena, Yesu ga kila.

4 Yuḡa make ga, monar yar tai naḡa yuḡaenia, ana Yesu ke narui naga miyuḡaen yuḡa m̄ana Ntewa, ana Ntewa naga pe ḡarun yuḡaena nene.

5 Sanene, Mosis naga pe yar na yuḡaena, masisun ruru kiena yuḡaena make ga loyuḡa e mratava m̄ana Ntewa, pano tol naḡa naga pe yar na visawalen pupia visen kiena ne Ntewa lala naḡa apisawal liluen ke pimi tol nanagane,

6 ana Kristo naga kila pa manene la sane, komin naga masisun visuaren pupia yuḡaena make ga na yuḡa nene, sane naga pe m̄earu na pupia kana ḡar nena.

?A yuḡa nene na pisa ke ya ne, pona pisa ke ai? Suruḡa pisa ita ke ga ne, komin visae ve temarau re, a visae tekekaran kiena navisaaren lala, touarar ruru kieta nawasineena e la, ita teve kiena namratava wa ruru nena lala.

Yesu mon la metavan Mosis, a monar telelaga manene va la sane taulu la naḡa Mosis sumon la

7 Visena ta teke e Siriena Wa, naḡa pe visena kiena ne Ninuna Wa na kilap̄ege itaena, naḡa pisa sanini, sape
"Pane, visae aloge pulgon Ntewa,

8 *pe pon re si kiamiu sitomena la imi si m̄arera poli, sa naḡa kiamiu yermarua la akila rui.*

Nanua sumo, e yomema, asike e pog na kilalien tai paḡisi, asuḡa pano-o asuḡal ke sina ga akila ḡarila.

9 *Ana Ntewa pisu la, pisa sanini, sape Nayalena kena la nene naḡa tol kas lualima yam vari ne, nesike nemio la silaga, apisu kiau naiilaena wo la pan la, ana ḡelaga kien la nene na kilali in paḡisi.*

10 *Kiela ḡarm̄arera kila sineu pikirara paḡisi, ana nepisu sane peraga, la nene na, silaga asuḡa apa e nene apa e nene amiyepe ke petan kiau mrapa mesmes lala.*

11 *Sineu maren la ne sanene narui, sineu kar la paḡisi, ana nesuḡalu narui, nepisaar pan la nesape purvanua wo navaruruena naḡa nekila ruru*

*sumãte la nesape ve kiela, yoko ve ava re si loyũna ea.” Yauena
95:7-11*

¹² Wolai a vineu lala, komin sur ne la nanene, popon kam na avisuar ruru amiu. Pe pon re visae amiu yar tai, sitomen viowa sike e naga, pona sinena ve lelaga re si narui, kila naãa naga werelua si naga vetan malena wo kiena ne Ntewa mali.

¹³ Pe sinetan re ita yar tai loru sanene poli, ana monar tela visena naiilaaren van ita silaga e legiena punu ga, vena ve ita yar re tai naãa ãelaga na mlamulen viowa la visa kotalia kare re naga vano-o naga manin nenaga. Visena naãa meta ne sape “Pane, visae aloge pulgon Ntewa,” ana naga pe visena nasumo tai, ana sumãal sumãa ga, pulgona pio ke na wa, tesike e kana legiena na logearen la na wa.

¹⁴ Popon touarar kieta lelagaena m̃arera ve sa nena ga naãa temlelaga ãesan ea, popon tesumãal m̃arera tesumãa vano-o tol luasa. Ana visae tekila ve sanene, yoko temio Kristo, teve yar na war viraviranan naurarena wo lala kiena ne Ntewa.

¹⁵ Lelaga naãane-e, Visena Wa naãa metava pisa sanene, sape pe pon re si sinemiu la im m̃arera poli, sa naãa yermarua lala akila e pogos na kilaliena lala e yomema, naãa asumãalu akawe visena kiena Mosis.

¹⁶ ?Ana la ne akila ãar m̃arera sanene, a la nene? La naãa akila sanene, la naãa akekaran amlogear ãesan pulgona Ntewa, ãis narui apatanon kiela yar keviu yerkawa Mosis, naga sumon la apetan Isip. Naga sumon la amolue petan yo nene ana pe yam piavi re poli, akawe ke sina naga.

¹⁷ ?A la naãa akilali Ntewa, amiyuyur sinena e kas lualima yam vari nene e kiela nayalorena, pano-o sinen kar manene la la, la ke nene na wa? Ee, la naãa akila sanene, la ke ga nene na wa, naãa naga tamalia la, ana sirauniã akila luen ga mlamulena piowa e marana, pano naga kila amarmare ga, puryula la sutetai kar ga sike e yomema.

¹⁸ ?A la naãa naga pisaar sape yoko la taãatete ava loyũna e kiena purvanua wo tanea navaruruena naãa kila ruru sape ve kiela, la ape yeririna la ne sanape? La naãa taãatete ava ea, naga la naãa akilakila ke ãarila, naãa pe amlogear re sur ta poli.

¹⁹ ?A ya ne kila narui taãatete ava loyũna e yo wo na varuruena nene? Taãatete avavini vanon pe amlelaga re e Ntewa poli, a pe aãasine re naga poli.

4

Navaruruena wa kiena ne yeririna lala kiena ne Ntewa

¹ Nanua sumo, Ntewa kila ruru tanea yo na varuruena tai kiena ne kieta yermarua lala, ana nanagane m̃ena ga kila ruru si kieta yo wo na varuruen rui. Nasiiena tere nene naga mal ruru ga sike na wa, ana pe pon re teve sa yermarua la nene poli, naãa akilalu kiela navaruruena nene, la moki naãa pe apa re loyũna e poli. Peraga, popon ita tevisu ruru ita yo, pe pon re naãa vano-o ãisi na ita laãasa, la m̃ena akilalu kiela pulmas, Ntewa visu veve ruru la sa ãisi ve ava atol re kiela navaruruena.

² Naga nene komin naãa ita maran taaga ga sane yermarua la nene, naãa lologena wo kiena ne Ntewa tol ita, sa naãa tol la, ana akila sa naãa amloge, ana pe amla re si lelagaena to metavan poli. Pe amla ruru re si kana visena la nene e kiela malena la poli, ãisi pe ãar re mras e la poli.

³ Ana e lepas kiena ne la nini naña pe amlelaga re sanene poli, Ntewa pis mārera rui, pisa visena naña nesiri metava yam tai rui. Visena nene, pisape

“La nene akila sineu kar la pañisi,

ana nepisaar nesape yoko la tañatete akilia atol kiau navaruruena nene.”

Yauena 95:11

Ana ita naña temlelaga kemua e lelaga, navaruruena nene naga pe kieta naña teva loyuma ea.

Navaruruena kiena ne Ntewa nene, naga kila ruru pe kieta su nakonua rui, komin e pogos nasiiena, naga miyuma e pano-o tol kana legiena orai ana piñi nena ga,

⁴ ana sa naña Visena Wa pisa e yo lañasa, sape e kana legiena olua, naga pa ruru e kiena yumaena ne lala, pe miyumaen re si sur la nene poli.

⁵ Ana sur si tai, visena na metava pisayu naña Ntewa pisape yoko yar lañasa tañatete nena atol kiena navaruruena,

⁶ ana visena nene kila meraravan sape sane monar yar si lañas asike koyo tai naña yoko Ntewa tañan la ava loyuma. La nanua sumo, amloge lologa wo kiena ne Ntewa amio purvanua wo naña pisaar pisape ve kiela, ana pe asuñal re mārera poli, pe amlogear re poli, ana akila pal ruru nena ga, pe apa re loyuma e poli.

⁷ Ana kieta navaruruena sike na wa sike ne, a Ntewa pisaar kana legiena na tolana, komin kas mok ãaro rui, Parin Suñe Tepet pisawal visena la naña sike meta rui, naña pisa sanini sape

“Nanagane visae aloge pulgona, pe pon re kiamiu sitomena la imi mārera si poli.”

Yauena 95:7,8

Popon tevisu kilale sane “nanagane” naña pisa e nini, nane kieta pogos ne nanini narui, naña Ntewa kila ruruia vena tetol natamaliaena.

⁸ Asitomyuli yermarua Yosua nanua. Naga sumon kieta yermarua la kompaasa apa loyuma e purvanua wo naña Ntewa pisaaria, ana visae naga ke narui navaruruena kiena ne Ntewa naña akus rui, yoko Ntewa tañatete si visayu pogos tañena tai va Tepet, visave pe legiena na vaen loyuma e kiena navaruruena.

⁹ Ana peraga, naga sumna pisa ke pisape navaruruena wa nowo tai sike ga wa kiena ne kiena yeririna lala,

¹⁰ ana visae a naña va loyuma ea, yoko wo naña wo vana vañisi, yoko naga kilia va ruru e kiena yumaena make ga, sa ke ga naña Ntewa mena pa ruru e ruru.

¹¹ Visae sanene, popon toñararan li naña tetol navaruruena wa nowo nene, ana pe pon re mena ita yar tai ve logear re Ntewa, yoko kilapalia.

Visena kiena ne Ntewa po pañisi

¹² Tesike vatanon visena kiena ne Ntewa, vanon kiena visena naga mali, miyuma ke mārera pañisi, kilia yur malena kien yaru, mal pañisi taulu playu na mara naña mal lepas luwoka. Visena kiena ne Ntewa kilia va warpoyo va loyuma e losineta, kilia va liñere sur ya naña teke e kieta sitomena, pona visuveve ya naña teke e ninuta.

¹³ Lelaga, naga naña yoko visuveve kieta malena, kilamarana tol make suria, tañatete ita yar tai tapolounia.

Yesu pe kieta ãarin yaru wa

¹⁴ Ntewa kilia make sur la ne lepas na e ita, ana potena pania naŕa narina, pupia ŕarin kieta yaru wa naŕa Yesu, naga mligan yo nini pa yalen silau ma e kiena yo ma metava e peni, pa kila ruru si mara wo pan Ntewa vanon ita. Ana vanon naŕa kila ruru ita ke temio Ntewa sanene, popon touarar nalelagaena m̄arera ea, a popon ve teligan li re si naga pogos tai.

¹⁵ Kieta ŕarin yar wa nene, naga pe yar ta naŕa pe m̄nue re kieta ursuen la poli, ana kilia ruru po paŕisi naŕa ita pe tesuñal re m̄arera poli. Naga sinen miye ita, yoko iila ita, komin nanua naga m̄ena ga, nataŕaliena lala apim ke e naga m̄arera paŕisi pania e lepas punu ga, sa ke ga naŕa apim ke e ita. Naga sa ga ita, ana sur ga tai, nataŕaliena pe ŕere re nena naga mloru e mlamulena viowa poli.

¹⁶ Visave ve sanene, tepisu sane toñal kieta mrapa narui vena tekilali naŕa telen ita teva la lavis pun lele natotanoena wa kiena ne Ntewa, naŕa pe purŕes nen lemamiena. Ve temarau re sina, tekekarana naŕa teim puna Ntewa, ana yoko tekilia tetol kiena sineyeena e kieta malena, yoko tevisu naŕa kiena nasinewoena iila ita e pog m̄arera ya naŕa tesike ea.

5

Yesu pe ŕarin yar wa na sineyeen yar lala

¹ La naŕa apuarar yuñæna na ŕarin yar wa, apisiriplan la petan li wa taŕena lala vena kilaen yuñæna na sanene narui. Yaru naŕa pe ŕarin yaru wa, naga suñalu su likan yeririna lala a Ntewa, vena warena kiela nalaena lala amio nakuŕaŕaena lala vania, vena naga kilia viewo kiela mlamulena viowa lala.

² Parin yaru wa nene pisu kilale ruru naŕa yar la asuñæ amiyuñæ piowa ga, asuñæ amiyupe ga petan mrapa, komin naŕa naga m̄ena pe kumpui ga, naga m̄ena kilia malum, kila sane sinena kilia ye ruru nena yeririna taŕena lala, naga moñau ruru nena pan la.

³ Naga sa ga yeririna taŕena lala, ana pogos naŕa kila nakuŕaŕaena lala, monar kila ve vanon re ga mlamulena kiena ne yeririna lala, ana vanon m̄ena kiena mlamulena viowa lala.

⁴ Komin sur ne nanene, pe pon re yar tai liganar si naga poli visave popon imi ve ŕarin yaru wa, ana Ntewa ga kilia liganar yaru vena war pupia kia na sanene, sa naŕa naga mliganar yermarua Eron nanua sumo pe kieta ŕarin yaru wa ŕesa.

⁵ A e lepas kiena Kristo, sa ke m̄ena nene. Naga pe kieta pupia ŕarin yaru wa, ana naga pe pisirlua re naga pa metava sape naga sanene poli, ana Ntewa ga pisirlua naga. Visena kiena ne Ntewa naŕa pisa sanene sike e nasiriena wa na sumo lala, naŕa ta pisa sanini, sape

“Ko na nepisu sane ŕane opim ope naruu nenaga, a in na nepim nepe arimoñæ kemua lelaga.” *Yauena 2:7*

⁶ Taŕena, pisa sanini, sape

“In na nemligan ko sane yermarua Malkusteke, ko na yaru wa maro e kienalus, naŕa yoko ouarar m̄a yuñæna nene vano-o ve uro re.” *Yauena 110:4*

⁷ Ntewa mligan yuñæna nene pa Yesu, ana tepisu e pogos na kiena malena e yomarava nini, naga kila ke pa rui. Sila ga naga sitom manene yomarava nini paŕisi, ana tagin pa Ntewa, wamarana mlau vanonia. Naga

sum̃alar m̃arera sike e Ntewa sape visae kiena malena kovio, yoko Ntewa kila malia sina, ana naga m̃areran la sane naḗa mlenwo itania.

Ana Ntewa pisu ḗelaga wo na mom̃auena a navatanoena kiena ne Yesu, ana sinena myea, mloge kiena naviunena lala.

⁸ Lelaga naḗa Yesu naga pe narina ne Ntewa rui, ana Ntewa taḗan naloge viowaena na pogos m̃arera lala pimi pania, sape vian Yesu vena tol ruru ḗelaga na logearena e kiena malena.

⁹⁻¹⁰ Naga patanon make nasinenanena lala kiena ne arimana, pano-o kila make yuḗaena la naḗa Ntewa mla pania, kila narui pisirlua naga sane yermarua Malkusteke. Sanene, Yesu pimi pe Ntewa kiena ḗarin yaru wa, pim pe purḗes nen malena naḗa ve uro re kieta ita punu ga naḗa temlogearia.

Popon teimi temarua ruru wo e Kristo

¹¹ Ana kia naḗa Malkusteke, kiena suniena marua wo la sike ne, naḗa akilia akila meraravan ruru van amiu sanape e yar nene amio kiena yuḗaena. Mareran navisayu ruruen merarava van amiu, komin naḗa yam tai sa naḗa kiligamiu poḗe towe la sane. Ana visae kam na asitom asape aloge kilalelia,

¹² yoko wo vaḗisi, komin naḗa kam na amlelaga nakonua rui, ana atorokin naḗa aim ave navianena na visena wa kiena ne Ntewa rui. Ana peraga, asuḗa ga sa ga nene, ana monar avian amiu si ea, siar si e kana purḗes nen visena ne lala.

!Lelaga naḗa, kam na nakanen kinanen m̃arera la rui, ana sa ga naḗa asuḗa sinemiun ke amun yu na wa!

¹³ La naḗa amun ke yu sanene wa ape sisi ke ga wa, ana taḗatete ave manmarua e visena na mrapa lelaga,

¹⁴ ana la naḗa akan ke kinanen m̃arera, la amarua ruru rui. La ne sanene, kiela sitomena la miyuḗae ruru pano-o apisu veve ruru make sur punu ga, ana akapur apimi po tol naḗa apisu kilale ruru sur ya naḗa po a sur ya naḗa piowa.

6

Popon tevisuar ita ve towasuḗe re si teva varau

¹ Komin sitomena la nene, popon teligan ḗelaga na sisi sike na, teva re laa sane wa e navianena m̃arera kiena ne Kristo na atorokin sitomena naḗa marua.

Tepilopu ita e kieta yuḗaena piowa namarena la rui, tetol naviawaena e Ntewa rui, ana popon ve tesuḗa teva re si ea. Naga sa naḗa tekilavan lenen yuḗa rui, pe pogos na visirluaen narui.

² Apian ita e nakeena rui, apu ḗarita rui, temlelaga rui tesape yoko tesuḗal si e marena, a tekilia rui naliḗereena ta sike ne amio kana nakoena nena naḗa yar viowa la akus vano-o taḗatete ḗisi pogos tai. Sur la nene toḗaro make e rui, ana pe pon re tesuḗa teteteliv m̃aga e sur la nene silaga poli, ana popon tesuḗa teva re laa sane temio kieta Suḗe.

³ Sur nene m̃arera paḗisi, ana visae Ntewa taḗan ga van ita, yoko tekilia teyuḗaen wo ga.

4 Lelaga, yoko tekilali naŕa teva re laa ga wa temio naga silaga, ana sanapen la naŕa amloru, apa si varau rui?

La nene, la amial ruru ŕes e yomerarava asuŕa akinan ke e lokove nae ma e peni rui, a Ninuna Wa pimi mēna e la, a pogos naŕa apa si apiowa sanene, yoko taŕatete si avilopu la awasuŕe aim e malena.

5 Visena Wa kienā ne Ntewa miila la e kiela malena rui, a atol towe mē naŕareraena na suŕenena naŕa pimi ke ne,

6 ana pogos naŕa apilopu si māsila, akila ŕarila sanene, yoko aim awo si sanape? Peraga, yoko viowa van la vaŕisi, komin naŕa akila ke sane asuar ke si Narina ne Ntewa meta e lak torovia, sa naŕa asuŕa apisirilua ke naga e maran yar lala vena aviuelin kare si kienā kia.

7 Asitomyuli na nene. Porotano naŕa mun yua naŕa mloloru ea, ana ŕar manene kinanen kan la naŕa amiyuŕae ke ea, ana Ntewa kekaran paŕisi, kienā navisa ruruena sike ea.

8 Ana porotano naŕa pe ŕar re sur wo poli, ŕar ga viluŕini viowa lala, naga sa ga naŕa apiain ga maren pania, ana taŕatete akila sur wo ta ea, yoko asikap ga narui.

9 Erau lala lelaga paŕisi, visena la ne sanene aŕarera paŕisi, ana e lepas na pun amiu, in na pe nesitom re nesape kam na sanene poli. Peraga, noŕasine amiu, sane mras nen malena viu naŕa po kapuru ke e amiu na wa.

10 In na nemlelaga nesape yoko taŕatete Ntewa sinen ŕesan kiamiu yuŕaena wo lala, a yoko taŕatete sitom korenan vinayaena a sineyeena naŕa kam na akila pania, pogos naŕa kam na amiila kienā nalelagaena wa taŕena lala. Kam na amiyuŕae po sanene, ana kila Ntewa kekaran paŕisi, yoko naga mēna kila ruruia a kila wo van amiu.

11 Sanene, nesape neiilaar amiu sina, vena ve ava re si varau, kam na aŕareran ava re laa ga wa, ava mēga atol ga luas rui, vena akilia atol sur punu ga naŕa kiamiu sitomena sike ea.

12 Kam na ve ave yowen re, ve yepemiu malum re, ana monar avesinaia e yuŕaena maran ve taaga sa ke kieta yermarua wo la naŕa amasusun ruru yuŕaena, kiela sitomena la piayavi pano-o atol sur punu ga la naŕa Ntewa pisaar ŕesan pan la.

Visaarena kienā ne Ntewa pe lelaga paŕisi

13 Navisaarena ta naŕa Ntewa kila, naga kila pa yermarua Epraam, pisaar mārera pania e lepas na lus la naŕa yoko amolue raunia. Pe kia taŕena re si naŕa Ntewa kilia visa vena kila kienā navisaarena nene mārera poli, komin kienā kia naga mon metavan make kia taŕena lala, ana Ntewa pisaar ke sina e ga e kienā kia, sape

14 *“In na Ntewa, yoko nevisa ruru ko ve keviu vaŕisi, nekila kioŕa lus la aim ave moki vaŕisi e yomarava nini.”*

15 Ana Epraam lavisi sitom ŕele visena nene, ana pisu naŕa Ntewa kila kienā navisaarena nene mārera ruru po paŕisi, ana pe sur koren ga naŕa Epraam tol pogos mārera la mok paŕisi, ana pe mligan re navisaarena nene poli, ŕuarar ruru mē pano-o pisu naŕa siar tol ya naŕa Ntewa pisaar pania.

16 E lepas na ŕelaga nakilaen navisaarena mārera, yar la asuŕa apisa kia kienā yar wa tai pona sur wa tai. Ana pogos naŕa yar taŕena la aloge,

la monar alelaga ea, tařatete si avisin sinekar vania, komin kia nařa apisa kila visena m̄arera.

¹⁷ Ana sanapen Ntewa? Naga m̄ena sinenan sape kila kiena visena van ita m̄arera ruruia, vena telalaga ea, ve tesitom řele re. Ita na sane narina lala na waren kiena lalimana, ana naga sinenan sape tekiliaar ruru tesape kiena sitomena wo nařa teke e ita tařatete řisi pogos tai, ana kila kiena navisaarena pan ita m̄arera pařisi.

¹⁸ Navisaarena kiena ne Ntewa nařa pan ita m̄arera ruru sanene rui, komin naga pe pisokan li re poglis tai poli wa, kiena visena tařatete vilovilopu karea, ana metavan kiena navisaaren nene, pisa si amio kiena kia wa, vena kilaena kiena visena nene m̄arera nenaga. Ana sur lua nene, kiena navisaarena amio kiena kia, lalua amiyuñae lele taaga vena kila ita tesuñal m̄arera tese kiena visena. Ita topur matan yo viowa nařa tesu řes ea, takalewele ke yo na suvanena, ana navisaarena lala kiena ne Ntewa akila kieta sitomena la piayavi ruru po. Sanene yoko tekilia teva tetol ruru yo wo nařa Ntewa kila ruruia a mligan sike e marata woga ga nařa.

¹⁹ Kieta nalelagaena m̄arera nene, nařa tesape yoko Yesu tamalia ita, naga sitomen ta nařa sane kilavaru na tararen waa. Yoko uarar ruru kieta malena, vena ve sur re si ta nařa kilia werelua ita, vano-o tol pogos nařa teva varaun pupia kulmrae loyuña e Yo Wa nařa pe Yo Wa pařisi. E yo nene teva tesuñal nena tese marana ne Ntewa, yoko kieta sitomena lala akilia añarera ruru ke na wa asape woga ga van ita.

²⁰ Naga nene komin nařa Yesu sumon ita pa e yo wa nene rui, pa kila kiena yuñaeana sane kieta řarin yar wa, vena kila kieta mara wo temio Ntewa.

Sa nařa tepisa rui, naga sane pe řarin yar wa maro na lus kiena ne yermarua yaru wa Malkusteke, ana naga pul plan kieta mlamulen viowa la rui, a yoko kila m̄a kiena yuñaeana na sanene vanon ita vano-o tařatete řisi pogos tai.

7

Malkusteke na sumo naga mon la metavan make řarin yar wa tařena lala

¹ ?Ana yermarua Malkusteke nene, naga ai, a kana suniena naga pa sanape? Tus nařa Nasiarena pisayuia, pisape naga pe yar na pogos kiena ne Epraam nanua sumo, pe řarin suře na kumali marua wa nařa Salem, a naga pe pupia yar wa kiena ne Ntewa na mava. Ana pogos tai, yermarua Epraam pa kila mara pa kiena nasinekar lala, nařa řarin suře tařena lala, ana taulu la, řasuře ke si narui, pitawe Malkusteke kinae patanonia, ana Malkusteke pisa ruruia.

² Ana Epraam mla nalaena pania, mlalua lualima petan ponotia na sur make la nařa taulu e pogos na mara nařa řarar ke sape wasuře si va m̄ana. Pupia yar wa nene naga pe yar tai, sa nařa kiena kia ga luwoka apisa. Kiena kia řes nena, Malkusteke, kana kinasu pisape "řarin suře na mesmesu," a kiena kia na lua pisa sanini, sape "řarin suře na suñare," komin naga pe řarin suře nae pulkumali nařa Salem, nařa kana kinasnena na suñare.

³ Yar nene, kana suniena nena pe tařena ga, komin nařa pe temloge re apisape kiena yermarua lalua na sanape, pona aña repina lala la ape lus nae pe wa. La pe apisawal re kiena maliena poli asape aña siar sanape,

a pe suniena na kiena marena re poli. !Sa naþa naga pe mare re nena poli, sumã þuarar ke kiena yuãaena na wa! Sanene, naga sa ga narina ga Ntewa narui, naþa yoko naga ve kieta yar wa ña vano-o taþatete þisi pog tai.

⁴ Komin sur la nene, tepisu e visena marua kiena ne Ntewa naþa kia na Malkusteke, naga pe kia tai naþa pa metava paþisi, pano-o tol repita yermarua Epraam, naþa asitom ke asape naga mon la metava rui, naga ñena patanonia, þar nawaren pania e komþas nen sur la naþa taulu e mara.

⁵ Ana þelaga na laen nawarena na sanene, naga þelaga ta naþa navisaluaena pisape le Israel lala la monar akila luen ga. Kiela yar wa lala na lus kiena ne Livae, la monar avisuar ruru la, awarplan lualima petan ponotia e kiela sur make ga van la, komin la na sa ga namratava taaga, naþa ape lus kiena ne Epraam.

⁶ Ana Malkusteke nene, naga pe nae re mratava puna ne yermarua Epraam poli, ana Epraam pisu kilalea sape naga yaru wa tai, mliþere nawarena komþas pania. Yermarua Epraam nena naþa Ntewa pisaar sur wo la pania, ana naga patanon Malkusteke.

Ana pogos naþa Malkusteke tol nalaena nene, kekara, pisa ruru Epraam, a nanene kila meraravan si pan ita sane naga mon manene la metavana,

⁷ komin yar naþa torokin visa ruru yar taþena, naga monar mon laa metavan yar nene.

⁸ Ana Malkusteke amio yar wa taþena la nene, la make ga atol kiela nalaen la torok ga, ana la ape taþenan sur tai. Suri nene sanene, sape yaru wa lala aþar kiela, ana siraunia amarmare, ana Malkusteke mla kiena, asape naga sumã pano-o pe mare re poli.

⁹ Ana sanaþa Malkusteke mon la metavan yermarua Epraam, naga mon ñena metavan pupia kia taþena naþa Livae. Lelaga kemua, Livae naga þesan naþa pe repina ne lus kiena ne yaru wa lala, ana naga ñena ga molue kome lus kiena ne Epraam, ana pogos naþa Epraam patanon Malkusteke, mla nalaena pania, sa ga naþa Livae ñena patanon Malkusteke mla nalaena pania.

¹⁰ Suri nene naga sane pogos naþa Epraam ñalivin Malkusteke, kila pania, Livae pe paeme re e repina nene poli wa, ana sa ga naþa naga ñena kila.

Yesu pe molue re e lus kiena ne yaru wa la poli, ana molue ga kome lus viu tai

¹¹ Ana visena la ne ma metava apisawal ke pupia sur ta ne paþisi. Akila meraravan asape Ntewa þere plan lus na yaru wa lala kiena ne Livae, pisirilua lus taþena tai kiena ne yar wa lala, kus lelena. Yermarua Eron ñena pisirilua yuãaena na lus kiena ne yar wa lala, ana Mosis þar kiena navisaluaena nene pimi ñalivi, ana visae Ntewa visu sane sur lua nene torokin kila ita temesmes ruru nena temio, vera na ligam sumã ga. Ana peraga, naga pilopuia, mligan si þarin yar wa viu tai pimi ñalivin ita, naþa pe lus kiena ne yermarua taþena nene Malkusteke.

¹² Ana komin Ntewa pisirilua þarin yar wa viu nene, mesmesun ñena naþa visirilua kana navisaluaena viu tai.

¹³ Monar ve sanene, komin e nene naga pisayu kieta Suþe, naþa naga ñalivi e lus ta naþa pe la re nena ta sumã se wonta ana kila yuãaena kiena ne yar wa poli.

14 Lus naŕa Yesu m̄alivi ea, tekilia tesape naga lus nae Suta, ana pogos naŕa Mosis pisawal kia kiena ne lus kiena ne yar wa lala, naga pe pisawal re nena kia naŕa Suta poli.

15 Ana lus na yar wa taŕena lala suŕa ga, naŕa Yesu molue komea, nane lus kiena ne Malkusteke naŕa tepisasa ke narui. Sur ne nane kila narui tepisu sane Yesu pe sa re yar wa taŕena la poli, ana naga sa nena Malkusteke ne narui.

16 Taŕena la nene, apim ape yar wa komin ga naŕa sane ape kana lus na kuruta mal nene, sa naŕa navisaluaena marua pisa, ana Yesu pimi pe kieta ŕarin yar wa e pupia naŕareraena na kiena malena naŕa taŕatete akila karea, naŕa sike sike lue narui.

17 Tekilia tesape naga su lue sanene, komin naŕa visena kiena ne Ntewa pisa rui, naŕa sape

“In na nemligan ko sane yermarua Malkusteke, ko ope yar wa maro na kiena lusa, naŕa yoko ouarar yuŕaena vano-o taŕatete ŕisi pogos tai.”

Yauena 110:4

18 E nene, pimi merarava ruru pan ita sane Ntewa pilopu kiena mrapa na yuŕaena. Mrapa marua naga navisaluaena kiena Mosis na sumo, naŕa suŕal sukapaŕ paŕisi, ana sa naŕa kiena naŕareraena naga pe torokin re kila sur wo ta van ita poli.

19 Naga kila ŕele yon naŕa kila mesmesun ruru ita, ana Ntewa mligan mrapa marua nena sike ga narui, kila si sitomen viu ta pa metava, kus lelana. Mrapa viu nane tekilia telelaga m̄arera tesape naga pe mrapa namalena naŕa pe lelaga, naŕa kilia sumon ita teim lavisin Ntewa.

20 Ana mrapa viu nena, navisaarena kiena ne Ntewa tai kilarar suŕalar m̄arera su lue na sike ne. Yar wa taŕena na sumo lala, poglis naŕa apuarar ŕarila, amiyawawo la vanon kiela yuŕaena, pe navisaarena re tai sanene poli.

21 Ana pogos naŕa Ntewa pisirlua Yesu pimi pe kieta ŕarin yar wa, kila amio kiena navisaarena m̄arera tai. Naga sa naŕa visena tai na Tus na Yauena Wa Lala pisa, naŕa sape

“Ntewa pisaar m̄arera rui, ana taŕatete si vilopu kiena visena nene, visave ‘Ko na yoko ouarar yuŕaena sa naŕa ŕarin yar wa kiena ne kiau yeririna lala, vano-o taŕatete oŕisin pogos tai.’ ”

Yauena 110:4

22 Ana Yesu ŕuarar ruru kiena yuŕaena nena sanene, pe kile na naviranarena viu kiena ne Ntewa amio ita, naŕa po manene la taulu na sumo, a pe nasiaren suri la naŕa Ntewa pisaaria pan ita, yoko kila make ruru nena van ita sirau.

23 Nanua sumo na yar wa la moki, komin naŕa ta miyuŕae pano-o kovio, taŕena kus lelana, miyuŕae ŕa pano-o, naga m̄ena kovio, la akilakila sanene. La taŕatete asu lue,

24 ana Yesu, naga yoko su lue ga narui, ana yoko naga taaga ga uarar kiena yuŕaena sa naŕa kieta ŕarin yaru wa vano-o taŕatete ŕisi pog tai.

25 Sanene, naga sike ga e marana ne Ntewa silaga, mlen lue ga pania vanon ita, ana kila sane ita nanagane, pona ita la naŕa tepim ke rau wa, ana naga ke narui naŕa yoko tamalia make ruru ita punu ga naŕa teva tokom puna teim lavisin Ntewa.

Yesu na pe ŕarin yaru wa nena napo

²⁶ Tekekara paḡisi naḡa Ntewa pisu sane popon ligan ḡarin yaru wa ta naḡa po manene sanene imin ita. Naga pe yar ta naḡa pe yaru wa paḡisi, pe napiowaena ta to re nena ea ḡisa, merarava paḡisi, kiena ḡelaga pe sa re nena yar na kilaen mlamulen viowa la poli, kiena kia pa manene laa to metavan punu ga sur nae peni.

²⁷ Yar wa taḡena la nene, la monar akila luen ga kuḡaḡaena na ikikena legiena punu ga. Sumo, monar akila vanon si kiela mlamulena viowa lala, a siraunia, akilia akila vanon mlamulena viowa kiena ne yeririna taḡena lala, ana Yesu na pe sa re nene poli. Naga kila kuḡaḡaena na ikikinen mlamulena viowa na yomarava wetelu yam taaga, nanene e pogos naḡa kuḡaḡain si tasnena vanon ita.

²⁸ Lelaga kemua naḡa navisaluaena marua pimi sumo, ana kiena ḡarin yar wa pe yar ga, malum ga, ana naviranarena viu naḡa pimi marea, kiena ḡarin yar wa naga mesmes lue ga, nane Yesu narina ne Ntewa.

8

Naviranarena viu: yuḡaena kiena ne kiena ḡarin yar wa naga po manene la

¹ Ana vianen la naḡa meta ne apisa sur mok liu e lepas na ḡarin yaru wa lala. Ana pupia purḡes nen visena tai suḡia ga, naḡa popon tesitom urmi ea, naḡa pisa sape kieta ḡarin yaru wa wo tanea ta sike rui. Naga Yesu, naḡa ḡasuḡe si pa ma e peni, ana Yerkawa Keviu na Yo na Ma Metava mligan naga totano teke e lepas nena na ḡamarua.

² Naga sike e yo nene, kila ke kiena yuḡaena wa lala, sa naḡa yaru wa la nanua sumo akila lotena e yuḡa kanus wa naḡa e yo mema. Ana lelen kilaen lotena nene, yar ga la amiyuḡaenia, ana kieta ḡarin yaru wa Yesu naga miyuḡaie ke loyuḡa e yo na lotena naḡa po, pe lelaga ruruia, naḡa Ntewa ga miyuḡaenia.

³ A ḡarin yaru wa taḡena la nene, kiela yuḡaena, silaga apisir plan la vena waren nalaena va Ntewa, a akila kuḡaḡaena la pania, ana popon teviun tevisave kieta ḡarin yaru wa nene, pona naga mēna mla nalaena pa Ntewa, a kila kuḡaḡaena pania?

⁴ Visae e ga e yomarava nini, yoko taḡatete avisu naga sane yaru wa tai, komin naga pe molue re kome lus kiena ne Livae poli, naḡa navisaluaena pialua pan la sape lala ga akilia awar nalaena va Ntewa. Sanene, kieta ḡarin yaru wa nene suḡia miyuḡaie ke ga e yo wa na ma e peni.

⁵ Yo wa na yomarava nini, amio yuḡaena la naḡa akila ea, naga sa ga kana yanen ga, ana naga naḡa ma e peni, naga napo nena ga lelaga. Ntewa mēna pisa sa ke ga, pisa kilale pa Mosis, ve sanape naḡa yoko yuḡaen yuḡa kanus wa, pisape yoko yuḡaen taveve kana nono nena torokin naḡa naga pisuia poglis naḡa pa ma e tavie.

⁶ Ana sanene tepisu naḡa Yesu kieta ḡarin yaru wa pe lelaga napo, a kiena yuḡaena punuga powo la sane. Naga totano likan ita temio Ntewa, miyuḡaen naviranarena viu tai van ita temio naga po manene la sane, naḡa sike e navisaarena lala kiena ne Ntewa naḡa po laa sane, pano-o tepisu naḡa sike ma e yo wa na peni kila yuḡaena po manene laa sane.

⁷ Visae naviranarena ḡes nene naga woga ga rui, vera na taḡatete si nalua nena, ana peraga, kila narui nanagane Ntewa pisirlua naviranarena viu amio ita naḡa po manene rui.

Naviranarena viiu: Ntewa pisaar nanua rui

⁸ Naviranarena naþa na sumo, Ntewa pisu sane pe miyuñae po re poli, pe torokin re kiena sitomen poli wa, ana kila naga pisaar sina na urviu tai. Naga pisawal sanene e visena ta naþa mla pa Navisawalena Seremñaea vena visawalia. E visena nena, Ntewa pisaar sanini, sape

“Ayagogo ruruia. Sineun nesape nevisa van amiu nevisave pogos ta pimi ke ne, naþa yoko nekila naviranarena viiu tai nemio amiu kiau yeririna lala, kam na lus kiena ne Suta amio lus nae Israel.

⁹ Yoko naviranarena nena ve maran taaga re amio naþa nekila nemio kiamiu yermarua la nanua sumo ne. Naviranarena na urmarua nene, naga e pogos naþa sineun mie la, noþere plan la e pogos mñarera gar Isip, ana sirauña, pe asitoñal re si naviranarena nene poli, pe amlogear re si poli, kila narui in mñena nepilopu mñasuu pan la.

¹⁰ Ana nanagane, yoko nevisirilua si naviranarena viiu tai nemio si kiamiu lus lala. E naviranarena nene, yoko nekila sanini:

Yoko neligan ruru kiau navisaluena lala sike e kiela sitomena lala, yoko nesiri kiau visena la sike e losinela lala, yoko neim neve kiela Ntewa kemua lelaga, a yoko aim ave kiau þegas nen yeririna.

¹¹ E pogos nene, taþatete si akilali naþa avian la, sane ta kilali naþa pisawal van nalavis puna, visave ‘Ke, mrapa nanene,’ pona ta pisawal va wenla, visave ‘Ntewa, naga sanene sanene.’

Peraga, yoko taþatete si akila ve sanene, komin yoko la punu ga veve taaga avisu kilale inu e kiela malena, siar e la naþa pe kiela kia re poli, vano-o tol kiela yerkawa ne lala.

¹² Nepisaar nesape kiela napiowaena lala, yoko neviewo nena ga, a kiela mlamulen viowa lala, yoko ve nesitoñal re si na rui.

Nane kiau naviranarena viiu ne nanene narui nemio kiau yeririna lala.” Ser 31:31-34

¹³ Ana e kiena visena nene, Ntewa pisayu naviranarena viiu nene, kila ita tepisu kilale sane naga pisu ke kiena naviranarena na sumo nene sane pe urmarua rui. A sitomena ta sumñ ga sane sur naþa Ntewa pisa ne sape pe urmarua rui, nagane pito la tano narui, ve ve viavi re yoko kovio make nenaga.

9

Naviranarena viiu: kiena lele na lotuena naga po manene la

¹ Ana tekilia ruru po naþa sane naviranarena marua, naga kana mrapa lala na kilaen lotena asumñ ga, amio mñena kiena lele na kilaen lotena tai, naþa sike ga yomarava nini.

² Lele na kilaen lotena nene, naga kana yuñña kanus wa nena, naþa aþere pupia kulmrae ea, akila þerea sane loyuñña lua. Lepas tai, naþa apio asape Yo Wa, purþes nen kapi vivaga tai naþa kana koruas olua sike ea, amio varvara tai na kilaparavi lualima yam taaga pa lua, naþa apio kilaparavi na vianen van Ntewa.

³ A varaun kulmrae nene, lepas þas na vano, naga apio asape Yo Wa naþa pe Yo Wa paþisi.

⁴ Loyuñña e yo nena, naga kana wonta na ponotaninu nena naþa amiyuññaen e kol, amio pias nen navisaluena. Pias nene amiyuññaen kana kulusa e kol, yepas na loyuñña a vanua, naþa e kana loyuñña nena,

amligan ruru sur telu sike ea. Nasumo, naga pialora naþa pe kol, naþa kinakinasnen kinanena na yo mema naþa asape mñana teke ea, a sur na lua, naga plasgai kiena ne yermarua Aron naþa nanua na pitovi, a sur na maro, naga kilavaru lua naþa pe lepalepasa naþa Ntewa siri kiena navisaluaena sike e la.

⁵ A e wos nen pias nen navisaluaena nene, naga pe keplamarana, naþa asape lele na totanoena na sineyeena kiena ne Ntewa. A nono lua na navisi asuñal asike meta ea, naþa akian kupela suvivi yo naþa naurarena kiena ne Ntewa pitom ke tano ea. Ana yo wa na lotena naviranarena marua naga kana sur ne la powo paþisi, ana taþatete si tevisa sur ve moki e lepasnela. Ana sur na visaena taaga, tesape yo na lotena nena, amio kana sur ne lala, naga amiyuñae ga e sur na yomarava la nini, taþatete nena sike sike lue, naga pe po re sane yo na lotena na naviranarena viu poli.

Naviranarena viu: kana nakuþaþaena nena naga po manene la

⁶ Sur la ne sike meta ne, nane sur ke la nene narui naþa amligan ruru sike loyuñae e yuñae kanus wa na sumo nanua ne, ana poglis naþa yar wa la apa loyuñae, amiyuñae amio la. Ana silaga, apava ke e ga e yo wa naþa mon þesa,

⁷ ana e yo wa na lua naþa pe yo wa manenea, yar wa lala pe apa li re nena loyuñae e poli. Yo nene yar taaga kilia va loyuñae ea, nane kiela þarin yar wa, a naga pe pa re silaga poli, kilia va ea yam ve taaga ga e kasa. A visae pogos naþa vavini, taþatete va koren ga sanene, ana monar taveve kana mrapa ne lala.

Sumon naþa vavini, monar kila kuþaþaena e sur mal tai, ana monar war piasnen kana kuruta nena va loyuñae sane nalaena tai, nanene na e lepas nen kiena mlamulen viowa amio kiena ne yeririna lala.

⁸ Ana pogos naþa akila ke sanene, naga sane pe kile na Ninuna Wa naþa kila meraravan pan ita sape pog naþa visae yuñae kanus nene susu mña ke ga wa, vera na ita yar kar la pe kieta mrapa re nena ta poli naþa teva toworu e yo naþa Ntewa sike ea.

⁹ Kanus na yuñae wa naþani, amio kana kulmrae nena naþa telan liþere loyuñae, a kana sur ne lala, la na ape sur na konua na þa rui, ana apisa ke pupia sur ta ne pan ita na nagane ne. Akila narui tesuñae tepisu kilale tesape nalaena la naþa yaru wa lala amlavia pan Ntewa, amio kuþaþaena la naþa akila ke ne, akila poga ga, ana sur la nene taþatete kilia kila yeririna la aloge sane kiela sitomena la mekiki ruru nenaga e navisuena kiena ne Ntewa.

¹⁰ Akila sur la nene, amio ya la naþa narin navisaluaena la apisa, naga nene e lepas na mrapa na yuñaeenen kinanena amio namunena, a e þelaga na kevanen sur lala. Ana sur la nene ape na yepas nen yar ga na vanua, ana pe atol re losinena pona kiena sitomena poli. Kieta yermarua la apuarar mña þelaga marua na sanene pano-o, ana sur la nene na ve nauarar laen ga vano-o tol pogos naþa Ntewa kila kieta mrapa viu, naþa kana naviranarena viu nena naþa pimi mñaliv rui.

Tana ne Kristo kevan ita mekiki rui

¹¹ Ana pogos naþa Kristo pimi mñalivi, naga pimi sane kieta þarin yaru wa, naþa pe na þelaga marua re poli, ana pe na mrapa viu, vena kila narui tekilia tetol navisaruruena wa la naþa Ntewa mligan ruru sike na. Naga pe pa miyuñae re e yuñae wa kanus marua na sumo poli, miyuñae e ta naþa

po manene la pañisi, pa la metavan nene. Yo wa naña kila ke yuññaena ea, pe yar re miyuññaen e limana po, a pe su re mñaena e yomarava nini poli, sike nena e yo merarava e marana ne Ntewa nae peni.

¹² Ana pogos naña Kristo pa loyuñña e yo wa nene, naga pano pano-o tol nena kana yo wa naña pe yo wa nena napo, ana pa yam taaga ga, pe navaen re si pogos tañena poli. A pogos naña pa loyuñña, kuruta naña naga ñaria pe pe kuruta na nane re poli pona kuruta na narin puluk, ana kana kuruta nena napo naña mlau e lak torovia. Ana kurutana sike e marana ne Ntewa sanene, taulu naul luaen kieta mlamulen viowa la, naña tañatete ñis pog tai.

¹³ Monar ve sanene, komin naña e ñelaga marua, visae yar tai kila sur ta viowa, amla narin kuruta na nane pona puluk, amio posnoyavi na narin puluk naña askapia, amla pa e yo wa. Ana e pogos nene asitom asape nalaena na sanene kilia kila yar nene ikiki si e marana ne Ntewa.

¹⁴ Ana visae kuruta na sur mal ga la akila sanene, yoko kuruta kana Kristo naga kilia kila va ve keviu laa sane. Kristo pe yaru wa tai, naga mekiki ruru nena ga, pe kororaki ta to re e poli, ana naga tañan kiena malena vena Ninuna Wa la va Ntewa sane nalaena tai, ana naga pim pe kieta natamaliaena. Sanene, yoko kuruta kana Kristo kilia kila sineta la ikiki, kilia wereplan ita vetan kieta yuññaena na marena lala, pisir plan ita vena tekila yuññaena lala kiena ne Ntewa mali.

Tana ne Kristo kila naviranarena viu suñalu mñarera

¹⁵ Ana komin naña Yesu kila yuññaena wo pan ita sanene, tekilia tevisu naga, sane naga pe yar na waren sur wo lala na viranarena viu imi mñalivi e ita. Nanene naga miyuññaen e kiena marena, naña sane marena ta naña pul plan make maliena kiena ne yeririna lala naña akilaro navisaluena lala na viranarena nasumo. Ana komin naña naga pul plan ita sanene, kila sane visae ita a naña Ntewa vio ita, tekilia tetol kieta lalimana naña yoko tañatete ñis pogos tai.

¹⁶ Visae Yesu ve mare re, tañatete tetol kiena lalimana la nene, ana sa naña sane mare kemua lelaga, navisaarena make ga naña na naviranarena nena apim sane visena maro kiena Yesu, ana sur makè ga pimi e limata.

¹⁷ Komin naña visae yar tai visaar maron sur tai sa naña kiena visena maro, ana pogos naña naga mal ke ga wa, apuarar ruru kiena visaarena nene suñña ga, ana pe amiyuññaen re poli suñña pano-o tol pogos naña visae naga mare narui, yoko ayuññaen ga na wa.

¹⁸ Sa ke mñaena naviranarena naña Ntewa kila ñesania, naña visae kuruta na kuñañaena lau, ana visena naviranarena suñalu.

¹⁹ Sur nene Mosis mñaena kila, naña Ntewa kian kiena navisaluena la pania ma e tavie, ana pitomi tano pisawal make kana visena ne lala pa yeririna lala, ana pogos naña pisawal make pae, mñemoñar nakuñañaena ne lala, vena kila sa naña visena navisaluena nena amali, a asuñalu. Amñe moñar narin puluk lala a nane la nañani ana naga mla kala narin kuruta ne lala, taron narin wii pito amio, ana mla narin laki tai, apio asape isop, piar vilus nen sipsip naña pivaga pa ea, ana puton pito e kuruta nañani, peven ve tokak ga e tus navisaluena nena, a peven mñaena e yeririna lala, pisawal pan la, sape

²⁰ “Naga nene kuruta na sur mare naña vena kilaen navisaluena kiena ne Ntewa mali. Ana monar tevatanonia a telogearia.”

²¹ A sa naŕa peven kuruta nene e la, ana peven mēna ve torokaki e yuŕna tapolen nene, amio sur la naŕa asike loyumuā ea, naŕa asumā akila ke kiela lotena amio la.

²² Mrapa na yuŕnaena la naŕa na navisaluaena marua nene la sa ke nene narui, naŕa lavis sur make ga naŕa amiyumuāe ke amio la, monar aveven kuruta ea vena akila aim ave sur wa silaga. Naga nene sane kila meraravan pupia sur ta ne paŕisi van ita, sane visae kuruta ve lau re, mlamulen viowa taŕatete aviewoia.

Naviranarena viu: kana kuŕaŕaena ŕar plan make ga mlamulena viowa lala na yomerava

²³ Sanene, sur la naŕa li wa la amiyumuāe ke ea, monar akila mekik lue ga taveve kana narin ŕelaga ne lala. Ana yuŕna wa kanus nena, amio kana sur ne lala, la ape sur na yomarava ga nini, ana sanapen yo wa naŕa na lelaga, naŕa nane Ntewa teke ea ma e peni? ?Naga mēna monar kana kuŕaŕaena na viewoen tai? Ee sanene, naga mēna monar kuruta lau vena kila make kana sur ne la ve sur wa, amio mēna yeririna la naŕa apa ke ea. Ana kuŕaŕaena na yo wa nae ma e peni, naga pe sa re kuŕaŕaena na sur mal la naŕa akila ke e yo wa na yomarava nini poli, naga pe kuŕaŕaena tai naŕa keviu manene la, a po lue ga.

²⁴ A kuruta na kuŕaŕaena nene sike e marana ne Ntewa rui, komin kieta ŕarin yaru wa Kristo ŕar pa loyumuā e yo wa rui, naŕa pe yo wa re ga naŕa yar la amiyumuāen poli, ana yo wa nene yo wa lelaga napo, nane ma e peni.

²⁵ A pogos naŕa kila kiena kuŕaŕaena nena, naga pe sa re naŕa ŕarin yaru taŕena wa la akila ke poli. La akuŕaŕain ga kuruta na sur mal lala, ana naga kuŕaŕain ke si na kana kuruta. A silaga apa akila e kana yo wa nena yam taaga e kasa punu ga, la akila luen ga sanene pa ke ne, ana naga kila yam taaga nena ga, pe nakilaen re si pogos tai poli.

²⁶ Visae Yesu monar kila luen ga kiena kuŕaŕaena nene vanon mlamulen viowa la naŕa yeririna la asumā akila lue ga pa ke na, kana kinasane sane siar e nasiēna na yomarava nini pimi tol nanagane, naga tamalele ga mēke e lak torovia mloge piowagan naŕa kana kuruta mlau lue silaga.

Ana e naliganaren naŕa Ntewa pisir lua naga pe sa re nene poli. Naga pisu naŕa luas nen pog naŕa tesike e nanagane pimi ke lavis narui, ana kila Yesu pimi paemen ita mare ga na wa. Naga pimi mālavin ita, kuŕaŕain make nena kiena malena, mēne plan ŕelaga na mlamulen viowa.

²⁷ E lepas naŕa ita yeririna lala, Ntewa kila sape temal e yomarava nini, ana yoko tokovio ea ŕisi na temal sina vena teva e naliŕereena,

²⁸ a e lepas kiena ne Kristo, naga mēna sa ke ga. Naga pimi mālivi e yomarava nini, sirauia kuŕaŕain naga ve na waren kieta nakoena na mlamulen viowa lala, ana yoko naga imi mālivi si yam ta ne, pe na ulen re si mlamulen viowa poli, ana ve na wereplan ita vetan nakoena na kieta mlamulen viowa. Sanene, ita toŕasine ke ga naga, tesape monar naga imi tamalia ita.

10

Nakuŕaŕaena kiena ne Yesu naga po la sane

¹ Tesitomyu li si navisaluaena marua kiena ne Mosis. Naga pisa mēna sur wo laŕasa, ana pe pisawal make re navisaruruen wo naŕa Ntewa sinenan sape Kristo kila imi mālavin ita poli, kila sane navisaluaena nene sane pe

kulus ga, ana pe kana kinas re napo poli. Navisaluaena marua nena, naga sumā kila ke ga kana kinakinas la sanene, kana kinas nene sane kiena kuḗpaḗaena la naḗa akila silaga, maran taaga ga e kas punu ga, pe atorokin re poli, taḗatete akilavan make la naḗa akila ke lotena amio.

² Visae peraga, vera na la naḗa akila lotena sanene, aim amekiki ruru make wo ḗisi, ve aloge re si sane mlamulen viowa sike e la, ve asitom re si kilaen kuḗpaḗaena, ana peraga, akila ke sina ga sanene silaga.

³ Kuḗpaḗaena lala, popon naḗa kila naḗa aninu sane pe kiela mlamulen viowa re si poli, ana peraga rui, e kas make ga apisu sane kuḗpaḗaena la nene akila sane asitoḗal si kiela napiowaena lala, ana amloge sane kororak na kiela mlamulen viowa sike e la wa pano-o pimi piowa manene la.

⁴ La amninu ke sanene komin naḗa kiela sitomena ta sike na, naḗa asape kuruta na purwolu puluku pona kuruta na nane kilia yumu plan kiela mlamulen viowa sanape ne? Sur nene, asitom ḗele paḗisi, pano-o apisu sane peraga, aḗi ḗele yonia, kiela mlamulena viowa su mā ga.

⁵ Ana komin sur ne la nanene, pogos naḗa Kristo pitomi ḗaliivin ita e yomarava nini, naga pisawal kiena mrapa viu narui. Naga mla visena tai naḗa teke e tus na Yauen wa lala, pisa pa Ntewa Arimana, sape
“Ko na pe sinoḗian re si kuḗpaḗaena lala amio nalaena lala poli, ana okila ruru tasneu naḗa yoko netamān van ko.

⁶ *Sur la naḗa asikap lele ke ne, opisu apiowa ga, a nalaena la nakilaena mlamulen viowa ikiki, pe sinoḗian re nena ga.*

⁷ *Ana siraunia, nesuḗalu nepisawal ruru pan ko, nesape*

‘Ntewa in na nekekarān ga nekila ya naḗa ko sinoḗiania,

sur ne nanene in na nepitominia, sa ga naḗa Tus Marua sape yoko nekila.’ ”

Yauena 40:6-8

⁸ Ana popon tevisu ruru visena naḗa Kristo pisa ne. Sur ḗes naḗa pisa, pisa ke kuḗpaḗaena lala amio nalaena taḗena la naḗa asuḗa akilakila ke ne, pe sur korena ga naḗa navisaluaena sape monar akila, ana Ntewa pe mloge re nena pon la, a pe sinenan re si sape akila poli.

⁹ Siraunia, sur na lua naḗa Kristo pisa, naga sape tamān naga narui, vena imi kila nasinenanena kiena ne Ntewa.

E nene, tepisu mrapa na sumo na kilaen kuḗpaḗaena komin mlamulen viowa lala, Ntewa koven lua nena ga, ana kom ga e kiena mrapa na lua.

¹⁰ E mrapa viu ke nanene narui, Yesu Kristo kila sa naḗa nasinenanena kiena ne Ntewa pisa, tamān make tasnena wetelu, nane kila narui tepim temekiki a tepe wa e marana ne Ntewa, sike sanene sulue narui.

Kuḗpaḗaena kiena ne Yesu naga sulue na sike ne

¹¹ Yar wa la naḗa asuḗa amiyuḗae ke e ḗelaga marua, monar la ḗas naḗa e legiena make ga asike e Yo Wa. La asuḗa akila ke narin kuḗpaḗaena la silaga, naḗa akila lue ga maran taaga silaga. Kuḗpaḗaena la nene akila ke ne komin mlamulen viowa la naḗa yeririna la akilakila ke na, ana pe atorokin re nena naḗa akilia awar plan ḗelaga na mlamulen viowa petan malena ken yar la poli.

¹² Ana kieta ḗarin yaru wa naḗa Yesu, kiena kuḗpaḗaena na pe sa re nene poli. Naga kuḗpaḗain sur taaga ga panon mlamulen viowa make ga, a kila yam taaga ga, ana pogos naḗa naga kila pae, pa teke metava e yepas nena Ntewa na ḗamarua.

13 Ntewa pisu Yesu kila m̃a sanene, na pisawal pisape yoko war nasinekar kiena Yesu lala, ligan la asike vatanonia sane takue tai naḗa yoko vilavan lana ea.

14 Pe yuḡaena taḗena re si ta naḗa yoko Yesu monar kila sanene poli, komin naga mla nalaen ḗisi rui, naḗa kana kuruta kila ita temekiki, nanagane tepo rui e marana ne Ntewa, tesu ruru tesu m̃a sanene vano-o taḗatete ḗisi.

15 Ninuna Wa m̃ena miakol visena pan ita e lele nene, e visena ta pimi kome Navisawalena Sereñaea. E visena nena, Ntewa pisa sanini sape

16 *“Ana nanagane, yoko nevisirlua si naviranarena viu tai nemio kiau yeririna lala.* Ser 31:33

E naviranarena nena, yoko nekila sanini: neligan ruru kiau navisaluana lala sike e kiela sitomena, nesiriar kiau visena lala sike e losinela.”

17 Ntewa pisa pa sanene ana sukol si pa la sane, pisa sanini sape *“Yoko kiela mlamulena viowa lala amio kiela napiowaena lala, taḗatete si nesitom̃alia.”* Ser 31:34

18 Visena nene pisawal ke pupia naviewoena naḗa Ntewa kila pan ita rui, ana visae ve sa kemua nene, pe nalaen taḗena re si ta naḗa tekilia telavia komin naviewoen kieta mlamulen viowa lala pona kieta napiowaena lala, komin naḗa Ntewa kila ruru ḗisi rui.

Ve temaraun re va lavisinen Ntewa

19 Wolai a vineu lala, sa nena naḗa visena la nene apisa narui, kuruta kana Yesu pike mratavan ita rui, ana pe pon re si temarau poli, popon tokom ea teva loyuḡa e Yo Wa naḗa Ntewa sike ea.

20 Sumo na pupia kulmrae nene telan mono kieta mrapa, ana pogos naḗa tasnena ne Yesu porovia, kulmrae m̃ena nene purḗa lepas lua, pietavan kieta mrapa na vaen loyuḡa. Nanagane tesike e mrapa wo ne narui, naḗa pe mrapa viu tai, a pe mrapa na vanonen malena.

21 Ana Yesu kila kieta mrapa navaen loyuḡa e Yo Wa sanene, naga pimi pe kieta pupia yar wa, naḗa naga pisuar make ita ga la naḗa na mratava puna ne Ntewa.

22 Kana kuruta war plan kieta kororak napiowaena la naḗa sike loyuḡan ita, kiena wii merarava kevan tasneta imi mekiki nena ga, ana ve temawa re sina, a tekilia teva loyuḡa. Tekilia teva lavisin Ntewa naḗa sineta la ve lelaga, teviawa manene m̃arera e naga tesape yoko ve koven lua ita re, yoko naga worworun ita ga.

23 Tekilia telelaga ruru tevisave yoko Ntewa kila wo ve sanene van ita, komin naḗa silaga, naga suḡa kila nena taveve ya naḗa naga pisaaria. Ve tesitom ḗele re sina, ana touarar ruru yuḡaena wo navisawalen va yar taḗena lala sur tanea naḗa naga kila pan ita.

24 Ana e ke sina ga e lepas na pun ita, popon tesitom ruruia, telual mrapa na yuren kieta sitomena lala vena sineta si manene ita la sane, a vena tekilakila ruru yuḡaena wo la van ita va laa sane.

25 Pe pon re teligan ḗelaga na viranar ruru itaen poli, sa naḗa yar laḗas akila ke rui, ana popon teilaar ita silaga. Pelaga wo la nene, monar tekila lue ga van ita, a visae tevisu pogos m̃arera na legiena maro la asike lavisi narui, popon towo lue ga van ita sanene va m̃a ga.

Ve tesitom korenan re naliḗereena kiena ne Ntewa

26 Popon teviun naviunena e lepas na pan ita naña tetol nakiliaen la e visena lelaga rui. Teviunia tesape visae ve tevisuar ruru ita re, sane tesuñalun naña tekila ruru ke mlamulena viowa, yoko ve sanapen ita narui? Navisatameena nena, sanini, mlamulen viowa la ne sanene, pe kana kuḗaḗaena re si tai naña yoko war plan poli.

27 Ya ga naña sike pa rui, nane navisaarena kiena ne Ntewa nalaen nakoena m̄arera vanonia, amio pupia lelen kapi naña yoko kekan make nena kiena nasinekar lala. Nanene naga pe sur tai naña monar temaraun vaḗisi.

28 E navisaluaena marua kiena ne Mosis nanua sumo, visae yar tai kilaro kana visena ne tai, a visae yar ve lua pona ve telu avisave lelaga kemua, pe mrapa na sineyeena re si poli, yar nene yoko akilalua kiena malena veraga.

29 Visae akila ve sanene va yar naña kilaro navisaluaena kiena ne Mosis, ana yoko ve sanapen yar naña pilon ke si m̄asina pa Narina ne Ntewa? Yoko naga kiena nakoena ve keviu manene laa na wa, komin naña naga ḗarnena kare kuruta naña naviranarena viu naña kila naga mekik rui e marana ne Ntewa. Yoko Ninuna na lemamiēna loge viowagan ḗelaga nene vaḗisi, sinen kar li yar naña kila na wa.

30 Yoko monar war nakoena nena, komin Ntewa pisaar sanene ḗa rui. Kiena Visena Wa tai sike e Tus na Visaluaena, naña pisa sanini, sape *“Naliḗereen mlamulen viowa, naga kiau in ga taaga.*

Yoko nelamaran si van la m̄arera na m̄arera vanon kiela naviowaena lala.”
Nav 32:35 A e ke e lele nene na wa, visena taḗena pisa ke m̄ena ga sanini, sape

“Yoko Ntewa na mava liḗere kiena yeririna lala.”

Nav 32:36

31 Monar tevisuar ruruia, komin yar naña kila mlamulen viowa, pogos naña aligan naga e limana ne Ntewa vena visu vevea, nanene na pe narin sur re nene poli, naga pe sur namarauen ke nene narui.

Viawaena m̄arera navisuen sur naña yoko imi m̄aliv na wa

32 Temninue kare narui aḗa yoko ve sanapen legiena la ne pimi ke ne wa, ana popon tesitoñal luen ga mrapa wo la naña Ntewa miila ita ea, e legiena la naña ḗaro pa rui. Nanua pogos na tepim tonñaliv e yomerarava, pe piavi re nena poli, tepane pogos m̄arera la paḗisi, naña akila piowa manene la pan ita naña temlelaga ke e Yesu.

33 Pogos la ḗasa, e ga e maran yar lala, akoven visena viowa la pan ita, a pogos taḗena laḗasa, akilapel ita ga e ḗelaga viowa la naña piowa na piowa manene la. Pogos laḗasa, pe akila re pan ita poli ana akila pa kieta erau taḗena lala, ana tepa tesuñal tesu temio la, temiila la.

34 Ita laḗasa, akoven la apa e yuñā nakoena, ana sineta miye la paḗisi, tepanon tekilali naña teiila la vena towar plan re kiela pupia naloge viowaen naña apisu e yo nene. A pog taḗena si laḗasa, la naña sinela kar ita apimin kieta sur lala, aḗar plan kare petan ita naña tekilalu manene la sur lala. Ana e pogos nene, pe sineta kar la re poli, tetañan ga, komin naña nasinekekaren tai sike e ita, sane sur la naña aḗar plan pavano lala ape na yomarava ga nini, ana kieta sur nowo la naña apowo manenea asike ga wa, naña taḗatete akovio pog tai, yoko ave kieta lue narui.

³⁵ Nane kieta pupia naulua itaena nane nanene narui, naþa yoko Ntewa la van ita, ana komin naþa nalaena tanea nene sike e marata, pe pon re si tekilapal nakiliaaren m̄arera naþa sike e ita poli,

³⁶ ana monar tesuñal ruru nena m̄arera tese Ntewa. Kieta sitomena la monar ve piavi ruruia vena tesuñã tekila ga kiena nasinenanena ne lala, ana tekilia tetol sur la naþa naga pisaar pan ita.

³⁷ A pog na tolena, pona ve ve piavi re yo, yoko imi m̄alivin ita, sa naþa visena kiena ne Ntewa tai naþa navisawalena Aþakuk pisawalia, sape *“Yam ve plas la sina, ve ve piavi manene re, ana yerkaawa naþa yoko imi ne, naga taþatete si su laa sane, yoko imi m̄alivi nenaga.*

³⁸ *E pogos nene, kiau yar mesmes lala, yoko amal ruru nenaga, komin naþa amlelaga e inu, ana visae nevisu lala yar tai yepen mavin inu, weresu si naga, yoko taþatete nena nekekarania-a þisa.”* *Aþa 2:3-4*

³⁹ Ana pe ita re nene poli. In na pe nesitom re nesape ita yar sur la ne sanene yoko temaraun Ntewa poli. La naþa aþeresula sanene, yoko monar ava akovio ga narui, ana ita naviawaen m̄arera ea, monar tetol malena.

11

?Naviawaena naga ya ne?

¹ Kieta viawaena nena, yoko tevisave naga sur ya na sanene? Tekilia tevisave naga pe þelaga na wasine ruruen Ntewa m̄arera, naþa kilia kila kieta sitomena kapuru ruru wo e ga e naga, a kilia kila kieta lelagaena m̄arera, tesape sur la naþa pe tepisu re poli, ana pe lelaga naþa asuñã ga.

² Viawaena naga pe pupia sur tai paþisi e navisuena kiena ne Ntewa. Siar e repita nasumo lala pimi, mrapa taaga nena nanene naþa Ntewa kila sane kilia kekaran yaru.

³ Þelaga naviawaena ne nanene narui kila ita tepisu kilale sane pe lelaga kemua, visena kiena ne Ntewa ga sii make suria, kila kieta yomarava nini pimi m̄alivi. Kiena m̄areraena ne nane mla sur la naþa yar taþatete visuia, miyuñãen make sur la naþa tepisu sike ea.

⁴ Popon tesitomyu si repita na sumo laþasa, sanape naþa la m̄ena apiawa e Ntewa nakonua.

Ta naþa naga yermarua Epol. E kiena naviawaena e Ntewa, naga mlotun e nalaena ta naþa mesmes paþisi, ana Ntewa kekarania, naga pisu po manenea taulu nalaena naþa wenla naþa Ken sinenan sape lavia. Ana Ken sinen mimi, m̄em̄ar wenla nena, ana þelaga wo naviawaena kiena ne Epol e Ntewa kila Ntewa pisu sane naga pe yar mesmes tai, a suri nene kilia iila ita ke vim tol nagane na wa.

⁵ Taþena sina, nane yermarua Inok. E kiena naviawaena e Ntewa, naga pe tol re marena poli. Naga pe yermarua, ana Ntewa ga pitomi þerelua naga, kovio e yomarava nini pa metava, ana akale pano-o pe añal re poli. Ntewa kila sanene pania komin pogos naþa sike e yomarava nini, naga pe yar tanea tai naþa Ntewa kekaran paþisi.

⁶ Lelaga paþisi, visae naviawaen e Ntewa ve su re e ita, taþatete tekila naþa yoko Ntewa kekaran ita. Yar a naþa sinenan sape kilia Ntewa e kiena malena, sinenan sape imi lavisinia, naga monar viawa manene sanini.

Naga monar lelaga sane pe lelaga kemua paḡisi, Ntewa suḡa ga, a monar wasinea sane yoko Ntewa kila wo vaḡisi va la naḡa akale ke naga.

7 Yermarua si tai naga Noa. E kiena naviawaena e Ntewa, naga kila ya naḡa pisa pania. Ntewa pisawal pupia womie nene pania, ana pogos naḡa Noa pe pisu re nena kana kile ta poli wa, ana kila ga ya naḡa Ntewa pisa pania, kila kiela pupia waa nena vena namratava puna lala akilia amal ea.

Naviawaena kiena ne Noa nene e Ntewa tamalia la nene, kila mēna pupia nakoena pimi ḡalivin make yar taḡena lala e yomarava, komin naḡa pe amlelaga re poli. Ana Noa naga pe na ḡegas kiena ne nalelagaena lala tai e Ntewa, ana Ntewa kila amesmes e marana.

8 Taḡena si tai, naga yermarua Epraam. E kiena viawaena e Ntewa, naga mlogear ruru paḡisi, molue petan yo naḡa sike ea, pa e yo taḡena tai, naḡa Ntewa pisaar sape taḡan vania. Naga mialin ke sape va ea, mninue kare sape aḡa kope ke na wa, ana komin naḡa Ntewa pio, naga pa ga narui.

9 Naga mial mēa pano-o, pogos naḡa pa ḡalivi ea, sa ga wolawa ga tai, ana purvanua ke naḡa Ntewa pisaar pan narui. Ana ḡere yuḡa tapolen mēne yo nena, sike e nene amio na mratava puna lala, sa naḡa narina lala, naḡa Aisak lala amio mapina lala naḡa Sekop lala, naḡa la mēna akus porotano nene naḡa Ntewa taḡan pan la ve kiela lue.

10 Ana Epraam tol yo nene, sike ea, ana pe kila re pupia mēna yuḡa ta poli, mēke ga e yuḡa tapolen la naḡane. Naga nene komin naga kiliar ruru po paḡisi sape pe mēna uḡa re napo nene poli wa, ana naga sukoko ga e nene na wa, vena yoko va e pupia pulkumali kiena ne Ntewa, naḡa Ntewa pisirlua a miyuḡaen amio kana ḡeren ḡarera naḡa taḡatete si wororowa pogos tai.

11 Ta sina, naga sira marua Sera. E kiena naviawaena e Ntewa, naga mēḡenan ḡesan narina naḡa Aisak. Nakonua nena, pe ḡarli re sisi poli wa pano-o pimi pe sira marua, ana suḡal ḡarera sike e naḡa sape yoko navisaarena kiena ne Ntewa ve lelaga vania amio wona yermarua Epraam, sape yoko lalua awar narila.

12 Yermarua Epraam mēna ga sa naḡa mrae pito tano rui, ana narina naḡa ḡaria kila namratava puna la apim ape mok paḡisi. Ana siraunia aḡarliluen la apitom sanene, pano-o kiena lus lala apim ape mok sane verue la metava ma e sinapane, taḡatete si aulola, asaga mras nen none la garo losi narui.

13 Ana yermarua make la naḡa amlelaga e Ntewa sanene, Ntewa pisaar kiela sur wo lala pan la, ana aḡar ga kana narin kinakinas komḡasa, ana amar tan yomarava nini. Ana akilia asape Ntewa ḡar ligan ga laḡasa sike ga wa, yoko warpo nakeviu sirau, ana kila apisu kilale asape ape wolawa ga e yo nena.

14 Yomarava nini naga pe kiela yo re nena poli, ana kiela sitomena sike e mēla uḡa taḡena naḡa napo.

15 Ana visae yo naḡa asitom manenea naga purvanua ke naḡa amligan apim, visae la sinelania, akilia avilopu la awasuḡe si ava e wo ga.

16 Ana peraga, pe kiela sitomena ḡasuḡe re si pa e nanene poli, la asitom ke asape atol yo taḡena naḡa po manene la sane, sinelan ga uḡa nae ma e peni. Ntewa kila ruru make kiela pulkumali wo nene rui, ana naga sinenan paḡisi sape popon loge avisave naga pe kiela Ntewa kemua lelaga, a naḡa avisave mēna uḡa, naga ve mēla uḡa lue narui.

¹⁷ Ana e lepas kiena ne yermarua ke la nene na wa, tevisayu si yermarua Epraam, naþa e kiena nakilaliena m̄arera naþa naga pisuia. E kiena naviawaena e Ntewa, naga tañan nena narina taaga naþa Aisak pania, tañan sape kuþaþain ke sina ga vania. Aisak ke naþa nanua ne Ntewa pisaar m̄arera pa arimana, sape

¹⁸ *“E narum̄a nene, yoko kioñia
lus la aim ave moki.”*

Jen 21:12

¹⁹ Ana pogos naþa Aisak lavis mare, Epraam pe kiena sitomena re poli e navisaarena kiena ne Ntewa nene, ana naga mlelaga ke naþa sape visae monar weñar narina nene mare, Ntewa kilia tamalia si wo ga ne. Ana Ntewa pisu naþa kiena naviawaena pe lelaga sanene, ana Aisak pe mare re si poli, ana ariman pisu ga naþa Ntewa mla maran si malena kiena ne narina nene pania mligan e limana.

²⁰ Ana yermarua taþena si tai, naga narina ne Epraam naþa Aisak. E kiena naviawaena e Ntewa, mla kiena visena maro pan narina lua nene Sekop amio Esau, mlelaga m̄arera sane yoko sirau navisa ruruena imi van lalua sa ga naþa pisaar pan la.

²¹ Ana Sekop m̄ena nene sanini, e kiena naviawaena e Ntewa, þasine ga naga sane yoko kila wo van kiena lus lelein la naþa avim sirau. Naga þar narina naþa Yosop, ana Yosop þar narina la lua. Ana pogos tai, lavis repila marua naþa Yosop kovio, suñalun kiena plasgai telan þarina pito tano vena lotun Ntewa, þisi na pisawal navisaarena navisa ruruena pan mapina la punu ga.

²² Arimala marua nene Yosop, naga m̄ena popon sa tesitoñalia. E kiena naviawaena e Ntewa, naga mlelaga m̄arera sape Ntewa ve ligan re yeririna nae Israel la asulue Isip, ana yoko wereplan la awasuþe si e kiela purvanua wawa. Naga pisawal sanene, ana pogos naþa kiena malena lavis þisi, pisa m̄ena sape visae naga mare, ve asin re mon Isip, monar akus vano-o asin m̄ene kiela yo.

²³ Taþena sina naga yermarua Mosis, kiena yermarua lua. E kiela naviawaena e Ntewa, pe amaraun re navisaluaena m̄arera kiena ne Parin Suþe Pero poli, pogos naþa narila nane Mosis paeme, apinaia naga paþisi, pe atañan re añeñar poli, ana akuswan naga mon moñia ga, pano-o tol kupario telu.

²⁴ Ana Mosis nene, naga m̄ena, pogos naþa kapuru pa keviu pae na, naga m̄ena pe yar na lelagaena. E kiena naviawaena e Ntewa, pe sitom manene re e kia wo naþa amla pania, sa naþa Parin Suþe Pero narina naþa sira, narina,

²⁵ ana naga sitom manene la kiena lus taþena lala, yeririna na mratava kiena ne Ntewa. Naga mligan um̄a m̄ana yar keviu, amio þelaga la na yomarava nini, naþa sane kana kekarena pe na þane ga ne, þisi na pa miakol amio kiena yeririna lala e malena na pog m̄arera la naþa le Isip la akila ke pan la.

²⁶ E pogos nene, naga suñia sitom veve ke ga navisaruruena la naþa kilia imi m̄alivin naga e pogos la naþa pimi sirau. Naga mnunun sape visae kus ke naloge viowaena amio la vanon yuñiaena kiena ne Navisaarena, naga po manene la taulu naþa naga kus ke sur wo lala na malena memee ga e um̄a m̄ana ne yar keviu nae Isip.

²⁷ E kiena naviawaena e Ntewa, pe maraun re sur ya naña Parin Suñe Pero kilia kila vania, ana naga mligan ga Isip sa naña Ntewa pisa pania. Naga pe pisu re marana ne Ntewa poli, ana ñar yon ga naña logearia sa ga naña pisu nena e kilamarana.

²⁸ Naga ke sina ga, e kiena naviawaena e Ntewa, naga ñuarar ruru mrapa natamaliaena naña Ntewa pisa pania, a naga kila kiena yeririna lala aplan ke kuruta na sipsip e mñala pulutava lala, ana pogos naña Ntewa mligan kiena navisi na marena pitomi vena la nakoena va Pero, war ro ga kom metavan mñala uña lala, pa mñemar mñearu na uña punu ga nae Isip.

²⁹ Ana siraun nanene, yeririna nae Israel la nene añure matan Pero, amial apa atol Sive naña Pivaga. E kiela naviawaena e Ntewa, akusro pupia sive nene apa lepas ñasia, amial ke apano-o sa ga amial ke ga e porotano. Ana la nae Isip asirau apimin la, ana la mñena amial asape akusro sa ke ga, ana pupia sive nene pimi pranwo la sina, kila talilun make la ga amarmare.

³⁰ Ana pogos naña yeririna nae Israel lala amial apa la sane apa atol pupia kumali naña Seriko, amio kiena li na mara la naña asike loyurña e kana pupia kove naña amiyurñaen e kilavaru telivi piora. E kiela naviawaena e Ntewa, la nae Israel amial atalivi e kumali nene pano tol legiena orai, pano-o tol legiena na olua, apisu naña Ntewa kila kove la nene amloloru veraga.

³¹ Ana loyurña e kumali nene, sira tai sumña ga, naña nanua sumo pe sira na mrapa, kiena kia Reap. Sumon, yar la lua navisu veveen yo kiena ne le Israel lala, la apa atapolou loyurña Seriko, ana pogos naña asike ea, sira nene ñerewan la e mñana yumña, miila la keviu papisi. Yaru tañena la nae kiena yo, pe sinelan re avatanon Ntewa poli, ana e pogos na mara, amarmare, ana e kiena naviawaena e Ntewa, Reap pe mare re poli, atamalia kiena malena.

³² Nane repita marua la ñasia naña ape purñes nen yar naviawaena nakonua. Ana tekilia teva laa sane, vanon kia moki sike ga wa, sane yermarua la nene Kition, Parak, Samsen, Septa, amio Parin Suñe Tepet, amio mñena Samiuel amio navisawalena tañena lala, ana nepisu sane torok ga wa, pe aora torokin re poli naña nekilia nesiri plan kiela suniena la veve taaga e la punu ga.

³³ Pe lelaga kemua, visae teloge ga sunena la nene na, apo na apo. E kiela naviawaena e Ntewa, kieta yermarua lala akila pupia sur la moki. Yoko tevisu naña akila mara ataulu purvanua mñarera tañena lala, ana akila naña yeririna na yo viowa lala monar ayurñaae ataveve navisaluaena na po, ana amñareran na tolen ya naña akilia asape Ntewa pisaar pan la. Yeririna tañena lala akuwanla apito e ñiliñili na laion vena akan la, ana pe akan la re poli.

³⁴ Akuan la e pupia kapi, ana tañatete nena kekan la. Pogos lañasia apane playu na mara, ana añure matan poga ga, a pogos lañasia li na mara la akila kare la mña pano-o pe puriula mñarera re si poli, lavis ga ñisi. Ana siraunia, apisu ga naña apa sina metava, amñarera manene papisi, akila mara amio kiela li na mara na purvanua tañena la nene, pano-o ataulu la, amñene plan la añasuñe sina.

³⁵ Lala ñas amarmare e pog mñarera la nene, ana ola la atagin la, ana amilan ga Ntewa mla si ninula pan la sina, pisir plan la amal sina.

La sina p̄sasia, nasinekar la akila yepe lalae moki pan la, a akilali la visae la avisave la pe amlelaga re si e Ntewa poli, yoko aligan la awasupe la sina. A visae avisave asuñia amlelaga ke ga e Yesu wa, yoko akila m̄arera la sane van la na wa.

Ana e pogos nene, yeririna lala kiena ne Ntewa asape visae akila m̄arera la ve sanene van la, poga ga, ana taṭatete aligan kiela Supe. Asitoñal ga asape e pogos naṭa visae naga visirplan la sina, la sinelan suñalen se marana naṭa akekara, a ve amawan re sina.

³⁶ Lala p̄sasia apiar la, aṭure la apa añe la e yometava e maran yar la naṭa apisa kare la ke paṭisi. La p̄sasia, pogos naṭa apiar la, nane e sen urmi lala, akuan la p̄araria e yuñna na koaena.

³⁷ Lala p̄as sina ga, akove moñar la, la p̄as apiliro la komṭas lua e sowa, p̄sasia ateriñar la e playu na mara lala. La naṭa visae ve amare re, la m̄ena ga sur m̄arera van la pa p̄isi. Pe kiela sur re poli, limala plas paṭisi, p̄isi na asi plan ga kulus nen nane pona sipsip vena ayenia nakilaen yepela visusun. Sur la punu ga piowa lue ga pan la, a yar taṭena lala pe apisuar la re nena ga, akila kare la keviu p̄isa.

³⁸ Pe m̄ala uñna re poli, a pe kiela yo re naṭa ava e poli, p̄isi na asuñia amialialoro kar ga e yo mema a metava e tavie lala, asu kar ga e pulṭe lala.

Nane yar na viawaena lala na sa nene. Yomarava nini na piowa manene la pan la, sa naṭa tekilia tevisa tesape yomarava nini pe torokin re si yeririna wo la na sanene ase poli, yar la na sanene popon asuñia ga m̄ala uñna metava ma e peni.

³⁹ Tepis sane la punu ga naṭa tepisayu la pa rui, apane pog m̄arera la mok paṭisi, ana pe amlor re poli, asuñal m̄arera ga, kila temnunu kilale kiela naviawaena e Ntewa keviu, a pe lelaga. Ana la ape na pog nane naviranarena marua nanua sumo, ana asuñia amloge navisaarena wo lala kiena ne Ntewa, sane yoko naga kila mrpa naṭa akilia atol malena naṭa ve uro re, ana pe apisu re mras navisaarena nene molue pula poli.

⁴⁰ Ana Ntewa pisuveve sape popon kila mrpa viu tai van ita. Ana pitetalia Yesu pitom kila pae kiena yuñnaena, kila sane la nanua sumo ne, amio ita, ita punu ga towar mras na visaarena kiena ne Ntewa nene e mrpa ve taaga ga, a e pogos taaga ga.

12

Kilamarata suñia ga e Yesu, naṭa naga m̄arera manene pano taulu pogos m̄arera lala

¹ A la punu naṭa tepisayu la p̄aro rui, la na sane ape pupia purṭes nen viawaena lala, asa ga pupia p̄egas nena naṭa asuñal asuñia apisuveve ita ke ne, asuñia apisu ruru ke kieta viawaena, asape yoko tekirir va ve sanape. Sur ya naṭa suwo ke kieta mrpa, monar teyaslua, a mlamulen viowa la naṭa suñia piar kare ita ke ne, monar towarplania, ana toñareran kiririen e mrpa piavi naṭa sike e marata, naṭa sitomiena na liganaena ve su re si e ita, kieta sitomen la ve piayavi ga.

² Tekira tevisuar manene Yesu, naṭa suñal sike e luas nen mrpa gare. Naga pe purṭes nen mrpa na viawaena, a pe kana luas m̄ena ga, ana pogos naṭa tesitoñalia, yoko la m̄areraena van ita. Tekilia tesitomyu si pogos naṭa naga p̄ar ke yepe lalaea a naloge viowaena meta e lak torovia,

naga sitom korenan ga pogos m̄arera naḗa naga panae. Naga mligan kiena sitomena m̄arera su ga e pupia kekarena naḗa sike e marana, kila m̄a pano-o tauluia, ana nanagane teke e lepasnena ne Ntewa na ḗamarua, e pupia lelenu wa ma e peni.

³ Popon tesitomyu m̄a Yesu, e pogos naḗa yeririna viowa la nene akuan make visen viowa la pania, sinela kar manene paḗisi, ana naga taḗan ga naga pano tol luas. Sanene, ita m̄ena popon ve sineta maren re yuḗaena vilaga, a taḗatete temarau, ve tesitom re urmatanen ya naḗa monar tekila.

⁴ Pona tesitom ke tesape temloge piowagan kilaen mara temio ḗelaga viowa ana torok yo narui, sineta mare, ana pe tetol re ya naḗa Yesu kila poli wa, pe tesu wo li re mlamulen viowa poli wa, pano-o kata kuruta mlau e yepeta.

⁵ A popon ve sineta ḗesan re visena na iilaren naḗa Arimata Ntewa pisa pan ita, sape pio ita sane narina lala, sape

“Naruu, visae nevisu popon sane naloge viowaena tai imi tol ko, ve ositom korenan re,

pona visae yam laḗasa nevisu sane monar nela nakoena van ko, kioḗa sitomena ve lor re, komin kiau ḗelaga navian koena naga sanene.

⁶ *Visae la naḗa sineu sii la, yam laḗasa monar nekila aloge viowa, a la naḗa nepe Arimala, yam laḗasa monar nowela.” Pakaiwa 3:11-12*

⁷ Sanene, visae pog tai ovisu sane ve sanene van ko, monar om̄arera, otaḗan ga sane mrapa ke tai naḗa Ntewa sinenan sape vian ko e narui, sinenan sape kila ruru kioḗa malena ne. Ita punu naḗa tepe ata, tesuḗa tekila ke sanene pa narita lala, ana visae Ntewa pisu ita sane narina lala, naga monar kila m̄ena ve sa ke nene van ita.

⁸ Sur nene naga yoko ita make tetolia, a visae ve kila re van ita tai, naga pisu yaru nena sane pe pe narin ruru re napo poli, naga pe narin yar nae ga koyo tai.

⁹ A nanua sumo, ita make ga, pogos naḗa arimata la amla ke nakoena pan ita, pe sinetan re poli, ana pe lelaga, nenaga ne tepisu kilale sane amesmes ga, a kila sane tesitom la va la sane. Ve sanene na, popon manene tevatanon Arimata e ninuta, tekekanan ya naḗa kila pimi m̄alivin ita, vanon naga ke nene narui pe mrapa na malena.

¹⁰ Arimata lala amla ke nakoena pan ita e kas la naḗa tepe sisi ke ga wa, akila sanene komin asitom asape yoko wo la sane van la ke sina ga, ana pogos naḗa Ntewa mla nakoena pan ita, kila vena yoko wo ke sina ga van ita, vena ita m̄ena ga tekilia tetol kiena malena wa.

¹¹ Nakoena pe sur tai naḗa e ke e kana pog na kusena, pe kiki re nena ga, melkalka paḗisi. Ana siraunia, visae tetam̄an naga vian ruru kieta malena, yoko war mras napo lala, sane ḗelaga na moḗauna a sum̄arena, amio ḗelaga na waena a na mesmesuena.

¹² Ve sanene, visae sur ya naḗa avitaweia, amiu akilali sane navi-sawaliena Aisea pisa sumo, naḗa sape

“Avisir plan limamiu la naḗa tayoi sike ne, akila la akulul sina, a purpur na lamiu la naḗa miyuyuwawa ke ne, akila la aḗarera sina.” Ais 35:3

¹³ Sanene, amiu m̄ena ga akila ruru si kiamiu mrapa la amesmes ruru wo, ana kiamiu laulu la naḗa ayaloro atavevea, yoko lala ve viowa manene re la sane, ana yoko imi m̄arera sina.

Avisuar ruruia ve akila pal re mrapa

¹⁴ Sur lua na waryoen silaga la sanini. Tai, naga þelaga na ve erau woena amio yeririna taþena lala, a ta sina, naga þelaga na malena wa naþa yaru monar se ea visae sinenan sape visu marana ne Ntewa na mava.

¹⁵ Ana monar ayumæe mārera vena ve amiu yar tai naþa kirir mā pano-o þisi ga e mrapa komsusia, naþa pe tol re lemamiena kiena ne Ntewa poli wa. Ovisuar ruru mēna ga naþa ve narin þeligas melkalka ve imi tawa re e sinemā. Visae pere, þisi na kapuru war mras la ve moki naþa piowa e kionā malena, a kana kororak ne la ve kila kare re malena wa kiena ne li na lelagaena wa taþena lala.

¹⁶ Monar þelaga viowa na yermēne amio sira ve imi re e amiu, a monar ve þelaga nasineþesan ruruen re Ntewa, sa naþa Esau kila nanua sumo. Esau nene, Ntewa kilologia naga pe mēaru kiena ne arimana vena kilia war lalimana ve kiena, ana pogos tai naþa visokaria, mlopon ponos nen pursi wo naþa wenla na vetokaki Sekop miyumāenia, ana mias lua sitomiena kiena ne Ntewa e kiena malena, pisa pa wenla, pisape “Ei, ola pursi nene im van inu nagane, a lalimana ne ata make ga naþa pe kiau, ana nela vaniko.”

¹⁷ Ana sa naþa tekilia þa rui, siraunia Esau pisa sape yoko war maran si lalimana ne arimana ve kiena, ana apisalupar ga, vanon naga þiliwilin plan rui. Ana mloge piowagania, tagi pano-o kila þele ga rui. Naga sitom ke sina ga, sape sa ve kila re ga, ana nagane kilalu rui.

Tavie naþa Sinae na yomarava, amio tavie naþa Saeon nae peni

¹⁸ Ana popon tesitomli si ve tokak ga e lepas nen navisaluaena na sumo wa, amio lologena wo kiena ne Yesu Kristo naþa pimi ga na wa. Sur lalua nene pe taþena paþisi, ana sur nene tekilia tevisu kilale e kala tavie la lua.

Tavie na navisaluaena marua, nane Tavie Sinae, naþa na yomarava ga nini. Kieta li marua le Yu lala akilia apisu e kilamarala, ana apisu sane pe pupia yo wa na marauena, naþa kap mēke ea a kana pulþalu ne lala yo malolo ga rui, amio kan yaku nena naþa yemalolo kalo make ga, a lagi tai miyui lue ga ea.

¹⁹ Ana pupia kana kumasua nena miyelyelu mālialia, ana amloge pulgo tai pis naþa urmi paþisi, kila sane amarau pano-o, atag asape ve visa re si sur tai van la.

²⁰ Apisu sane yo nene pe wa paþisi, akranwo ruru nena, sane visae sur mal ya naþa waro lavisin tavie nene, kus pal laea, yoko monar akoveñaria.

²¹ Ana yermarua Mosis pisu sur la nene, naga mēna marau, pisape “Lelaga naþane, nemiyuwawan ga marena.”

²² Naga nene tavie wa na navisaluaena marua na sumo, ana nanagane na pe tepa re si e poli, tepim e tavie wa viu na lologena wo nene na Tavie Saion. Naga sike ma e peni, naþa pulkumali kiena ne Ntewa mali mēke ea, naga pe Yerusalem viu ne nae yo mava. Naga pulen ga navisi lala, mok na mok naþa sane apulopule ga, naþa asuvileviles kar ga vena kilaen yauena na kekarena.

²³ Ana likan la, ita þegas na li na lelagaena wa la tesike lele taaga ea, naþa ita tepe sane mēaru lala kiena ne Ntewa naþa teþar lalimana. A amio ita mēna, ninuna ne kieta yar mare lala asike ea, nane la naþa amesmes ruru pa rui e yomarava, ana pogos naþa amare, aþure plan la apa atol luasnen mrapa natamaliaena, naþa apa asu ruru e yo nene. A yaru naliþereena mēna tai totano teke metava e yo nene, naga pe Ntewa na sur make ga.

24 A amio sur wo taþena la naþa asike e kieta kunus wa nalologena wo nene, tekilia tevisu Yesu, amio kana kuruta naþa mlau, naþa apeven pa e losineta lala vena kila temekiki. Kana kuruta nena, pe sa re kuruta kana ne yermarua Epol nanua poli, naþa asape kuruta na ween yaru, a kuruta na kilamaranen napiowaena, anã kana ne Yesu naga pe kuruta na tamaliaena yaru, a pe kuruta na viewoena. Yesu kila po paþisi wa, naþa suñal su likan Ntewa amio yaru, kila kiela naviranarena viu lalua suñalu ruruia, vena kila lalua ave erau wo sina.

Ayagogon ruru pulgona ne Ntewa

25 Navisaluaena marua, naga sane visena na kilaþegeena ta naþa paeme e yomarava nini, a lologena wo, naga sane visena na kilaþegeena ta naþa pitom ma e peni. Ana la naþa apilon mñasila pan navisaluaena marua nene, taþatete nena aurmatan nakoena þisa, ana visae ve sanene, yoko ve sanapen la naþa apilon mñasila pan lologena wo? Yoko taþatete nena aur matan ve tokaki. Visae ve sanene, popon teyagogon ruru pulgona ne Ntewa, telogearia.

26 E pogos naþa Ntewa pis pa yermarua nasumo la nene, kiena visena urmi paþisi kila yemninu, ana siraunia, kiena visaaren tai pisa si mon metavanja, sape

“Yoko yam si tai nokululun make yo punu ga, ve yomarava re ga nini, a amio make yo la ne ma metava yam veraga.” Akai 2:6

27 Visena naþa pisa e nini, naþa sape “Yam si tai,” naga pisa ke sur keviu ta ne. Naga kana kinasa sape Ntewa kululun yo yam tai rui, ana kiena sitomena mārera sike ga wa sape kululun li si yam tai ana visu ruru li make ga suria. E legiena maro yoko kululun wowa yomarava nini, amio sur make naþa naga sii la sike ea, ana yoko sur naþa taþatete kululun rovia yoko suñal mārera sulue na sike ne.

28 Sur ga tai naga kilia su lue na sike ne sanini, nane nasuþenena kiena ne kieta Ntewa nena, a potena paþisi naþa mligan kieta malena su ruru sike loyuma ea. Popon silaga tekila lotena wo tai vania naþa kilia kekarania, tepisu kilale naþa naga pe na wa paþisi, tevatania.

29 Komin kieta Ntewa naga kapi ke nene narui, naþa kilia sikap van make sur punu ga.

13

Pelaga la naþa Ntewa kekarania

1 Visen si laþas nini vena iila amiuena, naga sanini. Popon asuñã akekarani amiu lue ga, sa naþa kam na ape mratava taaga ga amio Kristo.

2 Ana ve akekarani amiu re ga, akekarani ke mēna wolawa lala, akekarani naþa avisuar la e māmiu uña lala. Popon akilakila sanene, komin pog laþasa, kam na amninue ga, ana wolawa la naþa apisuar la ke ne, la na navisi kiena ne Ntewa ke la narui.

3 Asitoñal la naþa asike e yuma nakoena, awar pae kiela naloge viowaena lala, sa ga naþa akoven amiu mēna apa asike amio la. Kam na ve sinemiu þesan re mēna la naþa yar taþena la asuñã akilakila kare la ke silaga, komin ita punu ga tesike e yomarava nini, a monar tokus pae pogos mārera la naþa yoko tevisuia.

4 Popon yar make ga avisu kilale þelaga na talopaena naga pe sur wo a pe sur wa mēna ga, a komin sur ne nanene, pe pon re si kororak tai

imi kila kare tog naŕa aŕaenia pe m̃ala lalua naŕa atalopa, komin lalua apisaaria asape yoko ve aure re si taŕena. Yoko Ntewa la na liŕereena va la naŕa amiyalyal kar ga, sane li na talopaena naŕa akila kolau, pona yar viu la naŕa akila lau.

⁵ Ovisuar ruruia naŕa ve oligan re kilavaru imi ve suri na sumo e kioña malena. Popon okila ko okekaran ga narin ya naŕa teke e lumoña rui, komin navisaarena kiena ne Ntewa naŕa sike pa rui, pisa sanini, sape
“Taŕatete neligan ko yam tai, taŕatete nevilon m̃asuu van ko.” Lev 31:6

⁶ Ana pogos naŕa tesitomyu si naga nene, mla si nam̃areraena pan ita, vena tevisawal visena naŕa sike e Tus na Yauena lala, pimi pe kieta visena, naŕa tevisave

“Yar na iila ruru inena, naga Ntewa na mava ga,

ana ve nemarau re si narui, yoko yar taŕena kilia kila si ya ne viowa van inu ne?”

Yauena 118:6

⁷ Sur taŕena, popon asitom̃alar m̃a kiamiu nasumonena lala, naŕa apisawal ŕesan visena kiena ne Ntewa pan amiu. Avisu veve ruru mras naŕa molue kome ŕelaga wo na kiela malena, a akila ga nono na kiela lelagaena m̃arera e kiamiu malena lala.

⁸ La amlelaga ruru po, ana ita m̃ena tekilia telelaga, komin Suŕe Yesu Kristo naga piloulou re pogos tai poli, naga maran taaga sa ke nakoneva, ŕane, a peni, sulue na sike ne.

⁹ Popon tevisa m̃ena tevisave avisuar ruru amiun visena kar taŕena lala amio navian wowenen lala ve aim aure plan amiu re vetan kove wo naŕa kam na asike pae rui. Yar laŕasa asitom manene la e ŕaŕagena wa lala, amio kala kinanena ne lala, ana kinanena la nene taŕatete nena iila kiela malena lala. Sur taaga ga naŕa kilia kila sineta la m̃arera ruruia, nane lemamiena kiena ne Ntewa pimi pan ita.

¹⁰ Kinanen la ne tai ne sanene, naga nane kilam̃iu na kuŕaŕaena lala naŕa yaru wa la akuan ke e wonta. Amlenwoia, akila pa yum̃aena la e narui, ana siraunia akania sa naŕa akinan kala ke narui. Yar wa la nene la amal ga e kinanena na wonta la nene, ana ita naŕa temlelaga e Yesu, ita na pe tekinan re e wonta nene poli, ita na kata wonta taŕena m̃eke na, naŕa temal e kana kuŕaŕaena nena naŕa akuan su ea, naŕa yar wa la pe apisu kilale re poli, a la taŕatete akinana ea.

¹¹ La asum̃a akila ke kiela kuŕaŕaena la nene, ana tai na pe taŕena towe laa sane, sa naŕa asape kila totou na marena kiena ne Yesu, kuŕaŕaena nena naga naŕa asape na lakorenanena na viewoen mlamulen viowa, ana pogos naŕa ŕarin yar wa kila naga, naga pe kus make re tas nen sur mal pa loyum̃a naŕa pe yo wa manene poli, ana ŕar ga kana kuruta, pa mligan se wonta. Ana tas nen sur mal nena, akuslua si petan um̃a, akus pa vanua, ana askapia.

¹² Naga sa nenaga naŕa Yesu kila, naŕa akus m̃ena naga pa vanua e purkove na pulkumali, akila mloge m̃a piowa pano-o kana kuruta mlaun make nenaga, naŕa pe mlaun koren re poli, ana mlaun naŕa kila ita kiena yeririna lala tepim tepe yar wa ruru nena napo lala e marana ne Ntewa.

¹³ Ana komin naŕa Yesu kekaran sape kila ve sa nene vanon ita, ita m̃ena ga monar tekekaran teva tesum̃al tesu temio naga vanua e um̃a, yar la avisu kare ita sa naŕa apisu kare naga, tokus naloge viowaena ve sa ke ga naŕa naga kusa.

14 Visae viowa ga van ita e yomarava nini sanene, sanene na pogaga ne, komin naþa pe tesitom re tesape yoko tesike e pulkumali tai e nini ana tesulue poli, ana temligan kieta sitomena sike ga e mñata urña napo e pulkumali viu naþa tepanon ke rui.

15 Popon kemua tesitomñal lue ga naþa Yesu kila po manene la pan ita, naga pietavan ita e mrapa rui ana silaga tekilia tevisa potena va Ntewa vanonia. Ve tekila re kuþaþaena e sur mal la vania, ana nalaena tai toña ga naþa tekilia tela luen ga van silaga, naþa yoko kekaran vaþisi, naga nalaena na yeluarena. Tesuñña tepisirlua ke kiena kia sanene, ana visena na gota ne lala sa ga mralak tai naþa kiki ruru nena po pania.

16 Visae sanene, ve sineta þesan re naþa tekila yuññaena wo lala, komin naga sane kuþaþaena naþa tekilia tela va Ntewa. Tai naþa naga kekaran manene la sane, naga sanini, sape tekila luen ga wo va yar taþaena lala, tekekaran ga naþa teviovion kieta sur la temio ga.

17 Sur si laþasa, sane monar telogear kieta nasumonena lala, monar tekekaran ga naþa tesu vatanon kiela visena lala. La aþion ke paþisi naþa avisuar ruru ita, komin naþa pupia yerkawa kerkeviu la naþa asu metavan la asuñña apisu veve ke kiela yuññaena a kiela þelaga mña lala. Visae kieta nasumonena lala, kiela sitomena la marmare, ana yoko yuññaen make ga va viowa nenaga, ana visae telogear ruru la wo, yoko kila yuññaena ve urmi manene re van la, akekarania, ana yoko wo manene mña van ita, yar na yuññaena lala.

18 Pogaga, lavis ke visena make la þisþis narui, ana sinemimin mesape meviun mña tan amiu mesape asitomñal imimi e kiamiu leniena lala, vanon yomārera naþa mesike e nanagane. Pe mepisu re sur tai piowa teke e imimi poli, kiamimi sitomena la merarava ruru ga, a mesuñña mesuññalu mñarera lue ga mesike e þelaga wo la naþa mesmesu e maran yar lala.

19 Ana sineun nesape visena la nene akila ruru vilaga, vena nekilia neviaþa e nini ve ve piavi re nowasuþe si neiñas pun amiu.

20 In na nesuñña nemlen wo amiu ke mña ga, nesape yoko Ntewa iila amiu. Naga pe Ntewa na suññare, naga pe Ntewa naþa sinena miye ita kiena sipsip lala, ana pitetalia kieta Suþe Yesu pitom e yomarava nini, pitom pe yerkawa na visuaren kieta sipsip lala, kana kuruta mlau vena visirluaen naviranarena viu naþa yoko sike sike nena. Naga pe Ntewa mña naþa Yesu tañan kiena malena pania, ana naga þerelua petan marena, pisirlua malia sina,

21 ana noþasine naga nesape yoko la sur nowo make ga naþa kam na sinemiun ke nanagane vena kilaen kiena yuññaena e yomarava nini sa naþa sinenania. Naga suñña miyuññaen ke e kieta malena la pe ve taaga, komin Yesu Kristo suñña miyuññaen ke kieta þelaga wo vim ve sa naþa naga sinenania, ana yoko teieluar manene naga vanon vano-o taþatete þisi, Sanene.

22 Na mratava pun inu lala e Kristo, nesiri mñaki nini piñasu pan amiu, pona visae ve ve piavi manene re yo, ana visae avisu ve sanape kam na ve sinemiun karin re, ana kam na ala kiau visena na iilaen la naþa sike ea.

23 Sineun nesape nevisawal van amiu aloge kieta wolai naþa Timote, amligan lua si naga molue petan yuñña nakoena rui. Visae ve ve piavi re imi kom e nini, yoko imimi lua, meimñas mevisuveve amiu.

²⁴ Sinemimin mesape avisawal va kiamiu nasumonena lala, amio m̃ena yeririna taṣena lala kiena ne Ntewa, avisave mepiun ke mesape la asike sanape, asururuga pona sanape? A le Italia la naṣa asike e nini la m̃ena sinelan asape avisa pokolemalo van amiu.

²⁵ Kiau visena maro nae e nini, nane nesiri van amiu narui, nesape yoko lemamiēna wo a sinewo kiena ne Ntewa sike amio amiu make ga.

Maki Naþa SEMES Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

Maki kiena Semes, naga kiena visena wo lala naþa vena vianen yeririna lala kiena Ntewa naþa asu tetai asike e yo punuga e yomarava nini. Semes naga kila totou la mokliu e kiena visena vena lilaen yaru lala, vena atol sitomena a kiliaena wo lala. E mñaki nini, naga pisayu suri moki naþa nalelagaena lala monar kiela sitomena tolia a monar akila. Naga sape nalelagaena naþa limana korena, naga monar kekara pogos naþa visae Ntewa visirlua naga va metava, a nalelagaena naþa kiena suri moki, naga monar kekara pogos naþa visae Ntewa ligana naga vito su tano. A pisayu þelaga wo naþa yaru monar kila, a naga sape lelagaena a yuññaena, suri lua nene lalua monar akiriri lele taaga. Pisayu mñena sape yaru naþa kila ke þelaga wo na lilaen yaru taþena, yoko kiena lelagaena mñarera.

Semes pisayu suri lala na kilalien yaru lala, a naga sape yaru naþa suri la aimi akilalia, ana naga suñña þuarar ke þelaga mesmesu, naga kilia loge wo. Pisa sape nalelagaena monar ve tamãan re gona visa suri viowa, ana monar yeluar ga Ntewa ea. A pisayu manmaruaena naþa Ntewa kiania, amio þelaga taþena leþas naþa po, sane þelaga kiena yaru naþa kila kiena sitomena pito ga tano, pona kila kiena sitomena piyavi. Pisayu mñena þelaga laþas naþa piowa, sane yaru la asuñña apeveyu, apilave paþisi, amila nakoena pa yaru taþena, pona akila kiela sitomena pa metava.

E mñaki nini Semes pisayu lotena naþa navisatamñeena sike ea, a suri keviyu si tai, pisawal ruruia naþa lelagaena amio yuññaena wo, suri lua nene monar asike lele taaga e maliena kiena yaru naþa lelaga, ana nanini naga taveve sitomena kiena Ntewa.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1

Pelaga na lelagaena a þelaga na manmarua 1:2-8

La naþa limala korena a yaru na suri moki lala 1:9-11

Suri na kilalien lelagaena kiena yaru 1:12-18

Yaru naga monar loge visena kiena Ntewa a monar kila suri la naþa visena nini pisa 1:19-27

Visena na kila woen yaru pisu suri piowaga e yaru taþena 2:1-13

Lelagaena a yuññaena wo 2:14-26

Li nalelaga monar visuar ruruia e kiena visena 3:1-18

Li nalelagaena a þelaga lala na yomarava 4:1—5:6

Suri taþena la naþa Semes pisa 5:7-20

Visen þesia

¹ Inu Semes inu nepe yaru na yuññaena kiena ne Ntewa, a kiena ne kieta Suþe Yesu Kristo, naþa inu nesiri luññaki nini pimi pan amiu naþa amiu

lus nae Israel lala lualima taaga pa lua naŋa amiu asutetai asu ke e narin pegas lala e yo punu ga e yomarava nini. Inu nepiun nesape sanapen amiu asu pogaga pona amiu na asike sanape?

Naviawaena amio namanmaruaena

² Puruvi lala a vineu lala, pogos naŋa na kilaliena lala imi e amiu, amiu na akilia avisu la sa naŋa suri nalogewonena.

³ Nanene na sa naŋa amiu akilia, pogos naŋa suri nakilaliena naga kilali kiamiu naviawaena lala, ana amiu atauluia, nanene kila kiamiu naviawaena imi m̄arera manenea vena suŋalu sulue.

⁴ A pogos naŋa amiu asuŋalu m̄arera sanene, nanene naga kilia kila kiamiu malena mesmesu ruru wo vaŋisi marua ruru nenaga a ule ruru e suri wo la punu ga, pe p̄elaga wo re tai naŋa naga pe kiena re poli.

⁵ Ana visae amiu yaru tai naga sitom pisape kiena manmaruaena ve tokaki ga, naga monar viun tan Ntewa e kiena leniena, ana Ntewa kilia la van naga. Vanon naŋa e p̄elaga kiena ne Ntewa, Ntewa naga taŋatete visi viowa va yaru naŋa naga viun suri tania, vanon Ntewa naga mlaluen ga nalaena wo silaga e kiena sinewo.

⁶ Ana pogos naŋa yaru viun suri sanene e kiena leniena, naga monar lelaga m̄arera, naŋa naga ve sitom p̄ele re sina, vanon naŋa sitomena kiena ne yaru na sanene naga sane sive naŋa lagi miyuia kulukululu, lagi suŋa sapon kare ga pa e yo punu ga.

⁷⁻⁸ Yaru na sanene, kiena sitomena peve lua, a kiena p̄elaga lala kar ga, ana yaru na sanene taŋatete si sitom visave p̄isi na la suri wo tai e Ntewa.

Yaru la naŋa kiela suri re poli, a yaru la naŋa kiela suri la moki

⁹ Kieta puruvi laŋasia limala korena ga, pe kiela suri re poli, ana la popon awarwar la vaŋisi naŋa Ntewa pisirlua kiela sitomena pa metava,

¹⁰ a kieta puruvi taŋena m̄ena ga lala, naŋa la kiela suri moki, ana la m̄ena ga popon awarwar la manene vaŋisi, komin naŋa Ntewa naga kila kiela sitomena la sike ga tano. Lala akilia akekara sa naŋa la apisu kilale asape yaru naŋa naga kiena suri moki, naga sa ga naŋa meme tai naŋa to yam plas ga.

¹¹ Pogos naŋa mrae pa metava, naŋa yo pisun paŋisi, ana mlege meme la nene la apimi ameu, ana akekapili pito tano ana maran meme la nene kokovio. A e p̄elaga ke nene, e pogos naŋa yaru na suri moki lala asuŋa akilapolo ke kiela kilavaru lala wa, ana p̄isi na la aloru m̄ena ga akokovio.

Nakilaliena lala

¹² Yaru naŋa suŋalu m̄arera e nakilaliena lala naŋa aimi e naga, navisa ruruena sike e naga, vanon pogos naŋa naga taulu suri la nene p̄isi, ana Ntewa yowauia ruru naga e nalaena wo tai, naŋa naga namalena nene naŋa Ntewa naga pisaaria p̄isi rui pan la naŋa la asitom manene naga.

¹³ Visae nakilaliena lala imi e amiu, ana la ataŋali amiu, ana amiu na ve avisa re avisave “O, nataŋaliena la nene la amolue e Ntewa.” Amiu taŋatete avisa ve sanene, vanon naŋa taŋatete suri viowa naga kilia taŋali Ntewa, a p̄elaga nakilaliena yaru Ntewa naga pe kiena p̄elaga re nene poli.

¹⁴ Nataŋaliena la nene apimi m̄arera e yaru, e ga e pogos naŋa kiena nasinenanena viowa ga naŋa kila luŋeluŋe naga, ana pure naga pano.

¹⁵ Siraunia, ana nasinenanena viowa nene naga pitovi pimi keviu ana naga p̄ar narina, naŋa mlamulena viowa, a siraunia, pogos naŋa

mlamulena viowa nene naga m̄ena ga pitovi pimi keviu, p̄isi na naga m̄ena ga p̄ar narina, naṣa naga marena.

¹⁶ Kiau puruvi wo lala, p̄isi na amiu avisuar ruru amiu, ve atam̄an re yaru la aimi avisa kotalia amiu, naṣa la avisave “Nataṣaliena naga pimi e Ntewa.”

¹⁷ Amiu na monar akilia sa naṣa suri wo punu ga, a nalaena tanea punu ga, la amolue ma e peni la apitomi e ita. La amolue e Ntewa naṣa naga sii suri lala punu ga naṣa la apivavaga ke e sinapane, suri vivavaga la nene naṣa la akilia avilolou la silaga, ana naga kiena p̄elaga pe pe taṣena re nena pogos tai poli, naṣa naga taṣatete vilon m̄asina van ita pog tai, vena ligan ita tesuṣa ga e yemalolo.

¹⁸ Nane Ntewa ne nanene naṣa sane kiena sitomena ga, naga kila ita tepimi tepe narina, komin naṣa ita temlelaga e kiena visena lelaga, vena ita na sa naṣa teve mras p̄esia na yeririna moki lala naṣa p̄isi na lala alelaga mar̄e e Kristo sirau.

Ita monar telogear visena kiena Suṣe

¹⁹ Kiau puruvi wo lala, p̄isi na ve sinemiu p̄esan re visena nene, naṣa apisape yeririna punu ga monar avitaṣilin yagogoena, a monar avis male ga. A monar ve avitaṣilin re m̄ena ga sinekarena,

²⁰ komin naṣa nasinemimiena kiena ne yaru, naga taṣatete nenaga kilia kila p̄elaga namesmesuena kiena ne Suṣe imi kate pog tai, peraga.

²¹ Ve sanene, amiu na monar akoven plan p̄elaga namname lala, a yuṣaena viowa lala e kiamiu malena la wetelu, a amiu monar aligan kiamiu sitomena suṣa vatano e Visena Wa naṣa naga kilia tamalia amiu, naṣa Ntewa naga mapila e losinemiu lala p̄isi rui.

²² Amiu monar akila ya naṣa Visena Wa nene naga pisa, pe pon re naṣa amiu asuṣa avisa kotalia amiu ga poli, naṣa amiu asuṣa ayagogonia ana amiyagogo korena ga e Visena Wa nene, amiu pe akila re suri la naṣa pisa ke poli.

²³ Nanene sa ga naṣa yaru tai pisu marana e wii naṣa ato e kilika,

²⁴ naṣa pogos naṣa naga pure petania, pog plas laa ga nene, naga sinena p̄esan ke sina ga marana pisape m̄a naga marana sanape wa.

²⁵ Ana yaru naṣa naga pisu ruru loyuṣa e navisaluaena wo nene naṣa naga kilia wereplan ita e mlamulena viowa, a naga yagogo ruru ea, naṣa naga ve yagogo korena re ga p̄isi sinena p̄esania, ana naga logearia a naga yuṣaena, yaru ne nanene narui p̄isi na Ntewa naga visa ruru naga e kiena yuṣaena punu ga.

²⁶ Visae yaru tai naga sitom ke sape naga pe yaru mesmesu nalelagaena tai, ana naga pe p̄uarar ruru re purmenena poli, naga suṣa pisa kotalia ke sina ga naga, a kiena nalelagaena pe suri korena ga.

²⁷ Ana p̄elaga na lelagaena naṣa mesmesu ruru po, a naṣa naga pe lelaga kemua naṣa po e marana ne Ntewa, naga sanini: p̄isi na amiu aialiali ninuyu lala a letano lala, vena aiila la e kiela malena m̄arera lala, a amiu auarar ruru kiamiu malena m̄arera vena p̄elaga viowa amio kororaki lala na yomarava ve atolkare amiu re.

¹ Kiau puruvi lala a vineu lala, sa naŕa amiu apiawa e kieta Suŕe Yesu Kristo, naŕa naga pe Suŕe Nawarwarena, ŕisi na amiu ve awaveve re yaru lala, naŕa amiu akila wo van laŕasia, a amiu akila viowa van laŕasia.

² Sa naŕa visae yaru la ve lua, aimi loyuŕa e kiamiu yuŕa na leniena, tai naŕa kiena suri la moki naŕa mŕana kulsota miyowau ruru po a naga miyen piataliga tai naŕa pe kol teke e mrasilmana, a naŕa taŕena naga pe kiena suri re poli, naga mŕana kulsota la pororo ga, ana ŕisi na amiu ve akila re ve taŕena van lalua nene.

³ Pe pon re naŕa amiu asitom manene yaru naŕa naga mien kulsota naŕa miyowau ruru po poli, naŕa amiu aure naga va e yo naŕa po a avisa vania avisave "Paraga lelemŕa napo nanene, imimi sinemimi mesape ko ototano e yo nene," a e yaru taŕena nene amiu avisa ga avisave "ŕisi na ko osuŕalu ga osuŕa varau e naŕa, visae peraga oto ga tano e naŕa."

⁴ Pogos naŕa amiu akila ke ŕelaga la ne sanene, amiu na asuŕa apisuvisu yaru laŕasia la apo, a yaru laŕasia la apiowa ga, nanene na vanon ga suri la naŕa la amien ke ne, a kiamiu navisuena na sanene naga pe ŕarpoyo re nena e sitomena wo nene poli.

⁵ Kiau puruvi lala, amiu aloge inu. Yeririna la naŕa na yomarava nini la naŕa limala korena ga, Ntewa naga pure plan la nene la ape kiena, vena naga kila sa naŕa la kieta suri wo lala e lepas nen kiela nalelagaena lala. A Ntewa kila mŕena ga ve sanene vena akilia ava ala kiela lalimana lala e nasuŕenena kiena, sa naŕa naga pisaar ŕisi rui pan la naŕa asitom manene naga.

⁶⁻⁷ Ana amiu na asuŕa apisuvisu ke yaru la naŕa la limala korena la sane ape kororak ga. Ana amiu na asitomyulia: ?A la naŕa la asuŕa aŕene amiu ke ne naŕa la asuŕa aŕure amiu ke apa kumali? ?A li pe mŕena ga la naŕa la asuŕa apiuelin amiu ke e kia keviu wo nene naŕa Ntewa naga mligan e amiu? Nanene na pe yeririna re la naŕa limala korena poli, ana nanene na yeririna la naŕa kiela suri moki.

⁸ Mrapa mesmesu naŕa amiu ataveve e nene naga sa naŕa purŕes nen navisaluaena kiena ne nasuŕenena kiena ne Ntewa pisa naŕa naga pisa pisape "Ko na ositom nalavis puŕa lala, okila wo van la, ve sa ke ga naŕa ko na ositom ko mŕaga."

⁹ Ana visae amiu asuŕa avisuvisu ke yeririna lala awaveve la ke sanene, nanene na amiu asuŕa amlamula ke piowa nene ne, a navisaluaena kiena ne Ntewa ŕisi na naga liŕere amiu visae amiu na ape yaru na kilaroen navisaluaena.

¹⁰ Komin yaru naŕa naga kilaro ga visena kiena ne navisaluaena ve taaga ga, naga kila ke mlamulena viowa ne e marana ne Ntewa, naga sa naŕa naga kilaroro make visena kiena ne navisaluaena la nene punu ga ŕisi narui.

¹¹ Komin Ntewa nene naŕa naga pisa pisape "ŕisi na amiu ve ataŕa re kolau," nanene na Ntewa ke ga nene na wa naŕa naga pisa pisape "ŕisi na amiu na ve aweŕar re yaru." A visae amiu ve ataŕa re kolau ana amiu aweŕar ga yaru, ŕisi na amiu na ave yaru na kilaroen ga navisaluaena narui.

¹² E pogos na liŕereena, ŕisi na Ntewa naga ve la re nakoena van amiu sa naŕa ŕisi na naga la van yeririna viowa lala, ŕisi na naga ure plan amiu e nakoena nene narui. Komin suri ne nanene, kiamiu visena lala a

kiamiu yuñæena lala naga monar ve sa naþa amiu na pe akila re suri tai naþa mesmesun naþa amiu akus nakoæena vanon poli.

13 Nanene na komin naþa Ntewa naga sinena mie amiu, a kiena nasineyeena nene naga þisi na yumuvanlua nalipereena naþa naga mesmesun naþa amiu akusia. A pogos naþa Ntewa naga þisi na lipere yeririna la naþa la pe sinela mie re yeririna taþena poli, þisi na naga mæna ga taþatete sinena ye la.

Pelaga na viawaena a na yuñæena wo lala

14 ?Puruvi lala, sanapen naþa visae yaru tai naga suñna visa ke visave naga piawa ke e Kristo, ana þisi na naga pe kila re yuñæena wo la poli? ?Pisi na kiena naviawaena ga nene naga kilia tamalia naga, pona peraga? Nanene na, taþatete suri wo tai kilia molue kome kiena visokanena naviawaena kiena ne yaru na sanene.

15 ?A sanapen mæna ga naþa visae kieta puruvi laþasia amio vineta laþasia naþa la pe mñala kulsota re poli, a la pe kala kinanena re poli?

16 Visae amiu yaru tai naga visin sineyeena van la visave “Ntewa naga visa ruru amiu, amiu na ve miava tol amiu re, a ve viso kar amiu re,” ana naga pe mla re nena suri tai pan la poli vena iila la, visave ve sanene pogaga ne pona pe po re nene poli? Peraga, kiena visena na sanene ana pe visena korena ga.

17 A kieta naviawaena na sa ke ga nene narui, naþa visae naga suñna naga taaga, a ve yuñæena wo lala ve su re amio, ana kieta naviawaena nene pe naviawaen korena ga, mare ga ne.

18 Ana pona þisi na yaru laþasia la aloge visena nene, ana þisi na la akilali naþa avisatamæa avisave, “Naga pogaga, ana pe sa re nene poli. Ana naga sa ga naþa yaru laþasia, la ape yaru na viawaena, a yaru laþasia, la ape yaru na kilaen yuñæena wo lala.”

Ana þisi na inu nevisatamæ la nevisave “Visae inu nevisu ko naþa ko ovisa ovisave ko na ope yaru na viawaena ga, ana ko na pe yaru na kilaen re yuñæena wo la poli, ana ve sanene þisi na taþatete nevisu kile tai naþa sane naviawaena kiomñ pe lelaga. Ana visae ko ovisu naþa nesuñna nekila ke þelaga wo lala, nanene kilia kila merarava van ko sane kiau viawaena naga pe lelaga kemua.”

19 Ee, inu nekilia mñaga naþa ko omlelaga naþa Ntewa taaga ga sike na, nanene na po paþisi nene. Ana nevisa van ko, yermare mæna ga lala la amlelaga sa ke ga, ana la asuñna amiyuwawa paþisi vanonia.

20 Sa naþa nesuñna nepisa ke ne, yaru naþa naga pisape naga piawa mñaga, ana pe kila re þelaga wo la poli, kiena naviawaena nene pe suri korena ga, yaru na sanene na pe wowe ga nene. ?Pona amiu sinemiun asape nevisa meraravanli la suri nene sane wa?

21 Pogaga, amiu asitomli repita naþa Epraam ne. ?Ntewa naga kila Epraam naga mesmesu e marana vanon ya ne? Nanene komin naþa Epraam naga þere narina naþa Aisak, piar naga e wonta, ana tamñan narina nene pisape kila kuþaþaena ea va Ntewa.

22 Amiu apisu ke ne, e lele nene ita tevisu naþa naviawaena kiena ne Epraam a kiena yuñæena lala, ana suri la lua nene amiyuñæe ga lele taaga. Kiena yuñæena lala la akila sane kiena naviawaena naga pe lelaga ruru kemua naþa lelaga,

²³ a suri nene naga kila Visena Wa pe lelaga kemua, naþa pisa pisape, "Epraam naga piawa ke e Ntewa, a pe miasi suri ne nanene, Ntewa naga kila Epraam mesmesu amio naga." A nanagane ita tesuñã tepio ke Epraam tesape naga pe erau kiena ne Ntewa.

²⁴ Komin suri ne la na nene, ita tekilia tekirawal sane Ntewa naga kila yaru mesmesu amio naga komin kiena þelaga wo na malena mñena ga, pe komin re ga kiena naviawaena poli.

²⁵ A amiu asitomli Reap nene, nanua sumo naga pe sira na mrapa ga tai. ?Ntewa kila naga mesmesu amio naga vanon ya ne? Nanene vanon naþa naga pisuar ruru le Israel la lua nene naþa lalua apim vinau ga apisape avisu kilia Seriko. Naga þerewan lalua nene e mñana yumña, a þisi na naga kipian lalua nene e mrapa taþena tai vena lalua akilia aure ana awasuþela si akom ea.

²⁶ Pogaga, ana sa naþa tas nen yaru naþa naga pe ninuna re poli, naga mare, naviawaena mñena ga, naþa pe þelaga wo re laþas ayumñae veraga amio poli, naga mñena ga mare ga.

3

Ita monar touarar ruru purmeneta

¹ Puruvi lala a vineu lala, pe pon re naþa amiu ve moki akilali naþa auarar yumñena na vianena e yumña na lotuena la poli, vanon naþa amiu akilia mñaga, e legiena na lipereena, þisi na Ntewa naga kila nalipereena van imimi navianena lala ana mñarera laa sane.

² Visae yeririna tai naga pe kila pal re kiena visena pogos tai poli wa, yaru nene naga po na po, naga kilia þuarar ruru kiena malena wetelu. Ana peraga, ita punu ga ita tesuñã tekila pal luen ga kieta visena lala silaga.

³ Popon ita tesitomli narin pototo nene naþa ita temligan pa teke e logon wosi. Pogos naþa ita temligania, ita na tekilia tekila wosi nene logear ita, a ita tekilia tevilon pupia tas nen wosi nene naga va e yo naþa ita sinetan tesape naga va ea.

⁴ A ita na tesitomli mñena ga waa lala, naþa pe suri korena ga naþa aurmi paþisi, a pona pupia lagi miyuia ana sinenan pisape supon vano, ana narin þeligas ga, naga kilia kila pupia waa nene va e yo naþa yaru na uararen þeligasia naga sinenan pisape va ea.

⁵ Purmeneta lala naga sa ke nene narui, naþa la ape narin suri ga tai, ana la akilia avis molmolue ve keviu vaþisi.

Amiu na asitomli, naþa narin mñau na kapi ga tai, ana naga kilia kekan ga pupia laki lala e pupia yomñaru tai.

⁶ Ee, lelaga kemua, naþa purmeneta naga sane kapi ta ne. Komþas nen tasnetã la moki, ana purmeneta naga ta naþa suri viowa punu ga na yomarava nini la apule manene la ea, a kiena naviowaena la nene la asuñã akila kare make kieta malena wetelu. Purmeneta nene na suñã mla ke kapi e lele na loge viowaena, a naga suñã kila ke kapi nene pivaga e kieta mrapa na malena punu ga.

⁷ Ita tekilia tepisu naþa yaru naga kilia kila suri tetan lala aimi amomñau, sane suri mali na yomñaru lala a manu lala, lomñara lala, a ika lala,

⁸ a pe yaru re tai naþa naga kilia kila purmenena momñau poli. A purmeneta lala la apiowa la, a taþatete touararia, a kiela visena lala la sa ga mrasuþapo naþa kilia kilamñar yaru.

⁹ Ita tesuṃña tepis ke e kieta purmeneta nene vena teieluar Ntewa Wa nene naṓa naga pe Arimata, ana siraunia, ita tepis ke sina ga ea ana tepielin yaru taṓena lala naṓa ita na pe tesitom re tesape Ntewa naga sii la poli.

¹⁰ E gota taaga ga, ita tesuṃña tepis po ea, a tepis ṃena ga piowa ea. Puruvi lala, suri nene naga piowa manene la.

¹¹ Pe puluwii re ta naṓa mon ṃaga ana e pulusa si amio wii lalua akate veraga e poli.

¹² A sa ke ṃena ga naṓa purpik taṓatete kilia war mraolip, a kilkerep taṓatete war mravik. Taṓatete ṃena okilia ova ovio wii e pulusive.

Namanmaruaena wo naṓa Ntewa naga mlavia

¹³ Visae amiu yaru laṓasia naṓa ape manmarua paṓisi, la akilia ruru suri po, popon lala akila suri la nene imi merarava ruru wo sa naṓa la kiela malena mesmesu, kiela sitomena lala monar vito ga tano, a kiela ṓelaga lala monar marua ruru wo.

¹⁴ Ana visae amiu asitom sa naṓa amiu ape manmarua, ana kiamiu sitomena lala apulen navielueena amio ṃena ga nakalawaena, visae ve sanene amiu na apisokani ke ga ne. Amiu na ve avisvilaven re si vanon kiamiu visokanena na manmaruaena nene, vanon nanene na pe ṓelaga na manmaruaena re nenaga nene poli.

¹⁵ Nanene naga pe manmaruaena nae re ma e sinapane nene poli, ana naga manmaruaena na yomarava ga nini ne, a naga pe kiena ne yeririna viowa ga lala, naga pe manmaruaena naṓa naga molue ruru ga kome Yermare.

¹⁶ Vanon pogos naṓa yaru la naṓa avielue ana la sinelan asape ato kalawa make yeririna taṓena lala, ana suri la punu ga asutetai ga narui, taṓatete si akirir ruru wo.

¹⁷ A visae yaru naṓa naga tol namanmaruaena nae ma e peni, ana kiena ṓelaga ve taṓena. A metava suri taṓena lala, kiena malena ikik ruru wo, a naga ve yaru nasuṃṃareena ṃena ga, naga ve yaru moṃṃau, naga ve erau ruru wo van yeririna taṓena lala, a naga ve yeririna na sineyeena. A naga ve yeririna ṃena ga tai naṓa e kiena malena war mras la naṓa po. A naga ve waveve re yaru lala, a kiena sitomena ve veve lua re.

¹⁸ Yaru na sanene, suri la punu ga e kiena malena naga mesmesu ruru po paṓisi, a ṓisi na ve sa ke ṃena ga e yaru la punu ga naṓa la ape yeririna na suṃṃare, naṓa la amiyuṃṃae ke e ṓelaga na suṃṃarena.

4

Yaru naṓa naga kila erau wo amio yomarava nini

¹ ?Ana visae suṃṃarena nene ve su ruru re amio amiu, ana amiu asuṃṃa akila ga mara van amiu, a aveveyun amiu, ana ya ne pe mias nen suri nene? Suri nene naga molue kome kiamiu nasinenanena lala, naṓa la asuṃṃa akila amiu amiyuṃṃae ṃarera paṓisi vena akilali naṓa aloge wo e suri punu ga naṓa sike e yomarava nini.

² Amiu na sinemiun manene la suri la naṓa sike e yomarava nini, ana amiu taṓatete akusla, ana nane kila amiu na sinemiun asape awe yeririna vanonia. A amiu na sinemiun manene la suri kiena ne yeririna taṓena lala, ana taṓatete ṃena ga akilia akusla, ana kila amiu apeveyu a aṃe

amiu m̃aga vanon suri la nene. Ana amiu pe atol re suri laṗas naṗa amiu sinemiun poli, vanon naṗa pe apiun re tan Ntewa poli.

³ A pogos laṗasia amiu apiun tan Ntewa, ana pe atol re poli, vanon naṗa apiun pal ga. Ana nanene komin naṗa amiu asuṃa apiun ke ga vena kila kiamiu nasinenanena lala akilia awar ya naṗa la sinelania vena aloge wo ea.

⁴ Amiu na sa naṗa yeririna la naṗa la pe ape lelaga re pa wola poli, naṗa amiu pe akekarān manene re si kiamiu Ntewa poli, amiu pe ape lelaga re pan poli. Ana yaru naṗa naga sinenan pisape naga ve erau wo amio yomerava nini a amio m̃ena ga kiena ṗelaga lala, ana naga sane suṃa kila ke erau viowa amio Ntewa ne, naga sane pe nasinekar kiena ne Ntewa ṗisi narui.

⁵ Visena lelaga tai teke e Visena Wa, naṗa naga pisa pisape “Ninuta naṗa Ntewa naga mligan teke e ita, naga suṃa sinenan pisape va viowa silaga e kiena nasinenanena viowa lala.”

A nanene naga pe pe visena korena re nene poli,

⁶ a Ntewa naga suṃa miila ita keviu paṗisi e kiena sinewo, vena ita ve tekila re si ve sanene. Ana naga nene sa naṗa Visena Wa naga pisa, naṗa naga pisa pisape

“Ntewa naga suṃa pialuṗar ke yaru naṗa naga ṗarwaria, ana naga pe sinewo pa yaru naṗa naga kiena sitomena to ga tano.”

⁷ Vanon suri ne nanene, amiu monar aligan amiu asuṃa tano, vatano e limana ne Ntewa, a amiu na monar asuwo Yermare Lego, ana ṗisi na naga ure vetan amiu.

⁸ Amiu na monar aimi manene laa lavisin Ntewa sane wa, a ṗisi na naga m̃ena ga imi manene laa lavisin amiu sane. Amiu yeririna viowa lala, amiu monar akevan limamiu lala. A amiu naṗa amiu kiamiu sitomena peve lua, amiu monar akila sinemiu lala imi ikik ruru wo.

⁹ Nanagane kana pogos ruru naṗa amiu sinemiu viowagan kiamiu mlamulena viowa la narui, amiu aloge viowa vanonia, amiu alokain tagiena. Popon amiu akila kiamiu vitalena imi ve kiamiu tagiena ga, a kiamiu kekarena imi ve kiamiu nasineyeena.

¹⁰ Ana amiu monar akila kiamiu sitomena su ga tano e marana ne Ntewa, naṗa naga mon metava a naga ṗisi na visirlua amiu.

Amiu na ve aliṗere re kiamiu puruvi lala

¹¹ Puruvi lala a vineu lala, pe pon re amiu asuṃa avisa kare amiu poli, a aliṗere amiu ke sina ga. Pelaga nene, Navisaluaena kiena ne Ntewa pialuṗar ṗisi rui, ana yaru naṗa naga suṃa kila ke sanene pan kiena puruvi lala, naga suṃa pisa kare ke m̃ena ga Navisaluaena nene, a naga suṃa mliṗere ke Navisaluaena nene pisape naga piowa ga. A pogos naṗa amiu apisu Navisaluaena nene apisape piowa sanene, amiu asuṃa amligan amiu apa ke metava e naga, ana amiu pe asu re si vatanon naga poli.

¹² Ntewa nene naga kilia tamalia yaru a naga kilia kila yaru kovio, a mesmesun naṗa naga taaga ligan Navisaluaena a naga liṗere yaru. ?Ana amiu na asitom asape amiu ape Ntewa, vena akilia aliṗere kiamiu puruvi la sanene?

Amiu avisuar ruru amiu, ve avis vilave re

¹³ Amiu laṗasia akilia avisa avisave, “Pane pona peni ṗisi na imimi meva e pulkumali taṗena tai. Ana e yo nene, ṗisi na imimi mesuṃa ga tol kas

wetelu ve taaga, ana ñisi na imimi mekila yuññaena na warena kilavaru ve moki.” Ana amiū ayagogon inu.

¹⁴ Amiū na pe akilia re nenaga ya naña ñisi na naga kilia warpoyo e kiamiu malena peni poli. Kiamiu malena naga sa ga māu naña pimi kate e tavie a naga su plas ga ana siraunia kokovio ke sina ga.

¹⁵ Ana visena naña mesmesun naña amiū avisa, naga sanini, pisape “Visave Ntewa naña mon metava naga sinenan ve sanene, ñisi na imimi mekilia mesuñña memal re la ve plas ga na wa, ana ñisi na imimi mekilali ve sanene ve sanene.”

¹⁶ Ana peraga, amiū asuñña apisi vilave ga, a amiū añarwar amiū pañisi wa, ana nanene na piowa nene.

¹⁷ Ana yaru naña naga kilia ruru ñelaga wo lala naña mesmesu naña naga kila, ana naga pe kila re poli, nanene naga kiena mlamulena viowa nene.

5

Yeririna na suri moki lala, monar marañe amiū

¹ Li na suri moki lala, popon amiū ñena ga ayagogon inu. Popon amiū na alokain tagiena vanon pogos mārera la naña asuñña apimin ke naña atol amiū.

² E marana ne Ntewa, kiamiu suri wo lala sa ga suri la naña apililua ñisi rui, a māmīu kulsota wo ñena ga lala sa ga naña kirara lala akarwowo ñisi rui.

³ A kiamiu suri ñena ga lala naña sane kilavaru, la sa naña asuñña asiar asape avililua narui, ana ñisi na tasnemiū ñena ga lala avililua, sa naña kapi kekania, a nanene naga kila merarava pisape amiū na amiyuññae piowa ga amio kiamiu kilaveru la nene. Ita tesike e legiena maro la ne, ana amiū na asuñña apanon añarpolo manene ke kiamiu kilavaru la pa laa na wa.

⁴ Li na yuññaena lala amiyuññae ñisi rui e kiamiu lokove lala, ana amiū na pe apulila re poli wa. Kiela naulena lala naña amiū apuarar sike na, naga sa naña suñña mlokai keviu vena visawal naña amiū apisokan ga. Li na yuññaena ñena ga la nene asuñña atagi, a kiela tagiena nene naga pa tol kiligana ne Ntewa naña naga pe Ntewa na māreraena.

⁵ E yomarava nini, kiamiu malena meme ga, naña amiū akilia aul ga suri punu ga naña amiū sinemiunia naña alogewonia. Amiū na akan ga kinanena wo la silaga, ana inu nevisa van amiū, amiū na sa ga suri mali lala naña yaru la apagan ruru la po pano-o amlapa ruru po pañisi, nanagane amloge po pañisi, ana legiena na we moñar laena pimi ke lavisi narui, ana suri mali la nene amñinue ga.

⁶ Amiū na asuñña apisu ke la naña limala korena ga la apito ga tano. Amiū amla naliñereena viowa lala pan la, pe suri korena ga naña la amesmesu ga. Amiū akila kare la ñaga pano-o amiū amñemoñar la amare. Suri la nene, amiū akila pan yeririna lala naña tañatete nenaga la akilia avisaluñar amiū.

Amiū monar amalumu ga

⁷ Puruvi lala, amiū na monar amalumu ga vena asuññate ñaga kieta Suñe vano vano-o naga wasuñe sina ga. Naga sane yaru na lokove, naña naga to malumu ga toña ga toñate pogos wo na yuññaenen kiena lokove

lala, a vena yua naga imi kepapania, a vena war kinasa naŋa marua sike ea.

⁸ Ana amiu na monar amalumu mēna ga sanene narui, vena asuṃate kieta Suŋe naga wasuŋe sina ga imi. A amiu monar kiamiu sitomena lala asuṃalu ṃarera, vanon naŋa p̄isi na naga ve ve piavi re ana naga imi ke sina ga.

⁹ Puruvi lala, amiu ve avismumun amiu re silaga, vena p̄isi na Ntewa naga taŋatete liŋere amiu vanonia. Vanon naga pe yaru naliŋereena, a sa ga naŋa naga suṃa suṃalu ga sike e pulutava narui vena imi loyuṃa.

¹⁰ Puruvi lala, popon ita tesitomli navisawalena na sumo lala kiena ne Ntewa. La apian ita e mrapa wo tai, naŋa pogos na yeririna lala akila piowa pan la, la amalumu ga a kiela sitomena lala pe mloru re poli.

¹¹ La asuṃalu ṃarera asuṃa ga pano pano-o, ataulu suri la nene, a komin suri ne nanene, ita tepisuia tepisape Ntewa naga pisa ruru la paŋisi wa. Yeririna naŋa Sop, naga mēna ga tai naŋa naga suṃalu ṃarera su piavi e suri ṃarera la ne sanene, a ita tekilia suri wo lala naŋa Ntewa naga kila pania sirau p̄isi. Nene na lelaga, Ntewa naga pe lemam pan yeririna la paŋisi, naga sinena mie la paŋisi.

Pelaga na visaena visena naŋa lelaga

¹² Kiau puruvi lala a vineu lala, metavan suri taŋena la punu ga, pogos naŋa visae amiu apisaar suri tai, pona amiu apisa pupia visena keviu tai, p̄isi na amiu ve avisa re amio kia kiena ne sinapane, a kia kiena ne yomarava nini, pona kia kiena ne suri taŋena tai, vena kila kiamiu visena nene ṃarera. Visae amiu avisa avisave "Lelaga," monar avisa ga "Lelaga." A visae amiu avisa avisave "Peraga," monar avisa ga "Peraga." Visae kiamiu visena ve lelaga ruru kemua sanene, p̄isi na Ntewa naga taŋatete liŋere amiu vanonia.

Leniena naŋa navisataṃeena pimi ea

¹³ Visae amiu yaru tai naŋa naga mloge piowagan ke suri tai, naga popon len, a visae amiu yaru tai naga kekara, ana naga popon yeluar Ntewa e yauena.

¹⁴ A visae amiu yaru tai mai, nanene naga mesmesun naŋa naga vio nasumonena na suṃare lala vena aimi avisu naga, ana p̄isi na lala akilia alenwo naga, a la akilia ataron sirveve va e naga e kia kiena ne kieta Suŋe.

¹⁵ Ana komin naŋa apiawa ṃarera e Ntewa, ana alen vania, p̄isi na Ntewa naga tamalia namaiana nene, kila ruru sina ga naga. A visae maiena nene naŋa tol yaru nene naga vanon kiena mlamulena viowa laŋasia, a visae yaru nene visa plan kiena mlamulena viowa la nene, p̄isi na Ntewa naga viewo mēna ga mlamulena viowa nene.

¹⁶ Komin suri ne nanene, ana popon amiu na asuṃa avisa plan kiamiu mlamulena viowa lala van amiu, a popon mēna ga amiu asuṃa alenwo amiu ana vena p̄isi na Ntewa naga kila amiu awo sina. Pogos naŋa yaru mesmesu naga len ṃarera, kiena leniena kilia war mrasa ve moki.

¹⁷ Elaisa naga pe yeririna ga sa naŋa ita, ana naga mlen ṃarera pisape yua p̄isi, ana tol kas telu komsusa ana pe yua re nenaga e kiena yo poli.

¹⁸ Ana sirauia naga kila ke sina ga leniena, ana yua kove ke sina ga ana lokove lala ape kinas sina ga.

Amiu na monar aure si yeririna naþa pure wasuþe sina ga imi

¹⁹ Puruvi lala a vineu lala, visae amiu yaru tai molue vetan nalelagaena, ana amiu yaru tai naga vanon ure naga wasuþe sina ga imi, naga nene na yuþaena wo ta nene.

²⁰ Amiu na monar asitoñalia, sa naþa visae yaru naþa naga vilon yeririna viowa tai molue e mrapa naþa piowa wasuþe sina ga imi e mrapa naþa mesmesu, naga tamalia yeririna viowa nene narui, ana þisi na taþatete yeririna viowa nene naga kovio. A naga kila sa naþa þisi na Ntewa naga kilia ure plan punu ga mlamulena viowa kiena ne yaru viowa nene.

Maki Nasumo Naña PITA Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Sunienu plas na tusi nini

Maki p̄esa kiena Pita, siria pan la naña amlelaga rui, naña naga pio la sape yeririna lala kiena Ntewa, naña naga ga pisirplan la. La naña asu tetai asike sane wolawa lala e provens makega e yo nene naña nagane tepio sape purvanua naña Teki. Sitomena keviu na m̄aki nini, vena visirluaen sitomena kiena li nalelagaena la naña yaru la asum̄a akila ke m̄arera manene panila paḗisi, kila la añal ke m̄arera panila paḗisi komin naña amlelaga e Yesu Kristo. Naga pisa panila sape monar asitoñal lologena wo nene, naña Yesu Kristo maren ita, a mal sina, a yoko naga wasuḗe si vitomi sina vena were kiena yeririna lala. Sitomena nene kilia iila ita vena tesuñalu m̄arera, a kieta lelagaena la kilia m̄arera suñã e Yesu Kristo.

Komin suri ne nanene, pogos naña atol pog m̄arera, a yaru la akila suri m̄arera la panila, akilia asum̄alu m̄arera, kiela sitomena taḗatete loru, pe suri korena ga naña yaru la akila piowa manene panila. Visae akila sanene, yoko kila meraravan naña la amlelaga kemua e Yesu, a yoko atol suri wo la naña Ntewa miligan ruru sike mae peni, sape ve kiena kiena yeririna lala, e legiena naña yoko Yesu Kristo vitom m̄alivi ea.

Amio visena nene na visirplanen kiela sitomena lala, naga pisi m̄arera m̄enaga panila, sape monar akila kiela maliena la mesmesu ruruia, komin naña ape yaru lala kiena ne Kristo.

Komḗasnen tusi la na nini

Visena p̄esa 1:1-2

Mrapa kiena Ntewa naña tamalia kiena yeririna lala 1:3-12

Malienu kiena li nalelagaena lala monar ve wa 1:13—2:10

Yum̄aena kiena li nalelagaena lala pogos naña asike e nalogeviowaena 2:11—4:19

Sitomena kiena yaru na lelagaena monar vito ga tano 5:1-11

Visena na maro 5:12-14

Visena na sumo

¹ Erau lala, inu Pita nevisa pokolulagi a pokolemalo e kia kiena Yesu Kristo, naña in na nepe kiena nalogena.

Maki nini piḗasu pan amiu yeririna kiena ne Ntewa lala, naña nanua asike gar kiamiu yo Yerusalem, ana añene plan amiu, nagane kam na ape wolawa ga naña asike e pupia lepas la naña, Pontas, Kalesia, Kapatasia, Esia, amio Pitinã.

² Amloge piowagania, ana sineun nesape nevisawal van amiu, Ntewa armata naga kilia make mrapa na kiamiu malena nanua nanua rui. Naga miligan plan amiu nanua rui, ana Ninuna miyum̄ãe ke e amiu, amlogear Yesu Kristo, amla e kiamiu malena, kana kuruta kevan amiu amekiki, apim ape kiena yar wa lala.

Kiau leniena nesape yoko naga ligan kiena lemamiena a suñare vena suña iila amiu silaga.

Natamaliaena naña nalelagaena la atolia

³ Popon tesitoñal sanape naña Ntewa Armanane kieta Suñe Yesu Kristo, naga kilali po pan ita wa. Temieluar naga pañisi, komin sinen miye ita laa, kila ita tepim tepaeme tepe urviu si e mratava puna. Sa naña naga kila narina Yesu Kristo mal si e marena, tekilia naña suri naña sike vamon ita, pe maren re si poli ana malena naña ve uro re.

⁴ Naga sane lalimana ne Ntewa naña po naña yoko tetol sirau. Naga kila ruru rui, mligan sike ma meta e peni, yoko tañatete menun, a tañatete viowa, tañatete si kovio pog tai.

⁵ Sur nene pe tetol re poli wa, ana temlelaga tesape yoko namñareraena kiena ne Ntewa suwo ruru ita nenaga, uarar ruru ita suña vano-o tol legiena maro. Ana e pogos nene, yoko naga kilologia natamalia itaena e maran yar tañena lala.

⁶ Nekilia nesape nanagane, asuña añar naurmiena na loge viowaena e nakilaliena la naña asuña atol ke ne. Pona yoko suña ga sanene yo e pogos lañas naña pimi ke na wa, ana e sitomen la ne nepisa ñisi ne, popon kila amiu akekara, sinemiu la loge wo sina.

⁷ Sur na kilalien la nene, apimin ga naña kila kiamiu naviawaena suñal laa sane, imi mñarera ruruia. Nanene naga sa naña kol naña visae sinelan asape ikik ruru wo, monar askap plan kororak la naña sike ea, pona omlelege kiai okaweruruia imi mesmesu, ana ita mña ga sa ke ga. Nakilaliena la naña tetol ke ne, sane kap tai naña kekanvan ke kieta naviawaena vena imi merarava ruruia, a mñarera ruruia. Visae pogos naña Yesu Kristo imi sina, naga lual kieta naviawaen ekik ruru sanene, ana yoko ita make ga tekekekara, tekilia tevisu ruru ita, teloge wo vañisi.

⁸ Nesuña nepisayu ke Yesu sa nene, nesitoñal si nanua sumo nesike nemio naga, nekilia ruru naga, kam na peraga. Lelaga naña nanua kam na pe amio re naga poli, ana pe sur koren ga, nagane na kam na akekaran pañisi, a pe apisuli re naga e kilamaramiu poli, ana asuña amlelaga ruru ke mñarera e naga, sinemiu la kekanvan e pupia kekarena ta ne keviu pañisi, naña pe atorokin re avisa meraravan poli.

⁹ Kiamiu kekarena nene, pe kiamiu mras nen nalelagaen wo tai naña akilia akan nagane, ana pe naga re ga nene poli, komin amio mña, e pogos la ne pimi ke ne, yoko akan tai naña kiki laa sane, nane natamaliaen kiamiu malena.

¹⁰ Sur nene naña tepisayuia, sa naña natamaliaen malena ken yaru, naga sur tai naña navisawalen nasumo la añion kiliaen pañisi. Akilia ruru navisaarena kiena ne Ntewa po, naña sape yoko naga sinen ye kiena yeririna lala, yoko tamalia la, ana asuña apisawal ke sanene.

¹¹ Apisa ke sanene, ana pe akilia meraravan re asape yoko naga kila ve sanape poli, pona yoko kila pogwai. Amloge ga naña Ninuna Navisaarena suña kipian la ke sape yoko akila kare ñesan naga, sirauia, navisa ruruena lala imi mñalñaliv, ana aminue asape Navisaarena naga yar na sanape, pona naga ai.

¹² Sumo na asitom asape naga yerkawa yar ga tai na kiela pogos ne, ana sirauia, apisu kilale ga na wa asape sur la naña apisa ke ne, pe e re e kiela pogos poli, a e kieta pogos la ne pimi ke sirau. Ana kam mña

apisu kilale asape suri la naþa navisawalena la apisawal nanua sumo, nane apim ape lelaga e visena kiena lologena wo naþa memlologon ke pan amiu e nañareraen kiena ne Ninuna Wa nae ma e peni rui.

A pe navisawalen re ga la poli, ana navisi mñena lala sinelan asape akilia sur la nene, ana peraga, pe kiela re naþa akilia poli. Sur la nene añalivi ga yo metava e kieta pog na wa.

Monar ove yar wa ruruia

¹³ Ana pogos naþa Yesu Kristo pitomi mñaliv e yomarava e nena e kieta pogosa, ita ke narui monar tekila ruru kieta sitomena vena toñareran ruru naþa tekila kiena yuñæna. Monar takawe ruru kieta malena, a ve tesitom re yomarava nini, a monar tesitomañal ga navisa ruruena wo naþa yoko towaria pogos naþa yoko Yesu vitom warpo si yo e yomarava nini.

¹⁴ Yoko monar teim teve sa sisi wo la naþa asuñia amlogear ruru ke armala, a nasinenanen viowa na wowe lala, pe pon re si tetañan ave suñen kieta malena poli, sa nanua sumo e pogos naþa pe tekilia re sur tai poli.

¹⁵ Armata, naga ke narui naga pio ita, ana monar tekilia tesape naga naþa sinenan sape teim lavisinia, naga pe wa pañisi, ana ita mñena monar teve wa ruru e mrapa make ga na kieta malena.

¹⁶ Visen kiena ne Ntewa tai teke e kiena navisaluaena marua, pisa sanene rui sape

“In na nepe wa, kam mñena monar ave wa.”

Lev 11:44,45

¹⁷ A sur si tai, yam mokliu naþa tesuñia tepio Armata vena iila ita, ana monar tevisu kilale tevisave naga suñia pisuveve ruru yaru lala mesmesu ga e kiela yuñæna la pepe taaga, ana teyaloro e yomarava nini monar kieta sitomen vatanonia, temaraunia. Naga mligan ita tesike e yo nini yam plas ga sane ita tepe wolawa ga ea, ana monar tesitom tevisave siraunia, yoko teva tesuñal nena tesu e marana.

¹⁸ Nanua sumo, kieta li marua lala pe akilia re Ntewa poli, ana akiakian lelein mña kiela malena na yemalolo pitomi pitomi tol pogos naþa Yesu Kristo pimi ðerelua ita petania. A sa naþa akilia, naga kila sanene, pe pul plan ita re e sur na yomerava sane kilavaru poli pona kol pona ya si naþa sane yoko kovio pogos tai.

¹⁹ Peraga, naga pul plan ita e kana kuruta nena napo, komin naga tañan kiena malena kus leleta, naga tañan naga sane narin sipsip tai naþa pe narin maran sur tai pe to re e poli, vena kilaen kuþaþæna ea.

²⁰ Ntewa kilalua Yesu vena tamalia itaena sanene nanua rui. Nanua e pogos naþa si yomarava, ana þuarar narina nene suñia amio pano tol pogos naþa sinen miye ita keviu, narui kila naga pitomi mñaliv ga na wa e legien maro la nini.

²¹ Naga pitomi mñalivi, naga pike mrapa pan ita na vaen si puna ne Ntewa po pañisi. A pogos naþa toñal naþa Ntewa kila malia si naga, mligan sike amio naga ma e kiena naurarena, toþar sitomena naþa tesape, Ntewa ne nanene narui, popon telelaga vania, teviawa ea, towasinea.

²² Siar e nene narui, amlelaga e visena lelaga kiena ne Ntewa, a kiamiu malena la mesmes ruru po, a asitom manene laa kiamiu erau taþena lala. Ana ve akilakila re ga, monar añareran li naþa akekaran amiu e sinemiu lala ve keviu manenea.

²³ Apaeme apim ape urviu sina, atol malena viu rui, ana nanene na pe sa re naḗa m̄aḗa la aḗar sisi poli. Kieta malena viu nene naga pimi ḗarpo ga yo e visena kiena ne Ntewa, pe visena mali, a visena naḗa taḗatete kovio pogos tai.

²⁴ Malena kien yar taḗatete su ve piavi, komin kapur ruru po sane m̄aki, kilia imi wo vaḗisi sane meme, ana siraunia m̄ak nene kilia mano, ana meme kilia loru.

²⁵ Ana sur taaga naḗa sike sike lue, nane visena kiena Suḗe.

Ana visena ne nane, mesuḗa memlologon ke pan amiu siar nanua rui pimi tol ḗane.

2

¹ Ana komin naḗa lologena wo tol amiu rui, monar aligan ḗelaga viowa lala. Nasinekareena lala, visokanen lala, namlamulen wanen viowa lala, vielueen lala, a navis viowaena lala, ḗelaga la ne sanene monar awar plan vetan kiamiu malena.

² Sa naḗa sisi tomtom la sinelan manene munen m̄ala yu vena amal ea, kam m̄ena monar aḗareren naḗa atol kamiu kinanena a namunena wo naḗa kilia kila ninumi kapur imi marua ruru, torokin ḗelaga kien yeririna la naḗa Ntewa tamalia la.

³ Akan li kinanena kana Suḗe rui, a visae akan kiki, popon akan lue ga, m̄epemiu ulen silaga.

Yesu naga pe purḗes nen kilavaru na ḗeren yuḗa naḗa mali

⁴ Ntewa sinena sape visirlua yuḗa wa tai, ana naga pisaar kilavaru na ḗeren yuḗa tai naḗa mali, naḗa pisu po paḗisi, nane Yesu. Yar taḗena laḗasa yepel mavinia, akovenlua, ana ita tesitom naga paḗisi, tetavevea.

⁵ Ana Ntewa ḗere ita, pisirlua ita tesu meta e kilavaru nena, naga pran kolkol ita sane kilavaru mali lala na m̄ana yuḗa nena. Naga pisu ita sane kiena ḗegas nen yar wa na yuḗaena lala, naḗa tekilia towar kuḗaḗaena nowo vania naḗa naga kekaran la, naḗa towar vania komin ga yuḗaena naḗa Yesu Kristo kila rui.

⁶ Sa ga visena tai naḗa sike e tus kiena yermarua navisawalen Aisea rui, naḗa Ntewa sape:

“Apisu kilale rui pona pere wa? In na nepisaar kilavaru wo na ḗeren m̄au yuḗa tai rui, naḗa nekekaran paḗisi. Yoko nevisirlua nena se kiau kumali wa naḗa Saeon.

Yaru ai naḗa visirlua kien malena se ea, taḗatete nena loru vito viowa pog tai.”

Ais 28:16

⁷ Ana ita naḗa temlelaga e kilavaru nene, tesape kieta visuena po na po, ana laḗasa pe sinelan re poli, akovenlua ga pano. Ana visen taḗena m̄ena kiena ne Ntewa e lepas nene sike e Tus na Yauena lala, naḗa sape:

“Pe sur koren naḗa yar na yuḗaenen yuḗa asape kilavaru nene piowa ga, akovenlua,

ana in na nemla kilavaru nena, nekila naga pe kilavaru na ḗeren m̄au yuḗa wa nena napo.”

Ais 8:14

⁸ A e ke sina e Tusi kiena Aisea, visen kiena ne Ntewa tai pisayu ke kilavaru nene wa, pisa sanini, sape:

“Kilavaru nene, yoko yar ve mok naḗa lala tau ea, kila ayal wowe.

Naga pe kilavaru tai naŕa yoko kila yeririna na yomarava nini aloloru.”
Ais 8:14

Visae teviun tevisave ya ne kila amlolor sanene, naga komin ga naŕa pe amlogear re visena lelaga naŕa amloge poli, yoko akekapil make atotano e lele na kovioena naŕa su ruru sike pa rui ve kiela.

⁹ Ana e ita pe sa re nene po, ita tepe ŕegas taaga naŕa Ntewa pisirlua, ita tepe li na ŕarwa lala vena ve suŕenen kiena yo, ita tesike loyuŕña e kiena purvanua wa, ita tepe yeririna na mratava nena puna lala. Ita ke narui tepe yeririna na yeluaren naga vena visawalen kiena sinewo naŕa kila pan ita, naŕa ŕere plan ita petan yemalolo, mligan ita tesike e kiena yomerarava napo.

¹⁰ Nanua sumo ita tepe yeririna kar ga lala, ana nagane tepim tepe ŕegas kiena ne Ntewa taaga. Nanua sumo pe tetol re kiena sineyeena poli, ana nagane kiena sineyeena pulen ga kieta malena.

¹¹ Erau lala, visae ve sanene, popon avisu kilale naŕa yomarava nini pe mŕata uŕña re napo poli. Sa ga tepe yar taŕena ga lala, tepe sane wolawa ga, ana monar teligan ŕelaga nasinenanen nakilaen mlamulen viowa lala na yomerava nini, komin kiena napiowaena lala ape nasinekar nena na ninuta.

¹² Sila ga tesike likan la naŕa yepel mavin lelagaena, akawe ita silaga, a pogos naŕa tesike e marala, kieta malena monar wo na wo. Visae ve sanene, yoko akilia avisu kilale ya naŕa tesuŕña tekila ke ne naga po na po, ana visae la mŕena alelaga, yoko ita make ga temio la teieluar Ntewa e pogos naŕa yoko imi mŕalivin ita sina.

Pelaga wo kiena li nalelagaena lala pogos naŕa asike e yomarava

¹³ Sa naŕa tepe li nalelagaena kiena Suŕe rui, kieta ŕelaga naŕa tesike e yomarava nini monar torokin ga kiena kŕa naŕa tesuŕña temlologonia.

Li nalelagaena lala monar avatanon yerkawa la naŕa apisir plan la vena visuaren yeririna lala. Suŕe la yo, pona yerkawa kerkeviu lala,

¹⁴ pona ŕarin suŕe keviu la, ana monar tevisu kilale la sane Ntewa ke narui naga mligan e limala vena liŕeren yar lala, vena laen nakoan va naŕa pe mesmes re poli, a vena yeluaren naŕa kila yuŕñaena wo.

¹⁵ Ntewa sinenan sape kiena yeririna la monar ayuŕñae wo, komin naŕa visae akila mŕa sanene silaga, yoko yar la naŕa pe akilia re sur po, naŕa asuŕña akoven ke ga visen kar lala kawe ita, yoko taŕatete avisa si sur tai.

¹⁶ E lepas tai, lelaga sane tekilia tekila ga ya naŕa sinetania, a e lepas komŕasa, yar naŕa mlelaga naga pe sitom manene re sanene po. Pona naga sitom ke sape visa ve sa nini yo, visave Ke, sur nene sike ga e in naŕane, nekilia nekila ga suri viowa ya naŕa sineunia. Ana pe sa re nena nene poli ŕisa, komin monar tevisu kilale tevisave ita la naŕa temlelaga tepe yar na yuŕñaena kiena ne Ntewa, ana monar tekila ya naŕa naga sinenania.

¹⁷ Li nalelagaena lala monar avatanon yar taŕena lala, monar akekaran manene wenla taŕena lala amio vinela taŕena lala e namratava puna ne Ntewa. Monar amaraun Ntewa, avatanonia, a monar avatanon mŕena kiela suŕe lala.

¹⁸ E ŕegas nen li nalelagaena lala, laŕasa ape kiena ne yerkawa lala, naŕa ayuŕñae korena ga van la. A kiela yerkawa lala, laŕasa apowo paŕisi,

a laḡasa aḡarera paḡisi, ana pe sur koren ga naḡa yerkawa naga po pona piowa ga sanene, ana yar na kiena yuḡaena monar vatanon ruruia.

¹⁹ Pogos la ḡasa, pona yar na yuḡaena miyuḡae pogaga yo, ana kiena suḡe kilia sinen karkare vaḡisi, kilia viowa lue ga vania. Yar nene yoko loge viowagan ḡelaga kiena ne kiena suḡe naḡa pe mesmes re poli, ana po paḡisi visae torokin taḡan ga ve sa nene, naḡa e kiena sitomena ḡasine ga Ntewa, ana yoko loge kilale naḡa Ntewa sike amio vena iilaena.

²⁰ Ana visae yar na yuḡaena kila sur viowa ve moki, pona yoko kiena yerkawa monar visave ala nakoena vania. Ana visae pogos naḡa ala nakoena van yar nene, naga va ruru ga teke na, yoko ve tevisa re tevisave naga pa ruruia komin naga pe yar wo tai, ana tekilia tevisave naga pe pis re poli komin pisu kilale kiena napiowaena.

Ana visae okila ga sur wo la sa naḡa Ntewa sinenania, asuḡalu sinela kar ko, ala nakoena ḡarera tai van ko, ana ova ruru ko ga, ḡelaga wo ke narui naḡa Ntewa sinenania.

²¹ Sur nene naḡa yar wo loge viowa ga naḡa akila piowa pania, naga pe lepas nen kieta malena tai naḡa Kristo pio itania, komin sa kemua nene pan naga sumo rui. Pe kila re sur tai poli, ana akila naga mloge piowa manene laa, ana naga taḡan ga, vanon ita. Ana sa ke ga mrapa naḡa kieta Suḡe mial kome nanua sumo rui, monar teyal ga e lelen lana tetaveve tevano.

²² Visena Wa marua pisayu naga sumo rui, naḡa pisa sanini, sape
*“Naga pe kila re nena mlamulen viowa pogos tai poli,
 visena na visokanena pe kate li re e gona poli.”* Ais 53:9

²³ A sa ke ga naḡa tekilia ḡaga, pogos naḡa akuan visen viowa la pania, pe pisamaran re si poli, a pogos naḡa aḡe kare yepen lala, pe pisa re nena sur tai pan la. Pa ruru ga mon ḡaga, mligan sur make ga sike ga e limana ne Ntewa Arimana naḡa kiena naliḡereen lala mesmes make ga.

²⁴ Pogos naḡa Yesu telan ḡeke e lak torovia, nakoena na kieta mlamulen viowa make ga mloru e tasnena, a kiena marena kila naḡa ḡelaga na mlamulen viowa mare petan ita, ana kila ḡelaga na kilaen mesmesu mal suḡa e kieta malena. Lelaga, kiena yepe lalaea lala kila kieta yepe lalaea lala pimi po nenaga.

²⁵ Sumo, tesuḡa temyal wowe sane sipsip la naḡa akila pal kiela mrapa, ana nagane yar na visuaren sipsip ḡal ita si rui, nagane tepim tesu ruru tesike temio naga naḡa pe yaru navisuarena kieta malena.

3

La naḡa atalopa rui monar avatanon wola lala

¹ Sa naḡa ita la naḡa temlelaga monar tevatanon ḡarin suḡe na purvanua, ita naḡa tetalopa monar tevatanon ḡena wota lala.

Nevis ḡesan van amiu kam sira lala, nesape monar avatanon ruru womiu na yerḡene lala. Pona sira tai, wona na yerḡene pe mlelaga re e Tus Wa poli, yepen mavin yagogonen wona na sira visayu vania, ana visae wona na sira kila lue ga wo vania, pona yoko kilia were ḡena naga imi lelaga yo.

² Visen manenea taĵatete taulu yar nene, ana pogos naĵa visuveve ĵelaga na sitomena wa a ĵelaga na vatanoena kiena wona sira nene, yoko naga kekaran naĵa lelaga.

³ Sira lala, popon avisu kilale naĵa sane kiamiu purĵes nen nawoena pe vanon re naĵa avilovilon vilĵarimiu veve taĵena poli, pona atelan mrañalela lala, pona ayen kulmrae wo lala.

⁴ Sur nene, pe komin re naĵa apaia ruru tasnemiu la sanene poli, ana ya naĵa yoko kila amiu aim awo ruru napo lelaga nane ĵelaga wo naĵa teke loyuma e amiu. Ee, lemamiena naĵa malumu a sinemiu naĵa vito ga tano, naga ke na kiamiu nawoena narui, a naga taĵatete imi ve urmarua pog tai, nane ĵelaga ne nanene Ntewa pisu po paĵisi.

⁵ Apua sira marua nasumo lala, la mĕna kiela ĵelaga la sa ga nene. La aĵasine Ntewa, ana amlelaga asape naga ga kilia iilala aim awo manene e marana a e maran yar taĵena lala. A pogos naĵa ola na yermĕne mĕna lala apisu naĵa wola na sira la nene apatanon ruru la sanene, apisu po na po.

⁶ Sira tai naĵa kilakila sanene naga sira marua Sera, naĵa naga kekaran patanon ruru wona yermarua Epraam, pano pano-o pio ke naga sape kiena suĵe. Sira marua Sera nene, tepisu ke naga sane aneta sira marua tanea, ana kam sira na nagane lala, visae asuma akila luen ga wo va womiu lala, sa naĵa naga kila, kam na aim ave narina nena napo lala. Pona laĵas amaraun asape sa ĵisi akila ve sa nene va wola na yermĕne lala yoko ve sanapen la, ana peraga, monar avatanon la ve sa naĵa Ntewa sinenania.

⁷ Ana visena van amiu kam yermĕne lala, sape monar asitom urmi manene e womiu na sira lala. Visae yar tai sike uma mĕna amio wona na sira, monar visu kilale sape naga yermĕne, naga mĕrera manenea, ana wona na sira, naga pe mĕrera manene re sane naga poli. Monar sitoñal silaga sane Ntewa pe mla re ga malena viu pa yermĕne naga taaga poli, ana mla ga pan la luoka, yermĕne amio sira la ga luwoka maran taaga.

Ana visae yermĕne tai ve mĕrera manene re va wona, ana kiena sitomena vito ga tanonia, malum ruru wo vania, yoko lotena kiena lalua nene ve va map re ga mrapa komsusa, ana yalen silau va tol yo e naĵa Ntewa sike ea.

Monar avatanon amiu vena kiamiu sitomen la imi ve taaga

⁸ Visen maro tai e lepas nene, nesape popon ala ruru sitomen la ne nepisawal ma meta ne. Kam punu ga, monar amĕrerenli naĵa silaga asu ruru amio amiu naĵa kiamiu sitomen la imi ve taaga ga. Sinemiu ye amiu, akekaran naĵa sane kam na ape mratava taaga, awo van amiu, aligan amiu asike sina vatanon amiu.

⁹ Naga naĵa kila piowa pan ko, ve okila maran re si viowa vania, a naga naĵa viuelin ko, ve oviuelin maran re sina. Visae ya naĵa imi van ko, yoko osuma ola ga navisatarĕena navisa ruruena wo vano. Pelaga wo la ne sanene Ntewa pio itania, vena tela ve sanene silaga, a visae tela navisa ruruena va yar taĵena, yoko Ntewa ligan kiena navisa ruruena sike e kieta malena.

¹⁰ Navisaarena la ne sanene sike e Tusi na Yauena la rui, naĵa pisa sanini, sape:

“Yar naþa kekaran sape su ruru suña wo e yomarava nini, pona sinenan sape kiena malena va wo, ve piavi, monar kilawo visena viowa lala ve molue re kome pulgona, monar visuar ruruia sa naþa ve visokan re.

11 Monar ligan naviowaena, kila ga wo. Monar m̄areran suñare, a monar þiyonli naþa silaga were imi lavisi likan yeririna lala.

12 Suþe suña pisu manene ruru ke yar naþa kila ke po, ten kiligana pan leniena kien yar wo la ne sanene. Ana la naþa akila ke piowa, maran m̄arera pan la, pilon ga m̄asina pan la.” *Yauena 34:12-16*

Pogos naþa akila piowa pa yeririna wo kiena ne Ntewa lala

13 Visae toñareranli naþa tekila ruru sur make ga wo na wo, ve tesitom re tevisave yar laþas sinela kar ita vanon poli.

14 Pona pogos tai avisu naþa tesuña tekila ke po sa naþa Ntewa sinenania, ana teilan ga asuñalu akila kare ita vanonia. Ana visae ve sanene, monar tevisu sane naviowaena nene pe pe sur re tai poli, naga navisa ruruena ga tai naþa Ntewa mla pan ita. Tekilia tesitomañal visena na tus kiena ne yermarua navisawalena Aisea, naþa pisa sanini, sape: “Yar kiena ne Ntewa, ve sinemañ kurkur re, ve omaraun re ya naþa yeririna na yomarava la amaraunia.”

15 Visau nene sape monar ve temarau re, ana ya naþa monar tekila, e losineta, monar teligan Kristo ga su metavan sur make ga, naga taaga pe kieta Suþe. A monar tekila ruru ita silaga, sa naþa visae naviunena tai imi viun sape komin ya ne temlelaga, komin ya ne toþasine Yesu, ana monar tekilia ruru ve sanape naþa yoko tekilia tela navisatamañeena tai naþa po vano.

16 A visae navisatamañeena vano, monar va amio ga þelaga malum, a þelaga navatanonen yaru. La naþa sinelan ke kila kareen la naþa amlelaga e Kristo, akilia akoan visen viowa ve moki vim van amiu, ana avisuar amiu, pe pon re si akuan maran si visen viowa la van la poli. Visae akila ve sa nene, siraunia akilia amawan si kiamiu visena m̄arera la nene vaþisi, a visae amomañau ga van la, yoko la ga monar amawan si kiela visena m̄arera lala.

17 Visae Ntewa sinenan sape naloge viowaena kilia vim m̄alivin ita pog tai, pe pon re naloge viowaena nene vim m̄alivi komin ga sur viowa laþas naþa ita ga tekila poli. Ana popon manene laa naþa visae naloge viowaena nene vim m̄alivin ita, komin ga suri wo la naþa temiyuñaeen ke ne.

18 Asitomañali Kristo, naga sanene. Naga pe yar mesmes manene laa, ana naga mloge piowa manene paþisi komin yar viowa lala. Kieta mlamulen viowa ita yeririna na yomarava lala mok liu, ana e kiena marena yam taaga nene kila sur make rui naþa kila sane kieta mrpa suña naþa kilia were ita teva lavisin Armata Ntewa. Akila kare m̄a tasnena Yesu sanene pano-o marþan nenaga, ana po paþisi naþa siraunia, naga mal sina e nam̄areraena kiena Ninuna ne Ntewa.

19 Ana sumon naþa mal si sanene, naþa meke e lelen marena naþa, nam̄areraen kiena Ninuna ne Ntewa pimi pulemamaga ea, kila naga pa mlologon meraravan pa ninuna taþena la naþa asike e nene, sape nagane Ntewa taulu la narui, ana Yermare naga kila þele nena yonia.

20 Ninuna la nene, nane yeririna sur la naþa yepel mavin Ntewa, sane la nanua e pogos kiena ne yermarua Noa. E pogos nene Ntewa suñate la ke

sape avilon la, mla pog piavi pan la. La asuñña ga sane, Noa miyuññaen ñña kiena pupia waa nene, ana pe asitom re nenaga, ana pogos naña womie pulemamaga la atalilu. La mok naña akovio e pogos nene, ana yar la lua la ga naña amal asike e pulu waa, nane Noa ga la orelu nene.

²¹ Ana pupia wii naña kus la amal e kiela waa nene, naga kana kinasnena ya ne pan ita nagane? Naga kila tesitoñal si wii tañena, wii na tamalia itaena, nane wii naña akee ita ea. Wii nakeena na nene, naga pe kila re sa naña yepeta la mekik poli, ana kiar ruru ita sape Ntewa piewo kieta mlamulen viowa lala, ana ve temawan re sina vania.

Nakeena naga mligan kieta malena tesu ruru tesike temio Ntewa narui, ana popon tesitoñal ñña tesape ane kila kieta mrapa sanene? Yesu Kristo ga kila, pimi kome kiena nasuñalen si petan marena.

²² A sirau nene, ñasupe si pa ma e peni, pa totano teke amio Ntewa e limana marua ma metava, naña navisi lala, a pupia yerkawa lala, amio ñareraena lala, la make ga asike vatanon kiena navesuñnena.

4

Nasinenanena kiena ne Ntewa naga su ñes e kieta malena

¹ Sa naña nepisa rui, Kristo naga tañan naña ñar naloge viowaena la moki e yepena, ana ita ñña ga monar tekila kieta sitomena ve sa ke ga nene. Yar naña tasnena mloge piowa, ve visa re visave viowa, komin naña visae naga va warpo yo e naloge viowaen ta sanene, kilia kila naga ñarera manene laa sane, vena liganen ñelaga na mlamulen viowa lala.

² Yar sur na sanene, naga pe pa manene re si e kiena malena na yomarava nini poli, naña sinenanena viowa na ñelaga kiena ne yeririna imi ve keviu manene e kiena sitomena, ana naga sitom ga sur mesmesu la naña Ntewa sinenania.

³ Kieta malena, naña tekila kare komņas keviu pa rui, naña tesuñña tetelivi ke ga temio erau la naña pe amlelaga re poli. Ita temio la e malena viowa naña pule e nakila maneneen ñarita, na wereen sira lala, na mun maneneen wii pano tepe wowe, na veveyuena a na kilaen mara, na kilaen ñaagena kar la pano-o yemlagi, nakilaroen navisaluaen lala, amio nalotunen nono lala.

⁴ Nane kieta malena ke na sumo narui, ana nagane, kieta erau nene aminue asape ita na sanape narui. Añal naña pe sinetan re si taveve laen poli vena kieta malena talilu e pulmaran kiela sukoñene, ana pe akekaran re nenaga, kila sinela kar ita pañisi.

⁵ Ana ve tesitom re suria, yar sur la ne sanene yoko asuññalu ase marana ne naga naña yoko liñere yar mal lala amio ñña yar la naña amarmare rui. Yoko monar avisawal kiela sur la vania, ana e pogos nene narui, yoko avisu kilale kiela napiowaena lala.

⁶ Ana tañatete ve sanene va nalelagaena lala. Pona yar na yomarava la aliñerela ala nakoena na yomarava van tasnela, kilia va tol naña akilalu kiela malena. Ana pogos naña asuññalu ase marana ne Ntewa, yoko naga la nalaena na malena van ninula. A malena ne nane pe pupia sur naña kila tesuñña temlologon ke lologena wo van yaru lala.

Pelaga kiena li nalelagaena lala e pogos naña legiena maro pimi ke lavis

⁷ Nesape nevisa sanini, sane lavis tetol luas nen sur make narui. E pog na sanene, nalelagaena lala monar asñal ruruia naþa kiela sitomen la ekik ruru wo, vena ve aursulan re leniena.

⁸ A metavan sur taþena make ga, monar asitom manene la si vaþisi, komin naþa visae tesitom yar tai, kila sa naþa meme ga na viewoen kiena mlamulen viowa lala. Visena tai pisa sanene rui, sape mlamulen viowa mok liu, ana nasinesiena kilia kalo la make ga.

⁹ Sur taþena, li nalelagaena lala la monar akekaran ga naþa avisuar la sina e mñala uña.

¹⁰ A la make mña lala monar akilia ruru namareraena amio nakiliaena taþena taþena lala naþa Ninuna mla pan la, monar ayuñae ruru amio vena iilaen kiela erau taþena lala. Visae avisuar ruruia, akilia akila naþa yoko lemamienna wo kiena ne Ntewa imi warpo yo e la.

¹¹ Yar naþa nakiliaena na visena teke ea, naga monar vis ruruia sa ga naþa visen kiena ne Ntewa ga lelaga suña þar wowo ke e pulgona. Yar naþa nakiliaen naiilaen yuñae sike ea, naga monar kila wo amio namareraen make ga naþa Ntewa mla pania. Visae silaga tekila make sur wo ve sa nene, yoko yar make akilia aieluar Ntewa vanonia, aieluar naga komin kia kiena ne Yesu Kristo, naþa naurarena make ga a namareraen make ga ape kiena ga vano vano ve uro re.

Naloge viowaena kiena ne li nalelagaena lala

¹² Erau lala, nekilia nesape nagane apame ke pog na loge viowaena tai naþa kila amloge piowa paþisi. Ana sineun nesape nevisa van amiu, sa naþa ve ailan manene re, ve avisu re sur nene sane sur tai naþa asitom ke asape taþatete imi mñalivin amiu pog tai yo.

¹³ Ana ya ga naþa akila, akekaran ga naþa akilia ave þegas amio Kristo e kiena naloge viowaena lala. Visae sanene, yoko siraunia, pupia kekarena vaþisi van amiu, naþa akilia ave þegas si amio e pogos naþa imi mñaliv amio kiena naurarena.

¹⁴ Visae taþena la akilia asape kia kiena Kristo sike e ko, yoko akilia akoven viuelen viowa la imi, ana ve ositom manene re. Yoko pupia navisa ruruena sulue ga e ko, komin naþa Ninuna ne naurarena kiena ne Ntewa nae ma e peni sike e kionña malena.

¹⁵ Visae ala nakoena tai pona naloge viowaen tai imi van ko, pe pon re akila komin naþa asape ko na yar na wenñaren yaru, pona ope yar na vinuena, pona ope yar na kilaren navisaluaena, pona ope yar na kilaen viowa yo.

¹⁶ A visae akila komin ga naþa akilia asape ko na omlelaga ke e Kristo, ve okila re sane omawa, ana monar oyeluar Ntewa naþa pisu ko ke sape ko na otoroki naþa kia kiena ne Yesu Kristo sike e ko.

¹⁷ Nagane, pogos na liþereena siar ke rui, a yoko va mña tol þesan mratava mña ne Ntewa. A tepisu naþa naga kilia tamñan pog mñarera laþasia warpo yo e malena kiena narina lala, ana visae kila ve sa nene va la naþa amlelaga, teminue kare narui aña yoko ve sanapen la naþa pe sinelan re logearen kiena Lologena Wo poli.

¹⁸ Nanene na sane visena tai na Tus marua na Visena na Manmaruaena naþa pisa sanini, sape:

“Yar naþa asitom asape naga memes rui, pe sur mñarera tai naþa Ntewa kilia tamalia.”

Ana visae ve sanene, ositomyuli yar la naŋa yepel mavin Ntewa, la ape yar na mlamulen viowa ga narui. Yoko ve sanapen la?

¹⁹ Pogaga, e nene nevisa narin visen tai van amiu naŋa Ntewa taŋan naloge viowaena pimi m̄alivin amiu. Nesape asuŋa akilakila ga wo van yeririna make ga, a asuŋa aligan kiamiu malena sike e limana Ntewa. Naga pe Ntewa naŋa sii make suria, naga pe Ntewa naŋa masisun ruru sur make ga, a naga pe Ntewa naŋa tekilia towasine ruru naga silaga.

5

Visena pa pa nasumonon lala

¹ Pogaga, nagane sineun nesape nevisawal sitomena laŋasia van amiu nasumonon lala na suŋare. Nesitom nesape netorokin nevis van amiu sanene, komin naŋa in m̄ena nepe nasumonena, a metavania, in m̄ena tai naŋa nepisu Kristo e kilamarau, pogos naŋa kus ke naloge viowaena metava e lak torovia. Ana nekilia ruru nesape in m̄ena tai naŋa yoko nesike loyuma e naurarena la naŋa yoko imi sirau, nane nepisu sane popon nekila visen la nene vena iila amiu.

² Neviun manene tan amiu sanini, nesape monar avisuar ruru ŋegas nen sipsip la naŋa Ntewa mligan sike vatanon kiamiu navisuarena. Nanene na yumaen tai naŋa keviu paŋisi, ana lelaga, pe pon re visae akila naŋa pe sinemiun re nakilaena poli. Ana popon akila ga amio sitomena naŋa kekaren nakilaena, sa naŋa Ntewa sinenania. Ana yumaena ya naŋa akila, ve akila re ga komin narin nalaen tai naŋa yoko alavia, ana akila ga komin naŋa narin sitomen tai teke e amiu sape akila vena iilaen yar taŋena lala.

³ A la naŋa asike e limamiu vena avisuar la, ve akila re naŋa akilali awarar manene laa, ana monar asumon ruru la, avian la e mrapa, ana akilia ataveve lelen lamiu.

⁴ Visae ayuma e m̄a sanene vano, yoko ŋar na visuaren sipsip kiena ne Ntewa yoko kekaran amiunia. Pogos naŋa imi m̄aliv sina, yoko visir plan amiu sane kiena ŋarin suŋe lala, yoko vaia ruru amiu naŋa kiena pupia navilavilaena naurarena vila e amiu naŋa taŋatete si vito tano pog tai.

Visena pa yar taŋena lala

⁵ Nagane visena imi van amiu kam m̄ee lala. Nepiun manene pan amiu nesape monar akekaran naŋa avatanon kiamiu yermarua lala a kiamiu nasumonena lala. Visen la ne sanene kam punu ga monar alavia, komin naŋa popon silaga tekila ŋelaga na vatanoena van ita. Nanene sane visena tai na Tusi na Manmaruaena tai pisa nanua laa rui, naŋa sape “Ntewa pialuŋar ŋelaga na vilaveena, ana miila ŋelaga na vatanoena.”

Pakaiwa 3:34

⁶ Sanene, popon tekila kieta sitomena su lue ga vatanon Ntewa. Teligan ita e limana, ana e kiena m̄areraena yoko kilia visirlua ita si pogos tai.

⁷ Teligan kieta naurmiena la sike e m̄asina, komin naga sitom ita paŋisi, sinenan sape iila ita.

Avisaluŋar Yermare

⁸ Nesape nevisa m̄ena visena na weŋege amiuna tai, sane monar avisuar ruru amiu, monar avisu kilale towe laa mrapa. Kieta nasinekar naŋa Yermare, naga telivwo ita lue ga, naga sane pupia sur mal tetan

tai naþa sane visokarian manene laa nalelagaena lala, visae suñalun la karwowa kare la vitolwowa la vaþisi.

⁹ Ana ve atañan re kila sanene, monar asuñal mñarera e kiamiu naviawaena vena avisaluþar ruru naga. Pe kam re ga naþa naga suña kilali amiu ke poli, ana akilia rui sane kieta erau taþena la mok liu teliv e yomarava nini piora, naloge viowaena la pimi mñalivin la ke mña ga, ana popon ita make ga tesuñal mñarera vena Yermare ve taulu re ita yar tai.

¹⁰ Lelaga naþa asuña amloge piowa towe laa e pogos nene, ana kieta Ntewa nalemamiena make ga yoko iila amiu. Naga ke narui naþa mligan plan amiu rui vena yoko amiu amio Kristo loyuña e kiena pupia naurarena, a naga ke narui yoko ligan ruru amiu sina nagane. Yoko sinemiu ve kurkur re, yoko ve akulul re, ana e kiena namareraena, yoko akilia aviawa ruru sina.

¹¹ Nane, teyeluar kieta Ntewa nene, komin kiena namareraena suña taulu make suria, a yoko suña taulu vano-o taþatete þisi pog tai, sanene narui.

Visena maro

¹² Nesike e nini nemio kieta puruvi wo naþa Saelas, noþasine ke naga e sur moki, a naga miila inu sirilua kiamiu mñaki nene. Nekilia nesape maki nene plas laa ga, nepis ve tokak ga, ana ya naþa sike ea, nekilia nesape pisawal ruru þelaga wo tanea lala na lemamiena kiena ne Ntewa pe lelaga, naþa torokin amiu naþa asike e nagane. Ve sanene, auloia, alavia vena iilaen kiamiu sitomen lala, silaga asuñalu mñarera ase ea.

¹³ Lala na suñare nae nini Rom, amio mña Mak, naþa nemla naga sa ga naruu narui, apisa po kolulag pona pokolemalo pan amiu. Mesike e nini, mepisu piowa towe ga, memloge sane mesike e pupia pulkumali viowa nasumo naþa asape Pabilon. Ana naga pogaga, komin naþa mekilua mesape Ntewa mligan plan imimi naþa memio amiu, ita teve kiena.

¹⁴ Nevisa maron sanini, nesape pogos naþa aim lele taaga, aworworun amiu, amun pipimiu sa naþa akekaran ruru amiu.

Ana kiau leniena sa naþa suñarena wo kiena ne Yesu Kristo sike make amio amiu naþa ape kiena.

Inu, Pita.

Maki Nalua Naþa PITA Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

Maki kiena Pita na lua, Pita siria pan li nalelagaena lala e pogos tai naþa navianiena la asike ne, ana kiela vianiena la pe mesmesu re poli, kila naþa yaru la ataveve la asumã amloru e mlamulena viowa. Ana Pita pisawal pa li nalelagaena la nene vena monar avisuar ruruia vena yaru la nene ve avilovilon kare re kiela sitomena.

Ana na kila woen þelaga viowa la nene, monar yaru kilia ruru Ntewa, a monar tañan Yesu Kristo, naþa kieta Suþe, vimi ve suri na sumo e kiena maliena. Li nalelagaena lala e pogos nene, amloge lologena wo nene e yaru la naþa apisu Yesu e kilamarala, a naþa amloge kiena visena lala, e pogos naþa pian ke yaru lala.

Pita siri maki nini vena visirluaen sitomena kiena li nalelagaena lala, komin naþa e pogos nene, navianena la naþa kiela vianena pe mesmesu re poli, asumã apisawal ke asape yoko Yesu taþatete si wasuþea.

Ana Pita sape Yesu pe þasuþe re polua komin naþa Ntewa pe sinenan re yaru tai kovio poli. Naga sinenan sape yaru makega monar avilon kiela sitomena vetan kiela mlamulena viowa lala (3:9). Ana yoko naga monar ve ve piyavi re, Yesu wasuþe si imi.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-2

Malena kiena li nalelagaena lala 1:3-21

Navianena la naþa kiela vianena piowaga 2:1-22

Yesu yoko wasuþe sina 3:1-18

¹ Mak nini, inu Saemon Pita na nesiria, sa naþa nepe yar na yuñæna kiena ne Yesu Kristo, a nepe kiena nalologena. Nesiri ke piñasu pan amiu, amiu naþa atol naviawaena e naga rui po paþisi sa ke ga naþa metol sumo. Naga pe Ntewa a pe kieta natamaliaena ita punu ga, naga kila lue ga po pan ita silaga.

² Sanene, nesitorñal amiu, nemlen nesape yoko akilia ruru Ntewa kieta Suþe naþa Yesu va re laa ga wa, vano yoko naga kila kiena lemamiena a sumãrena ulemamaga e kiamiu malena.

Yesu pio ita vena teve kiena

³ Yesu po pan ita paþisi, naþa e mñareraena na kiena urarena a kiena sinewoena, naga pio ita vena tekilia ruru naga sanene. A pogos naþa tekilia ruru naga, naga ga kila sur punu ga e kiena namãreraena wa nene, naþa kila malena kiena ne Ntewa a kiena þelaga wa ule e ita.

⁴ Yesu kila na tetol nalaena wo la nene naþa apowo paþisi, tepisu naþa taveve ruru nena ga kiena navisaarena lala. A e mrapa nene, tepisu naþa naga kila kieta malena pa pranar ke amio malena wa kiena ne Ntewa, a sumã miila ita vena toure matan kororak lala na sinenanena viowa lala na yomarava nini.

⁵ Komin sur ne na nene, monar am̃areran naṣa akila kiamiu malena lala imi wo la ve sa nene. E naviawaena naṣa teke e amiu rui, popon asikol si sinewoena. E sinewoena nene, popon asikol si kiliaena amio manmaruaena.

⁶ E kiliaena amio manmaruaena nene, popon asikol si nawanar ruruena, a e nawanar ruruena nene, popon asikol si sitomena viavi, a e sitomena viavi nene, popon asikol si ṣelaga wa.

⁷ E ṣelaga wa nene, popon asikol si sitomena wo, a e sitomena wo nene, popon asikol si sinesiena.

⁸ Pelaga wo la punu ga nene, visae asike e amiu, a visae asuṃa akapur ke silaga, yoko kiamiu malena kilia war mras wo la naṣa kiki vaṣisi. Pona kam na akilia kieta Suṣe Yesu Kristo rui, a visae ṣelaga la nene ve su re e amiu, yoko taṣatete nena akila kiena yuṃaena tai.

⁹ Yar na sanene pe kilamara ṣala ga, taṣatete visu kilale suria a kiena sitomen plas ga. Naga sinen ṣesan sape akevan kiena mlamulen marua wiowa lala, pe sitoṃal re si sape sike e malena wo tai poli.

¹⁰ Erau lala, pe pon re yar ve sanene poli, ana nom̃areran amiu ke nesape kam make veve taaga monar aṣionli naṣa silaga akila yuṃaena wo lala vena avisawal ke asape Yesu piṃ amiu ape kiena, naga pe pe sur na visokanen re nene poli, a pe pe sur na kirakiraen re ṃena poli, ana naga pe sur na lelaga.

¹¹ Visae akilakila ṃa sanene, yoko taṣatete aloru pog tai, a pulutava na vaen loyuma e nasuṣenena kiena ne Yesu Kristo naṣa naga pe kieta Suṣe a Natamaliaena yoko suwowo ruru nena van amiu. Yoko aworworun ruru amiu vena ava asulue asike amio.

¹² Nekilia nesape visena la nene, pe pe urviu re pan amiu poli, komin naṣa apuarar ruru yam piavi rui. Ana taṣatete neligan naṣa monar nevisasawal kaṣaran ṃa visena lelaga la nene van amiu.

¹³ Naga nene pe yuṃaena na kiau malena, vena iila amiuena vena ve sinemiu ve ṣesan re, a nekilia yoko monar nekila ṃa sanene vano vano-o tol pogos naṣa kiau malena ṣisi.

¹⁴ Suṣe Yesu Kristo pisawal pan inu rui sape in na ve ve piavi re yoko neligan tasneu nini nevavin,

¹⁵ a sumon nene, sineun nesape nesiri plan sur make su ruru suṃa ga. Ve sanene, visae nevavin, ana mrapa sike ṣa rui vena akilia asitoṃal visena la nene silaga.

Visena kiena Pita amio nalogena taṣena lala pe lelaga

¹⁶ Imimi nalogena lala mepian amiu mesape kieta Suṣe Yesu Kristo yoko wasuṣe sina amio kiena pupia nam̃areraena. Ana pe pon re laṣas avisayu navianena la nene asave nanene na visena na sitomen kien yar ga, pona avisave nanene na sa ga suniena marua ga lala. Mekilia mevisaar van amiu mesape pe sa re nene poli, komin nam̃areraen kiena Yesu Kristo naga pe sur lelaga naṣa mepisu e kilamaramimi rui.

¹⁷ Nanua na, mesike memio e pogos naṣa Ntewa mligan naurarena nae ma e peni sike e naga, a mieluaria, naṣa kiena visena tai molue kom meta pitomi pisayu naga, sape
 “Nanene naga naru nena napo naṣa sineu si paṣisi, nekekaran nena ga naga.”

¹⁸ Imimi ke narui memloge pulgon nae ma e peni naŕa pisawal visena nene, naga nene e pogos naŕa mesike memio Suŕe ma e tavie wa naŕani.

¹⁹ Ana komin sur la naŕa mepisuia a memloge, mekilia ruru merarava e kiamimi sitomen lala, mesape nanene naga sur lelaga la naŕa navisawalena nasumo la apisawalia. Kiela visena lala sane kapi vivaga wo tai vena vivagali yemalolo naŕa tesike ea, ana popon touloyuia ana telavia. Sanene yoko kilologia mrapa van ita vano tol pogos naŕa legiena viu imi m̄alivin ita, a verue na kolulag vam metava e kieta sinapane vena tegoli kieta sitomen lala.

²⁰ Ana sineun nesape nevisa si sur tai e lepas na visawalena kiena ne navisawalena marua lala naŕa asirilua sike e Tus Wa. Naga sanini, sa naŕa navisawalen lala nene, taŕatete yar tai suñalu visave naga taaga kilia ruru kala kinasa.

²¹ Nanene komin naŕa visawalena la nene, taŕatete amolue vetan sitomen ken yaru, ana Ninuna ne Ntewa naga miyuñae e la, sumon la vena avisawal visawalena kiena ne Ntewa lala.

2

La naŕa apian ke visena navisokanena

¹ Ana sa naŕa tekilia, e pogos kiena ne navisawalena wo la na sumo, pogos laŕasia navisokaninen navisawalena m̄ena am̄alñalivi ke e marana ne yeririna kiena ne Ntewa lala. A yoko ve sa ke m̄ena nene van ita nagane, naŕa pog tai, navianena navisokanena pona aim am̄aliv yo. Navianena kar la ne sanene, yoko awar vinaun ga navianen laŕas naŕa pe pe lelaga re poli imi, la akilia asape amlelaga e Suŕe na mava, asape naga tamalia la, ana kiela navianen la nene akawe ke sina ga naga. Navianen la nene kilia kila kare naviawaena kiena ne nalelagaena lala, ana navisokaninen vianena la nene pe apisu kilale re asape kiela nakoena pimin la ke vilaga narui.

² La apiowa manene paŕisi, a temawan tevisayu ya naŕa akilakila ke ne. La asape amlelaga, ana akila ke ga naŕa yeririna taŕena la apisu kilale kiela ŕelaga, asuñia apisa kare ke kieta mrapa na lelagaena paŕisi.

³ Yar na visokanen lala, sinelan manene la sur lala, yoko akuan visena kiki la ve moki van amiu vaŕisi, yoko akilayon li naŕa aure amiu e suniena la naŕa apule e suri la naŕa pe pe lelaga re poli. Ana pogaga, Ntewa na pe momalio re poli. Naga mliŕerela, kila ruru kiela nakoena su ruru sike nakonua rui.

⁴ Popon tevisu kilale ŕelaga kiena ne Ntewa naliŕereen yaru a natamali-aen yaru nanua sumo. Naŕesa, asitomyuli navisi kiena ne Ntewa la nanua sumo, naŕa laŕasa asuñalu asape asu metavanja. Naga sape pe sur re tai nene poli, ana suñalu koven plan la veraga, apito tano e puluyo malolo e kapi na loge viowaena, vena asuñia e nene vano tol pupia legiena na liŕere maronen yar lala.

⁵ Ana asitomyuli m̄ena yeririna nasumo la nene, naŕa e pogos kiena ne yermarua Noa. Pogos naŕa mlogon ke ŕelaga wo kiena ne Ntewa pan la, ŕarila m̄arera paŕisi, yepel mavin ga. Ana Ntewa kila pupia womie ŕere plan la, ana Noa ga amio namratava puna la olua, tamalia la.

⁶ A naga sina, asitomyuli pupia pulkumali keviu lua nene naŕa Sotom amio Komora. Ntewa m̄al kiela napiowaena lala, ana sikap mumu la apim

ape posnoyavi nenaga, a naga nene vena visawalen sanape naŕa yoko kila va la make ga naŕa asike e malena viowa.

⁷ A nasitomāl maronen la nanua sumo ne, nane yaru naŕa Lot. Naga pe yar mesmes tai, a naga mloge lue piowagan ŕelaga na kororak kiena yar la naŕa akilaroro ke navisaluaena, naŕa naga sike likan la.

⁸ Legiena make ga naga suŕa pisu ke kiela malena viowa lala, a suŕa mloge ke kiela viuelen lala, ana Ntewa kila sanape? Mla nakoena pa yar viowa lala nene, ana tamalia kiena yeririna wo naŕa Lot.

⁹ Ana visae tesitom ruru e la nene, yoko telual ŕelaga kiena ne Ntewa tai, naŕa sanini. Naga kilia ruru ve sanape naŕa wereplan kiena yeririna wo lalā vetan sur na kilalien lala, a naga kilia uarar ruru yeririna viowa lala asuŕa awar kiela nakoena lala. Yoko kila la awar malumun mā nagane sumo wa, ana e legiena naliŕeena awar make ruru nena napo.

¹⁰ Visena nene tol make yeririna lala, ana tol manene laa naŕa asuŕa ataveve ke nasinenanen viowa lala na ŕelaga na mlamulena naŕa apaeme amio, ana tol mēna la naŕa pe sinelan re yagogonen poli, ape ŕar mārera paŕisi. Yar kar la ne sanene, aŕarwarlan kiela ŕar mārera la ne sanene ŕisa, ana aplaven mēna kiela napiowaena lala, pano pe amaraun re si sur tai poli, ana apisa kare yerkawa kiena ne Ntewa lala.

¹¹ Navisi nae ma e peni aŕārera taulu la nene, ana akilia asape asike e marana ne Ntewa nae ma e peni, ana amaraun visa kareen yaru la nene, ana yar la nene na pe sa re nene poli, la asitom korenan ga sur la nene.

¹² Sur la mok liu naŕa tepisu sane apa laa metava pona ape wa manene laa, ana yar la nene pe apisu kilale re poli, asuŕa aŕarnena kare ga sur wa la nene. Kiela ŕelaga la sanene, kila narui la asaga sur mal tetan ga lala, naŕa akila ke ga ŕarila pe akila re suri wo poli. Akila mā wowe sanene pano pano ailan ga sa naŕa yaru la aligan lokulia la, awe moŕar la amare, a yoko ve sa ke mēna nene van la nene, ailan ga alual kiela marena.

¹³ Yar sur la ne sanene, akekarana ga akila ŕaŕagena lala na ve torog kareen ga kolpae, a e pogos na kilaen kamiu kinanena wa lala apim asike loyurā, kiela sitomena pulen ga kekarena na kiela viowaena lala. La na sa ga kurka pona magka la naŕa akila kare tasnemiwo wo lala, ana pe asitom re nena asape kiela napiowaena lala yoko kila ke sina ga la aloge viowa manene poli.

¹⁴ Kilamarala pulen ga sira na kilaen kolau, a akan mā mlamulen viowa pano-o pe sinela maren re poli. Kam laŕas naŕa amalum towe ga lala, aŕere la narui apa amio la, a ape yar mēna la naŕa apian ruru la sina e mrapa na vinayaen sur lala. Lelaga naŕane, la nene ape ŕegas tai naŕa yoko nasinemimiena kiena ne Ntewa yumu plan la make na wa.

¹⁵ Amligan mrapa mesmes rui apa ataveve ke narin mrapa la naŕa tekilia tesape mrapa kiena yaru naŕa Palam Peor, naŕa Visena Wa pisayu naga sane yar tai naŕa pe navisawalen ŕesa, ana pano naga kekaran manene kan mras nen napiowaena.

¹⁶ Ana pogos tai, milan ga naŕa Ntewa kila narin togki tai pis pania vanon kiena napiowaena lala. Togki lala pe akilia re apis poli, ana nanene naga pis sane yaru, ŕere mesmesun towe laa kiena ŕelaga viowa lala.

¹⁷ Yar viowa la naŕa nepisayu la ke ne, nekilia nevisa mēna nesape la sa ga pulus nen wii naŕa mema rui, yar naŕa moto karia taŕatete lual wii ea. Pona asaga lul malōlo tai, tekekarania tonāpe yua kove, ana peraga, lagi

mlelua pano. Ana yar la nene, lelela napo pe yemalolo ga mēke ga wa, yo ne nanene pe lele na loge viowaena.

18 Yoko monar awar nakoena na sanene, komin naŋa gola la pulen ga visokanena amio visvilaveena naŋa ƣere manene sitomena kiena yar taŋena la paŋisi. Yar taŋena la nene, aŋure matan yomarava nini apimi ga loyuma na wa, ana nagane yar viowa lala nene asuma apisa ke visena la naŋa pagan nasinenanena viowa na mlamulen viowa la naŋa sike e la pimi keviu manene laa narui, ana e mrapa ke nene asuma aŋere plan la ke sina ga.

19 Kiela malena sike vatanon yerkawa na kilaen mlamulen viowa rui, ana sanape naŋa apisa kotalia ke yar la asape visae atavevela, yoko alual malena wo? Taŋatete ve sanene, komin namareraena ya naŋa pe suŋen kiona malena, ko ope kiena yar na yumaena narui, sane la nene, naŋa na nagane apim sa ga yar na yumaena na namareraena na mlamulena viowa narui.

20 Visae lelaga naŋa asape ama kieta Suŋe Yesu Kristo Natamaliaena e kiela malena, apisu kilale naŋa ƣelaga na yomarava sura kila kare la ga, kila narui aŋure matania apim, sanene na po paŋisi. A visae yam ve plas ga awasuŋe ke sina ava e kiela malena naŋa aŋure matan ga na wa, nanene na yoko va viowa la narui.

21 Visae pe akiliali re nena mrapa na ƣelaga mesmes po, sanene na po towe laa pan la, ana pogos naŋa akilia ruru po, apa li e ve tokak ga, ana siraunia apasuŋela ke sina apa varau, nanene piowa paŋisi. Visena wa kiena ne Ntewa la naŋa amla pan la, la na akekanan ƣesan naŋa ala e kiela malena lala, ana nagane aplon ke sina masila pania.

22 Yar la ne sanene, visen lua naŋa pisayu la, naŋa tai, pisa sanini, sape *“Lokul ga kilia va kan ke sina ga kana liluana,”* **Pakaiwa 26:11**

a nalua, pisa sanini, sape
“Visae okevan ruru kiona nompui, yoko monar yal mesmesun ga sukoŋene va kupo ke sina yo mēke ea.”

3

Legiena keviu kiena ne Suŋe naŋa wasuŋe sina

1 Erau lala, sa naŋa apisu kilalea, nane kiau maŋ na lua pimi pan amiu. Ya naŋa teke e kiau sitomena vena sirien maŋki la luoka ga nini, sineun visawalen visen wo laŋas naŋa yoko akilia asike lue e kiamiu sitomena la silaga vena ilaen kiamiu malena lala.

2 Sineun nesape popon tesitoma ma visena kiena ne navisawalena wa la na sumo silaga, amio maena navisaluaena viu la naŋa kieta Suŋe Natamaliaena mla pan imimi kiamiu li na lologena lala, naŋa mepisawal liluen pimi pan amiu.

3 Sur ƣes naŋa sineun nesape nevisa naga sanini, nesape monar akilia sa naŋa e legiena maro lala, yoko yar la naŋa na visa kareen yumaena kiena ne Ntewa akilia aim amaŋivi. Pelaga kien la nene, la sinelan ke ga suri ya naŋa asitomia, ana asitom korenan ga sitomen kiena yar taŋena.

4 Sur tai naŋa yoko avitalia ita vanonia, naga e lepas na visena kiena kieta Suŋe naŋa sape yoko wasuŋe si imin ita. Yoko asuma aviuvunia, avisave *“Nawasuŋeen kiena kiamiu yerkawa naŋa pisaaria pan amiu,*

nanape? Siar e pogos kiena kata apua la pimi, sur make ga na yomarava nini suña kiriri pogaga. Imimi na pe mepisu re nena sur tai poli wa, pona kam ga apisu yo?"

⁵ Ana pogos naña apisa ke visena la nene, la pe asitom re naña navisaarena kiena ne Ntewa naga pe lelaga silaga, a kana visena nena kana pupia m̄areraena sike ea. Sa naña e pogos na siiena yomarava, kiena visena ga kila sinapane, a kila yomarava nini amio kana porotano lala a kana si lala.

⁶ A siraun nene, kiena visena kila pupia womie kalo sina yomarava nini, naña p̄ere plan make nena sur punu ga naña sike ea e poglis nene.

⁷ A kiena visena nena miyumāe ke nagane na wa, suña p̄uarar ruru ke sinapane a porotano na yomarava vena asuña vano tol naña pupia kapi na legiena na lipereen yaru yoko imi kekan plan malena kien yar la naña pe sinelan re Ntewa e kiela malena poli. Nanene pe m̄areraena kiena ne Ntewa, ana yaru la nene pe sinelan re naña akilia poli.

⁸ Ana erau lala, e lepas naña na visaarena na wasuḡeen sina kiena ne Suḡe nene, popon naña ve sineta p̄esa re naña Ntewa naga pe pulo re legiena amio kas sane ita poli. E kiena visuena, kas manu taaga pona legiena taaga, lalua maran taaga ga.

⁹ Pona yar laḡasa asitom asape naga kila malen li sur yo, pe kila re ya naña naga pisaar poli, ana pe sa re nene poli. Naga pe kila malion re sur poli, suña kila ke kiena sitomen piavi paḡisi, komin pe sinenan re yar tai kovio poli. Naga sinenan sape la pogos ve piavi sanene vena yar la akilia avilon kiela sitomena.

¹⁰ Ana lelaga, yoko pogos tai pupia legien kiena ne kieta Suḡe imi m̄aliv e yomarava. Yoko ve sa yar na vinauena, naña yomarava ninue sape pimi ke narui, ana yoko iilan ga naña imi worunia. E pogos nene, yoko sinapane lala akakapuru sane polilu, yoko akokovio nenaga, a yoko kapi kekan make suria vano-o tol naña yomarava amio sur make ga naña sike ea, yokorena.

¹¹ Ana komin naña yoko yomarava imi ve sur koren ga m̄eke na, nesape neviun tan amiu, nesape pogos naña asike ea wa, popon kam na ave yaru na sanape, a popon ave wa pona akila yuñ̄aena kiena ne Ntewa ve sanape?

¹² Monar akekaran legiena nene imi, a visae kam na ave yar wo lala, ayumāe m̄arera yoko akilia akila imi m̄alivi vilaga.

Yoko kapi kekan ma e peni, kekan makea, a yoko imi kekan mumu make sur naña sike e yomarava.

¹³ Ana tesuñ̄alu m̄arera tese kiena visaarena, naña sape yoko m̄ata uña viu tai, naña peni viu amio yomarava viu, naña pe purḡes nen p̄elaga mesmesu make ga.

¹⁴ Erau lala, nane tesuñ̄ate ke ne vena imi were ita teva e yo nene, ana pogos naña pe tetol re poli wa, monar toḡareran teve yar wa tesuña ga, teyekiki, a tesuña e suñ̄are.

¹⁵ Lelaga sane Suḡe pimi re poli wa, a ve tesitom re viowa, monar tekekaran naña mla pogos pan ita vena tevilon ita, mla m̄ena pulmas pa kieta erau lala, vena la m̄ena akilia atol natamaliaena. Sitomena nene, kieta puruvi wo naña Pol naga m̄ena pisa pan amiu nanua sumo rui e m̄aki tai, naña siri amio manmaruaena wo la naña Ntewa mla pania.

¹⁶ A nane visena ke nene naña suña kiakian ke e kiena m̄aki taḡena lala, pogos naña pisayu si na wasuḡeen si kiena ne Suḡe.

Kiena m̃aki la nene po pařisi, ana pogos lařasa kala navianena la urmi towe m̃aga, kila sane visen lařas nařa naga siria yaru lařasia pe apulokilale re poli. Ana pogos tai, yaru la nařa pe řarila po re poli, nařa pe akilia ruru re sur poli, apuloia apulolon kare kana navianena ne lala pa pe tařena, sa nařa asum̃a akila ke yam mok li rui e visen tařena lala e siriena wa lala. Ana pogos nařa akila sanene, pe yar tařena re la nařa aloge viowagan poli, ana kila la ke ga apa e mrapa na kovioena.

¹⁷ Kiau erau wo lala, komin sur ne la nanene nesitom amiu pařisi. Nekilia nesape akilia ruru sur la nene rui, ana sineun nesape nela si visena m̃arera van amiu, nesape monar avisuar ruru amiu. Ve atam̃an re sitomena navisokanen ken yar la nařa pe ataveve re navisaluaena kiena ne Ntewa poli aim aure plan amiu sina. Lelaga, pe pon re si alor vetan yo wo na viawaena m̃arera nařa asike pa e rui.

¹⁸ Kiau visena maro, nesape akapuru aim amarua ruru e řelaga wo na lemamiena a namanmaruaena kiena ne Yesu Kristo kieta Suře a kieta Natamaliaena. Ana tela maran si naurarena vania, nagane, a e pogos la nařa pimi ke ga wa, vano vano-o ve uro re, sanene.

Īnu, Pita.

Maki Nasumo Naþa YOANE Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Suniena na plas na tusi nini

Maki þesa kiena Yoane, naga kiena sitomena keviu lua.

Nasumo, Yoane sinenan sape visirlua sitomena kiena li nalelagaena lala naþa aulo maki nini, vena silaga monar asikol la ruruia naþa kiela sitomeña ve taaga ga, a vena asikola ruruia amio Ntewa, amio narina naþa Yesu Kristo.

A nalua, naga vena visaen vanilla vena ve ataveve re navianiena la naþa kiela vianena pe mesmesu re poli, komin navianena la nene akilia akila kare suñare e kiela visena na visokanen lala, ana yoko kilia kila naþa li nalelagaena la taþatete si asikol ruru la e sitomiena ve taaga.

Navianena la nene asuñã apian ke yaru lala, asape þelaga viowa la apimi añalivi komin yaru la asike e yomarava, a amiyuñãe ke ga e suri na yomarava la ne. Amio nanene, asitom sape Yesu, naga narina Ntewa, ana pe pe yaru ruru re sane ita poli. La asuñã apisa ke asape visae Ntewa tamalia yaru, yaru nena taþatete sitomali si malena na yomarava nini, a pe pe suri re poli visae yaru na sanene kila milamulena viowa po pe kila re milamulena viowa poli a pe pe suri re mēna poli visae naga sinena si yaru taþena pona ve sinena si re, ana suri la nene maran taaga ga, pe suri na yomarava ga.

Yoane siri maki nini, sape kila meraravan naþa naga yepen mavin sitomiena la nene pano-o paþisi, a pisawal meraravan naþa Yesu Kristo, naga pe yaru nena sane ita. A naga pisaar mārera sape yaru la naþa amlelaga e Yesu, a sinela si Ntewa, monar sinela sisi la mēnaga.

Komþasnen Tusi La Na Nini

Visena þesa 1:1-4

Legiena a yemalo 1:5—2:29

Narina Ntewa lala a narina Yermare lala 3:1-24

Ninuna naþa pe purþesnen visena lelaga a ninuna naþa pe purþesnen visena na visokaneña 4:1-6

Pelaga kiena yaru naþa sinena si yaru 4:7-21

Pelaga na lelagaena naþa kilia taulu make suri la silaga 5:1-21

Yar na visawalen malena kiena ne Ntewa van ita, naga pimi e yomarava þisi rui

¹ Sur tai, nanua sumo e pogos naþa yomarava siaria, ana nagane in na nemloge, nepisu e kilamarau, in na nepisu ruru pano-o, netol nena e luñau. Sur nene, kiena kia sanini, sape Navisawalen Malena, po Purþesnen Malena, po Malena Naþa Ve Uro Re Pogos Tai, nane in na sineun nesape nesiri van amiu.

² Sur nene, nanua sumo pe tekilia re poli, naga sumã ga amio Ntewa arimata pano-o, nagane na pimi þarpoyo merarava e marata e yomarava nini narui, ana imimi moki mepisuia, a mepisawal pan yeririna lala.

³ Imimi memloge ruru nena e kiligamimi lala, a mepisu nena e kilamaramimi, ana mesape mevisawal van amiu vena kam m̃ena ga alelaga ea. Visae kam alelaga ea, yokorena kam m̃ena aim ave taaga amio imimi, sa naþa imimi mepe taaga ga memio arimata Ntewa a narina Yesu Kristo rui.

⁴ Sur nene kila pupia kekarena sike amio imimi silaga, a visae auarar ruru visena la naþa nesape nevisa van amiu e m̃aki nini, yoko pupia kekarena nene sike m̃ena amio amiu, þisi na kila ita punu ga teloge wo vaþisi.

Ntewa naga pe purþes nen yomerarava

⁵ Visena naþa narina ne Ntewa mla pan imimi, pisape monar mevisawal van yeririna taþena lala, sa nene, naga pisa sape, Ntewa pe purþes nen yomerarava, pe narin yemalolo re nena tai teke puna.

⁶ Ve sanene, visae tepisawal ke tesape tepe taaga temio Ntewa, ana tekila ke ga þelaga na yemalolo la na wa, nanene tepisokan ke ga ne, pe tekila re sur na lelaga nene poli.

⁷ Ana visae tesuñia teyal m̃a e yomerarava naþa Ntewa sike e silaga, kila yoko telapran ita ruru wo silaga, ana tevisu tana na narina, Yesu, kilia kevan ita temekiki e kieta mlamulena viowa lala.

Nayalena e yomerarava kiena ne Ntewa: Monar teligan plan þelaga na mlamulena viowa lala

⁸ Yeririna naþa pisawo ke, pisape naga pe naviowaena su re e kiena malena poli, kiena visena nene pe pe lelaga re poli, naga pisa kotalia ke sina ga naga.

⁹ Ana visae tevisa plan ga kieta naviowaena lala, yoko Ntewa viewo ita, þisi na war plan kieta naviowaena lala vetan ita, kila ita temekiki. Naga ga kila ruru mrapa na kilaen sanene rui, ana ita towasine ga naga sane yoko kila van ita sanena naþa pisaaria.

¹⁰ Ana visae tesuñia tevirovia, tevisa m̃a tesape pe tekila re naviowaena poli na, nanene ita tekila sane Ntewa naga pisokan ga, a ita tekila sane kiena visena nowo na lelagaena, pe tepuarar ruru re nena e kieta malena la poli.

2

¹ Naruu lala, sineun nesape nesiri visena nini van amiu vena iila amiu avisuluþar sane pe pon re si ataþa mlamulena viowa poli. Ana visae pogos tai, amiu yar tai kila viowa, monar tesitoñal silaga Yesu sulue ga sike na, sane pe yar wa tai na waren kieta visena lala. Naga mesmes, a mekiki, naga kilia va suñal mesmes e mara Ntewa, kilia viun tania vena naga sinen ye ita, viewo itania.

² Ana mrapa na kilaen sa naþa yoko Ntewa kilia viewo itania sanini, nane Yesu ga ne, komin naga pe kuþaþaena na warplanen kieta mlamulena viowa lala, ita yeririna punu ga na yomerava.

Nayalena e yomerarava kiena ne Ntewa: Monar telogear kiena navisaluena lala

³ Visae yar tai viun ve sanini, visave: ?In na pe nekilia re poli, nekilia ruru Ntewa, pona pe nekilia ruru re naga poli? ?In na nepe kiena, pona pe nepe kiena re poli? Ve sanene na, teviun si tania, tevisave, ?Sanape, ko na omlelaga ke e kiena visena lala, pona pe omlelaga re poli?

⁴ Nanene vanon naŕa visae yar tai visa sape naga kilia ruru sape Ntewa, naga pe kiena, a naga pe kila re sur la naŕa navisaluaena kiena ne Ntewa pisa ke ne, yar nené naga pe pisa re lelaga ne poli, pisokan ga.

⁵ Ana yar naŕa mlogear ruru visena kiena ne Ntewa, naga kila meraravan sane naga kekaran kemua lelaga, pimi keviu lue ga. Ana e mrapa na sanene narui tekilia ruru kemua tesape ita tepe kiena ne Ntewa na lelaga.

⁶ Yar naŕa naga pisa ke sape pe kie Yesu, yoko monar tevisuluŕar naŕa naga mla kemua Yesu pe lelaga e kiena malena.

⁷ Erau lala, e lepas tai na, navisaluaena naŕa nesiri ke pan amiu, naga pe pe visena viu re tai naŕa na nanagane poli, naga pe visena tai na susumo, pe visena kiena ne Ntewa ga naŕa amloge pa na susumo rui.

⁸ Ana e lepas taŕena tai na, pe lelaga mēna naŕa navisaluaena nene, naga sa ga pe urviu si tai pan ita, komin ita tepisu ke sane nagane ŕere ke yemalolo ŕaro pano, kila ke yomerarava na lelagaena pimi narui. Naga sane e malena kiena ne Yesu narui, a nanagane pimi ke mēna sanene e kieta malena la narui, ŕisi na kila ita tepisu kilale ke visena viu nene pe lelaga kemua.

⁹ Visae yar tai visa sape mial ke pa e yomerarava rui, ana tepisu naga sinen kar ke wenla, kila ke piowa pania, yar nene sike e yemalolo wa.

¹⁰ Ana yar naŕa kekaran wenla, kila ke po pania, yar nene mial ke pa e yomerarava narui, taŕatete sitomāl sape ŕisi na yalwowe sina e yemalolo, lolor si pogos tai.

¹¹ Ana naga naŕa sinen kar ke wenla, naga ve ve sa re nene. Naga sike e yemalolo wa, yemalolo kila sane kilamarana ŕala, mial wowe lue ga e pupumalko, pe pisuluŕar re kiena mrapa poli, pisuluŕar re lele ne kom ke poli.

Nayalena e yomerarava kiena ne Ntewa: Ve tekekaran re yomarava nini

¹² Amiu naruu lala, amiu kiau nin sisi lala e kieta na lelagaena, in na nesiri ke visena la nene pan amiu komin kam ke narui naŕa Ntewa arimata piwow kiamiu mlamulena viowa komin kia kiena Yesu Kristo, ana amiu akilia naga.

¹³ Kiamiu yermarua lala, in na nesiri ke visena la nene pan amiu komin kam ke narui akilia ruru laa naga rui, naŕa naga mali sike nanua sumo, sumon na siiena yomarava nini.

¹⁴ Kiamiu yar mēe lala, in na nesiri ke visena la nene pan amiu komin kam ke naŕa aŕarera ruru po narui, amligan ruru pa visena kiena ne Ntewa teke e kiamiu malena la rui, ataulu pa Yar Viowa nene rui.

¹⁵ Sineun nesape nevisa ve sanene van amiu, ve akekaran manene re yomarava nini, pona kiena sur lala. Yar na kekaran manene yomarava nini, naga taŕatete kekaran ruru arimata.

¹⁶ Nanene komin naŕa sur na yomarava lala, pona kiena ŕelaga lala, ape taŕena, pe sa re sur kiena ne arimata Ntewa amio kiena ŕelaga lala. Sur na yomarava la nene la sanini, lala ape purŕes nen nasinenanen sur moki,

ape purþes nen nawereen kilamarata, ape purþes nen warwarena e kieta malena.

¹⁷ Yomarava nini, amio kiena sur la naþa yeririna la sinelan manene silaga, naga pimi ke vena kovioena ga, ana yar naþa kila ke mesmes e nasinenanena kiena ne Ntewa, naga yoko sulue ga sike narui.

Nayalen e yomerarava kiena ne Ntewa: Monar tevisuar ruru ita vanon sinekar

¹⁸ Naruu lalo-o, nagane tesike e pog maro narui, sa naþa amloge pa rui, na yar naþa apio asape Nasinekar kiena ne Kristo, yoko kilia vim katenia. Pe tepisu re naga poli wa, ana tepisu pa narin yeririna moki na kila kareen Kristo rui, ana kila tepisuluþaria sane yoko ve ve piavi re na Legiena Maro malivi.

¹⁹ Sinekar la naþa nepisayu ke ne, kam na akilia ke ne. Nanua, la asu amio ita asu ga likan ita, ana siraunia, asumalu narui, amligan ita aþure matan ita sina apano. Nanagane na, tepisuluþar la ruru nenaga, sane pe apimi re veraga ga amio ita poli, vanon visae peraga, yoko la asu ruru ga amio ita.

²⁰ Ana kam naþa asu ruru ke ga wa, yar wa Kristo pisa ruru amiu pa rui, ana apisuluþar kiena visena, yoko taþatete aumatan si naga.

²¹ Ve asitom re asape in na sineun nesape nevisi van amiu vanon sitomena tai naþa asape amiu na amninue ga suria, vanon pe sa re nene poli. In na nepisu sane akilia aloge ruru kilale visena na lelaga a visena na visokanen þisi rui, amiu akilia pa rui visena navisokanena taþatete molue e visena nalelaga, ana nesape nevis van amiu ve naillaar amiuena.

²² ?Ana visokanen ya ne la nene apisa ke ne? Visena ne nane, apisa sanene, asape Yesu naga pe pe Navisaarena re poli naþa Ntewa mligan pimi tamalia yomarava nini. Visena nene naga pe visena kiena yar la naþa sinela kar ke Yesu, ana yar naþa pisa sanene, naga kawe ke Ntewa arimata, a kawe ke mena narina.

²³ Yar naþa pilopu masina pa narina ne Ntewa, Ntewa taþatete se e naga, a yar naþa pisawal ruruia pisape naga mla narina ne Ntewa e kiena malena, yoko Ntewa mena ga sike amio naga silaga.

²⁴ Lologena wo naþa amloge þesania nanua sumo, naga pe visen wo a pe lelaga, ana popon aligan ruruia e kiamiu malena lala. Visae ve sanene, yoko kiamiu malena naga sura wo e Ntewa amio Narina silaga,

²⁵ nagane akilia atol malena naþa naga pisaaria sape la maran si van ita, naþa ve uro re pogos tai.

²⁶ Naga ga nene nesape nevisa van amiu e lepas kiena ne la naþa apisa kotalia amiu ke ne, asape aure amiu ava ave taþena sina.

²⁷ Kristo na miawawo amiu pa rui, ana Ninuna Wa naþa amiu atolia e pogos naþa, naga sike amio amiu wa. Naga kilia vian amiu e sur punu ga naþa pe lelaga a mesmes, ana taþatete si akale yar tai naþa naga kilia vian amiu sina ga e sur laþasia. Yoko akilali ga sa naþa Ninuna Wa pian amiun e þisi rui, naþa pisape popon amiu aligan ruru kiamiu malena to ruru lue ga e Kristo.

²⁸ Naga nene, naruu lala, visae kieta malena naga su ruru lue ga e Kristo, taþatete teloge viowa pogos naþa naga wasuþe sina ga pun ita. Ana visae peraga, pupia memawaena, þisi na tesape tokuswan marata pogos naþa tevisu naga vim.

²⁹ Tekilia tesape Kristo, kiena ðelaga punu ga po a mesmesu, ana yar naða naga mēna sanene, tekilia tesape yar nene naga mēna pe narina ne Ntewa sane Kristo.

3

Ita tepe narina ne Ntewa lala

¹ Asitomveveli sitomena kiena ne arimata Ntewa e ita yeririna viowa lala. Naga kekaran ita keviu paþisi, pano-o kila pan ita sa ga naða tepisu ita sane narin ga lala. Ana pe ita re ga tepisu ita sa nene poli, naga mēna pisu ita sanene, komin naða pure ita tepa loyuña e namratava puna rui, sane narina wawa lala. Yar taþena lala e yomarava pe akilia ruru re arimata poli, sa naða ita tekilia naga, ana sur nene kila la pe apisu kilale ita re mēna poli, sane ita tepe narina lala.

² Erau lala, ita tekilia tevisa tesape tepe narina ne Ntewa, ana pe tekilia re poli wa, sane þisi na sirau, yoko naga kila ita teim teve ya sina ga. Ana sur tai tekilia ruruia, naða visae Suþe Yesu warpoyo sina ga, yoko tevisu ruru nena naga e kilamarata napo, tevisu ruru naga, naga ke narui, ana pogos naða tevisu sanene, yoko teimi teve sa ga naga.

³ Ana yar naða sinenan sape yoko naga mēna imi ve sa Yesu Kristo, naga monar uarar ruru kiena malena mekiki ruruia a ve wa, sa ga Yesu.

Ita narina ne Ntewa lala: Monar teligan ðelaga viowa lala

⁴ Yar naða taða mlamulena viowa, kilaro ke navisaluaena kiena ne Ntewa, komin purþes nen ðelaga viowa, naga pe ðelaga na monen logearen navisaluaena.

⁵ Ana pogos naða Yesu pimi e yomerava nini, naga pimi naða pe mlamulena viowa tai to re nene e naga, naga pimin vena war plan kieta mlamulena viowa lala.

⁶ Ana visae sanene, yar naða kiena malena teke ruru e naga, yoko mlamulena viowa ve su re si e naga, naga taþatete si kila naviowaena. Ana yar naða mlamulena viowa teke e kiena malena silaga, naga pe pisu ruru re naga poli wa, naga pe kilia re nena naga.

⁷ Kiau narin sisi lala, piowa naða avisa kotalia ami. Yar naða kiena malena po, naga pe yar mesmesu sane Kristo.

⁸ Yar naða kiena malena piowa, naga pe yeririna kiena Yermare, naða naga pe purþes nen mlamulena viowa e yomarava, siaria e nasiiena pimi tol nanagane. Pelaga viowa kiena ne Yermare kila narina ne Ntewa pitomi mñalivi e yomarava nini, vena we plan kiena yuñæna viowa lala a kila kiena puriukawaena naga þisi.

⁹ Yar naða sike loyuña e namratava kiena ne Ntewa, naga taþatete si taða mlamulena viowa, vanon malena kiena ne Ntewa te ea. Naga pe narina ne Ntewa, ana monar kus ðelaga wo kiena ne arimana nene, þisi na taþatete si kila viowa.

¹⁰ E mrapa ne la nene ita monar tevisu kilia ruru ga sane ane pe narina ne Ntewa, a ane pe narina ne Yermare. Yar naða pe kila re mesmes poli, pona yaru naða pe kekaran re namratava puna poli, yar na sanene naga pe pe nin sisi kiena ne re nena Ntewa poli.

Ita narina ne Ntewa lala: Monar telogear navisaluaena nasitomen yeririna taþena lala

¹¹ Lologena naþa amiu amloge siar e purþesia pimi, na sanini, naþa pisa sape: ita monar tekekaran ita silaga.

¹² Asitoñali yar sa Yermare nanua ne, Ken, naþa pe kekaran re wenla naþa Epol poli, naga mñemoñaria. Piowa naþa tekila sanene, ana popon tesitomvevelia mias ya ne naga kila sanene? Nanene vanon kiena yuñæena lala, Ntewa pisu piowa ga, ana kiena ne wenla, naga mesmes ruru po, ana Ntewa kekarania, þisi na kila Ken pieluen wenla panonia, sinen karia, mñemaria.

¹³ Erau lala, þelaga viowa na sa nene, yeririna la akila ke pimi tol nanagane, ana ve teilan re naþa visae tevisu la avieluen ita mñena ga, avisa kare ita vanon yuñæena wo lala kiena ne Ntewa naþa visae teyuñæenia.

¹⁴ Ana ita naþa pe sineta kar re yar la poli, tekekaran ruru na mratava pun ita, nanene pe mrapa na kila meraravanen sane temligan marena, tepim e malena rui. Ana yar naþa sitomena pe to re e naga poli, naga sike e marena na wa.

¹⁵ Yar naþa sinen kar na mratava puna tai, naga sane pe yar na wemoñaren yar la narui, ana sa naþa ita tekilia ruru þa rui, yar na wemoñaren yaru, malena naþa ve uro re pe to re e kiena malena poli.

¹⁶ Pona ita yar tai piun ke pisape, ana sur naþane sitomena, naga pe sur na sanape? Pogaga, tekilia tesape sitomena naþa pe lelaga, naga sanini: Yesu Kristo tañan kiena malena wetelu panon ita, ana visae sitomena nene teke e ita, þisi na ita mñena tetañan kieta malena vanon kieta wolai lala.

¹⁷ Yar tai naga limana pulen sur nowo lala a, wenla tai, limana plas kemua lelaga, pe kiena sur re poli. Pisi na naga pisuluþar wenla nene, ana naga kila sinen mñarera laa sane pania, pe miila re poli, yar na sanene sitomena kiena ne Ntewa pe to re nena e poli.

¹⁸ Naruu lala, kieta sitomena ve e re ga e kieta visena lala. Sitomena naþa pe lelaga, naga pe sur re tai na visaen ga poli, pe sur na yuñæenena a na kilaena.

¹⁹ Ana visae kieta sitomena þarlologia ruru marana sanene, nane pe mrapa naþa ita tekilia tesape visena lelaga kiena ne Ntewa þar ke mras e kieta malena. Ana ve sanene na, teloge ga wo vena vaen lavisin Ntewa, ve temaraun re si naga.

²⁰ Pogos laþasia tekilia temaraun naga, vanon naþa yoko kieta sitomena kilia liþere ita sina, kila ita tesitoñal sina tese kieta naviowaena lala, ana Ntewa naga kilia ruru punu pa rui, ana kieta na viewoena na naga keviu manene laa sane, þar plan petan ita.

²¹ Erau lala, visae losineta naga merarava ruru wo, þisi na naga taþatete liþere ita sina, kila pe temaraun re nena na va suñalen se marana ne Ntewa na viunen sur tania.

²² Visae telelaga mña e naga, tekila mña sur la naþa naga sinenania, þisi na tekilia tetol suria la naþa tepiuun ke tania.

²³ Navisaluaena kiena ne Ntewa pan ita sanini, pisape: Monar telelaga e kia kiena ne narina, Yesu Kristo, a monar tekekaran ita silaga, sa naþa naga pisa pan ita.

24 Yar naþa mlogear e navisaluaena kiena ne Ntewa, naga sike amio Ntewa. Ntewa teke e kiena malena. ?A yoko ita tekilia tesape naga teke e ita sanape? Sur nene, Ninuna naþa naga mla pan ita naga kilia kila ita teloge kilale sane pe lelaga.

4

Ita narina ne Ntewa: Monar tevisuar ruru vanon sinekar kiena ne Kristo lala amio þelaga na yomarava

1 Erau lala: visae amiu yar tai visa ke sape Ninuna Wa teke e naga, kila ke naga pisawal ke kiena visena, popon sa amiu avisu ruruia aninuluþar ninuna na teke e naga, pe lelaga ninuna kiena ne Ntewa, po pe kiena re Ntewa poli. Ita monar tevisu ruruia komin navisaluaena navisokanena lala moki asu make yo la ne e yomarava nini rui.

2 ?Ana tekilia teninu luþar ninuna la nene ve sanape? Ita tekilia tevisu luþar Ninuna Wa kiena ne Ntewa komin naga pisawal pisape Yesu Kristo pimi pe yeririna, paeme e yomerava,

3 ana visae ninuna tai ve visa re sanene, ninuna nene pe pe kiena ne re Ntewa poli. Ninuna na sanene na molue kome nasinekar kena Kristo, naþa amiu amloge pa rui sane pimi ke rui, pona sike pa e yomarava nini rui.

4 Ana naru lala, ve amaraun re navisaluaena la nene, komin amiu asike e lepas kiena ne Ntewa, akilia ataulu la ga. Lelaga paþisi, naga naþa teke e amiu naga m̃arera laa taulu naga naþa sike e yomarava.

5 Yar na visokanen la ape yeririna na yomarava ga nini, ana visena la naþa apisa ke ne molue ga e sitomena na yomarava nini, ana yeririna taþena la na yomarava nini amiyagogan la.

6 Ana ita yeririna na lelagaena, ita na pe na yomarava re nini poli, ita tepe kiena ne Ntewa. Yar naþa kilia ruru Ntewa, naga kekaran yagogon itaena, a naga naþa pe kiena ne Ntewa re poli, mon yagogon itaena. E mrapa ne la nene ita tekilia teninu luþar Ninuna na visena naþa lelaga, a ninuna na visokanena.

Pelaga na sinesiena

7 Erau lala, popon naþa tekekaran ita silaga, komin sinesiena naga pe þelaga kiena ne Ntewa. Yar naþa sinen si yeririna, naga pe narina ne Ntewa, þarlologia ga þelaga kiena ne Ntewa, kilia ruru Ntewa e kiena malena.

8 Yar naþa pe sinen si re yeririna la poli, naga kilia re Ntewa poli, komin Ntewa na pe purþes nen nasinesiena.

9 ?Ana tepisu pupia nasinesiena kiena ne Ntewa nene pogwai? Tepisu kiena sinesiena nene e pogos naþa mligan narina taaga nene pimi e yomarava, vena kila ita tekilia temal.

10 Nanene nasinesiena naþa pe lelaga kemua: pe naga re naþa sineta si Ntewa poli, ana naþa naga sinena si ita, pano-o tañan narina pitomi pe kuþaþaena pe na kilaruruen marana ne kieta naviowaena lala.

11 Erau lala, komin naþa Ntewa sinen si ita keviu sanene, kila po pan ita sanene, popon ita m̃ena ga sineta sisi ita ve sanene, tekila wo van ita.

12 Yar taþatete kirawal Ntewa, ana visae ita sineta si manene ita, yoko tevisu sane Ntewa teke e kieta malena, ana þelaga na kiena sinesiena yoko imi ve keviu manene laa sane e kieta malena.

¹³ Ita tekilia Ntewa teke e kieta malena, a ita tesike ruru ga e losinena, komin naga mla Ninuna mesmes pan ita, pe na kilaen ita telogekilale tesape sur naña pe lelaga.

¹⁴ Tekilia mēna ga pe lelaga ga naña Arimata Ntewa mligan narina nene pitomi vena natamaliaena na yomarava, ve sa naña ita tepisu pa e kilamarata rui a naña tepisawal ke e yo punu ga.

¹⁵ Yar naña pisawal ke sape Yesu pe narina ne Ntewa kemua lelaga, Ntewa teke e losinena, a naga mēna teke e losinena ne Ntewa.

¹⁶ Tekilia ruru po naña Ntewa sinen si ita, komin naña tekilia teloge kilia e kieta malena lala, ana tekilia telelaga e kiena visena naña pisawal pan ita. Ntewa naga pe purpes nen nasinesiena, ana yar naña p̄elaga na sinesiena pimi keviu e kiena malena, naga teke e losinena Ntewa, a Ntewa teke e losinena.

¹⁷ Ntewa sinenan sape kila p̄elaga na sinesiena vim ve keviu la sane e kieta malena lala, vena kilaen kieta p̄elaga lala na yomarava nini ve sa ga p̄elaga kiena ne Kristo nanua ne. Ana visae kieta p̄elaga lala vim wo ve sa nene, yoko wo van ita vaḗisi ne, vanon taḗatete si temarau po tememawa e legiena na liḗereena na pimi ke ne.

¹⁸ Visae yar tai naga marau, nanene vanon naña naga pisu kiena nakoena tai pimi ke rui, a naga mloge kilale re sinesiena kiena ne Ntewa kila ruru kiena malena poli. Ana p̄elaga na sinesiena napo naga kilia m̄enelua nena pupia marauena nene.

¹⁹ Visae sineta si ke yeririna taḗena lala, nanene vanon Ntewa naga sinen si ita p̄esia.

²⁰ Yar naña pisa sape naga sinen si Ntewa, ana sinen kar ke namratava tai puna, naga pisokan ke ga. Visae namratava puna naña suḗna pisu lue ga ana naga pe sinen si re poli, naga taḗatete sinen si Ntewa naña naga pe pisu re e kilamarana poli.

²¹ Navisaluena kiena ne Kristo e kieta malena naga sanini, sape: yar naña sinenan sape ve yar nasinesiruruen Ntewa, naga monar sinen si ruru m̄ena namratava puna lala.

5

¹ Yar naña m̄elaga sape Yesu na pe Navisaarena, yar nene naga pe narina ne Ntewa lelaga. Ana visae narina ne Ntewa nene visa sape naga sinen si Arimana Ntewa, naga monar sinen si m̄ena narina ne Ntewa taḗena lala.

² ?Ana yoko naga kilia sape sinen si ruru la ve sanape? Visae sinen si Ntewa, ana mlogear kiena navisaluena lala, yoko naga visu naña sinen si kemua narin Ntewa la pe lelaga ga.

³ Pelaga na sinen si Ntewa naga sanini: touarar ruru kiena visena. Kiena navisaluena lala pe urmi manene re pan ita naña teyurḗaen poli,

⁴ komin ita sisi la naña tepaeme pu Ntewa, visae tesuḗal m̄arera e kieta naviawaena, ita tepe yeririna na tauluen pa yomerava nini rui.

⁵ Neviun si vetan amiu: ?Yar naña taulu ke yomarava nini naga ai? Naga ga naña visae suḗal m̄arera sape Yesu naga pe narina ne Ntewa kemua lelaga.

⁶⁻⁸ ?Ana tekilia ve sanape naña Yesu naga pe narina ne Ntewa? Yar la telu naña apisawal visena nene pan ita: tai na Ninuna Wa, tai na wii, a

taþena na kuruta, a la telu nene apisawalia sane visena taaga ga. Wii naga pisa sape e þelaga kiena ne Yesu Kristo, naþa paeme e yomarava sanape, naga tol nakeena sanape, ita tekilia tevisuluþar sane naga pe narina ne Ntewa. Ana pe naga re ga nene poli, ana kuruta mþena pisa sape e þelaga kiena ne Yesu mþa ke na wa, naþa naga mare sanape, ita tekilia tevisuluþar sane pe elaga. Ana metavan si nanene, Ninuna Wa, naþa kiena visena pe lelaga lue ga, pisawal meraravan mþena e maran yeririna la nakonua rui.

⁹ Ana visena la naþa Ninuna Wa kila, la aurumi paþisi, visae ve sanene monar telelaga ga ea, komin nanene pe pe visena kie yeririna re ga la poli, naga pe visena kiena ne Ntewa navisawalen sape naga pisu Narina sanape.

¹⁰ Yar naþa naga mlelaga ruru e narina ne Ntewa ve lelaga, visena la nene tawa ruru ga sike e kiena sitomena, pe sitom þele re si poli, ana yar naþa pe mlelaga re e narina ne Ntewa poli, pe mlelaga re e sur naþa Ntewa pisa meraravan ke e narina poli, naga pisu sane Ntewa pisokan ga.

¹¹ Ana visena la naþa monar tesuñal mþarera e silaga, sa nene, asape: Ntewa mla malena naþa ve uro re pogos tai pan ita, ana purþes nen malena nene na pe Narina ga.

¹² Yar naþa narina ne Ntewa teke e kiena malena, naga tol pa malena rui, ana naþa narina ne Ntewa pe to re e kiena malena poli, naga pe tol re malena poli wa.

Visen maro: Malena naþa pe luas to re e poli

¹³ Nesiri ke mþaki nini pan amiu naþa amlalaga pa e kia kiena ne narina ne Ntewa rui, vena iila amiuena ve kiamiu sitomena ve veve lua re, vena akilia ruru sane atol pa malena naþa ve uro re.

¹⁴ Pogos naþa kieta sitomena ve pepe re, ita tekilia tesuñalu mþarera e naga, þisi na sur ya ne teviun tania mesmesun e kiena nasinenanena, yoko naga loqe ita.

¹⁵ Ana visae tekilia ruru sane naga mloge ita pa rui, tekilia ruru mþena sane sur ya naþa tepiun tania, sa naþa tetol pa rui.

¹⁶ Visae tevisu kieta wolai tai naga kila ke naviowaena, naþa naviowaena nene pe keviu re poli, pe torokin re yar mare vanon poli, pona wereplan si yeririna lala vetan Yesu Kristo, ita tekilia telenwoia, þisi na Ntewa kilia tamþan ga naga to loyumþa e malena. Ana pe nepisa re nesape poga ga amiu alenwo yar naþa kila pupia naviowaena, vanon naviowaena þasia naga na marena ga, ana visae yar tai naga kila sanene, yoko ita taþatete si tevisa sur tai.

¹⁷ Sur nataþaviowaena make ga naga mlamulena viowa nene, ana naviowaena þasia ape na marena, ana þasia pe na marena re poli.

¹⁸ Ana tekilia pa rui sane yar naþa pimi pe narina ne Ntewa, naga ve kila re si viowaena na marena pona viowaena na pe na marena re poli. Yar na sa nene monar visuar ruru naga, vilon mesmes ruru kiena malena, þisi na yar viowa nene taþatete si kila sur tai vania, taþatete kila kare si naga.

¹⁹ Yomarava wetelu nini sike vatanon puriukawaena kiena ne Yar Viowa nene, ana ita yeririna lala naþa temlelaga, tekilia ita tepe kiena ne Ntewa ga.

²⁰ Ita tekilia sane narina ne Ntewa pitomi, mla pan ita navisu kilaleena vena tekilia Ntewa naþa pe lelaga, ana ita tesike ga e naga ga narui, amio

narina nene, Yesu Kristo. Kieta Ntewa nene naga pe lelaga, ana malena naña mla pan ita naga pe luas re poli.

²¹ Naruu lala: amiu avisuar ruru amiu, amiu alotun Ntewa nene naga taaga ga silau, ve atañan re nono taña lala aimi akus lelena e kiamiu sitomen lala.

Maki Nalua Naña YOANE Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

E maki kiena Yoane na lua, Yoane pio si naga sape “nasumonena”, a pisa ke sape siria “pa sira tai naña Ntewa pisirlua naga”, a sape siri mēna “pa narina lala”. Kinasnen visena lalua nene “sira” amio “narina lala”, tesape naga pe pisa re sira tai amio narina lala, ana pisa ke “sumāre” amio “nalelagaena lala”. Maki nini pisa panila vena sinela sisi la mā silaga, a naga pisa panila sape monar avisuar ruru la, vena navianena la naña kiela vianiena la pe mesmesu re poli ve aimi akila kare la re e kiela vianiena na visokanena lala.

Komḡasnen tusi la na nini

Visena ḡesa 1-3

Li nalelagaena lala monar sinela si yaru lala 4-6

Visena na visaḡegeen li nalelagaena lala 7-11

Visena maro 12-13

Visena ḡesia

¹ Inu nasumonena marua nesiri maki nini pimi pan ko, sane ope sira tai naña Ntewa pisirlua ko, ana naruña wa mēna lala. Sineu si paḡisi na vitawe amiuenta sina e maki nini, nesitom amiu paḡisi, ana pe in ga taaga re poli, li na lelagaena taḡena mēna lala asitomaḡal amiu silau.

² Sineta sisi ita ke sanene vanon visena lelaga kiena ne Ntewa teke e kieta malena la rui, ana toḡia e ita vano ve uro re sina pogos tai.

³ Nemlen wo amiu, sane lemmena, sineyeena, a sumārena, vim kome arimata Ntewa, amio narina Yesu Kristo, sike e ita, kila ḡelaga na lelagaena a sitomena vim ve keviu manene laa sane e ita silau.

Ataveve ḡelaga na sinesiena silaga

⁴ Nesape nevisawal van ko, nepisu naruña la ḡasia e yo nini rui, ana nekekarān la paḡisi naña nepisu la amial ruru ke e ḡelaga na visena na lelagaena po paḡisi, sa naña Arimata pisa pan ita.

⁵ Auia, nepisu sur nene, ana nesape neiilaar amiu sina, vena alogear kiena navisaluaena la, naña ita tetol sumo e purḡes rui, sa naña ve nevisa re sur viu tai van amiu, ana nevisawal ga visena mā nena nene, naña nesape ita monar sineta sisi ita silau.

⁶ Visae sinetan tesape tekila ve sa nene, naga kana mrapa sa nini: monar telogear visena kiena ne Ntewa. A kiena pupia navisaluaena naña temloge nanua rui pimi tol nagane pisa sape monar teiali silau e ḡelaga na sinesiena.

⁷ Yeririna na visokanena lala la mokliu asike pa e yomarava rui, vena vilonen sitomena kiena ne yeririna lala. La apisa ke asape Yesu naga pe yar ga tai maran taaga ga sa ga ita, pe sinelan re asape yar la alelaga e Yesu

poli, naþa asape pe Navisaarena pimi kome Ntewa a pe natamalia itaena. Yar la na sa nene, ape yar na taþalien yeririna ga lala, ape nasinekar lala kiena ne Kristo.

⁸ Visae ve sanene, monar avisuar ruru amiu e visena la ne sanene, vena ve akila pal re sina ga malena wo naþa memiyuñäen m̄areran vanon amiu. Monar asuñäl m̄arera ga, þisi na akilia atol kiamiu nalaena nowo punu ga sirau.

⁹ Yar naþa suñälu, pula petan kove pa vanua, pe mlelaga re si e na vianena na Kristo, naga pe pe kiena ne re si Ntewa poli. Ana yar naþa suñä ruru ga loyuñä e kieta visena na lelaga lala, Ntewa arimata amio narina asike e naga.

¹⁰ Visae akirawal lala tai imi m̄alivin amiu, ana pe pisa re visena la naþa mesmes sa naþa kieta na kilapianena poli, aligan lua si naga vano. Ve aure re naga va e m̄amiu yuñä lala, ve aurear re naga su amio amiu,

¹¹ visae peraga, amiilaar ke naga pe na kilaen kiena yuñäena viowa nene pa ke metava ne.

Visena maro

¹² Visena moki navisaena sike ga wa, ana pe sineun re neligan se e m̄aki nene poli. Yoko nekilalia nevim nevisu amiu ga, vena tekilia tevisi ruru ga van ita e ga e marata. Visae ve sanene naga po manene laa sane, yoko ita punu ga tekilia teloge wo vaþisi.

¹³ Lueñä taþena ta nene, naþa Ntewa pisirlar naga suñälu sa naþa ko, narina m̄ena ga lala asike e nini, apisa ke asape Ntewa visa ruru amiu.

Nesape naga ga nene yo, naþa nesape nevisa, visena maro ga e nene.

Maki Na Telu Naña YOANE Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

E maki kiena Yoane na telu, naga pio si naga sape “nasumonena”, a naga siria pa yaru tai, kien kia Kaias, naña naga nasumonena tai na sumare. Mieluar Kaias nene, komin naga miila ke li nalelagaena lala, a pisa pania vena naga ve taveve re þelaga kiena yaru viowa tai naña kiena kia Totriþas.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1-4

Nasumonena mieluar Kaias 5-8

Nasumonena naga pisi kawe visena kiena Totriþas 9-10

Nasumonena kekaran þelaga kiena Timitrias 11-12

Visena maro 13-15

Visena þesia

¹ In na yermaru nasumonena nesiri maki nini piñasu, wolai naña Kaias. Pona ita laþasia apieluen ko ke yo, ana nesape nevisa van ko nekekara paþisi na nepitawe ko sina e maki nini, komin nesitom ko paþisi, taveve þelaga wo na visena na lelaga kiena Suþe.

² Erau, nekilia sane ko na osuñña ga omloge poga ga silaga komin kionña malena teke pa e limana ne Ntewa rui, ana nemlenwo ko ke silau, vena kionña yuññaena la wo lue ga silau, a vena inanena ve kila kare re yepeñña.

³ Nanagane na pe yam piavi re poli, wenlaita þasia apim atol e nini, la asunyu pan inu sanape naña ko na otaveve ke visena na lelaga kiena ne Suþe, okila ke kiena yuññaena wo lala pano-o yar la apisu sane kionña malena naga mesmes nenaga. Kiela visawalena kila sineu kekara na kekara paþisi.

⁴ Pe sur re si ta naña kilia kila neloge wo sanene poli, ana pogos naña nemloge naru la asuññalu ke mārera sanene e visena na lelaga kiena ne Suþe, naga nene na nepisu po paþisi.

Kaias naga pe yar tai naña akilia awasinea

⁵ Erau, potena van ko e yuññaena la naña omiyuññaen ke pe na iilaen yar la naña amial ke amio Lologena Wo, pogos naña apim atol amiu. La apim sane ape wolawa ga lala, ana amiu þasia amon visuar laena, a ko, ko na okila po pan la paþisi.

⁶ La apim apisawal pan na lelagaena lala e sumare nae e nini rui, asunyu yuññaena wo na kionña sinesiena. Ana nagane yar taþena si laþasia apim asike amio ko nanagane, ana nepiun tan ko vena ko oiila la mēna ga. A visae akila yuññaena punu þisi, popon akilia avisuvevelia e narin sur tai,

vena iila laena e kiela mrapa, sane mesmesun na kilaen van yar naþa miyuñæen ke yuñæena kiena ne Ntewa.

⁷ Lala nene amialin ga sur nene, pogos naþa la apa amlologon ke visena pan yar la naþa pe amlelaga re poli wa, la pe sinelan re asape la nene avisuar la e sur tai poli, komin pe amla re Yesu e kiela malena poli wa.

⁸ Ana ita naþa temla Yesu e kieta malena, teke e ita narui vena iila laena. Popon teiilaar la, teiila la, vena kilaen sane ita mēna ga teyakolkol temio la, ita punu ga na yuñæenen veraga e visena na lelaga kiena ne Suþe.

Totriþas naga pisuar suñare pe po re poli

⁹ Pona ko na okilia pa yo rui naþa in na nesiri mñaki panon sur nene pan nalelagaena lala e suñare rui, ana Totriþas nene, naga sinenan pisape ve suþen la, naga pe pisu kilale in re poli, naga pe sinenan re yagogonen kiau visena la poli, naga pisawo ke yuñæena kiena Suþe naþa memiyuñæen ke ne.

¹⁰ Naga pis ke paþisi, pisa ke visena viowa lala moki pan imimi, pisa kotalia kare imimi paþisi. A pe pis viowa re ga poli, ana miyuñæe mēna piowa ga, vanon naþa yar la naþa akila ke yuñæen kiena ne Ntewa añalivin amiu, pe sinenan la re poli, pisape awasuþe la sina. A metavan nene, pogos naþa amiu þasia apisuar la, amiila la e yuñæena naþa lala apiminia, a naga suñalu koven plan amiu mēna petan suñare. Sur la naþa naga kila ke ne pe mesmes re nena poli, pogos naþa sa neviñasu nekatēn amiu, yoko ita punu ga teva lele taaga tevisaweke tekila ve sanapenia.

¹¹ Erau, nesape nevisa van ko, yar nene kila piowa pan ko paþisi, a piowa ga naþa ko mēna okila si viowa sanene vania. Ve otaveve re þelaga viowa, ko na monar otaveve þelaga napo. Yar naþa kila po pan yeririna taþena lala naga pe yeririna kiena ne Ntewa lelaga, ana yar naþa kila piowa pan yar taþena, naga pe pisu re Ntewa poli wa, sike perina wa.

Timitrias naga pe yar wo tai

¹² Ana Timitrias nene, naga yoko iila ko. Yeririna la akekarān naga, apisa asape naga miyuñæe po paþisi, a visena kiena ne Ntewa pisayu ke þelaga la naþa sike e kiena malena, pisape po paþisi. Ana in mēna nepisu sane pe yar wo tai, a nekilia sane ko na omlelaga e kiau visena, sane nepisa ke sur lelaga pan ko ne.

Visena maro

¹³ Sur la mokliu navisaen van ko sike ga wa, ana pe sineun re nesiri e mñaki nini poli.

¹⁴ Ana sineun nesape ve yam ve viavi re na neiñasu nevisu amiu, þisi na tekilia tevis van ita e ga e marata.

¹⁵ Suñare sike amio ko. Kioñia erau lala nae e nini asape Ntewa visa ruru ko. Ana awis, ovisa van erau la punu ga naþa amiu asike ne, ovisave Ntewa visa ruru amiu mēna ga.

Nesape naga ga nene yo naþa nesape nevisa, visena maro e nene.

Maki Naþa SUT Siriyuia Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

Maki kiena Sut, Sut siri e pogos naþa navisawalena a navianiena la moki asuñaga naþa la asape amlelaga e Yesu, ana kiela vianiena la pe mesmesu re poli. Ana komin suri ne nanene naga pisa pan li nalelagaena lala, vena monar avisuar ruruia vena yaru la ne sanene ve akom re varaun la, vena akila la aloru. Maki na plas ga nini, kana sitomienna naga maran taaga amio maki kiena Pita na lua, naþa sape li nalelagaena lala monar atarar þelaga na lelagaena naþa Ntewa mila panila m̃arera, naþa yoko sike sike luwe vano ve uro re.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1-2

Pelaga a vianena kiena navianena piowa, a kiela nakoena 3-16

Visena na kilaþegeen li na lelagaena lala 17-23

Visena maro 23-25

Visena þesia

¹ Inu Sut, naþa nepe yaru na yuñæaena kiena ne Yesu Kristo, a nepe wenla Semes, nesiri maki nini piñasu. Nemligan pimi pan amiu yeririna la naþa Ntewa arimata pio amiu ape kiena rui, naþa naga sitom amiu paþisi, a naþa asike vatanon navisuar ruruena kiena ne Yesu Kristo.

² Kiau lenienna nesape sineyeena, suñæarena, a sitomienna, la aim aule e amiu, asuñæa aim ave keviu manene laa silaga.

Maki nini na e lepas kiena ne la naþa apilon kare ke visena kiena ne Ntewa

³ Erau lala, sumo sineun nesape nesiri maki tai van amiu vena visawalen sitomienna laþasa e lepas na natamaliaena naþa ita punu tetolia, ana nanagane ga ne visena tai kom pun amiu pimi tol inu, ana nepisu sane monar nesiriyu suri taþena nene narui.

Nemloge sane suri laþas pe po manene re poli, ana nesape nevisa van amiu aviawa m̃arera, am̃areran naþa atarar ruru kieta nalelagaena. Kieta nalelagaena nene, Ntewa mligan piþomi pan li nalelagaena wa lala nasumo e pogos ta rui, ana pe nakepuen re si poli pona pe naliganen re si taþena mon metavan poli.

⁴ Ana suri naþa nemloge, nepisu sane yaru la naþa apimi aþarpran amiu, la akepu ke kieta nalelagaena rui. La nene, pe mesmesun re awarpran amiu poli, apim vinau ga, pe akom re e pulutava poli, ana nanagane asike pun amiu rui. La nene ape nasinekareen kieta nalotena, la pe sinelan re Yesu Kristo naþa naga taaga pe Yerkawa a pe kieta Suþe. Ntewa pisape sanene, sape e kiena lemamienna, naga kekaran viewoen kieta mlamulena viowa lala, ana la nene apilopu ke sina ga kiena visena, asuñæa apisa ke asape visæ sanene, akilia akila mlamulena viowa ya naþa la sinelania, pe

pe sur re tai poli, yokorena Ntewa viewo la wo ga ne. Visena nene piowa pañisi, a la naña asuñña apisa ke sanene, Visena Wa pisaar kiela nakoena nanua sumo rui.

Yeririna viowa la nene yoko monar atol nakoena

⁵ Popon asitomyuli la ñas naña akila piowa sanene, ana Ntewa mla ruru nena nakoena pan la. Suniëna la nene apian ruru amiu e rui, pona neniemi ñesan yo rui, ana yoko nevisa si van amiu.

Nasumo, naga le Israel la nanua amiyuññae korena garu Isip. Ntewa tamalia pupia ñegas nen yeririna la nene, ñere plan la sina ga garu Isip, ana sirauñña, la mok liu naña apilopu ñasila pania, ana naga ñie plan la amarmare.

⁶ A nalua, naga navisi la naña asuññes ma e peni. Ntewa mligan la e yo wo tai naña mon meta rui, ana pe sinelan re poli, sinelan asape akus ke sina ga lelana, ana kila sanene narui naga piar la e sen lala, naña tañatete akekapil vetan la pogos tai. Naga kila lelela tañena e yemalolo, kuan plan la apa asike ea asuñña vano-o tol pupia nakoena e Legiëna Maro.

⁷ A natelu, naga le Sotom lala amio le Komora lala, amio yaru tañena lala na pulkumali la naña lavisin la. La ñena ga sa ke ga navisi la nene, kiela sitomena la pa laa metava. Pe ataveve ruru re ñelaga mesmesu naña Ntewa mligan sike e ita poli, ana asuñña akila ke ga naña yermñene pa ñere ke sina ga yermñene, ana nasinenanena na kororak la ne sanene keviu manene la pu la silaga. Ana monar tesitom ruru ya naña pimi ñmalivin la nene. Pupia kapi kekan la, ana asuñña atol ke nakoena nene na wa e kapi tañena naña ve vito re tano pogos tai.

Yaru viowa la nene la apano-o apiowa manene laa

⁸ Ana yaru viowa la nene naña apim asike amio amiu, la ñena nene akila ke mlamulena piowa sa ke ga. Asuñña apisu ke sur viowa lala e kiela ñeniëna lala, ana ya naña la apisuia, sinelan asape akila. Akila suri piowa la e tasnela lala, akovenlua ga visena kiena yaru naña sape visli van la, a asuñña apitalia kare ke ñañareraena wo tañena la naña tañatete tevisuia.

⁹ Ana ñañareraena tañena la nene pe nakirakiraen re nena amio poli. Tekilia tevisu naña Parnavisi Maikel, pogos naña pepeyu ke amio Yermare, sape lalua nene ane yoko kus tasnena ne Moñis, ana pe pis re piowa pan poli. Pona tesitom ke tesape naga popon visa visena ñmarera pona visena na sinekarena lala van yo, ana naga pe pisa re poli, pisa ga pisape “Ntewa Namava yoko vis van ko na wa.”

¹⁰ Ana yaru la nene, apis piowa a apisin sinemimienä e suri punu ga. Suri la naña akilia pona sur naña pe akilia re poli, ana la apisayu kare pa piowa ga. Kiliaena naña la atolia, maran taaga ga amio kiliaena kiena ne suri mali, naña suri ya naña mloge sape kila, po pona piowa ga, ana kila ga narui. Pelaga piowa la naña asuñña akila ke nene, kila sane kiela vianena lala pe na visokanen ga, pe mesmesu re poli, tañatete nena suññalu.

Yaru viowa la nene akila kare yuññaena na suññare lala

¹¹ La asuñña amlulu ke mräpa namarena nene naña yaru nene Ken mlilu nanua sumo, komin naña naga sinen kar wenla. Ana yaru viowa la nene amligan la asike ñena e yo viowa nene naña Navisawalena Pelañña mligan naga se sumo, komin naga pisa visena naña pe mesmesun re vena

tauluken kilavaru e poli, ana kiena visena kila yeririna kiena ne Ntewa lala apa amlotun ntewa tařena. A ta sina, amloru apito akovio e pulus nen porotano nařa Kora nasumo pito kovio ea, na nene e pogos nařa porotano nařa naga suřalu sike ea purřaia, komin nařa naga kawe visena kiena ne nasumonena nařa Ntewa naga mliganaria.

¹² A pogos nařa aim lele taaga vena kilaen kinanena naviranaren kiamiu sinewo, ana la nene asike sane piarņe tai nařa tapolou mņeke vatanon sive, nařa visae waa va la lavisinia yoko va velan ga mņeke ea. Akila kare ga kamiu kinanena la nene, nařa akinan kar ga pařisi, amun wii pano-o akilalu řarila, arņaaga pařisi, a pe asitom re yaru tařena poli, pe asitom re sur ta poli.

Yaru la ne sanene sa ga lul nařa lagi kus pa řaro ga, pe mligan ruru re kana yua pitomi kove kata lokove poli. La sa ga laki tai nařa atelua mon mņaga menunū, vanon pe řar re mras poli.

¹³ La sa ga pupia sive nařa řan wowoia kuan kana sirpup amio lakee pe kororaki ga pa sike ura. La sa ga verue nařa mlai e sinapane, nařa asu yam plas ga řisi na akokovio make sina, apa asulue e pupia pupumalo na yemalolo.

Navisawalena Inok nasumo naga pisayu yaru la ne sanene rui

¹⁴ Asitomyuli mņena visawalena tai kiena ne yermarua Inok nanua susumo laa rui, nařa naga molue kome lus olua kiena ne Atam. Naga pisayu ke yaru viowa la ne sanene narui, nařa naga pisa sanini, pisape “! Avisuaria! Yoko Ntewa Namava vitom amio kiena navisi wa la ve tenario,

¹⁵ vena liřereen yaru viowa na kilaen mlamulena nařa pe amlogear re naga poli. Yoko naga la nakoaena van la komin kiela yurņaena naviowaena na řarņarera, a komin kiela visen viowa na sinekar la nařa akoven e marana.”

¹⁶ La nařa apim asike pumiu, visena nene torokin la nenaga, vanon la ape yar na vis mumuena, la ape yar na kaween visena e sur punu ga, la ape yar la nařa sinelan la ga, a la ape yar na vilavenen visaen pupia visena lala. Ana visae sinelan atol sur tai pumiu, monar avisuar ruru la, vanon la ape yar na visen kiki a ape yar na visruruena mņena ga.

Nalologena la mņena apisayu yaru la ne sanene

¹⁷ Ana amlilu kiau erau lala, popon asurņa asitomyu mņena ya nařa nalologena lala kiena ne Suře Yesu Kristo apisape yoko imi mņalivi na wa.

¹⁸ Asurņa apisa ke pan ita apisape “E pogos maro, yoko yar la avitalia lele kare yurņaena kiena ne Suře amio kiena yeririna lala. Yoko akila řarila, akila ga ya nařa kiela nasinenanena viowa la sinelania.”

¹⁹ Yaru la ne sanene la asape kiela řegas ga naga po, asape la ga amiyurņae ke e Ninuna, ana sineun nesape nevisawal van amiu nesape la amiyurņae ke ga e sitomena na yomarava nini, Ninuna Wa pe su re nena e la nene poli.

Visena na iilaaren li nalelagaena lelaga lala

²⁰ Ana amiu, kiau erau lala, popon kiamiu yurņaena e kieta lelagaena wa naga surņa mņarera lilue va metava. Monar alen silaga e narņareraena kiena ne Ninuna Wa.

²¹ Aligan ruru amiu asu luen ga vatano e sinesiena kiena ne Ntewa, a ava ruru amiu asumã avisu ga Suþe Yesu Kristo, vano-o naþa naga, e kiena sineyeena, wereplan amiu ava e malena na pe luas re poli.

²² Yaru naþa sitom þele ga, aiila naga vena kiena sitomena imi m̃arera sina.

²³ La moki na sanene asuã e is nen kapi, lavis akekapil avito e narui, ana avitaþilin aure plan la, atamalia la. Popon sinemiu ye yaru lala, ana laþas naþa apiowa laa sane, amaraun la towe m̃a ga. Kiela mlamulena a kiela namnamena, tol make ga kiela malena a kila kare kiela þelaga punu ga, a suã e tasnela make ga, a monar ve ave erau manene re amio la, alon la towe m̃aga.

Visena maro: Leniena na yeluaren Ntewa

²⁴ Ana teyeluar Ntewa, naþa naga kilia tarar ruru ita vena ve telor re, vano-o naga were ita teva tesuãalu tese e kiena naurarena wa, naþa kieta malena ikiki ruru wo e marana, a tetol pupia kekarena.

²⁵ Memieluar ko Ntewa na mava, naþa ko ga taaga ope Natamaliaena. Mepisirilua kioã kia, komin namareraena a puriukawaena a nasuþeena naga pe kioã ga. Memieluar ko pimi kome Yesu Kristo kiamimi Suþe, siar e pogos la nakonua rui, pimi tol nanagane, vano-o ve uro re, sanene.

NAKILOGIAENA

Naþa Yoane Pisuia

Ana Siriyuia

Visayuena Na Tusi Nene

Suniena plas na tusi nini

E tusi nini, Yoani siriyu suri la naþa Yesu Kristo kila meraravan pania. Tusi nene, kiena kia na plas “*Nakilologiaena*”.

Yoane siri tusi nini e pogos naþa le Rom lala akila suri m̄arera manene la paþisi pa li nalelagaena lala, a asuñña añemñom̄ari la ke amarmare, komin naþa amlelaga e Yesu Kristo. Yoane siri ñaki nini vena visirplanen sitomiena kiena la nene, vena asuññalu m̄arera e pogos m̄arera lala.

E tusi nini, tekilia teulo suri la naþa sane m̄enienna naþa Yesu kila meraravan pa Yoane, naga pisayu totou na suri lala vena li nalelagaena la e pogos nene akilia alogekilalea kana kinasa. Ana yaru taþena lala taþatete akilia kana kinasa. Sitomien kiena totou lala na tusi nene sanini. Yesu Kristo, naga pe Ntewa namava, a pe kieta Suþe, a e limana, Ntewa yoko kila kare make nena Yermare amio nasinekar taþena lala. Pogos naþa kila make yuññaena nene, yoko naga la nalaena kiena yaru la naþa asuññalu m̄arera e kiela lelagaena lala. Yoko were la ava asike amio naga mae peni viu a e yomarava viu naþa naga kila ruru make rui.

Komþasnen tusi la na nini

Visena þesa 1:1-8

Suri þesa naþa Yoane m̄enia pisuia, ana luñaki lala pae suñare olua 1:9—3:11

Tusi naþa ve yaru vike re, naþa suri la olua sike ea 4:1—8:1

Kumasua olua 8:1—11:19

Alkita amio suri mali lua naþa la apiowa paþisi 12:1—13:18

Suri na m̄enienna taþena la naþa Yoane pisuia 14:1—15:8

Pialora olua naþa apulen sinemimiena kiena Ntewa 16:1-21

Ntewa kila kare pulkumali naþa Papijon a taulu surmali naþa piowa, amio navisaluaena kokani, amio Yermare 17:1—20:10

Ntewa la nakoena va yaru lala e legiena maro 20:11-15

Peni viu amio yomarava viu, a Yerusalem viu 21:1—22:5

Visena maro 22:6-21

Navisa meraravanen tus nini

¹ Tus nini naga nakilologiaena na sur ya la naþa yoko aim añaliv e legiena la naþa pimi ke na wa. Ntewa sinenan yar la naþa amiyuññae kiena ke e yomarava la monar akilia ruru sur la nini, ana naga m̄la nakiliaena la nene pa Yesu Kristo, yoko Yesu pitetalia kiena navisi tai pimi ñalivin kiena yar na yuññaena naþa Yoane, kila sur la nene pimi þarpoyo e kiena m̄enien tai.

² Yoane tol m̄enienna nene, ana pisu kilale sape nanene visena kiena ne Ntewa pe lelaga, pe visena lelaga nena napo naþa navisa meraravanen ya naþa yoko Yesu Kristo yuññaen sirau, kila narui siriwal ruru make sur naþa naga pisuia, vena nasirau takilia tauloia.

³ Ana yoko yar a naþa wolo visena na visawalen la nene, pona yagogonia, ligan ruru teke e sinena, yoko na visaruruena kiena ne Ntewa ve keviu e kiena malena, komin naþa pogos na legiena keviu nene pimi ke lavis manene laa narui.

Yoane siar visawalen kiena mñeniena e visen tai nayeluaren Ntewa

⁴ In na Yoane, nesiri plan visena la nini iñasu van amiu þegas na lelagaena la olua naþa asike e pulkumali lala e pupia lepas naþa tepio tesape Esia. Nekekarana naþa nevitawe amiu e kia kien naga naþa sike na konua rui, sike nanagane, a yoko sike sike lue. Nemlen wo amiu ke nesape pupia lemamiena a sumñare sike e kiamiu malena la silaga, naþa yoko tol amiu imi kome kieta Ntewa nene amio kiena ninuna olua naþa asmñal asike vamon kiena lele wa na totanoena.

⁵ A kilia imi mñena kome Yesu Kristo, naþa naga masisu mña pano kana kuruta mlau, siraunia naga þes naþa mal si petan marena, naþa nagane naga pe þarin suþe kiena ne þarin suþe na yomarava lala.

Ee, Yesu Kristo ke nanene narui naþa naga sinen sii ita paþisi pano-o tariñan kana kuruta mlau vena ul plan ita vetan koaena na kieta mlamulen viowa lala,

⁶ ana naga pisirlua ita teim teve mratava ve taaga na lus kiena ne kiena narin suþe lala, a naga mligan plan ita vena teiila naga sa naþa tepe yar wa na yuñnaena kiena ne arimana, nane Ntewa na mava.

Yesu na kila po pan ita sanene wa, ana popon teyeluar kiena kia, tevisirlua naga va manene laa metava, vano vano-o ve þisi re pogos tai, sanene.

⁷ Avisu ruruia! Naga ke narui naþa sumña kupanpo lul la metava mñalivin sape vitom tano! Yoko ita make ga kilamarata visuia, ore, amio mñena la naþa asuar naga e lak torovia, la mñena yoko avisu kilale si naga. Ana yoko pupia sineyeena a tagena molue e yeririna na yomarava lala pogos naþa asitoñal si e ya naþa la akila pan nanua sumo. Yoko ve sa ke nene narui, nevisa “sanene” ea.

⁸ Popon tewatanon Suþe Ntewa, Ntewa na mñareraena nae meta manenea, naga naþa sike kemua rui, sike nagane, a yoko sike sike lue, naþa kiena visena urmi tai pisa sanini, sape

“In na nepe purþesa, in na neve luasa.”

Yoane pisu totou na Yesu

⁹ Kam erau make lala, in Yoane in na nepe wenla amiu, naþa nevisawal sur make van amiu. Nesape nevisawal van amiu komin naþa ita ke narui naþa tepe kiena ne Yesu, ita ke narui naþa tesike vatanon kiena nasuþenena, ita ke narui naþa tesuñña toþar pae ke nalogeen viowa na pog mñarera nene, a ita ke narui naþa tesuñña takawean ita ke temio sitomena napiyavi.

Pogaga, kiau sunena va sanini, sane nanua sumo, nesuñña nepisawal ke visen kiena ne Ntewa, nemlologon mña Yesu Kristo pano-o, le Rom la amla nakoena pan inu, amligan inu nepim nemiymñae korena e narin purvanua nini, kien kia Patmos.

10 Ana e Legiena Wa tai, nesuũa sane nemloge sane Ninuna pimi e inu, nemloge pulgo tai varaun inu, pulgon keviu sane kumasua mielu, pisa sanini sape

11 “Ya ne yoko ovisu ne, ovisuia osirilua va e tus tai, yoko oligan va teliliv viora e suũare punu ga na lepas nae Esia, vena akilia auloia. Suũare la nene, la olua, nane Episas, Suũaana, Pekaũaam, Taeatara, Satis, Pilatelpia, a Laotisia.”

12 Pulgo nene suũa pis pan inu sanene, ana sineun nesape nevisu ane sanene, noũarpu inu sane nepisu lan kantel ga la sike na, la olua naũa amiyuũaen e kol.

13 Lan kantel la asũal ga asike sanene, ana yoko noũal yar tai suũal sike likan la, naũa naga sanena naũa asape Narina ne Yeririna. Naga miyen kulsota piavi tai, amio kulmrae tai naũa amiyuũaen e kol, atelan ũaaro e yerena.

14 Vilũarina, miyuwowo na miyuwowo manene laa, a kilamarana tego sane kap naũa mluamene.

15 Lana mũarera ruru po, sane pototo naũa mũarera ruru po, pilavila, a pogos naũa naga pis, pulgona mũaaga sane sii naũa ũanpo e piaũa.

16 Naga suũalar suũa ga sa naũa e limana marua, mlarar ke verue olua, a playu na mara naũa mal na mal e lepas luwoka molue ke kome logona. Marana mũana ga, suwala, miyuwowo na miyuwowo, sa naũa mrae tego mũarera kolpae.

17 Nepisu sanene, lelaga, kila narui nemare nenaga, nemlor nena e mialana. Ana kian limana marua pimi tol inu, pisape “Ve omarau re, in naũa nepe nasiarena a nepe naluasa.

18 Naga naũa pe purũa nen malena, inu, komin nemali, ũasna nemare, ũasna nemal sina, ana nemal lue narui.

In ke narui naũa ki namarena amio ki na pulukapi viowa kiena ne yar na marena lala sike e luũaau.

19 Ana marauen toko, osiri plan ga ya naũa opisu ke ne, naũa lepas nanagane, ũarar lepas naũa na legiena la naũa pimi ke na wa.

20 A nevisa sur ta van ko sumo wa, e lepas na verue olua naũa opisu e luũaau, amio purũa nen kantel olua naũa amiyuũaen e kol. Sur la nene sane kiliaen tai naũa tapolou, ana kala kinasa sanini, verue olua nene, naga navisi la olua vena visuaren suũare la olua.”

2

Luũaki na suũare olua

1 Ana Yesu pisa ke sina pan inu, sape “Nagane yoko nevisawal ya naũa okilia osiri va vininua suũare olua naũaani.”

Mak nasumo, naga va e suũare nae Episas, naga suũare naũa pe sinesuena su re e poli

“Osiri ũasan mũak va van navisi na suũare na pulkumali naũa Episas, osiri sanini, ovisave ‘Visena nene pimi pan amiu pimi kome naga naũa mlarar ke verue olua e limana marua, suũa mialoro teteliv ke likan miasin kantel la olua naũaani.

2 “Naga pisawal pan amiu sanini, sape, “In na nepisu kilale amiu rui. Nepisu kiamiu yum̄aena wo lala, nepisu naḡa aḡio paḡisi, nepisu naḡa aḡareran amiu amio kiamiu sitomena viayavi lala po paḡisi. Nepisu m̄ena po paḡisi sa naḡa pe atam̄an re yar viowa la apim akila kare amiu poli, komin naḡa laḡas, pog naḡa apim aḡalivin amiu, apisape la ape li na lologena, ana sa naḡa kam na akilali la, a apisuveve ruru la, ana akirawal rui sane apisokan ga.

3 Komin ga kiau kiau naḡa amla ke rui, kam na apane pog m̄arera lala, a la akila kare amiu, ana nekilia rui kam na pe amligan re poli wa, kam na apuarar ke m̄arera wa, a sitomen naḡa kam na asape sinemiu male paḡisi, pona amloge sa naḡa toroki, nanene naga pe to re nena e amiu poli.

4 “ “Kiamiu ḡelaga la nene na po paḡisi, ana lelaga, sur tai teke naḡa kam na asuḡa akila ke ne naḡa in na pe nekekaran re nena ga, a nanene na popon nevisawal mesmesun nena van amiu. Naga sanini, naḡa sane pupia sinesiiena naḡa toḡesan e amiu, nagane pito laa tano, pe sa re si nanua poli.

5 Akilali naḡa sinemiu wasuḡe si e pupia ḡelaga na sinesiiena wo nanua ne, naḡa sinemiu sii inu paḡisi, a sinemiu siisii amiu amio yar taḡena lala. E pogos nene na po na po, ana nagane na, pito tano na pito tano. Ana pogaga, monar avilon amiu ga, a monar awasuḡe amiu e yo wo naḡa asu ḡes e sumo. Ana visae ve avilopu amiu re, nekilia nesape yoko neim nom̄alivin amiu, neurelua purḡes nen kap vivaga naḡa suḡal sike ne pivaga ke likan amiu nagane.

6 “ “Lelaga, naga nene naga kiamiu pupia napiowaena tai ne nepisa ga pan amiu na wa, ana sineun nesape nevisawal m̄ena van amiu sane kam na akila m̄ena pupia sur wo tai, naḡa nekekaran paḡisi. Nane naḡa kam na asuḡa akawe amiu ke amio la naḡa akila ke sur nawowe taḡena lala, naḡa yar naḡa Nikolaita mlologon ḡesania. Apiowa ga, in m̄ena ga yepmavin nenaga.

7 “ “Yar naḡa kiligan teke ea, popon loge kilale ya naḡa Ninuna ne Ntewa pisawal ke pa ḡegas nen li na lelagaena lala. Yar naḡa suḡal m̄arera suḡa vano-o taulu naviowaena, yoko netam̄an vania vena kilia va su nena loyumuḡa likan lokove nowo kana ne Ntewa, va kan mrasnen lak na malena.”

Mak na lua, naga pa e suḡare nae Suḡana, naga suḡare naḡa yar la sinela karia

8 “Monar osiri m̄ak va va navisi na suḡare na pulkumali naḡa Suḡana, ovisa sanini, ovisave ‘Visena naḡa pimi pan amiu, pimi kome naga naḡa naga ḡesa a naga maro, naḡa aḡem̄ar mare, ana siraunia mal sina.

9 “Naga visawal van amiu sanini, sape “In na nekilia ruru pog m̄arera la naḡa kam na apisuia, a nekilia nesape limamiu koren ga. A monar akila naḡa pe limamiu koren re poli, ana ape yar na sur moki paḡisi! Ee, nekilia sane la naḡa asape la ape le Yu, akuan ke visen viowa mok liu pan amiu, ana ve asitom re, pe nepisu re nena nesape la ape kiau le Yu la poli, peraga, la na ape yar na taveveen nena Yermare.

10 A pe lelaga, pona ve ve piavi re kam laḡasa monar awar pupia naloge viowaena la yo, komin naḡa amlelaga e inu, ana ve amarau re. Pona Yermare kilia kila naḡa yoko akoven amiu laḡas ava e yuḡa nakoena yo,

vena kilali amiu, ana nekilia nevisave naga yoko kila kare amiu vano tol ga legiena ve lualima. Visae sanene, monar asuñal m̄arera vano-o tol naña alalua kiamiu yalua, ana visae ve alor re e pogos nene, yoko pogos naña aim añalivin inu, yoko nela pupia nalaena van amiu, nane karo nañarila namaliena naña pe kol.

11 “ “Yar naña kiligan teke ea, popon naga loge kilale ya naña Ninuna ne Ntewa suñā pisawal ke pa li na lelagaena lala. Yar naña taulu p̄elaga viowa na malena nene, yoko naga ve va warpo re yo e marena na lua naña yoko imi sirau.” ’ ’ ’

Mak na telu, naga pa e suñare nae Pekañam, naga suñare naña tañan navianena viowa tañena lala apim loyuñā

12 “Yam si tai, monar osiri m̄ak va va navisi na suñare na pulkumali nene Pekañam, ovisa sanini, ovisave ‘Visena naña pimi pan amiu ne, pimi kome naga naña p̄arar ke playu na mara naña mal ga lepas luwoka.

13 “ ‘Naga pisawal pan amiu sanini, sape “Nekilia ruru sane e naña kam asike e ne, naga lepas tai naña likan nena yo naña Yermare pe suñenia! Naga lelana lala sike ga ko puñ amiu ne, ana kam na apuarar ke kiau kia na po pañisi. Nanua loyuñā e kiamiu pulkumali nene, pona tevisa tevisave pulkumali kiena Yermare, la añeñar kiamiu puruvi naña Antiñas, ana la añararan asape kam na monar aluñar kiamiu lelagaena e inu. Ana peraga, sa naña naga piawa m̄a m̄arera e inu pano tol marena, kam m̄ena ga yar tai pe purmatan inu re poli.

14 “ “Naga nene naga lepas napo ne, ana sur lañasa naña sineun nesape nevisa m̄ena van amiu. Sur p̄esa, loyuñā e kiamiu p̄egasa, yeririna lañasa asuñā naña ataveve ke sitomena lañasa sa ke ga Navisawalena Pelañā nanua. Visae asitoñal m̄aga, naga ke narui naña pisayu mrapa lañasa pa Pelaka, ana pe piavi re poli Pelaka towea mlavia pa pisayu pa le Israel lala, kila sanene pe piavi re poli, la asuñā akan kinanena wa la naña yeririna tañena la akila kuñañaena ea pa kiela nono lala, a la asuñā akila lue ga kolau lala. Akila ke mlamulen piowa la ne sanene, ana taveve visena naña amloge ne, la asitom asape pogaga.

15 “ “A kana na lua nena, lañas si naña kam na atañan la asike likan kiamiu li na lelagaena lala. Naga nene la naña asuñā ataveve ke navianena na wowe tañena la nene, naña yar nene Nikolaita naga mlologon p̄esania.

16 “ “Visae ve sa nene, kam na monar avilopu kiamiu sitomen vetan naviowaena la nene! Visae peraga, yoko ve ve piavi re neim nakate pun amiu, a yoko visen la naña nevisa e gou van la e pogos nene, yoko ve sa playu na mara naña te kinekinela, kilapel la vañisi.

17 “ “Yar naña kiligan teke ea, popon naga loge kilale ya naña Ninuna ne Ntewa pisawal ke pa p̄egas nen li na lelagaena lala. Naga naña taulu napiowaena, yoko naga la kiena nalaena wo tai. Yoko nela kinanena tai vania, kinanena nena sa naña le Yu la akan e yokorena, ana naga nene na pe kinanena tai naña pe yar pisu re poli wa. A yoko nela kilavaru yuwowo tai vania, naña ate kia viu tai sike ea, naña naga naña waria, naga ga yoko kilia ruru kana kinasa.” ’ ’ ’

Mak na vari, naga pa e suñare nae Taeatara, naga suñare naña tamñan ga ðelaga piowa suña loyurña ea

¹⁸ “Pogos si tai, monar osiri mñak va va navisi na suñare na pulkumali nene Taeatara, ovisa sanini, ovisave ‘Visena na pimi pan amiu pimi kome Narina ne Yeririna, naña kilamarana pila a pivaga sane purmenen kapi, a lana mñarera sane pototo.

¹⁹ Naga pisawal pan amiu sanini, sape “In na nekilia ruru kiamiu yurñaena lala, a kiamiu sinesiiena lala amio kiamiu naviawaena, kiamiu yurñaena mñarera a sitomena la naña piayavi, a metavanja nekilia nesape nagane kam na akila pa laa narui, taulu naña akila þesania.

²⁰ “ “Naga nene naga kana lepas napo ne, ana sur si tai monar nevisa meraravan van amiu. Nanene e lepas na sira viowa nene, Sesepele, naña apisu kilale kiena napiowaena lala, ana atañan ga kila mña wowe e sur viowa la naña kilakila ke ne. Naga sape naga pe sira tai naña pe navisawalena, a þona kam na amlalaga e naga yo, ana naga pisokan ga ne. E kiena navianena lala, naga suña þere yar na kiau yurñaena la apa ape taþena la narui, naña nagane asike e þelaga na mlamulena na kolauena rui, a asuña akan ke kinanena kana nono lala, a la asitom asape þelaga la nene na pogaga ne.

²¹ In na nemla pulmas pania vena sitom ruru sina, vilon naga vetan kororak la nene, ana naga yepen mavin ga.

²² “ “Pogaga, kiau sitomena teke rui sane yoko nekila naga mñene tog tai na maiena mñarera lala, a yoko nekila yar la naña akila kolau amio sira nene, visae ve avilon la re e kiela mlamulena viowa lala, yoko la mña aloge viowa vaþisi na vaþisi.

²³ Sira nene, yoko taþatele narina mali, yoko sineu kar la make ga. Ana pogos naña la na þegas nen li na lelagaena la avisu sur nene, yoko avisu kilale sane in ke narui, kiau navisuveveena telivi pano tol ya naña teke e sinen yaru, a kilia lual ya naña teke e kiena sitomena. A yoko avisu kilale mña sane in ke narui nesuña nekila maran ke pa yar lala torokin ga þelaga na sur la naña akila ke e kiela malena lala.

²⁴ “ “Ana e lepas na pun amiu kam yar taþena lala nae Taeatara, nekilia nesape kam na pe ataveve re navianena kiena ne sira nene poli. Naga kilali naña koven visen kiki la pan amiu, sane yoko naga vike sitomena urmi la naña tapolou van amiu, ana kam na apisu kilale naña Yermare ga naga pe purþesnen visena la nene. Yoko ve nevisa re si sur taþena van amiu,

²⁵ ana nevisa ga sane kam na auarar ga visena lelaga la nene mñarera naña kam na atol rui, ve aligan re, auarar la mña vano-o neim si na.

²⁶ “ “Naga naña taulu na viowaena, kila ga taveve ya naña sineunia vano-o tol luas nen pogos nini, yoko nela pupia nalaena vania. Yoko netamñan vania naga ve suþen purvanua lala,

²⁷ sa ga naña Tus na Yawena la pisayuia, naña sape

Naga yoko ve suþen yeririna lala naña laki naña mlarar ke e limana, naga pe pototo mñarera tai,

a la naña ape þarmñarera, naga yoko kuan wowa la e porotano ave kinakinasia sane piaki tai naña amiyurñaen ga e porotano. Yauena 2:9

“ “Namñareraena na kilaen sanene, Ata tamñan pan in rui, ana yoko netañan lein va kiau yaru nene.

28 Ana pe naga re ga nene poli, ana yar nene, yoko neligan verue naþa Melag sike e limana.

29 “ ‘ ‘Yar naþa kiligana teke ea, popon naga loge kilale ya naþa Ninuna ne Ntewa pisawal ke pa þegas nen li nalelagaena lala.” ’ ’

3

Mak na lima, naga pa e suñare nae Satis, naga suñare naþa momalio ga mon mþaga

1 “Monar osiri si mñak va va navisi na pulkumali na suñare nae Satis, ovisa sanini, ovisave ‘Visena nene naþa pimi pan amiu ne, pimi kome naga naþa pisuar ke ninuna la olua kiena ne Ntewa amio kana verue ne la olua.

“ ‘Naga pisa pan amiu sanini, sape “In na nekilia ruru kiamiu yuñæena lala. Amiyeluar amiu paþisi, asape kam na suñare tai naþa mal ruru po, ana peraga, in na nekilia ruru paþisi kam na amare ga añeke na.

2 Nagane pe pogos naþa kam na akirava towe narui. Kiamiu yuñæena lala, in na nomal sane e visuena kiena ne Ntewa, kam na pe akila make ruru re poli, a kam na akila pe po re nenaga. Kiamiu kapi pe kovio make re poli wa, ana naga suñã panon ke naþa lavis mare narui, ana komin sur ne nanene, nepisa ruru pan amiu nesape kam na monar ayuñæen ruruia vena imi wo sina.

3 “ ‘ ‘Visae ve sanene, kam na monar asitomal si visena wo la naþa amloge, a amla rui. Alogear ruruia, a avilon kiamiu malena wasuþe si na, komin naþa visae ve atavilo re, nekilia nevisa nena van amiu sanini, yoko neim nomalivin amiu sane yar na vinauen tai naþa kam na taþatete akilia.

4 “ ‘ ‘ “Ana lelaga, nekilia nesape kam nae Satis, kam pe moki re poli naþa asuñã pogaga, naþa pe akila re mñala kulsota la namname poli sane laþasia. La ke narui amekiki ruru nenaga, ana yoko ayen sur yuwowo, ayaloro amio inu meva e kiau yo.

5 Yar a naþa taulu navioæena, naga mñena yoko ayowa ruru wo e kulsota yuwowo la ne sanene. Naga, kiena kia taþatete nena neyumulua e tus namalena pogos tai, ana yoko nekilologia naga va Ata amio kiena navisi lala, nevisave yar nene naga pe kiau yar lelaga nena napo.

6 “ ‘ ‘ “Yar naþa kiligana teke na, popon naga loge kilia ya naþa Ninuna ne Ntewa suñã pisawal ke pa þegas nen li nalelagaena lala.” ’ ’

Mak na orai, naga pa e suñare nae Pilatelpia, naga suñare naþa pulmas wo na kilaen yuñæena sike e marana

7 “Monar osiri si mñak va va navisi na suñare na pulkumali naþa Pilatelpia, ovisa sanini, ovisave ‘Visena naþa pimi pan amiu ne, pimi kome naga naþa pe wa, a pe lelaga, naþa naga ke narui naga þar ke ki na kiluaen pulutava mñana Parin Suþe Tepet nanua. Ya naþa naga vietavania, taþatete si yar tai kotawea, a ya naþa naga kotawea, taþatete si yar tai vietavania.

8 “ ‘Naga pisawal pan amiu sanini, sape “In na nekilia ruru kiamiu yuñæena rui. Ana monar avisu ruruia, in na nevietava e pulutava tai van amiu naþa yar tai taþatete si kotawea. Nekilia mñã naþa kiamiu mñareraena ve tokak ga, ana nekekara paþisi naþa apuamar ruru ke kiau visena, a pe akila kare re kiau kia naþa teke e amiu poli.

9 “ “La naþa ataveve ke Yermare, la apa ke lele taaga vena avisirlua kiela þegas, a la apisa ke asape la ape le Yu nena napo, ana pe sa re nene poli, apisokan ga. Ana siraunia yoko nekila la nene aim akinai e lamiu vena avisu kilale sane pe kiau sitomiena su re e la poli, ana sike ga e amiu.

10 “ “In na nepisa mña pan amiu nanua rui nesape monar asuñal mñarera amio sitomen la naþa piayavi silaga, ana nepisu sane apuarrar ruru kiau visena nene. Komin sur ne nanene narui, nekilia nevisaar van amiu sane visae pupia naloge viowaena yoko imi e yomarava vena kilali la naþa asike ea, ana yoko in na nesuwo amiu ruru nena ga, yoko sur nene taþatete tol amiu.”

11 “ “Ve ve piavi re, neimin amiu sina. Ya naþa asuñal asike e rui, monar auarar ruru mña vano-o neim noworun amiu, ana yoko akilia ala kiamiu nalaena, ana taþatete yar taþena kilia warlua kiamiu karo na þarimiu naþa pe kol vetan amiu.

12 Yar naþa taulu nakilalienna make ga vano-o neimi, yoko noure naga imi sane pupia kemraþe na loyurña e yurña wa mña Ntewa, yoko yar nene sulue sike loyurña nene narui. Yoko neyowauia naga amio kia la naþa nesiri se ea, sane kia kiena ne kieta Ntewa, a kia kiena ne pupia pulkumali, na Yerusalem viu, naþa mligan ma e peni kiena ne kieta ne Ntewa pitomi, a amio la nene, yoko nesiri mña kiau kia viu ea.

13 “ “Yar naþa kiligana teke ea, popon naga logekilala ya naþa Ninuna ne Ntewa surña pisawal ke pa þegas nen li nalelagaena lala.” ‘ ‘

Mak na olua pa e suñare nae Laotisia, naga suñare naþa pa piowa rui, ana pe asitom re sur poli

14 “Na maro, monar osiri mñak van navisi na suñare na pulkumali naþa Laotisia, ovisa sanini, ovisave ‘Visena naþa pimi pan amiu pimi kom pun naga naþa pe þarin sur make ga, naþa naga ga kilia visave “Sanene.” Naga masisu pona pe lelaga e Ntewa vano tol naþa kana kuruta mlau, a naga pe suþen wetelun yomarava naþa Ntewa siia.

15 “Naga pisawal pan amiu sanini, sape “In na nekilia ruru kiamiu yurñaena lala, a nekilia nevisu kilale sane pe kiamiu sitomena la manin manene re poli, a pe pisun manene ruru re mña poli. Popon manene la naþa visae sinomñan omanini, ko omanin ruruia, pona visae ovisunu, ovisun ruruia, ana naþa sinemiu la peve lua ga sanene, þelaga nene pe sineun re nenaga.

16 Ana komin naþa sinemiun amanini a sinemiun avisun sanene, in na nesape neluelua amiu e logou narui.

17 “ “Kam na asape amiyuwon polo kiamiu sur wo la mokliu, ana kam na asape taþatete yar tai kilia la sur van amiu, kam na amla ke rui. Ana peraga, e kiau navisuena pe sa re nene poli. Kam na pe apisu kilale amiu re poli, ana pe kiamiu sur wo re nena tai, kam na limamiu koren ga, kilamaramiu þala, a yepemiu mian ga.

18 Nevisa van amiu, popon awasuþe si aim pun inu, aim awar kol nini naþa kap kekan van kana namname rui, vena akilia alarar sur wo tai e limamiu. A popon aim awar kulmrae la naþa miyuwowo, vena akalo amiu, vena ve amawa re, a popon aim awar mñaki na vilanen e kilamaramiu, ana vena akilia akirava sina.

19 “ “Yaru ai naña sineu siia, monar nevis vania vena nakawe ruru kiena malena, ve sanene, monar ala kiau visena lala, ana avilopu amiu.

20 Ayagogo ruruia! In na nesuñal nesuñia nesigariga ke pulutava na kioña malena. Ko naña ologe pulgou pio, ovietafan inu, neiñasu loyurña italu tesun, italu tekina.

21 “ “Naga naña suñal m̄arera vano-o taulu naviowaena lala, netañan vania sane naga topae amio inu e leleu wa na totanoena, sa ke ga naña in m̄ena netaulu kiau nasinekar, ana siraunia Ata p̄ere inu netotano ke nemio e lelana wa na totanoena.

22 “ “Yar naña kiligana teke ea, popon naga logekilale ya naña Ninuna ne Ntewa pisawal ke pa p̄egas nen li nalelagaena lala.” ’ ’

4

Ntewa na lelana naña meta manene laa ma e peni

1 Pogos naña nepisu pae sur la nene, nonñal ke sina ga pulutava tai navaen loyurña ma e peni, m̄eke ga vamon inu. A nemloge ke sina ga pulgo naña pis pan inu nanua, pis na pulgona miyelu keviu sane kumasua, ana pisa pan inu, sape “Ovam meta e nini sumo wa, vena nekila ovisu sur la naña yoko aim sirau.”

2 Pisa sanene, ana veraga ga, nemloge sane Ninuna ne Ntewa p̄erelua ninuu, mligan inu ma e peni, ana nekira pa e pupia lele wa na totanoena tai m̄eke ga e marau, naña yerkaawa tai totano teke ea.

3 Nepisu sa naña pila, p̄ar maran kilavaru la naña po na po, a kana kap nena miyervivia sa ga kuperierier.

4 Kana pupia lele na totanoena nena m̄eke ga lika, a lele na totanoena m̄ena lañasa miyervivia, nopolioia tol lualima yam lua pa vari [24]. E la peve taaga, yar taaga teke e tai kila sane la m̄ena tol lualima yam lua pa vari [24], la nene ape nasumonena nae ma e peni lala. La nene, m̄ala kulsota la miyuwowo pañisi, a amien karo na p̄arila naña pe kol.

5 Nesuñia nepisu ke sane, nemilan m̄ena yekarpla ke ga likan yo wa nañani, amio m̄aagena na pupia polilu tera ke ea. Vamonía, kap vivaga la olua asuñia apivavaga, naga nene nane ninuna ne Ntewa olua,

6 asuñal asike e yotop tai, naña meri ga m̄eke na sa ga sive, pilavila a merarava ruru po sa ga kupito.

Ana likan yo nañani, yar mali la vari asuñaga, naña kilamarala la moki liu sike vamon la a varaun la, asuñal lavisi, asuvivi pupia lele wa na totanoena.

7 Yar mal p̄es nene, sa ga laion, na lua sa ga puluk naña purwolu, na telu naga p̄ar ga maran yaru, na maro na sane pepaunña.

8 La nene, la make ga kupela la orai, naña kilamarala la kalo make ruru m̄ena kupela la nene, pa m̄ena e pulugala.

La nene kiela yuñiaena, legiena a yemalo, la pe aparurula re pog ta poli, la asuñal apisawal lue ga, asape “Ntewa na m̄areraena na mava, naga su p̄esa, naga sike nagane, a naga sike sike nena. Naga pe wa naña pe wa, naga pe wa pañisi.”

9 E visena la ne sanene, la asuñia apisirlua ke kia kiena naga naña totano teke lele wa likan la, apatanon ke naga, asuñia apisa ke potena pa naga naña yoko mal lue narui. Pogos naña asuñia apisa m̄aga,

¹⁰ nasumonena mēna la nene apatanonia, amlotun ke naga naŕa taŕatete mare pogos tai. Ana siraunia, aŕar plan kiela karo na ŕarila naŕa pe kol, amligan su tano se lana, asape:

¹¹ “Kiamim Suŕe Ntewa, mesmesun naŕa naurarena, navatanonena a nariareraena make ga, ala van ko, kioŕa ko ga taaga. Ko ke naŕa osi make sur narui, e ga e kioŕa nasinenanena atol kiela maena rui.”

5

Tus naŕa apulonaria, amio narin sipsip, naŕa lalua asike ma e peni

¹ Ana yokorena nepisu si yerkawa nene naŕa totano teke e lelenu wa, naga mlarar ke sur tai e limana marua, sur nena naga tus tai, naŕa asiri ga e lepas luwoka, ŕisi na apulonaria, ana atelan kana lok olua suwoia.

² Ana nemloge pupia navisi tai pion manene pa metava, piunia pisape “Ane torokin kilaroro lok la nene? Yar tai sike ne kilia vae tus nene woga pona peraga?”

³ Moŕa ga sanene pano-o, peraga, pe yar re tai naŕa ma e peni pona yomarava, pona vatanon yomarava, naŕa kilia vae tus nene poli, pe yar re nena tai naŕa torokin kira va loyuŕa e poli.

⁴ Nepisu sanene narui, nemloge piowa, netagi na netagi, naŕa taŕatete yar tai kila.

⁵ Ana nasumonena la tai nene pis pan inu, pisape “E, ve otag re sina! Opisu ke ne, nanene naga laion naŕa molue kome yeririna la nae Suta, naŕa apio asape lus kiena ne Tepet, naga taulu make sur la ŕisi rui. Naga ke narui naga kilia kilaro lok la olua nene, naga ke naŕa yoko vae tus nene narui.”

⁶ Ana nekira pano, pe laion re poli, ana nepisu narin sipsip tai suŕal sike likan yar mal la vari a nasumonena lala vamon yo wa nene. Naga pe narin sipsip ga, ana kana larŕaliu olua amio kilamarana olua asike e ŕarina. Naga suŕal sike na, naga apisu sa naŕa akila kuŕaŕaena e rui, ana mal ruru ga suŕa ga.

⁷ Naga mial pimi, kuslua tus naŕa petan limana yerkawa na ŕamarua, metava e pupia lele wa na totanoena.

⁸ Mla pae, ana yar mal la vari nene amio nasumonena la lualima yam lua pa vari [24] nene amloru e lana. La peve taaga aŕar kiela yukalele lala a kiela piala la naŕa amiyuŕaen e kol, pulen ga ponotaninu la naŕa asikapia, ana kala ponos taninu po paŕisi naŕa pa ke metava, nane leniena lala kiena nalelagaena wa lala.

⁹⁻¹⁰ A la amiyaun ke yau viu tai naŕa sanini,

“Akuŕaŕain ko,

ana e koŕa kuruta

opul plan yeririna lala ape kiena ne Ntewa,

naŕa amolue e ŕegas nen yeririna make ga,

e visena kar make ga,

e purvanua kerkeviu make ga,

a e narin purvanua make mēna ga.

Ko osikol la apim ape ŕegas taaga navatanonen ŕarin suŕe ve taaga ga,

aim ave yar wa lala na yuŕaena kiena ne Ntewa,

naŕa yoko ave suŕen yomarava nini.

Ana komin naña okila sanene,
torokin sane ko ga taaga ola tus nene narui,
owar plan kana lok lala, ovae.”

¹¹ Nesuñña nepisusu ke sanene, ana nemloge navisi la amiyau, la mok na moki, añña la tenario via na sanene. Amiervivi lele na totanoena wa amio yar mal lala a nasumonena la nene,

¹² amiyau mñarera pañisi, apisa sanini, asape,
“Narin sipsip, naña akuṓaṓainia,
naga taaga po na po.

Namñareraena make ga, nawoena make ga,
manmaruaena make ga, puriu kawaena make ga,
navatanonena make ga, naurarena make ga, nayeluarena make ga,
torokin akila ga van naga taaga.”

¹³ Siraun nanene, nemloge si surmal make ga la mñena amiyau, surmal la naña asike ma e peni, amio la naña asike e yomarava, pona e porotano pona e sive, kiela yauena pisa sanini, pisape,

“Nayeluarena, navatanonena, naurarena, a namñareraena va va yerkawa naña totano teke e lele wa, amio mñena narin sipsip, vano vano ve uro re.”

¹⁴ Ana yar mal la vari nañani apisawalia asape “Sanene” komin visena la nene, ana nasumonena lala amloru, akinai, amlotun lalua.

6

Lok la olua na tusi naña aplonaria

Lok ñesia: Yerkawa na ñelaga na kilaen mara, naña kus wosi yuwowo

¹ Nepisu manene mñaga, nepisu narin sipsip naña kilaro lok na sumo na tus nene. Naga kila pae, ana yar mal la vari nene tai pio e pulgo tai sa naña polilu, pisape “Oimi!”

² Ana nomñal ga wosi tai naña miyuwowo suñal sike e marau veraga. Nomñal yar tai teke meta ea, ñar ke viu lamias, ana la amligan karo na ñarina kiena ñarin suñe teke e ñarina, ana kus kiena wosi nañani kirir pano sane yar namara tai naña vanon vena taulu kiena nasinekar lala.

Lok na lua: Yerkawa na ñelaga na weñaren yaru, naña kus wosi pivaga

³ Yoko narin sipsip kilaro lok na lua. Kila pae narui, ana nemloge yar mal na lua pio, naga mñena sape “Oimi!”

⁴ Ana wosi tañena ke sina ga pimi kate veraga, naña pivaga. Yar naña kusia, atañan pania vena va war plan suñarena naña sike e yomarava, vena yar la asuñña awewe moñar la. Amligan pupia playu na mara tai e limana, ana naga mñena kiriri pano.

Lok na telu: Yerkawa na ñelaga na visoena e yomarava, naña kus wosi malko

⁵ Yoko, narin sipsip kilaro lok na telu. Kila pae narui, nemloge yar na telu pio, naga mñena pisape “Oimi!”

Ana nepisu ga wosi si tai naña malko suñal sike e marau veraga. Yar naña kusa, naga mlarar ke skel tai e limana, vena visuveve kinanena lala kana yeririna na yomarava.

⁶ Ana nemloge visena tai molue ga likan yar mal la vari nañani, asape “Ovano, atañan pan ko asape okilia okila naña yo ve plasan kinanena, naña yoko monar aul narin kinanena ga e kilavaru keviu. Ana ve okila

kare manene re purþes nen purolip lala naþa amiyuñæen ke sirveve e mrasnela, a ve okila kare manene re purþes nen kilkerep lala naþa amiyuñæen waen e mrasnela.” Apisa sanene narui, a naga mñena kiriri pano.

Lok na vari: Yerkawa na þelaga na marena, naþa kus wosi na yepen pe yavi

⁷ Yoko, narin sipsip kilaro lok na vari, kila pae ana nemloge yar mal na vari pio, naga mñena sape “Oimi!”

⁸ Ana nomal ga na wosi taþena naþa yepena pe yavi suñal ga sike e marau. Yar naþa kusia, apio kiena kia asape Marena, a naga, kiena erau tai mial ke amio, naþa kiena kia asape Pulukapi. Ana e lalua nene, atañan asape lalua akilia akila viowa va yar ve moki e yomarava, e playu na mara, pona e viso, pona e maiena, pona e surmal tetan lala. Visae ve sanene, yar la vari asike yomarava, la telu akilia asururu ga, ana taþena tai akilia akilapel naga sanene.

Lok na lima: Li na lelagaena la naþa ape masisu pano-o añemoñar la

⁹ Yoko, narin sipsip kilaro lok na lima. Kila pae, ana nomal wonta pulen ninuna ne yeririna lala amiyuwon la miyervivi miasina. Nanene la naþa añemoñar la komin añarera e logearen visena kiena ne Ntewa, a asumal mñarera asape amlelaga e Yesu.

¹⁰ La nene, nomal atag ke pa Ntewa e pupia pulgo keviu, asape “Ake Suþe na sur make ga, ope wa a ope lelaga, awis ovisu kilale kamim kuruta nene. Pogwai naþa yoko okila maran va yar viowa la naþa akila ke piowa sanene?”

¹¹ Apisa pa sanene narui, ana aþar kulsaket yuwowo la pan la amiyenia, ana apisa pan la asape sur naþa la apiunia naga pere wa. Asape monar asumate li ga ve plas ga wa, komin naþa kiela erau laþasa asike ga wa, amio mñena kiela puruvi taþena lala a vinela lala, naþa yoko la mñena monar awe moñar la komin naþa amlelaga, ana pogos naþa la punu ga aimi toroki, yoko Ntewa kila ga ya naþa la apiun na wa.

Lok na orai: Legiena maro

¹² Yoko, nepisu naþa narin sipsip kilaro lok na orai. Kila narui, yemninu veraga, a pe piavi re poli mrae pimi malko yemalolo nenaga, a kupario pimi pivaga sane kuruta,

¹³ a verue la naþa asike ma e sinapane akekapil apitom tano e porotano, sa ga naþa mralak mene, pogos naþa pupia lagi miyui kululun lasa.

¹⁴ Yoko, avilonar sinapane sa naþa apilonar takue akus pano, a tavie make ga a purvanua make ga alen plan la vetan lelela lala.

¹⁵ Ana pogos naþa yar la avisu sur la nene, pupia marauena naþa pupia marauena. Parin suþe na yomarava lala, yerkawa lala, nasumonena kiena ne yar na mara lala, yar na sur moki lala, yar mñarera lala, amio mñena kiela yaru na yuñæena lala, a yar taþena make ga e yo kar ga lala, la make ga ayalin mesmesun puluve lala pona pulkilavaru, avavinin yo la metava e kunusa, akilayonli naþa atapolou ea.

¹⁶ Atol yo la nene, ana marauena pimi keviu manene laa, a apion pa kilavaru lala amio kunus lala, asape ^hAwis, aloru akalo ruru imimi, vena

navisuena kiena ne naga naþa teke meta e lele wa ve tol imim re, a vena nasinekar kiena ne narin sipsip ve kila kare imim re.

17 Pupia legiena na sinekar kien la lua nene pimi rui, a yoko ane kilia suñalu mali e pogos nene? Peraga ne, nagane yoko viowa manene laa van ita make ga.”

7

Ntewa pisaar kiena pupia þegas nen yeririna tai vena ave kiena

1 Siraun sur la nene, nepisu navisi la vari asuñal asike e mrapun yomarava varoka, asuñla akilawo ke lagi vari naþa amiyui ke e yomarava, vena lagi la nene ve ayui re si e sive, pona e porotano, pona meta e lak lala.

2 Yoko nepisu ke sina navisi taþena, þar sur na ween totou kiena ne Ntewa mali van kiena yeririna lala, ana naga molue e naþa mrae pa meta ea pimi. Naga kilia ña sape navisi vari nene, la aþar ke namareraena naþa akilia akila kare porotano a akilia akila kare sive, ana naga pion manene pan la, pisaluþar pan la vena ve akila re si sur tai.

3 Pisa sanini, sape “Ei, toko, ve akila kare re sive pona porotano pona lak lala, vano vano tol naþa teligan totou tai te piamenan yar mesmes lala naþa ape kiena ne kieta Ntewa.”

4-8 E pogos nene narui nemloge ga na wa naþa apisawal nena maran la naþa amligan totou e la. La nene amolue akom e lus nae Israel la lualima taaga pa lua, naga lus la naþa aþar kia kiena yermarua apua kan la nene, nane Suta, Rupen, Kat, Asa, Naptali, Manasa, Simion, Levi, Isak, Sepulan, Sosep, a Pensiman. Ana e lus make la nene, tai kana manu lala tol lualima taaga pa lua [12,000] amolue komea, kila la punu ga tol sane kana manu ne lala tol ponotia lualima yam vari pa vari [144,000].

Pupia þegas taþena lala naþa amiyen kulsota yuwowo lala

9 Ana siraunia, nekira pa vamon inu narui nomal pupia þina na yeririna lala, naþa moki na moki, taþatete auloia, la ke naþa amolue akom e lus taþena la narui. La ke naþa ape yeririna taþena lala na purvanua taþena lala, amio kiela visena taþena lala, apim asuñal asike vamon pupia lele na totanoena naþa narin sipsip totano teke ea. La make ga amien kulmrae yuwowo nowo lala, a aþarar ñamela lala,

10 a apio manene pa metava, asape “Kieta Ntewa teke e kiena lelana wa, naga ga amio narin sipsip, lalua ape purþes nen kieta natamaliaena.”

11 Ana amio la nene, navisi ñena lala asuñal amiyervivi yo wa, a amiyervivi ñena nasumonena lala amio yar mal la vari naþani, ana la ñena akinai aþan þarila pito tano vamon yo wa, amlotun Ntewa,

12 asape

“Ee, lelaga pa!

Nayeluarena make ga, a naurarena, a namanmaruaena, a navisaen potena, a navisirluaena, a puriukawaena, a namareraena, la punu ga nene ape kiena ne kieta Ntewa naga taaga, a yoko ve sanene sulue na sike ne.

Yeluren van Ntewa!”

13 Ana e pogos nene, nasumonena la tai piun tan inu, sape “Pupia þina naþa amiyen kulmrae yuwowo la ne, okilia osape a la nene, a okilia osape la asu pe na apimi?”

¹⁴ Ana nesape “E peraga, ana ko ope yerkawa nae e nini tai, ko okilia mā yo?”

Ana pisatamēa sape “Ore, la ke nene narui naŋa aŋaro e pupia pogos naloge viowaena. Kulsota la ne amiyen ke ne, akevanla e kuruta kana narin sipsip naŋani, nane apim amiyuwowo ruru sane opisus ke ne.

¹⁵ La na kiela yuŋaena sanini, sane ‘La asike vamon yo wa kiena ne Ntewa, legiena a lemalo amiyuŋae kiena ke loyuŋa e māna yuŋa wa,

a naga naŋa totano teke meta ne, naga yoko visuar la,

¹⁶ Yoko taŋatete si viso kar la, yoko ve moto karla re si narui,

mrae ve kila kare la re sina, a pupia kapi ve visun la re sina,

¹⁷ komin narin sipsip naŋa teke likan yo wa meta ne, naga yoko vagan la,

naga yoko sumon la ava e purŋes nen wii na malena, a yoko Ntewa yumu plan make wamarala.’ ”

8

Lok na olua: Yo pa ruru nenaga

¹ Siraun nene, nepisu narin sipsip kilaro lok na olua. Kila narui, sur make ga nae mae peni aparurula veraga, pe māaгена re si ta poli, yo māno nena ga mon mā pano-o tol komsus nen aora taaga.

Kumasua la olua

² A pe yam piavi re nenaga, nomāl navisi la olua naŋa asuŋal asike e marana ne Ntewa vena kilaen kiena yuŋaena, a amla kumasua olua pan la, tai kus tai, tai kus tai.

Pias nen ponotaninu naŋa amiyuŋaen e kol

³ Ana siraunia, navisi taŋena pimi. Naga kus pias nen ponotaninu tai, naŋa amiyuŋaen e kol, a naga kus pimi suŋal sike e wonta, naŋa naga māna amiyuŋaen e kol, a naŋa sike vamon lele wa na totanoena. Ana aŋar ponotaninu mokliu pania vena sikapia e wonta vena kila ponos wo, a amla māna leniena lala kiena ne nalelagaena wa lala pania, vena ligan to meta e wonta sane nalaena tai.

⁴ A pogos naŋa kapi nene kekan ke ponotaninu nena, kana ponosa amio leniena kiena ne nalelagaena wa lala, amolue petan limaŋa ne navisi naŋani akaka ava atol marana ne Ntewa.

⁵ Yoko, navisi naŋani ŋar plategkap laŋas naŋa apranar sike e wonta nene, kokonia pito e pias nen ponotaninu nene ana koven pito tano e yomarava. Ana pogos naŋa suri nene tol yomarava, kila polilu kapur kar ga e yo punu ga, amio kana mumuena sa naŋa kapiapo, amio māna yekarpla, a yemninu.

Kumasua na miyelu ŋesa: yua amio kuruta

⁶ Ana navisi la olua naŋa aŋarar kumasua olua nene, asu ruru ke naŋa asape ayu narui.

⁷ Navisi na sumo miyu kiena kumasua, ana kila narui mrayua la naŋa māarera sane kururu kilavaru, amio kuruta naŋa pisusun sane kapi, aptom

akila moñar sur kar la e yomarava. Amiyuñāen ñā sanene pano-o kapi kekan make yomarava kompāsa amio kana purlaki ne lala, amio sur make naña kapur sike ea.

Kumasua na lua miyelu: tavie na kapi

⁸ Ana siraunia, navisi na lua miyu kiena kumasua. Nanene kila pupia tavie kar tai, naña kap molue ke komea, akovenlua pito e sive. Pogos na kove sive, ana sive kompās pimi sane kuruta,

⁹ ana kana sur mal ne lala amarmare, a waa la naña asike e pupia lepas nene atalilu.

Kumasua na telu miyelu: verue naña kirir ma e sinapane

¹⁰ Yoko navisi na telu miyu kiena kumasua. Nanene kila pupia verue tai, naña kapi pivaga ke ea tegoli yo sane kapi vivaga, molue ma e sinapane, miere pitomi miae yomarava. Ana kana kapi nena pa tol wii la naña mlau a ñarin wii lala.

¹¹ Kia kien verue nene, asape Wii Melkalka, ana kila narui wii nae yo la moki pimi melkalka, ana yeririna la amun ñele ga, moto karla ñā pano-o amarmare.

Kumasua na vari miyelu: yemalolo

¹² Yoko navisi na vari miyu kiena kumasua. Nanene kila naña mrae kompās pimi malolo, a kupario kompās pe tego re si poli, a verue la moki naña pe añal la re si poli. Kila narui legiena pimi plas manene laa, a pe lepamiema re si poli, kila narui yemalolo pañisi e yomarava wetelu.

¹³ Nepisu manene ke sane, noñal pupia pepauñā tai ka ke metava, suñā mlolokai kar ke metava na, pisape “Yo piowa rui e, ana na nene naga kulus ke na wa. Navisi la telu asike ga wa, la kiela kumasua miyelu ñarera manene laa sane. Kam na yomarava, avisuar amiu, pupia na loge viowaena pimi ñaliv ke narui!”

9

Kumasua na lima miyelu: pulus naña pito manene laa tano, naña na ñesia na loge viowaena ñarera na telu

¹ Yoko navisi na lima miyu kiena kumasua. Nanene kila verue tañena kirir ñālia ñarpoyo ma e sinapane pitomi e yomarava. Verue nene, amla ki tai pania, nanene ki naña vietavan pulus naña pito tol kap naña garo tano.

² Pogos naña mlalua keplamaran pulus nene, kapi piu ñar wowo yo molmolue ke ea, sa naña pupia kap tai piu, ana pa kar ga meta e sinapane, kilawo maran mrae, kila yemalo ke sina ga.

³ Ana pogos naña kap piu kalo make yo sanene, kelsisi la amolue apitom tano e porotano, ana pe asa re si kelsisi poli ana apim sa naña pupia kimi natano.

⁴ Apisaluñar la asape ve atol re purlaki lala a kinanena lala pona sur la naña pitotovi sike e yomarava, ana atañan asape akilia akila viowa va yeririna na yomarava lala, la naña pe añar re totou kiena ne Ntewa naña naga mligan sike nena e piamenana ne kiena yeririna lala.

⁵ Kimi na tano la nene, pe atañan la re naña akilia awe moñar yar la poli, ana atañan la ga ayuyur la ñā va tol kupario ve lima. Ana pogos

naþa akila mña sanene vano-o, yoko yar la aloge yepela la lalae kar vano vaþisi.

⁶ E pogos nene, la ve moki na asave popon amarmare ga, yoko akale mrapa la naþa amare ea, ana yoko marena yepen mavin la, ligana la asuñña ga sanene.

⁷ Ana kelsisi la nene, pogos naþa nepisu ruru la, atorokin wosi la naþa yar namara la akus ke ne. Amyen karo naþarila naþa pe kol suwo þarila, a pogos naþa nepisu ruru marala, nemilan la ga asa ga yaru.

⁸ Amñe vilþarila sane sira, ana maluela lala, sane na maluena laion.

⁹ Amyenwo yerela lala e pototo, a pogos naþa akaka tetai, kupela la kakapur mñalia sa naþa wosi la naþa aþere kiela kat lala akiriri ava akila mara.

¹⁰ Kelsisi la nene kesila sike e la, a sur na yuren yaru lala sike e la, naþa akilia ayur mña yar vano-o tol kupario ve lima.

¹¹ La kiela þarin suþe tai, naga navisi tai, ana pe navisi kiena ne Ntewa re poli, naga navisi naþa pisuar ke mratava na pulukapi. Yar nene, kiena kia e visena kiena le Eþru lala, asikia asape Apatono, a e visena nae Krik, asikia Apoliono, kinas nen kia lua nene asape yar na warnena kareen suria.

¹² Kelsisi ne la nanene, naþa nasumo e naloge viowaena la telu nena nanene. Noñal naga þaro pa rui, ana lua sike ga wa.

Kumasua na orai miyelu: navisi lala na weñaren yaru, naþa nalua na naloge viowaena mñarera na telu nene

¹³ Yoko navisi na orai miyu kiena kumasua, nemloge visena tai molue kom e mrapun wonta wa nene varoka naþa amiyuññaen e kol naþa sike e yo wa vamon Ntewa.

¹⁴ Visena naþa pisa pa navisi nene sanini, sape "Navisi la vari naþa apiar la asike e yo naþa wii mlau ke ea naþa kiena kia Yupretes, nagane kana pogos naþa ova okila plan la sina avavano narui."

¹⁵ Navisi la nene, apuarar la ruru asuñña sanene pano-o tol nena kana aora na kana legiena na kana kupario, naþa akilia amolue ea vena akila kiela yuññaena. Ana navisi taþena pa mluþar plan la, kila sane amolue apano, apa kar ga e purvanua lala amñe yar lala lavis tol komþas nen yeririna na yomarava.

¹⁶ Apa amio kiela yar namara lala naþa akus wosi namara lala, ana nemloge apisawal kana marana tol tenario tol ponotia lua [200,000,000].

¹⁷ A pogos naþa nepisu manene wosi la nene amio yar la naþa akusia, noñal pototo sur tai naþa amligan mono ke yerela, amiyowa ruru la apivavaga sane kapi, amemaena sane lowe memaena, amleleru sane mrae. Kiela wosi lala ape taþena ga, naþa þarila sa ga laion, a pogos naþa amiyuveve noñal kapi a mñau a posnoyavi na kapiapo mleleru molue petan logola.

¹⁸ Sur la telu ne nanene, sane kapi a mñau a posnoyavi na kapiapo kila lavis yeririna na yomarava nini la komþas akokovio e pogos nene.

¹⁹ Namñareraena kien wosi la nene sike e ya naþa molue ke kome logola, a sike mñena e kesila lala, komin kesila la pilolon sane loñara, a sur sane þarin loñara mñena sike e luas nen kesila naþa mla ke pupia magka pa yeririna lala.

²⁰ Napiowaena la ne m̄arera paḗisi sanene, a pupia komḗas nen yeririna lala, nane laḗas naḗa amal ke na wa, pe asitom re poli. Pe apulon la re nena e kiela napiowaena la naḗa akila ke e limala poli, ana asuḗña akila luen ga lotena pa yermare lala, a asuḗña akila ke leniena pa nono lala na kiela ntewa lala, naḗa pe akirava re poli, a pe amloge kilale re sur poli, naḗa pe amiyal re poli, naḗa yar ga la amiyuḗnaen e kol, pona selpa, pona pototo, pona kilavaru, pona laki.

²¹ A amio m̄ena nanini, pe apulon la re nenaga e ḗelaga na weḗaren yaru poli, pona kimi lala, pona nakilaen viowa amio sira, pona e kiela vinauena la naḗa asuḗña akila ke ne.

10

Navisi tai mlarar narin tus naḗa apilonaria

¹ Ana siraunia, nepisu si navisi m̄arera taḗena molue ma e peni pitomi tano. Naga mien lul sa naḗa m̄ana kulsota, a kuperierier miervivi ḗarina, marana m̄ena ga sane mrae, ana lana luwoka sane pupia kemraḗe ana ape kapi.

² Ana nepisu naga tarar ke narin tus tai, naḗa pike ḗa teke e limana luwoka. Ana piaḗereren lana marua piawa ke e sive a lana m̄el piawa ke e porotano.

³ Naga suḗñalar ga suḗña sanene, ana mligan pupia vioena tai naḗa sa ga laion, a pogos naḗa naga kila, polilu make kar ga lala apisatanḗe pimi, apis kome kiela mumuena lala.

⁴ Pogos naḗa polilu la atera sanene, sineun nesape nesiri plan kiela visena lala, ana lavis nekila narui, visena taḗena molue ma e peni pitomi pan inu, sape “Toko, ve osiri re visena kiena ne la nene. Sur la naḗa apisa, pe nakilaen re yeririna la akilia poli.”

⁵ Visena nene sanini, ana nom̄al ga navisi naḗa piawa e sive amio porotano, kian limana marua pa ma e peni.

⁶ Ana pisa kiena visena m̄arera tai, pisaar e kia kien naga naḗa mal sulue, naḗa sii peni amio ya la naḗa asike ea, amio yomarava a ya la naḗa asike ea, amio sive a ya la naḗa asike ea. Kiena visena pa sanini, sape “Nagane pe pogos na suḗñateen re si poli!”

⁷ Lavis ke navisi na olua nene yu kiena kumasua narui, a visae kila ga rui, vera na nasitomwanena kiena ne Ntewa la imi m̄alivi rui, vera na sur make ga imi merarava ve sa ga naḗa naga pisawal ḗesan pa navisawalen la naḗa amiyuḗnae kiena ḗesa.”

⁸ Pisa pa sanene narui, in m̄ena nemloge visen taḗena molue ma e peni pitomi pan inu, sape “Narin tus naḗa pike teke e limana ne navisi naḗa suḗñal sike e sive a porotano, ova ola ke ne wa.”

⁹ Ana nepa lavisin navisi naḗani, nepiun narin tus nene tania. Ana taḗan ga pan inu, sape “Poga, okilia olavia. Visae olavia monar okania. A nesape nevisa van ko sanini, pogos naḗa okania, yoko ologe kiki e logoḗña vaḗisi, ana siraunia, yoko ologe melkalka e mopoḗña.”

¹⁰ Ana nemlavia nakania, ana kiki e gou paḗisi. Ana nesinom pae, ana sanena naḗa pisa, naḗa sur nene melkalka, kila kare m̄eḗeu paḗisi.

¹¹ Yoko, visena pitomi si pan inu yam tai, sape “Yoko ve sa ga nene narui, komin navisawalena taḗena la asike ga wa naḗa yoko monar oto ovisawal

sina, naþa apisayu þegas nen yolai lala, purvanua punu ga, yaru na visena taþena la punu ga, a þarin suþe la naþa asike e yomarava.”

11

Yar la lua na iilaaren visen kiena ne Ntewa

¹ Ana e pogos nene amligan kiai tai te luñau, asape neva nela totou na yo la ea. Asape, “Ova e yuñã wa mña Ntewa, ola ruru kana totounena na keviu pa sanape, a ola totou na wonta naþa sike loyuñã ea, a oulo mña yeririna la naþa akila ke lotena e yo nene, sane mña tol via.

² Ana kana pupia yo naþa mñeke vanua, naga ve ola re kana totounena, komin yuñã wa nene komþasa yar la naþa pe ape Yu re poli la yoko akusia. Wolawa la nene yoko aim ataulu pupia kumali wa nene Yerusalem, yoko aim loyuñã ayalor kar ga ea sa naþa la lelela, ana yoko akila ga va tol kupario ve lualima yam vari va lua [42].

³ A pogos naþa asike e nene, yoko yar lalua naþa asuñal mñarera asike e kiau visen lelaga aim amñalivi. Lalua ayen ga kulupak sa naþa mñala kulsota, a yoko avisawal kiau visena e siarena na kupario la nene va tol luasa, naþa kana legiena nena tol manu ve taaga ponotia ve lua lualima yam orai [1260].”

⁴ Yar lalua nene visena wa kiena ne Ntewa pisayu la nakonua rui, naþa pisayu sape purolip lalua asuñã ga, pona naþa pisayu kemraþe na kantel lua, naþa luoka ga asuñal asike e marana ne kieta Ntewa naþa naga pe suþen yomarava wetelu.

⁵ A visae yar tai kilali naþa kila viowa va lalua nene pogos tai, yoko kapi kilia molue e logola, yoko kilia kilapel ruru nena kiela nasinekar lala. Nane mrapa ne nanene naþa visae yar sinenan sape kilañar la, yoko naga ga kan ke sina kiena marena narui.

⁶ Lalua nene kiela nañareraena keviu liu, naþa akilia akilawo sinapane metava vena yua taþatete kove e pogos naþa apisawal visena kiena ne Ntewa, a akilia akila wii lala imi ve kuruta, a akilia akila naþa sur viowa kar ga imi pona pogos mñarera imi kila kare yomarava e pogos ya naþa lalua asitom asape akila.

⁷ Ana lalua nene, lalua ave navisawalen sanene vano tol pogos naþa lalua akila yuñãena na sanene þisi. E pog nene narui, yoko pupia sur mal viowa naþa mñeke tano e pulukapi molue vamin lalua, a yoko kiena nañareraena taulu la luwoka, kilañar la.

⁸ A yoko akoven tasnela mñeke likan mrapplepa e pupia pulkumali naþa naga pulkumali mña nena naþa kiela suþe naga mña amñaria meta e lak torovia. E nene, naþa e þelaga na visawanen suria, apisa kia na kumali naþani, pogos tai asape kia na kumali marua viowa naþa Sotom, pona apio asape Isip.

⁹ Tasnela moñã ga e yepisun sanene yoko þegas nen yeririna lala, pona lus lala, pona visena lala, pona purvanua la aim avisu la, yoko avisaluþar la ve asinla re vano-o tol legien ve telu komsusa.

¹⁰ A pogos naþa apisusu mña tasnela yar mare lua nene pano-o yoko apisa karela paþisi a apitalia kare la þisa. Yoko asitoñal naloge viowaena lala naþa navisawalena lalua akila pimi pa yar na yomarava lala, ana

yoko akekara na akekaran naþa lalua nene amare pa rui, yoko akila pupia paþagena a yoko awarwar si nalaena lala van la vanonia.

¹¹ A pogos naþa legiena telu nene komsusa þaro pae, pe asin re luwoka poli wa, la amilan ga lagi na malena tai molue kome Ntewa pitomi tol maren lua naþa ne, kila si la ga luwoka asumal aþanarla asumal asikena. Pogos naþa yar la apisuia, amarau na amarau,

¹² a pe yam piavi re poli, amloge pupia visena la kom ma e peni pitomi, pisa pan lalua, sape "Poga, amlua avam metava narui." Ana la ga luwoka apa metava veraga, akus lul lala apa atol ma e peni, naþa kiela nasinekar lala apisu sane asumalu wowe ga asikena, logola suwowo ga rui apis re si poli.

¹³ A e ke e pogos nene, pupia yem-ninu, naþa kila lepas nen pul kumali nene komþas, yuþa make ga akekapil apororowa make nenaga, a yeririna la naþa amarmare e yemninu nene tol manu olua. La naþa amal ruru ga asumaga la apisu ke sur nene, amarau kar þan wa, ana apisu sane popon la ayeluar ga Ntewa nae peni komin kiena pupia mareraena naþa la apisu kilale ga na wa.

¹⁴ Yemninu nene sur sane pupia naloge viowaena na lua þaro narui, kana yam telu nena pere wa, yoko naga ve ve piavi re na imi.

Kumasua na olua mielu: pogos na liþereena, naþa kana naloge viowaena marera maro na teloka nanene

¹⁵ Yoko navisi na telu miyu kiena kumasua. Nanene narui kila pulgo la moki apisasawal ke pupia visena la ma e peni, amieluar Ntewa apisa sanini, asape

"Nagane narui yo punu ga naþa sumo sike vatanon suþe viowa na yomarava nini, la asike vatanon kieta Suþe Ntewa narui, lalua kiena Navisaarena,

a yoko naga ve þarin suþen vano-o taþatete þisi pogos tai."

¹⁶ A nasumonena nþena la lualima yam lua pa vari [24] amio la, naþa atotano ateke e lelela la naþa pa metava, akinai tano vamon Ntewa, amlotunia,

¹⁷ asape

"O Ntewa keviu namareraena na mava, ko naþa osu nakonua rui, ko naþa osike nagane, ko naþa ope na pogos la ne pimi ke ne.

Mepisa potena pan ko paþisi wa, komin naþa oþarar kionþa pupia mareraena rui, nagane narui osuþalu marera e kionþa nasuþenena.

¹⁸ Purvanua make ga na yomarava nini sumo na sinela kar ko, ana pogos na kilologiaen kionþa sinekar van la narui.

Nagane kana pogos naþa yoko oliþere yar mare lala, a yoko okila kare yeririna la naþa akila kare kionþa yomarava.

Ana kionþa yar na yuþaena lala, naþa navisawalena lala, amio kionþa li nalelagaena wa lala, a la naþa apatanon ke kionþa kia, yoko awar kiela nalaena wo la e pogos nene, pe sur koren ga naþa ape yerkawa lala e kionþa yuþaena, pona pe ape yerkawa re poli."

¹⁹ Ana e pogos nene apietavan yuþa wa mþana Ntewa ma e peni e marana yeririna lala, a amal pias nen navisaluaena wa mon mþaga. Amilan ga yo pe taþena veraga, komin namareraena kiena ne Ntewa sike ea, naþa yekarpla

e yo punu ga, amio polilu tera, yo m̄aaga, yemninu, a pupia mras nen yua aes kekapili.

12

Sira nowo amio pupia nopi tai

¹ Nepisu manene ke sur nae peni lala wa, ana nemilan ga pupia kile tai. Naga sira tai, naga kus mrae, mien pe m̄ana kulsota, suñal sike e kupario, a karo na p̄arina, verue lualima taaga pa lua [12] sike ea.

² Sira nene m̄eḡena, ana mloge piowa mlokai na mlokai, komin kiena kupario p̄isi narui, lavis waria.

³ Nepisu manene m̄a sanene, pupia surmali taḡena molue ma e peni, naga pe namarauena manene laa. Naga pupia arman nopi tai, pivaga, p̄arin olua naḡa amien karo na p̄arin suḡe olua sike e la, a lam̄aliu m̄ena sike e p̄arila, make ga tol lualima.

⁴ Ana nom̄al ga sur naḡa kuḡin kesina sane, ku plan verue la mokliu akekapil akowowo yo tano e yomarava. Ana sur viowa naḡani pimi suñalar se maran sira nene, naga sitom ruru rui sape sa sira nene war sisi, karm̄ar ke veraga.

⁵ Sum̄a sanene pano-o sira naḡa p̄arlua narina, pe yerm̄ene. Ana Ntewa sinenan sape sisi nene imi ve p̄arin suḡe vena uarar pototo e limana vena ve suḡen yeririna na yomarava lala, ana pogos naḡa sur mal viowa nene pe tol re sisi nene poli wa, ana akuslua veraga, akuslua pa ma puna ne Ntewa m̄ae kiena pupia lele na totanoena.

⁶ Ana sira nene marau, pure pa tapolou e yomema, e yo tai naḡa Ntewa kila ruru pe lelena, ana pa tapolou e yo nene, apisuar ruru naga e legiena moki, legiena tol manu taaga ponotia lua lualima pa orai [1,260].

⁷ Ana e pogos nene pupia mara tai kapur ma e peni. P̄ar navisi nene Maikel amio kiena navisi lala, akila mara amio pupia nopi naḡani, ana naga m̄ena ga amio kiena navisi lala akila mara m̄arera paḡisi pan la.

⁸ Akila m̄a mara sanene pano-o, tol naḡa nopi nene, kiena nam̄areraena p̄isi, ana amio kiena navisi lala amloru apito tano. Ana akila kare la paḡisi, amla nakoena pan la, aḡar plan lelela ma e peni petan la.

⁹ Ana pupia nopi naḡani, akovenlua nena ma e peni veraga pitomi e yomarava, naga amio kiena navisi lala.

Ana e poglis nene nepisu kilale ga pupia arman nopi nene na wa, naga ke ga naḡa kus maran lom̄ara nanua sumo narui, naga yar sur naḡa asape Yermare, pona Yermare Lego, naḡa nanagane naga ke na wa, naga p̄ere yomarava nini wetelu kuspal ke mrapa silaga.

¹⁰ Ana siraunia, nemloge pulgo tai pio p̄ar make yo ma e peni, sape “Nagane na natamaliaena kiena ne Ntewa suñalu, puriukawaena kiena ne Ntewa taulua, nasuḡenena kiena ne Ntewa pimi m̄alivi, nam̄areraena kiena ne kiena Navisaarena pimi m̄alivi, mon metavan make suria.

Yar viowa nene naḡa sum̄a pisa kare mratava puna Yesu, akovenlua naga rui.

Legiena a lemalo suñal ga sike e marana Ntewa kilali naḡa visawal mlamulen viowa kiena ne yeririna lala, ana nagane narui, akovenlua naga rui.

¹¹ Nalelagaena la mokliu naŝa pe asitom re si kiela malena la poli, pe amaraun re si marena poli, ana la asniāl mārera mā pano-o ataulu yar viowa naŝani, a ya naŝa la apuarar ke e limala vena akila mara amio, naga kūruta kana Narin Sipsip ga, amio visena lala navisawalen kiela lelagaena e Yesu.

¹² Ataulu yar viowa nene rui, sane nagane ma e peni, amio la make naŝa asike ea, akilia akekara na akekara, ana la naŝa asike e yomarava pona sive, amloge piowa a monar amarau, komin Yermare pito tano sike likan la amio sinemimiena naŝa pule manene laa, komin naga kilia sape kiena pogos plas ga teke na, lavis naga ŝisi narui, ana sirag manene laa.”

¹³ Visena nene yar tai pisawal ma e peni, nemloge pae, ŝisi na noñal nopi nene pisu kilale naŝa akovenlua naga pito tano e yomarava, ana sinena mimi laa narui, naga pisaar mārera sape yoko monar tol sira naŝa ŝarmare ga narina na yernēne nene na wa.

¹⁴ Naga pa māreran si pa sira naŝani, ana milan ga amligan kupen lua pa sira naŝani, sa naŝa kupen pepaumā, vena ka va tapolou e yo tai e yomema naŝa akila ruru pa rui vena avisuar naga ea. Naga pa sanene narui pupia nopi nene taŝatete si tol naga e yo nene, asape yoko naga sike e yo nene pogos ve piavi towe māga naŝa kas tai, siraunia kas ve lua, ŝisi komsus nen kas si tai.

¹⁵ Ana nopi naŝani pisu sira ka pano, naga kilia ga sape taŝatete si va war po yo, naga sinen mimi laa narui, plamolue mliluan pupia womie tai vena werelua sira nene va talilunia.

¹⁶ Pupia wii nene mlau pano, lavis tol sira naŝani, ana amilan ga yomarava sinen miye sira naŝani, miila naga naŝa porotano purŝa veraga pikepaia sa naŝa pupia logona, sinomlaun ga wii naŝa nopi nene mliluania.

¹⁷ Nopi pisu narui, nagane kiena sinemimiena pimi piowa laa narui, ana mligan sira naŝa sike na, sape vanon ga narina taŝena lala, nane yeririna la naŝa asuñā ataveve ke navisaluaena kiena ne Ntewa, sane la naŝa apuarar ke visena kiena ne Yesu mārera.

¹⁸ Pisa pa sanene narui, pano amio kiena pupia sinemimiena, panon kila mara amio taŝena la nene.

13

Surmal viowa ŝesa, naŝa molue e sive, nopi mla namāreraena pania

¹ Pupia nopi mialoro pitove, suñal sike yepas nen sive. Ana pe piavi re poli, noñal ga surmal tol molue e sive paminia. Yar naŝani naga ŝarina olua, a kana lamñaliu tol lualima, a e kana lamñaliu la peve taaga karo wa na ŝarila kiena ne ŝarin suŝe lala telan sike ea. A e piamenala la peve taaga, asiri kia tai sike e la, naŝa na viuelena nawarnaena kareen Ntewa.

² Surmal nene, noñal pe taŝena ga, naga sane sape ve sa towe mā laion, komin logona sanena laion, ana lana varoka sane lana surmal taŝena naŝa pea. Ana naga pimi suñalu sike e nopi naŝani, a nopi mla puriukawa pania, kila naga pe ŝarin suŝe e kiena lepasa, tañan namāreraena make ga pania.

³ Ana nepisu veve ruru surmal nañani amio ñarina lala, nomal ñarin tai pupia piakapila na magka tai ñeke ea, keviu pañisi. Pogos naña ñar magka nene, naga pe na marena ga, ana yar na yomarava la amulan ga naña akila ruru pimi ñao sina, ana kila narui apilon kiela sitomena lala apim amellega e yar mal nene, ataveve ke naga.

⁴ Sanene, la akekaran manene laa surmali nene, ana pogos naña apisu nopi mla namareraena pania vena imi ñarera manene laa, akekaran pañisi, amlotun nopi, a amlotun yar mal nene naña sumã sumon la. Apisa sanini, asape “Ane kilia taulu kieta yar mal na kilaen mara nene pogos tai? Nagane pe yar re si tai naña ñarera manene torokin naga poli.”

⁵ Ana pogos naña yar mali nene pimi ñarera ruru sanene, siar vena kila kiena napiowaena lala. Naga sumã kila ke kiena visena na vilaveena lala, sumã piuel kar ga, a sumã miyuñae ke amio kiena namareraena viowa, a kila ña pano tol kupario lualima yam vari pa lua [42], sane kas telu komsusa.

⁶ E pogos nene, naga sumã ñarnena kare Ntewa, piuelin ke kiena kia, a sumã koven ke visena viowa pan peni amio yar wa la naña asike ea.

⁷ Puriukawa naña amla pania, torokin naga kila mara va va nalelagaena wa lala, vano-o kilia taulu la, a namareraena naña naga ñar ke na, torokin naña naga ve suñen yolai make ga, yeririna make ga, visena make ga, amio purvanua make ga.

⁸ Naga kilia ve suñe ña sanene vano-o yar make ga na yomarava nini yoko avatanonia, ana lañasa yoko tañatete avatanonia, a naga nene la ga naña siar e nasiiena yomarava pimi, kiela kia asiriar sike loyuñã e tus na malena kiena ne narin sipsip naña amemñaria.

⁹ Ko naña visae ologe visena la nene, visae kiligañã tomã ga, popon ologe kilale ruruia.

¹⁰ Nalelagaena naña vena akusvinaun ga e kiena purvanua vena va yuñae kiela, naga yoko monar va ga narui. A naga naña na teluaen kolmekina e playu na kilaen mara, ee, yoko playu na kilaen mara monar te ga kolmekina narui. Visae pogos ñarera tai sanene, yoko li nalelagaena wa lala monar asuñal ñarera amio kiela sitomena viayavi lala, monar amasisu ña vano-o awar ro ea ava atol luasa.

Sur mali viowa na lua, naña molue e porotano

¹¹ Ana siraunia nepisu ke sina ga sur mal viowa tañena tai, naga molue e porotano pam. Naga kana lamaliu na ñarina lua ga, sa ga narin sipsip tai, ana pogos naña pis, pulgona sa ga nopi naña sumo.

¹² Ana surmal na sumo tamã na lua nena yuñae amio kiena namareraena ñarera make ga, naga kila ña pano-o yomarava amio kiena yeririna make ga la amlotun surmali na sumo nañani, naña ñar pupia magka na marena ga yoko ñao sina.

¹³ Ana na lua nene asuñã akila ke pupia kile lala amio pupia sur na ilanen lala, pano-o akila tai naña kap molue ke ma e peni pitom e yomarava e maran yar la naña apisu ke ne.

¹⁴ Ana e kile la nene naña naga kila ke ne e kia kiena ne sur mal na sumo, naga sumã pisa kotalia ke yeririna na yomarava lala, ñere la apa ape wowe laa narui.

Naga pisawal pan la sape ate nono kiena ne surmal nene, naña playu sia ana mal si monã ga.

¹⁵ Ana amiyuñāen pae, amla māreraena pan surmali na lua vena kila nono nene kilia yuveve, akilia vis, a amla māreraena pania vena kilia weñar yar ai naña pe kekaran re vatanon naña lotun nono nene poli.

¹⁶ A amio mēna nanini, naga māraran make la ga vena awe tatu se limala marua, visae peraga, e piamenala. Yaru kar ga lala amio yerkawa lala, a la naña limala korena ga amio la naña limala pule, a yar la naña amiyuñāe, amio kiela nasumonena lala, la make ga awar tatu nene.

¹⁷ Visae tatu nene ve su re e la, tañatete aul sur tai e yuñā na wilwiliena, a tañatete awilwilin sur tai va yar tañena.

Tatu nene naña awe se e la, molue kome kia kiena ne surmali nene, naga marana na kiena kia.

¹⁸ Ko naña oulo tus nini monar omanmarua ruru e yo nene. Visae ovisu kilale make suria, yoko okilia olual marana na kia kiena ne yaru lala, ana apuloviraviran marana na kia na surmali nene, añal tol lualima yam orai pa orai, pona sa naña lañasa asape, orai orai orai [666].

14

Narin Sipsip amio la naña atol manu yam ponotia taaga lualima yam vari pa vari [144,000]

¹ Nekira ke sina pa yam tai, nomāl tavie nae Saeon mēke ga vamon inu, a ma e luasa nomāl Narin Sipsip suñal sike ea, naga amio kiena pupia ñina na yeririna tai. La asiri kiena kia amio kia kiena ne arimana Ntewa sike e piamenala, a la moki pañisi, kana marana tol manu yam ponotia taaga lualima yam vari pa vari [144,000].

² Ana pupia māagena tai kom ma e peni pitomi, taulu naña sive ñanpo e piame pona polilu tera. Ana nemiagogonia, nemloge ga naña amē kita la amiyelu,

³ a la asuñal asike vamon yo wa, e marana ne yar mal la vari nene amio nasumonena lala, amiyaun ke yauena viu tai. La tañena la mokliu naña akekanar yauena nene pañisi, la sinelan mēna asape ayaunia, ana akilayon ñelea. La ga naña akilia ayaunia, nane ñina na manu yam ponotia taaga lualima yam vari pa vari nene, naña apul plan la petan yomarava rui.

⁴ La ke naña pe akilali re piowa amio sira yam tai poli. La apuarar ruru kiela malena mekik ruru po silaga, a ataveve ke Narin Sipsip nene va e yo nape naña naga va ea. Yeririna la mokliu naña asike ne, ana la ke naña apul plan la petan tañena la narui, a la akilala apim sane mras ñesa nalaena va Ntewa amio Narin Sipsip.

⁵ La nene pe visokanen re tai molue kome logola poli, pe sur viowa re nena tai sike e kiela malena poli.

Navisi la telu

⁶ Ana e poglis nene, nomāl navisi tai moñā kaka ke e yo punu ga ma metava. Amla lologena wo naña ve uro re pania, vena naga kilia va lologon va e yo punu ga va yeririna na yomarava lala, vena va tol purvanua make ga, yolai make ga, a visena make ga.

⁷ Naga pisawal ke pa e yo punu ga amio pulgona naña keviu, sape “Amiu avatanon Ntewa, avisirlua kiena kia, komin naña kiena aora na liñereen yomarava mālivi rui. Alotun naga naña sii sinapane, yomarava, a sive amio purñes nen wii lala.”

⁸ Ana siraun na nene, navisi nalua taveve pimi naña naga piovision ke sape

“Pupia pulkumali viowa naña Papilon naga mlor rui!

Naga pa mla ntewa naña pe pe lelaga re poli, a ñere plan yeririna mokliu naña apa ape wowe amio, la sa ga yar na ve torogen ga lala.

Nanagane, pupia pulkumali nene pimi piowa rui amio kiena nono lala.”

⁹ A yam si tai, navisi na telu taveve la pimi, pisawal manenea sape “Yoko yar la ve moki naña akinai vena alotun yar mali viowa amio kiena nono, a yoko yar la ve moki naña atañan awe kiena tatu se piamenala pona limala.

¹⁰ Ana yar naña kila sanene, yoko naga mña ga mun e piala naña pulen kuruta namunena naña melkalka na pupia sinemimiena kiena ne Ntewa. Yar na sanene, mapulukapi luamene lege kare tasnena e marana navisi wa lala a e marana Narin Sipsip.

¹¹ Ponoyomñe na kiela naloge viowaena yoko molue lue e kapi naña tañatete mare pog tai. La naña amlotun ke Sur mal Viowa, apatanon kiena nono, amio la naña añar ke tatu na kiena kia e tasnela, la tañatete atol yo wo na va ruru laena, ana yoko ayumñen ga loge viowaena ko legiena a kolemalu nalue ga narui.”

¹² Nakoaena nini naña navisi pisa mñarera pañisi, ana kana kinasa sape ita li nalelagaena wa lala monar tesumñalu mñarera temio kieta sitomena viayavi. Monar telogear navisaluaena lala kiena e Ntewa, a silaga monar teve lelaga e Yesu.

¹³ Ana nemloge visena tai molue ma e peni, sape “Nanene visena tai naña yoko osirilua, naña sape, siar nagane vano, la naña yoko amare, naña kiela malena su ruru sike e limana Suñe rui, yoko awar pupia navisa ruuena.”

Visena nene ñisi, ana nemloge Ninuna tañania, sape “Ee, la nene yoko kiela yumñena wo la avam metava amio la, a nagane yoko tañatete si ayumñae narui, la atol kiela navaruruena wo rui.”

Navisi la telu apito añar kinanena naña marua e yomarava nini

¹⁴ Nekira si pano, ana lul yuwowo tai mñeke ga vamon inu, ana noñal yar tai, sane Narin Yeririna, totano teke e lul nene rui. Totano teke amio karo na ñarila kiena ne ñarin suñe lala e ñarina, naña amiyumñen e kol, a e limana tarar ke uknaep tai naña mal pañisi vena teen kras nen kinanena lala.

¹⁵ Ana navisi tañena molue e yumña wa, pio ke naña teke tano e wos nen lul nene, sape “Poga, osumñalu, otar kioñna playu ova osiar yumñena. Kinanena la naña sike e yomarava amarmarua rui, nagane pogos na teen narui.”

¹⁶ Ana naña teke tano e lul sumñalu, silin kiena playu pa e yo kar ga e yomarava, te kinanena la naña marua sike ea.

¹⁷ Ana navisi tañena molue e yumña wa ma e peni, naña naga mña ñarar ke kiena playu naña pe uk, naga mña mal na mal.

¹⁸ Ana navisi ke sina tai pitomi, naga naña pe navisuaren pulukapi, ana naga ñaro e wonta pimi pio tañena naña mlarar ke playu, sape “Pogaga, ko mña ga, pogos naña oto okila kioñna narui. Otar kioñna playu oto owar punu kilis nen kerep la nene teliv e yomarava nini viora, ote polo mras la naña marua telan sike e kilisa.”

¹⁹ Ana navisi naþa mloge, teran kiena playu e yomarava, pito þarpolo mras nen kilkereþ e yomarava, koven la e lele na winplanen was nela naþa asike vanua e pulkumali.

²⁰ Ana nasinemimiena kiena ne Ntewa kilapel la ga, pumumu kare la pano-o kuruta mlau þarpoyo, mlau pimi keviu sa ga womie, kokonia make purvanua wetelu merorol pa tol kolmekin yaru, pano pano kilamarala plasania.

15

Navisi olua amio pog viowa maro olua

¹ Nepisuveve ke sur la ma e peni wa, ana pe yam piavi re poli wa nepisu pupia kile taþena naþa pe pupia sur na ilanena paþisi, nane navisi la olua, naþa la aþar maron pog viowa la olua. La maro sanene komin naþa visae la awar ro pae, nane kila sane pupia nasinemimiena kiena ne Ntewa yoko þisi ruru nenaga.

² Ana noñal pupia yotop tai, meri ga pano mēke na sa ga sive, ana naga kap mēke ea, ana pila na pila. Ana e lepas nen yo nene, nepisu yar la mokliu asuñal asike ea, a la nene, naga yeririna make la naþa ataulu yar tetan, la ataulu kiena nañareraena, a la ataulu puriukawa na marana na tatu naþa añe sike ea, naþa yar nene þaria sane kiena kia nowo tai.

La naþa atauluia, asuñalu asike amio kiela kita lala naþa Ntewa þar pan la,

³ ana asuñia añe ke kita la naþani, la asuñia amiyaun ke kiela yauena tai naþa yauena kiena ne yar na yuñiaena kiena ne Ntewa naþa Navisawalena Mosis, ana nagane pimi naþa apio asape yauena kiena ne Narin Sipsip. Yauena nene pa sanini, sape

“Akee Ata Ntewa na Mareraena kioñia yuñiaena la akerkeviu paþisi, apowo paþisi, ko ope Þarin Suþe kiena pog make ga, kioñia þelaga la mesmesu a ape lelaga.

⁴ Ko ope Suþe, pe yar re nena tai naþa ve maraun ko re.

Pe yar re nena tai poli naþa ve vatanon re kioñia kia.

Ko ga ope na wa kemua lelaga,

ana yolai make ga monar akinai tano alotun ko,

komin nagane, sur mesmes la naþa ko okila, lala añaliv apim amerarava ruru e kilamaran yeririna na yomarava la rui.”

⁵ Pisi na nekira ke sina ga pa loyuñia ma e peni ana noñal pulutava na yuñia wa lala suwowo ga sike na. Nepisu sane silparpara na tapolen nena nanua sumo akutarar kome yomema pimi, naþa amligan ruru navisaluaena kiena ne Ntewa sike ea.

⁶ Apike pae, ana navisi la olua amolue ea. La amiyen kulmrae urmi la naþa amekik ruru po, apilavila, a atelan kulka naþa amiyuñiaen e kol þaro e yerela. Ana amial apim, amio pog viowa olua naþa aþar ke ne.

⁷ La apim asuñal asu narui yar mal la vari tai nene kian piala naþa pe kol olua pan la, tai kus tai, tai kus tai, naþa apulen ga nasinekar kiena ne kieta Ntewa naþa sulue na sike ne.

⁸ La akuspae, ana komin pupia naurarena na nañareraena kiena ne Ntewa sike e yuñia wa nene, kapiu þar punu yo paþisi, kila yar taþatete

va loyumuã. Ana sumã sanene pano-o tol naþa pogos viowa olua kiena ne navisi la olua nene þisi ruru nenaga.

16

Pias nen nasinekar kiena ne Ntewa olua naþa puleule nenaga

¹ Ana nemloge visena mñarera tai molue ma e peni pa pa navisi la olua nene, sape “Nagane, pogos na yuãe kiamiuena narui. Ataron plan pias nen nasinekar kiena ne kiamiu Ntewa veve taaga vito e yomarava.”

² Pisa pae, ana navisi na sumo pa taron plan kiena piasia pito e porotano, ana kana wii nena mlau pa kila magka wa la molmolue kalo tas nen yeririna la naþa aãne tatu na sur mal viowa sike e yepela, naþa la amlotun ke kiena nono, aþar kare magka pano-o þisa amloge sinelalaea pano-o paþisi.

³ Yoko navisi na lua towe taron plan kiena piasia pito e sive, ana kana wii mlau pito tol sive kila pimi pe kuruta sane na yar mare, a sur mal la naþa sike ea amarmare make nenaga.

⁴ Yoko navisi na telu taron kiena piasia pito e wii lala naþa amlau, þarar purþes nen wii lala, ana kana wii mlau pitove kila la mña apim ape kuruta veraga.

⁵ Ana nemloge visen tai pitomi e navisi nene naþa pe þarun ke wii na yomarava lala, naga sape

“Ko na osike mña na konua rui, a osike nagane, ope Nawa, kioã nakoãena la nene aãnarera manene laa, ana kioã naliþereena mesmes ga.

⁶ Lelaga naþa yar na yomarava lala, aãmemoãar kioã yar wa lala, akila kuruta na kioã navisawalen la mlau, ana omla maran ke sina pan la pogaga, naþa mñala wii namunena ape kuruta make ga.”

⁷ A visen taþena si molue mña e wonta, sape “Ntewa na meta manenea, pe lelaga paþisi, kioã naliþereena lala amesmes ruru nenaga, ape lelaga paþisi.”

⁸ Yoko navisi na vari taron plan kiena piasia pito e mrae, ana kana wii kila mrae yo pisun manene laa, kilia lege yeririna na yomarava la sane kapi.

⁹ Ana amloge yepisusun, yepisun kekan la pano-o apiuelin kare kia kiena ne Ntewa paþisi. Akilia ke asape naga mligan ke nakoãena la nene pimi, akilia mña asape naga visae sinenania kilia visaluþaria, ana yepela mavin ga vilon laena, asape taþatete avatanon naga, a taþatete aieluar naga pog tai.

¹⁰ Yoko navisi na lima taron plan kiena piasia pito e pupia lele na totanoena kiena ne sur mal viowa naþani, ana kana wii mlau pito kila lepas wetelu na kiena nasuþenena, yo malolo make nenaga. Yar la amloge piowagan nakoãena nene þisa, akarar purmenela la pano-o,

¹¹ apiuelin kare Ntewa nae peni komin kiela yepelalaea a kiela magka wa lala, ana apisalupar ga, asape taþatete nenaga avilopu la e kiela naviowaena.

¹² Yoko, navisi na orai taron plan kiena piasia pito e pupia wii naþa mlau, kiena kia Yupretes, ana kana wii nena mlau pito þartaþe wii naþa mlau ke ne pimi mema nena ga. Nanene kila narui þarin suþe na purvanua make lala na lepas naþa mrae þarpo yo ke ea, pe kiela mrapa narui, vena waroen yo ea aimi amio kiela yar na mara lala.

13 Ana nomāl ninuna viowa telu naḡa sane prok, naḡa tai molue e logona pupia arman nopi, tai molue kome logona Surmal Viowa, a tai molue kome logona navisawalena na visokanena.

14 La telu nene, ninuna ne yermare la telu naḡa asuḡa akila ke kile lala, a asuḡa aḡaro make puna ḡarin suḡe na purvanua lala na yomarava, aḡerela apim lele taaga vena akila ruru make suria komin pupia mara naḡa yoko kapur e pupia legiena maro naḡa Ntewa na mava pisaar rui. Ntewa pisayu legiena nene rui e kiena visena tai, naḡa sape

15 “Avisuar amiu, yoko nomālivilin amiu vinau ga, yoko ailan inu sa naḡa visae yar na vinauena tai imi.

Yar naḡa kon ruru kiena sur lala, naga su ruru ke narui, a tavolo ke ga wa, vena suḡate inu, vena imimi lua mevano, yoko wo van vaḡisi.

Ana yoko laḡasa ailan sane yepela ve sinas ga akiriri tetai, amawa vaḡisi e pogos nene.”

16 Ana nomāl pog na mara na legiena maro pimi ḡarpoyo, a ninuna la nene aure ḡarin suḡe na yomarava la ava lele taaga, nane e yo naḡa visena na Epru sikia sape Aḡiaketen.

17 Yoko navisi na olua taron plan kiena piasa, ana taron plan ga pitomi metava e yepesinas na ḡeke ne. Ana visen tai molue kome yo wa na totanoena loyuḡa e yuḡa wa nae ma peni e pogos nene, pion manenea sape

“Nagane pogos na luas nen sur make ga.”

18 Ana yekarpla siar e yo punu ga veraga, ḡarar kana polilu ne la naḡa atera, a navioena lala a ḡaagena lala. A ḡarar ḡena, pupia yemninu, yemninu ḡa pano-o pa piowa manene laa sa naḡa pe yar tai pisuli re yam tai poli wa, siar e naḡa yar mal e yomarava pimi tol nagane.

19 Ana yemninu nene kilaḡa porotano, kila pulkumali lala na purvanua make ga teliv e yomarava nini piora amloloru, a kila pupia pulkumali naḡa Papiilon purḡa lepas telu.

Ntewa suḡa sitoḡal ke yo nene, ḡarar kiena napiowaena lala, ana kila karepel manene paḡisi torokin nena kiena ḡelaga naḡa kilakila ke ne, kila naga mun e piala naḡa pulemamagan kuruta na munena na ḡareraena na kiena nasinekar.

20 A ḡarar yemninu nene, narin purvanua la apureure apano akokovio, a tavie la nanua asḡal asu ne, aḡal la re si poli.

21 Aes yua la meta e sinapane amloloru sane pupia kilavaru lala, a monar yeririna la naḡa asike e yomarava. Amloge manene laa piowagania, apisu naḡa sur viowa nene ḡarera manene laa, pano-o asuḡa apisalele kare Ntewa.

17

Sira viowa teke tano e surmal viowa

1-2 Ana e pogos nene navisi tai pimi, naga na navisi la olua tai naḡa akus ke piawi pias olua nene. Naga pimi mesmesun in ga, pisawal sape “Otaveve inu. Yoko nekipian ko e pupia pulkumali viowa naḡa Papiilon, naḡa ḡeke e naḡa pupia wii la mlau ke ea. Pulkumali nene miyuḡae piowa ga, sa ga sira na mrapa tai. Naga sa ga ḡarin suḡe na purvanua taḡena apa akila ke kolau pania, a sa naḡa ḡana kuruta na munen kila

sitomena kien yeririna na yomarava la apa apiowa laa narui. Ana oimi, yoko nekila ko ovisu ya naḡa yoko imi m̄alivinia e pogos naḡa yoko naga war ruru kiena nakoena napo.”

³ Ana navisi naḡani pimi ḡerelua ninuu, mligan inu nesike e yomema tai. Ana nepisu sira tai totano teke meta e purwolu na puluk tai. Sur mal nene pivaga make ga, naga ḡarina olua, a kana lam̄aliu lala tol lualima, a e yepen make ga asiri kia viowa lala navisalelekareen Ntewa.

⁴ A sira naḡani, naga miyowau paḡisi e kulsota la naḡa amemaena a apivaga, a apaia kare yepena lala e mrakotal lala, a e pialaliga lala, a e sur la naḡa pe kol, a e kilavaru la naḡa merarava po naḡa kana kilavaru ne pa metava paḡisi, amio sur la naḡa asike loyumi e mratamelilivi. Naga mlarar ke piala tai naḡa pe kol, a piala nene pulen ga kiena ḡelaga viowa lala amio kiena kolau.

⁵ Asiri visena tai sike e piamenana, pe visen wan ga tai, visena naḡani naga sane kia tai, naḡa pisa sanini, sape

“Papilon naḡa keviu,

anenane sira na mrapa lala,

purḡes nen ḡelaga la naḡa ape kororaki e yomarava.”

⁶ Nepisu manene m̄a sira nene sanene, nepisu kilale sane mun wii ana maran telivi, a pe komin re naḡa mun kuruta na munena poli, ana komin naga mun ke kuruta kana li na lelagaena wa lala, nane la naḡa am̄emoḡar la komin naḡa ataveve Yesu. Nepisu sira naḡa sanene narui, yepeu ḡili na ḡili!

⁷ Ana navisi pisa pan inu, sape “E, ya ne kila omila manene sanene? Osuwa, yoko nevisa meraravan van ko na wa. Sira nene, ḡarar purwolu puluk naḡa teke e wos nena, a ḡarar ḡarina olua a kana lam̄aliu lualima, suri la nene kala kinasia sum̄a ga, a yoko nekila ovisu kilale ne.

⁸ “Purwolu puluk naḡa opisu ne, naga m̄eke kemua nakonua rui, ana naga pe su re si nagane poli. Ana e pog tai naḡa pimi ke ga wa, yoko molue si vetan pulus naḡa m̄eke e nagane, yoko vanon marḡanun kiena nakoena. Ana e pogos nene, yoko yeririna na yomarava la naḡa asike ga wa, yoko avisu purwolu naḡane. Nane la naḡa siar e nasiiena yomarava pimi, kiela kia pe su re e Tus na Malena poli. Pog naḡa avisuia, ailan vaḡisi, komin akilia asape naga sike kemua na konua rui, yoko pe su manene re si yam piavi poli, ana siraunia, naga molue sina.

⁹ A yar naḡa pe manmarua ruru po, yoko naga kilia visu kilale ruru kinas nen sur la naḡa yoko nevisa.

“Nasumo, ḡarina la olua. Kana kinas, pisa pulkumali tai naḡa sira nene pe suḡenia, kunus olua sike ea. A kunus la nene, la m̄ena kala kinas sum̄a ga, naḡa sape pupia ḡarin suḡe la olua asumi ga.

¹⁰ Tol nagane, ḡarin suḡe la lima nene aḡis rui, a tai sum̄al sike nanagane. Tai m̄ena ga pe m̄alivi re poli wa, sike ga wa, a pog naḡa imi, yoko su towe laa ve piavi na wa.

¹¹ “Ana purwolu puluk m̄ena, naḡa suḡes nanua a nagane pe mon re si poli, nanua sumo naga m̄ena ḡarin suḡe la olua nene tai. Naga la ke tai narui, ana yoko wasuḡe sina sane ḡarin suḡe na orely tai. Naga pe yerkawa sanene, ana pe sur koren ga, komin yoko naga m̄ena ḡisi, va war kiena nakoena m̄arera.

12 “Sur taþena na vike meraravanena, nane lañaliu la lualima naþani. Nanene kala kinasia nane þarin suþe si lualima. La nene pe asuñal re poli wa vena ave suþen kiela lepas lala, ana yoko akila ga kiela yuñæen la na wa e pogos na purwolu nene suñalu. Yoko ave suþen pae yomarava nini amio, ana nane naga pe na yam plas ga, sa ga aora taaga.

13 “La lualima naþani, la taþatete akila kiela yuñæena lala, ana la ape nakilaen ga yuñæen kiena purwolu puluk nene, vena kiela nañaræena iila naga, vena kila naga imi ve keviu la sane.

14 Yoko la punu nene aim veraga vena akilali mara amio Narin Sipsip, ana taþatete atauluia. Peraga, ana yoko naga taulu la, komin naga ke narui naga pe suþe kien suþe lala, naga pe þarin suþe kien þarin suþe lala, a kiena yeririna nowo lala, nane la naþa naga pio la, naga mligan plan la, a la nane ave lelaga e naga.

15 “Sur navisa meraravanena taþena, naga wii lala amio sive lala naþa opisu sira viowa nene naþa towar la ke ne. Kala kinasia, naga yeririna la naþa asike e yomarava, amio yolai lala, a purvanua lala, a visena lala.

16 “Ana siraunia, purwolu puluk nene amio kana lañaliu lualima, yoko yepel mavin sira viowa naþani. Yoko asuñalu akila imi viowa van vaþisi, naþa ayen plan mñana kulsota lala ve plamoñe e maran yar lala, a yoko akan make kana kilamñiu lala ana okoven kana puriu lala vito kapi kekania.

17 “E mrapa ne nanene naþa yoko akila va sira nene, tepisu sane torokin nena nakoæena naþa Ntewa pisawal e kiena visen tai nanua sumo rui, sinenan sape sira nene monar waria. Naga ga mligan e kiela sitomena lala amio purwolu puluk nene, vena akila sanene vania.”

18 Ana navisi naþani kila make kiena visena e poglis nene, sape “Nane navisa meraravanen sira nene narui, naþa naga pupia pulkumali naþa pe suþen þarin suþe taþena lala e yomarava.”

18

Pulkumali viowa naþa Papiilon mloru

1 Yoko, nepisu navisi taþena molue ma e peni pitomi tano. Naga pe navisi mñarera tai kiena ne Ntewa, pitomi þarar pupia nañaræena, a kana nategoliena kila yomarava pilavila.

2 Naga pio e pupia pulgo tai naþa pisawal sape
“Pupia pulkumali viowa naþa Papiilon, mloru rui.

Nagane, yo nene pimi pe uñia tai mñana yermare lala a pe yo tai naþa ninuna viowa la atapolou ea.

Manu make ga naþa akila ke þelaga na kororak viowa lala, la mñena amñe mñala ponovi sike ea.

3 Naga pa þere ntewa la naþa pe ape lelaga re poli, a þere yeririna taþena la apa ape wowe amio, la sa ga yar la naþa amun wii þarila telivi. Sa ga naþa naga pa þere þarin suþe na purvanua taþena lala, apa akila kolau amio, a yar la naþa amiyuñæen ke kilavaru e yomarava telivi piora, la ataulu kilavaru namname paþisi e yuñæena viowa lala na pulkumali nene, pano pano-o apim ape yar na sur moki manene laa.”

4 Navisi pisayu sanene þisi, ana nemloge visen taþena kom ma e peni pitomi, pisa sanini, sape

“Kiau yeririna lala, o! Popon aurmatan yo nini vilaga,
visae peraga, naga warar amiu ava e kiena mlamulena viowa lala,
visae peraga, naga warar amiu mēna ava e kiena nakoena lala.

⁵ Kiena mlamulena viowa lala ponpolo m̄naga pa tol ma e peni, a Ntewa taṭatete sinen p̄san naṭa naga kilaroro kiena navisaluaena yam via.

⁶ Popon ga naṭa alamaran si naloge viowaena vania sa naṭa naga kila pa yar taṭena lala,

popon aul maran vania va yam ve lua e ya naṭa naga kila rui.

Wii melkalka naṭa naga kila yar taṭena la amunia, popon akokonia ruru m̄na piala ulemamaga.

⁷ Nanua, kiena nalogewoena e kiena malena meme ga, naga keviu paṭisi, ana yoko vilon imi ve naloge viowaena e yepe lalaea lala amio tagiena lala.

Ana nanene na pere ke na wa, komin naga pilaven ke kiena sitomena na wa, sum̄a pisa ke pania, sape ‘Ke, in na nepe p̄arin suṭe sira sanene, neto ruru na neteke ne. Sur make ga po manene laa pan inu, ana taṭatete nena neve sa letano tai naṭa pe kiena sur re poli, taṭatete nena netagin naloge viowaena pogos tai.’

⁸ Ana naga, e legiena ta ne pimi ke ne, yoko sur viowa la kila kare ruru naga veraga. Yoko marena, warar tagiena, amio viso, a yoko kapi kekalele kare naga.

Naga pe sitom re sur poli, ana Suṭe Ntewa naṭa yoko liṭere naga, kiena nam̄areraena naga keviu manene laa.”

⁹ Ana navisi pisa sanini, sape “P̄arin suṭe make ga na yomarava nini telivi piora, la naṭa apa amlotun ke ntewa lala na pupia kumali nene, yoko avisu kilale naṭa naga mlor rui. La ke narui naṭa sane apa akila ke kolau amio, apa amloge po amio naga e kiena malena wo pano-o, pe asitom re nena sur tai.

“Ana pogos naṭa mloru, kana kap la naṭa kekan ke ne piuyu pa metava, nanene narui yoko sinela viowagan vaṭisi, yoko ataginia.

¹⁰ Yoko avisu nakoena la naṭa naga sum̄a p̄aria, yoko kila la m̄na asiar ayuyuwawa. Yoko asu la gar perina akira avisusua, avisave

‘Ake, pupia P̄apilon, pulkumali nam̄areraena, sinemimi miye ko paṭisi.

Lelaga naṭane, osu ruru m̄a pano-o,
ana e aora taaga ga nene om̄al kion̄a luasa,
omloru, oṭisi nenaga.’ ”

¹¹ A p̄arar m̄ena, yar na stoa lala e yomarava wetelu yoko atagi a sinela yea, komin naṭa pe yar na ulen re si kiela sur la poli.

¹² Nanua sumo, akila kiela waa lala pulen ga tegaki nowo lala, sane sur la naṭa amiyum̄aen e kol p̄arar selpa, amio kilavaru na kupito naṭa pupia kilavaru, amio sur naṭa sike e mrakiav, a kulmrae la naṭa kala marala la powo, a lak la naṭa ponotaninu, a sur la naṭa amiyum̄aen e maluen elepen, pona e lak lala, pona e pototo lala, pona e kilavaru lala, ana nagane, kiela yum̄aena na tauluen kilavaru la nene apim amlolor make ga.

¹³ A e legien nene, yoko yar la ve aul re si sur na kilaen kinanen lala, sa naṭa m̄aki lala, p̄arar mrasil lala, pona yago lala, puluyavi na kilaen kilaparavi amio kona lala, p̄arar m̄ena sur na munen lala sane kuruta na munena. Yoko yar ve ul re si sur la ne sane ponotaninu a sirveve na mras

nen olip, a sur na tauluen kilavaru la ea sa nanua sumo, sane puluk, sipsip, wosi p̄arar kana sur naḡa p̄erewerea. Laḡasa nanua sumo apuliwilin yar lala apim amiyuñae korena ga pan yerkawa la sane, yoko ve akila re si narui, komin pogos naḡa pupia pulkumali nene mloru, yoko yuñae na toko narui, ana yar taḡatete si taulu kilavaru na visuaren kiena malena.

¹⁴ E pogos nene narui, yoko avisayu yo nene, avisave

“Ko sinon̄an osape owar mrasnoñia la naḡa ve kerkeviu ve moki, ana naga pe marua re poli wa, kekapol make rui.

Nanua, ko na lumon̄a pule ruru nenaga, kion̄a sur la punu ga po tanea paḡisi wa, ana nagane kokovio make nenaga, taḡatete nena yar tai visu si sur wo tai e ko narui.”

¹⁵ A yar na wilwilinen sur la nene, naḡa la ataulu kilavaru la mok li e rui, yoko asuñal ga asike perina akira vano, ailania a amaraun nakoaeana naḡa pupia pulkumali nene suñia p̄aria. Yoko sinela ye vano-o vaḡisi,

¹⁶ yoko atagin vaḡisi, avisave

“Ake, pupia kiamimi pulkumali, mesitom ko paḡisi wa.

Nanua sumo ko na omyowau ruru po paḡisi wa,

oḡar kotal a na kolmekim̄a la naḡa pe kol pialaliga la p̄ar punu yepen̄a lala,

ana nagane na ko na peraga narui, kap mare.

¹⁷ Sanapen na kion̄a pupia sur mok la nene kovio ga e narin aora taaga ga sanene?”

A yar lala na uararen p̄eligas nen waa la naḡa nanua aḡarwar ke tegaki lala, p̄arar kielā yar na yuñaeana lala, amio la naḡa akomkom ke e waa, pona ataulu kilavaru e sive, la m̄ena asuñal ga asike perina apisu manene ke yo naḡani.

¹⁸ Pogos naḡa kana kap ne la piu, pa ke ma e sinapane, yoko avisasa yo nene avisave

“Lelaga o, pulkumali nene na yo ta nene naḡane, e yomerava nini yo tai pe sa re si nene poli.”

¹⁹ La asitom sanene, a amloge piowa, akoven kare posnoyavi e p̄arila p̄isa, atagi, asape

“Ake, kiamimi pupia pulkumali, piowa pan ko paḡisi wa.

Ko na opulen ga kilavaru, ana memiyuñae e kiamimi waa lala, moḡar kion̄a tegaki lala, pano pano-o imimi m̄ena ga mon̄al kilavaru naḡa miila imimi,

ana nagane piowa narui.

E pogos plas ga nene, ana opim ope yo na kovioena ga.”

²⁰ Ana pogos naḡa pupia yo viowa nene mloru sanene, visena tai molue kom ma e peni, sape

“Ma e peni, pupia kekarena a logewoena.

Amiu nalelagaena wa lala, a nalologena lala a navisawalena kiena ne Ntewa, amiu akilia aieluar naga vaḡisi, komin naga mliḡere sira viowa nene rui, kila maran si pania komin napiowaena la naḡa kila pan amiu nanua.”

²¹ Ana e pogos nene, navisi tai pimi kawelua pupia kilavaru tai, kusaun pa metavan p̄arina koven pito kopo sive, talilu pito kovio. Siraunia navisi naḡani pisa sanini, sape

“Pupia pulkumali viowa naḡa Papilon nanene narui, yoko akoven lua va ve sanene, akila naga loru vena taḡatete si kilia suñalu pog tai.

²² A ko Papilon, visena na van ko sanini, sape yauena veraga amio yuka lala, yoko tařatete yar tai loge si e ko, yar na kilaen yuńaena lala, yoko tařatete si tai se ko pogos tai, a yoko ve maagena na vilien re si kinanena lala.

²³ Yomerarava na kapi vivaga lala tařatete si tegoli kiońa yo lala, a yoko tařatete si ologe visena na kekarena kiena mńee amio sira mńee nařa atalopa mare ga na wa.

Yar na kilaen kiońa kilavaru lala, e yomarava nini pe tai torokin la re poli, a nańareraena kiena ne kiońa kimi lala a kiońa navisokanena ga lala kila ořere sitomena kiena purvanua tařena lala apa ape wowe.”

²⁴ Nane tepisu nařa Papilon nene, naga pe yo tai nařa pe purřes nen napiowaena manenea. Navisawalena ai pona nalelagaena wa pona yar tařena nařa ańeńar la komin nařa ape kiena ne Ntewa, ana kala kuruta la mlau e porotano na pulkumali nena, naga ke nene narui, nařa kila naliřereena a nakoena kiena ne Ntewa mloru ea mńarera manene pařisi.

19

Pupia kekarena ma metava komin nařa ma e peni taulu make suria

¹ Siraun naga nene, nemloge pupia řina ma e peni apion manenea, asape “Potena pan kieta Ntewa!

Tamaliaena, urarena a mńareraena naga taaga ga kiena.

² Kiena naliřereena make ga ape lelaga a amesmesu pařisi.

Sira na mrapa la nene anela naga piowa ga,

kiela na kolauena la akila yomarava pimi pe kororaki pařisi, ana Ntewa mliřere naga rui.

Ana naga mla pupia nakoena tai pania komin kuruta kana kiena yar na yuńaena la nařa mlau.”

³ Asumńa amlolokai mńa sanene, ana asikol ke sina ga, asape

“Potena pa Ntewa! Kapi kekan ke kororaki la nene rui, yoko kana kapi nena viu lue ga va metava narui.”

⁴ Ana nasumonena la lualima yam lua pa vari [24] amio sur mali la vari akinai e marana ne Ntewa nařa totano teke meta e kiena yo wa, ana amlotun ke naga. Apionia, asape

“Po pařisi! Potena pan keviu!”

⁵ A visen tai molue mńena e yo wa nařani, pisa sanini sape

“Kam na yar na kilaen yuńaena kiena ne Ntewa,

amiu yerkawa lala a yeririna kar ga lala,

kam make ga nařa amlogear naga,

nagane kana pog nena napo nalielarena.”

⁶ Ana nemloge sina pupia řina nařa pio nařa kiela mńaagena sa nařa sive řanpoia mumu, sane polilu. La asape

“Potena pania!

Kieta Suře Ntewa na Mava, naga taulu make sur rui!

⁷ Teieluar naga,

tevisirlua kiena kia, tekekarania.

Nagane pog wo na kilaen pařagena na talopaena kiena narin sipsip narui. Wona na sira paia ruru naga su ruru ga sike na,

⁸ a amiyowauia ruru naga e kulmrae viu wo lala, apowo a amerarava pařisi.”

Ana kulmrae nowo naþa miyuwowo ne naþa wona narin sipsip na sira miyenia, naga kana kinas toña ga, kana kinasane yuññaena wo la naþa nalelagaena wa lala kiena ne Ntewa la akila rui.

⁹ Ana navisi naþa sike amio inu e pogos nene pis pan inu, sape “Yoko nevisa kioña visena tai vena osirilua e kioña tus nene. Visena sanini, sane yar naþa yoko avio naga vena naga mña va e kinanena na þaþagena na talopaena kiena Narin Sipsip, yoko naga loge wo na wo vaþisi.”

A sikol sina visena nene, sape

“Naga visena lelaga tai kiena ne Ntewa naþa pe lelaga paþisi.”

¹⁰ Ana nemloge naga pisa sanene pan inu, nekinai pania, nesape nelotunia, ana naga pialuþaria. Pisape “Toko, ve okila re sanene van inu! Monar olotun ga Ntewa naga taaga. In na nepe kiena yar na yuññaena ga, sane ko, a sa mña wolai taþena la naþa apiawa mñarera ke e visena lelaga lala kiena ne Yesu. A po paþisi naþa amiu asuñña akila ke sanene, komin naþa purþes nen kinas nen navisawalena lelaga make ga naþa apisawal nanua pimi, naga Yesu ga ne, amio kiena visena lelaga la naþa apuarar ke mñarera.”

Yar mñarera naþa kus wosi na miyuwowo

¹¹ Ana e pogos nene, ma e peni pietava pan inu, nekira pa loyuñña, nepisu wosi yuwowo tai naþa po paþisi suññalar ga sike na, a yar mñarera tai naþa kusa totano teke ea. Naga ke narui naþa kila mara suwo napiowaena, pona pogos naþa kila kiena nalipereena, ana naga miyuññaena nena mesmes paþisi. Yar nena, apio kiena kia asape Parin Suþe Lelaga Naviawaena.

¹² Ana kiena kia taþena mña tai asiri sike ea pe yar tai kilia re kana kinas poli, naga taaga manene kilia. Kilamarana pilavila sane kap naþa pivaga, a e þarina miyen ke karo na þarila kiena ne þarin suþe lala.

¹³ Naga miyen mña mña kulkota viavi tai naþa aputon pito e kuruta vena kila ve maran la ea, ana naga kiena kia si tai na naþa asuñña apio naga ea, naga sanini, asape Visena Wa kiena ne Ntewa.

¹⁴ Ana e pogos nene, þegas nen yar na mara lala nae ma e peni, amiyowau ruruia e kulmrae yuwowo a akus kiela wosi yuwowo lala, asuñña ataveve ke kiela nasumonena nene apano.

¹⁵ Naga þere la apano, kiena visena molue ke kome gona sane playu na mara naþa mal ga lepas luwoka, naþa yoko te plan purvanua na yomarava la akekapil. A siraun naþa yoko naga taulu la, yoko naga suññalu ve suþen la, a naga þuarar ke plaki e limana, pototo tai naþa urmi. Nakoena mñarera ya naþa sinemimiena kiena ne Ntewa na mava ligan va yar la akusia, ana yerkawa ne nanene narui yoko naga war imi mñalivi.

¹⁶ Ana naga kiena kia taþena sike ga wa, naþa asiri e mña kulkota a e lana, sape

“Parin Suþe kiena ne þarin suþe lala, Yerkaewa kiena ne yerkaewa lala.”

¹⁷ Nepisu navisi tai suññalar sike na naþa yepisun tegolia, naga pion pa manu lala naþa akaka ke metava ne, sape “Ei, kam punu ga aim lele taaga e pupia þaþagena kiena ne Ntewa.”

¹⁸ Kam manu na kanen tata lala, yoko ve ve piavi re ayuññaen kinanena tai torokin amiu nenaga, naþa tas nen yar mare lala kiena ne nasinekar kiena ne Ntewa. Parin suþe lala, pupia yerkaewa na mara lala, yar mñarera

lala, wosi na mara lala, amio la naþa aþerela ke ne, amio yeririna kar ga lala la naþa ape yerkawa pona ape yar ve torokaki na yuñæna ga lala, la make ga asuñalu vena akila mara va Ntewa, ana naga taulu la kila moñar la pa ke ne.”

¹⁹ Ana nepisu surmal viowa amio þarin suþe na yomarava amio kiela þegas na kilaen mara lala, apim amiyuwon vain la ke lele taaga. A sinelan asape akila mara amio naþa kus ke wosi yuwowo ne amio kiena yar na kilaen mara lala.

²⁰ Ana asape akila mara narui, ana yar viowa lala amilan ga naþa lepas kiena ne Ntewa asuñal veraga apa atarar kiela na sumonen luwoka naþa atarar ruru la nenaga, nane sur mal viowa amio navisawalena naþa pisosokan ga ne na pe yar naiilaena e kimi lala a sur naiilanena lala. Sumo, naga miyuñæen sur la nene pisa kotalia ruru nena yar lala naþa þere kiela sitomena pano atañan añe tatu na sur mal viowa pa e piamenala, apa amlot wowe pa kiena nono.

Ana la atarar ruru nena nasumon-ena luwoka na þegas viowa nene, ana akuwanpran luwoka pito e pulukapi naþa mumu ke ne.

²¹ Ana taþena la pe akila re mara poli wa, amilan ga playu na mara tai molue kome gona naþa kus ke wosi yuwowo ne, pa sanene, pa sanene, te moñar kare la amarmar pa ke ne. Ana taveve ya naþa nepisuia, manu na kanen kilamñiu lala apim atewowa tas nen marena la naþani, akan pano-o meþela la puleule.

20

Apiar Yermare pa tol kas manu taaga [1000]

¹ Ana nepisu navisi tai molue ma e peni pitomi tano, mlarar ke ki tai e limana, ki na pulutava na pulus nen marena naþa pito na pitove pe luas re poli, a amio ki nena, þarar mñena sen mñarera tai.

² Ana naga þere mesmesun pupia nopi nene, naþa pe yermarua lomñara naþa Yermare naþa Yermare Lego, pa tarar ruru mñarera, piar rurua e sen, pisaar sape yoko mon mña sanene va tol kas manu ve taaga.

³ Ana kutarar naga amio kana sen naþani koven pito e pupia pulus naþa pito manene tano ne, ana kotawea, kiar ruru mñeke ea, vena yar viowa nene ve va re si kilali yeririna lala na purvanua wetelu, va tol naþa kas manu ve taaga nene warovia. A kiena mñareraena taþatete þisi make na wa, komin naþa siraunia, e narin pogos tai ve plas ga, yoko naga kilia molue vena kila ke sina ga þarina yam tai.

⁴ Ana nepisu yo wa lala, amio la naþa atotano ateke e wos nela, naga la naþa apisir plan la rui vena akilia aliþere yar lala. A nepisu mñena ninun yar la moki naþa asuñæ ga amio la, nane yar þes la naþa amlologon Yesu amio visena wa kiena ne Ntewa, ana ateroro kolmekilania. La nene pe amlotun re sur mal viowa nene poli, pe akinain re kiena wonta poli, a pe aþar re kiena tatu e piamenala poli, pona e limala, ana Ntewa kekaran la, kila la amal sina vena akilia asuñal amio Kristo vena avisuar yo punu ga va tol luas nen kas manu ve taaga naþani.

⁵ Naþa amal si sanene, naga pogos þesia naþa yeririna lala amal si petan marena, ana la ga nene atolia. Taþena lala naþa amare ga asike na wa e

pogos nene, la nene yoko atol ga kiela malena na wa e kana nalua nena, nane e luas nen kas na manu taaga nene.

⁶ Navisa ruruena wo kiena ne Ntewa sike e la naña amal ñes sina vetan marena nene, naña la na kiela malena pe wa ruruia. Marena na lua tañatete nena tol la, ana yoko la ayuñae sane la ape yar wa kiena ne Ntewa, ape yar wa kiena Kristo, a yoko naga visir plan la avisuar yo amio naga e kas manu ve taaga nene.

Yermare, kana luas

⁷ Ana pogos naña kas manu ve taaga nene ñisi pae, yoko Yermare kilia molue sina e lele nakoena naña sike ea.

⁸ E pogos nene, yoko naga va kar ga e purvanua punu ga e yomarava nini, visa kotalia si yar lala, a yoko naga werepran pupia ñegas lua nene aim ve taaga, nane yer Koko lala amio yer Makoko lala, vena aim si ave taaga vena akila mara va yeririna lala kiena ne Ntewa. A visae ñegas lua nene aimi ave taaga, la ave moki na ave moki, sane mras nen none la garo losi.

⁹ Ana apureviraviran ruru la sa naña li na kilaen mara lala, amial vera ga akusro yomarava apim atol yo Yerusalem, yo naña Ntewa kekaran pañisi, naña naga yo kiena ne kiena yeririna la naña asike ea. Ana amiervivi ruru nena pupia pulkumali nañani, asape sinelan siaren mara narui. Ana amilan ga pupia kap tai molue veraga kom ma e peni pitomin la, kekan la pano-o kekan make la nena ga.

¹⁰ A Yermare, naña naga pisa kotalia la sumo rui, akoven lua naga pa e pupia pulukapi naña mumu ke ne, nane kapi ñña nena naña akoven surmali viowa amio navisawalena navisokanena lalua apa asike e rui. Ana la telu nene yoko akus naloge viowaena e yo nene ko legiena a kolemallo, vano vano-o ve uro re.

Naliñereena maro kiena ne la naña pe amlelaga re poli

¹¹ Ana nepisu pupia yo na liñereen yar lala, naña miyuwowo na miyuwowo, amio suñe keviu naliñereen yar lala totano teke metava ea. Kiena naurarena kokonia ruru make yo nene, kila porotano amio sinapane la luwoka aña apevenin plan la apano akovio.

¹² Ana nepisu pupia ñegas nen yar la tai, naga yar la naña amare nanua rui e yomarava, pupia yerkawa lala a yar kar make ga lala. Ana apim añalivi e nañani vena asuñal ase marana ne suñe keviu naliñereen yaru. Nepisu tus lañas pike ña suña ga, ana apa akus ke sina tañena, naga asape Tus na Malena, ana naga ñena apike. Ana apisu vevea asape alual ya naña asiriyu sike e tus nene e lepas kiena ne yar mare la nene, ana la peve taaga akus kiela nakoena taveve tus la nene.

¹³ A yar mare la nene, amio ñena la naña amarmare asike e sive, amio ñena la naña amare apa asike e yo nalogeen viowa rui, la make ga aimin si naña aliñerela taveve kiela yuñaeena lala.

¹⁴ Ana amliñere yar mare la nene pano-o ñisi, asuñalu akus sur lua nene naña marena amio ñena yo nalogeen viowa nene, ana akovenpran ga luwoka veraga vito e pulukapi. Ana marena naña yaru la atol e yo nene, naga asape marena na lua.

¹⁵ A a si naña pe añal re kiena kia sike e Tus na Malena poli, naga ke narui akoven ñena naga vito e pupia pulukapi.

21

Pulkumali viu naŕa Yerusalem

¹ Ana siraun nene, nepisu peni viu amio yomarava viu aňalivi, komin peni nasumo amio yomarava nasumo amio kana porotano lala a kana sive nena, akokovio make nena rui.

² A nepisu pulkumali wa wo nene, Yerusalem viu, molue kom puna ne Ntewa ma e peni pitomi tano e yomarava. Nepisu naŕa apaia ruru po wa, sane sira tai naŕa amiyowauia po paŕisi imin vena akila talopa amio wona.

³ A e pogos nene nemloge visena wo tai molue ma e peni, pisawal sanini, sape

“Nagane, Ntewa sinenan sape sike amio yeririna lala na yomarava, sinenan sape kila mńana umńa sike pu la.

Yoko aim ave kiena yeririna lala, komin naŕa yoko naga amio la lue narui, yoko naga imi ve kiela Ntewa lelaga.

⁴ Wamarala make ga, yoko naga yumuplania, yoko marena pona tagena pona yepelalaena pona naloge viowaena, la nene peraga narui, komin naŕa pogos marua nakonua la ŕaro pano pa kovio rui.”

⁵ Visena nene ŕisi, ana yar wa naŕa totano teke metava pisawalia, sape “Ee, lelaga paŕisi ŕan wa! Yoko in na nekila make sur la imi ve urviu sina!”

A naga sikol ke sina ga pisawal nena pan inu, sape

“Nanini yoko nevisa visen tai van ko naŕa pe lelaga nena napo, naŕa okilia owasine ruru nenaga, a popon osirilua.”

⁶ Ana naga pis mńa ga, sape

“Kiau yuńaena make ga, nekila punu ruru nena ga!

In na in ŕesia a in maro, in na nasiarena a naluasia.

Yar naŕa loge moto karia, yoko nevio mńana wii tai e purŕes nen wii na malena, nela vania mun korenan ga sanene.

⁷ Yaru naŕa kiena malena ŕaro e pog mńarera lala, suńal mńarera suńa vano-o taulu viowaena, yoko naga tol navisa ruruena lala sane kiena lalimana. Yoko nesuńa neve kiena ne Ntewa kemua lelaga, yoko noure naga imi ve naruu.

⁸ Ana yar viowa lala, la mńena yoko atol kiela lalimana lala. Nane yar sur la naŕa pe apiawa re mńarera e in poli, naŕa pe amlelaga re poli, kiela ŕelaga piyowa paŕisi, ańeńar yar taŕena, akila piowa amio sira pona yermńene, aŕar kimi, amlotun nono, ape yar navisokanena. La ke nene narui yoko ava atol marena na lua, nane e lelela ke napo narui, nane pulukapi naŕa pe ponoyomńe, naŕa mńewo ŕele ga.”

⁹ Visena nene nane ŕisi ne, ana navisi nasumo la olua nene lala tai, naŕa aŕar pias nen sur olua na loge viowaena maro la olua na yomerava, pimi pio inu. Sape “Oim ke ne sumo wa, yoko nekila ovisu sira va talopa, nanene wona Narin Sipsip.”

¹⁰ Ana ŕerelua inu nepa ga e ninuu, ana imimi lua mepa metol pupia tavie tai metava. Imimi lua mesuńalu mese yo nene narui, kipian inu e pupia pulkumali wa naŕa Yerusalem, nepisu sina norńal naŕa molue ma puna ne Ntewa ma e peni pitomi ke tano.

¹¹ Pitomi ke sanene narui, naurarena kiena ne Ntewa suńa puleule, kila tego paŕisi, sa naŕa sur tai naŕa pilavila ruru po paŕisi.

12 A kana pupia kove nena miyervivi nenaga, pa metava na pa metava, a pupia pulutava lualima yam taaga pa lua [12] sike ea, naþa kana navisi la peve taaga apisuar ruru la mñaga. A pulutava la make ga, tai kia sike ea, tai kia sike ea, naþa kia kiena ne lus nae Israel la lualima yam taaga pa lua.

13 naþa pulutava telu sike lepas na lagawa, telu sike lepas na lagi pasipurua, telu sike lepas na mrae molue ea, a telu sike lepas na mrae pito tano ea.

14 A pupia kove nena suñalu sike e kana pupia kemraþe nena tol lualima yam taaga pa lua, asiri kia sike e peve taaga, naþa kia la nene kiena nalogena la lualima yam taaga pa lua kiena narin sipsip.

15 Ana navisi naþa imimi lua mesun ke ne, naga kus ke natotou viavi tai naþa kol e limana, vena va lual totou na pulkumali nene keviu sanape, amio kana kove nena a kana mratava lala.

16 Kove na pulkumali nene, lepas varoka piavi maran taaga, ana navisi pa mla kana totou nena, taulu tasme manu lua [2000]. A mla mñena totou na yepasia siar tano pa tol metava, maran taaga ke sina ga e kana lepas la vari nene.

17 Pisi na pa pisu kana kove, mla totou na kana merorol nena, polo kana merpu ne lala pa taulu nena lualima yam orai [60] veraga.

18 A kove nene pe amiyuñæn re e kilavaru kar ga la poli, ana miyuñæn e kilavaru tai naþa kana marana la po paþisi, a pulkumali yepas make ga lala amiyuñæn ga e kol, mekiki po na po, pilavila po na po paþisi.

19 A pupia kana kemraþe na kove nena, la mñena ga apaia ruru la amio kilavaru la naþa powo, naþa tai amiyowa e kana kilavaru naþa maran taaga sanene, tai mñena amiyowa e kana kilavaru naþa maran taaga sa ke ga, pano pano-o tol make kana kemraþe lualima yam taaga pa lua nene. A kia kiena ne kilavaru lualima yam taaga pa lua la nene, sanini. Nasumo, kiena kia saspas, na lua kiena kia sapaia, na telu, naga kalseton, na vari naga emrol,

20 na lima naga satonik, na orai naga kanelion, na olua naga krisolaet, na orelu naga perol, na ovari naga toþas, na lualima naga krisopres, na lualima yam taaga pa taaga naga sasin, a na maro naþa lualima yam taaga pa lua naga ametis.

21 A kana mratava lala, la make peve taaga ape pupia perel peve taaga. Ana nepisu mñena pupia mrapa na pulkumali nene, naþa naga amiyuñæn make nena e kol, po na po, pilavila paþisi.

22 Ana sur tai naþa nemilania, nomñape yoko nelual pupia yuñæ wa tai mñeke likan pulkumali wa naþani, ana nekira nomñal re tai poli. Yo nene na pe yuñæ re na sanene poli, komin Ntewa na mava amio narin sipsip, yar la apa amlotun la e yo punu ga silaga.

23 A nomñal naþa e pulkumali nene naga mrae amio kupario pe tego re e poli, komin narin sipsip naga sane kana yomerarava nena, naurarena kiena ne Ntewa kila yo make ga asike ga e yemlagi silaga.

24 Purvanua taþena lala yoko ayal e kana pupia yomerarava nena, a sur wo ya la naþa pupia þarin suþe taþena na purvanua lala aþar mñaga pe kiela, yoko awar van Yerusalem viu nene, sane kiela nalaena lala.

25 Yo nene yemalolo taþatete yoko imi e pogos tai, kila sanene pupia kana mratava ne lala kilia suwowo ga suñæ silaga,

26 a naurarena a sur wo lala na purvanua taþena lala yoko asumñæ aim lue ga loyuniñæ e silaga.

²⁷ Ana e lepas na sur la naŭa pe mekik ruru re nena poli, yoko taŭatete nena tai va loyuma e nene pogos tai, a yar ai naŭa kila yumaena naŭa na mawaena pona na visokanena, yoko naga mēna ga taŭatete va loyuma ea. La naŭa navaen loyuma, naga la ga naŭa kiela kia, narin sipsip siri sike loyuma e kiena Tus na Malena rui.

22

Purŕes nen wii na malena

¹ Siraunia, navisi kilologia purŕes nen wii na malena pan inu. Nepisu kana wii wo nena, merarava na merarava, mlau siar e yo wa kiena ne Ntewa naŭa Narin Sipsip sike ea.

² Kana wii ne mlau pano, kana yo naŭa mlau pa ea mlau nena pa likan pupia mrapa na pulkumali viu naŭa Yerusalem. Wii na malena nene mlau sanene pano, a purŕes nen lak na malena lala asumal asike lepas luwoka. Laki la nene apo paŕisi, komin naŭa aŕar mrasa e kupario make ga, yam lualima yam taaga pa lua [12] e kas taaga. A mas mēna lala, apowo paŕisi, komin naŭa akilia akila ruru maiena kien yolai na purvanua make ga na yomarava.

³ Sanene, yoko ŕelaga viowa la kiena ne Yermare na kila kareen sur make ga, yoko e pulkumali nene naga peraga narui. Narin sipsip sike e yo wa kiena ne Ntewa e yo nene, a pulen ga kiena yar lala naŭa kiela yumaena, amlot lue ga e silaga.

⁴ Asike ga lavisinia, a asiri kiena kia sike e piamenala.

⁵ E yo nene, pe yemalolo re si poli, yo merarava make silaga, a pe yomerarava na kap vivaga re tai poli, pona mrae. Peraga, Suŕe Ntewa ga pe purŕes nen yomerarava naŭa tegoli ruru ke yo nene, a naga ŕere kiena yeririna la naŭani, pisir plan la ape ŕarin suŕe na visuaren sur make ga.

Nawasurŕeena kiena ne Yesu

⁶ Ana navisi naŭa pis pan inu, sape “Sur la naŭa opisuia pona omloge, ape lelaga paŕisi, a yoko aim ave lelaga make nena napo. Kieta Suŕe keviu, naga Ntewa naŭa navisawalena na sumo lala amiyuma e kiena ninuna, naga pitetalia imimi kiena navisi lala mepim moŕalivin ko vena mekipian ko e sur la nene. Naga kila sanene komin naŭa naga sinenan sape kiena yeririna lala monar akilia sur la naŭa yoko ve ve piavi re aim amalivi.”

⁷ A visena kiena ne Yesu e lele nene pa pan kiena yeririna lala sanini, sape “Avisuarial! Ve ve piavi re, neimin noŕalivin amiu sina. Yar naŭa tarar visena la nene marera, naŭa apisawal sike e kiau tus wa nene, yoko wo van vaŕisi, yoko naga loge wo vaŕisi.”

Yoane pis maro

⁸ Inu naŭa nepisu sur lala nene, nemloge visena la nene, inu yermarua Yoane. A pogos naŭa nepisu make pae, nemloru nekinai e lana navisi naŭa naga kipian inunia, nemloge sane sineun nesape nelotunia.

⁹ Ana naga pialuŕar inu, sape “Toko, ve okila re sanene. In mēna nepe yar na yumaena kiena ne Ntewa ga, sanene ko omio womla la naŭa navisawalena la nanua sumo, amio mēna yar taŕena la naŭa apuarar ruru ke visena na tus wa la nene. Popon telotun kieta Ntewa naga taaga ga.”

10 A naga pisa mēna visen taḡena pan inu, sape “Ve owarwan re navisawalena lala naḡa sike e tus nene. Pog pimi ke lavis narui, popon yar la akilia ya naḡa asuḡa apisa ke ne.

11 Yar naḡa yepena ma yagogenā, yoko kila kiena ḡelaga viowa va viowa laa sane, yoko kororaki na kiena mlamulen viowa lala va viowa ve keviu manene laa. Ana yar naḡa loge, yoko kiena yuḡaena mesmes lala aimi awo vaḡisi, yoko kiena ḡelaga wo lala aim ave wa ruru nenaga.”

12 Visena kiena Yesu e lele nene, naga sanini, sape “Avisuaria! Nepimin ke naḡa ve ve piavi re nenaga noḡalivin amiu. Neimi nemio kiau nalaen wo lala naḡa powo, naḡa yoko nekian plan va yar lala taveve yuḡaena wo la naḡa akila pan inu.

13 Inu ḡesia a inu maro, inu nasumo a inu nasirau, inu nasiarena a inu naluasia na sur make ga.

14 “Ve ve piavi re, yoko pupia navisa ruruena imi ḡalivin ruru nena kiau yeririna lala. Apuvan ruru ḡala kulsota lala, amiyowau ruru rui, ana akilia ava awarpo yo e pulutava vena ava loyuḡa e pulkumali wa kiena ne Ntewa, akilia ava atol purlaki na malena.

15 Ana yar taḡena la mokliu naḡa taḡatete avam loyuḡa. Nane yar la naḡa asuḡa apa kar ga sane lokul lala, amio la naḡa aḡar kimi, amio la naḡa ataḡa kolau amio lau, la naḡa aḡemḡar yaru, la naḡa amlotun nono lala, a la naḡa sinelan asape akila ḡelaga lala na visokanena.

16 “In na Yesu, nemligan navisi nene pimin vena visawal visena la nene van ko, vena okilia ova ola va kiau suḡare make ga. Navisaarena naḡa apisaar asape molue kome lus kiena ne yermarua Parin Suḡe Tepet nanua, in ne nanini. In na nepe verue naḡa Melag, naḡa pisawal ke sape lavis yelagi imi warpoyo narui.”

17 Ninuna ne Ntewa mloge visena nene, pisawal pa Yesu sape “Pogaga, okilia oimi!”

Sira naḡa na talopaena amio, sape “Ee, popon oim narui!”

A yar ai naḡa loge visena la nene, popon naga mēna visawalia, visave “Ake Yesu, visae oim ga rui!”

Yar naḡa loge moto karia, avietava vania vena kilia vam loyuḡa. Yar naḡa sinenan imiena, yoko naga kilia tol ḡana wii na malena, sa naḡa kiena nalaena tai naḡa pimi ga sa ga nene.

18 Ana nevisa visena ḡarera tai van amiu naḡa yoko aloge visena lala na visawalena lala na tus wa nene. Visae yar tai sukol si visen taḡena tai to metavan naḡa sike pa rui, yoko Ntewa kila naga war naloge viowaena make ga naḡa tus nene pisa ke pa rui.

19 Pona visae yar tai lalua si visena laḡas naḡa sike pa rui, yoko Ntewa lalua si lalimana vetania naḡa sike e purlaki na malena, yoko naga taḡatete tol sur wo la sa naḡa tus wa nene sape asike loyuḡa e pulkumali wa.

20 Naga naḡa pisawal visena la nene, pisape “Sa ke nene narui. Ve ve piavi re, yoko neim noḡalivin amiu.”

A sitomena kiena ne yeririna kiena ne Ntewa lala, asape “Visae ve sa nene, wo vaḡisi. Awis Yesu, oim vilaga!”

21 A visena maro na lepas na sunena na kiau ḡeniēna, in yermarua Yoane nemlen nesape yoko lemamiēna wo kiena kieta Suḡe Yesu sike amio amiu, kam yeririna lala kiena ne Ntewa.

Sanene.